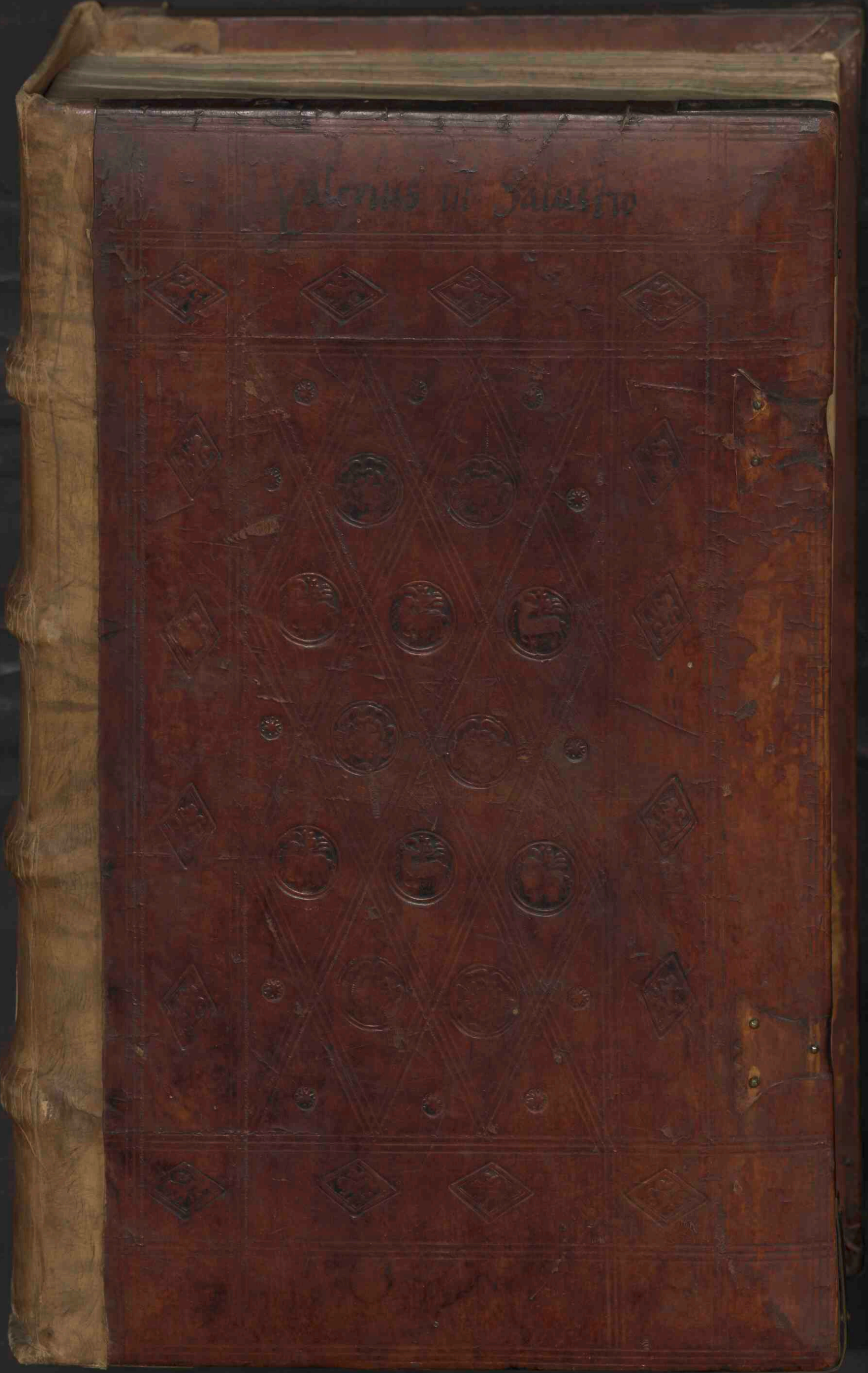

Valerij Maximi Factorum ac dictorum memorabilium liber ad Tyberium Caesarem

<https://hdl.handle.net/1874/461207>

Valerius de Salsitio

Cm

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

sex mensium: alii triom constituisse dixit. Leonardus aretinus in translatione Basilie ego inquit
sue quis Titoni senectutem sue uiuacissimi apud nostros Mathusalem qui mille annos minus tri-
ginta dicitur uixisse & cetera.

Lexander. Alexander composuit librum de longitudine maris illirici in quo preter cetera me-
moratu digna: illud etiam refert Dandonem quendam ad quingentorum annorum aetate sine se-
nectute peruenisse. quia in ea aetate senescere non uidebatur nullis animi & corporis uiribus debili-
tatis. De tractu illirico. quan-
tum extenditur illiricum mare.

Nulla ex parte senescentem.

Neque animi neque corporis uiri-

bus deficientem: non sapientia non

memoria carentem quae senectu-

tis uicia esse solent.

Plures
Xenopho-
tes

Ed multo liberalior. Cui

plures fuerint Xenopho-

tes dubitari posset hoc lo-

co de quo potissimum dicat sed

facile conicitur de Xenophote

atheniensi philosopho dici forta-

tis discipulo: qui primis omni-

um philosophorum historiam

scripsit: de quo supra satis dictu

est. Et cicero in libro de senectu-

te: Cyrus inquit apud Xenopho-

tem eo sermone quem moriens

habuit cum admodum senex ef-

fer negauit se nunquam sensisse

senectutem suam imbecilliorē fa-

ctam quam fuisset in adolescen-

tia: hic igitur in historiis suis li-

beralior fuit in praestanda homi-

nibus uitae longitudine: non eni

dubitauit scribere latinorū regē

cuius nomen Valerius non ponit

ostingentos uixisse annos: eiusq;

patre sexcentos reperiuntur

hoc est de senectute.

Loria uero. Scripturus de cupiditate gloriae: eius diffinitionem & originem & habitum & mo-

di praeferre uelle dicit: quoniam id magis philosophorum sit quam scriptorum phi-

losophi enim de rebus disputant: earum semper diffinitione incipiunt: quia omnis quae

ratione fascipitur de aliqua re institutio debet a diffinitione perficiunt intelligat quod illud

de quo disputat. scriptores uero res gestas dictis illustrare ac celebrare suis: & factis auctores & au-

torum ac amicis suis carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit suorum. illud

etiam ad huius hominis gloriae cupiditatem spectare uidetur: quod gladiatorum munus in honore pa-

tris sui defuncti primus edidit romae: ut diximus in capitulo de institutis. Similiter honoratus:

Quia non alio Decius Brutus Acium quam Ennii Scipio fuerat honore prosecutus: Prompta lauda-

tione. quia Brutum carminibus commendauerat: qua commendatione: quia prompta esse uideba-

tur maxime delectus est Brutus. Ex suis manubiis. Manubiae dicunt hostium spolia: sed proprie sunt

pecuniae ex uenditione praede recuperate.

Ec Pompeius quidem magnus ab hoc affectu gloriae. Nec pompeius inquit dissimulauit se

gloriae cupiditate affectum esse qui Theophrastum Mitylenaeum qui sua, res gestas memorie

prodiisset non solum romana ciuitate donauit: sed illum accurata quoque oratione: in con-

ditione laudari quod & Cicero in eadem quam diximus oratione testatur. dicit enim quid noster hic

magnus qui cum uirtute fortunam adaequauit: nonne tunc Theophrastum Mitylenaeum scriptorem

rerum suarum in concione militum ciuitate donauit: & nostri illi fortes uiri: sed rustici ac milites

dulcedine quadam gloria commoti: quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore appro-

barunt. Ab hoc affectu gloriae auctus qui Theophrastum Mity. ab hac cupiditate: est enim cupidi-

tas affectus & passio quadam animi nostri. Refferet potius gratiam. Quasi illi plurimum debe-

ret: res suas litterarum monumentis credidisset.

Vicius autem Sylla. Et si nullum suis rebus gestis scriptorem adhibuit Sylla. quo maxime sit

delectatus: animi sui tamen affectum gloriaeque cupiditatem eo facile modo indicauit: quod an-

ta sua litterarum monumentis credidisset.

Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

ditur. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt affecti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Fa-

cta sua meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profectum eloquentem. Fa-

ctis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta red-

duntur: Quia & quae fuerint & a quibus facta dicere solent imo res gestae sine earum auctoribus me-
morari se non possunt.

Vperior africanus. Quod insita sit hominibus gloriae naturalis quaedam appetitio: ex his ex-
emplis facile cognosci potest: nam cum Scipio africanus superior qui Hannibalem ex italia
retraxit: qui cartaginem populo romano tributariam reddidit: sciret tantam esse magnitudi-
nem rerum suarum. ut dum romam staret imperium earum memoria nulla uetustate posset abo-

lueri: uoluit tamen inter cornelie
gentis monumenta locari poetam
Ennium quod sua gesta fuissent
illius carminibus comprehensa
quasi litterarum immortalitati
commendata: de quo Cicero in ora-
tione pro Archia poeta. Carus i-
quit fuit Africanus superiori
noster. Ennius itaque etiam in se-
pulchro Scipionum putatur is
esse constitutus & marmoratis
laudibus: Plinius lib. vii. Prior
inquit Africanus. Qu. Enni
statuam sepulchro imponi suo
iussit clarumque illud nomen: im-
mo uero spoliū: ex tertia or-
bis parte raptum in cinere supre-
mo cum poeta titulo legi. Mo-
numētis: In sepulchris ut supra
Cicero: uel inter statuas & titu-
los. nam monumenta dicuntur
sepulchra: historiae annales iter-
dum: hoc autem fecit Scipio quia
glorie nimia cupiditate flagra-
bat. Summum columen: Sustē-
taculum: capitolium enim ars
fuit romae urbis: quae totius or-
bis terrarum aliquando posse-
dit imperium. Vir homerico
Dignus inquit fuerat Scipio qui
potius homeri quam Enni aut
alterius septi poetae carminibus
decantaretur.

De Decio Bruto.

Similiter honoratus animus erga poetam Acium
Decii Bruti suis temporibus clari ducis exiti: cu-
ius familiari cultu & prompta laudatione delecta-
tus eius uersibus templorum aditus quae ex ma-
nibus consecrauerat adornauit.

De pompeio magno:

Ec pompeius quidem magnus ab hoc affectu glo-
riae auctus: qui Theophrastum Mitylenaeum scri-
ptorem rerum suarum in concione militum ciui-
tate donauit: beneficium per se amplum accura-
ta etiam & testata oratione prosecutus: quo effectum est ut
ne quis dubitaret quin referret potius gratiam quam incho-
aret.

De lucio Silla.

Similiter. Pari gloriae cupiditate Decius Brutus fuisse uidetur. quod Acium poetam simili ho-
nore uoluit decorare. nam illius uersibus quibus sua facta continebantur in uestibulis templo-
rum quae ex hostili praeda faciendae curauerat iussit impingi: ut illud opus Decii cura condi-
tum fuisse cognosceretur. Cicero in eadem oratione. Decius inquit Brutus summus uir & impera-
tor Acii amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit suorum. illud
etiam ad huius hominis gloriae cupiditatem spectare uidetur: quod gladiatorum munus in honore pa-
tris sui defuncti primus edidit romae: ut diximus in capitulo de institutis. Similiter honoratus:
Quia non alio Decius Brutus Acium quam Ennii Scipio fuerat honore prosecutus: Prompta lauda-
tione. quia Brutum carminibus commendauerat: qua commendatione: quia prompta esse uideba-
tur maxime delectus est Brutus. Ex suis manubiis. Manubiae dicunt hostium spolia: sed proprie sunt
pecuniae ex uenditione praede recuperate.

Ec Pompeius quidem magnus ab hoc affectu gloriae. Nec pompeius inquit dissimulauit se
gloriae cupiditate affectum esse qui Theophrastum Mitylenaeum qui sua, res gestas memorie
prodiisset non solum romana ciuitate donauit: sed illum accurata quoque oratione: in con-
ditione laudari quod & Cicero in eadem quam diximus oratione testatur. dicit enim quid noster hic
magnus qui cum uirtute fortunam adaequauit: nonne tunc Theophrastum Mitylenaeum scriptorem
rerum suarum in concione militum ciuitate donauit: & nostri illi fortes uiri: sed rustici ac milites
dulcedine quadam gloria commoti: quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore appro-
barunt. Ab hoc affectu gloriae auctus qui Theophrastum Mity. ab hac cupiditate: est enim cupidi-
tas affectus & passio quadam animi nostri. Refferet potius gratiam. Quasi illi plurimum debe-
ret: res suas litterarum monumentis credidisset.

Vicius autem Sylla. Et si nullum suis rebus gestis scriptorem adhibuit Sylla. quo maxime sit
delectatus: animi sui tamen affectum gloriaeque cupiditatem eo facile modo indicauit: quod an-

Cicero.

Plinius

Cicero

Theopha-
nes
Cicero

X. fo.
39

RARIORA

Cm

Cm

Salvator Xpianus

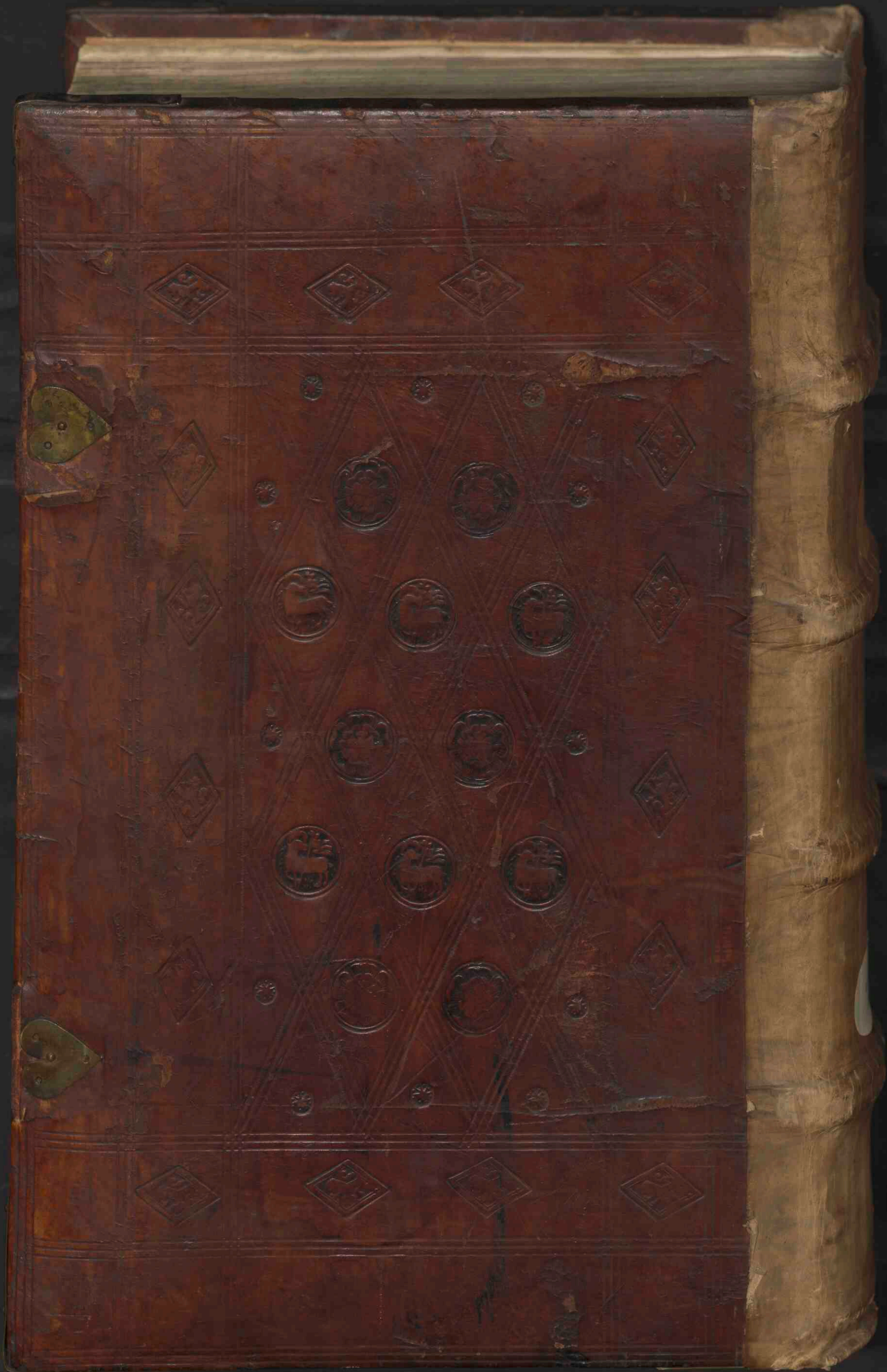
92

k.

cm

Cm

X. fo.

39

742. **Valerius Maximus**, *Facta et dicta memorabilia*. Venetië, Guigl. (Anima mia) de Cereto 12 Aug. 1491. 2o. X. 2o. 391

Typen 5, 6. — Init. b, d, i. — HC* 15791. — Pr. 5114.

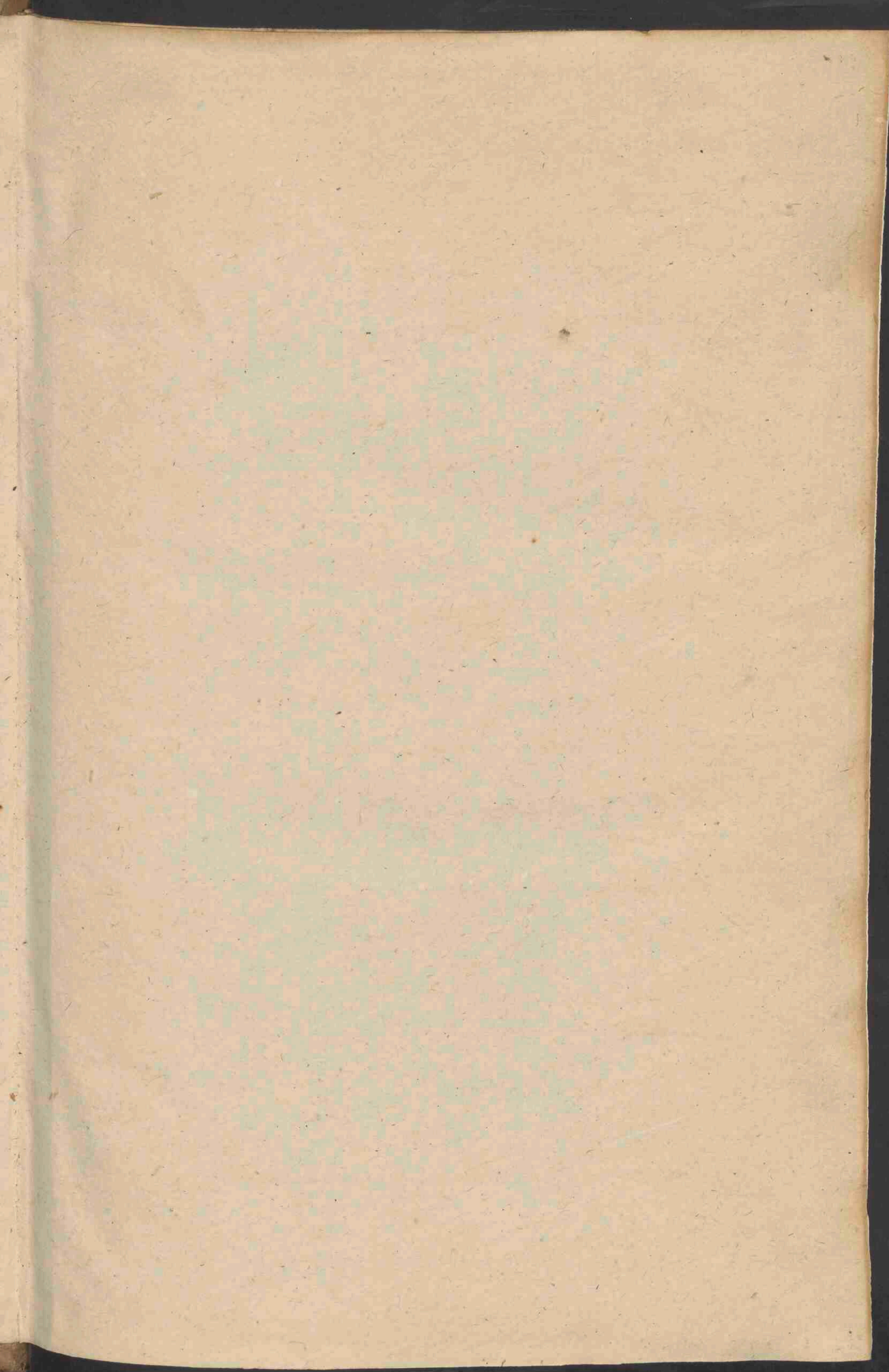
Op het titelbl.: „Ex dono Pollionis”. Zie over hem de aantek. bij nr. 49. — Samengeb. met nr. 674. — In den catalogus van 1670.

674. **Sallustius Crispus**, C., *Opera cum Laurentii Vallae commentario in bellum Catilinarium, et Joh. Soldi in bellum Jugurthinum*. [Venetië, Cph. de Pensis] z. j. 2o.

X. 2o. 392

Typen 3, 7. — Titelhoutsn. — Init. 26 × 21 (niet bij Häbler). — HC* 14228. — Pr. 5255.

Op bl. 1a en 110a en op bl. 4a van het eerste stuk van dezen bundel: „Pertinet Bernhardo de Hairlem canonico Traiectensi”. Zie over hem de aantek. bij nr. 134. — In oorspr., herstelden led. band zonder sloten, waarvan de stempels zijn beschr. en afgeb. bij Hulshof-Schretlen p. 8 pl. II 14, 17, 20. — Samengeb. met nr. 742. — In den catalogus van 1670.

Nº 205. p.

✧ VALERIO ✧

✧ MAXIMO ✧

Ex Donatione E. Pollionis.

1555

MAXIMO

VALERIO

N. 101. C.

AD Reuerendissimum In Christo patrem & dñm Dñm Petrum de brutis
benignitate diuina episcopum Catarensem: Oliuerius Arziganensis.

Vanq̃ mihi negatum erat ocium Reuerendissime pater ut inter graues & continentes
erudiēdā iuuentutis aliarumq; regū multarū occupatiōes: nihil a me promi: nihil edi
posse uideretur: qđ elaboratū ingenio lucubrātū industria in lřario senatu digne reci
tari probariq; posse: negare tñ ipse nō potui: nec fas esse duxi Iacobo Leonicensi clarif
simi uiri Omniboni filio: & mihi spiritali quadā necessitudine coniūcto: pręsertim
a me iusta petēti & pręclara cupiēti: ut Valerii Maximi monumēta: quę uolūmē bre
ui cōpręhensa multis interdū obscuriora uideri solēt quacūq; possem rōne explicare in mediū que
pferret ad humanitatis & disciplinę ppagationē ad cōmestudioſorū hoīum utilitatē: Cui qđem
hoc a me sapius efflagitātū multū ac diu reluctatū fuisse nō negaueri: qm̃ suscipe tāti auctoris inter
prætationē: quā nō modo facultate cōsequi: sed etiā cogitatiōe cōplecti difficile foret: qppe ubi oīa
ferme oīum regū exemplar: ex multis & pene innumerabilibus tam gręcorū q̃ latinorū uoluminibus
essent nō minus diligēter inquirēda: q̃ fideliter referēda: nō meū esse cēsebā: q̃ uererer rephensio
nē doctōrū hoīum atq; prudētū: sed eorū q̃ maiori ocio: acriori ingenio: exquisitori doctria pręstan
tiori faciūdia de se talia pfiteri & cōseq̃ possunt. Sed cū huiuscemodi rei nup̃ facta eēt ab ipressori
bus editio quādā temeraria satis ut arbitror: & ea falso qđ omniboni oratoris eximii titulo adum
brata: ut eius auctoritate uenaliior fieret ac p̃ciosior: id mihi necesse quodāmodo duxi: qđ Iacobū
Leonicensū magnope uelle itelligerē: nec aliter boni uiri gratiq; discipuli offm̃ tueri posse uidebam
nisi p̃ceptorē optimū de me: de p̃ria: de lřis: de lřgua nostra: de romana dignitate optime meritū q̃
bus possē studio & idustria uidicassē: & turpissima qua uidebat in uisus nota terfissē: nā cū bo
ni si quid in nobis est id totū ab uberrimo tāti p̃ceptoris fōte manarit: hęc quoq; cōmētaria nostra
si qđ ualent ad eū referant necesse est. Et cū eo malignitatis & ipudētię quorūdā imp̃ssorū accesserit
auaricia: ut dū suę utilitati cōsulāt alienę dignitati lřidari nō dubitēt: qppe q̃ pallacini cuiusdam
imp̃iti hoīs nugas a doctissimo uiro Calphurnio non solū dānatas sed ita reiectas cū eius latissimę
correctiōi traderēt: ut diceret se male noua cōponere q̃ tā mēdosa corrigere: has inquā nugas tanto
uiro ascribere iussi fuerūt: satius eē duxi piclitari qđ possent exiguę ingenii mei uires q̃ rei magni
tudinē deterritū ab officio oīno desistere: nā si minus quātū uelis asseras boni: at q̃rū possis attulif
se laudē nō careat: neq; enī ubi sunt sua p̃mia debēt studia nostra lā uescere: qđ nō eo perueniamus
quo uolūtas ferat: sed multo magis intēti ut officiosi hoīes: aliquo potius numero uideamur fuisse
q̃ nullo: itaq; feci eorū p̃p̃s: quo rē istā non solū honestā & uilē: sed prope necessariā esse iudica
rem: ne pręclara adolescentū ingenia obscuris aliorū ambagibus uel ut uerius dicā deliramētis in
maximos deducerentur errores turpissimāq; regū ignorantiam: falsas & fictas historias lectitādo.
Quantū uero utilitatis afferat Valeriana diligētia sui studiosis: uel ex eo cognosci pōt: q̃ nullū fer
me hoīum genus inueniri possit: cui nō aliqua ex parte consuluisse uideatur: cū ille per oīa ferme
oīum scriptorū monumēta tanq̃ per radolētia prata discurrens multiplici flore uestita pulcherri
marū regū ueluti florū speciosissimam sibi coronā cōfecerit: dignissima quęq; legendo: nā uirtutis
& uici nullū genus reliquit intactū: unde habeāt hoīes & imitari qđ cupiant: & fugere qđ oportet
at: hoc enī ope suo (ut p̃ceptoris mei uerbis utar) cōplexus est diuinarum humanarūq; rerum
pręcipua quęq; ut ab egregiis illa quidem uiris edita deligi potuere. Hinc. s. habet quo iure homi
nes egregiā laudē quaue iniuria dedecus oē incurrerint. Habēt sacris religionibus dedicati: quo pie
tatis honore colāt fasq; bonūq; qua deinde turpitudinis nota metuant scelusq; nefasq;. Habent regū
publicarum reges & p̃cipes: q̃bus eas institutis maiōrū meliores efficere possint: q̃bus & artibus se
ditiones in populum serere perniciosi hoīes cōsueuerit: ut eazū artū turpitudinē abhominent. Ha
bent adolescentes: quę nam egregię indolis pręclara facinora imitētur: quę rursus indignitatis &
ignarię cōiuitia declinent: hinc fortitudinis & patiētię fructus uberior: hinc constantię gloria mai
or exoritur: hinc rebus oībus modū imponere discimus ut amicitias gerēdis ac inimiciis ne aut in
his remissiores aut illis uehemētiores q̃ oporteat simus: hinc abstinere a flagitiis: cōtinere libidines
tolerare pauperiē: turpia uereri: p̃eratē colere: seueritatē obseruare docemur: hinc nobis coniugalīs
amor carior efficit: amicitia iocundior: liberalitas clarior: humanitas pręstātor: clemētia nobili
or: huius p̃ceptis iŝtruunt. qui gratitudinis laudē sibi cōparare studēt: q̃ obnoxius ingrati tudinis
nomē effugere cōtendūt: huius p̃itiā maiōrē in modū iusticia colitur: fides obseruatur: pudicitia re
tinet: huius admonitiōe maxime iuuantur: q̃ sapiētius cōsulere: astutius puidere: idustrius agere
uoluerūt. Hic quoq; ociosa senectus iuenire potest quo se studio oblectet atq; negotio: hic luxuri
es atq; libido q̃ detestabiles sint facile pcipitur. Hic crudelitas: ira: Odiū: Auaricia: Supbia: Impotē
tia: Perfidia: q̃ cōtrarię sint naturę hoīum planius ostēditur: Postremo quoniā Valerianę diligen
tię nō possumus oīa narrata pcurrere: ex his satis cōstare arbitror q̃ perutilis sit liber iste. Vbi uir
tutū hoīs generis imagines collocatę sint: ille qđ multo expressiores & imitari potius q̃ intueri io
cundę: quas nō ære aut marmore phidias: aut Apelles siue Lisippus: sed tātū libris suis scriptor di
ligētissimus reliquerit in corruptis litterarū monumētis ppetuo duraturas: quas impudētissima q̃
dam temeritate nescio quis attingere ausus dum spectandas hominibus illustiores se reddere pos
se putat: maxime deformes & obscurissimas reddidit: quare nos multorū & clarissimorum homi
nū tam gręcorū q̃ latinorū hortatu compulsi & eorū ope atq; opera adiuti: illas in suū pristinum de

corè reuocare ac restituere curauimus: quod & foeliciter satis nos assecutos esse speramus: Hoc igit opus nostrum qualecūq; est tuæ reuerendissimæ dominationi dedicatum ad te mittimus: ut illud dum licet p occupationes totum percurras: & si tanta dedicatione tibi dignū videbitur tuo nomini iubeas inscribi: ut tua auctoritate munitū audacius prodeat in publicum: nā iudicio tuo cōprobatum satis scio malignitatis aculeos non ualde posse exhorrescere: quis enim nisi male sanus iudiciū improbareret: æquissimi uiri doctrina & litteris excellentis: ingenio & sapiētia præditi: iustitia & integritate referti: fide & innocentia probati: religione & sanctimonia pleni: qui pbitatis defensor: malignitatis oppugnator: perpetuā sibi pro bonis cōtra improbos propugnationē suscipere consueuerit Nō cōmodū uidet esse reuerendissime Pater: in perorata iam præfatione nostra tuas uelle laudes recenserā: quæ qdem eiusmodi sunt: ut unaquaq; suū tēpus: suū locū suā orationē desideret: Nam Brutorum familiam toto orbe celebratam: & tanta originis uetustate refertā: ut prima romana libertatis parens: eiusdēq; seuerissima custos fuisse dicat: si nunc in mediū asserre: & explicare uolero tantæ primordia domus: pitot ducta uiros antiqua ab origine gentis: si præterea tuā inclytam patriam urbē Veneram: in qua natus: in qua educatus: in qua ad honores & dignitates pfectus es: quæ oīum iudicio atq; consensu merito dī Maris regina: orbis cōsiliū: regum principū & oīum gētium profugium: libertatis patrona: iustitiæ parens: religionis mater: fidei columen: Italiæ splendor: in qua omnis illa spartanorū Atheniensiuū: & Romanorū sepulta potētia & gloria reuiuiscit: Si denique tuas eximias uirtutes: quibus merito uideris cum oībus: & eorū qui maximi habent: & sapiētia animi: & innocentia uitæ: & magnitudine consilii: & liberalitate naturæ: & excellentia doctrinæ: & sententia regis: & religionis obseruantia: & fidei constantia: & omni deniq; laudis genere posse conferri: si hæc in quā omnia cōmemorare uoluerō: non erit mihi oratio claudenda: sed historia magis inchoanda: Itaq; omittā atq; i aliud tempus differā: & si nostrum multaq; uigiliæ munus tibi gratum fuisse cognouero: primū illud ut nomini tuo imprimatur operā dabo. Alia deinde parabo dominationi tuæ detestanda: nam quicqd litteris: quicqd studio: quicqd industria: quicqd ingenio consequi poterō: id totū ad arbitrium tuum referam: Quos autem in hoc opere sum auctores imitatus: quosq; dictorū meorū testes adduco historicos: poetas: oratores: grammaticos atq; philosophos: græcos latinos & hebræos: numero supra centū & uiginti omnes hic breuiter collecti oculis tuis subiciuntur.

Plinius d̄ histo. naturalis	Iosephus	Isocrates	Nonius marcellus
Plin. de uiris illustribus	Diomedos	Virgilius	Festus pompeius
Titus liuius patavinus	Macrobius	Oratius	Laurentius ualla
Marcus cato	Clodius licinius	Iuuenalis	Ioannes tortellius
Aulus gelius	Eusebius	Persius	Leonardus aretinus
Lucius florinus	Fauorinus	Lucretius	Beatus tomas
Salustius crispus	Cassiodorus	Lucius crassus orator	Beatus augustinus
Valerius antias	Diodorus siculus	Ouidius poeta	Beatus hieronymus
Iustinus	Helius sparcianus	Lucanus	Aristoteles
Solinus	Strabo	Terentius	Plato
Frontinus	Dionysius alicarnaseus	Seneca	Archimenes
Vegetius	Plutarcus	Stacius	Syropus
Iulius celsus	Tuditanus	Propertius	Chrysippus
Iulius cæsar	Eutropius	Ennius	Solon unus e septem
Suetonius	Tucidides	Martialis	Heraclides
Cornelius balbus	Herodotus	Petrarcha	Antisthenes
Cornelius nepos	Philistius	Archilochus	Diogenes
Fabius	Ptolemæus	Theocritus	Aristippus
Selius	Quadragearius	Homerus	Pyrracus unus e septem
Celius	Hermippus	Symonides	Aristophanes
Sabinus masurius	Diocles	Plautus	Eschines
Seruius sulpitius	Plinius orator	Hesiodus	Theophrastus
Lactantius firmianus	Marcus cicero	Pacuius	Calisthenes
Pomponius mella	Quintilianus	Syllius	Cares
Fauonius	Demosthenes	Aristoxenus	Apuleius
Emilius probus	Demetrius	Seruius honoratus	Dicæarchus
Quintus curtius	Theopompus	Priscianus	Apollodorus
Asinius polio	Theodotes	Asconius pedianus	Thrasyllus
Orosius	Naucrates	Varro de lingua latina	Socrates Cyneas

Letis litteris tuis doctissime Oliuero mecum cepi animo uoluntate. Comici nostri sententiam bone deus homo homini quid praestat: Cumq; ingenii mei uires ipse metiri diligenterissime cepissem; iure mihi atq; merito de fortuna conuari uisum est: quando multos annos ipse omni studio non sine magna lucubratione & labore assiduus: litterarum ocio medicauerim: & illud mihi praesingulari ingenio tuo: & incredibili doctrina faceretur liceat me nihil scire. Quod etiam mihi graue est atq; molestum: non tamen animis: lectitans in Valerium Maximum comentaria illa tua q; litterarum bene olentibus floribus atate iam ingruascente ipse non exornari queam: quod quidem & Cato ille censorius senior iam effectus litteras graecas discere non erubuerit. In ipsis namq; commentariis a maioribus nostris praclarissime gesta: tam graecis q; latinis cum quadam dicendi elegantia & uenustate ita aperte atq; dilucide complexus es: ut pro adipiscendis litteris: pro instituendis moribus pro uita bene agenda unicum & rectum uestigium inde facile sibi excipere quisq; possit. Quamobrem omnes si te optimis institutis tuis si ingenio: si doctrina: atq; uirtute alterum Omnibonum doctorem tuum praedicant & admirantur: non eos quidem fallit opinio quando his temporibus nihil dignius: nihil ue cōducibilis studiosissimis litterarum asserre potuisses: nam quae uel longius uel ob nimiam breuitate obscurius alii cōscripserunt: tua haec profecto egregia enarratio clarius in pauca accuratissime redigit: & unico ferme argumento singula mirifice complectitur: neq; quod ad ueritatem hystoriae atq; cognitionē artium pretermisisti quicquā praeterulisti sane uim quandā hominis naturae ad se uirtutibus oibus ornandum: ut quem tecum in oī litterarū genere conferre possim habeā neminem. Quid enim praclarius aut maximae rerum: aut uirtutis: aut sapientiae actum: quod a te uiro doctissimo discussum non sit & illustratum: quantusq; in ipsis splendor sit uirtutis atq; gloriae: quantusq; admirabilis fructus rerum omnium ostenditur legentibus accurate: neq; de moribus solum & uita hominū (quod quidem eximium est) Sed de uirtutum natura & rebus humano sensui poene occultis cum omni discretione ratione & dignitate monumenta in ipsis tradita cognoscuntur & ad foelicitatē comparandam: & ad beatitudinē consequendā nihil magis accedere potuit. haec tua profecto inter alia quae legerim omnia facundia quadam & dignitate praecipua longe eminent & excellunt: quae si quis praclare simul & recte domiq; & foris tam in rebus secundis q; aduersis sibi ipsi consulere cupiat assidua lectio ne pertractet. Arbitreturq; in primis diuinū hoc opus scribi non ad fidē hystoriae faciendā solū: sed ad contemplandā effigē omnis uirtutis & humanarū diuinarūq; regū exemplū stabile atq; firmū. q; gratū igitur & iucundū id muneris litteratissimis oibus futurū sit uel ex hoc maxime cognosci potest: q; te oratum uoluerint totiens: ut haec aeditio a te fieret ne ad bene beateq; uiuendū mortali bus aliquid deesse uideretur. Quapropter mi Oliuero doctissime: hic tuus labor: haec tua industria: haud minus profecto: sed plus multo q; eorū qui ante nos fuerunt uiri peritissimi ciuitatē nostram Vicentinā extulit & decorauit: tāetsi nihil fuit aut ad humanū usum: aut ad diuinū cultū: aut ad immortalē gloriā obtinendā quod Vicentini nostri uiri clarissimi non discusserint: nō illustrauerint. Fuit enim (si recte memini) Rhemius ille Palemon Vicentinus qui artis grāmaticae mirō quodam modo & artificio praecpta quaedā memoratu digna tradidit. Quibus nec Diomedes eruditus nec Priscianus illustris tradere potuerunt. Fuit Antonius Iulius qui eximio quodā ordine & arte praecipua in quasdam Ciceronis orationes elegantissime scripsit. Fuit & Gaetanus Thienensis: qui cum omni academia & dialectica atq; philosophica mirum in modum potuit decere. fuit Ioannes Portus utriusq; iuris in patauino gymnasio clarissimus interpretas. Omittam Matheum bislarium eloquentissimum oratorem Guilelmum paiellum in persuadendo alterum Ciceronem. Missumq; facia Omnibonum in dicendo & graecae atq; latinae singularem & admirabilem uirum Franciscū Malchiaeum iuriconsultum: qui rebus publicis atq; priuatis ingenio suo ac legibus mirifice consulebat & opprēssis solus defensor sine spe ulla praemii opem ferebat: quod & ipse apud me totiens in agendis causis expertus in libello meo de uirtute amplectenda hominem patrem patriae iure atq; merito appellauit. fuit Alexander neuus iurispontificii unicum decus. fuit Leonardus nogarolus sumus theologus uenerandus pater ille: q; illustrandae ueritatis ca: sanctoq; patre scriptis & rōnibus q; plurimis benedictae uirginis conceptionē adeo illustrauit: ut in postea ab aliquo impugnatum iri uideā minime: nisi ab imperito & male sano: ob quā rem celeberrimum: ut ita dixerim: officium ab eo confectum & a Sixto pontifice maximo perlectum: fuit summo opere approbatum. fuerunt & alii nostrae urbis magno & excellenti ingenio atq; doctrina uiri: quos quidē ne diuagetur oratio: silentio praetermittā. Si de te tantū mi Oliuero dixerim quod de uiro probissimo dici potest: qui non minus eruditione q; facultate ingenii pollens tantum hac nostra aetate ceteris praestas: ut te non inferiori decore atq; gloria insignitum ueluti firmissimum omnium uirtutum fundamentum ratione & ui quadam naturae omnes te inquam obseruent & quasi uenerentur. q; autem altera aeditio minus erudita: uel potius arida: & inculta ab impraessoribus nuper facta Omniboni titulo ascribas non est cur quisquam admiretur: cum & deteriora agere non pudeat auri sacra fame (ut ille ait) temerarios impraessores & doles ita factum: parce quāso huic dolori quandoquidem Omnibonus. suo pte ingenio singulari eloquentia & admirabili doctrina sese tueat atq; defendat non latenti (mihi crede) litteratissimos omnes in omni dicendi genere orationes graecae atq; latinae huiusmodi praclarissimi uiri & illud in primis in Ciceronem de oratore scriptum immortali laude dignū: & qua

ingenii magnitudine qua ui orationis: qua elegantia & maiestate fuerit elucubratum: fugit profecto neminem. Ex quo illius nomen in omni aetate celebrabitur perpetuum & immortale: & immortalis gloria extolletur: haec est uera hominum laus: haec illustres uiros in coelum tollit: haec breuitatem uitae: nominis immortalitate compensat. Quod autem enarrationes tuas tuo Bruto Episcopo Catharensi dicere censueris: ago tibi gratias & habeo: & tanti muneris non immemor: spero me tibi quandoque relaturum. Opus quidem mihi peculiare est & gratum & pericundum: suauissimumque erit atque dulcissimum ocium mihi. Stude igitur mi Oliueri & enitere: si me diligis si me gratum existimas: ut diligentissime atque rectissime imprimatur: ne impraestorum incuria & imperitia: quod frequentius fieri solet uerborum stilum atque orationis seriem: necnon & dignitatem operis peruertant atque contaminent. De Brutorum uero familia quae ut ais totum est celebrata per orbem & antiqua originis uetustate referta: quo ingenio: qua prudentia: qua animi fortitudine romanum imperium libertate donauerit pace conseruauerit latini codices satis admonent atque explicant. De ipsa namque nihil in medium afferam quando qui genus suum iactat ut inquit tragicus ille (alicuius laudet. Tu ipse praeterea Venetae ciuitati multum tribuis facis tu (ut soles) ac debes urbem de omni genere uirtutis benemeritam summis efferre laudibus: quae sane ob singulares uirtutes & res omnes sapientissimae a se gestas opibus auctoritate gloria atque dignitate indies magis illustratur & fulget. omnem admirabilem & poene incredibilem urbis situm aedificiorumque: alta atque praestantissima ornamenta. Quales enim uiros semper habuerit haec ciuitas: qua iusticia: qua fide: qua constantia: quo consilio: qua sapientia perornati extiterint: institutis suis atque moribus legibus decretis atque imperio facile dignosci potest: quae unquam res publica: pace dixerim aliarum: praestantius atque sapientius gubernata existit: haec non pacis solum sed etiam belli opportunis artibus: nec maritimis tantum: sed etiam terrestribus mirum in modum ualet: quos sumptus: quos labores: quae rerum discrimina pro religione seruanda: pro fide agenda subierit haec sanctissima ciuitas: nullus est qui non satis superque intelligat omnia iam meo iudicio christiana fidei subiecta ab immanissimis barbaris: a seuiissimis turcis christiana fidei hostibus capta spoliata direpta & exhausta forent: nisi Venetorum constantia & animi magnitudo defendisset & conseruasset: quae res maximae admirationi: ut esse debet ita profecto est quod totam italiam & christianos omnes consilio suo facultate & opibus foueat iuuat & tueat atque conseruet: hoc sane ut dixerim non fecit patriae amor: quod in ea natus & educatus fuero: sed res ipsa pro ueritate tuenda me impulit & inflammauit: tamen si quae gesta fuerunt a Venetis maiora sunt & clariora quam ut mea ditione egere uideantur: sed mittam haec & id exequar quod officium suadet obsecrans omnes qui litterarum studio delectantur: qui disciplinis qui uirtutibus & uitae bene instituta fauent: hoc opus sanctissimum amplectantur huic omni studio incubant: hoc legant & perlegant saepius & in gymnasio suo atque bibliotheca siue quocumque se contulerint de manibus nunquam ponant: ut cum praestantissimis ingenijs atque uiris illustribus se adequauerint: glorientur quandoque immortalitate nominis sui. Tu igitur mi Oliueri da operam & incumbe ut id operis quod primum imprimatur: ut admirandae doctrinae tuae atque uirtutis testimonium omnes ualent perhibere: Tu uale & me ut soles ama clarissimum sydus Vicentini agri: Vicentiae. XI. kalendas Ianuarii.

Compendiosa Vita Valerii Maximi.

VALERIVS MAXIMVS Ciuis Romanus Patricio genere natus omnem puericiam: & magnam adolescentiæ partem litteris percipiendis: & honestis artibus dedit. inde sumpta uirili toga se contulit ad rei familiaris disciplinam: ubi aliquamdiu stipēdia fecisse & in Asiā cum Sexto Pompeio nauigasse dicitur: unde reuersus cum uideret se patriæ suæ tam benedicens q̃ benefaciendo posse prodesse: a quo incepto studio militiæ gloria detinuerat eodem regressus statuit urbis Romæ exterarumq; gentium facta simul ac dicta memoratu digna: ut ipse fateretur litterarum monumentis commendare: quod foeliciter & gloriose consecutus est. Floruit autem Tyberii Cæsaris temporibus & sub eius imperio hanc scripsit hystoriā cuius etiam numen inuocat: Imperatores enim Romani cum uirtute sua iuste sancteq; gessissent imperium diuino celebrabantur honore: & in deorum numerum transferebantur: unde etiam diuos Imperatores appellamus. Genus uero suum paternum agente Valeria: Maternum a Fabia duxisse fertur: unde Valerius Maximus ex utraq; familia ei nomen est: de cuius morte certi nihil potest asserri.

Postulat Bernhardus de Hauke an Tractat.

RVBRICAE LIBRI VALERII MAXIMI.

Primi Libri.			De mutatione morum & fortunæ		
De seruata religione	capitulum.i.	car.i.		capitulum.ix.	car.cl.
De neglecta religione	capitulum.ii.	car.vii.	Septimi libri.		
De omnibus	capitulum.iii.	car.ix.	De foelicitate	capitulum.i.	car.clvii.
De prodigiis	capitulum.iiii.	car.xi.	De sapienter dictis aut factis	capitulum.ii.	car.clviii.
De somniis	capitulum.v.	car.xvi.	Vastre dicta aut facta	capitulum.iii.	car.clxiii.
De miraculis	capitulum.vi.	car.xxii.	Strategemata	capitulum.iiii.	car.clxviii.
Secundi libri.			De repulsis	capitulum.v.	car.clxxi.
De institutis antiquis	capitulum.i.	car.xxix.	De necessitate	capitulum.vi.	car.clxxii.
De disciplina militari	capitulum.ii.	car.xliii.	De testamētis q̄ rescissa sūt	capitulum.vii.	car.clxxiiii.
De iure triūphandi	capitulum.iii.	car.xlix.	De testamentis quæ rata manserunt.	capitulum.viii.	car.clxxvi.
De censoria nota	capitulum.iiii.	car.li.		capitulum.ix.	car.clxxx.
De maiestate	capitulum.v.	car.liii.	Qui aduersus opiniones hoīum hæredes habuerunt		
Tertij libri.			Octauī libri.		
De indole	capitulum.i.	car.lvi.	Infames rei quibus de causis aut damnati aut absoluti sunt	capitulum.i.	car.clxxviii.
De fortitudine	capitulum.ii.	car.lvii.	De priuatis iudiciis	capitulum.ii.	car.clxxxii.
De patientia	capitulum.iii.	car.lxv.	Quæ mulieres pro se aut pro aliis causas gerunt	capitulum.iii.	car.clxxxiii.
De his qui infimo loco nati clare euaserunt.	capitulum.iiii.	car.lxxviii.	De quæstionibus	capitulum.iiii.	car.clxxxiiii.
De his qui a parentibus claris degenerauerunt.	capitulum.v.	car.lxx.	De testibus	capitulum.v.	car.clxxxv.
De his q̄ in cultu corporis sibi nimium indulxerunt.	capitulum.vi.	car.lxxi.	Qui quæ in aliis vindicarunt ipsi commiserunt	capitulum.vi.	car.clxxxvi.
De fiducia sui	capitulum.vii.	car.lxxii.	De studio & industria	capitulum.vii.	car.clxxxvii.
De constantia	capitulum.viii.	car.lxxvii.	De ocio	capitulum.viii.	car.cxcii.
Quarti libri.			Quanta uis eloquentiæ	capitulum.ix.	car.cxciii.
De moderatione animi	capitulum.i.	car.lxxx.	Quantum momentum sit in pronuntiatione & apto motu corporis	capitulum.x.	car.cxcv.
De his qui ex inimicitis iuncti sunt amicitia	capitulum.ii.	car.lxxxviii.	Qui magni effectus artium sint	capitulum.xi.	car.cxcvi.
De abstinentia & cōtinētia	capitulum.iii.	car.lxxxix.	Quæ nulla arte effici possint	capitulum.xii.	car.cxcvii.
De paupertate	capitulum.iiii.	car.xcv.	Suæ quæq; artis & auctorem & disputatorem optimum esse	capitulum.xiii.	car.cxcviii.
De uerecundia	capitulum.v.	car.xcviii.	De senectute	capitulum.xiiii.	car.cxcix.
De amore coniugali	capitulum.vi.	car.cci.	De cupiditate gloriæ	capitulum.xv.	car.cci.
De amicitia	capitulum.vii.	car.cci.	Quæ cuiq; magnifica contigerunt	capitulum.xvi.	car.cci.
De liberalitate	capitulum.viii.	car.cci.	Noni libri.		
Quinti libri.			De luxuria	capitulum.i.	car.cci.
De hūanitate & clemētia	capitulum.i.	car.cci.	De crudelitate	capitulum.ii.	car.cci.
De gratitudine	capitulum.ii.	car.cci.	De ira & odio	capitulum.iii.	car.cci.
De ingratitudine	capitulum.iii.	car.cci.	De auaricia	capitulum.iiii.	car.cci.
De pietate erga parentes	capitulum.iiii.	car.cci.	De superbia & impotentia	capitulum.v.	car.cci.
De pietate erga fratres	capitulum.v.	car.cci.	De perfidia	capitulum.vi.	car.cci.
De pietate erga patriam	capitulum.vi.	car.cci.	De ui & seditione	capitulum.vii.	car.cci.
De parentum amore & indulgentia in liberos capitulum.vii.	capitulum.vii.	car.cci.	De temeritate	capitulum.viii.	car.cci.
De parentum seueritate aduersus liberos	capitulum.viii.	car.cci.	Quantum ualet error	capitulum.ix.	car.cci.
De parentum moderatione aduersus susceptos liberos.	capitulum.ix.	car.cci.	De ultione	capitulum.xi.	car.cci.
De parentibus qui obitu filiorū forti animo tulerunt	capitulum.x.	car.cci.	De improba aut facta scelerata	capitulum.xi.	car.cci.
Sexti libri.			De morte non uulgari	capitulum.xii.	car.cci.
De pudicitia	capitulum.i.	car.cci.	De cupiditate uitæ	capitulum.xiii.	car.cci.
Quæ libere dicta aut facta sūt	capitulum.ii.	car.cci.	Quam exquisita custodia usi sunt quibus suspecti domestici fuerunt	capitulum.xiiii.	car.cci.
De seueritate	capitulum.iii.	car.cci.	De similitudine formæ	capitulum.xv.	car.cci.
De grauiter dictis aut factis	capitulum.iiii.	car.cci.	De his qui infimo loco nati mendaciose clarissimis familiis inserere conati sunt	capitulum.xvi.	car.cci.
De iusticia	capitulum.v.	car.cci.			
De fide publica	capitulum.vi.	car.cci.			
De fide uxoris erga uiros	capitulum.vii.	car.cci.			
De fide seruorum erga dños	capitulum.viii.	car.cci.			

VBIS Romæ exterarumque gentium facta simul ac dicta memoratu digna; quæ apud alios latius diffusa sunt. In hac præfatione Valerius seruat quod proprium est exordii ut attentionem capter & docilitatem. Proponit enim quibus de rebus dicturus sit & se rem utilem scripturæ pollicetur idque quam breuissime facturum. Beniuolentiâ quoque comparat a persona sui; cum officium suum sine arrogantia laudet. extenuat quoque meritum suum cum dicat se non tantum ingenio & industria ualere; ut omnia complecti possit. neque confidat; ea etiam de quibus tractaturus sit; se uel ornatus; uel copiosius quàm ceteros esse scripturum. In reliquo uero pte nihil aliud agit; nisi ut plane aduletur. Tibero; nam inuocat eius numen; quod proprium est poetarum; idque sine adulationis suspitione fieri non potest. Urbis Romanæ eo ordine historiâ exequitur; quo nunc proponit; nam ubique primo domestica ponit exempla; deinde externa subiungit. Exterarumque gentium Quia omnia ferme omnium rerum exempla. Ex multis & pene innumerabilibus; tam graecorum quam latinorum uoluminibus in unum congesta proposuit. Extera

VALERII MAXIMI FACTORVM AC DICTORVM MEMORABILIVM LIBER AD TYBERIVM CAESAREM PROLOGVS.

RBIS Romæ exterarumque gentium facta simul ac dicta memoratu digna; quæ apud alios latius diffusa sunt; quæ ut breuiter cognosci possint ab illustribus electa auctoribus deligere constitui. Ut documenta sumere uolentibus longe inquisitionis labor absit. Nec mihi cuncta complectendi cupido incescit. Quis enim omnis cui gesta modico uoluminum numero comprehenderit? Aut quis compositis domesticæ pegrinæque historiæ seriæ foelici superiorum stilo condita; uel attentiore cura; uel præstantiore facundia traditurum se sperauerit. Te igitur huic coepto penes; quæ hominum deorumque consensus maris; ac terræ regimene esse uoluit; certissima salus

fit. neque confidat; ea etiam de quibus tractaturus sit; se uel ornatus; uel copiosius quàm ceteros esse scripturum. In reliquo uero pte nihil aliud agit; nisi ut plane aduletur. Tibero; nam inuocat eius numen; quod proprium est poetarum; idque sine adulationis suspitione fieri non potest. Urbis Romanæ eo ordine historiâ exequitur; quo nunc proponit; nam ubique primo domestica ponit exempla; deinde externa subiungit. Exterarumque gentium Quia omnia ferme omnium rerum exempla. Ex multis & pene innumerabilibus; tam graecorum quam latinorum uoluminibus in unum congesta proposuit. Extera rum dicit & Externarum; nam & exter inuenitur. Statius exter honos dixit Virgilii. Et nos fas extera quære re regnat; at libr. vi. Externique iterum thalami; Hesternus uero aspiratum cum scilicet aliud est. Nam ab heri deducit. Facta simul ac dicta; ut

Exter
Externus
Statius
Virgilius

Hesternus

quisque recte fecerit aut dixerit oculis nostris subiiciat. Quæ apud alios; utilitate ostendit operis sui; dicit enim apud alios eiusmodi plix tractata esse; & ob eam rem non facile comprehendere posse. Latius diffusa sunt; latius dispersa sunt; ut non breuiter cognosci possint. Breuiter. Bene hic breuiter; quia apud alios siquidem ita precipi oportet; quemadmodum apud eos scripta inueniuntur. Illustribus auctoribus. Ab auctoritate etiam comparat fidem scriptis suis. Documenta. Hic nititur beniuolos reddere auditores; qui profiteant se illis minuere laborem. Documenta. exempla & monumenta uirtutis; uel uitii; uirtutis ad suadendum; uitii ad deterrendum; ut alterum imitemur; alterum fugiamus. Labor absit. Nam alioquin necesse foret ut apud multos eiusmodi exempla inuenirentur; quod sine maximo labore confici non posset. Nec mihi cuncta complecti; quia non satis est ad beniuolentiam contrahenda officium suum laudare; nisi id quoque extenuaueris; ideo hoc facit; & attentionem parat; cum breuiter id se facturum polliceatur. Nam cum dicit se nolle cuncta complecti; significat se historiâ breuiori libro uelle comprehendere. Quis enim omnes aui. Non enim inquit ego mihi uiribusque meis ita confido ut audeam omnia polliceri; immo uero de multis pauca perscribam; neque enim ita ingenio meo fretus sum; ut ornatus quàm ceteri scriptores scribere audeam. Voluminum numero. utpote nouem libris. hoc inter uolumen & librum interest; quod uolumen significat partes operis; non autem totum librum; liber uero & pro toto codice & pro uolumine accipitur; Idque Pliny oratoris testimonio comprobatur; qui dixit libri tres in sex uolumina propter amplitudinem diuisi. Aut quis compos mentis. bene dixit nisi stultus fuerit; nam qui supra uires aliquid audet; hic prope insaniam accessisse uidetur. Vnde Flaccus. Sumite materiam uestris qui scribitis æquam; Viribus & uersate diu quod ferre recusent. Quidque ualent humeri. Quis ergo inquit nisi Malesanus audeat ceteros scriptores eloquentia & industria superare. Seriem. Ordinem a serendo; hoc est ordinando dictam. Foelici Foecundo & copioso. Superiori Maiori & elegantiori. Condita. Coposita. Quis superauerit Quasi dicat nemo. Te igitur penes quem iam adulari incipit; sic & Virgilius Tuque adeo quæ mox quæ sint habitura deorum Concilia incertum est; & cetera. Nec mirum est quod tam plane adules. Non enim mos est scriptoribus inuocare. Hoc autem loco inuocat imperatorem quasi deum; quod sine adulatione facere non potest; quod mos non sit liuius. Cum bonis potius oibus; uotisque ac precationibus deorum deorumque sit ut poetis nobis quoque mos esset; libentius inciperemus; ut oibus tanti operis successus prosperos darent. Consensus; hominum. Quia dii & homines ita consenserunt; ut toti terrarum marisque orbis imperium obtineres. Certissima salus patriæ. Quia

Salus patriæ in te uno posita est. nam imperatores per adulationem parentes patriæ dicebant: quod Ciceroni nō per adulationem datum fuit. post extinctam nefariā Catilinæ coniurationem in consulatu suo. Iuuenalis: Roma patrem patriæ Ciceronē libera dixit. Virtutes fouentur: & uitia uindicantur. Id fortasse dicit quod facere deberet: ut uirtutes foueret: & uitia uindicaret: cum enim dicimus hominē aliquid magnū facere: si facit: confirmamus: si nō faciat: hortamur ut faciat. Fouent: Sustainantur. Nā si prisci oratores: ostendit se rectius inuocasse Cæsaris numē

Cæsar

Iouis

q̄ cæterorū deorum: q̄ ab oratoribus & poetis inuocari cōsueuerunt dicit. n. si antiqui oratores & poetæ ab aliquo numine incapere: hī a Ioue: illi ab alio numine: Ego quo minor sum cæteris hoc iusti us ad te confugio: quem uideamus diuinos honores meruisse: q̄ aut prisci oratores inuocauerint numina: anteq̄ orationes inchoarent: ostendit Vir. in. xi. æneidos. Præfatus diuos solio rex insit ab alto. Nam & Seruius in enarratione huius carminis sic inquit more antiquo: nam maiores nullā orationē nisi inuocatis numinibus inchoabant: sicut sunt omnes orationes Cato-

nis & gracchi: nam generale caput in omnibus legimus. Vnde Cicero p̄ irrisiōnem ait. Si quid ex uetere aliqua oratione Iouem ego optimū maximum: & cætera. A Ioue optimo maximo. Cicero in oratione contra Clodium: Quo circa te capitoline quem pp̄ beneficia populus Romanus optimū: pp̄ uim maximū appellauit. Itē libr. iii. de finibus bonorū & malorū: cū dicimus Iouē optimū maximū eū dēq̄ salutarem: hospitalem: statore: intelligi uolumus: salutem omnium ī sua esse tutela. Numine: quia ita incipere solebant oratores antiqui. Orsi sunt: exordia sumpserunt. Numine: ut ab a polline: a libero: a cerere. Vnde Vir. Vos o clarissima mūdi: Lumina labentem cælo q̄ ducitis annū: liber & alma ceres. Cætera diuinitas: cæteri inq̄t dii tū opinione colligunt. i. tātūmō hoīes opinant̄ cæteros esse deos: q̄ eos nūq̄ uiderint. Cæsares aut uidēt. ergo cæterorū deorū q̄dem fides est: sed incerta cæsares aut p̄ns & certa: q̄a dii cæsares oculis ipsius cōspiciūt: ergo q̄n de cæsaribus fides ē certior atq̄ p̄ntior q̄ de cæteris diis: tātō iustius ego tuū numen iuocauī q̄ cæterorū deorū ab oratoribus & poetis iuocant̄. Paterno: Auitoq̄ syderi. Ply. lib. i. naturalis historie dicit: nō multo post obitū. C. Cæsaris ī ludis quos faciebat Aug. ueneri genetrici: apparuisse sydus crinitū p̄ septē dies ī regione cæli sub septētrionibus: q̄d̄ oriebat̄ circa undecimam horā diei. Eo signo significari uulgus credidit. Cæsaris aīam inter deorū immortalīū numina recepit. Et hoc testat̄ ipse Ply. ex uerbis augusti: q̄ q̄dem interiori gaudio sibi illud natū seseq̄: ī cona sci iterptatus est: hoc iquit salutare terris fuit: unde Vir. Ecce dionei p̄cessit Cæsaris astrū: In cuius tñ carmīs expositiōe: Seruius nō ueneri genetrici: sed p̄fi Cæsari funebres tūc celebrasse ludos augustū dicit. Bñ ergo dixit p̄fno auitoq̄ syderi. i. P̄fno Octauiani. Auito: Iulii cæsaris. Cerimonias n̄f̄s: Quia maxia læticia celebrant̄ sacra p̄f̄s & aui: quorū diuinitate auctæ sunt cerimonias n̄f̄s. Reliquos. n. deos. Nec ī merito quidem factū est: ut uirtute Iulii cæsaris Romani dicerent deorū auctores. Accepimus. Lab aliis gentibus. Dedimus. La nobis. Et q̄m̄ initium. Quandoquidem huc animus intendit: ut p̄cipium n̄f̄m sumatur a religione ab ea dicere incipiemus.

MAiores st̄atas: Aggredis nūc q̄d̄ pollicitus est: ut exēpla p̄ponat memoratu digna: & primo q̄dem de religione: q̄bus facile p̄cipi pōt eā p̄cæteris curæ fuisse maioribus ut nihil ne minimū q̄dem p̄mitterent: q̄d̄ ad religionē p̄tinere uideret. Primo igit̄ dicit de institutis maiorū: q̄ ad religionem spectabāt: quā illi oībus ī rebus diligētissime seruabāt. Est aut religio: uirtus q̄ sup̄iori cuidā naturæ. i. deo cultū: cerimoniam affert: dicta a relegendo teste Ci. li. de natura deorū. q̄ sup̄stitiosos a religiosis ita distinguit: q̄ totos iquit dies p̄cabatur & imolabāt: ut sui sibi liberi sup̄stitutes essent. Sup̄stitiosi sunt appellati. q̄d̄ nomen p̄rio latius patuit. Qui aut oīa q̄ ad cultū deorū p̄tinerēt diligēter retractarent: & tāq̄ relegent dicti sūt religiosi ex relegēdo. Maiores: antiqui & ueteres: illi quorū mores fuere meliores: nā ipse deorū cultu p̄cæteris rebus p̄curarūt maiores & minores: quotiens d̄ priscis & posteris dicimus numero tñ plurali declinat̄. St̄atas cerimonias st̄ata cerimonias: ut uult Festus p̄p̄eius dicebant sacrificia q̄ cærtis quibusdā diebus & statutis celebrabant̄. Vnde Cato: Sacra st̄ata & solemnia sancta deseruisti: alii st̄atas p̄ statutas dicūt: q̄d̄ etiā Iouis statoris sacra: Sed festi melior est sinia & expositio sollemnes: āniuersaria sacrificia q̄ singulis quibusq̄ annis fiebāt: nā sollemnis a solo & anno cōponit̄. Cerimonias: cerimonias apud latinos generaliter

patriæ Cæsar inuoco: cuius cælesti prouidētia uirtutes (de q̄bus dicturus sum) benignissime fouentur: Vitia seuerissime uindicantur. Nam si prisci oratores a Ioue optimo maximo benedicti sunt: Si excellentissimi uates a numine aliquo p̄cipia traxerunt: mea paruitas eo iustius: ad fauorem tuum decurrerit: quo cætera diuinitas opinione colligitur: tua p̄senti fide paterno auitoq̄ syderi par uidetur: quorum eximio fulgore multum cerimoniis nostris inclytæ claritatis accessit. Reliquos. n. deos accepimus: cæsares dedimus. Et quoniā initium a cultu deorum petere ī aīo ē: de cōditione eius sumat̄ differā.

De cultu deorum.

Aiores nostristatas: solennesque cerimonias

dicunt omnes ritus sacrificiorum a cerete oppido ut ipse paulopost dicturus est: uel a caritate aliis placet. Pontificum scientia iure canonico: ut nos nunc dicimus siue pontificio: nam pontifices docebant quibus templis: quibus diis: quo tempore: quo ritu: quibusque hostiis sacrificia fieri deberent gerendarum rerum: Quibus sacrificia quæ pro rebus gerendis suscepissent: earum rerum auctoritate confirmata: solennia habeantur: nisi imperator rem cum hoste commissurus taurum marti immolasset: & postea uictoriam consecutus esset id sacrificium ex re bene gesta comprobaturum solenne habebatur: nam

pontificum scientia bene gerendarum rerum auctoritate augurum observatione: appollinis prædicatione: uatum libris portentorum depulsis: etrusca disciplina explicari uoluerunt: prisco etiam instituto rebus diuinis opera datur: quom aliquid commendandum est: precatione: quom exposcendum uoto: quom exoluendum gratulatione: quom inquirendum: uel extis:

ex eo quod rem bene gessissent intelligebant ea sacrificia diis accepta fuisse: & ita confirmata auctoritate solennia haberi incipiebant. Augurum obseruatione: ut quæ captis auspiciis augures diis grata & probata fuisse dixissent ea solennia haberentur.

Apollinis prædicatione uatum: ut quæ sacrificia phœbades oraculo Apollinis fieri debere dixissent: ac diis placere haberetur solennia: sicut sæpe consultus apollo quomodo sacrificia fieri deberent: uel ad iram deorum placandam: uel ad uictoriam consequendam: uel si quid aliud opus esset respondebat phœbades uel tauro: uel agno: uel hoc ritu: uel illo: uel loui: uel marti: uel his: uel illis sacrificium esse faciendum. Vatum phœbadum: nam phœbades apollinis uates dicuntur. erant autem uirgines sic a phœbo denominatæ: quæ templum apollinis ingressæ: cum ad ipsius adita: hoc est penetralia uenissent apollinis spiritu afflatæ futura prædicebant. Libris portentorum depulsis: id est superstitioforum hominum reiectis libris: nam ut Liuius tradit. Sacrificuli quidam externi uenerunt romani: qui superstitione potius quam religione animos hominum astringerent. Aut libris portentorum depulsis: quia romani nunquam magicam artem admittere uoluerunt: quod Virgilius per Didonem testari uidetur cum eam ita loquentem inducit. Testor cara deos: & te germana tuumque. Dulce caput magicas in uitam accingier artes: ubi Seruius cum multa inquit sacra romani suscipere magica semper damnarunt: Cicero quoque & Plinius magicos & mathematicos impugnant. Augustinus quoque in ciuitate dei tradit aduersus magicas artes legem duodecim tabularum esse. Libris ergo portentorum: id est magorum: qui portentis quibusdam denuntiatis mihi terrorem homines conuertunt: ita ut eos sui compotes esse non sinant. Etrusca disciplina: secundum morem etruscorum: quem athage in agro tarquinienensi didicerunt: nam inde sacra & cerimonias omnes romani sumpserunt. Constat enim etruscos omnis diuini cultus studiosissimos fuisse: hæc autem omnia Cicero in oratione contra P. Clodium planissime ostendit: qui illorum inquit prudentiam non dicam assequi: sed quanta fuerit perspicere possunt: qui statas solennesque cerimonias pontificum rerum bene gerendarum auctoritates: auguria fatorum ueteres prædicationes Apollinis. Vatum libros portentorum explanationes etruscorum disciplina contineri putant: quæ tanta est. Vt nostri memoria primum italici belli funesta principia post Syllani cinantique temporis extremum pene discrimen: tum hanc recentem urbis inflammatæ delendique imperii coniurationem non obscure pauloante prædixerit. Explicari uoluerunt: cuolui exponi: diffiniri. Prisco etiam instituto: non solum inquit in obseruando cultu deorum. etruscam disciplinam secuti sunt romani: sed etiam alii ritus quidam sacrificandi a ueteribus instituti seruantur. ergo prisco instituto: quia non solum sacrificatur secundum etruscam disciplinam: sed etiam secundum institutionem maiorum: nam sicut illa maiores instituerunt ita quæ sequuntur maiorum institutis sunt percepta. Rebus diuinis opera datur: id est sacrificia diis exhibentur: nam diuinis rebus operam dare nihil aliud est nisi sacrificare. Quom aliquid commendandum: ut cum aliquod bellum susciperent: & diis exercitum populi Romani commendarent: diis sacrificabant: deinde cum iam bello suscepto prælium inituri essent numinibus aliquid uocabant: uel templum uel aram: uel munus aliquod. si pro. ro. uictoriam concessissent. Postremo uictoria potiti: quam a diis petierant in actione gratiarum uota persoluebant & hos ritus ostendit instituisse maiores. Commendandum: Ordinem secutus est rectissimum. cum dicat commendandum præcatione: exposcendum uoto: soluendum gratulatione: primo enim ante quam bella susciperentur. commendabantur exercitus: deinde cum prælium commissum fuerat. uotis exposcebatur uictoria. Postremo uictis hostibus: quid uotum fuerat cum gratiarum actione persoluebatur: ergo commendandum susceptis bellis: exposcendum commissis præliis: soluendum debellatis hostibus. & deuictis bellorum casibus. Gratulatione: Quia diis gratias agebant pro re bene gesta. nam gratulari cum ad deos refertur gratias agere: alias uero cum alio pariter de re aliqua lætari significat. Quom inquirendum uel extis uel sortibus: Sunt inquit & alii ritus sacrificandi a maioribus instituti. ut cum irati sunt dii & sacrificiis iram eorum placare uolumus. primo inquirendum est cur irati sunt. & postquæ explorata fuerit ira deorum pro qualitate piaculi adhibendum est sacrificium. explorabatur autem ira deorum uel per exta. uel per sortes. per exta hoc modo. si iustitia fuissent uel pallida uel aliqua parte mutilata significabant deos iratos

esse: si uero lata uigentia & integra dii significabantur esse placati. Vel fortibus: Duplex fuit apud priscos præcipuum diuinandi genus per sortes: unas quidem sortes uirgilianas appellabatur: cum aperto Virgi. codice destinati qui occurrissent uersus excipiebantur. de quo genere helius Spartianus in andriani uita: quo quidem tempore cum sollicitus de imperatoris erga se iudicio uirgilianas consulere sortes in hos incidit uersus. Quis procul ille autem ramis insignis oliuæ Sacra ferens nosco communes menasq; menta. Romani regis primam quæ legibus. urbem fundabit: curibus puis & paupe terra:

al teræ fuit sortiu genus uetustissimū a sacerdotibus cōstitutū rñs q; oraculo: nō dissimile qd̄ scripta foliis arborū tabellisq; diuersorū cūctū eulogia ad dōz puluina erant ita disposita. Vt qd̄ petitioni conducere uideretur artificio quodam in spē uel in metum suscitante inducerent hinc illd̄ Liuii. li. xxii. ferres attenuatas. Vnq; excidisse ita scriptum. Ma uors telum suum concutit: quomodo fierent pcuratio nes idem Liuius docet. Impartito: Adhito solenni ritu primo inquirēdum est. post inquisitionem p qualitate piaculi adhibendum est sacrificium: ergo ubi causam cognouissent iræ deorū uel extis uel fortibus statim expiabāt ritu sacrorū. Quo:

scilicet sacrificio non eodem dicit sacrificio purgari denunciationes fulgur & ontog: quo purgabāt ea quæ fortibus uel extis inquisita sunt: sed alio sacrificio: uidelicet sacrificio ontog. Vt uerbi gfa. si lapidibus pluuiisset nouendiali sacrificio expurgabat: qā nouem diebus sacrificiis opā dari oportebat. Liuius id multis in locis: sed li. v. secūdi punici belli: p aliquot iqr dies cōsules diuinis rebus opam dederunt: & per omnes dies sacrum nouendiale fuit. Ac fulgurum: Vt si res publica de celo tacta fuissent maioribus hostiis expiari oportebat. Denunciantes: Quia denunciabant aliquid instare reipublicæ. Procurantur: Expiantur purgantur.

Antū autē studiū: cōmendat studiū antiquorū qd̄ adhibere ad religionem colendā. cū inq̄t hetrusci eo tpe cæteris gentibus religione præstarent: senatusconsulto decem principum filii singulis ciuitatibus hetruariæ tradebantur ut plene disciplinam sacrificandi pciperent. cuius rei Ci. meminit li. de diuinatione: dicit. n. bene apud maiores nostros senatus tū cū florebat iperū decreuit: ut de p̄cipū filiis sex electi singulis hetruariæ populis in disciplinam traderent: ne ars tanta: pp tenuitatem hominum & religionis auctoritate adducere ad mercedē & q̄stū. i quo tm̄ a Valerio de numero dissentit. Tm̄ aut studiū: Tacti hæc religio supstitio potius dicenda sit qppe demonū cultrix: & quæ ueg deū nō iuenerat: hæc tū exēpla nō pag nobis pdesse p̄tina si demonū cultores adeo religioe obseruantes fuisse uident: qd̄ nobis faciendū est. q ueg deū uera religioe colimus: & uericulus certa præmia expectamus. Florentissima tū: Respicit illud: qā dici posset. hoc iō faciebant. ro. ut placatis diis urbem suā ex pua magnā: ex paupe ditē facerent: imo iquit ciuitas tū erat florētissima & opulētissima.

Ererit quoq; Hinc quoq; diligentia quā circa religionē hūere maiores ondi pōt: q cū uellēt cereri suo ritu sacra celebrari: miserūt ī graciā un̄ sacrificia orta cē dicebant: deīn ī siciliā qā īn ceres p dea coli cōepisset: cū filiā suā pserpinā a plutone raptā inq̄reret: un̄. n. sacra cereris p̄cipiū habuisse credebāt: ergo neqd̄ oīo deesset nullū locū p̄termiserūt ubi dea aliqñ culta diceret. Cereri quoq; ad spēm sensim descendit: ergo cereri ad honorē cereris. More græco: Ne si mutato ritu sacrificare piaculū cōmittaret. Sacerdotē: tm̄ studiū fuit ut et sacerdotē peteret: q̄ docta & pita at̄tistes sacrificia deæ suo ritu & more celebraret. Fiebāt at̄ cereris sacra a solis matronis teste li. li. ii. secūdi pu. belli. Sacru iqr̄ āniuersariū cereris intermissū ē: qā nec lugētibz facere id fas ē: nec ulla illa tēpestate matrona luctus exps fuit. Auelia: Velia opidū ē calabriæ: sic a paludibus qbus circūdatū ē appellatū: nā significat paludē. dassea uero hoc caspiratio ī digama cōuertit. i. i. v. cōsonātē sicut multis ī noibus fieri solet. ut enetus uenetus. hespa uestpa. & multis aliis similiter. Vetusis ri. ne qd̄ ritu sacrorū eius p̄termitteret. Perita: q sacrorū eius p̄itiā hēret: riteq; sacrificare & scinē & possit. Antistes sacerdos ab an̄ stado ē aut custos & princeps tēpli. Cuius cū ī urbe: Nec satis habuere

uel fortibus impartito cum solenni ritu. peragendum sacrificio: quo etiam ostetorum: ac fulgurum denunciationes procurantur.

De Cerere placanda.

Tantum autem studium antiquis non solum seruanda: sed etiam amplificanda religionis fuit: ut florentissima: tum & opulentissima ciuitate decem principum filii senatusconsulto. singulis hetruariæ populis percipiendæ sacrorū disciplinæ gratia traderent.

Ereniq; quā more græco uenerari instituerant. Sacerdotem a Velia: cum id oppidum nondum ciuitatis nomen accepisset chalciranā peterent uel ut alii dicunt caliphemam ne deæ uetustis ritibus perita deesset Antistes: Cuius cum in urbe pulcherrimum templum haberent. Græco ritu moniti sibyllinis libris: uetustissimam cererem placarent ætñam quoniam sacra eius inde orta credebant quindecim uiros ad eam propitiandam miserunt.

Ceres

Antistes

maiores acer sitam auelia sacerdotem sacrificandi peritam quæ uetusto ritu cereri sacrificia face-
ret qñ et cū in urbe tēplū ei cōditū eēt amplissimū & oñtis citas laboraret moniti libris sibyllinis
ut cererē uetustissimā placaret aetnā. xv. hoīes miserūt ad eā placādā: qm̄ inde sacrificia eius prin-
cipia: ut diximus: hūisse credebatur nam aetnā mōs ē siciliæ a poetis decātatus: & i cuius radicibus
ē eiusdem nominis oppidū teste Strabone li. vi. in descriptōe siciliæ dicit. n. Cētoripis aut ppin-
quū ē exile sane oppidū uocatū aetnā: ea mōtē cōsensuros accipit atq; trāsmittit. hic. n. primus mō-

Item matri deum saepenumero imperatores no-
tri compotes uictoriarum suscepta uota pessimō
tem profecti soluerunt.

De Marco P.

Metellus uero pōtifex maximus Posthumii cōsu-
lē: eūdēq; flaminē Martiālē ad bellū gerendum
Aphricā petēte ne a sacris discederet multa indi-
ta icōsulta dea urbē egredi passus nō ē: religio-
niq; sūmū ipiū cessit: quo tuto se posthumius martio certami-
ni cōmissurus nō uidebatur cerimoniis martis desertis.

De Tiberio Graccho & religione Augurii.

Laudabile duo decim fascium religiosum obseq-
um: laudabilior quatuor & uiginti in consimili re
obedientia a Tiberio enim Graccho ad collegium
augurum litteris ex provincia missis. qbus signifi-

tis ascēsus inchoat illuc mis-
si fuere legati nā cū pserpina
cereris filia cū cyane nīpha
& sirenibus flores colligeret
a Plutone raptā ē. mater isēia
quō sibi filia surrepta fuis-
set errādo cū tpe diurnū nō
sufficeret noctu eā facibus ac
cēsis p triuia & qdriua ulu-
lādo quarebat. Vnde pmāsit
i eius sacris ut certis diebus
amatōis exerceat ululatus ad
imitatōem eius. Moniti li-
bris sibyllinis: Hoc ēt refert
Lactānius de falsa religione.
dicit. n. rep. tādē pūrbata se
ditōibus & oñtis cū moniti es-
set caribus sibyllis cererē de-

Metellus

Martialis

Item placari lega-
tos aetnā misert
Tē mri deū: &
h ē seruata reli-
gionis exēplū nō
mediocre. q im-
Tyberius
gracchus

patores ro. q mri deū p cōsequēda uictoria i bello uota fecisset eadē pessimōtē pfecti cū sūmā de-
uotōe p soluerēt: q ibi numē eius coleret i primis. Itē rursus uel similiter nō solū cereri. sed etiā
mri dū ē hitus honos. Cōpotes uictoriæ: cū uictorias obrinuisset. Pessimōtē: oppidū ē phrygie
ubi Cybelles simulacra colebat: qd cū a pessimōtē oraculo apollis romā trāslatū eēt apud Scipio
nē Nasica cōfessu senatus collocatū ē qā nū fūerat ab oraculo ut cū romā dea uenisset: tū curaret
ut eā q uir optimus eē romæ hospicio acciperet. de cuius aduētu suo loco dicemus li. viii. cap. ult.

Metellus ue. pō. ma. sub cuius pte ceteri oēs pōtifices & sacerdotes positi erāt: Vñ
ēt maxius dictus ē: qā reliq oēs ipō erāt inferiores. Eūdēq; flaminē. i. sacerdotē. Fla-
mies ut Varro testat dicti sūt: q caput uisū hēnt filo. & cognomē accipiunt ab eo
do cui sacra faciūt sed pti sūt apta ut martialis uulcanalis obscuriora pti ut dialis a
Ioue: furialis a furida cuius i fastis feriae erāt furinales. Liuius uero scribit. Numā
flaminē Ioui assiduū sacerdotē creauisset. Insigniq; eū ueste & currulli regia sella
adornasse. hūc duos flamies adieciisse marti unū: alterq; qrio. Creati sūt ēt a pōtifice maxio flami-
nes: & a dictatore i oppidis seu municipiis scribūt Ci. & Liui. ergo flamē dictus uir qsi filamen: a fi-
lo lanæ: quo caput uictū hēbat q apto oio capite eē nō liceret. Dionysius tñ alicarnēseus li. ii. a flā-
ma. assūpta sūt oī diuini cultus istōne atq; cōscripta i octo diuisit partes: q erāt ēt sacroq; ordines
tradit at unā sacroq; misterioq; cōstōne triginta curionibus: quos dixi hostias imolare publicas p
curiis: scdā uero iis q uocat a græcis stephephori. a romāis uero flāmes quos a gestatōe pileoq; &
ifulaz q ad huc ferūt flāma uocātes hoc noīe appellāt: iueni ēt q dicāt iō flāines dictos eē qsi fila-
mines: q i sūmo flāmī apice eēt uirgula qdā lanata. i. uirgula i cuius extrēitate modica lana erat
alligata qd cōstat ab ascāio apd alhā p fuisse institutū. & secūdū quosdā ad terrorē coruoz q ple-
rūq; sacrificiis supuētes: nō obseruātibus extra sacerdotibus correpta ptinus auferebat: se-
cūdū alios qā æstatis tpe cū calor itēsius ferueret ut pilleū ferre nō possēt nec capite detecto eē li-
ceret: ad satisfactōem huij & tēpamētū illius uirgā illā lanatā i capite gestabāt. Ad bellū: Mitte-
bat. n. cū ipio. Sacris: q. s. marti debebat & facere solebat: qā Martialis flamē eēt. Multa idi. iij.
qā poena si urbe egredere. Religioniq; sūmū: nūc cām subiūgit qre hoc exēplū posuerit ut oñ-
dat maioris nihil hūisse potissimū pter religionē qm̄: iustā cām subiūgit cur ille se religioni sub-
iecerit nā si sacra martis deseruisset quomō sperare potuisset martē sibi futūz propitius fuisse.

Laudabile: Tiberius Gracchus seqntis ani cōsules creauerat. C. figulū. & Scipionē na-
sicā: q cū magistratū inisset & i puincias uterq; suā discessisset: paulopost a Tiberio
Graccho q ruc. p cōsul erat i asia līæ misse sūt ad collegiū augurū: qbus significabat
se uicio cōsules creasse: nō recte capto tabernaculo hoc at se cognouisse dū libros au-
gurales ispiceret. Augures. n. cōtiuo rē deferūt ad senatū q statū iussit utrūq; romā re-
dire seq; abdicare magistratu. Duodeci fa. Fasces erāt isignia cōsulatus a fasciculis

uirgæ securibus alligatis quas lictores cõsuli pferabant ad terrorẽ. lictores at a ligãdo dicti sũt: qd nocẽtes ad paulũ ligarẽt uirgisq; crederẽt: & securi pcuterẽt. erãt at. xxiii. quor. xii. cũ alteri cõsuli totidẽ parebãt: ergo duodeci falsũ. i. unus cõsulis obediẽtia laudabilis fuit qã posthumus q cõsul erat & xii. falces hẽbat puit põtifici sed qtuor & uiginti. i. duor. cõsulũ obediẽtia laudabiliõr fuit. Obsequi: obediẽtia & i bona pte accipit: at illd teretianũ: obsequi amicos ueritas odiũ pĩt: p assẽtatõẽ qdã uĩ accipi cũ dicat donatus obsequi assẽtator dẽt: ueritatẽ amicus. A Tiberio: q eos cõsules uicio creauerat

Caius Collegiũ: augures plures erãt & q i eodem magistratu plures sũt collega: dñr: ipso: rum uero coetus collegium.

P. Celius M. Cornelius Aiadheritissẽt: cõprehẽdit: set. aiaduertere cũ actõ sine p põne cõsiderare & cõprehẽdere significat. Ci. aiaduerti Brute sape Catonẽ aiaduertere cũ actõ cũ p põne in aliq iusta de cã pũire: hic fit aiaduertio punicio. Vicio captũ tabernaculũ. Plutarchus ita diffinit qd sit cape uicio. tabernaculum: Si tabernaculum inquit cõpisset is qui auguriũ capturus eẽt. ita ut anteq auspicium cõpisset ali qd aliud egisset qd ad auguriũ nõ pĩneret tñ id tabernaculũ uicio captũ eẽ dicebat: & si auspicia cõpisset i eonihiũ ualebãt. Ci. quoq; libro d diuinatõe ita iqt: qd qd apd te scriptũ e de Tiberio Graccho nõne & auguriũ & aruspiciũ cõprobat disciplina: q cũ tabernaculũ uicio cõpisset i prudẽs: qd i auspicato pomeriũ trãsgressus eẽt comicia cõsulibus creãdis habuerit. Libros ad sacra pĩnẽtes: Vel augurales uel sibyllinos. Comicia cõsularibus: q ad creãdos cõsules hũerat. comicia ut scribit asconius fuerũt adilitia: p̃toria tribunitia & cõsularia Aulus uero gelius dicit comicia alia fuisse curiata: alia cẽturiata. Comiciũ at erat locus dictus teste uarone q ibi coibãt comitiis curiatis magistratus creãdi cã. nã i cãpo martio eligebat magistratus hĩtis comitiis. de ordie at comitiõr multa apd Liuiũ. plura apd Dionysiu. li. viii. ubi de coriolãĩ dãnatoẽ loq uidere licet.

Sulpitius

Soricus Fabius

P. Licius

Corisca: Hæc isula pcul eã sardia. lx. stad. auctor Strabo. Cõsimili rõne. Eadẽ rõ fuit q. trẽs flamines sacerdotiũ deponere sũt coacti: qã uidelicet pagẽ diligẽter exta altaribus admoũisset. Extapagẽ curiose: qã cæsa uictia & imolata sacerdotẽ prio lace iposita debẽt exta diligẽter altarib; admoũere deĩn qsi sacraata suscipe: & sic uestei: qd cũ illi negligẽter fecisset sacerdotio priuati sũt

Cõsimili: rõne ut religioni cederẽt. Admota: oblata appropiãta. Flaminio: sacerdotio flaminis nam sicut a põtifice põtificatus dicitur sic a flamine hoc est sacerdote flaminũ sacerdotiũ. Coacti qã sacerdotio abire uolebãt. T Sulpitio. inrer ob nullam aliã rem Sulpitius sacerdotio priuatus e. nisi q. apex e capite ceciderat. erat autem apex in summo flaminis pileo uirga lanata ut supradiximus hoc est in cuius extremitate modica lana erat alligata Virgilius: Ecce leui summo de uertice uisus Iuli: Fũdere lunc apex: & circum tempora pasci.

Oncetus: uix iqt creati fuerãt dictator & magr egtũ: cũ sacrificates uocẽ soricis audierẽt & magistratũ depõere coacti sũt: Plynus ait cõcẽtu soricũ dirimi auspicia anales rfecti sũt

Diiciẽdũ his: i a de dea ueste ignis æternus seruabat: cui sp una ex uestalibus diligẽtissima custos adhibebat: q uigilãdo seruaret. ne aliquo casu extinguerẽt ignis forte accidit ut una oppssa sono ignẽ extigui pmisserit qd cũ põtifici cognitũ eẽt flagellis tota ferme cõfecta e. Li. li. viii. scã punici belli plus iqt oĩbus aut nũciatis pegre aut uisus domi pdigius terruit aĩos hoĩum. Ignis i a de ueste extinctus e ob q cã cæsa flagro e uestalis uirgo cuius custodia eius noctis fuerat iussu põtificis. p. li. id q q nihil portetib; diis. cãteq; qã negligẽtia humana acciderat: tñ & hostiis maioribus pcurari & supplicatõem hẽri ad ueste arã placuit. Virgo ue. iõ uirgines uestales ppetuũ ignẽ seruabãt ut ad simulacq; cælestiũ sydeq; custos ipiũ flama uigilaret teste. Floro. q dicit. Nũa popilius focũ ipri mis ueste uirgibus colendũ dedit ut ad simulacq; cælestiũ sydeq; custos ipiũ flama uigilaret. Alii dñt q iõ seruabãt ut significarẽt se ita ppetuo puras & iuiolatas eẽ debere sicut iuiolatis seruabat

cabat se cũ libros ad sacra populi pĩnẽtes legeret aiaduertisse uicio tabernaculũ captũ comitiis cõsularib; q ipse fecisset ea; re ab auguribus ad seãtũ flata iussu eius Caius figulus e gallia Scipio nasica e corsica romã rdiẽt: & se cõsulatu abdicauerũt

De P. Celio. M. Cornelio.

C Onsimili rõne post P. Celius Mar. Cornelius cethegus & C. Claudius pp exta parũ curiose admota aris deorũ imortaliũ uariis pib; bellisq; diuer

lis flaminio abire iussi sũt coacti; et. De Sulpitio. T Sulpitio inter sacrificãdũ e capite apex prolapsus eidem sacerdotium abstulit.

Oncetusq; soricis auditus Fabio maximo dictaturam. C. flaminio magisterium equitum deponendi causam prebuit.

De Publio Licinio:

Diiciẽdũ his q. P. Licio põtifici maxio uirgo uetustalis: qã qdã nocte parũ diligens æterni ignis custos fuisset: digna uisa e quã flagro admoũeret.

ignis. his. n. teste Liuius: stipendiū de publico dari statuit Nūa pōpilius. q. hoc sacerdotiū instituit ut assidue tēpli antistes eēnt easq; uirginitate & aliis cerimōiis uenerabiles & scās fecit: ē at uestia q̄ grā ca dī hāc at terrā eē phibēt quā ignē hēre manifestū ē: Flag. ad moueret uerberibus cederetur.

Axime uirgis. Dionysius alicarnēseus deficiēte inqt aliqn negligētia qdā igne. custode tūc eius amilia. aliaq; uirgini nup electaq; & tūc discētiū tradēte eius curā: p̄turbatōem fuisse tota i urbe: multa & iqsitōem p pōtifices: ne pollutio aliq̄ circa ignē sacerdotibus extitisset: tūc aut amilia ferūt isontē

qdē: sed dubitabūdā ex huius mōi casu pōtibus sacerdotibus & altis uirgib; māus sup arā tē Aemilia dentem ita dixisse uestia urbis ro. custos si qdē pie & iuste sacra tibi p̄fecit: annis paulonius trigita: & aium pag; hñs & corpus castū demonstrā mihi: siq; auxilio: neq; p̄uipēdas sacerdotē tuā morte mori miserrā: si uero ipiū aliqd gestū est amē meo ipsius supplicio urbis pollutōem expia. hāc dicētē & scī dētē a carbasa ueste q̄ tūc amicta erat: fasciā: post p̄ces factas iecisse eā sup arā dñt. & ex frigidō multo an nullāq; seruātē

Marcel
lus
fuit illā cīere: flāmā amictuisse multa p carbasiū ita ut nec citati lustratōe. nec nouo opus eēt igne. dicit ergo Valerius illa. qdē negligens fuerat flagellis cruciata at uero amilia taceret

De uirgine Aemilia.

MAxie uero uirgis amiliae disciplinā extincto igne tutā ab oī rephēsiōne ueste numen prāstitit q̄ adorāte cū carbasum quē optimū hēbat foculo i posuisset subito ignis amicuit.

De Marcello & tēplo honoris & uirtutis.

Non mirū igr si pro eo ipio augēdo custodiēdoq; p̄tix corū idulgētia deorū sp̄ excubuitq; tā scrupulosa cura puula quoq; momēta religionis examinari uidēt: q̄ nūq̄ remotos ab exactissimo cultu cerimōiarū oculos huius

se nostra ciuitas existimāda est.

Nq̄ cū Marcellus qntū cōsulatū gerēs tēplū honoris & uirtuti clastidio prius: deide syracusis potius nūcupatus debitu uotis cōsecrare uellet: a collegio pōtificū ipeditus ē. Negāte unā cellā duobus diis recte di-

nescio quō ignis extinctus eēt tātā tñ aio religionē cōcepit: ut cū supplex deā misericordiā imploraret foculo carbasi sui sup iponēs meruerit icēlo carbaso ignē extinctū fuscitare. ad id ergo ualet aduerlatiua cōiūctio uero illa qdē p̄enas dedit negligētia. At uero hāc tutā p̄stitit numeo & e argumētū qd̄ nō solū a p̄ena. sed ē a rephēsiōne tutā seruauerit: nā nō mior plerūq; solet ēē rephēsiō q̄ p̄ena. Disciplinā: custodiēdi ignis. Carbasū: Materiā posuit p̄ forma: ē. n. carbasus tenuissimū lignū qd̄ nūc & frequētissime p uello sumit: & ē metōymia. Foculo: diminiutiū a foco: ē at focus locus ubi fouet ignis: ipm uero elemētū ignis ē: ergo foculo loco ubi erat ignis extinctus.

Non mix igr: nūc dicit qd̄ nā p tāta religiōis diligētia po. ro. meruerit: ut us deos p̄piti os sp̄ hūerit. q̄ p ipio suo nō solū cōseruādo sed et augēdo iuigilauerit. Nō mix igr: q̄ nq̄dē igr adeo diligētes i seruāda religionē fuere ro. nihil ē qd̄ q̄sq̄ admitteret si tāta fuerit deorū idulgētia i cōseruādo augēdoq; ipio ro. Pertiax: pleuerās: & notādū p̄tiacem plerūq; & i bonā p̄tē accipi posse ut hoc loco. cū i malā ut plurimū pōi cōsueuerit: ē. n. p̄tiā is q̄ ubi n̄ dēt tēax & obstitatus ē. sed h loco p̄tiacē curā p̄seueratē dixit. Scrupulosa: sollicita & exq̄sita diligētia ut nihil oīo p̄termittet: nā scrupulus lapillus breuis ē: q̄ breuitate sua ferme n̄ ut sed: calcatus sollicitudinē creat unū scrupulū sollicitudinē & difficultatē dicitur. Terētius iie: ci scrupulū: & scrupulosū sollicitū & anxiū dicitur. Paruula: sicut de occētū foricis: de apice lapso. Momēta: inclinātōes. Examiari: exq̄ri examē p̄prie dī ligua bilacis hoc ē librā: quā rectissimā ē oportet cū aliqd̄ p̄sāus: q̄ si huc aut illuc icliauerit plus minusue ēē itelligius id qd̄ p̄sāmus: & p̄p̄tērea examē iterdū dī iudiciū. Vñ p̄sius. Examē ut iprobū i illa castiget trutia: examē dixit iudiciū. s. po. ro. Exactissimo: exq̄sitisimo: nā exigere p̄ter alias significatōes exq̄rere quoq; significat. Cerimōiax: cerimōie ut ipse paulo post dicturus ē: dictā sūt q̄a urbe a gallis capta cū uestales uirgies: simulacra deorū ex hostib; erepta traducerēt: carētā oppidū potissimū cōuenere ubi bēigne fuerūt hospitio susceptā: dōc a gallis ciuitas p̄cāillū recupata & liberata fuit i huius bñficii memoriā ro.

p̄stiterūt: ut oīs cultus diuīs oīs q; sacrorū ritus cērimōie. dicerent a carētā opido. Nq̄ cū mar. Mar. cōsul p̄rio clastidiū galliā cisalpiā oppidū qd̄ nūc castigiū dī pugnādo fortiter coepat dein magno labore atq; uirtute syraculas expugnauerat itaq; ex duorū oppidoz expugnatōe: duob; diis uota fecerat: honoris. s. & uirtuti tēplū aedificatū: p̄ta uictoria romā uēit & cū uota p̄soluere uellet utriq; s. tēplū unū aedificare pōtifices restitere: q̄a dicerēt id cōtra filiōrē eē. Liuius scdī pūici belli li. vii. de hac ipeditōe sic breuiter refert. Cōsulū alter. Qu. Crispus ad exercitū quē. Qu. Flaccus hūerat cū supplemento i lucās ē p̄fectus: Mareel. alia atq; obiectā aio fligiōes tenebāt i q̄b; q̄ cū bello gallico ad clastidiū aedē honoris & uirtuti uouisset dīcatio eius a pōtificib; ipedicbat: q̄ negabāt unā cellā duob; diis fēte dicari. q̄ si de cālo tacta aut p̄digiū aliqd̄ i ea factū eēt difficilis i ea p̄curatio foret. q̄ utri deo res diuina fieret sciri n̄ posset: neq; n. duobus nisi certis diis rite una hostia fieri ita addita uirtutis aedes: a p̄pato ope neq; tñ ab ipo aedes ea dedicata fuit. tū demū ad exercitū quē priore āno uenusia: reliq̄rat cū supplemento p̄ficiscit. Nūcupatis: uo-

ut duplex ē cōceptiū & nūcupatiū cōceptiū qđ aīo & mente solum cōcipitur: sed uerbis nō ex-
primis nūcupatiū uero qđ nōiatū uoce declarat atq; uouet: ut si dixerō: si ualitudinē recupaue-
ro statuā argēteā. In tēplo mariæ uirgis cōstituat & erigā: Qui uota nūcupasset ea libellis iscripta tē-
ploq; porticib; affigebāt. Si qđ prodigii: Vt si serpes i eo tēplo appuisset dignosci nō potuisset. ab utro
pfectū & illā ontū: eēt ppter ea nec utri eēt sacrificiū aut si tēplū de cālo tactū fuisset pari rōne
dignosci nō potuisset: quō illud expiādū eēt. Rē diuinā facerē: sacrificare significat. Nisi certis diis
ut polluci & castori. ut apollini & dianæ ut ueneri & adoni.
ut cibelle & ati. hęc numina so-
cietatē quādā iter se hēre dice-
bant: Itaq; ambobus uno sacri-
ficabāt: p̄sertim castori & pol-
luci ita tñ ut utriq; suus hēret
honor: & iō Marcellus coactus
ē hac admonitōe & supstitiōe.

L. Furi-
us

Pōtificiū: nō uanā adē duob;
diis: sed duas edificare & cōse-
crare. Sepatis adibus: edes l;
plurali numero ut plurimum
priuatū uniuscuiusq; domū si-
gnificet: singulari uero tēplū:
tñ i plurali plerūq; & p tēplo
accipit: ut hoc loco sūt q dicāt
cum adiectiōe aliq eē dicendū. ut in aede sacra. in aede pacis in aede apollinis. eodē mō in plurali. ut
sacra aedes deoq; aedes. aut nimphag; aedes si uero absolute dixerimus aedes domū tātū mō designa-
re & ppter ea apud iuriscōsulto inueniri aedes p omni specie edificiū. Collegio: qā collegiū nō re-
spexit amplissimi uiri auctoritatē. noluit enim religionis ritū sanctitatēq; seruata. nec duplicatā
quidem impensa Marcellum a soluendo uoto deterruit: nam duo tēpla cōstituit q unum tantū
modo uouerat & in hoc Valerius dissentit: a liuiō qui non dedicatus ab eo fuisse dicit sicut supra
ostendimus. Adiectio impensæ: accessio expensæ ut ubi tēplum unum uotum eēt duo dedicare
tur. Suus tenor: suus ordo suaq; lex. Observatio: honor & reuerentia ut religio suum ordinem su-
amq; obseruationem retineret: Differt tamen inter obseruantiam & obseruationem. quia obserua-
tio pro quadam animaduersione: accipitur in modum speculationis. obseruantia uero est ueneratio
quædam & honoris exhibitio.

redderet. De Lutio Furio bibaculo.
Bruit et tot illustrib; cōsularibus. L. Furius biba-
culus exēplis locū uix post Marcellū iuenit. Sed
pii simul ac religiosi ai laude fraudādus nō ē qui

Bruitur etiam tot illustrib; cum ancylia duodecim salii. per urbem. uetusto more ge-
starent illiq; sacro urbis prætor interest. Lucius Furius bibaculus. forte pater eius tunc
saliorum magister iussit eum ancylia tollere & ferre per urbem tanquam non prætor
sed unus esset & salus. paruit summum prætoris imperium præcepto patris: quāquam
honeste negare potuisset: quoniam officii maioris gratia uocationem & immunitatem
habebat. tamen quia omne quod diis exhibetur officium laudabile semp habetur & ē
nō duxit indignū ancylia ferræ præeuntibus lictoribus: fuit autem p̄tor secūdo punico bello. Ob-
ruitur: quāsi inq; Furius bibaculus opprimatur emergere possit: in tanto fulgore & claritate supe-
riorum exemplorum. Consularibus: uir consularis dicitur. qui aliquando gesserit consulatum:
sicut prætorius: qui præturam censorius qui censuram administrauerit. Vix post marcellum: Vix
dignus est inquit qui subiūgatur marcello. Sed pii: quia paruit patri. Religiosi: qđ principi salio-
rum collegii. Collegii salioq; salii: ut Liuius tradit duodecim in urbe fuere a Nūma constituti &
marti gradiuo consecrati qui toti dē ancylia p urbē cū saltibus gestabāt atq; tripudiis: canentes uete-
rē mamurii memoriā Ancylia uero scuta erāt: q oras. i. extremitates hēbant in similitudinē labiōq;
Vnde & ancylia dicta sūt: ab oris qđ est circū lab; secūdū alios uero
q ciuitas laborabat: tūc eum de cālo lapsum est scutū cōstat. n. regnāte numa breue scutū atq; rotun-
dū de cālo lapsum: de quo Ouidius. Ecce leui scutū uersatū leuiter aura: Decidit a populo clamor
ad astra uenit. Cōsulti deinde arūspices rñderūt ibi futur; totius orbis impiū ubi scutū illud serua-
ret: quo accepto rñso & honoris gratia: & quo idē tutius seruaret: ne ab hostibus surripi posset. Nu-
ma p̄p̄l. xii. alia ad similitudinē celestis illius fabricari iussit ad quē fuere in tēplo martis reposita
& cū. xii. sacerdotes adolēscētes. numa ipsi marti gradiuo delegisset illisq; dedisset. in signia pictas
tunicas & sup tunicas aenū pectori tegmen iussit ipsa celestia arma: q ancylia nominauit suspēsa col-
lo ab illis p urbē portari: cū salio atq; tripudiis carmina decātari: & salii dicti sūt a saltu teste Oui-
dio: q dicit. Iā dederat salijs a saltu nomina dicta: Armaq; & ad certos uerba canēda modos. Inter cæ-
tera carmina: hoc fuisse dñt. Veterē mamurii memoriā: qā cū numa accinisset undiq; fabros. q scuta
alia celestia simillima fabricaret. Inuentus iste qđā Mamurius. q ceteros artificio superauit. nā adco si-
millima fecit: ut a celesti descerni nō possent. Ius itaq; primū p̄tere qđ uellet: nihil aliud petiisse
dicif: nisi ut Salii ancylia gestātes p urbem canerent in ueterem Mamurii memoriā. Vnde Ouidius:
tunc sit mamurius merces mihi gloria dixit. Nominaq; extremo carmine nostra sonēt. Idq; sacerdo-
tes operi promissa uetusto. Præmia persoluunt mamuriūq; uocant. Fuit autem tantæ reuerentiæ
saliorum collegium: ut Aphricanus nō erubuerit: unum fieri de salijs Teste Liuiō: libro sexto de

bello Macedonio. Nec. L. Furius Bibaculus cum i hoc ex^o: p^{ri} suo salioꝝ mag^{ro} parere recusauit: quis p^{ro}tor eēt. oēs at salios ex gente primicia fuisse creatos testat Dio. de antiquitatibus ro. dicit. n. sexta aut ps institutōis circa diuina his distributa est: q uocat a ro. salii: quos numa ipse p^{ri}ciis creauit iuuenes. xii. spectatissimos diligens quoq; sacra manent i palatio: uocaturq; palatini: hi qdē agones: a qbus dā uero collini uocati salii: quoq; qdem sacrariū i collio est mōte: post. numā cōditū ab hostilio rege ex uota: qd idē bello sabio nūcuparat: hi at salii oēs iactatores qdē sūt & laudatores armatorū

prator a patre suo collegi saliorum magistro iussus sex lictoribus pracedentibus arma ancylia tulit: quamuis uacationē huius officii honoris beneficio haberet: omnia nanq; post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit: etiam in quibus summā maiestatis decus conspici uoluit: quapropter non dubitauerūt sacris imperia seruire. ita se humanarum rerum futura regimem extimātia. si diuinā potētiā: bene & constanter fuissent famulata: qd ai iudiciū i priuatorū quoq; pectoribus uersatū ē. urbe. n. a gallis capta cū flamē quinalis uirgīesq; uestales sacra onere partito ferret: easq; potē subliū trāsgresas: & cliuū q ducit ad ianiculū descēdere icipiētes. L. albinus plastro cōiugē: & liberos uehēs aspexisset propior publicā religiōi q priuata caritati suis ut plastro descēderēt iparauit: atq; i id uirgines & sacra iposita omisso coep^{ro} itinere careta oppidū prouexit: ubicum summa ueneratione recepta grata memoria ad hoc usq; tempus hospitalem humanitatem testatur. Inde enim institutū est sacra ceremonias uocari: quia cetera in fracto reipublice statu perinde ac florente coluerunt:

deoz solēnitas at eoz est circiter panathinea: mēse martio: q sumptu a ist publico: multa q; alia de his Dio. tradit q hoc loco referre lōgū & tediosū est.

Sex lictori. cōsul. xii. lictores hēbat p^{ro}tor aut sex. Vacatio: nem: qā p^{ro}tura faciebat illū huius officii & laboris imūnē: ergo uacatione imūnitatē officii. i. gestandi ancylia. Honoris: Magistratus. i. praturā. Oia post religionē. i. oia cedere religioni. Etia i qbus: subaudis ea hoc ē speria. Summa. ma. ut i cōsularibus pratorisq; iuris.

Regimen: existimabant se reges esse futuros. Bn atq; cōstater: bn utrūq; cōiūxit quia necessariū nō potuissent bn certo tempore seruire: sed nō cōstater. i. pseuerāter: iō dixit bn & cōstater. Quod ai iu. uere inq. maiores nri ita existimauerūt se futuros reges si diligeret pieq; religionem seruarent ut nihil qd ad eius fructū. priuaret omitteret. Nam & L. Albinus quāuis plebeius esset &

L. Albinus

Plastrū
Ceres

humilis tamen diis immortalibus tantam reuerentiam exhibuit ut liberorum suorum curam religioni postposuerit. Vestales uirgines: uirgines dea ueste consecratae. Onere partito: quia aqua portitione diuiserant inter se simulacra deorum & reliqua sacra quae cum multa essent non nisi a multis ferri poterat. Subliū pontem: subliū quasi sub lucium: nam subliū purgare significat: unde subliū lignum purgatiuum: ergo pons subliū pons ligneus a subliū dictus: sunt enim subliū ligna quae sustinent pontem. hic autem primū factus est a pontificibus & saepe restitutus: unde etiam pontifices dicti sunt. Cliū: cliū dicitur locus molliter arduus. Ad ianiculū: quia ianiculū annis tyberis ponti coniunxit dictum q ianua sit euntibus in hetruriam. L. Albinus: hoc idem Liuius testatur libro quinto dicit enim Flamen interim quirinalis uirgīesq; uestales: omīssa rege suae cura quae secum ferenda: sacrorum q; quia uires ad oia ferenda deerant relinquenda essent consulantes quis ne ea locus fidei asseruaturus esset custodia: optimū ducunt condita in doliolis facello proximo adibus flāminis quirinalis ubi nūc despui religio est defodere cetera inter se onere partito ferunt uia quae subliū ponte ducit ad ianiculū in eo cliū eas cum L. Albinus de plebe romana homo conspexisset plastro coniugem ac liberos habens inter ceterā turbam quae inutilis bello ex urbe excedebat: saluo etiam tum discrimine diuinarum humanaq; rerum irreligiosum ratus sacerdotes publicos sacra: populi romani pedibus ire ferriq; se ac suo ueichulo conspici descendere uxorem ac pueros iussit: uirgines sacra: in plastrum imposuit: & cetera quo iter erat sacerdotibus peruexit. Propior: idest publicā religioni magis consentiens. Cetera oppidum: indeclinabile est sicut praneſte. hoc autem oppidum primum appellabatur a gallina: sed cum latini ingrederentur hanc urbem: & ignorantes nomen eius inquirerent oppidani qui graeci erant existimantes se salutari aut optimum esse putantes si eos prius ipsi salutarent responderunt inde ciuitati nomen remansit ut care siue cetera diceretur: & quia dixi esse indeclinabile: sunt tamen q uolunt declinari hoc cetera huius ceteris: Liuius tamen ut supra uidimus: hoc care in declinabile dixit: & nomen patrium hic & haec cetera huius ceteris: Virgilius libro nono Est ingens gelidum lucus prope ceteris annen: qui teste Seruio minio dicitur: ut idem libro. x. Qui cetera dorio: qui sunt minionis in armis: fuit autem cetera ut uult Strabo a pelaspis ethessalia profectis conditum & atyrenis aduersus agillinos belligerantibus denominatum: cum quidam murum subiens urbis nomen percunctaretur pro responso a thessalis accepit salutem renunciantibus quod tussi bonum omne accipientes captā urbem sub mutato uocauere noie. x. autem milibus passuū distat ab urbe. Testantur: testificatur & qsi testimonio pbant in ex hac hospitalitate.

DE NEGLECTA RELIGIONE.

Quare agreste illud: tñ ualuit occasio suscipiendi sacra romana: ut plaustris agreste par uel et ma-
ius fuerit & haberi potuerit: triumphali currui: q̄ tato ornamēto & apparatu instructus ipatores ad ca-
pitoliū uehere consueuerat. Tempestiue capax: quod suo tempore onus acceperat egregium.

Antecesserit: superauerit fulgentibus quantum eūq; apparatus ornatus fuerit.
Adē reipu. tēpestare: cū capitolium obsideret a gallis: quo pauci ad modū romani ciues
urbe iā capta cōfugerāt: iter ceteros erat. C. fabius dorso cui pariter & familiae suae q̄ri
ni sacra fuerant:

demādata ut cer-
to tpe ea in grina
li collo celebraret. cū igitur sa-
croq; dies instaret. iāq; urbē to-
rā galli occupassent: nō dubita-
uit salutē suā p̄ deorū sacris ex-
ponere. nā d̄ capitolio desēdit:

C. Fabius

& gabio ritu incinctus p̄ medias
hostiū acies i grinalē collē per-
uenit debita sacrificia pegit: &
in capitolium salus & incolumis
rediit. qd̄ idē Liui. testat̄ eo

Gabinus

lib. dicit. n. sacrificiū erat statu-
tū fabiae gēti i grinali colle ad
id faciendū. C. fabi. dorso gabio

P. Corne-

lius

Bebius

Pamphi-

lius

cinctus ritu sacra manibus ger-
rens cū de capitolio descendit
set p̄ medias hostium statioēs
egressus: nihil ad uocē cuiusq;
terrorēue motus i grinalē col-
lē puenit: ibiq; oībus solēniter

pactis: eadē reuersus: similiter
cōstātū uultu graduq; satis spe-
rās p̄pitios eē deos quoq; cul-
tū ne mortis quidē metus phi-
bitus deseruisset: in capitolium

ad suos rediit seu attonitis gal-
lismiraculo audaciae seu reli-
gione ēt motis: cuius haud q̄q;
negligens gens est. Eadem tēpestare: eadē calamitate: sed & tēpestas aliqñ p̄ tpe ponit i q̄ significa-

tione frequēter utit̄ Salu. dorso: multi legūt dorso suo: sed ut Liui. & Ci. docet. dorso cognomē fu-
it. ergo legentiū ip̄itia suo additū ē. Interrūperet: nā statuto die sacra quirino exhibebāt. Gabino
ritu incinctus: uidelicet toga per tergū reiecta sub lacerto ita ut ad dextrā partē lacinia traherent: &
sub ueste exteriorē laciniae manus dextra teneret hoc factū est: q̄ cū gabini sacra celebraret hostes
supueneret: illi at̄ reiecta p̄ tergū lacinia uestis ut eēt expeditiores hostē īsecuti fuderātq; fugarūt
de hoc ritu Luca. Turba minor sequitur ritu succinta gabino. Perinde: non aliter quam si hostes ui-

cisset: qui uictores urbem occuparant.

Agna cōseruāda religionis: Liui. de bello macedonico li. x. Eodē inquit anno i agro
L. petilii scribae sub ianiculo dū cultores alius molunt̄ terrā: duce lapideae arcae octe-
nos ferme pedes lōgā quaternos latae inuētae sunt: opculis plūbo deuictis l̄is latinis
gracisq; utraq; arca inscripta erat. i altera Numā Pōpiliū Pōponii filiū regē romanū
sepultū esse: i altera libros Numāe pōpiliū inecē: eas arcas cū ex amicorū snia dñis appuiss-

set q̄ titulū sepulti regis habuerat: ianis iuēta sine ullo uestigio corpis hūani ac ullius rei tabe p̄ tot
ānoq; oībz ab sūptis i altera duo fasces cādēlis uoluti: septenos habuer̄ libros: n̄ itegros mō: sed recē-
tissima spē septē libri latini d̄ iure pōtificio erat: septē graci d̄ disciplia sapiā: q̄ illius aetatis eē po-
tuit. addit Antias Vale. pythagoricos fuisse uulgatae opiniōi q̄ credit̄ pythagorā auditorē fuisse Nu-
mā mēdacio. pbabili accōmodat fidē: p̄ ab aīcis q̄ i re pōtī fuest libri l̄cti mox pluribz legētibz cū
uulgarēt. Qu. Petili. p̄tor urbāus studiosus legēdi hos libros a. L. petilio sūpsit: & erat fāiliaris usus

q̄ scribā eū questor. Qu. petilius i decuriā legerat: l̄ctis reḡ sūmis cū aīaduertisset pleraq; dissol-
uēda: religionū eē. L. petilio dixit sese eos libros i ignē cōiecturū eē prius q̄ id faceret: se ei pmitterē
uti: si q̄ seu uis seu auxiliū se habere ad eos libros repetēdos existimaret expirēt id integra sua grā
eū factūq; Scriba ad tribunos plebis adiit: a tribunis ad senatū: res est reiecta: p̄tor se & iusiurādum
dare paratū esse aiebat libros eos legi seruariq; n̄ oportere senatus cēsuit satis hñdū. q̄ p̄tor iusiurā-
dū polliceret libros p̄ quoq; tpe i comicio cremādos eē: p̄ciū p̄ libris q̄tū. Qu. petilio p̄tori maiori
q̄ p̄ti tribunorū pleb̄ uidere dñō eē soluēdū: id scriba n̄ accepit libri i cōitio igne p̄ uictarios fco i cō-

spcū populi creati sūt. de n̄ uero li. Ply. li. xiii. na. hi. uarias refert scriptorū opiniōes: ut alii. xiiii. alii
plures alii pauciores fuisse dicāt. Lucii petilii scribae: uaro n̄ petilii sed Terē. agē fuisse dicit teste
Aug. de ci. dei: qd̄ ita soluē: ut itelligāus agē fuisse petilii eius cultorē fuisse Te. Libri de dis. i. de

Quare agreste illud & sordidū plaustrū tempestiue capax cu-
iuslibet fulgentissimi triumphalis currus uel equauerit gloriā
uel antecesserit.

De Caio Fabio.

Adē reipu. tēpestare. C. Fabius dorso memorabile
exēplū seruare religionis dedit. nāq; gallis capito-
liū obsidentibus: ne statutū fabiae gentis sacrifi-

cium interrūperet Gabino ritu cinctus manibus
humerisq; sacra gerēs p̄ medias hostiū stationes iquirinalē col-
lem puenit. ubi omnibus solēni more pactis i capitolium post di-
uinā uenerationē uictitū armorū p̄inde ac uictor rediit.

De P. Cornelio & Bebio Pamphilo cōsulibus.

Agna obseruāda religionis etiā publico Corne-
lio & Bebio Pāphilo cōsulibus apud maiores no-
stros acta cura ē. Siquidē in agro lucii petilii scri-
bae sub ianiculo cultoribus terram altius uertanti-

bus duabus arcis lapideis repts. Quarum altera scriptura
indicabat corpus numae pompilii fuisse: in altera libri recon-
diti erant latini septem de iure pontificum: totidemque graci
de disciplina sapientiae latinos magna diligentia asseruandos

philosophia: erat. n. cōpositi de sapia: uidelicet qd eēt sapia. Sapia aut eadē ē: q phia. Sed philoso
phi ut plurimū irreligiosi eē solēt: nihil. n. credūt q nō re naturali pbari possit. Petilius pror:
cū ad prorē delati eēt: iurauit cōtra rēpu. eē ut legerent: qā ad soluendā religionē q respu. foue
bat ptinerent. Victimarios: p ministros uictimaz: q uictimas ligabāt cultz aquā: & molā para
bāt: & reliq q sacris erat necessaria: uictimarii dicebant. erat igit ministri sacrificioz. Auocaren
tur: amouerent abstraherent. Noluerūt enī: reddis rōnē cur id fecerint maiores: ut aīos romano

curauerūt: Gracos qā ex aliqua parte ad soluendā religionem
ptinere existimabant: Petilius prator urbanus & auctoritate
senatus p uictimarios facto igne i cōspectu populi cremauit:
Noluerunt enim prisci uiri quicquam in hac ciuitate asseruari
quo animi hominum a deorum cultu auocarentur.

De Tarquinio rege:

Tarquinus at rex. M. tulhū duūuirū q librū secre
ta ciuiliū sacrorū cōtinētē custodiā suā cōmissū
corruptus petronio sabio scribedū dedisset: culeo
isutū i mare abūci iussit. Idq; supplicii genus mul
to post parricidis lege irrogatum est. Iussissime quidē qā pari
uindicta parentū ac deorum uiolatio expianda est.

De Marcho regulo Attilio:

Sed in his quā ad custodiam religionis attinent:
nescio an omnes. M. Attilius regulus praece
pit: qui ex uictore speciosissimo insidiis Has
drubalis & Xanthippi lacedaemonii ducis ad mi
serabilem captiui fortunam deductus ac missus ad senatum

pens symia: symia hoīem insequēbat: hoc aut supplicii genus parricidis irrogatū est. P. Maleolus
matre intercepta primus oīum isutus culeo in mare pēcipitatus est. Multo post: qā usq; ad tpa syl
le & Mari q sexagesimo fuerūt ab urbe cōdita anno: hoc lege pōpeiana datū ē ad populū. Irroga
tū: iniunctū ipositū. Iussissime qdē: probat hāc po. rō. sniam iustissimā fuisse: q uoluerūt parr
cidas: hoc eodem supplicii genere affici. Vindicta pōena a pcedēte quod sequitur: nam ex pō
na sequitur uindicta. Expianda: purganda.

Sed in his q ad custodiā: hic. M. Attilius regulus fuit q primo pu. bel. post grauissimas
carthaginēsis clades illatas: tadē nisi diu hasdrubalis & xanthippi lacedaemonii du
cis capta & carthaginē ductus romā missus ē ad senatū: ut ipius pmutacione oēs car
thaginēsiū captiui restituerent: cōtētiq; solo eius sacro nullo alio de redditu suo ua
de illū astrinxerūt: hoc i senatu cū Attilius exposuisset: primus de hac re sniam roga
tus negauit: p se uno & sene tot iuuenes & ualidos hostibus eē reddēdos: i cuius sniam
facto senatus cōsulto nō reddi. f. captiuos cū ut i pria remaneret a familiaribus & liberis enixe ro
garet: q dicerēt nefas nō eē: pfidis fidē n seruasse: nulla rōne adduci potuit: ut a fide desisteret:
maluit ergo ad certū supplitiū redire q i iurādū uiolare: poterat hic saluti suā cōsulerē: q quis
se sciret ad scāuissimū hostē redituq; i religionē seruādā eē putauit: nouis nāq; & exq̄sitis exem
ploz mōis excruciatu ē: refectis & n. palpebris i machinā cōiectus ē: cui erat aculei pfixi uel clau
cuspidibus acutis i iteriore ptē uersi: tractaq; ē p totā ciuitatē machia: & i oēs ptes uersata: deniq;
post multos cruciatu i mare deiecta Ci. i orōne cōtra pisonē: nec mihi ille. M. At. regulus: quē car
thaginēses refectis palpebris illigatū i machia necauerūt uigilādo supplitiū uī affectus. Supplicii
n. fuisse uenēnū a carthaginēsiū quo tpe romā ad senatū p captioz pmutatōe legatū misere: qd
eiusmōi fuit ut nō statim eū iterimeret: s; mortē i diē pferret: eo cōsilio: postea uero grassate sēs
ueneno cor tabesceret: alii aliter ferūt d huius uiri supplitiū: dnt. n. q eū carthaginēses i atris: &
p fūdas tenebras cludebāt: ac diu retētū post ubi sol uisus erat ardētissimus repere educebāt: &
aduersus ictū solis oppositū cōtinebāt: atq; itēdere i cālū oculos cogebāt. palpebrasq; eius ne cō
iuef poss; fursū d. orsū ductas isuebat. tuditanus at sōno diu phibitū atq; ita uita priuatū refert:
idq; ubi romā cognitū ē nobilissimos pēnoz captiuos libis reguli a senatu deditos & ab his i ar
mario muricib; pfixo āstitutos eadē i sōnia cruciatos iteriisse. Ad cu. ad cōseruatōez religiois ne
scio. q. d. credo ita mihi ur. Speciosissimo: pulcherrio & glōsissimo. Miserabile: āscribit fortunā

rū religiōi deditissimos esse
ōnderent. In hoc aut imitati
sunt lacedaemonios. q archi
lochi libros: q cōtra religio
nem eēt exportari e sua ci
uitate iusserūt. Libz secr
unū ex libris sybillinis fuit
se itelligimus: eiusmōi autē
libri occulta seruabantur &
secreti: qm igitur duūuir id
patefecit: qd cālari oportu
it: iusto supplicio affectus ē.

Corruptus. f. pecunia. Du
umuiq; duo primū fuere tā
tūmō q libris sybillinis pfi
ciebātur: & hi erant patricii:
deinde decē pfecti sunt: po
stea qndeci usq; ad syllana te
pora: postremo qnquaginta
fuerūt: & licet fuerit plures
in his tñ decē uiroz nomē re
māsit. Culeo isutū: culeus
erat coriū lupinū: i quo Gal
lus serps & symia icludebā
tur: dein q eiusmodi suppli
ciū meruisset insuebat hoc
culeo: & i mare uel i pximū
fluētē piciēbat pōena aut
erat: qā Gallus serpentē: ser

Petilius

Prisci

Tarquinia
us

Petroni
us

M. Attili
us regu
l. s

statum: quæ fecit ut Atilius: qui semper multis præliis uictor extiterat in captiuitate deueniret. Ne plures: Singula singulis opponit. In contrariū: Quia primus rogatus sententiam dicere cen-
suit: non reddendos. Non q̄ ignarus: Hoc idem affirmat Cicero in paradoxis. Dicit enī: neq; ego
M. regulum eruminosum: nec infelicem: nec miserum unq̄ putauī: nō enī magnitudo animi cru-
ciabatur a pœnis: non eius grauitas: non fides: non ulla uirtus: nō deniq; tot uirtutū præsidio mu-
nitus animus: tantoq; comitatu uirtutum septus: cū corpus eius caperetur capi ipse certe nō potuit.

Item libro tertio de officiis: nec uero: tum igoabat se ad
crudelissimū hostē & ad ex-
q̄sita supplicia pficiē: sed
tusiurandū seruandū pu-
rabat. Quāquā merito sibi
infestos quippe quoq; multa
funera edidisset. Verū q̄a:
Subauditur rediit: & aduer-
satur: sed quia dixerat nō q̄
ignarus: ac si diceret: si non
erat ignarus cur redibat: sed
rediit: quia iurauerat his se
rediturum. Potuerunt pro-
fecto dii: Hic q̄si deplorat i-
dignam Atilii Reguli mor-
tem. dicit enī si quid pieta-
tis est: potuerūt dii lanire eē
ratam carthaginiensium cru-
delitatem. Efferatam: Ex-
asperatam more feræ: est. n.
a feris sūpta trāslatio. Cate-
rum quo: Quāobrem id nō
fecerunt dii: declarat: q̄a uo-
luerunt ut clarior esset Atti-
lii glōria. Tertio punico
bello tam & si hunc quidē id
carthaginiensibus concessere
dii: tamē post aliquot annos
de illis graues quamuis seras
sumpsere pœnas: nam urbē
eorū deleuit æmilius Scipio
primum nāq; bellum conse-
cit Bubacius secundum Af-
fricanus superior: teritiū Sci-
pio æmilianus qui dictus est
Africanus inferior. Constat
autem teste Eutropio carthaginem septingentesimo postq̄ condita fuit fuisse deletam.

Vanto nostræ ciuitatis senatus: Post canensem cladem: quæ accepta est Terētio Var-
rone & Paulo æmilio consulibus apud canis apuliæ uicū hac maxime clade nō-
bilitatum ubi supra. l. hominum milia a pœnis casa fuisse traduntur cum Paulo
æmilio consule tantus meror ciuitatem incescit: ut omnes in luctu & squalore posi-
ti essent: nec ulla domus tanti mœroris expars inueniretur: & propterea cereris sa-
cra: quæ nisi per matronas in candida ueste celebrari: licebat suo ritu perfici non pos-
sent: quia lugentibus interesse non liceret senatus iussit ne ultra. xxx. diem flierent matronæ: ut sa-
cra cereris perficere possent. Liuius libro primo belli punici secundi. Tum priuatæ quoq; inquit
per domos plades uulgatæ sunt: adeoq; totam urbem compleuit luctus: ut sacrum Anniversariū
cereris intermissum sit: quia nec lugentibus id facere est fas: nec ulla in illa tempestate matrona
luctus expars fuerit: itaq; ne ob eandem causam: alia quoq; sacra publica defererentur: senatuscō-
sulto diebus triginta luctus: est finitus. Maiore pœne romanorum uirium parte inexecrabili ac
diro solo iacente: Quia duo consulares exercitus ad internectionem prope cæsi fuerant. Nul-
lius pœnates mœroris expertes erant: Nulla domus. Doloris insignibus: Astris uestibus. Candi-
dam induere uestem: Quod in cādida ueste cereri sacrificaretur amationis testatur Ouidius lib.
decimo methamorphoseo. Festa præ cereris celebrabant annua matres: Illa quibus niuea uellatæ
corpora uestæ. Primitias frugum dant spicea farta suarum. Qua quidem constantia: Tantam
inquit religionis diligentiam habuere romani: ut postea dii populum romanum tam primum tamq;
religiosum cladibus affici tam grauius non sint passi. Magnus rubor: Erubuerunt inquit dii ul-
terius in gentem tam diligentem & obseruantem cultus eorum scire.

populumque Romanum legatus: ut ex se & uno & se: ne q̄
plures penorum iuuenes pensarentur. In contrarium dato
consilio carthaginem petiit: non ignarus ad quam crudeles:
quamque merito sibi infestos deos reuerteretur: uerum quia
hisiurauerat si captiui eorum rediti non forent ad eos sese re-
diturum: potuerunt profecto dii immortales efferatam mitiga-
re seuitiam: ceterum quo clarior esset atilii glōria carthaginē
ses moribus uti suis passi sunt dii: tertio punico bello religiosi-
simi spiritus tam crudeliter uexati urbis eorum interitu iusta
exacturi piacula.

Vanto nræ ciuitatis senatus uenerabilior in' deos
qui post canensem cladem decreuit ne matronæ
ultra trigessimū diem luctus suos extenderent:
uti ab his sacra cereris peragi possent: quia maiore
pene romanorum uirium parte inexecrabili ac diro solo iacen-
te nullius penates mœroris expertes erant: Itaq; matres ac filia
coniugesq; & sorores nuper interfectorum. absterfis lachry-
mis depositisq; doloris insignibus candidam inducere uestē:
& aris thura dare coactæ sunt. qua quidem constantia optine-
dæ religionis magnus celestibus iniectus ē rubor: ulterius ad-
uersus eam seuiendi gentem quæ ne iniuriarum quidem acer-
bitate ab eorum cultu abstereri potuerit.

De Varrone consule dimicante cū Carthaginēsis.

De neglecta religione.

Reditū est: Transit ad neglectā religionem: hicaūt Varro q^l. C. Terentius dictus est loco nō solū hūili: sed et sordido natus erat teste li. nā prē eius laniū fuisse dicit ipm i stitutore mercis. filioq; hoc ipso i seruili eius artis ministerio usū: Is iuuenis ex cogñe qstus pecunia a pfe relicta alim ad spē liberioris fortunæ adiecit: togaq; & forq; placuere: pclamādo pfordibus hoibus causisq; aduersus rē famāq; bonoq; primū i noticiā populi: dein i honorē puenit. Tā iſoelicit: Quia ut supra diximus: cæsa fuisse ferunt: plusq; .l. milia ro-

Reditum ē Varronē consulē apud cānas: cum carthaginensibus tam inſoelicit dimicasse ob iram Iunonis: quod cū ludos Circenses ædilis faceret: in Iunonis optimi maximi templo eximia facie puerum histrionem ad excubias tenendas posuisset: quod factum post aliquot annos memoria repetitum sacrificiis expiatū est.

De Potitio non obseruante sacra.

Hercules quoq; detracta religionis suæ & grauem & manifestam poenam exegisse traditur. Nam cū potitii factorum eius ritū quem pro dono gēti eorum ab ipso assignatū uelut hæreditariū optinuerant: auctore appio. cēsore ad humile seruorum ministeriū trāstulissent: omnes qui erant numero sup. xxx. puberes intra annū extincti sunt. Nomenq; potitium in duodecim familias diuisum prope interiit: Appius uero luminibus captus est.

De Appolline iudicāte se de sacrilegio.

Cer etiam sui numinis uindex appollo: qui carthagine a romanis oppressa: ueste auctea nudatus idigit: ut sacrilegæ manus inter fragmenta eius ab-

se ferunt: plusq; .l. milia ro-manorū: & supra. xx. milia ca-
pra cū ipso ipatore paulo.

Edilis faceret: aliū officiū erat ædilis currulis. aliū plebei: qd nā eēt officiū curru-
lis. Ci. Verinax lib. ul. oñdit Nūc sū iqt assignatus ædilis. habeo rōnē qd a po. ro. acce-
peri: mihi sacriſsimos ludos maxia cū cerimōia. Cereri li-
bero liberæq; faciēdos mihi flōrā mēm: populo plebiq; ludorū celebritate placandū mihi ludos antiquissimos: q
primi ro. sūt noiati: maxia cū dignitate ac religiōe Ioui Iunoi. Mineruæ eē faciēdos: mihi sacrag; ædiū pcuratio nē mihi totā urbē tuendā eē cōmissā ob eaz reg; laborēq; & solitudinē fructus illos datos antiquorē sniæ dicēdæ locū togā ptextā: fellā curru-
læ: ædiles plebei adibus tñ perāt. l. ii. ff. de origie iur. sic inscribit. Itēq; ut eēnt q ædi-
bus pēnt i qbus oia scita sua plebs deferēbat. duos ex ple-
be cōstituerāt q et ædiles ap-

Hercules

Appius

pellati sūt. Circenses ludi: Erāt idē q & romani sicut idē Ci. eodē loco testat: hi fiebāt i honorē Iouis Iunonis: & Mineruæ. Puerq; histrionem: Sūt q uelint histrionem ab istria dictū: qā primus qui romæ scānicā artē exercuit ab istria uenerit. alii nō ab istria: sed ab heturia accitos: romā histriones fuisse dicūt: erāt aut histriones q latinæ ludii dicunt q psonati i scāna comedias & tragœdias agebāt uoce & corpis gestu: de qbus Ci. i paradoxis histrionē inqt: si paululū se moueat. extra numerū: aut si uersus. pñunciatus est syllaba una breuior aut lōgior exhibat explodit. Post aliquot annos: Quia i memoriā romanis rediit id factū fuisse contra maiestatem po. ro. Expiatū.

Hexpurgatum quia seruili conditionis puerum excubiis Iouis præfecerat. Hercules quoq; detracta: Sicut graui supplicio Iupiter ultus ē numen suū: ita & her-
cules q cū poticii antiquissimæ familiæ eius sacris ppositi eēnt. & ab ipso instituti: cūq; post aliquot annos suadente Claudio ad seruorū ministeriū sacrificia trāstulissent: iratus oēs illius familiæ paruo tpe iterem it Apū luminibus priuauit. Detraçte: Diminutæ. Poticii sacrorū ritū: Hercules ut auctor ē Liuius post occisū cachum

ppter abactas boues cū eēt ad euādē deductus se Iouis filiū & cachi mortem uirtute pbauit: ob quā rē ab euādē benigne ē hospitio susceptus: & p numine habitus: deniq; Ara maxia est ei cōstituta: qd Herculi Delphicus Appollo in Italia fore pdixerat: & Carmenta mē Euādri multo antea fuerat uaticinata: eū ergo de suo Armento ad sua sacrificia boues dedisset: iuenti sunt duo senes: Pinarius & Poticius: qbus qliter se uellet colī oñdit. sūt mane & uesp̄i ei sacrificare: pfecto itaq; matutino sacrificio cū circa solis occasū eēnt sacra repetēda Poticius prior aduenit: Pinarius postea extis iā cōſūptis: uñ iratus Her. statuit ut pinariorū familia tñ ministra esset: epulātibus poticiis & cōplētib; sacra uñ & pinari dicti sūt a q græcæ dīr fames. nā senē illū: ut uult Ser. cōstat alio noie fuisse nūcupatū: uñ Vir. primausq; Poticius auctor. Et domus herculei custospinaria sacri. Auctore Appio: qā Appius auctor fuerat: ut hoc sacrificiū trāsseret ad ministeriū seru-

uorū: sciēdū ē q teste Macrobio saturnaliū lib. i. Sacris herculis mulieres itere nō licebat. Luminibus captus: Oculis & luce priuatus. De hoc Appio dicemus libro octauo capitulo de senectute: fuit aut qui cū Pyrrho epirotarū rege pacē qbus ille petebat cōditōib; fieri dissuasit anno ab urbe condita. CCCCLXI. teste Eutropio lib. secūdo. Cer etia sui numinis uindex Apollo. Apollo nihilo segnius & ipse suū nomē ultus est.

DE NEGLECTA RELIGIONE.

Cum enim Scipio Aphricanus inferior Carthaginem militibus diripiendam concessisset: Quidam Apollinis templum ingressus eius simulacrum aurea ueste indutum spoliare tetrauit: quare indignatus Apollo id egit ut sacrilegæ manus inter fragmenta uestis & fimbrias a corpore abscis-
se reperirentur. Inter fragmenta: Inter fimbrias. Acer uindex: Vehemens & asper ultor.

Rennus gallorum dux: Hic fuit quo duce roma capta & incensa fuit: secundum quos-
dam. Apollinis templum: De hac spoliatione templi meminit. Iustin. In se manus

Brennus
dux
b uertit: Instinctu
numinis hoc est
instigante numi
ne seipsum gladio trāssixit:
quia eius templum igressus
fuerat uiolaturus.

Antonius

Ec minus effi-
cax ultor: Deui-
ctis ptribus Brū-
ti & Cassii Cæsa-
ris interfectoru
Octauius Anto-
nius & Lepidus inter se orbē
diuiserunt. Octauis cadentē
plagā. Antonius oriētē. Lepi-
dus meridianā obtinuit. Et
cū octauia octauii sorore An-
tonius duxisset uxore: ut ini-
tia cōfœderatio uī maiorem
posset habere se cōtulit i ægy-
ptum: ubi captus illecebris
cleopatraz regiaz diuortii li-
bellū paulopost misit Octa-
uiæ: Quare indignatus Augu-
bellum intulit Antonio: quē
cū cleopatra nauali prælio
apud leucadem ambrachiaz
promontorium superauit:
Cuius cladis acceptæ causā

Quintus
fuluius

Vintus autem fuluius flaccus: Hinc etiā ostenditur maiorum diligentiam: quam i
seruanda religiōe habuere: nequid animo pretermitterent: expiandum quod aliis
aliquo mō displicere cognouissent. Abbreuiator Liuii fuluius iquit: flaccus censor
tēplū Iunōis laciniaz tegulis marmoreis spoliavit. Vt adē quā dedicauerat regeret
huius fuit uxor Sulpitia: q̄ ut. Nasica iuditio senatus omniū optimus. Sic matrona
rū snia oia castissima indicata fuit. In cēsura: Dū cēsor eēt q̄ alienos mores dānare
cōsueuerat: ipse i sacrilegiū icidit. Tegulas: tegulæ dicūtur q̄bus tecta tegūtur: uñ a tegendo di-
ctæ sūt tegulæ: sūt. & hymbrices ab hymbre dictæ. Iunonis: lacinia latius fuit: nobilissimus q̄ ex
rema Italia multis latrociniiis ifestabat: hūc Her. cū occidisset ad expiationē loci placatiōeq̄ Iu-
nonis q̄ sibi irata dicebat ei tēplū dedicauit: & a noīe laciōis iunonē laciniam appellauit. Virg.
Hic finis herculei si uera & fama tarēt. Cernit attollit se diua lacinia cōtra. Alii dicūt a rege con-
ditore fuisse noiātū tēplū illud: de quo diuersas scriptorū snias iuenio ubi scitū fuerit. nā Vale-
rius cū dicat i fine huius exempli: cuius casu motus senatus: tegulas locros reportādas curauit: i
nuere ur̄: locris fuisse tēplū istud. At Li. lib. iiii. secūdi punici belli circa p̄icipiū crotonæ fuisse
ōndit: cū i descriptiōe illius urbis dicat. In urbe nobile tēplū: ipa urbe erat: nobilitas laciniaz: Iuno-
nis factū oibus circa populis: & paulo ifra. tēplū igr̄ iclytū diuitis et nō tm̄ scitate. At Strabo. li. vi.
post fines crotoniatis eē uult post Syllaceū igr̄: crotoniatis fines sunt: & lapygū terna p̄mōtoria:
dein laciniaz: Iunonis tēplū sup̄iori ætate locupletissimū: donisq̄ frequentissimū plenu. Theocri-
tus uero i ea ægloga q̄ icipit ex pte oriēali p̄p̄quū crotonē eē significat. cōstat tñ p̄mōtoriū
lacinia i regiōe locressi fuisse teste Ply. na. historia li. iiii. i descriptiōe locrop̄. In adē: Tēplū deæ
fortunæ q̄ illudens equo fabricata fuerat & erecta. Trāstulit. s. locris roma: mētē cōstitisse: mente

scisæ inuenirentur.

b Rennus gallorum dux delphis appolinis templū
ingressus dei uoluntate in se manus uertit.

Ec minus efficax ultor contēptæ religionis filius
quoq̄ eius esculapius: qui consecratū tēplo suo lu-
cūa thurulio p̄fecto Antonii ad naues ei faciē-
das: magna ex parte succisum dolens: iter ipsum
nefarium ministerium deuictis paribus antonii: imperio cæ-
saris morti destinatum thuruliū manifestis numinis sui uiri-
bus in eum locum: quem uiolauerat traxit: effecitq̄: ut ibi potis-
simum a militibus cæsarianis occisus eodē exitio: & euerfis iā
arboribus p̄enas lueret: & adhuc superantibus impunitatem
cōsimilis iniuriæ pateret: suamq̄ uenerationem quam apud
colentes maximam semper habuerat deus multiplicauit.

De Quinto Fuluius.

Vintus aut fuluius: flaccus ip̄one nō tulit: q̄ i cēsū-
ta tegulas marmoreas: ex iunonis laciniaz tēplo in
eodē fortunæ æq̄stris: q̄ romæ faciebat transtulit

fana fuisse. Per summā aegritudinem: p summū dolorem & animi perturbationem. Nā aegritudo tā ai q̄ corporis dī agrotatio corporis tm̄ male ualentis. In illyrico: i bello qd̄ gessit populus Romanus aduersus persem macedoniae regem & illyricos fuit. Circūspectissima: diligentissima & clarissima. Retexuit: deleuit translatio sumpta a textoribus: nā qui texūt: fila i ordinē redigūt: qui uero retexūt opus i ordinē redactū delent: ergo retexuit deleuit & emēdauit. Am me hercule: tū senatus retexuit opus censoris q̄ uindicauit auaritiā: & cc. Leuinii legati: leuinū legatum Scipio

Negatur enim post hoc factum mente constituisse: quin etiam per summam aegritudinem animi expirauit: Cum ex duobus filiis in illyrico militantibus. alterum decessisse: alterum grauius audisset affectū: cuius casu motus senatus regulas locros reportādas curauit: decretiq; circūspectissima sanēitate ipiū opus cēforis retexuit. De. P. Leuinio legato Scipionis.

Am me hercule q̄. P. leuinii legati scipionis in thesauro proserpinæ spoliādo sceleratā auaritiā iusta ai aduersiōe uidicauit: cū. n. uinctū eū romam protrahi iussisset: atē cāa ditionē: i carcere: teterrio genere morbi consumptus est: pecuniam dea eiusdem senatus

Quimpio: & quidem summam duplicādo recupauit. Externa. Vā ad. P. leui. facinus ptinuit bene a p̄ribus. C. uindicata q̄ ad uiolētās regis pyrrhi sordes attriuerat:

men senatus uindicauit. Constat enim teste Liuiο libro nono secundi punici belli post dirreptionem sacrae pecuniae tantum omnibus sacrilegio contactis iniectū esse furoris. ut numinis instinctu omnes inter se: Dux in ducem: Miles in militem: hostili quadam rabie conuerterent: nam rapto poculo argenteo ex oppidai cuiusdam domo perniciosā statim orta ē seditio iter. P. leuii & tribunorum milites: ubi accensa pugna uulneratis cecisq; nō nullis: cum. P. leuiis de tribunis tāq; seditiois auctoribus pararet summere supplitium illorum: milites ex recenti uictoria ferociore fausti ex omnibus locis ad opem ferendam concurrunt: qui cum uiolata uirgis tribunorum corpora uidissent: in multo in potentiores irā accensi sine respectu non maiestatis modo: sed etiam humanitatis in legatum multatis lictoribus impetum faciunt: ipsumq; a suis interceptum & seculum hostiliter lacerarunt: & prope exanguem: naxo auribusq; mutilatis relinquunt. Quibus rebus ad Scipionem delatis qui tunc erat messanæ: post paucos dies locros cum exercitu uenit: & cognita causa tribunis fontibus iudicatis: & in uincula cōiectis ut Romam ad senatum mitterentur messanam rediit. P. leui. impotens irā: tribunos ad se attrahi iussit: laceratosq; omnibus supplitis quæ pati corpus ullum possit interfecit: nec faciatus uiuorum pœna in sepultos proiecit: simili crudelitate in locrensum principes est usus quos ad conquerendas iniurias ad. P. Scipionem profectos audiuit. Hunc igitur cathenis uinctum Romam tractum fuisse ferunt: & in carcerem conditum & ante ditionem esse mortuum: Clodi. tñ licinius i li. iii. rege romanæ refert. hūc ludis uotiuus quos Romæ Aphricanus iterum consul faciebat: conatum per quosdam. quos præcio corruerat: aliquot locis urbem incendere: ut frangendi carcerem fugiendiq; haberent occasio nem: Patefacto deinde scelere delegatum in Tulianum ex senatusconsulto: ibiq; teterimo mortis gñe consuptū. Ante cāa ditionem: Anteq̄ dies statuta uenirent: ut cām diceret. Teterrio gñe morbi. s. pediculari morbo: ergo teterrio fœdissimo asperimo. Pecuniam dea: ubi quantitatem

Pecunia senatus intellexit quā abstulerat legatus: duplicem reddi iussit. Vā ad. P. leuinii: Pyrrhus cū esitilia rediens locros classe p̄terucheref: inter alia fœda q̄ i locrenses facinora ædidi: thesauros quoq; p̄serpinæ itactos ad eandem spoliavit: atq; ita pecunia i naues iposita: ipse terra est p̄fectus: Classis postero die fœdissima tēpestare lacerata fuit: oēs q; naues q̄ sacra pecuniā habuerāt i littora locrensia reuectæ: Li. li. viii. secūdi belli pu. ubi de. P. leuinio loquit. Nā auaritia iquit ne sacroge quidē spoliatiōe abstinuit nec alia mō tēpla uiolata: sed p̄serpiæ ē itacti oī ætate thesauri p̄terq̄ q̄ a Pyrrhō: q̄ cū magno piaculo sacrilegii sui manubias retulit: spoliati dicebant: ergo sic añ regiae naues lacerate naufragis nihil i terrā integri præter sacram pecuniā deæ: q̄ asportabant extulerāt: tū quoq; alio genere cladis eadem illa pecunia oibus contactis ad ultionem templi furorē adiecit: hac igitur tanta tempestate & clade supbissimus rex edoctus deos esse pecuniam omnē conq̄sita in thesauros Proserpinæ referri iussit. nec tñ illi unq̄ postea p̄serpi quicq̄ euenit:

locris cū p̄scidio po. ro. p̄fecerat: qui p̄ter multa facinora q̄ fœda nimis & indigna i locresens ediderat: tēplum quoq; p̄serpinæ: qd̄ ibi nobi lissimū & opulentissimum fuerat: nimia auaritia tactus dirripuit: nā ibi thesaure ingentem reposuerāt locreses: quem ex ipius p̄serpinæ luco cōfecerat: cū ibidē magni quotidiani puentus reponerent. Quare legatus thesaure cupiditate captus pecuniā furripuit: qd̄ ubi rescituit senatus: legatū Romā uinctū deduci iussit: Cognita dein cā ubi culpe affinem esse intellexit: i carcerem trudi iussit: Vbi pediculari morbo: Publii leuii ut quidā uolūtā cāa dicti uini onem cōsuptus est: Veg: non minus ipsa se dea q̄ eius nu-

Publii leuii legati Scipionis

Pulsusq; Italia turpiter satis ignobili; atq; inhonesta morte temere nocte ingressus argos occubuit. Senatus igitur: quantum ad Lemnium pertinet: deam ultus est: quod uero ad Pyrrhum spectat deam se ipsam uindicauit. Sordes: auaritia: sic enim maiores auaritia sordes appellarunt: quia nihil hominem faciat sordidiorē q̄ auaritia. Salustius: auaritia pecuniæ studium habet: q̄ nemo sapiens concupiuit: & q̄ si malis uenenis imbuta: corpus animūq; uirilem efeminat. Nefaria: q̄a cōtra fas hoc est ius diuinū accepit. Vicinis deæ: Haud p̄cula locris. Illisus: ipactus. Sanctissimi thesauri. Thesaurus p̄pria dicitur locus ubi pecunia uel alia res preciosa seruanda reponitur.

T non similiter Masanisa hic fuit Pyrrho longe dissimilis: qui non modo sacrilegiū

non commisit uerum etiam commissū emendauit. Nā cū eburneos dētes de lunōis tēplo sublatos sibi dono datos eē cognouit: ei q̄ primū restitutos curauit: qd̄ eo magis laude dignū: q̄ cū barbaris esset: alienū sacrilegiū emendare uoluerit. Melitā. Insula i siculo mari posita haud lōge a Sicilia periculoso distat mari: ut testatur Plynius libro. iii. naturalis historiæ: & Ci. uerina: i hac aut fuit oppidum eiusdem nominis a quo nō longe i p̄montorio fanum Iunonis fuit antiquū summa cū reuerētia celebratū: de quo sublatis fuere dētes eburnei supradicti. Melita uero penultimam corripit. Oui. de fastis: Fertilis est

Iunonis

Dionysius

melitæ sterilis uicina confine: Insula quam libici uerberat: unda freti. De hac Insula Linius. xxi. li. A lilibeo inquit: consul hyerōe: cū classe regia dimisso relictoq; prætorē ad tuēdam Siciliā oram ipse in insulam melitam quæ a carthagenensibus tenebatur traiecit. Dētes eburneos: elephātinis. Litteris. s. libicis: ignorante neq; illos accepisset: si Iunonis fuisse existimasset. Libenter reddidisse: postq̄ rescuit de tēplo Iunonis fuisse sublatos: & laudat Valerius Masanisse factū: quod p̄pinq̄ior fuerit: regali aio q̄ punico tā & si sanguine & natione punicus eēt: tñ suæ quodā mō oblitus uidebat. Quā punico: quā pro non dixit. Sanguini: quia constat magnificū fuisse: & liberalē regē. quod maxie cognitū ē: postq̄ se socium fecit populi Romani. Quāq̄ quid: quid inquit opus est mores ex nationibus considerare cū in media barbariæ natus sit: Masanissa q̄ non mō aufugit sacrilegiū: sed ab alio commissum correxit & emendauit. Mores natione p̄pendi: sicut de Themistocle legit: quē Seriphio cuidam r̄ndisse ferūt: nec si atheniēsis eēs clarus unq̄ extitisset: nec ego: si Seriphius eēm ignobilis: cum ille patriā diceret: Themistocli dedisse nobilitatem. Perpendi: æstimari. translatio sumpta a pensante. nam qui pensat pondus æstimat. Rescidit: de leuit: cuius uerbi præteritum penultimam contra ceterorum naturā corripit. Quidius. nam cælo terras & terris abscedit undas.

Syraculis genitus Dionysius: Nūc d̄ tyrāno Dionysio loq̄: q̄ ualde dissimilis fuit masanisse: nā hic adeo religiōes cōtempnit: ut iocabū dus multa sacrilegia cōmiserit & q̄q̄ ipse p̄nas euaserit: eius tamen filius grauissimas dedit. Nā regno pulsus corinthum se contulit. Vbi pre inopia litterarum ludum in publico aperire coactus est.

Syraculis genitus: bene inquam dixi non oportere mores natione perpendi: cum Masanissa in media barbariæ natus sacrilegium emendauerit. Dionysius uero syraculis genitus: quam constat urbem græcorum fuisse præstantissimam: Vbi studia humanitatis exercentur: non tamen ab ingenio suo discedere potuit: quin sacrilegia multa committeret. Syraculis. ac si diceret in qua mores & philosophorum præcepta uigebant: Syracusæ teste Cicero: ne uerinarum libro sexto: Omnium græcarum urbium maxima atq; pulcherrima fuit. Recognoimus: Quia nota ferme sunt omnibus eius sacrilegia. Prosequi narrare Ioui olympo templum fuit Iouis olympi in urbe Acarnania haud procul a Syraculis: sicut uult Cicero in uerri

se ipsa potenter atq; efficaciter defendit: coactis enim locrensibus: ex thesauro eius magnā illi pecuniā dare: quō honustus nefaria præda nauigaret: ui subitæ tēpestatis: tota cū classe uicinis deæ littoribus illisus est: in quibus pecunia incolumis repta sanctissimi thesauri custodiæ restituta est.

De Masanissa Rege.

T non similiter Masanissa rex numidarum: cuius cū præfectus classis melitā appulisset: atq; ex fano iunonis dentes eburneos eximia magnitudinis sublatos: ad eum pro dono attulisset: ut cōperit unde aduecti essent quinquere mi reportandos melitam inq; templo iunonis collocandos curauit: insculptos gentis suæ litteris significantibus regem ignorantem eos accepisse: libenterq; deæ reddidisse factum masanissæ animo: quā punico sanguini conueniens: q̄q̄ qd̄ attinet mores: natione perpendi: in media barbaria ortus: sacrilegium rescidit alienum.

Syraculis genitus Dionysius tot sacrilegia sua qd̄ iam recognoscimus iocosis dictis prosequi uoluptatis loco duxit: fano enim proserpinæ spoliato locris cum per altum secundo uento classe ueheret:

nis alia inquit urbs est: haud pcul syracusis cui nomen est Acarnania in qua olympi iouis antiquissi-
mum sanum est.

d Etracto et ioui olympio magni ponderis aureo amiculo: Paruo amictu hoc e paliolo. Ma Amiculū
nubiis carthaginēsiū: quas a Scipione aphricano superiore acceperat.

i Dem epidauri aesculapio barbā: Epidanius urbs est epi: q nūc dyrrachiū dicit. epidaurus Epidau-
uero teste Solino li. de memorabilibus mūdi: ubi loq de Achaia: urbs est Achaia: quernone rus

ridens amicis: uidetis ne ait q bona nauigatio ab ipsis diis im-
mortalibus sacrilegis tribuatur.

D Etracto etiā ioui olympio magni ponderis aureo
aminiculo quo cū tyrānus hiero e manibus cartha-
ginēsiū ornauerat injectoq; ei lanceo pallio dixit

I astate grauē eē aureū aminiculū: hyeme frigidū:
lancū aut ad utrūq; tēpus anni aptius.

I Dem epidauri aesculapio barbā aureā demi iussit:
quod affirmaret nō cōuenire patrē apollinē iber-
berbē: ipsum uero barbarū cōspici.

I Dē mēsas argēteas atq; aureas e fanis sustulit. qd-
q; i his more grāco scriptū erat bonorū deorū eas
eē: uti se bonitate eorū prādicauit.

I Dē uictorias aureas & pateras & coronas q simu-
lacrōrū porrectis manibus sustinebāt tollebat: &
eas se accipere: nō auferre dicebat: p quā stultū eē
argumētādo a qbus bona prācamur: ab his porri-
gētibus nolle sumere: q tamē & si debita supplicia: nō exluit

morā redimita: & aesculapii d Solinus

lubro percelebris. dicit. n. Ina-

chus achaiā Amnis argolicū

secat tractū & reliq; deide sub

iūgit: Epidauro decus ē: aescu-

lapii sacellū: cui scubātes agri-

tudinū remedia capeffunt de

monitis sōniog: unde & aescu-

lapius epidaurius saepe dictus

ē. Ouidius de pōto: Afferat ipse Ouidius

licet sacras epidaurius herbas:

Sanabit nulla uulnera cordis

opae. Strabo lib. viii. in descri- Strabo

ptōe locog achaiā: epidaurus

inqt antea epitauros uocabat:

eā cares Aristotele teste occupa Aristote-

rūt sicut & hermione. redeūti les

bus uero heraclidis lones ex ar-

tica tete apoli. i. qternas urbes

cōtinēte: eos ad argos comitan-

tes ēt i unis cohabitauere mō-

nibus. hāc aut nō pagē isignis ē

ciuitas: pferit ex aesculapii cla-

ritate nobilitata: quem uaria

morbog genera curasse sōnia-

tiifunt hoies. erat uero tēplū

agrotatiū multitudie usqueq;

q; refertū pēdētibusq; tabellis

in quibus fanati langores erāt

inscripti quēadmodum & i Coa fiebat insula pariter & trita: Scita urbs est i ipso saronici sinus reces-
su intimo: stadiis. xv. circuitā habēs nauigatōem & cetera. Ply. quoq; li. iiii. naturalis historiae asserit
hanc urbē esse in Achaia hic est q; uehementer admirer Seruium: in expositōe carminis illius geor Seruius
gicog. Taygetiq; canes domitrixq; epidaurus aequog: dixisse epidaugē esse ciuitatē epi: equis nobi
lissimam: sed id culpa librariog: factū esse arbitror q; nomini similitudine decepti epidaurus pro
epidānus scripserit: quāq; oēs tā ueteres q; nouiter impressi codices quos legerim epidaurus habēat
in hoc igitur epidauro Achaia ciuitate aesculapius religiosissime colebatur: cuius simulacrum sin-
gebatur barbatum: quippe qui deus esset medicinae. appollinis uero eius patris in berbe: hic ergo ui-
dens auream barbā aesculapii e mento pendētem: eam demi iussit incongruum esse dicens: patrē
imberbem: & filium esse barbatum.

i Dem mēsas argēteas. Mos fuit apud antiquos ut mēsaē argentea in deorum templis conse-

crarentur. in his autem inscribatur titulus αβραων θεων. i. bonog deog: hic ubi lit-

teras legisset iniquum sane inquit esse deog: bonitate non uti.

i Dem uictorias aureas: insignia uictoriae Ci. uictoriolas dixit diminutiū. Victorias: dea

uictoriae statuas: mos fuit apud maiores ut imperatores ex hostibus parta uictoria: statuas

quasdam & imagines dea uictoriae cōsecrarēt. Quintilianus de institutōe oratoria li. ix. The Quintili

nistoles igt aureas uictorias cōstare uolebat Pateras & coronas: Sicut apud antiquos figebāt. Por anus

rectis manibus: qsi offerri uiderent. Accipe nō auferre. Drā inter accipe & auferre. nā id accipitur

qd ultro datur. aufertur uero qd ab inuito extorquetur. ergo accipimus datum: auferrimus negatū

A qbus bona precamur: nōs deos inqt quottidie precamur ut nobis bona cōcedant: & cū ultro of-

ferunt accipe recusabimus. Qui tā & si debita supplicia: Ci. de natura deog li. ul. ostēdit hūc feli-

citer mortuū. dicit. n. hūc nō olympius iuppiter fulmine pcussit: nō aesculapius misero diuturnog: Cicero

morbo intabescētē interemit: at q in suo lectulo mortuus in triūphātis modū in rogū illatus ē: cāq;

potestatem quam per scelus nactus est quasi iustam & legitimā hereditatis loco filio suo tradidit.

sed tamen eā diutius retinere nō potuit: nam regno pulsus ludi magister factus est: & in triuio litte-

ras docuit & hoc modo patris pōnas filius dedit. Sed de huius sacrilegi regis morte Iustinus uehe-

menter a Cicerone dissentit. non enim foeliciter mortuum in suo lectulo iacentem. sed a suis crude Iustinus

liter necatum fuisse dicit in fine li. xxi. suorum epitomatum. dicit enim Dionysius quem pauloan-

te non Sicilia non Italia capiebat: assiduis belli certaminibus uictus: fractusq; ad postremum infi-

Corne.
Nepos

diis suorum interficitur: sed magis Ciceroni credendum est. At Corñ. nepos dicit hunc manu forti bellicq; peritum fuisse. & quod in tyranno non facile reperitur minime libidinosum nō luxuriosum non auarum fuisse: nulliusq; rei cupidum nisi singulis perpetuiq; imperii ob eamq; rem crudelem

Dedecore filii: de quo multa Iustinus li. xx. ut diximus: sed quod ad hanc rem pertinet: dicit illum in segnitie lapsum saginā corporis ex nimia luxuria oculorūq; ualitudine contraxisse adeo ut nō solē: nō puluere: nō deniq; splendorem ipsius lucis ferre posset: pulsum deinde syracusis corinthum se recepisse: ubiq; humilima quaq; tutissima existimātem in sordidissimū uitae genus descēdisse nō contentum in publico uagari: sed potare: nec cōspici in popinis lupanaribzq; sed totis diebus reside-
re: cū pditissimo quoq; de minimis rebus disceptare pannosum: & squalidū uideri risum libētus p̄bere q̄ captare: i marcello peristare: & q̄ emere: nō poterat oculis deuorare: nouissime se ludi magistz p̄fessum pueros in trituo docere. Vnde Ouidius li. de pōto: Ille syracusam nō formidatus in urbe Vix humili durā repulit arte famē: ergo dedecore filii quē ex rege potētissimo ludi magistz fecit esse fortuna. Lento enī gradu ad uindictam: sententia pulchra & generalis: huicq; loco maxime accommodata: uidelicet improbo quāuis seras tamen graues manere poenas: Sic & Horatius: Raro antecedentem scelerum poena deserit pede claudō: poena sensim prosequitur nocentem. Tarditatemq; supplicii: sicut in Dionysio Dionysii filio qui syracusis pulsus corinthii litterarium ludum aperire coactus est. legitur etiam quod obsonia uendiderit.

dedecore tamen filii mortuus poenas rēpedit: quas uiuus effugerat. Lento enim gradu ad uindictam sui diuina procedit ira: tarditatem q; supplicii grauitate compensat.

De Thymasitheo principe liparitanorum:

Nquam ne incideret Thymasitheus liparitanorum princeps consilio sibi & aliis atq; uniuersae patriae unli prouidit exemplo. excepta nāq; in freto a ciuibz suis piraticam exercentibus magni ponderis aurea cratera: quam romani pythio apollini decimarum nomine dicauerant incitato ad eam pertinendam populo: ut comperit eam delphos perferendam curauit.

De omnibus: De rege Deiotaro.

Nquam ne incideret Thymasitheus liparitanorum princeps: ualde inquit dissimilis fuit Dionysio: nam ille multa sacrilegia committebat hic commissā corrigebat. licet enī pyratiam exerceat: tamen ut sentit praedam ex romanis captam apollini consecratā esse: reddendam curauit. Camillus cum in obsidione ueiorum decimam p̄dā partem uouisset apollini: si potiretur urbe post aliquot annos urbe capta dixit populū romanum religione tueri quare coactus populus romanus decimam p̄dā partem exolueret: tanta in camillum exarsit inuidia ut illum die dicta miserint in exilium: uerum ut religione solueretur ex hac decima craterem fieri iussit apollini deportandam: quae cum deportaretur iāq; classis romana ad Liparem insulam peruenisset: capitur a liparitanis piraticam exercentibus: erant tamen in summo magistratu Thymasitheus: romanis uir similior q̄ suis: qui ligatos donumq; & deum cui mitteretur & doni causam ueritus ipse multitudinem suam quae ut diuideretur p̄dā efflagitabat iussit religionis impleuit: adductosq; in publicum hospitium legatos cum praesidio etiam nauium delphos profectus est. romani inde sospites redierunt: hospitium & amicitia cum Thymasitheo ex senatusconsulto publice factum: donaq; illi publice data: de hac decima & uoto legitur q̄ cum propter eius soluendae maximam difficultatem grauata longis tributis plebe: exhaustoq; diutinis bellis aerario: seditio appareret in urbe: matronae coetibus ad eam rem consultandam habitis: communi decreto pollicitae tribunis militum aurum & omnia ornamenta sua in aerarium detulerunt: grata ea res ut q̄ maxime senatui unq̄ fuit: honorēq; ut eam munificentiam ferunt matronis habitū ut pilentis ad sacra ludosq; carpentis festo pro festoq; uterentur. Vtli exemplo: ut etiam ad alios tale postea exēplum manaret ut religioni uenerationem habere uellent. Aurea cratera: dicif hic crater teris. Virgilius: crateres magnos statuūt & uiua coronant. Itē alibi: Tū pater Anchises magnū cratera corona induit: implcuitq; mero. dē & hic cratera teste Statio li. thebaidos. x. Et bachus i altos crateras: & inuenit hanc cratera qd' magis in usu est ut hoc loco Liuius pari rōne dixit li. v. auream craterā fieri placuit. nā ab aēto graeco ut quidam uolunt fit nominatiuus latinus

Cratera

Pythius
Apollo

hanc cratera: quod in plerisq; nominibus fieri solent ut panthera. Pythio apollini: Pythius apollo dictus est a pythone serpente quem interfecit: qui & python & phytō dicebatur. Vnde cū p̄ aspirato & sine aspiratōe scribi pōt: & sic pythiū & pythium apollinem dicimus: eiusq; ludos pythia seu pythia: Ouidius methamor. li. i. Instituit sacros celebri certamine ludos: Phytia p̄domitae serpentis nomine dictos: qdā uero sunt qui uolūt pythiū deriuari hoc ē ab interrogatōe: eo q̄ apollinis oraculum frequenter interrogaretur: melior tamen est superior expositio.

Deiotaro uero regi: transit ad oia recte qdam. nā religioni cōiungūt eo q nō sine numie diuum eueniūt. Deiotarus rex Sicilie fuit: q cum aqlam uidisset declinantē in tectum ab eius usu se quā primū abstinuit: sequēti uero nocte corruit tectū. Cice. li. de diuina tione qd hospitem inqt clarissimū & optimū uirg deiotarū regem cōmemorē q nihil unq nisi auspicato gerit q cū itinere quodā pposito & cōstituto reuertisset: aqle admo nitu uolatu cōclauellud ubi erat māsurns si ire prexisset pxima nocte corruit: itaq; ut

Deiotaro uero regi oia fere auspicato gerēti saluta is aqle cōspectus fuit qua uisa abstinuit se ab eius eēti usu qd nocte sequēti ruina solo equatū est.

De obseruatione ominum siue auguriorū Minum ēt obseruatō aliquo cōtactu religiōis inc xa est quoniā nō fortuito motu: sed diuina prou dētia cōstare credit q effecit: ut urbe a gallis dele ta deliberātibus pribus cōscriptis utrum uicios mi

graret: an iua moenia restituerāt: forte eo tpe præsidio cohō ribus redeūtibz cēturio i comitio exclamaret. Signifer statuā signū hic optine manebimus: ea. n. uoce audita senatus accipe omē se respōdit: uestigioq; ueios trāseundi cōsiliū omisit. Quā paucis uerbis de domicilio futuri sūmi impii cōfirmata ē cōditio: Credo indignū diis existimātibus prosperis auspi ciis romanū nomē ortū ueientanæ urbis appellatōe mutari in clyteq; uictorie decus mō abiectæ urbis ruinis infundi

De camillo

Vius tam præclari operis auctor camillus: quū eēt præcatus ut si cui deorum nimia foelicitas po puli romani uideret: eius inuidia suo aliquo incō modo satiare: subito lapsu decidit: quod omen ad dānationē qua postea oppressus ē: prinuisse uisum ē: meri to aut de laude inter se uictoria: & pia præcatio amplissimi ui ricertauerunt: æque enim uirtutis est & bonā patriæ auxisse & mala in se transferre uoluisse:

mani ex ueientibus pepereant urbe eorum capta direptaq; infundi misceri.

Vius tam præ. li. dictator inqt camil. capta ueioz urbe præcōes edicere iubet: ut ab ier mi turba abstineat is finis sanguis fuit: deinde incrimis capti: & ad prædā miles pmissu dictatoris discurrit que cū an oculos eius aliquāto spe atq; opinione maior: maiorisq; præcii rex ferret dicit manus ad celū tollēs præcatus esse dictator: ut si cui hoim deo rumq; nimia sua fortuna populiq; romani uideret: ut eā inuidiā lenire suo priuato in cōmodo q. minimo publico populiq; ro. liceret cōuertentē se inter hāc uenerationem tradit memorie plapsum cecidisse: idq; oēm prinuisse postea eūētu rē cōiectantibus uisum ad dāna tiōē ipsius camilli capte: deinde urbis ro. qd post paucos accidit annos clādāq;. Tam præclari opis auctor: ut restituerent moenia urbis rome: nā ipse fuit q ab exilio reuocatus collectis reliquiis exer citus populi romani: qui apud aliam fluuiū paucis añ diebus turpiter fusus fuerat: atq; fugatus ex urbe gallos eiecit. Inuidia ob captā urbem ueioz quam totius hetruriæ opulētissimam fuisse con stat: & quia foelicitas illa uidebat esse nimia: ueritus ē: ne cui deoz faceret inuidiā. Eius foelicitatis q sua magnitudine diis esset fecisset inuidiam. Lap. c. Nā sicut mos erat adoraturus, cum se orientā uer sus cōuertisset: plapsum cecidit: hoc idē affirmat Ci. li. de na. de: Quā op. dānatus. n. fuit die dicta si z bia. l. Apuleio tribunop lebis de qua dānatione dicemus li. v. c. denigratis. Merito hic laudat camil lum difficile disc. imc ē inquit utrum maior laus fuerit uicisse ueios: an orasse deos: ut in se malum omen conuerterent. Victoria igitur & pietas inter se certarunt: quia non facile discernes utrū lau denda magis sit uictoria. Camillus an ipsa præcatio. Auxis. bonum. Deuictus ueiis. Mala. De præca tione sua.

ex ipso audierā p sepe reuertit ex itinere cū iam pgressus eēt multoz dierum uia. Auspica to: quia nihil ferme nisi captis auspiciis gerebat auspiciū autē ab aspiciendis auibz dictum. est. Solo equatū: quia corruit.

Auspiciū

Minū obseruatio dclarat qre oēm religioni subiun gat. Ci. li. de diui natione. Nō solū i quit deoz uoces

Cicero

pithagorei obseruauerūt: sed et hoim q uocat oia q maiores nostri: q ualere censebāt iccir co oibz rebus agēdis qd bonū faustū foelix fortunatūq; esset pfabant. Contactu cōiunctiōe & affinitate. Et pñdio e loco ubi pñdia posita erāt. Hic op rime manebimus: ecce omen nā ab ore dicit omne quasi ori men quicqd ex ore egreditur.

Omen

Senatus accipe se: iō hoc dixit q in prāte uidentis & audien tis erat an recipe an respuef id erat. E uestigio: statū ractū ide qa cū aliquid repēte fieri uolu mus ita dicere solemus: añq E uestigio moueare hoc exeque. Proprimis auspiciis. s. romuli & remi quoq; alteri sex: alteri xii. uultures apparuerūt. Veie tanæ urbis appellatōe: ut quē admodū primo romanū uoca bat postea ueictanū appellare tur. Inclyte uictorie. quam ro

Cicero

Vid il. est. Omen camilli memorabile fuit: at qđ sequit nō minori memoria dignū. Nā cū macedonicū bellū. l. paulo senatus extra ordinē decreuiss; & ea ipā die domū ad uesperas rediisset filiola suā tertiā: qđ tunc erat puula admodū osculās aiaduertit tristiorē. Quā cum interrogasset qđ ita tristis eēt: mi pater inqt: pfa periit: tū ille arctius puellam cōplexus: accipio inqt mea filia omē. Erat at mortua catella eo noie quā puella habuerat in deliciis. L. aut paulus omē accipit p sam macedonū regē aduersus quē sibi de

creta fuerat puincia eo bello pitura: qđ etiā factū est quīs uiuus ductus fuerit in triūphus. Iustini. li. xxxiii. Dū hac agūt in quid metu iā piculosi belli ro. Emiliū paulū creāt: ei; extra ordinē macedonicū bellū decernunt qđ cū ad exercitū uenisset non magnā morā pugnae fecit: pridie quā consecrēt bellū luna nocte dāfecit: triste id ostētum pseo oībus p s agētibus finēq; macedonici regni portēdi uaticinātibus. Cum re. diuersis mōis hoc nomē declinat p seus psei qđ declinutiōe usus ē Iustini. supra uidimus cū dixit: triste id ostētū pseo: simili mō & L. li. x. belli macedonici multis i locis: ut ibi uidere licet. Declinat & p ses huius p si ut sentire uidet: Seruius honoratus qđ salustii uti ex mēplo i hystoris quē librū amissimus ubi pbare intendit subtractā esse lram. s. huic nomī achilli in eo uersu. Troas reliqas danaū atq; imitatis achilli: dicit. n. pp amotele uton detraxit. S. lram qđ plerūq; p sibillo habet: nō solū necessitatē: s; etiā eufoniae cā: ut Salu. A p ricipio urbis ad bellū p si macedonicū p persis. lre pfa huius p se: ut hoc loco.

T ceci. me. Cice. li. d di. L. flaccū flaminē martia.

lē inqt audiui: cū diceret ceciliā metelli cū uellet sororis sue filiā in mīmōniū collocare exisse i quodā sacellū omīs capiendū cā qđ fieri more uetere solebat: cū uirgo staret & cecilia in sella federet: neq; diu ulla uox extitisset puellā defatigatā petisse a matertera ut sibi cōcederet pauli p ut in eius sella reqesceret: illā aut dixisse: uere mea puella tibi cōcedo sedes meas qđ omē res cōsecuta ē: ipsa. n. breui mortua ē: uirgo aut nuplit cui cecilia nupta fuerat. At cecilia me. s. uxor ut hectoris andronache & deiphebe glauci. More prisco. Mos. n. fuit apud maiores ut cū puellae mature uiro & plenissimā nubile anis eēt in tēplis excubaret & ibi staret omē acciperet futuri mariti. Cōcubia nocte: intēpesta nocte: Varo de lingua latina: intēpestum celius dicebat cū tps agēdrē nullū qđ alii cōcubiū appellarūt qđ fere tūc oēs cubaret: ē ergo prima pars somni. Eius rei petēdi nuptialia. Locū residēdi: ut fessa non nihil se recrearet. Mora. Quādam indulgentia & cōmiseratione puellae commota.

Aio aut. Cū. P. sulpius tribunus plebis auctore. C. Mario p nitiōsas leges pmulgasset ut exules retocarent: ut noui ciues: libertiniq; distribuerent i tribus: ut & cōsul Marius aduersus mitridatē ponti regē dux crearet: & aduersantibus cōsulibus. Qu. pōpeio & L. Silla uim irāfisse: occisoq; pōpeio cōsulis filio genero Silla. L. Silla cōsul in urbē cū exercitū uenit: & aduersus factōez Supplicii & marii i ipā urbe pugnauit: eaq; expulit. ex quo. xii. a senatu hostes iter quos cōsul marius & filius iudicati sūt. p. Sulpicius cū in qđā uilla lateret idicio serui sui retractatus & occisus ē. C. Marius filius i aphricā traiecit. C. Marius p Miturnas delatus in paludibus deliquit: eo syllani milites cū uenissent ac diligēter & accurate eius uestigia indagarent: nec eū inuenirēt: pastorē aut lōge cōspicati rogāt: primo idicet mariū fluctuantē: deinde & dissimulatē minis & terrore pfundūt qđ ubi se a militibus circūfundi & telis undiq; peti uidit mariū indi-

De lucio Paulo & filia

Vid illud qđ. L. paulo cōsuli euenit quā memorabile: quom ei sorte euenisset: ut bellum cū rege pfa gereret & domū e curia regressus. filiola suā noie tertiā: quā tū erat admodū puula: osculatā tristēm aiaduertit: interrogauit qđ ita eo uultu eēt: quā respondit p sam perisse: decesserat aut catellus quē puella in deliciis habuerat noie pfa. Arripuit igit omē paulus: exq; fortuito dicto quasi certā spē clarissimi triūphi aio psumpsit.

De Cecilia metelli.

T cecilia metelli dū sororis filia: adultae aetatis uirginis more prisco nocte concubia nuptialia petiit omē ipsa fecit: nā quom in sacello quodā eius rei grā aliquādiu p sedisset: nec aliqua uox proposito cōgruens eēt audita: fessa lōga stādi mora puella rogauit materterā: ut sibi pauli p locū residēdi accōmodaret: cui illa uero inqt libēter tibi mea sede cedo. qđ dictū ab indulgentia profectum ad certi oīs processit euentū quoniā metellus nō multo post mortua cecilia uirginē de qua loquor in matrimoniū duxit.

De Caio Mario

Aio aut mario obseruatio oīs proculdubio salutis fuit quo tēpore hostis a senatu iudicatus i domū faniae miturnis custodiā cā deductus ē. Aiaduertit enī a sellū quom ei pabulū obiceret: neglecto

Iustinus

Lutius

Perfes

Cicero

Varro

car: itaq; capis marius miturnasq; deferret: & in domū fanie mulieris: publice custodiendū tradit ad
quē occidēdū seruius publicus natōe cimber missus inermē & squalore oblitū maiestate tanti uiri
comotus stricto iā gladio interficere n̄ sustinuit: & tremebūdus abiecto ferro refugit clamitās geni
nata uoce nō possum interficere mariū: tū miturnēses maiestate uiri capti incolumē p̄stiterūt: hic er
go cū abiturus exisset e domo aduertit a sellū neglecto pabulo qđ obiectū ei fuerat ad aquā cōtē
tēdēre quo uiso oēm arripuit: itellexitq; sibi salutē nauigatōe querēdā eē: & statim ipetrat amitur

eo ad aquā procurrentē: quo spectaculo deorū prouidentia qđ
sequeret oblatū ratus: alioqn ēt interpretadarū religionū pitif
simus a multitudie: qđ ad opē illi ferēdā cōfluxerat: ipetravit ut
ad mare produceret: ac protinus nauiculam cōscendit: caq; in
aphricam prouectus arma sillae uicticia effudit.

De Pompeio magno.

Pompeius uero magnus i acie pharsalica uictus a
caesare: fuga qrens salutē cursu in insulā cyprū ut
aliquid ea uiriū cōtraheret classē direxit appel
lēsq; ad opidū paphū cōspexit i litore speciosū adificiū: gub
natorēq; interrogauit qđ ei nomē cēt. q; respondit Eacouasilea
uocari q uox spē eius quātulacūq; restabat cōminuit: neq; id
dissimulāter tulit: auertit. n. oculos ab illis tectis: ac dolorē quē
ex diro omie cōcepat gemitu patefecit.

De Marco bruto

Marci ēt bruti dignus admissio parricidio cū eius ē
omie designatus sig dē post illud nephariū opus
natale suū celebrās: cū grācū uersum exprimere
ad illud potissimū Homericū referēdum aīo re
tendit.

q deus philippē si acie: a caesare & antonio signo dato in eū te

la conuertit.

De Gaio Cassio

Consentaneo uocis iā. G. Cassi aurē fortuna p
uellit: q orātib; rhodiis ne ab eo cūctis deorum
simulacris spoliarent: solē a se relinq; respondere

lippici put ea diuersi reges occuparūt. Cōtraheret: colligeret: cōgregarēt. Opidū paphū: opidū ē
cyprū ubi prācipue colebat uenū q paphia dca. Vergilius: inde paphū sublinisabit sedesq; reuē
Latas suas & cetera. κακοβοσσι λῆα malū regē sicut ptholomeū exptus ē. Nō tulit dissimulārē
nō occultauit illud qđ mente conceperat.

MAr. etiā bruti: nota ē hiltoria quō brutus & cassius ca. ē i senatu multis uulneribus cō
funderūt: quā tñ suo loco dicemus: sed qđ ad hūc locū prius cū brutus post patratiū
homicidiū sacrificaret natali suo: iter prāces: ut mos erat animū adiecit ad cāmen
homericum.

Sed me parca ferox latona q; obruit infans. Alius uero sic
traduxit: sed me fors misera & latona p̄didit infans: & ita factū est: nā in capis philip
pici ubi cōgressus ē cū augusto & M. Antonio forte ita cecidit: ut signū belli futuri p̄poneret: ab au
gusto & antonio signū apollinis. nā mos erat ut cōmissuri plia: deū aliqū signū pugna p̄poneret ut
C. Marius martis simulacrū. Sylla delphici apollinis caesar ueneris genitricis. ergo qā apollinis si
gnū p̄posuit augustinus: oē qđ scī est uersus ille quodāmodo impleuit: qā in ea pugna superatus ē: in q
signū fuerat apollolatonae filius. Admissio parricidio: hoc n̄ sine adulatōe dcm ē: uult n. Valeris
caesare patrē patriā fuisse. Natalē: mos fuit apud antiquos ut natalia p̄cipes sua solēnter celebra
rēt. Vir. Philida mitte mihi meus est natalis iola. Signo datus: ut milites caesariani: & antoniani a mi

litibus bruti & cassi dignoscerent.
Consentaneo uo. i. pari. rōe cassius bruto affinitate cōiūctus qppe q iuniani bruti sororē
duxerat uxore: fecit suā futurā mortis omē cū rogātibus rhodiis aliq; sibi deorū simu
lacra relinq; solē a se relinq; respōdisset: nā qđ ille p ludibriū dixit suo euentū fortitus ē
qā reuera solē relinq; Solē relinq; Simulacrū solis: hoc aut p ludibriū dixit: quippe

Solinus

hensibus ut sibi publice nauis
tradar: quo facto se cōtulit fa
phricā: & ibi uires cōpauit qui
bus pristina fortunā & dignita
tē breui recupauit sicut suo lo
co oñdimus. Fania: quā defē
dit i iudicio. Alioqn insup pi
tissimus q maximā auguriū pi
tiam hēret. In aphricā: ubi cō
patio exercitū cū se cinā cōiū
xisset urbē caput: & pristina di
gnitatē cū magno iūmicorū exi

Pompeius: Omē
futurae cedis fa
ctū est pōpeio: ca
saris arma fugiēti
nā in acie pharsa

lica uictus cū insulā cyprū pe
teret: ut idē uiriū aliqđ cōtra
heret uidita lōge emines adifi
ficiū & interrogati qđ ei nomē
cēt insum ē κακοβοσσι λῆα
quo audito mestus itellexit se
malū regē exptus. Pōpeius
ma. cuius magnitudo totū or
bem cōplexa fuit: nā C. in cati
linā iunctura q̄ta paucis uerbis
oñdit quāta fuerit pōpeii rerū
gestaz magnitudo. dicit n. Pō
peii res gestae atq; uirtutes cōti
nent idē qbus solis cursus re
gionib; ac terris cōtinet. Phar
salica: Thessalica: nā regio illa
diuersis noib; fuit appellata:
emonia: Thessalia: pharsalia:
macedonia: emathia: capi phi

Paphum

solinus

solinus

Ligures

quem ferre nō poterat p magnitudine. Memoratur. n. a solino unū ex septē mirabilibus mūdi. erat aut cētū uiginti sex pedū imago aenea: & fusilis facta quā a se cassius reliq dicebat. Insolētia supbia nā qto maior erat timor uicti tāto magis uictori supbia crescebat. Protraheret: māifestaret uel au geret. Ip̄m solē: qā cū uictus eēt & cū oībus copiis in hostiū potētē uenisset: sibi mortē cōsciuit. In lyguria: lygures imis alpiū iugis adherētes. Itere uag: & macrā fluuios iplicitosq: dumis siluestribus maior aliqto labor ē iuenire q uicere. Varus fluuius ē grādis ex alpiibus fluēs galliā trāspina: a cisal

S Amii prie. cū prie nēses graui bello pmerent: auxiliū petierūt a samis. Samii ut q ab illis cēt alieni qsi ir

Priene

ridēte s se sybillā missuros rñ derūt. nā ex sybillis una fuit sa mia: Prienēses ergo qā irridētes samii pmerāt lato aio ac ceperūt: & hanc qsi ducē belli cōstituētes ḡriosa ex hostibus uictoriā reportarūt. Prienen sibus: priene ciuias ē ionia: bi antis priā: Auctor Stra. It. xlii. Cuius p̄cipiū ē: reliquū ē ut de ionibus caribusq: dicamus: & cetera. ubi nominatis duo: decim ciuitatibus in quibus & priene subiungit. nam hae sūt duodecim ionia: ciuitates: & paulo inferius ubi de singulis mentionem facit: post meā dī inquit ostia est prienēsum lit: tus ultra qā priene ē: & micale mons feris & arboribus plenus Item paulo post priene inquit a quibusdam cadme appellat quoniam philotas eius conditor e boetia uenit: epicene fuit. Bias unus ex septem sapienti bus de quo hipponax sic inq: & disceptari q Bias prienēsis melius. Auersus car. carrā po puli insulani pirraticam exer centes famosi fuerūt uicti ami noe ut Tucydides & Salustius dicunt. Auctor Seruius i expo sitione illius carminis uirgiliani: hic lelegas carrasq: sagiti ferosq: gelonos. At Strabo dicit populos esse carrā regionis quae cū termina est ionia uidelicet inter ioniam & liciam positae: hos etiā al: quando sub minoe fuisse dicit: & insulas habitasse: hinc arbitror insulanos dictos fuisse: & carres carrum declinauit: sunt & carrā & patriā declinationis: in syria eodem teste libro. vii. descriptioe syriae. dicit enim Tigranocerta: & loca quae sunt circa carras. Nicaphorium: & chordiraza & Sinaca in q Surina parthor: ipator Crassū dolo captū iteremir: unde Luca. & Afrias latio maculauit san guie carras. Derisus grā. pro derisiois. Diuitus: quasi diuia puidētia eis data foret. Vera fa. red

Apollina

dit rationem cur lati acceperunt. Poloniata. Apollonia pluriū urbium nomē fuit unius in epirro cōstitutae de qua nūc agit. alterius in creta. tertiae in tracia: quartae in syria. Eantem. Actus latinus a nomine graeco ueniens evo: y t a id est aiacem: & quia aiāx unus ex heroibus fuit: ideo hunc se libenter accipere responderunt: & simulacrum eius quasi ducem temp habuerūt. Acceptum re. i. quicquid foelicitatis ex ea re sunt consecuti id omni totum ascriben tes & illi quasi grās agētes: nā canti tanquā deo postmodum immolarunt.

Rodigiorum quoq. Recte inquit oībus p̄digia subiungunt. Sunt. n. inter se quadā affi

uoluit: ut rapacissimi uictoris insolētia dicti timore protraheret: abiectūq: macedonica pugna nō effigie solis quā tātū mō supplicibus cessaret: sed ipsū solē reuera relinqre coegit.

De petilio

A Nnotatu dignū illud quoq: omē sub quo perils cōsul in liguria bellū gerēs occiderit. Nā quō mōtē cui latum cognomē erat: oppugnaret iterq: adhortationē militū dixisset: hodie ego latū utiq: copiā incōsid ratiū praeliādo fortuitū iactū uocis lato suo cōfirmauit.

De externis ominibus.

A Diici nostris: duo eiusdē generis alienigena exēpla non absurde possunt. Samii prienē sibus auxiliū ad auersus caras iplorātibus arrogātia: istincti pro clas se: & exercitu lanibulā eis derisus grā miserūt: quā illi uelut di uinitus datū praeliū interpretati libenter receptā uera fatorū prae dictione Victorie ducē habuerunt.

De apoloniatis

N Eapolonitane qdē penitētiā egerūt: qd cū bello il lyrico praeli epidānios ut sibi opē ferret orassent atq: illi flumē uicinū mōribus suis noie xātē in idintoriū se mittere dixissent accipimus qd dat respōderunt: ei q primū in acie locū pindeiac duci assignaue runt. Ex inspatō. n. supatis hostibus successum suū omni ac ceptū referentes & tunc canti ut deo imolauerunt & deinceps omnibus proeliis ducē uti instituerunt.

Capitulum de prodigiis. iii.

R odigiorum quoq: quae aut aduersa aut secūda acciderunt debira proposito nostro relatio est. Seruio: Tullo etiā: tū puerulo dormienti circa ca

Seruius
Tullus
Seruius

p

nitare cōiuncta; & uidet hoc loco cū Cice: sentire Vale: q; a pradicendo dicta sint prodigia & nō ut qdam uolūt a porro & a digendo: nam cū monstrū aliquod apparet siue bonū siue malum p̄dicat p̄digiū appellat. Ci. li. de na. deoz. Predictōes & presentioes rerum futuraz qd aliud declarāt nisi q Cicero futura sunt hoibus ostēdi mōstrari portendi p̄dici ex quo illa ostēta mōstra portēta p̄digia dicunt Liuius ergo plane oñdit a pradicēdo dicta ēē p̄digia. Anci marci re. Hic dissentit a liuiō q nō anci marci: sed priscitargnii uxorē fuisse dicit: q ut erat p̄digiōz pitissimā co-

put flammā emicuisse domestici oculi annotauerunt. Quod prodigiū anci marci regis uxor Tanagril admirata seruiū serua natū in modū filii educauit: & ad regium fastigiū euexit.

De martio.

E Que foelicis euētus illa flamma quæ ex. L. martii ducis duorum exercituum quos iteritus publii & Cnci scipionum in hispania debilitauerat capite cōtionātis eluxit. Nāq; eius aspectus pauidi adhuc milites priuinam recuperare fortitudinē admoniū octo & triginta hostiū milibus cæsis: magnoq; numero i prātem redactō bina castra punis opibus referta ceperunt.

De lacu albano.

I Tem cū bello acti: & diutino ueniētes a romanis intra mœnia cōpussi capi non possent: eaq; mora nō minus obsidētibus: q̄ obsessis intolerabilis ui-

retur gener tarquinio qsq̄a romane iuuetutis ulla arte conferri potuit: filiāq; ei rex despōdit: quo deinde cæso tanagris arte & cōsilio in regnū substitutus fuit. Plinius de uiris illustribus. Seruius iqt tullus. P. Corniculani & crisia captiue filius cū in domo tarqni prisci educaret flāmā spēs caput eius amplexa ē. hic Vir. sumpsit il p̄: ecce leuis sumo de uertice uisus iuli. fundere lumē apex: ta-ctusq; innoxia moles labere flāmā comas & circū tpa pasci. vii. reliqua ad Ascaniū. si referēs qd fuit in Seruio tullo. Vulcani filiū fuisse. Nāq; pater tulli uulcanus Crisia mater. Presignis facie corniculana fuit: hāc secū Tanagril sacris de more pactis iussit in ornatū fundere uina focū hec iter cineres ob sceni forma uir. lis: aut fuit aut uisa ē: sed fuit illa magis iussa foco captiua sedet conceptus ab illa Seruius a cælo semia gētis habet. Signa dedit genitor tūc cū caput igne corusco. Cōtigit: inq; comis flāmeus arsit apex. Seruanatū. L. sentit nō ēē seruanatū: sed captura. Dicit. n. hic q̄cunq; de cā tātus honos hūius credere phibet seruanatū: eū puūq; ipm seruisse: eoz magis sniā sum q corniculo ca pto Seruii tullii q princeps in illa urbe fuerat: grauidā uiro occiso uxorē cū inter reliqs captiuas cō gnita ēēt ob unicā nobilitatē ab regina romana phibitā ferūt seruitio ptū rome edilis se prisci tarquinii domo idē tāto bñficio mulieres familiaritate aucta & pueg ut in domo a puo educatū in caritate atq; hōre fuisse fortunā mris q; capta p̄ria i hostiū manz uenerit: ut seruanatū crederet fecis-

E Que foeli: cū cæsis in hispania duobz scipiōibz deleti ro se: nā oīs captiua serua dē. L. Martius mani exercitū amissq; hispaniā uiderēt: uir unus retinuit eas dēq; restituit: erat i exercitu rōano. L. M. septimi filius eqs rōanus ipiger iuueis aiq; & igeni aliquāto maioris q p fortūa i q̄ erat natz ad sumā idolē accefferat. Cn. Scipiōi disciplina sub q p tot ānos oīs militie artē edoctz fuerat. Is ex fuga collectis militibz & qbus dā de p̄sidiis deductis haud cōtēnēdū fecerat exercitū cōiūxeratq; se. Te frōteio. P. Scipiōis legato: s; tm p̄stitit eqs romaus auctate iter milites atq; hōre ut castris circa hiberz cōmūtis eū ducē exercitū cōitus militaribus creauerit: hic igit i magna regz difficultate cū ad cōsiliū p̄ria spē temerariū magis q̄ audax adiecisset aim ut ultro castra hostiū oppugnaret ne subitares & nocturnz terror: nā id p̄xia nocte facturus uidebat sue fortūe cōsiliū pturbatz alloquēdos priz & adhortādos milites ratz aduocata cōcione p̄sonē hūit: cui cōcionātī flāmā fusa a capite dñt in ei; sēsu cū magno pauor circūstātū militū quo p̄digio moti alacriori aīo eū ducē secuti maiorē hostibz cladē itulerūt q̄ accepat: nā nocte atq; die bia hostiū castra cepūt: & ad iternectiōē hostes ppe ceciderūt: hic ergo uirtute sua ultz ē. Cn. & P. Scipionū cū maiori pte exercitū cædē quos celtiberi trāsfugiēres p̄diderāt. ducibz cartha. magoi & gisgoni q̄ uictoriā cōsecutū ē nulla re magis q̄ celeritate d quo Frō. li. ii. c. x. L. M. eqs rōanus q reliqs exercitū p̄fuit cū i pp̄quo bia castra p̄eoz paucis milibz passuū distaret cohortatz milites p̄xia castra i rēp̄sta nocte adortus ē: & cū hostē uictoriā fiducia incōpositū aggressus: ne nuncios qdē cladis reliq; s; breuissimō tpe militi ad regē dato eadē nocte rapti. famā rei gestæ p̄gressus: altera eoz castra suasit: ita bis simili usus euētū dletis utrobiz p̄is amissas pplō ro. hispanias restituit. Tem atri & huius historie auctor est. Liuius ab urbe cōdita. li. iii. Ci. quoq; lib. de di. Quid Liuius

Quid quod in annalibus inquit hēmus ueniēti bello cū lacus albanus p̄ter modū excreuisset: ueniēte quēdā nobilē ad nos pfugisset: eūq; dixisse ex fatiis q̄ ueniētes scripta hērent: uenios capi nō posse dū lacus is redundaret: & si lacus emissus lapsu & cursu suo ad mare pfluxisset p̄nitiosū pplō ro. sin at ita eēt eductus ut ad mare puenire nō posset: tū salutare n̄is fore: ex quo illa mirabilis a maioribus n̄is aq; albane scā deductio ē: cū aut ueniētes bello fessi legatos ad senatū misisset: tū ex is qdā dixisset dī: nō oīa illū trāsfugā ausū eē senatui dicere in eis dē. n. fatiis scriptū ueniētes h̄re fore ut breui a

gallis roma caperetur: qd qdē sex enio post uenios captos sc̄m esse audiuius: hec Ci. at. L. cū pdigiū appuisset ut lacus albanus p̄ter modū excreueret ita ut p̄ agros diffunderet: nulla eius inundatōis eā extrisecus appēte: nō solū ad 10. uēisse q̄ supra diximus referēt: s; delphos quoq; oraculum sciscitatum legatos misisse rōanos refert: q̄ n̄sum retulerūt: non prius uenios capi posse q̄ lacus ille p̄ agros unda pfueret: oraculi at uerba hac fuere: rōane aquā albana caue lacu stineri: caue i mare suo flumē sinas emissam p̄ agros rigabis dissipatenq; riuus extigues: tum tu insiste audax hostiū muris memor q̄ p̄ tot ānos obsides orbē ex ea tibi his q̄ nunc p̄adunt satis uictoriam datā. Aciri. Aspero & uehementi. Capi nō pos. q̄a moenia eēt alta: & loco editissimo posita: ut nō solū edificiis: sed et natura loci tuta eēt. Ea; mora i q̄a nō minus ob detrimētū patiebant obsidentes quā uenientes obsessi. Imbribus: q̄ effusi i bres cecidissent. Sortibus. Oraculo nam sortes pro oraculis sepiissime ponuntur: eo q̄ sortes e uase ducerent quibus oracula reddebantur ad ea de quibus interrogaretur sacerdos. A mi. ra. quia simulauit uelle d̄ p̄uatis cū pdigiis s̄fulef. Domestici q̄a ro. adhuc nō habebant auruspiciam. Duplici pre. & q̄ oraculum delphis prädixerat & q̄ auruspex ueniēti n̄is significauerat lacum deriuari per agros.

Sylla. hoc fuit sociali bello cuius causa in denata est: quæ Drusus Tribunus Plinius promiserat sociis latini nominis si cum senatu sentiret: eiusq; ptes aduersus æq̄strē ordinē cū quo pp̄ iudicia grauius diffidebat tuere: datū op̄a ut i ciui. ro. acciperet: sed occiso paulo post druso cū p̄miū latis negaret: irati a societate ppli ro. defecerūt & ro. bellū idixerūt. Diuersi p̄tra hos missi s̄t ip̄atores iter quos & L. Syl. q̄ p̄fecti i sanniu aduersus nollā priō duxit exercitiū. Nollā extra moenia cū copiis & p̄diis posuerat. Syl. igit cū deos d̄ pugna s̄fulefret āguis subito appuit. Interrogato aruspice qd āguis ille portēderet: r̄nsū ē: ut magno aīo castra hostiū iuaderet: quo scō uictoria potitū ē. So. bello: qd gestū ē p̄tra eos q̄ a societate populi romani. defecerunt quod alio nomine bellum latinum uocatur. Futura am. po. Nam opes suas hic Sylla cœpit augere: & hac uictoria clarior factus maiora suscipere non dubitauit.

Recipua admirationis. Liuius. multa refert apparuisse pdigia ante gallorum aduentum que futurum urbis minarentur excidium. Dicit enim eo anno celum uisum ardere terra ingenti concussa motu est: Bouem locutam cui rei priore anno cui fides nō fuerat creditum est iter alia pdigia quæ multa fuere carne pluit: quem ibrem ingēs numerus auuū uolitādo rapuisse fert qd itercidit sp̄sū ita iacuisse p̄ aliqd̄ dies ut nihil odor mutaretur. Precipua. nō solum que diximus prodigia admiranda sunt: sed et que sequunt. Mugitū inhu. ser. Bos que ante mugire cōsueuerat humanis uerbis locuta: nā dixisse fert: caue tibi roma. sed priō creditū n̄ ē. sc̄do uero cū hoc idē pdigiū enūciatū eēt fides h̄ri cepta ē

deretur: exoptata uictorie iter miro prodigio dī imortales patēfecerūt. Subito. n. albanus lacus neq; celestibus auctus ibribus neq; inundatōe ullio ānis adiutus: solitū stagni modū excessit: cuius rei explorāde grā legati ad delphicū oraculū missi retulerūt precipi sortibus: ut aquā eius lacus emissā p̄ agros diffunderet. sic. n. uenios i prātē ppli ro. uētueros. qd priusq; legati renūciarēt: auruspex ueniētiū a milite n̄ro: q̄a d̄estici interpretes decrāt: rapti & i castra platus futurū dixerat: ergo senatus duplici prädictione mōitus eodē pene tpe: & religiōi paruit: & hostiū urbe potitus ē: nec parū prosperi successus quod sequitur.

De Lucio Sylla consule.

Silla cōsul sociali bello: cū i agro nolano ate pratoriu imolaret: subito ab una pre ara prolapsam anguē prospexit: q̄ uisa posthūi auruspiciis horratu cōtinuo exercitiū i expeditionē eduxit: ac fortissimā s̄anitū castra cepit: q̄ uictoria future eius aplissimē potētia gradus & fundamētū exiit:

De Gaio uolūnio & Seruio sulpi tio.

Recipua admirationis ē illa prodigia q̄ Gaio uolūnio: & Seruio sulpitio cōsulibus i urbe n̄ra inter initia motusq; bellorum accederunt. Bos namq; mugitu suo in sermonem humanum conuerso. Nouitate monstri audientium omnes animos exterruit.

Sortes

Liuius

Carnis quoque in modum Ply. libro secundo præter hæc inquit relatum est in monumenta inferiori ca-
to lacte & sanguine pluuisse. M. acilio. C. portio consul. & sæpe alias carne sicut. L. uoluntio Ser. sulpi-
cio consul: ex quo eam non perputriuisse: quod non dirripuissent aues. In modum enim: nubes uentus cum
pluuia est etiam densitas nubis in tempestate obscura. Præpetes: aues sunt quæ uolatu futura præ-
noscerimus hoc est auguria faciunt dictæ præpetes quasi priora petentes: quia priora petunt uolantes
Neque odo. quia nec deformes erant carnes nec rabo & sanie aut alia corruptione fetentes non odo-
renon aspectu uariarunt se car-
nes illæ: sed eundem quoque uigo-
rem retinuerunt: quæ prius ha-
buerunt: & odorem Liui. secundi
pu. belli li. i. romæ igitur circa ur-
be multa ea hyeme prodigia fecit
& cæ. Semestris: sex mensium: iō
aut dixit semestris quia potuisset
et infans loquens sine admi-
ratione ut in bimatu & infra:
sed semestris loquens sine miracu-
lo non potest. In foro boario: Liu-
dicit in foro olitorio. Locutus
clamasse iō triumphum. Elefan-
tio ca. sine dubio hoc abhominā-
dum fuit. Lapides plu. dicimus
lapides & lapidibus. Ver. cui
nocturnas facit excubias. San-
guinem sudasse: significat la-
borē bellicum quod postea secutus est
Cruentus spiritus. hoc ab ancio ciui-
tate uolscorum nuntiatus est. In
corbæ secundum uetustum morem lo-
cutus: Caue tibi ro. hoc dicit
Liui. fuisse bello macedonico.
Cærete: Liui. hoc idem scribit.

Præpetes
aues

Carnis quoque in modum nubi discipate partes ceciderunt: quarum
maiorē numerum præpetes diripere aues: reliquum huic per aliquot
dies neque odore terro: neque deformi aspectu mutatum iacuit.

Diuersa monstra.

Eiusdem generis monstra alio tumultu credita sunt:
puerum infante semestrem in foro boario triumphum pro-
clamasse: Alium cum elephantino capite natum. In pice-
no lapides pluuisse. In Gallia lupum uigili e uagina gladium ab-
stulisse. In sicilia scuta duo in sanguinem sudasse. Etiam metenti-
bus cruentas spicas in corbæ decidisse. Carites aquas sanguine
mixtas fluxisse. Bello et punico secundo constitit Cn. domitio bo-
uem dixisse: Caue tibi roma. De Caio flaminio.

Caius autem flavius in auspiciato consul creatus: quomodo
apud lacum transimenum cum hannibale confecturus con-
uelli signa iussisset lapsus æquo super caput eius huic
prostratus est. nihil eo prodigio inhibitus signiferis
signa moueri sua sede posse negantibus: malum nisi continuo ea
effodisset minatus est. uerum huius temeritatis utinam sua tantum non
et populi romæ maxima clade poenas pepedisset. In ea namque acie. xv
milia romanorum cæsa. vi. milia capra. xx. milia fugata sunt: consuli
obtruncatum corpus ad funerandum ab hannibale quod situm est. quod quum ipso
fuerat romæ. sepeliebat ipsum. De. C. h. hilio.

Laminii autem precipitem audaciam. C. hostilius maci-
no uelana perseuerantia insequens: cui consuli in his. ita-
ro hæc prodigia acciderunt. Quomodo lauini sacrificium facere uellet

Liuius

Cicero

Aius at fl. Liu. de
secundo pu. bello
Ci. de diui. aucto
res sunt. Quid bel-
lo. inqt pu. scdo: n-
ne. C. flami. consul

signa neglexit rerum fortunarum
magna cum clade reip. quod exerci-
tu lustrato cum arecium uersus ca-
stra monuisset & contra hanna-
le legiones duceret & ipse & equi
an signum iouis statoris sine ca-

repente ceci dit: nec eam rem habuit religioni obiecto signo ut peritis uidebat ne committeret præ-
lium. Idem cum tripudio auspicaret pullarius die plui committendi differebat: tum flami. ex eo quod siuit si nec
postea quod de pulli pasceret quod faciendum esset cesseret cum ille quod scdum esset in dicitur. Flami. placida inquit au-
spicia si esuriētibus pullis res geri potuisset saturis nihil gereret: itaque signa conuelli & sequi iussit:
quo tpe cum signifer primi hastati signum non posset loco mouere: neque quod perficeret plures cum accederet
flaminio nuntiata suo more neglexit: itaque tribus horis coccisus exercitus atque ipse interfectus est. In au-
Aduerbialiter deum est ut falso consulo perario auspiciato teste Prisci. Lacu. t. Perusiu lacu quod nomine ac-
cepit a memo more. Conuelli si. i. terra semper signa defigebant. Lapsus. huius flami cum oculis conuelli
signa iuberet: & ipse in equum insilisset: equus repente corruit consulque lapsus supra caput effudit. Ve-
rum huius temeritatis: sed ut inquit temeritatis huius pane in caput suum reducissent: non. n. resp. tum
detrimenti passa fuisset. Ad funendag: ad funus faciendum: ut sepulturæ mandaret.

Laminii autem precipitem: non minus obstinatus fuit Hostilius ut aduersus deos uolu-
tatem bellum susciperet cum numantinis: nam hoc fuit bello numantino sicut suo loco
dicemus: nam lauini deos consulenti cum esca pullis in cauea esset obiecta: illi statim ef-
ca neglecta in proximum lucum profugerunt: quo prodigio nihil territus cum in pro-
uincia proficiscens classem e portu Herculis solueret: uocem audiuit dicentem. Macine mane
deum cum genua reuersus esset uidit serpente imense magnitudinis: tamē his tot prodigiis nihil
motus pergit ire in puicium ubi demum prodigia cladibus adaequit: nam cum igitur strage uictus est ab hostibus: quin
foedus iurpiter cum hostibus inuit. postremo traditus est a senatu hostibus ad supplicium. Ve-
lana perseuerantia: non sana: id est stulta. In hispaniam: quia duxit exercitum contra numantinos

Seruius

Pulli cauea: romani moris fuit teste Seruio q. in comitiis agendis & bellis gerendis pullaria cap-
tarentur auguria. Portu Herculis: uidelicet de lyguria ubi portus est herculis monœchi: nam cō-

Strabo

Monœ-
chus por-
tus

ponitur ex uovo quod est solus: & oikos domus. & teste Seruio ideo putant herculem sic dictū:
uel q. pulsus omnibus illic solus habitauit: uel q. in eius templo nunq. deorum quispiam simul coli-

tur: sicut in templo Iouis colitur Minerva: & Iuno i templo Veneris cupido. Strabo de lyguribus lo-
quens ait: Monœchus præterea portus statio quædam est non magnarum non multarum capax: na-
uium templum habens hercu-
lis cognomento monœchi: qm̄
is in eo habitat solus. Infœli-
ci pugna: quia uictus est cum i-
genti multitudine a paucis: nā
fuere triginta milia romanorū
a quattuor milibus numantino
rum superata. Turpi fœde:
re: quia se in hostium potesta-
tem dedit & in iusu populi ro-
mani fœdus iniquis conditio-
nibus fecit cum numantibus.

Deditione funesta: quia se-
natus cēsuit ut hostibus trade-
retur: & populus romanus reli-
gione solueretur.

Inus mirā: Tibe-
rius gracchus p.
uinciam lucaniā
tenebat pconsul
bello punico se-
cūdo in qua sacri-

ficanti triste prodigiū appuit:
nā ad exta sacrificio perpetra-
to angues duo ex occulto plapsi
edere iecur: conspectiq. repen-
te ex oculis abierunt: id cū aru-
spicū monitu sacrificiū istau-
raretur atq. intentius exta refe-
ra seruantur. iterum ac ter-
tio tradunt libato iecinore ita-
ctos angues abiisse: cum aruspi-
ces ad imperatorem id pertine-
re prodigiū præmonuissent: & ab occultis cauendum hominibus consultum esset nulla tamen

Temeri-
tasPriscian⁹
Extā

providentia fatum imminens moueri potuit. nam hospitis dolo præcipitatus in insidias cum pau-
cis occiditur. hospes autem fuit Flavius Lucanus caput eius partis quæ cum romanis stabat: nam
Lucanorum pars ad Hannibalem defecerat. is mutata uoluntate locum gratiæ quærens apud pœ-
num: neq. transire neq. trahere ad defectionem lucanos satis habuit nisi impatoris ro. & eiusdē hos-
pitis p. diti capite & sanguine fœdus cum hostibus sanxisset. Cōuenit. n. cū magōe Carthag. duce ut
si Ro. tradidisset impatorē liberi cū suis legibus i amiciciā Lucani uenirent: cuius rei data accepta-
taq. fide Gracchū inuitat ad reliq. lucaniæ partē inditionē accipiendā quā a pœnis defecturā polli-
cebat: si modo ipatorē Ro. uidissent. nā aenea p. e maximā cepat. Graccho igr uerbis hospitis fraudē
abesse credens cū licitoribus & turba equitū e castris profectus duce hospite in insidias p. cipitauit.

Minus mirā: nā i quo uir clarissimus peccat si i eodē leuio peccauerit minus erit mirandū. Teme-
ritatē: temeritas dicitur cum aliquid sine consilio & cogitatione facinus. consilium uero ē aliqd fa-
ciendi aut non faciendi excogitata rō: dicit ergo cum prodigiū tristis exitus denunciatur cēt Ty-
berio Graccho: nec illud consilio etiam usus uitare potuerit. minus mirandum uidetur de teme-
ritate m̄acini: quia & ipsū pariter fata traxerunt. Angues duæ ex occulto prolapsæ: adeo iecore
in eadē latebras se contulere. Multa prodigiū faciūt. nam anguis est subdolum & callidū aīal qd
significat hostes futuros calidos & astutos: iecur præterea membrū uitale est: quod mortē consuli
p. dicebat: qd i latebras se contulerint significabat fore ut i insidiis hostes delitescerent. Ex occulto
quia nesciebant un se priperēt. Iecore: iecoris & iecinoris dī teste Prisciano. Idē p. digiū: qā cū re-
uocasset sacrificiū reuersus anguis ille iecoris parte ab esa se ab oculis hoīū p. priuit. Extis aserua-
tis: Diligenter custoditis ne diriperētur: exta dicūt i testina ab extādo. i. eminēdo: sūt. n. ptes q in
tra corpus eminētiore sūt: sicut iecur: cor: pulmo: splē. Caut: p. uidit Ne p. fidi hos. Cū apud ma-
iores iura ho spicii scā & iuiolata fuissent: Ver. Iuppiter hospitibus nā te dare iusta loquūt. p. fidus
aut dī q fidē uiolat. Insidiis: utpote q pficiscere i pacatos: huius Tyberii ossa romā deportanda
dedit Hannibal militibus romanis. ut uidebimus in capitulo de humanitate.

pulli cauea emissi in proximam siluam fugerūt: summaq. di-
ligentia quesiti reperiri nequiuerunt: quomq. ab herculis por-
tu quo pedibus peruenerat: nauē conscenderet: talis uox sine
ullo auctore ad aures eius peruenit: mancine mane: qua terri-
tus quom itinere conuerso ianuam petisset: & ibi scaffam fuis-
set ingressus anguis eximie magnitudinis uisuse conspectu
abiit: ergo numerum prodigiorum numero calamitatum æq-
uit: infœlici pugna turpi fœdere deditione funesta.

Aliud de Graccho Tyberio.

Inus mirā in hoīe parū cōsiderato temeritatē Ti-
berii gracchi grauissimi ciuis exitus tristis: & pro-
digio denūciatus nec euitatus cōsilio facit: Con-
sul. n. cū i lucanis sacrificasset: angues duæ ex occulto prolapsæ
repēte hostiæ quā imolauerat adeo iecor i eadē latebras se re-
tulerūt: ob id deinde factū istaurato sacrificio idē prodigiū eue-
nit: tertia quoq. cæsa uictia diligentiusq. adseruatis extis neq.
ad lapsus serpētū arceri: neq. fuga impediri potuit: qd quis au-
ruspices ad salutem impatoris pertinere dixissent. Gracchus
tamen non cauit: ne perfidi hospitis sui flauii insidiis in eum
locum deductus. in quo pœnorum dux mago cū armata ma-
nu delituerat inermis occideretur.

T consulatus collegium: consules in apulia. Qu. crispus & M. Marcellus H. in ibali se opposuerant cum copiis bello punico secundo tumulus erat siluestris inter punicam & romani castra a neutris primo occupatus: quia romani qualis esset pars eius quae uergeret ad hostium castra ignorabant. Hannibal insidiis quem castris aptiorem cum crederat. itaque nocte ad id missas aliquorum idage turmas medio in saltu condiderat: ibi manus occupandi loci cupiditas incessit: ne sit occupatus ab Hannibale foret i ceruicibus haberent hostem. Itaque consu-

Crispi
Pompe
Crispi

De Marcello.

T consulatus collegium & erroris societas & par genus mortis a Tiberio graccho ad Marcelli memoriam me trahit. Is enim captarum syracusarum: & hannibalis ante nolana moenia a se primum fulgere coacti gloria inflammatus: cum summo studio niteretur ut poenorum exercitum aut italia pro teneret: aut italia pel leret. solenique sacrificio uoluntates deorum exploraret: quae pria hostia ante foculum decidit: eius iecur sine capite inuentum e proxia iocinoris duplex caput habuit: quibus inspectis auruspex tristi uultu non placere sibi exta: quia prima truca: secunda nimis laeta apparuissent. respondit. Ita monitus. M. Marcellus nequid temere conaretur in sequenti nocte speculandi gratia cum paucis egredi ausus a multitudine hostium in brutis circumuentus aequae magnum dolorem ac detrimentum patriae interitu suo attulit.

De Octauio consule.

Nam Octauius consul dirum omen quae admodum imuit ita uitare non potuit. Et simulacro enim apollinis per se abrupto capite & ita infixio humi: ut euelli nequiret: armis cum collega suo Cinna diffides praesumpsit animo: ea re significari exitum suum in quem metu augurii tristi fine uitae incidit: ac tum demum imobile decaput terra refigi potuit.

De Marco Crasso.

molabatur: antequam ad hostes proficiscerentur. Victima: post partam uictoriam cum diis gratias agerent dicta uictima quae uicti sunt hostes. Capite: principio. Tristi: moesto quia uidebat periculum ducibus imminere. Temere: inconsulte Hannibal Marcelli corpus sepulturae mandatum curauit.

Archime
des

Hostia
Victima

Nam Octauius consul: Octauius & Cinna consules fuerunt. Sed Cinna consulatum: tamquam tyrannidem exercebat: seniebat in ciues & legem ferre uolebat: dereuocadis: quos senatus hostes iudicauerat: & hoc modo tyrannidem affectabat. Octauius uero huic aduersabatur: & eius conatibus summa ope resistebat: igitur cum inter se tantopere dissentirent: & Octauium pars melior ciuitatis sequeretur: ex urbe pellitur cinna: quo eiectione Cornelium merulam in eius locum substituere patres: eadem tempestate Marius e ciuitate pulsus a Sylla in hispania ingentes copias comparauerat: qui ut cinnam audiuit eiectionem ex urbe ad eum statim legatos de coniungendis exercitibus misit: cinna id se facturum libenter respondit: ad hoc uelle se Marium legionibus praesse: utpote quod belli dux pitissimus esset. Marius negat se priuatum consuli praeferrere oportere. Ceterum nihil quod ad pristinam dignitatem recuperandam pertineat praetermissurum. Igitur in italia traductis copiis: quas in hispania contraxerat. Marius cinna coniungitur exercitum ad urbem ducunt: sed primo hostiam quae octo milibus passuum distat ab urbe post auentinum capiunt: Postremo exercitum ad urbem ducunt: Cinna octauium pro tribunali sedentem abtruncat: caput eius rostri affigit: multi & alii nobilissimi ciues caduntur: inter quos & Marcus anthonius orator cuius caput diu manibus pertractatum Marius mensae apposuit: & cum aliis postea rostris affixit. Quemadmodum timuit ita uitare non potuit: iungitur cum superiori. Marcellus quidem non timuit: Octauius uero timuit: sed uitare non potuit. Praesumpsit praesagiuit animo. Tristi fine: quia occisus est a Cinna & eius caput rostris affixum.

Cæsar
Pompeius
Crassus

On finit: cum tres romani principes quadam inter se aspiratione conuenissent: ut con-
statis opibus rempublicam pro sua uoluntate uersarent: prouincias inter se partiti sūt
ita ut galliam Cæsar italianam Pompeius: parthiam Crassus obtineret. Sed parthia prouin-
cia facta est nulla intercedente bellicam: neque enim parthi populum ulla iniuria lacer-
auerat: uerum quia Crassus audierat Artaxidæ: uel alii dicunt Orodes parthorum re-
gem auri & argenti locupletissimum esse: inhians eius non prius agere destitit cū Cæsa-

Cicero

re atq; Pompeio quem obtinu-
it. ut ea sibi prouincia decerne-
retur: sperans inde se locuple-
tem redditurum magisq; glorio-
sum. constat enim Crassum ci-
uem fuisse auarissimum. unde
Cicero libro tertio de finibus
bonorum & malorum rectius
inquit diues quam Crassus q-
nisi eguisset nunquam eufrate
nulla bella causa transire uo-
luisset. Sed res præter spem &
opinionem euenit: cum enim i
parthiam duxisset exercitum
& regi caput offertur quod ha-
buit ille ludibrio: nam ferunt
aurum liquidum cum hac ex-
probatione infudisse: aurū si-
tisti: aurum bibe: ut pote qui se
per diuitiarum studiosissimū
fuisse: ita ut diuitis cognomē
acciperet: unde Florus: caput

Florus

inquit Crassi recisum cum de-
xtera manu ad regem deporta-
tum ludibrio fuit: neq; idigne
aurum enim liquidū in rictū
oris infusum est: ut cuius aius
arserat auri cupiditate eius ē
mortuum & exauge corpus au-
ro uereretur. Alii tamen dicūt

Principia

quod ueritati magis accedit. Parthorum regem edixisse: quicumq; caput ad se Crassi detulisset ei:
se tantundem auri repositurum: ex eo calliditate ingenii militem usum euacuato craneo plumbū
liquidum instillasse: & hanc calliditatem regem probasse: quod uero ad rem pertinet: huic ad uer-
sus hostes exercitum dicenti: multa apparere prodigia: quibus poterat ab incepto deterri si
mens non leua fuisset: uel fata potius romana tulissent: nam proditur memoriae undecim legiones
romanas in ea pugna fuisse delectas. Inter grauissimas: quia ut dixi undecim legiones amittere ro-
mani. A carris aduersus parthos exercitum: de quibus supra satis dictum est. Pullum ei tradi-
tum est paludamentum: id est nigrum & atrum: nam pullus la sum dicitur niger. Vergilius:
Reiice ne maculis infuscer uellera pullis. Lucretius Pullatim proceres hoc est atra ueste induti. Pa-
ludamentum: uestis imperatoria. Ad principia conuenerunt: principes appellantur qui in secun-
da acie locantur: nam cum uelites primi ita leuiter prælium committant: ut qui primum hosti ca-
dant: eorum cum hoste congressus dignus non esse uidetur: quæ pugna appelleretur: unde principia
hoc est principes subsequentes insignes armis turibus quæ ferocius pugnant. hinc primam pugnam
committentem dicuntur: ergo ad principia hoc est ad primam aciem: quæ post uelites & ferentarios
remanet: eo quod ipsi pugnam reuera incipiant. nam uelitem prælium magisq; pugna esse uide-
batur. Terentius ego uero post principia omnibus signa dabo: secunda acies erat principium siue ha-
statorum: tertia subsidiariorum. Aquilarum altera uix conuelli a Primipilo potuit: uexillorum
nam uexilla romana depictam aquilam habebant. Lucanus. Signa pares aquilas & pilla minantia pil-
lis. Item alibi: & nostra fuisse aquilæ romanæ signa. Optima indolis: qui L. Crassus dicebat
hic bello gallico sub Cæsare militans multa facinora uirtutis ediderat: & cum pater in hanc expe-
ditionem proficisceretur eum a militia Cæsaris exiit cum agere Cæsar illum dimitteret. quem
ante conspectum patris cæsum fuisse constat. Tot signa: quia signa militari in potestatem hostiū
uenerunt quæ deinde Augusto in potestate recepta sunt. Strias: cumulos acervos. Vellent uel
lem inquit Valerius. Hanc cladem placidius dicere posses: sed omisiss grossis uerbis cogor uera fa-
teri. Sed quia relatur: scilicet loquor. Sic dii spreti: quia dii ubi nobis ostenderunt signa: qui-
bus quod gesturi sumus sibi non placere significant: irascuntur si contra eorum uoluntatem fecerim-
us. Excandescunt irascuntur affectu non passione. excandescere pro ignescere sed ignis ire co-
paratur. Præferunt: quia consilia humana admonitionibus deorum anteponunt.

On finit nos. M. Crassus iter grauissimas Ro. im-
perii iacturas numerandus hoc loco de se silentiū
agere plurimis & euidentissimis ante tantam rui-
nam monstrorum pulsatus ictibus. Ducturus enī
erata carris aduersus parthos exercitum: pullum ei traditum
est paludamentum: quomā præliū cæcuntibus album ut purpu-
reum dari solet: moesti & taciti milites ad principia conue-
nerunt: qui uere in lituro cum clamore alacri accurrere debe-
bāt. Aquilarū altera uix conuelli a primipilo potuit: altera æger-
time extracta in contrariam acie ferebatur partem: seipsam con-
uertit. Magna hæc prodigia: sed & illæ clades aliq̃to maiores:
tot pulcherrimorum regionum interitus: tā multa signa hosti-
libus intercepta manibus tantum romanæ militiæ decus barba-
rorum obrictū equitū optimæ indolis filii cruore patrum resp-
si oculi corpus imperatoris iter promiscuas cadauerum struas
auium ferarūq; lanatibus obiectum: uellē quidē placidius: sed
quia relatu uerum ē. sic deorū spreti præmonitus excandescunt:
sic humana consilia castigantur ubi se & coelestibus præferunt

De Cæso Pompeio.

Neum Pompeiū: Multa prodigia supiores admonere duces: sed nō pauciora Pōpeiū a suscipienda cū Cæsare pugna auertebāt: si modo fata tulissent. Ultima for. quia de summa rerū pugna ista fuit ubi cū uniuerso exercitu fortunā belli exptus est. Cōtenderet: Eniteretur. Aduersa ia. Luca. Inq; oculis hoīum fregerūt fulmīa nubes. Examinibus apū: Luca. Nec non in numero coopta examine signa: qđ prodigium significabat multitudinē nociturnā esse Pompeio: unde Vegetius de re militari nil magis ob-

Neum etiam Pompeiū omnipotens Iuppiter abū de monuerat: ne cū. C. Cæsare ulūmā belli fortunā experiri cōtenderet: Egresso adrachio aduersa agmini eius flumina iaciēs: examinibus apū signa

obscurando subita tristitia implicitis militum animis: nocturnis totius exercitus terroribus: ab ipsis altaribus hostiarum fūga: sed inuictæ leges necessitudinis pectus aliogn procul ab amentia remotum prodigia ista iusta æstimatione perpēdere passe non sunt. Itaq; dū ille eleuat: auctoritatē amplissimā & opes priuato fastigio excelsiores oīaq; ornāmēta: quæ ab ineū de adolescentia ad inuidiam usq; cōtraxerat spacio unius diei confregit: Quo constat in delubris deū sua sponte signa conuersa militare clamorem strepitūq; armorū adeo magnū antiochiæ & ptolemaidæ auditum. ut in muros cōuerteret: sonū tympanorum pgami abditis delubris editū: palmam uiridem tralibus in æde uictorie sub Cæsaris statua inter coagmēta lapidum iuste magnitudinis enatā: quibus apperet cælestiū numē & Cæsaris gloriæ fauissē: & pōpei errorē ihibere uoluisse.

fuit pōpeio qđ exercitus numerosa copia: quod & etiam sensisse fert. Dixit enī nihil aliud portēdere apes qđ numerosam militum copiam. Nocturnis: constat famam quandā clarissimā in castris pompeii micuisse in Cæsaris castra uergentem quæ significabat pompeii gloriam ad Cæsarem transitum ram ex eoq; terrorē iniectū uniuerso exercitui qđ & aliis uisus motis stris territus est. Luc. Hinc trepidō cōcussa tumultu. Castra fremūt: hostiæ fuga: Luc. Ad motus supis discussa fugit ab ara: taurus nā cū altaribus hostias admonuisset ille statim fugam proripuerunt. Sed inuictæ: sed fatis inquit resistere nō potuit. Pompeius qđ prudētia & consilio plurimum ualeat. loquitur. n. secū dū stoicos: qui omnia dicebant fatali necessitate contingere quod nalcissimū est: & a uera religione alienū. nā si sic eēt sequeretur illud absurdissimū: qđ nec consilium nec doctrina nec uolūtas

quicq; ualeret: & frustra humano generi liberum datum esset arbitrium sequeretur & illud ut qđ qđ hoīes sine cōsilio facerēt non uirtuti neq; cōsilio sed necessitati potius esset ascribendum: & propterea damnari quisquam uel premio affici non merito possē uideretur: quod non uoluntate rectum quicquam uel turpe fecisset: sed fati ita uolentibus: de fato Seneca in q̄stionibus Seneca natu. quid enim intelligis fatum existimio necessitates rerum omnium actionumq; quas nulla uis rumpat. Alioquin: preterquam qđ in hoc parum prudens fuit. Perpendere: examinare considerare translatio sumpta a pensantibus. Itaq; dum ille eleuat: nam ex auctoritate sua Pompeius cum Cæsare pugnam suscepit: senatus enim prodigiis credendum esse dicebat. Eleuat: minuit tollit: & est translatio sumpta a cumulo: de quo quantum eleuas tantum minuis: unde persius. Num si quid turbida roma eleuet accedas. Auctoritatem: quia uoluit senatus consilium sequi. Opes priuato: pompeii opes iam inceperant maiores esse quam ciuicæ. neq; enim contentus erat cum cæteris æquo iure uiueret: sed omnes opibus superare uolebat. Fastigio: altitudie. Ab ineunte adolescētia: adhuc adolescens anteq̄ consul esset de aphrica triumphauit: quod nulli romanorum ad eam diem contegisse legitur. Inuidiam: quia tantæ opes erant pompeii: ut omnes inuidia laborarent. Quod constat: quia pompeius hæc omnia admisit: ideo si qđ prodigia multa appuerunt. nec solū quæ supra diximus: sed est quæ sequuntur. In delubris: Iulius celsus libro de bello ciuili prodigia Iulius celsus ista commemorat. dicit. n. elide in templo Mineruæ repetitis atq; enumeratis dieb: quous die prælium secundum Cæsarem fecit simulacrum uictoriæ: quod ante ipsam Mineruam collocatū erat: & ad simulacrū Mineruæ spectabat ad ualuas se templi limenq; conuertisse: eodem die Anthiochiæ in syria bistantus exercitus clamor & signorum senus exauditus est: ut in muris armata ciuitas discurret: hoc idem ptolemaidæ accidit. pergami in occultis & recunditis templis: quō præter sacerdotē adire nefas est: quæ græci adyta appellant: timpana cecinerunt. Item tralibus in templo uictoriæ ubi Cæsaris statuam consecrauerant palma per eos dies in lecto inter coagmēta ex pauimento extirisse ostendatur. Anthiochiæ: quæ ciuitas est in syria quam cōdit Seleucus Anthiochi filius. Pro Antiochia læmaide: quæ ciuitas est pentapoleos inter ægyptum & aphricam olim testibus Seruio & Strabone Ptolema: barce appellata. Ci. ad Lē. cōtū & nūsuperi dignitatis: p. læmaide aut aliquo ppīquo loco regē col. is lato. Adytis: adytū locus ē ī tēplo quē adire nēmī fas ē nisi sacerdoti & ē dictio græca. nā Δυο signifi Adytum cat ingredior. Sub cæ. sta. Tralēs Cæ. statuā qđ dā exererāt sub qđ p iūcturas lapidū pauimēto pal. mā pullulasse cōstat. Inter: pp. Coagmēta: cōiūcturas. Iustæ. matā magnā ut cresceret solēt. Et rorē: ne pōpeius se fortunæ cōmitteret.

DE PRODIGIIS.

Vas aras: Hic apte Cæsari adulas. constat. n. ab augusto fuisse cæsari dedicatas aras & templū: ergo nō sine adulatione cōmemorat cæsare fuisse temerariū q. & ipse cōtemptis pdigiis in periculū suū corruerit: ideo ueniam petit: si cōtra eū dicturus erit. Diue iuli. nota est dīa inter diuū & deū ut deū aeternū: diuū ex hoīe factū dicamus. Propitio: ephexegesis est: nā dīi nobis ppitii sūt cū nobis fauent. Sub tui: de negligentia scriptur.

rus quam Cæsar adhibuerit i pbādis prodigiis quasi ueniā petit: & dicit se iō exēplū eius positurū: non tā ut ipm rephēdat q. ut p eius exēplū ceteri de qbus dixit minori reprehensioe digni cēseant: nā si deus pdigiū neglixisse probat minus mix ē mortale hoīem tale qcq. icurrisse.

Te. n. accepimus: cū senatus nouos & inusitados honores cæsari decreuisset die statuto quo accepturus eos in senatū uenturus erat sacrificauit nec cor uitie q. imolabat inuētū ē. rñsū itaq. ē ab aruspice id pdigiem ad salutē eius prinere. itaq. cū Cæsar in senatū ire recusaret. Decius Brutus q. auctor & princeps cōiurationis erat instabat: & monebat ac liberius arguebat: nō decere senatū uniuersū pro uno & eo cui magnificētissimos honores demandare uel

Suetonius

Cicero

lit: ne qcquam conuocatum suspicionē eo die tāta insolentia aufugeret: itaq. Cæsar persuasus in senatū uenit: ubi teste Suetonio tribus & uiginti plagis interfectus ē honores aut quos illi senatus decreuerat erāt ut perpetuo dictator eēt: ut oibus puinciis nisi in Italia pesseret: ut terra mariq. coronā gestaret pterq. in Italia. Suetonius alia pter hanc pdigia apparuisse cōmemorat cæsaris futurā cadē significantia ut illud cū capuā euerterent lege iulia uetustissima sepulchra: tabula aenea in monumento i quo dicebat capis cōditor capuā sepultus inuēta ē: lris uerbisq. græcis ac snia: qñ ossa capis detecta eēt fore ut Iulo pregnatus manu cōsanguineoz necaret: magnisq. mox italiae cladibus uin dicaret: cuius rei ne quis fabulosam aut comētiā putet: auctor ē Cornelius Balbus familiarissim⁹ Cæsaris. Rursus illud equoz greges quos in traiciēdo rubicōe flumie cōsecrauerat: ac uagos & sine custode dimiserat cōperit se a pertinacissime se a pabulo abstinere ubertiq. flere q. Ver. terigisse uidetur in egloga daphnidis in qua Cæsaris mortem sub nomine daphnidis ut quidam uolunt deplo rat cum dicit. Non ulli pastos illi egere diebus. Frigida daphni boues ad flumina ulla neq. amnē. Libauit quadrupes nec graminis attrigit herbam. Item aliud immolante aruspice auem regaliolum cū laureo ramulo pōpeiana curia se inferentem uolucres uarii generis: ex proximone more profectū ibidem discerpserunt. Purpurea ueste uelatus: triumphali ueste indutus. Exquisitum & delatum honorem: excogitatum diligenter inuentum. Priusq. exoptatum: uidetur quodammodo Cæsarem excusare q. prodigia non seruauerit: ne scilicet uideretur contempsisse honores quos sibi senatus studiosissime deferebat. Cicero libro de diuinatione quid inquit: Cæsarem putamus si diuinasset fore ut in eum senatū quem ex maiori parte ipse coaptasset in curia pompeiana ante ipsius Pompei simulachrum tor centurionibus suis spectantibus a nobilissimis ciuibz partim etiam a se omnibus rebus ornatis trucidatus ita iaceret ut ad eius corpus non modo amicorum: sed ne suorum quidem quisquam accederet quo cruciatu animi uitam acturum fuisse putas. Exoptatum ciuiū oculis conspectum tui offerres cultui: quia pauci ad modum contra te coniurauerāt uniuersa tanē ciuitas tibi fauebat. Religionis in quam mox eras transitorus uacasse: ideo dixit quia post mortē iudeorum numerum translatus est: ergo religionis inq. mox transitorus eras: ut quemadmodum tu eo die sacrificabas ita paulopost tibi quoq. sacrificandum esset in numerum deorum relato. Opi mo: pingui & sacrificiis idoneo. A spuria aruspice pertinere id signum: spurina prädixerat Cæsari diem mortis suæ ut caueret. erant autem idus marciae hoc est a Kalendas usq. ad idus. nam omnes illos dies ei periculosos esse prädixerat. Vnde legitur q. cum idus aduenisset cū ulla noxa sua Spurinam irridens & tanq. falsum uatem redarguens Cæsar dixit: adsunt kalendæ o Spurina cui adsūt qdē rñdit. sed nō dū pterierūt. Itē cū i capitolio iret Cæ. multitudie stipatus dixisse Spurina ferūt. Sol tēdit ad occasū: qā rñdisse dicitur. Sol bñ tēdit. Ad ui. qā uita & cōsiliū a corde pueniūt. nā cor uitale mēbz ē: & ideo Cæsar de utroq. periclitabatur. Erupit: exit cū imperitu exortū ē parricidiū scilicet Bruti & Cassii & aliorum qui manus itulerunt Cæ. & maxie cassii q. primus letanē uulnus intulit parricidiū aut ad adulationē dixit: q. ueg. pfem patriæ occiderit. Ci. ad Cas. iugēt alicus tu furorē iudeis primum in statua quam posuit in rostris inscripsit parenti optime merito ut nō mō ficcari sed etiam parricidæ iudicemini.

Oratio ad diuum Iulium:

Vas aras tuaq. sanctissima templa diue Iuli ueneratus oro: ut propitio ac fauenti numie tantorū casus uiroꝝ sub tui exēpli presidio: ac tutela delitescere pariaris: Te enī accepimus eo die quo purpurea ueste uelatus aurea in sella cōsedisti: ne maximo studio senatus exquisitum & delatum honorem spreuisse uidereris. priusq. exoptatam ciuiū oculis conspectū tui offerres: cultui religionis inq. mox eras transitorus: uacasse: mactatoq. opimo boue cor in extis nō reperisse: ac responsū tibi a spurina aruspice pertinere id signū ad uitā & cōsiliū tuū qd. utraq. hanc cor de cōtinerent: Erupit deinde eorū parricidiū q. dū te hominum numero subtrahere uolunt: deorum concilio adiecerunt:

Claudat hoc exē. nūc cōcludit dicēs nō cōgruū ēē ut facta cæsaris q̄ dīnīos iā cōsecutus est honores ad priā hōiūz exēpla trāseamus q̄si a diuinitate ad hūanitatē descēdamus: & iō se domesticis exēplis q̄ ad p̄digia spectāt finē iponere uelle dicit. Exēplo. f. Cæsaris q̄ uis p̄digiis piculū lapsus ē. Ad pri. ne adiuor exēplis ad mortaliū documēta trāseamus. Inserta; p̄mixta. Vt minus: q̄a grāci a q̄bus exēpla petūtur semp assentatores fuerūt; & magis gloriā q̄ ueritati studuerūt; uñ Salu. Atheniensīū res gestā sicut

Salustius

Claudatur hoc exemplo taliū ostētorū domestica relatio ne si ulterius romana apprhēdero ē cale- sti tēplo ad priuatas domos nō cōsentaneos usus trāstulisse uidear. Attingā igit̄ externa quā latīs

Inserta hīs ut auctoritatis minus habēt: ita aliqd grata uarieta- tis asferre possunt.

De Equa pariēte leporē externa.

Nexercitu Xerxis quē ad uersus prouiciā grāciā cōtraxerat eq̄ partu leporē editū cōstat: quo gene- re mōstri tāti apparatus significatus ē cūctus. Nā

q̄ mare classibus: terrā pedestri operuit exercitu. ut fugax aīal pauido regressu regnū suū repetere ē coactus.

De eodem Xerxe.

Idē mōtē athō iuxta idā trāsgressio priusq̄ athe- nas deleteret lacedæmonis iuadēde cōsiliū agitantī admirabile inter cōnā prodigiū icidit: isulū nāq̄ paterā eius uinū i sanguinē: nec semel sed iterum

& tertio cōuersū ē. Qua de re cōsulti magi monuerunt: ut se ab incepto proposito abstineret: & si quod uestigiū i uecordi pectore sensu fuisset. cauere potuisset ante a leonida & a sparta nis abunde monitus.

ego existio satis āplā magnifi- cāq̄ fuerūt: uerūtū aliq̄to ma- iores q̄ fama ferunt: s; q̄a pue- nere ibi scriptorū īgenia magna p̄ terrāz orbē atheniēsiū facta p̄ maxis celebrāt. Grata uar- iādet tacite q̄onī: nā dici pos- set si grāca latīs lris inserta mi- nus auctoritatis hnt: cur ea tra- dis: hnt q̄dē: sed uarietas ipā n̄ nihil delectationis affert: ē si cōcesseris mīus auctoritatis ha- bere latīs lris p̄ dita ipā: tñ ue- ritas q̄dā affert delectationē.

Nexercitu xerxis: hoc i exēplū tradit ab Hero-

doto: q̄ in exercitu xer-

xis p̄saz regis quem aduersus

grācos inuērosū ac p̄pe icredi-

bilē duxerat eq̄ leporē pepit:

q̄d turpissimā regis fugā q̄ sub

secuta ē significare uoluit: ē. n.

lepus timidissimū aīal. Tāti

appa. quia sicut Demosthenes

tradit q̄ tuor milibus & ducen-

tis nauibus: & decies cētenis mi-

libus militum Mādioni uni ex

ducibus suis in grācia relictis

cū paucis admodum & exigua

rate: utpote piscatoria scapha

trepidus i suū regnū refugit:

nā in grāciā aliū aliū nūq̄ traduxisse ferūt: ego uero totū exercitū fuisse legi quingēs mille millia

& ducēta octoginta duo milia: q̄ sūma potius ostētatōe q̄ fide digna q̄ modū oēm excedere uideat

I dē mōtē athō: hoc quoq̄ p̄digiū significauit triste exitū xerxis: q̄ aīq̄ iuaderet lace-

dæmonē: cū sacrificaret & uinū i pateris isulū deret: sbito uinū i sanguinē cōuersū ē: q̄d

p̄digiū itidē euenisse didoni Virg. dicit Vt uidit turceremiscū dona iponeret aris.

Horredū dictū latices nigrescere sacros. Vsq̄: i obscenū se uertere uia cruorē. Mōtē

athō: mōs ē lacedoniā tāte altitudis ut usq̄ ad isulā lemnō umbrā protēdere dicat. di

stat at lēnos a macedonia octogita sex milib; passuū Str. li. v. theba. Ingēti tellurē pxi

mus umbra Vescit athō nemorūq̄: obscurat imāgie portū. iuenit athō & athos. Iuuenalis Vellifica

tus athos. Vir. i geor. Quātus athō aut q̄tus erix. hic iḡ mōs q̄q̄ eēt altitudis admirādā: ut supra di

ximus tñ iussu xerxis mille quīgētis passibus absclusus ē: & nauigabilis factus: ut tradit Hero. uñ lu.

Oli uellificatus athos. Structū ē fuisse pōtē supra mare hellespōtū ab abydo urbe asiā usq̄: i. sesto

urbē europæ. itē testat̄ Hero. q̄d & Lu. tetigit cū dixit. Talis fama canit tumidū sup̄ aquora xerxē.

Cōstruxisse uias: multū cū pōtib; ausus. Europāq̄: asiā sēstōq̄: admonit abydo. Incessitq̄: fretū rapi

di sup̄ hellespōti. Nō eug; zephyzq̄: timēs cū uela ratesq̄: imediū deferret athō. Athenas: q̄s reli-

ctas ab atheniēsis q̄ arma ferre poterāt xerxes solo adeq̄uit. fugiētibus i lacedæmonē cōsilio The

mistoclis & relictis imbellibus. Agitātī: tractātī ut lacedæmonē iuaderet. Nec sc. sed ite. q̄a sapius

restaurauit sacrificiū & semper illud idē apparebat prodigiū. Qua de re cōsulti magi: cū petiiss;

a magis cōsiliū: cōsultus enim dicis a quo cōsiliū petitū fuerit. cōsultor uero qui petit: q̄q̄ incon-

sultus dicat sine cōsilio: hoc ē cui nō est datum cōsiliū quod petierit. Vnde Virg. lib. iii. Incōsul

ti habent sedemq̄: odere sybillā. inconsultos dixit ignarus rerum & sine cōsilio: hoc est quibus nō

est datum cōsiliū a sybylla. Est enī Cato cōsultus cōsultor filius eius. Magi dicebantur ap̄

Syrios sapientes: uel quos romani augures appellāt. Ab incepto. proposito: inuadēde lacedæmo-

nis. Necordi: infanc. De leonida: nam leonidas spartanorum rex cū tricentis milibus apud Ther

mopylas persis in grācia ex Asia transeuntibus occurrit: & ita cum xerxis exercitu pugnauit: ut ip̄i

regem aliquotiens a sede sua consternatū in fugā conuerteret: sed multitudine militum oppres

si sunt spartani. hęc historia suō loco plenius tractabitur in capitulo de fortitudine.

Herodo-

Demof-
thenes

Stattus

Iuuenalis

Magi

Cicero

Gaza

Idæ uero regi: de quo poetæ fabulati sunt: quicquid manibus attigisset in aurum cōuer-
ti Cicero Midæ illi frygio cū puer eēt dormiēti formicæ in os grana tritici congesse-
runt: ditissimū fore prædicatū est qd̄ euenit. Omniū: quia nullus ppe modū fuit
ante midā q̄ rātū auri osūq; diuitiæq; genus possideret. Vtili. nullæ fruges sunt
tritico meliores. Gazis: gaze lingua p̄fica significat apud latinos diuitias: sicut enī
sub diuitiæq; genere intelligimus multas opes: ita lingua p̄fica sub nomine gaze in-

telligimus maximas diuitias.

Ormicis: hoc si-
mile est superiori
sed i hoc distat
q̄ illud ad diui-
tias: hoc ad elo-
quentiā spectat

uidef. nā formicæ tritici grana
in os midæ cōgerentes diuitias
protēdebāt. apes uero Platonis
labellis insidentes: mellæq; sti-
pātes suauissimā eloquentiam
significabant. Apes Platonis.

Cicero

Cicero Platoni cū i cunis dor-
miēti paruulo apes in labellis
eōs edissent rñsum est illū sua
uitate oratiōis fore p̄clarū ita
p̄uisa est infanti futura eloq̄n-
tia. dignū ē inq̄t Valerius. Vt
Platonis apes midæ formicis
p̄ferantur. Caduce & fragi-
les. quippe quia in p̄tate fortu-
næ positæ p̄ eius libidine mō
huc mō illuc transferunt nul-
lo loco nullo tpe certæ stabi-
lesq; possident. Eternæ fœli-
citatē: uis tanta ē eloq̄ntiæ: ut
immortalē hoīem efficere pos-
sit. nā platonis nomen ut uide-
mus uiget apud oēs uirtus. n. i
eius genere ponit eloquentia
cū sapientia cōiuncta est hoīs
certa possessio: quæ sola clara
æternaq; habetur: ut nec eripi
nec furrupi possit: nō naufragio
nō incendio amitti nō ui tē-
pestatū nō ipōq; perturbatiōe

mutari q̄ q̄diti sūt soli foelices sūt soli diuites: q̄ possidēt res fructuosas & sempiternas. Quare
audita: Aruspices iſterrogati: qd̄ sibi uellet p̄digiū rñderūt sūmā ex ore platonis eloquentiā aliq̄n
emanaturā eē nā hōerus eloq̄ntiæ suauitatē melli cōpauit. dixit. n. ex cuius ore melle dulcior flue-
bat oſo. Emanaturā: exiturā: fluxurā. At mihi qd̄: sed ille apes iquit Vale. si q̄s sniā: meā regie
rit nō uidētur de flore timi ex hymeto mel collegisse: sed de elicone mōte instinctu musæ suauis-
simos eloq̄i fōtes hauisse. Hymetū: hymetus mōs ē. atticæ regiōis q̄ teste Solino oīū græcorū mō-
tiū obtinet p̄cipatū & floribus semp̄ habūdāt. Ouidius Vertice de sūmo semp̄ florētis hymeti: pa-
ri rōne luuenalis dulciq; senex uicinū hymeto. ex hoc eodē mōte marmox̄ crustæ & trabes marmo-
reæ succauabātur. dicēte. Oratio i odis cōtra mæcenatē: q̄ i ædificādo nimis sūptuosus eē uidebat:
nō ebur neq; aurū retinet i domo lacunar n̄ trades hymeciæ. Eliconios: mōs ē sc̄dm Ply. atq; Solinū
boetie & ē iuxta thebas & auctore Strabone i li. viiii. phocidi regiōi uicinus locatus p̄cū a parnaſo
circiter quindecim milia passuum ei; emulus altitudine & circuitu qui & ip̄e apoll̄i quoq; sacer &
musis est: unde eliconiades musæ appellatæ sunt. Lucretius Adde eliconiadum comitēs quorum &
unus Homerus non autem colis est igitur elico musis consecratus. Virentes: montis parnaſi ut Ser-

Hymetus
Ouidius
IuuenalisLucreti-
us

uius sentit atq; Tortellius in translatione persistit.
Ed qm̄: trāsīt ad capl̄m d̄ somniis q̄ uera appuerūt: & p̄rio qd̄ sōniū narrat Artorii me-
dici qd̄ ad salutē Augusti. Cæ. p̄tuit nā huius sōni mōitu ab exitio qd̄ imēbat lib̄atus
ē. Diuitias: pp̄ formicas. Difertūq; pp̄ apes. Referā: cū duo sint uaticinādī ḡnā unū
artis altæq; naturæ: sōnia sūt ex his q̄ a natura pueniūt Ci. li. de diuina. sed. omittamus
oracula ueniamus ad sōnia de q̄bus Crisippus disputas multis & minutis sōnis colligē-
dis facit idē qd̄ antipr̄ ea cōquirēs q̄ antipōtis interpretatiōe explicata declarat. Certis ima. quia exi-

De Mida Rege frygiæ.

Idæ uero cuius ip̄erio frygia fuit subiecta puero
dormienti formicæ in os grana tritici cōgesserūt
parentibus: deinde eius quorsum prodigiū tende-
ret explorantibus augures responderūt. Omniū
illu mortaliū futurū ditissimū: nec predictio uana exitit. Nā
midas cūctorum pene regum opes abundantia pecuniæ ante-
cessit infantiaq; incunabula utili deorū munere donata honu-
stis: auro atq; argento gazis pensauit.

De Platone.

Ormicis midæ iure meritoq; apes Platonis pratu-
lerim. Illæ. n. caduce ac fragiles: hæ solidæ & eter-
næ felicitatis indices extiterūt. Dormientis in cu-
nis paruuli labellis mel inferendo: Quare audita
prodigiorum interpretes singularē eloquiū suauitatē ore eius
emanaturā dixerunt. At mihi quidē ille apes nō montē hyme-
tum thymi florē redolētē: sed musarū heliconios colles omni
genere doctrinæ uirentes dearū instinctu depastæ maximo in-
genio dulcissima alimenta sūmā eloquentiæ iſtillasse uidentē.

De Somniis.

Ed quoniā diuitias midæ difertūq; Platonis som-
nū attigi: referā q̄ certis imaginibus multorū ges-
adūbrata sit: quem locū unde potius ordiar: quā
a diui augusti sacratissima memoria? Eius antorio

rus declarauit imaginis illas somniorum ueras fuisse. Adubrata respexit ad imagines quæ adubrari dicuntur. A diui augusti sacratissima memoria non potest ab assentatione discedere ualerius: somnium autem eius modi fuit: cum in capis philippicis exercitus duo steterit roanorum: hinc Octauiani & antonii: inde bruti atque cassii: & proximo die manus eorum conseruati artorius medicus octauiani somnium accepit: ut admoneret octauianum ne postero die per ualitudinem in cubiculo iaceret: quod cum fecisset ab imminenti mortis periculo liberatus est: nam captis forte castris brutiani milites octa: retorum ingressi lectica eius in qua illum cubantem esse putabant: gladis transfixerunt fuit autem octa: ut igitur sue tonius de duodecim ca: somnium omnium obseruatum: ita ut nec suum nec alienum contempserit unquam dicit. nam philippensis acie quis staret non egredi tabernaculo propter ualitudinem. egressus tamen est amici somnio monitus cessit: res prospere quam captis castris eius lectica quasi ibi cubans remansisset concursu hostium confixa atque lacerata est. Quam dies in se. est in nocte que die precessit: quo manus conseruati erant exercitus roma. Implici effectum laborantem morbo ne destitit: quia etiam uiuus tepla meruerat: ut Ora. pntiq: Oatius

medico somnium capienti nocte. quam dies insecutus est: quo in capis philippis Romani iter se exercitus cocurrere. Minervæ spes aborta precepit ut illum graui morbo implicitum moneret: ne propter aduersam ualitudinem proximo praelio non interesset: quod cum caesar audisset lectica se deferri in aciem iussit: ubi dum supra uires corporis pro adipiscenda uictoria excubat: castra eius a bruto capta sunt. Quid ergo aliud putamus quam diuino munere effectum ne destinatum iam immortalitati caput indignam celestis spiritu fortunæ uiolentiam sentiret? Augustum uero præter naturalē animi motum in omnibus rebus subtiliter prospiciendis uigorem etiam reces & domesticum exemplum: ut antonii somnio obtemperaret: admonuit. Audiuerat. nam diui Iulii patris sui uxorem calphurniam nocte quam is ultimam in terris egit: in gremio uidisse multis eum confectum uulneribus in suo sinu iacentem: somniumque atrocitate uehementer exterritam rogare non destitisse: ut proximo die a curia se abstineret. At illum ne muliebri somnio motus id fecisset extimaret: senatum in quo ei pericidarum manus allatae sunt addire contempsisse: non est iter patre & filium ullius rei copationem fieri: præsertim diuinitatis fastigio iunctos: sed iam alter operibus suis aditum sibi ad caelum instruxerat: alteri longus adhuc restitum uirtutum orbis restabat: quia propter ab hoc tantummodo pendente mutatione status cognosci. ab illo etiam differri diu immortales uoluerunt: ut aliud celo decus daret: aliud promitteret.

De P. Decio: & M. Torquato.

Illud etiam somnium magnæ admirationis: & clari exitus quod eadem nocte duo consules. P. decius & T. man-

uxer imaginata collabi fastigium domus: maritumque in gremio suo confodit: item paulo superius ea nocte inquit cum illuxit dies cædis: & ipse sibi uisus est per quietem interdum supra nubes uolitare aliam cum loue dextram iungere. At illum ne muliebri. Ne uideretur Cæsar muliebribus somniis deterritus uoluisset senatus morem gerere uoluntati: ideo spreto somnio lanatum adiit.

Non est inter patrem & filium: quia occurrebat illud quod ipse patre sapientius fecisset: ideo dicit non esse comparisonem faciendam inter patrem & filium. nam alter paratum iter habebat in caelum: alter magnarum rerum laborem referebat: antequam diuinos honores acciperet. Non est. Non conuenit: non licet. Pendentem. Quia non stabilis est fortuna nec status rerum humanarum.

Illud etiam somnium. P. Decius ille. quod filius qui primus ex detis consul fuit cum esset tribunus militum: Valerio & Aulo Cornelio consulibus: a samnitibusque præmeretur romanus exercitus cum pericula præliorum iniret audatius monereturque: ut cautior esset dixisse fertur: quod extat in annalibus sibi in somniis uisum esse: cum in mediis hostibus uersatur occidere cum maxima gloria: & tum quidem incolumis exercitum obsidione liberauit: post triennium autem cum consul esset deuouit se: & in

aciem latinorum irruit armatus: quo eius facto superati sunt & deleti latini: cuius mos ita gloriosus fuit: ut eandem concupisceret filius. Liuius ab urbe condita. libro. viii. cum consules inquit duobus scriptis exercitibus ad capuam: quo iam latini sociique conuenerant: castra loquassent: utrique consuli eadem dicitur uisa species inquiete uiri maioris humano habitu augustiorisque dicentis ex una

In terris. Quia postea uixit in celis. Calpurnia nocte. Suetonius libro primo. calpurnia

Suetonius

acie imperatorem: ex altera exercitum diis manibus: matrique terrae deberi: utriusque exercitus imperator legiones hostium super quam eas se deuouisset eius populi partisque uictoriam fore: hos ubi nocturnos uisus inter se consules contulerunt: placuit auertendae deum irae causa uictimas caedi simul ut si ex eis eadem quae somno uisa fuerat portenderent: alteruter consulum fata impleret: ubi responsa aruspicum insidendi iam animo tacitae religioni congruerunt: tum adhibitis legatis tribunisque & imperiis pro palam expositis: ne mors uoluntaria consulis exercitum in acie terreret: comparant inter se: ut ab utraque parte cedere romanus exercitus capisset: inde se consul deuoueret pro populo romano qui ritibusque. Item paulo inferius instructis inquit sicut ante dictum est: ordinibus processere in aciem Milius dextro. Detrusus leuo cornu praerat primo utrimque: aequis uiribus: eodem ardore animorum gerebatur res: deinde a leuo cornu hastati romani non ferentes impressi onem latinorum se ad principes recipere in hac trepidatione. Detrusus consul. M. ualerium magna uoce inclamat: deorum inquit ope ualeri opus est: age dum pontifex publicus populi ro. praet. uerba quibus me pro legationibus deuoueam: pontifex cum togam praetextam summere iussit: & uelato capite: manu subter togam exerta: super telum subiectum pedibus

stantem sic dicere: Iane: Iupiter: Mars: pater: quirine: bellona: lares diui: nouensiles: dii indigentes dii quorum est potestas nostrorum hostiumque: diique manes: uos praecor: ueneror: ueniam peto feroque: uti populo romano quirinum uim uictoriamque: prosperetis hostesque: populi romani quirinum terrore: formidine: morteque: afficiatis: sicut uerbis nuncupauit: ita pro re publica: quirinum exercitum legationibus auxilium populi romani: quirinum legiones auxiliaque hostium mecum diis manibus deuotio haec ita praecatus: lectores ire ad. T. malium iubet: maturaque collegae se deuotum pro exercitu nunc are ipse cinctus ritu gabino armatus in equum insiluit ac se in medios hostes immisit conspectus ab utraque acie aliquanto augustior humano uisu: sicut caelo missus piaculum omnis deorum irae: qui pestem a suis auersam in hostes feret. Itaque omnis terror: paucorumque: cum illo latus signa primo latino iectus est ibi haud secus quam pestifero sydere icti pauebant: ubi uero corruit obrutus telis inde iam haud dubiae consternatae cohortes latinorum fugam uastitatemque late fecerunt. Latino bello Quando latini a sociis romani defecerunt. Periculoso. Bene periculoso: quia latini populi isdem armis eadem militiae disciplina utebantur: & rationis pares opibus erant. Vesuuui. Mons est campaniae. Matri. somnium. Luce proxima: Postera die ubi illuxit: primo quidem tentarunt placularibus hostiis auertere ne possent iram deorum: sed idem in extis quod uiderant in somniis futurum cognouerunt. Conuenit: Ex pacto inter se ita constituerunt. Neutro reformidate. Quia uterque paratus erat sine trepidatione se pro patria deuouere.

Aliud somnium.

Equitur etque ad publicam religionem pertinens somnium: cum ludis plebeis quidam paterfamilias per

Equitur equae ad publicam religionem: illud somnium ad deos pertinuit ut eorum uoluntas impleretur: sed hoc quod sequitur non minus spectat ad religionem: omnes hystorici romani Fabii. Seli. Celi. & Liuius in primis hanc testantur hystoriam Cicero quoque libro de diuinatione refert quod bello latino dum ludi uotui maximi primum fierent ciuitas ad arma repente excitata est: itaque ludis intermissis instauratini paulo post constituti sunt: qui antequam fierent cum populus consedissent & seruus per circum uirgis cederetur furcam ferens ductus est deinde cuida rustico romano dormienti uisus est iuppiter per quietem qui diceret praesultatorem sibi non placuisse ludis: Idque ab eodem iussum esse senatui nunciare illum non ausum esse: iterum idem iussum & monitum ne uim suam experiri uellet: nec tum quidem esse ausum: exinde filium eius esse mortuum eandem in somniis admonitionem fuisse tertiam: tum etiam debilem factum rem ad amicos detulisse quorum de sententia leticula in curiam esse delatum: cumque senatu somnium enarrasset pedibus suis saluum domum reuertisset: itaque somnio approbato a senatu ludos illos iterum instauratos memorie productum est. Plebeis ludis: Quos teste Aesconio. Exactis regibus per libertate plebis aut pro reconciliatione fecerunt Dionysius uero alicarnaseus. li. vii. circa finem hos ludos senatum fieri decreuisse dicit: cum nuncupata

Liuius

Plebeis
ludi

essent uota ab aulo postumio dictato repugnatura cum descendentibus latinorum urbibus conanti-
busque tarquinum in regnum restituere decreuisse quot annis in sacrificia atque certamina quingenas
argenti minas & usque ad bellum punicum hoc impendisse in eam solemnitatem ipsos deinde ludos
quales essent & quomodo fierent longa oratione describit: quod quia longum nimis esset referre
prætermittam. Quidam pater familias; Liuius libro secundo: Mane seruum quidam pater fami-
lia nondum commissio spectaculo sub furca cæsum medio egerat.

Macrobius saturnalium li-
bro pri. mo. dicit hoc fuisse an-
no ab urbe condita quadragesi-
mo. 70. 4. & pater familias uo-
catum Acronium maximum.

Circumflaminum. Tres con-
stat circos fuisse in urbe roma-
na maximum flamineum. & ne-
ronianum. Flamineus autem
circus dictus est non quod fla-
mineus quisquam; ut nonnul-
li putant ædificari iusserit sed
quod in pratis flamineis fuerit
constructus. Vnde Liuius. Ea
inquit omnia in pratis flamine-
is concilio plebis acta quæ nunc
circumflamineum appellant.

Plutarchus in pblematibus
quod est quod circus flamine-
us dictus est: an quod flamine-
us quidam priscus cum ciuita-
ti agrum reliquisset: a questri-
bus ludis eius fructu & uesti-
galibus utebantur. Nam cum pe-
cunia suppeteret uiam quoque
flamineam munierunt. Præ-
sultatorem; Lusorem qui præ-
siliat; hoc est præsaltauerat
priusquam ludi inchoarentur.

Circensibus. Qui proxime ce-
lebrati fuissent. Nam ludi ple-
bei magni romani circenses eo

Circus fla-
minius

Plutar-
chus

Circenses
ludi

Cicero

Attina

circumflaminum priusquam pompa induceretur: seruum suum
uerberibus mulctatum sub furca ad supplicium egisset: latino
homini ex plebe iupiter inquiete præcepit ut consuli diceret si
bi præconsultorem ludis circensibus proximis non placuisse
quæ res nisi attenta ludorum instauratione expiata esset secu-
tutum non medioere urbis periculum. Ille ueritus ne cum ali-
quo incommodo suo religione summum implicaret imperium
silentium egit. Euestigioque filius eius subita ui morbi correptus
interiit. Ipse etiam per quietem ab eodem deo interrogatus an
satis magnam poenā neglecti imperii sui pependisset: in pro-
posito perseverans debilitate corporis solutus est: ac tum de-
mum ex consilio amicorum lectica ad tribunal consulum: & i-
de ad senatum perlatus ordine totius casus sui exposito: ma-
gna cum omnium admiratione recuperata membrorum fir-
mitate pedibus domum rediit.

De Marco Cicerone somnium.

Ecce illud quidem inuoluendum silentio. Inimico-
rum conspiratione urbe pulsus. M. Cicero cum in
uilla quadam campiattinatis diuersaretur animo

dem nomine appellabantur. dicti sunt autem circenses teste Seruio a circum & enses: quia rudis an-
tiquitas quæ nondum spectacula in fabricarum ornatum deduxerat iter enses: & gladios locis uirē-
tibus ludos agebant: & in medio loco munera collocabant: ut Vergilius. Munera principio ante oculo-
los circosque locantur. in medio eratque ludicrum ut equi iunctis curribus a circi carceribus disceden-
tes: ex uno latere circi decurrerent: & cum ad summam aduentassent se: deinde diuerterent: & ex
alio latere recurrentes ad primam usque circi metam reducerentur: ne igitur lusoribus per fugam
loeus esset ignauiae circum eos disponebantur milites strictis gladiis: unde circenses dicti sunt qua-
si circum enses: uel ut alii uolunt a circuitu: erat autem curule certamen: hoc est quadragarum cur-
sus. Vergilius Centum quadri iugos agitato ad flumina currus. Attenta restauratōe. Diligenti & ac-
curata renouatione ludorum.

Ecce illud quidem. Cicero libro de diuinatione: ubi quintum fratrem de se loquentem
inducit. Venio inquit nunc ad tuum somnium: audiui equidem ex te ipso: sed mihi se-
pius noster Salustius narrauit cum in illa fuga nobis gloriosa patriæ calamitosa in uilla
quadam campi attinatis maneres magnamque partem noctis uigilasses: ad lucem: deinde
arctē & grauiter dormire coepisses: & quamquam iter instaret sibi silentium fieri uis-
sisses: neque passum esse te excitari: cum autem experrectus esses hora secunda: saepe te ti-
bi sonnaum narrasse: uisum tibi esse cum in locis solis in æstus errares. G. Marium cum fascibus
laureatis queretur exte quid ita tristis esses: cumque tu te patria expulsam ui esse dixisses præhen-
disse eum dexteram tuam: & bono animo te esse uisuisse lictorūque proximo te tradidisse: ut te in
monumentum suum deduceret: & dixisse in eo tibi salutem fore: tum & se exclamasse Salustius nar-
rat redditum tibi celerem & gloriosum paratum: & te ipsum uisum in somnio delectari: nam illud
mihi ipsi celeriter nuntiatum est: ut audiui in monumento marii de tuo reditu magnificentissi-
mum illud senatus consultum esse factum: referente optimo & clarissimo. P. Lentulo consule: id-
que frequentissimo theatro incredibili clamore & plausu comprobatum: dixisse te nihil attinatis so-
nio fieri potuisse diuinius. Villa. In domo agresti. Nam uilla proprie est domus in agris. Vergili-
us. Et iam summa procul uillarum culmina fumant. Attinatis. Mons est campaniæ ab attina ur-
be iuxta potinas paludes posita: deriuatus & est nomen gentile attina ab erumna & morbo dicta est

quem uicina paludes inferebant & ita græce latine significat erumnam: quamquam Vergilius dicat. Attina potens tiburq; superbum. Insignibus: Videlicet lictoribus præcedentibus: ipso uero prætextam gerere: sicut mos erat. Lictori proximo. nam ex lictoribus unum semper habebat proximum consules. Monumentum. Sacellum marianum: ubi fuerant eius monumenta: & ita accidit nam ut diximus cum Cicero totius ferme italie consensu restitutus esset in sacellum Marii in quo factum fuerat senatus consultum de eius redditu deductus est: & ingenti senatus consensu liberatus summaq; cum dignitate restitutus: Scimus enim quomodo. M. Cicere lege apii claudii tri. plu. lata q; ipse ciues romanos in dicta causa damnatos occidisset in exilium pulsus fuerit. In ædē Iouis mariana quā Marius in honorem Iouis cōdiderat: ibiq; monumēta sua collocauerat.

Aio autem Graccho imminentis casus atrocitas. Thyberius grachus uir magnæ auctoritatis duos

filios habuit seditiosissimos uiros tyberium & Caium grachum quorum uterq; eodem exitio perierunt. nam tyberius maior natu dum legem agrariam contra senatus auctoritatem fere moliretur ut ager stellas qui bello & armis captus fuerat inter omnes equaliter diuideretur: a scipione nasica interemptus est. erat enim lex illa magne seditionis causa: quia nobiles de possessione cedere cogebantur: itaq; cum magnæ thyberii opes & negem omnino laturus eēt: quam populus quod sibi conducibilem fore uidebat libenter acciperet. Scipio nasica uidens id fieri contra rempublicam tergiversantesq; consules inquit. Quicumq; uult rempublicam esse saluam is me sequatur: & ita fractis sub sellis impetum fecit in rostra: & uno ictu tyberium occidit: haud ita multo post. C. Gracchus tyberii fratris effigiem uidit in somniis dicentis: quantum uellet cunctare: tamē eodem sibi lœto quo ipse interiisset esse peritundum: idq; Celius tradit se ab eodem. C. Graccho audiuisse antequam tribunus Pl. factus esset quod etiam euenit: cum enim creatus tribunus esset multas leges senatui per inuisas tulit: iter quas & frumentariam quæ uidebat ut semissibus & trientibus frumenta plebi diuideretur: alterā agrariam: eandem quam & frater tulerat: tertiam quoq; ut sexcenti equites miscerentur senatoribus: & equestrem ordinem ita peruertit: hic continuato magistratu & latis legibus complens in italiam cōlonias deduxit & unam in solo dirrutæ carthaginiis quo ipse trium uir: coloniam deduxit: deniq; seditiosus cum auentinum mōrem cū multitudine armata appressisset a. L. opimio qui populū conuocauit occisus est: & ita somnium adimpleuit: de gracchis multis locis dicturi sumus: ut res postulat: itaq; uariabit historia fortasse per diuersa auctorum sententia: Quo ille. Nam sicut ille a Scipione cæsus est: ita hic a. L. opimio interfectus. Celius: Hoc somnium auctoritate Celii pbat.

Celius

Cassius
parmensis

Cassius parmensis. Deuictis Antonio & Cleopatra apud atrium p̄mōtorium: ut supra dictum est Cassius hic qui secutus erat Antonii partes: timens exitum ne. s. occideret ab intersectoribus quos miserat Octavianus ut persequerentur omnes qui sibi aduersi fuissent. Athenas profugit & se in diuersorio quieti dedit: ibi hæc horrida somni species obuersata est sibi mortem paulo post futuram denūcians. Concubia: Prima parte somni: nam nox cōcubia & nox intempesta eadem ferme est: ut supra diximus:

in somnium pro fuso per loca deserta. & inuias regiones uaganti sibi. C. Marius consulatus ornatum insignibus putauit obuium factum interrogantem eum. Quid ita tam tristis uultu incerto itinere ferretur: audito deinde casu quo conflietabatur: comprehendisse dexteram suam: ac se proximo lictori in monumentum ipsius deducendum tradidisse: quod diceret ibi esse lætiorem statum spem repositam: nec aliter euenit Nam in ædē Iouis mariana senatus consultum de redditu eius est factum:

De. C. Graccho.

Aio autem Graccho imminentis casus atrocitas palam atq; aperte per quietem denunciata est: somno enim pressus Thyberii gracchi fratris effigiem uidit: dicentis sibi: nulla ratione eum uitare posset: ut eo fato non periret: quo ipse occidisset: Id ex Graccho priusquam tribunatum: in quo fratrum exitum habuit iniit: multi audierunt. Celius etiam certus romanæ hystoriæ auctor sermonem de ea re ad suas aures illo adhuc uiuo puenisse scribit:

De Cassio permansit

Incit huiusmodi somniū dirū aspectum quod insequitur. Apud Accium. M. Anthonii fractis operibus Cassius permensis: qui partes eius secutus fuerat: athenas confugit: ubi concubia no-

Sollicitudinibus: Sollicitudines & curæ saepe somnium excitant. saepe etiam debilitato corpore in sonum resoluunt: sicut etiam hoc loco. Demisso. Vsq; ad pectus demissa barba: tale quidam uisum est bruto in campis philippicis: ut in eius uita Plutarchus tradit κακοδαίμων. Malum demonem: duo sunt spiritus qui dantur homini bonus & malus. Bonus ratione uocabuli demon appellatur: nam demon apud grecos intelligentiā significat: & ita intelligitur bonus angelus κακοδαίμων malus angelus: nam κακός malum significat. Vnde Virgilius. Quisquam suos patimur

et cum sollicitudinibus & curis mente sopita in lectulo iaceret existimauit ad se uenire hominē ingentis magnitudinis coloris nigri: squalidum barba: & capillo demisso. Interrogatum quisnam esset respondisse.

Perrerritus tam tetra uisu & nomine horrendo seruos inclamauit. Sciscitatusq; est si quem talis habitus: aut intrantem cubiculum: aut exeuntem uidissent: quibus affirmantibus neminem illuc accessisse: iterum somno & quieti se dedit atq; eadem animo eius obuersata species est. Itaq; fugato somno lumen intro ferri iussit: puerosq; a se discedere uertit. Inter hanc noctem & supplicium capitis quo cum Cæsar affecit: paulum admodum temporis accessit.

De atterio Ruffo.

Ropioribus tamē: ut ita dicam: Lineis Atterii ruffi: equitis romani somnium certo euentu admonitum est: qui cum gladiatorum munus syracusis ederetur: inter quietem retiarii se manu consodi uidit. idq; postero die in spectaculo confessoribus narrauit. Incidit deinde ut proximo ab equite loco retiarius cum mirmillone introduceretur: cuius eum faciem uidisset idem dixit ab illo se retiario trucidari putasse: protinusq; inde discedere uoluit: illi sermone suo metu eius discusso causam exitii misero attulerunt: retiarius enim in eum locum compulso mirmillone & abiecto dum iacentem ferire conatur transiectum gladio atterium interemit.

Externa de Hannibale.

Annibalis quoq; ut detestandum romano sanguiniata certa prædictionis somnium cuius non

uersus mirmillonem: & teste Festo ita dicebat: non te peto: sed piscem peto: quid me fugis galle: nā mirmillonicum genus est armaturæ gallicæ: ideo & galli mirmillones sunt appellati: ideo autē piscem dicit: quia in eorum galea piscis effigies erat: illud autē gallicæ armaturæ genus a pittaco miterlenio uno ex septem sapientibus primo inuentum fuisse traditur. cum dimicaturus esset contra frinonem quēdam attheniensem pro finibus patriæ: occultabat igitur pittacus sub clipeo rhete quoddam: quod deinde iacto frinonem sic implicuit: ut se mouere nō posset: & ita uictus est. unde luuenalis. Vicit & hoc monstrū tunicati fuscina graecchi. Itē alibi. Inter pinirapi luuenes iuuenesq; laniastæ: ergo si piscē in apice gallicæ gladiatores gestabāt recte utebāt rhetibus qbus capiūt pisces. Narrauit an scitis inq; qd ego uideri in somniis me. a retiario occidi. Discusso. Quia illū metuere ueruerunt. Annibalis quoq; Narrat. hannibalis somnium Liuius secundi punici belli. inquit. dicit. luuenem ab eo uisum fuisse diuina specie qui se a loue diceret ducē in italiā hannibali missum pinde sequeret neq; usquam a se deflesteret oculos: paulum primo nusquā circūspicientem aut respicientem secutū: deinde cura humani ige-

manes: quia ut inquit Seruius Cū nascimur duos genios sortimur: hoc ē duos spiritus unū qui nos hortatur ad bona: alterum qui deprauat ad mala: quibus assistētib; aut asserimur ad meliorem uitam: aut condemnatur ad deteriozem.

Iterum sequenti. Quasi per somnium delusus esset. Fugato. Pulso hic autem nō multo post tempore ab interfecto: ribus Octavianus occisus est.

Ropioribus tamē Quamuis somnium quod supra dixi certis admonitionibus declaratum fuerit: ta-

men quod sequitur certioribus denunciatum fuisse uidetur. Lineis. Spacis ideo quia paruum interuallum fuit ab eo quod uiderat ad id quod post ea fuit quemadmodum linea breuissimum spacium est: idō ostendere uoluit paruum admodum interuallum fuisse ab eo quod uidit ad id quod post ea sentit. Gladiatorum munus: Quidam ludos funebres adēbat in hōnorem patris sui qui gladiatores dimicantes prouulerat: & hoc erat quasi ad inferias mortuorum: existimabant enim si sanguinem effundissent ad umbrarum expiationem pertinere. Gladiatores autem dicebantur qui singulari certamine dimicabant gladiis donec aut occideretur alter: aut se uictum fateretur.

Retiarii. Gladiatorum alter mirmillo. alter retiarius dicebatur: retiarius pugnabat ad-

strenuunt

Liuius

Cicero

nii cum qd: nā id cēt quod respicere uetus esset: agitare aīo tēperare oculos aīo nequisse eū uīdīse post se serpentē mira magnitudine cū ingēti arborum & uirgultarū strage ferri ac post insequi cū fragore cēli nimbū: tum quā moles ea quid uē p̄digii esset querentem audiuisse uastitatem ita lia esse: pgeret porro ire nec ultra inquireret: sineretq; fata in occulto esse. Cicero libro de diuinatione: bannibalem inquit cum cōpisset saguntum uisum esse in somniis a Ioue in deorum conciliū uocari: quo cum uenisset Iouē imperasse: ut italia bellū inferret: ducemq; ei unum ex concilio da-

tum quo illum utentē cū exercitu progredi cōpisse ne respiceret imperasse: illum autē diu rius facere nō potuisse: elatum q; cupiditate respexisse: tū uastam belluam & immanem uisam circumplacitam serpenti- bus quacūq; incederet omnia arbusta uirgulta tecta puertere: & eum admiratū quāsi uis- set de deo: quid nā illud cēt tale monstrum: & deum respon- disse italia esse uastitatem precepisseq; ut pergeret protinus quid terro & attergo fieret ne la- boraret. Vigilia: Non solum dum uigilaret: sed etiā dum q̄ esceret agitabat animo pestem italiae inferre. Hauserat: Vidit hauserat polyenus sermo ē mul- ta enim significat: aliquādo fe- rio. Virgilius: Et latus hauserat pertū: aliquādo uideo: ut hau- riat hunc oculis ignem crude- lis ab alto dardanus interdum audio: ut uocemq; his auribus hauserat: plerumq; sorbeo: ut ille impiger hauserat spumantē pate- ram & pleno se pluit auro: quā uis ibi Seruius dicat hauserat ac- cepit: ergo p̄ loci qualitate ac- ciendum est. Excelsiorē: an- gustiorem mortali habitu. Se- cutis oculis: Quod humani in- genii p̄priū est: ut nitas inuēta. Pone: Post. Proterentē. Procul tantē oīa p̄sternentē. Nimbū Vē- rus cū pluuia: sed interdū p̄ nube ponit: ut Vir. Hēu qā nam rati cixerunt aethera nimbū: aliqñ p̄- pluuia siue imbri: ut densus ruit aether nimbū. Fragore: Tonitru: & p̄prie fragor dicat fracturam rerum sonitus siue strepitus. Portenderet. Significaret. Hinc porētia dicunt q̄ aliqd̄ futuri signifi- cant. Permitte fatis: reliquas diuinitates: nihil aliud dicere uoluit nisi ut fata carthaginiensium in occulto relinqueret: nā si huius belli exitus declarasset: nulli dubiū qd̄ ab icōcepto destitisset.

Quā bñ macedoniae rex Alex. Alexāder macedo uidit in sonis imaginē nescio quē eū ad- monentē: ut diligentior eēt suae uitae custos: qm̄ pestifera Cassandri manu p̄turus eēt qd̄ etiā factū ē. nā Iolaus Cassandri frater p̄ncerna erat alexādrī: & nup̄ uenerat: ita q; fa- cultatē dedit accusare uolētibus cassandrū: & nōnulli p̄xie uenerāt q̄ dicerēt antip̄trēz cū filiis egisse: ut alexandrū ueneno necaret qd̄ cū illi dicerēt p̄nte cassādro: tū ille qd̄ audis inq̄t dicere hoīes q̄ tā p̄cul uenerūt: nullā nobis iūria affectos cauillari: & ille in- quit eo magis: qā p̄cul uenerūt scire nō possumus qd̄ indicāt: hic ē inq̄t illa Aristo. ironia q̄ utit: ut utraq; partē arguat: deīde cū uidisset cassander more p̄isco adorari Alexādrū: qā res noua eēt risu statuā p̄secutus ē. Alexā. Idignatus capillis manibus iniectis: ip̄um terq; quaterq; terrā collisit: haud multo post: sicut antea dictū est ex antiocho rege cassander poculū uenenatum alexandro p̄pina- uit. Venenum autē frigidam aquam fuisse de nonacriade regiōe: quā guttatim de petra stillat: quē aqua nō nisi in ungulis eq̄ uel asini deferri p̄t. hāc aquā cū hauserat alex. subito dolore p̄fusus est: Alexander natus ē anno ab urbe condita. cccxxxv. teste Solino capitulo de asia: quō die flagrauit tē- plum Dianae ephesie. Cicero de natura deōrum li. ii. Diana cū in partu olimpiadis adesse uoluisset: domo abfuit. De cuius morte Iustinus li. vii. Plini. & Herodotus: sed in primis Plutarchus in uita A- lexandri. Ad illō: Cassandro: erat enim antipatri filius qui paulo post somnium uenit: sed anteq̄ ueniret illum in somniis uiderat. Adiecto uersu grāco. Sunt qui dicunt hunc fuisse uersum. Ele- ual: Imminuit translatio ut diximus a cumulo: dicit autē credendum non esse.

Cicero
Iustinus

uigiliae tantum: sed etiā ipsa quies hostilis imperio nostro fuit hauserat enim proposito & uotis suis conuenientem imaginē. Exi- stimauit quoq; missum sibi a Ioue mortali sp̄e excelsiorem iu- uenem inuadende italiae ducem: cuius monitu primo uestigia nullam in partē secutus oculis: mox humani ingenii prona uo- luntate uerita scrutandi pone respiciens animaduertit immen- sa magnitudinis serpētē cōcitato impetu oē quicq̄ obuiū fuerat proterentem postq; eā magno cū celi fragore erūpentes nimbos lucēq; caliginosis iuolutā tenebris: attonitus deīde qd̄ nā eēt mōstri: & quod portēderet interrogatus hic dux italiae in- quit uides uastitatē proīde sille: & cetera tacitis permittite fatis.

Somnium Alexandri regis Macedoniae.

Quā bene macedoniae rex Alexāder per quietem uisa imagine p̄monitus erat: ut uitae suae custos esset diligentior: si eum etiam cauendi periculi cō- silio fortuna iustruere uoluisset. Namq; cassandri pestiferam sibi dexteram somnio prius cognouit: quam exitu sensit. Existimauit enim se ab illo interfici: cum eū nunquā ui- disse: Interposito deīde tempore postquā in cōspectum ue- nisset nocturni merus patefacta imagine: ut antipatri filium esse cognouit adiecto grāco uersu: qui fidem somniorum ele- uat: p̄paratū iam aduersus caput suū ueneficii quo occidisse

Onge indulgentius. Hoc somnium Cicero libro de diuinatione refert. Dicit enim qd illa duo somnia quæ celeberrime commemorant a stoicis: quis tandem potest contem- nere unum de Simonide: cum qui ignotum quendam præcū mortuum uidisset eum q; humasset: haberetq; in animo nauim conscendere: moneri uisus est: ne id faceret ab eo quem sepultura effecerat: si nauigasset eum naufragio esse periturum: itaq; Symo- nidem rediisse: periisse ceteros qui cum nauigassent.

Indulgentius: Indulgentiores fuere dii in Simonidem quam in Alexandrum. Symonides li- ricus fuit: a quo Simonidia me- tra dicuntur. b Consilii firmi- tate. Nō enim satis erat in som- niis prædisse exitum: nisi etiā prædictum caueret. nam præ- dictō malū magis nocet nisi cau- tio adhibetur. Corroboraui Admonitioni quam uiderat in somniis consilium adhibuit.

De Simonide poeta somnium.

Onge indulgentius dii in poeta Symonide: cu- ius salutarem inter quietem admonitionē consi- lii firmitate roborarunt. Is enim cū ad litrus na- uem appulisset inhumatumq; corpus iacens se- pultura mandasset: ab eo per somnium admoni- tus ne proximo die nauigaret in terra remansit. qui inde sol- uerunt fluctibus & procellis in conspectu eius obruti sunt. Ip- se lætatus q; uitam suam somnio quam naui credere maluisset.

Memor autē beneficii elegantissimo æarmine eternitati con- fecrauit. Melius illi & diuturnius in animis hominum sepul- chrum constituens: quam in desertis & ignotis harenis stru- xerat.

De Croeso regem somnium.

Efficax & illa quietis imago quæ Croesi regis ani- mum maximo prius metu: deinde etiam dolore confecit. Nam e duobus filiis & ingenti agilitate & corporis donibus præstantiorē imperiūq; succes- sioni destinatum atym existimauit ferro sibi ereptum. Itaq; quicquid ad euitandam denunciata cladis acerbiter perti- nebat: nulla ex parte patria cura cessauit auertere. Solitus erat iuuenis ad bella gerenda mitti: domi detentus est. Habebat ar- mamentarium omnis generis telorum copia refertum: id quo q; amoueri iussit: gladio cinctis comitibus utebatur: uetiti sūt ptopius accedere: necessitas tamē aditum luctui dedit. quom- enim ingentis magnitudinis aper olympi mōis culta crebra cum agrestium strage uastaret: inusitatoq; malo regio implo- ratum eēt auxilium: filius a patre extorsit. ut ad eum exprimē-

Efficax & illa qui- etis magno. Cres- sus rex Lidia du- os filios habuit: unum mutum: al- terum incolumē. pater autem uidit in somniis illum qui uocalis erat ferro pe- riturum esse: curauit igitur ut onane telum remoueretur ab eo: ipsum etiam cum aequali- bus suis cum quibus uiuere cō- sueperat sine telo esse uolebat deniq; nihil cum agere permit- tebat: quo posset ferro perire forte ita accidit ut eo tempore aper immensæ magnitudinis totam illam regionē uastaret. Agrestes uero ad regiam con- uenire petentes atym qui uena- tione delectabatur quibus rex ita respondit: instrumenta se q- dem daturum: thetia: canes: fi- lium uero nō cōcessurū: metu-

ens somnium quod uiderat. Eodem tempore uir quidam externus ad Cressum uenerat: rogans re- gem: ut eadem suā expiaret. Interrogatus quis esset: unde ueniret respondit. Adrastū filius sum: uel ut alii dicūt. Midisgordius: fratrem meū inuitus occidi: & a patre pulsus rebus oibus priuatus: tum rex misericordia captus: cū eade expiauit: & in regno retinuit. deinde Adrastū: sic enim de noīe patris appellabat: cognita iudustria rex ei filiū a ym cōmendauit. Sed cū tandē precibus agrestium uictus eēt rex: ut filiū cōcederet misit in uenationē: Adrastū prius magnope cōmendatū: forte casus ita tu- lit: ut hūc adolescentē uenatōe uersantē Adrastus cū hastā torqueret in aprū: is feliciter atym medi- um trāfixerit & occiderit: q; cū mortuus ad patrem delatus eēt: in magnos questus lachrimasq; resol- uitur pater: & ipm præcipue accusabat Adrastū: q; cui filiū demādasset: is potissimū occidisset. A- drastus se nihil expurgās: mortē nō respuebat. Rex ubi uidit illum casu nō uolūtate eadē illā ppe- trasse: & ppter ea ipatiēter dolentē uita donauit q̄tum in se fuit: sed cū funus atys psecutus eēt A- drastus in eius pulchro seipsum quasi inferias occidit. Destinatum: Deputatum. Virgilius. Et q- me destinata re. Strage: Quia multi agrestes peribant: nā strages dicūt casorum corporum ruina.

Properti- us

Herodo-
tus;

Iustinus

Non dentis. Sic quoque Herodotus tradit hac ratione filio concessisse ut ad uenationem iret: quia, si non dentes; sed ferro moriturum somniauerat: hic mos a grecis sumptus est: ut qui homicidium perpetrasset a regibus expiaret. Ouidius fastorum: Haec nimum faciles qui tristia crimina cadis. Fluminea tolli posse putatis aqua.

Ecce Cyrus quidem. Astiages medorum rex uidit in somniis filiam suam mandanem urina totam asiam inundasse: ut tradit Herodotus: ut uero Iustinus refert: uidit ex naturalibus

N filia quae unicam habebat enata esse uitae: cuius palmitem omnis asia obumbraret: consulti auruspices responderunt: ex filia nasciturum esse nepotem qui totam asiam imperio subigeret: ei quoque regnum adimeret. Quo responso territus Astiages neque claro uiro: neque cui filiam suam paterna maternaque nobilitas nepotis animos extolleret: sed ex genere obscurum temporis perlarum Cambisi mediocri uiro in matrimonium tradidit. Ac nec sic quidem somnium me-
tu deposito grauidam ad se filiam iussit acciri: ut sub oculis patris necaret: natus infans datur occidendus Arpago regi arcbarum participi. Is ueritus ne si ad filiam mortuo rege uenisset imperium: quia nullum Astiages uirilem sexum genuerat: illam necati infantis ultionem quoniam a patre non potuisset a ministro exigeret. Mitridati pastori regii pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore: & ipsi pastori natus filius erat uiuus ut Iustinus refert: ut alii uolunt mortuus: eius igitur uxor audita regii infantis expositione rogat summis precibus sibi perferri ostendique puerum cuius precibus fatigatus pastor: reuersus in siluam inuenit iuxta infantem canem faminam paruulo ubera praebentem: & a farris alitibusque defendentem: motus & ipse misericordia: qua mota esse canem uiderat: puerum defert ad stabula: eadem cane anxie persequente quem ubi in manu mulier accepit: ueluti ad notam allusit: tatusque in illo uigor & dulcis quidam blanditibus infantis risus apparuit: ut pastorem ultro rogaret: suum per illo primum exponeret: promitteretque sibi sine fortuna ipsius: siue spei siue gratiae puerum nutrire: atque ita permutata sorte paruulorum hic per filio pastoris educit: ille per nepote regis exponit: nutrici deinde nomen spago fuit: quia canem spae sic uocat: puer deinde iam adultus cum impio usus inter pastores esset: cyri nomen accepit: mox rex inter ludentes sorte delectus: cum per lasciuiam contumaces flagellis cecidisset a parentibus puerorum querela regi delata est. Indignatibus a seruo regio ingenuos homines seruilibus uerberibus affectos: ille accersito puero & interrogato: quid ita esset: cum nihil mutato uultu fecisset se ut regem respondisset: admiratus constans in memoriam somnii responsique uocatur: atque cum & uultus & similitudo & expositio: nis tempora & pastoris confessio conuenirent: nepote agnouit & quem defunctus sibi somnio uideret: agitato inter pastores regno: animum minace duntaxat in illo fregit: ceterum Arpago amico suo infestus ultionem seruati nepotis filium eius interfecit: epulandumque patri tradidit. Sed Arpagus ad tempus dissimulato dolore odium regis in uindictae occasione distulit. Interiecto tempore cum adoleuisset Cyrus dolore orbitatis ad mortum scribit ei: ut ablegatus ab auo in plas fuerit ut occidi eum paruulum auus iusserit ut beneficio suo seruatus sit: ut regem offederit: ut filium amiserit: hortatur ut exercitum parat: & per ad regnum uiam ingrediat: medorum transitionem pollicetur: epistolam: quia palam ferri nequebat: regis custodibus oes aditus obfidebant: exterato lepore iserit: leporem in plas cyro ferendus fido seruo tradit. Ad dataque rhetia sunt: ut sub spe uenationis dolus lateret. Lectis ille Iris: eadem somnio aggredi iussus: bellum medis. Astiages meriti sui in Arpago oblitus summam belli eidem committit qui exercitum acceptum statim cyro per deditionem tradidit regique crudelitatem perfidia defectiois ulciscitur quod ubi astiages audiuit contra factus un-

dum mitteretur: eo quidem facilius quod non dentis: sed ferri se uicia in metu reponeretur. Verum dum acris studio interficiendi suum omnes sunt intenti: pertinax casus imminens uolentiae lanceam petenda ferae gratia missam: in eum detorsit: & quidem eam potissimum dexteram nefariae cadis crimine uoluit aspergi: cui tutela filii a patre mandata erat: quam Croesus imprudentis homicidium sanguine uiolata hospites ueritus deos supplicem sacrificio expiauit.

De Cyro.

N Ecce Cyrus quidem superior inuide facinorae necessitatis paruulum argumentum est: cuius ortus ad imperium totius asiae spectantis maternus auus astiages: duos praenuncios somnii frustra discutere tentauit: mandanem filiam suam quae in quiete uiderat urina eius omnes asiaticas gentes inundasse non medorum excellentissimo: ne in eius familiam regni decus transferretur: sed per sarum modicae fortunae uiro collocando: natumque cyrum exponi iubendo: quia similiter quietis temporibus existimauerat genitali parte mandanes natam uitam eo usque creuissse: donec cunctas dominationis suae partis inumbraret. Frustratus enim est se ipse nepotis felicitatem coelestium iudicio destinata humanis consiliis impedire conando.

diq; auxiliis ipse in persas proficiscitur: & primo impetu persarum acies in fugam conuertit: quibus fugientibus: matres & sorores eorum obuiam occurrerunt: orant ut in praelium reuertantur: cum stantibus illis sublata ueste obscena corporis ostendunt: rogantes num in uteros matrum & uxorū uellent refugere? Hac repressi castigatione in praelium redeunt: & facta impressione quos fugiebāt fugere compeliunt. In eo praelio Astiages capitur: cui cyrus nil aliud quam regnum abtulit: seque in illo nepotem magisquam uictorem egit. Superior iuste fatorum necessitatis: ideo dixit: quia

fuit etiam Dyrus inferior: de quo in Catone maiore multa Cicero dicit. ad quem Alexander cum uenisset: illi arbores sua manu insitas ostendit. Argumentum est: cuius ortus ad imperium totius asiae spectantis maternus auus: indicium.

Praenuncios somni frustra discutere: quasi duo praesagia.

Mandacem: declarat somnia quae fuere praenuncia ortus cyri: qui uniuersae asiae imperaturus esset. Frustratus: uere inquit frustra tentauit: quia dum uult fata cauere: in ipsa fata incidit.

Cicero

De Dionysio Syracusano.

Ntra priuatum autem habitum Dionysio Syracusano adhuc se continēte himera quaedam non obscuri generis foemina inter quietem opinione sua coelum conscendit: atq; ibidem deorum omnium iustratis sedibus: aniaduertit: uirum praeualentem: flauo coloris lentiginosi oris ferreis catenis uictum: Iouis solio pedibusq; subiectum. Interrogatoq; iuuenē quo considerandi coeli gratia duce fuerat usa quis nam esset: audiuit illum siciliae atq; Italiae dirum esse fatum: solitumq; uinculis multis urbibus exilio futurum: quod somnium postero die sermone uulgauit. Postquam deinde Dionysium inimica Syracusarum libertati capitibusq; in fontium in festa fortuna coelesti custodia liberatum uelut fulmen aliquod ocio ac tranquillitati iniecit. Himera cum moenia inter effusam ad officium & ad spectaculum eius turbam intrantem ut aspexit: hunc esse quem in quiete uiderat uociferata est. Id cognitum tyranno curam tollendae mulieris dedit. Tutoris somni mater eiusdem Dionysii: quae cum cum conceptum utero haberet: parere uisa est satyriscum: consultoque prodigiorum interprete clarissimum ac potentissimum graui sanguinis futurum certo cum euentu cognouit.

Ntra priuatum autem habitum Dionysio Syracusano. Ante q̄ Dionysius Syracusanus regnum occuparet: cur ad huc priuatus eēt: mulier quaedam existimauit se in coelum ascendisse & sibi ducem datum esse: qui tam duceret per coelum: ut regiones illas contempleretur: cum ad louem introducta esset: uidisse sub eius pedibus catenatum iuuenem: quo solito magnum exitum Syracusanis immineret. Interie-

ctis deinde aliquot annis: cum Dionysius rex creatus esset: & ciues obuiam prodirent: officii gratia: in his etiam multae matronae erant: quae diis supplicationes facerent. Ingresso igitur ciuitatem cum mulier: illum conspicata foret: magna uoce clamauit: hunc illum iuuenem esse quem uiderat in somnis: & hoc mulieris dictum adeo excitauit animum Dionysii: ut eam de medio tolli iuberet. Occupauit autem imperium uigesimo quinto suae aetatis anno: & regnauit annis. xlii. teste Cicerone libro quinto rufulanarum quaestionum. Priuatum habitum. non habentem imperium. Himera: nomen erat mulieris. Lentiginosi: lentiginum pleni: qui color in rubrum. semper tendit. e enim lentigo in uultu nota rubicunda. Effusam: ex edibus tam officii q̄ spectaculi gratia. Tol

Lentigo
Cicero

lenda: interficienda mulieris. Altioris somni mater eiusdem Dionysii: Cicero libro primo de diuinatione: mater inquit Dionysii eius qui Syracusanorum tyrannus fuit: ut scriptum apud Philistum est: & doctum hominem: & diligentem: & aequalem temporum illorum: cum pregnant hunc ipsum Dionysium aluo contineret: somnauit se peperisse satyriscum: huic interpretes somniorum qui gallicei in Sicilia tum nominabantur: responderunt: eum quem peperisset clarissimum gratiae diuturna cum fortuna fore. Satyriscum consulto quae prodigiorum interprete: paruum satyrum est enim diminutuum graecum. nam diminutiuorum formae graecae sunt aliae in homuncio. aliae in oratiuncula. Et sicut beatus Augustinus dicit: delusa gentilitas pro diis celebrabat phaunos: satyros: nymphas: sunt autem satyri animalia diu uiuentia: adiunctis na-

Diuus Au
gustinus

ribus & cornua in frontibus habentia: caprinis pedibus. somnionum similitudinem referentia. nascuntur autem teste Plinio & habitant in recessu insulae Canopae in finibus aethiopiae. & propter figuram nihil moris humani. satyriscum ergo quasi aiperum correctorem. Potentissimum graui sanguinis futurum: quia satyri mira agilitate corporis mouentur. sunt enim ut diximus homelii siluestres: nudi: mordaces: saltatores. Clarissimum: quia pro diis habebantur satyri. Certo cum euentu cognouit: id re uera fuit: nam & Italiae partem cum Sicilia non minimam imperio tenuit.

A Carthaginensium dux Amilcar poenorum dux: dum Syracusas Siciliae urbem clarissimam obsideret: existimauit se in somniis audisse uocem nunciantem: fore: ut sequenti die Syracusas coenaret. quod somnum cum ad uictoriam pertinere arbitratus esset: exercitum instruxit ad pugnam: ut potiretur urbe: sed forte ita accidit: ut iter poenos: & Siculos transfugas qui erant in eius exercitu maxima oriretur dissensio: quam Syracusani sentientes eruptione facta poenorum castra capere: & Amicla rem uinctum tra-

xere: ubi coenauit captiuus: & hoc pacto impletum est eius somnium: non autem eo quo animo praesumpserat. Inter siculos: uel qui transfugerant: uel certe qui cum carthaginensibus socii arma coniunxerant: & confederati erant. Magis spe: quae credebant se uictorem coenaturum: sed uictus coenauit.

A Lcibiades quoque miserabilem: Lysander Lacedaemoni Athenienses diu obsessos tandem in suam potestatem redegit: & omne rei publicae statum permutauit: impositis triginta praetoribus: qui in totidem euasere tyrannos: quos primus Critias fuit qui cum uideret Alcibiadem plurimum gratia & auctoritate ualere: apud Farnabazum persarum regem: scripsit Lysandro nisi daret operam ut a medio tolleretur Alcibiades: nihil eorum quae athenis constituerat ratum fore. Lysander ubi hoc cognouit: misit ad Farnabazum nuntium qui diceret: Lacedaemonenses renunciare illi societate: quae cum rege erat: nisi uel mortuum uel uiuum ad se mitteret Alcibiadem. Farnabazus clementiam & fidem suam maluit quam opes regias minui. Ita quae duos misit: Fusimenum: uel ut alii Susametre & Bageum. qui Alcibiadem interficerent. Hi cum non auderent ferro aggredi uirum fortissimum: ligna intulerunt tugurium in quo: & cum amica quaedam erat. Alcibiades incenderunt. Ille strepitum flammae excitus uestimenta omnia super ignem iniecit: & cum familiari seruo & amica euasere: sed tandem a multitudine militum occiditur: tum mortuum mulier ueste sua opertum cremauit incendio tugurii. De hoc uiro dicitur in capitulo de mutatione casus & fortuna.

Cicero

P Roxinum somnium & si paulo est longius: excusat prolixitatem somni quod narraturus est: quod Cicero libro de diuinatione ita prodit: Cum duo quidam arcades familiares iter una facerent & Megaram uenissent: ad cauponem alterum diuertisse ferunt: alterum ad hospitem: qui cum coenati quiescerent concubia nocte uisum esse in somniis ei qui erat in hospitio illum alterum orare: ut subueniret quod sibi cauponem pararetur interitus: cum primo praeteritum somno surrexisset: deinde cum se collegisset: idque uisum per nihil habendum esse duxisset: recubuisse. tum ei dormienti eundem illum uisum esse rogare: ut quoniam sibi uiuonon subuenisset: mortem suam ne multa esse pateret se interfectum in plaustris esse a caupone coiectum: & supra stercus iniectum: petere ut mane ad portam adesset: priusquam plaustrum ex oppido exiret: uero somnio eum commotum mane bubulco praesto ad portam fuisse: quod sisse ab eo quod esset in plaustro. illum praeteritum au fugisse: mortuum erutum esse: cauponem re patefacta poenas dedisse: quod hoc somno dici diuinus potest. Euidetiam ne omittatur: quia adeo perspicuum est: ut non sit praetermittendum. Megaram uenerunt: urbem graeciae & est nominatiuus huius nominis megara formatus ab accusatiuo graeco: sunt & crathera. Circuuento: decepto. Diuersebas: hospitebas: nam diuertere est: aduersa uertere: seu de uia in hospitium: unde diuersorium locus ad quem de uia diuertimur. Et domus hospitalis.

De Amilcare duce Carthaginensium.

A Carthaginensium dux Amilcar cum obsideret Syracusas inter somnum uocem exaudisse credidit: nunciantem futurum: ut proximo die in eo urbe coenaret. latus igitur perinde ac diuinitus promissa uictoria: exercitum pugnae comparabat: in quo inter siculos & poenos orta dissensione castris eius Syracusani subita irruptione oppressis ipsum intra moenia sua uinctum pertraxerunt. Ita magis spe quam somnio deceptus coenauit. Syracusis captiuus: non ut animo praesumpserat uictor.

De Alcibiade.

A Lcibiades quoque miserabilem exitum suum haud fallaci nocturna imagine speculatus est: quo enim palio amicae suae dormiens opertum se uiderat eodem interfectus & in sepultus iacens contextus est.

De duobus arcadibus pulchrum.

P Roxinum somnium: & si paulo est longius: propter nimiam tamen euidetiam: ne omittatur imo: erat: duo familiares arcades iter una facientes negaram uenerunt: quorum alter ad hospitem secotulic: alter in tabernam meritoriam diuertit. Is qui in hospitio erat: uidit in sonis comitem suum orare: ut sibi cauponis insidiis circumueto subueniret: posse. n. celeri eius accursu se imminenti piculo liberari: quo uiso excitatus prosiluit: tabernamque in qua is diuersebas petere conatus cum: Pestifero deinde fato eius humanissimum

Damnauit: quia seipsum accusabat: quod eiusmodi somniis crederet. Nec sal. ul. ne centū erraret annos: quia multi & insepulti centum errabāt annos. Virg. ceterum erat annos: uolūtātq; ea flumina erant. Luc. Umbraque erraret crassus multa. Capitale: quia magistratibus tradidit ut eū capite punirent. Vltā etiam interdū & uigilantibus: transit ad capitulū de miraculis: quæ ueluti somniis cecidit tatis nube adumbrata hominibus apparuerunt: nam miracula sunt cognitu difficilissima sicut somnia: sunt autem miracula quæcunque præter naturæ usum eueniunt. Constituerint: quæ ratione facta sunt & euenierint.

propositum tanq̃ superuacuum damnauit: & lectum ac somnum repetit. Tunc idem ei saucius oblatu obsecrauit: ut qui uitæ suæ auxilium ferre neglixisset: neci saltem ulcionem non negaret. Corpus enim suum a caupone rucidatum: tum maxime plaustrum ferri ad portam stercore coopertum: tam consiliis familiaris precibus compulsum: protinus ad portam cucurrit & plaustrum quod in quiete demonstratum erat: comprehendit cauponemq; ad capitale supplicium perduxit.

De miraculis.

M Vltā etiam interdū & uigilantibus acciderunt perinde ac tenebrarum somnūque nube inuoluta. quæ quā unde manauerunt: aut qua ratione constituerint dignoscere arduum est: merito miracula in centur. Quorum cum magno accuro in primis illud occurrit.

Q Vbi apud lacum regillum Aulus Postumius dictator & tusculanorum dux Manlius Octavius magnis uiribus inter se concurrerent: ac neutra acies aliquādiu pedem referret. Castor ac Pollux romanorum partium propugnatores uisi: hostiles copias percussus fuderunt.

De Publio Valerio.

Tem bello macedonico Publius Valerius:

dem habentes ætatem faciemque seruantes: tanquam redeuntium ex prælio: specie: pugilū equosque madidos sudore adducientes: ascendentesq; aiunt: deinde utrunq; equos abluere ad saturigenem: quæ manat iuxta templum uestæ: lacum faciens profundum peruium multis cursitantibus: & siquid esset ab exercitu noui discere postulātibus: narrasse eos pugnam ut fuerat & quod uicissent romanū nunciassent: discendentesq; inde dicunt eos ex foro anemne uisos amplius: die postero acceptis litteris a dictore: cognouerunt de apparitione nuntium in prælio: & eos fuisse castoris & pollucis simulacra.

Item bello macedonico Publio Valerio. Cicero libro de natura deorum. Et in nostro inquit populo & in ceteris deorum cultus religionumq; sanctitates existunt in dies maiores atq; meliores: idque euenit non temere: nec casu: sed quoniam etiam præsentiam suam diui declarant: ut apud Regillum bello latinorum: cum Postumius dictator cū Octauio manilio tusculano prælio dimicaret in nostra acie Castor & Pollux ex equis pugnare uisi sunt: & recenti memoria idem Tyndarida persem uictum nunciauerunt. Penim latinus auus huius adolescentis: cum ei e præfectura reatinam romanū uenienti noctu duo iuuenes in eqs albis dixisset: regē psem illo die captū senatū nūciasset p: q̃ si temere de rep. locutus eēt i carcerē cōiectus ē. postea paulo lris allatis cū idē dies cōstitisset: & agro a senatu & uacatione donatus ē: nec illd̃ præmittā: nō ad rē: s; q̃a simile ē huic: quo tpe Cato erat Vtica: qdā nocte uentēs nūciauit Catoni die tertia ante commissum certamen castra Scipionis capta fuisse: Catōq; uictorē Scipionē & iuba cū paucis euasisse: reliquas copias funditus deleras: hoc legit i uita Catōis.

Ubi apud lacum: Hæc historiam Liuius libro secundo commemorat

Liuius

de miraculo uero nullā prorsus mentionem facit: tantum dicit ædem castorem dictatorem uouisse: nec id affirmat sed ita ferri dicit. Plutarchus uero & Cicero auctores sunt: q̃ dum romani cum tusculanis bellum gererent duce Aulo postumio dictatore: & apud lacū regillum pugna commissā ad multum diei tracta fore: & in neutram partē uictoria inclinaret: uisi sunt pollux & castor pro romanis fortiter pugnare: qui copias hostiū percussus profuderunt: Dionysius libro sexto post pugna narrationem: in hac iquit pugna dicitur postumio dictatori: & cum eo erant in acie equitibus apparuisse duos iuuenes: & forma: & magnitudine longe superiores uiris: quos nunc nostra natura nutrit: pubescereque incipientes: ducentos equitū romanū: & qui obuiam latinorum irent ferientes hastis: pellentesque: & cohortātes socios: postque fugam latinorū captionemque castrorum suorum inclinate iam die i uesperis uisi esse in romano foro eodem habitu adolescentes dicuntur duo: bellicas induti lenas: procerique & pulcherrimi ca-

Plutarchus

Liuius

Cicero

Iuturna

Reatina præfe. qui præfectus erat reati ac si diceret prætura uicentina erant quædā præfecturæ ad quas mittebantur a prætore Urbano præfecti: ut fundi & formiæ: ceræ: priuerni: anagnina: reate: morsia: arpinum: & alia. A paulo: scilicet emilio: de quo supra dictum est i capitulo de omnibus. Vacatione: immunitate: & uulgo dicimus exemptione. Lacu iuturnæ: Nymphæ: iuturna fons iuxta municu fluiui: dictus: ut qdā uolūt a iuturna turni forore: q̄ a loue exp̄sa immortalitate donata est: & muniçi fluminis nymphæ facta: iuxta hunc fontē ædes erat castoris & pollucis. lucta: haud procul erat a fonte templum: quod sp̄ote sua uisum ē apiri.

Liuius

Ed ut cæterorum: Hoc miraculū & a Liuii primi p̄bel. lib. i. memoria p̄ditū fuit: q̄ qm̄ nō extat breuiter ab

aliis sic tradit romani ad pesti lentiā: responso monēte: ad æsculapiū. epidauro. acersendū: decē legatos: p̄cipe. Qu. Vo. Iunio: uel potius Vgolino miserūt: qui cū eo uenissent: & si mulac̄e ingens mirarentur: anguis sedibus suis elapsus: uenerabilis. nō horribilis p̄ me: dīa urbē cū admiratione oīum ad nauē romanā prexit: & se i. uolūtū tabernaculo conspirauit: legati dū uehētes antiū. p̄uecti sunt: ubi p̄ molestiā maris anguis p̄ximū æsculapiū fanū perit: & post paucos dies ad nauē rediit: cū aduerso tiberi subueheret i. p̄ximā insulā de siluē: ubi replū ei cōstitutū: & pestilētia mira celeritate sedata ē. Aug. de ciui. dei. li. iiii. æsculapius inqt ab epidauro romā abiit: ut pitissimus medicus i urbē nobilissimā artē gloriofius exerceret: Qui. li. vlti. metamorpho. hanc late describit historiā siue fabulā. Propensum: inclinatū extēsum. Huius nō aux. quia humana remedia nō proficiebant nec. ulla in pre iuuabāt. Ab epidauro: de quo satis supra dictū ē. Fatalis: salubris hoc loco: i. quo salus populi ro. posita foret. nam fatalis inter dū mortalis dī: ut Virgi. Scandit fatalis machina muros. Auctoritate sua: q̄q̄ nulla eēt populo ro. cū epidaurois amicitia neq̄ societas. Patināq̄: nō minus studiose inqt epidauroi cōcesserūt quam romani petierūt. Præsidū: sub fidiū auxiliū: sed inter p̄sidiū auxiliū & subsidū: hoc inter-

Dionysius Augustinus

est: quod præsidium alteri loco impositum utile sit: ut milites in arce collocati præsidium dicūt: & datur uel imponitur semper præsidium a potentioribus auxiliū ab externis: subsidium quod postea inuenitur: & a minoribus datur: sed confunditur ita p̄prietas: & aliud pro alio sēp. sime ponitur. Salubre: q̄ patriæ salutē afferret. Quorum tam promptam: quia non minus ipse deus uisus est concessisse romanis: quam ipsi epidauroi concesserāt. Mitibus oculis: quasi boni aliqd̄ romanis p̄mitteret. Leni tractu: placido nō ipetuofo māueto: ut apperet felicitatē afferre romanis.

reatina præfectura uir: nocte urbē petēs existimauit duos iuuenes excellētis formæ albis equis residētes obuios sibi factos nunciare die: qui præterierat persā regē a Paulo captum: quod cum senatui indicasset: tanq̄ maiestatis eius & amplitudinis uano sermone contemptor in carcerem coniectus est: sed postq̄ Pauli litteris illo die persam captum apparuit: & custodia liberatus: & insuper agro ac uacatione donatus est.

De Castore & Poluce.

Castorem uero & Polucem etiam illo tempore pro imperio. P. R. excubuisse cognitum est: quo apud lacum minturnæ suum equorūq̄ sudorē abluisse uisi sunt: Iunctaq̄ fonti ædes eorum nullius hominum manu referata patuit.

De Aesculapio.

Ed ut cæterorum quoq̄: deorum propensum huic urbi numen exequamur. Tirenio cōtinuo uexata pestilentia ciuitas nostra: quom finem tātī & tā diuturni mali neq̄ diuina misericordia: neq̄ humano auxilio imponi uideretur: cura sacerdotum inspectis sibyllinis libris animaduertit non aliter pristinam recuperari salubritatem posse quam sibi ab epidauro æsculapius esset arcessitus. Itaq̄ eo legatis missis unicam fatalis remedii opem auctoritate sua quæ iā in terris erat amplissima ipetraturam se credit: neq̄ eam opinio decepit. pari nāq̄ studio petutum: ac promissum est præsidium: E uestigioq̄: Epidauroi romanorum legatos in templum Aesculapii: quod ab eorum urbe quinq̄ milibus passuum distat perductos: ut quicquid inde salubre patriæ laturos se existimassent: pro suo iure sumerent. benignissime inuitarunt: quorum tam p̄optam indulgentiam numē ipsius dei subsecutum: uerba mortalium celesti obsequio cōprobauit. Sigdē is āguis quē Epidauroi raro: sed nūq̄ sine magno ipsorū bono uisū i modū æsculapii uenerati fuerūt p̄ urbis celeberrias p̄tes mitibus oculis: & leni tactu labi cœpit: tri-duoq̄ iter religiosā oīum admirationē cōspectus: hād dubiā.

est: quod præsidium alteri loco impositum utile sit: ut milites in arce collocati præsidium dicūt: & datur uel imponitur semper præsidium a potentioribus auxiliū ab externis: subsidium quod postea inuenitur: & a minoribus datur: sed confunditur ita p̄prietas: & aliud pro alio sēp. sime ponitur. Salubre: q̄ patriæ salutē afferret. Quorum tam promptam: quia non minus ipse deus uisus est concessisse romanis: quam ipsi epidauroi concesserāt. Mitibus oculis: quasi boni aliqd̄ romanis p̄mitteret. Leni tractu: placido nō ipetuofo māueto: ut apperet felicitatē afferre romanis.

Præferens: ostendens dicimus enim præme fero: præfers: præfert: ostendo dis dit. nā qui ante se aliquid portat: illud sine dubio ostendit. Pauētibz: cum omnes terrore percussi essent: & legati imprimis tam nouo miraculo: ille recta uia peruenit ad tabernaculū Qu. Vgolini & in eo quasi sua sede constitit: locus autē ille dignior erat in triremi romana. Multiplicē orbē: in multas spiras & giroz significabat autem longitudinē serpentis: qui multipliciter inuolutus est. Perinde atq;: tanq; propositi sui competes. Antium: uolscorū ciuitas fuit: a qua oriunda fuit camilla uolscorū regina

Antium

præferens appetitæ clarioris sedis alacritatē ferēs: ad triremā romanā prexit: pauētibzq; inusitato spectaculo nautis eo consēdit ubi Quinti Vgolini legati tabernaculū erat. Inq; multiplicē orbē per summā quietē ē obuolutus. Tum legati p. inde atq; exoptatæ rei compotes expleta gratiarū actiōe cultuq; anguis aperitis accepto latr inde soluerūt. ac prosperā emēsi nauigationē postq; antiū appulerunt anguis qui ubiq; in nauigio remanserat prolapsus i uestibulo ædis æsculapii mirto frequentibus ramis diffusa superminētē excelsē altitudinis palmā circumdedit: perq; tres dies positus qbus uesci solebat: nō sine magno metu legatorum: ne i triremē reuerti nollet antiensis templi hospitio usus urbi se nostrā aduehendū restituit: atq; in ripā tiberis egressis legatis: i insulā ubi templū dicatū ē tranauit: aduentuq; suo tempestatem cui remedio quæsitus erat dispulit.

De Furio Camillo.

NEc minus uoluntarius in urbē nostrā Iunonis transitus. Captis. n. a Furio Camillo uicis milites iussu imperatoris simulacrum Iunonis monētæ: quod ibi præcipua religione cultū erat: in urbē trāslaturū sede sua mouere conabant: quorū ab uno p. iocū interrogata dea: an romā migrare uellet: uelle se respondit: hac uoce audita lusus i admirationē uersus est. Iamq; non simulacrū: sed ipsā cælo Iunonē petitā portare se credētes latr in ea pte auētū in mōtis i qua nūc templū eius cernimus collocauerunt.

bet. Liuius de bonis regis: quæ reddēda ante cēsuērāt: res integra deferē ad p̄res: ibi uicti ira uetere reddi uetere i publicū redigi: diripiēda plebi sūt data: ut contacta regia p̄da spē i perperū cū his paucis amitteret: ager tarqnoq; q inter urbē & tiberi fuit cōsecratus marti: martius dein cāpus fuit: forte ibi tñ seges farris dē fuisse: matura messis: quē cāpi fructū: qā religiosum erat cōsumere: defecit cū stramēto segetē: magna uis hoīum simul imissa cordibus fudere i tiberi: renui fluētē aqua: ut mediis solet coloribus: ita inuadis hæsītātis frumētū acruos cōsedisse illitos limo: insulā: dein paulatim: & al iis quæ fert temere flumē eodē iuectis factā: postea additas credo moles: manu quoq; adiutū: ut tā eminens arca: firmaq; tē plis quoq; ac porticibus sustinēdis eēt. Tempestatem. pestem.

Liuius

NEc minus uoluntarius in urbē nostrā Iunonis transitus. Liuius: cum iam humauit opes gestæ a uicis eēt. amoliri tamē deū dona: iposq; deos: sed colentiū magisq; rapientium mō cōpere: nāq; delecti ex omni exercitu iuuenes pure laetis corporibus: cādida ueste quibus deportanda Romam regina Iuno assignata erat: uenerabundi templum inire: primo religiose admouentes manus: q; id signum more uetusto nisi certæ gentis sacerdos attractare non esset solitus: deinde cum quidam seu spiritu diuino tactus: seu iuuenili ioco: uis ne romam ire Iuno dixisset anuisse: ceteri romam conclamauerunt: inde fabulæ a dictum est: uocem quoq; dicentis uelle auditam: motam certe sede sua parui momenti a minculis sequentis modo accepimus leuē & facilem translaturū fuisse: integramq; in auentinum æternam sedem suam: quo uota romani dictatoris uocauerunt per latam: ubi templum ei postea idem qui uouerat Camillus dedicauit. Iunonis monētæ: Iuno moneta a monendo dicta est: ut sentire uidetur Cicero libro de diuinatione: dicit enim atq; etiam scriptum a multis cum terremotus factus eēt: ut suæ plena peractio fieret: uocē ab ædē Iunonis ex arce extitisse: quo circa Iunonē illā appellatā monētā.

Liuius

Iuno moneta
Cicero

Coriola-
nus

Fortunæ etiam muliebri simulacrum: cum Coriolanus in exilium missus esset: frumentum distribuit populo: uetaret ad etruscos profugit: & ab his imperator electus urbem magnis copiis inuasit: & ei graui obsidione premebat: missi sunt ad eum primo legati qui agerent de pace cum eo: qui nihil obtinere potuerunt: iterum idem missi: non recipiuntur in castra: missi deinde sacerdotes cum ifulis æque sine effectu redierunt: stupebat senatus: trepidabat populus: uiri ac pariter mulieres imminens exitum lamentabantur: tunc matronæ ad ueturiam matræ coriolani Volūniamque uxorem frequentes coeunt: d publicum consilium: an muliebris timor fuerit parum constat pericem certe: ut & ueturia magno natu mulier: & Volūnia duos paruos ex martio ferens filios secum in castra hostium irēt: & quam armis uiri defendere urbem nō possunt: mulieres precibus lachrymisque defenderent: ubi ad castra uentum est: nunciatumque coriolano adesse ingens muliebrum angmen: ut qui nec publica maiestate in legatis: nec in sacerdotibus tāta effusa oculis animoque religione motus esset: multo obstinatio aduersus lachrymas muliebres erat: deinde familiarium quidam qui insignem moestitia in cæteris cognouerant ueturiam inter mulierum nepotesque stantem: nisi me frustrantur: inquit oculi: mater tibi coniunxque adsunt: & liberi: coriolanus prope ut amens consternatus a sede sua cum ferret matrem obuiæ complexum: mulier in iram ex precibus uersa: siue inquit: priusquam complexū accipiam: ad hostem ne an ad filium uenerim: captiua mater ne in castris tuis sim: in hoc me longa uita: & in foelix senectū traxit: ut primo exulem: deinde te hostem uiderem: potuisti populari hac terram: quæ te genuit: quæ te aluit: nisi te peperissem. Roma non oppugnaretur: multa isuper addidit complorando: quibus: & uxoris & paruulorum fletibus motus matrem complexos: expugnasti inquit iram meam: patriam precibus huius motus cuius utero delatus sum: quamuis merito mihi inuisam dono: continuoque agrum Romanum hostibus armis liberauit: in cuius rei memoriam senatus censuit templum fortunæ muliebri dedicandum in latina uia ad quartum lapidem: ubi res acta fuerat: quoniam fortunatiores in liberanda patria fuerant mulieres quam uiri: nam ut inquit Liuius non inuiderunt laudes suas mulieribus uiri Romani adeo sine obtrectatione alienæ gloriæ uiuebatur: huius igitur deæ simulacrum bis locutum fuisse tradunt auctores. Rite me matronæ uidistis: Tum cum uobis propicia fui. Riteque dedicastis: Quia simulacrum illud dedicarunt mulieres: Plutarchus dicit: quod mulieres collata pecunia: simulacrum illud compararunt: & dedicarunt.

Plutarchus

Alerio autem publicola consule qui post exactos reges bellum cum ueientibus & etruscis gessit: Hic plebis amator publicola dictus post reges exactos consul cum Bruto creatus in suspicionem cum uenisset affectari regni: quod uidelicet ædes suas in summo uellæ ædificaret: iussit omnem ædificandi materiam in planum deferri: tollendæque suspicionis gratia: in radicibus montis: atque ima ualle construxit ædificium. Illis Tarquinio pristinum imperium restituere romanis nuper partam: Scilicet ueientibus & etruscis. Incessit ut non solum uictores: ingeruit inuasit & tam cū accusatiuo q̄ cū datiuo cōstruitur: ut hoc loco cum datiuo. Veientes: q̄ principes erāt etruscorum: & ita primum miraculum fuit: q̄ uictores in certa causa terrentur. Argumento: ad confirmationem pauoris illius. Miram fidem: quia dinumeratis utriusq̄ exercitus cadaueribus: id postmodum uerum fuisse re ipsa cōpertū ē. Digesta: distincta atq̄ discreta cadauera romana ab etruscis ut denumerari possent.

De simulacro fortunæ.

Fortunæ etiam muliebri simulacrum: quod est in latina uia ad quartum miliarium eo tempore cum in æde sua consecratum quo coriolanū ab excidio urbis maternæ præces repulerunt nō semel: sed bis locutum constituit: prius his uerbis: Rite me matrōæ uidistis riteq̄ dedicastis.

De Valerio publicola.

Alerio autem publicola consule qui post exactos reges bellum cum ueientibus & etruscis gessit: illis Tarquinio pristinum imperium restituere: romanis nuper partam libertatem retinere cupientibus etruscis & tarquinio in cornu dextro prælio superioribus tantus terror subito incessit: ut non solum uictores ipsi profugerent: sed etiam pauoris sui consortes secum ueientes traherent: cui rei pro argumento miraculum adiicitur: ingens: repente uox e proxima silua arisia: quæ ore siluani in hunc pene modum missa traditur: Vno plus etrusci cadent. Romanus exercitus uictor abibit: miram dicti fidem digesta numero cadauera exhibere.

Memoria celebrandum quomodo memoratu dignum: siluanus uoce romanos iuuu: mars uero facto. Bruti atque lucani: sunt italiae regiones haud procul a calabria: lucani sunt inter campaniam & abru-

Strabo

De C. Fabritio.

Vid martis auxilium: quo uictoria Romanorum adiuuit: nonne memoria celebrandum est: quomodo

Bruti atque lucani odio incitatissimo maximisque uinibus turinae urbis peterent exitum: ac praecipuo studio eius in cunctis C. Fabritius Licinius consul protegeret: resque ancipiti euentu collatis unum in locum utriusque partis copiis gereretur: Non audentibus Romanis praelium ingredi eximie magnitudinis iuuenis primum eos hortari ad capessendam fortitudinem coepit: deinde ubi tardiores animaduertit arreptis scalis per mediam hostium aciem ad contraria castra euasit. & admonitis uallum conscendit: Inde uoce ingenti clamitans factum uictoriae gradum: & nostros ad aliena castra capienda. & lucano: brutiosque ad sua defendenda illuc traxit: ubi conserti dubio certamine tenebant sed idem in pulsu armorum suorum prostratos hostes iugulantes capiendosque romanis tradidit. xx. milia. n. caesa: quoniam milia cum statio statilio duce utriusque gentis & tribus atque uiginti militibus signis capta sunt. postero die quomodo consul inter honorandos quorum strenua opera fuerat usus: uallarem coronam ei se feruare dixisset a quo castra erant oppressa:

quoniam lucani brutios rebelles fugitiuosque uocant. nam brutios dicit antea fuisse lucanorum pastores a quibus transfugerant.

Thurina: oppidum est calabrae in sinu tarentino positum crotoni contemnum quod olim thurino dicebatur a graecis conditum auctor est Strabo: haec igitur ciuitas erat romanis foedere & societate coniuncta: & ideo defendebatur a populo romano. Ancipiti: dubia fortuna in neutra parte inclinata re. Vallum: dicit munimentum castrorum uel fossa: unde uallare circumdare protegere munire: uallum munimentum quod fit de pallis acutis: uallus uero masculini generis pallus acutus siueque genibus iunctis ambulat. Inde: e summo loco: hoc est uallo. Factum uictoriae gradum: quia scalas ad mouerant uallo. Idem: quem martem fuisse credendum est. Inter honorandos: dum honoraret.

Thurina

Vallum

Vallarem coronam: qua donari solebat: qui primi uallum ascendissent. erat autem graminea: quia gramen marti consecratum est: militares coronae ut gelius tradit multifariae sunt: quarum: quae non

Vallarum corona

bilissimae sunt has ferme dicit esse triumphales: obsidionem ciuicam: muralis: castrensem: naualem: ea est quoque corona quae oualis dicitur: est item postrema oleagina: quae uti solebant: qui in praetio non fuissent: sed triumphum procurassent triumphales coronae erant aureae: quae imperatoribus ob honorem sed triumphum mittebantur: id uulgo dicebatur aurum coronarium: haec antiquius e lauro fuerant post fieri ex auro coepit: obsidionalis est: quam hi qui liberati obsidione dabant ei duci qui liberasset: ea corona graminea fuit. obseruarique solitum: ut fierent e gramine: quod in eo loco generatum esset: in quo clausi erant: qui obsidebantur: hanc coronam. S. P. Qu. romanus. Qu. Fabio maximo dedit bello poenorum secundo: quod urbem romam obsidione hostium liberasset. Ciuica corona appellatur quam ciuis a quo seruatus est in praetio & testimonio uitae salutisque receptae dabit: & fiebat e fronde querna: quoniam cibus uictusque antiquissimus ex quercu capi solitus sit: fiebat etiam ex illice: quod genus superiori proximum est: haec ciuica corona. E. gelius uir censorius in senatu Ciceronem consulem donaria republica censuit quod eius opera esset atrocissima illa Catiliniae coniuratio detecta indicataque muralis corona: qua donabatur ab imperatore: qui primus murum subiisset: inque oppidum hostium per uim ascendisset: ideo quasi muri insigni primus decoratus erat: castrensis corona est: qua donabat imperator eum: qui primus hostium castra pugna introiisset ea corona insigne ualli habebat: naualis corona qua donari solet maritimo praetio: qui primus in hostium nauim armatus transiisset: ea quasi nauium rostris insignita erat: & muralis autem & castrensis: & naualis fieri ex auro solebant. oualis uero corona: mirtea erat: ea utebantur imperatores: qui ouantes introibant urbem: ouandi ac non triumphandi causa: cum autem bellum non rite: indigna: neque cum iusto hoste gesta forent: aut hostium. Nomen humile: & non idoneum fuisse: ut seruorum piratarum: aut deditioe repente facta in puluere ut dici solet: incruentaque uictoria obueneret cui facilitati aptam esse ueneris frondem crediderunt quoniam Martius: sed quasi ueneris quidam triumphus foret: hanc mirteam coronam. M. Crassus bello fugitiuorum confecto cum ouans rediret insolenter aspernatus est: senatusque consul tum faciendum curauit: ut e lauro non mirto coronaret: de ouatione ueteres scriptores iter se dissensisse accipio: partem enim scripserunt quod ouaret introire solitos equo iunctos: & sabinus Mafurius pedes ingredi ouantes dicit se

quentibus eos non militibus. sed uniuerso senatu. ouare aut alii a militū uoce: alii ab oue quā sacri-
cabant dictum uolunt olimpe celebrari grāciā spectacula pugiles deiectis aduersariis oleastro in-
signiri ferto. mos erat Ply. quoq; de his multa libr. xxii. & lib. xxxiii. Nec inueniret: quia nemo se
dignū ducebat eo pmo. Martē partē: qā de marte creditū est natos fuisse: romulū & remū urbis
cōditores & romani generis auctores. Duabus distincta pinis: cristis ita quoq; pingi solebat: unū Ver-
Viden & gemine stat uertice cristā: Et p ipse suo sup: iā signat honore. Argumētū: iudiciū. Ob-
lati scilicet a marte.

Penates

Eferā nūc. q. s. f. id est
qd traditōe patrū p-
uenit ad posteros nō
ex monumētis s' fage

repetitū. Penetrales deos: pe-
nates: notū est quō aeneas a tro-
ia penates aduectos secū comi-
tes adduxit: ut Ver. Iliū in ita-
liam portans uictosq; penates:
uel qd melius ē penetrales. i. ge-
minos sicut Plutarcus qui ge-
nitox nomē assumūt. hoc ē in
penetralibus cōsecrant q cum
spū tenues sint. insinuant se cor-

Dionysius

porib; Dionysius alicarnaseus
de antiquitatibus roma. libro. i.
dū conderetur inquit urbs al-
ba miraculū quoddā maximū
fuisse dī. extructo. n. sacris do-
rū quos aeneas troias extulit &
lauinii collocauit tēplo locū
habente inaccessibile: atq; sa-
cris in hoc delub; lauino tran-
slatis albā sequēti nocte clau-
sis nūc maxie foribus: neq; le-
sis nulla ex parte pietibus aut te-
ctis inuentos esse aiunt deos la-
uini' permutatis sedibus sup
prisca sedilia: traslatosq; dein
albā iterū lauiniū: cum praxatiōibus & placitis sacrificiis i eū dē rediisse locū dubitatib; at hoib;
qd scō opus ēē i tali negotio: cū ueq; sine diis prius hitare dignū ducerēt: neq; i relicta iā habitatio-
nē rursus reuerti: sententiā tādē iuenerūt. q uisa ē utriq; rei abū de satisfacere: ut simulacra suo loco p-
manere sinerēt: hoies aut ad eorū cultū: alba rursus lauiniū colonos traducerēt: fuef; q; q missi sunt
sacroꝝ curatores sexcēti cū oibus rebus suis: dux aut cōstitutus ē ipse gestu: thos qd de deos ro. pena-
tes uocat: q nō i liguā grāciā nomē ipm cōuertūt: alii prios appellāt: alii genethlios: sūt & q etefios:
alii aut nichios: alii ercios. uidef aut unusq; q; horū secū dū aliqd cōtingentiū ipis fuisse cognomen
multa pterea dicit de figura & forma eorū: q lōgū ē; referre: q; q scire desiderat: apd ipm Diony-
sium legat. Albā: q a situ porrectā idorso urbis: lōga alba dē ē ut testat Liui. decade ab urbe cōdi-
ta. Sacrarū pristinū: priorē locū sacratū: unū fuerat aduecti: nā sacrarium pprie dī locus in tēplo
ubi sacra reponant. Relatos albā: reportatos: alban quia putabant non per se deos pristinam sedē
lauinii repetisse: sed humana ope eos fuisse traslatos rursus albam traslulerunt.

Alba

Ec me preterit: occurrit tacite quæstioni Valerius. non facile his miraculis esse credē-
dum: quæ de motu & uoce deorum referuntur: nam plerunq; falsa sunt: & multi ea se
uidisse uel audisse putant: quæ non sunt nec fuerunt: respondet ergo & dicit: non se ea
nunc primum tradere: sed ab aliis tradita commemorare: unde in prohemio dixit: q
apud alios latius diffusa sunt. Sed qā non noua dicunt: duplex sensus uideri potest:
aut enim inquit credendum est: his auctoribus maxime: qui non noua & inaudita refe-
runt: sed antiqua tradita repetunt: aut certe utcunq; sit nulla huius ad me uituperatio pertineat:
credatur auctoribus: a quibus hæc ipsa summum exempla: nostrum sit ea non contempsisse tanq;
uana. Noc me preterit de motu & uoce deorum immortalium: honestus dicendi modus: non me
preterit: non me fugit: non me later: id est socio: idem est non sum ignarus: non inscius: & multa alia
huiusmodi inueniuntur simonia. Humanis oculis: quantum pertinet ad motum. Auribusq;
precepto: quantum ad uocem. Ancipiti opinione existimatio uersetur: scio inquit homines uariā
opinionem habituros esse his de rebus quæ ad deos pertinent: quia alii uera: alii falsa esse existi-
mabunt. Sed quia non noua sed tradita repetuntur: ego inquit non ea primus narro: sed ab aliis tra-
dita refero. Fidem auctores uendicent: ergo qui primi ea scripserunt: hi uideant quomodo cre-
denda sint. Refugisse: Respuisse.

nec inueniret qui id primū premium peteret: cognitū pariter
atq; creditū est: martē ptem tūc populo suo affuisse inter cæte-
ra huiusce rei manifesta indicia galea quoq; duabus distincta
pinnis qua cæleste caput rectū fuerat argumētū præbuit. Itaq;
Fabricii edicto supplicatio marti ē habita & a laureatis militi-
bus magna cū aiorū læticia oblati auxilii testimoniū ei ē reddi-
tum.

De Diis troianis mirum.

Eferā nūc quod suo sæculo cognitū manauit ad
posteros: penetrales deos aeneā troiā aduectos lau-
inii collocasse. Inde ab Ascanio filio eius albā quā
ipse cōdiderat traslatos: pristinū sacrariū repe-
tisse: & quia id humana manu factū existimari poterat: relatos
albam uoluntatem suam altero transitu significasse.

Ec me preterit de motu & uoce deorum immor-
talium humanis oculis auribusq; precepto q̄ an-
cipiti opinione existimatio uersetur. Sed quia non
noua dicuntur: sed tradita repetuntur: fidem au-
ctores uendicent: & nostrum sit iclytis litterarum monumen-
tis consecrata perinde ac uana non refugisse.

Acta mentione urbis. Exēplum qđ sequit cū supiori cōiungit hoc modo qñ qđem inquit alba mētionē fecimus: recte nūc de Iulio cāsare dicamus q ab iulo alba cōdito: re fuit oriūduſ cuius numē cassio minatū est: cū in cāpis philippicis cū angusto dimi caret. Primordia. Nā inde oriundi sūt romulus & remus romanæ urbis conditores. Diuus Iuli. Nā ab ascanio: q & Iulius dictus ē: postea Iulius cāsar & iuliorū familia de scēdit: unde Vir. & a magno dimissum nomē Iulo. Fausta ples. Nunq̄ de cāsare mē

De diuo Iulio:

Acta mentōe urbis e q̄ primordia ciuitas nra tra xit diuus Iulius fausta proles eius se nobis offert: quē. C. Cassi. nūq̄ sine prafatōe publici paricidii no iandus cū acie philippēsi ardēuſſimo aio prae staret: uidit hūano hitu augustiorē purpureo paludamēto a mictū: minaci uultu: & cōcitato equo in se ipetū faciēre: quo a spectu pterritus tergū hosti dedit: uoce illa prius emissa. quid eni āplius agas si occidisse parū est. Nō occideras tu qđē cassi cāsare. Neq̄. n. extingui illa diuinitas pōt: sed mortali adhuc corpe utentē uiolando meruisti ut tam infestū haberes deum

De Lucio Ientulo:

Am qđem. L. Ientulus Iittus prænauigās in quo. C. Pompei magni pfidia ptolomæi regis interēpti corpus cōscissæ scaphe lignis cōburebat ignarus

quit no iandus ē quin ei pponat hec pfacio publicus p̄cida cassius: q̄a publicū parētē occidit cāsa rem. Augustiorē: uenerabiliorē & pstantiorē humano hitu q̄. s. hōi cōueniat: nā Augustus locus dici tur augurio cōsecratus q̄ si sanctus uel a gustu auuū dictus nā locus is uel quē aues depastæ fuissent: uel in quo gestū aliquē exp̄sissent sacer eē putabat. Cōcitato subditis calcaribus equo. Quid. n. āplius. Verba sunt Cassii seipm alloquētes. Agas. s. cāsari qñquidē nō satis fuit occidisse. Nō occi. Quodā mō rñdet Vale. cassio cū quadā inuestiā & magna cāsaris adulatione.

Amq̄. L. Ientulus pōpeius in acie pharsalitica uictus a cāsare in siliciā atq̄ inde in cyprū pfugit trāsitus in syriā: sed ubi cognouit cōsensu oim antiochēsi ciuiūq̄ romanorū q̄ il lic negociarent arcē añ captam eē excludēdi sui cā: nunciosq̄ dimissos ad eos q̄ se ex fuga infinitimas ciuitates recepisse dicerent: ne antiochiā adirēt id si fecissent magno eorū capitis piculo futu: deposito ad eū de syriæ cōsilio: pecuniāq̄ a sociis sublata: & a q̄busdā priuatis sumpta & eris magna pōdere ad militare usum in naues iposito: duobusq̄ militibus hōim armatis quos p̄tim ex familiis sociatē delegerat: p̄tim a negotiatoribus coegerat: quousq̄ ex suis q̄sq̄ ad hanc rē idoneū existimabat pelusiū puenit ibi casu rex erat ptolomeus puer ætate magnis copis cū sorore cleopa tra bellū gerēs quā paucis añ mēſibus p suos p̄p̄inuos & amicos regno expulerat: castraq̄ cleopa træ nō lōgo spacio ab eius castris distabat: ad eū pōpeius legatos misit: ut p hospitio atq̄ amicitia pa tris alexādrīa reciperet: atq̄ illius opibus a calamitate tegeret: sed q̄ ab eo missi erāt cōfecto legationis officio liberius cū militibus regis colloq̄ cōperūt: eousq̄ hortari: ut suū offm pōpeio p̄starent ne ue eius fortunā despicerēt in hoc erāt numero cōplures pōpeii milites quos ex eius exercitu acceptos i syria gabinus alexādrīā traduxerat: belloq̄ cōfecto apud ptholomæū patrē pueri reliq̄rat his tūc cognitis rebus amici regis q̄ ppter ætatē eius in pcuratōe erāt regni sine timore adducti: ut postea p̄ dicabant ne sollicitato exercitu regio pōpeius alexandriā ægyptūq̄ occuparet sine despecta eius for tuna: ut plerūq̄ in calamitate ex amicis inimici existūt: his q̄ erāt ab eo missi palā liberaliter rñde runt: eūq̄ ad regē uenire iusserūt ipsi clā cōsilio initio Achillā p̄fectū regiū singulari hōiem au dacia: & L. septimii tribuniū militū ad interficiendū pōpeū miserūt: ab is liberaliter ip̄e appella tus & quadā septimii noticiā pductus q̄ bello p̄donū apud eū ordinē duxerat nauiculā puulā con scendit cū paucis suis & ibi ab anchilla & septimo iterficiat hec ex cōmentariis Iulii cāsaris de bello ciuili: cōstat igit corpus eius in mare p̄iectū & caput ad regē delatū post aliquos dies corpus eius a fluctibus maris in littus eiectū cū lignis scaphæ cuiusdā q̄ naufragio perierat cōbureret a philippo & a quodā alio romano senā. L. Ientulus illac nauigās fumū de ſoge cōspicatus cōmilitonibus suis i quit: nunq̄ sciamus an hac flamma. C. pōpeius cremet. Plutarchus in uita pōpeii postera inq̄t die. l. Ientulus hoc ignarus e cypro nauigās iuxta littus uestus ut funereā pyrā inspexit: philippūq̄ iux ta insidere: q̄s utiq̄ inquit satis hic q̄scit: parū p̄q̄ amens factus: ductūq̄ suspiriis. Forte inq̄t tu hic es magne pōpeii: Strabo ostendit an casio mōre fuisse sepultū. Cassius inq̄t mōs est quidā accumula

Pompeii
cades

Plutar
chus

rus in p̄montori modum aquarum inops: in eo magni Pompeii corpus iacet: & Iouis caſſi templū
& nō p̄culinde magnus iugulatus fuit: & ab ægyptiis dolo interemptus. Lutiū Lētiū litus prana
uigans. Poſt affligatū pōpeium in cāpis emathiis. Magni. Nā deuictō mitridate & tigrane magnus
appellatus ē. Erubeſcēdum. Quasi inquit fortuna erubuiſſe debuit tam uili rogo tanti uiri corz
pus cōcremari. Diuinitus: Exprimit quare miraculū fuerit: neq; n. uidebat eſſe miraculum.

Illud tamē ore: q̄a tamerſi phebas n̄ſum dedit: tamē hoc inſtinctu numinis fecit. Ve
ridica: q̄ ſemper
certiora appollo
reſpōſa dabat. Is
bello ciuili: quo
ſe pōpeius a caſa
re. Otto inter caſarem & pon
peium ciuili bello. Apius qdā
romanus q̄ p̄fectus erat achaie
p̄uinciae: cū huius belli euen
tum explorare uellet: ut ſciret
utrā partē tuto ſequereſ: del
phos p̄fectus tēplum appolli
nis petiit: ubi cū interiore an
tri ſacraſſimi p̄tem phebadē
deſcendere coegiffet: uirgo re
pleta numine horrendū & am
biguum cecinit n̄ſum: nihil i
quit ad te hoc romane bellum
euboiae cellā obtinebis. Aru
perat. Remouerat diſtulerat.

Cortina

Delphica cortina: Apolinei
tēpli. Cortina locus dicitur: undē
reſponſa dabant: ſic dictus q̄
illic cor uatis tendereſ: i. inteh
dereſ: & replereſ: numine: uel
q̄ certe ibi puella tenereſ

id eſt puella: nam cū
puella antrum ingreſſa eēt: cō
tincto inſtinctu numinis affla
batur ad eo: ut oīa quae a prin
cipio mūdi fuerūt: uſq; ad id
tempus & quae futura eſſent cū
ſta nouiſſent: unde Virgilius

Seruius

Nouit omnia uates: uel dicta eſt cortina q̄ ibi certa reſponſa darentur quaſi certina: auctor Seruius
ſunt etiam qui putant cortinam eſſe tripodem apollinis corio phitonis tectum. Coegit: Quasi nōl
lentem p̄pter id quod ſequitur: nam quanto maiore numinis afflatu puella inſtigabatur: cum ſpi
ritus ille diſceſſiſſet: reſponſo dato tanto debilius effigebatur uirgo: ſicuti hoc tempore uideri li
cet: ſi forte quempiam ſpiritus aliquis uexauerit: ita debilis redditur: eo ſublato ut plerūq; uitā
amittat. Certe ſortes. Certa reſponſa: nam ſortes ſingraphi erant in quibus reſponſa inſcripta con
tinebantur. In intimam partem: Ad locum quod graeci latini adytum appellat

Rhamnu
ſta

Nimius hauſtus. Quia nimio ſpiritu repleta illi uim ſuſtinere nō poteſt. Horrendo. Horribi
li: uel uenerabili: ut arboribus ſuis horror ineſt. Cellam: Sepulchrum ubi corpus eius con
ditum fuit. Rhanunta: Ciuitas eſt eubae ubi colitur fortuna: unde etiam rhanuſia appellata eſt
Quidiuſ libro quinto. Triftium exigit ad dignas ultrix rhanuſia poenas: Lucanus de hoc Appio:
Effugis ingentes tantis diſcriminis expers: Bellorum romane minas: ſoluiq; quietem: Euboici ua
ſta lateris conuale tenebis. Item paulo infra. Heu demens nullum belli ſentire fragorem. Tot mūn
di caruiſſe malis praſtare deorum: Excepta quis morte poteſt: ſecreta tenebis. Littoris euboici me
morando condite buſto. Qua maris anguſtar facies ſaxoſa cariftios: Et tumidis infeſta colit: quān
mina rhamnis. Sunt qui dicunt rhamni eſſe uicū atticae regionis: ubi templum amphiarai: & phi
diaceneſis. Cariftumq;: Ciuitas eubae unde cariftium marmor: Strabo. libro decimo in deſcri
ptione eubae. In ripa inquit ſub monte cariftus conſiſtit: cui uicina ſunt ſtyra: & marmarium paulo
infra ſubiungit: ad cariftum lapis naſcitur: quem peſtunt: nent: texunt: inde mantilia conficiuntur
egregiae contexta ea ubi ſordeſcunt in flammam proiecta non ſecus emundantur: quam ſi maculas
elueris. Calchidico: Nam calchis urbs metropolitana eſt in eubaea. Saliorum: Qui duodecim

Cariftos
Strabo

Salii

erant: ſicut ſupra diximus martiſacerdotes: qui per urbem ancilia arma ferre conſueuerant: ſaltā
res: & hoc cāmen canentes ueterem manuſi memoriam. Sacratio: Vbi ancilia ſeruabantur: ubi etiā
lituus conditus erat baculus romuli incuruus: nam lituus dicitur incuruus: & a ſummo leuiter in
flexus baculus qui ab eius quo canitur litui ſimilitudine nomen inuenit: ut ait Cice. libro de diu

Cicero

natione. Hoc autem lituo utebantur augures ad designanda in aera spatia: que templa appellari uoluerunt: unde ex templo ad uerbum augurale: inter hæc uero spatia captabant auguria quomodo captarentur dicemus suo loco: Fuit autem hic lituus: ut tradit Plutarchus in uita Romuli baculus ipsius Romuli conseruatus in pallatino colle usque ad gallorum tempora: a quibus capta incensa: quæ roma fuit: sed postea eiectione a camillo hostibus inter altissimos cinerum cumulos illeſus. cum omnia ignis consumpsisset: inuentus est: est etiam lituus: ut dicit Festus: genus buccinæ incuruæ: quæ qui cecinerit litione dicitur.

tamen morbo consumptus prædictum a deo locum pro sepultura possedit:

De miraculis.

Possunt & illa miraculorum loco poni quod deusto sacrario saliorum nihil in eo præter lituum romuli integrum repperit. Quod Seruii Tullii statua quom ædes fortunæ conflagrasset inuoluta permansit.

Quod quinti claudii statua in uestibulo templi matris deum posita bis ea æde incendio consumpta prius nascita. P. Scipione: & L. bestia. Item. M. Seruilio: & L. Lamia consulibus in sua basi flammis intacta stetit.

De attilio.

Aliquid admirationis ciuitati nostræ Attilii etiã uiolæ rogos attulit: qui & a medicis & a domesticis mortuus creditus: quom aliquandiu humani iaculis elatus postquam corpus eius ignis corripuit uiuere se proclamauit. auxiliumque pedagogi sui: nam is solus ibi remanserat inuocauit: sed iam flammis circumdatus fato subtrahi non potuit. Lucio quoque Lamyæ prætorio uiro equæ uocem fuisse super rogos constitit.

Quæ minus admirabilia pheretis Pamphylia: ea suscitauit: quem Plato scribit inter eos qui in acie ceciderant decem diebus iacuisse biduoque postquam

Fastorum quarto: sicut suo loco monstrabimus in capi. de iudiciis. bulum locus ante fores: sic dictus quod ianuam uestiat quauis alii a ue & stando deductum existiment: in qua summa est aulogelius. Matris deum. Cibeles que diuersis nominibus appellabatur: mater deus: cibeles: & rea. In sua basi: In suo fundamento: nam basis dicitur extremitas columnæ in infimo posita: nam que in summitate est epistillus appellatur.

Aliquid admirationis ci. no. at. au. ro. Plinius libro. vii. Auiola inquit consularis in rogo reuixit: & quoniam subueniri non potuerat præualente flamma uiuus crematus est: similis causa in L. Lamia prætorio uiro traditur: nam celium Tiberonem præcura functum a rogo relatum Messalla ruffus & plerique tradunt. Elatus. sed rogos ut cremaretur: & bene dixit elatus: nam efferrî proprie dicitur cadaver. Pedagogi: Quia mos erat ut cum cadaver rogos persequerentur: ceteri omnes inde discederent: unus tantum remaneret: quod uniuersum corpus exureret. Pedagogus autem dicitur a uocabulo græco παις quod significat puer: & γογος ductor: igitur pedagogus dicitur custos pueri qui eum ducit: & de moribus eius curam agit: sicut & leonidas magno in honore fuit apud alexandrum cuius erat pedagogus. Latio Lamyæ. hic temporibus fuit

Qui & sicut in epistolis deprehendimus magna Ci. familiaritate coniunctus. Væ minus admirabilia. Transit conuenienter ad externa: hæc inquit miracula que supra dixi minus miranda fuerunt quod illos eo die quo mortui erant: rogo super impositos uiuere cognouerunt. At hic cuius exemplum ponis casus in acie per dies. x. cum iacisset: deinde biduo post elatus & rogo super impositus magna uoce clamauit se uiuere: & ita extincto quod primum rogo liberatus: multa quidem admiratione & stupore digna se tempore mortis uidisse narrauit. Feretri. Alii legunt pheræ: quod melius est sine dubio a ciui-

Virgilius & lituo pugnas insignis obibat & hasta. Item alibi ipse quirinali lituo: per uaq; se debat succinctus trabea. Cui ædes fortunæ. In qua statua seruii tullii regis romanorum erecta fuit: ideo autem in templo fortunæ posita quasi qui imperium romanum amplius & fortunatum reddidit. Hic enim primus fuit qui sensum statuit in urbe roma.

Vod quinti claudii Hec uirgo uestalis fuit: que innocens cum stupri accusata esset: conscientia freta deam rogauit: ut aliquo insigni miraculo suam omnibus ostenderet innocentiam cum preces effudisset: & nauis in qua dea confederat longe abesse a portu: nec humana ui moueri posset antentibus nautis: hæc dexteræ suæ tantum impulsu sine aliquo adminiculo eam subegit in portum: quo uiso cuncti eam falsa suspitione liberarunt: & tum demum innocentem esse crediderunt: & ita a futuro iudicio absoluta de qua Plinius de uiris illustribus. Suetonius de duodecim Caesaribus. Linius decade. ii. punici belli mentionem faciunt: & Ouidius libro Vestibulo. i. auditu: est. n. uesti-

Plinius

Plinius

rate phææ nam phææ est ciuitas in argo ppinqua pylo: & sub imperio agamenonis: uel ut Scрабо uult in messania: phææ autē inquit ad messenium agrum ptinent. Biduoq; Ergo. xii. Ed quoniā ad externa Atheniensem quēdam philosophum diebus exais iacebat narrat cum diu studiis lŕarum uersatus esset adeo ut excelleret: forte incidit ut quidam caput eius lapide pcuteret: & statim subsecuta est: res quidē mira dictū q; litterarum scilicet oblitus est: cum cætera tenaciter memoria retineret. Plinius libro. vii.

S naturalis hystoria nec aliud inquit ē eque fragile in hōie: morborum & casus in iurias: atq; etiam metus senties alias particularim: alias uniuersa: iŕtus lapide oblitus est lŕas tantum & prælato recto lapsus matris & affinitum ppinquorumq; caput obliuionem. Alius egrotus seruorum etiam sui uero nominis oblitus ē Melsala coruinus orator. Dirum: Detestaf quodāmodo hūc casum Valerius q; quasi dedita opera sensibus hominis pscrutatis: cum potissimum eriperit a quo uoluptatem maximā capiebat. Dirum: Quasi ab ira deorum pueniens. In aio: Potius quam corpore. Pleno inuidiæ funere. Plenus inuidiæ sum: significo mihi multos inuidere: unde doctrinam lŕarū a casu maligno sublatā: funus inuidiæ plenum appellat: quasi dicat casum tam acerbū huius homini doctrinam lŕarum inuidisse. Quod autem dicit efferendo: perstat in translatione: quia sicut sepe diximus: efferrī pprie cadauerum est.

M Irabilior tamen Mirabilis quidē fuit superior casus quod iŕtu lapidis lŕarum doctrinam amisit: sed hic qui sequitur mirabilior. Mulier quædam atheniensis cum filios in adulterio deprehendisset: monstri nouitate perculsa loquelam uocē amisit. Mirabilior. Alii legūt miserabilior sed cū de miraculis tractet: melius stat lŕa mirabilior. Inopinati: Quia nunquam tale quicquam cogitasset. Conspectu q; uideret tantum eos facinus admittere. Ad indignandum: ut ipsa quidem indignabunda reprehendere potuerit. Illi nepharium concubitus ubi considerant turpitudinem suam. quamcunq; nephas commisissent sibi uitam ademerunt. Illi ppicia: de quo dicturus sum donauit uocem.

A gellius

A Chedes Samius. Aulus gelius Samius inquit athleta nomen illi fuit cum antea non loquens fuisset: ob similem dicitur causam loqui cepisse. nam cum in sacro certamine sortitio inter ipsum & aduersarios non bona fide fieret: sed sortem nominis falsam subici animaduertisset: repente in eum qui id faciebat: sese uidere quod faceret magnum inclamauit: atq; is oris uinculo soluto per omne inde uitæ tempus nō turbida: neq; adhæse locutus est. Tale quiddam legitur de filio Cresti regis: qui cum murtus iuxisset: in salute patris uocem recupauit: sicut in capitulo de pietate dicemus Athleta. significat certatorem. Egles: Declinatur egles egles: sicut anchises anchise: uel egles egles. Vocales de muto factus est uocalis: quia uocem acquisiuit: nam uocalis dicitur

inde sublatuŕ esset impositum rogo reuixisse ac mira quædā tempore mortis uisa narrasse.

Externa.

S Ed quoniam ad externa sumus trāsgressi: quidā atthenis uir eruditissimus cum iŕtu lapidis capite excepisset: cætera omnia tenacissima memoria retinens litterarū tantūmodo quibus præcipue iŕer uierat oblitus est dirum malignumq; uulnus in aio percussū q; si de industria scrutaris sensibus in eū potissimum locū quo maxime letabatur acerbitate nocendi erupit: singularem doctrinam hominis pleno inuidiæ funere efferēdo: cui si talibus studiis perfrui fas non erat: utilius aliquanto fuit ad illa aditū nō impetrasse: quam iā percepta eorum dulcedine caruisse.

De Nausimenis uxore.

M Irabilior tamen sequentis casus narratio. Nausimenis enī atheniensis uxor: quom filii & filia suæ lupro interuenisset: inopinati monstri perculsa conspectu: & in præsens tēpus ad indignandum & in posterū ad loquendū obmutuit. Illi nefarriū concubitū uoluntaria morte pensarunt: Hoc modo fortuna sauiēs iis uitam: huic uocem ademit: quam illa propicia donat.

De Echede Samio athleta.

E Chedes Samius athleta mutus: quom ei uictoriæ quam adeptus fuerat titulus: & premium eriperetur: indignatione accensus uocalis euasit.

De Gorgia Epirota.

G Orgia quoq; epirota fortis & clari uiri origo: qui in funere matris sue utero elapsus: inopinato uagitu suo lectum ferentes consistere coegit: nouū

qui uoce utitur. Epirota: ad differentiā gorgiæ Leontini: de quo dicemus li. viii. ca. ult. Origo: fuit admirabilis. Non tantum. Nulti istam hanc corruptam esse existimantes legunt nō tantum ex ipso genitoris rogo: sed & cunas affecutus: qui ab intelligentia huiusmodi dicendi generis abhorrent: nō tantum enim est: quod græce dicitur *παρὰ τὸν πατέρα* i. ferme: ita post lucem superfluo adiciunt sed ergo hoc dicit ferme ex ipso genitoris rogo uitam & cunas affecutus: quia pater admodū fuit quin rogo supiniiceret: antequā puer uagitum ederet: & recte quidē: quid est enī ferme cecidit nisi tantum nō cecidit: parum absuit quin caderet: & est pecu

liare dictum Valerii quo frequenter utitur. Vomica: Vomica proprie dicitur ulcus latens a nomendo: quia ruptum euomit sanie. Vomica secundum Noniū marcellum locus est cōcanus & uetustate ambesus: secundum alios genus apostematū per quod emittunt uiscera

Equi diis immortalibus. Hic est iste Simonides de quo supra mentio facta est in capitulo de somniis: qui nauigaturus per quicquam monitus est: ut corpus in humanā sepulchra maderet quod ut faceret cōsilio nauigandi superfedit: & ita naufragiū euasit: quod pāsē sunt cum quibus nauigaturus erat: hunc igitur dicit beneficiū quoque salutis diis accepisset: quos Castorem & pollucē fuisse creditū est cū enim apud scopam canaret: & omnes discubentes iam in medio conuiuio constitissent: nūciatum est duos iuuenes tenisse qui Symonidem allocuturi uocarent. Ille egressus dū quarepulabant corruit: & qui in eo

siudgo

Vomica

Equi diis immortalibus. Hic est iste Simonides de quo supra mentio facta est in capitulo de somniis: qui nauigaturus per quicquam monitus est: ut corpus in humanā sepulchra maderet quod ut faceret cōsilio nauigandi superfedit: & ita naufragiū euasit: quod pāsē sunt cum quibus nauigaturus erat: hunc igitur dicit beneficiū quoque salutis diis accepisset: quos Castorem & pollucē fuisse creditū est cū enim apud scopam canaret: & omnes discubentes iam in medio conuiuio constitissent: nūciatum est duos iuuenes tenisse qui Symonidem allocuturi uocarent. Ille egressus dū quarepulabant corruit: & qui in eo

epulabant corruit: & qui in eo

siudgo

Cicero

Quintili
anus

Tricliniū

De quodam Iasone. Iuina fortunæ uulnus fero Iasoni quidam exitiū cupidus intulit. Nam quom inter insidias gladio cum percussisset: uomica quæ a pullo medicorum sanari potuerat ita rupit: ut hominē pestifero malo liberaret.

AEqui diis immortalibus acceptus Symonides: cuius salus ab imminenti exicio defensa ruine quoque subtracta est. Canari enim apud scopam icriona quod est in thesalia opidum nūciatum est duos iuuenes ad ianuam uenisse magnopere rogātes: ut ad eos continuo prodiret: ad quos egressus neminem repperit ibi. Ceterum eo momento tēporis trichinium in quo scopas domus domus epulabatur collāpsū: & ipsum & omnes conuiuas oppressit. Quid hac felicitate locupletius: quā nec mare nec terra scuiens extinguere ualuit.

De Daphanite.

rit iuuenes illos qui nulli erant ante ostium: interea cœnaculū ubi cœnabant obruti sunt. Solinus uero de memorialibus mundi nō intelligit Symonidē: sed Pyndarū poetam lyricum q in honore pollucis & castoris carmina scripsit. Dicit enim Pyndarū lyricum e cōtūto loco cui iminebat ruina: ne cum ceteris interiret: forinsecus Castor & pollux tēcauerunt in spectantibus uniuersis: quo effectum ē: ut solus impēdens piculū euaderet. Cicero li. de orato. ii. gratiam inquit habeo symonidi illi chio quem primū forunt artem memoriae pūllisse: dicunt enim eum cœnare Gramionē in thesalia Symonides apud scopam fortunatum hominem & nobile cœnisset: id carmen quod in eo scripsisset in quo multa orandi cā poetarum more in castorem scripta & pollucem fuissent: ferunt nūciatū Symonidi: ut pēderet iuuenes ad ianuam stare duos quosdam q eum magnopere uocaret: surrexisse illū pēdisse: uidisse neminē: hoc interim spacio conclaue illud ubi epularet scopas cœcidisse ea ruina ipm cū cognatis oppressum interisse. de quib deinde quo artem memoriae inuenerit. Hoc idem testat Quintili. li. x. de insti. ora. ubi multa alia tradit: & in primis diffensionem esse inter auctores cui carmen illud scriptum fuerit. Scopae an aliis quos commemorat: & cuius fuerit domus Pharsali in Scope. Item dicit sibi uideri fabulosum de tindaridis Scopas autē ut Plin. refert fuit etiam sculptor marmoreus: cuius opera quæ & ubi rome idem Plin. tradit. Symonides. Hic primus fuisse dicit qui memoriā artificiosam inuenit. Exicio defensa. propter illud corpus quod sepulturae mandauit. Triclinium: cœnaculū a tridus lectis stratis ubi epulari solebant antiqui: dicitur autē triclinium a tris & κλινον. lectis tres enim lecti sternerantur in quorum uno dominus epulabatur: in altero uxor cum reliqua eius familia assidebat: in tertio uero amici & reliqui qui superuenissent: nam tres mense apponebantur apud maiores: & iuxta mensas totidem thori ubi discumberet iuuenalis. Primo singe loco quo tu discumbere iussus: & subdit Tertia ne uacuo cessaret culcitra lector: ergo triclinium locus ubi conuiuabant. Quintili. loquēs de hoc Symonide: ut uix eo limen egresso tricliniū illud super cōuiuas corruit. Cicero uero eundem locum traduxit conclaue dicens. Hoc interim spacio conclaue illud concidit. Aliquibus uero aliis discubitorium magis traducere placuit: & a triclinio architriclinus dicit princeps cœnaculi. Nec

mare propter id quod naufragium euitauit. Nec terra: ad id quod ruinam subterfugit beneficio deorum.

Non inuitus. Liptota est cum minus dicimus & plus significamus. non inuitus libentissime. Cecinisse laudes sicut Symonides qui uersu laudes pollucis & castoris complexus est. Numen obrectasse: inuidia quadam persecutum esse. Inuidia est minoris aduersus maiorem: obrectatio est inter pares: uel obrectasse uitupasse: ut obrectare sit aliquē cum inuidia maledictis lacerare.

Sophista Sophista: qui astutis & argutis suis id quod falsum est uerum ostendere nitunt. Sunt igitur cauillatores & aliorum sermorum molesti interpretes: quod nomen quis a σοφιστῆν dicatur: quasi emulator sapientie tamē nonnunquā p sophia & scientie calumniatore accipitur: ipse uidelicet apparēte nō existente sophia. Ineptus: quia ea quae dicunt semper per contrarium interpretant. Ineptus autē dicitur: qui nec rei: nec temporis: nec loci: nec personae rationem habet: hoc est nulli rei aptus est. An equum inuenire posset. Nec erat calliditas: ut si uel responderet inuenturum: illud equum esse si uel non: deus omnino delusus esse uideret: nam si respōdisset inuenies existimabat se decipisse numen: quia nō inueniri possit: quod nō sit amissus. Si uero dixisset nō inuenturum illū: itidem crederet posse irrideri: quia ipse uideret licet sciret non posse inuenire: quod nō amiserit. Sed ut eo perturbatus paret: ex aequo deus eius preceptis peribis. Iocabundus. iocanti similis: uel re uera iocans: nomina enim in bundus definitione nō similitudinem: sed rei effectum significant: ut sentit Valla. Attalum: Regem Asiae Saxo

Cauillari montem nam saxum p monte Virgilius: Saxi de uertice pastor. Cauillandos: Ad cauillandos non tantum homines suis argutis: sed etiam deos. Cauillari est proprium sophistarum: ponitur etiam pro calumniari & deridere. Iusta supplicia: meritis poenas: quia illum Attalus iusto quidem affecit supplicio.

Hocem oraculo. Sicut illi uerum praedixit appollo: ita quoque philippo macedonum regi: hic cum quereretur ex oraculo quam morte perituru esset responsum accepit: ut quadrigas uitaret: tum philippus quadrigas omnes ex regno suo iussit amoueri: locus etiam qui quadriga appellabatur: ab eo studiose uitabatur: sed nulla potuit ratione facta uitare: nam occisus est a pausanias adolescentis gladio: in cuius capulo quadriga fuerat insculpta: hac autem de causa dicitur pausanias occidisse philippum: quod cum interrogasset Hermoclem quo pacto sibi posset gloriosum nomen comparare: respondisse dicit: si uirum nobilissimum occideret. Hoc autem Valerius sentit: sed aliter iustinus. dicit enim quod philippus macedonum rex iam etate prouectiori regis attali sororem: uel ut Plutarchus dicit filiam Cleopatram uirginem olimpiadi superinduxit uxorem: quod quidem illa grauitate ferens cum Alexandro filio iam tum dicitur inuisse consilium contra philippum. Forte ita accidit: ut Attalus cum cleopatra filia conuiuium celebraret: ad quod Pausaniam adolescentem inuitarunt: qui cum uino paulo largius inuitatus esset: eo turpiter abusi sunt omnes: adolescens postquam resipuit & contumeliam quam per uinolentiam passus erat recognouit: saepe de iniuria ad philippum coquestus est. Ille iocabundus Pausaniam dimittere hic uehementius indies de ea re instare: cupere tantam iniuriam ulcisci: sed cum sorte quadam occurrisset Alexander apud eum conquestus est de hac iniuria: ille dicitur graece iambicum uersum pronuniasse: eum qui dedit: eum qui accepit: scilicet interfice: quod etiam factum ē: nam occupatum angustis philippum in transitu obtruncat: de quo latius in capitulo de cupiditate glorie dicemus: sed in eo miraculū fuit: quod gladio occidit qui quadrigam impressam habebat in capulo.

Non inuitus huic subnecto daphanite: ne quis ignoret quantum interfuerit cecinisse deorum laudes & numen obrectasse. Hic cum eius studii ceteri cuius professores sophista uocantur: ineptae & mordacis opinionis apollinem delphis irridendi causa consulit: an aequum inuenire posset: cum omnino nullum habuisset eius ex oraculo reddita uox est inuenturum aequum: sed ut eo perturbatus periret inde quom iocabundus quasi delusa sacrum sortium fide reuerteretur incidit in regem attalum saepe numero a se contumeliosis dictis absentem lacecium: cuiusque iussu saxo: cui nomen erat equi praecipitatus ad deos usque cauillandos: de mentis animi iusta supplicia pependit.

De rege philippo.
Eodem oraculo macedonum rex philippus admonitus: ut a quadriga uiolentia salutem suam cuodiret: toto regno disiungi currus iussit eumque locum qui in boetia quadriga uocatur semp uitauit: nec tamen denunciatum periculi genus effugit: nam pausanias in capulo gladii quo eum occidit quadrigam habuit calatam.

De Calano.

Væ tam pertinax. Cum alexâder darium uicisset & babylonē subegisset: audiuit in india esse qui ludū gymno sophistæ exercerēt: dicebant aut gymno sophistæ nudi phis: ideo autem nudi uiuebant: quia dicerēt naturam oibus rebus humanis perdisse; nec quicquā deesse uoluisse: quemadmodū igitur cætera aialia his contenti essent: quæ si bi natura suppeditasset: ita homines uitam suā informare debere: ut nihil præter quod eis natura dedisset: inquirerent: hi philosophi erant qui summum bonū in uoluptate

Væ tam pertinax necessitas in patre & filio alexâdro cōsimilis apparuit: si qdem calanus indus sua spē se ardētissimo rogo supiacturus: interpellatus ab eo qd aut mandaret: aut dicere uellet: breui inq te uidebo: nec id sine causa qd uoluntariū eius e uita excessum rapida mors Alexandri subsecuta est.

De quodam Remige.

Egios interitus magnitudine miraculi remigis calanus æquat quem in littore tyriorū sentinā hauriētem cum e naui fluctus abieciisset: altero latere repulsus cōtrarius fluctus in nauē rettulit: ita miseri simul ac felices complorationi permixta fuit gratulatio.

De Prusia filio regis Bythinia.

Vid illa nōne ludibria naturæ in corporibus humanis fuisse credenda sunt. tolerabilia quidē quia sa uicia caruerunt: ceterū & ipsa miraculis annuncranda. Nam & Prusia regis Bythinia filius eodem noie quo pater pro superiori ordine dentiū unum os æqualiter extensum habuit: nec ad spēm deformen nec ad usum ulla in parte incōmodum.

De filia Mitridatis regis.

Mitridatis uero regis filia dripetine laodice regine nata duplici ordine dentiū deformi admodum comes fugæ patris a pompeio deuieti fuit.

ponebant: summum malum i dolore. Hos igit uidendi magno desiderio captus est alexâder: & inter ceteros Calanus qdam præstare audiebatur: cū hoc maximam familiaritatem inuit alexander: & eū secū ad duxit: sed cum anno uitæ suæ lxxiii. ad eos dolores forte peruenisset: ut eos ulterius ferre nō posset: nam aluo uexabatur rogum sibi struxit: & aurea leuica superimposita incubuit stramentis opertus: ut eos aufugeret: in quibus summum malum statuebat deinde macedones obsecrauit: ut illum lætie diem cum rege simul potaret: quem paucis post diebus babylone uisurum se dixit: atq: ita breui futuram alexandri mortem prædixit: qui babylone periit: sicut suo loco dicemus. Alexander uero mortuo calano conuiuia celebrari iussit: sed antequam moreret eum rogauit: si quid uellet ut diceret: qui nihil aliud respondisse fertur: nisi te propediem babylone uidebo. Cicero libro diuinationis primo. Calanus idus cum descēderet in rogum ardentem o præclarum inquit discessum e uita: cum ut herculi contigit mortali corpore cremato in lucem animus excesserit. Cumq: alexâder eum rogaret si quid uellet ut dice-

Cicero

ret: optime inquit: propediem uidebo te: quod etiam contigit: rursus de hoc Calano mentionem facit libro secundo tuscu. questionum & Strabo in descriptione india plurima de his gymnosophis atq: Calano. Thyrsus ciuitas phanicia inter omnes nēmoranda teste Curcio.

Tyrus

q

Vid illa nonne: quia a proposito discedere uidebatur reddit rationem cur hæc uideantur superioribus simillima. Nonne ludibria: Quia natura in corporibus humanis quodammodo ludere uisa est uoluisse & noua quædam facere. Ceterum: Quia a natura proueniunt: & præter naturam fuerunt. Nam & Prusias. Post præfationē sequitur narratio eorum: quæ a natura fuere aliena. Os equaliter extensum: Os unū uno tenore continuatum. Solinus. Quidam cum dentibus procreantur. Cn. papirius

Solinus

carbo: ut. M. Curio dentatus ob id cognominatus: quidam etiam uice dantium continui ossis armatur soliditate: qualem filium birhyniorum rex Prusias habuit. Abbreviator. Prusias inquit rex bythinia omnium humiliorum fautor atq: uitiorum: a Nicomæde filio: adiuuante attalo rege Pergamini occisus est: Habebat alium filium: qui pro superiore ordine dentium enatum habuisse unū os continens dicitur. Plinius libro septimo naturalis hystoriae. Aliqui uice dentium continuo osses uno gignuntur: sicut Prusia regis bythiniorum filius suprema parte oris. Ad usum ad utendum

nam ita cōmode epulabatur: sicut ceteri qui in plures partes diuisos habent dentes. Mitridatis: regis ponti hostis populo romano ad quem debellandum primo Sylla: deinde Luculus postremo pompeius missus est: qui bellum illud confecit. Hunc igitur post profligatum exercitum: fugientem filiam hanc committatam fuisse Cicero dicit.

Solinus

Nellius quidem parua admirationis. Hunc Solinus strabonem nominatū fuisse tradit: quam Varronis testimonio centum. xxxv. millia passuum pspexisse dicit: solitū q; exeuntē a carthagiē classē punicā numerūq; nauū ex lilybitana specula manifestissime notare: quod idē testatur Ply. li. vii. natu. hysto. Cicero tradit illiadem oēm: ita subtiliter in membranis ad hoc scriptam: ut testa nūcis clauderet. Oculi. Hunc linceis oculis fuisse dicunt. A lilybeo portu. s. Siciliae. nam lilybeū pmonitorium est Siciliae: multū autē a Sicilia ad cartaginē distare dicit & ut tradit Solinus centum triginta q; milia passuū interfunt. Ad mirabilius Aristomenis. Athenienses cū messeniis bellū graue & longum gessere messeniorum dux fuit Aristomenes qui tanta calliditate fuisse dicitur ut saepe athenienses deciperet: quorum sepe urbem ingressus & aliquādo captus: atq; in uicula coniectus calliditate sua auferat: quod cum semel: atq; iterum & tertio fecisset: constituerunt athenienses illum rursus captum interficere: quod etiam fecere: sed admirati uerfutiam hominis uoluerūt eius capti & occisi cor inquirere qd execto corpore pylosum inuenerunt. Pilis refertum: nam qui pilis abundant solent astutiores esse.

Et poeta antipater. Hic quo die natus erat eodē semper febris laborabat omnibus annis: & cum diu uixisset: postquam aetatis suae tempus destinatum appropinquasset eo die & eodem genere morbi consumptus est. Patrimonii possidendi: quia communiter possidebant patrimonialia a parentibus relicta: & ex his communiter impensas faciebant: studiorum quibus operam dabant. Tam aequalem. Quis inquit hanc concordiam & amicitiam: ac societatem deo non tribuit. Liberis. Sicut in filia mitridaris. Aut in rege scilicet Prusia. Viris eruditissimis. Philistrato & hypoclidae. In uate scilicet antipatre. Hominis sortis ignota. scilicet Strabone qui tam acutam aciem habuit. Omnis bonae: quia ex natura bona & mala omnia comparantur secundum philosophorum sententiam: quorum Plato princeps est qui dicit: nihil nisi ex ante subiecta natura procreatum esse: quod a nostra religione alienum est. Nam deus omnia ex nihilo creauit: sed naturā possumus accipere naturantē: & non naturā naturā tam. Ne ipsa quidem omnis bonae malaeq; materiae: Nedum philosophi qui rerum naturalium scientiam habuerunt.

Non magis quam quid. Non magis inquit rōnem reddere possem: cur haec miracula in eiusmodi hominibus natura esse uoluerit. Quam qui. Pro quomodo. Siluestres caprae cretae. Plinius. libro uigesimo quinto ceruas non capras dicit. Simplicius inqt. Cerue mōstra uere elaphoboscō: de qua diximus. Itē helxinē a partu dictū oñde re ut idicauimus dictamū uulnerate eo paste statū decidētibus talis. nā li. viii. dixerat dictamū herbā extrahēdis sagittis mōstrauere pēssi eo telo pastuq; eius herbā eiecto. Caprae sūt caprae siluestres & caprae dōesticae: s; i creta caprae siluestres cōfixe sagittis si mō piculū istātis mor-

Plinius

Caprae

De linceo

Nellius quidem parua admirationis oculi: quem constat tam certa acie luminum usum ēē: ut a lilybeo portu carthaginēsum egredientes classes inueneretur: oculis eius admirabilius Aristomenis meseni cor qd athenienses ob eximiam caliditatem exectum: pylis refertum inuenerunt: quom cum aliquotiens captū & astucia elapsū coepissent.

De antipatre poeta sidonio.

Et poeta antipater sidonius omnibus annis uno tantummodo die quo genitus erat febre implicabatur. cumq; ad ultimam etatē puenisset natali suo certo illo circuitu morbi consumptus est.

De polistrato & hypoclidae philosophis.

Hoc loco apte referatur polistratus & hypoclidēs philosophi eodem die nati: eiusdem praeceptoris. Epycuri sectam secuti: patrimonii etiam possidendi: alendaeq; scolae cōmunionē coniuncti: eodemq; momento temporis ultima senectute extincti. tam aequalem fortunā pariter atq; amicitiae societatem: quis non ipsius coelesti concordiae sinu genitam: nutritā: & finitam putet? Quapropter hoc aut quare potissimum fuerit: aut in liberis potentissimi regis: aut in rege clarissimo: aut in uate ingenii florentis: aut in uiris eruditissimis: aut in homine sortis ignota: ne ipsa quidem omnis bonae malaeq; materiae secunda artifex natura rationem rerum reddiderit.

Non magis quam quid ita siluestres capreae cretae genitas tā opere dilexerit: Quas sagittis confixas

is euadere possint p se ad dictamū herbā cōfugiunt: q̄ gustata & tela & uī uenens repellūt: qd̄ qd̄ a secreta qd̄a naturā rōne pficiscit̄ auxiliū dictami. Dictamus penultimā pducit. Virg. l. xi. Dicta mū genitrix crātea carpit ab ida. Tm̄ nō. i. ferme. ferme inqt̄ ipānā suis manibus eas deducit ad re medium dictami saluberrimi. Cōcepta: comesta. At i cephalenia: Pl. l. vii. Cōstat i Lusitania circa Vlixipponem oppidū & tagū amnē eqs faunonio flāte obuertas aialē cōcipere spiritū: idq; ptū fieri & gigni pernacissimū: ita sed triēniū uitā nō excedere: qd̄ etiā beatus Augustinus confirmat l. de ciuitate dei: q̄ eq̄ uidelicet ore

Dictamus

Cephalenia

Augustinus

ad salutare auxiliū herbā dictami tātū nō suis manibus deducit: efficitq; ut concepta ea continuo & tela & uim ueneni uulneribus respuat. At i cephalenia īsula quō oīa ubiq; pecora huius eq̄ quotidie fcreent̄. in ea pecudes maiore ex pte āni ore apertō ex alto uentos recipientes: suū suam sedare īstituerit? Aut quapropter Crotonā in templo Iunonis Lacinia aram ad oēs uentos immobili cinere donauerit potissimum? Vel quare alteram in macedoniam: alterā in caleno agro aquā proprietatē uini qua homines inebrientur possidere uoluerit? Non admiratione ista: sed memoria proseq̄ debemus: quom̄ sciamus reete ab ea plurimum licentia uendicari: penes quā infinitus cūcta gignendi labor consistit.

De mirabili magnitudine & longitudine serpētis.

I T quia supra usitatā rationem excedentia attingimus serpentis quoq; a Tito Liuiο curiose pariter ac facunde relata: fiat mentio. Is enī ait in Aphrica apd̄ bragadā flumē tātā magnitudinis anguē fuisse: ut Attili Reguli exercitum usu amnis prohiberet multisq; militibus ingenti ore correptis cum pluribus uoluminibus caudā elisis: cum telorū iactu perforari neq̄ret: ad ultimū

aperto uentos excipientes concipiant; unde Virg. Sic omnes uersae in zephyrū stāt rupibus altis: exceptantq; leues auras: & saepe sine ullis cōiugiis uēto grauidā mirabile dictū: Solinus in proximis inqt̄ Vlixipponis equae lasciuūt mira fecunditate. nam aspirāte fauoni uēto concipiunt; & sitiētes uiros auragē spiritū maritant. Varro quoq; dicit: in ulteriore Hispania uerno tēpore equas nimio calore cōmotas cōtra frigidiores plagas & uentos ora patefacere ad sedandū calorem & eas exinde cōcipere: edereq; pullos licet ueloces: diu tñ minime duraturos. Ex alto uen. recipientes sitim suā: quia in edito loco consistunt: ut uentos cōmodius capiūt. Vnde Vir. Stāt rupibus altis. Aut: hoc etiam Solinus cōmemorat tēplū crotonae esse iunoni consecratum cuius ara exposita est apto acriter ut ab omni regione uenti pflantes in eam spīrare possint: & tñ illic cinerem sacroq; imobilē permanere. Quapp; nec etiam rōnē reddiderim q̄obre

Crotona

A. Gellius

Plynius

natura uoluerit. Crotonā in templo Iunonis Lacinia aram ad omnes uentos immobili cinere donauerit potissimum uel quare alteram in macedoniam: quā est ciuitas calabriae: & est genitiuus aduerbialiter positus: ac si diceret Vincentia. In caleno agro aquam proprietatem uini: a calibus: quod oppidum est in campania dictum pluraliter hācales calium. Quā homines inebrientur possidere uoluerit: non secus ac si uinū bibissent. Licentia plurimum uendicari: qui plurimum laboris sustinet: hic debet aliquanto plus licetia sibi ceteris assumere. ergo cum tātus sit naturae labor ut per eam cūcta gignant̄: non mirandū est: si dū uires suas ondit tantū sibi licetiae uendicat: ut pleraq; faciat: quoq; causam hominibus ignorā esse uelit. Gignendi: de natura naturante intelligit sed si uere intelligitur: natura naturans deus est. A Tito Liuiο: hoc miraculū Ltius narrat in secunda decade primi punici belli: quā nos amissimus. Aulus Gellius l. vi. ca. iiii. Tubero inquit in historiis scriptū reliquit bello primo punico: Attiliū Regulū consulē in aphrica castris apud Bragadā flumen positus praeliū grande atq; acre fecisse aduersus serpentē in usitata immanitatis: eumq; magnioris exercitus confictione: balistis atq; catapultis diu oppugnatum: eiusq; interfecti longum corium pedes centum & uiginti Romam misisse. Plynius lib. viii. Nota est inquit in punicis bellis ad flumē Bragadam a Regulo īperatore: balistis tormentisq; ut oppidū aliquod expugnata: serpens centum uiginti pedum longitudinis: pellis eius maxillaeq; usq; ad bellū Numantinū durauere in templo.

Apud bragadam fluiuium: qui praeter Vricam labitur: quā distat triginta milia passuum in Carthagine. Vsu amnis: quia non audebant appropinquare milites fluiui: ut aquam inde haurirent.

Voluminibus caudā: quia longitudine caudā corripiebat milites complures: & ita illos praemebat ut necaret. Elisis: dissipatis laceratis. Telorum iactu perforari nequiret: nam tela in eū contorta penetrare non poterant. Balistarum tormentis undiq; petita filicum crebris & ponderosis uerberibus procubuisse: id est machinis quibus saxa maiora mittuntur: sed hoc loco balista sine dubio uidetur significare saxum maius: quod machina mittitur. & dicitur balista αρο του βαλλειν a iacendo: unde lectū ē etiā balistas talentareas ē: id est. lxx. libragē saxa: unde hoc loco sequitur filicum crebris & ponderosis uerberibus: sed balista a graecis accipitur pro tormento mœnia cōcutiēte: in qua significatione saepius inuētū ē apd̄ poetas. Oul. l. i. de tristibus. Quā graue balista

monia pulsat onus. Luca. p. instrumēto: hastam q̄dā iacente accepisse uidet cū ait. Neq. n. solis excussa lacertis Lancea: s; tēso balistæ turbie rapta. Procubuisse: postq̄ tādē trāsfixa sagita occubuit.

VALERII MAXIMI LIBER PRIMVS FOELICITER FINIT.

Eiusdem liber secundus incipit. & primo de Institutis.

DIVES & præpotēs naturæ regnū incipit nūc secundus liber in quo ferme hæc oīa cōtinent. Instituta maior: disciplina militaris: ius triūphandi: cēforia nota: & uirorū maiestas. Facit aut̄ præstationem: qua nos reddat attētos: cū ostendat quibus primo de rebus dicturus sit: uidelicet de institutis maiorum quæ ad id pertinet: ut uitæ nostræ præsentī eorum exemplis consule re possimus. Captat insuper beniuolentiam ab iperatore Tyberio: cū dicat: quod sub eius imperio foeliciter uiuatur: ad confirmādum statum præsentem exempla hæc proficiunt. Utitur uero transiitione colof rhetorico: cum quibus de rebus dixerit: & de quibus dicturus sit breuiter ondit: postq̄ inquit de potestate naturæ superioris capitulo diximus: nūc de priscis institutis dicere incipimus: sunt autem instituta: mores ratione & consilio comprobati. Diues: trium generum esse hoc loco aperte uidemus. dicitia uero a dite inuenitur.

Initiam stilum: scribere incipiam. nam iniicere est immittere: inserere: imponere: ab in & iacio: quasi introiacere. Initare uero imbuiere: sanctificare: innouare. hoc loco inicere incipere significat. unde initium pricipiū.

Elemēta

Ceterarum: quia non domestica solum. sed externa quoq; commemorabo. Sub optimo principe. s. Tyberio: nec sine adulatione hoc dicit. Elementa. principia: unde quatuor elementa rerū omniū primordia philosophi esse uoluerunt: q̄ ab his gignerentur cuncta: & ideo per similitudinē cuiuslibet rei principium non absurde dicimus elementum. Præsentibus moribus: nam uetera exempla præsentibus auctoritatem præstant. nam quanto maioris auctoritatis esse uidebunt hi a quibus hæc documenta manauerint: tanto ea etiam nobis uidebuntur esse sanctiora.

Liuius

Pud antiquos: hoc institutum apud Liuium libro primo plane dignosci potest: ubi dicit non prius regnum acceptum fuisse a Numa pompilio secundo Romanorum rege: q̄ deos auspiciis ille consu. eret. Is enim in loco edito ascendens lituo spacia descripsit i cælo: ab oriente: ab occidente: a meridie: a septentrione prospiciens: quantum oculi ferre poterant: & partem ab oriente appellauit anticam. ab occidente posticam. a meridie dexteram. a septentrione sinistram. Deinde cum operto capite stetisset: animo concepit: quæ auspicia & qua parte mitti uellet: quibus missis continuo rex creatus est & in regnum acceptus. Auspicio prius sumpto: ab aspectu auium: q̄ & propter earum aspectum itel ligebatur quid placeret: displiceretne diis. Ipso tamen nomine ueteris consuetudinis: qui ex eo q̄ auspices appellantur tamen si auspicia non petant: apparet tamen eos aliquid ex consuetudine maiorū q̄ oībus in rebus auspiciis utebantur retinere. Vnde Lucanus in receptione Martiæ Catonis: ait: Contentiq; auspice bruto. Auspicia: ab aspiciendis auibus: ut dixi: siue prepetibus: siue obscīnibus. nam prepetes aues erant quæ uolatu suo futura prænuiciabant. obscīnes uero quæ non uolatu tantum: sed etiam garritu significabant: quæ instare uiderentur.

Auspicia

balibstarum tormentis undiq; petitam silicum crebris & ponderosis uerberibus procubuisse: omnibusq; & cohortibus & legionibus ipsa carthagine uisam terribiliorem: atq; etiam cruore suo gurgitibus imbutis corporisq; iacentis pestifero afflatu uicina regione polluta romana inde sum mouisse castra: dicit beluæ corium. c. xx. pedum longum in urbe missum.

VALERII MAXIMI LIBER SECVNDVS.

De Institutis antiquis.

DIVES & præpotēs naturæ regnum scrutatus iniiciam stilum tā nostræ urbis q̄ ceterarum gentium priscis: ac memorabilibus institutis. Opus est enim cognosci huiuscæ uitæ quæ sub optimo principe foelicem agimus quæ nam fuerint elementa: ut eorum quoq; respectus aliquid præsentibus moribus profit.

De Nuptiis.

Pud antiquos non solum publicæ: sed etiam priuatim nihil gerebatur: nisi auspicio prius sumpto: quo ex more nuptiis etiam nuac auspices interponuntur: qui quis auspicia petere desierint: ipso tamen nomine ueteris consuetudinis uestigia usurpantur.

Coenarum: hoc institutum satis abhorret a consuetudine nostra & indecorum est ut uiri coenantes recubent; quam consuetudinem adhuc graeci seruant; cubito enim innixi sive prostrati & iacentes epulantur. Sedentes uiri quidam recubabant strati; mulieres uero sedebant. Legitur in uita Catonis quod paulo antequam se Vtica interimeret sedes coenauerit quemadmodum post civile bellum consueuerat; nam ante nisi cum dormiret semper stabat uel nunquam iacebat. Coenitabant; quia ut refert Seruius & Iuuenalis testatur: apud

Seruius

Coenarum cum uiris cubantibus sedentes coenabant; quae consuetudo ex hominum conuiuium ad diuina penetravit: nam Iouis epulo ipse in lectulo: Iuno & Minerva in sellas ad coenam inuitabantur: quod genus seueritatis aetas nostra diligentius in capitolio quam in suis domibus seruat: uidelicet quia magis ad rem pertinet dearum quam mulierum disciplinam contineri.

Quod uno contenta matrimonio fuerat corona pudicitiae honorabantur. Existimabant enim cum praecipue matronae sincera fide incorruptum esse animum: qui post deposita uirginitatis cubile in publicum egredi nesciret: multorum matrimoniorum experientiam quasi legitimae cuiusdam intemperantiae signum esse credentes.

De Spurio scarpilio & uxore.

Repudium inter uxorem & uirum a condita urbe usque ad centesimum & quinquagesimum annum nullum inter-

pitolio enim stratis tribus lectulis conuiuium apponebatur tribus diis: Ioui: Iunoni: & Minervae. uel ut tradit Lilius: sex. ut paulo infra. Iuppiter uero id est simulachrum Iouis statuebatur in lectulo recubans: Iuno & Minerva in sellis confidebant: sed appositis epulis non ipsi dii: sed septem epulones conuiuia celebrabant. Quare autem inuenta fuerint lectisternia Lilius libro. v. docet. Dicit enim grauis pestilentia: omnibus animalibus aestas excepit urbem: cui insanibili perniciem quando nec causa nec finis inueniebatur: libri Sybillini ex senatus consulto aditi sunt: dum uiri sacris faciundis lectisternia tunc primum in urbe Romana facta: per dies octo Apollinem: Latonamque: & Dianam: Herculem: Mercurium: atque Neptunum tribusque amplissimae tum apparari poterant stratis lectis placare: priuationi quoque id sacrum celebratum est tota urbe petentibus ianuis: promissumque usum rerum omnium in propatulo positum: notos ignotosque passim aduenas in hospitium ductos ferunt: & cum inimicis quoque benigne & comiter sermones habitos iurgis & litibus temperatum. uinctis quoque dempta in eos dies uincula: religioni deinde fuisse: quibus eam opem intulissent uinciri. Augustinus quoque de ciuitate dei de his mentionem facit. Conuiuium: alio nomine conuiuium dicimus. nam a conuiuendo dicitur: eo quod inter se conuiuere solent: est enim conuiuere simul uiuere. Quod genus aetate nostra inquit conuiuium fuit: ista minime seruatur. Quia magis ad rem pertinet dearum quam mulierum disciplinam contineri: plus auctoritatis habent exempla dearum quam mulierum.

Quod uno contenta matrimonio fuerant: homines sic existimant id esse uerissimum pudicitiae signum: uno postquam semel tantum cum uiro uixerint: & uno contenta marito. & ita est profecto. nam ut inquit Iuuenalis: Ocius illam extorquebis: ut haec oculo contenta sit uno. Eiusmodi autem mulieres quae uno tantum matrimonio contentantur a uno uxoribus graece dicuntur. id est monogamae: unius matrimonii. Corona pudicitiae honorabantur: quasi pudicissimae dicerentur. Matronae: supple quae non tranfierat ad secunda uota. Sincera fide: pura sincerum dicitur purum quasi sine cera. sicuti mel purum dicimus quod sine cera est. Post deposita uirginitatis cubile: id est post primas nuptias: in quibus uirginitas deponitur. In publicum egredi nesciret multorum matrimoniorum experientiam: nescire publicari. Legitimae intemperantiae signum esse credentes: quia licebat quidem secundas uel tertias agere nuptias: sed tamen non sine suspitione fiebat libidinis cuiusdam intemperantiae: & ideo legitimam intemperantiam appellat.

Repudium inter uxorem & uirum a condita urbe: dicit hoc institutum apud antiquos servatum fuisse. Centesimum & quinquagesimum annum: Aulus Gellius dissentit a Valerio libro quarto ca. iii. Dicit enim memoriae traditum est quingentis fere annis post romam conditam nullas rei uxoriae neque actiones neque cautiones in urbe romana aut in latino fuisse: quoniam pfe

A. Gellius

cto desiderabantur: nullis etiā tunc matrimoniis diuertentibus: Seruius quoque Sulpitius i libro quē composuit de dotibus: tum primū cautiones rei uxoriae necessarias uisas esse scripsit: cum Spurius Scarbilius cognomentū fuit: uir nobilis diuortiu cum uxore fecit: quia liberi ex ea corporis uitio nō gignerentur: anno urbis conditae: quingentesimo uigesimo tertio. M. Attilio. P. Valerio consulibus: atque is Caruillus tradidit uxore quā dimisit egregie dilexisse: carissimāque mox eiusgrā habuisse: & iusiurandi religionē aio atque amorī peruertisse: quo iurare a censoribus coactus erat: uxorem se libe-

rogare habendorū gratia habitu rum, alio loco dicit idem Gel lius hoc diuortium fecisse de amicorū consilio quod sterilis esset Dionysius. Quod autē lex ait: hāc de mulieribus pulchre se habuerint teste diuturnitas. cō stat enim intra quingentos uigin ti annos nullū romae fuisse di uortiu centesima & tricesima olympiadē cōsulis. M. Pompo nio: & C. Papirio: quod primū uxore suā dimisisse dicit Spu rius seruilis uir nō obscurus iurare coactus a censoribus libe rogratia se matrimoniū co lere. erat autē ei cōiunx sterilis: quo tamē facto quod ob necessi tate populo inuisus fuit. Steri litatis cā: uitio corporis: quod uelicer filios nō cōciperet. Vo cantū. si uirō quis nonnulli di uortiu fecerint: hoc tamen in stitutu seruauere: ut matrona rum corpora quae in ius uocarentur: ab obstetricibus non pertractarentur. ut pudicitiae decus nō uio latū maneret: hoc autē fiebat: quia mulier quae sterilis ēē dicebatur nō sua cā hoc fieri dicebat: & iō adhibebatur obstetrices: quod illius corpus pertractaret: sed eae quae in ius uocabant nō pertractabant. in uiolata stolae: nolebant nec uestem quidem attingi mulieris in ius: ut honor mulieris oīno seruaret & stolae casus nominatiuus est & graecum σκολη σκολη hae stolae huius stoles: & ē propria uestis muliebris ad talos usque demissa.

stola

In iusum: hoc institutum quod apud maiores fuit non memoria solum. uerū etiam lau de uidetur esse dignissimum: quod mulieres romanae sine usu uini fuerint: idque Vale. ualde probat: sicut & probandū est: hoc autē iō censuerunt: quia uidelicet ad in concessam libidinē proximus sit gradus: nā ubi uino calent mulieres facile labuntur in libidinē: unde Terentius: sine cerere & bacho friget uenus. putabant ergo mulieres pudicas esse posse: si uino se abstinere: & sine dubio uinum ē magnū libidinis irritamentum: unde Aulus gelius de noctibus atticis dicit: non minori poena affici consueuisse mulieres: quae uinū bibisse deprehende rentur: quam si aut probrū: aut adulteriū cōmisis sent. poena autē capitalis est. Dionysius quoque li bro primo. Delinques inquit uxor in aliquo iudicem & magnitudinis poene domū forciebat eū qui lefus erat: cognati namque simul cū uiro de his iudicabant: in quibus erat corporis corruptio: de eo quod peccatorū omnium uidetur grauis minimum: si qua inuenta esset mulier uinū bibens: nā utraq; hae mulieri morte concessit romulus: Metellus quia uxorem uinum bibisse deprehendit: eam intere mit: roma autem & in uniuerso latio: uino quod prisca lingua temetum appellatur: mulieres absti nebant: unde etiam abscentiae dictae sunt lauretani: passum murenā: pro uino bibebant: cognati eorum osculum afferebant: ut si uinum bibissent deprehendere possent. A libero patre intem perantiae: ex ebrietate proficiscitur libido. Libero. Bacho: nam liber ille uidetur esse qui uim aliquanto plus sumpserit quam necesse foret: utpote sibi omnia licere existimans: & hinc liber no men accepit. Comitatis genere temperata esset indulgem: suauitatis seueritas & remissio duae sūt extremitates comitas media est inter utranque: nam omnis uirtus semper in medio duarum extreni tatum posita est. seueritas est cum aliquis nec punctim quidem a ueritate discedit. Remissio cum omnia animi quadam abiectioe remittit: comitas utranque temperat extremitatem: nam & si se ueritas uirtus est: non tamen usque adeo ad calculum redigendi sunt mores. Conciniorem effice rent summa cum diligentia: conuenientiorem speciosiore: nec a cano deducitur: ut quidam exi stiment: quod si esset concinū penultimā breuem haberet quae longa est: sed cinus erat potionis genus: quod ex diuersis rebus fieri solebat: quae rerum uarietas suauem potionem reddebat: unde concinū dicitur conueniens & congruum & concinare significat facere. Plautus auces priusquam escam effundit concinauit aream. Capillos cinere rutilarunt: hanc consuetudinem & mulieres nostrae facile seruant: ut cinere calefacto rubicundos capillos reddant.

Dionysius

Rutilarunt: rubicundos reddiderunt: nā rutilū dicimus rubicundū fulgidū clare coruscū idē rutilare fulgere rubicundū facere. Non nulli enī: occurrit tacitæ quæstioni: quia dixerat aliquis hoc uiros uxoris nō debuisse permittere quæ fortasse his ornāmētis famosiōres factæ: amōres aliōz in se elicere potuissent: & iuuenū aīos sollicitare: respondet: ergo Valerius dicēs iō concessisse uiros mulieribus hunc ornātū: quia adulteros nō metuebant. Tunc illis tēporibus cū pudori maximus honor habebatur. Subfessorū: insidiatorū: subfessor pprie dicit qui delitescit ad aliū occidēdū p

Subfessor

rutilarunt. Nulli tunc subfessorū alienorū mīmoniorū oculi metuebant: sed pariter & uidere sancta & aspici mutuo pudore custodiebant. De Sacello deæ Viriplacæ.

Quotiens uero inter uirū & uxore aliquid iurgii intercesserat: in sacellū deæ Viriplacæ: quod est ī palatio ueniebant: & ibi inuicem locuti quæ uoluerāt contentione animorum deposita cōcordes reuertebantur. Dea nomē hoc a placandis uinis assueta fert: ueneranda quidem & nescio an præcipuis & exquisitis sacrificiis colenda utpote quotidiana ac domestica pacis custos pari iugo charitatis ipsa sui appellatione uirorum maiestati debitum ac foeminis reddēs honorē. Aliud institutum.

Iuiusmodi inter coniuges uerecundia: quid inter ceteras necessitudines nōne apparet cōsentanea? nā ut minimo iudicio maximam uim eius significem aliq̄ diu: nec pater cum filio pubere: nec socer cum genero lauabatur. Manifestum igitur ē tantum religiōis sanguinis & affinitati q̄m ipsis diis immortalibus tributū: quia inter ista tam sancta uincula non magis quam in aliquo sacro loco nudare se nefas esse credebatur.

De conuiuiō cagnatorum:

Conuiuium etiam solenne maiores instituerunt: idque eucharistiam appellauerunt: cui præter cognatos & affines nemo interponebatur: ut si qua inter necessarias personas quærela ēē orta: apud

mo pōt ēē iudicio: q̄to ī honore habita fuerit pudicitia. Minimo: q̄ res q̄uis minima sit: tñ uim maximā h̄z. Filio pubere: filio adolescēte: ē. n. puber q̄ ad adultā aetate puenit: q̄. xiii. anno terminat a pube: i. corporis pudētia dīctus q̄ ea loca tūc primū lanuginē ducūt: q̄ tūc puberes esse putant: cum xiiii. annū īpleuerint: q̄uis alias nūdū pubescat: tūc tñ ex hitu corporis pubertatē oñdūt: & generare pnt. dī ēt pubis: uñ eius cōpositū hic & h̄c ī pubis: Vir. ī pubis Iuli dixit: pubes uero collectio iuuentū: hoc ē iuuentus: ut studiosa pubes: ipa quoq̄ aetas pubes dī: & pubertas: pubes lanugo: barbæ pars pudēda corporis. Ci. li. officior. i. in cap. de uerecūdia: q̄ dīngt more nfo uenustius: cū parentibus pueros filii: cū soceris generi nō lauāt. retinenda ē igit uerecūdia huius generis p̄sertim natura ipsa magistra. Nudare: deponere uestimēta: quibus depositis quodāmodo pudorem deponēbāt: sicut scribit Hesiodus: mulier simul cum ueste pudorem exiit. Sanguini: ad id refertur: quod dixit Hesiodus pater cum filio non lauabatur. Affinitati: ad id quod gener cum socero.

Cicero

Hesiodus

Triplex ē conuiuiū. i. philosophicū: cui tñ phi & sapiētes iter sūt de sciētiis disputātes: aliter politicū. i. ciuile: q̄ sit a ciuibz: & ad hoc iurant affines & cognati: sit at maxie ī festis solēnibz: ut puta ī festis natiuitatis & similibz. tertiū uulgare appellat q̄ a uulgaribus sit: sed de politico loq̄t hoc loco quor aūt debeāt ēē cōuiuiā Aulus gelius declarat li. xiii. ca. x. Solēne: a solo & āno dī solēnis q̄ semel ī āno celebrari cōsueuerit: s̄pe ēt p singulari accipit. Charistiam: Gratificationē a græco deducit: nā gratifico significat. Interponebatur: nemini interesse libebat. Necessitas: necessitudine cōiunctas nam illos necessitate cōiunctos dicimus: qui uel aicitia uel p̄pinq̄tate uel affinitate copulati sunt.

Triplex conuiuiū

Sacra mensa: id est apulas: nam omnia quae mensis apponuntur, sacra putabantur: quia ex his anteq̃ uescerentur primitias semper deo offerebant. Fautoribus: scilicet cognatis & affinibus: & qui erant inter se sanguine coniuncti: ideo sauebant potius concordia.

A. Gelius

Senectuti: quia inquit adoleſcentes i honorē habuere senes: ut cōe. adoleſcētibus p̄ces eē uiderent: nā ut inquit Gelius nulli rei maior honor tribui q̃ aetati solitos. Maioresq; natiua minoribus collebat ad deū p̄pe & parētū uicē: atq; oī i loco oīq; sp̄e honores prior

res potioresq; habitū sūt a cōuiuio quoq; ut scriptū ē in antiq̃tatibus seniores a minoribus domū reditebant: eūq; morē accepisse romanos a laetitia moniis traditū ē: apud quos ligurgi legib; maior omnium rege honor maior aetati habebat: sed postq̃ soboles ciuitati necessaria uisa ē: & ad p̄lē populi frequentāda p̄misi atq; inuitamētis usus: fuerit: tūc anlati q̃busdā i rebus: q̃ uxore q̃ liberos haberēt: senioribus neq; liberos: neq; uxores habentibus sicuti capite legis iuliae prior ex cōsulis fasces sumēdi potestas sit: nō qui plures aēos nactus ē: sed qui plures liberos q̃ collega aut i sua p̄tate h̄z aut bello amisit: sed si par utriq; numerus liberorū est: maritus aut qui in numero maritorū ē p̄ferat: si uero ambo mariti: & patres totidē liberorū iunt: tū ille pristinus honor instauratur: & qui maior natus est prior fasces sumit: super his aut q̃ & celibes ambo sunt: numerū filiorū habet: aut mariti sunt & filios nō habent: nūhil scriptum in lege de ea re ē: solitos tū audio qui lege potiores essent: fasces primi mensis collegis concedere: aut longe aetate prioribus aut nobilioribus multo: aut secundū cōsulatū in euntibus.

Cumulatū: plenū perfectū amplū. Circūspectū: honorabile quod omni ex parte diligenter obseruarent. Quo cit. in quo senatus habere: uidelicet seniores in curiā congregabant. Patribus conuulsi sunt qui existimant oēs senatores ab inſio cōstitutae curiae patres conscriptos fuisse appellatos: q̃ omnes uno tēpore simul scripti essent: sed uehementer fallunt: nā ut tradit Lilius Romulus ab inſio curiā inſtituit: & ceterū delegit senatores: siue q̃ numerus ille sufficere uidebat: siue q̃ plures nō erāt qui delegi possent. deinde cū ip̄erio ro. auctū esset: & opus esset pluribus cōsultantibus: alii ceterū additi sunt: regnate tarquinio prisco: q̃ superioribus additi sunt appellati cōscripti: cū aliis scripti: deinde p̄cedente tēpore oēs conscripti fuere appellati. patres aut dicti: q̃ non secus patriae curā habebāt q̃ p̄ces filius habent: senatores uero a senectute. Affixi: ostendit diligentem curā adoleſcētū: ut nec p̄cētū quidē hore a ualuis descenderent: affixi ergo inherentes. In statione: appellat expectationem illam quādā stationē inā stationes loca sunt an fores castrorū ubi stare custodes castrorū consueuerūt: & altando dictae sunt stationes q̃q̃ & ipsi custodes stationes saepe uocantur. Statio quoq; ubi ad tēpus stat naues. nā portus ē ubi hiemant i motus ab accessu uentorū uoluntaria aut dicta ad dīstā stationis castrorū nā forte excipiebant q̃ custodias facerent: & sicut illa fortuita: si forte ita haec uolūtaria statio erat. Corpora: ad sustinendos labores. Animos: ad perseuerantiam. Impigre: prompte strēnue. In lu. in manifestatiōe. Meditatione: exercitatiōe: nā graeci dicunt μελετω: quod nos meditor inde: quoniam adoleſcentes principium alicuius actionis inueniunt ad rem ip̄am tractandam ueniunt: nō nihil ingenii suū & uires exercebāt: & appellatur meditatione: id est exercitatiōe: ut cū iuuenes in cāpo marcio exercebant equū ascendere: iaculū mittere: cursu palestra contendere: & haec quādam praeludia dicebant: id est meditationes. In lu. cū rempus esset i quo uirtutes suas ostentare possent. Ipsi do. quia magno in honore senes habebant & ea proſequebant: quae ad maiestatem eorū uenerandā pertinebāt doctores efficiebant. Inuitati ad hoc quoq; institutū seruebat: ut si ad coenam inuitati fuissent uel a propinqs uel a sodalibus: priusq̃ discumberet diligenter scisciterent: qui nā essent uenturi ad coenam ne discubendi officio senē quēpiam puenirent. Ne se. ne anteq̃ seniore uenissent: & suo quisq; loco discubissent eos discubitu praeuenirent: q̃ eis non mediocri uitio ascribi intelligebatur. Mensa: scilicet secunda: nam duabus mensis tantum maiores utebantur. una carniū. altera pomorū. Virgilius. Et mēsa grata secundae. Priores consurgere: nostris temporibus contrarium est: nam iuniores priores surgunt. Ex quibus: ex hac diligentia apparet quam moderati fuerint in sermone.

sacra mēsa & iter hilaritatē animorū fautoribus cōcordia adhibitis tollerēt. De honore ip̄so senibus a iuuenibus.

Senectuti iuuentus ita cumulatū & circūspectū honorē reddebat tāq̃ maiores natu adoleſcētū cōmunēs p̄ces essent: quo circa iuuenes: senatus die utiq; aliquem ex patribus conscriptis: aut propinquum: aut paternum amicum ad curiā deducebāt: affixiq; ualuis expectabāt: donec reducēdi officio etiam fungerent: qua quidē uoluntaria statione & corpora & animos ad publica officia sustinenda impigre corroborant: breuiq; processu rerū in lucem uirtutū suarū uerecūda laboris meditatione ipsi doctiores erāt. Inuitati ad coenā diligenter quarebāt: qui nā enim conuiuio essent interfuturi: ne senioris aduētum discubitu praecurrerent sublatāq; mensa priores consurgere. & abire patiantur: ex quibus apparet coenae quoq; tempore q̃ parco & quam modello sermone his praesentibus soliti sint uti.

Maiores na: diligentes quidē erant iuuenes in uenerandis senibus: at non minus informādis ad capassendas uirtutes iuuenibus studiosi diligentesq; senes erant: idq; per exempla uirorū illustriū praeceptorū & eorum clarissima gesta. Ad ti. ubi erant tibicines: q canebant praeclarorū uiroꝝ res gestas: Cato in originibus dicit solitos esse i epulis canere cōuiuas ad tibicinē de clarorū uiroꝝ uirtutibus: idē Tullius li. i. tusculanag. q̄stionū: sero igitur poeta a nostris uel agniti uel recepti q̄q̄ est i originibus. solitos eē i epulis canere cōuiuas ad tibicinē de clarorū hominū uirtutibus. Itē eodem libro. q. iiii. nā cū carminibus soliti illi eē dicant: & praecepta quā dā q̄ occultius tradere: & mentes suas a cogitationū intentione cantu fidibusq; ad tranquillitatē traducere grauis

simus auctor in originibus dixit Cato: morē apud maiores hunc epulag. fuisse: ut deiceps qui accubarent canerent ad tibiam clariorū uiroꝝ laudes atq; uirtutes carmine cōprela quae carminibus celebrata erant.

Pangebant: canebāt. Alacriorem. Promptiorē emulatiōē quasi q̄dā iſſamati ai adhortatione. Quid hoc: commēdat hanc maiorē cōsuetudinē. Pubertas: adoleſcētia: puber etiā dicit ille qui primā barbā lanuginē mittere coepit graeci & λον appellāt: unde iulius dicit est Ascanius. Canis: seniorib; & iuuenes seniores obseruabāt ut senes uicissim iuuenes ad honores puehebāt. Defuncta aliter effecta. i. uiribus exhausta. Inredientes: qui ingrederentur uitam agendis rebus occu-

Cato

De maioribus dantibus exēplū uirtutis iuuenibus.

Maiores natu in cōuiuas ad tibias aegregia superiorum opera carmine comprehēsa pangebant. quod ea imitanda iuuentutem alacriorem redarent.

Quid hoc splēdidius? quid etiā utilius certamici?

pueritascanis suum honorē reddebat. defuncta uirū cursu atas: ingredientes auctuosam uitam fauoris nutrimentis prosequēbatur: quas athenas? quā scholam? quā alienigena studia huic domestica disciplinae praeuleri? Inde oriebant camilli: Scipiones. Fabricii marcelli: Fabii ac ne singuli iperū nostri lumina simul procurtendo sim longior: Inde in quā celi clarissima pars diui fulserunt Caesares. Adeo autē magna caritate patriae tenebantur: ut arcana consilia patrum cōscriptorū multis saeculis: nemo senator enunciauerit. Q. Fabius Maximus tātū mō: & is ipse per iprudentiam de tertio punico bello indicendo quod secreto in curia erat actum publico Crasso ruspetens domum reuertenti in itinere narrauit: memor cum triennio ante quaestorem factum: ignarusq; nundum a censoribus in ordinē senatorum electum quo uno modo ēt his q̄ iam honores gesserant aditus in curiam dabatur: sed quamuis:

patam: & ubi opus aliquod agēdum erat. Vita auctuosam: in qua rēpu. administrare & honores gerere coepissent. Athenas: quia constat athenas urbē fuisse nobilē ex qua artis disciplina manauit ad nostros. Quā scholam: scilicet philosophorū: qui praeceptis uitam humanā instituunt: & scribitur schola per aspirationē teste festo: nā α κ κ λ α γ ο ο: id est uaco deducitur: q̄ ceteris rebus onnissis studiis liberalibus uacare pueri debent. Quā ali. stu. notanda constructio cum dixerit alienigena quā si declines alienigenus na nū: quod antiquorū fuit: nunc tātū hic & hāc alienigena. Inde oriebant: quod ita sit res ipa declarat: ab hac enī uiri praestantissimi nati sunt: qui iperium peperere romanū.

Camilli: similes camillo & ceteris. Ne sim lon. si dicēdo quasi dicat: ut uno concludam. Adeo autē ma. quā amariſſimi reipublicae fuerint romani ex hoc iſtituto deprehendit: q̄ quā i senatu secreta fuissent archana tenebantur. Archana: secreta componitur ab archa: nam sicut quā reponunt in archa secreta sunt: ita arcana consilia dicimus quā in pectore ueluti archa concluduntur. Tertio punico bello: saepius agitatū est de tertio punico bello: & tertio dixi q̄ fuit primum & secundū: pri. mū quod cōfecit. C. iul. cātius i quo Marcus atilius regulus captus fuit & graui supplicio affectus secundū cui finē imposuit Scipio africanus superior. tertiū. P. Scipio africanus inferior cōfecit cō. stat sapi. agitatā fuisse hāc rē i senatu: q̄ duo p̄statiſſimi uiri iter se diffēciebāt. Cato. f. & P. Scipio nascica: nam Cato sensiebat bellū inferendū & succedēte uictoria euerdēdā eē Carthaginē: q̄ saepe foedera frangeret totiesque rebellaret. At Scipio contra relinquendam esse: ut bellum illum exercitatio quaedam foret iuuentuti romanae quā bellis assueta ociosa esset: nullo modo posset. Verēbatur enim id futurū quod euenit: ne subacta carthagine: debellatisq; exteris gentibus: cum deessent hostes: in seipsos arma conuerterent: tñ secundum Marcis Catonis sententiam factum est senatusconsultum: ut bellum carthaginensibus inferretur: & subacta Carthago euerteretur. Ci. Cicero

Cicero

ero in Catone maiore: ubi Catonem inducit de se loquentem: ego inquit quomodo Carthaginiam diu male cogitanti bellum sit inferendum multo antea denunciaui: de qua uereri non desinam antequam illā exoisam cognouerō. Memor cum triennio ante quaestorem factum ignarusq; dicit quare per iprudentiam hoc fecerit Fabius: credebatur enim hunc in numerum senatorum electum: quia meminerat triennio ante fuisse quaestorem: & post quaesturam patebat aditus ad ordinem senatorium. Aditus incuriam dabatur: ut & ipsi senatores curiam ingredi possent.

Honestus: quia se legitime excusabat & crederet illum senatorem esse. Obiurgatus: increpatus iurgium inter amicos: lis est inter inimicos. Optimum atq; recte dicit: nam cum aliquid consilii capitur de gerenda republica: & praesertim cum de bello agitur foeliciter euenire solet si occultum fuerit. Administrandarum: quia ea taciturnitas est: quae facit ut res optime gerantur. Labefactari: corrumpi.

Ergo cum Asia rex: exemplum adducit: ex quo probat quod dixit maximam fuisse maiestatem consiliorum: quae in senatu seruata est: Eumenes rex Asiae indicauit romam

ut bellum romanis inferret: quod re cognita senatus censuit bellum indicendum esse per se regi: & exercitum prius quoque tempore comparauit: deinde provinciam macedonicam paulo Emilio extra ordinem tradidit: & prius praeses uictus captus & ductus est in triumphum quem sciri potuerit: quod ab eumene rege nunciatum: quod romanum a senatu fuisset. Ergo: quia non leuabat taciturnitatem uiolari. Fidem erat & aliter: est quasi diffinitio curiae: quod est curia nil aliud nisi fidem pectus & aliter reipublicae: quod admodum ea quoque animus non solum conscius est secreta in pectore nostro seruare: ita archana consilia reipublicae in pectore curiae reponunt atque seruare. Munitum & uallatum: translatio sumpta ab oppidis & castris quae muniuntur & uallantur. Abiecta priuata: dicit hanc fuisse consuetudinem: ut ingressuri curiam omnem curam priuatam deponerent & publicam sumerent. Itaque non dicam unum sed neminem audisse credentes quod tam: id magis mirum ac proprie incredibile uidetur esse: quod cum res gererent iter multos senatores ita occulte erant: ut si in paucis ageretur. Ne graecis quidem. Legitur in uerbinis quod Cicero dicit se accusatum fuisse: quod cum Syracusis esset senatui Syracusano graecae locutus esset.

Cicero

Quin etiam ipsos linguae uolubilitate: non solum non dabant responsa graeca cum possent: sed cogebant eos per interpretes latinam loqui uolubilitate ideo dixit: quia graecia loquacissima est: & ad fingendum paratissima: unde Horatius. Grauis ingenium grauis dedit ore rotundo: musa loqui.

Excussa per interpretem loqui: explosa expulsa. Sed etiam in graecia: non in urbe solum cogebant legationes gentium exterarum in senatu loqui latinam per interpretes: sed etiam magistratus suos apud exterarum gentes idem facere uoluerunt. Nec illis deerant studia doctrinae: occurrit taciturnitati: quia diceret aliquis: nolebant hoc fieri romani: quia studia graecarum litterarum ignorabant: dicit hoc non fuisse immo omnium generum studiosissimos fuisse romanos: sed imperii sui maiestatem seruare uoluisse. Pallium togae subiici: non oportere romanam dignitatem subici graecis immundiciis: nam pallium pro graecis philosophis intelligit. togam uero pro romanis: quia sicut pallio graeci utebantur philosophi: ita toga romani: unde Virgilius Romanos rerum dominos gentemque togam: unde etiam comedias alias dicere solemus palliatis: alias togatis: palliatis in quibus aliquid grande continetur: sicut comedia amphitruonis in qua introducuntur reges: & dii: ut Iuppiter & Mercurius: togatis uero quae magis quotidiani sermoni conueniunt. Pallium togae: eloquentiam graecam subiici debere maiestati romanae. Indignum esse existimantes: turpe & non tollerandum. Illecebris: blandiciis: Iuuenalis. Non possum ferre quiritis graecam urbem. Solinus in capitulo de homine dicit quod Cato censorius saepe censuit graecos urbe pellen-dos. Suauitati litterarum imperii pondus & auctoritatem donari: propter eloquentiam & philosophiam.

Solinus

honestus error fabii esset uehementer tamen a consulibus obiurgatus est. Nunquam enim taciturnitatem optimum ac tutissimum administrandarum rerum uinculum labefactari uolebant.

De Eumene rege Asiae.

Ergo cum Asia rex Eumenes amantissimus nostrae urbis bellum a rege persae aduersus P. R. comparari senatui nunciasset: non ante sciri potuit: quod autem ille locutus esset: aut praeses respondissent: quod captum per senatum cognitum est: fidem erat: & aliter. R. Pub. pectus cura silentii: salubritate munitum: & uallatum undique: cuius limine intrantes abiecta priuata caritate publicam induebant. Itaque non dicam unum: sed neminem audisse credentes: quod tam multorum auribus fuerat commissum. Magistratus uero prisci quod tropaeum suam populique Romae maiestatem retinentes se gesserint hinc cognosci potest: quod inter cetera optine dae grauitatis indicia illud quoque magna cum perseverantia custodiebatur: ne graecis unquam nisi latinam responsa daretur: quod et ipsos lingua uolubilitate qua plurimum ualere excussa per interpretem loqui co-gebatur. non in urbe tantum nostra: sed et graecia & asia: quo scilicet latinam uocis honos potest esse gentes uenerabilior diffundaret: nec illis deerant studia doctrinae: sed nulla non in re pallium togae subiici debere arbitrabatur indignum esse existimantes illecebris & suauitati litterarum imperii pondus & auctoritatem donari.

De Caio Mario.

De Caio Mario. Quod cum Syracusis esset senatui Syracusano graecae locutus esset:

Vapropter ostendit secundū hoc institutū ab eiusmodi doctrina alienum fuisse. C. Mariū ut propterea improbari non debeat q̄si rusticus: sed summope laudari. hoc ideo dicit quia rusticitatē quādam sibi obiciebant: q̄ a litteris se abstinuisset: q̄a minime idoneus esset eiusmodi humanitatis studiis: sed hic laudandus ē. q̄ se militariū studiis exercuerit sicut Salu. uoluit. dicit. n. Mirio ad capiendū cōsulatū p̄ter familiā ue rustatē: omnia abūda erant: industria p̄bitas militiā magna scia: & reliq̄ paulo in-

Vapropter non omnes dānandus rigoris rustici crimine Cai Mari: qui gemina laurea coronatam senectutem tuam numidicis & germanicis illustrem trophæis uictor deuictæ gētis facundia polliorem tuari noluisse. Credo ne alienigina ingenii exercitatio ne patrii ritus ferus transfuga existeres.

Vis ergo huic consuetudini: qua nūc græcis actio nibus aures curiæ exsurdantur ianuam patefecit: et opinor molo rhetor: qui studia. M. Ciceronis iacuit: cum nāq̄ ante omnes exterarum gentium i senatur sine interpretare auditum constat: quem honorem non in merito cepit: quoniam summā uim romanæ eloquentiæ ad iuuerat. Conspiciæ felicitatis arpinas: unicum: siue litterarū gloriosissimū contēptorē: siue abundantissimū fontem itueri uelis.

De. Q. Fabio maximo.

Maxima autem diligentia maiores hunc morē reuenerunt: ne quis se inter consulem & proximū lictorem: quous officii causa una progrediretur interponeret. filio dūtaxat & ei puero ante patrem consulem ambulandi ius erat: qui mos adeo prinaciter retentus est: ut. Q. Fabius maximus quinquies consul: uir etiam pridem summæ auctoritatis: & tunc ultimæ senectutis a filio consule inuitatus: ut inter se & lictorem procederet. ne hostiū faminitum turba ad quorum colloquia descendebāt elideret:

Stus: legatus Metello in numidia criminando consulatū adeptus: ingurtā caprū an currū egit: i proximo annū cōsul ultro factus cibros i gallia apud aq̄s sextias teuthonas in italia i capō sanidio uicit de hisq̄ triūphauit: de hoc germanico triūpho. Ianus dicemus i ca. de pudicitia. Credo: supple hoc fecisti. Alienigina exercitatione: ut pote græca: q̄si alterius ingenii: apud Plutarcū illā de Mario legitur solitum dicere ridiculum esse illorum discere litteras: quorum magistri seruirent.

Vis ergo: quærit & deinde rīdet: quis nā fuerit ille auctor q̄ primus ausus fuerit græcam linguam introducere in curiā romanā: quæ adeo celebris ē: ut aures senatus græca faciūdia obtundant. Quis ergo: q̄nq̄ de ita seruabant dignitatē suā romani: ut nemo i ea curia nisi latinæ loq̄ posset. Esurdant: obtūdūtur: usq̄: adeo nūc oēs græci loquūtur: ut quodāmodo obtundant aures: cū nihil nisi græce loq̄ audiāt. Molo: Molo Apollinius rodi fuit apud quē eloquentiæ studuisse Ciceronē cōstat. Rhetor: inter rhetorem & oratorē: hoc interē q̄ rhetor est ar: nis p̄fessor. i. q̄ de arte præcepta traditorator q̄ ex arte dicit. Quē honorē: ne id q̄d ē merito concessum est moloni: nā ipe auxerat Ciceronis ingenii i quo Ro. florebat eloq̄ntia. Cōspiciæ fœ. dicit inuenire se arpinatē summæ felicitatis fuisse: siue illū cōtēptorē l̄rag dixeris: siue amatorē: nā uter q̄ de municipio arpinati fuerat: C. f. & C. Marius. Gloriosissimū cō. f. mariā. Abūtantissimū fon. C. i. Arpinatū: refert ad titrūq̄: nam arpinas ē nomē patrium: & significat de oppido arpinati.

Maxima autē: semp cōsules ro. xxiiii. lictores p̄cedebāt: & secures uirginæ: fasciculis al ligatas gestabūt: q̄ fasces dicebant. Filio. f. cōsulis & hoc p̄cipiū filii seruāt tpe n̄o lus: p̄tās Fabius maxi. In s̄nitiū b̄n signauit. Pridē: priori ætate: cōmēdat Fabiū a multis p̄tibus: a potētia: cū dicit: maximus a dignitate: cū dicit q̄nq̄ s cōsul: ab auctoritate: dū dicit uir summæ auctoritatis: ab ætate: dū dicit ultimæ senectutis. P. Craf.

fra dicit: ubi primū ætas militiæ patiens fuit stupēdiis faciē disnō græca faciūdia neq̄: urbanis mūdiciis sese exercuit. itē i orōne ad populū: nō ego iquit græcas l̄ras didici: q̄m pagē placebat eas discere: q̄ ad uirtutē doctoribus nihil p̄fuerāt. Rigoris: duritiæ: quia durus ad studia l̄rag fuit: Cicero p̄ archia poeta: & ipi illi. C. Mario: qui durior ad hæc studia uidebat iucundus fuit. Gemina lau. q̄a triūphatē coronati al bis eq̄s uinctis in capitolii: p̄cedētibuscaptiuis: & subsequēte exercitu & uniuerso ferme populo uehebatur. Numidicis: nā in numidia ingurtā uicit: & prouinciā illā romano subegit impio. Germanicis: quia gallos teuthonas senones cibros: q̄ in undatione aquæ p̄ia pulsi cū in italiā descēdissent: cū l̄beris & cōiugibus eo aīo ut aut nouas sedes ipetrarēt: aut pulsis romanis ipi regnarēt: is uirtute sua fudit atq̄ deleuit: teuthonas priores aggressus apud sextias aq̄s sub ipis alpiū radicibus: cibros deīn in italia iter Veronā & Tridētū: i capō quē canidiū uocant siue sanidium

Cicero

Plinius

Marii dictum

Apollini us Molo

Cicero

Sueßam

Seneca

Apparete

Tarentū

Flame

Cicero

pellata est. Hoc Cicero offendit multis in locis; & præcipue in Catone ma. Dicit ergo ut est consuetudo gratiæ. Verbis; ut nec adderent quicquid nec diminuerent. Antiqui moris; uidelicet ut non plus in legatione diceretur quàm a senatu uel a populo mandatum esset. Dolor nullus dolor maior est quam qui ex contumelia nascitur; nam ut inquit ille; Asperat in medio damna dolore pudor.

Finem profecto: sicut legimus in historia: nullus unquam in urbe pulchrior aut speciosior triū-
phus intrauit ante hunc diem. nil nisi pecora Volscorum; greges Sabinorum; carpenta Gallog; & fra-
cta Sannitum uidisses arma. Tunc si captiuos aspiceres: erant molosi; thesali; macedones; brucius;
appulus atq; lucanus. Si pompas; auge; argentum. purpura; signa; tabulae; tarentinaq; deliciae; sed ni-
hil libentius po. Ro. aspexit; q̄ illas quas timuerant cum curribus suis belluas; quæ nō sine sensu ca-
ptiuitatis submissis ceruicibus uictores equos sequebantur. Quibus ad inui. diu abun. bene ad iui-

tumelia grauissimus sentitur: conuelli non potuit: finem pro-
fecto fruendarum opum: quibus ad inuidiam diu abundaue-
ras tarentina ciuitas quæsiisti. Nam dū horride uirtutis in seip-
sum cōnexum stabilimentum nitore fortunæ præsentis infla-
ta fastuose stimas in præualidum imperii nostri mucronē cæ-
ca & amens irruisti. Sed ut a luxu & perditis moribus ad seue-
rissima maiorum instituta transgrediar. antea senatus assidu-
am stationum eo loci peragebat: quod hodie senaculū appel-
latur: nec expectabat ut edicto contraheretur: sed inde citatus
protinus in curiā ueniebat: ambiguae laudis ciuem existimans
qui debitis R. P. officiis non sua sponte sed iussusungeretur
quia quicquid imperio cogitur exigenti magis quam præstan-
ti acceptum refertur.

Aliud institutum contra tribunos plebis.

contra Messapios enim & Lucanos Alexandrū Moiosorum regem accersierunt. Antea quoq; Archy-
damum Agesilai filium; postea Cleonymum & Agatoclem; deinde Pyrrhum: quo tempore aduer-
sus Ro. bellū conflauere. auctor Strabo. ergo finitime ciuitates omnes tantæ rerum omnium affluē-
tiæ inuidebant: uel quia tantopere propter diuitias eras elata ut populi uicini superbiam tuam su-
stinere non possent. Horrida: Dura ad labores tolerandos non. molis propter luxum diuitiarum.

Virtutis: scilicet Romanæ. in seipsum cōnexum ideo dicit: quia nullo extrinsecus adminiculo
uirtus indiget: sed seipsa contenta est: nam Romani tantas uires habebant ut per se bellum sine alio
rum auxilio gerere possent. hoc ideo dicit: quia Tarentini multorum populorum & ciuitatum ar-
mis adiuti fuere: nam molesti Thesali Macedones; brucii campani; apuli lucani; atque ipse clarissi-
mus græciæ rex Pyrrhus pro Tarentinis incitatissimo animo consurrexerunt: & socia arma iunxe-
runt: Romani suis contenti opibus & armis aduersus tot populorum potentiam nō solum audacter
sed etiam foeliciter bellum gessere. Fastidiose stimas in præualidum imperii nostri: paruifaciens:
alii habent fastuose & significat superbe: declinatur autem fastus fasti; & significat librum in quo fa-
sti dies continentur: nam fasti etiam libri dicebantur quos consules habebant: in quibus reges & con-
sules scribebantur a fascibus dicti: id est a potestatibus: unde Ouidii libri fastorum dicuntur q̄ in
his de fastis diebus tractetur: fasti uero dies erant quibus licebat fari cum populo: ne fasti quibus fa-
ri non licebat: & ut dixi cum eiusmodi librū significat: secundæ est declinationis licet aliquando &
quarte inueniatur in hac significatione sed raro: fastus enim quarte tedium superbiam contemptū
que significat. Virgilius: Stirpis achilææ fastus iuuenemque superbum. Seruius in expositione hu-
ius loci. Fastus inquit: id est superbiam & est quartæ declinationis: nam liber qui dierum habet com-
putationem secundæ declinationis est: unde errasse uidetur Lucanus dicendo: Nec meus eudoxi uir-
cetur fastibus annus. Sed ut a luxu: Valerius quia uidebatur quodammodo ab eo egressus esse qd̄
instituerat inquit: quia diximus de luxu Tarentinorum & eorum superfluitate. quæ illos ad eam in-
faniā deduxerit: ut Romanos irritari auderēt: nūc reuertar ad rigidissima maiorum nostrorum instituta.

Luxu: Quia constat hanc urbem opidentissimam fuisse & omnium rerum abundantē. Antea
senatus: Hoc quoque institutum seruatum est. Senaculum: Eo q̄ locum illum senatores frequē-
tare solebant. Edicto: uidelicet ut præcones mitterentur: qui hostiatim senatores in curiam ueni-
re iuberēt. Ambiguae laudis: laudat hoc propositum: illi enim ambiguae cuiusdam fidei uidetur
esse ciues qui non sponte sed iussu quodammodo coacti rep. gerant. Ambiguae: bene dixit ambiguae
quia fortasse nisi cogerētur nō uenirēt. Laudis: laudandū quidem est: q̄ in curiam ueniūt: sed ui-
tuperandū q̄ edictum expectent. Quicqd̄ imperio cogitur: quicqd̄ enim sit imperio alterius: id i-
peranti potius ascribendum est q̄ agenti. Acceptum refertur: honesta locutio refero hoc beneficiū
tibi acceptum: id est hoc quicquid est beneficii tibi dico esse ascribendum & fateor a te recepisse &
aliud referre in acceptum: quod a uulgo lingua uernacula dici solet facere uocationē de soluto.

Subsellia

Illud quoque hoc quoque institutum Romani seruabant: ne uidelicet tribuni plebis curiam intrarent quod postea uulgatum est: nam temporibus Ciceronis poterant tribuni curiam intrare. Subsellis: subsellia sunt minorum magistratum sedes: sicut sellae curules maiorum dicuntur: sunt etiam subsellia ut quidam uolunt: sedes & pulpita in quibus spectabantur ludi: unde Persius: Trosulus exultat tibi per subsellia leuis. Cicero tamen in epistola ad Apium: subsellia: per contemptum senatorum rostra appellauit: quum di-

xit: ad me litteras miseris longi subsellii ut Pompeius nunc appellat. Veteribus: ideo dixit: quia postea haec consuetudo aboleuit. Pro commodis: quamuis inquit Tribu. ple. reipubli. commoda curarent: tamen passim sunt magistratibus argentea uasa & annulos aureos ex publico dari: ut eorum maiestatem amplificaretur. Vsu: eiusmodi signibus praeciosis non nihil auctoritatis addi uidebatur magistratibus. Venibant: uendebantur. Immolatarum: quia ipsi qui magistratum gerebant immolabant: nam quanto dignior persona erat quae immolabat tanto dignior deorum cultus. Continentia neque enim promittebatur intestinis uesci: quod certe maxima laude dignum erat: quod nostri tanti ea faciunt: at illi continentiam pluris faciebant. Sanctas manus: integras incorruptas innocentes. Continentiae tantum tribuebatur: id est tanti faciebant continentiam: nam tribui multum alii cui est aliquem magnificare. Sincerae: purae innocenter & castae: scilicet prouincialium hominum rebus intactis. Splendorem: nam innocentia praefectorum in prouinciis erat splendor quidam nominis Romani.

Lupercia

Quaestris uero iuuentus: id est equites Romani qui ex nobilitate iuuenum erant. Spectaculo: quia se spectandos populo praebant. Die lupercalium: id est die quo lupercalia celebrabant: id est dies festos in honorem Pannis: Lupercia ludi erant solennes instituti a Romulo & Remo sub monte palatino ubi expositi fuerunt. Nota est historia quo pacto Romulus & Remus fratres expositi fuerunt ab amulio: quum in sicco unda illos destituisset: ex proximis montibus lupa descendens in pueros incidit: & infantibus mammam adeo mitis praebuit ut humanum sensum habere uideretur: superuenit interea faustulus: regis pastor: qui pueros laurentiae uxori suae educandos tradidit. Scimus deinde quomodo adulti facti numitore auum suum occiso amulio in regnum restituerunt & factum est ut in ipsis locis ubi expositi fuerant lupercalia exercerentur: quod ludicrum ab euandro antea institutum fuerat: erat autem ubi eiusmodi pastores congregabantur: & pellibus imolatarum ouium cibo potuque repleti lasciuiantes inuicem concurrebant: & se mutuis ictibus earum pellium pulsitabant licentia panna uenerantes: hanc autem opinionem induxerunt: ut quae mulier sterilis se ludetibus obtulisset: & eorum ictibus collisa fuisset foecunda efficeretur: unde Iuuenalis: Nec prodest agili palpas praebere lupercis. Ouidius fastorum libro. ii. Nupta quid expectas: non tu polentibus herbis: Nec praecae nec magico carmine mater eris. Excipe sacunda patientis uerba dextrae. Iam socer operatum nomen habebit aui. Nam fuit illa dies dura cum sorte maritae: Reddebant uteri pignora cara sui. Lupercalia autem dicta sunt a lupis arcendis: hoc enim sacrificio existimabant lupos ab ouibus arceri: De lupercalibus alii alia dicunt: sunt enim qui tradunt pastores nudos modo pellibus cinctos eiusmodi ludos celebrare consueuisse: lora pro manibus gerentes: quibus quosque cederent lariusque rectas facies habentes: de nuditate uaria & incerta ratio affertur: Plutarchus in Antonii uita sic breuiter inquit:

Ouidius

Plutarchus

Illud quoque memoria repetendum est quod tribunis per intrare curiam non licebat. ante ualuas autem positae subselliis decreta patrum attentissima cura examinabant: ut si qua ex eis improba essent rata esse non sinerent. Ita ueteribus senatusconsultis. T. littera subscribi solebat: eaque nota significabatur: illa tribunos quoque celsuisse: quod quamuis pro commodis plebis excubabant: ipsi imperiis compescendis occupati erant. Instrui tamen ea argenteis uasis & annulis aureis publice praebitis patiebantur: quod tallium rerum usu auctoritas magistratuum esset ornatio.

Quorum quenadmodum maiestas amplificabatur: ita abstinentia arctissime constringebatur. Immolatarum enim ab his hostiarum extra ad quaestores aetarii delata uenibant. Sacrificiisque. P. R. tum deorum immortalium cultus: tum etiam hominum continentia inerat. Imperatoribus nostris quoque sacras manus habere deberent apud ista altaria discantibus: continentiaque tantum tribuebatur: ut multorum a se alienum: qui prouincias sincere administrauerant a senatu persolutum sit. Nam quorum opera publicam auctoritatem splendorem suum procul obtinuisse uiderant: eorum dignitatem domi collabi indignum si-

bique deforme esse arbitrabantur.

De ordine equestri.

Quaestris uero ordinis iuuentus omnibus annis bis urbem spectaculo sui sub magnis auctoribus cele-

erat sollemnis Iupercalium dies. Cæsar autem triumphali ueste amictus in rostris sedebat currentes Iupercos inspecturus: currunt enim & nobilium iuuenum & eorum qui magistratum gerunt: cōplures nudi atq; cincti lorīs albis obuios ferientes. Equitum probatione: lustrandis equitibus: id est cū equites transuehebantur: Nam ut Liuius docet equites se censoribus ostendebant: qđ institutum primo a Qu. Fabio censore cui maximo cognomen erat traditum manauit ad posteros. transuehebant autem idibus quintilibus. Faustiuli: Regii pecoris magistri. Facto sacrificio. s. Panni deo rusti cog-

brabat: die Iupercalium & equitum probatione: Iupercalium enim mos a Romulo & Rhemo inchoatus est: tunc cum lātītia exultantes quo diis auus numitor rex albanorū eo loco ubi educati erant urbem condere permiserat sub monte palatino hortatu faustiuli educatoris sui: quem euander argis consecrauerat: facto enim sacrificio cæsisq; capris epularum hilaritate ac uno largiore prouecti diuisa pastoralī turba: cincti pellibus immolatarum hostiarum iocantes gestierunt: cuius hilaritatis memoria annuo circuitu feriarum reperitur. Trabeatos uero equites idibus iulii: Q. Fabius transuehi instituit. Idem censor cum. P. Decio seditionis finiendæ gratia: quia comitia ī hu millimi cuiusq; potestatem redacta accesserant: omnem forensem turbam in quattuor tantummodo tribus descripsit: easq; urbanas appellauit: quo tam salubri. Ro. Po. facto uir aliogn bellicis operibus excellens maximus cognominatus est.

Aliud institutum.

Audāda etiam populi uerecundia: qui ī pigre se laboribus & periculis militiæ offerendo dabat operam ne impatoribus capite censos sacramento rogare eil et necesse: quorum nimia inopia suspecta erat: ideoq; his publica arma non committebantur:

cordiæ causa simul ne humillimorum in manu comicia essent: omnem forensem turbam excretam in quattuor tribus coniecit: urbanasq; eas appellauit: adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt ut maximi cognomen: qđ tot uictoriis non peperat: hac ordinum temporatione pareret: ab eodem institutum dicitur ut equites idibus quintilibus transueherentur plerunque. Trabeatos: trabea ueste indutos: nam trabea uestis erat quam honoratus quisque super tunicam fūmebat nunc p. textam uocant quæ in extremitate purpuram habebat circumtextam: & duo tantum erant censor. Redacta: caliditate nobilium. Forensem turbam: clientum libertinorum & scribarum. Descripsit: diuisit & proprie describi dicuntur. Urbanas: ut uocabuli dignitas illos leniret. Aliogn præter hoc quod instituit censor. Bellicis operibus: nam fuit ille qui primo rempubl. calamitose illo Hannibalis tempore afflictam & prope perditam conctando restituit.

Audanda: id etiam pertinet ad maiorum consuetudinem. Impigre se laboribus offerendo: dabat operam: Capite censi dicebantur qui pro suo capite tributī nomen ara pendebant & sine suffragiis erant: Nam horum nihil præter personam censebat quorum enim res censebantur in classes coniecebantur: totus populus Romanus in quinque classes distinctus erat: ita ut qui centum milia æris uel eo plus possiderent primæ classis essent: secundæ classis erant qui infra centum usque ad quinque & septuaginta milium censum haberent: tertiæ uero qui quinquaginta milium æris haberent: quartæ ad uiginti quæque descendebant: censum: quintæ qui undecim possiderent: reliqua multitudo quæ citra hunc censum possiderent: uel proletarii uel capite censi dicebantur. Aulugelius libro secundo qui in plebe Romana tenuissimi pauperrimique erant: neque amplius q̄ mille quingentum æris incensum deferrebant proletarii appellati sunt: qui uero nullo aut per quam pauco ære censebantur capite censi uocabantur: & erant immunes militia. Rogare: quia rogabantur, omnes ut nomina darent & in manus ac uerba imperatoris iuraret hoc modo: iuratis ne omnes quocunque uos duxero: me libere secuturos: nec uestrum quenquam in iussu meo a signis discessuros: respondebant iuramus. Quorum nimia inopia suspecta erat: propter nimiam inopiam non admitterebantur ad militiam: in qua roma-

& ludus Iupcal: dicebat ab ar-cendis lupis ut dixi: nam ita Pānem placari credebant: qui lupos ad ouibus expelleret. Im-molatarum ouium: quarū pel-libus se cingebant partim tenētes manibus inter se ut dixi cō-cursantes se pulsitabant & erat opinio: ut si mulier sterilis oc-currisset fœcunda redderetur

Epularum: quia epulabatur & uescebantur carnibus. Diuisa: quia ī duas partes se diuide-bant: & ita inter se cōcurrabant tanquam pugnantes.

Gestie-rūt: lātitiā gestu corporis ostē-debant: nam gestire proprie est

habitu corporis lātitiā ostē-dere. Feriarum: festorum: nā feriæ dies festi dicti sunt a feri-endis uictimis. Circuitu: cir-cuitus dicitur eo qđ sol incipiēs ab uno signo zodiaci quum ad id signum redierit annus diciē exactus. Trabeatos: Plinius iu-nior tradit. Qu. Fabium nullū

primum ex ea familia ob uirtu-tem maximam instituisse ut e-quitēs ro. idibus quintilibus ab equis honores insidentes in ca-pitoliiū trāsirent: eūdem censo-rē libertinos tribubus amouisse. Liuius libro. ix. inquit: con-

Qu. Fabi
us maxi-
mus

Ferix

Plinius

Trabea

Capite cē
si

Salustius num imperium stabiliri consueuerat: quia paupertate homines plerumque ad maleficia compelluntur. C. Marius dicit. C. Marium hanc consuetudinem abruptisse: ut ex uerbis Salustii in iugurthino legitur: dicit enim Marius milites scribit non ex more maiorum nec ex classibus: sed uti cuiusque libido erat: capite censos plerumque id factum alii per inopiam bonorum militum: alii per ambitionem consulis memorabant: quod ab eo genere celebratus auctusque erat & homini potentiam quaerenti egentissimus quisque opportunissimus erat. Sed nouitatis suae conscientia: ideo ad militiam capi-

te censos admisit. Marius contra consuetudinem & instituta maiorum: quia & ipse sibi conscius erat nouitatis & inopiae suae nam praeter uirtutem animi & corporis paruas possedit diuitias adeo ut a maligno uirtutis interpretate capite census appellari potuerit imperator: noui autem homines dicuntur: qui ab humili statu ad summum dignitatis gradum ascendunt: ut Marius qui ex municipio arpinati pauper admodum Romae prouectus summos honores adeptus est. Verustati non sane propitius: quia institutum aboleri uoluit antiquum. Militaris ignauia humilitatem spernere: id est si milites diuites quidem & pulentos sed ignauos: humiles uero sed uirtute & robore praeditos iure militari contemnere pateretur. Maligno uirtutum interprete: malignus uirtutum interpretas dicitur: qui uirtutem hominis aestimat non per ipsam sed per diuitias ac fortunae qualitatem. Ergo maligno: maliuolo & iniquo. Fastidiosum: superbum: nam omnis superbia nascitur ex fastidio. Delectus: genitui casus est: & est delectus militum electio uel descriptio. Oblitterandum: abolendum. Notae: infamiae

ipsius Marii. Contagio: infectio pollutio. Sigillationem: notationem ignominiae: ut quo sigillo capite census infamiae nota fuisset impressa eodem sibi inureretur.

Plinius: **A**rmorum tractandorum meditatio: Exercitatio & praeludium. Dicit. A. P. Rutilio hanc emanasse disciplinam: ut milites simulacra pugnae quaedam instituerent: antequam ad uerum pugnandi cum hostibus certamen accederent. Discebant autem a magistris gladiatorum artem uitandi ictus atque inferendi: Legitur de hoc. P. Rutilio quod quum frater eius consulatum impetrare non potuisset dolore perierit: Cicero tusculana quarta egretulisse. P. Rutilium fratris repulsam consulatus: scriptum apud Fanium est: sed tamen tranquille modum uideatur: quippe qui ob eam causam a uita recesserit: Plinius naturalis historiae libro. vii. P. Rutilius inquit morbo leui ipeditus: nunciata repulsa in fratre consulatus petitione illico exspirauit. Ex ludo: scilicet funebri: nam gladiatores adhibebantur ad ludos funebres: qui plerumque eoque certabant: ut uel caderet uel sanguinem effunderet eorum alter & se uictum fateretur: quod si accidisset: placulum illud plurimum diis placere arbitrabantur: & ad animarum expiationem plurimum pertinere: dicit ergo tunc a ludis funeribus Caii Aurelii gladiatorum accitos fuisse magistris: qui iuuentutem Romanam lasciuientem hanc artem instruerent. Legibus: arte.

Velites.

Capua.

Velites: nunc narrat quisnam fuerit inuentor uelites: sunt autem uelites milites quod alio nomine rorarii alio etiam ferentarii appellantur: dicti sunt autem uelites graeca nomine ἀποτοῦ βαλλῆν in id est a iaculando eo quod tella tantum missilia secum gerant: quae iaculantur in hostes: Rorarii uero dicti: eo quod tella in modum rosis spargerent: ferentarii eo quod tella gestabant quae in hostem ferri poterant. Capuam: capua secundum Titum Livium a camporum fertilitate dicta: alii uolunt a Capuo duce denominatam esse. Strabo uero a capite dictam plane ostendit: quod aliarum ciuitatum sit caput: dicit enim libro. y. quum autem urbes. xii. popu-

De C. Mario.

Sed hanc diutina usurpatione firmatam consuetudinem. C. Marius capite censum legendo militem abruptit: Cuius alioquin magnificus sed nouitatis suae conscientia uetustati non sane propitius: memorque si militaris ignauia humilitatem spernere persequeretur: se a maligno uirtutum interprete uelut capite censum imperatorem compellari posse. Itaque fastidiosum delectus genitus in exercitiis Romanis oblitterandum duxit: ne talis nota contagio ad ipsius quoque gloriae sigillationem penetraret.

De P. Rutilio consule.

Armorum tractandorum meditatio a. P. Rutilio consule Cnei Manilii collega militibus est tradita. Is enim nullius ante se imperatoris exemplum secutus ex luxu. C. Aurelii scauri doctoribus gladiatorum accersitis uitandi atque inferendi ictus subtiliorem rationem legibus ingenerauit. uirtutemque arti. & artem rursus uirtuti miscuit: ut illa impetu huius fortior: hac illius scientia cautior fieret.

De usu Velitum primo reperto.

Elitum usus eo bello primum repertus est: quo capuam Fuluius Flaccus imperator obsedit: Nam quum equitatu campanorum crebris excursatio-

Iose forent. Capuam perinde ac illarum caput nominarunt; hæc autem ciuitas bello punico secundo a populo Romano defecit ad Hånibalem. Excursionibus: qui sæpe e moenibus erumpentes i cursabāt i Romanos. Expediti: agiles corpore: quia non admodum armis onerati erāt. Breuib; & incuruis: unum sequitur ex reliquo: nam tellum quo breuius est: eo etiam rigidius. Et in curuis hastis: Significat eas fuisse non admodum crassas: quæ dum corruscarentur incuruari possent. Paruo tegmine: breui scuto. Veloci saltu: quia didicerant milite

nibus equites nostri: quia numero pauciores erant resistere nō possent. Q. Neuius centurio e peditibus lectos expediti corpore breuib; & incuruis septenis armatos hastis paruo tegmine munitos. ueloci saltu iungere se equitantibus. & rursus celerimotu dilabi instituit: quo facilius equestri prælio subiecti pedites uiros pariter atque equos hostium tellis incesserent. Ea que nouitas pugnae unicum campana perfidia debilitauit auxilium: Ideoq; auctori eius Neuius adhuc honos est habitus.

Roximis militaribus institutis ad urbana castra gradus faciendus est: quoniam hæc quoque sapientum numero animos as acies instruxerunt. Excogitataque cultus deorum & hominum delectationis causa: non sine aliquo pacis rubore uoluptatem & religionem ciuili sanguine scanicorum portentorum gratia maculantur: quæ incohata quidem sunt a Messala & Cassio censoribus. Ceterum auctore: P. Scipione nasica omnem apparatus operis eorum: subiectum hastæ uenire placuit. Atque etiam senatus consulto cautum est: ne quis in urbe propius uel passus mille subsellia posuisset: sedens ne ludos spectare uellet: ut scilicet remissioni animorum iniuncta standi uiriliter propria Romanae gentis nota esset. Per quingentos autem & quinqua-

xercendo se agili saltu i equos conuicere: & deinde quum coepissent hostes desiliere: ita primo impetu equites esse dicebatur: ergo ueloci saltu: quia in clunes equorum ascendebant: agili saltu & quum ad pugnam peruentum esset desiliiebant: & ita duplici pugna equitatu hostium deludebant. Dilabi: celeriter descendere: scilicet ab equis. Incesserent: inuaderent. Ea que nouitas: hæc nouitate rei deterriti hostes facti sunt i beciliores. Auxilium: scilicet equitatum. Campana perfidia: quia defecerant a Romanis.

Roximis militaribus institutis: diuersus de spectaculis ita transit: ut nō ex arrupto transire uideatur: ut dicat non esse dissonum quod in theatris fit: ab eo quod in castris fuerit: dicit ergo diximus de bellis quæ foris gerunt: nunc dicendum est de certaminibus quæ intra urbem fiunt: uidelicet i theatro. Militaribus: nō enim multum interest iter spectacula & militarem disciplinam. Gradus: transitus. Quoniam hæc: ostendit quomodo

similitudinem habeant spectacula cū militari disciplina: quia uidelicet plerumque exorta sunt bella in theatro: propter animorum iracundiam: adeo ut ciuili sanguis excitaretur. Animosas acies instruxerunt: quia ut dixi ciues plerumque inter se dum alii aliis fauent histrionibus occidebantur. Excogitata: inuenta: quia causa spectaculorum fuit ut colerentur dii: & homines quoque oblectarentur. Cultus deorum: quia ut paulo post dicturus est: in honorem deorum ludi aedebantur. Non sine alieno pacis rubore: quia reuerentia diuini cultus in pace retinere debebat homines: nā in summo ocio spectacula aduntur: in quibus quum rixæ orirentur quodammodo mittebantur. Voluptatem: quantum ad hominum delectationem. Regionem: quantum ad deorum cultum. Gratia scanicorum portentorum: bene dixit portentorum: propter fabulas poetarum: quæ in scanis recitabantur: nam portenta dicuntur miracula: quæ excedunt rerum naturam: & quia hæc i tragediis narrantur: quæ præter consuetudinem fiunt: hominumque naturam: ideo portenta appellauit: uel certe portentorum: id est minorum quos portenta appellat propter personas quas induunt aut portentorum dixit: quia monstrum quodammodo uidetur: quod cuius insurgat contra ciuem: sine causa & tempore pacis. Auctore: P. Scipione: quia in senatu retulit & secundum sententiam eius factum est senatus consultum ut sub hasta uenderentur. Augustinus de ciuitate dei dicit: Cauē theatri senatum construere molientem ab ea dispositione & cupiditate compescuit. P. Scipio nasica: per suasitq; oratione grauissima: ne græcā luxuriā uirilibus patriæ moribus paterentur obrepere: hoc autem homine nemo suo tempore melior: nemo sanctior in urbe fuit: hic ille est qui omnium optimus a senatu iudicatus: dignusq; ductus: apud quem deorum mater quæ publice a pessimote uehebatur per aliquot dies dimiteret. Sedens ludos spectare nolebat: inquit ludos sedendo spectare sed stando: ut si spectacula aederentur: omnes stantes ea spectarent ut stando robustiores efficerentur. Remissioni animorum: ut non solum in laboribus & periculis ad eundis: sed etiam dum animi laxamenta quærent uirilitatem quādam præ se ferrent: quia ut Liuius ait Romanum est fortia pa-

augustinus

ri: ergo remissioni. i. laxamento. Per quingentos & quinquaginta octo annos: iam inquit quingenti & quinquaginta octo anni fluxerunt: ex quibus senatus cum populo mixtus ludis semper interfuit. Hunc morem: scilicet mixtum & confuse spectandi ludos. Aediles qui ludos adere solebant: a quibus etiam ut quidam uolunt dicti sunt. Matri deum facientis: facientes ludos qui in honorem matris deum celebrabantur: & magalesia dicebantur ἀποθησ πρυαλῆσ a magna & matre deorum. Nam ita græce dicitur πρυαλῆστηρ magna mater: de quibus L. iuius in libro macæ-

donico inquit. Marcus Iunius Brutus ad eam magnæ matris deum in palatio dedicauit & ludos ob eam dedicationem factos magalesia appellauit: & πρυαλῆσ quod est magnum deductum uocabulū. Discreti: diuisi seperati. Et populi locis: quia loca ubi sederet populus & ubi senatus uoluerunt esse discreta & separata: & non mixta sicut ante. Eaque res: inquit Scipioni peperit inuidiam: quia id gratia populi fecisset: quodiam dedignaretur una cum populo spectare senatum. Aueri animum: scilicet a fauore Scipionis. Nunc causam instituendorum ludorum: prosequitur narrare Valerius quomodo initium ludis sumptum fuerit: quod a Tito L. iuius libro septimo decadis ab urbe condi-

T. L. iuius

ra prolixè tractatur. Domestici atq; &c. Ab ocio inquit aliarum rerum orti sunt quum tamen pestilentia urbem inuasisset: nec remedium ullum inueniri posset: nisi deorum ira placaretur: nam humanæ opes ad euertendam pestilentiam parum prodesse poterant. Reuocatam: remotam a bellis externis. Domestici: quia maior cura a minori animos deterrueret: Nam maior cura est unicuique salutis suæ quam aliarum rerum. Intestini mali cura afflixerat: quod ad salutem cuiusque pertinebat: ut maior illum cura domaret. Iamque plus in exquisito: iamque adeo in crebuerat pestilentia ut humanæ opes nihil sufficere posse uiderentur: ut auxilium potius a diis quam ab hominibus petendum esse uideretur. Nouo cultu religionis q̄ in ullo humano consilio positū opis uidebatur: Itaque placandi cælestis numinis gratia ante hac inquit: populus Romanus nullos alios ludos spectauerat: præterquam circenses: qui alio nomine magni & Romani appelebantur: quo genere spectaculi ad eam usque ætatem populus Romanus contentus fuerat. Compositis carminibus uacuas aures præbuit: ad id tempus spectaculo contenta: id est hymnis in quibus deorum laudes continebantur: hunc morē Virgilius tetigit ubi dicit: Dant motus in compositos & carmina dicunt. Quod primus Romulus raptis uirginibus sabinis consualium nomine celebrauit: quod quidem spectaculum & ludi sunt primum a Romulo consualia dicti. Nam Romulus quum equestris imago Neptuni in fundamentis urbis reperta fuisset: ei ludos quanto potuit apparatu constituit: & populos uicinos ad hos ludos spectandos inuitari iussit: Cæteri frequētes conuenere Sabini etiam passim: & uxores cum liberis omnes afflixere: quippe qui propinquiores erant: quum benigne hospitio suscepti essent: nouamque urbem tam breui opibus uirisque auctam perlustrati essent ad ludos conuenissent: ubi quum omnes spectaculo intenti essent: iuuentus Romana ad uirgines rapiendas excomposito discurrit: eas sibi uxores adiungunt uel quando aliter obtineri nequierant: nam quum per legationem Romani ad affinitatem uicinas urbes sæpius inuitassent: idque semper sibi denegatum fuisset: utpote genti nouæ: uel grassandum esse censuerunt: Romulus igitur post raptum Sabinarum imaginem illam equestrem Neptuni consum appellauit: & ludos & consualia quasi consilium dei: quia post inuentam illam imaginem subito consilium cœpisset rapiendarum uirginum per ludorum spectaculum. De consualibus ita tradit Plutarchus: Fama diu uulgata a Romulo cuiusdam Dei aram conditam sub terra inuentam: eique deo consonomen indiderunt: siue a consilio quod consiliarius foret: siue Neptunus equæstris: Ara est in Circo maximo posita: quæ reliquum tempus latet: in equestribus autem certaminibus aperitur: hæc condita sub terra est quoniam consilium arcanum esse oportet: Ludi igitur in honore huius dei instituti a Romulo consualia dicta: Dionysius alicarnaseus de antiquitatibus Romanis sacrata inquit illam solennitatem: nunc etiam Romani perficiunt consualia uocantes: in qua etiam ara subterranea constructa iuxta cicum maximum circumfosa terra sacrificiis: quæ & igneis solennitatibus colitur cursusque equorum agitur

Plutar-

iunctorum: & non iunctorum. uocatur autem is deus cui hæc perficiuntur confusa romanis: ac propterea subterranea coli ara cum dicunt: q. hic deus terram habeat. ego uero alterum quoq. sermone audiui: q. hi quidem dies festi Neptuno agantur: quodq. cursus & equites huic etiam deo fiant ara uero postea genio cuidam arcano constructa fuerit occultorum consiliorum duci: atque custodi. Neptuno enim incerto: nec dormitori terræ: neque a græcis: neque a barbaris ara usque erigitur. Veritas autem ubi lateat difficile est dicere. Vt est mos hominum paruula initia pertinaci studio

ne celebrauit. Verum ut est mos hominum paruula initia pertinaci studio prosequendi uenerabilius erga deos obsequiis iuuentus rudi atque incompósito motu corporum iocabunda gestus adiecit: eaque res ludium ex hetturia accersendi causa præbuit: cuius pecora pernitas uetusto ex more curetū lydorūq. a quibus hettursci originē traxerūt: nouitate grata roānorū oculos pmulsi: & q. ludius apd eos iustrio appellabat: scanico

prosequendi: ita ferme consuetudo est: ut omnia a tenui principio oriantur. Venerabilibus erga deos obsequiis iuuentus rudi atq. incompósito motu corporum: carminibus compositis honorem deorum. Iocabunda gestus adiecit: quia iocos inter se iactabāt.

Eaque res: quia non solum carmina canerāt: sed etiā motu corporum gestus facerent: cā fuit cur a lydia uocarentur hi

striones. Ludium ex hetturia accersendi causam præbuit: romani nomen est: nam tusco uerbo dicitur histrio. Decora: uenusta: quicquid fit quod decet dicitur decorum. Pernicitas: uelocitas: ut pernibus ignea plantis. Virgilius: Cuius decora pernitas uetusto ex more curetum. Curetes populi sunt cretæ: qui hoc canendi saltandique genus primi inuenisse dicuntur: ad usum militiæ: siue ad cultum deorum: siue magis ad fabulosam Iouis originem: nam hæc omnia Strabo libro decimo innuit circa medium: ubi de curetibus diuersas auctorum sententias referens dubiam eorū æthymologiam his uerbis esse ostendit: quo fit ut multifariam noscendi nominis rationem & æthymologiam curetes habere facile copioseque uideantur credibile est & armiferam illam saltationē ab eis prius introductam: qui circa comam atque stolam exercitati fuere: qui curetes uocarentur: quod quidem negotium occasionem illis præbuisse crediderim: ut fortiores in re militari ceteris euaderent: & ueritatem in armis uitam haberent: paulo inferius: armis sola inquit saltatio militari de more: & hypericha & Pyrrhicis ipse inditio sunt. qui huiusmodi repertor exercitii pro iuuenibus ad militarem peritiam fuisse perhibetur: apparet ergo ex his uerbis ad usum militiæ hoc saltationis genus fuisse repertum: sed alio loco dixerat hac armorum agitatione in deorum sacris usos fuisse: ubi deorum ministros illos nominat: tales inquit demones quosdam deorum ue ministros curetas uulgant. deinde subiungit: quidam uero res cretenses ac phrygias addidere sacrificiis nonnullis impletas partim mysticis: partim aliquo pacto contentas: uti Iouis infantiam in creta educatis: matrisque deorum ceremonias in phrygia & in idæ troianæ locis celebrandas: quibus sane in sermionibus magna uarietas est: cum alii eosdem esse curetas: & coribates: & caberos: & ideos dactylos: & telchines ostendant: alii cognatos inter se & pusillas quasdam ipsarum differentias inter eos esse distinguant: in hoc autem uniuersi tradunt quosdam spiritibus afflatos & bacchicos: inque armorū agitatione tumultuosa: & cum strepitu & fragore cymbalisque ac tympanis & arnis. Item etiam tibiis uociferationibus inter sacrificandum stupefacientes: ique ministrorum habitu publica modo quodam sacra factitantes: rursus ad fabulam Iouis alio loco referens ait: hos curetas nominabat adolescentes quosdam armifonam quandam cum saltibus agilitatem adentes: proferentes quandam de Iouis origine fabulam & cetera. nam ipsam fabulam: deinde narrat. Item paulo infra ubi Homeri carmina refert cretensem etiam rem his adiungit hoc modo: o sedes curetum religiosique etiam Iouis genitores: ubi tibiæ: ubi triplices cristæ: ubi byrsa & tirsus orbem hunc mihi corribantes excogitarunt: curetes autem fuisse se non solum in creta: sed in eubæa atolia & acarnania idem auctor: cum multis in locis: tum ibi potissimum ostendit: ubi ait: Itaque eodem insignitos nomine curetas ipsos appellari qui in eubæa sunt quique in atolia & in acarnia: hinc est quod Lucanus libro quarto: Curetas feroces populos in Dalmatia: Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto. Apud quos Marcus antonius fuit a pompeianis elausus cum maximo discrimine. Ludorumque a quibus thufci originem traxerūt: nam thufci dicti sunt lydi: quoniam ex lydia coloni uenerūt in thusciam ducte Tyrrheno Atys filio: Strabo libro quinto tyrrhenos inquit romani etruscos appellant: atque tuscos græci uero hos eos nomine nominarunt a Tyrrheno Atys filio qui ex lydia colonos hanc in regionem: sicuti traditur dimisit. Atys enim ex prognatis Herculis & Omphales: cum sterilitate & fame populum emittere cogeretur: e duobus filiis sorte iacta lydum quidem regni successorem tenuit. Tyrrheno autem maiorem applicans populo foras abire iussit: hanc ille tandem ingressus oram de suo nomine uocauit Tyrrhenam. lydos autem hoc genere saltationis usos esse idem auctor multis in locis ostendit. Plautus quoque sub scilicet posui hanc propriam lydorum esse dicit. Plinius uero libro tertio lydia inquit a quoque rege. Tyrrheni mox a sacrifico ritu lingua græca tusci sunt cognominati: de fabula curetū hymbribus delatog: & ex fūgis restiturog: nihil hoc loco uidet eē dicēdū. Scanico nomen: Ministro scanæ: qui partes aliquas agit scanæ: Lucretius poeta: de hoc Cicero lib.

Curetes

Strabo

tusculanarum primo serius poeticam nos accepimus anis fere q̄dringentis decē & octo post romam conditam Liuius fabulam dedit. Fabularum; reprehensiones ciuium. salibus enim quibusdam ciues irridebant. Perrexit; peruenit. Satyrarum modos; modus dicitur uersuum mensura certa lege diffinita; ergo modos modulationes appellat. Satyrarum ex carminibus quae primo incompota agebantur res eo processit ut satyre efficerentur; & comediae & tragediae. Sui operis actor; quae canebat & cūm motu corporis imitabatur. Reuocatus uocem optudisset adhibito; cū finierat adeo populo placebat; ut sapi

us ad principium reuocaretur agendi. Sed cum raucam uocē fecisset puerum acciuit qui caneret uoce; & alterū qui tibia; ipse uero modus & cantus agere coepit motu corporis. Tacitum; non narrans; quia ante narrabat; & deinde gestum corporis dabat. Atellani; ludi proprie sunt comicorum uide licet in quibus comediae aguntur in theatro. Atellani erat ludiones; qui ideo sunt acciti ab atellis; quia peritiores erant q̄ romani. Atella ciuitas est campanorum; quorum luxuria in eiusmodi ludis nimia erat; & ideo apud campanos inhonestissimi erant; sed a Romanis; deinde magna scaueritate correcti. Ab oscis; osci dicti sunt campani; q̄ in campania serpetes abundēt. Virgilius Obscurumque manus capuenses exponit. Seruius; Nam oscus campana lingua significat serpentem; uel secundum alios dicti sunt osci quasi obsceni a quadam cecatrice quam habent in fronte; quae reddit eos obscenos. Horatius in sermonibus; At illi foeda cicatrix setosam leui frontem turpauerat oris campanum in morbum; sed melior est superior expositio. Strabo in descriptione campaniae oscos seperat a capuensibus. Italica scaueritate; ideo dicit quia cum apud graecos ironice ciues athenienses comedi reprehenderent cautum est lege apud romanos ne id adeo solute fieret; immo etiam sensim res eo processit ut nulla eiusmodi uirorum reprehensio contineretur; sed aliud genus carminis inuentum est; quod postea satyricum est appellatum. Italica autem scaueritate temperatum; ideo dixit; quia uult Italiae propriam esse scaueritatem sicut graecorum fuit eloquentia; & liberalium artium studium. Satyrica ut inquit Diomedes est apud graecos fabula in qua item tragici poetae non reges aut heroes; sed satyros induxerunt ludendi causa iocandique; simul ut spectator inter res tragicas ferias. Satyrarum quoque iocis & lusibus delectarentur; & ut Horatius sentit mox etiam agrestes satyros ornauit Cicero in prooemio tusculanarum quaestionum; annis quasi quatuorcentis post romam conditam Liuius fabulam dedit. Claudius cecili filio; & Tutidano consulibus. Idē Diomedes tertia est species fabularum inquit latinarum; quae a ciuitate Oscorum Atella in qua primum captae atellanae dictae sunt. argumentis dictisque iocularibus similes satyricis fabulis graecis.

Vacuum nota est; ideo autem non erat ludi genus uituperandum; quoniam iuuentus romana inter se carmina iactare consueuerit. Nam neque a tribu mouetur nec a militaribus stipendiis repellitur; ostendit quare ignominiosum non erat; quia scilicet a tribu non mouebatur; ex quo apparebat non esse seruile. Nam is dicitur in tribu esse qui suffragium ferre potest; omnis enim populus Romanus per tribus diuisus est; atque centurias qui infamis fuisset tribu mouebatur. Et quia ceteri ludi ipsis appellationibus unde trahantur apparet; de aliis ludis minus incertum est; unde originem habuerint; nam nomine suo facile comprehendere potest. ludi apollinares. q̄ in honore Apollinis fiāt circenses a circuitu ut supra diximus; uel a circū & enses magalesia. αἱ ὀρεοὺς ὡς γὰρ ἄλλο magna dea; magni & romani eoq̄ in honorem Iouis fierent; Atellani ab atellisciuitate uolschorum; id est campaniae unde acati fuerūt histriones. Sed saecularium ludorum origo obscura uidetur; non enim a nomine cognosci potest. Saeculares ideo dicti sunt; quod post saeculum semel tantum hi ludi celebrarentur; id est pro centum annos. nam saeculum est centum annorum spacium.

Trita est reddere; usitata consueta; translatio est sumpta a ueste; quae propter longam consuetudinem teritur. Vm̄gētī pestilentia; quia non solum ciues; sed etiam agrestes pestilentia impliciti corrumpebant. Nam ager dicitur omne territorium; ut ager Vicentinus Veronensis & cetera. Accipit plerūq̄ p̄ fūdo; uñ Agellus diminutiū hoc loco plāe territorii significat

nomen histrionis inditum est. Paulatim deinde ludicra ars a d satyrarum modos perrexit. A quibus primus omnium poeta Liuius ad fabularum argumenta spectantium oculos & animos transtulit. Isque sui operis actor quum sapius a paulo reuocatus uocem optudisset adhibito pueri & tibicinis concentu gesticationem tacitus peregit. Atellani autem ab oscis acciti sunt; quod genus delectationis italica seueritate temperatum. Ideoque uacuum nota est; nam neque a tribu mouetur; nec a militaribus stipendiis repellitur. & quia ceteri ludi ipsis appellationibus unde trahantur apparet; non absurdum uidetur saecularibus initium suum; cuius generis minus noticia trita est reddere.

De ludis secularibus.

Vm̄gētī pestilentia urbs atq̄ agri uastarent. Vale sius uir locuples rustica uitae duobus filiis & filia;

Ad desperationem usque medicorum laborantibus: quia nullum remedium medici inueniebant contra ualitudinem illam. Lares familiares: genii dicuntur maturæ dei lactantius hi & geniorum nomen assumunt: qui græce lares demones interpretantur: orauit ergo ut transportarent in caput ipsius puerorum morbum. Genibus innixus: aut gestum tangit accedentis ignem uel quod uerius est: quia orationem fecit ad deos pœnates flexis genibus. Ibiq; ex diris patris & proserpinæ ara aqua petita: ostendit quomodo possent recuperare ualitudinem. Eo prædicto magnopere confusus quod & longa & periculosa nauigatio impabatur: quia uidebatur longum iter: ideo quasi animo perturbatus erat: sed tantus metus fuit ut in certam spem subigeret. Præsentem metum: scilicet mortis filiorum: quia metus mortis filiorum uincebat. Habitabat enim in uilla sua: ostendit haud procul a uilla sua tyberim fluxisse. Vicinum Sabinæ regionis: quia præterlabitur tyberis. Fretum: quia petentibus tarentem necesse est ingredi mare tyrrhenum. Per hostiam: nam hostia est haud procul ab urbe utpote octo milibus passuum qua defluit tyberis in mare. Lintræ: fluuii naue. Inter enim genus è nauicula breuis fluminibus transiendis aptæ. Virgilius. Cauat arbore lintres. Nocte concubia: intempesta nocte prima parte somni. Ad martium campum appulit scientibusq; agris succurrere cupiens: qui tunc extra urbem fuit sicut ostendit Lilius. Dicit enim tarquinorum ager: qui inter urbem & tyberim fuit consecratus Marti: Martius deinde campus fuit. & cætera. Suppetente ex gubernatore cognoscit: Subministrante uel sufficienter, existente. Tarentum: hoc etiā ostendit Seruius. Dicit enim partem aliquam tyberis in urbe appellari tarentum: quod Ouidius quoque testatur in libro fastorum ubi inquit: lamque ratem monitu doctæ carmentis ad

amnen: Egerat & tuscis obuius ibat aquis: Fluminis illa laus cui sunt uada iuncta tarrenti: Aspicit & sparsas per loca sola casas. Ergo tyberis in aliqua parte sui uocatur tarentum a terendo: quod ripas: scilicet terat: in aliqua uero fretum appellatur a feruore. Solo magis fumante quam ulla ignis habente reliquias dum tenacius omen apprehendit contractis leuibus quæque fors obtulerat nutrimentis: locus ille fumabat: nec tamen ulla signa apparebant exalatis ignis. Spongia corpora sua: quasi omnem morbum hauriret. Pertergi & præcipi ut ad ditis patris & Proserpinæ aram: de mulceri & mundari. Aqua potio ipsis fuerat allata: nam ex eo loco ubi ditis patris ara subterranea erat: fumus ille exalauerat. Furæ hostiæ immolarentur: nigre: unde etiam fures dicuntur: quod in furuo: id est nigro tempore noctis furentur. Antiqui superis immolabant alba animalia. Inferis uero nigra: Virgilius libro quinto: Duc nigras pecudes ea prima piacula sunt. Lectisterniaque & ludi nocturni fierent is quia eo loci nullam aram uiderat. desiderari credens: ut a se construeretur aram empturus in urbem petrexit: quia tribus continuis noctibus ea sacrificia fiebant. Virgilius dicebantur autem lectisternia ut supra diximus a sternendis lectis: quibus deorum simulacra super imponebantur: ergo lectisternia: quibus se sternentes tota nocte uigilabant. Relictis qui fundamentorum constituendorum gratia terram ad solidum foderent: scilicet ministris & operariis:

Lectisternia
Virgilius

Valerius
publicolaQu. Ca-
tulus
PlynusClaudius
pulcherCassiodo-
rus
Choragi-
um

Altitudinē: pfunditatē: nā altitudo tā de fastigio q̄ de pfundo dī. Vnde coelūq; pfundū dixe-
re poetæ & altū mare. nā altū & supiorē : & iferiorē altitudinē significat teste Ser. qā mēfurā nomē
ē altitudo: sicut ē fastigiū dicimus plærūq; pfūditatē. Vir. Forlitā & scorbibus q̄ sint fastigia q̄ris.

Inscriptā: quia notis q̄busdā significabatur arā illam diti patri Proserpinæq; consecratam. Va-
lerius publicola liberandæ ciuitatis gratia: quæ peste grauiter corrupta fuerat: hic fuit Valerius ille
qui exactis regibus primus in
urbe cōsulatum gessit cum lu-
nio bruto. Nā colatinus Lu-
cretiæ coniunx cū bruto crea-
tus ob nomine & genus regium
coactus est abdicare se magi-
stratu & urbe excedere: quo-
niam de gente tarquinia foret;
hic illi deinde successit. Stu-
dio: cupiditate. Succurrendi
ciuib; secutus apud eandem
aram publicæ nuncupatis uo-
tis: qui pestilentia laborabant.

Atris bobus diti maribus foe-
minis proserpinæ: furuis & ni-
gris. Trinotio factis aram
terra ut ante fuerat obruit: per
spacium trium noctium. Lati-
cia est eius instinctu: laticia p-
prie dicitur magnificentia con-
uiuī & elegātia: unde etiā mū-
dicias dicimus lauticiam: qui-
bus i cōuiuī uti consueuerūt
& derinatur a lauo lotuin uel
lautum: hic accipitur pro ma-
gnificentia. Quintus Catu-
lus. Plynus libro decimoquin-
to. Primus omnium Catulus
lintheis in theatro umbram fe-
cit: & byssina uella prim⁹ i the-
atrū duxit. Cāpanā luxuriā:
quia & ipsi campani omnium
rerum opulentia abundantes eiusmodi apparatibus utebantur. Spectantium concessum uelorum
umbraculis textit: concessus dicitur extructus locus ubi ad spectaculum populus confedit. Vir gi-
lius libro quinto: Concessu medium tulit: extructoque resedit: dicitur etiam concessus spectantiū
multitudo & populus: ut eodem libro. Hic totum caueæ concessum ingentis & ora: Prima patrum
magnis salius clamoribus implet. Umbraculis: sicut sunt auleæ: nam auleis textit scanam sub qua
ludi celebrentur: & quia a sole defendebant: ideo umbracula appellauit. Per semitas decursu
æstiuum minuit feruorem: aquam riuulis deduxit per theatrum. Claudius pulcher scanam ua-
rietate colorum adumbravit: hic est ille Claudius qui primo punico bello non pascentibus pullis:
& per contentum religionis mari diuersis quasi biberent quando esse nollent nauali prælio supe-
ratus fuit: de quo suo loco dicemus. Ebores. Qu. Catulus prætexuit: quod eburnea & speciosior:
& stabilior esset. Versatilemque fecerunt Lucius & Cinna locum quem argentatis: duplex erat
scæna: aut uersatilis: aut ductilis: uersatilis cum rota machinis quibusdam subito uertebatur: &
aliā atque aliā picturæ speciem ostendebat: Ductilis cum hac atque illac ducta & iacta rota om-
nis pictura nudabatur interior: & sicut Seruius ait in georgicis. Virgilii libro tertio exponens car-
men illud uel scæna ut uersis discedat frontibus utque purpurea intexti tollunt aulea britani:
apud maiores theatri gradus tantum fuerunt: nam scæna de lignis ad tempus fiebat: unde hodie
quoque permansit consuetudo: ut componantur poegmata: id est gradus a ludorum theatralium
editoribus: scæna autem fiebat: aut uersilis aut ductilis. uersilis tunc erat cum subito rota machi-
nis q̄busdā cōuertebat: & aliā picturæ speciem ostendebat: ductilis erat tunc cum tractis tabulatis hac
atque illac species picturæ nudabatur interior. Hoc etiam Varo & Suetonius commemorant. erat
autem scæna teste Cassiodoro pars illa theatri quæ ab uno eius cornu ad aliud ducebatur: cum co-
opertura & principium habuit a rusticis eodem teste: cum ad decantanda incondita carmina rusti-
ci sibi adumbrationes parabant. Choragiis: choragia dicuntur instrumenta scanarū: id est appa-
tus χοροῦ & χοροῦ: id est a multitudine minorum: de quibus Virgilius: Purpurea intextu tol-
lunt aulea britani. Lentulus spinter adornauit: quia minimo sibi per simili in suo consularu luden-
ti cognominatus est. fuit autem tempore Ciceronis: ut uidere possumus in epistolis ad Atticum.

Translatum antea phoeniceis. Puniceis: puniceus & phoeniceus idem est; nam & plerumque ponitur pro dasea ut & *οὐνκον* graeci dicunt nos punicum. Translatum: quod inde sumpserat colorem; unde etiam phoeniceus puniceus dicitur. Nam gladiatorum munus: dixit de his quae adornaue-
runt scenam; nunc narrat qui primum instituerunt artem gladiatoriam. Romae datum est. Liuius hoc dicit Marcus Decius Brutus munus gladiatorum in honorem patris sui defuncti primus edidit in foro boario. Gladiatorum: ludi funebres appellati sunt. cum paria gladiatorum uel duo uel

Translatum antea phoeniceis indutum tunicis. M. Scaurus ex-
quisito genere uestis cultum induxit. Nam gladiatorum mu-
nus primum romae datum est in foro boario: Appio claudio.
Q. Fuluiusq; consulibus dederunt. M. & Decius filii Bruti fu-
nebris memoria patris cineres honorando. Athletarum certa-
men a Martii Scauri tractum est munificentia.

De prima statua aurea in Italia.

Statuum inauratam nec in urbe nec in ulla parte Ita-
liae quisquam prius aspexit quam a. M. Attilio gla-
briane equaestris patris poneretur in aede pietatis.
Eam autem aede Publio Cornelio Lentulo & M.
Bebio Pamphilio consulibus ipse dedicauerat compos uoti fa-
ctus: rege Antiocho apud Thermopylas superato.

De Cn. Flauio uulgante Ius Ciuile.

Ius ciuile per multa secula iter sacra cerimoniasq; deo-
rum immortalium abditum: solisque pontificibus notum. C. Fla-
uius libertio prius genitus & scriba cum ingenti nobilitatis

plura dabantur. ut cuiusque fa-
cultas erat. Erant autem gladia-
tores ut diximus quae singulari
certamine gladiis inter se dimica-
bant: donec alter eorum uel oc-
cideretur; uel se uictum fate-
retur; & si sanguis spargeba-
tur; existimabant inferorum
expiationem fore. Foro bo-
ario. Vbi uenduntur boues.

Athletarum: Athletae sunt
qui lacertis & brachiis inter se
luctantur *αλληθης* sermo
gracus est.

Statuum inauratam:
nam Marcus Atti-
lius in honorem pa-
tris sui Calabri-
nis statuam erexit
qui anthiochum re-
gem Philippo iuuante ex Asia
pepulit: idem etiam Etholos
eucit; & ad honorem uicto-
riarum quas pater consecutus
erat: nunc pellendo ex Asia An-
thiochum; nunc etholos subi-
gendo statuam erexit: nec enim

Compos uoti factus; qui obtri-
stus erat si uictoriam conse-
queretur aduersus anthiochum. Apud thermopylas: thermopylae sunt angustiae quaedam motus
oetae ut uult Strabo libro nono in descriptione montis oetae; qui gratiam eo pacto diuidit; quo ape-
ninus Italiam. dicit enim; hi uero oetam montem possidebant; mons ipse ab oriente ac thermophi-
lis in occidentem usque sinum ambracium extenditur; quondam etiam modo per lineas rectas mons
iste montanam scindit regionem; a parnaaso usque; pindum barbarisque; superiacentibus; istius pars una
uergens in thermopylas oeta uocatur: longitudinis ad stadia triginta; asperitatis & celsitudinis non
mediocris; longe autem excellentissimus ad thermophylarum tractum: ibi enim cacumen attolli-
tur & in rupes acutas praeruptas praecipitesque finitur; paruum & angustum uiatoribus a littore lo-
cos petentibus & ex thesalia derelinquit transitum: ipsum quidem transitum pylas idest portas &
angustias uocitant atque thermophylas: sunt enim ibi prope thermes; idest calidae aquae magno in ho-
nore ut Herculi consecratae. Liuius uero libro quinto de bello macedonico dicit montem esse lon-
gissimum qui mediam ita gratiam diuidit sicut apenninus suo dorso scindit Italiam.

aurea nunquam statuam erectam fuerant: his qui bene rem gessissent.
nuerant quod optauerant: uel certe quia uouerat se statuam illam esse facturum si uictoriam conse-
queretur aduersus anthiochum. Apud thermopylas: thermopylae sunt angustiae quaedam motus
oetae ut uult Strabo libro nono in descriptione montis oetae; qui gratiam eo pacto diuidit; quo ape-
ninus Italiam. dicit enim; hi uero oetam montem possidebant; mons ipse ab oriente ac thermophi-
lis in occidentem usque sinum ambracium extenditur; quondam etiam modo per lineas rectas mons
iste montanam scindit regionem; a parnaaso usque; pindum barbarisque; superiacentibus; istius pars una
uergens in thermopylas oeta uocatur: longitudinis ad stadia triginta; asperitatis & celsitudinis non
mediocris; longe autem excellentissimus ad thermophylarum tractum: ibi enim cacumen attolli-
tur & in rupes acutas praeruptas praecipitesque finitur; paruum & angustum uiatoribus a littore lo-
cos petentibus & ex thesalia derelinquit transitum: ipsum quidem transitum pylas idest portas &
angustias uocitant atque thermophylas: sunt enim ibi prope thermes; idest calidae aquae magno in ho-
nore ut Herculi consecratae. Liuius uero libro quinto de bello macedonico dicit montem esse lon-
gissimum qui mediam ita gratiam diuidit sicut apenninus suo dorso scindit Italiam.

Thermo-
pylae

T. L. iuius

Ius ciuile per multa secula: hoc etiam Liuius narrat ab urbe condita libro nono dicens
Cn. Flauius ius ciuile in penetralibus repositum uulgauit fastos in albo posuit; ut qua-
do cum populo agi liceret sciri posset. Gelius Cn. iquit Flauius patre Libertino natus
scriptum faciebat; isque in eo tempore aedili curruli apparebat; quo tempore aediles sur-
rogabantur; eumque pro tribu aedilem currulem renunciarunt. At aedilis qui comitia ha-
bebat negat accipere; neque sibi placere; qui scriptum faceret eum aedilem fieri. Cn. Fla-
uius Anii filius dicitur tabulas posuisse; scripto sese abdicasse; isque aedilis currulis factus est. Idem Cn.
Flauius Anii filius dicitur ad collegam uenisse uisere egrotum; & in conclaue postquam introiuit ado-
lescentes ibi complures nobiles sedebant; hi contemnentes eum assurgere ei nemo uoluit. Cn. Fla-
uius Anii filius aedilis id arrisisse dicitur; sellamque currulem iussit sibi afferri; eam in limine appo-
suit ne quis illorum exire posset; utique hi homines inuiti uiderunt sese in sella. Ius ciuile: quod
duodecim tabulis continebatur; has conditas seruabant pontifices cum caeteris sacris ac cerimoniis
Inter sacra cerimoniasque; idest penetrabilibus ubi dii penates celebrentur; nec iuris ciuilibus scien-
tiam praeter pontifices quisquam habebat. Solisque pontificibus: qui soli pontifices seruabant li-
bros. Libertino patre genitus; cuius pater aliquando seruierat. Et scriba cum ingenti nobilita-
tis: quia seruale faciebat officium. nam scripturam exercebat; quae apud Romanos seruale habebat
officium quamquam apud nos; nec liberale quidem dici possit; & ex eo quaestum ille comparabat.

Cicero

Indignatione: quia indignum uidebatur: ut qui seruili conditione natus esset: ad currulem dignitatem prouheretur. Vulguit: in apertum exposuit ut ab omnibus cognosci posset. Fastos: fasti libri erant in quibus continebantur dies: quibus cum populo agi liceret: & quibus non liceret: sed a potiori denominati sunt: s. a fando. nam dies quibus cum populo fari licebat fasti: quibus uero nonne fasti. Cicero pro. L. murena: Fastos inquit uulgus non habebat. erat in magna potentia: qui consulebantur: a quibus etiam dies tanquam a chaldeis petebantur: inuentus est scriba Cn. Flauius qui cornicum oculos confixerit & singulis diebus ediscendos fastos populo proposuerit. Plinius li. xxxiii. Frequentior autem usus annulorum non ante Cn. Flauium deprehenditur. hic namque publica diebus fastis: quos populus a paucis principum quotidie petebat: tanta gratiam plebis adeptus est: alioquin Libertino patre genitus & ipse Appii Ciceri scriba: cuius hortatu exceperat eos dies consultando assidue sagaci ingenio: promulgaueratque: ut aedilis currulis crearet: cum Qu. antio prænestino: qui paucis annis diebus hostis fuerat: preteritis. C. petilio & domicio: quorum patres consules fuerant: Additum Flauio ut simul tribunus plebis esset: quo facto tanta

indignatione factus aedili scurrulis uulgauit ac fastos pene toto foro exposuit. qui quum ad uisendum agrum collegam suum ueniret: neque a nobilibus quorum frequentia cubiculum erat completum sedendi loco reciperetur: sellam currulem afferri iussit: & in ea honoris pariter atque contemptus sui uindex consedit.

De ueneficii quaestione.

Ueneficii quaestio & moribus & legibus romanis ignota complurium matronarum patefacto scelere orta est: quae cum uiros suos clam destinis insidiis ueneno perimeret unius ancillae iudicio protracta capitali iudicio damnatae centum septuaginta numerum compleuerunt. Tibicinum quoque collegium solebat in foro uulgi:

T. Liuius

Ueneficii. Liuius quoque li. viii. Cum primores inquit ciuitatis similibus morbis eodem sermone omnes euentu morerentur: ancilla quaedam ad Qu. Fabium maximum aedilem currule indicatura se causam publicae pestis professam esse si ab eo sibi fides data esset: haud futurum non esse indicium: Fabius confestim rem ad consules: consules ad senatum referunt consensuque ordinis fides iudici data: tum patefactum est muliebri fraude ciuitatem praemi: matronasque

T. Liuius

ea uenena coquere: & si se sequi ex templo uelint: manifesto deprehendi posse. secuti iudicem: & cognoscentes quasdam medicamenta & recundita alia inuenerunt: quibus in forum delatis: & uiginti matronis apud quas deprehensa erant per uiatorem accitis: duae ex eis cornelia ac seruilia patriciae utraque generis: cum ea medicamenta salubria esse contenderent: ab consultante indice bibere iussae: ut se falsum commentas arguerent: spacio ad colloquendum sumpto cum summo populo in conspectu omnium rem ad ceteras retulissent: haud abnuentibus & bibere: epoto medicamento: suamet ipsae fraude omnes interierunt: comprehensae ex templo eae comites magni numerum matronarum indicauerunt: ex quibus clxxx. damnatae: neque de ueneficiis ante eam diem romae quaesitum est. Perimeretur: absumerent: occideretur: necarent. Pars istarum. scilicet centum & lxx. fuerunt capitali supplicio affectae propter admissum scelus: & haec potissimum fuere pauperes: aliarum uero poena permissa fuit earum maritis propter infamiam & dedecus. Tibicinum quoque collegium. Liuius: tibicines inquit prohibiti a proximis censoribus erant in aede Iouis uesci quod traditum antiquitus erat: aggre passi Tybur uno agmine abierunt. adeo ut nemo in urbe esset: qui sacrificiis praecineret: eius rei religio tenuit senatum: legatos tybur miserunt: ut darent operam: ut hi homines romanis restituerent. Tyburtini benigne polliciti primum ac citos eos in curiam hortati sunt ut reuerterentur romam. Postquam impelli nequibant: consilio haud ab horrendo ab ingenio hominum eos aggrediuntur die festo: alii alios per speciem celebrandarum cantu epularum causa inuitant: & uino cuius auidum ferme genus est operatos sopiunt: atque ita in plaustra uinctos coniiciunt: ac romam deportant. nec prius sensere quam plaustris in foro relictis plenos crapulae eos lux oppræssit. Tunc concursus populi factus est: impetratoque ut manerent: datum ut triduum quotannis ornati cum catutur: atque hac quaerimine solemnis est licentia per urbem uagarentur: restitutumque in aede uescendi: ius iis qui sacris praecinerent. De tibicine Ouidius fastorum libro sexto: Cur uagus incedit tota tibi: cen in urbe: quid sibi personae: quid toga longa uolunt.

Oculos in se conuertere: quia uulgi uidens tibicines per urbem incedere personatos in eos oēs oculos coniecerant. Publicas priuatasque ferias: siue publicae siue priuatae sacrificia fiebant: feriae aenea dicebantur dies quibus hostiae feriebant. Agones: quia agunt ipsi tragedias siue comedias tibis canentes. Cōcentus edidit: cantus concordēs & bene conuenientes inter se: nam cōcentus ē quod graeci simphonia dicunt. Prisco more: id & indignius tulerunt: quia hoc antea frequenter fecerant. In proposito: uidelicet in suis inceptis permanētes. Honor pristinus: ut personati per urbem incederēt: ut i aede

oculos in se conuertere: cum iter publicas priuatasque ferias actiones personis recto capite uariaque ueste uelatis cōcentus elidit. In de tracta licentia quondam uetiti in aede Iouis: quod prisco more factitauerant uesci tybur irati se contulerunt: quorum ministerio senatus deserta sacra non a quo aio ferens: per legatos a tyburibus petiit: ut eos gratia sua romanis templis restitueret: quos illi in proposito perseverantes interposita festae epulationis simulatione merito somnoque sopitos: palustris in urbem deuehēdos curauerunt: quibus & honos pristinus restitutus: & huiusmodi lusus ius ē datum: personarum usus pudore circumuēta temulentia cān habet.

De antiquorum simplicitate.

Vit etiam illa simplicitas antiquorum in cibo capiēdo humanitatis simul & continentiae certissima index. Nam maximis uiris prandere & coenare in proptulo uerecundia non erat: nec sane ullas epulas habebant: quas populi oculis subicere erubescerent: erant adeo continentiae attentissimi: ut frequentior apud eos pulvis usus quam panis essent. Ideoque in sacrificiis mola: quae uocabatur ex farre & sale & aqua constat: exta farre spargunt: & pullis quibus auspicia petunt puls obicitur. Primitus enim ex libamētis tractus sui deos eo efficacius: quo simplicius placabat & ceteros quidem ad benefaciendum uenerabantur: febre autem ad minus nocendum templis colebant: quorum adhuc unum in palatio: alterum in area marianorum monumentorum: tertium in summa parte uici longi extat: in eaque remedia quae corporibus agrorum annexa fuerant: deferabantur:

ex farina & aqua mixto sale conficitur. Mola: Ouidius de fastis hoc idem ostendit dicens: Ante deos homini quae conciliare ualeret: Far erat & puri lucida mica salis: Plyni. li. decimo octauo naturalis historiae Pulvis autem inquit non pane longo tempore uixisse romanos manifestum est: quoniam inde & pulmentaria hodie quoque dicuntur. Et Ennius antiquissimus uates obsidionis famem describens offam eripuisse plorantibus liberis patres commemorat & hodie sacra prisca atque natalium pulueris fritilla conficiuntur: uideturque tam puls ignota gratiae fuisse quam italiae polenta. Mola igitur conficiebatur ut Seruius tradit ex farre orno & sale. orno id est farre eo anno orto. far autem est genus frumenti grandioris. Et pullis quibus auspicia petuntur puls obicitur: nam in cauea pulli seruabantur: & cum bellum cum hostibus committere uellent: primum auspicia capiebant obiecta pulvere: quam si sumpsissent: ut pars humum caderet: bonum erat auspiciū: si respuissent diis non placere dicebant: id bellum suscipi. Libamētis uictus sui deos eo efficacius quo simplicius placabant: libare proprie est partem & primitias diis fundere. ἄβειν graece latine significat fundere: quae primam partem libantes in ignem quasi primitias fundentes se diis sacrificare dicebant. Febrim autem ad minus nocendum templis colebant quorum adhuc unum in palatio alterum in area marionorum monumentorum: tertium in summa parte: ad aliud transit institutum. Vici longi extat: qui uicinus longus appellabatur. In eaque corporibus agrorum: deferabantur. Ea remedia: quibus ualitudinem pristinam recuperassent agroti in templa febris deferabantur: sicut apud nos singraphi: quibus ad febrim depellendam utuntur: nonnulli recuperata ualitudine ad templa deferuntur: alii uero incenduntur. Annexa fuerant deferabantur haec ad humanae mentis aetatem leniendos: sicut eiusmodi singraphi: ita illi sortes quibus liberati essent in templis suspendebantur.

Iouis uesci possent. Personarum usus: primus personarum uetor teste Horatio in poetria fuit Eschylus poeta: personae pallaque repertor honestae: Eschylus & modicis lustrauit pulpita tignis. Cuius autem cur ufi fuerint personis haec est: si pudor adeptae temulentiae: nam quia ipsis pudori erat temulatos fuisse in urbe reuectos. petierunt ut liceret uti personis ad caput tegendum. Hoc etiam Ouid. li. fastorum ostendit dicens: Callidus ut possit species numerumque senatus: Fallere personis imperat ore regi.

Vit etiam illa simplicitas: & est bona simplicitas & mala. Coenare in proptulo: in publico in apto an foris suauis: hinc est quod Iuuenalis conqueritur suorum temporum mores: quia prisca illa uiuendi norma declinassent: quod uidelicet suae aetatis homines maiorem instituta mutassent propter luxuriam epularem: dicit. Quis ferula septem secreto coenauit autem Subiicere erum & profecto id sine rubore facere poterant: cum epulae eiusmodi essent quae ab omnibus spectari possent. Erant adeo continentiae: adeo inquit perfecta urebantur continentiae: ut frequentius uterentur pulvis quam pane. Pulvis: genus cibi est quod

Iuuenalis

Ouidius

Ennius

Hæc ad humanæ mentis: ad mentis quidem sanitatem diuinum quærebatur auxilium: quantū uero ad salubritatem corporis pertinebat: eam frugalitate & parsimonia tuebantur. Mentis æstus: quia sunt etiam corporis æstus: uidelicet cum ægritudine laborabat. Leniendos: sedandos: sed quō dicit mentis æstus leniri: cū iam ea remedia corporibus annexa fuisse dixerit: non potest fieri quin mens per ægritudinem corporis aliquantulum & ipse laboret. Vfus: utilitatis cum aliqua rōne: iō dicit aliqua: quia est alia certior ratio ualitudinis conseruande. Excogitata: inuenta. Bonæ uali-

Frugali-
tas

tudo medium est uocabulum: quod in utranq; partem accipitur. Mater erat frugalitas: nā ex frugalitate nascit̃ bona ualitudo. frugalitas media est iter prodigalitem & auariciam: cum nec nimis parce rebus utimur: nec nimis luxuriose. Est igit̃ moderata parsimonia ciui & potus. Inimica luxuriosis epulis: sicut ex epulis luxuriosis morbus medicorū inducitur: ita ex frugalitate bōa ualitudo conseruatur. Veneris usū: quia ab utroq; incenditur libido. nam ut inquit Teren. si ne cerere & bacho friget uenus uitabant igitur maiores crapulationem ut tueretur salubritatem: uitabant uinum: ne deuenirent in demetiam: uitabāt luxuriam ut seruarent castitatem. Industria: industria do-

hæc ad humanæ mentis æstus leniendos cum aliqua usus excogitata. Caterum salubritatem suam industria certissimo ac fidelissimo monumento tuebantur: bonæq; ualitudinis eorū quasi quædam mater erat frugalitas: inimica luxuriosis epulis: & aliena nimie uini abundantie & ab omni immoderato ueneris usu auersa. De ciuitate Spartana.

Dem sensit proxima maiorum nostrorum grauitati Spartana ciuitas: quæ seuerissimis lycurgi legibus obtemperas aliquandiu ciuium suorum ociosos a contemplanda Asia retraxit: ne illecebris eius capti ad delicatius uitæ genus prolaberentur: Audierant enī lauticiam inde & immodicos sumptus: & omnia non necessaria uoluptatis genera fluxisse: primosq; ionas unguenti coronarumq; in conuiuio dandarum & secundæ mensæ ponendæ cōsuetudinē haud parua luxuriæ irritamenta recepisse: Ac mi-

Dem sensit: transit ad externa. Proxima: propinqua & quasi confor- riosus efficax. mis. Grauitati spartana ciuitas: Lacedæmoni: uocata autē sparta postq; maioris iuuentutis parte & longo graui bello consumpta permissum fuit mulieribus: & cū quibuscūq; uellent sine discrimine cōcuberent unde qui nati sunt sparciatæ quoq; appellati sūt quasi uirginales. dicit ergo spartanos consimilem romanis habuere grauitatem. uult tantum primas partes continentie romanos tenuisse: romanos deinde spartanos secundos fuisse adeo spartani luxuriæ contemptores & laboris patientes fuere. & etiam uirginibus eorū teste Cicerone lib. ii. tusculanarū q̃stionū: magis palestra: puluis uenaticus labor & militia in studio fuerit: q̃ fertilitas filiorū. unde & uanum habitū ab aliis uirginibus foemina cōsueuerant: dicente Virgilio Virginis os habitūq; gerens & uirginis arma: Spartana. Aliquandiu. Per. lxx. annos & amplius se ab Asia abstinerunt: continenter uiuentes legibus nūq; mutatis Cice. in oratione pro L. flacco Lacedæmonii inquit soli toto orbe terrarum septingentos annos amplius unis moribus & nunquam mutatis legibus uixerunt: posset hic quæstio quodammodo exoriri: cur non exempla atheniensium lacedæmoniorum proponat exemplis: cum sapientia uirtuti bellicæ uideatur anteponenda? Respon- det quia lacedæmon conformis est romæ in uirtute bellica: ideo præposuit athenis. Voluptatis: ergo diffinit esse quandam uoluptatem hominibus concessam. Primosq; ionas: audierant ionas q̃ & ipsi pars asiæ esse creduntur: sunt certe in extremitate minoris asiæ uerfus nos primum inuenisse ut coronati epulerentur: hos etiam secundas mensas instituisse: cum antea una tantum mensa uterentur. Ionas: sunt ut dixi secundum quosdam pars asiæ: qui tamen & ipsi græci habent linguam nam ionica lingua una est ex quinque græcis: sed magis est regio græca posita teste Pomponio iter Cariam æoliā: & iones primi fuerunt qui legatos ciro miserunt: ut in fidem amicitiamq; suam uellet eos accipere. qui urbane satis & facete legatis dicitur respondisse. nam Esopi fabulam illis exposuit: querens nunquid audiuisent piscatorem quendam ad littora maris uenisse: qui suauiter canens pisces conuocare studebat. qui cum aliquandiu cecinisset nec pisces cantu moueretur: indignatus rhetia iecit: quibus implicitos pisces cum ad littora traxisset & super herbā exposuisset: illi saltare quamprimum cæperunt: tum piscator desinere inquit contumaces saltare. nam cum canerem id facere noluitis: nunc uero cum nolim saltatis. ita uos cum societatem meam ultro eam me uobis offerente habere potuistis: eam quodammodo respuistis: nunc uero cum petitis consequi non potestis: cum? Secundæ mensæ: scilicet pomorum & aliorum eiusmodi fructuum: nam secundā mēsam poma esse etiam Virgilius ostendit cum dicit: Et mensæ grata secundæ. cum de pomis loqueretur. Ac minime mirum est quod homines labore ac patientia gaudentes: laudabat hoc propositum Spartanorū: q̃ noluerint ciues suos asiā frequere: q̃ facilior eēt trāsitus a uirtute ad uirtutē

Cicero

Iones

Tenacissimos; robustissimos propter seueram ac tristem uiuendi rationem. Neros; robur. Hebetar; obtundi; effoeminari. Quod eos non frustra; corroborat exemplo hanc opinionem; nā pausania quum multas magnasq; res gessisset; ubi se moribus asiaticis dedit ita corruptus est; ut consilia prodenda patriæ cum rege persarum iniret. Hic pausanias quū aduersus xersem persarū regem opulentissimū missus; multas atq; præclaras inde uictorias retulisset & plurimum incrementi Lacedæmonioq; adieciisset imperio; sensim uitā suam in mores asiaticos labi permisit; deinde eousq; processit res; ut cū xerse ita conueniret; se illi imperium Lacedæmoniorum proditū esse; si si illam sibi in matrimonium dedisset. Id uulgarū quum Lacedæmones rescissēt; Pausaniam exilio multarunt; uel ut alii dñt; accusatus ab Argilao adulescente quo abutebatur turpē mortē subire coactus est. Maximis operibus editis; qui Mar doniū satrapem natione Medū; & persæ regis generum manu fortem & consilii plenum cum ducētis milibus peditum & uiginti equitum haud ita magna manu apud plateam uicit. Molire; mollem facere; & effoeminatam reddere. Anapesti pedis modulo; Anapestus pes est q primas duas syllabas breues habet; ultimam longā p huius pedis ergo modulationem uolebant intelligi primo concursu celeriter & impetuose cum hoste pugnandū ēē. ut si quo modo possent primo confictu; cōficerent hostem; q si hostē prima acie profligare nequirent; firmitus & pressopede pugnandum; nec prius moueri oportere q hostem confecissent. A. Gelius

nime mirum est q homines labore ac patientia gaudentes: tenacissimos patriæ neruos externarum deliciarum contagione solui & hebetari noluerunt; quū aliquāto faciliorem uirtutis ad luxuriam q luxuriæ ad uirtutem transitum uiderēt. Quod eos non frustra timuisse dux ipsorum pausanias patefecit. qui maximis operibus editis; ut primū se Asiæ moribus permisit; fortitudinem suam effoeminato eius cultu molire nō erubuit. Eiusdem ciuitatis exercitus non ante ad dimicandum descendere solebant q tibie concentu & anapesti pedis modulo cohortationis calorem animo traxissent; uegeto & crebro ictus sono strenue hostem inuadere admoniti. Eidem ad dissimulandum & occultandum uulnerum suorum cruorem puniceis tunicis in prælio utebantur; non ut ipsis aspectus earum terrorē; sed ne hostibus fiduciæ aliquid afferret.

De atheniensibus.

Egregios uirtutis bellicæ spiritus Lacedæmoniorū prudentissimi pacis moribus Athenienses subsequuntur; apud quos inertia in latebris suis languore marcens in forum perinde ac delictum aliquod protrahitur fitq; ut facinorosa ita erubescenda rea culpa. Eiusdem; uerbis & sanctissimum consilium ariopagus; quid quisque Atheniensium ageret; aut quonam quæstu sustentaretur; diligentissime inquirere solebat; ut homines honestatem; uitæ rationem

illis in plurijs utebāt. Vegeto; streuo & forti ac robusto q tū ad ultimā syllabā; crebro q tū ad duas primas syllabas q breues sūt. Nō ipsis; nō q terrorē sanguis afferret; nā assueti erāt pati & fortia ferre.

Egregios uirtutis bellicæ spiritus Lacedæmoniorum; quenadmodum illi in bello præstantes fuerunt; ita Athenienses in pace. Plato in thimeo; hanc ciuitatem cōmendans dicit; Fuit olim Atheniensium ciuitas longe cæteris præstans morum bonitate ac potentia uirium bello & pace memoranda. Hac ille. Apud quos inertia; nō aliter iquit apud Athenienses inertes homines puniuntur; ac si delictum aliquod perpetrassent; est autē iners qui sine arte; hoc est sine exercitatiōe uiuit; nulli scilicet se honesto studio applicans; & posuit inertiam pro homine inerti; id est rem pro homine. E latebris suis; quia per ocium in occulto uitam agunt; nam proprium inertis est in ocio & in tenebris delitescere. Languore; torpore & ocio quod inducit languorem. Perinde ac delictum; tanq homo delicto obnoxius esset in forum protrahitur; ut puniatur. Ariopagus; artopagitar officium erat simile Romanis censoribus; Areopagus uicus erat athenis sic dictus a templo Martis; quod haud procul inde foret nā interpretatur uilla Martis ἀρειος enim Martem πηνον fontem significat; inde archopagus; quod illic uellet iudicium Martis; aliquando a diis latum sit; Nam fabula talis est; Mars homicidii accusatus; uocatus est in ius; Palladi concessum fuit ut Athenis iudicium haberetur; & duodecim dii confesum iouis honestarunt; sex maribus a dextris & sex duabus a sinistris; assideribus Plutone; Neptuno; Vulcano; Marte; Mercurio; & Appolline a dextris; a sinistris uero Iunone; Cerere; Venere; Vestā; Pallade & Diana; & quum totidem sententiis damnetur; quibus absoluebatur; Pallas suffragium his adiecit qui illum absoluebant; & ita absolutus est. Inde autem fabulam fictam esse arbitror q ibi teste Plinio primum capitis iudicium actum fuerit; ibi autem consilium erat Atheniensium & iudicia ferebantur. Ut homines honestatem; uitæ rationem memores reddendam esse; reddat rationem cur ita facerent; quia nisi probaretur ratio uitæ suæ; poenā darent nō mediocrē.

Areopagus.

Pericles

Eadem bonos ciues; & hoc institutum Atheniensium laude dignissimū fuit q̄ præmia uiris opti-
mis reddebantur; sic enim ad uirtutes incitatur. Honor est exhibitio reuerentiæ in testimoniū uir-
tutis: ut uult philosophus in æthycis. Periclis: Pericles orator maximus ac philosophus doctissi-
mus fuit: qui remp. atheniensium quadraginta annis mira quadam prudentia gubernauit; & illi habi-
tus est honos ut suo loco dicemus. Siue rem siue personā: nam maxime gloria homines ad uirtutē
concitant; sicut ille Solon unus e septem putabat: repub. duabus rebus contineri; prænio & pœna:

ut hinc boni ad uirtutes inuitē-
tur; illinc mali a flagitiis arceā-
tur. In huius quoq; sententiā &
Ouidius de ponto carmen edi-
dit: Laudatq; uirtus crescit &
inmensum gloria calcar habet.

Siue rem; quia res illa bene in-
stituta sit; nā ut infra dicit: Ho-
nos est uirtutis uberrimum ali-
mentum. Siue personā; cui ta-
le præmium debetur. Nm & a
uirtutis; sic etiā Aristoteles di-
cit honorem esse mercedem
& dignitatis collationem; q̄ da-
tur in testimonium uirtutis.

Initium caperet; aut ipse prin-
ceps esset huius instituti. Agē
quid illud institutum athena-
narum; institutum fuit athenis;
q̄ si quis manumissus a domi-
no post libertatem ingratus ex-
itisset libertate priuaret; Sūt
uerba legis: siue domini seruū
manumissum in seruitutē uin-
dicantis. Quem domi scele-
stum; Si domi inimicus es non
eris reipubli. amicus: uel si do-
mi iniquus reip. nō eris iustus.

N

Nde Massilienses
quoq;: hi maxia
fuerunt amicitia
populo Romano
deuincti: adeo ut
cū ceteræ ciuita-

tes a po. Ro. defecissent; hi soli
in fide & officio permanerent;
q̄ & tpe belli ciuili fecerunt;
Vnde Strabo. l. iiii. Massilienses in-
quit Romani populi amicitia
conciliarunt; qui quū illis per

Strabo.

multum utiles essent; magnū ex ipsis susceperunt incrementū; & paulo infra. Tum uero ex Ro. pop.
amicitia eximia felicitate florebat; in pōpeiana aduersus Cæsarem seditione cum uictæ parti sese
addixissent magnā suæ fæli. ia. se. Institutū autem fuit; q̄ si quis cōperisset seruū suū quē liber-
tate donasset ingrātū esset; usq; ad tertiam libertatē posset se ingrati tudinis uicio ulcisci; si post ter-
tiam libertatem rursus eum libertū faceret nō habere ius in seruū illum. Qui ei se toties; qui sese
toties periculo obiecit; si postea periculi pœnā dederit; nullū habet quem accuset nisi seipsum.
Maiori ex parte; q̄ sunt nōnullæ quæ stupræ nō habent; ut apud Plautū aulularia; captiui duo. Ta-
lia spectandi cōsuetudo; nam quæ frequēter spectantur ea quoq; licēt ius cōmitti posse uident; ita no-
bis persuademus. nā nisi eiusmodi liceret nō concederent spectari; cōcedunt aut; ergo licet. Reli-
gionis simulationē; dum simulant se religiosos esse; ut a labore sint alieni; nā tunc erāt nōnulli q̄ si
mulabāt religionē quæ potius erat supsticio. Mendacē; falsā & simulatā. Fucosam; nō sincerā sed
apparetē. Acōdita ur. hæc urbs ē in sinu Gallia trāsalpinæ teste Strabone lib. iiii. q̄ dicit; Quo loco

Massilia;

Narbo;

is qui sinus uocatur gallicus diffunditur inq; eo Massilia & Narbo sūt urbes clarissimæ; uel teste So-
lino in Narbonensi prouincia a phocēsis quondā fugatis Persæ; aduētū q̄ dragesima gnta olimpiade
condita fuit. Iustinus uero dicit Phocēses angustia terræ coactos mare curiosius exercuisse; piscādo
& uiuere rapto. Prædātes ergo uenisse in sinū Gallicū ad hostiū amnis Rhodani & eius loci ameni-
tate captos domū redisse; & suox̄ cōplures sollicitasse; q̄ tādē duce pto ueniētes Massiliā cōdidere.

memores reddendam esse; sequerentur. Eadem ciuitas bo-
nos ciues corona decorandi primo consuetudinem introdu-
xit: duobus oleæ connexis ramusculis clarum Periclis cingen-
do caput: probabile institutum siue rem siue personam intru-
ri uelis; nam & uirtutis uberrimum alimentū est honos: & Pe-
ricles dignus a quo talis muneris dandi potestas potissimū ini-
tium caperet. Age quid illud institutum athenarum; q̄ memo-
rabile; q̄ conuictus a patrono libertus ingratus: iure libertatis
exuitur? supersedeo te inquit habere ciuem. tanti muneris im-
pium estimatorem; nec adduci possum ut credam urbi utilem
quem domi scelestum cernam. Abi igitur & esto seruus. quo-
niam liber esse nescisti. De massiliensibus

N

Nde Massilienses quoq; ad hoc tempus usurpāt
disciplina grauitatem prisci moris obseruantia;
charitate populi Romani præcipue conspicui. qui
tres in eodem manumissiones rescindi permittūt
si ter ab eodem deceptum dominum cognouerint: quarto er-
rori subueniendum non putant: quia sua iam culpa iniuriam
accepit; qui ei se totiens obiecit. Eadem ciuitas seueritatis cu-
stos acerrima est; nullum aditum in scenam mimis dādo; quo-
rum argumenta maiori parte stuprorum continent actus: ne
talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumat;
Omnibus autem qui per aliquam religionis simulationem ali-
menta inertiae quærunt; clausas portas habet; & mendacem &
fucosam superstitionem submouendam esse existimans. Cæ-
terum a condita Vrbe gladius est ibi quo noxiū iugulantur;

Rubigine quidem exesus: præ nimia uetustate rubigo gladium illum prope corruptit. Duæ eti-
am: hæc etiam consuetudinem Massilienses seruabant: q. & duas arcas ante urbem suam constitue-
re: in quarum altera seruorum corpora: in altera liberorum portarentur ad sepulchrum: & quum
cadauer ad funus effertur nemo est qui lugeat: & pectora plangat: Plaustro: non humeris hominū
ad sepulchrum efferebantur cadauera sed plaustro. Lamentatione: quærelarum. Planctu: pulsa
tione pectorum: nec quærelis nec planctibus funera suorum comitabantur. Funeris dies: dies lugē

rubigine quidem exesus & uix sufficiens ministerio: sed id ex
minimis quoque rebus omnia antiquæ consuetudinis momē
ta seruantium. Duæ etiam ante portas eorum arcæ iacent
altera qua liberorum: altera qua seruorum corpora ad sepultu-
ræ locum plaustro deuehuntur: sine lamentatione sine luctu fu-
neris: dies domestico sacrificio adiestoque necessariorum con-
uiuio finitur. Etenim quid attinet aut humano dolori indulge-
ri: aut diuino numini inuidiam fieri: q. immortalitatem suam
nobiscum patiri noluerit. Venenum cicuta temperatum i ea
ciuitate publice custoditur quod datur ei qui causas sexcētis:
idenim senatus eius nomen est: exhibuit: propter quas mors
sit illi expetenda: cognitione uirili beniuolētia temperata: quæ
neque egredi uita temere patitur: & sapiēter excedere cupien-
ti celerem fati uiam præbet: ut uel aduersa uel prospera nimis
usi fortuna: utraque enim finiēds spiritus illa ne perseueret:
hæc ne destituat rationem præbuerit: comprobatio exitu ter-
minentur: quam consuetudinem Massiliensium non in Gal-
liam ortam: sed e græcia translata inde existimo q. illam eti-
am i isula ceca seruari animaduerti. quo tempore Asiam cum
sexto Pompeio petens iulidæ oppidum intraui. Forte enim
tunc euenit ut summæ dignitatis ibi focmina: sed ultimæ iam
senectutis reddita ratione. ciuibus cur excedere uita deberet:
ueneno consumere se destinauit: mortemque suam Pompeii
præsentia clariorem fieri magni aestimauit. Nec præces eius
uir ille ut omnibus uirtutibus ita humanitatis quoque laudi-
bus instructissimus aspernari sustinuit. Venit itaque ad eam:
facundissimoque sermone qui ore eius quasi e beato quodam
eloquentiæ fonte manabat: ab incepto consilio diu ne quic-
quam reuocare conatus: ad ultimum propositum exequi pas-
sus est: q. nonagesimū annū transgressa. cū sūma & animi &
corporis sinceritate: lectulo quantum dignoscere erat quoti-
diana cōsuetudine cultius strato recubās & innixa cubito: ti-
bi inquit Sexte Pompei diu magis quos reliquo: q. quos peto

di funeris. Domestico: q. do-
mus funesta dicitur eius q. mor-
tuus est. Etenim quid attinet:
laudat hoc propositum & insti-
tutum Massiliensium: dicens:
nil aliud facimus dum quære-
lis & lachrymis insistimus: nisi
q. dolorem nostrum augemus
& inuidiam deorum prouoca-
mus. Indulgetis operam dati
sicut Cicero dicit: Non intelli-
gis duplicare dolorē. Immor-
talitatem: q. nos immortales fa-
cere noluerint sicut ipsi sunt.
Cicuta temperatum: cicuta ue-
nenosa herba est teste Plinio li-
bro uigesimo quinto naturalis
historiæ: qui cicuta inquit quo-
que uenenum est publica athe-
nienſium pœna inuisa: ad mul-
ta usus nō omittendi: semē ha-
bet noxium & reliqua. Sexcē-
tis senatoribus: scilicet qui sex-
centi erant: nam consilium eo-
rum sexcenti appellatur. Stra-
bo libro quarto: ceterum mas-
silienses rem urbanam per op-
timates & aristocratiam regen-
tes omnes legum equitate supe-
rant: consilium sexcentis ex ui-
ris instituentes: qui quo ad iu-
ra supsit: id honoris genus ha-
bent quos timithos: id est ho-
norificos appellant: quidēcim
uero senatus sunt principes qui-
bus quæ ad māus prompta ob-
ueniunt: moderari & regere da-
tum est: rursus & his quindecim
tres sunt præsides quibus plu-
rimum potestatis attribuitur:
uerum ex his nemo timithus
creatur qui liberos non habeat
neue de ciuium sanguine terti-
am per generationem ortus sit
Mors expetenda: qui iustam
causam moriendi se probaue-
rint habere his publice hoc ue-
nenum hauriendum datur.

Cicuta:

Temperata beniuolētia: quod
eos nolint temere mori. Viri

li: de his qui uiriliter mori uolunt: ordo est cognitione uirili temperata cum beniuolētia: cognitio
uirilis est de his qui fortiter mori uolunt: quæ temperatur hac beniuolentia ne sine causa moriant.
Sapiēter: hoc pertinet ad uirilem cognitionem. Nā utraq. utraq. inquit fortuna tā aduersa: q. p.
spera cām moriēdi præbet hoibus: nam si aduersa fuerit: nolunt in ea diutius pmanere: si pspa: du-
bitant ne deferat eos & i aduersā incidāt. Iulidæ oppidū: oppidū est isulæ Cææ. Clariorem fieri:
ut mors sua præsentia Pōpei celebraret. Instructissimus: paratissimus: munitissimus. Infana: in
hoc uno isana erat q. mori uolebat. Sinceritate: itegritate: sincerus dicitur ille q. plane purus ē sine ul
la mixtōe malitiæ: ut mel sine cæra sincez dicimus. Diu quos reliquo. s. supi. Quā quos pe. s. iferi.

Sincerus.

Nec hortator uitæ meæ: quoniam a proposito eam reuocare studuerat. Ipsa: epitagmaticon est: ipse lego: ipse legis: ipse legit: nam ad omnem personam referri potest. Sacrisque domesticis: ut diis penatibus sacrificia facerent. Maiori filia: ita mos erat ut maioribus natu sacra domestica traderentur. Constanti: firma & non tremebunda. Defusis Mercurio libamentis: ideo Mercurio libauit: quia dicitur animabus præesse. Virgilius. Animas ille euocat orco pallentes Alias sub tartara tristia mittit: est autem deorum nuncius: qui non solum diis superis sed inferis quoque ministrat.

Placido itinere: æquo non aspero: uia planiore in campos elios. Defusis autem dixit factis sacrificiis uel in terrâ fusis: antequam libaret fudit aliquantulum potionis in terrâ. Subinde: deinceps: quia dicebat quomodo rigor primo pedes occupasset: deinde ad genua peruenisset: postea ad corpus ascendisset. Opprimendorum oculorum: claudendorum oculorum. Virgilius: Pressiue oculos & funera laui: consuetudo enim erat: ut propinquiore mortuorum lumina clauderent. Tamen: aduersantur ad id quod dixit obstupefacti: quasi dicat: si istu pefasti eramus: non debebamus flere.

Sed ut ad Massiliensium: nunc reddit ad propositum. Diuerticulum: digressionem: digressio ab eo diuerit quod dicere coeperit. Ut hospitales benigne sumerent peregrinos: ita ipsi ab hostibus tuti esse possent. Pecunias mutuas: opinio antiquorum satis de ridenda. Apud inferos: dicebant tu mihi decem aureos mutuas: & ego tibi postea totidem apud inferos reddam. Quia persuasum habuerunt: credebant ad aliam migrari uitam secundum Metempsychosim. Dicerem stultos: damnarem inquit eorum stultitiam: nisi hoc idem sensisset Pythagoras. Brachati: quauis omnis gallia comata uno nomine appellata teste

Gallia
diuisio

Pythagoras

Plinio libro quarto naturalis historiae: in tria populorum genera diuisa est: uidelicet in Belgicos: Aquitanos: & Celticos siue Lugdunenses: quod idem & Caesar in principio commentariorum suorum affirmat: tamen inueni nonnullos ex nostris qui dicunt triplicem Galliam: Bracchatam: Comatam: & Togatam esse. Comatam esse quæ Lombardia dicitur: & galli insubres. Togatam ab alpiibus usque ad mare britanicum tendere. Bracchatam: narbonensem prouinciam & omnem regionem quæ adiacet Rheno: quæ multas habet partes: Brogondiam: Lotoringiam: Flandriam: Coloniam: & terram Ligonensium. Palliatus: græcus: quia ut supra diximus pallio utebantur græci. Pythagoras quidem credebat animas hominum mortales esse: sed ex uno corpore in alia corpora transire:

A nec uspiam inferos esse. Vara & feneratoria: qui philosophantur ut dicant animas esse immortales: & ideo pecunias mutuo accipiant: sed nunc optimum illum feneratorem esse dicimus: qui egentibus opem præstat: quasi qui pro uno centuplum expectet a deo: & hic reuera quæstum nullum maiorem facere potest: quam pecuniam pauperibus effundere: compensatorem illius a deo promissam expectans: sed apud ignaros nostræ fidei uana fuit opinio. Alacris: læta atque iucunda: & ostendit uitam

gratias referant quia nec hortator uitæ meæ nec mortis spectator esse fastidisti. Cæterum ipsa hilarem fortunæ uultum semper experta: ne auaritia lucis tristem intueri cogar reliquias spiritus mei prospero fine duas filias & unum nepotum gem relitura superstitem permitto. Cohortata deinde ad concordiam suos distributo eis patrimonio & cultu suo sacrisque domesticis maiori filia traditis. poculum in quo uenenum temperatum erat constanti dextera aripuit: Tunc defusis Mercurio libamentis: & inuocato numine eius: ut se placido itinere in meliorem sedis infernæ deduceret partem: cupido haustu mortiferam traxit potionem: ac sermone significans quasnam subinde partes corporis sui rigor occuparet: quum iam uisceribus eam & cordi imminere esset locuta: filiarum manus ad supremum opprimendorum oculorum officium aduocauit: nostros autem tametsi nouo spectaculo obstupefacti erant: suffusos tamen lachrymis dimisit.

Aliud massiliensium institum.

Sed ut ad Massiliensium ciuitatem unde in hoc diuerticulum excessi: reuertar: intrare oppidum eorum nulli cum telos licet: præstoque est qui id custodia gratia acceptum exituro reddat: ut hospitia sua quenadmodum aduenientibus humana sunt: ita ipsis quoque tuta sint.

De more gallorum.

Horum moenia egresso uetus ille mos Gallorum occurrit: quos memoria proditum est pecunias mutuas quæ his apud inferos redderentur dare: quia persuasum habuerint animas hominum immortales esse. Dicerem stultos nisi idem brachati sensissent: quod palliatus Pythagoras credidit.

que rationem: qui in acie gaudio exultabant: qui cum praelio commisso periculis se expositos uiderent latabantur. Julius celsus libro sexto: Driadae inquit persuadent animas non interire sed ab aliis post mortem transire ad alios. Gloriosa & foeliciter uita excessuri: q; fortiter pugna-
rent in acie: id sibi honorificum & gloriosum fore credebant: quia non ut segnes & ignaui morerentur: sed ut fortes & magnanimos decet: ut Virgilius: Pulchrumque mori succurrit in armis.
Lamentabantur in morbo: contra uero si iacuisent in lecto metuebant mortem: & ideo tristabantur

Julius cel
sus

Mos celtiberorum.

Vara & faneratoria Gallorum philosophia: alacris & fortis cimbrorum & celtiberorum qui in acie gaudio exultabant: tamquam gloriose & foeliciter uita excessuri: lamentabantur in morbo: quasi turpiter & miserabiliter perituri. Celtiberi etiam nefas ducebant esse praelio superesse: quum is occidisset pro cuius salute spiritum deuouerant. Laudanda utrorumque populorum animi praestantia: q; & patriae incolumitatem fortiter tueri: & fidem amicitiae constanter praestandum arbitrabantur.

q; ignauiter quodammodo & turpiter perituri essent. Hoc idem Cicero libro tusculanae quaestionum secundo. Celtiberi etiam nefas ducebant esse praelio superesse: prosequitur aliud institutum eorum fuisse: ut quum milites ducem suum amisissent mortuo duce se interfici malebant: quod legitur in uita Sertorii. Pro cuius salute spiritum deuouerant: quia in bellum proficiscentes iurabant in manus imperatoris se pro salute illius fortiter pugnuros.

Raciae uero: aliud institutum. Natio: regio Tracia. Sapientiae laudes uendica-

De Tracia.

Raciae uero illa natio merito sibi sapientiae laudes uendicauerit: quae natales hominum flebiliter: exequias cum hilaritate celebrat: sine ullis doctorum praecipitis: uerum conditionis nostrae habitum prouidit. Remoueatur itaque naturalis omnium animalium dulcedo uitae: quae multa & facere & pati turpiter cogit: sicut mortua aliquanto eius felicior ac beator reperietur finis.

uerit: nam re ipsa potius quam doctrina & praecipitis philosophiae praestant. Celebrat: frequentat. Quae natales: duo dicit: & nascentes flere: & morientes laetitia prosequi consueuisse. Ideo autem nascentes deflebant quasi labores & humanae uitae pericula subeuntes: morientes uero hilaritate prosequuntur: quasi labores illos & pericula relinquentes. Illud autem aduertendum est: natalem & pro se plenum esse: ut hoc loco: & apud uirgilium: Meus est natalis dies: & adiectionem recipere: ut apud Terentium. Porro autem alio ubi erit puero natalis dies: & apud luuenalem. Natali Coruine dic mihi dulci: or haec lux. Hoc autem institu-

Lyciorum mos.

Vo circa recte Lycii quum iis luctus incidit: muliebrem uestem induunt: ut deformitate cultus commoti maturius stultum proicere merore uelint.

De foeminis indicis.

Erum quid ego fortissimos in hoc genere prudentiae uiros laudem? Respiciantur in dorum foeminae quae cum more patrio complures eidem nuptae esse

ceteras gentes & praesertim apud Romanos in omnibus sacrificiis castitas seruabatur: nisi quum dies natalis celebraretur: in quo liber ter uoluptatibus operam dabant. Solinus in cap. de Tracia. Apud plurimos inquit luctuosa sunt perperia: denique recentem natum fletu parens excipit: contra usum laeta sunt funera: adeo ut exemptos gaudiis prosequantur. Sine ullis doctorum praecipitis: non quod philosophi praecipiant: sed quod hoc ex ratione humanae uitae collegerint: quia & ortus uitae humanae pericula subit & labores: mors autem finis est. Sine ullis doctorum praecipitis: eo magis gaudendum quod ipsi potius a natura habuere quam ex ullius doctrinae perceptione. Habitum: scilicet prouidit naturam humanam: quae miserrima & fragilis est. Remouetur naturalis uitae dulcedo: nisi nos inquit nimia uitae cupiditas tenuerit: intelligemus uitae introitum miserabiliorem fore quam exitum: nam uitae cupiditas cogit plerumque nos multa turpiter facere: aut turpiter pati. Vitae dulcedo ideo dixit: quia omne animal rationale & irrationale uiuere appetit. Deformitate cultus: si quae uix uideas muliebri ueste indutum: deforme spectaculum uidebis. Lyti: Lyti prouincia est in minori asia ab oriente iuxta Pamphiliam: ab occidente

Lycia

erat ceteris claritate praestantius: unde Vir. Lytias sortes appellat Apollinis oracula: quod in Lytia rursus dabat: In Lytia est mos ille chimera notabilis: & ubique celebrat: de cuius uertice ignis exalat: sicut etiam in Sicilia aethna: in Capania mons uesenus ignem euomit.

Erum quid ego: sed quid de fortitudine mulierum dicam? In hoc genere quod paruifaciant uitam

Cicero

Solinus de india Apud eos uero quibus ad uiuendi rationem exactior cura est multae uxores in eiusdem uiri coeunt matrimonium; & quum maritus decesserit apud grauissimos iudices sua quaeque de meritis agunt causam; & quae officio quasi ceteris praestantior finem uicerit iudicatum hoc palmae refert praeium; ut arbitrio suo concedat rogum coniugis; & supremis semetipsam det eius inferiis; ceterum nota uiuunt. Cicero li. tusculanae orationum: quod. v. Mulieres inquit in india: cum eae cuiusuis mortuus uir fuerit: in certamine incidit; idemque ueniunt quum plurimum dilexerit uir: plures enim singulis solent esse nuptiae; quae uictrix est ea laeta prosequens cum suis; una cum uiro rogum imponit; aliae uictae mensae discedunt. In certamine iudicantur; quae primo certant inter se; & ex certamine deinde sequitur iudicium. Tanquam foeli istar foelicitatis. Supra: sicut illa laeta moritur ita ceterae tristes in uita praeminent quae supra sunt. Protrahe in medium. Comparat haec mulier fortitudinem his omnibus exemplis quae supra posuerat. Cibi audaciam; quae fortiter in bello moriuntur. Celtiberica fide: quae se morti pro salute imperatoris sui destinant. Traciae sapientiam; quae natales suos lugent; in morte uero gaudent. Lyciae: quae muliebrem uestem accipiunt cum sibi lugendum fuerit. In dico tu rogo: idcirco mulier: hoc est ex india. Tamen quis haec omnia laudanda sint. Dedecus; flagitium. Sicca: urbis punicae. Corporis in iu. uidelicet stupro nulla enim maior corporis iniuria esse potest quam se impudicas facere. Hoc et refert Herodotus; mulieres antequam ad nubile aetate peruenissent ad hoc templum uenire consueuisse; & corpus suum in publicum exponentes eoque dotem sibi comparare solitas fuisse. Hone sta com. quae constat post coniugium illas omnium castissimas mulieres fuisse. In psalmis: hoc quoque tradit Herodotus inter cetera; ut quum primum pueri coepissent loqui eos ueritatem dicere assuescerent; si uero aliquid minus uerum dixissent; acriter puniebant; deinde hoc quoque instituerant ut non prius filios uiderent quam ad septem annos peruenissent; ne temerellae aetatis charitate corripere-

Herodotus.

Celtiberica fide: quae se morti pro salute imperatoris sui destinant. Traciae sapientiam; quae natales suos lugent; in morte uero gaudent. Lyciae: quae muliebrem uestem accipiunt cum sibi lugendum fuerit. In dico tu rogo: idcirco mulier: hoc est ex india. Tamen quis haec omnia laudanda sint. Dedecus; flagitium. Sicca: urbis punicae. Corporis in iu. uidelicet stupro nulla enim maior corporis iniuria esse potest quam se impudicas facere. Hoc et refert Herodotus; mulieres antequam ad nubile aetate peruenissent ad hoc templum uenire consueuisse; & corpus suum in publicum exponentes eoque dotem sibi comparare solitas fuisse. Hone sta com. quae constat post coniugium illas omnium castissimas mulieres fuisse. In psalmis: hoc quoque tradit Herodotus inter cetera; ut quum primum pueri coepissent loqui eos ueritatem dicere assuescerent; si uero aliquid minus uerum dixissent; acriter puniebant; deinde hoc quoque instituerant ut non prius filios uiderent quam ad septem annos peruenissent; ne temerellae aetatis charitate corripere-

etur: ut si mortui essent minus dolerent eorum interitum: nam usque ad septimum annum solet aetas illa in nimio discrimine uitae uersari propter uermes. Enumidae quidem: dicit reges numidas hoc seruasse: ut nemini osculum daret: nam qui in summo dignitatis gradu constituti sunt: non debent se nimium familiares hominibus reddere. Fastigio: summo gradu. Venerabilius. nam quicquid ratum est id etiam preciosum: quae uero nimium consueta: ea solent uiliora quoque haberi.

Enio nunc ad praecipuum de. & sta. Ro. ipi. Expedito instituto tractatu ad alium transgredis: ubi de disciplina militari cōtinet. Stabilimentum: quae re militari po. ro. non modo tamen copauit ipsum: sed partem quoque seruauit. Salutare passiduitate quodam salutare: quod romano fuit salubris ipso: nunquam. Romani a disciplina rei militaris declinauerunt. Sicce: inuolatu. Tenacis. uir. quae nullum modo promiserit disciplinam militarem solui. Serenus trans. sine perturbatioe bellog: externog. Tranquillus sine dissensione ciuium: alibi pacem sereno tempore: bellum nubillo copat: ut uix ex nubilo caelum serenum ilari aspectu sentis: sic bellum pace mutatum multum gaudii solet afferre. Cicero autem gerenda sunt bella: ut finis iniuria in pace uiuatur.

soleant: mortuo marito in certamen iudiciumque ueniunt quam ex his maxime dilexerit: uictrix gaudio exultans deductaque a necessariis laetum praferentibus uultum: coniugis se flammis supiacit: & cum eo tanquam foelicissima crematur: supra cum tristitia & moerore in uita remanet. Protrahe in medium cimbricam audaciam: adice celtibericam fidem: iunge animosam thraciam sapientiam: annecte lyciorum in luctibus abiiciendis calide quaesitam rationem. Indico tamen rogo nil eorum praferes: quae uxoris pietas in modum genialis thori propinqua mortis secunda conscendit.

De punice foeminis & fano ueneris.

Vius gloriae punicarum foeminarum ut ex comparatione turpius appareat dedecus annectam: sicca enim fanum ueneris est in quod se matronae conferebant: atque inde procedentes quaestum dotis corporis iniuria contrahebant: honesta nimirum tam in honesto uinculo coniugia iuncturae. De instituto probabili perfarum.

Am perfarum admodum probabile institutum fuit: quod liberos suos non prius aspiciabant quam septimum implessent annum: quo paruulorum amissione aegre animo sustinerent.

Enumidae quidem reges uitupandi: quod more gentis suae nulli mortaliu osculum ferebant. quicquid. nam in excelso fastigio positum est. humili & trita consuetudine: quo sit uenerabilius uacuum esse conuenit.

De disciplina militari. Capitulum. II. Enio nunc ad praecipuum decus & ad stabilimentum Romani imperii: salutare perseverantia ad hoc tempus sincerum & incolume seruatum: militaris disciplinae tenacissimum uinculum: in cuius sinu ac tutela serenus tranquillique beatae pacis status acquiescit.

Publius Cornelius Scipio. Primum exemplum servata disciplina Scipio africanus inferior cum successisset prioribus duobus qui oppugnauerant Numantiam & Africam & Scipio Mancino: qui a Numantinis cum exercitu obsessus ad turpem deditioem venire coactus est: exercitum qui licentiori disciplina a pristinis moribus habitus fuerat ante omnia incorruptum esse curavit & expurgavit. quo facto milites Romanorum pristinum vigorem & consuetudinem uirtutis receperunt: ita ut facile superiorum ducum errata emendauerit: & sibi nomen

Ca belli
numanti

De Scipione.

Publius Cornelius Scipio: cui deleta Cartago autum cognomen dedit: consul in Hispaniam missus. ut insolentissimos Numantinæ urbis spiritus: superiorem ducum culpa nutritos contunderet: eodem tempore momento quo castra intrauit edixit. ut omnia ex his quæ uoluptatis causa comparata erant auferentur ac summo uerentur: Nam constat tum maximum inde institorum & lixarum numerum cum duobus milibus scortorum abiisse. Hac turpi atque erubescenda sentina uacuifatus exercitus noster: qui paulo ante motu mortis:

autum & laudem comparauerit. Origo & causa belli Numantini teste Floro fuit: quod Segides socios & consanguineos Romanorum manibus elapsos exceperant Numantini: qui pro illis quoque deprecari nihil obtulerunt: & cum ab omnibus bellogum contagione se subtrahere uellent pacem a Romanis petierunt: qui in legitimi foederis præcium & conditionem iussi sunt arma deponere: quod barbari ægrius acceperunt quam si manus abscederentur. Itaque repudiatis conditionibus bellum indictum est: aduersus quos missi sunt primo

Quintus Pompeius qui ob infirmitatem ut uult Livius li. liii. pacem cum illis fecit: & Numantini foedus maluerunt quam illum debellare potuissent: deinde M. Pomilius qui fusus fugatusque fuit a Numantinis: cum quibus pacem factam senatus irritam censuerat: postea missus est Hostilius Mancinus qui contemptis auspitiis atque prodigiis: ut uidimus in ca. de prodigiis: uictus a Numantinis & castris exutus: quam spes nulla seruandi exercitus esset: pacem cum his fecit ignominiosam: quam ratum senatus esse uetuit: dedecusque talis flagitii deditioem Mancini expiauit: nam in ea pugna triginta milia Romanorum a quatuor milibus Numantino rum uicta fuerant: postremo opus fuit eo impatore qui Carthaginem euerterat: missus igitur est Scipio africanus: qui primum ut diximus corruptum licentia luxuriaque exercitum: ad generosissimam militiam disciplinam reuocauit: omnia enim deliciarum instrumenta recidit: duo milia scortorum & castris eiecit: militem quotidie in opere habuit: & triginta diebus frumentum ac septenos uallos ferre cogebat: ægre propter onus incedenti dicebat cum gladio tete ualare scieris: uallum ferre desinito: alii nimium parum habiliter scutum ferent: eum: scutum amplius iusto ferre iussit: neque id se reprehendere: quoniam melius scuto quam gladio uteretur: quem militem extra ordinem deprehendit: si Romanus esset uirtibus: si extraneus uirgis cecidit. lumina quidem omnia ne exoneraret milites uendidit. Acrius igitur in castris quam in campo cum milite suo quam cum Numantinis illi præliandum fuit: quippe assiduis & iniustis & seruilibus maxime operibus attriti: fere plenius uallum: qui arma nescirent: luto inquinari qui sanguinem nolent iubeantur: calones sarcinæ: nisi ad usum necessariae amputabantur: tanti ceteri exercitum quam imperatoris uere proditum est: & sic redacto in disciplinam milite: commissa acies: quod nemo uisus se unquam sperauerat factum est: ut fugientes Numantinos uideret: de quoque debellatio alio loco dicemus: nam hoc quantum ad disciplinam militarem pertinet diximus. de quo Frontinus li. liii. ca. i. Scipio igitur ad Numantiam corruptum superiorem ducum secordia exercitum correxit: dimisso ingenti lixarum numero: redactis ad munus quotidiana exercitatio militibus: quibus quantum frequenter inungeret iter: portare compositum plurimum diebus cibaria imperabat: ita ut frigora & imbres pati: uada fluminum pedibus traicere assuescerent: milites exprobrare imperatore timide & ignauia & fragere delicatioris usus ac parum necessaria & expeditioni uasa: quod maxime notabiliter accidit. S. Neuius tribunus ple. cui dixisse tradit Scipio: mihi paulisper tibi & reipublice semper necessarius nequaquam eris. Superiorem ducum culpa Quintus Pompeius. M. Pomilius & Mancini: quorum unus. f. Pompeius re infecta ut dixissimus discessit: alter fusus fugatusque fuit a Numantinis: tertius iniussu senatus turpe foedus cum hostibus fecit: quam senatus ratum non habuit. Itaque Scipio missus ad accipiendum exercitum: cum omni genere hominum inutilium expurgauit: & sub eo milites Romanorum audaciam cum pristina uirtute recuperauit: Scipio uero nomen autum consecutus est: ut africana Numantiam deleuit: Numantiam ferro fameque consumpsit. Summouerent: remouerent: in hoc exercitu sexaginta milia militum fuerunt. Institores: institores dicuntur qui iumenta quibus uenalia uehuntur Institores agunt. erant enim negotiatores qui res exulentas a loco ad locum trahebant: dicti sunt institores: eo quod instant iumentis: quæ mercibus suis onerata impellunt ad locum ubi merces emere seu uendere consueverunt. Lixæ: lixæ dicuntur mercenarii qui exercitus in expeditione sequuntur: proprie autem dicuntur ministri militum: quia aquam militibus afferunt: nam antiqui lixæ aquam dixerunt: unde elixum aqua coctum & elixare aqua molire. Scortorum: scorta dicuntur meretrices a scortis quæ pelliculas appellabant antiqui: quibus incubare solebant & quia meretrices non aliter uiris subiiciunt ac pelliculae: propterea scorta appellauerunt. Turpi sentina. Sentina proprie est aqua fedissima in fundo navis: quæ uomitum nautis puocat: unde sentina dicta est a sentiendo: eo quod malo sentias odore. per translationem exercitus purgamenta sentinam appellat.

Institores

Lixe

Sentina

Deformi se foederis ictu: quia turpe foedus ictum fuerat iter Mancinum & numantinos: quod po. Ro. im probauit quod etus in iussu factum fuisset. Acrem forte animosam: quia cum ad extremam necessitatem numantini redacti essent: ne in romanorum potestatem uenirent: cumulum ipsi in foro regni omniū suage crexerunt: & uxores ac liberos primo: deinde se subiecto igni iniecerunt. Constat numantinos fortissimos fuisse uiros. Strabo lib. iii. Numantia inquit nobilissima ciuitas est: quae bello celtiberico: quod aduersus po. Ro. gestum & uirtute propriam ostentauit: quod uicesimum perdurauit annum: com, plures enim exercitus cum imperatoribus ad internotionem detracti: nouissime aut numantini obsidione cincti diuturna patientia tolerarunt. Indiciū deditio Mancini indicauit quod esset negligere disciplinam militarem. Triumphus Scipionis praemium extitit ei qui militarem disciplinam iam prolabe tem sustinuit & in pristinum statum redegit. Mancini: cum ille foedus cum numantinis turpe & ignominiosum percussisset: quia id po. Ro. non probauerat: ipse auctor hostibus deditus ē ut omni religione populus solueretur.

Frontin⁹

Eius sectam Metellus: Frontinus lib. iii. cap. i. Qu. Metellus bello iugurthino similiter lapsam disciplinam pari seueritate restituit: cum in super prohibuisset alia carne quam assa elixauit milites uti. Sectam: est translatio sumpta a philosophis. nam qui Socratis aut Arist. opinionem sequuntur sectam sequi dicuntur a sectando dicta: eo quod in diuersas opiniones secarentur: hoc est diuiderentur: quis si diligentius consideremus ea quae ipsi sumebant: omnia tamen ad uirtutem spectare inuenimus. Iugurthino bello. bello quod gestum fuit contra iugurtham. solent enim bella a deuictis hostibus denominari. Spurius albinus primus fuit qui consul & imperator. missus a senatu contra iugurtham: molliter nimis ac licenter exercitum habuerat: ut apud Salustium uidere licet. Neruis: nam nerui corporis uires sunt. eodem modo neruos impii uires & potentiam appellat. Nec singulas partes: neque inquit sensum milites corrigere coeperit: sed eodem momento temporis uniuersum exercitum purgauit. Singulas partes: ut sensum milites ad rectam disciplinam redigeret. Cibumque coctum: nolebant ut cibaria & exculenta proponerent uenalia: ne milites cibo preparato uescerent molliores redderentur.

Tropheū

Neminē militū. s. gregariorū: nam centuriones decuriones & tribunū militum suos habebant milites & gregarii dicebantur quod nulli praesunt ordini sed de grege sunt. Ministerios: ne seruos habebant qui sibi ministrarent. Iumentorūque: quae sarcinas suas ucherent. Alimenta: cibaria quibus indies uescerent. Subinde: deinde: ut ipso itinere milites exercerent. Eadem tamen iugurtha: cum castra frequenter moueret: semper ea uallo fossaque circūdabat: tamquam hostis instaret. Quid ergo: nunc probat quod Metellus fecit. Multa trophea: tropheum dicitur honor: qui hostibus uersis in fugam comparat: dictum ἄρπον ἡ. cōuersione graeci consuetudine induxerunt: ut uictori tropheū statueretur: erat autem columna marmorea ubi litterae insculpebantur: quibus uictos hostes terga dedisse significabatur. Multa trodus qui hostem in fugam cōuerterat tropheū merebatur: qui uero ultra certū numerū hostiū occiderat: ita ut plenā uictoriā consequeret triumphū mereri dicebat. Sane nonnullū & arbor: in qua hostiū spolia affigebantur: & id aedificiū: in quo res gestae inscribebantur. trophea illius dicta sunt: ut marii cimbra Ser. sup. decimū aene. refert quod Salustius in historiis de Pompeio: deuictis hispanis trophea in pirenēi iugis constituit: ex quo more in urbibus fingunt in arcubus ex aedificatis Virg. dicit Aeneam de Mezencio tropheū constituisse: cum ait lib. xi. decisus undique ramis Constituit tumulo fulgentiaque induit arma. Mezencio dulcis exuias tibi magne tropheu. dedit Aeneae tropheū Virg. nodū plenā uictoriā consecuto quod occiso Mezencio fugauerat exercitū. Ambitioso impatore: spurio albino: qui uidelicet quæreretur se tantūmodo militibus gratū facere ut cupiditati & libidini militū obsequeretur. Vide re non cōueniētem Metellus pesseret exercitū. Bene ē illi: laudat illos qui milites suos ad disciplinam militarem

deformi se foederis ictu maculauerat erecta uirtute recreataque acrem illam & animosam numantiam incendiis exustam ruinisque prostratam solo aquauit. Itaque neglectae disciplinae militaris indicium Mancini miserabilis deditio: seruatae merces speciosissimus Scipionis triumphus extitit.

De Metello.

Eius sectam Metellus secutus cum exercitū in aphrica Iugurthino bello nimia spurii albi in indulgentia corruptum consul accepisset: omnibus imperii neruis ad reuocandam pristinae disciplinae militariae conuilus est: nec singulas partes apprehendit: sed totam continuo in statum suum redegit: protinus namque lixas e castris summo uit: cibumque coctum uenalem proponi uetuit: in agmine neminem militum ministerio seruorum iumentorumque ut arma sua: & alimenta ipsi ferrent uti passus est. Castrorum subinde locum mutauit. Eadem: anque iugurtha semper adesset uallo fossaque apertissime cinxit. Quid ergo restituta continentia? quid repetita industria profecit? Crebras scilicet uictorias & multa tropheae peperit ex eo hoste: cuius tergum sub ambizioso iperatore romano militi uidere non contigerat. Bene ē illi disciplinae militari:

rem renocarunt. Affuerunt praesentes hoc est propicii fuerunt & fauerunt. Præruptis uinculis: de ptiis q; obliti sint illos sibi necessitudine cōiunctos esse: Laesa: s. disciplina militaris. Publius rutilius: id est seruis quorum dux & auctor fuit Ennius. nā dū is cū cæteris seruis in ergastulis teneret: & habitu corporis & uiribus præstas sub simulatione Syrræ dea eos ad libertatem cōparandam adhortans: in unum contraxit ad numerum sexaginta milia. Hoc aut ut numine quodam instinctus facere uideret: nucē enucleatā sulphure supatā & igne in os sumebat: & inter uerba quasi flāmā emittere uidebatur. Multi imperatores romani contra hos missi cum exercitibus delati sunt. tādē. M. perpēna eos apd æthnam longa obsidione præstos famæ cōfecit. Taurominitanā arcē: Taurominiū mons est siciliæ & supra illū ciuitas quā romanorū Coloniā esse dixit Ptolemæus. At strabo urbē nō montē esse ostendit li. vii. i. descriptione Siciliæ: cū dicit: Urbes uero extant ad latus Euripum efficiens primum Messana: deinde Taurominiū: & Cathana: & Syracusæ & cætera.

affuerunt qui necessitudinum præruptis uinculis uisionē uindictamq; læsæ cum ignominia domuum suarum exigere non dubitauerunt. Nam publius rutilius consul eo bello quod i Sicilia cum fugitiuis gessit. Q. Fabium generum suum quia negligentia taurominitanam arcem amiserat. prouicia iussit decedere.

De Cocta.

T. C. cocta publicum aurelium fuluium pecuniolā sanguine sibi iunctum: quem obsidiōi liparitanæ ad auspicia repetenda Mesanā transiturus præfecerat uirgis cæsum militiæ munere iter pedites fugi coegit: q; eius culpa ager incensus & pene castra erāt capta.

De Quinto Fulvio.

Q. Vintus etiam Fuluius Flaccus censor: Fuluium fratrem cohortē legiōis iij tribunos militū erat i iussu consulis domū dimittere ausū senatu amouit.

tere uidebatur. Multi imperatores romani contra hos missi cum exercitibus delati sunt. tādē. M. perpēna eos apd æthnam longa obsidione præstos famæ cōfecit. Taurominitanā arcē: Taurominiū mons est siciliæ & supra illū ciuitas quā romanorū Coloniā esse dixit Ptolemæus. At strabo urbē nō montē esse ostendit li. vii. i. descriptione Siciliæ: cū dicit: Urbes uero extant ad latus Euripum efficiens primum Messana: deinde Taurominiū: & Cathana: & Syracusæ & cætera. Coloniā aut romanā fuisse alio loco ostēdit eodem libro ubi dicit: Ciuitas aut frequētiore habz accolas q; Cathana nam & habitatores admisit romanos plurimos: pauciores atq; utraq; habet Taurominium. Fuisse uero occupatā a fugi-

tiis alibi ostendit his uerbis. Ennius cū fugitiuis obsidiōe pssus: illā. Cathnā de qua loquit pcpuis affectit claudibus uixq; tandem a romanis euulsi sunt: eadē mala perpeffi Cathanēses & Taurominitani aliiq; cōplures: & relq; iuxta Taurominiū optimi pisces nulli capiebant tpe romanorū. uñ lūne. Nullus erit dñō: quē misit Corsia: uel quem taurominitanæ rupes: nā a taurominio taurominitanus deducit. uñ Luca. Taurominitanā uincūt feruore caribdim: sicut a gadibus gaditanus. a drepano drepanitas.

T. C. cocta. P. aureliū. C. cocta cōsul cū liparētoliā insulā obsideret: no drepanitas. aiaduertit nō recte tabernaculū captū effugitur cū ad restauranda auspicia iturus esset. P. aurelium sanguine sibi coniunctū obsidioni præfecit: qui cū negligentius milites in armis habuisset: per eruptionē oppidani uallū incēdio cōsumperūt & pene castra cæperūt: & ob hanc causam consul reuersus: recognita. P. aurelium uirgis cæsum inter pedites militate coegit.

Q. Vintus etiā Ful. Flaccus. Frontinus lib. iiii. Fuluius. Flaccus censor inqt fuluium frēm suū quia legiōē in q; tribunos militū erat iniussu consulis dimiserat a senatu mouit.

Senatu amouit. Duplex erat censoria nota in equites. aut enim senatu mouebantur: si erant inter senatores: aut equo publico priuabant ne uidelicet stipendiū de publico daret. Tribunos militū: tribuni militū præerant milibus hominū primipilus ducentis: centurio q; tuor manipulis: manipulus uero primo cētū: deinde cōduplicatus du-

Censoria nota Tribuns militum

centorū militū fuit. & dicti sunt manipuli a fasciculis palearū: quos manipulos dicimus: nam adhuc paup p. o. Ro. p. uexillis manipulos palearū partica suspensos gestare solebāt: uñ & manipularis miles dictus est Oui. Partica gestabāt suspensos acta manipulos: Vñ manipularis nola miles habet. Alii dicunt cēturiones tm cētū militibus pssisse: & inde nomē accepisse: qd magis tenēdū ē pp nois similitudinē: pfecti cohortibus præerant: cohors autem cōstat ex quingentis quinq; gintaquinq; peditibus & sexaginta sex equitibus: turma ex triginta. nā turma dicta ē q; terima: q; ex unaq; centuria terdeni diligebant & fiebant turmæ. legati legionibus præerāt. legio aut ab eligendo dicitur: ut uult Vege. de re. mili. quia hoc uocabulū desiderant eorū fidē atq; diligentia qui milites probāt ex decē autē cohortibus plena legio conficiebatur: quæ habebat sex milia centū peditum: equites septingētos & triginta: sed p diuersitate temporū uariatus est numerus. Tribunorū militariū ut habet indigestis officiū fuit milites in castris continere ad exercitationem pducere clauēs portarū suscipere uigilias interdum circuire: frumentationibus commilitonū interesse: frumentum præbere mensuræ fraudem coercere. delicta secundum suam auctoritatem his modis castigare: principiis frequenter iteresse quærelas cōmilitonū audire. ualitudinarios inspicere: officiū regētis exercitū nō tm i dāda sed et cōseruāda disciplina cōsistere. Liparitanæ: lipare una ex insulis colius: cuius Soli. una cum reliqs mentionē facit: & oēs suo noie describit: sunt. n. septē Virg. de lipare insula: Sicanū iuxta latum eoliāq; erigit: liparē fumantibus ardua saxis: & a lipare liparitatus: ut hoc loco: & lipareis dñ. lūue. Brachia uulcanus lipareā nigra taberna. Ful. Flac. hoc factū ē bello seruili qd i Sicilia gestū ē

Tam digna exempla: excusat se quodammodo Valerius q. exempla rei militaris breuiter nimium narrauerit; q. se dicit non fuisse facturum; nisi multa alia se offerrent quæ maiora sunt. Generis: familia sicut fuluius qui fratrem senatu amouit: Imaginum: maiorum splendor & uirtus ac egregia facinora posterorum imagines dicebantur. ideo autem dicebantur imagines: quia posteri cogitatione rerum earum quæ præclare gestæ fuerant a maioribus: ad uirtutem incēdebatur: ut illas imitarentur & reuera etiam imagines & statuas erigere solebant: ut posteri intuentes eas ipsa cogitatione uirorum excellentium ad uirtutem accederentur. Communioni nominis: coniunctio non sicut fecit cocta: qui Pecuniam sanguine sibi coniunctum ex equite peditem fecit. Supercilium: austeritas seueritas a præcedente quod sequitur: nam in superciliorum toruomotu quædam tristitia & seueritas ostenditur. Distingere: minari uel exercere: & est ratio a gladiatoribus: qui gladium in concertatorem suum nudant. Dentur hæc: si inquit ciuitates: quæ rerum potitæ sūt singula: unum aliquod eorum exemplorum haberent q. ostēdimus: tamen abunde uiderentur disciplinam militarem obseruasse. Tamen: quis singula singulæ ciuitates exempla habeant. Gloria: quia gloriari possit in ipsis ciuitatibus disciplinam fuisse seruata. Genere: scilicet cuiuslibet uirtutis. Proprio sanguine: scilicet filiorum. Speciosis: q. uictores extiterunt. Priuatim lugubres: q. eorum filii uirgis cæsi & securi percussi sunt. Sūt inquit quantum ad rem publicam speciose: quantum ad priuatam lugubres propter mortem filiorum. Gratulandi: q. uictores euaserint. Lugendi officio fugeretur: quod filios amiserint.

Liuius

igitur ego: ergo quia res magna fuit ac prope incredibilis teste Liuius: qui dixit hoc apud posteros plus admirationis habiturum quam fidei. Dicit ergo uereor ne uirtuti uestræ non parem relationem adhibeam. Igitur: quia illi incerti erant fungerent officio gratulandi an lugendi: pari ratione cum illis ego quoque dubito. Tu namque postumi: ab hac opinione dissentit Liuius. Dicit enim non duos fuisse qui filios occidi iusserint: sed unum: nec Postumium sed Manlium torquatum: hoc autem in coniecturam adducit cur Manlius non Postumius existimandus sit: qui filium uirgis cædi & securi percussit: q. manliana non postumiana imperia sunt appellata. nam in consuetudinem uenit: ut cum aliquis nimia seueritate uteretur: diceretur en Manlianum imperium. quem crudelitatis Titulum Postumius prior occupaturus fuit. nam multis ante annis Postumius fuit quam Manlius. Sed de hac re non nihil dubitare uidetur. Liuius quia nonnulli sic tradidere scriptores: duos scilicet fuisse: qui filios occidi iusserint: sed existimare se dicit scriptores quod Postumii fuerat a scripsisse Torquato: uel contra potius. Et quia nonnulli historici ita retulerunt se quoque tacitum præterire noluisse. Postumum filium: hoc fuit teste Gellio anno ab urbe condita. cccxxii: bello fidenati. Penetralium facrorum successionem: mors erat antiquitus: ut domesticis sacris ex filiis maiores natu præficerentur: Propagandam genueras: amplificandam. translatio sumpta a uitibus. nam propagari dicuntur uites cum ab arbore ad arborem subterranea flagella deducuntur. Cuius infantie blandimenta sinu atque osculis fouerassquem puerum litteris quem iuuenem: hæc omnia describit quæ pater in educatione filii facere solet: ut rem ante oculos ponat. Armis instruxeras: ut iam adultus arma tractare disceret. Sanctum: respectu patris qui pietatem paternam sanctam habebat.

tam digna exempla tam breuiter nisi maioribus urgeret non referrentur. Quid enī est tam difficile factu: q. copulata societati generis & imaginum: deformem in patriam reditum indicere: aut communioni nominis: ac familie ueteris propinquitatis serie coherenti uirgarum contumeliosa uerba adhibere aut censorium supercilium aduersus fraternam charitatē distingere: dentur hæc singula q. uis clavis ciuitatibus habundetamen gloria disciplinæ militaris instructa uidebuntur. At nostra urbs quæ omni genere mirificorum exemplorum totum orbem terrarum repleuit: imperatorum proprio sanguine manantes secures habet: ne turbato militiæ ordine uindicta deesset: e castris publicæ speciosas priuatim lugubres duplici uultu recepit. Incerta gratulandi prius an lugendi officio fugeret.

De Postumo Tiburto & Manlio.

gitur ego quoque hæsitante animo uos bellicarum rerum seuerissimi custodes Postumi Tiburte & Manli torquate memoria ac relatione cōplector: quia animaduerto fore: ut pondere laudis: quam meruistis obrutus: magis imbecillitatem ingenii mei detegam quam uestram uirtutem sicut par est representem. Tu namque Postumidictator Aulum Postumium: quem ad generis penetraliumque sacrorum successionem propagandam genueras: cuius infantie blandimenta sinu atque osculis foueras: quem puerum litteris: quem iuuenem armis instruxeras: sanctum

Fortem: quia fortis bellator erat. Item sanctum moribus: fortem uiribus. Multa in unum conge-
rit Valerius quorum cogitatione & respectu pater a filii cade de terreri potuerat: ut maiorem forti-
tudine animi i postumio fuisse ostendat: qui omnia post habuit: ut disciplinam militare seruaret in
corrupta. Amantem tui pater & patriæ: pietate quam parentibus pariter & patriæ debemus. Præ-
sidio: ubi eum locaueras cū cohorte sua sponte egressus est: ut manus cū hostibus confereres. Pro-
gressus: quia a præsidio in pallantes & incopositos hostes processerat eosq; fuderat. Et ad hoc per-

agendum imperium. Potuisti i
inquit imperare lictoribus: ut
lege agerent. nam cū magistra-
tus de nocentibus supplicium
sumerent: lictoribus dicere so-
lebant: age lege. Nam oculos:
dixi te hoc tam crudele impe-
rium in filios uoce tua exequi
potuisse: nam te uultum auer-
sum a tanta supplicii sceditate
habuisse certe scio. Ingēs ani-
mi opus: opus animi erat sup-
plicium quo filium affici uo-
luit. Tu aut Manli torquate:
Id fuit Volscog equorūq; bel-
lo: ut uult L. Minutius. Gelius uero
dixit: Tum hostes erant Fide-
nates: sed hoc quod sequitur fu-
it bello latino. Cato tamē apud
Salustium in oratione contra
coniuratos dicit hoc fuisse bel-
lo gallico: & appellat hunc Au-
lum Manliū torquatū. Huic
torquato post cadem filiū i pa-
triam cum uictoria redeuntē:
nemo iuniorum processit ob-
uia. fuit autē patribus charus
iuuenibus & tunc & semper in-
uictus: licet in capitulo de ira &
odio dicemus: ubi hæc histo-
ria plenius tractabitur. Sa-
tius esse iudicans: exemplo fi-

fortem: amantem tui pariter ac patriæ: quia non tuo iussu: sed
sua sponte præsidio progressus hostes fuderat: uictoriæ secu-
ri feriri iussisti: & ad hoc imperium peragendum paternæ uo-
cis ministerio sufficere ualueris. nam oculos tuos certum scio
clarissima in luce tenebris offusos ingens opus animi itueri ne
quiuisti. Tu autem Manli torquate latino bello consul filiū:
q̄ prouocatus a Geminio mæcio duce tusculanorum ad dimi-
candum te ignaro descenderat: gloriosam uictoriam & specio-
sa spolia referentem abripi a lictore & in modum hostiæ ma-
ctari iussisti: satius eē iudicās prēm forti filio: quā pīā militari
disciplina carere.

De Lucio Quinto Cincinato.

Age quanto spiritu putamus usum: Lucium Quin-
tium Cincinatum dictatorem eo tempore: quo de-
uictis equiculis & sub iugum missis. L. Minutium
consulatum deponere coegit: q̄ castra eius hostes
idem oblederant. Indignum enim maximo imperio credidit.
quē nō sua uirtus: sed fossa uallūq; tutū præstiterat: cuiq; uere
cū diu nō fuerat arma romana metu trepida clausis portis cō-
tineri: ergo ipiosissimi. xii. fasces penes quos senatus & equa-
stris ordinis & uniuersæ plebis summum decus erat: quorūq;

lii tui statuere: ut postea alii disciplinam militarem non uiolarent.

Age quanto. L. Quintium cincinatum: de hoc uiro dicemus in capitulo de moderatiōe
& paupertate: quod uero ad disciplinam militarem pertinet: cū peruastatis agris subito
equog; & Volscog; in cursu: alter consulum. L. Minutius ad ultionem missus eēt: illi ne
q; fortuna neq; uis animi in ea re gerenda fuit: nam cū haud pcul ab hoste castra posuisset
nulla clade accepta pauidus inter castra se continebat: qd ubi sensere hostes ex me-
tu alieno creuit audacia: & primo castra expugnare adorti: cum non succederet: ad ob-
sidionem couersi munitionibus circūdat: qd ubi romā platū ē: obsideri. f. cōsulē & exercitū. tantus
pauor & trepidatio urbē incescit: ut dictatorem q̄ primū dici placeret: dictusq; ē cōsensu oīū. L. Qui-
ntius cincinatus: qui tū erat in agris: & rustico inhians operi audito patriæ statu: & honorē & laborem
piū pro animo suscepit: profectusq; confestim scripto exercitu oībus ultro noīa dantibus spe certa
sub tali duce uincendi: disposito reg; statu: die proximo sub noctē Roma egressus alacritate mirabi-
li mediaq; nocte ad hostē pueniēs: & consulē & exercitū obsidiōe liberauit: hostes ut exprimaref tā-
dē cōfessio subactā domitāq; eē gēre sub iugū misit: fiebat aut iugum ex tribus hastis: duabus humi-
defixis: superq; cas una transuersa deligata: sub hoc iugo dictator hostes: ueluti totidē boues misit.
Castris hostiū receptis plenīs oīū reg; nudos. n. emiserat: p̄dā omnē suo tm militi dedit: consularē
exercitū cōsulēq; ipm i crepās: carebis inq; p̄dā pte: miles ex eo hoste cui ppe prædæ fuisti: & tu. L.
Minuti donec cōsularē aiūz incipias habere: legatus sis: legiōibus peris: ita se Minutius abdicat con-
sulatu: iussusq; ad exercitū manet: sed adeo tū iperio meliori animus māsuetē obediēs erat: ut bene-
fici magis q̄ ignominia. hic exercitus memor & coronā aureā dictatori libræ pondodecreuerit: & p
fiscientē eū patronū salutauerit. Egculis: populis: q̄ sūt haud pcula Ro. Indignū. n. putabat illū
non esse iperio dignum: qui se exercitūq; suum non uirtute sed uallo fossaq; tutatus esset. Arma
Romana: quæ semper uicticia fuerunt. Ergo imperiosissimi duodecim fasces: nunc extollit con-
sulatu: ut maiorem etiam poenam ostenderet: q̄ nec illis quidem dictator pepercerit: qui sum-
mum imperium gerebant. Nutu: nam quanto maiorem uim & potestatem consulatus ostendit: tan-
to eius magis ondit seueritate dictatoris. Decus: ornāmētū. nā i cōsulatu senatus maiestas cōtinebat

L. Minu-
tius

DE DISCIPLINA MILITARI.

Nutu: imperio & iussu. nam oēs romani ordines sub imperio dictatoris erant: poterat enim & plebi & senatui & equestri ordini imperare quicquid uoluisset dictator. At ne lesa. ne res militaris foret inulta consul qui alioq; delicta punire consuevit ipse punitus est. His ut ita dicā piaculis: cōuertit sermonem suū ad martē Valerius: & est apostrophæ dicens o mars ideo fuere imperatores romani adeo seueri: ut numen tuū his pœnis placarent: siquid contra te fuisset admissum. Piaculis: pœnis: nam piaculū significat pœnam: remedium: delictum: mortē deniq; ipsam: ergo piaculis expiationibus. Pater: nam a marte originē sumpsisse dicūtur Romulus & Remus. Degeneratū peccatū & delictū aliquod commissum esset. nā degenerare ē a genere exire uel ab aliq; re alienū eē. Nota: ignominia. Eiuurare: priuatione. nā eiurare est extra ius facere. quēadmodum dicimus exaugurare extra augurium facere: sicut eiurare contra ius facere: ergo eiuratio: abdicatione: nā cū consulatum ineunt in rempublicā iurant: cum deponunt: eo iure iurando soluuntur.

Frōtinus **I**usdē ordinis Papirius dictator. Frōtinus libro. iiii. L. papirius dictator Fabiū rutiliū magistrum equitum qui aduersum editū eius q̄prospere pugnauerat: uirgis poposcit cædi securi percussurus: nec

Qu. Fabius Rutilianus

L. Papirius Mugilanus

nutu latium ac totius Italiæ uires regebantur: contusci atq; fracti dictatoriæ se animaduersioni substrauerunt: ac ne inulta foret gloria militaris. consul delicti omnis uindex punitus ē: His ut ita dicam piaculis mars iperū nostri pater. ubi aliqua ex parte a tuis auspiciis degeneratum erat: numen tuum propiciabatur: affinium & cognatorum & fratrum nota filiorumq; strage ignominiosa consulum eiuratione.

De Papirio

Iusdē ordinis quod sequitur Papirius dictator: quum aduersus imperium eius Quintus Fabius Rutilianus magister equitum exercitum in aciem eduxisset: quanq̄ fuis famnitibus in castra redierat: tamen neq; uirtute eius: neq; successu: neq; nobilitate motus uirgas expediri eūq; nudari iussit. O spectaculum admirabile: & Rutilianus & magister equitū & uictor scissa ueste spoliatoq; corpore lictorum se uerberibus lacerandum præbuit:

contentioni: aut præcibus militum concessit animaduersionē: eūq; profugientē Romam psecutus est: nec ibi quidem remisso prius supplicii metu: q̄ ad genua eius & Fabius cum patre prouoluere & pariter senatus & populus rogarent. Liuius uero multo prolixius scribit historiam. Fuit hoc bello Samnitico: cui cum. L. furius camillus consul præfesset morbo implicitus dictatorē dixit papiriū cursorem qui sibi. Qu. Fabiū Rutilianū magistrū equitū dixit: quibus i castra profectis: paulopost dictator in urbē ad auspiciū petendū accersit: imperat magistro equitū: ut sese loco teneret: ne uabsente se cum hoste configeret. Fabius cū post profectiōē dictatoris per exploratores cōperisset: perinde omnia soluta apud hostes ac si nemo Romanus in Samnio esset: seu ferox adolescens indignitate accensus: q̄ omnia in dictatorem uiderentur reposita esse: seu occasione benegerēdæ rei ductus: exercitu instructo paratoq; profectus ad hostes consiliūxit. Ea fortuna pugnae fuit: ut nihil relictum sit. quo si affuisset dictator res melius geri potuerit: non enim dux militū: nec miles duci decessit: uiginti milia hostiū ea pugna cæsa dicuntur. Quod ubi Romæ cognitū est: dictator incensus ira redit in castra: Fabium acciri iubet spoliariq; ut de illo sumeret supplicium. milites reiectis lictoribus Fabiū tutantur: iamq; seditio maxima apparebat. nox eam diremit. Fabius iterea Romā profugit: & auctore patre apud senatum de iniuria dictatoris conquerit. Demū superueniente dictatore: tribunorū omnium ac populi Romani fidē implorat. qua nihil sibi proficiēte: fluctuabat eius uita: nisi q̄ populus ad præces & obtestationem conuersus: ut sibi pœnam magistrī equitum dictator remitteret: tribuni quoq; inclinatam rem in præces subsecuti orare dictatorem insistant: ut ueniam errori humano: ueniam adolescentiæ. Qu. Fabii Rutiliani daret: satis eum pœnarū dedisse. Iam ipse adolescens: iam pater. M. Fabius contentiōis oblitus: p̄cubere ad genua & iram deprecari dictatoris. Tūc dictator silentio facto: bene habet quirites: uicit disciplina militaris: uicit imperii maiestas: non nox eximitur. Qu. Fabius qui contra edictum imperatoris pugnauit: sed noxæ damnatus donatur populo Ro. donatur tribuniæ potestati præcariū non iustū auxilium ferenti: De genere papiria Cicero apistolarum familiariū libro nono apistola ad petum. Tandem inquit insanire tibi uideris ita inquit: sed tandem mi pete: quid tibi uenit in mentem: negare Papirium quēquam nisi plebeium fuisse unquam: fuerunt enim patricii minorum gentium quorum princeps. L. Papirius Mugilanus qui consul cum. L. Sempronio Atracio fuit cum ante censor cum eodē fuisset annis post Romam conditam tricenis. xii. sed tunc papirii dicebantur: post hunc. xiii. fuerunt sella. curruli añ L. Papiriū crassum qui primū papirius est uocari desitus est: is dictator cum. L. Papirio cursore magistro equitum factus est annis post Romā cōditā tricenis. xv. & quadriennio post consul cū Duillo hunc secutus est Papirius cursor homo ualde honoratus. Neq; uirtute: quia uicerat. Neq; successu: quia foelix fuerat. Nobilitate: quia Patricius erat: de fabia gente. O spectaculum: exaggerat rem istam. Cruore: renouarnut uulnera: quæ ab hostibus acceperat: nōdū cicatrices sanatae erant.

Vulnere: quæ nondum obducta erant. Nudosis ictibus: scilicet uirgarum. Dedit occasionem fugiendo. Dispendio poenæ: non quia ita putaret: sed quia rogauerant milites ut punitionem illam in sequentem diem differret Papirius: quod ubi factum est nocte Fabius in urbem confugit.

Post dictaturam tertiumque consulum: quia Fabius pater eius qui & dictator & consul fuerat: coactus ad auxilium populi confugere atque illius opem implorare. Vniuersis ciuibus: quia uniuersus populus romanus papirium supplex rogabat ut eum sibi condonaret: hæc papirii seueritas

sic totius exercitus animum a dictatore auertit: ut proximo cum samnitibus plico: hostes debellari potuerint: nisi milites duci suo gloriam inuidentes uincere uoluissent.

Lucius quoque Calpurnius: hoc quoque bello fugituo quod in Sicilia gestum est cum Lucius Chalfurnius provinciam obtineret: & bellum aduersus eos gereret: titius qui præfectus erat equitum in insidias incidit fugitiuorum: & cum undique circumuentus euadere nullo modo posset: illis arma tradidit: ipse uero cum equitibus euasit. Consul Chalfurnius contra disciplinam militarem fecisset: ut qui arma haberet: his depositis in potestatem hostium ueniret ipse hac poena multauit: ut scissa laciniæ togæ pedibusque nudis in conspectu uigilum staret inter principes: quousque illi ad præsidium mitterentur: hoc etiam Frontinus affirmat libro quarto capitulo primo. Dicit enim L. Piso: C. Ticius præfectum cohortis quæ loco fugitiuis cesserat cincto togæ præciso soluta tunica nudis pedibus in principibus quottidie stare dum uigiles uenirent iussit conuiuiis & balneo abstinere. Pisonum domus a numa Pompilio duxit originem teste Horatio in poetria ubi loquitur ad pisonem. Vos o Pompilini sanguis carne rependite Fugitiuorum: suorum qui bellum in Sicilia mouerant Laciniis absce. sine fimbriis quæ a lacerando dictæ sunt.

ut in acie exceptorum uulnere nodosis ictibus cruore renouato uictoriarum: quas modo speciosissimas adeptus erat titulos respergeret: precibus deinde sui exercitus occasionem Fabio confugiendi in urbem dedit ubi frustra senatus auxilium implorauit. Nihilominus enim Papirius in exigenda poena perseuerauit. Itaque coactus est pater eius post dictaturam tertiumque consulum rem ad populum deuocare auxiliumque tribunorum plebis supplex pro filio petere: neque hac re seueritas papirii refrenari potuit. Cæterum quum ab uniuersis ciuibus & tribunis plebis rogaretur testatus est: nam poenam illam se Fabio: sed populo Romano & tribunorum concedere potestati.

De L. Calphurnio.

Lucius quoque Calphurnius Piso consul quum in Sicilia bellum aduersus fugitiuos gereret: & Titius equitum præfectus fugitiuorum multitudine hostium circumuentus arma his tradidisset: his præfectum ignominia generibus affici iussit: eum toga laciniis abscissis: amictum distinctaque tunica: indutum: nudis pedibus a mane noctem usque ad principia per omne tempus militiae adesse interdixit etiam ei conuiuium hominum usumque balnearum turmisque equitum quibus præfuerat adeptis equis in funditorum alas transcripsit. Magnū profecto dedecus patriæ: magno pisonis decore uindicatum est: quoniam quidē id egit ipso ut qui cupiditatem uitæ adducti cruce dignissimis fugitiuis trophaea de se statuere concesserant: libertatique suæ serui manu flagitiosum imponi iugum non erubuerant amarum lucis usum experirent mortemque efforminate timuerant uiriliter optarent.

De Q. Metello.

Ec minus Pisonem acriter Quintus metellus: qui quum apud Trebiam res gereret collocatas a se in

Principia: in prima acie donec militarent. Funditorum: genus est militiae uilissimum: de equitibus facti sunt funditores quod fundis glandes in hostes torquebant. Alas: ordinē: sed proprie alas sunt equitum: sic dictæ quod pedites tegant alarum uice. Magnum profecto dedecus imperatoris est seruare rem militarem: dedecus uero corrumpere. Decore: gloria & ornamento. Quoniam: fecit enim Piso ut qui se tam turpiter dedissent: his tam sordidis hominibus qui erant cruce digni uitam morte grauiore duceret nam hæc supplitia quæ ignominia plena erat faciebant ut mori maluissent. Serui: fugitiuorum seruorum.

Ec mihi Piso. Qu. Me. Frontinus. li. iiii. ca. i. Qu. Me. numidicus inquit: in Hispania. v. cohortes quod locum amiserant testem facere iussit eas: dein ad locum recuperandum remisit minadus non nisi post uictoriam recepturæ: cum igitur iuberentur facere testamentum intelligebant: nisi uincerent se morti destinatos esse: & hoc modo expressa est illis necessitas ut pulsus hostibus locum recuperaret: unum fuerat deiectioni. Qu. Met. hic fuisse. Qu. Met. quod iugurta numidia regem prius dare terga coegit: de quo multa Sal. Trebia: hæc est ciuitas in celtibia quod pars est hispania:

Quadam statione quinque cohortes atque ex ea uiribus hostium depulsis repetere iusserat quinque cohortes locum quandam seruire ne caperetur ab hostibus. Manifesto periculo puniret; quia uolebat omnes occidi & pro scelere poenam luere. Ac desperatione uitae implicatis: quia se in manifestius periculum ruere uidebant; ideo ferotiores facti locum receperunt; nihil enim magis ualet ad difficillima obtinenda quam desperatio uitae. Vnde Vir. Vna salus uictis nullam sperare salutem.

Humanae igitur imbecillitatis efficacissimum duramentum est; ex quo inquit cognosci potest necessitatem esse; quae homines imbecilles facit esse fortes.

N eadem puicia Quintus Fabius maximus ferocissimae gentis aios contudere; hic perat eidem prouincia.

Hispaniae quae cum tota pene Romano subegisset imperio; omnes qui ad hostes transfugerant captos praecisis manibus dimisit qui tametsi natura mansuetioris esset ingenii; tamen ut ceteris terrorem incuteret; ne tale aliquid facere auderent; uoluit illos amputatis manibus exemplo ceteris esse. Tantisper; dum iudicaret disciplinam militarem. Seueritatem coegit; inter seuerum comem & crudelem hoc interest. Seuerus dicitur rigidus; quae nec praeter; nec praecio; nec misericordia potest a iusticia deduci. & interpraetatur quasi sequens uerum. Comis uero dicitur his qui seueritatem habet cum quadam mansuetudine coniunctam. Crudelis est qui praeter iusticiam & aequitate; crassatur in omnes. Omnium enim qui ex praesidiis romanorum ad hostes transfugerant; nam Hispaniam totam. Quintus Fabius imperio suo subegit. Ut trunca praese brachia gestantes; hoc ideo fecit ut exemplo illi ceteris foret dum manus praecisas praese ferrent. Rebelles itaque qui bellum renouare uoluerunt nam rebelles dicuntur contumaces; eo quod ducis imperio parere recusant. Distractae; amputatae. Documento; exemplum ceteris praebuerunt; ne tale quicquam facere molirentur; aut auderent.

Nihil Mitius superiore Africano; quasi minus mihi sit haec seueritas in ceteris fuisse; cum hoc idem a Scipione Africano factum fuerit quo nemo mitior. Nam cum Carthaginenses bello uicisset; urbemque eorum cepisset; omnes qui ab exercitu Romano ad hostes transfugerant; cum in potestatem suam redeisset asperius in romanos animaduertit quam in externos; ciues enim serui supplicio affecti sunt; alii uero ciuili. Nihil Mitius si naturam igitur Scipio consideres nihil mansuetius ferme iueneris; sed haec propter seruandam militarem disciplinam corrupta a se ipsa deficere; & ad peregrinam sibi longe alienissimam crudelitatem labi coacta est. Mutuandum; quia non suum erat crudelitate uti; sed a barbara & inmani gente propter tunc sibi mutuo suscipiendi esse existimauit; tantisper dum uiolatam militarem disciplinam merito supplicii genere iudicaret. Insulper distinctione iuadet pro cauillatione irridere. Ad ea. externa hoc est de his diceret quod non fuerit romano.

quadam statione quinque cohortes atque ex ea uiribus hostium depulsis repetere eandem stationem euestigio iussit. non quod speraret ab iis amissum locum recuperari posse; sed ut praeterita culpam pugnae insequentis certaminis manifesto periculo puniret; edixit etiam ut si quis ex his fugiens castra petiisset; pro hoste interficeretur; quae seueritate compraei milites & corporibus fatigatis & animis desperatione uitae implicatis loci tamen iniquitatem multitudinemque hostium superarunt; humanae igitur imbecillitatis efficacissimum duramentum est necessitas.

De Q. Fabio.

I neadem prouincia Quintus Fabius maximus ferocissimae gentis animos contundere & debilitare cupiens mansuetissimum ingenium suum ad tempus deposita clementia seuiore uti seueritate coegit; omnium enim qui ex praesidiis romanorum ad hostes transfugerant captique erant; manus abscidit; ut trunca praese brachia gestantes; metum defectionis reliquis iniicerent; rebelles itaque manus a corporibus suis distractae. Inque cruentato solo sparsae ceteris ne idem committere auderent documento fuisse.

De Africano superiore.

Nihil Mitius superiore Africano; tamen ad firmandam disciplinam militarem aliquid ab alienissima crudelitate sibi amaritudinis mutuandum existimauit siquidem deuicta Carthagine quam omnes qui ex nostris exercitibus ad poenos transierant in suam potestatem redigisset; grauius in romanos quam in latinos transfugas animaduertit. Hos enim tamquam patriae fugitiuos crucibus affixit. Illos autem tamquam perfidos socios securi percussit. Non prosequar hoc factum ulterius; & quia Scipionis est; & quia romano sanguini quis merito perpesso seruire supplicium insultare non attinet; quum praesertim transire ad ea liceat; quae sine domesticum uulnere gesta narrari possunt.

Seuerus

In adendis populorum spectaculis: quia in ludis qui populo edebantur plerumque faciebant canes & uenatores prosequi feras. Vnde Terrentius Launio aduersario suo obiicit: quod i comcediam tragœdiarum portenta induxerit adolſcentulum ceruam uidere fugientem & ſectari canes & eam ploraret ut ſubueniat ſibi. Martialis & Iuuenalis: de theatri uenatione multa dicunt. At L. Paulus: de hoc ſatis ſupradictum eſt in capitulo de ominibus: quod bellum macedonicum extra ordinem huic ſenatus decreuit quod cum ſumma ſollicitate & gloria confecit regem uicit. Eiuſdem culpa: ſu-

De Aphricano poſterice.

Nam poſterior Aphricanus cuerſo punico imperio exterarum gentium traſſugas: in adendis populo ſpectaculis feriſ beſtiis obiecit. At L. Paulus poſt rege ſuperato eiſdem generis & culpa homines elephantis procerdos ſubſtrauit utiliſſimo quidem exemplo. ſi tamē acta excellentiſſimorum uirorum humiliter æſtimare ſine inſolentia repraheſſione permittitur. Aſpero enim & abſciſſo caſtigatiſſimi genere militaris diſciplina indiget. quia uires armis conſtant: quæ ubi a recto tenore deſciuerint oppreſſura ſunt niſi opprimantur. De L. Martio tribuno militum.

Sed tempus eſt eorum quoque mentionē fieri: quæ iam non a ſingulis: ſed ab uniuerſo ſenatu pro militari more obtinēdo defendendoque adminiſtrata ſunt. L. Martius tribunus: militum quum reliquas duorum exercituum: Publi & Cnei Scipionum quos arma punica in hispania abſumpſerant diſperſas mira uirtute collegiſſet: earumque ſuffragiis dux eſſet creatus: ſenatu de rebus actis a ſe ſcribens in hunc modum orſus eſt. L. Martius pro prætor. cuius honoris uſurpatione uti cum patribus conſcriptis non placuit quia duces a populo non a militibus ſolent creati: quo tempore tam iniuſto tamque graui propter immane. R. P. damnum etiam tribunus militum adulandus quandoquidem ad ſtatum totius ciuitatis corrigendum unus ſuffecerat: ſed nulla clades. nullum meritum ualentius militari diſciplina fuit. Succurrebat enim illis quæ animoſa ſeueritate tarentino bello maiores eorum uſi fuiſſent. In quo quaſſatis & attritis. R. P. uiribus: quum

res romani cum magna parte exercitus deſecti ſunt: quod reliquum fuit uirtute. L. Marcii tribuni militum in unum coactum eſt: & dux eſt a militibus electus: qui cum intellexiſſet hoſtes ob rem bene geram læticiam agitantibus: quaſi omnes romanorum copias deſectas crederent. & propterea ſe negligenter haberent: milites ad contionem uocauit: & adhortatus eos ad hoſtes inuadendos: cum inter contionandum ut diximus in capitulo de ominibus ſubito flamma e capite eiſ emicuiſſet: læti milites omen acceperunt: & ducem Martium ſecti ad caſtra hoſtiū: eos cibo ſonoreque oppreſſos confecerunt. hic ergo Martius cum de rebus geſtis ad ſenatum ſcriberet: hoc titulo uſus eſt. L. marcius pro prætor ſenatui populoque romano ſalutem. P. ly. dicit quo genere tituli eum ſenatus ulterius uti noluit: ut cum tribuniſ apud ueteres comē fuit ſicut multa alia teſte Priſciano. Tarentino bello: cum tarentini bellum cum populo Ro. haberent Pyrrhum regem epyrrotarum in Italiam acciuerunt: quo in bello attrita primo ſunt omnes populi romani. cum igitur Pyrrhus magnum numerum captiuorum cepiſſet ſine redemptione ſtatu: igitur qui equites fuerant i peditum numerum qui pedites in funditorum alas tranſcripti ſunt: & aliis conditionibus alligati: unde Frontinus libro quarto capitulo primo Apii claudii ſententia ſenatus eos qui a Pyrrho rege epyrrotarum capti & poſtea remiſſi fuerunt equites ad pedites redegit pedites ad lenem armaturam omnibus extra uallum iuſſis tedere: donec bona hoſtiū ſpolia ſinguli referret.

gitiuos. Proterendo ſubſtrauit utiliſſimo quidem exemplo: conculcandos peſſundandos. Aſpero enim & abſciſſo: impatores & duces exercituū: ſi militem quempiam a militari diſciplina declinantiem punierint: tamenſi id iuſſe & merito faciant: ut id inſolentia potius quadam feciſſe iudicant: quia crimen in iudicium non uenit: ſed cum miſſum continuo puniunt: quod etiam fieri neceſſe eſt: nam ſi per diſpendia iudiciorum expectandum eſſet: ut de iure diſceptaretur nimis creſceret gladiorum licentia.

Abſciſſo: compendioſo & breui. L. Martius tribunus militum. Pu. & Cn. Scipiones diu in Hispania contra carthaginiſes bella ſolliciter geſſerunt. Carthaginiſes Aſdrubalem & Magonem aduerſus eos cum magnis copiis miſerunt & cum eos Romani aliquandiu perſecuti eſſent. illi uero ſe in tutiora loca recepiſſent. & non nunquam pauci romani ex multis uictoria reportaſſent. Celtiberi: qui cum romanis erant præcio corrupti ad Carthaginiſes deſecerunt. & forte diuiſis exercitibus duo fratres biſaria bellum erebant: ut tandem aliquando ei ſinem imponeretur: ſed deſtituti a celtiberis in quibus ſpes maxima erat uictoria: quippe qui ſupra .xxx. milia eſſent intra paucos dies ab oſtibus oppreſſi ſunt: & duo imperato-

Adulandus

Iustinus

Magnum captiuorum numerum: fuerunt autem ducenti teste Iustino libro. xviii. qui inquit Pyrrhus ducentos captiuos milites gratis Romam remisit: ut cognita uirtute eius romani cognoscerent: & liberalitatem meruerant militauerant: Lucanus are merent paruo. Tenderent: tentoria habet Virgilius: Hiscaemiscem dedit Achilles. Vallo & fossa: uolebat ipsos hostibus expositos esse a pel libus: sed ex tela tantum. Quibus supplicis: his inquit legibus & conditionibus tam asperis mili

Frontin⁹

tes illi qui munuscula fuerat Pyrrhi idez illius acerrimi hostes fuerunt. Parem iram senatus Fron

tinus libro quarto capitulo. i. Apio Fulvio & Apio Claudio consu. milites ex pugna canen/ si in Siciliam a senatu relegati postulauerunt. A consule. M. Marcello ut in praelium duce/ rentur ille senatum consuluit: senatus negauit sibi placere comitti. his etiam publicam quam deseruissent. Marcello tamen commisit facere quod uideretur: dum ne quis eorum munere uacaret: ne ue donaretur: ne ue quod praemium ferret: aut in Italiam deportaretur: dum poeni in ea fuissent. Liuius legatis militum: qui relegati postulabant ut in praelium duce/ rentur. Marcellus id nec iuris: nec potestatis suae esse dixit: senatus scripturam se omniaque de sententia patrum facturum esse littere ergo Marcelli ad nouos consules allatae ac per eos in senatu recitatae sunt: consultusque de his litteris ita decreuit senatus: militibus qui ad cannas commilitones suos pugnantes deseruissent senatui nihil uideri re publicam committendam esse si Marco claudio pro consuli: aliter uideretur: faceret quod aere publica fideque sua duceret dum ne quis eorum munere uacaret: ne ue dono militari uirtutis gratia donaretur: non in Italiam reportaretur: donec

Liuius

Cicero

hostis in terra Italia esset. Distrinxit qui apud canas: nudauit traslatio sumpta gladio. Ultra mortaliu conditionem: quia conditiones illorum morte ipsa atrociores fuerunt. Munere uacare dum ne quis illorum uacationem haberet militiae: uidelicet ut semper militiam gererent. Aut dono: ut si etiam fortiter gessisset: nullo munere militari donaretur. Sic enervet: sic uiriles & uirtute praestantes molles: & effeminatos odisse solet: quia romani semper uirile fuerunt. Age quam senatus tulit: de hoc in capitulo de omnibus abunde satis dictum est. nam hic Quintus petilius fuit qui dixit hodie laetum capiam. s. morte ubi fortiter pugnando occubuit. Frontinus libro quarto capitulo primo cum a lyguriis in praelio Quintus petilius interfectus esset: decreuit senatus: uti ea legio in cuius acie consul fuerat occisus: tota insequens referretur: stipendium ei non daretur annuum aera rescinderentur. Nec stipendia procedere: sequentis anni. Neque aera dari: quae meruerant. duplici ergo stipendio priuauit. In curia ultione: propter decretum amplissimi senatus. Consimili animo: Liuius de secundo punici belli: Hannibalem dicit secundum prosperam ad canas pugnam: captiuos romanos: quod nunquam antea fecerat benigne satis fuisse allocutum. eisque se redimendi potestatem fecisse: praecium constituisse in capita: equiti quingenos quadrigatos nuntios tricenos pediti: seruo terdenos: & quicquid aliquantum adiciebatur equitibus ad id praecium: quod pepigerant dedentes se laetos tum quicquid conditionem accepisse. romaque legatos misisse: senatum non redimendos esse: dissuadere in primis. T. Malio torquato: priusce & nimis durae seueritatis uiro: qui praeter alias rationes: eorum ignauiam infectatus illam afferebat: quod cum P. sempronio tuditano: aufugere potuisset: & noluisse: C. officioque li. ul. circa finem. viii. hostium milia inter tenebat Hannibal: non quos in acie coepisset: aut quod piculo mortis diffugissent: sed qui relictis in castris fuisset: a Paulo & Varo consul. eos se non esse fuit redimendos cum id parua pecunia fieri potuisset: ut esset istum militibus nris aut uincere aut emori.

magnum captiuorum ciuium suorum numerum a Pyrrho rege ultro missum recepissent: decreuerunt: ut ex his qui equo meruerant peditum numero militaret. qui pedites fuerant in fuditorum auxilia transcriberentur: ne ue quis eorum intra castra tenderet: ne ue locum extra assignatum uallo: aut fossa cingeret: ne ue tentorium ex pellibus haberet: recursum autem ad pristinum militiae ordinem proposuerunt: si quis bina spolia ex hostibus tulisset: quibus supplicis: compræssi ex deformibus Pyrrhi munusculis acerrimi hostes extiterunt. Parem iram aduersus illos senatus distrinxit: qui apud canas. R. P. deseruerunt. Nam cum eos grauitate decreti ultra mortaliu conditionem relegasset. acceptis a M. Marcello litteris ut eorum sibi opera ad expugnationem syracusanorum uti liceret: rescripsit indignos esse qui in castra reciperentur. Ceterum se ei permittere: ut faceret quod expedire. R. P. iudicasset: dum ne quis ex eis munere uacaret: aut dono militiae donaretur: aut in Italiam donec hostes in ea essent accederet. Sic enervet animos odisse uirtus solet. Age quam grauitate senatus tulit quod P. quitum petilium consulem fortissime aduersum lygures pugnantes occidere milites passi essent legionem: neque stipendium anni procedere: neque aera dari uoluit. quia pro salute imperatoris hostium telis se non optulerant. Idque decretum amplissimi ordinis speciosum & aeternum Petilii monumentum extitit: sub quo in acie morte: in curia ultione clari cineres eius a quiescunt. Consimili animo qui

Sex milia romanorū: i numero dissentit a Cicerone & a Li. q. octauū fuisse dicūt. Ille ne aduersus se: ne p. ut posuit apte hoc loco. Qui regiū i iu. bel. Frontinus eodē libro & capitulo i legiōe inq̃: quā regiū oppidū i iussu ducis diruerat ad aduersum ē: ita ut quatuor milia tradita custodia necarent. Præterea senatus cōsul to cautū ē: ne quē ex eis sepelire aut lugere fas eēt ad breuiator liu ii: nō romanos sed cāpanos eē dicit. Cāpana inq̃ legio q̃ regiū occupauerat obsessa deditione facta securi percussa ē. Eorūq̃ corpora: ad mortē usq̃ seuire tollerabile ē ultra mortē i humanū sicut de Achile

legit qui i hecōrē mortuū seuit. Virg. Ter circū iliacos raptauerat hecōra muros. Exanimūq̃ auro corpus uendebat Achilles. In culcando: in gerēdo. Vt spiritū poenā ipenderent: ex eo inq̃ q̃ dicebat magis iperatore q̃ hostē metui debere: significat fore ut uitā: q̃ honeste pugnādo effūdere dubitassent: eam p poenā delicti turpiter amitteret: hoc ē trōtinus Clearchus dux lacedæmoniorū exercitui dicebat: imperatore plus q̃ hostem metui debere: significās eos q̃ in plio dubiā mortē timuissent: certū si uixisset de se manere suppliitiū: ut intelligerēt sibi post plū mortē certā expectādā eē.

Maternag̃ deliciaz memores: legit q̃ mater q̃dā cū diro petrion filiū audisset ignauū: & m̃e indignū: illū suis manibus extitit: unde & uersus constat: Hūc timidū m̃r diro petrion ipsa necauit: Nec dignū m̃re: nec lacedæmonio. M̃res aut filios i plū exētes breuibz admonebant dicentes: aut hūc aut i hoc uidelz uel hunc clypeum referas uiuus: uel in hūc mortuus referaris. Fauces pontici sinus: de hoc ait Ci. in orationē parchia poeta: populus. n. romanus apuit lucullo iperate pontū: & regis opibus quondā & natura regionis uallatū: nā lucullus cōtra m̃tridatē regē ponti missus ē: & uictoriā aditū patefecit: q̃ amplā postea Pōpeius cōsecutus ē.

Validissimaz gētū regimē Qu. Flaminius i grāciam missus eā uniuersam romano subegit iperio: & liberā eē uoluit unde cū p̃co missus eēt ad hāc uocē canere uidelicet ut grāciā liberā eē nūciāret: tātus dē clamor subsecutus: ut aues supra uolantes. hoc clamore percussæ in terrā plap̃æ ceciderint ut supra notatū ē. Parua romuli casa: tigurū illud in quo Romulus adhuc pastora lē uitā agēs dici t̃ habitasse: q̃ postea rom. refecit suo tpe i parētis sui memoriā sēpiternā

ei Hanibal sex milia romanorū capta i castris habebat redimēdorū potestātē fecisset: cōditionē spreuit: memorq̃ tantā multitudinē armatorū iuuenū si honeste mori uoluissent turpiter capi nō potuisse: quorū nescio utrum maius dedecus fuerit: q̃ patria spei: an q̃ hostis metus nihil i his reposuerit: hec pro se ille ne aduersus se dimicarent parui ducendo. Sed quū aliquoties senatus pro militari disciplina s̃uere excubuerit: nescio an tūc precipue quū milites: q̃ rhegiū in iusto bello occupaue rāt: mortuoq̃ duce bubelio. M. celsū scribā eius sua spōte imperatore delegerāt carcere inclusit: ac. M. Furio flacco tribuno plebis denūciante: ne in ciues romanos aduersūs morē maiorū ad aduerteret: nihilominus propositū executus ē. Ceterū minore cū inuidia ut id pageret q̃nquagenos uirgis cāsos p singulos dies secuti pcuti: eorūq̃ corpora nulli mādari sēpultura iussit: mortēq̃ lugeri uetuit. Externa exempla.

Eniter hoc. P. C. si Carthaginēsiū senatus i militiā negotiis procurādīs uiolētiā intueri uelimus: a quo duces bella prauo consilio gerētes: etiā si pro spera fortuna subsecuta eēt: cruci tamē affigebantur: quod bene gesserant deorum immortalium adiutorio. quod male commiserant ipsorum culpā imputantes.

De Clearcho.

Clearchus uero lacedæmoniorū dux ægregio dcō disciplinā militiā cōtinebāt. Idētidē exercitus sui auribus iculcādo a militibus ipatore potius q̃ hostē metui debere quo apte denunciabat futurū: ut spiritū poenā ipēderet: quē pugnā acceptū ferre dubitassent. Idq̃ a duce præcipi nō mirabatur maternarū blādinarum memores: quæ exituros eos ad præliādū monebāt: ut aut uiui cū armis i cōspectū earū uenirēt: aut mortui in armis referrent: hoc intra domesticos parietes accepto signo spartanæ acies dimicabāt. Sed aliena prospexisse tātūmodo satis ē: cū propriis multoq̃ uberioribus & foelicionibus exēplis gloriari liceat: disciplina militaris acriter retēta principatū Italiæ Ro. Im. pepit & multarū urbū: magnorū regū: ualidissimarū gētū: regimē largita ē. fauces pōtici sinus patefecit. alpiū tauriq̃ montis ouulsa claustra tradidit ortūq̃ e pua romuli casa totius terrā orbis fecit colum: ex cuius sinu quoniā oēs triumphī mara ut: sequitur ut de iure triumphandi dicere incipiam.

DE IVRE TRIUMPHANDI.

De iure triumphandi.

Qleuia praelia imperatores triumphos; transit ad capitulū de triumphis; & ostendit imperatores romanos nō nisi de maximis uictoriis triūphasse; nā lege cautū erat; nec cui triūphus decerneretur; nisi quinque milia hostiū una acie prostrauisset. Erat autē triumphus maximus honor qui dabat impatoribus romanis; qui quatuor albis eqs in aurato curru iunctis capite laurea coronato; ī capitolium uehebant; pcedētibz captiuis care-

natis; & praeunte senatu; in locis optimi maximi templū deuecti; imolato tauro albo ad prias aedes redibant; q autē prius in urbe romana triūphauerit. uaria ē scriptorū sententia; nā alii camillum; alii tarquinū priscū; alii Valeriū publicolā fuisse tradūt. Oblitterare; obliuioni tradere; delere.

Fulta est; nec. n. lex illa per se satis ualida erat. potuissent. n. imperatores cupiditate triumphī falsum occisorū hostiū notum referre.

Catulus consul luctatius; hic contra poenos siciliā iuantes missus est q cū nauali plio interesse non pos-

set propter malā corporis ualitudinē. Qu. ualerius ptor classem hostiū deleuit. tpe quoq; cōsulatus luctatii diuersa eq; rum igniq; clades poene urbe absumperūt. Restipulari stipulari significat stipē hoc ē pecuniā obligare; tractū autē est a stipe q spēs erat numismatis. stipes autē dicta est stipado; nā antiq pecuniā pēlare nō numerare solebāt; quā pecuniam aēs graue Liuius appellat; & Plynius lib. xxxiii. militū inqt stipedio; hoc ē stipsis ponderanda pēfatores libripēdes dicuntur. unde et noia numis remanserūt apud antiquos a pēfatiōe sicut assis dodrās qdrās uncia mina denarius & similia. ergo pecuniā non in loculis seruare solebāt; sed ī thesauris stipare & cōdensare; nā stipare ē ī locū angustum reponere; ergo restipulari ē retro se obligare. i. cōtra spōsionē a Valerio factam pecuniā obligare. Cōuenit; placuit. Iudex attilius calatinus. Hic cōsul cū a poenis in locum circūfessum temere exercitū duxisset. M. Calphurnii tribuni militū uirtute & opaeuasit; q cū tricentis militibus eruptione facta hostes in se cōuerterat omnes De attilio calatino Cicero ī catone maiore. Quanta auctoritas fuit in lucio cecilio Metello; quanta in Attilio calatino; in quem illud eulogium unicū primarium populi fuisse uirum; notum est carmen in cistum in sepulchro. Claudum; quia cōsul morbo erat implicitus missus est hic Valerius praetor. Vtrum an non; tantum ualeat necne.

De iure triumphandi. Capitulū. iiii.

Qleuia praelia quidā impatores triūphos sibi decerni desiderabāt; quibus ut occurreret lege cautum est; ne quis triūpharet nisi quinque milia hostiū una acie cecidissent. Non enī numero sed gloria triūphorū excessius urbis nostrae futurū decus maiores existimabāt. Caterū ne tā clara lex cupiditate laurea; oblitteraret; legis alterius adiutorio fulta ē quā. L. Marius; & M. Cato tribuni plebis tulerūt; poenā. n. impatoribus minae; qui aut hostiū occisorū in praelio; aut amissorū ciuiū falsum numerū litteris senatui ausi essent referre; lubetq; eos quū primū urbē intrassent apd quāstores urbanos iurare de utroq; numero uere ab his senatui esse scriptū. Post has leges iudiciū illius tēpesti uamēntio introducere; in quo de iure triūphandi inter clarissimas personas & actum & excussum est.

Catulus cōsul Luctatius; & Quintus Valerius praetor circa siciliā īsignē poenorū classem deleuerāt; quo nomine luctatio cōsuli triūphū senatus decreuit. Quum autē Valerius sibi quoq; eū decerni desideraret; negauit id fieri oportere luctatius; ne ī honore triūphi minor pās maiori aequaret; ptnaciusq; progressa contentione ualerius spōsione luctantiū prouocauit nō se petiturū triūphū nisi suo ductu punica classis esset opprassa; nec dubitauit restipulari luctatius. Itaq; iudex inter eos cōuenit Attilius calatinus; apud quē Valerius in hunc modū egit. Consullem ea pugna in lectica claudū iacuisse; se autē omnibus iperatoribus patribz functū. Tūc calatinus priusq; luctatius causā suā ordiret; quāro inqt Valerii a te si an dimicādū nec nec eē cōtrariis inter uos sententiis dissidissetis; utrū qd cōsul an qd praetor iperasset maius habiturū fuerit momentū? Respondit Valerius nō facere se cōtrouersiā qn priores partes consulis essent futurae. Age deinde iquit calatinus. Si diuersa auspicia accepissetis cuius magis auspicio stare. Item respondit Valerius consulis. Iā me Hercules inquit. Quū de imperio & auspicio inter uos disceptationem suscepit; & tu utroq; aduersarium suū supiorem fuisse fatearis; nihil ē quod alterius dubitē

Stipulari

Item do: id est dico & est uerbum iuris: uerbi significatio est apud grammaticos inuenitur. Virg. Sed tamē iste deus qui sit da titire nobis: ergo dare litē est ius disceptationis dicere. Ut non legitimum quia sibi lege non debebatur: sed consuli

9 Vid facias: hic Fuluius Flaccus triumphū contēpsit: q̄ primo subegit uareolos ī ilirico: deī de alio tpe alpinos ligures domuit: missus quoq; in auxiliū massiliensiu aduersus salinos gallos q̄ fines massiliensiu depopulebantur: demū cū etholis bellauit: qui cū ambrachia ciuitatē eorū diu machinis ex-

Itaq; luctaci quāuis adhuc tacueris secūdū te litē do. Mirifice iudex q̄ ī manifesto negotio tēpus teri passus nō ē: probabilius luctatius q̄ ius amplissimi honoris cōstāter defendit. Sed nec Valerius qdē iprobe: q̄a fortis & prospera pugnā: ut nō legitimum: ita se dignum prāmium petiit.

De Cn. Fuluiō Flacco.

Quid facias Cn. fuluiō flacco? q̄ tam expetendum aliis honorē triūphi decretū sibi a senatu ob res bene gestas spreuit & repudiauit: nimirum nō plura prācerpēs q̄ acciderūt. Nā ut urbē itrauit cōtinuo questione publica afflictus: exilio mulctatus ē: ut siqd religionis insolētia cōmisisset: poena expiaret.

De Q. Fuluiō.

Sapiētiōres igit. Q. Fuluius q̄ Capua capta: & Liuius opimius: q̄ fragellanis ad deditionē cōpulsis triūphādī ptatē a senatu petierūt. Vterq; editis opibus magnificus: sed neuter petita rei cōpos. Non quidē inuidia patrū. C. cui nūq̄ aditū ī curia ēē uoluerunt. sed summa diligentia obseruādī iuris: quo cautū erat. ut pro aucto impio: nō pro recuperatis: quā populi Ro. fuissent triūphis decerneret. Tātū. n. interest adiicias aliqd an detractū restituas: quantum distat beneficii initium ab iniuriā fine.

De Publio Scipione & Marco Marcello.

Vum etiā ius de quo loquor sic custoditū ē: ut. P.

9 Scipionis ob recuperatas hispanias. M. Marcello ob captas syracusas triūphus non decerneret: qd

ad eas res gerēdas sine ullo missi erāt magistratu: probent nūc cuiuslibet gloriā cupidi: q̄ ex desertis montibus Myoparonū q̄ piraticis rostris laudis inopes: laureā ramulos festinabunda manu decerpserūt. Carthaginis īperio abrupta hispania: & sicilia caput abscisū: syracusae trūphales iungere currus nequuerūt: & q̄bus uiris? Scipioni & Marcello: quorū ipsa: noia instar sunt aeterni triūphi: sed clarissimos solidā ueraq; uirtutis auctores: humeris suis salutē patriā gestātes: & si coronatos ī tueri senatus cupiebat: iustiori tamen reseruādos laureā putauit. His illud subnectā: Moris erat ab impatore triūphum ducturo cōsules inuitari ad coenā: deinde rogari ut uenire supse-

deant: ne quis eo die quo ille triūphauerit maioris in eodē cōuiuiō sit īperii. Verū quis q̄s prāclaras res maxieq; uiles. R. dat ēē. Festinabūda: q̄a nondū res gesserāt: q̄bus merito sibi triūphus decernat. Abrupta: adēpta

pugnare temptasset: nec cā capere posset: ad extremā necessitatē oppidani cōpulsī supplīces cōsulem orauit: ut eos in deditionē accipere uellet: qd ille omnino facere recusauit: nec prius flecti potuit q̄ prāci bus Rhodii cuiusdā atici a senatu impetratū est: ut eos ī deditionem acciperet. quod grauius tulit senatus. uisus ē. n. cōtra religionē fecisse: supplices in deditionē uenire uolētes repudiare. Ob res bene gestas: quia omnē oetoliam Romano subegit īperio. Nimirū nō plura percerpens q̄ acciderūt. quasi mens eius p̄saga esset futuri: q̄a uidelicet post triūphum mulctādus esset exilio si triūphasset. Percerpens: si ne dubio abundat: sensus. n. a superiori pēder: nimis nō plura facies q̄ acciderunt. Quā questione publica: quia in iudiciū accitus ē q̄ oppidanos in deditionē accipere nolisset: quod cōtra religionē ēē uidebatur.

Mulctatus: punitus. Expiaret: purgar; insolētia q̄ triūphū cōtēpsisset iudicatus ē. huius. n. insolentia reus exilio dānat.

Sapiētiōres igit. L. opimius. His triūphus a senatu denegatus ē q̄ qd p̄ eos gestū fuerat ad accessionē īperii nō ptinebat. nihil. n. īperio Ro. p̄ ipsos additū: sed restitūtū fuisse uidebat qd amissum fuerat: triūphare aut nō nisi q̄ īperii auxissent: lege licebat.

Probenē nūc: Hironia est: nā damnat duces q̄ ex minima uistoria triūphū petebant. Cuiuslib; & nimie cuiusq; laudis

Ex deser. qd modicā laudis ē: nā pugnare ubi nemo resistit nulla difficultas ē. Myoparo Myoparonū: nauū piraticarū: myoparo dē scapha. i. nauicula & nauis piratica. uñ & ipi pyratae myoparones aliqñ dicunt. Ramulos: diminutiuo uti: ut laudē eorum paruam admodū ostendat.

DE IVRE TRIUMPHANDI.

Eo nomine: ea de cā. Quās. ouabat q̄ hostes in fugam uertisset q̄ aut ouabat equo albo p̄ urbē uē
 tus in capitolium ascēdebat: & ibi ouē sacrificabat: unde ouare dictū ē ut Seruio placet. Festus pōpe-
 ius dicit ouare dictū esse a uoce eorū q̄ ouantē subsequebant. Itaq; & nāfica tibe. gracchū de cā dē
 gracchoz fatis supra dictū ē in cap. de somniis. Metellus uero simili mō opimū necauit. Qu. Catu-
 lus & M. lepidus consules creati erant: sed cū. M. lepidus acta. L. Syllae rescindere uellet & ab eo prō-
 scriptos ī ciuitatē restitui: & eorū bona quā Sylla & populo & amicis suis denouerat ip̄is reddi. Qu.

Catulus ex cōsensu bonorū re-
 sistebat actionibus illius: cum
 igit̄ actionibus obtinere non
 posset: qd̄ cupiebat: in Hetrū-
 riā p̄fectus ingentes ibi copias
 comparauit: contra quē missi
 sunt. Qu. Catulus & Cn. pōpe-
 ius: illum haud ita multo post
 fuderunt atq; fugarūt. ille rur-
 susse in Hetruriā: deinde ī Sar-
 dinia contulit: & ibi morbo &
 pestilentia periit. Lucanus ut
 Catulo iacuit lapidus. Ab-
 sterfos gladios: quasi ciuile sā-
 guinem abhominetur.

Lucius cinna & C.
 narius: hi urbe
 eieci diuersis la-
 tioribus hic a Syl-
 la: ille ab Octa-
 uio paruo t̄pis in

tersticio cōparatis atq; coniu-
 ctis exercitibus patriā bellum
 intulerūt: nā cū Marius carce-
 re liberatus: ut in cap. de omi-
 nibus planius uidimus: se in
 aphricā cōtulisset: audissetq;
 romae seditionē ortā esse inter
 Cinna & Octauū: utpote uir
 bellicosissimus ex maurusius
 eq̄tes in aphrica comparauit: & ex agris robustissimos quosq; deleuit: impletisq; sexaginta nauibus
 ex ea uiroz multitudie: romam uersus nauigauit: seq; Cinna paulo ante expulso Romam coniu-
 xit: qui segnioribus factis iā romanis atq; ē p̄sidia & lignitiae ducū: primo hostiā: deinde ianiculum:
 postremo urbē ip̄am occuparūt: quā uelut terrā hostilē diripuerūt: & miserabili cede repleit. post
 hāc igit̄ uictoriā Cinna & Marius de suis inimicis nō triūpharūt. Aras & tēpla: ut de uictoria par-

Mta diu gratias agrent sacrificantes more triumphantium.

Am. L. Sylla q̄ plu. bel. ci. cōse. primū aduersus mariū & suppliciū orta de puincia pō-
 ti seditione: nā cū mitridaticū bellū Syllae q̄ tū cōsul erat demandatū foret. Qu. Sulpi-
 cius. Tr. Pl. aduersae factionis hō legē tulit iuito senatu: ut Mario mitridatica puincia de-
 cerneret: cui rogatiōi cū resistere Sylla summa ope uellet. Sulpicius cū armata manu ī
 eū impetū fecit: stragē igēre circa eū adidit: ubi Pōpeii filius adolescens nobilissimus
 cecidit: Sylla inter cedē difficulter elapsus clā nocte ī castra cōtēdit: exercitū oēz aduersus Sulpiciū
 & Mariū cōcitauit: & cecis legatis q̄ ad accipiendū exercitū missi fuerāt ad urbē ppauit: quā hostili-
 ter igressus adibus & icēdio repleuit. nā dū hostes spectat: suoz nullā rōnē h̄z sotes & īfontes oppri-
 mit: dein sedato tumultu: ip̄io potitus aduersus mitridatē p̄fectus ē: ubi cū paulo post audisset ma-
 riū Cinā cōiūctis exercitibus urbē cōpisse: totāq; hostiliter dirripuisse: & ciuiū ac ī primis aicorū
 suoz foedā adidisse stragē: isto cū rege foedere: cōpositisq; rebus ī puincia romā uenit. Et priō apud
 apuā: cū mario iuniore: & cōsule Norbano: foeliciter pugnauit: sup̄ septē hostiū milia cecidit itra-
 capuā Norbanū iclusit: Marcus quoq; lucullus unus ex ducib; suis apd̄ fidētiā sedeci cohortes ad-
 uersus qnq; gita duxit: & eas fudit atq; fugauit: uictorq; decē & octo milia trucidauit: hostē castris ex-
 uit. Sylla paulo post alterz cōsulē Scipionē spe pacis ostētata: & eius legiōes occidit: rursus cū Ma-
 rio iuniore q̄ exercitū reparauit: haud p̄cul ab urbe cōgressus cū igēti hostiū strage uictor euasit
 nā. xx. caesa: & .viii. capta ab eo fuisse dicunt: Mariū praneste fugisse. multa quoq; p̄ eius p̄fectos Pō-
 peiū crassum: Metellū seruiliū p̄lliū foeliciter cōmissa q̄ magnas & Romanorū copias deleuerunt: ul-
 tū illi p̄liū fuit sub ip̄is mœnibus urbis cū Telosino quodā samnite & lāponis eius socio ī quo pagē
 abfuit: qn̄ fūditus deleret s̄z tādē aspirāte fortuna illos p̄fligauit nō sine magna suoz clade: urbem
 dein igressus sex milibus ex eq̄stri ordie ī fore ductis & crudeliter cecis p̄scriptionē senatorū &
 aliorū ciuiū ac ī pris diuitū feci miserabilē. Cōstricta: cōferta cōdēsa. Multas ur. Solebāt triūphā

P. ciuili bello gessisset: impator tamē eo noīe appellatus nō est:
 neq; ullae supplicatiōes decretae sūt: neq; aut ouauit: aut curui
 triūphauit: q̄a ex necessariā ista: ita lucubres sup̄ existimatae ui-
 ctoriae sunt: utpote nō externo sed domestico paratē cruore. Ita
 q; & Nāfica tyberii gracchū & C. Metellus Opimii factiones
 mœsti trucidarūt.

De Q. catulo.

Q

Vintus catulus. M. lepidō collega suo cum oibus
 copiis seditionis exticto moderatū prae se ferēs gau-
 diū in urbē reuertit. Caius ē antonius catilinā ui-
 ator absterfos gladios in castra retulit.

De Lucio Cinna & Caio Mario.

L

Vcius Cinna & C. Marius hauserāt qdē auidi ci-
 uile sanguinē: sed non protinus ad tēpla deorū &
 aras tetenderunt.

De Sylla.

L

Am. L. Sylla q̄ plurima bella ciuilia confecit: cuius
 crudelissimi & insolentissimi successus fuerunt:
 quū consumata atq; cōtrieta potētia sua triūphū
 duceret: ut graciae & asiae multas urbes ita ciuium
 romanorum nullum oppidū uexit. Piget tēdetq;

res urbes uictas in triūpho pietas ducere. Gratia & alia: inter ceteras duxit et athenas. Ad quer-
cū pro. ma. porri. qui ciue seruasset querna corona donari cōsueuerat: un et legimus: corona querna
Cicerone fuisse donatū q ciues seruasset ut supra diximus: An postes lulii casaris erat antiq quer-
tus ex qua ramos decerpere solebat: ubi coronā alicui dare nolissent. Laureā: nō solū dabat triū
phus: uerū et teste Cicerone in philippicis oratione ultima nullae fiebant supplicationes
Astrensis disciplinæ: cōuenienter inquit admoneor militari disciplinæ cēsura subi un-
gere: ut nulla belli: sic hæc pa-
cis custos ē atq; māgistra: q ip-
sum Ro. p in corruptā rei mili-
taris disciplinā ad maximas
opes amplitudinēq; puectum
sua seueritate quā diutissime
cōseruauit. Li. Cēsura et initium
fuit rei a paruo origine ortæ:
quæ deinde tanto incremēto
aucta est: ut mox disciplinæq;
romanae pœnes eā regimen se-
natus eqtumq; centuriis deco-
ris dedecorisq; discrimen sub
cōditione eius magistratus pu-
blicorū ius priuatorūq; locorū
uectigalia populi ro. sub nutu
atq; arbitrio eēt: primi aut cē-
sores fuerūt Papirius Sembro-
niūsq;. Probitas: ad fidē. Cō-
tinētiā: ad moderationē. Sup-
plicio: Austeritate & rigiditate
cēsoria: nā supplicium p seuerita-
te sapissime ponit: Virg. cōue-
niens latio pone supplicium: iter-
dum p supbia ponit. Opus
effectū par: quia nō minorem
efficaciā habet in ciuibz con-
seruata cōtinētiā & pbitas q in
bello disciplina militaris. Nī
si foro & curiæ: nisi iustæ sapiē-
terq; respn. administra fuerit i-
periu. q̄tū libet magnū facile
corrueit. Foro: ubi iudicia ex-
ercēt. Curia: ubi sententiæ
dicunt. Celibes: sine uxoribz
nā celebs dī q sine uxore uiuit
quasi celestiu uitā ducēs. Aer-
ra. i. certā pecuniæ q̄titatē fece-
runt. n. ærarios: ærarii aut ob-
noxi dicebātur ærario. Acce-
dit his: addit: quod a fortuna
estis cōsecuti lōgā uacationem
hoc est lōgū tps spaciū. Præ-
stādi huius muneris. s. gignen-
di filios. Nodosam stipē: per
hoc illos auaros ondit: & ob eā
cām celibes uixisse: q̄ timerēt
ne uxore & liberos alere pos-
sent: nā auari dicuntur fortu-
nas multis nodis plenas conge-
rere. Sicut portius Cato: Li-
uius decade belli macedonici:
cum hanc historiani duplici-
ter tradat a Valerio oīno diffē-
tite uidet: nā & Catonis & Va-
lerii antiatis sniam adducens

Querni
corona

Cicero

Liuius

Celebs

Liuius

per uulnera rei. P. alterius procedere laureā nec senatus cuiq; de-
dit: nec qsq; sibi dari desiderauit ciuitatis parte lachrymante.
Ceterarū ad quercū pronæ manus portiguntur: ubi ob ciues
seruatos corona danda ē quæ postes augustæ domus sempiter-
na gloria triūphat.

De cēsoria nota. Cap. iiii.

Astrensis disciplinæ tenacissimū uinculū & mili-
taris rōnis diligens obseruatio admouet me: ut ad
cēsura pacis magistrā custodēq; trāsgrediar. Nā
ut opes populi Ro. in tantū amplitudinis iperato-
rum uirtutibus excesserunt. Ita probitas & cōtinētiā censorio
supplicio examinata ē opus effectū par bellicis laudibus. Quid
enim prodest foris eē strenuū: si domi male uiuāt? Expugnē-
tur licet urbes corripianē gentes: regnis manus inciant: nisi
foro & curiæ officiū: ac uerecundia sua cōstituerit pattarū rerū
cælo cumulus æquatus sedē stabile nō habebit. Ad rē igit per-
tinet nosse: atq; adeo recordari acta censoriæ potestatis.

De Camillo & Posthumio.

Amillus & Posthumius cēsores æra pœne nomi-
ne eos q ad senectutē cælibes puenerāt in ærarium
leferre iusserūt. Iterum puniri indignos: si quo-
modo de tā iusta cōstitutioe quari sunt ausi: quū
n huac modū increparent: natura uobis quē admodū nascē-
di ita gignēdi legē scribit: parentesq; uos alendo nepotū nutri-
endorū debito si quis est pudor alligauerūt: accedit etiā iis: qd
fortunā lōgā prestādi huiusce muneris aduocationē estis asse-
cuti: cū interim cōsumpti sunt animi uestri: & mariti & patris
noie uacui. itē igit & nodosā exoluite stipē utilē posteritati nu-
merosa.

De M. Valerio maxio & C. Iunio.

Horū seueritatē. M. Valerius maximus & C. Iuni-
us Brutus bubulus cēsores i cōsimili genere aiad-
ersionis imitati. L. antoniū senato' mouerunt: q
quā uirginē in matrimoniū duxerat repudiasset:
nullo aicorū i cōsiliū adhibito: at hoc crimē nescio: an supio-
re maius: illo namq; cōiugalia sacra spreta tātū: hoc ē iniurio
se tractata sunt: optimo ergo iudicio cēsores indignū cū adi-
tu curiæ existimauerūt. Sicut porcius Cato. L. flaminii quē e
numero senatorū sustulit: quia in prouicia quēdā damnatum

ait: Cēsores. M. portius & L. Valerius metu mixtā expectatione senatum legerūt. vii. mouerunt: ex
quibus unū nisi genere & nobilitate & honoribus. L. Quincii flaminium cōsularē: patre memoria

DE CENSORIA NOTA.

institutum fertur: ut censores motis a senatu scriberent notas. Catonis & aliarum quidam acerba orationes extant in eos aut senatorio loco mouerit: aut quibus equos ademit longe grauius in L. Quintium Flaminium oratio est: inter cetera obiecit ei Philippum poenae carum ac nobile scortum roma in galliam prouinciam spe ingentium domorum productum eum puerum lasciuam concuileretur exprobare consuli per saepe solitum: quod sub ipsius spectaculum gladiatorum abductus a roma esset: ut obsequium amator ei iudicaret: forte epulantibus his: cum iam uno incaluisse nuntiatum in conuiuio est nobile hominum cum liberis transfuga uenisse. conuenire consule uel le: ut ab eo fide praesens acciperet: introductum in tabernaculum per interpretem alioque consulem coepisse inter eius sermonem. Qu. scorto: uis tu inquit quonia gladiatorum spectaculum reliquisti: iam hunc gallum morientem aspiciere: & cum is uix dum serio annuisset ad nutum scorti consule stricto gladio: qui super caput pendebat loquenti gallo caput percussisset: deinde fugienti fidemque populi Ro. & eorum qui aderant imploranti latus transfodisse Valerius antias ut qui nec Catonis oratione legisset: & fabulae tantum sine auctore aeditae credidisset. Aliud argumentum simile: tamen libidine & crudelitate peragit placetiae formosam mulierem cuius amore deperiret in conuiuium acersitam scribit ibi iactante sese scorto inter cetera retulisse quod acriter quaestiones exercuisset & quas multis capitis danatos in uinculis haberet: quos securi percussurus esset: tum illam infra eum accubante negasse unquam uidisse quenquam securi ferientem: & peruelle id uidere: hic indulgentem amorem unum ex damnatis extrahi iussit securi percussisset. Facinus atrox siue eo modo quo censor obiecit: siue ut Valerius tradit commissum est: inter pocula atque epulas ubi libare diis dapes: ubi bene praecari mos esset: ad spectaculum scorti procacis in sinu consulis recubantis maculatam humanam uictimam esse: & cruore meam respersam. in extrema oratione Catonis conditio fertur: ut si ad factum negaret: ceteraque quae adiecit spolio ne descenderet sese: qui fateretur ignominia ne sua quenquam doliturum censeret: cum ipso uino & uere amens sanguine hominis in conuiuio lussisset. Amplissimi honoris maiestatem: quia ut dixerat Cato tam flagitiosa: tam perditam libido sibi probari non poterat: quae cum probro priuato coniungerat imperii decus. Auctoritate fratris T. Flaminii qui totam gratiam subegerat & iussu senatus populi que romani libera fecerat: & philippo regi macedonum magnam imperii partem ademerat: quam in gratiam occupauerat. Censor Cato: in his duobus nominibus ratio quaedam seueritatis continetur. Notandum: ignominia afficiendum. Nec dignum pensi duxerat: duo inquit tam contraria exempla fratrum isdem imaginibus inscribi considerationem appetebat: multi legunt indignum ut sit non dignum pensi sed pensi duxerat: id est considerauerat: ut ducere pensi sit considerare. & erit absolutus sensus. Vnde Cicero in catone maiore: ubi catonem de se loquentem introducit: inuitus inquit feci ut fortissimi uiri. T. Flaminii fratrem flaminium e senatu eiecerim septem annis postquam consul factus fuisset: sed notandum deputauit libidinem: ille enim cum esset consul in gallia exhortatus in conuiuio a scorto est ut securi feriret aliquem eorum qui in uinculis esset damnati rei capitalis hic T. fratre suo censore: qui proximus ante me fuerat elapsus est. mihi uero & flacco ne utique probari potuit tam flagitiosa tum perditam libido qua con probro priuato coniungeret imperii decus. Et regis philippi: quem uicerat. T. Flaminius eius frater.

T. Flami-
nius
A. G. lius

Vid de Fabricii licinii censura. Gellius libro quarto capitulo octauo Fabricius inquit lucinius magna gloria uir: magnisque rebus gestis fuit. P. cornelius Rufinus manu quidem strenuus & bellator bonus militarique disciplina peritus admodum fuit: sed fugax homo & auaritia accensus: hunc Fabricius non probabat neque amico utebatur: sed cum temporibus difficilissimis coasules creandi forent: & is rufinus peteret consulatum competi-coresque eius essent imbecilles: quidam & futiles: summa ope annixus est Fabricius: ut rufino consulatus deferretur: eam rem plerisque admirantibus hominem amare: cui esset inimicissimus cre. ti consule ipelleret: hunc rufinum postea bis consularum & dictatura functum censor fabricius senatu

securi percussisset: tempore supplicii ad arbitrium & spectaculum mulierculae cuius amore renebatur electo: & poterat inhiberi respectu consilatus: quem is gesserat: atque auctoritate fratris eius Titi flaminii. sed & censor Cato duplex seueritatis exemplum eo magis illum notandum statuit: quod amplissimi honoris maiestatem tam terro facinore inquinauerat: nec dignum pensi duxerat: isdem imaginibus ascribi: meretricis oculos humano sanguine delectatos: & regis philippi supplices manus.

De fabricio licinio.

Vid de fabricii licinii censura loquar: narrauit enim quomodo aetas & deinceps narrabit: ab eo cornelium rufinum duobus consulatibus & dictatura speciosissime functum: quod x pondo uasa argentea comparasset: per inde ac malo exemplo luxuriosum in ordine senatorio retentum non esse: ipse mediisfidius michi littere seculi nostri obstupescere uidentur: quum ad tantam seueritatem referendam ministerium accommodare coguntur: ac ueterine non nostra urbis acta commemorare exilis timet. Vix. n. credibile est intra

mouit ob luxuriæ notā: q̄ decē pōdo libras argenti facitaret. Idē pomeriū: eadē mœnia. pomeriū inquit Liuius uerbi uim solū intuentes post mœniū interpretant̄: ē: est aut̄ pomeriū magis, circa murū locus quē incondendis urbibus quondā hetrusci: qua muḡ ducturi erāt certis circa terminis in augurato cōsecrabāt ut neq̄ interiore pte ædificia mœnibus continuarentur: q̄ nūc uulgo etiā coniunguntur: & extrinsecus puri aliqd ab humano cultu pateret soli: hoc spaciū quod neq̄ habitari neq̄ arari fas erat: nō magis quod post muḡ ē: q̄ q̄ murus post id pomeriū romani appellarunt. In-

idem pomeriū. x. pondo argenti & inuidiosum fuisse cēsum: & inopiam habere contemptissimam.

De Marco Antonio & Liuiio flacco:

M Arcus aut̄ Antonius Li. flaccus cēsores duroniū senatu mouerunt: q̄ legē de coercendis cōuiuio rum sumptibus latam tribunus plebis abrogauerat. minifica notæ causa. Quam enim ipudenter

Duronius rostra cōscendit illa dicturus: freni sunt iniecti nobis quirites nullo modo perpetienti: alligati & constricti estis cum amaro uinculo seruitutis. lex enim lata est: quæ uos cē frugi iubet: abrogemus igitur istud horridæ uetustatis rubigine oblitum imperium: & enī quid opus est libertate si uolentibus luxu perire nō licet?

De Claudio Nerone & Liuiio

Qu. Salinatore.

A Ge par proferamus æq̄li iugo uirtutis honorūq̄ societate iunctū: instructū aut̄ æmulationis aīo desidentes Claudius Nero Liuiusq̄ Salinator secundi punici belli temporibus firmissima rei. P. latera: q̄ districtam simul egerunt censuram? Nam quum equitum centurias regnoscerent. & ipsi propter robur ætatis: etiā nunc eorum e numero essent: ut est ad Podiam uentum tribum: præco lecto nomine Salinatoris: citandus nec ne sibi esset hæsitauit: quod ut intellexit Nero citari collegam & equum uendere iussit: quia populi iudicio damnatus esset: Salinator quoq̄ eadē animaduersione Neronem persecutus est. adiecta causa: q̄ nō sincera fide secum i gratiam rediisset. Quibus uiris si quis cæ-

uidiosum censum. Apud antiquos de parsimonia romanorū priscoq̄ uide Aulum gelium lib. ii. ca. xxiii. Inopiam: ætate ualerii. Tribunus plebis: iuncta lege non poterat quis tribunus ē nisi plebeius: sed postea alia lege lata & patrici creari cæperūt: ut hoc loco Duronius senatu amotus ē: quia tribunus plenis legē de coercendis sumptibus conuiuorū abrogauerat. Abrogauerat: poenitus sustulerat & subuerterat abrogatur lex: quæ poenitus tollitur. Derogat legi cū aduersus eam cōtraria lex lata fuerit: nā posterior derogat priori. Freni sunt: translatio sumpta ab eq̄s qui frenis cohibentur. Perpetiendi: participiū passiue possum. Rubigine uetustatis: legem abrogemus quæ uetustati seueræ cōuenit. Oblitū: circū datū. Rubigine: ueluti rigore.

A Ge par pferamus tangit duorū centuriorum seueritatē q̄ æmulationē quādam & odio inuicem laborātes censuram iter se rigide nimis exercuerunt: nā alter alterę damnauit. Par: substantiue positū & semper de duobus dicitur: ut par amicorū par boum. Virtutis: quia uterq̄ res magnas atq̄ præclaras pro repu. gessit. Honorum: quia ambo consules & censores simul fuerunt. Fir-

missima latera: quia alter causa fuerat ut Asdrubal qui uenerat in supplementum Hānibali cū omni exercitu: in Italia deleret: alter ut Hānibal ex Italia discedere cogeret: & est translatio a corpore sumpta: ut. n. laterius corpora stabiliunt: ita his duobus respu. cōfirmata uidet̄. Districtam: seueram. Nā cū equitū ostēdit quomodo seueritatē exercuerint: nā Liuius salinator. legē de uendēdo sale artissimā tulerat: & populo ualde molestā: ex quo paulopost damnatus est a populo post hanc damnationem eiusdē populi suffragiis cōsul. priō deinde censor creatus ē: cū igit̄ idibus q̄ntilibus equites de more transueherent: claudiusq̄ ac salinator ob robusti corporis uires adhuc in numero equitum eēnt: postq̄ ad tribū podiam uentū est: in qua nomen Salinatoris erat: illius nomine a scriba lecto præco dubitauit: an tanti uiri nomen damnatum efferret: quod cū collega eius Nero aiaduertisset: iussit præconem ex præse & audacter nomen Salinatoris excire: & illum equum uendere coegit: quia damnatus esset a populo. Recognosceret: recenseret. Robur: quāuis grandioris esset ætatis. Præco: tabellio nomina equitum legebat. præco uero nominabat: ergo noluit præco damnatum aliquando salinatore dicere. Damnatus: post primum consulatum quo legem tulit: ne quis salem uendere posset: cum antea ius omnibus esset uendendi salis: unde etiam salinatoris agnomen accepit. Animaduersione: pœna adiecta causa. Quod non sincera fide: hoc aut̄ argumento poterat omnibus esse: q̄ non sincera fide in gratiam rediisset: quia non satis habuerat salinatore a populo damnatum esse: nisi & ipse illum censoria nota afficeret. Quibus uiris: hoc in gratiam Tyberii dicit Valerius: qui ab utraq̄ gente ducit originem: paternū genus: a Claudio Nerone: ma-

DE CENSORIA NOTA.

ternum ab Apio Claudio pulchro qui ab Apio ceco descenderat deducebat: quomodo ergo dixit eorum sanguis serie & cetera. quia insertus hic Tyberius liuiorum familiae materno auo in ea adoptato: ergo a familia liuiorum ducebat originem: quod maternus auus in familiam liuiorum adoptatus esset: quae quauis plebeia fuerit tamen octo consulatibus functa est duabus censoriis dictatura & magisterio equitum floruit. Principis: scilicet Tyberii. Seruatam ab ipsis patriam: deuicto Asdrubale. Hannibalis fratre. Communi stirpe: Tyberio & Nerone. Inter ararios referre: obnoxios & obligatos arario facere. Praetextu itque causam: causam Salinator praescripsit: cur tribus damnaasset: & hanc adducebat: quod uel illi iniuste damnaasset: uel post damnationem indignum administrationem rei publicae consullem primum deinde censorem creassent: & utebatur diademate: nam ita arguebat: aut me iniuste damnaastis pro lege quam tuli de sale uendendo: aut iniuste: si iniuste sine dubio censoria nota digni estis: quia nihil a uobis iniuste damnum est: cum integri esse debeatis: si uero iniuste nunquam consulatum mihi tam indigno & censuram demandare debuistis: nam quem populus romanus semel damnauit eum proculdubio indignum administratione rei publicae iudicauit: ergo tanquam periurii censoria animaduersione digni fuistis.

Praetextuit: praescripsit: & est translatio sumpta a textore: nam antequam pannum texant uersicolores quasdam lineas faciunt: quas uulgo dicunt caput panis: sicut in panino est praetextum: sic & in pagina. Temeritatis: quod iniuste damnaasset. Periurii: quia tribus iurabat se honores & magistratus his de mandaturas: qui digni uiderentur administratione rei publicae: sed semel damnatus ab omnibus tribus praeter unam indignus esse uidebatur: qui re publicam administraret officio publico: ergo tribus periurium commississe uidebantur: cum damnato Salinatori consulatum & censuram demandarunt. Vna tantummodo tribuum: Cicero in oratione contra Rullum: & contra Verrem: & in philippicis dicit has tribus fuisse triginta quinque. Itane honore quidem dignum iudicauerit: si postquam semel damnatus esset. Quam putemus: laudat constantiam Salinatoris. Consulantis: prouidentis deliberantis. Exitu compelli: damnatione. Honore: quod iterum creatus consul erat & censor. Patienti animo: quod non indignati sint se fuisse damnatos. In sicilia admunitionem opus explicandum ire iussi: bello seruili de quo supra dictum est. nam cum seruos in montes romani compulsi essent: & iter euadendi claudere uellent: munitiores erant explicandae & extendendae per montes: quod cum milites iussi facere neglexissent: censoria nota puniti sunt. alii dicunt hoc factum fuisse in liparitana obsidione sub aurelio cocta. In arariorum numerum retulerunt: ut capite censi essent: uel ut ara tributi nomine persoluerent.

Vrpiis etiam metus censors: non solum mores & facta: sed animorum quoque affectus damnaabant censors romani: ut hoc exemplo timiditatem eorum damnauit rigida censura. qui post kannensem cladem uiribus patriae diffidentes: & eam paulopost ruituram: uel certe in hostium potestatem uenturam metuentes italiae deferenda consilia inierant: hoc fuit secundo punico bello. nam & L. cecilius Metellus quaestor compluribus auctor fuerit coniurandi ex italia discedere post pugnam apud kannas infeliciter commissam: sed id Scipionem prohibuisse constat: cui summa rerum per illius exercitus reliquias maximo consensu delata fuerat: & dum de

lestium significasset futurum: ut eorum sanguis illustrium imaginum serie deductus in ortum salutaris principis nostri conflueret: depositis inimicitiis arctissimo se amicitiae foedere iunxissent: seruata ab ipsis patriam communi stirpe seruandam relicturi. Salinator uero. iiii. atque triginta tribus inter ararios deferre non dubitauit. quod quum se damnaasset postea consul & censorem fecissent: praetextuitque causam: quia necesse esset eas adulterio facto crimine temeritatis & periurii teneri: una tantummodo tribum metiam. uacua nota reliquit: quae cum suffragiis suis: ut non damnatione ita. nec honore quidem dignum iudicauerit. Quam putemus consulantis: & praeualidi illum ingenium fuisse: qui neque tristi iudiciorum exitu compelli: neque honorum magnitudine adduci potuit: quo se blandiore in administratione recipere gereret?

De Marco Valerio & L. Sepronio.

Questris quoque ordinis bona magnaque pars quastringenti iuuenes censoriam notam patiente animo sustinuerunt: quos. M. Valerius & P. Sepronius: iura in sicilia ad munitioem opus explicandum ire iussi tacere in neglexerant: equis publicis spoliatis in numerum arariorum retulerunt.

De Marco Attilio regulo. L. Furio.

Vrpiis etiam metus poenam censors summa cum seueritate exegerunt. M. enim Attilius regulus & L. Furius philippus. M. metellum quaestorem compluresque equites romanos qui post infeliciter commissam kannensem pugnam cum eo abituros se italia iura-

re publica consultaret nunciatur frustra illum consultare quod perdita spes omnis esset quodque desperata & complorata iam demum res publica foret propterea: quod plerique nobilissimi iuvenes: quorum princeps esset. L. cecilius, Metellus naues & mare spectarent: ut deserta patria ad nouas sedes quarendas irent: quo nuncio attonitus stupore & miraculo rei Scipio omni consolatione dimissa ad hos Italia consilia agitantes citatissimo equo peruenit: & stricto super consultantium capita gladio iurauit se interfectorum quicumque discedere temptasset: hos deinde restituta re publica cum in ciuitatem redissent a censoribus

uerant: direptis equis publicis inter ararios referendos curauerunt: eos quoque graui nota affecerunt: qui in cum potestate Hannibalis uenissent legati ab eo missi ad senatum de permutatione captiuorum: nec impetrassent quod petebant in urbe manserunt: quia & romano sanguini fide prestare conueniens erat: & M. Atilius regulus censor perfidiam notabat: cuius pater per summos cruciatus expirare: quod fallere carthaginienses satius esse duxerat. Iam hac censura ex foro in castra transcendit: quae neque timeri: neque decipi uoluit hostem. Sequuntur duo eiusdem generis exempla: eaque adiecisse satis erit. Geta cum a L. Metello

& Cn. Domitio censoribus senatu motus esset: postea censor factus est.

De Marco Valerio.

TE. M. Valerius mesala censoria nota perstrictus censoria postmodum potestate imparauit: quorum ignominia

condemnatos fuisse dici Valerius. Inter ararios deferendos qui aera tributi nomine pendebant: & nihil aliud habebant in ciuitate. Eosque graui nota affecerunt. Hannibal plerosque ex romanis in castris captiuos habebat & romani multos ex carthaginiensibus: cum igitur Hannibal cum captiuis romanis conuenisset ut romani perficerentur: & permutationem captiuorum in senatu impetrarent. idque si faceret romae remanerent: si non posset: ad se in castra rediret: cum sacramento adacti ad hanc rem castris paulo processissent. plerique ex his cauillationibus nihil profuturis usi ut se sacramento liberaret regressum tanquam suum regem obliti simulantes in castra reuenterunt: deinde romam se contulerunt: ut etiam si permutationem captiuorum non impetrassent iureiurando absoluti uiderentur: & sic romae remanerent: quod cum senatus accepisset uinctos Hannibali mittendos curauit: deinde etiam censoria nota publiuit. In hac historia Valerius non nihil a L. uiuo dissentit: non enim ad permutationem captiuorum: sed ad suam ipsorum redemptionem impetrandam uenisse legatos: dicit L. uius: nam illi redimendi se potestatem fecerat Hannibal in proposito in eorum capita pretio: pro conditione cuiusque: nec a legatis: qui pro hac re ad senatum mittebantur de reditu uades alios poposcit: quam eorum fide contentus: scilicet sacramento: qui deinde usi ea: quam supra diximus fallaci cauillatione a censoribus grauiori nota puniti sunt. sed Aulus gelius quasi cum Valerio sentire uidetur. li. vii. cap. xviii. Iusiurandum inquit apud romanos inuiolatum sanctumque: habitum seruatumque est: id etiam moribus legibusque multis ostenditur: & hoc quod dicemus ei rei non tenue argumentum esse potest: praelio canenti Hannibal carthaginiensium imperator ex captiuis nostris electos decem romam misit: mandauitque eis pactusque est: ut si populo romano uideretur permutatio fieret captiuorum: ut pro his quos alteri plures acciperent dare argenti pondo libram & semi libram: hoc priusque proficerentur iusiurandum eos ad egi: redituros esse in castra punica: si romani captiuos non permutarent: ueniunt deinde romam decem captiuum mandatum poeni imperatoris exponunt: permutatio senatui non placita: parentes: cognati: affinesque captiuorum amplexi eos post liminio in patriam redisse dicebant: ita tumque eorum incolumen integrumque esse: ac uel ad hostes redire uellent orabant: tum octo ex post liminio iustum non esse sibi responderunt: quoniam de iurio iuncti forent. itaque uti iurati erant: ad Hannibalem profecti sunt: duo reliqui Romae manserunt: solitosque esse sese ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egressi castra hostium fuissent: commenticio consilio regressi eodem die tanquam ob aliquam fortuitam causam essent. atque ita iureiurando satisfacti: rursus iniurati abiissent. Hac eorum fraudulentiae calliditas tam esse turpis existimata est: ut contempti uulgo descripti sint: ceterosque eos postea omnium notarum: & damnis & ignominia affecerunt: quoniam quod facturos dicebant non fecissent. Cornelius autem nepos in libro exemplorum quinto id quoque litteris mandauit multis in senatu placuisse: ut hi qui redire nollent: datis custodibus ad Hannibalem deducerentur: sed eam sententiam numero plurimum: quibus id non uideretur superatam eos tamen ad Hannibalem non redissent usque: adeo instabiles in uisum fuisse: ut redium uitae ceperint: necemque sibi conscuerint. Duplicem tamen & L. uius super hac re opinionem tradit: sicut apud eum uidere licet. Conueniens erat: nam fidem seruare semper consueuere romani. Marcus enim Atilius regulus censor perfidiam notabat: hic filius fuit illius Atilii Reguli: qui crudelissima supplicia apud Carthagenenses forti animo ferre quam iusiurandum uiolare maluit: cuius historiam supra in capitulo de religione notauimus. Cicero multis in locis. Valerius in capitulo de crudelitate. Iam hac censura ex foro in castra transcendit: non solum urbana: sed etiam castrensis fuit. Perstrictus: damnatus. Quorum ignominia uirtutem acuit: quia illis temporibus nota censoria damna-

M. Atilius
us Regulus

DE MAIESTATE.

virtutis postmodum fuere studiosiores. Dari: ut eam administrarent. Quam obici: ut puniretur.

De maiestate Capitulum quintum.

Maiestas

St & illa censura quasi priuata: dicturus de maiestate praefatione utitur: ostendens quid sit maiestas quare hoc superiori connectitur. nam sicut censura inquit est publicus magistratus sic maiestas est priuata quaedam dignitas: quae hominem reddit honoratum: Est autem maiestas uirtutis & probitatis quaedam excellentia: sine magistratu: sine imperio: sine fortunae adminiculo: honoratum reddens homines.

Fastigio: nam & censura excellentiores homines facit sic & maiestas quae non extrinsecus sed propria uirtute comparatur: eius qui iuste prudenter & moderate uixerit. Sine apparitorum: alii magistratus & dignitates apparitoribus ministris & tribunali uariisque insignibus utuntur: ut maiestas quae uirtute comparatur illis non indiget. Apparitorum: apparitores ministri ab apparendo dicti: apparere autem praesto adesse significat: ut scemque in limine regis apparent. Potens sine ullo extrinsecus adminiculo. Grato enim & iucundo grato quia placet. Iucundo: quia delectat: ut Cicero cuius officia iucundiora sunt mihi saepe fuerunt: nunquam tamen gratiora.

Apparito

Prætexta: prætexta est quam supra uestem honoratus quisque accipit ita & maiestas uidetur quaedam hominis esse prætexta. Recte dixerit: ita comode inquit aliquis interpretari posset. Longum honorem esse: quia semper honorare afflicti. Longum: usque ad extremum suae uitae tempus durat. Consulatus animus est: Censura trium annorum: dictatura semestris ceterique magistratus ad certum tempus haec uero perpetua est. Sine honore: sine magisterio

uirtutem acuit: rubore enim eius excitati omnibus uiribus incubuerunt: ut digni ciuibus uiderentur: quibus dari potius quam obici censura deberet.

De maiestate Capi. quintum.

St & illa quasi priuata censura maiestas clarorum uirorum sine tribunalium fastigio: sine apparitorum ministerio potens in amplitudine sua obtinenda. Grato enim & iucundo introitu animis hominum illabitur admirationis praetexta uelata. quam recte quis dixerit longum & beatum honorem esse sine honore.

De Metello.

Am quid plus honoris tribui potuit consulibus quam est datum reo Metello: qui quum causam repetundarum diceret: tabulaeque eius ab accusatore expositae: & ad nomen inspiciendum circa iudices ferrentur: totum concilium ab earum contemplatione oculos auertit: ne de aliqua re quae in his relata erat uideretur dubitare: non in tabulis sed in uita. Quia Metelli argumenta sincere administratae provinciae legenda sibi iudices crediderunt indignum

rati auctoritatem tanti uiri exigua cera & paucis litteris perpedi. De superiore Africano. Ed quid mirum si debitus honos a ciuibus Metello tributus est: quem superiori Africano etiam

Am quid plus honoris Metello Numidiae provinciae praefuit: & ex ea clarissimum duxit triumphum: unde & Numidicus appellatus: deinde repetundarum postulatorem. Ille repetundarum accusari dicebatur. quod creditus esset provinciam uel socios populi Romani pecunia exilasse uel iudiciu tulisse quod in sua comoda caderet: non repetundarum accusari dicebatur: utpote qui pecunias repetere hoc est restituere & reficere tenebatur: uel quod ab eo pecunia uel alia res iniuste ablata repetebatur: ergo tanta fuit huius hominis maiestas apud omnes ut cum tabulae in quibus accusatio continebatur circa iudices ab accusatore deferrentur eas iudiciu nemo uidere uoluerit. Cuius est aut illa: cum iurare tui ciues Xenocrate testimonium dicentem prohibuerunt: aut cum tabulas Metelli Numidici: cum haec ut mos est circumferrent nostri iudices aspicere noluerunt. Tabulae. i. libelli in quibus uel acta provinciae. i. uniuersae provinciae administratio uel accusatio continebatur. Cuius rursus de hoc Metello in oratione pro archia poeta. Metellus inquit homo sanctissimus modestissimisque omnium tanta diligentia fuit ut ad iudices uenerit: & unus hominis litura se comotum dixerit. Sed in uita: quia semper integerrime uixerat. Exigua cera: parua tabella. Perpendi: aestimari iudicari: tractum est

L. Scipio

a pensantibus: qui semper diligenter inspiciunt. Ed quid mihi de Bellum Romanis erat cum Anthiocho Asiae rege ad quem gerendum cum L. Scipio superioris Africani petiisset ut mitteretur: tamenque bellum huic senatus populusque Romanus demum dare dubitarent: magisque in C. Leliu eius collegam: nam hi duo tum consules erant: & uterque provinciam summa ambitione deposcebat inclinati omnium animi uiderentur. Scipio Africanus pietate comotus in fratrem: pressus est se legatum in provinciam iturum: ut in cap. de pietate dicturi sumus quod pollicitatione fecimus: ut L. Scipio impeteret Asiae provinciam sibi decerni. profectus igitur cum fratre Africano secum in bellum filium perduxit: quod ab hostibus interceptus & ad rem perductus ab eo honorificetissime tractatus & multis regis muneribus donatus gratuito prius remissus est: tamen scia est ab hoste Scipio maiestas

Sed quid mirum: quasi dicar nulli mirū uideri debet tantū a ciuibz tributū esse Metello cum ho-
stes multo pluris aestimasse Scipionē inducerent. Inter ceptum: in angustiis captum.

Quāq; licet ab eo tunc potissimum e regno pelleretur.
De eundē Africano: hoc omnibus perspicuū & illustrā fuit: summā maiestatis exem-
plū post maximas res gestas: clarissimosq; triumphos. Scipio ab ingrata patria urbe pul-
sus in exiliū ire coactus est in uillā. s. Linterninā ubi cū prædones quoq; magna in illis lo-

hostis præstare non dubitauit. Si quidem rex Anthiochus bel-
lo quod cum romanis gesserat: filium eius a militibus suis in-
terceptum honoratissime excepit regiusq; muneribus donatū
ultro & celeriter patri remisit: qd ab eo tū maxime finibus im-
perii pellebatur. Sed & rex & laceratus maiestatem excellentis-
simi uiri uenerariq; dolorem suum ulcisci maluit.

De africano Scipione.

Africanum eundem in linternia uilla se conti-
nentem complures prædonum duces uidendum
eodem tempore forte confluxerant: quos quū ad-
iū faciendam uenire existimasset: præsidium do-
mesticorum in tecto collocauit. eratq; in his repellendis & aīo
& apparatu occupatus: quod ut prædones animaduertunt:
dimissis militibus: abiectisq; armis ianuā appropinquant: &
clara uoce nunciant Scipioni: non uitæ eius hostes: sed uirtutis
admiratores uenisse: cōspectum & congressum tanti uiri: qua-
si coeleste aliquod beneficium expetentes: deinde securum se
spectandum præbere: ne grauetur. hoc postq; domestici Scipio-
ni retulerunt: fores referari: eosq; intromitti iussit: qui postea ia-
nuā tanq; aliquam religiosissimam aram sanctūq; templū ue-
nerari cupide scipionis dexteram apprahēderunt. ac diū oscu-
lati positis ante uestibulum donis: quæ deorum immortalium
numini consecrari solent: læti quia Scipionem uidisse cōtigis-
set: ad lares redierunt. Quid hoc fructu maiestatis excelsius?
quid etiam iucundius? hostis irā admiratione supplicauit: spe-
ctaculo præsentia suæ latronum gestientes oculos obstupefe-
cit: delapsa cælo sydera hominibus si se offerat uenerationis am-

plius nō recipiēt. De Paulo Aemilio.

Et hæc quidem uiuo Scipioni: illud autem Aemilio
Paulo exanimi contigit. Nam cum exequiæ eius ce-
lebrarentur: ac forte tū principes Macedoniæ le-

cis copia erat: audito Scipionis
nomine essent maxio uidendi
uiri desiderio cōcitati: ad eum
facto grege uenerūt Scipio nō
ad sui contemplationē: sed ad
uim inferēdam uenire prædo-
nes exist: mans aīcorū atq; cliē-
tum quibus potuit domū præ-
sidus muniri: quod ubi fense-
re prædones: abiectis armis: di-
missisq; militibus ianuā ap-
propinquātes magna uoce cla-
marunt: ut a Scipione & cære-
ris qui intus essent audiri pos-
sent: nō se hostes aut insidiato-
res: sed uirtutum Scipionis ad-
miratores uenisse: cuius con-
spectū atq; colloquium mirū
in modū desiderarent: q; uoce
confirmatus Scipio referari fo-
res & omnes intromitti iussit:
qui maxima illū ueneratione
tanq; coeleste numē oīumq; uir-
tutū. sacrarium prosecuti
sunt. In linternia uilla: hoc
idem commemorat Valerius
ubi agit de ingratitude: nam
dicit: quod ingrata patria bene-
meritum Scipionem intra sua
moenia habitare nō passa. Sed
in linterninā uillā abire coege-
rit. In linterninam uillam: di-
cerem uillam hoc loco pro do-
mo i agro linternino posita ac-
cipi debere cuius propria est si-
gnificatio: nisi hunc locū Vale-
rius in capitulo de ingratitude
ne uicū appellaret. Dicit enī
cuius clarissima opera iniuriis
pessando uici ignobilis etī ac de-
sertæ paludis accolam fecer-
unt: ubi ualde a Strabōe dis-
sentit: non enim uicū: sed op-
pidū iuxta mare positū dicit
esse Strabo in descriptione cā-
paniæ: prope mare inquit post
Sinuessam linterhum ē opidū

Strabo

ubi prioris Scipiois cognomēto aphricāi sepulchrū lacet. ibi. n. extremā cōsūpsit ætatē: omissis pp-
aliquoq; similitatē reip. negotiis. Apparat armos: nā si a rmis munierat. Cōspectū. ut uiderent.
Cōgressum: ut loqrent: nā cōgressus colloqū dī & cōsertio pugna. Donis: ut lunt ferta & thura
pateræ coronæ: & similia: quæ ante deorū immortalū simulachra i domū maiores pones cōsueuerūt
ea prædones ante Scipionis pedes posita reliquerunt. Gestientes: læticia gestu quodā cōndentes. nā ge-
stire ē corporis gestu læticia cōndere: quod ē ratione carentiū. Virg. de auibus. Et studio i cassum ui-
deas gestire lauādi. Illud a. Aem. pau. qd uiuo scipioi cōtigat idē Paulo Aemilio uitæ muneribz de-
functo euenit: nā cū diē suū obisset: forte legati ex macedōia missi: tūc erat i urbe totius puīciæ pri-
ces: q nō mō funus comitātes sua pnti celebrare: s; ipsū pauli corp⁹ suis humeris efferre uoluerūt: qd
illi pfecto fuit honorificētissimū suisq; uirtutibus maxime dignū. Constat. n. paulū ipatorē fuisse
cōtinētissimū: ut q multa bella cōfecerit multos popu. s.egerit: multas puīcias domuerit: i sūma m

paupertate uixerit: un illud celebratur de hoc uiro praconiū: qd cū multis milibus hostiū supatis Hyberia totam subegisset & ducenta & quinquaginta oppida cepisset: ne dragma ditior in patriam redierit. Macedonicis triūphis: quia Persam macedonica regem debellauerat: & de ipso gloriosae triūphauerat: in exequiis aut summorum uiros praeferebantur insignia honoris: quibus in uita perfūcti fuissent. Indicia: uidelicet triūphū depictam: qui indicabat ab eo qui ferebat mortuus macedonia fuisse superatā. Bis. n. semel uiuū: cū de ea superata triūphasti: dein mortuū: cū te ad sepulcrum suis humeris deportauit.

Fato functū: mortuum.

NE filii qdē: supior Aphricanus filiiū habuit: adeo tenuis & exilis natura: ut nec filios qdē pcreas possit: ut ex suo nomine genus propagaret: filiū a paulo Aemilio i adoptiōne accepit: qui deinde Aphricanus inferior dictus est: eo qd aphricā deuicerit: & carthaginem funditus euerterit. Duarum. s. Aemilianae & Scipionū.

Quū eū adoleſcētem admodū Scipio cū Lucullo imperatore militabat in hispania: qui prouinciā cū exercitu tenebat & cum ad supplemētū exercitus uti uellet auxilio carthaginēsiū: nā tū erāt tributarij carthaginēses Scipionem i aphricā misit: ad huc adoleſcētem quē cū Massanissa uidisset disceptatorē pacis iter se & Carthaginenses continuo delcuit. Disceptatorē: cognitorem. Disceptator dicitur: qui inter duos dissidentes eligit ad litē iudicandā. Massanissa: rex Numidarū. Velut cō. cū admōz esset adoleſcēs. Ignara qdē fatore suoz Carthago: qā nesciebat Carthago quantum exicii sibi ab hoc Scipione impenderet.

Superius cognomen: a superione Aphricano Carthago facta est populo Ro. tributaria: ab inferiori uero fūditus euerſa. Scipionū aut familia a gen-

gationis noie romae morarentur: funebri lecto sponte sua sese subiecerūt: quod aliquanto maius uidebit: si quis cognoscat leſti illius frontē macedonicis triūphis fuisse adornatā. Quātū enim Paulo tribuerūt: propter quē gētis suae cladiū idicia per ora uulgi ferre nō exhorruerūt: quod spectaculū funeri specimen alterius triumphī adiecit. Bis enī te Paule macedonia urbi nostrae illustre ostēdit: incolumē spoliis suis: fato functū humeris.

De Aemiliano Scipione.

NE filii quidē tui scipionis Aemiliani: quē i adoptiōnem dādo duarū familiarū ornamētū cē uoluisti: maiestati parū honoris tributū est: quum eū adoleſcētem admodū a Lucullo consule petēdi auxiliū gratia ex Hispania in Aphricā missum carthaginēses & Massanissa rex de pace disceptatorem uelut consule & imperatorem habuerunt. Ignara quidem fatorū suorū Carthago: oriētis. n. illud iuuenē decus deorū atq hominū indulgētia: ad excidiū eius alebatur: ut superius cognomen aphricanū capta: posterius euerſa corneliae genti daret.

De P. Rutilio.

Quid dānatione? quid exilio miserius? At q. P. Rutilio conspiratione publicanorū perculso auctoritate adimere nō ualuerunt. Cui asiam petenti oēs prouinciā illius ciuitates legatos eius secessum operientes obuiā miserunt: exulare aliquis loco hoc an triūphare iustius dixerit?

De Mario.

Cuius ēt Marius i profundū ultimarū miseriarum abiectis ex ipso uitae discerie beneficio maiestatis?

Quid dānatione quid exilio. P. Rutilius uir sumae innocentiae cū legatus. C. Muti pconsuli: uel ut alii dicūt: qstor praetoris asiae praefectus: ab iniuriis publicanorū asiae defenderat. nā publica nos uectigalia asperius exigentes phibuerat miseratione ciuitatū cōmotus. qui cū postea imperio finito romā redisset: eū publicani laesa maiestatis accusarunt: qd uectigalia populi Romani exigi phibuisset. ualuit excusatio & in exiliū pulsus ē. nā equestri ordini p in uisus penes quē tum iudicia erāt omnes asiae prouinciā ciuitatis honoris gratia legatos obuiam miserunt: & eum honorificentissime ubiq: susceperunt: de cuius fortuna & conditione dicitur in ca. de mutatione fortunae.

Cuius ēt Ma. hac historia superius anōtata ē i ca. de oīnibz: nā marius Syllae iperū fugiēs mīturnas delatus: i paludibus delituit. eo cū uenissent Syllani milites: qd psequerentur eū indicio pastoris indicatū e paludibus extractū in custodia Phaniae cuiusdā mulieris tradiderūt. Et cū paulopost ad eū occidādū cymber seruus missus ē: maiestate uiri perculsus stricto iā gladio interficere nō sustinuit: sed tremebūdus abiecto ferro refugit clamitās: nō Possum interficere Mariū. Ad cuius uocē excitī mīturnēses accurrerūt: & uiri maiestate cōmoti: dein aſelli omine: naui ipositū libez abire pmiserūt: qd i aphricā delatus igētes copias cōpauit: cīncq: cōiūctus ad urbē ppauit. qd capta multoz ciuiū sāguie iuriā suā uultus ē. Ultimamē mi. qd hostis prius iudicatus ē

Disceptator.

Emerfit: liberatus est. Priuata domo: phania cuiusdā mulieris. Sed claritate uiri: quia claritas quādā ex ipsius uultu irradiare uidebat. Cymbrica calamitas: nū inquit fulgor Marii quē seruus ille se uidisse dicebat illū a pposito occidendi deterruit: sed quia meminerat hunc gēti suā magnā cladē intulisse: suoz igit calamitas sibi oculos perstrinxit. Nec fuit timori: nec timuerunt minturnenses, illū abire permittere: cū uictorem Syllā esse prospicerent. Asperissima uictoria: quia ex Asia uictor redierat. Cū præsertim ipse Marius a conseruando mariō: nā poterant minturnenses

cogitare quantū exicili ipis cōseruantibus Mariū imineret: cum Mariū ipsum adeo afflictum esse conspicerent.

Arcū quoq; Catonē: non minus Portiū Catonē a Caesaris iniuria liberauit maiestatis excellentia

nā cū publicani peterent uectigaliū remissionē: eos tertia parte mercedū. C. caesar liberauit & ne in locutione nouoz uectigaliū imoderatius leges ferretur pro palā admonuit. Cato contra Caesare nōlebat quicq; publicanis remitti: sed eos uniuersa uectigalia psoluere: nam publicani conquebant q; uectigalia nimis dura soluere cogerent. Cato igit rogatus sententiā dicere: ne qd eo die in senatu cōfici posset: quia cōtra rēp. id eē uidebat: orationē suā longiorē habebat. qd cū sensisset Caesar: eū p lictore iussit i carcerē duci. Tūc uniuersus senatus Catonē secutus ē. Caesar id grauitur ferre senatū sentiens dimitti iussit. Aulus gellius li. iiii. cap. x. C. inquit Caesar cōs. M. Catonē sententiā rogauit. Cato rē de qua cōsulebat: qm nō e republica uidebat perficino lebat: eius rei gratia dicēdā lōga oratiōe utebat: eximebatq;

A. Gellius

emerfit. missus enī ad eū occidēdū in priuata domo minturnis clausum seruus publicus natione cimber & senē & inermē & squalore obsitū: strictū gladiū tenēs aggredi nō sustinuit. sed claritate uiri occaecatus: abiecto ferro attonitus inde ac tremens fugit: cymbra nimirū calamitas oculos hoīs præstrinxit: deuictaq; suæ gentis interitus animū cōminuit: etiā diis imortalibus indignū ratis ab uno nationis eius interfici Mariū quā totā deleuerat. Minturnenses aut maiestate illius capci cōpressum iam & cōstrictū dira fati necessitate incolumen præstiterunt: nec fuit eis timori asperissima syllæ uictoria quum præsertim ipse Marius eos a conseruando Mario absterere posset.

De Marco Porcio Catone.

M Arcum quoq; Portium Catonem admiratio fortis ac sinceræ uitæ adeo admirabilem senatui fecit: ut cum inuito. C. caesare consule aduersus publicanos dicendo in curia diem abstraheret: & ob id eius iussu a lictore in carcerem duceretur: uniuersus senatus illum sequi non dubitaret: quæ res diuini animi perseverantiā flexit.

De eodem.

E Odē ludos florales: quos Messius edilis faciebat spectante: populus ut animæ nudarentur postulare erubuit: quod quū ex Fauonio amicissimo sibi: una sedente cognouisset: discessit Cato e theatro: ne præsentia sua spectaculi cōsuetudinē ipediret: quē abeuntē:

dicendo diē. erat enim ius senatori ut sententiā rogatus diceret quicquid uellet & quod uellet. Caesar consul uiatorem uocauit: eumq; cū finē nō faceret philosophandi loquentē: & in carcerem duci iussit. senatus consurrexit & prosequēbat Catonē in carcerē hac inuidia facta Caesar destitui & dimitti Catonē iussit. Fortis & sinceræ uitæ: unum sequitur ex altero. q enim fortis ē: iustus est: continens est: integer est. uirtutes enim inter se adeo connexa sunt: ut altera sine altera eē nō possit. Sinceræ igitur uitæ: quia nemo illum unq; potuit gratia neq; præce neq; præcio a recto deducere. Abstraheret: quia diem consumi uolebat. Diuini animi: a consuetudine adulandi nō discedit.

L Odē ludos florales: ludi florales in honorē deæ floræ romæ celebrabantur. in quibus obscæna quādā cōmittebantur: & illud in primis q; mimæ nudabantur. unde Lactantius firmianus: meretrices inquit flagitante populo nudatis corporibus in floralibus ludis mimoz fugebantur officio: & propterea mimas eas Valerius appellat. hos igitur ludos cū Messius edilis faceret: & ad spectaculum coq; Cato uenisset: populus petere erubuit: ut meretrices nudarentur ludosq; peragerent. Fauonius: Catonem admonuit populū impediri presentia illius ne ludos spectaret: quippe p præsentē petere nō auderet: ut meretrices nudarent nudosq; pageret. quod cū audisset Cato continuo discessit e theatro. Quod quū ex fauonio: ordo est: descendit e theatrū: cū Fauonium ita monentem audisset. O Cato cur in theatrum uenisti: cū iocos martiales nouisses sacrum dulce floræ: hoc aut genere metri Martialis usus ē in primo suorum epigrammatum: Nosces iocosæ dulces: tum sacrum floræ: festosq; lusus: & licentiā uulgi: cur in theatrum Cato se uenisti: an ideo tantum ueneras ut exires? Martiales: quia in cāpo martio agebantur hi ludi. locos ludos. nam iocus in uerbis: ludus in rebus est. Sacrum deæ floræ: hoc est quod dixit martiales iocos. Dulce iucundum & populo gratum.

Ludi florales
Lactantius

Ingenti plausu: quo significabat placere sibi Catonem discere. ut præstina ludorū consuetudo reuocaretur in theatrum. Priscum morē: ut meretrices nudæ mimorū fungerentur officio. Confessus: significauit inquit populus hoc plausu plus maiestatis & honoris uni Catoni tribuere q̄ sibi uniuerso. nam quod præsentē Catone fieri non fuerant passi: id se uniuerso spectatē passi sunt. Vēdicare: asciscere. Modicæ clientelæ: quia nō multos secum ducebat clientes sicut alii principes romani. Vna imago: non multas maiorum suorum imagines habebat: sed unam patris sui Catonis.

Minima blanda: imo seuera. Liptote est. Omnibus numeris: id est partibus. nam uirtus quatuor partes habet: iusticiā prudentiam: fortitudinem: & temperantiam.

Dandum est aliqd loci etiam alienigenis exemplis: trāsit ad externa. Primum autem exemplum est maiesta-

tis Harmodii & Aristogionis fratrum Atheniensiū: qui cum indigne ferrent tyrannidem in libera ciuitate regnare die festo conuenerunt: ut tyrannum occiderent. nam tyrannus Arhenisa Pisistrato incepit: quo mortuo Hypparcus & Hypias in regnum successerunt. tunc ergo Hypias regnabat: in quē die solenni cum populus conuenisset impetum facere statuerunt: sed cum id. parum processisset Hypparcum fratrem occiderūt. Aulus Gelius libro. vii. capitulo. xxi. Tarq̄ni filio inquit regnum obtinēte Romæ: cui cognomen superbus fuit isdemq; temporibus occisus est Athenis ab Harmodio & Aristogione Hypparcus Pisistrati filius: Hypiæ tyranni frater. Itaq; hi adolescentes quantum in se fuit: urbem tyrannidem liberare conati sūt: licet nō liberarint: tamē Athenienses effigies Aeneas in honorem eorum erexerunt: quas cum Xerxes cepisset: Athenas in regnum suum transtulit. de inde Seleucus rex Asiæ: q̄ post Alexandrum regnauit: cū Athenis potitus esset: ab Atheniensibus uisus est honorificentissime tractari: quod cum perspecturi: ut re gratā populo faceret statuas illas in suā pristinā sedē reportādas curauit & cū transueherent Athenas: ad Rodios forte appulerunt: quibus ueluti deorū simulachris lectisternia exhibuerunt. Aspera uarietate: ut eadē sæpius repetita fastidium sic mutata delectationem afferunt. Puluinarius: puluinaria loca erant in templis: quæ alio nomine lectisternia dicebantur: in quibus deorū simulachra locabant. Tatū uenerationis: quātū diis immortalibus exhibebat.

Puluinaria

Cicero

Quantū porro: aliud exemplū maiestatis xenocratis fuit aut xenocrates Paripatericus phūs: de quo in capitulo de cōtinētia latius dicemus: quod ad hūc locū pertinet: tanta fuit huius hoīs maiestas & fides apud Athenienses: ut cū Athenis morē esset: ut nullius iniurati testimonium admitteref: huic soli iusiurandū athenienses remitterent: sicut Cicero ut diximus ad Atticū: Cū iurare tui ciues xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt. Sanctitate: sanctitas est optima uiuendi ratio. More eius ciuitatis quia mos erat testimonium primo perhibere: deinde se uera dixisse iurare. Dicēdæ sententiæ loco: quia iudices iurauerunt se iure sententiā eē daturus. Remissuri: remittimus quod aliquē facere: oportet: cōcedimus quod iure suo aliquis facere non potest. Sinceritati: puritati & integritati.

ingenti plausu populus prosecutus: priscum morum iocorum in scēnam reuocarunt: confessus plus se maiestatis illi uni tribuere: q̄ uniuersos sibi uendicare. Quibus operibus? Quibus imperiis? Quibus triumphis hoc datum ē? exiguū uiri patri monium astricti continentia mores: modicæ clientelæ domus ambitioni clausa: paterni generis una imago minime blanda frons: sed omnibus numeris perfectā uirtus: quæ quidē effecit ut si quis sanctum & egregium ciuem significare uelit: sub nomine Catonis definiat:

Externa de Harmodio & Aristogione.

Dandum est aliquid loci etiā alienigenis exemplis: ut domesticis at per sa uarietate ipsa delectet. Harmodii & Aristogionis: qui Athenas tyrannide liberare conati sunt: effigies Aeneas Xerxes rex ea urbe deuicta: in regnum suum transtulit. Longo deinde interiecto tempore seleucus in pristinam sedem reportandas curauit. Rodii quoq; eas urbi suæ appulas: quum in hospiciū publicæ inuitassent sacris etiam puluinariis collocauerunt. Nil hac memoria fœlicius: quæ tantum uenerationis in tam paruo ære possedit.

De Xenocrate.

Quantum porro honoris Athenis Xenocrati sapientia pariter: ac sanctitate claro tributum ē: qui quū testimonium dicere coactus ad aram accessisset: ut more eius ciuitatis iuraret oīa se uere retulisse: uniuersi iudices consurrexerunt: proclamaruntq; ne iusiurandū diceret: qd̄q; sibi met ipsis postmodū dicēdæ sententiæ loco remissuri non erant: sinceritati eius concedendū existimarūt.

Quantū porro: aliud exemplū maiestatis xenocratis fuit aut xenocrates Paripatericus phūs: de quo in capitulo de cōtinētia latius dicemus: quod ad hūc locū pertinet: tanta fuit huius hoīs maiestas & fides apud Athenienses: ut cū Athenis morē esset: ut nullius iniurati testimonium admitteref: huic soli iusiurandū athenienses remitterent: sicut Cicero ut diximus ad Atticū: Cū iurare tui ciues xenocratem testimonium dicentem prohibuerunt. Sanctitate: sanctitas est optima uiuendi ratio. More eius ciuitatis quia mos erat testimonium primo perhibere: deinde se uera dixisse iurare. Dicēdæ sententiæ loco: quia iudices iurauerunt se iure sententiā eē daturus. Remissuri: remittimus quod aliquē facere: oportet: cōcedimus quod iure suo aliquis facere non potest. Sinceritati: puritati & integritati.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

Ttingam nunc: primum huius tertii libri caput de indole. est aut indoles futurae probi Indoles
tatis specimen: quod in puero apparet. aliquando pro incremento uirtutis ponitur Li-
uius. Tanta indoles in lauinia: ut tutela muliebri res latina & regnū autum paternūq;
puero steterit. Cunabula: nutrimenta: tractū ab isatibus q i cunis nutriunt. Elemēta

INCIPIT LIBER TERTIVS.

De Indole. Capitulum primum.

Ttingā nunc quasi incunabula quae
dam & elemēta uirtutis animiq; pro
cedente tempore ad summum glo-
riae cumulum peruenturi: certo cum
idolis expimēto datos gestus referā.

De Emilio Lepido.

Milius lepidus puer etiam tum progressus i acie
hostem interemit: ciuem seruauit: cuius tam me-
morabilis operis index est in Capitolio statua bul-
lata & incincta praetexta senatusconsulto posita.

Iniquum enim putauit eum honori nondum tempestiuū ui-
deri: qui iam uirtuti maturus fuisset. Praecurrit igitur lepidus
aetatis stabilimētū fortiter faciendi celeritate: duplicemq; lau-
dem & praelio retulit: cuius uix spectatore anni eē cū patieban-
tur. arma enim infesta & districti gladii & discursus telorum:
& aduentantis equitatus fragor: & cōcurrentium exercitiū im-
petus: iuuenibus quoq; nedū pueris aliquatū terroris icutit: in-
ter quae amiliae gentis puericia coronā mereri spoliaq; rapere
ualuit.

De Marco Catone.

Ic spiritus ne Marci quidem Catonis puericiae de-
fuit. Nam quum in domo. M. Drusi auunculi sui
educaretur: & ad eum tribunum nunc plebis Lati-
ni de ciuitate impetranda conuenissent: a. Q. Po-
pedio Latinorum princeps: Drusi aut hospite rogatus: ut so-
cios apud auunculum adiuuaret: constanti uultu non facturū
se respondit. Item de inde ac sapius interpellatus: in propo-

purpurea q utebāt nobiles pueri usq; ad qrtū decimū ānū: qā postmodū deposita i capitolio uirilē
rogā sumebāt: ex quo dephendit pueg fuisse Emiliū quo tpe hostē i acie iteremit. Stabilimētū
aetatis: uidelicet uiriliter: tūc. n. stabilis dīr aetas. Duplicēq; laudē. q. hostē iterfecit & ciuē seruauit
unde ēt quernā coronā meruit. Vix spectatore: ausus ē bellū inire: qd alius i ea aetate spectare timuiss;
muisset. Iuuenibus: nedū pueris. Arma. n. infe. declarat qre alius i ea aetate bellū spectare timuiss;
Infestat: inimica cū arma armis cōtraria sūt. Stricti: nudati. Discursus: cū hic de tela iactat. Co-
ronā qrnā: ex seruato ciue.

Ic spi. Quātū futurae uirtutis specimē & documētū a
puericia de se catō dederit & i hoc & i seqnti ex? uidere l3 cū iudicia ab eqstri ordie i se
natoriā dignitatē eēnt: trāslata: eaq; sibi uellet eqstis ordo uēdicare: senatus. M. Drusū
tribunū plebis creauit: ut senatus ptes tuere. Hic ut facilius cōseqret qd senatus cupie-
bat: latinis ciuitatē pmisit: ut eoz auxilio aduersus eqstre ordinē utere. Eo tpe Drusū
Catōnē cui? auūculus erat alebat: cū igit legari latinoz ad eū uenissent: ut pmisā ciui-
tate a populo ipetraret i po potissimū Dr. iterpte Ca. pueg cōspiciētes rogāt ut sibi apd auūculū
auxilio esse

abusiue oīz rege: picipia dicū-
tur. graci s i hēta dicunt.

Milius Lepidus:
hoc fuit sub tybe-
rio graccho bello
celtiberico. Sta-
tua bullata: bulla

Bulla

erat insigne pue-
rorum & praesertim nobilium
quod in collo in pectus descen-
debat: quia in pectore cōsiliū
est: hoc ideo fiebat: ut ostende-
retur aetas illa adhuc sub alte-
rius cōsilio posita eē: nā h3ov
λh cōsiliū significat: ideo
in pectus descendebat: quia in
pectore ut dixi constar esse cō-
siliū. Macrobius dicit igenūis
pueris concessum: ut cordis fi-
guram in bulla ante pectus an-
nectarent: quam ispiciētes ita
demum se homines cogitaret:
si corde praestarent: hoc est sa-
piētia & magnanimitate: togā
quoq; praetextā his additā: ut
ex purpure rubore ingenuita-
tis rubore regerentur. Priscus
Tarquinius filium suū annos
tredecim natum: q. hostē ma-
nu percusserat: & pro concioe
laudauit: & bulla aurea praete-
xtaq; donauit: insigniens pueg
ultra annos fortem praemiis ui-
riliter & honoribus: nā sicut
praetexta insigne magistratū
ab Hetruscis acceptum regnā-
te Tullo: ita bulla gestamen
erat triumphantium: quam in
triumpho praesegerebant im-
patores: hic deductus mos: ut
pretexta & bulla i usū puerorū
nobiliū usurparent ad omē &
uota cōciliandae uirtutis ei si-
milis cui primis i ānis munera
ista cesserūt. Praetexta: ueste

uellet ad ciuitatem obtinendam: qui se id nequaquam facturum constanti uultu respondit. Preces itaque ac sapius legati ne quicquam iterarunt. Tandem ut animum pueri experirentur: in excelsam aedium partem ascenderunt: & se inde illum precipituros affirmarunt: nisi sibi obsequeretur. nihilo magis a proposito deterreri potuit. Tum latini gratulemur inquit nobis hunc puerum esse: nam si senator esset: non obtinendi modo spem ullam haberemus: sed ne petendi quidem. Interpellatus: interrogatus. Tenero animo pepercit: in ea tenera aetate totius senatus officium adimpleuit. Perseuerantiaque sua: tanta in catone puero perseuerantia fuit: ut latinos ab impetranda ciuitate repulerit.

Proscriptorum capita: quae proscribebantur eorum nomina scripta in tabella in foro exponebantur & ius omnibus erat eos interficiendi. Illi uero ut intellexissent se esse proscriptos: continuo se e ciuitate proripiebant eorum uero bona per arbitrio proscribentis tractabatur. sed multi antequam proscriberentur: deprehensi occidebantur: & eorum capita deferebant ad Syllam. Pedagogus: eius ductor & comes. nam pedagogus dicitur: qui pueros ducit & gubernat. παις παιδαγωγος puer αγω duco. inde αγωγος ductor. Quod in lecto illius. Saepe Cato puer a pedagogo ad Syllam salutatum ducebatur: quem Sylla quod nobilissimus erat in lectum ubi confidebat suscipere solebat. nam antiquis tribus lectis stratis epulebantur: ut saepe dictum est. Excussum: exquisitum nunc quid latens ferrum haberet.

Nihil hoc admirabilius: describit Catonis animum. Officina crudelitatis: id est in carnisficina. eo inquit tempore potissimum Cato uictorem Syllam non timuit quo maxime crudelis apparuit. Tum maxime consules: Norbanum & Scipionem. his enim consulibus Sylla Romam regreditur a Mitridate: postquam intellexit captam urbem a Mario: & aduersus se ingentes exercitus esse comparatos: apud Capuam sub amne Vulturno signa concurrunt: & statim Norbani fusus exercitus: omnes Scipionis copiae ostentata spe pacis oppresse obsessaque curia: sic de senatu quasi de carcere qui uulgarentur educti: proposita est illa ingens tabula: & ex ipso equestri ordinis flore ac senatu duo milia electi: qui mori iuberentur. Equestri ordinis maiorem partem: scilicet duo milia delecta sunt ad supplicium. Statuisset: posuisset: nam a sisto uenit. Ipsum Marium: puer facinus excogitauit quod ipse Marius nunquam excogitasset in tanta Syllae uictoria & potentia.

Vius filium: exemplum indolis. C. Cassii: fuit autem hic Cassius qui Caesarem interfecit in senatu. Faustum: Syllam post uictoriam creatus dictator perpetuus uoluit se foelicem: liberos uero faustos: hoc est marem faustum & foeminam faustam appellari. Condiscipulum suum in schola proscriptionem paternam laudantem ipsumque quum per aetatem potuisset idem minitanti: eiusdem preceptoris discipulum. Quae se publico parricidio: quia Cassius cum Bruto Caesarem interfecerunt quasi parentem patriae: hoc ideo dicit ne laederet augustum ex eo quod laudasset Cassium. Colapho percussit dignam manum: significat ictum pugno clauso infixum.

sito perstitit. Tunc Popedius in excelsam aedium partem eleuatum: abiecturum se cum inde nisi precibus obtemperaret minatus est: nec hac re ab incepto moueri potuit. Expressa est itaque illa uox hominum: gratulemur nobis Latini & socii hunc esse tam paruulum: quo senatore ne sperare quidem nobis ciuitatem licuisset. Tenero ergo animo Cato totius curiae grauitate precepit: perseuerantiaque sua Latinos iura nostra ciuitatis apprehendere cupientes repulit.

De eodem Catone.

Nem cum saluandi gratia praetextatus ad Syllam uenisset: & capita proscriptorum in atrium allata uidisset: atrocitate rei commotus pedagogum suum sarpedonem nomine interrogauit: quapropter nemo inueniretur: qui tam crudelem tyrannum occideret? Quoque is non uoluntatem hominibus sed facultatem deesse: quod salus eius magno militum praesidio custodiretur respondisset: ut ferum sibi daret obsecrauit: affirmando perfacile se eum interfecit: quod in lecto illius confedere soleret. Pedagogus & animum Catonis agnouit: & exhorruit propositum. eumque postea ad Syllam excussum semper adduxit. Nihil hoc admirabilius. Puer in officina crudelitatis deprehensus: uictorem non extimuit: tum maxime consules: municipia: legionis equestris ordinis maiorem partem trucidantem. Ipsum Marium: siquis illo loci statuisset celerius aliquid de fuga sua quam de Syllae nece cogitasset.

De C. Cassio.

Vius filium faustum. C. Cassius condiscipulum suum: in schola proscriptionem paternam laudantem: ipsumque quum per aetatem potuisset idem faecitum minitanti: colapho percussit. digna manum quae se publico parricidio non contaminaret.

Tut a græcis: de hoc uero satis dictum in cap. de somniis & latius dicemus in cap. de mutatione casus & fortunæ. Aliquid. s. sumamus. Ille cuius: ac si diceret: ille Alcibiades: Alcibiades cuius indoles: spem maximam futuræ pbitatis ciuibus afferebat. Iustinus de Alcibiade des Erat ætatis flore & formæ ueneratiõe ne minus eloquẽtia inter Atheniẽses insignis. sed in reconciliandis amicitia: studiisq; in retinẽdis: uir melior: q̃a mox uitia sub umbra eloquentiæ primo latebāt. Vtrū bona: nā si uirtutes consideres: nullus eo fuit uirtute

Externa.

Tut a græcis aliquid: Alcibiades ille: cuius nescio utrū bona an uitia patriæ perniciosiora fuerint: iliseni ciues suos decepit: iis afflixit: quum adhuc puer ad Periclem auunculum suū uenisset: eūq; se creto trille tēdētē uidisset: interrogauit: qd ita tanta in uultu confusionem gereret? At illo dicente mandato se ciuitatis pro pilæa mineruæ: que sunt ianuæ arcis ædificasse: consumptaq; in id opus ingenti pecunia non inuenire quo pacto ministerii rationem redderet: atq; ideo conflitari. Ergo inquit quare potius quemadmodum rationem non reddas. Itaq; uir amplissimus & prudentissimus suo consilio defectus: puerili usus est: atq; id egit ut athenienses finitimo impliciti bello ratioibus exigendis non uacarent: sed uiderint athenienses utrum alcibiadem lamententur: an glorientur: quoniam adhuc inter execrationem hominis & administrationem dubio mētis iudicio fluctuatur. Nos quia iam initia procursusq; uirtutis parefecimus actum ipsum prosequemur: cuius ponderatissima uis & efficacissimi lacerti in fortitudine consistunt.

De fortitudine. De Horatio coclite. Capitulum .II.

Ec me præterit cōditor urbis nostræ. Romule principatum tibi hoc in genere laudis assignari oportere: sed patere obsecro uno te præcurri exemplo: cui & ipse aliquantum honoris debes: quia beneficio illius effectum est: ne tam præclarum opus tuum Roma dilaberetur. Hetruscis in urbem ponte sublicio irrumpentibus.

propter uirtutes. Execrationē: ad uitia ptinet. Admirationē: ad uirtutes refer. Nos initia: quādo quidem inquit de signo uirtutis diximus: uidelicet de indole dicamus nunc de ipsa uirtute. s. fortitudine. Efficacissimi lacerti: ualidissima robora.

De fortitudine Cap. II.

Ec me præterit: dicturus de fortitudine hoc ca. quandam p̃mittit excusationē q̃ nō incipit a Romulo cōditore & urbis romæ parente: quē multa fortiter fecisse cōstat. Horatius cocles fuit aut huius uiri pugna & uirtus mirabilis ac p̃p̃modū incredibilis: de sensus. s. pons publicus per ipsum cōtra omnē exercitum Hetruscōrū: donec a tergo fractus pons p̃clususq; hostibus aditus: indignāte rege ac stupēte exercitu: q̃ uir unus isq; monoculus: ut qui: alio prælio alterq; amisisset: tātū cōtra tot armata hominū milia ausus fuisset. Fracto ponte ipse ut erat armatus ea alto in tyberim se piecit: & ad suos sospes enauit: nisi q̃ in casu ipso ut quidā tradidere sagitta foemur traiectus claudus euasit: quod cū sibi post t̃p̃is spaciū: ut perhibēt: in petitione honoris obiectū esset: ut uitiū: magnifica prorsus & facto par respōsio: per singulos inquit gradus admoveor triumphi mei: huic tantæ uirtuti nō ingrata ciuitas fuit. statua illi in comitio posita: & de publico donatus ager: ter quantum uno die circumducto aratro posset amplecti. Sic honore simul & commodō auctus in præsens & in posterum rei fama plures ad miratores repertura quam credulos. Frontinus libro secundo capitulo ultimo Horatius cocles urgente Porſenæ exercitu iussit suos per pontem redire in urbem: eumq; ne casu sequeretur hostis in tercidere: quod dum efficitur in caput eius propugnator ipse in sequentes derinuit: audito deniq;

præstantior: si uitia: nullū sceleratiorem inueneris. Bonano bilitas: ingeniū: eloquentia: diuitia: forma pstantis: ciuiū fauor: eximia potentia. Vitia: libido: ambitio: imperii: cupiditas: superbia: arrogantia. Decepit illis. s. bonis: quia: primo summam de illo spem utilissimū fore illū ciuitate ciues cōceperunt. sed cum ad adultam ætatē peruenit: sua spe frustratos esse intellexerunt. Is afflixit: scilicet uitiis. Confusionem: perturbationē & tristitiā

Secretos: ut tristes facere solent. Propylæa: significat uelut vestibulum: sed græco uocabulo usus est: quia græca tractat historia nam ππο significat añ: ππολη portam: unde ππολη λεον: sed diphthongum recipit. Ciuitas mandauerat picli: ut ianuas arcis Mineruæ ædificari curaret: & ei de publico data est pecunia: hic uero ingentem pecuniā in hoc opere consumpsit: unde etiā Damatrius phalerius teste Cicerone libro de officiis secundo: uitupat Periclem q̃ tantā pecuniā in præclara illa pphilæa piecirit. i. eo ædificio pfuderit. Afflictari: grauiter cruciari. Defectus: destitutus: cui suū defuit consilium. Finito bello. s. peloponensi. Rationibus: scilicet pecuniæ quā i ædificio illo consumpserat. Lamententur propter uitia. Glorientur:

Propylæa

Horatius cocles

Cicero

fragore pōtis abrupti: deiecit se ī alueū: eūq; iermis: sed uulneribus oneratus transuauit Seneca ad Luciliū epistola. xx. cuius principiū ē: Epistola tua & cetera. Horatius inq; cocles solus impleuit pōtis angustias: ademit sibi reditū: dū iter hosti auferret. Iussit etiā diu pmetibus resisti: donec reuulsa īgēti ruina tigna sonuerūt: postq; respexit utq; extra periculū eē patriā piculo suo sensit. ueniat si quis uult sic eū dē seq. deditq; se ī praeceptis: & nō minus sollicitus ī illo rapido alueo fluminis ut armatus q; ut saluus exiret: retēto armorū decore tā tutus rediit: q; si sponte uenisset. Cicero libro par-

Vortex

radoxorū primo. Quae uis Horatiū coclitē cōtra hostiū copi astenuit ī pōte solū? Plinius, d uiris illustribus: Porfena rex Hetruscorū inq; cū tarqnios ī urbē restituere tēaret & priō īpetu laniculū capisset: horatius cocles illo cognomine: q; ī alio praelio oculū amiserat p pōte sublicio stetit: & acie hostiū sustinuit: donec a tergo ī terrū pēret: cū ī tyberim decidit: & armatus ad suos trāstauit: ob hoc ei tātū agri publice datū: quātum unō die arare potuisset: statua quoq; ī uulcanali posita. Hae igit hystoria a multis auctoribus tradit. Disiectus: ī diuersas ptes distractus: qppe q; ex alto deciderit: potuit disrūpi. Vorticis: aq; rū reuolutiōis p fūde. Vortex teste Quintiliano libro. viii. d isti. ora. pprie ē cōtorta ī se aq; uel qcqd aliud similiter uertitur. Actus: agitatus. Inter laticia metūq; Latabat ciuitatem cōseruatā eē: metuebat tātū uirū perire. Cōsertos exercitus Cōsertae manus dicunt cū iter se hostes dimicāt. Alueo: Alueus ē medius amnis q; aquam fluminis cōtinet: uel delictu fluminis meatus: locus p quē labitur aqua. Munimēti: praesidium: attulit sustinēdo Horatiū.

Plinius

Mmemorē: Aliud exēplū Cloeliae uirginis. Immemorē iō dixit quia se mō unum exēplū praepositu-

Virgilius

romulo dixerat: ergo qsi sui ppositi uidet īmemor. ī cuius rei memoriā & tātae uirtutis praemiu statua illi eqstris ī foro secū dū Titū lūiū: secū dū uero Seruiū ī uia sacra posita fuit. Plinius d uiris illustribus: Porfena Cloeliā uirginē iter obsides accepit: quae deceptis custodib; noctu castris egressa: equū quē fors dederat arripuit & Tyberim traiecit: a Porfena p legatos repetita reddita: cuius ille uirtutē admiratus: cū qbus optasset ī patriā redire pmissit. Illa uirgines & pueros qdē elegit: quorū aetate iuue obnoxia sciebat. huic statua eqstris ī foro posita ē: cloelia p diphtogū scribit. s. cloelia. Virgi. Ruptisq; inaret cloelia uiclis. Inclytū: gloriosū: nā κλυτοσ clarus & gloriosus dī ī ualde: uñ iclytus ualde gloriosus. Porfena data: huius nois penultimā Marcialis corripuit: cū dixit: hāc spectare manū Porfena nō potuit. Obses: Obsides dicunt quasi obsides. qui ergo, obside-

Obsides

dati sunt seruandam obsides dicuntur: uel ab obsidione ut quidam uolunt. Edeonūc ad romulum. Post raptas sine more Sabinas aliarūq; finitimarū foeminas: iter q; cenimēses mota sūt bella. Cenimēses ira magis q; cōsilio rē gerētes: priō impetu fusi sūt atq; fugati. rex eorū Acrom a rege Romulo īterfectus: qui ad singulare certamen ut Valerius tradit fuerat puocatus: cuius occisi romulus opima spolia ioui feretrio obtulit. Duo deīde secuti sūt romulū: q; opima spolia retulerūt occisis īperatoribus Marcus marcellus & Cornelius cossus. sūt at opima spolia quae dux duci detraxerit: dicta uel ab ope: ut uult Varro: uel ab opere: ut sēit

Horatius cocles extremam eius partē occupauit: totumq; hostium agmen donec post tergum suum pons abrumperet in fatigabili pugna sustinuit: atq; ut patriam periculo iminenti liberatam uidit: armatus se in tyberim misit: cuius fortitudinē diu immortales admirati: incolumitatem sinceram ei prestiterunt. Nam neq; altitudine deiectus quassatusue: neq; pondere armorum praesus: nec ullo uorticis circuitu actus: nec talis quae undiq; congerebantur laesus: tutum natandi euentum habuit. Vnus itaq; tot ciuium: tot hostium in se oculos cōuertit: stupentes illos admiratione: hos inter laticiam metumq; hesitantes unusq; duos acerrima pugna consertos exercitus: alterum repellendo: alterū propugnando distraxit. Deniq; unus urbi nostrae tantum scuto suo: quantum tyberis alueo munimenti attulit. Quapropter discedentes Hetrusci dicere potuerunt: romanos uicinus: & ab Horatio uicti sumus.

De Cloelia uirgine.

Immemorem me propositi mei Cloelia facit penes eadem enim tempestate aduersus eūdem hostem & in eodem tyberi inclytum ausa facinus. Inter ceteras enim uirgines obses Porfena data hosti: nocturno tempore custodiam egressa: equum conscendit: ceteriq; traiectu fluminis non solum obsidione: sed etiam metu patriam soluit uiris puella lumine uirtutis praefenda.

De Romulo.

Edeo nunc ad Romulum: qui ab acrone ceninensium rege ad dimicandum prouocatus: q; & numero & fortitudine militum superiore se crederet totiusq; erat toto cum exercitu: q; solum in aciem descendere

Plutarchus: cū sit opuse egregiū: ac clarissimū ducē belli parē sibi ductor ē superare: unde Virg. in x. Aut spoliis ego iā raptis laudabor optimis. Ad dimicādū puocatus. In hoc Valerius dissentit a Liuiō. nō enī puocatū Liuius: sed i acie dimicātē & īperatorio munere fungētē occidisse: quod idē sentit Dionysius: sed ītra urbē hoc factū fuisse dicit: cū capta urbe illi cū armata multitudine occurrisset. Omen. s. uictoria: quia postea uicti sūt hostes. Ioui feretrio. Iupiter feretrius dicebat a Iupiter feretro istrumēto: de quo suspēdebātur spolia. erat feretrū ligneū istrumētū ad id apte fabricatū

Iupiter
Feretrius.

sua potissimū dextera omē uictoria corripuit: neq; īcepto eius fortuna defuit: occiso enim acrone fufisq; hostibus: opima de eo spolia Ioui feretrio retulit: hactenus istud: quia publica religione cōsecrata uirtus nulla priuata laudatione eget.

De Cornelio Cossio.

Romulo proximus cornelius cossus eidē deo spolia consecrauit: quum magister equitum ducem fidenatū in acie cōgressus iteremisset: magnus initio huiusce generis ichoatā gloriā romulus: Cossio quoq; multū acquisitū est: qui imitari romulum ualuit.

De Marco marcello.

Marci quidē marcelli memoriam ab his exemplis separate debemus: in quo rātus animi uigor fuit: ut apud Padū gallorū regē ingēti exercitu stipatum cū paucis equitibus inuaderet: quē protinus obtruncatū armis exiit: eaq; Ioui feretrio dicauit.

De T. manlio torquato.

Ode & uirtutis & pugnae genere usi sūt. M. man-

ut spolia ferret. i. sustineret. Liuius li. i. Romulus iquit ducē hostiū occiso urbē primo īpectu capit: inde exercitu uictore ducto ipse cū factis uir magnificus: tū factoz ostentator habuit minor spolia ducis hostiū cāsi suspēsa fabricato ad id apte fercula gerēs ī capitolii ascēdit: ibiq; cū ea ad quercū pasto ribus sacrā deposuisset simul cū dono designauit tēplo iouis fines cognomēq; addidit deo: Iupiter feretri ingit: hic uictor Romulus rex regia arma ferro tēplūq; his regioibus q̄s modo aīo metatus sum dedico sedē optimis spoliis: quo regibus ducibusq; hostiū cāsis me auctore sequētes posterī ferēt. Opima ditia: utpote regia. Publica religio. quia romulus ī deo rū numerū trāslatus nulla īdīget priuata laudatiōē: sed p se

Ripsū laudē amplā habet: utpote cōsecrat. Omulo pximis. Secundus post romulū

Liuius

Cornelius Cossus opima spolia retulisse ferē caso Laherte colūnio fidenatū ducē: i q̄ re dicit Liuius se a ceteris dissentire scriptoribus: q̄ eādē rē tradūt: q̄ illū tribunū militū fuisse dicāt: q̄ n̄ tāta gessit: se uero duabus rōnibus cūmoueri ut credat illū fuisse cōsulē: altera q̄ ea tātū spolia opima dicunt: quā dux duci detraheret: neminē autē ducē eē nisi cuius auspicio res gerat: altera q̄ titulus spoliōz: oñdit illū cōsulē fuisse & ea spolia capisse. Proximus: secundus. Eidē: deo Ioui feretrio. Magistrū eqtū: cōsulari ptate. Ducē fidenatū: Laherte Colūniū. Magnus initio huius gloriā. Nā primus fuit Romulus: q̄ opima spolia dicauit. secundus Cornelius cossus. tertius uero Marcellus: Ideo uno ordine ponit: neq; enim plures unq̄ inuenti sunt: qui huius generis gloriā uirtute sua consequi ualuerint.

Nec Marci qdē marcelli: Cū aduersus Boios & Insubres: q̄ nūc Mediolanēses dicunt: q̄ bus cū erat Viridomarius: uel ut alii dicūt Britomatus gallorū gesset arū dux cū īgēti exercitu ferme decē miliū militū Marcus marcellus missus eēt cū q̄ngētis aut paulo amplius militibus & paucis eqtibus: apud Padū uniuersū exercitū fudit atq; fugauit: regē ipsum tāto exercitu stipatū obtruncauit. Erat at hic Viridomarius īter gallos exima corporis magnitudine: armatura auro & argēto ac uariis distincta coloribus fulgoris instar plucida quā ubi marcellus pulcherrima ex toto cōspicaf agmine: ea futura meditatus quā cōcepta deo uota psolueret: nā ī ea pugna Marcellus opima spolia Ioui feretrio uouerat: uirū igit adoratus hasta pfodit & moribūdū ex equo psitruit: & ita opima spolia cū īgēti gloria in patria reportauit. Liuius li. xx. M. claudius marcellus cōsul occiso Insubriū gallorum ducē Viridomario opima spolia retulit. Florus: Galli īsubres Britomato ducē nō prius soluturos se Baltea q̄ capitolii ascēdissēt iurauerūt: factū ē: uictos enī amilius ī capitolio discinxit: mox aristonico ducē uouere dno stroz militū prāda marti suo torquē ītercepit Iupiter uotū nā de torqbus eorū aureū trophēū Ioui flaminus cepit: Viridomario rege romana arma uulcano pmiserāt: alioq̄ nota ceciderūt: occiso enī rege Marcellus tertia post romulū patrē feretrio Ioui arma suspēdit. Gallorū regē. Viridomariū: ut alii referūt Britomatū. Stipatū: circū datū. Cū paucis eqtibus. s. q̄ngētis. Ode & uirtutis & pugnae genere. Cū Titutus mallius torquatus gallū quēdā īsultantē & romanorū fortissimū quēq; ad pugna puocatē audissēt: ad dictatōrē accessit & ait: īussu tuo dictatōr nūq̄ extra ordē pugnauerim: nō si certā uictoriā uideā: sed si pmiseris ostēdā pfecto illi beluā me ex illa familia ortū: quā gallorū agmen ex rupe carpeia deiecit. Itaq; permissu dictatoris ī certamē pgressus: cū utriq; dimota acie,

Boii Insubres

Viridomarius

Valerius
Coruinus
us

ad pugne spectaculū cōstitissēt: gallū primo & lingua ab irrisu exerētē: & magnitudine ac pceritate eximiū iterfecit: & de collo sibi torquē aureū detraxit cū ceteris spoliis: a quo etiā torquatus appellatus ē: est aut ornamētū colli ex auro cōtorto cōfectū. Valerius cornelius. Cōsule camillo furii camilli filio cōtra gallos bellū gerebat: ubi cū utrinq; stationibus quietis tps terreret: gallus magnitudine atq; armis insignis ī mediū pcessit: & p interpretē silētio factō: hasta scuto cōcussō: unū aliū quē ex romanis q; secū ferro decernat ad pugnā puocat. M. ualerius tribunus militū adolescēs permissu consulis ī mediū armatus pcessit: & īto praelio coruinus ī galea Valerii cōtra hostē cōsedit: q; cū letus omen accipiens deos uel deas quicūq; misissent prapetē illā pracatus: ut sibi adessent: auis nō solū sedē semel captā tenuit: sed quotiescūq; praeliū īiret leuans sese oculosq; hostis rostro & unguibus īpetiuit. Itaq; Valerius hostē talis pēdigii uisu pteritum obrūcavit: deīde coruino cognomen additum.

Tem scipio aemilianus. Hic ē q; de leta carthagine: sublata numātia dictus est aphricanus īferior. Cum igit sub Lucullo īperatore militiā gereret: puocatus ad pugnā hostem iteremit: opidi qd expugnabat primus ipse mania cōscēdit: aliaq; egregia belli facinora edidit: qbus futurae magnitudinis suae oibus certissima daret īdicia. Plu. de uiris illis. P. scipio aemilianus pauli macedonici filius a Scipione aphricano adoptatus ī macedonia cū prae agēs uictū Persē tā prīnaciter psecutus ē: ut media nocte redierit ī castra: Lucullo ī hispania legatus apud Interetiā oppidū puocatorē singulari certamine uicit: muros hostiles ciuitatis primus ascēdit: tribunos ī aphrica sub Tito mālio īperatore octo cohortes obsidiōe uallatas cōsilio & uirtute seruauit: a quibus corona obsidionalis aurea donatus. Sub lucullo duce: qui aduersus celtiberos bellū gerebat: cui successit. M. marcellus: q; Vaces: Cātabres: aliosq; ignotos populos romano subegit īperio. Neq; erat ī eo exercitu. Siquē praeferēdus: & tñ ipse periculū mortis p amplificanda prīa subire nō dubitauit. Aut futuris actis: erat enī Carthaginem euersurus: quae semp īperio Ro. īfestissima fuit. Hāc militiā. f. occidendi hostes: ascendendi muros & moenia.

Agnū iter hāc. Hoc exēplū satis abūde Valerius quod tñ multo diffusius Liuius ondit. Pulsi romani. apud Aliā fluuiū: unū alienis dies appellatus ab hac clade inter religiofos habitus ē: nihil enī cū populo eo die agere licebat. His collibus: nā capitolii ī collibus positū erat: collibus ergo capitolii. Morari nō possēt: pp angustias. Tāq; luctuoso: utpote capta urbe. In curribus sellis: sella currules dicebātur ut qdā uolūt a curru: eo q; subiectas rotas ī modū currus haberēt: nā cū magna ciuitas ēēt: & ius ī multis urbis partibus reddēdū foret: quo facilius id fieri posset sella subiectas rotas habebāt: ut ī quacūq; partē impelli possent. Alii dicūt a Curibus sabinorū urbe: a qbus & alia magistratus īsignia acceperāt romani: & sic primā corripit: Virg. Curibusue sabinis. His aut sellis tātū mō patricii magistratus utebantur. Gellius tñ li. iiii. ca. xviii. Vocabuli istius. iquit rō dī: quā. C. bassus ī cōmētariis suis scripta reliq. Senatores enim dicit ī ueterū aetate q; curulē magistratū gessissēt curru solitos honoris gratia ī curia uehi: ī quo curru sella ēēt: supra quā cōsiderēt: quae ob eā cām currulis appellat. ergo Gellius a curru uult eē dictā. Liuius: haud penitet īq; eorū sentētiā ēē: quibus & apparit oēs & hoc genus ab heruscis finitimis unde sella carrulis unde toga praetexta sumpta ē: magistratū romanorū ornamēta ab heruscis sumpta fuisse: cū alii plures auctores tū Strabo li. iiii. plane testat: dicit enī: nam memoria pditū ē: ut triūphalia ornamēta īsigniaq; cōsularia & simpliciter magistratū decorant

Gellius

lius torquatus & Valerius coruinus & Aemilianus Scipio etiā ultro prouocatis hostiū duces iteremerūt. sed quia sub alienis auspiciis rē gesserāt: spolia Ioui feretrio nō posuerunt consecranda.

De scipione:

Tem scipio Aemilianus: quum ī Hispania sub Lucullo duce militaret: atq; Intercacia prauā lidū opidū circūsideret: primus moenia eius cōscēdit: neq; erat ī eo exercitu quisq; aut nobilitate aut animi idole aut futuris actis: cuius magis saluti parci & cōsuli deberet: sed tūc clarissimus qsq; iuuenū pro aplificanda & tuēda patria plurimū laboris ac piculi sustinebat: deforme sibi existimās quos dignitate praeferet: ab his uirtute supari. Iōq; Aemilianus hāc militiā aliis propter difficultatē uitātibus sibi deponoscit.

Aliud exēplū de. M. attilio.

Agnū iter hāc fortitudinis exēplū antiquitas offert. Romani gallorū exercitu pulsī: cū se ī capitolii & ī arcē cōferrent: īq; his collibus morari oēs nō possēt: necessariū cōsiliū ī plana parte urbis relinquēdoru seniorū caperūt: quo facilius iuuetus reliquias īperii tueretur. Ceterū ne illo quidē tā misero tāq; luctuoso tempore ciuitas nōstra uirtutis suae oblita ē. Defuncti enī honoribus aptis ianuis ī currulibus sellis: cū īsignibus magistratuum

Romanam urbem a Tarquiniiis trāslata sūt. Cum insignibus. s. prætecta & sceptro. In occasu suo: in ruina urbis uel morte eorum. Et plebem ad fortius: nam cum uiderent principes suos aduersā fortiter ferre fortunam: ac malle honeste mori q̄ turpiter uiuere: nec ipsi malis uinceretur. Venereabilis. Dicit quid primo fecerint galli. Nouitate: quia nunq̄ antea tale quicq̄ uiderant. Cultus: qui regia ueste induti erant: audacia q̄ inermes dum hostes urbem suam diriperent in sellis cū scēptis eburneis confederant. Quin & galli uictores. Auger rem ipsam cum dicit uictores: nam cum ab ipsa natura sit gallis instituta atq; igenita superbia: quāto insoleiores eē debent post uictoriā. Catilius. Liuius dicit Liuius fuisse. M. papirū cursorē: barbam suam usq; in pectus demissam sicut mos erat. Scipionē: qua reges & duces bellorū utūtur: uenit autem a græco: unde & Scipio ille primus appellatus est: qui patrem cæcum per urbem ducere solebat: q̄si patris baculus quo sustentaretur ac regeretur. Influxit: impexit. Virtus: hoc est homo uirtute præditus: etiam si capiat corpus. Patientia decus. Hoc loco non uirtutem patientiam accipimus: est enim patientia cum uirtutem determinat laboriosarum rerum cum per seuerantia perpassio. Ducit: existimat. Si quisq; correptio. Qui sic extinguitur: quia n̄ moritur sed gloriam sibi sempiternam consequitur: nam ut ait Cicero: qui per uirtutē perit: non omnino interit.

De G. sempronio.

Reddendus ē nūc romanæ iuuetuti debitus gloriæ titulus. Qu. Catulo sempronio atracinio cōsule: cū uolsis apud uerruginē parū prospere dimicāte ne acies nostra iā inclinata propelleret: equis delapsa seipsā ceteri uicit: atq; hostiū exercitū inrupit ipetū excepit: quo dimoto proximū tumultū occupauit: effecitq; ut oīs uolscorū in se cōuersus ipetus legionibus nostris ad cōfirmādos aīos salutare laxamētū daret. Itaq; cū iā de trophæis statuēdis cogitarent praliū nocte dirimētes: uictores ne an uicti discederēt incerti abierunt.

De Fabio maximo.

Strenuus ille quoq; flos ordinis eq̄stris cuius mira uirtute Fabius Maximus rutilianus magister

Reddendus est nūc: Liuius dissensit ab hoc scribit enim cum sempronio atracino. Qui tum fabium iubilianum consulem tunc fuisse creatum: Sempronio Volscorum prouinciā forte euenisse. Cum igitur contra hostem qui sæpe uicti fuerant a romanis exercitum duxisset: fortuna cōstātissima populo Ro. fretus: oīa temere ac negligenter agere capit. Itaq; cum primo concursu non sub-

fidius firmata acie: non equite apte locato: Romani impetum ferre non possent: deinde pedem referentes: cum se ferocius hostes inferret undiq; cederentur ne quicq; Sempronio consule obiurgante adhortanteq; Sextus tempanius decurio equitum exclamat: ut equites qui rempub. saluā esse uelint ex equis desiliant quo facto: cōtinuo pugna omnibus locis restituta est. & in aciem recursum. Tempanius cum equitibus qui se in pedes exceperāt in confertissimos hostes in currit: quacūq; iter dunt ferro uia faciunt. Tunc Volsceus imperator signū dat ut Parmatis militibus locus detur: q̄scutis obiectis Romanos a suis excludant: quod ubi factum est interclusi equites ad suos prumpere n̄ poterant. Igitur cum his uehementius hostes instarent: cumulum proximū occupant: ubi se in orbem tutabantur: nec ante noctem pugnandi finis fuit. Ibi Tempanius usq; ad lucem suos metu insidiarū tenet: deinde cū speculatores nūciasset a Volsceis castra eē deferrā: lætus ab tumulto suos in castra romana deduxit. Apud Verru. nomē opidi cuius nedū uestigia extāt. Ceteri uias i ceteras

Seditū se cōiecit. Oīs Volscoꝝ ipetus: nā uolsi uersi sūt ad tumultū oppugnādū. Trenuus quoq; ille flos. Liuius li. viii. decados ab urbe cōditata Valerio ut multis i locis: sic in hac quoq; dissētit historia: nō enī male cōmissum praliū: sed oblata occasiōe rei bñ gerēda ita suscepisse pugna cū hoste: ita re gessisse: ut nihil i ea pugna defuerit quo si affuisset dictator. Strenuus: fortis & acer. Magister equitū: Dictator sibi ma-

Verrugo

obor H

Cicero.

gister equitum semper dicebat: unde etiam dictator appellatus est: uel q̄ diceretur a populo: hoc ē crearetur: uel q̄ sibi magistrum equitum diceret: praeerat autem equitibus magister: equitum: dictator uero legionibus & uniuerso exercitui: & erat summus magistratus in urbe romana sine prouocatione & senestris tantum. Propter auspicia repetenda: quia male capta fuerant: nam erat tabernaculum uitio captū. Egir: concitauit. Obstinataq; animi: hoc loco in bonam partem accipit: id est perseneranti animi praesentia: hoc est fortitudine. Extortam: per uim ablatam. Qualis deinde equitum bello quod aduersus samnites gerebatur: male commissi praelii crimine leuatus est. Namq; Papyrio cursore propter auspicia repetenda in urbem proficiscente castris praepositus ac uentus in aciem exercitum ducere: nihilominus manus cum hoste sed nō tam foeliciter quam temere cōseruit: procul enim dubio superabatur. Caterum optime indolis iuuetus de tractis equorum franis uehemēter eos calcaribus stimularos in aduersos samnites egir: obstinataq; animi praesentia extorta manibus hostium uictoriam: & cum eo spē maximi ciuis Rutiliani patriae restituit. Qualis deinde roboris illi milites: q̄ uehementi ictu remorum concitaram fugae punicae classē nantes lubricis pelagi quasi camporum firmitate pedites in littus retraxerunt.

Mirabile exemplum.

Vehementi ictu. s. impulsu. Fugae: ad fugam. Lubricis pelagi. Lubricum dicitur quod labitur dum tenetur: ut aguis & pisces: ergo lubricum per quod labitur: sicut aqua: & ē substatue positum. Camporum firmitate: tanq̄ essent in continēti terra.

Eiusdē generis & notae miles. Notissima haec ē historia & a nobis diligenter satis notata. Notae. i. laudis: non infamiae: licet quidam notae. i. infamiae & ignominiae dicant: eo q̄ ignominiosa romanis fuit canensis clades sed non de bello hic: sed de militis fortitudine & uirtute agitur. Inutiles: q̄ essent obtruncate. Ceuicem complexus. s. uulnis tamen si uulneribus confectas & prope abscisas manus haberet.

Strabo.

Os: faci em. Sepone: se iungere: separa. Obnoxius: obstrictus. P. enim crassus: Causa huius belli haec fuit: Attalus qui philomator cognominatus est: teste Strabone libro. xiii. ubi de regibus attalis loquitur: rex asiae regni sui populum romanum heredem reliquerat. Aristonicus eumeni filius post mortem attali hoc regnum inuasit: missus est ergo contra illum. P. crassus cum exercitu & imperator & pontifex: quod nūq̄ ante factum erat ut dux simul exercitus & pontifex mitteretur ex quo etiam creditum est rem male processisse. Captus itaq; crassus a thracibus qui uenerant in auxilium aristonici: cum duceretur ab his qui eum interceperant: uirgam qua equum ducere solitus erat in oculum unius eorum a quibus ducebatur direxit: adeo ut illi oculum excuteret: quo facto ira incensus ille hūc gladio transiit: & ita fortiter potius mori uoluit q̄ in captiuitatem uenire & in seruitute turpiter uiuere. Sed postea contra aristonicum missus. G. per pena illum uicit: cepit: & in uinculis habuit: imperiumq; asiae recuperauit. Aquilius asiatici belli reliquias confecit: mixtis: nephas: ueneno fontibus ad deditionem quarundam urbium. Quae res ut maturam ita infamen reddidit uictoriam: quippe cum contra phas deum moresq; maiorum medicaminibus in pyrris in id tempus sacrosancta romana arma uiolasset. Inter eleam & smyrnam: Oppida sunt maiores asiae. Smyrnam teste Herodoto in uita homeri construxit Thaeus thaealus: & eam ab uxoris suae quae smyrna dicebatur monumento

H. rodotus.

Eiusdē temporis & notae miles: qui canēsi praelio: quo Hānibal magis uires Romanorum contudit q̄ aios fregit: quum ad retinēda arma inutiles uulneribus manus haberet: spoliare se conantis Numidae ceuicem complexus: os naribus & auribus corrosis deformē reddidit: inq; plenae uictoriae morsibus expirauit: seponē iniquum pugnae euentum: quanto interfectore fortior interfectus: poenius enim in uictoria obnoxius morienti solatio fuit: romani in ipso fine uitae uindex sui exitit.

Mirabilis huius in aduerso casu tam egregius tanq̄ uiriliter animus q̄ relaturus sum imperatoris. P. enim crassus cū aristōico bellū in asia gerēs: a thracibus quorum is magnū numerū in praesidio habebat: inter eleam & smyrnam

denominatū: quam a Lydis euerfam: ab Antigono fuscitatā fuisse dicit Strabo libro. xiiii. q. & a Valerio in hac historia dissentit: non enim P. crassum captum: sed in praelio fortiter pugnando occubuisse dicit: nam post descriptionem smyrnae: quā satis ambitiose describit & eam omnium pulcherrimam esse dicit: & in ea homeri templum ac statuant: quoniam poetam illum sibi uendicent: statim subiungit: hoc in loco Dolobella Trebonium obfidiōe cepit: unum ex his qui diuum caesarem dolo occiderunt: & multas partes urbis diruit. Post smyrnam sunt Leuca oppidulū: quod Ari-

exceptus: ne in ditionem eius perueniret: dedecus accersita ratione mortis effugit. Virgam enim qua ad regendum usus fuerat equum: in unius barbari oculum direxit: qui ui doloris accersit laqueus crassi sicca cōfodit: dūq; se ulciscitur romanum imperatorem maiestatis amisissae turpitudine liberauit: ostendit fortunae Crassus q̄ indignum uirum tam graui contumelia afficere uoluisset: quādo quidem iniectos ab ea libertati suae miserabiles laqueos prudenter pariter ac fortiter rupit donatum q̄ iā se aristonico dignitati suae reddidit.

De Scipione.

Eodem mentis proposito usus est Scipio: namq; infeliciter Cn. Pompeii generi sui defensio in aphrica partibus: classe Hispaniam petens: quum animaduertisset nauem qua uehebatur ab hostibus captam: gladio praecordia sua transuerberauit: ac deinde prostratus in puppi quaerentibus caesarianis militibus ubi nam esset imperator? Respondit imperator: se bene habet: tantumq; eloqui ualuit: quantum ad testandam animi magnitudinem aeternae laudi satis erat.

De catone uticensi.

nationis formam composuit quae adhuc durat. Dissentit etiam a Plutarcho de M. perperna: quem dicit a pompeio fuisse superatum & occisum. Smyrnā: huius urbis mania melas annis praeterfuit: de elea nullam prorsus mentionem facit Strabo. Exceptus: per insidias captus. Accersita ratione: excogitata & quaesita arte quadam. Sicca: genus teli admodum breuis & acuti: quo latrones & uiarum obsessores utuntur. Prudenter: quia sciuit rationem mortis inuenire. Fortiter: Quia forti animo fuit ad moriendum. Donatumq;: Quantum quidam ad uoluntatē hostiū.

Eodem mētis proposito Vfus. Scipio post deletas Cn. pompeii magni partes in campis philippicis Scipio cum sexto pompeio magni pompeii filio: & catone aliisq; compluribus se in aphricam ad regem lubam contulerunt: & ibi ingēti exercitu comparato bellum aduersus caesarem rursus gessere: in quo bello cum pompeiani fuis fugatisq; caesarianis castra irripuissent teste Plutarcho: Eo die actum fuisset de re caesaris: nisi caesar: & asinus pollio auxilium conferentes fugam inhibuissent: quare beneficio quodam fortunae adiutus: tandem uictor euasit: tum ex aphrica Scipio classe in hispaniam se transferre parabat: cum milites caesariani: classem prosequentes adepti sunt: & interrogantibus ubi nā classis imperatoris esset respondit: ipse Scipio bene se habet imperator: cum iam pectori gladium inflisisset: ne in potestatem hostium ueniret. Seneca de Scipione epistola ad Lucillum. xxv. Sollicitum te esse scribis: si ostendero non tantum fortes uiros: hoc momentum efflande animae contempsisse: sed quosdam ab alia ignauos in hac re aequasse animum fortissimorum: sicut illum Cn. pompeii soerum Scipionem qui contrario in aphricam uento relatus: cum teneri nauem suam uidisset ab hostibus ferro se transuerberauit: & quaerentibus ubi imperator esset: imperator inquit bene se habet uox haec: illum parem maioribus fecit: & fatalem Scipionis in aphrica gloriam non est interrumpi passa: multum fuit carthaginem uincere: sed amplius mortem. Infeliciter. Dicitur caesar: cum audisset aduersarios suos uetusto quodam confidere uaticinio q̄ semper per in aphrica uincere fatale Scipionum generi foret haud facile dictum est siue ut hostium imperatorem Scipionem per iocum floci penderet: siue ut serio sibi id uendicaret augurium: quendam ex carnelliorum familia hominem sane abiectum & despectissimum Scipionem: cognomento salutionem inter praeliandū

Cato uti-
censis

prouideat exercitus ducem prapofuit: ita ut cum hoſte interdum congregi cogeretur & quaſi ea-
dem fortuna ex nomine Scipionis fruereſſet.

Vi quoque clariffimi exceſſus. Cato de Catone uticenſi loquitur: qui ita proſtigatis rei pu-
blicæ partibus: & in pharſalia duce pompeio: & in aſrica ſexto pompeii filio: ubi nullâ
ſibi liberatis potiunde ſpem ſuperſeſſe uidit: maluit dignitati ſuæ q̃ uitæ conſulere: pla-
tonis enim quem in manibus habebat de immortalitate animæ liberum perlegens cubicu-

lum ingreſſus gladio incubuit
excitati ſerui accurrunt: tranſ-
fixum inueniunt: dominum
accuſant: qui ſibi mortem con-
ſciſceret: hortati deinde uul-
nus religant: & ſalubria ſtatim
adibent medicamenta: ille ue-
ro poenitentiam ſimulans cū
ſe requieſcere uelle dixiſſet:
remotis arbitris uulnus reſol-
uit: & digitis: quia toeli pote-
ſtas eſſet erepta: dilacerauit:
donec ſpiritum emiſiſſet: de hoc
cæſar diſſitare ſolitus erat: ſui
diſſe gloriæ ſuæ: q̃ ſub eius eſ-
ſe noluiſſet imperio: nā is erat
Cato: qui niſi liber: & cum di-
gnitate uiuere potuiſſet cum
nitentes honores ſepulturæ de-
corarunt. Seneca de Catone ea-
dem epiſtola: Tu mihi cum
ad cōtemnendam mortem uē-
rum fuerit: Catonem narrabis
quid ni ego narrarem: ultima
illa nocte Platonis librum le-
gentem: poſito ad caput gla-
dio: duo hæc i rebus extremis
inſtrumenta perſpexerat: alte-
rum ut uellet mori: alterum
ut poſſet. Compoſitis ergo re-
bus utcūq; componi fracte at
q̃ ultimæ poterant: id agendū
exiſtimant: ne cui Catonem aut occidere liceret: au- ſeruari contingeret: & ſtriſto gladio quem

Seneca

Auguſti-
nus

uſq; ad illū diem ab omni cæde purum ſeruauerat: nihil inquit egisti fortuna omnibus conantibus
meis obſtando: non pro mea adhuc: ſed pro patriæ libertate pugnaui: nec agebam tanta pertinacia
ut liber: ſed ut inter liberos uiuerem: nunc quoniam deploratæ ſunt res generis humani: Cato de-
ducatur in tutum: Impreſſit deinde mortiferum corpori uulnus: quo deinde obligato a medicis
cui minus ſanguinis haberet: minus uirium animi: idem iam non tantum Cæſari nudas in uulnus
manus egit: & generoſum illum contemptorem: omnis potentie ſpiritum non emiſiſſet: ſed eiecit. Au-
guſtinus de ciuitate dei libro primo damnat hunc Catonem. Utica monumentum eſt: Ciuitas eſt
triginta milibus paſſuum a Carthagine diſtans: ubi Cato ſibi mortē intulit: unde dictus eſt Uticēſis

Viſus filia minime muliebris animi. Portia huius quem ſupra diximus Catonis filia: &
Bruto qui cæſarem interfecit matrimonio copulata: cognito mariti conſilio quod de
interficiendo cæſare cæperat: priori die q̃ maritus tantum facinus aggredereſſet acce-
pta nouacula: ſibi manum ſauciauit: reuocatus deinde Brutus illam acriter obiurgauit
q̃ tonſoris officium in cædendis unguibus: ſic enim illa ſimulauerat: præripuiſſet: tū
illa remotis arbitris: non hoc inquit temere feci: uolui namq; tentare: poſſemne forti
animo mihi mortem inferre: ſi res tibi parum proſpere ſucceſſiſſet: hæc poſtea audita uiri mor-
te: cum illi ſuperſeſſe nullo modo conſtituiſſet: carbones ardentes coniecit in os ac deuorauit: nul-
la alia mortis uia reperta: quoniam genus omne telorum inde eſſet amorū: & ita nouo genere mor-
tis conſumpta eſt. Hæc Portia ut habetur in uita Catonis primo Bibuli uxor fuit: ex quo duos ſu-
ſcepit filios. Cultellum tonſorium: Nouacula dicit a nouandis hominibus dictam Cicero libro
officiorum ſecundo: Dionyſius cultellos metuens tonſorios carbone candente capillos adurebat.

Temerarium: in conſideratum & ſine ratione factum. Præripuiſſet officium: præoccupaiſſet
Obiurgare eam cæpit: proprie dixit: nam iurgium eſt inter amicos & coniunctos. Tali ſtatu no-
ſtro amoris mei erga te: quæ uiri ſui cōditionē ſibi cōmunē eē uolebat. Ex ſinia: ex uero
ſ Oelicior p̄genie ſua Cato. Hic ut luſti. tradit li. xxxiii. fuit Cato cęſorini filius & oratoris
maximi: qui cum ſorte ſub paulo æmilio bello macedonico ſtipendia faceret: die quo

luſtinus

Vi quoque clariffimi exceſſus Cato Utica monu-
mentum eſt: in qua ex fortiſſimis uulncribus tuis
plus gloriæ q̃ ſanguinis manauit. Si quidem con-
ſtantiſſime in gladium incumbendo: magnū ho-
minibus documentum dediſti: quanto potior eſſe debeat pro-
bis dignitas ſine uita q̃ uita ſine dignitate.

De Portia Catonis filia & Bruti uxore.

Viſus filia minime muliebris animi: quæ quū bru-
ti uiri ſui conſilium: quod de interficiendo cæſa-
re cæperat: ea nocte: quæ dies teterrimi facti ſecu-
tus eſt: cognouiſſet: egreſſo cubiculum Bruto: cul-
tellum tonſorium quaſi unguium reſecandorum cæuſa popo-
ſcit: eoq; uelut elapſo ſe uulnerauit: clamore deinde ancillarū i
cubiculum reuocatus Brutus obiurgare eam cæpit: q̃ tonſo-
ris præripuiſſet officium. Cui ſecreto Portia: non eſt hoc inq̃
temerarium factum meum: ſed in tali ſtatu noſtro amoris mei
erga te certiffimum indicium: experiri enim uolui: ſi tibi pro-
poſitum ex ſententia parum ceſſiſſet: q̃ æquo animo me ferro
eſſem interemptura.

De Catone ſuperiore.

certamē atrox commissum fuerat inter confertissimos hostes: dum fortiter pugnaret: equo delapsus pedestre praelium aggreditur: nam cadentem manipulum hostium cum horrido clamore uelut iacentem obruturatur circumsteterat. At ille citius corpore collecto magnas strages adidit cum ad unum opprimendum undiq; hostes conuolarēt: dum procerum quendam petit: gladius e manu elapsus in mediam cohortem hostium decedit: ad quem recuperandum umbone se protegens insperante utroq; exercitu: inter mucrones se hostium immergit recollectoq; gladio multis uulneribus exceptis ad socios cum clamore omnium reuertitur. Huius audaciam ceteri imitati uictoriam peperere. nam hostes postero die supplices ad pacem petendam uenerunt. Cicero libro de senectute: ubi Catonem de se loquentem inducit. Redeo inquit ad me quartū gero annum & octogesimum: uellem equidem idem posse gloriari quod cyrus: sed tamen queo dicere non me quidem his eē uiribus qbus milies bello punico: aut quaestor eodem bello: aut consul in hispania fuim: aut quadriennio post cū tribunus militaris depugnaui apud Thermophylas Marco attilio gabilione cons. Principia: quia princeps fuit Portiae familiae. In acie: persae regis & Pauli amilii. Globo: multitudinem. Rapere: per uim ab alio, capere. Sumere uidetur: sponte suscipere. Quū Tiberius gracchus: haec historia notata est in capitulo de somniis. refertur autem plenissime ab Appiano bellorum cuiuslibet scriptore diligentissimo. Non est igitur hoc loco repetenda: quod uero ad rem pertinet: illum satis erit dixisse. Scipionem nasicam uirum fortissimum cum uideret republicam perditum iri: terguersante consule mucio scauola atq; etiam negante rem armis: aut uigilantibus: inuoluta sinistra manu sblataq; dextera magna uoce proclamasse: quicumq; republicam uult eē saluam me sequatur: & seditiosissimum uirum Tiberium gracchum

Helicio progenia sua superior Cato: a quo portiae familiae principia manarunt: qui quum ab hoste in acie uehementi periculo peteret: uagina gladius eius elapsus decedit: quem subiectum praelium globo: atq; undiq; hostilibus pedibus circumdatus: postq; abesse sibi animaduertit: adeo constanti animo in suam potestatem redegit: ut illum non periculo oppressus rapere: sed metu uacuu sumere uideretur: quo spectaculo attoniti hostes postero die ad eum supplices pacem petentes uenerunt.

De P. Scipione Nasica.

Ogæ quoq; fortitudo militaribus operibus inserenda est: quia eandem laudem foro atq; castris edita meretur. Quum Tiberius gracchus in tribunatu profusis largitionibus fauore populi occupato rempublicam oppressam teneret. palamq; dictitaret: interempto senatu omnia per plebem agi debere: in eadem fidei publicae conuocati patres conscripti a consule Mutio scauola quid nam in tali tempestate faciundum esset deliberabant. cunctisq; cēsentibus: ut consulariis rempublicam tueretur: scauola negauit se quicquid ui esse acturum. Tunc scipio nasica: quoniam inquit cōsul dū iuris ordinē sequitur id agit: ut cum omnibus legibus Romanum imperium corruat: ego met priuatus uoluntati uestrae me offero ducem: ac deinde leuam manum parte togæ circūdedit sblataq; dextera proclamauit: Qui rempublicam saluam eē uolunt me sequantur: ea; uoce cunctatione bonorum ciuium discussa: Gracchum cum scelerata factione: quas merebat poenas soluere coegit.

De G. Mario sene.

Tem quum tribu. pl. saturninus & praetor Glauia & Equitius designatus tri. pl. maximos in ciuitate nostra seditionum motus excitasset: nec q; quā

cum scelerata factione poenas dare coegisse: nam ferme a triginta senatoribus caesus ē. Profusis: immoderatis: immensis. Fidei publicae: sic illi templo nomen erat. Ordinem iuris: quia uolebat lege agi contra seditiosos. Factione: conspiratione sequacium: nam factio malorum conspiratio dicitur.

Tem cum tribunus plebis Saturninus: haec historia dicitur in capitulo de constantia exemplo: Metellus autem numidicus. Item in capitulo de feueritate: Ideoq; & M. flacci. Quod uero ad Scauri fortitudinem pertinet: non dubitauit cum esset aetate confectus & uideret Saturninū grauissimas in populo seditiones excitare: persuaso prius Mario cōsule qui aduersae factionis esse consueuerat ad senatus partes tuendas & arma inducere & senatum aduersus Saturninum concitare: donec illum oppressit. Fuit autem Aemilius Scaurus teste Salustio uir nobilis: impiger factiosus: auidus potentiae: honoris: diuitiarum: ceterum callidae uirtutis occulta.

Equitius designatus tribunus plebis maximus: qui se Tiberii gracchi

Appianus

M. Scaur⁹

Equitius

filium faciebat. Confectum & pane dilapsum corpus induit: debilitate & senio consumptum.

Præstantia enim animi: id est fortitudine.

Sed ut armorum & togæ: de fortitudine Cæsaris dicturus prohemio quodam utitur: in quo plane assentatur: cū dicat eius uirtutem diuinā potius fuisse: quā humanā: Hæc autem historia in ipsius Cæsaris commentariis habetur. Syderum: q̄ insydus translatum Romani esse credebant: propterea q̄ cum Augustus funebres illi ludos faceret nec

est quam Cæsaris esse credidere. unde Virgilius Ecce clionei processit cæsaris astrum: Astrum quo segetes.

Neruii

Neruiorum impetu: neruii sunt galliæ transalpinæ & germaniæ populi: qui nunc Magdunenses dicuntur & teste Plutarcho densissimas incolunt siluas: qui in profundissimo nemore filii & supellectili collocatis cum sexaginta milibus hominum contra Cæsare bellico gallico: tam cruenta: sceua: & obstinata pugna dimicarunt: ut a sexaginta milibus ad quingentorum numerum peruenerint: & ex patriciis qui quadri genti numero erant tres superfuere incolumes. animis adeo obstinatis & perseverantibus pugnam sustinuerunt: ut exercitum pene in fugam coegerit nam uerso in fugam equatu: septimam & duodecimam legiones circumuenere: & uniuersos ceteriones trucidarunt. Cæsar ubi uidit terribitos suos cedere: & aciem inclinari scutum militi cuiusdā segnius timidusq̄: pugnantem detraxit: eoq̄ rectus in confertissimos hostes se contulit: ibiq̄ fortiter pugnans exercitum pene labentem restituit ingentiq̄ uictoria potitus est. Ex hac tanta Neruiorum pertinacia qui sibi murum ex cadaveribus fecerant: natum est prouerbiū: Romanorū perseverantia neruiorum tandē uicit peruiaciam.

L Dem alio plio: hoc fuit bello quod in aphrica gessit contra Scipionem magni Pompeii socerum: de quo satis supra dictum est. Legionis marciæ: sic illi legioni nomen imposuerat. Aquiliferum: signiferum: nam aquila ut diximus in uexillis depicta romanorum insigne fuit. Faucibus comprehensum in contrariam partem detraxit: nam una manu utraq̄ oris partem comprehendit.

Liuius

C Aeterum ut humanæ uirtutis actum: more suo Valerius dissentit a Liuiio in hac historia: nam Liuius decade secundi punici belli dicit post Cannensem cladem cum multæ ciuitates a romanis defecissent in primis Capua non paruum romani imperii uitaculum & columen defecit: ad quam recuperandam cum suas omnes romani uires intendissent: nec minori animo defenderetur a pænis: longo bello & obsidione oppressa famem sentiebat propter depopulatos agros prohibitamq̄ sementem. Hanno dux cartaginensis ab hānibale missus q̄ opā daret ut frumenti copia fieret capais: hæc pcul a Brūeto castra posuerat: quē cū Furius cōsul romanus cui pincia illa euenerat: p exploratores accepisset frumentatū cū pre exercitus eē pfectū: castra hostium cum expeditis militibus pauloan lucē adorif: tūq̄ pauoris iniecit: ut si i plano castra posita fuissent: priō ipetu capi potuissent: sed eos altitudo loci &

se populo cōcitato opponeret: primū. M. æmilius scaurus. C. marium consulatum sextum gerentem hortatus est: ut libertatem legesq̄ defenderet: protinusq̄ arma sibi afferri iussit: quibus allatis ultima senectute confectum & pane dilapsum corpus induit: spiculoq̄ inixus ante fores curiæ cōstitit ac paruulis extremi spiritus reliquiis: ne res publica expiraret effecit: præstantia enim animi sui senatum & equestrem ordinem ad uindictā exigendā impulit.

De Iulio Cæsare.

Sed ut armorum & togæ superius: ita nunc etiā syderum clarū decus diuum Iulium certissimā uere uirtutis effigiem repræsentemus. Cum innumabili multitudine & feroci impetu neruiorum inclinari aciem suam uideret: timidius pugnantem militi scutum detraxit: eoq̄ rectus acerrime præliari coepit quo facto fortitudinē per totum exercitum diffudit: labentemq̄ belli fortunam diuino animi ardore restituit.

De eodem.

L Dem alio prælio legionis marciæ aquiliferum in undæ fugæ gratia iam conuersum faucibus comprehensum in contrariam partem detraxit: dextramq̄ ad hostem tendens: quorsum tu iquit albis: illic sunt cum quibus dimicamus: & manibus q̄dem unum militem: ad hortatione uero tam acri omnium legionum trepidationem correxit: uinciq̄ paratas uincere docuit.

C De Valerio flacco tribuno & Pedanio ceterione. Aeterum ut humanæ uirtutis actum exequamur quum Hannibal Capuam: in qua Romanus

munimenta defenderunt: prima luce atrox praelium fuit: nec uallo modo tutabatur Poeni: sed de-
trudebant quoque per ardua nitentes hostes: uicit tamen pertinax uirtus. nam romanus imperator ab
incepto desistere constituerat: quod sine militum suorum perniciem magna id obtineri non posse uide-
ret: iamque receptui canere iusserat: cum clamor militum aspernantium tam segne imperium disiecit eius
consilia. Proxima portae hostium erat cohors peligna: cuius praefectus Vibius aceus: uexillum trans
uallum hostium traiecit: execratus inde de seque cohortem: si eius uexilli hostes positi essent: principes ipse

exercitus erat obsideret. Iubius Aceus pelignae cohortis praefectus uexillum trans punicum uallum proiecit: seipsum suosque
comilitones si eo hostes positi essent: execratus: & ad id peten-
dum subsequente cohorte: primus impetum fecit: quod ut Vale-
rius flaccus tribunus tertiae legionis aspexit: conuersus ad suos:
spectatores iquit: ut uideo alienae uirtutis huc uenimus: sed ab-
sit istud dedecus a sanguine nostro: ut romani gloria cedere la-
tinis uelint. Ego certe aut speciosam optavi mortem: aut foelicem
audaciae exitum: uel solus praecurrere paratus sum. his auditis Pa-
danius centurio conuulsum signum dextera retinens: iam hoc in-
quit intra hostile uallum mecum erit: proinde sequatur qui id
capi nolunt: & cum eo in castra poenorum irrupit: totamque se cum
traxit legionem. Ita trium uirosum fortis temeritas Hannibalem
pauloante spe sua capuae potitorem: ne castrorum quidem suorum po-
tentem esse passa est. De Q. Cotio.

Quorum uirtuti nihil caedit. Q. Cotiusque propter
fortitudinem Achilles cognominatus est. Nam ut re-
liqua eius opera non exequar: abunde tamen duobus
factis: quae relaturus sum: quantus bellator fuerit
cognosceretur. Q. Metello consule legatus in Hispaniam pro-
fectus: celtibericum sub eo bellum gerens: postquam cognouit a quo-
dam gentis huius iuvene se ad dimicandum prouocari: erat autem
illi forte prandendi causa posita mensa: relictis ea arma sua ex-
tra uallum deferri: equumque duci clam iussit: ne a Metello im-
pediretur. Et illum celtiberum insolentissime ob equitante con-
fectatus interemit: detracta quoque corpori eius exuuias ouans lati-
cia in castra retulit. De eodem Q. Cotio.

Nem piresum de nobilitate ac uirtute omnes celti-
beros praestantem quam ab eo in certamen pugnae
prouocatus esset subcumbere coegit: nec erubuit
flagrantissimi pectoris iuuenis gladium eius suum &
sagulum utroque exercitu spectante tradere. ille uero etiam pe-
tuit: ut hospitium iure inter se iuncti essent: quando inter romanos
& celtiberos pax foret restituta. De Attilio.

Nec Attilium quidem preterire possumus: qui quam
decimae legionis miles pro C. caesaris partibus ma-
xima pugna proeliaretur: abscisa dextera quam mas-
siliensium nauis iniecerat: leua puppim appropinquauit:
nec ante dimicare destitit: quam captam profundo mergeret: quod factum

per uallum fossamque in castra
hostium irrupit: cum tota co-
horte. Hunc deinde secutus est
Valerius flaccus tertiae legio-
nis tribunus: cuius imitatione ac-
census. T. pedanus centurio ue-
xillum e signiferi manibus ere-
ptum intra uallum coniecit dicens
& signum & hic centurio iam
intra castra hostium erit: qui-
cumque me saluum & uexillum
esse uoluerit subsequatur: nec re-
tractaret eius manipulares tam
gloriosum certamen. Castra uir-
tute horum capta & direpta sunt
magnaque caedes facta: nam supra
sex milia hostium cesa: supra se-
ptem milia capta cum alia in-
genti praeda. Humanam uirtutis
actum: quia Caesaris fortitudi-
nem diuinam fuisse dixerat.

Pelignae cohortis: Pelignum
oppidum latinum est a quo pel-
ligna cohors dicta qui socii ro-
manorum in eorum uenerant
auxilium. Latinis: quia lati-
na erat ut dixi peligna cohors

Quorum uirtuti:
illorum qui Han-
nibal: uel ut tra-
dit Liuius Anno-
nis castra inuase-
rant & coeperant.

Achilles: ad similitudinem
Achillis illius qui apud troiam a Pa-
ride casus fuit. Non exequar
non narrare. Erant autem: parente-
sis est. Piresium: nomen pro-
prium cuiusdam celtiberi. Sa-
gulum: uestis militaris uariis
coloribus contexta. Virgilius
Virgatis lucet sagulis. Vtroque
Romano & celtibero.

Nec Attilium qui
dem: confiato iam
civili bello: Ca-
sar cum Massilia
uenisset obiecit
sunt ei portae nam

Massilienses erga rem publi-
cam in fide & officio fuerunt.
Caesarem uero contra rempu-
blica arma sumpsisse credebant: quare
iratus ca. classe eo direxit ubi
commissa nauali pugna Attil. x.
legiois miles cum massiliensium na-
ue appropinquasset dextera ea trun-
cata a nautis leua puppi appropin-

d: nec prius destitit: quam nauē illā profundo submersit Suetonius in uita Cæsaris Attilii nauali ad Massiliam prælio iniecta in puppem hostium dextera & abscissa memorabile illud apud græcos cynegiri exemplū imitatus transiuit in nauem umbone obuios agens. Parum iusta noticiā: quia non adhibita fuit eloquentia quæ illi præclaro facinori conueniret. at uero græci in laudādo cynegiro omnem dicendi copiam & ornatum adhibuere.

AT cynegirum: hoc gestum est bello persico quod athenienses aduersus Darium persarum regē fecerūt d quo Iustinus libro secundo. Cynegiri quoque militis inquit atheniē

sis gloria magnis scriptorū laudibus celebrata ē: q post plū innumeras cædes cum fugientes hostes ad naues egisset: onustam nauem dextera manu tenuit: nec prius dimisit: quam manum amitteret: tum quoque amputata dextera manu tunc nauem sinistra compræhedit quā & ipsam cum amisisset ad postremū morsu nauem detinuit tantam in eo uirtutē fuisse dicunt: ut nō tot cædibus fatigatus: non ambabus manibus amissus uictus ad postremum truncus & ueluti rabida fera dentibus dimicauerit.

Classicam Attilii: hoc bello civili gestum est: quod inter Cæsare fuit atque Pompeiū iusta Durachiū: nā

um Cæsar ad expugnādas arces Durachii ubi cōmeatū omnem & belli apparatus Pompeius reposituerat: exercitū duxisset: Pompeius breuiori itinere p mare nauigauit: quo Cæsare si fieri posset celeritate præueniret: qd ubi uidit ex uoto sibi nō cessisse: nā Cæsar pauloan illius aduētū sedes occupauerat: locū q dici tur petra: haud pcul a moenibus Durachii positū cœpit: ibiq; castra locauit: erat aut locus ille sic

naugationi opportunus: ut ex tota asia: & regionibus quas Pom. teneret cōmeatus eo facile cōporari possent: hūc igit locū cæsar munitionibus undiq; claudere cœpit: ut obsidione Pom. & famæ præmeret: qd paze sibi pfuit: nā cū locus ille ut dixi ad cōmeatū ex multis partibus recipiendū esset ac comodatus: maiori ferimæ inopia obsidentes q oblessi laborabāt. Pompeius tamen tantam indignitatem ferre nō potuit: ut qui in numero militū superior esset: obsideri pateref: i de ergo erumpere statuit cū exercitu: quod cū fecisset ea parte qua erat castellū in muris: quod a Scæua fortissimo uiro cū præsidio tenebat: statuit id expugnare castellū: quod tanta pertinacia & fortitudine cum aliorum militum: tū imprimis Scæue ceterionis defensum fuisse cōstat: ut in castello nemo fuerit omnino militū: qui non uulneraret: quatuorq; ex uno cohorte centuriones oculos amiserunt: & cum etia Cæsari renunciauerūt: scutoq; ad eū relato Scæue ceterionis iueta sunt i eo foramina ducēta trigita quæ Cæ. ut erat de se meritis & de rep. donauit milibus ducētis aris: atq; ab octauis ordinibus ad primipillū se traducere pnuclauit: eius n. opera castellū cōseruatū eē ex magna parte cōstabat: cohortē postea: duplici stipendio frumentoq; & speciaris militaribusq; donis amplissime donauit.

Suetoni

De hoc Scæua Suetonius i uita Cæ. Scæua inqt excusso oculo trāssixus fœmore & humero. c. & xx. ictibus scuto pforato custodia portæ cōmissi castelli retinuit. Lu. de hoc multa li. vi. Ille post hāc: Vū ue. Scæ. cū Cæ. nō satis haberet pscriptisse oēs occidētales Atti. l. Hic. f. Scæuola. partē in britaniā q alter orbis tradit a poetis traicere uoluit: & cū forte expectaret: ut est decurreret: & uadū relinqueret: ut sui transire possent cū qtuor ipse militibus in scopulū naue traiecit Britani eos aggrediunt. solus hic Scæuola quinq; telis: quæ satis eēnt. qnq; militibus tota die pugna sustinuit. laudat ergo Scæuolā: q fortiter in nauē fecerit & ueniā petierit a Cæsare: q nō fortiter pugnasset: sicut forte uoluisset impator: cum tū supra humanas uires pugna uerit. In utraq; parte rerum nature: scilicet in mari & in terra: quæ duo pcpue sunt elemēta i qui

parum iusta noticia patet. De Cynegiro.

AT Cynegirum atheniensem simili pertinacia in consecrandis hostibus usum uerbosa cantu laudum suarum Græcia omnium sæculorum memoria litterarum præconio inculcat.

De M. Scæua.

Classicam Attilii gloriam terrestri laude. M. Scæua eiusdem imperatoris centurio subsecutus est: quū enī pro castello cui præpositus erat dimicaret. Cn. que Pompeii præfectus iussu eius summo studio: & magno militum numero ad id capiendum mitteretur: omnes qui propius accesserat interemit: ac sine ullo regressu pedes pugnas sup ingentē stragē quā ipse fecerat corruit: cuius corpus capite: humero fœmore saucio oculo eruto centum & uiginti ictibus perfossum apparuit: tales in castris diui Iulii disciplina milites aluit: quorum alter dextra: alter oculo amisso hostibus inhæsit. Ille post hanc iacturā uictor hic: ne hac quidē iactura uictus.

De Scæuola.

Ium uero Scæuola inexuperabilem spiritum in utraq; parte rerum nature qua admiratione pro-

bus rerum natura consistit: nā qua uocē usus est ad Cæsare in terra uirtuti comparat: qua usus est in mari. Claudere Britanica insula: finire. Virgilius ante diem clausos componet uesper olimpo;

Regressu suo: quia mare fluit ac refluit ad lunæ cursum. hic autem locus angustissimè claudis montibus: ut de superiori loco telum in littus adigi possit. Quinq; militum diurno prælio suffe- ctura: tela quæ quinq; militibus sufficere potuissent: si a mane usq; ad uesperū dimicassent. Vm- bonis: umbo proprie umbiculus hæc est media pars scuti. Ira ac pudor: ira q; uincerentur ab uno

Pudor: q; unus tantæ mul- tudinis impetum sustineret.

Tragula genus teli grandio- ris quod tormento mittitur. Nonius marcellus dicit eē ha- stam a traiciendo dictam.

Veniam petisti: & hæc fuit uox quam in terram superius dixit emisisse: dixit enī: o im- perator ignosce mihi: q; meū arma non tulerim. nam ita ab imperatore ueniam petere so- lebant secundum morem mili- tiæ: q; per ignauā arma in pu- gna amisisset: sed hic per igna- uiam non amiserat: immo per uirtutem in hostium corpora coniecerat. Magnus prælio: quo unus tantæ multitudinis barbarorum uim tulit & impe- tum. Maior disciplina: mi- litaris memoria itaq; optimo quia uiso iperatore meminit petere ueniam ab eo: q; secū ar- ma n̄ portasset. Virtutis æsti- mator: scilicet a Cæsare. Cé- turionatus honore donata sūt quia ex milite centurio factus est.

Tragula

Ed qd ad prælia- torum: inter for- tissimos bellato- res. L. Sicinius De- tatus iure primū obtinet locū lau- dis & gloriæ: quū omniū forti- tudinē supasse uideatur: nā to- tiēs prouocatus cum hoste sin- gulari certamine dimicauit: tot hostium spolia uictor ex- acie reportauit: tot ciues cap- tos e manibus hostiū redemit: & a morte liberauit: tot uulne-

M. Varro

sequar: nescio: quoniam eccellente uirtute dubium reliquisti inter undas: ne pugnam fortio- rem edideris: an in terra uo- cem emisseris: bello nanq; gallico quo. C. cæsar non contentus opera sua littoribus oceani claudere britanica insula: cælestes iniecit manus: cum quatuor commilitonibus rate trāsuectus: i scopulum uicinum insula: quam hostium ingentes copiae obti- nebant: postq; maris æstus regressu suo spacium quo scopulus & insula diuidebatur in uadum transitu facile redegit: ingenti multitudine barbarorum affluēte: cæteris ratae ad littus regres- sis solus immobilē stationis gradum retinēs: undiq; irruētibus te- lis & ab omni parte acri studio ad te inuadendum nitentibus quinq; militū diurno prælio suffe- ctura pila una dextra hostiū corporibus adegisti: ad ultimum districto gladio audacissimū quēq; modo umbonis impulsu. modo mucronis ictu depellens hinc romanis: illinc britannicis oculis incredibilis dum cerne- ris: spectaculo fuisti: postq; deinde ira ac pudor, cūcta conari fel- fos coegit: tragula femur traiectus saxiq; pōdere ora cōtusus galea iam ictibus discussa & scuto crebris foraminibus absum- pto profundo te credidisti. ac duabus loricis honustus inter un- das quas hostili cruore infecerat enatasti: uisq; imperatore ar- mis non amissis: sed bene impensi: quum laudē mereris: ueniā petisti: magnus prælio sed maior disciplinae militaris memo- ria. Itaq; ab optimo uirtutis æstimatore: tum facta: tum etiam uerba tua centurionates honore donata sunt.

De Lucio Sicinio dentato.

Ed quod ad præliatorum excellētem fortitudinē attinet: merito Lucii Sicinii Dentati commemora- rio omnia romana exempla finierit: cuius opera:

ra excepit: tot denique uictorias consecutus est: ut omnium fidem exuperare possit: nisi a certissi- mis & summa auctoritate scriptoribus: tam græcis q̄ latinis eius res gestæ memoriæ proditæ solent: atq; in primis a Marco Varrone linguæ latinæ teste certissimo: similiter ab Aulo Gelio uiro grauif- simo: pari ratione a Solino: qui de hoc sic breuiter tradit: Præualuisse apud romanos Lucium Si- cinium Dentatum titulorum numerus ostendit. tribunus hic plebis fuit: non multo post ex ætos re- ges Spurio Tarpeio: Aurelio Aterio consulibus. idem ex prouocatione uictor octies quadragies qn- quies aduersas habuit cicatrices: in tergo nullam notam: spolia ex hoste tricies quater cepit: in- faleris: hastis: pillis: aruillis: coronis tricēta duodecim dona meruit: nouem imperatores qui opera eius uicerunt triumphantes profecutus est. hunc ob fortitudinem Achillem tradunt fuisse nomi- natum. Aulus gelius Lucius inquit Sicinius Dentatus tribunus plebis fuit Spurio Tarpeio: Aurelio Aterio consulibus. hic plus quam credi possit: & debeat. strenuus bellator fuit: ob ingentem fortitu- dinem Achilles Romanus appellatus est. his pugnasse in hostem dicitur centum & uiginti præ- lis cicatricem a tergo nullam: aduersas quinque & quadraginta tulisse coronis: & donatus au- reis octo: obsidionali una: muralibus tribus: cinicis quatuordecim: torquibus tribus: & octoginta: armillis plus centum & sexaginta hastis: duo de uiginti infaleris. Item donatus est quin-

quies uiciēs; populi militaria habuit multitiuga; in his procurator plerumq; triūphauit cū impatori
bus suis triūphos nouē. hāc ille Dionysius quoq; Allicarnaseus multa de hoc uiro tradit: quā lōgū
esse recensere. Idē etiā facit Plinius de natu. histo. lib. xxii. cap. v. Honoresq; operū: insignia uictō-
riaz: id est prēmia sibi data ex uictoriis cōparatis. Testata: affirmata. Sex & triginta spolia: quae
ab hostibus eripuerat singulari certamine superatis. Traxisse uideret: quasi maior pars uictoriae
eius essent ciues: qui in manus hostium deueniant. Tergo cicatricibus uacuo: in quo significabat

Torques

phales: nouem triūphātes im-
patores secutus fuerat: q; opa
sua teste Solino uicerant. To-
rius ciuitatis: ut magis in. L. dē
tatu q; imperatores oculos cō-
icerēt. Pompa: ordine sequē-
tium in quo etiā uictoriae in-
signa praeferebantur. Ciui-
ca. xiiii. erant aut ciuica quer-
nae. Murales: aureae. Obli-
diones: gramineae. Torques:
ornamenta colli ex auro torta
confecta: unde etiā torques di-
cti sunt. Armillae: ornāmēta
brachiorū: a tegendis armis. i.
superioribus brachiorū ptibus.

Nle quoq; campa-
ni ut supra dixi-
mus cū ad Hanni-
balē defecissent:
& romani deinde
ciuitatē illoz tor-

pescente iā Hānibalis fortuna
in suam potestātē redegressent
Fluuius Flaccus cōsul asperio-
ris ingenti hō: princeps ciuita-
tis: q; defectōis auctores exti-
terāt: trales & theanū ducen-
dos curauit: ut de illis suppli-
ciū sumeret contra collegae sui
uoluntatē: q; rē rātā ad senatū
reiciendā esse cēsebat. ille ueri-
tus futurū qd euenit: ut a colle-
ga super hac rē lra ad senatū
mitterent: idq; fore sibi ipedi-
mentū quominus suā in cam-
panos uoluntatē expleret pue-
nit ipse celeritate sua: nā cū eq-
ratu nocte pfectus ē theanum
& de campanis: qui illic habe-
bant in custodiis sumpto sup-
plicio: properat cales profici-
sci: & cum iam producti essent
campani ut capite multarentur:
litterae superuenerunt a se-
natu: quibus finem exigendae
penae de campanis statuere co-

T. Iubeli-
us Taurca

gebatur: quas acceptas nec resolutas cum i grāmio: reposuisset praconi imparauit: ut lictorem lege-
agere iuberet: quod cum fecisset ea quae de iubelio in littera continentur dicta sunt. Ex pluribus
corporibus: hoc dicit qā hic iubelius uxorē prius & liberos deinde semetipsum interfecit pp ingen-
tem animi magnitudinē. In unum: non ex pluribus corporibus in unū corpus fusus est cruor: sed
in unū permixtus ē: quia uxorē & liberos interē pris super his pectori gladiū infingens expirans cor-
ruit: & ita multoz cadauez cruor in unū cōfusus ē. T. iubelius: unus ex principibus campanis: de
quibus sumendum erat supplicium. Animo tuo maius: maius q; credere posses. Quem uirum
illū: laudet eius fortitudinem si adeo fortis fuisset in fide romana seruanda: nūq; capua defecisset
a romanis. Sugillare: notare ut per cādem suam ac liberorū & coniugis Fuluii crudelitas ad inui-
diam esset insignis. Quam senatus uti misericordia: per quam incolumis esse poterat.

honoresq; operum: ultra fidē ueri excedere iudicari possent: ni-
sica certi auctores inter quos Marcus Varro monumētis suis
testata esse uoluissent: quē centies & uigies in aciē descendis-
se tradunt: eo robore animi atq; corporis utētē: ut maiore sem-
per uictoriae partē traxisse uideretur: sex & triginta spolia ex ho-
ste retulisse: quorum in numero octo fuisse: cū quibus spectan-
te utroq; exercitu ex prouocatiōe dimicasset: quatuordecim ci-
ues ex media morte raptos seruasse quinq; & quadriginta uul-
nera i pectore excepisse: tergo cicatricibus uacuo: nouem triū-
phales iperatorū currus secutū: totius ciuitatis oculos i se nu-
merosa donorum pompa conuertentem. praeferebant enim
aureae coronae octo: ciuicae quatuordecim: murales tres: obli-
dialis una: torqs. clxxxiii. armillae. clx. hastae. xviii. phalerae. xxv.
ornamenta e iam legioni nedum militi satis multa.

De T. Iubelio campano.

Nle quoq; ex pluribus corporibus in unū magna
cum admiratione calibus cruor confusus est. in
quo oppido cum Fuluius Flaccus propter cam-
panam perfidiam principes ciuitatis ante tribu-
nal suum capitali supplicio afficiendos iudicaret: litterisq; a se
natu acceptis finem poenae eorum statuere cogeretur: ultro se
ei. T. Iubelius taurca campanus obtulit: & q; potuit clara uoce:
quoniā inquit Fului cupiditate tanta hauriendi sanguinis no-
stri teneris: quid cessas in me cruentam securim distringere?
ut gloriari possis fortiozem aliquando uirum q; ipse es tuo iul-
su esse interemptum: eo deinde dicente libenter id se esse factu-
rum: nisi senatus uoluntate impediretur: at me inquit cui nihil
patres conscripti praeceperunt: aspice oculis tuis quidē gratū:
animo uero tuo maius opus edentem: protinusq; interfecta cō-
iuge ac liberis: gladio icubuit: quē uirum illum putemus fuisse
qui suorum ac sua cāde testari uoluit se Fuluii crudelitātē su-
gillare: quam senatus misericordia uti maluisse?

Ge Dari quantus; cambises cyrhi regis persarum filius per quietē monitus ē mergidē regnaturū seq; regno expulsum iri ueritus ergo ne a fratre regno ueheretur Comatā: ut uult iustinus Prisiarpsem quendā ut Herodotus misit q; fratrē interficeret. Ipse uero telo casu quodā foemore ictus diem suū obuit. Interea magus quidā omine Mer-
gis regnū occupauit anteq; rex periret: ubi Cambises Mergim regnare intellexit Prisiarpsem interrogat. cur mandarū suū nō sit executus credebatur enim Mergidem hunc

Externa de Dario.

Ge Dari quantus ardor animi: qui cum sordida: & crudeli magorum tyrannide persas liberaret: unumq; ex his obscuro loco abiectum: corporis pondere urgeret: praelari operis socio plagam ei inferre dubitanti: ne dum magum peti: ipsum uulneret: tu uero inquit nihil est quod respectu mei timidus gladio utaris: uel per utrumq; illum agas licet: dum hic q; celerrime pereat.

De Leonida.

Oc loco Leonidas spartanus nobilis occurrit: cuius proposito opere exitu nihil fortius. Nā cum. ccc. ciuibus apud Thermopylas toti Asiae obiectus grauem illum & mari & terrae Xerxem nec hominibus tantum terribilem: sed neptuno quoque compedes: &

fratrem suū esse: ille affirmat se fratrē illius occidisse: ut reuera fecerat: rex Prisiarpsem in carcerem conici iubet: quo facto haud ita multo post rex moritur Prisiarpes carcere liberatur: qui postea in locū editum ascendit: quali similitudine stultitia ridiculum quod facturus esset: & cōgregato populo: conuenerant enim oēs mirantes quidnam facturus esset & confessus ē se Mergim regis fratrē illius iussu interfecisse: quo facto se p̄cipitē dedit princeps ciuitatis & si antea dubitauerat hunc qui regnaret Cambisae fratrem q̄q; & ipse Mergis appellaret: atq; illi persimilis tamen quia nunq; prodibat in lucē: & maxime confessioe Prisiarpse iam pro certo habere coeperunt hunc regis fratrem

nō esse: huc accedebat: q; cum rex multas concubinas filiā quoq; darii cuiusdam principis haberet: pater ut rē exploratā haberet filiā p̄cepit ut diligenter aīa duceret cum rex p̄fundiori semino captus esset: nunq; aures haberet. nam huic Cambises dū cēt in regno aures iusserat uelli ut dignoscere a fratre: cui & uultu & noīe similis erat: filiā mox detulit ad patrē sine auribus regē esse: hac cum rem certā fecisset hunc qui regnaret Cambisae regis fratrem nō esse: multi ex principibus ciuitatis conūrat patriam tyrannide liberare: itaq; cū Darius & reliqui secum primores ciuitatis ad regiam armari conuenissent: a ceteris quod ad sui corporis custodiam rex habere consueuerat phibebantur ultimā portā intrare: ibiq; cū Darius mergim regem amplexus humi prostrauisset: unusq; ex focis telū in corpus regis demittere dubitaret ne dum mergim uulnera recipit: Darium quoq; transfigeret: telum inquit Darius per utrumq; corpus agas dū hic pereat q; celerrime in hac historia Valerij opinionem secuti sumus. qui multum dissentit a iustino tyrannide mago illo qui se per dolum regem fecerat. Obscuro loco: ubi lux nulla erat. Vel: pro etiam. Vtrumq; meum. s. & huius.

Oc loco Leonidas Spartanus: cum xerxes persarum & totius Asiae rex exercitum infante multitudinis: utpote decies cetera milia multum in grāciam traduceretur eam suo imperio subigeret: lacedaemonij Leonidam principē ciuitati: cū tricenis ciuibus miserunt: qui in angustiis thermopylarū se persis offerret: transitū eorū in grāciā phibiturus: est: autē mos longissimus qui ita grāciam diuidit: sicut Apeninus Italiam teste Liui de bello macedonico libro quinto. Strabo uero uult esse angustias mortis cetera: ut supra diximus de Leonidas cū tricenis ciuibus: quos secū duxerat tāta uirtute dimicauit: ut nō solū multos ac p̄pe innumerabiles ex hostibus de monte repulerit: sed et rex ipse ter de sede sua conuersus fuisse dicat: multos ex satellitibus quos ad custodiā sui corporis seruabat: quosq; ceteros q; hoc ē mortales appellabat: & eosq; Leonidas supauit: & docuit eē mortales. Itaq; apparebat xerxi sibi transitū i grāciā uiribus qdē aperire nō posse: nisi agrestis incola regi locū aperuisset: p̄ quem in cacumē mōtis euadere posset. Rex illū multis munerib; donatū multitudini suae ad mōtē scādē dū ducē dedit: quos cū iā supiora loca tenētes Leonidas cōspexisset: enim uero cognouit se diutius resistere nō posse: nec eo tñ remissior ad pugnā est factus: qn et suos ita alocutus ē: ut diceret eos ita prādere tāq; coenatuos aduersos hi duci suo tāq; triūphos ac uictoriā p̄misset itrepite paruērunt: & ita pugnantes oēs p̄ patria fortiter occubuerūt. Multis tñ prius ex hostibus interfectis. Vñ de hoc Strabo li. ix. in descriptiōe Thermopylarū: Leonidas inq; Sane paucis adiūctis finitimis cōtra tot Persarum milia hominum ualidissimorū tūc ope lucroge obstitit: donec alio p̄ mōtana circueūtes tramiēte barbari ipsius Leonidae cōmilites cōciderunt: & tūc in communem cunctorū tumultum eorū polliandrium adest: & in sculptaī columna Spartanorū late uulgata inscriptio. Dic lacedaemoniis hac hospes parte iacere: dum illoq; rigidis legibus obsequimur. Grauem: perniciosum: quia nec mare nec terra eum sustinere poterant. Sed neptuno cōpedes: quia dicit xerxes bizantium ponte iunxisse: uel q; mare nauibus strauit: ut dicit iustinus: Propterea compedes uidetur in iecisse neptuno.

Thermo-
pyle

xerxes

Caelo tenebras: quia multitudine sagittarum caelo tenebras inducebat & solis lucem auferbat.

OTriade quoque pugna pariter ac: Athenienses & lacedaemonii de agro thireatru inuicem dissidebant: & cum de hoc utrinque exercitus pugnari constitissent: ne magnam cladem acciperent: totius belli fortuna tridentis militibus commiserunt: qui utrique pro suo dimicare carent exercitu: & dum hi pugnarent reliqui omnes in castra discederent: in hac pugna tanta animorum pertinacia certatum est: ut caeteri omnes occubauerint: unus tantum Ottrides pugnae supstes ex-

titerit: qui ne solus in castra rediret: seipsum iter hostilia cadauera gladio transfixit: & sanguine proprio scuto suo litteras inscripsit: ENIKHΘ & uici: deinde cum e castris utrinque omnes existent ad colligenda cadauera: ut sepulturae mandarent nec aliquo ratione secerni posset utriusque uictoresque fuissent: Ottride corpus inter cadauera Atheniensium: repertum est: cum scuto: uictoriae titulus erat inscriptus ex quo cognitum est ipsum uictorem superstitem fuisse: & ira consensu atheniensium lacedaemonii thireatium agrum spacio quidem angustum: sed laudibus amplum: deinceps possederunt. Spatio: qui paruo spacio circumscriptus erat locutus ille. Ordo autem litterae est: solum thireatium latius laude quam spacio cernitur speciosa pugna pariter: ac morte Ottride. Direpta tantum non post fata sua in sinum: id est ferme & quasi post mortem suam: nam pag aberrat a morte cum sanguine suo uictoriae titulum scuto superinscripsit: ac si diceret in ipso mortis articulo: & est modus dicendi tantum non pro ferme: Valerio propemodum peculiaris.

Excellentissimos Spartanarum ciuitatis. Epaminundas bellicae artis gloria praestans primus docuit lacedaemonios: qui graeciae regnum occupauerat uinci posse: & eorum fragi: nam apud leutras primo fudit atque fugauit illos exercitum: cum cleombrato duce: qui tanta cum spe fuerat a lacedaemoniis aduersus thebanos missus: ut nihil prorsus de uictoria dubitarent: qui cum ad leutras uenisset: ac diligenter hostium uires: & consilia cognouisset: tandem intellexit illos omnibus rebus esse superiores: sed quoniam tanta cum opinione ciuium uenerat: Cleombrates: ut redire non posset nisi cum magna ciuium offensione: rem pugnae commisit: & a thebanis Epaminunda duce superatus. magnam patriae suae cladem intulit: adeo ut nisi seet accitus ex aegypto agessilaus actum esset de re lacedaemoniorum: erat enim ad eam necessitatem peruentum: ut mulieres arma sumere coactae fuerint: ad urbis moenia defendenda: rursus apud manthineam: cum utrinque exercitus constituisset: ueritus thebanos in acie segnius pugnuros his uerbis oratione hortatus est: ut diceret captiuitatem uxorum liberorum patriae: sibi autem oculos proponeret: ipse quoque urbis moenia solo paulo post adequanda: nisi fortiter agerent: quibus animati thebani ciues lacedaemonios acri pugna superarunt. Frontinus li. i. ca. xi. Epaminundas inquit dux thebanorum aduersus lacedaemonios dimicaturus: ut non solum milites uiribus suis: uerum etiam affectibus iuuarentur: pronunciauit in concione destinatum lacedaemoniis: si uictoria potirentur oes uiriliter sexus interficere: uxores autem eorum & liberis in seruitutem adductis thebas diruere: qua concione concitati primo impetu thebani lacedaemonios expugnauerunt: de hoc uiro & Ci. in epistolis ad L. Luceium: dicit. n. quem nostrum ille moriens apud Manthineam Epaminundas: cum quadam miseratione delectatur: qui cum denique sibi spiculum auelli iubet: postquam ei perconctati dictum est clipeum saluum esse ut etiam in uulneribus dolore aequo animo cum laude moreretur. Inuidia publicae uirtutis: quia & si multi ex lacedaemoniis oppressi sunt publicae: tamen omnium bellicorum ad id tempus superiores extiterant. Leutram & manthineam: leutra oppidi dum est boetiae haud procul ab edicone iuxta Lebadiam & Cheroneam teste Strabone li. ix.

Frontin⁹

Cicero

Leutra

caelo tenebras minitantem pertinacia uirtutis ad ultimam desperationem redegit. Caeterum perfidia & scelera incolarum eius regionis & loci opportunitate: qua plurimum adiuuabatur: spoliatus occidere dimicansque assignatam sibi a patria stationem deferere maluit. Ideoque tam alacri animo suos ad id proelium: quo periturierant. cohortatus est: ut diceret sic: prandete comilitones mei tanquam apud inferos coenaturi: mors erat denuntiata lacedaemonii perinde ac uictoria esset promissa du-ctori intrepide paruerunt. De Ottride.

OTriade quoque pugna pariter: ac morte speciosa thireatium laude: quam spatio latius solum cernit qui sanguine suo scriptis litteris: direptam hostius uictoriam tantum non post fata sua in sinum patriae cruento trophaei titulo retulit.

De Epaminunda.

Excellentissimos Spartanarum ciuitatis prouentus miserabilis lapsus sequitur. Epaminundas maxima thebarum felicitas. idemque lacedaemoniis prima clades: quum uetustam eius urbis gloriam: inuictamque ad id tempus publicam uirtutem apud leutram: & mantineam secundis praeliis contudisset traiectus hasta sanguine & spiritu deficiens: recreare se conantes primum an clipeus suus saluus esset: deinde an fusi hostes poenitus forent interro-

in descriptione boetia: dicit enim: iacet autem Heliconis & cheronea medii iuxta coronea Leutra in eo tractu sunt ubi epaminundas lacedemonios igenti superas praelio: eorum calamitati & cladis initium reperit: ex eo enim tempore gratia principatum ultra recuperare nequiverunt: quae prius adepti tenebant: praesertim postquam secundo apud Mantinea congressi re infelicititer gesserunt: unum tamen illis quamquam hunc in modum afflictis permansit: ut nullorum aliorum ditioni subacti sint: usque ad romanorum imperium a quibus eis habitus perdurat honos: propter regende civitatis probitatem: monstratur sane loc-

gavit: quae postquam ex animi sententia comperit: non finis inquit commilitones meae uitae: sed melius & alterius initium aduenit. Nunc enim uester Epaminundas nascitur: quia sic morietur. Thebas ductu & auspiciis meis caput gratiae factas uideo: & fortis & animosa ciuitas spartana iacet armis nostris abiecta: amara dominatione gratia liberata est: orbus quoque non tamen sine liberis morior: quoniam mirificas filias leutram & mantineam relinquo: e corpore deinde suo hastam deduci iussit: eoque uulnere expiravit. Quod si cum dii immortales uictoriis suis perfrui passi essent: sospes gloriosior patriae moenia non intrasset.

De Theramene.

Aene Theramenis quidem atheniensis in publica custodia mori coacti parua mentis constantia: in qua triginta tyrannorum iussu porrectam ueneni portionem non dubitanter hausit. Quodque ex ea super fuerat iocundus illi sum humo clarum edere sonum coegit. Ridensque seruo publico qui eam tradiderat: critias inquit propino uide igitur ut hoc poculum ad eum continuo perferas: erat autem is ex triginta tyrannis crudelissimus: profecto supplicio est se liberare: tam facile supplicium perpeti. Itaque Theramenes proinde ac in domestico lectulo moriens uita excessit inimicorum existimatione punitus suo iudicio finitus: sed Theramenes a litteris & doctrina uirilitatem traxit.

De Theogene.

Numantino uero Theogeni ad consimilem uirtutem capeffendam: quasi magistra gentis suae ferocitas extitit: perditis namque & afflictis rebus numan-

bus & rapinis crudeliter exhauriuit: quod cum therameni uehementer displiceret: eorumque libidini bus sepiissime obstatet: iniecto falso crimine: in carcerem coiecerunt: eique uenenum poculum paulopost hauriedum miserunt: quod cum forti animo & indubitanter hausisset: quod poculum uenenatum missum in fundo remanserat: & tunc terrae incussit dicens: Hoc critias propino: erat autem unus ex triginta illi uero fuerunt a trasibulo eiectionis: & critias iteremptus. Critias propino. Quasi diuinis quod futurum erat: ut exigeretur oes & critias occideretur. Cicero libro primo tusculanarum. Quam me delectat inquit the ramentis: quod elato animo est: & si. n. flemus cum legimus: tamen non miserabiliter uir clarus emorietur: quod cum etiam coniectus in carcerem triginta tyrannorum iussu: uenenumque ut scires edidisset: reliquum sic e poculo eiecit ut id resonaret quo sonitu reddito arrides propino inquit hoc pulchro critias quod in eum fuerat deterrimus: gratia enim in conuiuiis solent nosse cui poculum tradituri sint: lusus uir egregius in extremo spiritu cum iam praecordis suscepta mortem contineret: uereque ei quod uenenum praeberat mortem eam auguratus: quae breui cum secuta est. Profecto est tam fortiter mori. Tam constanter mori est se supplicio mortis liberare.

Nimicorum existimatione. Inimici quidem de morte poenas dedisse illum credebant ipse uero mortem poenae finem esse iudicauit. Litteris & doctrina. Est endiadis. i. doctrina litterarum. Vnde: ino uero teogeni. Cum numautiam obsideret Scipio posterior complures oppidanos ex urbe progressos ad colligenda frumenta pallantes per agros occidere uetuit.

cus ipse in uia quae ex plateis ducit ad thespias. Mantinea uero fuit in arcadia eodem teste: sed ut uult nunc non extat: nam Epaminondas inquit: Mantinea superatis secunda pugna lacedemoniis illustrem reddidit: qua & ipse obiit: haec autem euauit. Sed melius & altius initium uitae. Quia fama uirtutis meae quid posteros aeterna manebit. Ciuitas spartana. Spartana metropolis ciuitas est lacedemoniorum: hoc est principalis quae alio nomine lacedemon dicitur: quam nonnulli uelint lacedemona regione esse Spartam uero urbem iustinus lib. undecimo thebani inquit auxilium atheniensibus: bellum his intulere scilicet lacedemoniis quae ciuitas ex istis iscre mentis uirtute. Epaminondas ducis ad spem imperii gratiae erecta est.

Aene Theramenis quidem atheniensis. Subactis atheniensibus ut diximus in capitulo de somniis: Lyfander lacedemoniorum dux triginta praetores imposuit: qui paulo post facti sunt triginta tyranni nam illorum opera sublato de medio alcibiade cuius metu reprimerebant seruire coeperunt in plebe atheniensem & in populum uniuersum crudeliter tyrannidem exercere: nam tamen ultoris uidelicet Alcibiadis metu liberati miseras urbis reliquias caedi-

Lyfander

Critias

Scipio mi

q. diceret eo facilius quicquid frumenti esset in urbe cōsumpturos esse quo plures essent: nam quod portabat i urbē p eos q exierāt ad paucorū dierū usū erat: igit cōsumptis oibus quæ ad uictū præstarēt desperati: q sociorū & aliorū auxiliis cū iā famis extremitatē diutius tollerare nō possēt: ne i seruitatē uenirēt cōsilio theogenis se inuicē tradētes neci oēs occubuerē: sed de hac fame: & necessitate uidebimus libro septimo capitulo de necessitate. Præstaret: Superaret: excelleret. Vicū suū: Quē habitatione sua totum occupauerat. Tā forti lege: Vt inter sede uita certarent.

Erū ut æque populo
■ romano Chartagine
capta: Idē Scipio po-
sterior Carthaginē

quā superior tributariā fecerat expugnauit. i cuius euerfione cū hasdrubal i Scipiois dediti onē uenisset eius uxor idignata: q se liberisq; contēptis sibi soli cōsuluisse ne i captiuitatē uēiret secū duos filios morte nō recusātes in arcis fastigia trahēs se cū illis i urbis icēdiū præcipitē dedit: fuit at huius hasdrubalis uxor q filiā suā noie Sophonisbā Siphaci numidarū regi dederat uxorem ne i romāorū societate ueniret secūdo punico bello: quæ qdē & ipsa nihil a mīe degenerā missa a Massinissa q p nuptiarū occasionē uolebat illā a captiuitate uindicare cū non posset ueneno illā fortiter haustit. Exprobrata: Impropata i pietate qd sui & liberorum oblitus esset.

M

Vlieris fortitudines exēplo æq
Cum pestifera.

Hiero.

Hiero. Siracurum rex populi romani amicissimus fuit secundo punico bello: hicaūt filiū habuit Gelonē a quo hieronymus natus ē q cā fuit extinguēdæ: regis stirpis: nā mortuo hierone atque pfe cū eēt admodū puer & regno i maturis tutoribus tūc cōmēdatus ē & amicis qui eius ingeniū ad præcipitādū i oīa uitia acceperūt: quæ ita certēs futura hiero. ultima senectū dicitur uoluisse liberas siracusas reliquere ne sub dñatu puerili p ludibriū bōis artibus partum firmatūq; interiret regnū: sed eius cōsilio restituere filiæ: quæ præci bus & blanditiis

E

igit psecutiōe factū ē quod ualerius memorat.

Gregiis uirorum pariter: Fortitudo inquit se oculis nostris subiecit: quæ hortata est: ut patientia in medium ueniret quæ uel cum ea uel ex ea nata uideri potest: nam fortitudinis partes sunt patientia & perseverantia. Infirmitatibus radicibus. Nam laudis & gloriæ radices habet patientia. Cum ea: Tanq̃ soror. Ex ea: Tanq̃ filia.

tinorum: quum oēs eius ciues nobilitate pecunia honoribusq; prestaret uicū suū: qui in ea urbe speciosissimus erat: cōtractis undiq; nutrimentis ignis incendit: protinusq; strictū gladiū in medio posuit: ac binos inter se dimicare iussit: ut uictus incisa ceruice ardentibus tectis superiaceret: qui cum tam forti lege mortis oēs assumpsisset ad ultimum seipsum flāmis immisit.

De uxore Asdrubalis.

u Erū ut æque populo romano inimice urbis excidiū referā Chartagine capta: uxor Asdrubalis exprobrata ei impietate: q a scipione soli sibi ipetrare uitā contēta fuisset: dextra leua que tres cōmunes filios mortē non recufantes trahēs incendio se flagrātis patriæ obiecit.

De duabus puellis syracusanis.

M

Vlieris fortitudinis exēplo æque fortē duarū puellarū casū adiiciā. Cū pestifera seditiōe syracusā tū tota regis Hieronis stirps euidentissimis exhausta cladibus ad unicā filiā Harmoniā uirginē eēt redacta: & i eā certatim ab inimicis ipetus fieret: nutrix eius æquale illi puellā regio cultu ornatā hostibus gladiis subiecit: quæ ne cum ferro quidē trucidaret: cuius eēt cōditionis ediceret: proclamauit admirata illius animū Harmonia: & tante fidei superesse non sustinuit. Reuocatosq; interfectores professā quæ nā eēt i cadē suā cōuertit: Ita alteri rectum mēdaciū: alteri ueritas aperta finis uitæ fuit.

De patientia Capitulum .III.

E

Gregiis pariter uirorū ac foeminarū operibus fortitudo se oculis hominū subiecit: patientiamq; in mediū procedere hortata est: nō sane infirmitatibus radicibus stabilitā aut minus generoso spiritu abundātem: sed ita similitudine iūctam: ut uel ex ea: uel cum ea nata uideri possit.

Capitulū .III. de patientia.

Quid enim his: Id ita est Mutius q̄ sceuola dictus ē clarissima nobis documēta reliquit. A porsena: Etruscoꝝ rege: ad cuius opes ea tēpestare florētissimas Tarquinius cū sce-
lerata stirpe pulsus ex urbe cōfugerat. Immolantēq; ante altaria. In hoc Valerius a
Liuio dissentit: nō enī sacrificātem sed milites recensentem una cū scriba in castris &
stipēdiū dantem dicit liuius: & Mutiū qui ad regis cādem uenerat errore ductum p
rege scribam obrūcasse: q̄ ille corporis cultu nihil ferme a rege distaret: cōprehēsum deinde cum

Mutio Sceuola.

Quid enim is quæ supra retuli factō Mutii conue-
nientius? quum a Porsena rege ethruscorum ur-
bem nostram graui ac diutino bello urgeri ægre
ferret: castra eius clam ferro cinctus intrauit: imo
lantemq; ante altaria conatus est occidere: cæterum inter moli-
tionem pii pariter ac fortis propositū oppressus: nec causam ad-
uentus textit: & tormenta quantopere contemneret mira paciē-
tia ostendit. perosus enim credo dexteram suam q̄ eius mini-
sterio in cāde regis uti nequiuiisset: iniectam foco exuri passus
est. Nullum profecto dii immortales admotum aris cultum at-
tentioribus oculis uiderunt: ipsum quoq; Porsenam oblitum
periculi sui ultionem suam uertere in admirationem coegit:
Nam reuertere inquit ad tuos Muti: & eis refer te quum uitā
meam perderis a me uita donatum: cuius clementia non edula-
tus Mutius tristior Porsenæ salute: q̄ sua latior urbi se cū æter-
næ gloriæ cognomine Sceuolam reddidit.

De Pompeii patientia.

Pompeii etiam probabilis uirtus. qui dum legatio-
nis officio fungeretur a Gentio rege interceptus:
quum senatus consilia prodere iuberetur: arden-
tū lucernæ admotum digitum cremandum præ-
buit: eaq; patientia regi simul & desperationem tormentis q̄-
quam ex se cognoscendi excussit: & expetendæ populi roma-
ni amicitia magnam cupiditatem ingenerauit. Ac ne plura hu-
iusce generi: exemplo domi scrutando: sepius ad ciuiliū bel-
lorum detestandam memoriam progredi cogar: duobus ro-
manis exemplis contentus: quæ ut clarissimarum familiarum
commendationem: ita nullum publicum moerorem continēt
externa subnectam.

mutius quasi remunerans meritum quandoquidem inquit: rex est apud te uirtutis honos: ut benefi-
cio tuleris a me q̄ nimis nequiuiisti. ecc. coniurauimus iuuentutis romanæ principes ut in te hac uia
grassaremur in ea prima fors fuit: cæteri ut cunq; ceciderit primi quo ad te oportunum fortuna de-
derit suo quisq; tempore aderit.

Pompeii etiam laudibus: Pompeius iu asia legatus cum per illiricum nauigaret inter-
ceptus est ab illiricis: & cum a Gentio illiricorum rege & hoste populi romani consi-
lia publica prodere iuberetur: digitum lucernæ ardenti admodum exuri passus est:
ut oñderet nec supplicio quidē mortis iduci unquā posse ut cōsilia publica indicaret:
quo facto: & regi desperationē iduxit tormētis ex se q̄cquā cognoscēdi: & cupiditatē ami-
citiae cū populo romano: iūgēdæ hūc regē lucinius cōsul bello postea supauit: cū uio-
lata fide rebellasset: q̄ cū uxore & liberis romā missus ē. Incussit: iniecit iduxit. Ad ciuiliū bello
rū. Hoc iō dixit quia cōmemorationē fecerat Cn. Pompeii qui postea bellum ciuile gessit.

regi satellites retraxisset ante
tribunal regis destitutū: & tū
quoq; inter tantas fortunæ mi-
nas metuendum magis q̄ me-
tuētē dixisse romanis sum ci-
uis. C. Mutiū uocat: hostis ho-
stē occidere uolui nec ad mor-
tē minus animi ē q̄ fuit ad cæ-
dem & facere & pati fortia ro-
manū ē: nō unus ego in te hos-
aios gessi lōgus ē post me ordo
idē petētiū decus: proinde i
hoc discriminē si iuuat accinge-
re: ut in singulas horas capite
dimices tuo: ferrū hostēq; i ue-
stibulo hēas regiæ hoc tibi iu-
uētus romana bellū idicimus
nullā aciē nullū praeliū timu-
eris uni tibi cum singulis res-
erit: tūc regē simul ira icēsū
periculoq; cōteritū ad teredū
adolescē tē q̄ metu pœnarum
expromeret: qd illud eēt: qd
p abages minaret: tormēta af-
ferri: & ignem parari iussisse
quo tāq; uictima imolare: il-
lū uero ut regi oñderet q̄ faci-
le tormēta cōtēneret: dextrā
foculo iā incēso: spectantibus
oibus iniecit: & exuri passū
eē: idē Sceuolā fuisse noiātū:
q̄ si sine uola: hoc ē sine media
pte manus: q̄ uola dicis: unde
dicis iuolare Dionysius q̄ hāc
historiā multo prolixus nar-
rat nullā prorsus de hac paciē-
tia mentionē facit. Inter mo-
litionē pii pariter: Paratū: dū
pararet: piissimum & fortissi-
mum propositū adimplere.

Pii: Quia pro patria liberā-
da id faceret. Fortis: Quia
mortē non formidaret. Cau-
sam aduentus. Quia ingenue
confessus est se ad occidendū
regem uenisse. Adulatus: Nā

Gentius

DE PACIENTIA.

Plutarchus

u

Eruſto macedoniae more: Hoc tractat a Plutarco in uita Alexandri regis macedonum cui ſacrificanti cum plures nobiliſſimi adolofcentes ambitioſe adminiſtrarent: unus ſumpto thuribulo præſto aſtitit: in cuius brachium ignitus carbo delapſus dolorem creauit: quē tam diu puer paſſus eſt: quoad ſacrificaret Alexander: nam nec brachium mouere ne excuſſo thuribulo perturbaret ſacrificantem: nec uocem emittere: ne effoeminationem aut ullam animi mollitiem indicaret auſus eſt. Alexander quoque hac re cognita in longum diſtulit ſacrificium ut pueri paciētiā multo magis probaret. Præſto erant: Apparebāt miniſtrabāt. Carbo ardēs: Ideſt pruna. Odor Qui græce dicitur nidor: latine uſtrina ab urendo. Et dolorem ſilentio præſſit. Duo dicunt in quibus mira pueri paciētiā ſignificabatur: nec mouiſſe brachium: nec uocem quidē ullam emiſiſſe. Aſpergeret: Turbaret: impletet obſonaret. Certius: Firmius expectando nunquid puer uocem emitteret. Diutius ſacrificauit. In longius diſtulit ſacrificium. Si huic miraculo darius. Si Darius inquit hoc miraculum conſpexiſſet: intellexiſſet perfectio: eius gentis milites uinci non poſſe cuius puerilem ætatem tanta paciētiā præditam cognouiſſet. Eius ſtirpis: gentis ſcilicet macedonum.

St & illa uehemēs: Ita quidem & militaris diſciplinæ ratio hominum animos paciētiā corro-

borat: atque confirmat & laborem paciētiſſimos facit: ſed hoc idem facit philoſophia. Animi militia: Paciētiā quæ a philoſophia naſcitur. Venerabiliū ſacrorum antiſtes: Veluti quædam ſacerdos quæ præcepta tradit quibus homines ad bene beatę uiuēdum inſtituuntur. Doctrina uenerabiliū ſacrorum. Quibus ex

homine uitia pelluntur: & in eum uirtutes inducuntur. Quæ ubi pectore: Philoſophia ſi ab homine recepta fuerit: & oīa ex eo uitia depellit: & cum robore uirtutis confirmat: ita ut nullo animi affectu ab officio diſcedat. Potētioreque moctu. Facit ut homo metum uincat: atque dolorem: quia nec

Duo Zenones.

moctu nec dolore præſentis mali ab officio diſcedit. Næciam aut a zenone: Fuerūt duo zenones: iunior & ſenior: de utroque tractat Valerius: ſed de hiſ quoque Heraclides Demetrius & Antiſtenes plene loquuntur: de iuniore loquitur hic Valerius. Eleate: quæ ab elea ciuitate fuit: Diſpiciēda: Diligenter inueſtigāda: nā diſpicere: inquirere: deſpicere contemnere ſignificat. Ad uigorē: Ad magnitudinē animi: ne eorum animi ſertia moles & tardi efficerentur. Præceptorū fidē

Ideſt bonus præceptor quod uerbis præcipit: re ipſa & exemplo cōfirmat: neque enim aliter fidē præceptis facere poſſet: niſi ipſa re probaret & uita: quod uerbis alios aſtringere nititur: ſoluerent oīa quæcūque traderet: ſi a præceptis uita ex aliqua parte diſſentiret: hic ergo quæ præcipiebat aliis eē faciēda prior ipſe ope cōprobabat. Patriā egreſſus. Dicimus egredior urbē & urbem: patriā & patriam.

Agregen-

Agriḡētū: Siciliae oppidū: uñ ſal agriḡētinus: cui Solino teſte longe alia eſt a cætero ſale natura: ut igni ipſoſitus reſoluat ſi aqua uel alteri liquori crepiter ueluti torreat cæterarū ſalinarū metalla quæque ſūt: aut agriḡētino aut cæturiſino proxima ſua fungunt cauū miniſterio: nā illic exculpunt.

Externa.

Eruſto Macedoniae more regi Alexandro nobiliſſimi pueri præſto erāt ſacrificati: e quibus unus thuribulo accepto ante ipſū aſtitit: in cuius brachio carbo ardens delapſus ē: quo & ſi ita utebatur ut aduſti corporis eius odor ad circūſtārium nares perueniret: tamē & dolorē ſilentio præſſit & brachiū immobile tenuit: ne ſacrificium Alexandri aut excuſſo thuribulo impediret: aut edito gemitu aures regias aſpergeret: Rex quoque paciētiā pueri magis delectatus hoc certius perſeuerantiā experimētū ſumere uoluit: conſueto enī ſacrificauit diutius: nec hac re eū a propoſito repulit: ſi huic miraculo Darius inſeruiſſet oculos: ſciſſet eius ſtirpis milites uinci non poſſe: cuius infirmam ætatem tanto robore præditam anima duertiſſet.

De philoſophie fructu.

St & illa uehemēs & cōſtans animi militia litteris pollēs uenerabilium doctrinæ ſacrorum antiſtes philoſophia: quæ ubi pectore recepta eſt hominū in honeſto atque in utili affectu depulſo totū in ſolidæ uirtutis munimento confirmat: potentiūſque moctu ac dolore refacit.

De Zenone eleate.

Næciam autē a zenone eleate qui quum eſſet in diſpiciēda rerum natura maximæ prudentiæ: inque excitandis ad uigorē iuuenū animis propoſitiſſimus præceptorū fidem exēplo uirtutis ſuæ publicauit: patriā enī egreſſus i qua frui ſecura libertate poterat: agriḡētū miſerabili ſeruitute obrutū petit tāta fiducia iḡenū

signa ad facies hominum uel deorum. Tirāno & phaleri: In nomine ipso emphasim facit: quia phalaris oīum crudelissimus fuisse traditur: delectabatur semper crudelioribus tormentis: unde ingeniosus ille atheniēsis faber nomine Perillus puras regi se maxime gratificaturum q̄ crudelissimus esset: nouū & infandum tormenti genus excogitauit: & illi pariter ondit: ut tauro aneo homines includerent: & subiecto igne fistulis quibusdā spiritū emittētes mugietis bouis uocē imitarent: quod tamen ipse inuentor primus expertus ē: teste Ouidio li. iii. de tristibus: dicit enī ut munus munere

pēs. Da precor ingenio mune
ra digna meo. Dixerat & phalaris: poena mirandae rector:
Ipse tuū pns ibue dixit opus.

Proximum quēq; Hoc ideo
facit ut regi desperationē excuteret. s. nominatis proximis
& fidelissimis eius & se destitutū eē intelligeret. Increpitans: Hoc modo miror igna
uiā uestram Agrigentini q̄ p
his quā tollero uos huic tirāno seruire decernitis. Cicero
li. ii. Tusculanarū quaestionū:
proponatur inquit zeno cleantes: qui perpeffus oīa potius q̄
cōscios delendae tirānidis idicaret.

Cicero

In eodem nominis philosophus.

Eiusdem nominis philosophus. Diogenes laertius de uita philosophorum discit a Valerio: nō enī duos fuisse zenones qui cruciati fuerit: sed unū seniores: nec duos tirānos: sed unū clearcum cuius tormenta superauit: ego aut hunc errorem de manasse credidit: quod & heraclides dicit: quod alii mordicus ei abscidisse aurē: ut Valerius: alii nasum ut Demetrius: alii neutrum factum eē dicunt: inter quos Antisthenes: sed linguam abscisam & dentibus contritam: in eius facie expuisse. Alii unū hanc oīa fecisse: & aurem siue nasum mordicus abscidisse: & cum omnino conscios coniurationis proferre cogeretur: linguam dentibus concisum in os tyranni conspuisse: quo facto ciues tyrānum lapidauerūt: & inde ortum ut hanc duo fecisse uiderentur atq; alterum pro altero positum: nam constat zenonē stoicum ad nonagesimū aetatis annum peruenisse: semper integrum & incolumem: ac sine morbo: & ut refert Appollinius cum abiret ex schola lapidem offendisse: digitum perfregisse: ac manu terram ferientem dixisse: ex niobe uenire: quid me uocas? & continuo se strangulatē interis: alii uero dicunt q̄ cum gingiuarum dolore laboraret: consilio medicorum se a cibo duos dies continēter abstinauit: quo facto ita conualuit: ut medici eum quo uis genere cibi permitterent uti: hic q̄ se factis in uita fuisse diceretur in ieiuniis persistens in edia cōsumptus est. De Elarco duce lacedaemon.

Diogene Laertius

ac morū suorū frētus: ut sperauerit & tirāno & phalari uel sanamentis ueritatem a se diripi posse. Postquā deinde apud illum plus cōsuetudinē dominatiōis q̄ cōsiliū salubritatē ualere animaduertit: nobilissimos eius ciuitatis adolefcētes: cupiditate liberada patriā inflāmauit: cuius rei cum indicium ad tirānū manasset: cōuocato in forū populo: torquere eum uario cruciatus genere coepit: subinde quārēs quos nā cōsiliū participes haberet: at ille nec eorū quēpiā nominauit: & proximum quemque ac fidissimū tirāno suspectum reddidit: increpitāsque agrigētinis ignauia ac timiditate effecit: ut subito mētis impulsu concitati phalarim lapidibus prosternerent. Senis ergo unius eculo impositi non supplex uox: nec miserabilis eiulatus: sed fortis cohortatio totius urbis animū fortunāque mutauit.

De alio philosopho Zenone.

Eiusdem nominis philosophus quum a crearcho tirāno de cuius nece cōsiliū inierat: torqueret supplicium pariter ac idicādorū gratia cōsciorū doloris uictor: sed ultioris cupidus esse dixit quod secreto audire eū admodū expediret: laxatoque eculeo postquam insidiis oportunū tempus animaduertit aurem eius morsu corripuit: nec ante dimisit q̄ & ipse uita: & ille corporis parte priuaretur.

De Anaxarcho.

Alis patientiae amulus Anaxarchus quum a tirāno cypriorum nicocreonte torqueretur: nec ulla uinhibere posset cum quominus amarissimorum

cisse: & aurem siue nasum mordicus abscidisse: & cum omnino conscios coniurationis proferre cogeretur: linguam dentibus concisum in os tyranni conspuisse: quo facto ciues tyrānum lapidauerūt: & inde ortum ut hanc duo fecisse uiderentur atq; alterum pro altero positum: nam constat zenonē stoicum ad nonagesimū aetatis annum peruenisse: semper integrum & incolumem: ac sine morbo: & ut refert Appollinius cum abiret ex schola lapidem offendisse: digitum perfregisse: ac manu terram ferientem dixisse: ex niobe uenire: quid me uocas? & continuo se strangulatē interis: alii uero dicunt q̄ cum gingiuarum dolore laboraret: consilio medicorum se a cibo duos dies continēter abstinauit: quo facto ita conualuit: ut medici eum quo uis genere cibi permitterent uti: hic q̄ se factis in uita fuisse diceretur in ieiuniis persistens in edia cōsumptus est. De Elarco duce lacedaemon.

loquitur libro. ii. capitulo. ii. Lassato: Pro ipse lapsatus ab equuleo.

Alis patientiae amulus anaxarchus: Anaxarchus diomedis simrnei ut quidam dicunt: ut alii uero Methodorichii auditor olimpiade centesima & uigesima uiguit hic etiam cum

Alexandro congressus est: & de rerum natura apud eum acutissime disputans in eius familiaritatem se facile insinuauit: habuit Hicocreontem cypri tyrannum acerrimum inimicum: cuius odii principium inde ortum est: q̄ cum anaxarchum Alexander in conuiuio aliquando interrogasset: quid nam de coena illa sentiret: cuncta magnifice iquit o rex: uerum oporteret iam Satrapae cuiusdam caput apponi nicocreontem semper intuens: quo ille indignatus post Alexandri mortē: cum Anaxarchus naui forte ueheretur diuinitusque cypro appulisset: ab illo captus crudelibus poenis affectus est: nam eum tyrannus malleis ferreis cadi iussit: hinc illud celebre dictum geminasse dī rūde: unde Anaxarchi sacculum: nam Anaxarchum nihil teris: pro sacculo corpus intelligebat

pro Anaxarcho ipsius animam interiorem; Cicero libro. ii. tusculanarum de Anaxarcho demetri-
co cogites qui tum cypri in manus timocreonis regis icidisset; nullum genus supplicii depræcatus
est; nec recusauit; sunt qui dicunt: hunc præcisam linguam in os tyranni conspuisse. Inuicem; Vicif-
sim; quia sicut ille tormentis ita hic maledictis. Multorum aures; Deplorat quodammodo Anaxar-
chi fortunam. Attonitas habuerat; Obstupefecerat. Terræ conditionem; Quomodo constituta
sit. Ambitum maris; Quod terras ambit. Syderum motus; Quia alia sydera alium cursum ha-
bent. Totius deniq; mundi.
Id est cœli; & græce dixit; nam
ο κοσμος mundus & cœlū
dicitur.

N Theodoro
quoq; uiro. Cō-
iuratio in tirā-
ni caput facta i
dicatur p Calo-
nem quendam

æqualem hieronymi; etiam i-
de a puero in omnia familia-
ria iura assuetum: iudex unū
ex coniuratis Theodori a quo
ipse nominatus erat; nomina-
re potuit: qui comprehensus
exemplo traditusq; andromo-
doro torquendus; de seipso ha-
ud cunctanter fassus; confcios
celabat; postremo cum omni-
bus intollerandis humanæ pa-
cientiæ cruciatibus lacerare
uictum malis se simulās auer-
tit a consciis in insōtes inditiū
thrasonem etiam auctore con-
siliū mentitus; nec nisi tam po-
tenti duce confisus rem tantā
ausuros fuisse; nominabant at
eos quorum capita uilissima
genti inter dolores gemitusq;
occurrerunt; maxime animo
tyranni credibile idiciū Thra-
so nominatus fecit; itaq; ex tē-
plo traditur ad supplicium ad-
iectiq; poenæ cæteri iuxta iſo-
tes; tum sociorum nemo; dum
consciis consilii diu torquere
tur; aut latuit; aut fugit; tantū
illis in uirtute ac fide Theodori fuit fiduciæ; tantumq; ipsi Theodoro uirium ad archana occultā

Fidicule

Solius

da Fidiculas. Neros & cordas tortiles quibus tormēta dantur; est enim diminutiuum a fidis.
Laminas; Scilicet ferreas. Extinxit priusq; efficeret; Scilicet candentes & accensas. Satellitē
in quo totius dominatio summa quasi quodam cardine uersabatur; falsa cri-
minatio inquinando; fidum lateri eius custodem eripuit; be-
neficiūq; patientiæ non solum quæ occulta fuerunt texit; sed
etiam tormenta sua ultus est; quibus Hieronymus dum inimi-
cū cupide lacerat; amicum temere perdit. Apud idos uero paci-
entiæ meditatio tā obstinate usurpari credit; ut sint q; oē uitæ
tempus nudi exigant modo caucasi montis gelido rigore cor-
da Fidiculas. Neros & cordas tortiles quibus tormēta dantur; est enim diminutiuum a fidis.
Laminas; Scilicet ferreas. Extinxit priusq; efficeret; Scilicet candentes & accensas. Satellitē
in quo totius dominatio summa quasi quodam cardine uersabatur; falsa cri-
minatio inquinando; fidum lateri eius custodem eripuit; be-
neficiūq; patientiæ non solum quæ occulta fuerunt texit; sed
etiam tormenta sua ultus est; quibus Hieronymus dum inimi-
cū cupide lacerat; amicum temere perdit. Apud idos uero paci-
entiæ meditatio tā obstinate usurpari credit; ut sint q; oē uitæ
tempus nudi exigant modo caucasi montis gelido rigore cor-

maledictorum uerberibus inuicem ipse torqueret: ad ultimū
amputationem linguæ minitanti: non erit inquit effoeminate
adolescens hæc quoque pars corporis mei tuæ ditionis: proti-
nusq; dentibus abscisam & comanducaram linguā in os eius
ira patens expuit: multorū autem aures illa lingua & in primis
Alexandri regis admiratione sui attonitas habuerat: dum ter-
ræ conditionem: ambitum maris: syderum motus: totius deni-
que mundi naturam prudentissime & facundissime exprom-
psit: pene tamen occidit gloriosius q; uiguit: quia tam forti fi-
ne illustrem professionis actum comprobauit: Anaxarchique
non uitam modo deseruit: sed mortem reddidit clariorem.

De Theodoro.

N Theodoro quoq; uiro grauissimo Hierony-
mus tyrannus tortorum manus frustra fatigauit:
Rupit enim uerbera: fiduculas laxauit: soluit leu-
leū: laminas extinxit priusq; efficeret; ut tyrannici-
dii consciis indicaret. Quinetiā satellitem in quo totius do-
minatio summa quasi quodam cardine uersabatur: falsa cri-
minatio inquinando: fidum lateri eius custodem eripuit: be-
neficiūq; patientiæ non solum quæ occulta fuerunt texit: sed
etiam tormenta sua ultus est: quibus Hieronymus dum inimi-
cū cupide lacerat: amicum temere perdit. Apud idos uero paci-
entiæ meditatio tā obstinate usurpari credit: ut sint q; oē uitæ
tempus nudi exigant modo caucasi montis gelido rigore cor-

enim pluebat uere; incipiente: iuniorem uero in altero pede stantē lignum tricubitale ambabus manibus sublatum: sustentare; pede autem iam defesso iussu in alterum immutare: atq; ita quotidie perseverare: ex his continentiores iussu fuisse iuniorem: qui cum aliquamdiu regem secutus fuisset: domum reuersus est & eo relicto iussit siquid uellet ad se ueniret. Alterū usq; ad extremum secutum & uestem & uitam apud regem immutasse: & cum a quibusdam increparetur respondisse: q. lx. exercitationis annos compleisset quos promiserat Alexandrum filius eius dōa plurima dedisse: de his quoq; Plynius libro. vi. naturalis historie: & Lucanus libro. iiii. mentionem facit. Cicero libro. v. tusculanarum questionum iquit que barbaria india uastior & agrestior: in ea tamen gente primū hi qui sapientes habentur mihi aetatem agunt & caucasi uiues: hyemalemque uim perfecte sine dolore: cunq; ad flammā se implicauerint siue gemitu adurūt gymnosophistae adeo sibi patientiam quasi propriā uendicant: ut uitam suam nudī semper ducant: unde etiā gymnosophiste dicuntur: q. nudi philosophentur ut supra diximus. Durantes: Dura redentes. Modo flammis sine: Aut quia ut diximus harenis feruentibus perpetem diem alternis pedibus insistant: aut quia gymnosophistae cum diu se satis uixisse arbitrarentur istructo rogo uiui comburi paciebantur. Legitur etiam de socrate: apud Aulungelium li. ii. capitulo. i. q. stare solitus esset pertinaci statu per diem atq; pernoxia somno lucis ortu ad solem alterum orientem: i conuiuens immobilis iisdem uestigiis & ore atq; oculis eundem locum directis cogitabundus tanq; quodam secessu mentis atq; animi facto a corpore: temperantia quoq; fuisse eum tanta traditū est ut omnia uitae suae tempora ualitudine in offensa uixerit.

pora sua durantes: modo flammis sine ullo gemitu obliuiscuntur: atq; haud parua his: haud nulla gloria contemptu doloris acquiritur: titulusq; sapientiae datur: haec e pectoribus actis: & eruditio orta sunt.

De quodam seruo.

Iud tamen non minus admirabile quod seruilis animus coepit. Seruus barbarus Asdrubalem: quod dominum suum occidisset: grauer ferens subito aggressus interemit. Quumque comprehensus omnimodo cruciaretur: loeticiam tamen quam ex uindicta ceperat in ore constantissime retinuit. Non ergo fastidioso aditu uirtus excitata ingenia uiuida ad se penetrare patitur. Neque haustum sui cum aliquo personarum discrimine largum malignum ue praeber: sed omnibus aequaliter exposita quod cupiditatis potius quam quid dignitatis attuleris aestimat: ique captu bonorum suorum tibi ipsi pondus examinandum relinquit: ut quantum subire animo sustinueris: tantum tecum auferas: quo euenit: ut & humili loco nati ad summam dignitatem consurgant: & generosissimarum imaginum foetus i aliquod reuoluti dedecus: acceptam a maioribus lucem in tenebras conuertant: que quidem planiora suis exemplis redduntur: ac prius de his ordiar: quorum in meliorem statum facta mutatio: splendidam relatu praeber materiam.

de his quoq; Plynius libro. vi. naturalis historie: & Lucanus libro. iiii. mentionem facit. Cicero libro. v. tusculanarum questionum iquit que barbaria india uastior & agrestior: in ea tamen gente primū hi qui sapientes habentur mihi aetatem agunt & caucasi uiues: hyemalemque uim perfecte sine dolore: cunq; ad flammā se implicauerint siue gemitu adurūt gymnosophistae adeo sibi patientiam quasi propriā uendicant: ut uitam suam nudī semper ducant: unde etiā gymnosophiste dicuntur: q. nudi philosophentur ut supra diximus. Durantes: Dura redentes. Modo flammis sine: Aut quia ut diximus harenis feruentibus perpetem diem alternis pedibus insistant: aut quia gymnosophistae cum diu se satis uixisse arbitrarentur istructo rogo uiui comburi paciebantur. Legitur etiam de socrate: apud Aulungelium li. ii. capitulo. i. q. stare solitus esset pertinaci statu per diem atq; pernoxia somno lucis ortu ad solem alterum orientem: i conuiuens immobilis iisdem uestigiis & ore atq; oculis eundem locum directis cogitabundus tanq; quodam secessu me-

Cicero

ris atq; animi facto a corpore: temperantia quoq; fuisse eum tanta traditū est ut omnia uitae suae tempora ualitudine in offensa uixerit.

Iud tamen seruus barbarus. Barbarus quidam Asdrubalem ob iram interfecti ab eo domini palam obruncat: comprehensusq; a circumstantibus: haud alio: q. si euasisset uultu tormentis quoq; cum laceraretur eo fuit habitu oris ut superante laetitia dolores ridentis etiam speciem prebuerit. Iustinus in fine suorum epitomatum ubi de laudibus hispaniae loquitur. Saepē tormentis inquit pro silētio rerum creditarum i mortui: adeo illis fortior taciturnitatis cura q. uitae celebratur: eadem etiam bello puniuntur: adeo illius patientia: qui ultus domini inter tormenta risu exultauit: serenaq; laetitia crudelitatem torquentium uicit. Omnimodo cruciaretur: Omni genere supplicii. Constantissime retinuit: Quia semper ridebat. Non ergo fastidioso: Ergo inquit uirtus non fastidit quemq; cuiusque conditionis sit ad se penetrare. Viuida ad se penetrare patitur: Feruida & uiuacia, nam segnis contrarium est uiuido: unde & quasi sine igne dicitur. Cum aliquo personarum discrimine. Non facit uirtus sicuti personarum receptores qui magnos & dignitate praestantes admittunt: humiles uero & abiectos reiciunt. Malignum ue praeber: Angustum ut sub luce maligna. Inque captu bonorum suorum tibi ipsi pondus examinandum relinquit: Tibi inquit curam relinquit: quantum ex ea cape uelis: tātūq; tecū semp habear: quātū tui animi magnitudo cōplexa fuerit: nec eiusmōi ē uirtus: ut his se qdē totā pbeat: illis p exigua pte cōcedat sed eq̄liter se oibus exponit: nā si magni animi fueris ut ex ea te multū capere posse cōfidas multū tibi ex se auferre pmittit: q. si pusilanimus fueris par ex ea cōsequeris: unde extat carmē. Nobilitas sine mente ruit: sapientia uiles: Eleuat haud uirtus refugit qdē q. sequet. Splēdidā relatu: Nā oēs libēter audiūt eos q. ex humili loco nati sunt ad summū dignitatis gradum euasisse: & ita nō ex abrupto transitū facit ad sequēs capitulū.

Liuius

L N cunabula Tulli hostilii agreste tugurium coepit: Constat Tullum hostilium tertium romanorum regem humili loco natum in casa pastoris fuisse educatum: hunc Liuius dicit nepotem fuisse illius hostili qui fortiter pugnans aduersus sabinos in lacum curtiū lapsus est: qui deinde locus hostilius dictus est. Dionysius plurimum dissentit a Valerio: nam in principio l. iii. hunc ex genere hoste & opibus potentem fuisse ostendit: dicit enim Numa Pompilio mortuo factus iterum senatus reipublicae dominus: in eodem genere regiminis nec inuito populo permanendum censuit: constituitque iterum ex senioribus in praefinitum quaedam dierum numerum praefuturos uerbi inter reges a quibus deinde is, quem populus omnis praetulit: Tullus hostilius rex dictus est: eius autem genus hoc fuit: ex urbe Medulia: quam ab albanis conditam romulus foedere suscipiens: romanorum coloniam fecerat: uir quidam generosus & opibus pollens Hostilius nomine: romam commigrans uxorem ducit ex genere sabinorum: Seruiliū filiam: eam ipsam quae gentilibus suis foeminis bello Sabino consuluerat legatione suscipiendam pro uiris ad patres: quaeque etiam uisa erat conciliandorum ducum causa fuisse praecipua: hic igitur uir multis in bellis sub romulo militans claris editis facinoribus bello sabino interit filium relinquens unicum se pelitur quae a regibus in optimo fori loco: uirtutem eius testantur tituli in praescriptione dignatus ex hoc autem filio uiro facto & illustrem ducentem foeminā Tullus hostilius est genitus: uir promptus & alacer qui rex deinde creatus est: cum suffragiis ciuilibus de eo latis ex lege: tum uero Numae secundis auguriis firmante quae populo uisa erant & cetera.

Imperium romanum rexit: Quia eius auus se bello sabino fortiter gessit: rex romanae creatus est. Duplicauit: Quia omnem populum albanum romam traduxit euersis moenibus & solo prostratis haec causa fuit: quod bello fidei nati infidi fuerunt populo romano. In altissimo maiestatis fastigio fulsit: Quia iam senex animum religionibus adiecit: quo antea nihil minus ad regnum pertinere putauerat. Tarquiniū ait: hic est tarquinius priscus a quo superbus deinde natus est. Exactum: Ciuitate eiectionem nam exigere inter alia significata & expellere significat: unde Terentius: spectanda an exigenda sint fabulae: huius autem expulsiōis causa fuit: quod pater tyrannidem epuli fugiebat.

Dionysius.

Exactum: Dionysius libro. iii. Non exactum sed sponte discessisse dicit: cum multarum ex mercatura pecuniarum dominus factus esset: nam occupante inquit corinthum seditione & instante brachiadis tyrannide cum haud tutum uideretur sub tyrannide uiuere hominem praesertim multa possidentem: eumque ex familia factionis optimatum compositis rebus suis quas cumque erat ferri possibiles corintho soluens profectus est: habensque amicos multos ex etruscis & bonos propter continua commercia: maximeque tarquinius urbe magna aliquando & foelici domum sibi ibi construit: & uxorem genere illustrem ducit & cetera. Fastidiendum quod mercatore genitum: Contemnendum uero li conditione hominem. Erubescendum quod etiam exule demarato natum patre: Quod filius exulis regnauerit romanae: nam huius pater: Demaratus exul patria se ad tranquinos contulit: & ibi duxit uxorem ex qua Aruntem & lucumonem genuit. Aruns grauida uxore relicta mortem obiit ante patrem suum qui haud ita multo post cum diem suum obiturus esset ignorans nurum ferre uentrem immemor in testando nepotis solum locumonem reliquit heredem & puero in nullam fortem bonorum nato. Egerio cognomen inditum est: Lucumo cum omnium bonorum haeres relictus in summis diuitiis esset uxorem nobilem duxit: tanaquilem: quae cum uirum suum tarquinius non satis pro dignitate honoratum esse uideret migrandi romam consilium dedit uiro ubi omnis repentina ex uirtute nobilitas: fieret & cum ad ianiculum uentum esset carpento sedenti cum uxore aquilia suspensis demissa leniter alis pileum aufert: superque carpentum cum magno clangore uolitas rursus ueluti ministerio diuinitus missa capiti reposuit: id omne locuta dicitur Tanaquil accepisse: & continuo uirum complexa alta sperare iussisse: hic igitur cum beneficiis multorum sibi ciuium beniuolentiam conciliasset eo usque percessit: ut in summam athenis regis familiaritatem ueniret: a quo liberorum etiam tutor institutus est: & post mortem Anci regnum interceptum.

Demaratus

De his qui humili loco nati clari euaserunt.

Capitulum. III.

De his qui infimo loco nati clari

euaserunt. Capitulum. III.

L N cunabula T. hostilii agreste tugurium coepit: eiusdem adolescentia in pecore pascendo fuit occupata: ualidior aetas imperium romanum rexit & duplicauit. Senectus excellentissimis ornamentis decorata in excellentissimo maiestatis fastidio fulsit: uerum & si Tullus magnis & admirabilis incrementi: domesticum tamen exemplum est. Tarquinius autem priscum ad romanum imperium occupandum fortuna in urbem nostram aduexit: alienum: quod exactum: alieniorem quod ortum corintho: fastidium quod mercatore genitum. erubescendum quod etiam exule demarato natum patre. Ceterum tam prosperum conditionis suae cultum industrius pro inuidioso: gloriosum pro inuiso reddidit.

Dilatauit: prorogauit: nā fabinos bello superauit: & eis collatiam ademuit: & quicquid agri citra collatiam erat: omnemq; latinum nomen domuit: & multas latinorum ciuitates populi romani imperio subegit uidelicet apiolas: corniculum: ficulneam: cameriam: crustomnium. Cultum deorum nouis sacerdotiis: quia augurum collegium summo in honore haberi uoluit: adeo ut nihil priuatum uel publicū ageretur nisi prius captatis auspiciis: quod inde factum est: quia cum uellet curiis a Romulo institutis nouas addere curias nautius augur id nisi diis prius per auguria consultis fieri

dilatauit enim fines romani populi: cultum deorum nouis sacerdotiis auxit: numerum senatus amplificauit: equestrem ordinem uberiorem reliquit: quæq; laudum eius consummatio est præclaris uirtutibus effecit: ne hæc ciuitas poenitentia ageret: q; regem de finitimis potius mutuata eēt: q; de suis legisset.

De Tullo Seruio rege.

IN Tullo uero Seruio fortuna præcipue uires suas ostendit. Vernam huic urbi natum regem dando cui quidem diutissime imperium obrinere: quater lustrum condere: ter triumphare cōtigir: ad summam autem unde processerit: aut quo perueniret statua ipsius titulus abunde restatur: seruili cognomine, & regia appellatio ne perplexus.

De Varrone.

MIro quoq; gradu Varro ad consulatum ex macellaria patris taberna conscendit: equidem fortuna parum duxit: sordidissimæ mercis capturis soluto duodecim fasces largiri: nisi etiam Lucium Aemilium Paulum dedisse collegam: atq; ita se in eius sinum infudit: ut cum apud canas culpa sua uires populi romani exnaussisset: paulum quoq; qui prælium committere noluerat: occidere pateretur: illum in urbem incolumē reduceret: quin etiā senatum gratias ei agentem: quod redire uoluisset: ante portas

Eduxit: excuditq; ut grauissimæ cladis auctor i dictatura deferretur.

De M. perpena.

On paruus consulatus rubor Marci perpena: utpote qui consul antequam ciuis: Sed in

Mpellatum eē principem i Corniculo ciuitate: & probat hunc non seruum fuisse: nec serua natum. Iro quoq; gradu Varro: quam humili loco hic sit natus ostendimus in capitulo de neglecta religione: cum igitur fauore plebis: patribus ne quicquam resistentibus consul creatus esset cum L. Paulo grauissima clades illa tantopere celebrata a scriptoribus apud canas apulia uicum fuit romanis illata cuius causa & auctor fuit: hic Terentius Varo. Macellaria patris taberna conscendit equidem fortuna parum duxit: non laena: sed ubi obsonia uendebantur a Marcello quodam qui cum patriam prodere uoluisset: damnatus est a capite punitus: ædes eius solo adequata: in area ubi ædes fuerant uendi coeperunt obsonia. Capturis soluto duodecim fasces largiri nisi etiam L. Aemilium Paulum dedisset collegam atque ita se in eius sinum infudit: quæstibus hæc captura dicitur. Excuditq; expressit traslatio a fabris qui ferrum euentes in cuspiam instrumenti formam efficiunt.

On paruus consulatus rubor Marci perpena utpote qui consul antequam ciuis: hic græcus fuit: & in urbem peregrinus uenerat: deinde cum se gratiosorem patribus fecisset: & magnas opes comparasset: eo processit res ut cum comitia haberentur: ausus fuit petere consulatum: quem etiam obtinuit multa hic rei militaris documenta dedit: adeo ut prius poene consul quam ciuis missus gratia Aristonicum fuit: ut supra diximus: nam Aristonicus rex Eumenii filius asiam Attali regis toto populo romano legata occupauerat aduersus quē P. licinius crassus & idē pōtifex maximus: qd nūq; antea factū fuerat: cū exercitu missus: q; rē in foelicitate gessit: & p insidias interceptus occubuit: postea uero

posse negabat. Rex uero eius arti fidem eleuans: consule inquit aues fieri ne possit: quod animo concipio: quod cum ille captatis auguriis fieri posse respondisset: cape inquit hanc cotem eamq; nouacula dissite. At ille incontanter accepit: ac secuit: tunc rex coepit & arti fidem & auguriis honore maximum adhibere. Numerū senatus: quia centum patres adiecit ordini senatorio: qui nūmorum gentium appellati.

Equestrem ordinem uberiorem reliquit: quia cēturias institutas a Romulo auxit: ut in tribus cēturiis mille & trice requites essent.

IN Tullo uero serui tota historia repetenda quæ in primo libro dicta est in capitulo de prodigiis: fuit autem

secundum fabulas ut diximus Vulcā filius & chrysiæ. Vernam: seruū ex ancilla natū. Plinius de uiris illustribus feruius tullus inquit: publici corniculani & chrysiæ captiue filius cum in domo Tarqni prisci educaretur flāmæ species caput eius complexa est. Titulus ipsius statuae: quia ita inscriptus est. Seruii tullii regis romani statua. Seruili cognomine: quia dicit seruū quod a seruo nomen habuit: quis l. i. dicat patrē huius seruū ap-

Plinius

Macellū

M. perpennam exercitum aduersus hunc Aristonicum duxit: & eum superatum in deditioem accepit: ac de illo triumphauit. deinde cum sertorius hostis patrie iudicatus fuit hic socius eius fuit: Pompeius & Metellus consules aduersus sertorium in hispaniam cum exercitibus missi sunt: ubi cum sertorius omnibus fere praeliis uictor euasisset ad ultimum. pditione suoq; occidit: cuius pditionis princeps fuit. M. perpenna: qui deinde successit ei: & cum Pompeius intelligeret: se rem habere cum uno duce: & longe inferiore sertorio: sex cohortes obiecit ei: quae tanquam pabulatui irent: per agros euagarentur: & spem bene gerendae rei perpennae facerent: quod etiam ita euenit: nam ubi cohortes romanas pallantes per agros animaduertit eas toto cum exercitu inuasit quae fugam simulantes perpennam cum exercitu suo ad insidias pertraxerunt: ubi cum milites utrum perpennam ad Pompeium deduxissent: cum lege papia interfici iussit: utpote quod hostis patrie iudicatus esset.

Namque patrem eius illius nihil ad se pertinetia: benedico M. perpennae lege papia Pompeium interfici iussit: cum patrem illius iudicio sabelli tribuni plebis damnatum: se ciuem romanum: & ciuis romani iura usurpantem in pristinas sedes

redire cogerunt. In pristinas sedes: in gratiam. Nomen adumbratum: translatio a pictoribus: qui primo quidem formam imaginis adumbrant: deinde coloribus illam distinguunt: & sic in imaginem redigunt adumbrare proprie est alicuius rei formam inducere: ergo nomen adumbratum: quia principia quidem M. perpennae summae claritati & gloriae formam induxerunt: sed exitus formam illam adumbratam in ueram splendoris imaginem exprimere non potuerunt. Falsus consul: quia cum ciuis non esset consul esse non debuit. Caliginis simile imperium caducus triumphus: id est caducum & obscurum: quemadmodum

est caligo: quam cum sol uehementior impulerit: eam continuo dissipat. Arci uero porcii catonis. Ply. de uiris illust. M. porcius cato genere tusculanus. A. Valerius flacco romam sollicitatus tribunus militum in Sicilia: quaestor sub Scipione fortissimus & praetor iustissimus fuit: in praetura Sardiniam subegit: ubi ab Ennio graecis litteris instructus consul celtiberos domuit: & ne rebellare possent: litteras ad singulas ciuitates misit: ut muros dicerent: cum unaqueque sibi soli impari putaret: fecerunt. Si riaco bello tribunus militum sub M. Attilio galabrione occupatis thermophylagis iugis praesidium hostium depulit. Censor L. flaminium consulem senatu mouit: quod ille in gallia ad cuiusdam scorti spectaculum eiectionem e carcere in conuiuio iugulari iussisset: basilicam suo nomine primus fecit: matronis ornamenta erepta opia lege repetentibus restituit: accusator assiduus malorum: galba octogenarius accusauit: ipse quadragies quater accusatus gloriose absolutus carthaginem delenda censuit: imago huius athenis gratia produci solet. Plutarchus dicit hunc genere tusculanum fuisse: & priusquam ad militiam atque reipublicae conferret in agro paterno circa Sabinos uixisse: cuius cum maiores prius ignobiles esse uiderent ipse Cato. M. patrem ut uixit bonum fortem ac in re militari uersatum efferret laudibus Catonem etiam pro auum saepenumero praemiorum honore ab imperatoribus laudatum: & quinque bellantiu equorum: quos inter dimicandum amiserat praecium fortitudinis suae testimonium a populo sibi restitutum refert: cum ex more romani eos qui generis gloria carentes a se ipsis initium caperent nominis sui nouos homines quemadmodum & ipsum Catonem appellarent: ipse ad gloriam quidem magistratus se nouum esse: rebus uero gestis ac uirtute maiorum uetustissimum praedicabat. principio autem tertio nomine: non Cato sed priscus uocabatur. consequenti tempore Cato ei uirtutis cognomentum extitit. nam romani eo in quo multarum rerum usus ac experientia sit Catonem nominant. Haec Plutarchus in uita Catonis. Incrementa principia: ita quidem M. perpennae egregia fuere primordia: exitus minus probabiles habuerunt: sed M. porcii catonis uitae totius tenor idem extitit. Tusculi: municipii romae. Monumenta historiae: nam librum de originibus edidit: uidelicet de quacunque familia romana: unde originem habuerit: & quid a quaque gente accepit roma. Idem summus orator fuit. Horatius in poetria: Tum lingua catonis & omni sermone patrium ditauerit. Et Cicero libro de oratore tertio quod inquit Marci catoni praeter hanc politissimam doctrinam transmarinam atque aduenticiam defuit: nam quia ius civile non didicerat: causas non dicebat: aut quia poterat dicere ius negligebat. aut utroque in genere & laborauit & praestitit: non propter hanc ex priuatorum negotiorum collectam gratiam traditor in republica capeffenda: nemo apud populum fuit fortior: nemo melior senator: & idem optimus imperator: denique nihil in hac ciuitate temporibus illis sciri disciue potuit: quod ille non tum etiam inuestigauerit & sciuerit: tum etiam conscripserit. & cetera.

De Marcio Porcio catone. Arci uero porcii catonis incrementa publicis uotis expetenda fuerunt: quod nomen suum tusculi ignobile roma nobilissimum reddidit: ornata sunt. n. ab eo

Plynius

Cato

Cicero

S Ad iuta disciplina mil. quia bello omnē ferme hispaniā ipio populi Ro. subegit ductu & auspiciis suis. Aucta: quia in ordinē senatoriū electus. Prorogata: ppagata. Posterior Ed ut roma. exter. iūga. Socrates nō solū: hic fuit athenien. ortus: q. Vticēsis dictus ē. sis p̄hus clarissimus ex pago alopocēsi: filij Sophronisii marmorarij & pharanetæ obste- tricis: fuitq; ut qdā ferūt anaxagoræ primū auditor: deinde archelai: cui successit i scho- la. hic animaduertentes speculationis naturalis nullū fructū eē: q̄tū ad cōmoda uitæ spe-

sacra latinarum litterarum monumenta: adiuta disciplina mi-
litaris: aucta maiestas senatus: prorogata familia: in qua maxi-
mum decus posterior est ortus Cato.

Externa exempla. De Socrate.

Ed ut romanis externa iungamus: socrates non so-
crates non solum hominum consensu: uerū etiam
apollinis oraculo sapientissimus iudicatus: Phana-
rete matre obsterice & sophornisco patre marmo-
rario genitus ad clarissimum lumen gloriæ excessit: neq; imeri-
to. nam cum eruditissimorum uirorum ingenia in disputatiōe
cæca uagarentur: mensurasq; solis & lunæ & cæterorum syde-
rum loquacibus magisq; certis argumentis explicare conarent̃
torius etiam mundi ambitū cōplecti auderēt: primus ab his in-
doctis erroribus abductū animū suū in intima cōditionis hu-
manæ: & in secessu pæctoris repositos affectus scrutari coegit:
si uirtus per se ipsam estimetur: uitæ magister optimus.

De Euripyde & Demosthene.

Quam matrē euripydes: aut quē patrē Demosthe-
nes habuerit: ipsorū quoq; sæculo ignotum fuit.
Alterius aut matrē olera: alterius patrem cultellos
uendicasse pene omnium doctorum litteræ loquū-
tur: Sed quid aut illius tragica: aut huius oratoria ui clarius?

riliter suscipiens saluum reddidit fugientibus atheniensibus uniuersis in bello nauali uicit: uictor-
riāq; alcibiadi cōcessit: quē ipse teste aristipo suis manibus armauerat: de quo alia dicemus in cap. de
sapienter dictis. Cū eruditissimoz: cū cæteri phi in cognitione naturali tēpus tererēt: primus ipse
relicta naturali morē phiā in qua hoīs rōnē bñ recteq; uiuendi specularent̃ inuenit. Mensurasq; so-
lis. i. magnitudinē solis: lunæ & cæteroz syderū. Solis: quē alij duplo: alij triplo terra maiore dicūt
lunā æque magnā ac terram dicunt. magis loquacibus quibusdā cōiecturis ducebant̃: q̄ certis ratio-
nibus: ut de his rebus disputarent. Intima. s. partē: uidelicet animo. Repositos affectus: irascibile
concupiscibile: rationalem: ex quibus quasi fontibus oēs animi perturbationes deriuantur.

Quam mater euripydes: constat hanc in familiaritatem socratis maximā & iura uenisse:
adeo ut sint qui dicant Socratē fuisse: qui scripsit tragoediā Euripydis. Syropus etiam
dicit Euripydis linguam Socratē fuisse: & aristophanes dicit Socratē fuisse Euripydē:
hæc historia notabit in capitulo de fiducia. Demosthenis patrē Plutarchus Demosthe-
nem nominatū fuisse dicit: illūq; teste Theopompo historico uirū pbū & honestum
Macheropium cognominatū ab officina gladiorū quā athenis egregiā multisq; artifi-
cibus seruīs instructum habebat: quod & luuenalis affirmat in satyra oibus in terris: cū dicat: Quē
pater ardentis massæ fuligine lippus. a carbone & forcipibus gladiorū: paratē icude & luteo uulcano
ad rhetora misit. Matrem uero eius Eschines tradit ex barbara muliere & atheniensi quodam exu-
le patam. Id uerum sit necne incertum est. nam ad falsam calumniam id obiectum Demostheni ab
emulo putatur. fuit aut̃ Demosthenes orator omnium maximus: ut sub oratoris nomine apud græ-
co: Demosthenes intelligatur: sicut apud nos Cicero. & constat quidem paruum admodū orphanū
fuisse: qui cum se a tutoribus suis deceptum fuisse cognosceret: statuit omnino artem oratoriā asse-
qui plenissime: ut ab his ius suū aliquādo reposceret: sed quā a natura suo pposito habebat aduer-
sa quæ tñ studio & industria supauit: ut in ca. de industria dicemus. Quā matrem: Teopompus teste
Gelio dicit Euripydis matrē olera uendentem quottidianū sibi uictū miserabiliter quæritalle.

Socrates

Iuuenalis

Cicero

Equitur duplicis promissi pars; sequitur inquit pars pmissa: in qua de his qui a maioribus suis degenerauerunt tractadū est. Adopertis. scilicet posteris patefactis. Degenerauerunt; alieni facti sunt. Portēta: quasi portenta. quā n. cōtra naturā sunt portenta dicuntur. Nobilia: quia a nobilissimis parentibus nati sunt. Paruulo admodū regis antiochi. Scimus quomō. L. Scipio frater superioris aphricani consul sortitus sit puinciam Asiam: ut bellū aduersus antiochū quæreretur: quā senatus eo libētius cōcessit: quo fra-

ter Aphricanus ultro pollicitus est se in asiā iturū illi legatū. Ergo Scipione & Aphricano fratribus exercitū traiciētibus in asiā: nūci uenerūt de bellatū utrinque esse. a terra quippe ab Artilio regulo: mari autē ab amilio. Primo igitur aduētū eorum legatos pacē perentes Antiochus ad eos mittit: pecunia re donū aphricano ferentes filium eius: quē rex paruulo nauigio traiciētem ceperat: hūc autē regis mulieribus donatū ad patrē remisit. pax regi data parte prouinciā adempta usque ad mōrē Tauri. Altero. patre qui aphricanus cognominatus ab oppōsa aphria. Altero. paruulo: quā asiaticus dictus est a recuperata asia. Præcariū: quā præcibus obtinet. & ē uerbum iuris. Deorum hominumque: quā curru triūphās uectus est in capitolum: ubi dii & homines illum intuebantur.

Dem praturæ petitor hic & Cithereus qui scriba patris eius fuerat cōpetitores erant

Cithereus

praturæ: quā cū in campū martium uenisset: honore scribæ Cithereus Scipionis prælatus ē. sed hic motus reuerētia quā patris eius cuius scriba fuerat: cōcessit illi praturā: quam tñ cognati eius administrare nō sūt passi. Diximus Regulū aduersus regiā classē antiochi fortiter pugnassee: admionensem rhodis iuantibus Aphricani filius captus ab antiocho patri remissus ē. Maculis sordibus uitioque ignatā sic p cōcessione quasi turpiter. Sellā: currule poneret ut ius diceret.

Ge. Qu. fabii maximi: hic fuit qui aduersus Allabroges & Bituitum Auernorum regem secundum quosdam foelici pugna dimicauit. nam uiginti milia hostium ea pugna caesa dicuntur. & cum Bituitus romam uenisset: ut senatui satisfaceret: hoc est ut se excusaret: quā a se bellum illud non esset ortum: & propterea sibi ignosci & pacem dari peteret: Albam missus traditus est in custodiam. & cum secundum pacem nō uideret: filiū eius Congo neciatum in imperio esse: ne motum aliquem in prouincia concitaret: ipse quoque romam accitus est. Valerius tamen libro ultimo capitulo sexto de perfidia dicit hunc regem Bituitum non a Fabio uictum: neque sponte romam uenisse: sed a G. Domitio perfidia captum: & Romam missum fuisse: quod factum senatus nec probare nec rescindere uoluit: sed regem Albam custodiæ causa relegauit: quod si sic est Fabius rem tantum cum allabrogibus habuit. Allabrogis & ciuis & imperatoris clarissimi: qui allabroges uicit. Perditam: corruptam: sceleratam.

De his qui a parentibus claris degenerauerunt. Capitulum. V.

Equitur duplicis promissi pars: adopertis illustriorum imaginibus reddenda: quando quidē sūt referendi: qui ab earum splendore degenerauerunt: terribimus ignauia ac nequitia sordibus imbuta nobilia portenta.

De Scipione ignobili filio aphricani. Vid enim mōstro similis quā superioris aphricani filius Scipio qui in tanta domestica gloria ortus a paruulo admodum regis antiochi præsidio caput sustinuit: quum ei uolūtaria morte absumi satius fuerit: quam inter duo fulgentissima cognomina patris & paruuli: altero maiori oppressa aphrica iam parto: altero iam maiore ex parte recuperata asia: surgere incipiente manus uinciendas hosti tradere: eiusque beneficio præcariū spiritum obtinere: de quo mox. L. Scipio speciosissimū deorum hominumque oculis subiecturus erat triūphū.

De eodem Scipione. Dem praturæ petitor candidā togā adeo turpitudinis maculis obsolefactā in caput detulit: ut nisi gratia Citherei qui patris eius scriba fuerat adiutus esset honore a populo impetraturus non uideretur: quā quid interfuit utrū repulsā: an sic adeptā praturā domū referret. quā quū propinqui ab eo pollui animaduertent id egerunt ne aut sellam ponere aut ius dicere auderet. Insuper e manu eius annulum in quo caput Aphricani sculptū erat detraxerūt: dii boni quas tenebras e quo fulmie passi estis nasci?

De filio. Q. fabii degenerare. Ge. Q. fabii maximi allabrogis & ciuis & imperatoris clarissimi filius. Q. fabius maximus quā pditā luxuria uitā egit: cuius ut cætera flagitia oblitere nē. tamē abunde illo dedecore mores nudati

Paternis bonis interdixit: ab administratione bonorum paternorum prohibuit: nam omnia bona paterna in luxu & libidines profunderat. & est pulcherrimus dicendi modus. Inter dico tibi aqua & ignis: qua constructione omnes idonei utuntur. Plinius: Aqua & igni interdixit ei qui in suas leges non iurasset. Cicero in orationibus: Vbi tuleras ut mihi aqua & igni interdiceretur. & hac constructione referti sunt auctorum libri. Nimia patris indulgentia heredem reliquerat: quia tametsi filium prodigum uideret: tamen eum reliquit heredem.

possent: quod ei. Q. Pompeius praetor urbanus paternis bonis interdixit: neque in tanta ciuitate qui illud decretum reprehenderet inuentus est. dolenter enim homines ferebant pecuniam quae fabiae gentis splendori seruire debebat flagitiis disuici. ergo quae nimia patris indulgentia heredem reliquerat: publica seueritas exheredauit.

De filio Clodii pulchri.

Possedit fauorem plebis Clodius pulcher: adhaerensque fuluianae stolae pugio militare decus muliebri imperio subiectum habuit: quorum filius pulcher praeterquam quod enerauit & frigidam iuuetam egit: perditum etiam amore uulgatissimae meretricis infamis fuit: mortisque erubescendo genere consumptus est. abdomine enim auide deuorato foedae ac sordidae intemperantiae spiritum reddidit.

De Hortensio Corbio.

Am. Q. quidē hortensii: qui in maximo & ingeniorum ciuium & amplissimorum prouentu summum auctoritatis atque eloquentiae gradum obtinuit nepos Hortensius Corbio: omnibus scortis abiectiorem & abiceniorem uitam exegit: ad ultimumque linguam eius tam libidini cum fororum iter lupanaria prostitit: quam aui pro salute ciuium in foro excubuerat. Aiaduerto in quam periculosum iter processerim. Itaque meipsum reuocabo: ne si reliqua eiusdem generis naufragia conlectari per seuerauero aliqua inuiti relatione implicet. Referam igitur pedem

Possedit fauorem plebis Clodius: tametsi Clodius pulcher sedicio: summus fuerit: tamen plurimum ualuit in republica: nam tribu. pl. fuit: & in tribunatu suo Ciceronem adiecit: cum se totum plebi insinasset. constat autem omnes Clodios semper potentiae patriciorum assertores fuisse: praeter hunc unum de quo loquimur quod ut Cicerone eiceret ciuitate non dubitauit renunciare generi patricio & se plebeium facere. nam lex erat: quae patricium quencumque tribunum fieri uetabat hic igitur cuidam plebeio & minori natu se in adoptionem dedit: suadeat hoc. C. Caesare consule. nam quodam loco deplorante Cicerone statum reipublicae iratum dicunt Caesarem in causam plebis Clodium adduxisse: qui continuo tribu. pl. factus fauorem plebis possidere coepit: Vel possedit fauorem plebis ideo: quia ut ait Suetonius de gente Claudia: quia notissimum est claudios omnes dignitatis atque potentiae patriciorum assertores unicos fuisse: excepto duntaxat. P. Clodio: quod ob expellendum urbe Cicerone plebeio homini atque natu minori

in adoptionem se dedit. Fuluianae stolae pugio: metonymia stolam pro ipsa muliere fuluia ponit: pugionem pro homine militari. nam pugione milites utuntur. hic Fulvia uxorē habuit: quam deinde mortuo Clodio Marcus antonius duxerat uxorem. quod autem pugionem bellatorem: & hominem militarem appellat: sic etiam Cicero pugiculum hispanensem Cn. pisonem appellat ludens in conuuiuium eius qui una cum Catilina contra patriam conspirasset: qui praetor in Hispania missus: ab equitibus hispanis: ut dicit Salustius interfectus est. Possedit fauorem: hoc dicit etiam si Clodius ciuis sediciosus erat: & uxorius: tum uirtutes magnas cum uitiis habuit coniunctas: sed filius eius flagitiis omnibus adeo obrutus fuit: ut nullam omnino uirtutis imaginem habuit. Eneruē: effeminatam & mollem. Frigidam: segnem: cum proprie ardor iuuenum sit. Vulgatissimae meretricis: ac si diceret de medio lupanari corpus inter omnes uulgantis: quod flagitiosius est quam si consuetudinem habuisset: cum aliquanto pudentiore. Abdomine: abdomen dicitur durum & solidum pingue & laridum. Iuuenalis. Tenere placant abdomen porcae.

Cicero

Abdomē

Am. Quinti quidem Hortensii: hic eloquentia tantum ualuit: ut saepius dubitatum sit: uter ipsius & Ciceronis principatum obtineret. Prouentu: copia. & in hoc maxima gloria extitit hortensii: quod cum magna ingeniorum copia uigeret. tamen inter caetera eloquentia eius eminuerit. Corbio: quia tanquam corbes omnia deuorabat paterna bona. nam sunt qui dicant hoc nomen accepisse a cupiditate deuorandi. nam corbitare est auidē deuorare: unde Plautus corbitant dicit. Linguam eius tam libidini cunctorum inter lupanaria prostitit: id est uulgo se libidinis cunctorum reconciliatorem profitebatur. Prostitit: prostare proprie se uenalem exponere: ergo prostitit: pro pretio stetit: quia se conciliatorem libidinis uulgo profitebatur. Animaduerto in quam periculosum iter processerim: reprehendit quodammodo seipsum quod forte procedendo nominaturus sit aliquem: cuius deinde poenitebit.

DE HIS QUI CVLTV CORPORVM SIBI NIMIVM INDVLSE RVNT.

Deformes umbras: umbras. qui a maioribus suis degenerauerunt: & claras maiore suorum imagines flagitiis suis quasi umbra quāda operauerunt: sicut supradixit: ad opertis illustrium uiroꝝ imaginibus Gurgite: baratro. Satiusest. n. melius inquit est de his dicere q̄ ex illustribus uiris in ueste & cetero cultu sibi licentius q̄ mos patrius requirebat indulserunt.

Liuius

Vbius scipio cū in Sicilia: hanc Li. tradit historiā decade secūdi pu. bel. Augendo: quia in sicilia supplebat exercitū quē rē in aphrica traiecturus erat capta cartagine noua. Reuolueret: cogitaret.

Crepida

Molitiones: apparatus uel conatus. Gymnasio: pprie nunc dixit. i. palestra ubi se iuuenes exercebant. Pallio quoq; qd̄ genus uestis gr̄ci philosophi habebāt & utebantur. erat usq; ad talos demissa. Crepidis: sunt qui a sonitu. i. crepitu pedum cū soleis crepidas dictas uelint. ē tñ gr̄ca dictio. nam κρητιδος dicitur uulgo plānule. est aut̄ ab accusatiuo gr̄co formatus noiatus latinus. Dicerē a crepo uerbo deduci: nisi gr̄cū nomen esset: quod latinā etimologiā nō recipit: teste Gelio li. xiii. q̄ dicit: Oīa enī ferme ad genus quibus plātagē calces tñ in fine teguntur cetera ppenuda: & teretibus habenis iuncta sunt: soleas dixerūt nōnūq; gr̄ca uoce crepidulas. Ser. tñ dicit fuisse tusca calciamenta: quā corrigiis ad pedes ligabātur. cū Virg. dixerit. Et tyrrhena pedū circundāt uinacula plantis. Seruius exponit: crepidas quas priō habuerē senatores: post eq̄tes: deīde milites: unde Hor. in sermonibus: Sapiens sibi crepidas nūq; nec soleas fecit. Persius tamen uidetur uelle calciamenta fuisse gr̄cog; Non hic qui in crepidas graiorum ludere gessit.

Vegeta: uiuidia: impigra. Plus secessus: recreationis.

Cum multū ac diu: multū intensionis est: diu longitudinis temporis. Multū: ut si q̄s una hora se usq; ad lassitudinē exerceret. Diu: si toto die laboraret. Agitatione: exercitatioe militari. In his remissio

L .i. exercitationibus solennibus. Vci uero sci. de hoc satis supra dictū ē: cui asia puincia a senatu eo libentius demādata fuit: q̄ frater eius aphricanus pollicitus fuerat legatum se cum illo iturū: ex qua prouincia cum uiditor redisset asiaticus dictus. Crepidatam: crepidis munitam & ornatam.

I vcius quoq; Syl. q̄ aduersus mitridatē missus fuit: quā puiciā marius sibi dari inuito senatu p populū aut suae factiōis principes cū uellet exorta ē seditio: deīde bellū inter ipm̄ & Syllā: ut supra dictū ē. Sibi cla. & cre. notāda cōstructio: nā ambulo similitū copulatum: ut ambulo rectus: sicut incedo: ut Virg. Incedo regina louisq; & soror & coniunx. Aius aut̄ due. is quidē nauatio plio uictor ex poenis triumphū duxit: sed añ ipm̄ bellū nauale gessit cum carthagenensibus Scipio: q̄ aequo Marte, discessit. ei deinde successit Apicius claudius: qui post uictoriā cū ip̄iam rediret: ui subitae rēpestatis exercitū ferme oēz am-

deformesq; umbras in imo gurgite turpitudinis suae iacere patiar. Satiusest enim narrare qui illustres uiri in cultu ceteroq; uitae ritu aliqua ex parte nouando sibi indulserunt.

De his qui cultu corporum sibi nimium indulserunt. Capitulum. VI.

De P. Scipione.

P Vbius scipio cum in sicilia augendo exercitum traiciendoq; in aphricam: oportunum quærēdo gradum: carthaginis ruinam animo uolueret: inter

consilia ac molitiones tantae rei operam gymnasio dedit: pallio quoq; & crepidis usus: nec hac re segniores punice exercitibus manus intulit: sed nescio an ideo alacriores: quia uegeta & strenua ingenia quo plus recessus: hoc uehementiores impetus edunt. Crediderim etiam fauorem cum sociorum uberiores se adepturum existimasse: si uictum eorum & solēnes exercitationes comprobasset: ad quas tamen ueniebat: quū multum ac diu fatigasset humeros & cetera membra militari agitatione firmitatem suam probare coegisset: cōsistebatq; in illis labor eius in his remissio laboris.

De L. Scipione.

Vci uero scipionis statuam chlamydatam & crepidatam in capitolio cernimus: quo habitu uidelicet: quia aliquando usus erat effigiem suā formam poni uoluit.

De L. Sylla.

Vcius quoq; Sylla quum imperator esset chlamydato sibi & crepidato habitu neapoli ābulare deforme non duxit.

De Caio duelio.

Aius autem duelius qui primus naualem triumphū ex poenis rettulit: quotienscūq; epulaturus erat ad funalem cereum praecunte tibicine & fidicine a caena domum reuerti solitus est insignem bellicae rei successum nocturna celebratione testando.

fit: quod ideo sibi configisse putat non nulli q. pularem disciplinam contempsisset. Post hunc igitur missus est. G. Duellius, qui intra .lx. dies classem centum & .lx. nauium tanta celeritate parauit ut creditum sit munere deorum arbores in naues fuisse conuersas, quo facto machinas etiam adiunxit ferreas: quibus cathenatae naues ita starent: ut in continenti pugnare uideretur: & ita commissa pugna uictoriam egregiam consecutus est: & classis hostium partim submersa: partim in hostium potestatem reducta est: ex quo de poenis speciosissimum egit triumphum. Plynius.

De Papyrio massone.

Nam Papyrius quidem masso quum bene gesta re pu. triumphum a senatu non impetrasset: in albanomonte triumphandi & ipse initium fecit: & ceteris postea exemplum praebuit: proque laurea coronatus cum alicui spectaculo interesset myrtea usus est.

De C. Mario.

Tem. C. Marii pene insolens factum: nam post iugurthinum cimbricumque & teutonicum triumphum cantharo semper potauit: quod liber pater inclytum ex asia deducens triumphum: hoc usus poculi gerere ferebatur: ut inter ipsum haustum uini uictoriae eius suas uictorias compararet.

De M. Catone.

Marcus autem Cato praetor. M. scauri ceterorumque reorum iudicia nulla indutus tunica: sed tantummodo amictus praetexta egit: sed haec atque his similia uirtutis aliquid sibi in consuetudine nouanda licentiae iumentis indicia sunt.

De Fiducia sui. Capitulum VII.

De P. Scipione.

Lis autem quae deinceps subnectam quantam sui habere fiduciam soleat cognoscetur. P. & Cn.

Tem. C. marii: insolentia carpiis marii: quod cum debellasset iugurtham: cimbro atque Teutones: se libero praefecit: quod ut ait Soli. primus idiam igressus: de idis triumphauit: simile esse uolebat, nam cantharo potabat: quia hoc uasis genere liber praefecit usum fuisse dicunt: cui se marcus comparare non dubitabat. hunc quodammodo iucis Plynii. li. xxxiii. ubi loquitur de luxuria. dicit. n. hinc aliqui uetere: ut C. marcius post uictoriam cimbricam cantharis potasse liberi praefecit exemplo tradidit: ille arator arpinas & manipularis impator. Cantharo: cantharus uas uinariu quo maiores in sacris bacchi usus fuisse dicunt. & ansam habebat. unde Virgilius in Sileno: Et grauis attrita pendebat cantharus ansa. Est cantharus teste Varrone per quem aqua saliuunt.

Marcus autem Cato. M. scauri iudiciu egit. Accusatus autem fuerat repetundarum scaurus a Triario adolecente: quod auare puincia Sardiniam administrasset. Cato praetor iudicium quia aetate agebat: sine tunica exercuit capestre: sub toga cinctus in foro: quod sic descendebat: iusque dicebat. idque repererat ex ueteri consuetudine: secundum quam & Romuli statuam Capuae in capitolio: & rostris Camilli fuerunt togatae sine tunicis: quibus uerbis significabat illos aliquando sic in foro descendisse. Ceterorumque reorum: decore esse uidebat adolecentibus principes ciuitatis accusare & in iudiciu trahere: quod non illos opibus: non potentiam: non auctoritate deterreret. Nulla tu. ac si diceret ueste sola super iterula sine dyplode. nam tunica uestis interior: toga uero & praetexta exterior. Nouada: ergo significat hoc aliquando factum fuisse.

De fiducia Capitulum VII.

Lis autem. P. & Cn. Scipionibus: post casus in hispania scipiones fratres cum duobus exercitibus: non Italia iam maior quam Hispaniae cura romanis erat & exercitus augeri: & imperatorem mitti placebat: nec in quem mitterent satis constabat: ubi duo summi imperatores intra dies triginta cecidissent: qui in locum duorum succederet: extraordinaria cura diligendum esse: cum alii alium nominarent postremum eo decursum est: ut populus pro consule creando in Hispania comitia haberet: diemque comitiis

G. inquit Duellius primo punico bello dux contra carthaginienses missus cum uideret eos multum mari posse: classem magis ualida quam decora fabrefecit: & manus ferreas in uisu hostium primus instituit: quod inter pugnam hostium naues apprehendit. qui uicti & capti sunt. Himilco dux classis carthaginiensis fugit: & alsenatu quod siuit quod faciendum cesseret omnibus ut pugnaret clamantibus feci inquit & uictus sum: sic poenam crucis effugit. nam apud Poenos dux re male gesta puniebatur. Duellio concessum est: ut plucere funali: & praenotare tibiae a cana publica rediret. Ci. in Catone maior. G. inquit duellum marci filium quod poenos primus classe deuicerat redeuntem a cana senes saepe uidebam puer: delectabatur crebro funali & tibiae quod sibi nullo exemplo priuatus sumpserat: tamen ei licentia dabat gloria. L. quoque: florus post narratam pugnam naualem. Duellius inquit imperator non contentus unius diei triumpho per uita omnia ubi a cana rediret: plucere funalia praenotare sibi tibiae iussit: quasi quotidie triumpharet.

Nam Papyrius masso Re bene gesta: quia deuicerat Sannites

Cantharus

M. Scaurus

edixerunt consules primo expectauerant: ut qui se tanto imperio dignos censerent: nomina profiterentur: quæ ut destituta expectatio est redintegratus luctus acceptæ cladis desideriumque imperatorum amissorum Mesta itaque ciuitas prope inops consilii comitiorum die tamen in campum descendit: atque in magistratus circumspectant ora principum aliorumque alios intuentium: fremuntque adeo perditas res desperatumque de reperi. esse ut nemo audeat in hispania imperium accipere: cum subito P. Cornelius Scipio filius eius Scipionis: qui in hispania ceciderat: quatuor & uiginti ferme annos natus profusus est se per-

tere in superiore: unde conspecti posset: loco constitit: in quem postquam omnium ora conuersa clamore: atque fauore ominati ex templo sunt: foelix faustumque imperium. iussi deinde inire suffragium ad unum omnes non centuriæ modo: sed etiam homines. P. Scipioni imperium in hispania iusserunt: & hic fuit ille fatalis dux qui Hannibalem ex Italia quam sedeci ferme annos possederat: inuitum extraxit: & carthaginem populo Romano tributariam fecit. Oppidum badium. Aulus gelius de aphyricano superiore admiranda quædam de annalibus excepta commemorat: quibus illum dicit esse creditum diuinæ uirtutis & originis hominem: nam eadem ferne de ipsius natiuitate commemorat: quæ de Alexandro greci tradidere scriptores: ut ostendimus ea de his quæ cuique magnifica contigerunt. De uita uero inter cetera hoc quoque dicit solitum fuisse noctis extremo ante diluculum in capitolium uentitare: ac iubere aperiri celum iouis: ac ibi solum diu demorari: quasi con-

Badia oppidum

sultantem de reperi. cum ioue: adituosque illius templi sæpe esse demiratos: quod solum id tempus in capitolium ingredientem canes semper in alios seuentes: neque latrarent: eum neque incurrerent. Has uulgi opiniones de Scipione confirmare atque approbare uidebant: dicta factaque eius pleraque admiranda: ex quibus est unum eiusmodi. assidebat oppugnabatque oppidum in hispania situm: moenibus: defensoribus ualidum & munitum: re etiam cibaria copiosum: nullaque eius potiundi spes erat: & quodam die ius in castris sedens dicebat: atque ex eo loco id oppidum procul uidebat: tum militibus qui in iure apud eum stabant: unus interrogauit ex more in quem diem locumque uadimonium promitti iuberet. & Scipio manum ad ipsam oppidi quod obsidebatur arcem protendens: perendie inquit sese sistant eo in loco: atque ita die factum tertio: in quem uadari iusserat oppidum captum esse: in eodem quoque die in arce eius oppidi sicut prædixerat ius dixit. Hæc Aulus gelius. Uadimonium in posterum: iussit eos qui suum tribunal adiebant dare uadimonium assistendi se in posterum diem in eadem quam intra moenia conspicatus est. Uadimonium: sponsonem. nam sicut a teste testimonium: ita a uade uadimonium. Sed inter uades & sponsores hoc interest quod uades publici: sponsores priuati dicuntur. Nihil hac fiducia: extollit Scipionis fiduciam laudibus non meritis. Prædictione: uaticinatione. Dignitate digni. quod magis ad eius dignitatem pertineret.

Scipionibus in Hispania cum maiore parte exercitus acie punica oppressi omnibusque prouinciæ eius nationibus cartaginensium amicitiam secutus: nullo ducum nostrorum illuc ad corrigendam rem proficisci audente: Scipio quartum & uigesimum annum agens iturum se pollicitus est. Qua quidem fiducia populo romano salutis ac uictoriæ spe dedit. Eademque in ipsa hispania usus est. Nam cum oppidum badiam circumfunderet tribunal suum adeuntes in eadem quæ intra moenia hostium erat: uadimonium in posterum diem facere iussit: continuoque urbe potitus est: & tempore & loco quo prædixerat sella posita ius eis dixit. Nihil hac fiducia generosius: nihil prædictione uerius nihil celeritate efficacius: nihil eius dignitate dignius.

De eodem.

Ecce minus animosus minusue prosper illius in Aphyricam transitus: in quam e Sicilia exercitum senatu uentante traduxit: quia nisi plus in ea re suo quam patrum consiliorum consilio credidisset: secundi punici belli finis inuentus non esset.

Ecce minus animosus: Scipio debellata hispania totaque in romanam ditionem redacta: cum parte exercitus Romam rediit: cui senatus extra urbem datus est: ubi expositis: quæ in prouincia gessisset: petiit: ut aphyrica sibi in prouinciam decerneretur: in quam omnem belli molem conuerteret. Cui rogationi Quintus Fabius maximus inuidiat: ut quidam dicunt commotus. summa ope intercessit: quare non aphyrica sed Sicilia ei prouincia data est: in quam ubi primum uenit: exercitum parauit: qualem ad eam militum quam tam animo conceperat longinquam & grauem oportere existimauit: robustissimum quonque & maxime uoluntarium ex cymbris deligendo: quem paulopost in scio ac inuito senatu traiecit in aphyricam: atque eo tempore quo maxime ab ea opinione deterri poterat: quod Siphacem numidarum regem: quo cum superiori æstate publicum foedus inierat: & in eius opibus magnam uictoriæ spem posuerat: a romanis ad carthagenenses per nuptiarum occasionem defecisse audierat. nihil tamen eius fiduciam frangere: aut debilitare potuit. Frontinus libro primo capitulo de constituto statu belli Scipio inquit manente in Italia Hannibale transmissio in aphyricam exercitu necessitate carthagenensibus imposuit reuocandi Hannibalem. Sic a domesticis finibus hostile transfudit bellum.

Vi factō: Nō minoris fiducia scī illud fuisse uidet: q; cū hānibal reuocatus i patriā ad opē laborātibus ciuib; suis nulla mora ferēdā ex italia: quā sedecim ferme annos bello possederat retractus hādrumētū oppidū uenisset & ide zama pfectus eēt: abest āt zama quinq; die; itinere a carthagine: pmissit speculatores q; res romanas p impato rē & castra diligēter exploraret: q; excepti a custodibus romanis & deducti ad scipionē sūt scipio iussit eos traditos tribunis militū omisso metu uisere oīa: p; castra q; uellēt

De eodem.

Vi factō par illa fiducia: q; postq; aphricā attigit: speculatores Hānibalis i castris deprehēsos & ad se pductos: nec supplicio affecit: nec de cōsiliis ac uiribus poenorū percūctatus est: sed circa oēs manipulos diligētissime ducēdos curauit: interrogatosq; an satis ea cōsiderassent: quā speculari iussi erāt: pradio dato ipsis: iumentisq; eorū incolumes dimisit: quo tā plene fiducia spiritu prius animos hostium q; arma contudit.

De eodem.

Erū ut ad domestica eximia eius fiducia acta ueniamus: quū a. L. scipiōe ex ātiochēsī pecunia sextertiū q; dragies rō in curia reposceretur: prolato ab eo libro: quo accepta expēsāq; sūmā cōtinebat: refelliq; inimicorū accusatio poterat discerpit indignatus de ea redubitari: q; sub ipso legato administrata fuerat. qnēt in hūc modū egit: non reddo. P. C. arario uestro sextertiū qua dragies rōnem alieni imperii minister: q; meo ductu meisq; auspiciis bis millies sextertio uberius feci: neq; enim adhuc puto eo malignitatis uentum: ut de mea innocētia quārēdū sit. Nā cū aphricā totā potestati uestre subiecerim: nihil ex ea qd meum diceretur prater cognomē retuli. Nō igitur me puniā: nō fratrem meū asiaticā gazā auarū reddiderunt: sed uterq; nostrum inuidia magisq; pecunia locupletior est: tam constantē defensionem scipionis uniuersus senatus comprobauit.

De eodem.

Icut & illud factum quod quum ad necessarium reipub. usum pecuniā ex arario promi opus esset: idq; quāstores quia lex ob stare uideretur aperire non auderēt: priuatus clauēs poposcit: patefacto q; arario legē utilitati cedere coegit: quam qdē fiduciā cōsciētia illa dedit: qua meminerat oēs leges a se esse seruatas.

malignitatis: nām aetate ad eā malignitatē puēisse. Sed uterq; nūm locupletior. Cōparatiuus cōparat alteri cōpariuo. Prater cognomē. s. aphricani: q; ab aphrica superata aphricanus dictus ē: & agnomen debuit dicere: quod est nomen ab euentu uel a factis ipositū: sed plerūque confundunt auctores.

Ic & illud factum: Hoc deprehenditur fuisse celtiberico bello: quod. C. Sempronius Tuditanus prator contra celtiberos gessit: in quo ipse fere cum toto exercitu occisus est. Itaq; cum opus esset pecuniā ex arario depromi ad reficiendum exercitum: nec quāstores id aperire auderent: q; lex ob stare uideretur: nam lex erat: ut ex arario pecunia nō depromeretur: nisi ultima iam necessitate cogente Scipio priuatus ararii clauēs poposcit & patefacto arario legem utilitati parere coegit. Promi: excipi.

duci iussit: p; ductatusq; satī p cōmodū oīa explorassēt: datis q; psequerēt retro ad hānibalē remisit. Hoc idē fecisse. P. Valeriū leuiniū tradit Eutropius li. ii. cū. n. capisset exploratores: iussit eos p castra duci & oīdi sibi oēm exercitū deinde dimitti ut nūciarent pyrro q; cūq; uidisset: queq; a

Eutropius.

Ro. agerentur. Erū ut diximus de fiducia Scipiōis q; usus ē i castris: dicamus nūc de illa q; domi. i. ciuitate usus ē. Cū a. L. scipiōe hoc exēplū. A. gelius cōmemorarat: cū iqt. A. M. catōe ac tr. pl. q; a. M. catone cōparati & iducti fuerāt accusaret: q; pecuniā & p dā usurpasset bello antiochēsī captā: librū detulit: i quo sūma pecuniā cōtinebat & statī i cōspectu oīum dissidit: posse iqt reddere rōnem: sed nō faciā: nec me ipsū contumelia afficiā qnquidē arariū uestre bis millies sextertio uberius fecerim. Eximia: excellentis eximius dī qsi ex aliis exceptus: hoc ē excellēs: nā eximere excipe significat. A. L. scipiōe reposceret: quē pecuniā p dāue antiochēsē usurpasse dicebat. Sextertiū: p sextertiog; qd raro fieri a neutro

Sextertiū.

siu copā iuenies apd iuniores: sed atiq; ponebat: ut modū p modioq; nā modius masculini generis ē: sextertiū uerone utri nisi hoc loco p masculio accipiat. Est at sextertiū dipodius & semis: pōdo uero libella significat teste Varrōe. Ply. li. xxxiii. placuit iqt dēarius p decē libris aris: qnarius p qnq; sextertiū p dipodiō & semisse. Sūmā: supputatiōes. Eo

A. gelius

On fatigabor: Hoc exēplū Aulus gelius ponit li. iiii. ca. xvi. nā Scipionē a. M. neuio accusatū dicit: q̄ pecuniā accepisset ab Antiocho rege: ut cōditiōibus gratiosis & mollibus pax cū eo fieret populi romani noīe. Scipio iqt aphricanus atiq̄ior quāta uirtutū gloria p̄stiterit: & q̄ fuerit altus animo atq; magnificus q̄ sui cōscientia subnixus. pluribus ex his q̄ dixerit quāq; fecerit declaratū ē: ex q̄bus sūt hāc duo exēpla eius fiducia & exupantiā igētis: cū. M. neuus tribu. ple. accusaret eū ad populū diceretq; accepisse

a rege antiocho pecuniā: ut cōditionibus grōsis & mollibus pax cū eo populi romani noīe fieret: quādā itē alia crimina daret idigna tali uiro: tū Scipio p̄fatus q̄ dignitas uitæ suū atq; gloria postulabat: memoria iquit repeto diē ē hodie nū: quo hānibalē Pōenū ipio nō inimicissimū magno plio uici i terra aphrica: pacēq; & uictoriā uobis peperit is pabilē. Nō igit sumus aduersus deos igrati: & cēseo reliquamus nebulonē hūc. Eamus nunc p̄tinus Ioui optimo maximo gratulatū. Id cū dixisset: auertit & ire i capitolū caput: tū contio uniuersa q̄ ad snām de Scipione ferēdā cōuenerāt: relicto tri. Scipionē i capitolū comitata: atq; idē i aedes eius cū lārticia & gratulatiōe solēni p̄fecta ē. Referēdo. i. dicendo: q̄ ille nec fatigatus faciēdo ē.

Oīē direxerat: accusauerat: q̄ reo semp dicēdā cāz dies statuebat: hoc ē ut certa die se defēderet. Corona triūphali: n̄ at lugubri ueste ut mos reor ē: q̄d maximū fuit fiducie signū. Hoc diē q̄rites: ac si diceret: cōcipite aīo uō q̄rites hūc eē diē illū quo carthagini leges n̄as iposui & huic imperio nō seruire coegi. Puluinaria: lectisternia: q̄ i tēplo Iouis optimi maximi fuerunt Scipio amiliāus: hic ut sepe dcm ē de gēte amilia fuit pauli filius: i gētē Scipionū adoptatus: hic ille fuit aphricanus q̄ carthaginē euertit: & numātiā sustulit urbes duas potētissimas & populo Ro. i fectissimas. Cū igr̄ intercallaciā hispaniā urbē p̄ualidā obsideret: uel ut alii putāt Numātiā: multi hostiū: eruptionē metuētes suadebāt tribulos ferratasq; tabulas circa mōenia spargēdas eē: q̄bus hostes ab eruptiōe deterrerēt: q̄bus rōdit n̄ eē uiri fortis uelle hostes cape eosdēq; timere. Prāualidā urbē: intercallaciā ut q̄dā putāt q̄ ē i hispania: uel ut alii uolūt Numātiā. Ferreos murices: murex p̄prie dī acumē saxi. Virgi. Et acuto murice remi obnixa crepuere: sed p̄ unaq; re acuta p̄nif: ut hoc loco p̄ trigono posuit ferreos murices: q̄ sūt cuiusmōi tribuli q̄ nascunt i lacubus & stagnis q̄ i quācūq; ptē reciderūt: ita cadūt: ut unū acumē extet erectū. Ferreos murices dixit ad differtētiā naturalīū muricū uidelicet tribulog. Plūbatīs tabulis. ut p̄fūdo aq̄ submergerēt. Qui. n. li.

Murex

N quācūq; Annonā icrebrescētē caritate. Quāta animi fiducia fuerit scipio nasica ex hoc exēplo cognosci facile pōt: q̄ totius populi ro. furorē solo uerbo cōp̄sit: nec metuit sauiētis populi ipetū. Increbrescētē: i grauescētē. Caritate: caristia.

De eodem.

On fatigabor eius facta idētidē referēdo: quoniam nec ille quidē in cōsimili genere uirtutis edēdo fatigatus est: diē illi ad populū. M. neuus tri. pl. aut ut q̄dā memorāt duo petili dixerūt: qui in genti frequētia in forū deductus rostra cōscēdit: capitiq; suo corona triūphali iposita: hac ego inquit quirites diē carthaginē magna sperātē leges nostras accipere iussi: proinde equū est uos mecū ire in capitolū supplicatū: speciosissimā deinde eius uocē aque clarus euentus secutus est: siquidē & senatū totum & uniuersum equestre ordinē & cunctā plebē Iouis optimi maximi puluinaria petēs comitē habuit. Restabat ut tribunus apud populū sine populo ageret: desertusq; in foro cum magno calumniae suae ludibrio solus moraret: cuius deuitandi ruboris causa in capitolū processit: deq; accusatore scipionis uenerator est factus.

De Scipione amiliano.

Viti spiritus egregius successor scipio amilianus quū urbem prāualidā obsideret: suadentibus quibusdā ut circa mōenia eius ferreos murices spargeret: oīaq; uada tabulis plūbatis cōsterneret: habentibus clauorū cacumina: ne subita eruptione hostes in prāsidia nostra impetū facere possent: respōdit nō esse eiusdē & capere aliquos uelle & timere.

De Scipio nasica.

N quācūq; memorabilū partem exemplorū cōuertor uelim nolim ue in cognomine Scipionū hāream necesse est: qui enim licet hoc loci Nasica prāterire fidētis animi dictiq; clarissimū auctorem? Annonā caritate icrebrescētē. C. Curiatius tri. pl. pro ductos in concionem consules compellabat: ut de frumento emēdo atque ad id negociū explicandum mittendis legatis

N quācūq; Annonā icrebrescētē caritate. Quāta animi fiducia fuerit scipio nasica ex hoc exēplo cognosci facile pōt: q̄ totius populi ro. furorē solo uerbo cōp̄sit: nec metuit sauiētis populi ipetū. Increbrescētē: i grauescētē. Caritate: caristia.

L& inopia. Minime utilis: quia hoc idē cognouerat alias piculo sū fuisse libertati romanae. Interpellādi: impediendi. Obstreperante: uociferante & tumultuāte plebe. Iui quoq; Salinatoris: Hoc fuit secūdo punico bello: nā cū hasdrubal cū multis milibus hominū ī italiā descēdisset ut se hānibali fratri cōiūgeret: q; si scī fuisset: oīum ferme iudicio actū fuisset de īperio ro. Eo forte āno cōsules erāt Claudius Nero & Liuius Salinator. Claudio puincia euenerat hānibal: Liuius uero hasdrubal: forte nūciū

in curia referrent: cuius instituti minime utilis interpellādi gratia. Nasica contrariam actionem ordiri coepit: obstreperante deinde plebe: tacete quāso quirites inquit: plus enī ego q̄ uos qd reipub. expediat itelligo: quā uoce audita oēs pleno uenerationis silētio maiorem auctoritatis eius q̄ suorum alimentorum respectum egerunt.

De Liuiio salinatore.

Liui quoq; salinatoris aeternae memoriae tradendus animus: qui quum Asdrubalem exercitumq; Poenorum in Umbria delessit: & ei diceretur gallos ac ligures ex acie sine ducibus & signis sparsos ac palantes parua manu opprimi posse: respondit: hoc eis oportere parci: ne hostibus tanta cladis domestici nūcii deessent.

De P. furio philo.

b Ellica haec praestantia animi togata illa: sed nō minus laudabilis quam P. furius philus consul in senatu exiit. Q. enim metellum. Q. q; pompeium consulares uiros uehementes inimicos suos: cupidam sibi profectiōem in prouinciam hispaniam quam sortitus erat: idem tēdē exprobrantes legatos secum illuc ire coegit: fiduciam non solū fortē sed pene et temerariā exhibēs: quā duobus accerrimis odiis latera sua cingere ausa ē: usūq; ministerii uix tutū ī amicis & sinu inimicorū petere sustinuit.

De L. Crasso.

Luius scūm si cui placet necesse ē. L. et Crassi: qui apud maiores eloquētia clarissimus fuit: proposi-

q ad hānibalē cū litteris mitebātur a ffre: a uagis per agros populatoribus romanis itercepti ad claudiū cōsulē deducuntur: q lectis litteris p̄terpretes & ex captiuis p̄conctatione facta: nō eē tēpus ratus quo cōsiliis ordinariis puincia qsq; suae finibus per exercitus suos cū hoste destinato a sēatu belū gereret: litteris hasdrubalis romā missis ad senatū edoctisq; patribus qd ipse pararet: qd itē illis parādū eēt: de toto exercitu qd roboris erat delegit sex milia peditū: decē milia equitū: & ad collegā quantis maximis itineribus potuit cōrexit: nocte clā hostibus romana castra ingressus: suadet collegae prima luce pugna cū hoste suscipere: multis ī cōtrariū cēsantibus: tātis p. f. differendū eē donec fessū uia & uigiliis reficeret militē: ille ne cōsiliū suū qd tutū celeritas fecisset morādo temerariū faceret: istat pugnae signum dari: quo facto: sequenti die ī aciem utriq; descensū ē: sed id morā attulit pugna q; hasdrubal p̄uectus an signa cū paucis scuta uetera hostiū notauit: quae atea non uiderat: strigiosiores equos uidit: & auctū exercitū romanū cognouit. Territus q̄ primū receptui cani iubet: sequenti nocte tacitus aufugit: quē romanus exercitus prima luce īsecutus apud Metaurū fluuiū: quē ille trāsnatare ne-

quiuerat assecutus ē: ibi cōserto plio qnq; ita sex milia hostiū cū ipso īperatore caesa qnq; milia quādrigēta capta sūt: deniq; reddita ē aqua Canēsi clades. In eo igit plio tāta sanguinis & caedis satietas cepat romanos uictores: ut postero die cū eēt nūciatū Liuius gallos cisalpinos liguresq; q aut plio n̄ affuissent: aut inrer caedē aufugissent: uno agmine abire sine certo duce: sine signis: sine ordine ullo aut īperio: posse si una eqtū ala mittat oēs deleri. Sint ait Liuius: q̄ sup̄sint aliq nūcii & hostium claudis & uirtutis nostrae. In umbria. Umbria iter Sabiniā & Tusciā posita est teste Strabone q̄ dicit li. v. Ceterū ī Sabina & Tuscie medio Vmbria iacet. mōtesq; trāsgressi usq; Ariminū Rhauennāq; p̄cedūt: & iō a multis ps tusciae dicit: ī iugis apennini mōtis posita ī ptes italiā: sūt at loca iuxta Spoletū dicta umbria a uocabulo greco qd ē ο.υ.β.ο.υ. i. iber: eo q̄ ut tradūt historiae tēpore aquosae cladis ī-

b bribus super fuerit. Sunt qui dicant nunc appellari patrimonium. Ellica haec: Fiducia. P. Furii pene accusada magis q̄ pbada: qppe q̄ sibi acerrimos inimicos Qu. metellū Qu. q; pōpeiū ī administratiōe puincia legatos assumere nō dubitauerit: eorūq; cōsilio & ope iuuari: a qbus cauēdū maxime uideret. Togata: q̄ ī urbe hoc factū fuit Pene temeraria: iō dixit pene: ne qd grauius ī tātū uirū dixisse uideret. Vsq; ministerii. L. bellici: quod ministerium uix amicis tuto committitur: id inimicissimis demandauit. Vius factū sicut placet: Lucius crassus Cn. carbonis de quo nūc agit patrē dānauerat: prores aliquot dānati fuerāt eo q̄ auare & crudeliter puicias administrauerant: sed hic. Cn.

carbo damnatus fuerat q. cum. C. graccho & fuluio graccho triumuiris diuidendo agro creatis seditionem concitauerat bello etiam aduersus cymbros infelicitate pugnauerat: hic quoq. tri. ple. rogationem tulerat: ut eundem tribunum ple. quotiens uellet creari, liceret: quam rogationem. P. scipio grauissima oratione dissuasit. Gracchus contra suasit: his igitur de causis. L. crassus eum damnatum exulare coegit. Ad speculanda acta uenisset: nūquid iniustum minusue honestum aliquid in provincia committeret: cum ius provincialibus hominibus diceret.

Plynus

Ato uero superior: Hic Cato testis Plynio quod dragies quater accusatus & gloriosissime semper absolutus. Plutarchus uero quod dragies dicit fuisse accusatum: nam calumniarum iquit in re publica. Cato non fuit expers: nam ubicunque inimicis accusationis argumentum accusationemque praestabat in causa dicenda magno cum discrimine uexabat ferme enim quinquagies ei die dicta esse ferunt. postremo sex & octoginta natus annos accusatus uulgatum illud dixisse aiunt: difficillimum esse cum iter alios homines uiuere: apud alios de his criminibus respondere quae ab aduersariis obiecta sunt: ut in causa de studio & industria dicturi sumus. A quo in administratione reipublicae diffidebat: obstrictatorem enim agit cum Tiberio: nam uterque in his spacia pericula facinora ediderat.

Adem. M. scauri comparat & magnitudinem animi & longitudo uita. M. scauri aetate & magnitudinem animi catonis Valerius: sed differat ab aliis scriptoribus: nam Plynus de uiris illustribus dicit accusatum fuisse: quod consilio eius bellum sociale concitatum esset: Asconius pedianus refert apud Qu. Varium accusatum fuisse: cum obnegata sociis latini nominis ciuitatem nobilitas infesta esset Qu. Varius tribunus ple. legem tulit ut quaestiones haberentur eorum quoque opera socii contra populum romanum arma sumpsissent: inimici primo. M. scauri existimantes se inuenisse rationem opprimendi scaurum egerunt: ut in iudicium traheretur accusatus quod pecunia corruptus excitasset arma contra populum romanum. hic eo tempore agrotabat: amici & cognati hortabantur ne uellet contra ualitudinem ad quaestionem accedere: ille sua maxima innocentia fretus maximamque pietatis fiducia munitus in forum descendit: & paucis uerbis causam dixit. nam Qu. Varius iquit. M. scaurum regia pecunia corruptum reperi. perdere uoluisse. M. scaurus huic se culpae affinem esse negat utri magis credendum est? Inter alios: qui iter uos: nam apud maiores uestros uiuimus: uos autem uitam meam per aetatem noscere non potestis. Apud alios: qui apud uos. Varius Seuerus Veronensis. Asconius dicit Varium hispanum fuisse nominatum. Pertinaci clamore. Quia accusatori ab omnibus uehementer succlamatum.

Asconius

Contra. M. antonius ille: Hic est ille. M. antonius orator: quem Cicero libro de oratore loquentem inducit: hic quaestor in asia proficiscebatur: & cum Brundisium usque peruenisset: amici cognoscentes certior factus crimine incesti accusatum: omisso quod iam inceperat itinere romam reuersus est: quis lege mea accusationem istam uitare potuisset: ibique causam suam tanta cum eloquentia & laude pergit: ut statim absolutus fuerit: deinde securior & honestior in provinciam proficisce-

Cicero

tum non displiceat: nam quum ex consul provincia Galliam obtineret atque in ea. C. Carbo: cuius patrem danauerat: ad speculanda acta sua uenisset: non solum cum inde non sumouit: sed in super locum in tribunali assignauit: nec ulla de re nisi eo in consilio adhibito cognouit. Itaque acer & uehemens Carbo nihil aliud gallica peregrinatione consecutus est: quod ut animaduerneret sorte patrem suum ab integerrimo uiro in exilium missum.

De Catone superiore. Ato uero superior saepenumero ab inimicis ad causam dictione uocatus: nec ullo unquam crimine conuictus: ad ultimum tantum fiducia reposuit in sua innocentia ut ab his in quaestione publicam deductus. T. gracchum a quo in administrationem reipublicae ad multum odium desidebat iudicem deposceret. Quamquam de animi praestantia pertinaciam eorum in sectandi se inhibuit.

De. M. Scauro. Ade. M. scauri fortuna: aequae senectus longa ac robusta: idem animus: qui quum prorsus accusaretur quod a rege mitridate ob rem publicam prodenda pecuniam accepisset: causam suam ita egit: est enim quiritibus iniquum quum iter alios uiuere: apud alios me rationem uitae reddere: sed tamen audebo uos quorum maior pars honoribus & actis meis iter esse non potuit iterrogare. Varius Seuerus Veronensis amilium scaurum regia mercede corruptum imperium populi romani. prodidisse ait. M. amilius scaurus huic se affinem esse culpae negat: utri creditis? cuius dicti admiratione populus romanus commotus. Varium

ab illa dementissima actione pertinaci clamore depulit.

De. M. Antonio. Contra. M. antonius ille disertus: non. n. respondet:

arma sumpsissent: inimici primo. M. scauri existimantes se inuenisse rationem opprimendi scaurum egerunt: ut in iudicium traheretur accusatus quod pecunia corruptus excitasset arma contra populum romanum. hic eo tempore agrotabat: amici & cognati hortabantur ne uellet contra ualitudinem ad quaestionem accedere: ille sua maxima innocentia fretus maximamque pietatis fiducia munitus in forum descendit: & paucis uerbis causam dixit. nam Qu. Varius iquit. M. scaurum regia pecunia corruptum reperi. perdere uoluisse. M. scaurus huic se culpae affinem esse negat utri magis credendum est? Inter alios: qui iter uos: nam apud maiores uestros uiuimus: uos autem uitam meam per aetatem noscere non potestis. Apud alios: qui apud uos. Varius Seuerus Veronensis. Asconius dicit Varium hispanum fuisse nominatum. Pertinaci clamore. Quia accusatori ab omnibus uehementer succlamatum. Contra. M. antonius ille: Hic est ille. M. antonius orator: quem Cicero libro de oratore loquentem inducit: hic quaestor in asia proficiscebatur: & cum Brundisium usque peruenisset: amici cognoscentes certior factus crimine incesti accusatum: omisso quod iam inceperat itinere romam reuersus est: quis lege mea accusationem istam uitare potuisset: ibique causam suam tanta cum eloquentia & laude pergit: ut statim absolutus fuerit: deinde securior & honestior in provinciam proficisce-

ref: q̄q̄ ē fide seruū quē iudices i questiōibz h̄re uoluerūt adiutus defēsusq; fuerit: ut uidebimus i ca. de fide seruoz. Cāa dictionē: defēsiōē cāa. Postulatū: accusatū: & tūc iūgī cū genitiuo: ut postulo te furti. Incesti: Cōmittit̄ Icestus cū uirgine sacrata: cū parēte: cū sorore: cū sāguine cōiūctat: dictus uel n̄ castes uel a cesto ueneris zona. Scopulus reor: nā quēadmodū nauigātes scopulo il lisi naufragiū faciūt: ita apud tribunal huius q̄ accusabāt p̄ maiori pte piclitabant. Menia legis: quā meuius tulit de his q̄ publice mitterēt i puicias ad publica negocia pagēda: ut si accusarēt eoz noia a iudicibus n̄ admitterē tur. Absolutionē celerē: nā si n̄ redisset absolutus n̄ eēt: do nec anuū m̄gratū p̄fecisset: & sic i urbē redisset criē grauis.

sed amplectēdo cāa dictionē: q̄ inocēs eēt testatus ē: quāstor proficiscēs i asiā Brūdusiū iā puenerat. ubi litteris scūs certior icesti se postulatū apud L. cassiū pratorē: cuius tribunal propter nimia seueritatē scopulus reorū dicebat: quū id uitare beneficīo legis neuia liceret: quā corū q̄ reipub. cā abessent recipi noia uetabat: i urbē tamē recurrit: quo tā pleno fiducia bōa cōsilio: tū absolutionē celerē: tū profectiōē honestiorē consecutus est.

De senatu Romano.

Sunt & illa speciosa fiducia publica exēpla: nam quū eo bello qd̄ aduersus Pyrrhū gerebat carthaginēses centū ac triginta nauiū classē i praesidiū romanis hostiū ultro misissent: senatui placuit legatos eorū ad ducē ire: q̄ dicerēt populū Ro. bella suscipe solere: quā suo milite gerere posset: proinde classē carthaginē reducerent.

De eodem.

De post aliquot annos canēsī clade exhaustis romanī iperū uiribus supplemētū exercitus i hispaniā mittere ausus: fecit ne hostiliū locus castrorū tū maxime capenā portā armis hānibale pulsante minoris ueniret: q̄ si illū poeni nō obrinerēt: ita se gerere i aduersis rebus: qd̄ aliud ē q̄ scuiētē fortunā in adiutoriū sui pudore uictā cōuertere.

De Accio poeta.

Magno spacio diuisus ē a senatū ad poetā Acciū trāsitus. Ceterū ut ab eo decētius ad externa trāseamus producat i mediū. Is Iulio Casari aplisimo & florētissimo uiro in collegiū poetarū uenienti nūq̄ affuxit: nō maiestatis eius imemor: sed q̄ i cōparatiōe cōmuniū studiorū aliquāto superiōrē se eē cōsideret: quapropter i solētiā crimine caruit: q̄ ibi uoluminū nō imaginū certamina exercebant.

Externa de Eurypide Trigico.

Euripydes qd̄ athenis arrogās uisus ē: cū postulatē populū ut ex tragedia quādā sententiā tolleret: progressus i scenā dixit: leut cū doceret: nō

getas q̄ circa foro romanū eēt iussisset uenire: sed ēptor n̄ ē iuētus. Veniret: uēderet. Pudore uictā: q̄ fortunā quodā mō pudet cū uiderit illū i quē toties sauciā exercuerit: adeo forte atq; magno Agno spacio: Quāq̄ i q̄ta sētu ab poetā Acciū trāsitus uidet̄ abrupus: tū ut aptius atq; decētius ad externa trāseamus eius exēplū i mediū pferamus. Collegiū poetarū: Caesar i collegio poetarū se cooptare uoluit. Voluminū: q̄ plura carmina edidisset: non praclara belli facinora gessisset.

Euripydes qd̄ athenis. Tragicus iste poeta fuit clarissimus ut supra diximus Euripydes dictus teste Prisciano li. ii. de octo p̄tibz orōnis. ab Euripyo ea maris parte: q̄ ē i f̄er Eu

noia a iudicibus n̄ admitterē tur. Absolutionē celerē: nā si n̄ redisset absolutus n̄ eēt: do nec anuū m̄gratū p̄fecisset: & sic i urbē redisset criē grauis. Vnt & illa: Mago cartaginēsis dux i auxiliū romāoz cū ducētis & triginta nauibus missus ut tradit Iustinus.

senatū adiit: dicens agre pati carthaginēses: ut i italia romana pegrino hoste i f̄starēt: & qm̄ externo hoste p̄merēt auxiliū misisse: ut externis quoq; opibus adiuuaret: grāa scā tū acte & naues remisse sūt. q̄ dicerēt rōanos ea bella suscipere q̄ suis uiribus gerere posset. Ultro: spōte non rogati.

Suo milite: speciosa locutio: cū singularē p̄ plurali numero ponimus: ut Armato milite

complem̄. De post aliquot: Cū a rōanis obfideret capua: hānibal ut ab ea obfidiōe rōanos ab

straheret q̄ n̄ aliter locis sub uēiri possit uidebat: ad oppugnādā urbē romā exercitū duxit: & ad anienē fluuiū tria milia passū ab urbe castra locauit: ibi cū statua hēret scātus milites i supplemētū hispaniae misit: & aggr̄ i quo cēt hostes publice uēdidit: qd̄ ubi p̄ captiuos cognitum ē hānibali: id adeo supbū adeoq; idignū sibi uisū est: q̄ cū ipe ad moenia urbis romae armatus sederet: milites sub uexillis in supplemētū aliaḡ puinciaḡ mitterē tur: & eius soli qd̄ ipse bello captū possideret h̄fctq; romae iuētū ēptorē eē q̄ nihil dimi nuto p̄cio mercaret: ut exemplo uocato p̄cone tabernasar.

Veniret: uēderet. Pudore uictā: q̄ fortunā quodā mō pudet cū uiderit illū i quē toties sauciā exercuerit: adeo forte atq; magno Agno spacio: Quāq̄ i q̄ta sētu ab poetā Acciū trāsitus uidet̄ abrupus: tū ut aptius atq; decētius ad externa trāseamus eius exēplū i mediū pferamus. Collegiū poetarū: Caesar i collegio poetarū se cooptare uoluit. Voluminū: q̄ plura carmina edidisset: non praclara belli facinora gessisset.

Euripydes qd̄ athenis. Tragicus iste poeta fuit clarissimus ut supra diximus Euripydes dictus teste Prisciano li. ii. de octo p̄tibz orōnis. ab Euripyo ea maris parte: q̄ ē i f̄er Eu

.Agelius

boeam & boetiā: qm̄ eo die natus sit quo atheniēses cū Persis Euripyo bellū gerētes uictoriā sūt cō-
secuti: de cuius pgenie atq; fortuna hāc Gelius: Euripydi poete matrē theopōpus agrestia olera uē-
dētē uictū quāritasse dicit: patri aut̄ eius nato illo n̄sū ē a chaldeis eū puerum cum adoleuisset ui-
ctorē in certaminibus fore: id ei puero fatū ēē patet iterpretatus: athletā debere ēē: roborato exerci-
tatoq; filii corpore olympiā certatūq; eū iter athletas pueros deduxit: ac priō qdē incertamie p am-
biguā aetate receptus nō est. post Eleusino ethefio certamine pugnauit & coronatus ē: mox a corpo-

studium trāsgressus auditor
phisci Anaxagorā & rhetoris
Prodicū: i morali at̄ philoso-
phia Socratis. Tragœdiā scri-
berenatus ānos duo de uiginti
adortus est. Philocarus refert
in sola Salamiā spelūcā ēē re-
trā & horridā: i q̄ Euripides
tragœdiā scriptitauit: mulie-
res fere oēs maiore in modum
exosus fuisse dī: siue q̄ abhor-
ruerit a mulierū cōitu: siue q̄
simul duas uxores habuerat:
q̄ id decreto ab atheniēsis
facto ius ēē: quarū matrimo-
niū predebat: eius odiū in mu-
lieres iustū: de cuius morte di-
ces in ca. de morte nō uulgari
hic non agnitas dī scripsisse
tragœdias: in qbus decies quī-
quies uictor euasit: cū in thea-
tro diuersorū poetarū tragœ-
diā recitarent: cuius patrem
mensarcū: matrē Clitonē fuisse
se legimus. A cōtēptu & insolē-
tia. Duæ extremitates sūt qua-
rū utraq; uirtuosa ē: audacia &
timiditas: uirtuti tñ audacia
ppior ē: iter has media ē fidu-
cia uirtus. A cōtēptu: q̄tū ad
timiditatē. Insolētia: q̄tū ad
audaciā. Deducere. Trāslatō
sūpta a filiāribus quæ tenuiter
fila deducūt: præsertim quæ
p̄ciosa ēē uolūt. Eodē mō qui
magne auctoritatis & pōderis
carmine cōdūt deducere di-
cunt. Virgi. in bucolicis: Pa-
scere oportet oues deductum
dicere carmē. Fecūdi cur-
sus: q̄a ex eius ore facile carmi-
na currebant. Gloriæ: quia

ut ab eo disceret fabulas cōponere solere. Laudanda profecto
fiducia ē: quæ estimationē sui certo pondere examinat: tātū
sibi arrogās: quātum a cōptemtu & insolētia distare satis est.

De eodem euripyde.

Ta ēt quod Alcestidi tragico poete respōdit pro-
babile: apud quē quū quæreret. q̄ eo triduo non
ultra tres uersus maximo impē so labore deduce-
re potuisset: atq; is se cētū p̄facile scripsisse gloriaret. sed hoc i-
quit interest: q̄ tui i triduu tātū modo mei uero i oē tēpus suf-
ficiet: alterius enim fecūdi cursus scripta itra primas memoria
metas corruet: alterius cūctate stilo elucubratū opus p oē aui-
tēpus plenis gloriæ uelis feret.

De Antigenida.

Diiciā scænæ eius dē exēplū: Antigenidas tibicen
discipulo suo magni profectus sed parū foelici-
ter populo se approbātū cūctis audientibus dixit:
mihī cane & musis: quia uidelicet p̄fecta ars for-
tunæ lenocinio defecta: iusta fiducia nō exiuit. Quāq; scit se
laudē meritā: eā etsi ab aliis nō ipetrat: domestico tamē acceptā
iudicio refert.

De zeusi pictore.

Eufis aut̄ quum helenam pinxisset: quid de eo ope-
re homines sensuri essent expectandum non puta-
uit: sed protinus hos uersus græcos adiecit.
ΟΥ ΝΕΜΕΙΟ ΤΡΩΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΕΚΝΗΜΙΔΟΣ ΑΧΑΟΥΣ.
ΤΟΙΝ ΔΑ ΜΦΙ ΥΗΝΑΙΚΙ ΠΟΔΗΝ ΧΡΟΝΟΝ ΑΛΓΕΑ ΠΑΟΧΕΙΝ.
ΑΙΝΩΣ ΑΘΑΝΑ ΤΗΟΙ ΘΕΑΙΟ ΕΙΣ ΩΠΑ ΕΟΙΚΕΝ.
adeo dextræ suæ multū pictor arrogauit: ut ea tātū forma cō-
prehensum crederet: quantum aut læda coelesti partu edere: aut
Homerus diuino ingenio exprimere potuit.

per uniuersum orbem eius carmina celebrantur.
Diiciā eius dē scænæ: Hic musicæ artis peritissimus fuisse tradit & discipulū habuisse
se i eo genere nō mediocriter eruditū: sed paḡ populo gratū ac p̄p̄modū cōtēptibile
qd̄ saepe fieri solet i oī cuiusq; artis genere: qd̄ cū uidisset eius præceptor: ut cōderet
artē ex oī parte p̄fectā ēt si cōtēnas: p se tñ satis laudabilē astātibus cūctis & audiet/
bus discipulo dixit: mihī cane & musis: quia uidelicet ars p̄fecta ēt si a nullo p̄bet: tñ p
se ipsa satis laudabilis est. Adiciā scænæ: nā in scænā recitātibus tragœdias mimis tibiæ semp adhi-
bebāt. Parū foelicit̄ populo se approbātū: quia i eo genere artis parū erat populo gratus. Lenoc-
inio defecta. i. blāditiis: uidelicet externa laude destituta: nā quæ dmodū lenones adolefcentibus
blādiant: sic etiā fortuna modo huic modo illi blādīt & fauet. Domestico iudicio: q̄a scit iam sibi
obligatam esse laudem.

Plynius

Eufis at̄ cū helenā pinxisset. Inter primos sue ætatis pictores hic præcipuū locū obtinuit
ser ferf: quē Plynius tātā ex ea arte gloriā & opes comparasse dixit: ut gratuito pingere &
elargiri opera sua nō dubitaret: existimās illa nō satis digno p̄cio posse cōp̄sari: dicis in
certamen descendisse cum parrhasio & ab illo superatus: nā cum detulisset uuas tanto successu de-

pietas: ut aues in scenā aduolarent: parrhasius detulisse fert lintheū auius pictū ita ueritate repre-
sentantibus: ut zeusis alituū iudiciū timēs ignuo pudore palmā ei cōcesserit: hic uero in foemineo
corpore pingēdo ceteris omnibus antecessit: nam ut Cicero meminit in arte ueteri a crotoniatis in-
genti praeicio cōductus ut iouis tēplū quod illi magnificū satis cōsiderat egregiis figuris locuple-
taret: post absolutū opus: ut excellēte muliebris formae pulchritudinem muta i se imago cōtineret
helenae dixit se uelle pingere simulachrū: petiitq; a crotoniatis uirgines quas oīum formosissimas

De Phidia pictore eximio.

Phidias quoq; Homeri uersibus egregio dicto al-
lusit: simulacro enī iouis olympi pfecto: quo nul-
lū praeftātius aut admirabilius humanae fabrica-
tæ sūt manus: interrogatus ab amico: quonā mētē
sua diriges uultū iouis prope modū ex ipso cælo petiū: eboris
liniamētis cēt āplexus: illi se uersibus q̄si magis usū respōdit.

ἡ καὶ κυανέῃσιν ἐποφρύσι νεσσε κροῖων.
αὐβροσίαι δαράχαι τὰ ἐπερρώσαν το ἀνάκτοσ.
ἀργεὺς ἀπαθανάτοιο μεγάνδε λελεῖξεν Ὀλύμπιον.

De Epaminunda.

Non patiūtur me tenerioribus exēplis diutius infi-
stere fortissimi duces: siquidē epaminundas quū
ei ciues irati sternēdarū in oppido uiatū cōtume-
liæ causa curā mādarēt: erat enim illud ministeriū
apud eos sordidissimū: sine ulla cūctatione id recepit: daturū.
q̄ se operā: ut breui speciosissimū fieret asseuerauit: mirifica

haberēt: illi publico de cōsi-
lio uirgines i locū unū cōdu-
xerūt: & pictori q̄s uellet eli-
gēdi potestātē dederūt: ille at
ex oībus qnq; delegit i quibus
uerissimū pulchritudinis iudi-
ciū haberet: neq; enī putauit
oīa quæ ad uenustatē quære-
ret i uno se corpore posse repe-
rire. Ply. uero li. xxxv. nō id fe-
cisse crotoniatis: sed agrigentī-
nis: zeusis iquit tātus diligen-
tia fuit ut Agrigentinis factu-
rus tabulā quā i tēplo iouonis
laciniae publica dicarēt ispe-
xit uirgines eorū nudas & quī-
q; elegerit: ut quod i q̄q; lau-
datissimū esset pictura redde-
ret. Quod uero ad eius fiduci-
am p̄tinet: cū helenā pinxisset
nō expectauit hominū iudici-
um de ope tāto: sed statim si-
ducia maxima ductus: suum
ipse opus homeri uersibus cō-
probauit: his uidelicet. οὐνε-
μεσισ τρωας τε καὶ ἐκχι-

μῖλασ ἀχαιῶν. τοῖν δαυφὶ γῆναί τε πολὺν χρῶνον ἀλγεα πασχεῖν. αἰνῶσ α-
θανάτοισι θεαῖσ εἰς ὠπὰ εοικέν. Haud turpe est troas fulgētisq; are pelasgos: Cōiuge p ta-
li diuturnos ferre labores. Aeternis facies nimis ē aquanda deabus. Alii sic trāstulerūt. Nō dedecus
trois achiuosq; are nitētes: Pro tali sufferre nuru lachrimabile bellū. Aeternis certe ē nimis assimi-
li. Hidas quoq; homeri uersibus. Statuarius hic nobilissimus fuit tā- (lāda deabus.

Phidias quoq; homeri uersibus. Statuarius hic nobilissimus fuit tā- (lāda deabus.
ra fiducia praeitus: ut teste Macrobio cū iouē olympiū p̄geret: interrogatus d quo exē Macrobi
plo diuinā mutaref effigē: respondit archetypū iouis in his se tribus homeri uersib; us
bus iuenisse. ἡ καὶ κυανέῃσιν ἐποφρύσι νεσσε κροῖων. αὐβροσίαι δαρά-
χαι τὰ ἐπερρώσαν το ἀνάκτοσ. κροῖος ἀπαθανάτοιο μεγάνδε λελεῖ-
ξεν Ὀλύμπιον. qui uersus sic sunt in latinū traducti. Atq; sup̄ciliis Saturnius annuit
atris. Ambrosiæ fluxere comade uertice regis Aeterni: ast nutu magnū cōcussit olympū. De superci-
liis & crinibus se totū iouis uultū collegisse ait: de quo Plynius li. vii. naturalis histo. Phidiā iupiter Plynius
inq; olympius quotidie artificii excellētiae testimoniū perhibet. Rursus li. xxxii. Phidiā clarissi-
mū ē poēs gētes: quæ dei iouis olympi famā itelligūt nemo dubitat: sed ut merito laudari sciāt:
etiā q̄ opa eius nō uiderūt pferimus argumēta parua & ingenii tātū neq; ad hoc iouis olympi pul-
chritudine utemur: nō mineruæ athenis facte āplitudine: cū sit ea cubitorū. xxv. ebore. hāc ex au-
ro cōstat: sed in scuto eius i quo amazonū proeliū celauit ambitu eius dē cōcaua pte: & gigātū dimi-
catōnē: i soleis uero laphitarū & cetaurorū adeo momēta omnis artis illi fuere: i basi autē qd̄ cēla-
tū ē: dū sūt triginta numero noscētes uictoriā mirabilē praeia: mirabimur etiā serpētes q̄ sub ipsa
crispide areā spingem hnt: hāc Plynius. Quintilianus li. vii. de īstitutōe oratoria: hūc dicit i diis q̄
hoibus fingēdis lōge meliorē fuisse artificē: i ebore uero lōge citra Emiliū: uel si nihil nisi miner-
uā athenis aut olympiū i elide iouē fecisset: cuius pulchritudo adieciisse aliqd̄ ē recepta religionē
uidef: adeo maiestas operis deū aequauit. Cice. quoq; li. tuscu. quæsti. i. Quid enī Phidias sui oris si-
milē spēs: adeo artificiose īclūsit i clypeo mineruā cū. īscriber n̄ liceret: q̄ ea cōuulsa tota op̄is colli-
gatiōs lueret. De cælo petiū: Si iouē ipsū i cælo quō stare cōsueuit aliquādo uidisset melius cer-
te non effinxisset. Eboris liniamētis: q̄a imagines ex ebore formatae ex liniamētis cōl-
sistunt. Vel liniamētis: hoc est adumbrationibus.

Non patiūtur me: Ad exēpla memoratu digniora trāsgredi: q̄ppe de clarissimis & du-
cibus & regibus dicturus: primū aut de epaminūda proponit exēplū: cuius adeo fidu-
cia munitū pectus fuisse tradit: ut cū eius ciues irati uel iuidia ducti sternēdis uis q̄
si uilissimū officio ignominiae gratia praeceperēt: ille minus nō cūctāter nec fastidio-
se iutūp. rer: dicēs effecturū se breui: ut illud ministeriū qd̄ tūc apud eos sordidissimū haberet:

speciosissimū ac summa dignitatis esset: quod etiā euenit: ex quo apparet nō homini magistratum: sed magistratui hominē dignitatē asserere: constat autē epaminūdā omnium thebanorū ducē fuisse clarissimū: adeo ut teste lustino cū illo nata & extincta oīs patriae gloria fuisse uideat: nā post illū thebani memorabile nullum bellū unq̄ gessere: nec uirtutibus aut rebus gestis sed cladibus insignes se per fuisse. Fuit etiā philosophus summos: ex quo dubium hominibus reliquit uir ne melior an dux fuerit: nam & imperium non sibi: sed patriae quāsiuit: pecuniā parcus adeo fuit: ut funebri sūptus defuerit: gloriā quoq; nō cupidior q̄ pecuniā: quippe recusanti oīa imperia igesta sūt. honoresq; ita gessit: ut ornamentum non accipere sed dare ipsi dignitati uideret: iam litterarum studium: iam philosophiā doctrinā tāta: ut mirabile uideretur unde tam insignis miliciā scientia homini inter litteras nato. Emilius p. bus hunc omnibus ferme uirtutibus ornatum fuisse commemorat: prudentia: aequitate: modestia: sapientia: rei militaris peritia: animi & corporis fortitudine: cōtinentia: clementia: patientia uero tanta: ut non solum populi sed etiā amicorū facile ferret iniurias adeo ueritatis amatorē fuisse tradit: ut ne ioco quidē mentiretur: adeo taciturnitatis seruatore: ut commissā cuncta celaret: stu diosum quoq; audiēdi: ex quo facile disci posse arbitrabat: multaq; alia de hoc uiro memoriā prodidit: quā longum esset enarrare. Mirifica procuratione: q̄ maxima cura & diligētia illud munus exercuerit: ex quo facile conici potest: q̄ non uirtutibus ex dignitate: sed dignitatibus ex

deinde procuratione abiectissimū negociū pro amplissimo ornamento expectēdum thebis reddidit.

De Hannibale.

Hannibal uero cū apud regē Prusiam exularet. auctorq; ei cōmittēdi praelii esset: atq; is non idē sibi extis portēdi diceret: an tu inquit uitulinae carunculae q̄ impatori ueteri mauius credere: si uerba numeres breuiter & abscessisse: si sensū aestimes copiose & ualēter: hispanias. n.

directas populo Romano & galliarū alliguriā uires i suā redactas potestare: & nouo trāsitu alpiū iuga patefacta: & thrasimenū lacū dira inuictū memoria: & cānas punicae uictoriae clarissimū monumētū: & capuā possessā: & italiā laceratā ante pedes hoies effudit: uniusq; hostiā iocinori lōgo experimēto testatā gloriā suā postponi a quo animo nō tulit. & sane qd̄ ad explorādā bellica sacrificia aestimādosq; militaris ductus attrinebat: oēs foculos: oēs aras bithynia: Marte ipso iudice pectus hannis praegrasset.

De Codro.

Apax generosi spiritus illud quoq; dictum regis codri: ut enim ab atheniesibus ciuitatē sibi datam cognouit: & ego igit illis mea gētis ius dabo: atq; uir athenis thraicia: ne uicissitudine talis beneficiū iparē se iudicādo humiles de origine sua sentire existimaretur.

Cicero

uirtute honor accedit. Abiectissimum: uilissimum. Expectendum: desiderandū. Hannibal uero cū apud regē prusiam. Prusias rex Bithynia fuit: apud quē hānibal exulabat postq̄ uictus a romanis tanq̄ rupti foederis auctor deposcebat ad poenas: qd̄ meminuit Cicero li. de diuinatione. Rex inquit prusias cū hānibali apud eū exulanti deputare placeret: negabat se audere qd̄ extra phiberet: uni tu inquit charunculae uitulinae magis q̄ ueteri iperatori credere: nā cū Eunene ponti regē tūc bellū habebat: rex prusias: & praelio nauali dimicabat: nā illū terrestri praelio superauerat. Cōsulebat hānibalē prusias nū qd̄ pugna cū hoste cōmitteret: & cū hānibal cōmittēdā eē cōsuleret: rēdit rex id sibi extis nō portēdi. Tū indignatus hānibal mauius inquit uitulinae charunculae q̄ ueteri iperatori fidē hēre: qbus uerbis rex cōmotus praeliū suscepit & hostes superauit. Hac at astutia usus ē hānibal: q̄ stratagemate oīq; caliditate plurimū ualebat: rēdit lagenas fictiles oīum generū serpētibus repleti: & media pugna in naues hostiū conici: pōtici primū illudebat dicētes: quomō cū fictilibus lagenis pugnare poterūt: q̄ armis nō possunt: deinde cum iēcti serpētes p naues feruescere cāperūt: tū deniq; hostes ancipiti malo prerriti i fugā naues uerterūt. Portēdi: significari. Charunculae: Diminutiuo usus ē: ad rem ipsā multo magis extenuādā. Veteri iperatori: Ecce magna fiducia. Hispanias direptas. Breuiter perstringit cūcta hānibalis gesta: quae decade secūdi punici belli plenissime referunt. Nouo trāsitu: q̄a nemo ante hānibalē cū exercitū trāsierat alpes: fuitq; trāsitus ille difficilis & perniciosus hānibali: quippe ubi multa hominū milia & iedia & difficultatibus cōsūpta perierūt. Hispanias: ulteriore & ceteriore: quas abstulerat populo romano. Thrasimenū lacū: ubi. G. flaminii cōsulē romanū cū quādecim milibus hoīum occidit. Cānas punicae uictoriae: ubi caesa dicūtur quinquaginta romāorū & sociorū milia cū altero cōsule Paulo aemilio: sicut supra mōstratū ē. Ante pedes hoīs. i. regis prusiae. Et sane qd̄ ad explorādā: Si ueniāt inquit i cōparationē bellica sacrificia & sciētia dūcis: ut cū aliud illa prēmōstrēt: aliud hac hortetur utrū utri sit atreponēdū: malim id exeq qd̄ dūcis sciētia pbauerit q̄ quod sacrificia hortata fuerint. Praegrasset: praeponderasset: superasset.

Apax generosi spiritus illud: Codrus rex thracum fuit: cum inter Dorientes & Athenienses ueterum simulatum essent offense; & id eo bellum inter se gesturi essent: Codrum regem accitum in auxilium suum athenienses exercitu præfecerunt: & ut illum sibi amantiorem fidelioremque redderent: eum ciuitate donarunt: quod cum sibi nunciaretur: ut ostenderet thraces atheniensibus nihilo dignitate inferiores esse: respondit: & ego athenienses ciues facio thracenses. Fuit alter Codrus dux & rex atheniensis: qui se pro conseruanda patria donauit: de quo in capitulo de pietate erga patriam dicitur.

Duo-
dri reges

De utroque Spartano.

Obiliter etiam uterque spartanus & qui increpitus a quodam quod in acie claudus descenderet: pugnare non fugere propositum sibi esse respondit: & qui referente quodam sagittis Persarum solem obsecurare solere: bene narras inquit: in umbra enim melius preliabimur.

De alio Spartano.

Iusdem uir urbis atque animi hospiti suo patriæ muros excelsos latosque ostendenti dixit: si mulieribus istos comparastis recte: si uiris turpiter.

De Constantia. Cap. VIII.

Ptium & animosum bonæ fiduciæ pectus emenso quasi debitum opus superest constantiæ repræsentare naturam. Natura enim sic comparatum est: ut quisquis se aliquid ordine ac recta mente complexum contidit: uel iam gestum si obrectetur acriter tueatur: uel

nondum editum si interpelletur: sine ulla cunctatione ad effectum perducatur.

De Fulvio.

Ed dum exemplar propositæ rei prosequor: mihi circumspicienti ante omnia Fuluii flacci constantiæ & Leonidas.

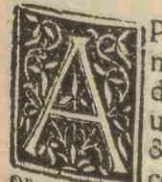
Qui increpitus: hic Androclidas fuit. Et qui referente: hic teste Frontino libro quarto fuit Leonidas rex Spartanus eo modo quo Spartanum regem habebant: de quo satis supra dictum est in capitulo de fortitudine. hæc igitur cum aduersus persas cum paucis admodum proficisceretur: & quidam dixisset tantam esse persarum multitudinem: ut sagittis solè obscurarent: respondit: id sibi gratius fore quod sub umbra pugnabitur.

Iusdem uir urbis atque animi: Agesiplus dux lacedæmoniorum hospiti Atheniensi ostendenti munitum & ualide fabricatum Athenarum urbis murum: querentique an ipsi pulcher ualidusque uideretur: mediussidius inquit pulcher & ualidus. At non quem uiri: sed quem mulieres inhabitent. Agis etiam pertransiens corinthiorum muros altos & munitos: tum etiam in multum spaciū protensos cum intueretur: quæ ait mulieres hunc locum incolunt? Theopompus quoque ad eum qui murum ostentaret & percunctaretur: an & firmus & altus esset: minime inquit si mulierum sit. Si uiris turpiter: Lucanus: Humanus labor est facilis: licet ardua tollas: Cedere uel bellis uel cuncta morientibus annis.

De Constantia.

Capitulum Octauum.

Ptium & animosum bonæ fiduciæ. Valerius ad capitulum de Constantia transiturus: more suo utitur transgressionem ut commemoratis quibus de rebus dixerit: de quibus dicturus sit breuiter ostendit: Et bene constantiam fiduciæ statim subiungit: nam hæc uirtutes quandam inter se uidentur affinitatem habere: qui enim sibi confidit: idem & constans semper esse solet. Emenso: Postquam inquit de fiducia diximus: superest ut de constantia dicamus. Natura enim sic comparatum est ut: quisquis se aliquid recta mente complexum confidit: hoc inquit obseruare solemus: ut cum confidimus

nos iustum aliquid & honestum esse complexos: uel iam gestum acriter tueamur: si quisquam illud rescindere uoluerit uel nondum perfectum sine mora ad exitum perducamus: si quisquam illud interpellare tentauerit: quo minus perficiatur. Obrectetur acriter tueatur uel nondum editum: improbetur: detrahatur. Interpelletur sine ulla cunctatione ad effectum perducatur: impediatur.

Ed dum exemplar: Capuæ fallacibus haniabalis. Hæc historiâ supius diligenter satis an-

Capua

Obiliter etiam uterque spartanus: Claudus Laccon in aciem descendebat cum hostibus dimicaturus: querenti equum alienigenæ cuidam Agesiplus respondit: claudum indicans: nonne sentis inquit: non fugientibus: sed manentibus bello opus est: sed hic de quo loquitur androclidas fuit qui debilis & crure inutilis inter bellatores se locauerat. Itaque: inhibitori quidam moti sunt: Propterea quod esset infirmus: tum ille non eum inquit qui fugiat: sed qui maneat cum hostibus pugnare oportet. Alter claudus ad bellum proficiscens quibusdam sauientibus acridibus conuersus ait: mala capita non est cum hostibus fugiendo pugnandum sed manendo ordinemque tuendo. Nobiliter: subauditur responderunt.

Uterque spartanus: Androclidas

Agesiplus

Liuius

notauimus in capitulo de fortitudine: ubi de Iubio acio peligno diximus. Fallacibus promissis: quia multa promissit quæ seruare non potuit. Italiæ regnum: nam in ipsa defectione inter cæteras fœderis conditiones de imperio totius Italiæ iactatū est atq; sancitum: ut deuictis Romanis regnū Italiæ penes Cāpāos eēt. Admisso celeri: Ouidius: Nil nocet admissio subdere calcar equo. Theanum contendit: de quo Horatius: Cui si uirtiosa libido fecerit auspiciū: cras ferramenta theanum tollitis fabri. Euestigio Calenam: Liuius hoc oppidum pluraliter tantum declinauit: cales calū

Sicut erant: scilicet clausæ: & obsignatæ. Agere lege: suo fungi ministerio sumēdi denotentibus supplicii.

Tq; ista qdē seueritatis: nota est historia Quintus Fabius maximus bello punico secundo aduersus Hanni-

balem dictator missus illū iuuēlitter exultantē sua sapiētia reppit: sed cū ille multos captiuos romanos haberet: quos apud trebiam & lacum transimenū alibiq; ab imperatoribus romanis re inuolūter gesta cœperat dictator de his publicæ redimendis cum hannibale conuenerat imposito i capita pro conditiōe cuiusq; præcio: sed ea spe fraudatus a senatu: qui non publicæ redimicē fuit: quod sine eius auctoritate id factum eē diceret: tacuit & agrum quem præciosum habebat publicæ uendidit: & pecuniam pro captiuis hosti promissam fideliter exoluit: eadē animi constantia usus est cum Minucium magistrum equitū imperio sibi parem senatus populusq; romanus eē iussit: qd nunquam antea factum fuerat ut dictatori magister equitum æquaretur imperio id autem fuit: quia cum Fabius uideret superiorum ducum temeritate rempublicā esse concussam adeoq; debilitat ut suis se uiribus niti uix posset: rē sibi longe aliter gerendam esse duxit: quam superiores fecerant: hostem scilicet consilio non uiribus esse domandus: & rempublicam prudentiæ magisq; fortunæ beneficio recreandam: itaque noluit unquam nisi quantum necessitas cogeret cum hoste certare: sed illorum impetus indies frustrari: & multis modis illudere: donec suis ipsi uiribus conficerentur: nam loca unde illis comuectus esse possent: quam maxima diligentia occupabat arctioraque indies alimenta in castris hostium reddebat: quod unum uincendi consilium saluberrimum excogitauerat: sed Minutius magister equitum uir ferox & rapidus in consiliis ac lingua inmodicus. primo inter paucos: deinde palam in uulgus dictatorem criminari pro cauto timidum pro prudente tardum: pro perito imbellem appellare: qui ut diuicius esset in magistratu & romæ: & in castris haberet imperium nolle cum hostibus acie dimicare: hæc & alia his indigniora de dictatore serens in uulgus: sic animos militum incenderat: ut si militaris suffragii res fuisse: haud dubie uiderentur Minutium Fabio duci prælatum: forte ita euenit: ut dictator comiciorum causa Romam reuocatus Minutium castris præficeret: qui leui quodam certamine cum Hannibale congressus: & uictoria parua potitus:

tia offertur. Capuam fallacibus hannibalis promissis Italiæ regnum nepharia defectione pacisci persuasam armis occupauerat. tandem culpæ hostium tā iustus æstimator q̄ speciosus uictor: Capuanum senatum impii decreti auctorem funditus delere constituit. Itaq; cathenis onustū in duas custodias theanā calenamq; diuisit consilium executurus: cū ea peregisset: quorum administrandorū celerior esse necessitas uidebatur. rumore deinde de senatus mitiore sententia orto: ne debitam penam scelerati effugerent: nocte admissio equo theanum contendit: interfectisq; qui ibi asservabantur: euestigio calenā transgressus: perseverantiæ suæ opus executurus etiam de ligatis ad palum hostibus litteras a. P. C. ne quicq; Capuanis salutare accepit. In sinistra enim eas manu sicut erant traditæ reposuit: ac iussu lictore lege agere: tunc demum aperuit: postq̄ illis obtemperari non poterat. Quæ constantia uictoriæ quoq; gloriā antecellit: quia si eum intra seipsum partita laude æstimes maiore punita Capua q̄ capta reperies.

De Quinto Fabio maximo.

Tq; ista quidem seueritatis: illa uero pietatis constantia admirabilis: quam. Q. Fabius maximus in fatigabilem patriæ præstitit: pecuniam pro captiuis hannibali numerauit: fraudatus ea publicæ recuit. Dictatori ei magistrum equitum Minutium iure imperii senatus æquauerat: silentium egit. compluribus præterea iniuriis laceratus in eodem animi habitu permansit: nec unquam sibi reipublicæ permisit irasci: tam perseverans i amore ciuiū fuit.

De eodem Quinto Fabio.

Vid in bello gerendo: nōne parcius constantia? Imperium romanum kannensi prælio poene destructum uix sufficere ad exercitus comparandos

itaque noluit unquam nisi quantum necessitas cogeret cum hoste certare: sed illorum impetus indies frustrari: & multis modis illudere: donec suis ipsi uiribus conficerentur: nam loca unde illis comuectus esse possent: quam maxima diligentia occupabat arctioraque indies alimenta in castris hostium reddebat: quod unum uincendi consilium saluberrimum excogitauerat: sed Minutius magister equitum uir ferox & rapidus in consiliis ac lingua inmodicus. primo inter paucos: deinde palam in uulgus dictatorem criminari pro cauto timidum pro prudente tardum: pro perito imbellem appellare: qui ut diuicius esset in magistratu & romæ: & in castris haberet imperium nolle cum hostibus acie dimicare: hæc & alia his indigniora de dictatore serens in uulgus: sic animos militum incenderat: ut si militaris suffragii res fuisse: haud dubie uiderentur Minutium Fabio duci prælatum: forte ita euenit: ut dictator comiciorum causa Romam reuocatus Minutium castris præficeret: qui leui quodam certamine cum Hannibale congressus: & uictoria parua potitus:

litteras de rebus gestis & egregia uictoria ad senatum misit; quibus motus senatus & populus decreuerunt Minuum equam imperii potestatem habere cum dictatore. sed paulopost intellexere romani bono imperatori: haud magni fortunam momenti esse: & solam mentem rationemq; danari: hanc Minutius temere cum hostibus suscepta pugna non mediocrem rei publicae cladem illaturus fuerat nisi dictatoris consilio in tempore subuentum fuisset. Eludere: protrahere. Ira ac spe superiori quae iram superauit ad id quod nunquam in perniciem rei publicae irasci uoluit. Spe: quia hannibalem sedendo magisq; dimicando superauit contra spem omnium. Non dimicando: Ennius unus qui nobis cum etando restituit rem.

uidebatur. Itaque frustrari & eludere poenorum impetus quae maximum cum his tota acie conferere: melius ratus pluribus comminationibus Hannibalis irritatus. saepe etiam spe bene gerendae rei oblata: nunquam a consilii salubritate ne parui quidem certaminis discrimine recessit: quodque est difficillimum ubique ira ac spe superior apparuit: ergo ut Scipio pugnando: ita hic non dimicando maxime ciuitati nostrae succurrisset uisus est: alter enim celeritate sua Carthaginem oppressit: alter cunctatione id egit: ne Roma opprimi posset.

De C. Pisone & M. Palicano.

Caium etiam pisonem mirifice & constanter turbulento rei publicae statu egisse consulem narratione in sequenti patebit. M. palicani seditiosissimi hominis pestiferis blanditiis praeceptus populi fauor consularibus comitiis summum dedecus animaduerrere conabatur: amplissimum ei deferre impetium cupiens: cuius teteri actis exquisitum potius supplicium quam ullus honos debebatur: nec de erat consternata multitudini furialis fax: tribunitia: quae temeritate eius & ruente comiraretur: & languentem actionibus suis inflammaret: in hoc miserando pariter atque erubescendo statu ciuitatis: tantum non manibus tribunorum pro rostris Piso collocatus: quum hinc atque illinc cum ambissent: ac Palicanum suffragiis populi consulem creatum: an renuntiaturus esset interrogaretur: primo respondit non existimare se tantis tenebris offusam esse rem publicam ut huc indignitatis ueniretur: deinde cum perseveranter instarent ac dicerent: age si uentum fuerit: non renuntiabo inquit: quo quidem tam absceso responsos consulatum Palicano priusquam illum adipisceret eripuit multa & terribilia Piso contempsit: dum speciosum mentis suae fletum non uult rigorem.

De Metello.

Metellus autem numidicus propter consimile perseuerantiae genus excipit quoque indignam matrisque ludibriis exultaret impune rogandis gracchorum legibus ita uehementer incubuit: ut senatum quoque cogeret in uerba iurare. cum abnuentibus aqua & igni interdictum se minaretur: unus tamen exiit qui mallet exilium. hic autem fuit Metellus numidicus quia sequitur post Metelli fugam omni nobilitate perculsa & cetera. Metellus autem numidicus propter consimile perseuerantiae genus excepit: de hoc uiro Plinius de iuris illustribus Quintus inquit. Caelius. Metellus numidicus qui de iugurta rege triumphauit Censor cum qui se Tiberii gracchi filium menti ebatur incensum non recepit. Idem in legem apuleiam per uim latam iurare noluit: quare in exilium actus smyrnae exulauit: Claudia deinde rogatione reuocatus cum ludis forte litteras in

Aium etiam pisonem mirifice. Po peius pro consul de hispania Seru torio uicto nup redierat: & stat

concionem habuerat de restituenda plebi tribunitia potestate Palicano tri. ple. lege ferentem hunc palicanum seditiosum fuisse constat. qui contra senatus auctoritatem effecit: ut tribunitia potestatem populo redderent consules. Cn. Po. & M. Li. erat. tunc in magna fuit inuidia Po peius: quod consul tribunitiam potestatem populo redderet. Fuit autem palicanus ad uiam apianum casus cum aliis qui plura ibi commiserat quod recuperando filio quem repetebat Tigranus. Pestiferis blanditiis: quia ferere legem palicano tribunitia potestas restituta populo fuerat. Consternata: perturbata: & quasi mentem capta. Turbulento: propter seditionem excitatam. Huius indignitatis: pro ad hanc dignitatem. Absceso: consilio & breui. Flecti: a recto & honesto.

Metellus autem numidicus propter: Florus apuleius inquit Saturninus gracchanas asserere leges non

desistit tantum animos uiro Marius dabat: quod nobilitati sepe inimicus consulatu suo praeterea confusus occiso palice comitiis Anio competitorem tribunitus subrogare conatus est: in eius locum. G. gracchum hominem sine tribu sine nomine sed subito titulo in familiam ipse se adoptabat: cum totum

Florus

Plinius

theatro accepisset de reuocatione: non prius eas legere dignatus est q̄ spectaculum finiretur: Metellum sororis suae uirum laudare noluit: q̄ is solum iudicium contra leges detractaret. Ad breuiatorem T. Liuii cum legem inquit Agrariam per uim tulisset Saturninus Metello numidico eo: q̄ in eam nime iurasset: diem dixit: qui cum a bonis ciuibus defenderetur: ne causa malorum certaminum esset inuoluntarium exilium rhodorum profectus est: ibiq̄ legendo & audiendo magnos uiros aduocabat. Procellam: impetu auxilii. Occurreret: resisteret. Quo erupturi essent in auxilium. Ad quantam rei publicae perniciem euasuri essent.

CAeterum nemine ut nemine ei praetuleri ut. Qu. scauolam augurē. nō ausum iquit uirū quēpiā i hoc uirtutis genere Metello pponere possum aut. Qu. Scauolā iure cōparare: qui nihilo iferius cōstatiae documētū dedisse uideatur: deuictis enī marianis partibz Sylla ut saepe dictum est rē publicam occupasset: cōuocato senatu uoluit ut Marius hostis patriae iudicaretur: iūstisq̄ sententiā dicere senatoribus: cū alii metu: alii uoluntate sententiam cōprobassent: solus Scauola inuentus est: qui constans & itrepidus nulla rōne cogi potuerit: iniquam proferre sententiā. Traculentius: sceius idē eīdem frequenter. Urbs & Italia: quia tentones cibros & gallos deuicerat. Quid foeminae scilicet negotii habent cum cōcione. Si patris mos seruet nihil nam femina pudica i cōuentum hominū prodire non debet ex consuetudine maiore. Fluctibus: motibus & perturbationibus: sic & Cicero p mīlione populi seditioni comparat tempestatem: equidem certas tempestatēs & pcellas i illis dūtaxat fluctibus concionum & cetera. contra uero Virgil. tempestatē cōparat populū. ac ueluti in populo magnū cū saepe coorta est seditio & cetera. Sed ubi pudor quidē & reuerentia. Sexus non patitur mulierē pudicam incertū & multitudinem uirorum prodire ex consuetudine maiorem: nisi nece sitate cogatur sed si cogit: prisca consuetudo tollitur & uolentiae pudor parere compellitur. Itaq̄ te sempronia. L. Apuleius tribunus plebis subornauerat equitium quendam ignobilem utpote liobertine sortis hominem ut se filium Tiberii Gracchi diceret sempronia in forum adducta ut rem hanc falsam testaretur nulla ui impelli potuit ut dedecus familiae suae cognosceret.

L. Apuleius

Perturbari frons solebat: nemo erat tam summus in ciuitate princeps qui si de eo ad populum ageretur reus productus non uultu palore perfunderetur & de salute sollicitus esset. Absurde grauissimis uirorum operibus inferens: inconueniens & indigne. Amplissima potestas cum clamore imperitae multitudinis: scilicet tribunicia. Obstrepens totum forum & acerrimo studio nitebatur: inclamaret: resonaret: nam plebs more suo tumultuabatur.

ie statet: ac moribus suis procellam. Quum enim animaduerteter: quo tenderent saturnini trib. ple. funesti conatus quātoq̄ maiorei publicae: si non his occurreretur erupturi essent: in exilium q̄ in legem eius ire maluit: potest aliquis hoc uiro dici constantiore: qui ne sententia sua pelleretur: patria i qua summū dignitatis gradum obtinebat carere sustinuit?

De. Q. Scauola.

CAeterum ut neminem ei praetulerim ita. Q. Scauolam augurā merito cōparauerim: depulsis prostratisq̄ inimicorum partibus: Sylla occupata urbe se natum armatus coegerat: ac summa cupiditate ferebatur: ut Caius Marius q̄ celerrime hostis iudicaretur: cuius uoluntati nullis obuiam ire audientibus: solus Scauola interrogatus de hac re sententiam dicere noluit. quin etiā truculentius sibi minitanti Syllae: licet inquit mihi agmina militū quibus curiam circumcedisti ostentes: licet mortem identidem miniteris: nunq̄ tamen efficies: ut propter exiguum senilemque sanguinem meum Marium a quo urbs & italia cōseruata est hostem iudicem. Quid foeminae cū cōcione. si patrius mos seruetur nihil: sed ubi domestica quies seditionum agitata fluctibus est: priscae consuetudinis auctoritas conuellitur: plusq̄ ualet quod uolentia cogit: q̄ quod suadet & praecipit uerecundia. Itaq̄ te sempronia Tiberii & G. gracchorū soror: uxor scipionis aemiliani non absurde grauissimis uirorum operibus inferens maligna relatione cōprehendam: sed quia a tri. ple. rodūcta ad populum in maxima confusione nihil a tuorum amplitudine degenerasti. honorata memoria prosequar: coacta es eo loci consiliter ubi principum ciuitatis perturbari frons solebat instabat tibi toruo uultu minas profundens anaplissima potestas cum clamore imperitae multitudinis obstrepens totum forum & acerrimo studio nitebatur: ut equitio cui sempronia gentis falsum ius querebatur tanquam filio. Tiberii fratris tui osculum dares: tu tamen illum nescio: quibus tene-

Non indignabuntur: de inferiorum hominum constantia dicturus Valerius præfatiōe quadam præmittit qua ostendit non debere nobilioribus uiris molestum esse naturæ indignum uideri humiliorum hominum sibi exempla subiungi: & quemadmodum ab his clarorum uirorum amplitudo ueneratur: sic a claris uiris humilitatis uirtus si qua fuerit magis est omni fauore prosequenda: quo se tollere possit: q̄ ulla malignitate spernenda qua ueluti demersa perpetuo iaceat. Nouitas: noui homines qui nulla ma-

bris protractum portentum execrabili audacia ad usurpandā alienam propinquitatem tendentem repulsisti.

De centurionibus.

Non indignabuntur lumina nostræ urbis si inter eorum eximium fulgorem centurionum quoque uirtus spectandam se obtulerit: nam ut humilitas amplitudinem uenerari debet. ita nobilitate fouenda magisq̄ spernenda bonæ indolis nouitas ē. An abigi debet. Pontius ab horum exemplorum contextu: qui pro Cæsaris partibus excubans Scipionis præsidio interceptus: cum uno modo salus ei daretur si se futurum Cnei Pompeii generi ipsius militem affirmasset: ita respondere non dubitauit. Tibi quidem Scipio gratias ago: sed mihi uti ista conditione uitæ non est opus.

De Centurione.

In ullis imaginibus nobilem animum & idem cōstantiæ propositum secutus. C. Meuius centurio diui Augusti cum antoniano bello sæpenumero excellentes pugnas edidisset improuisis hostium insidiis circumuentus: & ad Antonium alexandriam perductus: interrogatusque quidnam de eo statui deberet: iugulari me inquit iube: quia non salutis beneficio nec mortis supplicio adduci possum: ut aut cæsaris miles desinam: aut tuus esse incipiam. Cæterum quo constantius uitam contempsit eo facilius impetrauit. Antonius enim uirtuti eius incolumitatem tribuit.

iorum suorum imagine clari suam sibi nobilitatem uirtute comparant. An abigi debet Pontius ab horum exemplorum. Hoc fuit sine dubio fuit civili bello quod in Aphrica gestum est post Pompeii casū: nam capta forte triremi una cæsariana: quæ com meatu ex Sicilia aduehebatur: ueterani quidam milites cum Centurione uno ad Scipionem deducti sūt quos ita Scipio dicitur allocutus: non spōte uestra certe scio sed illius scelerati uestri imperatoris impulsu & imperio coactos: ciues & optimum quenq̄ nefarie cōsecrari: quos quoniā fortuna in nostram detulit potestatem: si id quod facere debetis rem publicam cum optimo quoq̄ defenditis: certum est nobis uitam & pecuniā donare: quapropter quid sentiat proloquimini: tum Centurio: pro tuo inquit summo beneficio Scipio gratias ago. non enī te imperatorem appello: quod mihi uitam incolumitatemq̄ belli iure capto pollice ris & forsā isto uterer beneficio si non ei summū scelus adiungeretur: ego ne contra Cæsare imperatorem meū apud quem ordinem duxi: eiusq̄ exercitum pro cuius dignitate uictoriaq̄ amplius. xxxvi. annis

depugnaui aduersus armatusque consistam: neque ego id facturus sum: & te magnopere de negotio desistas adhortor: contra cuius enim copias contendas: si minus antea expertus es licet nunc cognoscas: elige ex cuius cohortem unam quam putas esse firmissimam & constitue cōtra me: ego ex meis comilitonibus quos nunc in tua tenes potestate: non amplius decimam summam: tunc ex uirtute nostra intelliges quid ex tuis copiis sperare de beas: tunc Scipio irritatus omnes interfici iussit. Si se futurum Cn. Pompeii generi ipsius militem affirmasset ita respondere non dubitauit: discrepat hoc loco Valerius a cæsaris commentariis: nam post Pompeii mortem hoc factum fuisse: ex ipsis commentariis colligitur nisi alter forte centurio alio tempore Scipionis præsidio interceptus ad eum fuisset deductus: quod nusquam me legisse memini: nam quod nonnulli dicunt hoc fuisse apud Algemeonem fluuium qui macedoniam diuidit a thesalia cum Scipio ad Pompeium properaret: ut expeditius iter faceret Marcum Fauonium cum octo cohortibus ad Algemeonem fluuium in præsidio collocauit: & q̄ pontius certior f. etus de aduentu Scipionis fuerit interceptus: totum falsum teste ipso Cæsare: qui ostendit: nullum ibi fuisse pontium: sed Cassium non interceptum: sed aduentu domicili liberatum: quare centurionem: quē supra diximus pontiū nominatū fuisse crediderim.

In ullis & idem constantiæ: hoc fuit bello civili quod inter Augustum & Antonium gestum est: ubi Meuius hic de quo loquitur cum multa & præclara facinora edidisset: tandem periculis temere nimis expositus ab antonianis militibus interceptus est: & ad imperatorem Antonium deductus: quem cum interrogasset: quid nam de se constituēdū esse uideretur constanter respondit occidi iube: quia nulla ratione adduci possum: ut a Cæsare ad te ipse deficiam qua constantia: uitam quam contemnebat facilius ab Antonio consecutus est. Alexandriam perductus: ubi cum cleopatra uiuebat.

Meuius

Omplura huiusce: ad externa transitorius prefatur quodammodo ac dicit alia multa seruata constantia domestica exempla superesse memoratu digna: quæ cōsulto præterire: & ad externa transire uoluit; ne unius rei longe narrationis fastidiosa copia satietatē legentibus ingeneraret. Notæ: id est huius memoriæ & notandū est in bonā partē accipi plerūq; notā: est enim peccatū dedecus macula: est ē nota rei alicuius memoria: ac si gnum & figura rem aliquam denotans. Quog; principatum tenebat Blasius; Salapina

Dasius & Blasius

principes erant Dasius & Blasius; Dasius Hānibalis amicus: Blasius quātū ex tuto poterat rem romanā fouebat: & per ocultos nūcios spem pditionis fecerat Marcello: sed sine adiutore Dasio: res trāsignō poterat; Multum ac diu cunctatus & tū quoq; magis inopia cōsiliū potioris q̄ spe effectus Dasium appellabat: at ille ab re auersus tū emulo potenti, inimicus rem hānibali aperit. Accersito utroq; Hānibal cū pro tribunali qdā ageret mox de Blasio cogniturus: staretq; sūmoto populo accusator & reus: Blasius de proditiōe Dasii appellabat. enim uero ille uelut immanem rem stare exclamabat sub oculis Hannibalis secum de pditione agi: hānibali atq; eis qui aderant quo audacior res erat minus uerisimilis uisa est emulationem profecto atq; odium esse: & id crimen afferri: quod quia testem habere non possit liberius fingatur: ita inde dimissi sūt: nec Blasius ante destitit tū audaci incepto quā idem obtundēdo docendoq; q̄ ea res ipsi patriaq; salutaris esset peruenit: ut p̄sidiū: hi autem numidae erant; Salapiaq; tradere Marcello: nec sine cæde multa tradi potuit: quia lōge fortissimi equitum ex toto punico exercitu erant: itaq; q̄q; iprouisa res fuit: nec ususequorum in urbe erat: tamen armis inter tumultum captis: & eruptionem tentauerunt: & cum euadere nequerent pugnantes ad ultimū occubuerunt: nec plusq; quingenta ex his in potestatem romanorum uiui uenerunt, plus aliquanto damni: hæc ala equitum amissa Hannibali q̄ salapia fuit: nec deinde unq; poenus quo longe plurimum ualuerat superiori equitatu fuit. Dissidentem: dissidentem: quia Blasius cum romanis Dasius cum hānibale sentiebat.

Adiectis quæ ipsum commendatiorem & inimicum inuisiorem factura uidebantur: quia quædā inferebat: quæ ipsum beniuolum hānibali redderent. Citerioris curæ negotium tractatur: propinquioris q̄ celeriorē curam desideraret. Vultu dissimulante: ne ab aliquo percipi posset ipsum cum Blasio loqui. Incredibile existimabatur: utpote etiam in conspectu ducis & quo res

audaciæ plus habere uidebatur communis fidei habebat. Hocion uero quum athenienses rem aliter quam ipse suaserat: derculus quidam admonebat athenienses: ut cauerent ab insidiis nicanoris qui præfectus erat Cassandri: qui occulte bellū pararet: p̄reūq; portū ne interciperet piculū eē. Phociō autē populo audiēte magna uoce dixit nullū instare periculū & nihil p̄sus timēdū eē cōsulebatq; magis aicitia cū Cas. q̄ bellū suscipiēdū: captū deīn Pyrræo nec ad recuperandum ar-

Externa de Blasio.

Omplura huiusce notæ romana exempla superat sed facietas modo uitanda est: itaq; stilum meum ad externa iam delabi permittam: quorum principatum teneat Blasius: cuius constantia nil pertina- cius. Salapiam enim patriam suam præsidio punico occupatā romanis cupiens resistuere Dasium acerrimo studio secum in administratione rei publicæ dissidentem: & alioquin toto animo Hannibalis amicitia uacantem: sine quo propositum consilium peragi non poterat ad idem aggrediendum opus maiore cupiditate q̄ spe certiore temptare ausus est: qui protinus sermonem eius adiectis quæ & ipsum cōmēdatiorem & inimicū inuisiorem factura uidebantur Hannibali retulit: a quo adesse iussi sunt: ut alter crimen probaret: alter defenderet. Cæterum quum res pro tribunali gereretur: & illi quæstioni omniū oculi essent intenti: dum aliud forte citerioris curæ negotium tractatur: Blasius uultu dissimulante: ac uoce summissa monere dasium coepit. ut romanorum potiusq; carthagenensium partes foueret: enim uero tunc ille proclamauit: se in conspectu ducis aduersus eum sollicitari: quod quia incredibile existimabat & ad unius tantum aures penetrauerat: & iactabatur ab inimico ueritatis fidei caruit: sed non postmulto Blasii mira constantia dasium ad se traxit. Marcelloq; & salapiam & quingentos milites numidas qui in ea custodiæ causa erant tradidit.

De Phocione.

Hocion uero quū athenienses rem aliter q̄ ipse suaserat prospere administrassent: adeo pseuerans cōstantia suā propugnator exiit: ut inconcione laari quidem se successu eorum: Sed consilium

mari: nec armatis præesse uoluit: nã factio optimatũ in q̃ & phociõ erat cũ Cassãdro sentiebat popu-
lares polipconti fauebãt: sed postq̃ suscepto bello pulsus ẽ Cassander Polipcõte duce phocionis cõ-
siliũ minus pbabile uisum fuit: tũ phociõ i cõcione atheniẽsiũ fortunã gratulatus est: & de p̃spero
euentu letatus at uero cõsiliũ suũ aliq̃to sanius fuisse affirmauit: magna q̃d ẽ cõstãtia uiri: ut etiam
in ip̃a uictoria pbaret cõsiliũ suũ q̃d fuerat de bello nõ suscipiendo: fuit hic Phociõ ut i capitulo de
in gratitudine latius plixusq; dicturi sumus capite dãnatus: nã inter cetera in eo quoq; offenderat

ciuitatem q̃d male cõsuluerat
patriã suã: nec ultro spartanis
bellũ iferrẽt: cuius duces fue-
re paricles & sophocles: quo
bello multas achaia ciuitates
atheniẽsiũ impio adiecerũt.
Phocion & si sape exercitibus
præfuit: summusq; magistra-
tus cœpit: tñ multo eius noti-
or integritas uitæ: q̃ rei milita-
ris labor: itaq; huius memoria
nulla: illius aut magna fama:
ex quo cognomine bonus ẽ ap-
pellatus: legitur in uita Demo-
sthenis: uim maximã idicẽdo
habuisse phocionez: q̃ multas
grauẽsq; sententias paucis uer-
bis cõplectaret: item q̃ Demo-
sthenes oēs oratores uno pho-
cione excepto nõ solũ eloquen-
tia: sed uita quoq; superauit: blã-
dũ aĩum: casus plerũq; temeri-
tatẽ corrigit: ut res malo consi-
lio aggressas casus plerunq; se-
cũdet. Placidi & mise. cõstat
sũmã modestiã & integritatis
uig; fuisse phocionem: & ppe-
tuo pauperẽ: cũ ditissimus pp
delatos honores eẽ potuisset:
nã repudiãuit cõstãtissime phi-
lippi regis munera: cũ maxie
hortaret a legatis regis: ut ea
acciperet ad filioz saltẽ cõmo-
ditatẽ: q̃ i summa pauprate nõ
facile possent paternam tueri
gloriã: qbus ille rĩdit: si mei si-
miles erũt neq̃q̃ difficile erit:
idẽ hic agellus illos alet: q̃ me
ad hãc dignitatẽ pduxit siq̃ dis-
similes sũt futuri: nolo meis ipẽ
sis illoz alii augeriq; luxuriã.

tamen suũ aliquãto melius fuisse diceret nõ. n. dãnauit q̃d re-
ẽte uiderat: q̃a q̃d aliud male consuluerat: bene gesserant: foeli-
cius illud existimãs. hoc sapiẽtius plerũq; n. temeritatẽ casus iu-
uat: ubi prauo cõsilio propius aspirat: & quo uehementius no-
ceat desperatius prodest. placidi sane & misericordes & libera-
les oĩq; suauitate tpati mores Phocionis: quos optie profecto
cõsensu oĩum bonitatis cognomine decorãdos cẽsuit. Itaq;
cõstãtia quã natura ridigior uidet lenis eius mansueto pecto-
re fluit.

De Socrate.

SOcratis at uirilitatis robore palliatus aimus aliq̃to
p̃fectius p̃seuerãtiã exẽplum edidit: uniuersa ciui-
tas atheniẽsiũ iniquissimo & truculẽtissimo erro-
re instructa de capite decẽ pratorũ: q̃ apud argim-
nufas lacedamoniã classẽ deleuerãt tristẽ sentẽtiã tulerat:
forte tũc eius p̃tatis Socrates: cuius arbitrio plebis cita ordina-
rẽtur idignũ iudicãs: tot & tã bene meritos. & indigna causa
& ipetu iuidiã arripi temeritati multitudinis cõstantiã suã ob-
iecit: maxioq; cõcionis fragore & icitauissimis minis cõpulsus
nõ ẽ: ut se publicã demetiã auctore ascriberet: q̃ oppositu eius
legitima crassati uia prohibita iniusto pratorũ cruore manus
suas cõtaminare p̃seuerauit: nec timuit Socrates: ne cõsterna-
ta patriã undecimus furor mors ipsius existeret.

De Ephilate.

ROximũ: & si nõ eiusdẽ splẽtoris ẽ: tamẽ certum
cõstantiã haberi põt exprimẽtũ operã forẽsis fi-
dei nõ latẽtis Athenis Ephilates accusare publicã
iustus & inter ceteros demonstrati nomen deferre coactus est.

SOcratis au. cũ bellũ gererẽt atheniẽses aduersus lacedamonios: & forte ap̃d argimnufas
insulã utriusq; populi classis cõpata eẽt ac staret istruẽta: placuit decem p̃toribus ut pu-
gnã cũ hoste cõmitterẽt & fortunã experirent: quo plio ipi uictores fuerũt: sed post pu-
gnã subito exorta tẽpestas: q̃ classẽ atheniẽsiũ disiecit ac dissipauit: ut militũ corpa
sepulturã mādari nõ potuerũt cũ nũciatũ eẽt athenas militum corpa i sepulta iacere:
adeo excitatus ẽ populus atheniẽsis aduersus p̃tores: ut legẽ ferrẽt q̃e sumẽdo suppli-
cio: ex his ũ primũ rediissent: & cũ fortis dimarchus eẽt Socrates. i. tri. pl. nulla rõne adduci potuit
ut huic legi tã uesanã cõsentiret: & q̃a plebesitũ fieri nõ poterat in iussu Socratis illi p uim executi
sũt q̃d iure nõ poterãt: itaq; cũ p̃tores rediissent ex his cõtino sũmũ suppliciũ sũpserũt. Eius
po. ἀνδροφ. Dimarchus ut apud nos tribunus. Exidigna: q̃ uidelicet militum corpa sceucia
maris iterpellãte sepulturã mādare nequerãt. Legitiã cras. uia: crassari crudeliter agere & supra
modum sceuire. Consternante patriã: aliqua subita perturbatione concitate. Undecimus: sci-
licet post mortem decem pratorum ipse undecimus esset qui opprimeretur.

ROximũ & si nõ eiusdem: mos erat apud athenienses ut forte traherentur: qui mores ho-
minũ & uitã rõnẽ idigarent: & quos nõ pbarẽt: publicã accusarẽt: cũ uitã rõnẽ reddere
nõ possẽt. Forẽsis: q̃a ephilates i foro fecit q̃d d̃buit: & h̃ ẽ fides forẽsis. Accusãt: ut ap̃d nos cẽsores
de moribus iudicabãt citatis: quos graci τιμωτο uocãt ita hii & accusabãt ut uitã rõnẽ redderẽt.

Atheniẽ-
siũ mos

Dion

Cuius filius: antiq̃ pueros amabāt egregiā indolis p̃cipue pio quodā & honesto amore: ut eos ad uirtutes excitarēt & honores pucherēt. Misericors re. respiciēs ad ip̃ius affectū: nō. n. accusare: s̃ accusari uidebat. i. eadē p̃sona erat uterq̃. Sicera si. q̃a nulla pueri grā cuius amore tenebat ab offō

Vē syra. hic fuit Diō hipparini filius de quo i seq̃nti lib. & i ca. qđ i. (deduci potuit. pit. Neq̃q̃ Platoni: latius dicemus: ubi q̃rēda hāc historia: nā utriq̃ loco cōuenit: qđ n̄ ad eius cōstātiā p̃tinet: cū illi nūciatū eē ab heraclide: & calippo isī dias sibi pari: nulla rōne adduci pote

rat: ut illud ā herachliā crederet cognita deī illi cōiuratiōe nō tuli æquo aīo diō & uersū illū Homeri retulit: ex secūda rap sōdia ακ πολυκοι ραση εις κοιρανους το ειυ βασιλας: & ita iussit herachliā dē iterfici: clarissimus ergo de dit seruata cōstātiā documen tū: ut ne metu quidē uiolentā mortisa uere amicitia officio potuerit abstereri. Alexāder mac. Alexāder mace. rex dariū p̃fag. regē iā primū acie p̃fli xerat. Ille uero cuius ip̃io tota ferme asia subiecta erat: breui firmiorē repauit exercitū: qđ cū audisset Alex. metuēs ne in mōte tauro iterciperet: i. de cita tissimo cursu aduersus Dariū p̃fectus ē: & cū uno die q̃ngen ta stadia cōfecisset: lōgo itine ris labore: & solis ardore fati gatus: ut estu se leuaret corpus ap̃d tarsū i Cidnū fluuiū frigi dissimā aq̃ demersit: & subitā ualitudine i. de cōtraxit acciti undiq̃ medici potionē salub rimā: & ad eā uī morbi pellen dā maxie acōmodatā cōstitue rūt: quā cū philippus medicus suis manibz cōpositā & repatā Alexādri porrexisset: ille itre pidus atq̃ ipiger hausit: & sine cū tactione medicinā assūpsit: deī l̃ras q̃s pauloā recepat a Parmenone: philippo legēdas tradidit: cōtinebāt at: ut sibi a philippo m̃dici caueret isī dias qm̃ pecunia corrupta & sp̃e nu ptiaq̃ sororis Darii mortē illi machinare: fuit p̃fecto Ale xādri pectus cōstātiā plenissi mū: q̃a medico iā p̃pe modū spectro suā incolūitatis p̃sidiū sumere dubitauerit. Opibus Darii apparatū describit. Qu. curti

Qu. cur tius

cuius filius erat Demochares excellētis formæ puer: aīo eius fla grātissimo ihærēs amore. Itaq̃ cōis officii forte truculētus ac cusator: priuati affectus cōditiōe miserabili reus puerū ad se ex orādū: quo parcius p̃ris cribus isisteret: ueniētē neq̃ repellere: neq̃ supplicē genibus suis aduolutū itueri sustinuit. Sed opto capite fies & gemēs p̃races expromere passus ē. Nihil hominus q̃ sincera fide accusatū demonstratū dānauit uictoriā nescio laude an tormēto maiore ptā cōsecutus quoniā priusq̃ fontē opprimeret: seipsū uicit Ephalates. De Syracusano.

Vē syracusanus diuersitate exēpli p̃rgrauat: qui q̃bus dā monētibus: ut aduersus Eraclidē & Calip pon: quorū fidei plurimū credebat tāq̃ infidias ei inēdētes cautior eēt respōdit: se uita malle excede re: q̃ i metu uiolētā mortis amicos inimicosq̃ iuxta ponere.

De Alexandro magno.

Vod sequit̃ & rei ipsius admiratiōe: & claritate au ctoris illustre. Alexander macedonū rex iclyta iā pugna excellētissimis opibus Darii cōtusis astu & itineris feruore i cilia p̃calectus cydno q̃ aqua liquore cōspicius tarsū iterfluit corpus suū imersit. subito deī de ex nimio haustu rigoris obstupefactis neruis: ac torpore he betatis artubz maxia exaiatiōe totius exercitus: i oppidū castris propinquū deferē: iacebat æger tharsi. i. q̃ ualitudine eius aduer sa isī l̃atis uictoriā spes fluctuabat. Itaq̃ cōuocati medici artēti simo cōsilio salutis remedia circūspiciebāt: q̃ quū ad unā po tionē sniam direxisset: atq̃ eā Philippus medicus suis manibz tpatā Alexādri: erat at ipsius aicus: & comes porrexisset: a Par menone misse l̃ræ supuenerūt admonētes: ut rex isī dias Philip pi: p̃ide ac pecunia corrupta a Dario caueret: quas cū legisset si ne ulla cūctatiōe medicamētū hausit: ac tūc legēdas Philippo tradidit: pro quo tā constanti erga amicum iudicio dignissi mam a diis immortalibus mercedem recepit: qui in columita tis eius p̃sidiū falso interpellari indicio noluerunt.

Cōtusis: fractis & debilitatis ac ēt domatis. Parmenone uero q̃ su ge Alexādri multa strenue rex sine eo nihil magnæ rei gessit: ut uult. Qu. curtius li. vii. de hoc Par menone rursus habebit li. vi. ca. iiii. Liquore: puritate soluta. Cōspicius: adeo clarus ut ad ima us q̃ arena cōspici posset. Stupefactis: cōtractis ē. n. stupor cū padmiratiōe aut rei cuiuspiam horrore sensum aliquē amittimus aī uel corporis ut stupor pedū: stupor dentiū: aut aī cū admiratiōe detē ri sensū aliquē amittimus. Examinatione: terrore. Ebetatis: obtusis quando res perdit uigorē suū ut gladiū ebetatū: q̃ acie obtusā hz. Fluctuabat: i dubio erat. Interpellari: iterrūpi: i pediri.

DE ANIMI MODERATIONE

LIBER QUARTVS

TRANSGREDIAR ad saluberrimā. Ad capitulū trāsit de moderatiōe. Est autē moderatiō cupiditatū nostrarū: qdā q̄ si refrenatrix: q̄ nostros solutius uagari nō sinit affectus: sed tāq̄ cāterarū uirtutū auriga hoīs aīum ita cōponit: ut q̄cqd fecerit aut dixerit oīno rep̄hēsiōe caueat. recte igit̄ cōstātia subīūgit q̄ eius q̄ si nō sit atq; magistra. Impotētiā: arrogātiā & incōtinentiā. Morsu: q̄a nemo audet moderatū aīū; aliq̄ rōne mordere.

VALERII MAXIMI HISTORIAGRAPII LIBER
QVARTVS DE ANIMI MODERATIONE
CAPITVLVM PRIMVM.

Tq; ut ibi. P. Valerius qui post exactos reges primi cōsules i urbe romana creati sūt iunius brutus & l.

Tarquinius collatinus quo dein pulso: q̄a ex gente tarquinia foret in eius locū cēturiatis comitiis substitutus ē. P. Va. publicola: q̄ fuerāt illius exactiōis auctores & romanā libertatis uīdices: Brutus obuiā regibz q̄ po. ro. bellū iferebāt cū legione p̄cessit: & sup Arūtē regis filiū quē hasta trāssixerat: mutuo uulnere expirauit: in mortui locū substitutus est. Lucretia: pater: quo paulopost mortuo: Valerius p̄ multos dies nullā subrogandi sibi collegae mentionē facere: & i sūma uelia sibi domū edificare populus eū regnū affectare suspicatus est: qd̄ ubi sensit Valerius uocato ad cōtionē populo: depositusq; fascibus grauit̄ de illoz leuitate cōq̄stus q̄ se libertatis uindictē paulo an magna ab̄itione prādicaret: nunc eiusdē libertatis opp̄sore suspicaret: castigatis demū oībz collegā sibi substituit spurium Lucretium: eiq; priores fasces p̄ferri iussit: aedes q̄s i summo uelie edificabat dirui: & oēm materiā i planū atq; i ifimū locū deferri iussit: aliqd̄ deinde populares leges tulit iter q̄s & illam ut nullus ciuis ro. aduersus puocationē uiolari posset.

Incunabulis: principis. Publicola: a colēda plebe dictus quia plebem mirifice coluit. Publicola
Exactis: eiectis: expulsis. Sub ti. cō. noīe qdē cōsules;

re aut ip̄a reges erāt: nā oīa regū ifignia cōsules habebāt nomē regiū post partā libertatē fuit romāis semp iussū. Habitū: cōditionē. Dimidia ex parte: nā cū. xii. fasces unusq; cōsul semp haberet ip̄e tātū mō sex uoluit habere. Spurio lucretio: Qui intra paucos dies suffectus in lucretii locū
M. Oratius puluilli. Cēturiatis: habitis p̄ cēturias: nā po. Ro. in qnq; classes diuisus & unaq; classis in cēturias ut ap̄ titū liuiū decade ab urbe cōdita uidere l3: cū igit̄ suffragia dabant priā classis cēturiā rogabant: q̄ si uariassent ad secūda classis cēturias ueniebat: dein p̄ ordinē id oēs descēdebāt. Magistratus: siue cōsul siue p̄tor siue alius. Aduersus puo. si q̄s puocasset se ad populū ab oī

TRANSGREDIAR ad saluberrimam partem animi moderationem: quæ mentes nostras impotentia & temeritatis incurſu trāſuerſas ferri nō paritur: quo euenit: ut repræhensionis morsu sit uacua: & laudis quaestu sit opulentissima: itaq; effectus suos in claris uiris recognoscat.

De. P. Valerio publicola.

Tq; ut ab incunabulis summi honoris incipiam P. Valerius qui populi maiestatem uenerādo publicolæ nomen affecutus est: cum exactis regibus imperiū eorum uim uniuersam omniaq; insignia sub titulo cōsulatus i se trāſlata cerneret: iuidiosū magistratus fastigiū moderatiōe sua ad tolerabilē habitū deduxit: fascēs securibus uacuefaciēdo: & i cōciōe populo sūmittēdo: numerū quoq; eorū dimidia ex pte minuit ultro spurio Lucretio collega assumpto: ad quē q̄a maior nātū erat priores fasces trāſferri iussit: legem ēt comitiis cēturiatis tulit: ne quis magistratus ciuē romanū aduersus puocationē uerberare: aut necare uellet. Ita quo ciuitatis cōditio liberior esset: ip̄erū suū paulatim destruxit. qd̄ q̄ aedes suas diruit: q̄a excelsiore loco positā istar

arcis habet uidebat nō ne q̄tū domo iferior: tātū gloria supior euasit.

De Furio Camillo.

Ix iuuat abire a publicola: sed uenire ad Furiū Camillū libet: cuius tam moderatus ex magna igno-

magistratū iniuria tutus ē. Edes su. delata cōfesti materia oī ifra ueliā: & ubi nūc uia publica ē: domus i ifimo cliuo ædificata. Instar: ad similitudinē & nūq̄ recte cū adiūgi i x. u. abi. hic feruēto romanorū ac uetiorū bello: cū tribunus mili (pōt ut ad istar dicat. tū cōsulari p̄tate p̄p discordiā q̄ tūc dōi militiāq; igēs fuit phibitus qui ēt oīdere ad extremū crescētibus idies & dōesticis & externis malis terrore publico dictator dictus ad

Sp. lucretius

unica urbis obsidionem: tanta profectus omnium fiducia: ut cum imperatore mutata fortuna reipublica uideretur: capientes in primis & phalioscos: qui cum hostibus coniurauerat: ne finis in finibus obuios praelio uiceret: hinc longa obsidione ueios: ac difficile pueniens mira constantia ac uirtute: anno tandem decimo ueios cepit: qui dies multa hostium caede transactus est donec a dictatore esset edictum ut inermibus parceretur: quibus captis in praedam uersi omnes cui nullius ad eam diem hostis praeda par fuerat huic uictor a romana ingens gaudium: & quidui supplicationes: quanta nunquam antea dictator insolito honore triumphauit: & super humanum habitum capitolium ascendit: currum autem equis quatuor: niueo cadore trahentibus: ipse quidem persolutis uotis deposuit dictatorem uir & armis & animi moderatione clarissimus: sed nulla claritas uacat inuidia. Alienatum a camillo plebis animi querentibus passim ciuibus hostilem praedam uoto dispersam: & tribunis: plebem de more turbantibus pedente tantum inuidia: quarto tribunus militum factus est: commissumque illi bellum phaliscum: hinc exortum: quod cum uicentibus phaleri coniurassent: quos cum praelio uicisset: & direptis castris hostilibus praedam omnem ad questores publicos reiecisset magis: magisque alienauit sibi animos militum: quod uirtute uiri rigida simul oderat & stupebant: inde cum obsidio praualidae ac munitae urbis nihilo breuior futura uideretur: quod uicentium fuisset: ducis uirtus ac fortuna ingruere: honestissimaque uictoriae uia

minia ad summum imperium transitus fuit: ut quum praesidium eius ciues capta urbe a gallis ardeat exulatis petissent: non prius uicos ad accipiendum exercitum iret: quam de dictatura sua omni solenni iure acta comperisset. Magnificus Camilli uicentanus triumphus egregia gallica uictoria: sed ista cunctatio longe admirabilior. Multo enim multosque seipsum quam hostem superare operosius est: nec aduersa prope festinatione fugiente: nec secunda offensio gaudio apprehendentem.

De M. Rutilio censorino.

PAr Furio moderatione Marcus Rutilius censorinus. Iterum enim censor creatus ad concionem populum uocatum: quam potuit grauissima oratione corripuit: quam potestatem bis sibi detulisset: cuius maiores: quia nimis magna uideretur: tempus coartandum iudicassent: uterque recte: & Censorinus: & populus: alter ut moderate honores crederet: praecipit: alter se moderato credidit.

fecit: magistro nobilium quoque partes primi erant in populo: qui per speciem solatii illos in castra romana & ad tentorium ducis adduxerat: uincto nudoque illis tradito & uirgis adhibitis: quibus ageretur praetorem cuius admiratione uirtutis fracti animi: urbs dedita: ipse summa cum gloria sine triumpho tamen: quia res sine armis acta fuerat roma rediit: nec diu quidem uiri gloria & res gestae inuidiam oppellere: accusatus a tribu. ple. Apuleio: intercurrente per eos dies adolescentis morte filii: hinc publico: hinc priuato icommo affectus in exilium abiit: sed parabat egregio uiro laus: non ex prosperis moribus: sed ex aduersis patriae rebus cum itaque per id tempus gallog: priore: deinde germanog: populi nouissique omnium senones. Galli: frugum uini: dulcedine quam adhuc eos hic detinet in Italia irruentes infinito cum exercitu fudissent bello heruscos: ea tempestate magnam Italiam partem possidentes: deinde Apeninum transgressi: clussumque aggressi: de hinc romam: exercitumque romanum apud aliam fluuium per fudissent: unoque impetu in defensam urbem corripissent: atque incendissent: senatu impie trucidato: & flammis hostilibus intactum solum capitolium saxum reuolansisset: necessitate ultima: Camillus absens dictator itaque dictus reuolans laceras romani exercitus reliquas: & turpi redemptione turbata in ipsa primam urbem mox extra urbem cum hostibus fortiter fecit: ceteraque pugnavit: quo in periculo nec fuga nec captiuitas: sed sola hostium strages fuit: nec nuncio quidem rate caedis superstitis: uictor Camillus & secundus romanae urbis conditor dictus est: seruataque in patriam ingressi rediit triumpho: Multa propterea bella gessit: multas uictorias: multos honores: multos habuit triumphos: quos breuitas ipsa non capit: nec proposito nostro conueniunt: nam quod ad moderationem eius pertinet: noluit a ciuibus delatum imperium accipere nisi prius: ab exiguo senatu: qui in capitolio obsidebatur: solenni iure dictator creatus esset. Magnificus camilli: per comparisonem ostendit eius moderationem: quod longe sit difficilius & propterea etiam gloriosius seipsum quam hostes uincere. Operosius: difficilius & laboriosius. Nec aduersa prope festinatione: in hoc maxima consistit moderatio: de hoc uiro satis dictum est in capitulo de disciplina militari.

Sed quod ad moderationem eius spectat: cum censor iterum creatus esset uir omnino ambitiosus expers non modo magistratum non suscepit: sed ultro etiam populum accusauit quod eam potestatem quam per se grauis a maioribus anni & sex mensium tantummodo facta esset: cum triennis esse solet: quod minus magna uideretur sapientius uni uiro deferre non dubitaret.

Linuius Par furio mode. quia sicut camillus dictura nisi solenni iure demadata accipere non iussit: ita hic continuare censuram omnino recusauit. Censorinus: nam a rigiditate censurae dictum est Censorinus. Corripuit: reprehendit. Eam potestatem: censuram. Coartandum: breuiandum: nam primo triennis fuit: deinde anni & sex mensium facta est postremo ad semestre spatium deducta. Linuius ab urbe condita decoartando censura tempore. M. aemilius dictator censurae honore: quod antea per quinque annorum gerebat anni: & sex mensium spatium finito: ob eam rem a censoribus uocatus est. Crederet: committeret

Ge. L. Quintus cincinnatus: hic origine nobilis de gēte patricia: filioq; turba ornatus: in tegerimus ac fortissimus fuit: sed cū unus ex filiis accusatus grādi pecunia dānatus eēt. Qu. ut soluēdo filiū liberaret rebus suis fere oibus distractis ad iopiā redactus relictus urbe trans tyberim habitauit: ruralē ac modicā uitā agēs: quo tēpore equorum in cursu subito peruastis agris: & legatis romanorū ad quarendū de iniuriis solēniter missis & a duce hostiū cōtēptis: cū ad ultionē alter cōsulū missus ad algidū obsideret cū exerci-

De. L. Quintio.

Ge. L. Quintus cincinnatus qualē cōsulē gessit. cū honorē eius. P. C. continuare uellent: nō solū propter eius egregia opera: sed etiā q; populus eosdē tribunos in proximū annū creare conabatur: quorum neutrū iure poterat fieri: utrūq; discussit: senatus studiū simul inhibendo & tribunos uerecūdiā suā exēplū sequi cogendo: atq; unus causa fuit: ut amplissimus ordo populūq; tuus esset ab iniusti facti reprehensione. **De Fabio maxio.**

Abius uero maximus cū a se gēges & a patre auo proauo: maioribusq; suis saepenumero cōsulatū gessit: aiaduēteret: in comitiis quibus filius suus sūmo cōsensu cōsul creabat: q; potuit constanter cū populo egit: ut aliquādo uacationē huius honoris fabiā gēti daret: nō q; uirtutibus filiū diffideret. erat. n. illustris: sed ne maximū iperiū i una familia continuaretur. Quid hac moderatione efficacius: aut ualentius: quā etiam patrios affectus: qui potentissimi habentur superauit?

tu: nec i altero satis uiriū esset ad collegā liberādū attonita: ac turbata urbe. ad extrema remedia recursū ē sūmi omniū magistratus cōsensuq; omniū ciuiū. Qu. cincinnatus dictator factus est: atq; in agro solus: ut diximus rustico inhians operi inuētus. Audito patriā statu & honorē & labore piū pno atq; offensarū i memori aīo suscepit: pfectusq; cōfesti trāsmisso anne exceptus a filiis ac senatu & ingenti populi concursu: q; populo morum austeritate suspectior dicto magro equū. L. Tarquinio nobilissimo itidē ac fortissimo uiro: pariter q; iopi: & collecto exercitu oibus ultro noīa dātibus spe certa sub tali duce uincēdi dispositoq; rerū statu die pxio sub noctē romā egressus alacritate mirabili. Medraq; ad hostē nocte pueniēs & cōsulē & exercitū obsidione liberauit. & duces ac legiōes hostiū magno pūlio uictos: ut agri ritus i castra

trāsueherent: primus oīum: sub iugū qsi totidē boues misit: direptis castris: & q ab hostibus tenebatur oppida recepta sunt: diuisaq; inter milites pda: hisq; oibus in extimabili celeritate cōfectis: romā rediēs militariibus ornamentis insignis & ducibus hostiū aī curq; actis p seqnte exercitu uictorā praeda onusto solēniter triūphauit: & mox dictaturā quā semestrē: qā nō iā amplius reinessariam uidebat die sextodecimo deposuit: & ad agē suū rediit dux pclarus & insignis agricola: magna pfecto uiri modestia: qd dictaturā aī legitimū tēpus deposuerit: maior uero: q; magistratū continuare noluerit: urbe nāq; intestina discordia laborante: q; tri. ple. magistratū cōtinuare populus iuberet: & senatus eosdē cōsules creati uellēt: atq; ipm in primis. Qu. cincinnatū: ut neutq; fieret sua sapia prouidit: nā deposito cōsulatu: tribuni uerecūdia moti: se qprimū a tribunicia prāte abdicarūt: & ita moderatione sua nihil cōtra leges ac rep̄hensione dignū fieri passus ē. Studiū: curā quā senatus habebat i cōtinuādo cōsulatū. Verecūdiā suā: nā cū spreuisset cōsulatū pudore quodam deterriti sunt tribuni plebis a continuatione magistratus. Inhibendo: refrenando coercendo.

Abius uero maximus: hic ut in capitulo de cōstātia diximus fuit reip. romanā i rebus duris & afflictis unicū leuamē: qui plus op̄i cōsilio & prudentia hostem subigendo: q alii fortiter dimicando patriā attulisse uidetur: primus enim docuit sapientiā nunq cum temeritate coniungi: neq; ad consiliū casus admitti: sed rationē semp fortunā dominari. nō est igitur huius uiri historia repetenda: sed quod ad hunc locū ptinet eius pectus tanta fuit moderatione instructum: ut etiā affectus paternos: qui interdum nimis esse solent superare potuerit. cū enim filio: uiro nobilissimo & singuli uirtutem prādito cōsulatus: summo oīum cōsensu: certissimisq; suffragiis a populo demandaretur quo minus fieret: summo studio curauit q; diceret equum esse familiam suā: quā per multos ducta uiros antiqua ab origine gentis eiusmodi honores propemodum continuasset uacationē aliquando mereri. A patre auo: Nā fabius Gurgēs genuit Fabiū Rutilianū qui genuit alterq; fabium Gurgitē: ex quo natus est Fabius maximus: auog; ordo sic se habet: ut primo pater: deinde auus: tertio pauus: postea abauus deinde attauus: postremo tritauus dicatur. diffideret: quo minus tanti magistratus honorē sustinere ac tueri posset: ac pro sua maiorūq; suog; & populi romani dignitate gubernāret. Quid hac moderatione: laudat hoc loco Fabiū qui potuerit etiam affectus superare paternos: honestioresq; fiant indies. Qui potissimi habentur: nimirū plerūq; sunt parentum affectus: ut ad celsiorem fortunam per gradus honorum filii producantur.

Gellius

Non defuit maioribus: ad reliquas animi uirtutes: quæ in hoc uiro fuere propemodum ad mirabiles accedit & modestia quæ in contemnendis honoribus tanta fuit ut non minus cum uenerabilem fecerit quæ res ab ipso magnifice gestæ: nam quæto magis honores contempsit: tæto etiam admirabilior fuit: contempsit autem non solum humanos: sed prope diuinos: quos illi summo studio & ambitione detulerat ciuitas romana pro suis maximis & immortalibus erga se meritis. In rostris: ubi conciones habebantur. In cu-

ria: ubi senatus cogebatur. Iouis optimi maximique: cuius filius esse credebatur teste Gellio: quia sicut in capitulo de fiducia diximus: quod de olimphia Philippi regis uxore Alexandri matre quidam graeci tradidere scriptores idem de P. Scipionis matre memoria proditum est: uisum immensæ magnitudinis anguem cum Scipionis matre concumbere: & ex eo creditum est Scipionem concepissem quam famam ab ineunte ætate clarissimis uirtutibus: maximisque rebus gestis indies magis: magisque auxit & confirmauit. Puluinarius: lectisterniis idest uolebant eum diuinis honoribus afficere patrui.

Recusandis honoribus: quia clarior interdum gloria spera redit. Emerendis: ualde merendis: sed emeriti milites: qui militia uacationem habent: qui sint militia officio perfundi.

Eodem robore: eadem constantia & moderatione: qui Hannibali quæ legati carthaginenses romam accusa-

tes uenerant se acerrimum defensorem præbuerit. Sui ciues: notanda constructio sui pro eius posuisse.

Victoria tenuis: usque ad uictoriam: quia ultra uictoriam neutrius hostis fuit: uidelicet nec Hannibalis cuius saluti tem post uictoriam protexit: nec senatus quia docuit quid eum diceret.

AT. M. Marcellus. M. Marcellus cum ualerio leuino: cum Martiis cum magistratu inisset senatum eo die more maiore habuit: professus se nihil absente collega neque de republica neque de prouinciis acturum: scire se frequenter sículos prope urbem in uillis obrectatores factorum suorum esse: quibus tantum abesset: ut pro se non liceat palam romæ crimina & dicta & facta ab inimicis uulgari: ut insinularer aliquem sibi: timorem absente collega dicendi de consule esse: ne eis ex templo daturus senatum fuerit ubi quæ collega uenisset non passus: quicquid prius agi quam ut sículi in senatum introducantur. postquam igitur collega rediit primum inter se prouincias sortiti sunt Sicilia & classis Marcellus: Italia cum bello aduersus hannibalem leuino euenit: quæ fors uelut iterum captis syracusis: ita examinauit sículos: ut comploratio eorum flebilesque uoces ex templo oculos hominum conuertissent: quod cum Marcellus cognitum esset: ut ne quis frenari timore sículos dicere posset: quo minus de se libere querantur: in cuius potestatem mox futuri essent prouinciam cum collega permutauit: deinde sículos in senatum introduxit. & de se grauiter conquerentes equissimis auribus sustinuit: iustosque a leuino: post cōquestionem exercere ex templo ut de postulatis eorum partes consuli possent Marcellus retinuit: ut coram ipsis responderet obiectis: quo facto cum illis pariter excessit de senatu ut liberius patres consuli possent: qui acta Marcelli summo consensu comprobarunt: reuocatis deinde in senatum sículos & consule: recitatoque senatus consulto sículi benigne appellati ac dimissi ad genua se Marcelli consulis proiecerunt: & obsecrantes: ut quæ deploranda ac leuanda calamitatis suæ causa dixissent ueniam eis daret & infidem clientellamque acciperet: perorantes hæc consul elementer allocutus eos dimisit. Qui primus Hannibalem uinci: nam omnes ante Marcellum romani impatores uel ex acie uicti discesserant: uel in acie cum magna reipublicæ clade ceciderant: Aut certe nunquam cum Hannibale fortunam belli temptare ausi fuerant. Primus igitur Marcellus apud nolam uinci posset: docuit: nam cum urbem illam obsideret Hannibal: quæ propemodum ad defectionem uidebatur erecta: Marcellus

De Aphricano superiore.

Non defuit maioribus grata mens ad premia superiori Aphricano exoluenda? Siquidem maxima eius marita partibus ornamenti decorare conati sunt. Voluerunt illi statuas in comitio: in rostris: in curia in ipsa denique iouis optimi maxique cella ponere: uoluerunt imaginem eius triumphali ornatu indutam capitolinis puluinariibus applicare. uoluerunt ei continuu per omnes uitæ annos consulatam: perpetuamque dicta terram tribuere: quorum sibi nil neque plebiscito dari: neque senatus consulto decerni patiendo pene tantum recusandis honoribus se gessit: quantum egerat in mercedis

Eodem Aphricano.

Odem robore mentis cum Hannibalis in senatu protexit: quum cum ciues sui missis legatis tanquam seditiones apud eos mouentem accusaret: adiecit quoque non oportere præses. C. se reipublicæ carthaginensium iterponere: aliusque moderatione alterius salutis consulu: alterius dignitati:

Auictoria tenuis utriusque hostis egisse contentus.

De M. Marcello.

T. M. Marcellus qui primus Hannibalem uinci:

nocte oppidum ingressus: & ad tres portas in hostes uersas tripartito exercitū instruxit impedimēta subsecqui iussit. Calones lixos & inualidos milites uallum ferre ut paucitatem spernentibus poenis ingentis exercitus speciem repente facerent: his ita instructis patefactisq; repente portis in hostes tanto cum clamore & impetu feruntur: ut perturbata media acie terga uerterint nō tamen sine iactura: nā duo milia & tricenti hostium cāsi non plus romanorū centū amissis ingens eo die res ac nescio an maxima illo bello gesta sit. non enim uinci ab Hannibale: romanis tunc uincētib; difficilior fuit

& Syracusas capi posse docuit: cum in consulatum eius siculi de eo questum in urbem uenissent: nec senatum ulla de re habuit: quia collega Valerius Leuinius forte aberat: ne ob id siculi inquerendo timidiore essent: & ut is rediit ultro de his admittendis retulit querentēsq; de se patienter sustinuit: iussos etiā a Leuino discedere remanere: ut suae defensionis iter essent coegit. hac deinde utraq; parte perorata etiā excedentes curia subsecutus est: quo liberior senatus sententiā ferret: improbatissq; eorū querelis supplices & orātes: ut ab eo in clientelā reciperent: clamēter excepit: sup hanc Siciliā sortitus: eam prouinciā collegae cessit. Toties laudatio Marcelli uariari nō pōt: quoties nouis ipse gradib; moderatōe aduersus socios usus ē.

De T. Graccho tribuno plebis.

Quam etiā Tiberius Gracchus admirabilem se exhibuit. Tribunus enim plebis: quum ex professo inimicitias cum Aphricano & Asiatico Scipioni-

q; postea uincere: hac uictoria Marcellus potitus militū suorum animos multis antea claudibus terribis erexit & excitauit: urbem nolam a defectiōe prohibuit ualidoq; pfidio firmavit: & sic propemodū amisam populo romano restituit.

Et Syracusas capi: cuius difficilima ac ppe incredibilis fuit expugnatio qpe cū urbs ipsa situ & natura soli ualidissima munitionibus quoq; firmissimis undiq; circūsepta foret accedebat: q; in ea uir erat Archimēdos unicus: celi siderūq; spectator: mirabilior tamē inuentor ac machinator bellicorum tormentorum operumq; quibus ea quae hostes ingenti mole agerent: ipse per leuimomento ludificaretur: hic aduersus omnem Marcelli terrestrem maritimumq; apparatus uariae magnitudinis tormenta

in muris disposuerat: i qbus illā scipue admiratiōis fuit ferrea manus firmissimae cathenae illigata cum iniecta prorae nauis esset grauiq; libramento plumbi recelleret ad solum suspensa prora nauē i puppim statuebat: deinde remissa subito uelut ex muro cadentē nauē: cū ingenti trepidatione nauarū: ita undā affligebat: ut etiam si recta recideret aliquantulum aquae reciperet: ita maritima opugnatio est clusa omnis inter tantas tamen difficultates urbem omnī illo tempore: & in ea regione terra mariq; ualidissimam atq; pulcherrimam uirtus imperatoris tandem expugnauit. Quia collega Leuinius aberat: erat enim in Macedonia aduersus Philippum. Admittendis: introduce Leuinius dis. Improbatis quarelis: damnatis a senatu. Inclientellam recipientur: apud maiores urbium expugnatores earum postmodū patroni esse dicebantur: & erant: aequum enim erat: ut qui uulnera intulisset: eadem senaret. Cicero in officiis libro primo apud maiores nostros inquit tantopere iusticia culta ē: ut hi q; ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepissent earū patroni essent more maiorum. Super hanc Siciliam sortitus: Liuius dicit antequam introducerentur legati in senatum: cum collega suo sortitum fuisse prouinciā sed utrunq; fueri: magna tamen illius modestia fuit. Totiens laudatio Marcelli: totiens inquit laudandus Marcellus est: quotiens aduersus siculos moderatōe usus est: primo quod eis noluit dare senatum absente collega: deinde q; conquereutes de se patienter sustinuit: postea quod eos in senatu retinuit: ut suae defensionis interessent: rursus q; cum illis e senatu pariter abiit: ut liberius patres super ea re consuli possent: postremo q; cum collega perniciam permutauit: & in clientelam suam, siculos accepit: hac omnia sunt in Marcello laudanda.

Quam etiam T. Gracchus admirabilem: Gellius pulchrum liberale atque magnanimum factum Tiberii Sempronii gracchi in exemplis repositum est: id exemplum huiusmodi. L. Scipionini asiatico. P. Scipionis aphricani superioris fratris Numicius Angurius tribunus plebis multam irrogauit: eumque ob eam causam praedes dare deposcebat. Scipio Aphricanus fratris nomen ad collegium tribunorum prouocat: petebatq; ut uirtum consularem triumphalemq; a collega ui defenderet. Octo tribuni cognita causa collegae intercedere noluerunt: tum Angurius tribunus plebis. L. Scipionem praedes non dantem prendi & in carcerem duci cum iussisset. Tiberius Sempronius gracchus tribus plebis pater Tyberii atq; Caii gracchorum cum P. Scipionis aphricano inimicus grauis ob pleraq; in republica dissensiones esset iurauit palam in amicitiam & in gratiam se cū P. Aphricano non rediisse: atq; decretum ex tabula recitauit eius decreti haec uerba sunt: cum L. Cornelius Scipio Asiaticus triumphans hostium duces in carcerem coniecit: a quo coniecti sunt duces hostium: itaq; L. Cornelium Scipionē Asiaticum a collega ui prohibeo. Valerius autem antias dicit post Aphricani mor-

rem intercessionem istam pro Scipione esse factam a Tyberio Graccho: neque multam irrogatam Scipioni: sed damnatum eum peculatus ob anthiocenam pecuniam de qua supra dictum est: qui cum praedes non daret in carcerem duci captum: atque ita intercedente Graccho exemptum Plinius de iuris illustribus: Scipio Asiaticus reus pecuniae interceptae ne in carcerem duceretur: Gracchus pater tribunus plebis intercessit Marcus Cato Censor equitum ei ignominiae causa ademit. Iudicata pecuniae: de qua supradiximus: cum ratio ab ipso reposceretur frater eius Africani qui legatus sibi fuerat in ea provincia

librum in quo acceptae & expensae pecuniae summa contineretur in senatum prolatum ante oculos patrum dilaceravit: dicens non equum esse ab eo reddi rationem sextertii quadragies: a quo bis mille sextertii uberius factum esset & rariū: igitur post hoc factum Scipio Asiaticus eius frater peculatus damnatus est. Ex professo: ex manifesto. Satisfacere: satisfacere. Decretum: damnationis uel absolutionis. Ante currum: quod uisti duces praecederent triumphantis imperatoris currum: nulli dubium: nam id Cicero in periphrasi plane ostendit: dicit enim: quid tamen habet iste currus: quid uincti ante currum duces: quid si mulachra oppidorum: quid aurum: quid argentum: quid legati in equis: quid clamor multum: quid tota illa pompa & caetera. Alienū: adhorrens & alienum huic & ab hac re dicimus.

Aius quoque Claudius Nero: Quum Hasdrubal frater Hannibalis in gallia cisalpia haud procul a placentia uictus: & cum ingenti exercitu caesus fuerit: consilio & prudentia claudii Neronis in capitulo de fiducia dictum est: quod ad hunc locum pertinet. Claudius uero ut fuit rerum gestarum gloria quae de illustribus: sic animi quoque moderatione conspicuus: tanta enim ut dixi consilio suo parata: cum roma uerique consul redisset: postulassetque ut pro republica fortiter feliciterque administrata: & diu immortalibus haberetur honores: & ipsis triumphantis urbem inire liceret: idque sibi esse a patribus benigne concessum: claudius ea modestia usus est: ut cum amborum nomine supplicatio: & triumphus utriusque decretus esset: tamen quia in provincia Liuii res gesta esset: & eo die quo pugnatum foret eius forte auspiciū fuisset: & exercitus Liuianus deductus romam fuisset: suus uero deduci non potuisset: uoluit ut Liuius quadrigis tantummodo ueheretur: ipsumque triumphantis milites sequerentur: ipse uero sine militibus equo inuestus est: ita consociatum triumphum unius tantummodo esse uoluit: quāquam ipse maiore gloria triumphauerit: nam milites eius laudes magna cum ambitione decantabant: illum sex dierum Spacio decurrisse longitudinem Italiae: & eo die cum Hasdrubale in gallia signis collatis pugnassee: quo cum castra aduersus sese in apulia posita habere Hannibal credidisset: ita tunc consulem pro utraque parte Italiae aduersus duos duces duos imperatores hic consilium suum: hinc corpus opposuisse nomen Neronis satis fuisse ad continendum in castris Hannibalem. Hasdrubalem uero nulla alia re quam eius aduersum obrutum atque extinctum esse: cur iret alter consul sublimis curru multi iugis si uellet eque unius equo per urbem uehens triumphum uehens: Neronemque et si pedes incedit: uel parto eo bello uel spreto triumpho: gloriam memorabilem fore: hi sermones spectantiū Neronem usque in capitulum prosecuti sunt. Aequae decreuerat: ut uterque pariter triumpharet. Provincia: gallia cisalpinna. Sine curru: quia equo tantummodo inuestus est. Eo: tanto. Quo: quanto. T Aphricani: qui postea duo clarissima romanae urbis lumina Scipiones Africani sic per omnes uirtutes

bus gereret. & Asiaticus iudicata pecuniae satisfacere non posset: atque ideo a consule in uincula publica duci iussus esset: appellassetque collegium tribunorum nullo uolente intercedere: secessit a collegiis: decretumque composuit: nec quisquam dubitauit: quando scribendo: irati hostis aduersus Asiaticum uerbis usus esset. At is iurauit primum cum Scipionibus se in gratiam non reddisset: deinde tale decretum recitauit. Quum L. Cornelius Scipio die triumphis sui ante currum subactos hostium duces in carcerem coniecerit: indignum & alienum a maiestate populi romani uideri eundem ipsum duci. Itaque id non passurum fieri libenter tunc opinionem suam populus romanus a Graccho deceptam cognouit: moderationemque eius debita laude prosecutus est.

De C. Claudio Nerone.

Aius quoque Claudius Nero inter caetera praecipue moderationis exempla numerandus est. Liuii salinatoris in Asdrubale opprimendo particeps gloria fuerat: & tamen cum triumphantis equo sequi triumpho quem ei senatus aequae decreuerat: uti maluit: quare si provincia salinatoris gesta fuerat: sine curru ergo triumphauit.

Eo quidem clarius quod illius uictoria tantummodo laudabatur: huius etiam moderatio.

De Africano posteriore.

T Africani quidem posterior nos de se patitur

in gradus ubi tenore cucurrerunt: ut ubicunq; de uirtute seruata referendum fuerit: de his ta-
tere difficilius sit: quam parum dicere: hinc est q; apud Valerium in omnes memorabilium ex-
plorum partes semper ueniunt: nam posterior Africanus in condendo lustrum: iurificam de se ofte-
dit populo romano modestiam: insolito enim sacrificio cum uota & præcationes solenni carmine
dis immortalibus exhiberentur: ut imperium romanum augerent & amplificarent: carmen illud
emendari iussit: & inscribi: ut perpetuo incolume conseruarent: q; diceret satis amplū esse atq; ma-
gnificum: qua modestia ceteri

racere qui censor: quum lustrum cōderet: inq; soliro sacrificio
scriba ex publicis tabulis solenni ei præcationis carmine præ-
ret quo diu immortales: ut populi romani res meliores amplio-
resq; facerent rogabantur. Satis inquit bonæ ac magnæ sunt.

Itaque præcor: ut eas perpetuo incolumes seruent: ac proti-
nus in publicis tabulis ad hunc modum carmen emendari iu-
sit. Qua uotorum uerecundia deinceps censores in conden-

dis lustris usi sunt: Prudenter enim sentit: tunc incrementum
romano imperio petendum fuisse: quum intra septimum lapi-

dem triumphi quærebantur: maiorem autem totius terrarū or-
bis partem possident: ut auidū esset: quicq; ultra appetere. Ita

ab uide foelix si nihil ex eo quod obtinebat amitteret. Neq; alia
eius in censura moderatio pro tribunali apparuit: Centurias re-

cognoscens equitum: postq; C. Licinium sacerdotem citatum
processisse animaduertit: dixit illum se scire uerbis conceptis

perierasse: proinde si quis eum accusare uellet: usurum testimo-
nio suo: sed nullo ad id negotium accedente. Traduc equum

inquit sacerdos: ac lucifac censoriam notam: ne ego in tua per-
sona: & accusatoris: & testis: & censoris: & iudicis partes egisse

uidear. De. Q. Scauola.

Q. Scauola excellentissimo uiro adnotatum est: telus nāq; i-
reum productus: quū id respondisset: q; salute pe-
riclitantis magnopere læsurum uidebatur: disce-

dens adiecit ita sibi credi oportere: si & alii idem asseuerassent:
quoniam unius testimonio aliquem credere pessimi esset exē-

pli: & religioni igitur suæ debitam fidem & communi utilitati
salubre consilium reddidit.

siū Ticiensium & Lucerum Rānenses a Romulo. Ticienses a. T. tacio rege sabinorū post cōmunicatū
cum Romulo imperiū: Luceres a lucero quodam qui romulo uenerat in auxiliū: uel ut alii dicūt
lucrum nominis & originis causa incerta est. iubebat autem equites transire ut si deprehendisset
uitium equo priuaret: uel alia nota censoria damneret. Verbis conceptis: scientem & uolentem.

Peierasse: periurium fecisse. Et notanda natura uerbi quæ in compositione non habet. r. cum no-
men retineat. dicimus enim periurium: sed in uerbo peiero non periuro. Ad negotiū: ad accusatio-
nem Traduc equū: sic nūc quoq; cōq; sitores & equū magis dicere solēt trāseas cū equo ut te uideamus

Lucifac: uerbum cōpositū. i. rota una pars orōnis ē. i. lucrare & i. lucro ponere. Notā: dānationē.
Q. Scauola uir p̄cipue uirtutis: & grauissimæ auctoritatis hō cū i testm̄
aduersus reū quēdā p̄ductus ē: & religioni pariter & modestiæ satisfecit: cū. n. dixit
et q; ueg; ē: statim adiecit nō id sibi credēdū ē nisi & alii inuenirent: q; idē asseueraret
soluit tū sibi tribuit: ut suo testō: dānaret reus: ne sui exēplo aliis deū minoris auctori-
tatis: & fidei testibus erederetur. Temperamentum: moderatio. Periclitantis: cu-
ius salus in periculo uersabatur. Asseuerassent: affirmassent. Et religioni debitam
fidem: quia affirmauit uerum esse quod dixerat. Cōutili. ne q; unius testimonio periclitaretur.

Conferre

gnificum: qua modestia ceteri
deinde censores usi sunt. Cū
lustrum conderet. Censorum
erat inter cetera: quæ gerebat
censum facere: & lustrum con-
dere. censum autē facere erat
romanorum ciuium capita de-
scribere: & in classes p̄ cuiusq;
opibus cōducere: sed quomodo
in classes cōducerentur: satis su-
pra monstratum est. Condere

Condere
uero lustrū erat: quito quoq; lustrum
anno ciuitatem quibusdā lu-
stralibus: id est piacularibus sa-
crificiis purgare: lustrum etiā
dicebatur totius exercitus pur-
gatio: cū cēnturidest nume-
rantur omnes: & qui ad arma
ferenda non sunt idonei: sicut
senes iuniores purgantur: id est

educuntur: & tunc condere lu-
strum finire lustrū significat: ē
etiā lustrū: quinquenū & cu-
bile ferag; sunt qui uelut lustrū
dictum a luendo: id est purgā-
do uel soluendo. Publicis ta-
bulis: in quibus carmina scri-
pta continebantur. Res: im-
perium & statum. Meliores:
opulentiores. Amphiores: lon-
gius latiusq; porrectas. Infra
septimum lapidem: id est cū fi-
nes romani non extenderentur
ultra septē milia passuū: nam
lapidibus tanq; limitibus desi-
gnabantur miliaria apud ma-
iores. Sensit: opinatus est. Cē-
turias recognoscens: dum recē-
feret equites qui erant in cen-
turiis distributi. Cēturia autē

Centuriæ
populi romani fuerunt primo
a Romulo institutæ tres equi-
tū solūmodo uidelicet Rānē:
Ticiensium & Lucerum Rānenses a Romulo. Ticienses a. T. tacio rege sabinorū post cōmunicatū
cum Romulo imperiū: Luceres a lucero quodam qui romulo uenerat in auxiliū: uel ut alii dicūt
lucrum nominis & originis causa incerta est. iubebat autem equites transire ut si deprehendisset
uitium equo priuaret: uel alia nota censoria damneret. Verbis conceptis: scientem & uolentem.

Peierasse: periurium fecisse. Et notanda natura uerbi quæ in compositione non habet. r. cum no-
men retineat. dicimus enim periurium: sed in uerbo peiero non periuro. Ad negotiū: ad accusatio-
nem Traduc equū: sic nūc quoq; cōq; sitores & equū magis dicere solēt trāseas cū equo ut te uideamus

Lucifac: uerbum cōpositū. i. rota una pars orōnis ē. i. lucrare & i. lucro ponere. Notā: dānationē.
Q. Scauola uir p̄cipue uirtutis: & grauissimæ auctoritatis hō cū i testm̄
aduersus reū quēdā p̄ductus ē: & religioni pariter & modestiæ satisfecit: cū. n. dixit
et q; ueg; ē: statim adiecit nō id sibi credēdū ē nisi & alii inuenirent: q; idē asseueraret
soluit tū sibi tribuit: ut suo testō: dānaret reus: ne sui exēplo aliis deū minoris auctori-
tatis: & fidei testibus erederetur. Temperamentum: moderatio. Periclitantis: cu-
ius salus in periculo uersabatur. Asseuerassent: affirmassent. Et religioni debitam
fidem: quia affirmauit uerum esse quod dixerat. Cōutili. ne q; unius testimonio periclitaretur.

Entio quos ciues: quasi tacite obiectioni responderet: q̄ tātoꝝ uiroꝝ facta simul ac dicta longiori memoratu digna breui oratione cōplectat. dicit aut̄ sui p̄positi nō fuisse eiꝝ modi hominū uitā percurrere: quod nec in tanta multitudine regi memoriæ tradenda rum sibi fuisset oportunū: sed quādā hoḡ hominū ut q̄q̄ dignissima uiderent̄ ex illu stribus electa auctoribus: breuiter cognoscenda subiicere. Angusto ambitu: ualde breui orationis ambitu. Vtrūq̄. s̄. magna & multa modico uolumine cōphendere. Sū

Cicero

Etiz: breuiter. Ad graues testa tasq; Cicero de offi. a Valerio dissēnit. dicit enī inter Scipio nem & Metellū fuit sine acer bitate dissētio. nō enīz aicoḡ cōtentiōes: sed opinionū & snia rum dissētiōe discrepabant ut in sententiis dicēdis frequē ter altercarent̄ in senatu. Te stas: passiue posuit: maiestas

373 bno

mors

Scipionis

mors

Progressa fuerat: processerat Sed tamē cū interemptū Sci pionē. Constat Scipionem cele riter mortuū: quo aut̄ genere mortis dubitatur ab oibz. Ci cero in li. de Scipionis inq̄t ui ta quidē talis fuit: uel fortuna uel gloria: ut nihil posset acce dere: morienti autē sensū cele ritas abstulit quo de gñe mor tis difficile est dictū: quid ho mines suspicentur: uos uidetis hoc tamen licet dicere. P. Sci pioni ex multis diebus quos in uita celeberrimos latissimos q; uiderat illū diē clarissimū fuisse cum senatu dimisso do mum reductus ad uesperē a patribz conscriptis & populo sociisq; latinis: pridie quem ex cessisset euita: ut ex tā alto di gnitatis gradu ad superos ui deatur potiusq; ad inferos per uenisse deos: ergo de morte sci pionis multi multa suspicant: plures tamen huic sniæ incli nāt: graccham sempronīā uxo rē suā mortis mariti cōscia fuis se: qd̄ uerisimile uir: nā cū Sci pio a numātia uictor rediisset ut quidā tradūt ab amicis gracchorz: q pauloā cāsi fuerant in fogz productus ē: & quia gracchis af finitate conuictus erat quippe quoz fororem in matrimonium duxerat: credebant auctoritate Sci pionis confirmatum iri odium aduersus interfectores gracchorz: sed cum interrogatus esset quid de C. gracchi morte sentiret: respondit iure cāsum uideri quod responsum credunt adeo grauit̄ & acerbē tulisse gracchā sempronīā eius uxore quā sperabat cādē frat̄z scipionis auctoritatē posse uiudicari ut de mariti nece cogitauerit: & eum sequenti nocte opprēsserit: quod uerisimile uidet̄: qui enim fieri potuisset: ut in eius cubiculo opprimeret̄ Scipio: nisi conscia mortis eius fuisset uxor

T. Liuius

fuit tñ q̄ credūt a. C. carbōe fuisse interēptū. aliter sentit. T. Li. de morte Aphricā. dicit. n. seditiōsa triū uiris Fuluiō flecto. C. graccho & C. carbone de agro diuidūdo creatis excitate sūt: qbus cū. P. Scipio aphricanus aduersaret̄ fortisq; ac ualidus pridie domū se recepisset mortuus i cubiculo iūe tus esset suspecta fuit tanq̄ uenerū ei dedisset Sempronīa uxor: hinc maxie q̄ soror eēt gracchorz cū qbus similtas aphricāo fuerat. de morte tñ eius nulla qō acta. Cōfusa: p̄urbata. Moenia: ma gna Scipionis laus q̄ reip. romāe quidam quasi murus & uilidissimum munimentum eē diceret̄ q̄ p̄ ipm & aucta & cōseruata fuisset. intra suos penates. Vbi tutus esse debuerat ibi potissimū iterē ptus ē. O rēpu. laudat eius modestiā. Miserā: q̄ tñ ciuē amiserit. Ciui li la. ac si diceret amica la. Oē fil. quos q̄tuor p̄cipuā uirtutis & igni dī ha / (mentatione: nā ciuis ciuē debet amare. buisse. Huic. s. officio qd̄ filii humeros lecto subiceret. Vbi illa: cōdit tantā ualuisse mor derationē: ut oīa quā uidebant̄ iter ipos odia fuisse cōtracta hac ipsius morte obliterarent̄.

De Metello macedonico.

Entio quos ciues: quā ue facta eorum: ac dicta q̄ angusto ambitu orationis amplectat: sed quum magna mihi & multa breuiter dicenda sint: clari tate excellentibus uiris sermo in finitis personis: re busq; circūfufis: utrunq; prāstare non possum. Itaq; propo siti quoz nōstri ratio nō laudanda sibi oīa: sed recundāda lū p̄sit. Quapp̄ bona cū uenia duo Metelli: Macedonicus & Nu midicus maxia patriæ ornamenta strictim se narrari patientur: Acerrime cū Scipione Aphricano macedonicus dissēserat: eorūq; ab emulatione uirtutis profecta contentio: ad graues testasq; inimicitias progressa fuerat: sed tamen quū interem ptum Scipionē conclamari audisset in publicum se proripuit: moestoz uultu. & uoce confusa. Concurrere concurrere. inquit ciues moenia nostrā urbis euerfa sunt. Scipioni enim Aphrica no intra suā moenia quiescenti nefaria uis allata est. O rēpub. pariter aphricani morte miseram: & macedonici tam humana tāq; ciuili lamentatione foelicem. Eodē. n. tpe & q̄tū amississet p̄cipē: & qualē haberet recognouit. De eodē.

Dem filios suos monuit ut funebri eius lecto hu meros subicerent: atq; huic exequarum illū ho norem uocis adiecit non fore ut postea id officiū ab illis maiori uiro prāstari posset: ubi illa toti cu ria iurgia: ubi tam multā pro rostris altercationes: ubi maximo rum ciuiū & ducū tantorū togata proelia: oīa nimirū ista prā cipua ueneratione prosequenda deleuit moderatio.

Numidicus aut metellus. De hoc uiro supra commemoratio facta est: quod exiliū uolūtariū deligere quod i leges saturnini triplē iurare maluerit fuit igitur & cōstātia clarus & modera-
tione pspiciuus cū enim ludos tralibus spectaret sibi: quod foret de gloriosa i patriā reuoca-
tione redditā litterā: sic se itra modestiā giros cōtinuit: ut nullū tāta lātitiā uestigi-
um prorsus i eo posset deprehēdi: ut in utraq; fortuna semp idē quē nec aridēs m-
flare nec seuiēs opprimere posset hic Metellus numidicus i cēsura orōne hūit ad po-
pulū de uxoribus ducēdis te-

De Metello numidico.

Numidicus aut Metellus populari factiōe patria
pulsus i asiā secessit: in qua quū ei forte ludos tra-
bus spectāti litterā redditā essent: quibus scriptū
erat: maximo senatus & populi cōsēsu reditū illi i urbē datum
nō ē theatro prius abiit quā spectaculū ederet: nō lāticiā suā pro-
xime sedētibz ulla ex parte patefecit: sed sūmū gaudiū intra
se cōtinuit. Eundē cōstat pari uultu & exulē fuisse & reslitutū
adeo moderationis beneficio medius semper iter secundas &
aduersas res animi firmitate uersatus est.

De Catone posteriore.

Or familiis in uno genere laudis enumeratis. Por-
cium nomen uelut expers huiusce gloriā silentio
prætereundum senegat: posterior Cato nō paruo summa mo-
derationis fisis indicio cypriacam pecuniam maxima cū dili-
gentia & sanctitate i urbē deportauerat: cuius ministerii gra-
tia senatus relationem interponi iubebat: ut pratoris comitiis

ste. A. Gelio: quod eius orōnis quāda A. gelius.
uerba ponit lib. i. cap. vi. dicit
enī multis & eruditis uiris au-
diētibz legebat. orō Metelli
numidici grauis ac disertū uir-
ri quod i cēsura dixit ad populū
deducēdis uxoribus: cū cū ad
mīmonia capescēda hortare
tur i ea orōne ita scriptū fuit
si sine uxore possemus qrites
eē oēs ea molestia caretemus:
sed quā ita natura tradidit: ut
nec cū illis satisfacere comede-
ret: nec sine illis ullo mō uiui pos-
sit: saluti ppetuā potius quā bre-
ui uoluptati cōsulēdū ē. Po-
puli factiōe: Scilicet apulei sa-
turnini triplē. Tralibus Tra-
les ciuitas asiā tū pluraliter
declinata. L. iuius dicit hoc fu-
isse rhodi ubi exulabat: ut in
cap. de cōstātia diximus. Ply-
uero smyrnā fuisse dicit: & at
smyrna ciuitas minoris asiā.
Theatro: spetaculo deo. u. c. c.
specto deo. u. c. c. spectaculū.

A. gelius.

Trales

Firmitate: fortitudie atq; cō-
(stātia)

Cypriaca
pecunia.

Ederet: finiret. Medius: nec fractus i aduersis: nec elatus i secūdis.
Or familiis i uno genere laudis. De hoc ē i fra dicturus ē i capitulo de cōtinētia:
Posterior Cato pfectus cypriacā pecuniā fuit: lege lata p. P. Clodiu trib. ple. de religēda i pro-
uincia formā cypriā & cōplicāda pecuniā regia administratio cuius rei iō. M. Catoni mādata ē
aditēre Clodio quod catonē lōgius abesse cupiebat: ut liberior ageret i Ciceronē quē exilio destinaue-
rat: quā uerebat ne Catonis auctoritate ipediret cōsilia sua: demādata ē igitur puicia i iuto catoni: cum
enī Clodius rē istā catoni ad se uocato quasi hōnorificā obtulisset eā catō repudiāuit quod diceret nō ob-
honorē: sed ob cōtumeliā & i fidiā hoc sibi negociū deferri: tū Clodius iratus i solē iatis rōdit:
& si nōles iquit tū coactus dolēsq; p fisci: ad uocataq; cōciōe plebis iro firmāuit missionē catōis:
eiq; abeunt: nec nauē: neq; militē: nec ē ministrū quēpiā dradit pter duos scribas: quoz scribagē
alter scriba fur erat: alter Clodii clientulus: & qsi pagē negocii foret cyprius & Ptolemus: ēt ut exu-
les bizantiū reduceret i iunxit: eo cōsilio ut ipm plurimo tēpore extra urbē ablegaret. Ptolemus ue-
ro eius ptolemāi frater quod p gabiniū restitutus fuerat tūc Cypri rex: ubi hāc cognouit: nimio dolo-
re peritus: ueneno fata prauēnit. Ceterū porcius catō cypriacas opes libūmis p tyberinū ostiū adue-
xit. Plutarchus dicit Catonē i hac uchenāda pecuniā hoc usum fuisse cōsilio: ut loculorū funibus &
loris longioribus suberes alligaret: quibus superueniente tempestate si forte naufragium faceret pe-
cunia sustentaretur: nec mergi posset: hāc omnis pecunia circiter septem milia talentorum argenti
fuisse traditur: quā latius ararium quā ullus triūphus impleuit: quare senatus decreuit: ut extra or-
dinem prator crearetur: quod ille recusauit. Porcium nomen: unde fuere catones. Cypriacam
pecuniam: quā ibi copiosā ptolemus congregauerat: & propterea senatus timens ne tantis opi-
bus rex incitatus bellum suscitaret: ad eas Romā deportandas misere Catonē. Alii dicūt Cypriū
ideo factā esse puiciā: missumq; Catonē: quia P. Clodius captus a piratis cum regē rogasset ut se re-
dimeret: rex adeo perexiguū prācium misit: ut piratā illud accipere dedignarent: & Clodiū gra-
uito dimittere maluerint: quare indignatus Clodius i patriā reuersus: & trib. pl. creatus legē tu-
lit de eiiciēdo rege capiēdaq; prouincia per Catonē: quod pfectus & accepta pecunia libros i quibus toti-
us pecuniā sūma cōtinebat amisit. Cū igitur populus rationem eius pecuniā reposceret: senatus eā
relatiōne interdici uolebat: ut pximis comitis prator creari posset quod ille fieri nō pmissit: i mi-
quē eē existimās sibi tribui quod nulli unq; cōcessum fuisset: maluit populi temeritatē expiri quā se
natus benignitate frui: huic i patriā redeūti cū ad urbē accessisset: tāta ois generis & ordinis hoīum
tam magistratū uū quā sacerdotū & ipsius senatus atq; etiā plebis frequentia obuiā pcessum ē teste Plu-
tarcho: ut uix ripā fluminis capere possent: nā a triumpho nihil ferme distare uidebat: nonnullis

P. Clodi-
us.

uero tunc agrestis superbusq; uisus est: q; cōsulibus pratoribusq; obuiam progredientibus neq; sub
stitisset: neq; cursum retinisset: nec in terram ad eos descēdisset: sed progressus non prius desitit
set: q; classē in naualia coniecisset: cum tamen argentum per forum portaretur. Admiratus ē po
pulus Ro. tāta magnitudinē: & senatus post multas catonis laudes decreuit ei p̄tūā extra ordinē &
Iudos īspicere purpurea ueste: q; senatus decreta Cato ipse depræcatus ē. Extra ordinē: excellēter.
Campestrē: populi Ro. qui in campo martio suffragia dabat. Curie senatus: continens p cōtēto.

Dextera iā mihi
exēpla. Marcus Bi
bulus de gabinia
nis militibus a Cle
opatra missis sup

plicium sumere noluit: cū du
os illi filios p seditionē occi
dissēt: nā. M. Bibulus ī Syria p
uincia dū ēēt Aulus gabinius
p̄cōsul ptolemāū reduxit cā
fo archelao cū Beronice ptole
māi filia: quā ægypti eiecto
p̄re sibi reginā absciuērāt: at il
la Archelaum uigē assūpserat
Paulo post mortuo ptolemāo
duo filii ex testō ī regnum illi
successerūt: naru maior ex pu
eris & Cleopatra. Dū igit eam

Gabinus

p̄uiciā Syria Gabinius cōstitui
eret: hoc ē administraret: mi
lites eius p̄uiciā duos Bibuli fi
lios occiderūt: q̄ppe exercitus
cum ipso duce corruptus erat
nā pactiōes pecuniarū cū tyrā
nis egerat. Ariobarzani ēt regi
se ad cādē faciendū cū exerci
tu locauerat: ut īfra dicef lib.
viii. Hic Bibulus collega Cæ
saris fuerat ī cōsulatu: q̄ ab eo
dē foro aliquoties eiectus est:
s; se domi sēp cōtinuit: unde
dici solebat: Bibulo & Cæsare
cōsulibus nihil gestū ē. Cato
& Cæsare cōsulibus aliqd ge
stū ē. Vñ ē Cicero in epistola
ad Lēulū q; sic icipit. Certio
rē te p̄ lras: & cætera. de Bibu
lo sic loq̄. Dixi me bibuli fortunā q; ille afflictā putaret oīum triūphis uictorūq; atēferre: dixi q;
eodē teste: alio loco eodē ēē q; bibulū exire domo phibuisset & q; me cogisset. Idē paulo īfra. Idē
q; meminērā nobis priuatis usq; ad Cæsare & bibulū cōsules cū īniā nrā magnū ī senatu p̄odus hē
rēt: unū fere sēp fuisse bonorū oīum: ergo a gabinianis militibus: q̄a bibulus erat ī p̄uiciā Syria cū
gabinius ptolemēū ut diximus ī regnū restituit iussu p̄p̄en p̄ter populi Ro. uolūtate senatusq; au
ctōritatē: unū & gabinius reus scūs grā & auctoritate p̄p̄en p̄cuniarūq; potētia absolutus ē. Dolo
rē moderatōi cedere coegit. Plus uiluit apud bibulū animi moderatio q; amissorū filiorū dolor.

Cicero.

Arētinus archytas: Ad externa trāsit exēpla: quorū primū ē archytā tarētini: fuit at p̄p̄us Py
thagoricus nobilissimus: q; platonē cū a dionysio necādus ēēt p̄ epistolā eripuit: admiratōi
sūmā ap̄ plurimos habitus ē ī oī uirtutis genere: q̄ppe n. septies ciuibus p̄fectus ē: cū cæteri
plūs q; ānū īpare lege phiberēt. Hac igit modestia usus ē: ut cū a pythagoricis studus ī qbus multo
tpe fuerat cū sūmo labore & industria uersatus ī patriam reuersus esset: & prædia sua uillici negli
gentia squalida & inculta offendisset ira commotus malluit impunitum uillicum dimittere q; per
iram punitionis modum excedere. Cicero li. iii. tusc. quest. Ex quo iquit illud laudatur archytā:
qui cum uillico factus esset iratior: quo te modo inquit accepssem nisi iratus essem. Tarentinus

Cicero

Tarentū

Tarentum urbs in clyta Calabriae in ultro italiae circa Salentinorum confinia: a Tara neptuni filio
condita. Metaponti: Italiae oppidum in fine tarentino conditum a Locrensisbus teste Solino. So
lidum opus: perfectum opus: sed inter solidum & perfectum hoc interest q; solidum est cui nihil
accedere potest: perfectum cui nihil excedere: doctrina igitur solida ē res & non adumbrata. Vil
lici: p̄fecti uillæ: est autem uilla domus in agris. Sumpsi sem supplicium: ultus essem negligen
tiam tuam. Propter iram: ne animi perturbatione iustæ & merita punitionis terminos excederet.

extra ordinē ratio eius haberet: sed ipse id fieri passus non est:
iniquū ēē affirmās qd nulli alii tribueret. sibi decerni: ac negd
ī persona sua nouaret campestrē experiri temeritatem q; cu
riā beneficio uii satius ēē duxit.

De M. Bibulo.

Dextera iā mihi exēpla trāsire conāti. M. Bibu
lus uir amplissimæ dignitatis & sumis honoribus
functus manus iniicit: qui quum in Syria morare
tur prouicia: duos egregia idolis filios suos a Ga
binianis militibus ægypti occisos cognouit: quorū īterfecto
res ad cū uinctos regina Cleopatra misit: ut grauissimæ cladis
ultionē arbitrio suo exigeret. At ille oblato beneficio quo nul
lum maius tribui lugenti potuerat: dolorē moderatōi cede
re coegit. carnificesq; sanguinis sui itactos euestigio ad Cleo
patrā reduci iussit dicendo: potestate huius uindictæ non suā
sed senatus esse debere.

De archyta tarentino externa.

Arētinus Archytas dū se pythagoræ præceptis
metaponti penitus īmergi magno labore: longo
q; tēpore solidū opus doctrinae cōplexus: post q; ī
patriam reuertitur: ac rura sua reuillere cœpit ani
maduerit negligētia uillici corrupta & p̄dita. Intuensq; male
meritū: sumpsi se iquit a te supplicium: nisi libiratus essem: ma
luit enī ipunitū dimittere q; propter irā grauius iusto punire.

Nimis liberalis archyta: Indulgēs nimis & propemodū uitiosa fuit archyta moderatio platonis uero magis pbāda: nā uirtus ubi plusq̄ deceat affectare cōperit desinet eē uirtus: mediū enim duorū extremorum ē alterius p defectū alterius p excessū: cū iāle rūtā ptē declinauit uitiū fiat necesse ē: ergo quia Tarētinus archytas iūllicū nimis indulgēs fuisse uidet: nō ita moderatiōis propriū ut plato seruasse dici pōt: & nisi philosophi obstarēt auctoritas: i rēperatiā potius dicere fuisse q̄ moderatiōis: n̄ punisse delinquentē: nā ex impunitate maior nascitur peccādi licentia: & ppter ea Plato dicere so

Plato.

Nimis liberalis archyta moderatio: rēperatio platonis: nā cū aduersus delictū serui uehementius exarsisset: ueritus ne ipse modū uindictē dispicere nō posset: Speusippo amico castigationis arbitrium mādauit: deforme sibi futurū existimās: si cōmisisset ut parē reprehēsiōe culpa serui & animaduersio platonis meretur.

De eodem.

Quo minus miror q̄ in xenocrate discipulo suo tā cōstāter moderatus fuit: audierat enim eū multa de se impie locutū sine ulla cūctatiōe criminatiōne respuit: instabat certo uultu iudex quārēs causam cur sibi fides nō haberetur: adiecit nō ēē credibile: ut quē tā opere amaret. ab eo iuicē nō diligeretur: Postremo quū ad iustitiam aduocāre inuicem assereētis malignitas confugisset: ne de peritio eius disputaretur: affirmāuit nūq̄ xenocratem illa dicturum fuisse: nisi ea dici sibi expedire iudicaret: nō in corpore mortali: sed in arce coelesti equidē armatū animū eius uitatiōne putes per egisse: humanorū uirtutū incursum a se iustitia pugna repellere: cūctosq̄ uirtutis numeros altitudinis suae sinu clausos custodientem.

De syracusano Dione.

Nequāq̄ platonis litterarū cōmēdatione: par syracusanus dion: sed quod ad prastādā moderatiō-

litis meminit. Tradit Heraclides platonem adeo uereturū: adeo mente conpositum: ut nūq̄ ridere nisi modice deprehēsus sit. Ingresso aliquando xenocrati: cāde inquit hunc puerū: nam ipse quod iratus sum nescio. Cuidā itē seruorum delinquenti: nā inquit te uerberibus concidisse nisi iratus essem. Hic dissentit a Valerio Diogenes Laertius: eo etiam q̄ nō Speusippo seruū puniendū: sed xenocrati traditū dicit: quod uerisimilius est: nam Speusippus ut ait Diogenes perstitit quidē i tra Platonis dogmata & si moribus eiusdē non fuit: namq̄ & iracundus & uoluptatibus dederat manus: deniq̄ aiunt illum ira concitatum catulum in puteum iecisse: uoluptateq̄ delinitum in macedoniam ad cassandri nuptias profectum.

Dispicere: diligenter discere. Speusippo: Plato Aristotele patre: matre perictiona siue petona atheniēsis natus ē mater a Solone genus duxit. Aristotē uero patrē a Codro melati filio originem ducere tradūt: qui a neptuno itidem sanguinē trahere Thrasilo teste memoratur: cui Speusippus successit. Eurimedontis filius Atheniēsis pago myrrini sius: & platonis sorore natus q̄ fratres habuit Adimantum & Glaugonem sororemq̄ Potonam matris cognomine: d qua Speusippus hic cuius nūc Val-

Quo minus miror. Alia platonis moderatio: minus quidē admirabilis: nā si in seruū quanto magis in amicū temperantiā seruare & potuit & debuit: minus igitur mirum est discipulū quem diligebat crimen nō admisisse q̄ seruū non punisse. Expedire: utile esse. Non in corpore mortali: Laudat platonis moderatiōem: dicit enim extanta hominis moderatiōe existimare quis potest: platonis apimū non itenebroso corporis domicilio sedem habuisse: sed in coelesti quadā arce peluti in praeidio collocatum fuisse: ad uitia tāq̄ hūanā uitae hostes acerrimos fortiter ppulsāda: uirtutesq̄ oēs i suo gradu firmiter retinēdas & cōseruādas. Nūeros: nā uirtus suos hēt nūeros: ut iusticia diuinitatē i suas ptes. si regiōem pietatē: grām: fidē: uendicationem: & obseruantiam. Equq̄ Plato: hic dion hipparini filius nobili genere natus utraq̄ iplicitus tyrānide dionysiorū: nāq̄ ille supior Aristōachē sororē diōis hūit uxore: ex q̄ duos filios hipparini & miffēū pereauit: toti deq̄ filias noīe sophrosinē & aretē: q̄rū porē diōisio filio eidē cui regnū reliq̄t nuptū dedit: alterā aretē dion: q̄ itimus dionysio fuit: hic multa & alia hūit a nā bōa: i his & igeniū docile.

Cum igitur platonem Tarentum uenisse fama esset in Siciliam perlata adolescenti negare non potuit dionysius; q̄ eum accerseret: cui se dion tradidit: nec uero minus plato delectatus est dione. Ita q̄ cū a dionysio tyrāno crudeliter uiolatus eēt: quippe quē uenundari iussit: tamen eodē rediit eiusdem dionysii precibus adductus. Interim in morbum incidit dionysius: quo cum grauius conflictaret: quæsiuit a medicis dion quēadmodū se haberet: simulq; petiit ab his si forte maiori esset i periculo: ut sibi faterentur: nam uelle se cum eo colloqui de patiēdo regno: q̄ sororis suæ filios ex illo natos partem regni putabat habere debere. Id medici non racuerunt & hoc fuit initium dionis & dionysii simultatis: simulata tñ aliq̄diu amicitia fuit: sed cum a dione se superari uideret: ingenio: auctoritate: amore populi: nauē ei trimē dedit: qua uectus est Corinthū: ostendens se id utriusq; causa facere: ne cū iter se timeret alteruter alterutrū p̄ occuparet. Sed cū audisset eū in Peloponēso manū cōparare Aretē dionis uxore alii nuptū dedit: filiūq; eius libidinoſe educari iussit. Heraclides iterim ab eodē expulsus: q̄ præfectus fuerat eq̄tum: cum dione bellum omni ratione cōparare cæperunt: & dion quidē fretus nō tā suis copiis q̄ odio tyranni: cum dionysius classē in italia operiretur: post diem tertium q̄ Siciliā attigerat Syracusas introiuit: eoq; rem perduxit: ut tyrannis pacē facere uellet pactionibus eiſimodi. Siciliam dion obtinueret: italiam dionysius. Syracusus appolocrates: cui maximā fidem uni habebat dion: haud ita multo post orta dissensio ē iter eum & heraclidem: & factionem comparuit quæ principatum nō concedebat: neq; is minus ualebat apud optimates quorum consensu præerat classi: cum dion pedestre exercitum teneret: non tulit hoc animo æquo dion: & uersum illum homeri retulit ex secunda raptoelia ουκαϋαδον πολυκοι ρανινεισ κοιρανους ο εις βασιλευσ. Postea uero cum multitudinem interfecto heraclide offendisset: nam militibus eorū bona quos sciebat aduersū se habuisse licentius dispartiuit. Callicrates quidam ciuis atheniēsis: qui cum eo simul ex Peloponēso in Siciliam uenerat: homo & callidus & ad fraudem acutus: sine ulla religione ac fide adiit dionē: ait magno eum in periculo esse propter offensionem populi & odio militum: quos exhaustis ciuib; pro libidine eorum explere non poterat: consulit ergo alicui suorum negocium māder: qui se simulet illi inimicum: quem si idoneum inuenerit: facile omnium animos cogniturū. Tali consilio probato: excepit has partes ipse Callicrates: & se armat imprudentia dionis ad eum interficiendū: fit coniuratio multis consciis: desertur ad Aristomachē sororem dionis uxoremq; Aretē: conueniunt dionem: negata Callicrate fieri insidias: mulieres nihilo secius Callicratem in aede proserpine hæ iurare cogunt: nihil ab illo periculi fore: sed hoc maturius pergit: & proximo festo zagurinos e numero suorum adolescentes elegit: ut ad Dionem eant inermes: qui propter notitiam intromissi foribus obseratis in lecto cubantem colligunt: & quia inermes erant flagitantibus Ligo quidam Syracusanus per fenestras gladium dedit. Callicratē frater philostratus fuit: cui armata triremē dederat in portu agitandam: ut parata esset ad salutem: si forte consiliis fortuna obstitisset: hic igitur quod ad moderationem spectat: a dionysio pulsus cum Megaram uenisset & Theodorum eius loci principem conuenire uoluisset: ante illius fores aliquandiu præter eius dignitatem detentus ē: qd̄ nihil moleste ferens ait comiti suo: id minime uideri graue quod & ipse fortasse cum in imperio foret tale quicq̄ fecisset. Commendatione: laudatione litterarum. ADionysio filio superioris dionysii. Conuenire uellet: Alloqui. Multum: q̄tum ad expectationem animi. Diu: q̄tum ad longitudinem temporis.

Callicrates.

Lisander

Hraſibulus etiam hoc loci. Ut in capitulo de somniis & in capitulo de fortitudine diximus. Lisander dux Lacedæmoniorum uictis Atheniensibus triginta prætores præposuit: qui paulopost in totidem euasere tyrānos: cum igitur ciuitatem tyrannide crudeli nimis opprimeret: multi ex atheniēſibus uolūtariū exiliū sibi delegerūt Lacedæmoniōz edicto ciuitates: atheniēſes exules recipi phibebātur: oēs igit se argos & thebas cōtulerūt: ubi non solum litum exiliū egere: uerū etiā spem recuperandæ patriæ receperūt: erat inter exules thraſibulus uir strenuus & domi nobilis: qui liberandæ patriæ princeps & auctor extitit: nam cum animum iduxisset ad dēdum aliquid esse pro patria pro salute cōi: etiā cū periculo: exulibus collectis: castellū Philem Atticorū finiu occupat: nec deerat quarūdā ciuitatū tā crudelis casus miserātium fauor. Itaq; & is

nē attinuit uehemētioris experimēti: patria pulsus a Dionysio tyrāno Megarā petierat: ubi cū Theodorū principē eius urbis domi cōuenire uellet: neq; admitteret: multū diuq; ante fores retētus: comiti suo patiēter hoc ferēdū ē ait: fors itā enim & nos cū in gradu dignitatis nostræ essemus: aliqd̄ tale fecimus. Qua trāquillitate cōsiliū ipse sibi cōditionē exiliū placidiorem reddidit. De Thraſibulo.

Hraſibulus etiā hoc loci apprehēdendus ē: q̄ populū atheniēsem triginta tyrānorū ſauitia ſedes ſuas relinquere coactum diſperſaq; & uagā uitā miſerabiliter exigētē: animis pariter atq; armis confirmatū i patriā reduxit. Inſignē deīde reſtitutiōe libertatis uiſtorīā clariorē aliquāto moderatōis laude fecit: plebis. n. ſcitū iter poſuit: ne qua præteritarū rerum mentio fieret. Hæc obliuio

menias thebanorum princeps: & si publicis non poterat: priuatis tamen uiribus adiunxit. Et Lysias Syracusanus orator exultantem quingentos milites stipendio suo instructos i auxilium peruenit: cois eloquentia nulli. Itaque fuit aspectus bellum. Sed cum hinc per priam sumis uiribus: hinc per aliena potentia securius pugnaret: tyranni uicuntur & uicti in urbem refugerunt. Tyranni deinde frustra tentant corrumpere thrasibulum. Tu accitis Lacedaemonem auxilium iterum uincunt: in quo perio Critias & hyppolitus tyrannorum: seuissimi cadunt. Thrasibulus fugientes ciues ad libertatem reuocat: tyranni Eleusim migrare iubet: substitutis decem qui reipublica pesserent eadem uia crassari ceperunt.

quam athenienses concussam & labentem ciuitatis statum in pristinum habitum reuocauit.

De Stasippo Tegeate.

Non minoris admirationis illud: Stasippus tegeates hortantibus amicis: ut grauem in administratione reipublicae mulum: sed alioquin probum & ornatum uirum: qualibet ratione tolleretur uel summo ueretur: negauit se facturum: ne quem in tutelam patriae bonus ciuis locum obtineret: malus & improbus occuparet: seque potius uelociter aduersario urgeri: quam patriam egregio aduocato carere praeparauit.

De Pittaco.

Pittaci quoque moderatione pectus instructum quam alacrum poeta & amaritudine odii & uiribus ingenii aduersus se pertinacissime usum: tyrannidem a ciuibus delatam adeptus: tantum quod in opprimendo posset admonuit.

De septem sapientibus.

Huius uiri mentio subiicitur de septem sapientum moderatione referam. A piscatoribus in Miletum

Postremo Pausanias rex ad componendum bellum missus: decem uiros ad triginta tyrannos Eleusim migrare iubet: qui consilio bellum atheniensibus inferunt: sed ad colloquium uelut donati: onem recepturi progressi: ac per Lysias comprehensi ueluti pacis uictime trucidant: hoc modo reuocatus populus & iureiurando adigit discordiae obliuione forget: quia graeci concussam. id est obliuione mali. Concussam: fractum & debilitatum.

Non minoris illud Stasippi moderatio ex itimo philosophiae pectoris remanasse & omnium sapientum modestiam non solum adequasse: uerum etiam superasse uidetur: qui cum aduersarium sibi in reipublica administratione grauissimum: posset uel de medio tollere: uel in exilium relegare: idque ut faceret sepius hortaretur ab amicis: in neutram

perducere potuit: qui diceretur debere priam pro uiro sui: amantissimo spoliari: in cuius locum mali deinde improbi succederent: maluit in perpetua cum emulo dimicatione molestiaque uersari: quam reipublica uiro bono sui: defensore orbari. Illud si quid sequitur. Tegeates: nomen prius secundum formam graecae: ac si diceres tegeatus. Tegeum oppidum est archadiae. Vir. Tu si tibi menelaem ad sis o tegeae fauēs: cuius prius cepit Stasippus erat uir moderatione plenus. Graue: quia grauius ab eo differebat. Emulum: eiusdem rei studiosum. nam amulus dicitur iuidus: imitator: oblectas: ilectator: eiusdem rei studiosus. Tolleret: si de medio: hoc est occideret. Summo ueretur: exilium ageret: quod utrumque facere poterat. Praeparauit: pelegit

Tegeum.

Pittaci quoque moderatione. Pittacus mitelenus fuit unus ex septem graeciae sapientibus. Herodotus praeterquam quod thracia fuisse tradit: in hunc calceus poeta uerbum iambico lusit: & his eum uerbis ignominiosis appellauit: *συροποδα γανυρικα χειραποδον αγραυροτον*. latos pedes trahere: tumescere: pedum morbo laborare. *χειραποδον* latie tumor pedum: hoc est morbus pedum: obstrictationibus patere & sordidum: tyrannidem autem ita adeptus est: nam cum iter mitelenos & athenienses de agletidis agri possessione certamen esset: pittacus nam cum iter mitelenos & athenienses dimicauit: per his finibus: nam sic iter se conuenerat athenienses & mitilenei: quo res cum minori utriusque populi iactura transigeretur: hi duo imperatores exercitus iter se certare singularem certamine: & uter eorum uictor euaderet illius populus agro potiretur. Pitta. igitur sub clypeo retere occultabar: quo iacto sic frionem implicuit: ut se deinde explicare non posset: quo cetero uictoria penes mitileos fuit per pittacum parata. Sed cum paulopost athenienses iterum mitilenei infestarent: ciues ei summo consensu tyrannidem denudauerunt: quam cum ille conseruata priam decem annos tenuisset: & optimis institutis & legibus constituisset: seipsum sponte a magistratu abdicauit: unde Strabo li. xiii. haud perculum sine Pittacus iquit ad dominatus eruedos principatu usus est: & quibus sublati ciues in pristina libertate restituit. Eius ea lex fuit in ebrios: ut cum peccaret duplici afficeretur poena: fuit tribus Cressi lidog: regis: ad quem eius adhuc extat epistola: hac autem moderatione usus est: ut in imperio constitutus Alcaeu poetam a quo fuerat ut diximus graui iniuria laceratus: ad se iuberet acciri: eique ostenderet quam heret ulciscenda iniuria patere si modo uellet: quem uoluit in pietate donari: satis ei fuerat ostendisse de illo quodcumque uellet supplicium sumere posse: sed nollet. Amaritudinem: quia capitali odio inimicitias secum agebat. Tyrannidem: imperium: & in bona parte hoc loco accipitur. nam tyrannum autem qui regem appellabat Vir. per mihi pacis erat dextra tetigisse tyranni. Adeptus

Strabo.

Diogenes Laertius.

Vius uiri: legis apud Diogenem laertium in uita Thaletis: ionicos quosdam iuue. (asssecutus. Diogenes Laertius. rē ne fortia iactu: hoc est quicquid eo iactu caperetur: in loco acta serio a piscatoribus huius fuisse

resposumq; eē uēdituros: & cū de pēcio cōuenissēt: iacto rheti ex lacu tripodē aureū ad littora edu-
xissē: idē orā cōtētiōne: adolēscētibus mēsa aureā poscētibus: piscatoribus capturā pisciū nō aliap-
re: se cū illis cōuenissē: affirmātibus. Res igit ad apollinē delata ē: q̄ cōsultus cuiusnā eē deberet tri-
pos ille: sic rēdisse fēf. Phæbū de tripode rogatas milesia pubes. Huic tripodē addico cuius sapien-
tia priā ē. Cū ergo ad Thaletē milesiū primū mēsa delata foret: ille biātiadiudicauit. Bias pittaco:
& oēs alius alii adiudicātes moderatione maxima usi sūt: cū nemo tātū sibi nomē arrogare uolue-
rit: demū apollini Solō q̄ ulti-
mus fuerat dādā eē censuit: q̄
ille oīum sapiētissimus habere-
ret: & ita apollini quodā mō
reddita ē. Varie tñ hāc histori-
am Diogenes refert: ut dicat
Calimachū Alcādō milesio
accepisse Bachidē quēdā ar-
chadē phialā reliquisse atq; mā-
dasse dari sapiētī priō: datāq;
Thaleti: quā ille apollini Di-
dimæo misit sic dicēs secū dū
Calimachū: plebē regēti tha-
les Nileo: dat: clarum bis hoc
qui iam secutus ē donum: rur-
sus aliā tradit & n̄ phialā: sed
aureū poculū a rege quodam
acceptū: ut sapiētissimo græ-
corū daref. Thaleti fuisse tra-
ditū: & alia multa q̄ apud ipm
Diogenē uidere licet. Huius

Verricu-
lum

uirī: pittaci. Verriculū: rhe-
te dicitur: quod per alquē flu-
minis uertit. i. trahit: & a ue-
rēdo uerriculū dictū: est autē
genus retis plūbati. lacum
retis: uidelicet q̄qd eo ia-
ctu caperent. Extracta: edu-
cta. Nouitatem rei: quā nūn-
q̄ antea quīsq; capturā pisciū
emerat euētū. Magnitudinē
pecuniæ: Pecuniæ appellatio-
ne cuiusq; rei substantia dicit.
nam in pecudibus unde pecu-
niā dicta est maiores omnē ha-
buere substantiā: siue potius q̄
nota pecūdum æs primum si-
gnatum fuerit: ut uult Plyn.

libro. xxxiii. qui dicit inde pecuniam dictam. Magnitudinem pecuniæ ad uniuersum eius ciuita-
tis populū delata: Quia mensa erat solidi auri. Præstaret his uerbis grācis: Excelleret: & tā cū
accusatio q̄ cū datio constituitur. His uerbis grācis: εκ γωνε μιλητου τριποδος περι φοι-
βον ερωτας τη σοφιν των των του τριποδωνδω. qui sunt in latinum ita conuersi:
Phebum de tripode rogatas milesia pubes. Huic tripodē addico cuius sapientia prima est. Men-
sam dederūt: s. delphicam: hoc est talis qualis est delphica mensa: nam in templo apollinis tripodē
deserant: quibus ad mota phæbas statim afflata numinis instinctu futura prædicebat. Ille cessit
eam bianti: Magna profecto septem uiroꝝ moderatio: qui ut sapientes dicebantur: sic uisi sunt i
hac re potissimum uti sapientia: ut alius alii tripodē & sapientiæ nomen caderent: fuerunt autē
septem sapientes: uidelicet Tales milesius: Bias prieneus: Pittacus mitelenus. Solō atheniensis. Chir-
ilo lacedæmonius. Cleobolus lidius. Periander corinthius.

Ephori.

Tq; rheopompo spartanorū regi. Hic in omni uita communem se maxime gessit: qui i
terroganti amico quo pacto aliquis securissime regnum tutari posset: si participēs inquit
iuste licentiæ & auctoritatis amicos fecerit: & ne subditi afficerentur iniuria pro uiribus
prouiderit: hoc non solum dixit sed etiam sensit: nam ut uerbis sic re probauit: nō enim
solum regiam licentiam communicauit amicis: sed etiam subiecit eam potestati & cen-
suræ eorū: Ephoros. n. i. i. q̄ regiæ potestati eēnt oppositi. Ephori: erāt lacedæmone magistratus q̄
les romæ tribuni plebis: ut. n. a consuli bus ad tribunos. puocare se quisq; poterat: sic lacedæmone a
regibus ad ephoros: dicti autē ab επι και οραω quod est inspitio: unde ephori prouisoꝝ: p̄
uidebāt enim rebus quas rēges faciebant: & eas pro arbitrio suo uel laudabant uel refellebant.

lesia regione uerriculū trahētibus: quidā iactū emerat. Extra-
cta deinde magni pōderis aurea delphica mēsa: orta cōtrouer-
sia ē: illis pisciū se capturā uēdidisse affirmātibus: hoc fortuna
ductū emisse dicēte. Qua cōtētiōe propter nouitātē rei & ma-
gnitudinem pecuniæ ad uniuersum eius ciuitatis populū
delata: placuit apollinem delphicum consuli. cuiam adiudi-
cati mensa deberet? deus respondit illi: esse dandam: qui sa-
pientia cætero prædare his uerbis grācis.

εκ γωνε μιλητου τριποδος περι φοιβον ερωτας τη σοφιν των των του τριποδωνδω.

Tūc illi cōsensu thaleti mēsa dederūt. Ille cessit eā bianti: bias
pittaco: is protinus alii: deicepsq; p̄ oīum septē sapiētū orbem:
ad ultimū ad Solonē puenit: q̄ & titulū amplissimæ prudētiæ:
& præmiū ad ipsū apollinē trāstulit.

De Theopompo.

Tq; ut Theopōpo quoq; spartanorū regi mode-
ratiois testimoniū reddamus: quū primus institui-
set: ut ephori lacedæmone crearetur: ita futuri re-
giæ potestati oppositi. quēadmodū romæ cōsula-
ri iperio tribu. ple. sūt obiecti: atq; illi uxor dixisset id egisse illū
ut filiis minorē potestātē relinqueret: relinquam inquit sed diu-
turniorē: optime q̄dē: ea enī demū tuta ē potētia: quæ uiribus
suis modū iposuit. Igit̄ theopōpus legitimis regnū uiculis cō-
stringendo: quo longius a licentia retraxit: hoc ad beniuolen-
tiam ciuium propius admoit.

Ntiochus autem. L. scipio asiaticus de quo supra mentionē fecimus: magno bello regē antiochū supavit: & illū magna pte regni multauit: utpote asia tota: nā summotus fuerat ultra mōtē taure: ut li. viii. ca. i. dicturus ē: hic igitur rex non fictas populo Ro. grās egit: q̄ se magna cura liberasset: nā quāto lōgius latiusq; porrecti sūt regni fines: tāto multiplior cura sit regētis necesse ē: Cice. i. orōne p rege deiotaro. Etenī si atio- cus magnus rex ille asiæ: q̄ postq̄ a. L. & Scipioe deuictus taurotenus regnare iussus ē:

De Antiocho.

Ntiochus aut a. L. scipione ultra taurū mōtē imperii finibus summotus: quū asiā prouinciā uicinalē q̄ ei gētes amisisset: gratias agere populo Ro. nō dissimulāter tulit: q̄ nimis magna procuratiōe liberatus: modicis regi terminis uteretur: & sane nihil est tam praeclarū aut tā magnificū: qd̄ nō moderatiōe tēperari desideret.

De his qui ex inimicis iuncti sunt amicitia & necessitudine: Capitulum II.

Va quoniā multis & claris auctoribus illustrata ē trāsgrediamur ad egregiū humani animi affectū ab odio ad gratiam deflexū: et quidē eū læto stilo prosequamur: nā sicut placidum mare ex aspero: coelūq; ex nubilo serenū hilari aspectu sentit: sic bellum pace mutātū plurimū gaudii affert. Offensarū etiā acerbitas depofita cādida relatione celebranda est.

De M. amilio lepidus & Fulvio Flacco

Arcus amilius lepidus bis cōsul & pōtifex maximus splēdotiq; honorū par uitæ grauitate: diutinas ac uehemētes inimicitias cū fulvio flacco eiusdē amplitudinis uiro gessit: quas ut simul cēsores renūciati sunt i cāpo deposuit: existimans non oportere eos priuatis odiis dissidere: qui publice sūma iuncti cēnt potestate. Id iudiciū animi eius & præsēs ætas cōprobauit: & nobis ueteres annalū scriptores laudandū tradiderunt.

De Sexto Liuiio salinatore.

Ex liuii quoq; salinatoris finiendarū simultatū illustre consilium ignotū posteritati cē noluerūt.

oemq; hāc asiā q̄ nūc nra ē p uiciā amisisset: dicerē solitus benigne sibi a po. ro. eē scm: q̄ nimis magna pcuratiōe liberatus mo. reg. ter. uteret. Non dissimulāter: sed plāe & palā.

Va qm̄ multis & claris. Quādoq; dē iqt̄ satis illustrauimus clarorū hoīum moderatiōe exēplis q̄ busea demonstrata ē: nūc d̄ his dicamus q̄ odio iter se & inimicitia laborātes i beniuolēti amicitiaq; redierūt: q̄ qd̄ affectus animi lætissimus esse solet. Affectu: uidelicet amicitia ex inimicitia ortā. Deflexū: declinatū: pmutatū. Sēti tur: Verbū prinēs ad oēs corporis sēsus: nā & oculis & auribus sētimus. Cādida: lata: a pcedente qā seq̄: ut. n. color niger tristē: ita candidus lætū facit: funesti hoīes atra hoc ē nigra ueste iduūt: q̄ sine dubio tristitia respētat: cōtra dignitates petētes cādidi erāt: hoc ē cādida ueste induti.

Arcus emilius lepidus bis cōsul. A. gelius Emilius iqt̄ lepidus & fuluius flaccus: nobili gener am plissimiq; honoribus & summo loco i ciuitate p̄diti: odio iter sese graui & similitate diutina cōfliccati sūt: postea populus eos simus cēsores fecit: atq; ubi uoce p̄conis renūciati sūt ibidē i cāpo stāti nodū dimissa cōciōe: ultro uterq; & pari uolūtate cōiūcti cōplexiq; sūt: exq; eo die & ipsa censura & postea iugi cōcordia fidelissime amicissimeq; uixerūt: turpe. n. sibi fore putabāt priuati dissentire: cū publice i sūmo magfatu cēnt cōiūcti. Par uitæ: nā uitæ integritas honoribus cōgruebat. Diutinas longas: a diu diutinus: a die diurnus. Summe potestati: collegio sūmæ potestatis. i. cēsuræ quæ nō erat pene minor cōsulatū. Annalū: Annales libri sunt in quibus ānua gesta describēbātur. Ex liuii. Quāta fuerit iter liuiū salinatorē & claudiū neronē cū acerbitate diffēsiō satis i capitulo de cēsurā diligēter ānotauimus. Salinatoris. Salinator dēus ē a lege quā artissimā & populo maxie molestā de uēdēdo sale tulerat: ob quā de in dānatus ē: nam cū primū cōsulatū abiit: a claudio nerōe illi dies dcā ē ad populū: & cum oēs tribus ei maxie forēt ifese p̄ter Meriā facile dānatus ē: q̄ ignominia adeo moleste tulit: ut rus migraret & p multos ānos urbe & omni cātu careret hominū. Octauo ferme post dānationē āno Marcus claudius marcellus & Marcus valerius leuinus cōsules eum reduxerūt i urbem: sed erat uel obsoleta: capillo barbaq; plixa: prae se referens insignē i uultu habituq; memoriā: ac ignominia acceptæ: quē cēsores tōderi squalorēq; deponere & i senatū uenire: ac omnibus publicis muneribus fungi: coegerunt. Cū igit res publica graui & diutino bello punico secūdo p̄meretur: multisq; cladi-

bus exhausta uiris fortibus eēt: n̄ facile iueniebātur q̄ digni forēt q̄bus cōmitteret̄ īperiū. Itaq; cō-
mītiis cōsularibus Claudio Neroni declarato cōsuli: par ei collega querebat̄: nec quisq; ī tāto por-
pulo iueniri potuit Sexto liuiō p̄ferēdus aut certe adāquādus: uel q̄ ceteri si qui erāt: lege īpedirē
tur: uel q̄ nullus par huic uirtute appareret. Quare oīum suffragiis ei recusāti ac p̄e iūto cōsula-
tus demādatus ē. Quo facto: de recōciliatiōe etiā gratiā in senatu actū ē: erāt at̄ inimicitiae iter eos
ut supra diximus: q̄ dānatiōis & exilii sui dux & auctor fuisset Nero. has ergo acerbiores īdignio-
resq; Liuiō sua calamitas facie-
bat: q̄ se spretū in ea fortuna
credebat. Itaq; his niagis īpla-
cabilis erat: & nihil opus ē re-
cōciliatiōe dicebat: acrius & ī-
rētius oīa gesturos: timētes ne
creseēdi ex se minime collegae
potestas fieret. Vicit tñ aucto-
ritas senatus & p̄iā charitas:
unde positis similitudinibus: q̄ ī-
ter ip̄os diu fuerāt: cōi cōsilio
rēpublicā iuicē administrarēt

In exiliū: Rus migravit ut li-
uius tradit. Acerrimū: uehe-
mēs asprimū. Impetravit: be-
ne īperauit q̄ seipsum uicit.
Dissidēte: discordāte: discre-
pāte. Cōsortiū: cōiūctionē:
collegiū. Articulo: momēto
& īclinatiōe. Punicas uires:
q̄ ut supra diximus has dru-
balē hānibalis fratrē cū innu-
meroso exercitu uictū cecide-
runt.

Larū ē ī aphrica
no superiore. P.
aphricanus supi-
or & T. gracchus
tiberii & caii grac-
cho: p̄ regē gestas magnitu-
dine & honore atq; uitae digni-
tate illustres uiri dissēserūt se
penumero de repub. & eius cā-
sicut q̄ alia re n̄ amici fuerunt

Liuius

Ea simultas cū diu māssisset: & solēni die ioui epulū libaret atq; id ob sacrificiū senatus ī capitolio
epulare fors fuit ut apud eādē mēsa duo illi iūcti locaret̄: tū q̄si diis immortalibus arbitris ī cōu-
uio iouis optimi maximi dextras eorū cōducētibz repēte amicissimi facti: neq; solū amicitia īce-
pta: sed affinitas simul īstituta: nā. P. Scipio filiā uirginē h̄ns iā uiro maturā ibi tū eodē loco despō-
dit eā tiberio graccho quē pbauerat elegeratq; exploratissimo iudicii tēpore dū inimicus eēt. Liui-
us de bello macedonico li. viii. parū cōstare dicit̄ iter auctores utrū post mortē p̄is despōsata fue-
rit & nupserit filia aphricani graccho: an uerā illae opinionēs sint: gracchum cū. L. Scipio in uincu-
la duceret nec q̄q; collegarū auxilio eēt: iurasse sibi inimicitias cū Scipionibus manere: nec se gra-
tia q̄redā cā q̄cūq; facere: sed ī quē carcerē reges & īperatores hostiū ducere uidisset. P. aphricanū:
eū fratrē eius duci nō passus. Senatū eo die forte cōnārē ī capitolio cōsurrexisse & petiisse: ut iter
epulas graccho filiā aphricanus despōderet: q̄bus ita ī publicū solēne spōsalibus rite factis: cum se
domū recepisset. Scipionē amiliē uxori dixisse: filiā se minorē despōdisse: cū muliebriter īdignā
būda nihil de cōi filia secū cōicatū aut cōsulatū adiecisset: nō si. T. graccho daret expertē cōsiliū
debuisset matrē eē: latū Scipionē tā cōcordi iudicio & ip̄si despōsā r̄ndisse. Scipio ex duabus filiis
bus maiorē natu. P. cornelio nascas: minorē huic graccho despondit. Mēsa sacra: Mos annuus & so-
lēnis erat romae: ut epulae ioui in capitolio celebrarent̄: quo principes conueniētes discunbebant &
epulabantur. Filiam quoq; corneliā: quā genuit ex tertia amilia pauli emilii filia. Sed huiusce
generis hūanitas: Cicero gabinio cōciliat̄ huic gabinio Cicero restiterat ne supplicatio ei decerne-
ret̄ ob res gestas ī Syria: ut ex ip̄so Cicerone deprehendit̄ ad attricū: q̄ hoc īquit: nequeo differre ad
īdus maias: senatus diuinus fuit ī supplicatione gabinio deneganda: hūc aut̄ gabinū cum Clodio ī
Ciceronē sensisse ītelligimus: quē postea reuocatis depositis inimicitis Cicero defēdit fuerat at̄
maiestatis postulatus a Lētulo flaminis filio: quē postea de ambitu ī petitiōe cōsulatus reum fecit.
P. Sylla: sed uetus erat gabinū cū Cicerone inimicitia ob dānatorū supplicia: iter quos Gabinus q̄
dam fuerat huius gabinii propinquus. Gabinus ille coniurationis conscius traditus fuerat Crasso

Is nāq; cū Neronis odio ardens in exilium profectus fuerat:
testimonio eius praecipue afflictus: tamen postq̄ eum inde re-
uocatum ciues collegam illi in consulatum dederunt: & inge-
nii sui quod erat acerrimum: & iniuriā quam grauissimā ac-
ceperat: obliuisci sibi imperauit: ne si dissidente animo confor-
tionem imperii usurpare uoluisset: pertinacem exhibendo ini-
micum malum consulem ageret: quā quidem mentis ad tran-
quilliore habitum inclinatio: in aspero ac difficili temporū
articulo plurimum salutis urbis nostrae atq; italiae attulit: quia
pari uirtutis impetu conuicti terribiles punicas uires contude-
runt.

De Aphricano & Tiberio.

Larum etiam in aphricano superiore ac Tiberio
graccho depositarum inimicitiarum exemplum:
siquidem ad cuius mensae sacra odio disidentes
uenerant: ab ea & amicitia & affinitate iuncti di-
scesserunt: non contentus enim Scipio auctore senatu in capi-
tolio iouis epulo cum graccho concordiam communicasse: si-
liam quoq; ei Corneliam protinus sibi despōdit. Sed huiusce
generis humanitatis etiam in. M. Cicerone praecipua apparuit
Aulum nanq; gabinium repetundarum rerum summo studio
defendit: qui eum in consulatu suo urbe expulerat.

custodiendus: de quo postea cū cæteris supplicii sūptum est. De hac inimicitia multis i locis apd. Ci-
ceronē nobis uidere licet: sed in primis i oratione de gratiarum actione: quā ad populū habuit siue
ad senatū: ubi ait. L. Piso. Tu me ausus isto oculonō dicā isto aīo: ista frōte: nō uita: tanto supercilio
nō enī possū dicere tātis gestis cū gabinio cōsociare cōsilia pestis meæ. De recōciliatiōe uero ac defē-
siōe multa uidere possumus i epistola quā ad lētulū scribit li. i. ubi lētulus ex Cicerone quāfisse ui-
des qre Vatiniū defēderit & laudari. Repetūdage: Repetūdarū accusari dicebāt q uel puincias: Repetun-
uel socios populi Ro. aliquo dag: cā

De eodem.

IDE. P. Vatiniū dignitati suæ semp ifestū duobus
puplicis iudiciis tutatus est: ut nō sine ullo crimine
leuitatis ita cū aliqua laude: quia speciosius aliquā
to iniuriæ beneficiis uincunt: q̄ mutui odii perti-
nacia pensant.

De P. pulchro.

CICERONIS at factū adeo uisū ē probabile: ut imitari
id ne inimicissimus quidē illi. P. pulcher dubitaue-
rit: q̄ incesti crimine a tribus lētulis accusatus unū
ex his ambitus reū patrociniū suo protexit: atq;
i animū induxit & iudicē & prætore & testē uestæ adē intuens
amicū lētulo agere: intra quā ille salutē eius fœdo crimine ob-
ruere cupiēs hostili uoce perorauerat.

De Caninio gallo.

ANIINIUS aut gallus reū pariter atq; accusatorē ad
mirabilē egit: & C. Antonii quē dānauerat filiam
in matrimoniū ducēdo: & M. coloniū a quo dā-
natus fuerat rerū suarū procuratorem habendo.

De Celio Ruffo.

ELIU uero Ruffi ut uita inquinata: ita misericordia

IDE. P. Vatiniū: ci-
cero cū Vatiniū
rediit in gratiā.
in hūc uatiniū
ātea dixerat Ci-
cero accusatum
ābitus a paulo uel. M. licinio
crasso: cui rei adhuc extat oīo
ciceronis: de quo ēt i epistolis
ad Atticū deprehēditur & in
ea qua supra dixi ad lētulum
Ad Atticū uero sic ait. Quin
etiā paulus noster pductus te-
stis in Sextiū cōfirmauit se no-
men Vatini delaturū: si. M. li-
cinius cūctaret & hūc i Cice-
ronē cū clodio cōspirasse opi-
nio ē: cui deīde reconciliatus
patrociniū suū dedit. Duo
bus publicis iudiciis: ambitus
& repetūdage: publica iudicia Publica
dicebātur quæ ad repub. pti iudicia

nēr: de qbus lata lex est: ut ābitus repetūdage: maiestatis lesæ. Quia speciosius. Snia nō solū philoso-
phica: sed ēt religiosa. Mutui: quia si quis me oderit: ego illū pari odio prosequor.
CICERONIS at factū. Hoc pulcherrimū Ciceronis scēm. P. clodius eius inimicus emulatiōe
ueluti quadā imitatus ē: nā unū ex tribus lētulis a qbus fuerat i salute grauitē oppu-
gnatus: deīde ābitus reū suo patrociniū defendit. Incesti crimine: q̄ introisset ad ma-
tronas bone deæ sacra celebrātes: qbus uiris interesse nō licebat: captus: enī amore pom-
peiæ uxoris cæsaris: q̄ forte eo ānō pōtifex maximus erat: sub habitu muliebri domū
Cæsaris ubi ea sacra fiebāt: ingredi ausus ē: & cognitus a mulieribus idē turpiter cesus eiectus ē: dein-
de ēt sorores tres suas uiolauerat: unde in orōne pro domo ait. Qui nō pluris facerat tres sorores q̄
bonā deā. Inueni ēt q̄ dicerēt uirginē uestalē uitiasse. A tribus lētulis. a publicio: a lucio: a caio lētulo.
ANIINIUS at gallus. Antonius multos i achaia spoliauerat: nactus de exercitu Syllano equū tur-
mas deīde græci quos spoliauerat traxerūt Antoniū in ius ad. M. Luculū p̄torē: q̄ ius iter pe-
regrinos dicebat: egit p̄ græcis gallus: & tū adolescētulus Qu. gallus significari uidet: quem
ambitus reū Cicero defendit: hic enī cū eēt p̄tura cādīdatus: dederat gladiatorīā sub titulo p̄ris: q̄
i ædilitate quā antea gesserat uernas nō habuerat: hæc Ascon. Verū Antonius repetūdage reus a lu-
culo dānatus ē: uel ut alii dicūt a cāinio gallo: q̄ ei postmodū recōciliatus filiā duxit uxorē. M. co-
loniū. Caninius accusatus ē ambitus apud. M. coloniū: q̄ i p̄tura petitiōe cādīdatus gladiatorīā po-
pulo dedisset: ut fauorem eius amplecteretur: sub excusatione funeris patrisque diceret gladiato-
res illos in funere patris dedisse: tum ab illo damnatus est: quem deīde acerrimum suarum rerū
& dignitatis procuratorem habuit. Reum. C. antonium. Accusatorem. M. colonium.
ELIU quoq; ruffi. Ut celius ruffus. Qu. pōpeiū defēdit a se publica q̄stione p̄stratū: q̄ uideli-
cet restiterat. P. sulphicio tribuno pl. leges pmulgātī de exulibus reuocādis: de nouis ciuibus li-
bertinisq; distribuēdis: de Mario aduersus mitridatē creādo duce: & iō uita ipsius cælii inquinata di-
nosce: si prinaciter has pniciosas leges defendere uoluerit. Alter celius bello ciuili prætore seditiōes
in urbe cōcitauit: plebē nouage tabularum spe sollicitauit: sed abrogato magistratu pulsus urbe Mi-
loni qui fugitiuog exercitū cōtraxerat: se cōiūxit: & uterq; cū bellū molirētur interfecti sunt. Cice-
ad atticū. Nos puincias celiū præfecimus puerū iquies & fortasse fatuū & nō grauem & nō cōtinētem
m

DE ABSTINENTIA ET CONTINENTIA.

fuit aut ciceronis quaestor in puincia: & hic tri. quoq; ple. fuit studiosissimus milonis: conatusq; e le-
gibus obistere quas contra milonē pōpeius tulerat: una de cade; alterā de ambitu: contra uero Qu.
pompeius collega eius clodio familiarissimus omnium: sectam eius se palam se qui p̄fitebat: nam
dixerat i concione paucis post diebus quam clodius fuerat occisus. Milo dedit quem in curia sepeli-
retis: dabo quē in capitolio sepeliatis. Celius ergo publica quaestione Qu. pōpeium prostrauerat: q̄
tribunatū suū sediciose gesserat: populū excitado aduersus Milonē: praesertim cuius amicissimus

erat Celius. Ipsi aut Celii ui-
tā iquinatā dicit: q̄ eū parum
pudice adolescentiā habuisse
fama fuit: imo uero libidino-
se: nā cū accusaret aurū a cloe-
lia sumpsisse: quo serui corru-
pti uenenū luceio dño misce-
rēt: accusatores celio ad suspi-
cionē firmādā libidines obie-
cerūt: amores: adulteria inusi-
tata: cōuiuia: comessatiōes: cā-
tus: symphonias: nauigia: Idē
familiam hipsei & huius Qu.
pōpei postulauit. Sed tūc p̄ba-
ta ē eius adolescētia: cum Qu.
pōpeiu quē publica q̄stioe p̄-
strauerat defēdit cū opprime-
ret a cornelia gracchorū m̄re

Vita iquinata: q̄ multis uo-
luptatū generibus abuteretur
ut supra diximus. Publica
quaestione: nā accusauit eū q̄
sediciosum tribunatū gessis-
set: & populū excitado aduer-
sus milonē: cuius amicissimus
erat celius. Vel publica qua-
estione: q̄ partes marii defēdit
aduersus Qu. pompeiu & Syl-
lā cons. Prostrato: q̄ in ea contētiōe. Qu. pōpeti filius occisus ē: & ipsi consules uix euadere potue-
rūt. Mater cornelia: p̄ excellētiā dixit: q̄ uidelicet adolescētes illos genuerit excellentis igeni mi-
rificaq; naturae: sed patriae sedicionibus suis perniciosos: hec aut Qu. pōpei tutrix fuerat: & illius
bonorū pcuratrix: nam hic paruulus i tutelam eius datus est: postea adultus factus: cū sua bona re-
posceret: illa se daturā negabat. Prædia: q̄ fūdum suū occupabat. Vltime nece s̄sistatis: ut etiam
ab inimico auxiliū petere cogeres. Factū: uirtus nec in hoīe q̄ dē uitiosissimo cōtēnēda est.

Magna cura p̄cipuoq; studio. De abstinentia & cōtinētia

Quia ii demū penates: quod de Ro. urbe legit: nā ut saepe diximus
nulla unq; res pub. fuit maior nec sanctior nec bonis exēplis ditior. nec ubi tātus ac tam
diu paupertatis ac parsimoniae honos habitus sit: nec i quā ciuitatē tā sera cōmigrauerit luxuria atq;
auaricia: ubi quanto minus rerum tanto minus cupiditatis: nuper diuitiae auariciam & abundantes
uoluptates desiderium per luxum atq; libidinem pereundi per dendiq; omnia inuexere.

Agena cura p̄cipuoq; studio. De abstinentia & cōtinētia

dicturus p̄fatione quadā utitur ut oñdat q̄ p̄nicipissimae pestes ad oēm ciuitatis statū
euerdū sint auaricia atq; luxuria: quae duabus his uirtutibus ueluti q̄busdā frenis i-
hibita: hoīum pectoribus dñari n̄ possūt. Exēpla iḡ ponit eorū q̄ i his uirtutibus p̄-
stātissimi fuerūt. Quia ii demū penates: quod de Ro. urbe legit: nā ut saepe diximus
nulla unq; res pub. fuit maior nec sanctior nec bonis exēplis ditior. nec ubi tātus ac tam
diu paupertatis ac parsimoniae honos habitus sit: nec i quā ciuitatē tā sera cōmigrauerit luxuria atq;
auaricia: ubi quanto minus rerum tanto minus cupiditatis: nuper diuitiae auariciam & abundantes
uoluptates desiderium per luxum atq; libidinem pereundi per dendiq; omnia inuexere.

Vartum & uigesimū annum. Scipio ut supra diximus quartum & uigesimum nactus
annum in Hispania dux declaratus: cū primum prouinciam tenuit: carthaginem no-
uam munitissimam urbem & puniceis opibus refertam ui cepit: & militibus diripien-
dam concessit: erant in ea forte carthaginēsiū obsides inter quos & uirgo pulchritu-
dinis prope admirabilis: ut quacūq; se uerteret omnium in se conuerteret oculos: quae
cum ad Scipionem deducta esset: ab ea statim Scipio perconctatus patriā: parētes: iter
cetera cognouit desponsatam eam principi celtiberorum adolescenti cui luceio nomen erat. Exte-
plo igitur parentibus sponsoq; a domo accitis: cum interim deperire eum sponsae amore cognosce-
ret: ubi primum uenit accusatiore eum sermone q̄ parentes alloquitur. Iuuenis inquit: iuuenem ap-
pello: quo minor sit inter nos huius rei uerecūdia: ego cum sponsa tua uocata a militibus nostris ad
me deducta esset: audirem q̄ tibi cordi esse & forma faceret fidem: quia ipse si frui liceret lu-
do aetatis: praesertim in lecto legitimoq; amore: & non res pub. animū nostrum occupasset: uenīā
mihi dari sponsam uehementius amanti uellem: tuos cuius est sponsa amoris faueo: fuit sponsa tua
apud me eadem qua apud socios tuos parenteq; tuos uerecundia seruata: tibi ut inuiolatum & di-
gnum me teq; dari tibi domum posset: hanc mercedem unā paciscor: ut pro eo munere amicus po-

quā. Q. pōpeio praestitit probanda: cui a se publica quaestione
prostrato: quū mater cornelia fideicōmissa praedia nō redde-
ret: atq; ita auxiliū suū litteris iplorasset: p̄tinacissime absēti as-
fuit. Recitauit ēt eius epistolā i iudicio ultimae necessitatis indi-
cem: qua ipiā corneliae auaritiā subuertit: factū propter nimīā
& eximiam humanitatem: ne sub celio quidē auctore repudiā-
dum.

Magna cura p̄cipuoq; studio referēdū ē quan-
topere libidinis & auaricie furori similes impetus
ab illustriū uirorū pectoribus cōsilio ac rōne sū-
moti sūt: q̄ ii demū penates: ea ciuitas: id regnū
aeterno i gradu facile steterit: ubi minimū uiriū ueneris pecu-
niaq; cupido sibi uēdicauerit. Nā quo iste generis hūani cetis-
simae pestes penetrauerūt ibi iuria dominatur: ifamia flagrat.

Quia ii demū penates: quod de Ro. urbe legit: nā ut saepe diximus
nulla unq; res pub. fuit maior nec sanctior nec bonis exēplis ditior. nec ubi tātus ac tam
diu paupertatis ac parsimoniae honos habitus sit: nec i quā ciuitatē tā sera cōmigrauerit luxuria atq;
auaricia: ubi quanto minus rerum tanto minus cupiditatis: nuper diuitiae auariciam & abundantes
uoluptates desiderium per luxum atq; libidinem pereundi per dendiq; omnia inuexere.

De abstinentia & continētia. Cap. .III.

Igit cōtrarios his tā diris uitis commemoremus
mores.

De Scipione.
Vartū & uigesimū ānū agēs scipio: cū in hispa-
nia carthagine oppressa: maioris Carthaginis ca-

De cōtinētia. Cap. .III.

puli Ro. sis: & si me uirum bonū credis esse: qualem patrem patruumq; iam ante hā gentes norant: scias multos nostri similes in ciuitate romana esse: neq; ullum in terris populum hodie dici posse: quem minus tibi hostem tuisq; esse uelis: aut amicum malis. Adolescens pudore simul gaudioq; p- culsus: dextram Scipionis tenens: deos omnes inuocare ad gratiam illi pro se referendam: quā iā si- bi nequaquā satis facultatis pro suo animo atq; illius erga se esset: parētes inde cognatiq; uirginis appel- at: qui quoniam gratis sibi redderetur uirgo: ad quam redimendam satis mgnū auri pondus at- tulissent: orare Scipionem: ut id a se donum acciperet cape- runt: haud minorem eius rei apud se gratiam futuram esse affirmantes: q̄ redditā inuio- lata foret uirginis. Scipio qm̄ tantopere peterent accepturū se pollicitus: poni ante pedes iussit: uocatoq; ad se Luceio: su- per dotem inquit quam acce- pturus a socero es hāc tibi a- me dotalia dona accedēt: au- rumq; tollere ac sibi iussit ha- bere: his latus donis & hono- ribus dimissus domū ipse uir- tute laudibus & meritis Scipionis: nēisse diis simili- mum iuuenem uincētē oīa:

piendā sumpsisset auspiciā multosq; obfides: quos in ea urbe poeni clausos habuerāt: i suā potestātē redegisset: eximie inter eos formā uirginē atatis adultā: & iuuenis & celebs & uictor: postq̄ cōperit illustri loco iter celtiberos natam: nobilissimūq; gentis eius indibili desponsatam: accersitis parentibus & spō- to inuiolatam tradidit: aurum quoq; quod pro redemptione puellā allatum erat: summā dotis adiecit. Qua continentia ac munificentia indibilis obligatus: celtiberorum animos roma- nis applicādo meritis eius gratiā debitā retulit.

De Marco Catone.

Erum ut eius uiri abstinentiā testis hispania: ita .M.

tum armis: tum benignitate atq; beneficiis. Itaq; defectu clientum habito cum mille trecentis equi- bus intra paucos dies ad Scipionem rediit. Hāc Liuius. At Aulus gelius super tanta huius rei uirtu- tene scio quid suspicionis a Valerio Antiate uidetur asserere: dicit. n. c. m. i. o. n. grācus homo: q̄ p- l. a. e. s. o. n. i. k. n. o. appellatus ē: facili atq; allacri facundia fuit. Is cum de Alexandri regis laudibus scribe- ret: uicti inquit hostis uxorem facie iclētā mulierem uertit in conspectum suum deduci: ut eam ne oculis quidem suis coningeret. Lapida igit quāstio agitari potest: utrum uideri continentiorē par- sit. P. ne aphricanum superiorem: qui carthagine amplā ciuitate in hispania expugnata: uirginē tē- pestuam formā egregia nobilis uiri hispani filiā captā: perductāq; ad se patri inuiolatam reddidit: an regē Alexandrū qui Darii regis uxore eandē eiusdēq; sororem praelio magno captā: quā eē audie- bat exuberanti forma uidere noluit: perducīq; ad se se prohibuit: sed hanc utraq; declamatiunculā sup Alexandro & Scipione celebrauerūt hi qbus abūde ingenii & oculi & uerborū ē: nos satis habebimus qd ex historia est id dicere: Scipionem istū uero nē an falso icertū ē: fama tñ cū eēt adolescens haud sincera fuisse: & prope modū cōstitisse hosce uersus a Cn. neuio poeta i eū scriptos esse: ēt q̄ res ma- gnas manu sape gessit gloriose: cuius facta uiua nunc uigent: q̄ apud gētes solus prāstat. Eū suus p- cum pallio uno ab amica abduxit. His ergo uersibus credo adductum Valeriū Anciatem aduersus omnes scriptores sic de Scipionis moribus sensisse: & cum puellam illam captiuam non redditam a Scipione: atq; in deliciis amoribusque ab eo usurpatam. Frontinus libro secundo capitulo. xi. Scipio inquit aphricanus in hispania cū iter captiuas eximie formā uirgo nobilis ad eum pducta eēt quā omniū oculos in se cōuerteret: summa custodia habita spōto nocte Luceio reddit: insuperq; aurū qd parētes eius redēpturi captiuā donū Scipioni attulerāt: eidē sponso p nuptiali munere dedit: quā multiplici gratia uniuersa gens uicta ipso populi Ro. accessit. Obfides: obfides sūt date fidei qdā quasi pignora: ibi erāt totius hispaniā collocati obfides carthaginēsis dat. Eximie: excellētis. Etatis adultā: iā matura uiro. Celebs: sine uxore: nam celebs dicit q̄ sine scēmina uiuit: quasi cō- lestu uita duc ē a celo: & β. i. o. s. ex latino & greco cōpositū. Victor: Nō sine rōe dixit uictor: nā ui- ctoria solet insolentiores minusq; continentes reddere uiros. Celtiberos: Populi sūt hispaniā a cel- te & ibi ro dicti. Celte autem ut Liuius testatur li. v. tertia pars galliā: qui uenientes ad iberum flumi- um hispaniarum ibiq; confidentes retenta primi nominis parte & assumpta parte fluminis iuxta qd confederant celti: iberi dicti sunt: quod Lucanus libro. iiii. tetigit cum ait. Profugiq; agēte uetusta gal- lorum celte miscētes nomē iberi. Indibili: Nomen adolescentis hispani cui fuerat uirgo desponsata

Agelius

Obfides

Celtiberi

Lucanus

Erum ut huius uiri abstinentiā. De continētia loquitur. M. catonis Vticēsis: qui cato minor di- ctus est: & Ciceronis sententia stoicus perfectus: nam maior censor & orator fuit: unde censori- nus dictus est. Hoc exemplum in ea de moderatione tractauimus: ubi Ptolemæi prouinciā catoni demandatam fuisse diximus: ut inde cypriacam pecuniam quam ptolemæus grandem con- gesserat Romam deportaret: ne tantis opibus rex incitatus populo Romano bellum renouaret. Hāc igitur prouinciā cato tam integro animo tamq; castis manibus exercuit: ut neq; fides: neq; religio: neq; diligentia in ea administratione defuerit: nam inter ipsas omnis generis uoluptatum materias uersatus: ab omni cupiditate manus: oculos: animum: summa cum laude & admiratione cohibuit: & uelut aurum in fornace: sic est catonis continētia in ea administratione probata: nam iter auri & argenti cumulos atq; inter omnis generis delicias uersari: quas abunde asia refert: & ab his rebus q̄s mortales primas putant: manus & animum abstinentes habere: hoc qui fecerit: prāstantissimā ite-

Epirus

gritatis hō deoq; pximus iudicari pōt: qre merito dici pōt: cū ipso Catōe natū ēē cōtinētiā Epiros: Epirus at pprie firmā terrā significat: ē at regio ī europa: & aliqn. Molosa dicta fuit: ut iustinus affir mare uidet: q; Seruius super. iiii. eneidos: non totā epiurū: sed partē quā helenus tenuit Melosam di: ctā uoluit: quā deinde chaoniā a fratre chaone quē p ignoratiā occidisse uenenata sagitta perhibet denominauit: dicēte Virgilio: Morte neoptoloni regnorum reddita cessit: Pars heleno q chaonios cognomine campos. Chaoniamq; omnem troiano achaone dixit. In epiro igitur regnarunt omnes

Achaia

epirotarū reges: q pyrrhi di: cti sunt a pyrrho achillis filio ex Deidamia regis licomedis filia ī schiro: sicut ptolemāi reges egypti. Arasida reges parthorū. Casares romanorū.

Achaia: Regio est graciā: quae teste erodoto primo pelo ponesus: deinde danaa: postea achaiā dicta fuit. unde graci achei atq; achui & danai di: cti sūt: cuius maxime clarum oppidū Corinthū fuit: nung uulgo dicif la Morea. Cyclades: Insule sūt ī mari Egeo sic dicte: ut uult solinus: q; licet spaciis lōgioribus a Delo pro: iecte ī orbē: tñ circa Delū sitae sunt: nā orbē graci cyclon di: cunt. Seruis aut sup. iiii. enci: dos cōtra sērit: nō a rotū dita: te sed a circuitu: q uidelicet lōgo ordine circuii eas neces: se sit uel pp pmōtoria: uel qa naturale ē ut concitatoria sint maria ī ciuitate terrae: qd si sic ē: nō cū. y. greco sed cū i. la: tino scribēdū ē: cuius opposi: tū graci oēs obseruāt: nā p. y. scribunt iter has sūt breuiore

Cyclades

quedā: ut Micone & Giarus & aliae nōnullae ad q̄s relegabāt scelerati: unde Iuena. ī priā satyra: Aude aliqd breuibis giaris & carcere dignū. Suus ēē aliqd. Sic & Virgī. de his īsulis mētiōē facit i. iiii. Cella micone giaroq; reuixit. Vñ: a q̄ cipro. Aduertū: ab horrēs & alienū. Ab oī: ab oī cupiditate. Vtriusq; libidinis & auariciae. Nā: ondit quātā habue: rit materiā: si forte ī libidine fuisse auaritiāq; ppēsus. Diuerticula: uiarū diuortia: loca ad q̄ de iti nere diuertimus: diuerrere ad diuersa uerrere: unde diuersoriū locū ad quē diuertimus ex uia do: mus hospitalis. Argumēto: documēto: pbatōi. Vtero: Vterus pprie pgnātis mulieris dicitur.

Rufū: Drusus germanicus cōtētus uxore sua: hic priō cēsū egerat: deīn germaniae cis & trās rhenū positas ciuitates oppugnauit: & tumultus ob eū cēsū ī gallia exortos cōpo: suit: postremo Ceruserios itē Cētreios Cauciosq; & alias gētes trās rhenū subegit. Hic igr̄ germāicus dcūs ē. Vxor eius Antonia minor fuit. M. antonii triūuiri & octauiae sororis Augusti filia: q̄ uiua cōtētus fuit: sed ipa quoq; uiro reddidit uicē: q cū ex fractura equo sup crur eius collapsa trigesimo die postq̄ id acciderat mortuus ēēt. Antōia aeta: re itēgra & forma īsigni: cū liuia socru sua reliquū suae uitae ipsa uidua pēgit: qd sequēti mēorat exē plo. Claudiae: claudius nero ex liuia uxore Tiberiū genuit: mortuo deīn Claudio Octauianus Li: uiā aluū gestātē duxit uxore: ubi natus ē Drusus: & hos duos filios. f. Tiberiū & drusū magna chari: tate nutriuit. Drusus uero iā adultus aduersus germāos po. Ro. rebellātes auspiciis Octauiai missus hostes celerius atq; foelicius q̄ de adolescēte credi possit debellauit: oēm q; puiciā iā deficiētē Ro: mano restituit ipio: un̄ germāicus ut supra diximus appellatus ē: q de hostibus triūphaturus plap so sup crur eius quo uehebat equo: trigesimo post casū die ex cruris fractura periit. Pro hitu: p q̄litate & aetatis cōditiōe. Vitrico: nihil ab illoq; uirtutibus degenerātē. Vitrico. f. Octauiano: ē. n. uiricus q̄ uxore ex altero uiro liberos hntē duxerit: dcūs q̄si uicē prīs gerēs: uel q̄si nouitricus: q̄ a mfe nouus ppucā. Est igr̄ uiricus priuignorū secū dus p̄r: ē. n. priuignus ex alio p̄r natus: q̄si pri us genitus. Nouerca dīr: q̄ liberis noua supducif a p̄r uxore: dcā q̄ noua supducā. ē. n. secūda p̄r uxore. Fratri Augusto. f. tyberio. nā ab augusto octauiano oēs ipatores augusti dicti sunt: quasi con: secrati: sic etiam a Casare casares. Constitit: manifestum fuit.

Claudi us Nero

Ntonia quoq; Vxor nobilissima Drusi & filia. M. antonii triūuiri: & octauiae sororis augusti:

catonis Epiros: achaiā cyclades insulae maritima ps alia proui cia cypros: unde cū pecuniae deportade ministeriū sustinere: tā aduersum animū ab omni uenere: q̄ a lucro habuit: in maxi ma utriusq; intēperātie uersatus materia: nam & regiae diuitiae potestate ipsius cōtinebant: & fertilissimae deliciarū totius gre ciae urbes necessaria totius nauigatiōis diuerticula erāt atq; id Munatius Rufus cypriacae expeditiōis fidus comes scriptis suis significat: cuius testimoniū nō amplector: proprio enim argumēto laus ista nicitur: quoniā ex eodē naturae utero & cō: tinentia nata est & cato.

De Druso germanico.

Rufum etiā germanicū eximiā claudiae familiae gloriam fratrem tyberii: patriaeq; rarum ornāmē tum: & quod super oīa est: operū suorū pro habi: tu aetatis magnitudine: uirico pariter ac fratri au gusto. duobus reipub. diuinis oculis mirifice respōdētē cōstitit usum ueneris intra cōiugis caritatem clausum tenuisse.

De Antonia.

Ntonia quoq; foemina laudibus uirilē familiae suae claritatē supergressa: amorē mariti sui egre gia fide pensauit: quae post eius excessum: forma

re itēgra & forma īsigni: cū liuia socru sua reliquū suae uitae ipsa uidua pēgit: qd sequēti mēorat exē plo. Claudiae: claudius nero ex liuia uxore Tiberiū genuit: mortuo deīn Claudio Octauianus Li: uiā aluū gestātē duxit uxore: ubi natus ē Drusus: & hos duos filios. f. Tiberiū & drusū magna chari: tate nutriuit. Drusus uero iā adultus aduersus germāos po. Ro. rebellātes auspiciis Octauiai missus hostes celerius atq; foelicius q̄ de adolescēte credi possit debellauit: oēm q; puiciā iā deficiētē Ro: mano restituit ipio: un̄ germāicus ut supra diximus appellatus ē: q de hostibus triūphaturus plap so sup crur eius quo uehebat equo: trigesimo post casū die ex cruris fractura periit. Pro hitu: p q̄litate & aetatis cōditiōe. Vitrico: nihil ab illoq; uirtutibus degenerātē. Vitrico. f. Octauiano: ē. n. uiricus q̄ uxore ex altero uiro liberos hntē duxerit: dcūs q̄si uicē prīs gerēs: uel q̄si nouitricus: q̄ a mfe nouus ppucā. Est igr̄ uiricus priuignorū secū dus p̄r: ē. n. priuignus ex alio p̄r natus: q̄si pri us genitus. Nouerca dīr: q̄ liberis noua supducif a p̄r uxore: dcā q̄ noua supducā. ē. n. secūda p̄r uxore. Fratri Augusto. f. tyberio. nā ab augusto octauiano oēs ipatores augusti dicti sunt: quasi con: secrati: sic etiam a Casare casares. Constitit: manifestum fuit.

quā deī de antonio cleopatre regina captus illecebris repudiavit: unde nata sūt iter antoniū & augu- gustū bella ciuilia. Socrus: filia. Pro cōiugio: qā i perpetua uiduitate permansit. Alterius: f- drusi. Alterius: scilicet antoniae. Summam: finem.

d Einceps his uacemus: demus operam. Ponēdi pecuniā: pro reponēdi. s. i. thesauro. Vacauit indulgit: itendit: & tūc datiuo coheret: qñ uero significat cessat: ablatiuo cum ab aucta. Cn. Marcus patriciae gētis adolescens. Hic fuit q postea coriolanus dictus est: eo q opera & uirtute sua

& aetate florens: cubiculū socrus pro cōiugio habuit: in eodem q toro alterius adolescētia uigor extinctus est: alterius uiduita- tis experientia cōsensuit: hoc cubiculū talibus experimētis sum- mam imponat.

De Cn. Marcio.

DEinceps his uacemus: quorū animus aliquo mo- mento ponendo pecuniā nunq̄ uacauit. Cn. mar- cius patriciae gētis adolescēs Anci regis clara pro- genies cui Curioli Volscorū oppidū captū cogno- men adiecit: cum editis cōspiciat fortitudinis operibus a Po- stumio Cōminio cōsule accurata oratione apud milites lauda- tus: oībus donis militaribus & agri cētum iugeribus & decem captiuorū electiōe: & totidē ornatis equis: cētenario bouū gre- ge: argentiq; quātū sustinere ualuisse: donaretur: nihil ex his prāter unius captiui salutē hospitris: equūq; quo i acie uteretur accipere uoluit. Qua tā circūspecta animi moderatiōe nescias utriū maiore cū laude prāmia meruerit: an reiecerit.

De M. Curio.

MARCUS aut Curius exactissima norma romanae frugalitatis: idēq; fortitudinis perspectissimū specimen samnitū legatis agresti se in scamno assidētē foco: ac ligneo catino cōnātē: quales epulas apparatus iditio ē: spectādū prābuit. Ille enim Samni- tum diuitias cōtēpsit: sāntes eius paupertatē mirati sūt: nā quū ad eum magnū auri pōdus publice missū attulisset: benignis uerbis iuitatus: ut eo uti uellet: uultū risu soluit: protinusq; su-

pro armento posuit: nam gregem de minoribus: armentum dicimus de maioribus: animalibus teste Seruio: quis alii aliter sentiat.

MARCUS autem Curius exactissima norma. Adeo celebris est. Qu. M. curii frugalitas: ut nulli ferme obscura esse possit: quippe qui Romanae temperantiae exactissima norma dicatur: hic est qui cum fabricio pyrrhū regem: epirotarum: qui pro tarentinis bellū romanis intulerat: exegit italia. Samnites etiam difficillimā prouiciam sapius deuicit: nā bellū samniti cum centum ferme annos durasse cōstat. Cum igitur ei consuli uictoria de sāntibus obtigisset: ad eū legati de impetranda pace uenerūt: qui forte quadam illū iuxta focum sedente m: & costis raptis ut tradit Plutarchus: uescētē inuenerunt. Admirati tetricā hoīs uitā: ad suos reuersi cum id qd uiderāt retulisset. Sāntes ipatorē romanū uel auaricia uel iopia laborare existimātes: decreuerūt igēs auri pōdus mittere sperātes Curiū tāto munere ca- ptū gratiosiores pacis cōditōes sibi eē datū: qd pter spē & eorū opinionē euenit: nā cū i eius cōspe- ctū aurū attulissent multisq; psuasioneibus illū iuitasset ut acciperet: subridēs ait: nōne itellexistis hesternā cōena me prorsus nō idigere pecunia: ite igit & renūciate ciuibz uestris: malle me hñtibz aurū iperare q aurū habere. Cicero i Catone maiore. Curio ad focū sedēti magnū auri pondus Sam- nites cū attulisset repudiati sūt: nō. n. aurū prāclarū sibi uideri dixit: sed his q haberēt aurū: ipera- re. Perspectissimū: maxime laudabile. Specimen: experimentum. Documētū iudiciū. Assidē- re foco: & ut Plutar. ait rapis igne tostis uescētē. Quales epulas. s. cōnaret. Ille sānitū: Pulchrum ānteton: qd sit quotiēs cōtrarius cōtraria opponū: ut Qui. Frigida pugnabāt calidis humēria siccis.

A. Postu- mus

zulu- zurgid

Legati Sānitum

Inepte, stulte & inconueniēter. Ineptus dicitur qui nulli rei aptus ē: hoc ē qui nullā habet rei: loci tem-
poris & personarum considerationē. Malo, id ad malū: ac si diceret ad corrūpēdū īperatoris animū.
De cū italia. Nec minor fuit quā sequitur. M. Curii cōtinētia: animiq; magnitudo: quā usū cō-
uictoria ex pyrro rege parata: nā prādā uniuersā quā īgenti potius erat militibus urbiq; con-
cessit nec ex ea quicq; attingere uoluit: prāmia quoq; uirtutis pro re tāta bene fecliciterq; gesta
cū a senatu sibi populoq; decernerent: aquare oībus uoluit: cū sibi multo maiora q̄ populo darent

quippe septenis tantū populo:
sibi uero quinquaginta cāpi iu-
geribus p sua dignitate decre-
tis: indignū enī ciuē & reipu-
minime idoneū ē cēsebat: q̄
plus aequo quicq; appeteret:
magna profecto uiri cōtinētia
Nō excessit: nō trāsgressus ē.

Julius
higinus

De senit Fabricius. Iuli-
us higinus in li. de uita
rebusq; illustriū uiroz
sexto legatos dicit a Samniti-
bus ad. C. fabriciū īperato-
rē populi Ro. uenisse: & me-
moratis multis magnisq; re-
bus q̄s bene & beniuole post
redditā pacē Sānitibus fecis-
set obrulisse dono grandē pe-
cuniam decēq; seruos & orasse
ut acciperet uterē q̄ atq; id
facere Sānites dixisse: q̄ uide-
rēt multa ad splēdorē domus
atq; uictus defieri: neq; p ma-
gnitudie dignitateq; lautū pa-
ratūq; ē: tū fabriciū planas
māus ab auribus ad oculos &
īfra deiceps ad nares & ad os
& ad gulā: deinde porro ad uē-
trē unum deduxisse & legatis
ita rēdisse: dū illis oībus mē-
bris q̄ attingeret obfistere & ī-
perare posset: nūq; q̄q; defu-
turū: pterea pecuniā q̄ nihil si-
bi eēt usū ab his q̄bus sciret
eā usū eē nō accipe. Idē: q̄
curius. Fabricius: q̄ gloria &
rebus gestis oīum suo tpe ma-
ximus: opibus uero multo īfi-
mus. Oī ciuē: Major oībus ci-
uibz: & notāda ē cōstructio: q̄
nō ē p suplatiū plara: quis ad
plures sui generis sit scā cōpa-
rito. Sāniū: regio italiā ī Ca-
labria. Seruos missos: zeuma
ab īferiori. In clietelā: ī patrociniū: nā cliēs & p̄onus correlatiua sūt: q̄ nō ē cliens sine patrono: si-
cut filius sine p̄re. Sine pecunia: ad id q̄ dixit qnq; pōdo argēti & aris. Familia: ad id q̄ dixit to-
tidē seruos. Sed modica desiderare: moderata: q̄. si ad liberaliter uiuendum necessaria sunt: anius
enim hominis duces non archa appellari solet: quis illa plena sit.

Sāniū

Onsetanea. Nō debet mīori laude digna cēseri fabrici cōtinētia: q̄ ī respuēdis ac p̄pmodū
detestādīs epicureoz dogmatibus q̄ q̄ fuit ī cōtinēdis Sānitū muneribus. Nā legatus ad pyr-
rhū a senatu populoq; Ro. missus: ut ageret cū rege de pmutatiōe seu redēptiōe captiuoz: audiuit
Cineā phum de uoluptate differētē: q̄. si diceret atheniēsē phum nescio quē dicerē solitū oīa uolup-
tatis grā eē faciēda: nō aliter uocē illā q̄ p̄ncipiosissimū malū detestat: ē: ac talē uiuēdi disciplinā at-
hēniēsibus & hostibus ē īpcatus. Cōsetācia: cōueniētia: cōgrua: sicut ī repudiādīs mīeribus: ita ī res-
puēdis epicureoz dogmatibus. Illā quoq; nō uī a p̄posito nō alienū: q̄ ī cēsura egit: sicut supra uidi-
mus: nā. P. corneliū ruffinū bis cōsulatu & dictatura fūctū cēsor fabricius a sēatu mouit ob luxuria
notā: q̄. decē pōdo argēti factitaret: n. n. solū auariciā sp̄ horruit: s; auaros quēq; maxio: cōdio p̄se-
cut. Cineā: phm q̄ p̄mū apd pyr rhū locū obtebat. Quēdā: q̄ sic dubio fuit epicurus. Dep̄catus

peruacua inquit ne dicā iepte legatiōis ministri: narrate sam-
nitibus. M. curiū malle locupletibus īperare q̄ ipsū fieri locu-
pletē. atq; istud ut preciosū: ita malo hominū excogitatū mu-
nus refertote: & memētote me nec acie uinci: nec pecunia cor-
rumpi posse. De eodē. M. Curio.

IDe cū italia pyr rhū regē exegisset: nihil omnino
ex prada regia qua ezercitū urbēq; ditauerat atti-
git: decretis ēt a senatu septenis iugeribus agri po-
pulo: sibi at qnquaginta popularis assignatiōis mo-
dū nō excessit: parū idoneū reipub. ciuē existimās: qui eo q̄ re-
liquis tribueret cōtēptus non esset.

De Fabricio Licinio.

IDe sēsit fabricius licinius honoribus & auctorita-
te omni ciue temporibus suis maior: cēsū parum
cuiq; pauperrimo: q̄ a sānitibus quos uniuersos ī-
clietelā habebat decē aris & quinq; pōdo argenti
totidēq; seruos sibi missos ī sānium repulit: cōtinētia suā be-
neficio sine pecunia pradiues: sine usu familie abūde comita-
tus: quia locupletē illū faciebat: nō multa possidere sed modi-
ca desiderare: ergo domus eius quē admodū are & argēto &
mācipiis samnitū uacua: ita gloria ex his parata referta fuit.

De eodem Fabricio.

Consētanca repudiatis donis fabricii uota extire-
runt. Legatus enī ad pyr rhū profectus: quū apd
eū Cineā thesalū narratē audisset: quēdā atheni-
ensē clarū sapiētia: suadentē ne quid aliud hoīes
q̄ uoluptatis causa facere uellēt: pro mōstro eā uocē accepit: cō-
tinuoq; pyr rho & samnitibus istā sapiētiā deprecatus est: li-
cet athenā doctrina sua glorientur: uir tamē prudens fabrici

Ecce uotum: est autem depræcari ualde præcari: malâ præcando depellere. Est quoque detestari ex-
crari: depellere; abominari: in qua significatione posuit Catulus cum dicit. Lesbia dicit semper ma-
le nec racet de me: diis pereat nisi amet; quo signo quas in totidem ea depræcor illâ. Nâ urbs. s. taré-
rû. Quæ labore. s. roma. Illa tarentum. Hæc: roma. Possumus itelligere hoc dici de urbe athe-
narum; quæ fuit olim totius græciæ imperio potita; & cum deinde in seruitutem redacta foret eam
populus Romanus in libertatem asseruit.

detestatione q̄ Epicuri maluit præcepta: quod euērus quoq;
idicauit: nâ quæ urbs uoluptati plurimū tribuit: iperū maxi-
mū amisit: quæ labore delectata ē occupauit: & illa libertatem
tueri nō ualuit: hæc etiā donare potuit.

De Q. Tuberone gratilio.

Qui & fabricii. Q. tuberone cognomine gratiliū
discipulū fuisse merito q̄ existimauerit: cui cōsu-
latū gerēt: quū atholorū gēs ois usus uasa argē-
tea magno pōdere & exquisita arte fabricata p le-
gatos misisset: q̄ supiori tpe gratulādi causa ad eū profecti re-
tulerāt fictilia se i eius mēsa uasa uidisse monitos ne cōtinētiæ
quasi paupertati succurrēdū putarēt: cū suis sarcinis abire ius-
sit: q̄ bene atholicis domestica prætulerat: si frugalitatis eius
exēplū posteriorū ætas sequi uoluisset. nūc quo uetū est? a ser-
uis uix iperatori pōt ne eā supellectilē fastidiāt: q̄ uti cōsul non
erubuit.

De Paulo.

At Persæ rege deuicto: paulus cum macedonicis
opibus ueterē atq; hæreditariā urbis nostræ pau-
pertatē eouq; satiasset: ut illo tpe primum popu-
lus ro. tributi præstādi onere se liberaret: poena-
tes i uos nulla ex pte locupletiores fecit. præclare secū actū exi-
stimās: q̄ ex illa uictoria alii pecuniā ipse gloriā occupasset.

De Q. fabio gurgite. C. numero fabio
pictore: & Q. Vgolino.

te coniuncti: a quo cum tyrannice nimis haberentur defecerunt ad Romanos. Etholia regio cōtigua
a carnania phocidiq; & locris: hanc autem ab acarnania achelous fluuius separat. Omnis usus: sci-
licet ad omnem usum accommodata: ut aquaria: uinaria: & alterius generis. Exquisita: artificio-
se elaborata. Gratulandi: de uictoria ex hostibus parata: q̄a tunc rōanis erāt amicitia copulati. Fi-
ctilia se in eius mensa uasa uidisse monitus ne continentia quasi paupertati succurrendum putarēt
terrena: a fingendo dicta: unde figuli luti compositores: qui terrena uasa componunt. Quo uen-
tum. Dānat sui temporis mores Valerius: ut omnes etiā pauperes ābitiosa paupertate uiuāt: nâ ætatis
nā iquit serui supellectilē illā aspnātur: quæ cōsules aliqñ & romani principes cōtētabantur.

At Persæ: Fuit æmilii pauli continentia sic litterarum monumentis digna: ut sine inlu-
ria prætermittia Valerio nullo modo potuerit: cum enim deuicto Persa macedonum
rege: quem duxit in triumphum tantam ex ea puincia prædā i priā reportasset: ut re-
pleto arario tributis præstādis modus ac finis ipositus fuerit: nihil ex ea uoluit attige-
re: ut gloriosus magis q̄ diues ex eo bello redisse uideret. Plutarchus tñ dicit quosdā
ex ea pda sibi retinuisse libellos. Hæreditariā: q̄a ueluti hæreditate quadā populus
ubi tātus ac tādū paupertati & parsimonia honos fuerit: adeo quāto minus rerū tātō minus cupidi-
tatis erat. Eouq; itātū. Tributis: cēsus & pēsiōis p̄solūda. Cice. i officiis: Ois macedonum gaza q̄
fuit maxima potitus est paulus: i arariū tātū uexit: ut unius iperatoris præda sinē attulerit tributo
rum: at hic domū suā nihil intulit præter memoriā nominis sēpiternā. Præclare secū actū: p̄clare
ibi obtigisse: & est honestus dicendi modus: mecū p̄clare actū ē. i. præclare mihi obtigit.

Qui & fabricii
Qu. tuberone.
Hic consul bello
macedonico fuit
qui cum provin-
ciam illam pro-

pemodum romano subegisset
iperio: atholorum legati de
uictoria gratulaturi: nam tūc
erant atholi romanis societa-
te coniuncti: ad eum in castra
uenerunt: & fictilibus uasis
utentem in mensa uiderunt.
quod cum in patriam reuerſi
suis ciuibus retulissent: etho-
li non hominis continentiam
sed paupertatem existimantes:
argentea illi uasa artificiose la-
borata mittenda censuerūt: q̄
bus pro dignitate sua uteret:
quæ cum obtulisset ei statim
in patriam cum suis uasis redi-
re iussi sunt. Hic. Tuberone uir p-
bus & reipubli. amantissimus
fuit: qui. T. gracchum: quo cū
summa amicitia erat coniun-
ctus: ubi reipub. suæ perniciō
sum ciuem esse cognouit: in se-
ditione deseruit: atq; illius cō-
silia uehementer improbauit

Discipulum fuisse. Merito
quispiam existimare poterit
hunc. Curii & fabricii fuisse
discipulum: q̄ eorū discipli-
nam imitatus sit. Etolorum
gens: Etoli primo fuerūt Phi-
lippo regi macedonia societa

Etoli

Cicero

Tq; huic animi. Hic cū missi essent legati ad Ptolemæū regē egypti: p pace cū populo ro. iugēda; & eos ptolemæus liberaliter exceptos regiis muneribus donasset: ea primū legati repudiarūt sed interiectis qbusdā diebus ad cōnā iuitatis aureas illis coronas misit: q̄s honoris grā acceperūt: sed simul atq; romā uenerūt: p̄sq; legationē suā i senatu refferēt: i arariū mūera detulerūt. q̄ dein reddēda legatis & s̄atus decreuit: & populus pmisit: fuerūt ergo ex arario q̄ primū educta: & secūdū æquā cuiusq; portionē distri-

Iustinus:

buta: hoc modo & senatus pariter & populus cū legatis de continentia certasse uidetur. Hac Valerius Iustinus uero li. xviii. dicit: q̄ missa a senatu i egyptū legatione: cū ingentia sibi a Ptolemæo rege missa munera spreuissēt: interiectis diebus ad cōnā iuitatis auree coronæ missæ sunt: q̄s illi honoris gratia receptas postera die statuis regis iposuerunt.

Priuatim: quæ sua scilicet essent. De publico ministerio: hoc est de legationis officio. Præter laudem: ut si bene administrauerint: administrationis præmium laus pendatur. Accedere: adiungi: unde accessiones augmenta dicuntur. Attente: diligentis nomen est: non aduerbium. Ita in hisdem. Sic inquit ptolemæus & legati & senatus & populus suam seruati officii laudē obtinuisse uidentur. Liberalitas: præciosa legatis munera dando. Abstinentia: in arariū munera deferendo. Equitas: legatis eadem restituendo.

Abiorū & Vgolini. Calphurnius hic ut in ea. d. disciplina militari diximus: cū bello fugitiuo puincia Siciliā obrineret: quā sexaginta seruorū milia occupauerant: re bene gesta ac liberata puincia: milites oēs q̄ operā suam i eo bello reipu. strenue nauassēt: militaribus donis ipe ratorio more donauit: filiū q̄ multis in locis fortissime pugnauerat: & suæ uirtutis nō obscura documēta dederat: munerū oīno fecit expertē: q̄a diceret nō æquū eē a magistratu e publica pecunia q̄q; erogari: quod in se aut familiæ suæ usum rediturū esset: uerum ne merita laude uideret. oīno defraudatus: aureæ coronæ trium librarū ponderis titulo decorauit: pmittens se tātū dē auri testamēto lagaturum.

Emulū: imitatore m & eiusdē rei studiosum. Erogari: dari: distribui. Titulo: nō at corona. Ge si quis hoc seculo. Cato superior celtiberos hispaniæ populos robur prouiciæ aliquot secundis præliis fregit: & cum totam prouinciam administraret: pellibus edinis pro tapetis usus est: & cum trium seruorum comitatu contentus: cunctis hispaniam ulteriorem peteret: uiatico quingentorum assium contentus uino ciboq; quo nauatæ uti non dubitauit: quæ facile tolerauit: quia in tali continentia uitam exercuerat: nam ut inquit Plutar. cum adulescens stipendia faceret in castris quasi semper utebatur aqua: sed cum fortasse uel aestu uel siti nescia laborasset: ad eam se dandam aceti frequenti haustu utebatur: uel si quando uires pristinas desiderasset uegetandi corporis causa: leuiusculi non nihil uini delibare consueuerat: cum inter faceret sua ipse arma uno subsequente ministro ferebat: qui secum quæ uitæ necessaria forent comportaret: domi uero tanta frugalitate fuisse tradunt: ut hieme sola tunica demptis manicis i dutus eēt:

Tq; huic animi eius iudicio. Q. fabius gurgēs. C. numerius fabius pictor. Q. uolginus se subscripserūt: q̄ legati ad ptolemæū regē missi: munera quæ ab eo priuatim acceperāt i arariū qdē priusq; ad senatū legationē refferēt detulerūt: scilicet de publico ministerio nihil cuiq; præter laudē bene administrati officii accedere debere iudicantes: et illud hūanitatē senatus & attēta maiorū disciplinæ iudiciū ē: data sūt enī legatis: quæ i arariū re posuerāt nō solū. P. C. decreto sed et populi pmisū ea q̄ legatis quæ stores prompte unicuiq; distribuere. Ita i iisdē ptolemæi liberalitas: legatorū abstinentia: senatus ac populi ægras: debita probabilis facti portionē obtinuit.

De Calphurnio pifone. Abiorū & Vgolini cōtinētia Calphurniū pifonē i cōsimili laude generis æmulū fuisse res ipsa documēto ē. Cōsul graui fugitiuorū bello a se liberata: itelia: eos quorū præcipua opa usus fuerat: imparatio more dōis prosequē: iter quos filiū suū aliquot locis præliatū fortissime titulo trium librarū aureæ coronæ decorauit: præfatus nō oportere a magistratu e publica pecunia erogari: q̄ ipsi us domū rediturū eēt: tātūq; pōderis se testō adoleſcētī legaturū promisit: ut honorē publice a duce: præciū priuatim a patre acciperet.

De Catone superior. Ge si quis hoc seculo uir illustris pellibus edinis pro stragulis utat: tribusq; seruis comitatus hispaniæ regat: & q̄ngētorū assium sūp̄u trāsmarinā prouicia petat: eodē cibo eodēq; uino quo nauatæ uti cōtēptus lit: nō ne mirabile existiet: atq; ista paciētissie superior cato tolerauit: quā illū grata frugalitatis cōsuetudo i hoc genere uitæ cū sum-

Plutar. eius

estate uero pene nudus: labore cū seruis certaret: qbus cū sedere solitus eodē pane eodēq; uino uescebat: hāc frugalitātē & cōtinētiā ex. M. curi uitā cōmemoratiōe & fama q̄ si emulatiōe qdā induit se ferūt: cū iuxta illius uillā ipse haberet agellū. Front. Marcū inquit Catonē uino eodē quo remiges cōtētū fuisse tradūt. Sen. ad Luciū epistola. lxxvii. M. Ca. cēlorius q̄to reip. utilior scipiōe fuerit nō sit: alter. n. cū hostibus nris bellū: alter cū moribus gessit. cāterio uehebat & hipopis ipositis: ut secū utilia portaret. o q̄tū erat saeculi decus: iperatore triūphalē cēloriū: & qd sup oīa hoc ē. Catonē uno

Seneca

ma dulcedine cōtinebat. De Catone posteriore.

M Vltum a prisca continentia spacio annorū posterior Cato discedit: utpote in ciuitate iā diuite & lauticia gaudente natus: is tamē cū bellis ciuilibus interesset. filiū secū trahens duodeci seruos habuit: numero plures q̄ superior: temporum diuersis moribus pauciores.

De Scipione amiliano.

E Xultat animus maximorū uiroꝝ memoriā percurrēs. Scipio amilianus post duos inelytos consulatus totidēq; suā prācipuā gloriā triumphos: septē seruis sequentibus officio legationis fūctus est: & puto carthaginis & numātiā spoliis cōparare plures potuerat: nisi operū suorū ad se laudē: manubias ad patriam redundare maluisset. Itaq; quū per socios & exteras gētes iter faceret: nō mancipia eius sed uictoriā numerabant: nec quantū auri & argenti: sed q̄tū amplitudinis pōdus secū ferret aestimabatur.

De populi Ro. continentia.

C ontinentia uero etiam uniuersis plebis animis sapenumero cognita est: sed abunde erit ex his duobus exempla longe inter se distantiam saeculorum reuulisse. Pyrrhus impetus sui terrore soluto: ac iam epyrhoticis armis languentibus: beniuolentiam populi Ro. mercari: quia uirtutem debilitare nequiuerat cupiens: pene totum regiarum opum apparatus in urbē nostrā transtulit. Ceterum quum & magni prāciū & uariū generis a legatis eius tā uiroꝝ q̄ foeminarum apta usui munera circa domos ferrentur in ulla cuiquam dono ianua patuit. Tarentināq; petulantia animosus magis q̄ efficax defensor haud scio: maiore cum gloria huius urbis armis q̄ moribus repulsus sit.

nō mediocris laetitia extollit aīus meus: cū i eo sit occupatus: ut tātoꝝ uiroꝝ documēta cōmemoret. Amilianus: q̄ de gēte amilia fuit: & p adoptionē i Scipionū familiā trāslatus. Totidē triū. uide licet de carthagiē & numātia duabus urbib; eueris po. ro. inimicissimis: qbus deletis ut iqt C. Scipio nō solū p̄sentia: sed et futura bella deleuit. Plures. s. septē seruis. Manubias: differt iter spolia & manubias. ut uult. A. g. q. spolia sūt corpora regē q̄ capiunt ex hoste: manubia uero pecunia ex uenditiōe p̄dā recuperata. Itaq; rīdet tacita q̄oni. nō. n. inqt scipiōis gloria ab exteris gētib; numero

C ontinētia uero uni. de origine tarentini (seruorū: s. uictoriā: multitudine censebat. Romano- rum conti- nentia Iustinus belli nulla ē inter auctores dissensio. nā oēs bellū susceptū ē dicūt ob direp̄tā classē uiolatosq; legatos. de euentu uero dissentiūt iter se Iustinus & Florus: nā rōanos bis plio uictos Iustinus affirmat: & obeam rem missa a carthaginensibus auxilia fuisse rōanis quā senatus cū gratiā actiōe recusauit: carthaginēsiūsq; remisit: dein fabriciū Iustiniū missū a senatu legatū: q cū Pyr. rege pacē cōponeret: ad quā cōfirmādā: cū Pyr. ci- nēā legatū rōmā cū ingētib; donis misisset. qbus senatū corrūpet: ut qbus cupiebat cōditiōibus pa- cē ipetraret neminē iūit: cuius domus mūerib; pateret: mira pfecto tati sēatus cōtinētia Lucius ue-

caballo. eē cōtentū: & nec toto qdē pte. n. sarcinā ab utroq; la- tere depēdentes occupabant.

Age si q̄s: hic not ut sine du- bio rōmā eius t̄pis luxuriā. si q̄s inqt princeps ro. his t̄pibus ea q̄ Cato cōtinētia uteretur: oībus certe uidēret admirabi- lis. Stragulis: stragula uestis uersicolor q̄ grāci tapita uocāt

M Vltū a pri. cō. hic posterior Cato: q̄ ut supra diximus Vticēsis appella- tus est: atate sua frugalissimus rōanorū fuit: nā affluētē rōana ciuitate opibus: atq; luxuriā: paucis admodū seruis: utpote septē cōtētus fu- it cū cāteri p̄cipes atatis suae ne turba qdē igēti cōtētari pos- sent. Fuit igit supiore seruorū numero paulo scōtērior: tēpo- rū uero cōditiōe multo fruga- lior. Lauticia: luxurioso appa- ratu regē: nā lauticia mūdicia: a lauādō dicta: & cōuiuū lau- tū dī cōuiuū sūptuosū: q̄ ibi omnia sunt lauta & nitida.

Caro Vti- cens

E Xultat ani. Scipio amiliano legatus ad aristoniciū: ut conuicis: q̄ sub ca- ptā a Scipione nu- mātia: eo q̄ eēt at- tali regi: nepos eumenis filius asiā occupauit: tāq̄ auitū rēgnū sibi iure hāreditario debitū: cū testamēto regis attali po. ro. puincia legata libera eē debe- ret. hūc ut Frō. ait tradit i iūne re cū amicis ambulārē accepto pane uesci solitū. Idē & de Ale. rege macedoniā dī. Exultat:

Frontinus

Romano- rum conti- nentia Iustinus

ro floribus non duobus plius: sed uno dūtaxat; & non hostiū uirtute: sed nouage belluagē terrore dicti ro-
manos fuisse supatos: quoniam et pugna ut inquit tā atrox fuit ut ferentaneæ turmæ pfectus iuectus in regē
turbauerit coegeritque: pietatis insignibus plio excedere: in apulia dein melius dimicatu curio fabri-
cioque cōsulibus: iā quippe terror belluagē exoluerat & C. Minutius quartæ legionis hastatus: unius pro-
moscide abscessa mori posse belluas ostēderat: rursus in lucania eodē mēse pēnte pugnati ē: nec ue-
ro solū armis & in capis: sed cōsiliis quoque & domi & intra urbē cū rege Pyrrho dimicatu ē quippe post
uictoriā rex Callidus intellecta
uirtute romana: statim despa-
uit armis: sequē ad dolos cōuer-
tit: nā interēptos cremauit ca-
ptiuos indulgenter habuit: &
sine pēcio restituit: legatos. dei-
de cū muneribus misit in urbē
ut corrupto senatu i amicitiaz
reciperet: sed bello & pace fo-
ris & domi omnē in partē ro-
mana uirtus tū se pbauit: nec
alia magis q̄ tarentina uictoria
ostēdit po. ro. fortitudinē: sena-
tus sapiā: ducū magnitudinē:
omniū denique cōtinentiā. Eodē
modo Plutarchus in uita Pyr-
rhi duas affert opiniōes: & eo-
rum qui romanos bis uictos &
eorū qui semel tantūmodo supera-
tos fuisse dicūt. Petulantia:
luxuriæ atque lasciuia tarentia:
Cato in oratione quā habuit p
ornamentis multæ: bello ma-
cedonico: Patre inquit nōrū me-
moria p legatū cineā Pyrrhus
non uiroq̄ modo: sed etiā mu-
liæ animos donis tēptauit nū-
dum lex oppia ad coercendā
luxuriā muliebrē lata erat:
tamen nulla accepit.

Nilla quoque pro-
hæc historia Ma-
rii & Cinna supra in cap. de prodi. annotata est: & in aliis locis separatim quoque: deserti-
pta ubi de alterutro ipso: dicendū fuit quod uero ad hunc locū pertinet: illud satis
erit dixisse: quod dum Silla bello macedonico esset occupatus: Marius & Cinna cōiūctis
exercitibus: ad urbē pperarunt: & primo hostiam: deinde ianiculū postremo urbem
ipsam coepe rūt: & in ciues miserabili cæde grassati: insuper etiā potestati plebi fecerūt: diripien-
di bona proscriptorū: nā multos tyrannice pscripterant: uerū tanta fuit populi ro. modestia ut nulla
quantūlibet magna spe lucri adduci potuerit: ut quisq̄ se tā nefaria præda coquinaret. Magna igit
fuit plebis romanæ cōtinentia. Procella: perturbatione regē & est pulchra translatio: quā uirtus

Cicero

Ascendit ut in illis dūtaxat fluctibus concionum & tribuniciis procellis: nā a percellēdo dicta est eo
quod oia percellata. peruertat. A se: scilicet Mario & Cinna. Perinde ac: id est tan-
Cne iusdē laudis cōme. de hoc uiro infra dicetur li. v. cap. vlti. ubi de illius animi fortitu-
dine dicendū erit: lacedæmonii & athenienses multis se iuicē cladibus afflixerunt: demu-
cū post nauale præliū æquo Marte utrinque discessum esset: lacedæmonii ad messeniorum
bellū reuocant. sed ne iterea ociosū tēpus quo uires repararent: atheniensibus relinquerēt
paciscuntur cum thebanis: ut boetiorum imperiū quod tempore perfici belli athenienses occupaue-
rant his restituerent: ut illi atheniensium bella susciperent: tantus furor spartanorum: ut duobus
bellis impliciti suscipere. tertiū nō recusarent dūmodo inimicis suis hostes acquirerent. igit athe-
nenses aduersus tantā tēpestatē belli duos duces deligūt: periclē spectate uirtutis uirgē & Sophoclē
tragœdiæ scriptorem qui diuerso exercitu & spartanorū agros uastauerunt: & multas achaia ciuita-
tes atheniensium iperio adiecit. fuit autē picles princeps atheniensis philosophus inclutus: & creator
insignis atque Anaxagoræ discipulus: rexitq̄ rēp. atheniēsiū. xxx. annis mira prudētia: cū igit colle-
gā haberet i ptura ut diximus Sophoclē poetā: & is publico iētus offō: insignis pueri formā laudat
set: itēperatiā eius iēreptas ait: decere ptorē manus & oculos habere ab oī libidine p̄sus amotos. Oī
Sophocles autē hic atheniensis fuit poeta tragicus ætate sua clarissimus de iēreptis: detēctus.
Cicero f quō plures ex nris uaria & magnifica ascripserūt: quē Ci. diuinū poetā li. i. de diu. uocauit his
uerbis adiūgā phis doctissimū hoī: poetāque diuinū Sophoclē. Virgil. quoque i buco. alludēs Augu-

Sopho-
cles

Cicero

De eadem populi Romani abstinentia.

Nilla quoque procella quam C. Marius & L. Cina-
reipu. inflixerant abstinentia populi ro. mirifica cō-
specta est: nā quum a se proscriptorū penates uul-
gi manibus diripiendos abiecissent: iueniri potuit
nemo: qui civili luctu prædā peteret. Vnus enim qsq̄ se ab his
perinde ac sacris ædibus abstinuit: quæ quidem tā misericors
cōtinentia plebis tacitum crudelium uictorum conuiuiū fuit.

Externa de Pericle.

Ane eiusdem laudis cōmemorationem externis
inuideamus. Pericles atheniensium princeps quo
in tragœdiarū scriptorē Sophoclē i prætura colle-
gā haberet: ac is publico officio una districtus pue-
ri ingenui prætereūtis formā i pensoribus uerbis laudasset. in-
tēperantiā eius increpitans dixit: prætoris nō solū manus a pe-
cuniæ lucto: sed etiā oculos a libidinoso aspectu cōtinentes eē
debere.

De Sophocle.

Sophocles autē ætate iā senior: quum ab eo qdā q̄re-
ret: an et nūc rebus ueneris uterē? diu meliora in-
quit libet. n. istic. tāq̄ ex aliq̄ furiosa profugi do-
minatione.

De Xenocrate

sto ait: Sola Sophocleo tua carmina digna coturno; ab hoc igitur cum quereretur rebus ne uenereis; tunc etiam uteretur; erat enim etate iam profectioni: diu meliora inquit: libenter enim istuc tamquam ab aliquo profugi dominatione; quod C. noster testatur in Catone maiori hisdem ferme uerbis; bene inquit Sophocles respondit: cum ex eo quidam iam effecto etate quereretur uteretur ne rebus uenereis; diu meliora inquit libenter uero istuc sicut a domino agresti & furiosi profugi. hanc igitur uocem Sophocles; quodammodo detestatus est: sunt tamen qui dicant Socratem fuisse quod hoc dixit. Diu meliora; scilicet dent.

Que abstinentis senectus Xenocratem fuisse accipimus: cuius opinionis non parua fides erit narratio quae sequitur. In puigilio phryne nobile athenarum scortum: iuxta cum uino graue accubuit: pignore cum quibusdam iuuenibus posito: an temperantia eius corrumpere posset: quam nec tactu: nec sermone aspernatus: quoad uoluerat: in sinu suo moratam propositum irritam dimisit: factum sapientia imbuti animi abstinentis: sed meretriculae quoque dictum per quam faceretur: deridentibus enim se adolescentibus: quia tam formosa tamque elegans potari senis animum illecebris pellicere non potuisset: pactumque uictoriae praecium flagitantibus: de homine se cum his de statua pignus posuisse respondit: potne Xenocratis continentia a quo quod uerius propiusque demonstrari: quam ab ipsa meretricula expressa est: phryne pulchritudine sua: nulla ex parte constantissima eiusque abstinentiam labefecit.

Quid rex Alexander? an diuitiis cum quaterere potuit? ab illo quoque statuam aequae frustra tentata putes. legatos ad eum cum aliquot talentis miserat: quos in academia perductos solito sibi modico apparatu & admodum paruulis copiis excepit: postero die interrogantibus cui nam ad numerari pecunia uellet. Quid uos inquit hereterna coena non intellexistis ea me non indigere: rex philosophi amicitiam emere uoluit: philosophus regi suam uedere noluit.

urbe nullius iniurati testimonium admitteret illi soli iusiurandum athenienses remitteret: sicut diximus in cap. de maiore. erat adeo frugi ut cum illi Alexander magnam pecuniam quantitate misisset sublati tribus milibus numis: atque ne regia munera spernere uideretur reliquum remitteret dicens illi pluribus opus esse quam plures enutrieret. Ad Philippum olim legatus cum ceteris missus cum alios sciret donis emolitos & saepe conuiuia celebrare neutrumque ipse hoc fecit: legatis postea dicens secum frustra Xenocratem iussisse compererat: ipse duplici honore honestatus: successit in academia speusippo scholae tenuit. xxy. annis moriens noctu cum in farthaginem forte offedisset: anno etatis suae. lxxxii. In puigilio. i. totius noctis uigilia. Nobilis scilicet famosa meretrix: nam nobile notum dicimus. Virg. Est locus Italiae medio sub montibus altis nobilis. Vinograp. hoc dicit ad exaggerandum eius continentiam: nam uictum magnam libidinis irritamentum: & quo magis quod uino & cibo icaluerit: tanto facilius solet in libidine solui. Unde Te. Sine cerere & bacho friget uenus. Per quod. fa. ualde iocofum. Phryne: magna uis est in ipso nomine phryne quasi enfasis facit: quod omnia pul-

Quid r. A. talentis. talentum duplex est: atticum & euboicum. cherria foret. Labefecit quod saui debilitauit. Videtur atticum duplex est magnum. i. & paru. & magno dixit Li. i. xxxvi. ab urbe condita. magnum talentum atticum. lxxx. lib. h3 & paulo plus. s3 alibi manifeste monstrauit: talentum magnum. lxxxiii. lib. & iiii. habere uncias: quod si uolumus ad uos referre romanos ut Pri. ait sex milianumque ro. h3. talentum uero paru. lib. h3. lx. talentum euboicum minus attico fuit: s3 non ualde. nam teste festo quatuor milium numum romanos fuit. Academia: academia sine aspiratoe scribitur: fuit autem locus nemorosus: ab athenis mille passibus distans ab academo quodam heroe sic cognominatus. in quo uilla fuit: deinde Platonis nauitate nobilis. & cum in eodem loco philosopharetur idem Plato studendi usu & frequentia discipulorum ac mox celebritate insignis fuit: in eadem fauorino teste mithridates psag. rex Platonis statuam cum his scriptis locauit mithridates ro. dobatu filius perses musis imaginem dicauit Sillamonis opus. Ea non me idi. Cicero. tamen lib. v. tus. quaestione dicit Xenocrates cum uideret legatos tristiores triginta minas accepit & cetera.

Que abstinentis senectus: xenocrates calcidonius fuit Agatoris filius: & a primis ferme annis Platonis auditor erat teste La. tardus ignotus adeo ut cum illum Plato Aristotele li. compararet ut tradit Cic. i. lib. Cicero de oratore: alterum freno: alterque calcaribus idigere diceret: alio qui se uero semper ac serio habitu & ore perdurabat: in Academia iuxta: ut plurimum: si quando ad urbem proficiscebatur turba omnis impudicorum eius transitum obseruabat: eius inquit gratia: hic tanta continentia fuisse tradit ut phryne suo tempore nobile scortum: deposito cum quibusdam iuuenibus pignori in suum concubitum allectura: in lectuli parte admissa: nullis meretriciis illecebris: nullo libidinis irritamento: cum omnia frustra temptasset: incredibile eius continentiam uiolari potuerit: quod cum a iuuenibus uictoriae praecium posceret: facere respondit: se cum illis & uiro non de statua certasse. quod et ferunt a discipulis eius Layde formosissima meretricem adita opera itromissa: ut illum per temptaret: sed tanta dicitur fuisse continentia: ut cum se ad libidine scitari percessisset patere uirilia secari & uiri: tanta preterea fides illi data est: ut cum ea

Phryne
Tabentum
duplex

Academia

DE CONTINENTIA ET ABSTINENTIA

Lexander uero cognomen: de continentia Diogenis cynici dicit quam Alexāder uincere nō potuit hic sinopeus fuit itesii mensarii filius quē fugisse dicunt cū pater publice mensam haberet: ac falso pecuniam signaret Eubolides uero dicit non patrē: sed ipsum monere falsam signationē fecisse: alii putant eū sponte patriā reliquisse hic ueniens athenas Anthistene cōpit a quo cū non reciperetur in disciplina: nam statuerat neminē recipere perseverantiā illū uicit: pallium primū habuit duplex ut quidam tradūt: & perā

in qua cibos ferebat: oīq; utebatur ad omnia loco & prādes & dormiens & loquens: cū scripsisset cuidam ut sibi cellā pararet: faciente id illo tardius doliū pro domo habuit: aestate inferuida harena se uolebat hieme cooprasniue statuas amplectebatur parens se his modis ad laborū tolerantiā: idem cum uidisset puerū cōcaua manu bibentem: abiecit uille uas quod habebat dicens: puer me uillitate superauit & homini natura abunde omnia subministrat: idē cū alium uidisset puerū perfracto uase: panē cōcauo lenticulam susipientem adiecit catinū dicens oīa eē deorum: & sapientes deorū amicos eē inerat illi teste Laertio suauissimus sermo: atq; in despiciendis aliis prōptus. Nā scholam Euclidis dicebat esse bilem: Plato

Diogenes
laertius

nis auditorū cōsumptionē: dionysia certamina magna miracula stultorū: oratores eē turbe ministros gramaticos admirari se dicebat: qui cū Vlyxis mala requirerent sua ignorarent: musicos mordebat q; cū lira cordas aptarent animi inconcinnos mores haberent: mathematicos carpebat: q; solēni lunā & sydera inuenerunt: quae uero erāt ante pedes nō curarent: oratores itidē q; studerent iusta dicere non aut facere. aliaq; q; plura quae essent lōgū referre: hūic ad solē sedenti cum diceret Alexander pēte: quid uis ait: nolo mihi umbrā facere: & fama fuit referente Laertio Alexandrū dixisse se uelle esse Diogenē: nisi esset Alexander: hic deinde cū in eginiam nauigaret a piratis comprehensus quorum princeps fuit Crepalus & cretam deductus est ut uenderetur: cum autem interrogaretur quid sciret agere dixit se scire uiris imperare: atq; ad praecōnē ait: praedica quis nā dominū sibi uelit emere: sedere prohibitus inquit nil refert: nam pisces quomodocūq; iaceant cinunt: & cum uideret corinthū quendam praecleara effigie & habitu ingenuo Xenidem hoīe inquit: hūic me uende: quia domino indiget cū digito denotans: quem Xenides audito & inspecto uiro libentissime emit: & corinthum adductum filiis suis pceptorem dedit: & eū praefecit domui: ille aut Xenidi dicebat cum sibi parere oportere quis esset seruus: cū & medico & gubernatori quis seruis sapius praecatur cuius clarissima praeccepta ita comprobauit Xenides: ut saepe diceret bonus demon domū mēā intrauit: at ipsius Xenidis filios teste Eubolo: post reliquas disciplinas docuit equitare. arcus intendere: fundas rotare: atq; iaculare in palestra: cum eos exercebat gratia tantū roboris comparandi & bonae ualitudinis: tenebant pueri multa ex poetis & aliis tamen ex ipso memoriter omnē illis Diogenes rōnē doctrinae ut facile memoriae tenerent: breuiter cōstatam isimulabat: deinde eos ministrare docebat leui contentos cibo ac uili: & aqua illos ad cutem tonderi faciebat: deducebatq; incōpositos ad uenationē aliquē exercebat: & cū teste Cleomene necessariū illū redimere uoluissent fatuos appellauit dicens leones nutrientiū nō esse suos: sed illos magis leonū: senuit apud Xenidē: ut Eubolus retulit obitq; anno: nonaginta & a filiis Xenicle sepultus fuit: de illius morte uariae sunt sententiā: illa tñ pba bilior q; desiderio migrādi e uita cōtinēdo spiritū uitā exhalasset. Cognomē: Alexāder iunctus dicitur ē q; a nullo uici potuerit: sed oēs ipse uiceret: & dū diogenis cōtinētiā uicere nō potuit. Cynici ē cognomē quorū dā phox a canibus acceptū: nā κυνοσ grāce: latine canē significat: q; sicut canes natura mordaces sūt: sic eiusmōi phi i sectādis hoīū uirtus mordaces eē uideant: itērogatus Diogenes grē canis diceret: rōdit: q; i eos q; dāt blādiō: in eos q; nō dāt latro: malos uero mordeo: q; nē etiā ferūt i sepulchro eius erectā fuisse colūnā: sup q; canē e pario lapide sculpsere. In crepidine: crepidō prupti saxi altitudo i q; aphrico loco ad solē diogenes cōsiderat. Sordidā: q; cynicus. i. canis phus diceret. Quibus uer. sicut Plutar. refert in uita Alexādi discedēs Alexāder retulit obit xander eē nē uelle eē diogenes. Idē syrac. erat Aristippus in Dionysii tirāni aula. Olera: herbas domesticas. Olus enim dicitur quicquid in ortis nascitur preter arbores. Adulare: ut Priscianus tradit multa uerba idē significantia in utraq; uoce inueniuntur: ut populo populas: & populus popularis: reuerto reuertis: & reuortor. reuertes: sic adulo adulas: & adulator adularis: & tam cum accusatiuo: q; cum datiuo coniungitur. Esse uelles: pro edere.

Cynici
philoso
phi

Crepidō

Olus

De Diogene.

Lexander uero cognomen inuicti affecutus continentiam diogenis cynici uincere non potuit: ad quem cū in sole sedentē accessisset: hortareturq; ut si qua sibi praestari uellet indicaret: quē admodum erat in crepide collocatus sordidā appellationis: sed robusta uir praestantia mox inquit de ceteris: interim uelim ut a sole mihi non obstes: quibus uerbis illa nimirum inhāsit sententia: Alexander diogenem gradu suo diuitis pellere temptat: celerius Dariū armis. De diogene & aristippo. Dem syracusis quū olera ei lauanti Aristippus dixisset: si dionysio adulari uelles ista nō esses: immo inquit: si tu ista esse uelles dionysio nō adulareris.

De paupertate.

Capitulum.III.

Paupertas
tis laudes

Axima ornamenta esse matro. In hoc capitulo paupertatis laudes celebrant: cōmme-
ratis clarissimorū uirorū exemplis: qui in paupertate cū sūma dignitate & gloria uixe-
runt: ostendit aut hanc in honore apud romanos diu habitam fuisse: quod etiā Lilius
testatur in praefatione primi libri decadis ab urbe condita: quod exemplum supra a no-
bis est saepe relatum. pbat autē hoc Valerius cū multis aliis cū cornelia gracchorum

De paupertate. De Cornelia. Ca.III.

Axima ornamenta esse matris liberos apud Po-
ponium ruffum collectorū libro sic inuenimus.

Cornelia gracchorum mater: cū cāpana matro-
na apud illā hospita ornamenta sua pulcherrima

saeculi illius ostenderet: traxit eam sermone: quousq; e schola
redirent liberi: & hāc inquit ornamenta mea sunt: oia nimirū
habet qui nihil concupiscit: eo quidē certius q̄ qui cuncta pos-
fideret: quia dominiū rerum collabi solet: bonae mētis usurpatio
nullū tristioris fortunae recipit incursum. Itaq; quorsum atti-
neret. aut diuitias in patria felicitatis pte: aut paupertatē in ultimo
miseriarum statu ponere: quō & illarū frons hilaris multis in-
tus amaritudinibus sit referta: & huius horridior aspectus. soli
dis & certis bonis abūdet: quod melius personis q̄ uerbis reprae-
sentabitur.

De Valerio publicola.

Egio imperio propter nimiā Tarquinii superbiam
finito consulatus iniū Valerius publicola cū Lu-
nio bruto auspiciatus est. Idemq; postea tres consu-
latus accepissimos reipublicae gessit: & plurimorū
ac maximorum operū praetextu titulū imaginū suarū ampli-
ficauit. quū iterum fastorū illud columē patrimonio: ne ad exe-
quiarum quidem impensam sufficere decessit. Ideoq; publica

matronis exēplo: ad quā cum
cāpana qdam matrona romā
profecta diuertisset eiq; mul-
ta & p̄ciosa ad matronarū usū
ornamenta cum ambitioe qua
dam ondisset illā cornelia de i-
dustria tā diu traxit in sermōe
quoad filii a schola redirent:
quos ostendens: & hāc inquit:
sunt ornāmēta mea: dignū pro-
fecto tāta muliere responsū: q̄
ut generosa sic in genere & p-
le suā regē magnificentia orna-
mentaq; muliebria: nō igne-
& margaritis: nō in auro & ar-
gento tāq; luxuria fomētis col-
locauit. cornelia hāc non mi-
nus ob uirtutē filiorū q̄ ob me-
moriā Aphricani p̄ris a po. ro.
colebatur: cui cū statua decer-
neretur in scriptū est: Corne-
lio gracchorū matri multa de
hac muliere scripta sunt in uis-
ta gracchorū. Matronis secun-
dum iuris consultos matrona
dicitur & mater familias: s; ma-
trona diues: q̄ non conuenit in
manus uiri: mater familias me-
diocris: quā in manus uiri con-
uenit: nam mater familias secu-
dum quosdā est q̄ i familiam
uiri p quā uiris solēnitatē tran-
siuit: at uero matrona: q̄ nup-
sit dicta quasi mater nati. uel

quia iam mater fieri pōt: eo q̄ matrimoniū uenerit. Collector: in quo multa uirorum & mulierū.
exempla collegerat. Cornelia. T. gracchi uxor & superioris aphricani filia matri. T. & C. gracchorū
Traxit eā: tā diu sedulo produxit in lōgū quadā orationis seriae. Omnia nimirū: laudat seu galita-
tem eius aetatis. Qui nihil cō. qui suo cōtentus est: quia ut supra diximus: nō arca sed hominis ani-
mus diues est: qui nihil sibi deesse putat: nihil curet amplius: nihil appetat: nihil requirat. Domi-
niū regē: diuitiaq; & forma gloria: fluxa & fragilis sola uirtus clara aeternaq; habet: q̄ nec eripi: nec
furripi pōt: nec naufragio nec incēdio amittit: nec in tēpestatū: nec tempore perturbatione mutatur
qua q̄ p̄diti sunt diuites soli possident res fructuosas & sempiternas: soli q̄ quod p̄priū ē diuitiarū
contenti sūt rebus suis. Usurpatio: consuetudo & in bona parte accipit: qui bene uiuere cōsueuit:
non timet res aduersas impetūq; fortunae. nihil. n. moleste ferendū est: quod nostra culpa nō est con-
tractū. Itaq; quorsū: si diuitiae sunt in felicitate ponendae: qui diuitias habet felices sint necesse ē
sed uidemus diuites multos extrema plerūq; miseria affici: nō igit diuitiae felices sunt. contra ue-
ro si paupertas misera foret & paupes oēs miseri: sed uidemus pauperes multos esse felices. quippe
qui nulla fortunae uolentia praemunt. nō igitur paupertas infelix. Multis intus amaritudinibus:
nā ut iqt Ci. de diuite: te miserie & erūnae p̄mūt q̄ te b̄m diuitiis: q̄ te florētē putas: tuā te libidines
torquet: tu dies noctesq; cruciaris: cui nec satis ē qd ē: & idip̄ qd hēs ne diuturnū futurū sit times: te
cōsciētiae stimulat: maleficioz tuoz te metus examinat iudicioz & legū quocūq; aspexeris ut furia
Egio ipe. hūc post reges exactos: cū lu- (sic tuā tibi occurrūt iniuriā: q̄ suspirare nō sinūt.
nio bruto primū cōsulē i urbe Ro. fuisse diximus i cap. de mo. quis igit ceteris dignitate p-
staret: ut p̄mus crearet cōsul. Et ip̄i: fastoz libri i q̄bz magistratus & oia gesta fuerat descri-
pta initium habuerunt: tamen eouq; paup uixit ut mortuo funeri sūptus defuerit: nā illū plebs ex-
tulit sextatibus collatis i capita. Supbia: q̄ in patres aliosq; ciues in lucretiā p filiū usus fuerat. Au-
spiciatus ē: auspicio cōsecutus: q̄ nihil ap̄ maiores pu. neq; puatū nisi p̄us captatis auspiciis gerebat
Acce. q̄ cū sūma uirtute gessit. Fasto. q̄ i ornāmētū: eo q̄ p̄m̄p̄e cōsul fuerit i cuius cōsulatu fasti Fasti

Cornelia

Cicero

Fasti

Liuius

sunt scripti: id est magistratus ai sunt. n. fasti libri: in qbus romani oēs magistratus & an-
nua gesta describebāt. Lectus fu. quo efferē cadauer ad sepulchrū. Li. ita refert. P. Va-
lerius oīqz cōfēsu princeps belli pacisq; artibus āno post agripa Menenio. P. postūio cō-
sulis moritur: gloria ingenti: copiis familiaribus adeo exiguis ut funeri sumptus de-
esset de publico est elatus luxem matrona ut brutum.

Vantae amplitudinis. M. Menenium. Plebs ppter nexos ob aēs alienū in sacrū montem

secesserat: nā magno natu qdā
nexus diu in ergastulis a uene-
ratoribus habitus cū maiorū
suorū insignibus. i. forum prori
puerat. cuius uestis erat squalo-
re obsita: fedior corporis habi-
tus pallore: ac macie penni: ad
hoc prolix barba & capilli as-
ferauerant spēm oris: noscita-
bat tñ in tanta deformitate: &
ordinē se duxisse aiebat: aliaq;
militiae decora uulgo iactabat
sciscitantibus: uñ ille habitus:
unde deformitas eēt: cū ppter
longā militiā tēporeq; calami-
tatem & tributa ipata aēs gran-
de confecisset: dictū se a cre-
ditore nō in seruitiū: sed in er-
gastulū & carnificinā dicebat:
deinde ostentare tergū foedū
recentibus uestigiis uerberū:
inde orta seditiōe grauissima
plebs a patribus in sacrū mon-
tem secessit ad quā reconcilia-
dā missus est hic. M. Menenius
agripa: uir facūdus plebiq; gra-
tus: q; inde oriundus esset: qui
fabula esopi duras hominum
mentes flexisse & plebē patri-
bus reconciliasse dicitur. hic
ergo agripa seditionis intestinae
gratissimus disceptator. & do-
mesticae pacis inter plebem &
patres dignissimus auctor i ea
paupertate uixit: ut funeris honore ei fuerit defuturus nisi populus itidē ut Valerio collatis in capi ta

pecunia ducta sunt: nō attinet ulteriore disputatione tāi uiri
paupertatē scrutari. Abūde. n. patet qd uiuus possederit: cui mor-
tuo lectus funebris & rogos defuit. De Menenio agripa.

Vantae amplitudinis. M. Menenium agripā fuisse
arbitremur: quem senatus & plebs pacis inter se fa-
ciendae auctoritatē elegit: quantae. s. esse debuit ar-
biter publicae salutis: hic nisi a populo collatis in ca-
pita sextantibus funeratus esset: ita pecuniae inops decessit: se-
pulturae honore caruisset: uerū iccirco pernicio sa seditione di-
uidua ciuitas manibus agripae in unū contrahi uoluit: quia eas
pauperes quidem: sed sanctas animaduerteter: cuius ut supersti-
tis nullum fuit quod incensum deferretur: ita extincti hodie:
quod amplissimum est patrimonium romana concordia.

De Caio Fabio & Q. Aemilio.

N Caii uero Fabii & Q. Aemilii papi pīcipū sa-
culi sui domibus argentum fuisse confitear oport-
et: uterq; enim patellam deorum & salinū habuit.
Sed eo lauius fabricius: quod patellā suā corneo
pediculo sustineri uoluit: papus quoq; satis animose quicū hā-
reditatis nomine ea accepisset religionis causa ab alienanda nō
putauit. Illi etiam praediuites. qui ab aratro arcescebantur: ut
consules fierent uoluptatis causa sterile: atque aestuosissimū:

Dionysius

N Caii. Fa. de paupertate Fabricii & Emilii papi loq; q cū
eēt suo tpe auctoritate pstantes & regē gestae gloria illustres: eos tñ admodū paupes
fuisse cōstāt: in quorū domibus aug. fuisse dicit: nō ad suū: sed ad deorū usū: in q re loz-
cat Vale. Ply. in fine trigēsimi tertii lib. na. hi. uideret inq; hāc Fabricius: & stratas ar-
gento mulierē balneas ita ut uestigio: locus nō cū uiris lauantiū. Fabricius inq; qui bel-
licosos iperatores plus q; paterā & salinū ex argento habere uetabat. Patellā: paruam
patenā c. n. diminutiū a patia. Sz eo la. locat ut dixit Val. Pediculo: puo pede diminutiū a pede
illi ēt. s. q sequūtur: ut Atti. q ab agris actitus ad cōsulatū uenit: ut Quin. Cin. de quo Li. ope pīciū ē
audire: q oīa pīe diuitiis humana spūunt: neq; honori magno locū: neq; uirtuti putāt eē nisi effuse
affluāt opes spes unica iperij po. ro. L. Quin. Cin. trās tiberi cōtra eū. ipz locū ubi nūc naualia sūt. iiii.
iugerū collebat agrum: quae prata Quincia uocantur: ibi a legatis seu fossam fodiens pallo innixus
seu cū araret operi certe id quod constat rustico intentus salu te data inuicemq; reddita rogatus: ut
quod bene uerteret ipsi: rei q; publicae mandata senatus audiret admiratus rogansq; satis ue salua
essent omnia: togam repente e tugurio proferre uxorem ratiliam iubet: qua simul absterfo puluere
ac sudore uelatus processit: dictatorem cum legati gratulantes consalutant in urbem uocant: qui
terror sit in exercitu exponunt: & cetera. Praediuites: quantum ad magnitudinem animi.

Plynius

L. Quici-
us Cincin-
natus

Pupiniae: locus haud procul ab urbe; unde tribus pupia dicta est. erat autem locus maxime sterilis; sicut infra ostendit. Vastissimas; ingentes quia solum duxerat.

Tullium aut qui ad eum accesserunt. Attilius qui & galabrio dictus est: hic ad termopyllas consul Anthiochum Philippo adiuuante uictum gratia expulsi: idemque aetolos subegit de quibus triumphauit: sed hunc Attilium intelligimus: calatinum. qui primo punico bello aduersus carthaginienses missus maximis & in unitissimis ciuitatibus. Drepano lilibeo perfidia de-

pupinae solum uersabantur deliciarumque ignari uastissimas glebas plurimo cum sudore dissipabant: imo uero quos pericula reipublicae impatores arcessebant angustiae rei familiaris (Quid cessio pro prium nomen ueritati reddere) bubulcos fieri cogebant.

De Attilio.

Tullium autem qui ad eum accessendum a senatu missi erant ad imperium populi romani suscipiendum semen spargentem uiderunt: sed ille rustico opere attrita manus salutem publicam stabilerunt. Ingentes hostium copias pessumdederunt. Quaeque modorantium bouum iugum rexeant triumphalis curtus habena retinuerunt: nec fuit his rubor eburneo scipione deposito agrestem suam aratri reperere. potest pauperes consolari Attilius: sed multo melius docere locupletes quam non sit necessaria solidae laudis cupidini anxia diuitiarum comparatio.

De Attilio regulo.

Eiusdem nominis & sanguinis Attilius regulus primi punici belli gloria cladisque maxima: quum in aethiopia insolentissima carthaginis opes crebris uictoriis contenderet: ac prorogatum sibi ob benegestas res in proximum annum imperium cognouisset: consuli- bus scripsit uillicum in agello: quem septem iugerum in pupinia habebat mortuum esse: occasioneque nactum mercenarium amoto inde rustico instrumento discessisse: ideoque petere ut sibi successor mitteretur: ne deserto agro non esset a quo uxor ac liberi sui

iecit. panormum cepit: totamque Sicilia peruagatus paucissimis nauibus magnam hostium classem duce Hamilcare superauit: sed cum ad aetnam ab hostibus obsesam festinaret a poenis in angustiis clausus est ubi tribunus militum Calpurnius per flammam acceptis tricetis in superiorem locum euasit: & consulem liberauit: ipse. ccc. fortiter pugnas cecidit: & postea ab Attilio semianimis inuentus est. Attilius de carthaginiensibus gloriose triumphauit: hic est Attilius ille qui seranus dictus est a serendo: quum ager suum coleret euocatus ad reipublicam ob eximiam uirtutem meruit dictaturam. *Ply. li. xviii. Plynius*
Quae nam inquit tanta ubertatis causa erat: post tunc manibus impatorum colebantur agri: ut fas est credere gaudere terra. uotum mere laureato & triumphali aratore: siue illi eadem cura semina tractabant qua bella: eademque diligentia arua disponebant quae castra: siue honestis manibus omnia laetius perueniunt: quam & curiosius fuerunt: serentem inueniunt dati honores Seranum uero cognomen. Attilium semine aspergentem. i. serentem uero dictus est Seranus de quo Virg. uel te sulcos serane serentem. Stinat: manubrium illud incurruum: quod manibus tenetur arando.

Scipione. Baculo: uero scipio

Eiusdem nominis & sanguinis: hic Marcus est de quo diximus in capitulo de religione: ubi annotata est eius historia. Fuit autem regulus iste magna populi romani gloria: sed non minor clades: nam quemadmodum ex hostibus uictoriam saepe reportauit: sic tandem ab idem captus cum magna exercitus strage fuit: quamuis ergo in magna dignitate foret: tamen eius paupertatis fuisse constat: ut cum sibi propagatum esset imperium: & interea uillicus eius: qui septem iugerum agrum colebat decessisset: senatus scribere coactus est: si in provinciam diutius esse non posset: ne si desertus & incultus relinqueretur eger: non esset unde alerentur uxor & liberi. *Liuius libro decimo octauo: Attilius regulus inquit cum aliquot*
preliis aduersus carthaginienses pugnasset: successor ei a senatu prospere bellum gerenti non mitteretur id ipsum per litteras ad senatum missas conquestus est: in quibus inter causas petendi successoris agellus a mercenario diuastaretur. Contunderetur: frangeretur: debilitaretur: translatio a cuspi de ferri: fuit autem regulus primus qui ad aethiopicam obsidendam profectus est. Eiusdem nominis & sanguinis: quo superior seranus. Villicum in agello quem septem iugerum: bubulcum: qui praerant uillae. In pupinia habebat mortuum esse: locus erat sterilissimus de quo supra diximus: nomen erat inuisum omnibus ob eius sterilitatem. Mercenarium amoto inde: bubulcum mercede conductum. Rustico instrumento discessisse: ut aratrum: plaustrum: ligones: boues: rastro. Vxor & liberi sui alerentur: scripsit etiam ut Liuius tradidit non habere unde filias in matrimonium collocaret: qua in re non minus deprehendi potest: quanta fuerit in paupertate deprehensus.

Quæ postq̄ senatus liberalitatem senatus ostendit.

Que magna latifundia. L. Qu. Cincinnati huius uiri uita & hi storia est in capitulo de moderatione notata: uerū ad huius lectionis expositionem illud nō est præmittendū censore huius cincinnati filiū adolescentē magni animi fuisse: & in quo præclare uirtutis specimen appareret: nisi inuidia uulgi ei magnopere obstitisset: a quo damnatus patrem qui ut soluendo eū liberaret: res suas omnes ferme distraxerat ad eam inopiam rede-

degit: ut relictā urbe trans tiberim ruralem uitā agere cōpulerit: nam cū magna esset inter nobilitatē plebēq; dissensio ob legem agrariā: quā lætus accipiebat populus: erat autē ut uiritim diuiderentur agri: q̄ bello parti fuerant: qua lege partes de possessione pellebantur Nobiles huic rei sūniopere resistebat: ergo cæso cū iuuentute romana quotienscūq; tribunus legem ferre uolebat: occurrebat & illi pariter obstabat: hoc autē faciebat: ut cū omnes impedimento forent: nullum potissimum ascriberetur culpa: sed cū tribu. ple. diligētius animaduerteret cesonis opus concionem habuit ad populū de cesonis superbia: in quē grauius inuectus non prius destitit q̄ obtinuit: ut die dicta dānaretur a populo pro quo liberando pater: cincinnatis distractis rebus suis oībus ad sūmaz inopiam redactus est. Latifundia: ampli & lati agri hironice aut loquitur: nā fundus teste Ser. dī ager: i quo sit oīz regē fūdamētū: uel ut uult Varro q̄ sit pecudū & pecuniæ fūdamētū: & a late & fūdo cōponit latifundiū. Li. dicit: hæc latifundia quā-

Prata quā-

Cicero.

Vid Elia familia quā locuples: Eliorum familia genere patritio: & prole uirum fecunda multis etiā rerum gestarum titulus illustrata: adeo pauper fuit ut cum uno tempore se decim uiros haberet: omnes uno tectu satis angusto concluderet: uno agro perexiguo pasceret: uno etiam in theatro flaminio spectandi loco exornaret: quæ tamē omnia ob clarissimas eorum hominum uirtutes: illi res publica donauerat. Mariana monumenta: ubi erat sacellum marianum: in quo suarum rerum gestarum monumenta continebantur ubi magnificentissimum illud senatus consultum de reatu Ciceronis in patriam factū fuit referente optimo & clarissimo uiro lentulo consule. Minus multo: adeo angustus ut multo paucioribus posset cultoribus coli quam dominos haberet. Flaminio: in theatro sic dicto a flaminio quodam: qui theatrum illud edificari iusserat. Ob uirtutem: non autem ob nobilitatem: eadem gens nullum: prosequitur huius æmilie gentis continentiam paupertatēq; describere. Eadem inquit gens nunquā in domo sua argentum habuit: sed primum in eā domū translātum fuit a Qu. æmilio tuberone: hic autem tubero gener fuit æmilii pauli eius q̄ persam regē uicit: & captū i trūphū duxit: ex eaq; uictoria hoc argentum habuit: nā cū socero suo militauerat in eo bello & ob eius facta: fiala argentea donatus est: & hoc primum fuit argentum in Eliorum domum translātū. Ply-

Qu. æmilius tuberone
Plynus

alerentur. Quæ postq̄ senatus a consulibus accepit: & agrum Attili ilico colendū collocari: & alimenta coniugi eius ac liberis præberi: resq; quas amiserat redimi publice iussit. Tanti ærario nostro uirtutis Attilianæ exemplum stetit: quo oīs ætas romana gloriabitur.

De Quintio Cincinnato.

Que magna latifundia. L. Quintii Cincinnati fuerunt. septē enim iugera agri possedit: ex hisq; tria: quæ pro amico ad ærarium assignauerat: mulieræ nomine amisit. poenā quoq; pro filio Cesone: qd ad causam dicendam non occurrisset: huius agelli reditus soluit: & tamen ei quatuor iugera aranti nō solum dignitas patris familie consistit: sed etiam dictatura delata est. anguste se habitare nunc putat cuius domus tantum patet quantum cincinnati rura patuere.

De Elia familia.

Vid Elia familia? q̄ locuples? sed eodem tempore Elii fuerunt: quibus una domūcula fuerat eodem loci: quo nunc sunt mariana monumenta: & unus i agro uicietē fūdos: minus multo cultores desideras q̄ dominos habebat. Inq; maxio circo flaminio spectaculi locus: q̄ qdē loca ob uirtutē publice dōata possidebāt. cadē

uero. xxxiii. libri naturalis historiae: dicit hunc Eliū duo habuisse pocula argētea. Qu. inquit Eliū tuberōne cum legati aetolorū in consulatu prandentem in fictibus adissent: missa ab his uasa argentea nō accepisse: neq; aliud habuisse argenti ad suprēmū uitae diem: q̄ duo pocula: quae. L. Paulus focer ei ob uirtutem deuictō Perseo rege donasset. Scrupulū: uoluit ex ponderis paucitate nihil argenti habuisse. est autē scrupulus. qui latino nomine dicitur obolus: constat uero ex sex siliquis: nā siliqua minimū pondus erat apud romanos: quod graeci uocant κροτῆρον uocauerunt: hoc in grānum

gens nullum ante scropulum argenti habuit: q̄ paulus p̄ se rege deuictō. Q. Elio tuberōni genero suo quinq; pondo argenti ex praeda donaret. Taceo enim q̄ princeps ciuitatis filiam ei nuptui dedit: cuius pecuniam tā ieiunos p̄enates uidebat: qui ipse quoq; adeo inops decessit. ut nisi fundus quem unum reliquerat uenisset: uxor eius dotem unde reciperet: nō extitisset. Animi uirorum & foeminarum uigebant in ciuitate: eorumq; bonis dignitatis aestimatio cunctis in rebus ponderabatur: hāc imperia conciliabant: hāc iungebant affinitates: hāc in foro. hāc intra priuatos penates plurimū poterāt. patriae enim rem unusq; nō suā augere properabat. pauperq; in diuite q̄ diuites in paupere imperio uersari malebat: atq; huic tā praeclaro proposito illa merces reddebatur: q̄ nihil eorum quae uirtuti debetur: emere pecunia licebat: inopiaq; illorū illustrium uirorum publice succurrebatur.

De Cn. Scipione.

Itaq; cum secundo punico bello Cn. Scipio ex hispania senatui scripsisset: petens ut sibi successor mitteretur: quia filiam uirginem adultae iam aetatis haberet: neq; ei sine se dos expediri posset: senatus ne res publica bono duce careret: patris sibi partes delumpsit consilioq; uxoris ac propinquorum scipionis cōstituta dotis summam eius ex arario erogauit: ac puellam nuptui dedit: quod quadraginta milia aris fuit: qua non solum humanitas patrum. C. sed etiam habitus ueterum patrimoniorū

illud quod ex ea siliqua: quam nos fabam graecam uulgo diximus detraxerunt: & pro pōdere primo assumpserunt. alii dicunt scrupulū contineri tantūmodo quatuor siliquis: siliqua uero quatuor ordi grana continere: & calculū & tertiā partem eius. calculū quoq; geminis lentis granis apprehendere uarie igit de his pōderibus sententiae qui scrupulū dicunt sex siliquis comprehendere uolunt: siliquā minimū pondus esse & post scrupulū ponunt: drachina: quam ex decē & octo siliquis constare uolunt: hoc est ex tribus scrupulis. post drachinam argenteū numū: qui denarius apud romanos uocabatur: hic ex quatuor scrupulis erat confectus: post hunc sequebatur uncia: quae ex octo drachinis siue sex denariis constabat: post uncia libra italica: quae ex xii. constabat uncis: hoc est denariis septuaginta duobus: sunt qui uelint hanc librā apud graecos μνχην dici: quā nos per interpositionem litterae minam traducere cōsueuimus: sed mina sine dubio maior est libra nra

Genero suo: Paulus aemilius duas filias habuit: quarum alterā huic: alterā Catoni Marci catonis maximi filio locauit ieiunos: exhaustos: legitur in eius uita q̄ dos uxori cū dāda

fuit uix eius patrimoniū suffecit: uxor fuit illi papirea: quam ut nōnulli uolunt repudiāuit alia superinducta: quis ex illa pulcherrimam prole suscepisset. Animi uiroq; ratio cur id acciderit: quia romae tunc hominū dignitates nō ex fortunis: sed eorū uirtutibus ponderabantur: nam qui animorū bonis diuites erāt. his magistratus: his affinitates ultro deferabantur. Cunctis in rebus: siue magistratus demandando: siue filias collocādo. Hāc: scilicet bona animi: & declarat quia dixerit cunctis in rebus. Patriae rem: utilitatē & reipū. suae cōmodū. Pauperq; maluebant inq̄ ut pauperes diues imperiū regerēt: q̄ diuites exiguū haberent imperiū. frustra enim priuata defenduntur: si publica amittuntur. Atq; huic tam praeclaro: quia occurrebat illud si pauperes erant: quomodo id facere poterant: respondet si priuatim non poterant publice pecuniam accipiebant.

Itaq; cū secundo: probat exēplis q̄ pecunia publice erogabatur his qui reipū. intentis suis opibus adesse non poterant: nā ut legimus apud. T. liuiū decade secunda: cū in hispanias res bene gessissent. P. & Cn. Scipiones: ac Cn. Scipio filiā haberet: quae esset matura uiro & plenis iam nubilis annis. scripsit ad senatum: ut sibi successor mitteretur quo posset locandae filiae consulare: cū non haberet unde illi dotem erogaret: q̄ suo esset studio: & industria cōparanda quod ubi senatus cognouit: filiam eius locauit dotem ex arario deprompsit: ne res publica tanto imperatore careret. Front. li. iiii. capi. iiii. Cn. Scipio post res prospere gestas in hispania in summa paupertate decessit: ne ea quidē relicta pecunia: quae sufficeret in dotē foeminae: quas ob inopiam publice donauit senatus. Adultae aetatis: quae iā nūdus luxuriosa quodammodo cēsetur: quae decimū aris fuisset: quātā fuisse legimus: quā filiā suā

T. Liuius

dederat caeso. multo uero maiorem suo tempore admirationis Megule dotem fuisse constare adeo ut inde cognomen acciperet; nam dotata cognominata est. Dotata: quasi per excellētiā. Idem senatus: alia subiungit exempla: quibus ostendat & principū romanorū paupertatē & senatus liberalitatem: qua erga principes suos uirtute pstantes; sed inopia laborantes usus est: nā hōrū filias ex arario depropta pecunia uiris in matrimonium condigne locarunt: neq; enim dotis aliquid habebat prater paternam gloriam: quam clarissimis rebus gestis consecuti fuerant: earum patres. Ab indotatis quia necesse erat: ut sine dote nuberēt: nisi publice errogate foret. Vindicauit: liberaret:

Quod acceptum referret: quod ascriberent paternae hereditati se recepisse pro quo etiam gratias agerent.

Archus autem scaurus: de hoc uiro in cap. de fortitudine dictum est: exiguum a patre censum

adeo recepit: ut per eam ad senatoriam dignitatem non suffragante uirtute peruenire non potuisset. constat autem ter senatus principem multis clarissimisq; honoribus functum esse legi nonnullos qui dicunt huius patrem fuisse carbonarium.

Mancipia: seruos mancipiū quicquid manu capitur: quod a priori domino ad alium transferre potest. Hec igitur exempla prospicere: concludit hoc de paupertate capitulum cum in uestigione quadam in eos: qui rebus magis inhiantes quam honoribus conqueri nunquam desinunt: quod parua possideant: & se cum illis connumerat: ut tollerabilior habeatur inuestigatio: nos inquit consolemur auiditatem nostram eiusmodi uirorum exemplis. Hec exempla: uirorum: & principum romanorum: qui in exiguo erant censu. Vacuos esse sinimus: id est nunquam desistimus conqueri paruitatem census nostri. Nullum autem admodum parui ponderis argentum: his solatiis acquiescere debemus: & cupiditates nostras temptare: quod nullum ne minini quidem ponderis argentum & cetera. sicut in Eliorum familia. Paucos seruos: sicut Fabricii papirii scauri. Septem iugera: ut Quincii & Reguli. Arida terra: ut pote in pupinia. Indigentia funera: ut

Salustius

Valerij publicolae. M. Menenii agrippe. Inopes dorum filias: ut Marci Attilii Fabricii Lucinii Scipionis. Quid ergo mendicam fortunam exurgamus potius: scilicet quam lamentemur. Debilitatos spiritus. Nihil est enim quid magis uiriles animos eneruet quam cupiditas pecuniae: ut Salustius: Auaritia pecuniae studium habet quam nemo sapiens concupiuit: ea quae quasi uenenis malis imbuta corpus animamque uirilem effoeminat: semper infinita & insatiabilis est: neque copia: neque inopia minuitur. Capitoli humilia: cum adhuc humile esse capitolum. Fictilibus: sic numia pompilius instituit.

De uerecundia. Capitulum quintum.

cognosci potuit: namque adeo fuerunt arcta: ut acia Cennae filia maximam dotem ad uirum decem milia aris attulisse uisa sit: & mergulia quia cum quingentis milibus aris mariti domum intrauit: dotata cognomen inuenerit. Idem senatus Fabricii Lucinii Scipionisque filias ab indotatis nuptiis liberalitate sua uindicauit: quoniam paternae hereditati prater optimam gloriam nihil erat quod acceptum referret.

De Marco Scauro.

Arcus autem Scaurus quantulam a patre hereditatem accepit in primo libro: eorum quos de uita sua scripsit refert. ait enim sibi decem sola mancipia: totumque censum quinque atque triginta milium nummum relictum: in hac enim ille pecunia futurus princeps nutritus est spiritus. Hec igitur exempla respicere: his acquiescere solatiis debemus: qui paruulos census nostros. nunquam quærelis uacuos esse sinimus: nullum autem uel admodum parui ponderis argentum: paucos seruos: sepre in gera: arida terrae indigentia domestica impensa funera. inopes dorum filias: sed egregios consulatus: mirificas ditaturas: innumerabiles triumphos cernimus. Quid ergo mendicam fortunam: quasi præcipuum generis humani malum: diuturnis conuiciis laceramus? quæ ut non abundantibus. ita fidis uberibus: Publicolas: Aemilios: Fabricios: Curios: Scipiones: Scauros. hisque paria robora uirtutis aluit: exurgamus potius animis pecuniaeque aspectus debilitatos spiritus pristini temporis memoria recreemus: namque per Romuli casam: perque ueteris capitolii humilia reata: & æternos ueste focos fictilibus etiam nunc uasis contentos: iuro nullas diuitias paupertati talium uirorum posse præferri.

De uerecundia. Capitulum quintum.

Qua tempestius ad uerecundiam more suo Valerius: ad aliud capitulum transitus praefatione quadam praemittit: qua hac superiori coniungit: ne ex abrupto fieri transitus omnino uideatur. laudat autem uerecundiam multis clarorum uirore: qui hac uirtute praediti fuerunt exemplis in medium prolatis: est quidem uerecundia. Secundum Aristotelem in quarto ethicorum timor quidam pudoris contrahendi: iuxta quem Cicerone hoc modo diffinit uerecundia: est custos uirtutum omnium: dedecus fugiens: **Verecundia definitio**

Qua tempestius ad uerecundiam transitus uidetur. Haec enim iustissimis uiris praecipitur: ut priuatas facultates negligerent: publicas quam amplissimas conciperent: digna cui perinde: ac coelesti numini templa extruant: araque consecrent: quia parens est omni honesti consilii: tutela solennium officiorum magistra innocentiae: cara proximis: accepta alienis: omni loco: omni tempore fauorabilem praeseferens uultum. Sed ut a laudibus eius ad facta ueniamus a condita urbe usque ad Africanum & Tiberium longum consules: promiscuus senatui & populo spectandorum ludorum locus erat: nunquam tamen quisquam ex plebe in theatro ante patres. C. spectare sustinuit: adeo circumspecta nostra ciuitatis uerecundia fuit. Quae quidem certissimum sui documentum etiam illo die exhibuit: quo L. Flaminius extrema in parte theatri constituit: quia a M. Catone & L. Flacco censoribus senatu motus fuerat: consulatus iam honore defunctus frater eius. T. Flaminii macedoniae philippique uictoris: omnes enim transire in locum dignitatis iuxta debium coegerunt.

De Terentio.

Confregit rempublicam Terentius Varro canonicis pugna temerario ingressu. Idem delatam ab universo senatu & populo dictatorem recipere non sustinendo: pudore culpa maxima cladis redemit.

laudemque maximam conferens: & secundum has sententias: nunc eam Valerius laudat: nam uerecundia inserta animis hominum: facit ut uitiis moderari possint: & quauis medium quoddam habere uideatur: sicut uirtus: non in uirtus est: sed affectus quidam & passio: quod ita esse probatur: uerecundia est timor confusionis: timor autem passio est igitur & uerecundia passio: uerecundia sine corporis mutatione persistere non potest quae admodum timor: nam sicut timor pallorem inducit: & ita uerecundia ruborem: unde Terentius de uerecundo adolescente erubuit salua res est. Cur autem timor pallor: uerecundia ruborem inducant: haec ratio est: natura spiritus & humores ad eam partem dirigit quae mouetur: in timore autem mouetur cor: ergo perturbatio cordis pallor innascitur: sed uerecundia exteriora laborant: unde uultus rubore suffunditur. Sciendum est duo genera hominum esse: in quibus affectus per uerecundiam deprehendi non possunt: senes per aetatem: prudentes per uirtutem: nam scribus aetas succurrit: quia in ipsis uigor non est: sapientibus uero suffragatur: ergo tantum in iuuenibus & adolescentibus cognoscitur.

Cato

scitur: quibus uigor maximus inest. Unde Cato dicere solebat se longe plus adolescentibus delectari: quorum uultus rubore potius quam pallore perfunderentur: quapropter a flagitiis arceantur adolescentem necesse est: hanc autem graeci ἐγκίνην uocant unde Terentianus ille adolescens Heschines. Tempestius: oportunus ne obruptus esse uideatur. Coelesti numini: digna ut itaque dea colatur. Honesti consilii: metu dedecoris. Tutela: custos quia qui uerecundus est: non audet in officiis quicquam committere: quod dedecus habeat & reprehensionem mereatur. Cara proximis: quia omnes diligunt uerecundum hominem: & contra habent odio insolentem & inuerecundum. Sed a laudibus eius: de uerecundia plebis romanae primum ponit exemplum: quae praecipue patuit eo die quo L. Flaminius in extrema parte theatri constituit: hic frater fuit. T. Qu. Flaminii: qui deuictus Philippo rege macedoniae omnes ciuitates gratia libertate donauit: sed quia hic L. in exercitu ad gratiam scortis iusserat quendam securi percussit: potius Cato censor eum senatu amouerat: sicut supra li. ii. capitulo de censoria nota: ergo cum uenisset in theatrum conscius ignominiae in extrema parte se recepit: plebs uero: quia & consul fuerat & senator & frater. T. Flaminii in eum locum quem habuerat transire coegit. Ac condita: a principio urbis ad hos consules quingentos & octo fluxisse annos ferunt. Promiscuus: confusus sine dignitatis discrimine: plebei patribus permixti spectabant: primus autem qui in spectandis ludis plebem a patribus sepeauerit: fuit Scipio Africanus: qui post id factum popularem auram poenitus amisit ut supradiximus.

Confregit rempublicam Terentius: dictum est in capitulo de neglecta religione: Terentium Varronem Iam cuiusdam fuisse filium: qui ad consulatum populari aura perductus illo calamitoso Hannibalis tempore: cum ipso Hannibale apud canas infelicissime dimicauit paulo amilio eius collega dissuadere atque etiam inuito: quod magis non probare quod non

adiuuare eius consiliū poterat. hic uero qui tantæ cladis auctor extiterat cū paucis admodū fugit: cui senatus populusq; romanus obuiam processit & gratias egit q; de republica non desperasset: eide dictaturā obtulit quā uerecūdia motus recipere non sustinuit. Frontinus lib. iiii. de constantia. Paulus inquit amisso ad cannas exercitu offerente equum lentulo quo fugeret superesse cladi q; non ipsum contractæ noluerit: sed in eo saxo: cui uulneratus acclinauerat perfedit donec ab hostibus oppressus confederetur. Varo collega eius uel maiore constantia post eandē cladē uixit: gratiaq; ei a

senatu & populo acta sunt: quā nō desperasset repu. nō autē uita cupiditate sed reipu. amore se superfuisse reliquo ætatis suæ rpe approbavit: & barbā capillūq; submisit & postea nunq; recubās cibū coepit honoribusq; cū ei deferrentur a populo renūciavit: dicēs felicioribus magistratibus reipu. opus esse.

Acies: scilicet romana: i ea pugna pstrata. Speciosius: honestius eā deposuit q; alii gessere.

Nos autē ad præclarū: hoc exemplū suū pra memoratū est libro. iii. capitulo de his qui degenerat ut a patribus:

nam Cicereius cū prætoris comitiis cōpetitor esset Cn. Scipionis filii superioris aphyricani omnibus suffragiis illi præponebatur. hic ergo uerecundia motus se tanti uiri filio ppositū iri: ex competitorē suffragatorem se fecit. Inuidia: quia omnes oderant tanti uiri filium. cōpetitorē esse scribæ.

Carpebat: lacerat. Crimē Quo oēs fortunā criminabantur. Ceteris: quæ prærogatiuæ erant. Tēplo des. Ex loco marti cōsecrato. i. campo martio: quod tēplum erat: nusq; n. cum populo agi licebat nisi in loco sacro. & omnis locus facer templum dicit. Nec minimū Magnum fuit præciū uerecūdia: nam sibi magno constitit: quia præturam amisit: ut seruaret uerecundiam. Aphyricani memoriæ concederet: non autē filio sed patri: cuius fuerat scriba & cliens.

Cicero

A

Sauola

P

Cne protinus: hoc quoq; exemplū Ci. in libro de oratore narrat: cum mos esset condidatorū ambire populū hoc est unūquēq; eorū qui suffragia dabant manibus præhensare atq; orare ut suū sibi suffragiū præstarent: quod profecto ineptum & indignū uidebatur: & erat ut uiri patricii cogerentur se subicere plebeis. hac igit uerecundia Marcus Crassus nunq; hoc facere potuit præsentē Sauola socero suo: hic Sauola filius fuit. P. Sauolæ iuris piti: & ab hoc dicitur Cicero quā habebat iuris ciuilibis scientiā quātacūq; foret accepisse. Ne protinus: ne statim inquit relinquamus comitia de quibus mentionem fecimus. Maiorem uerecundiam: ac si diceret plus uenerationis auctoritati Sauolæ q; magistratu quem petebat præstitisse uidetur.

Ompcius autē. M. de uerecundia magni Pompeii dicit: qui cum acie pharsalica uictus fuisset larissam thesalie ciuitatē se cōtulit: ubi Corneliā uxore suā tātisp locauit: rat dum uideretur exirus belli ubi cū totus populus honoris grā obuiā pcederet uerecundia motus: ite inq; & istud officiū pstate uictori Lucanus: sed qd opus uicto popu

effecitq; ut acies decorum iræ modestia ipsius moribus impurarentur. Itaq; titulo imaginis eius præciosius non recepta dictatura: quam aliorum gesta ascribi potest.

De Cn. Scipione & scriba Cicereio.

N

Os autē ad præclarū uerecundia opus trās grediamur: magna cū inuidiā: fortūa prætoris comitiis Aphyricani superioris filii Cn. Scipionē & scribā Cicereiu i capū dduxerat: utq; nimis ipotēs sermo ne uulgi carpebatur: q; tāti uiri sanguinem clientelamq; comitiali certamine confuderat. Cæterum crimen eius in suā laudem cicereius conuertit. Nam ut uidit oibus se centuriis Scipioni anteferri ex templo descendit: abiectaq; candida toga cōpetitoris sui suffragatorem agere coepit. ut scilicet præturam melius aphyricani memoriæ cōcederet: q; sibi uedicaret: nec maximum uerecundia præcium Scipio tunc honorem adeptus ē sed Cicereio magistratus lati sunt.

De L. Crasso.

A

Cne protinus comitiis abeamus consulum petens. L. Crassus quum omniū condidatorem more circum forum supplex populo ire cogeretur: nunq; adduci potuit: ut id præsentē. Q. Sauola grauissimo & sapientissimo uiro socero suo faceret: Itaq; rogabat eum ut a se dum ineptæ rei inseruiret discederet: maiore uerecundiam dignitatis eius: q; candidæ togæ suæ respectum agens.

De Pompeio magno.

P

Ompcius autē magnus pharsalica in acie uictus a Cæsare: quum postero die larissam intraret: oppidiq; illius uniuersus populus obuiam ei processisset: ite inquit. & istud officiū præstate uictori:

Quis aut urbibus inq[ui]t uictori p[re]stanti fidē. Dicerē: adula[rum] Vale. idignus inq[ui]t Pōpe. nisi ui-
ctus esset a Cæsare qui tantus ē impator: ut ab illo uinci non sibi turpe fuerit.
Vam p[re]cipuam: Iulius cæsar qui primus imp[er]ator rempublicam occupauit: cum in
capitolium ascendisset ubi senatus habebatur & frequentissimus tāq[ua]m illi nouos & am-
plissimos honores demandaturus conuenerat: nāq[ue] parati essent interfectores q[ui] in eius
cedem conspirauerant ubi uidit Brutum stricto gladio in se ruentem dixisse fertur:

dicerem non dignus qui uinceretur nisi a cæsare esset supera-
tus. certe modestus in calamitate. Nam quia dignitate sua uti
am non poterat. usus est uerecundia.

De Caio Iulio Cæsare.

Quam p[re]cipuā i Caio quoq[ue] cæsare fuisse sapenu-
mero apparuit: & ultimus eius significauit dies: cū
pluribus enim parricidarum uiolatus mucronibus
inter ipsum: & illud tempus quo diuinus spiritus
mortali secernebatur a corpore ne tribus quidē: & uiginti uul-
neribus quin uerecundia obsequeretur absteri potuit: siquidē
utraq[ue] togam manu dimisit: ut inferior pars corporis tecta col-
labaretur. in hunc modum non homines expirant: sed diu im-
mortales sedes suas repetūt. Externa de spurina.

Quod sequitur externis adnectam: quia ante gestū
est: quam Ethuriae ciuitas daretur. excellentis in
regiōe pulchritudinis adoleiscens noīe spurina cū
mira specie cum plurimū foeminarum illustriū
solicitarer oculos: ideoq[ue] uiris ac parentibus earū se suspectū
esse sentiret: oris decorem uulneribus confudit deformitatem
que sanctitatis suae fidē quam formam irritamentum alienae li-
bidinis esse maluit.

De quodā sene Atheniensi.

Athenis quidam ultimae senectutis cum spectatum
ludos in theatrum uenisset: cumq[ue] nemo e ciuib[us]
festum reciperet ad lacedaemoniorum legatos for-
te peruenit: q[ui] hominis ætate moti canos eius & an-
nos assurgendi officio uenerati sunt: sedēq[ue] ei inter ipsos hono-
ratissimo loco dederunt: quod ubi fieri populus aspexit maxio
plausu alienae urbis uerecundiam cōprobauit: ferūt tūc nūc
lacedaemoniis dixisse: ergo athenienses quid rectum sit sciūt:
sed id facere negligunt.

diffidi inter uirum & uxorem adeo moleste tulit ut ingressus cubiculum: omnem uultus orisq[ue] de-
corē illaris uulneribus confuderit: & se cicatricibus aspectu deformem rediderit: maluit deformi-
tatem suae castitatis esse testimonium q[uam] formam alienae libidinis irritamentum: sunt qui putāt hūc
fuisse spurinam cæsaris aruspice[m] quod mihi nō placet. Ciuitas dona: anteq[uam] ciues romani fierēt
hetrusci: nam constat hetrusiae datam aliquando fuisse ciuitatē. Solicitarer oculos: quia quacūq[ue]
incederet mulieres in eum oculos coniciebant: & mouebantur earum animi quae lasciuioribus ocu-
lis essent uiris & parentibus suspiciores reddebantur: ut uersus ille: O facies oculis insidiosa meis.
Suae sanctitatis: ut omnes crederent eum incorruptum: & nulla prorsus libidine uexatum: quod
animi propositum in christiano nūris laudibus extolleretur.

Athenis quidam: legati lacedaemonum forte athenis erant cum ederentur ludi. uenerunt
ergo i theatrum & ipsi spectatum: & cū iā consedissent oēs & ludi agi cōpissent ingressus ē:
theatrum senex quidam qui cum sua quisq[ue] loca occupassent totum theatrum circuibat

& tu filii nā illū non secus ac fi-
liū dilexerat: deinde togā ad ta-
losq[ue] demisit: ne quid mori-
ens obsecnitatis ostenderet: quae
magna fuit uerecundia: ut etia[m]
i ipsa morte honestatis memor
esset: nec illū malor[um] conspira-
tio aut uulnerū atrocitas puer-
tere potuerunt: ut obliuiscere-
tur uerecundia. Suetonius cæ-
sar inquit: ut animaduertit se
undiq[ue] strictis pugionibus peti-
toga caput obuoluit simul fini-
stra māu sinū ad ima crura de-
duxit: quo honestius caderet
etiam inferiore corporis parte
uelata. Diuinus spiritus: quia
Cæsar inter duos dicitur esse
translatus. Demisit: usq[ue] ad ta-
los. In hūc modū: laudat Cæ-
sarem cum assentatione more
suo quasi dicat: cæsar hoc uno
pereundi modo: non se hominū
nem sed deum eē declarauit.

q[uod] sequitur: ingen-
ti laude p[re]dicanda
modestia quae sequi-
tur cuius exemplum
ideo dicit externis adiungen-
dum potius q[uam] domesticis cum
tuscus esset adolescens ille de
quo loquitur: quia uerecundia
hanc egit: ille tāq[ua]m tuscus eēnt ro-
mana ciuitate donati. fuit autē
eiusmodi exemplū quod si in
christiano adolescente inueni-
retur una omnium uoce lauda-
retur. Spurina p[re]stantis for-
mae adolescens: mai oratorū: &
uirginū oculis insidiosus erat:
quippe qui non sine cupidina-
te aspici posse uideretur: tanta
eius formae uenustas ut iā uxo-
res & filias habētib[us] suspectus
admodum esset. hic ergo cum
uideret se causam esse plerūq[ue]

locum quaerens tandem venit ad hos legatos qui uiso senē assurrexere; & locum ei dederunt: tū athenienses plausum dedere uidentes tantā legatis in esse uerecūdiam; quorum unus dixisse fert. athenienses probe scire quid rectum sit & honestum ceteri illud negligentia praeferunt. Cicerō i catione maiore. Memoriae inquit perditum est cū athenis ludis quidam grandis natu in theatrū uenisset magno confessu nūq̄ ei locum datum a suis curibus. cum autem ad lacedaemonios accessisset: qui legari cum essent certo in loco confederant confurrexerunt omnes illi dicuntur & senem sessum recepisse; qui cū a cūcto cōfessu plausus esset multiplex datus memoriae proditum est dixisse ex his quendam atheniensem scire quā recta essent; sed facere nolle. De amore coniugali. Capitulum. VI.

Lacido & leui affectu: trāsīt ad capitulum de amore coniugali ubi eorum narratur exempla quae insolubili

interfecta dilectionis nexu fuerunt in ea sorte copulati: sed more suo laudat in hac p̄fatione talem animorum affectū. Concitatiorem; uehementiorem.

Legitimi amoris: quia certa lege confederati sūt uir & uxor quicquid aut lege tenetur legitimum dicitur. Stabilitate: quia non ad tempus amarunt; & ad tempus destiterunt. Quia excellentissima: uere inquam est ardua: quia quae in aliis magna & solēnia recognoscit: erubescit si ipse mediocria n̄ p̄stet.

Yberius Gracchus: Cicero libro de diuinatione: Quid Tyberius Gracchus. P. filius: qui bis censor & cōsul fuit: idemq; & sumus augur & uir sapiens cuiusq; praestantione ut. G. Gracchus eius filius reliquit scriptum duobus anguibus domi cōprehensis aruspices conuocauit: quia cū respondissent si marem emisisset uxori breui tempore esse moriendum si foeminam ipsi equus censuit se maturam mortem operere; q. P. Aphricani filiam adolescentem in tempestiua fata incurrere: foeminam dimisit: ipse paucis diebus postea mortuus est. Plinius li. vii. naturalis historiae: capitulo de pietate. Gracchorum inquit pater anguibus cōprehensis in domo cum responderet ipm nicturum alterius sexu interempto: immo uero inquit meum necare. Cornelia eni iuuenis est & parere adhuc potest: hoc erat uxori parere & reipublicae consulere: idq; mox consecuta est. Obitu suum: & ita quoq; fuit: nam Cornelia superioris Aphricani filia. T. Graccho uiro suo superuixit. Itaq; Corneliā: hanc ut supradiximus in capitulo de reconciliatis Gracchus post factam ad facras mensas reconciliationem accepit uxorem.

Te thesaliae rex: Admetus rex thesaliae graui morbo implicitus per legatos Apollinē de salute consuluit: Apollo respondit ita eū uiuere posse si quempiam inueniret: qui uellet pro eo fata subire. tentatis igitur omnibus propinquis amicis clientibus: & ipsis deniq; seruis sola uxor inuenta est: quae pro eo mori uoluerit. reprehendit autē & quod dammodo detestatur eum Valerius q. fidelissime uxori supstes esse uoluerit: fuit haec Alcestis nomine filia Pelaei patruelis iasonis. Thesaliae regis. foemina quidem uentis sissima ex qua natus est Eumellus Admeti filius: qui ad Troiam cum alijs graecorum ducibus uentis undecim praefuit nauibus: haec usq; adeo uirū amauit ut uoluntariam pro illo mortē suscipere nō recusauerit: de qua Seneca in medea dixit. Coniungis fatum redimens pherei uxor impedit animā marito. Ouidius libro tertio de ponto: de uxore sua dixit: si mea mors redimenda foret: quod ab hominor esset Admeti coniunx quam sequereris eras. Iuuenalis in satyra: credo pudicitiam dixit: seruare catellae: hanc Plato dicit in symposio propter hoc factum meruisse a dijs immortalibus: ut ab inferis reuocaretur ad superos. Sub magno iudice damnatum qui coniugis tuae fata pro tuis permutari passus es: scilicet Apollinē.

De amore coniugali.

Cap. VI.

Paliquanto ardentiorē & concitatorē pergam legitimiq; amoris quasi quasdam imagines non sine maxima ueneratione contemplandas lectoris oculis subiciam ualenter iter cōiuges stabilitate fidei operam percurrentes ardua imitatu: ceterum cognosce utilia: quia excellentissima animaduerti ne mediocria quidem praestare rubori oportet esse. De. T. Graccho & Cornelia eius uxore.

Yberius gracchus anguibus domi suae mare ac foemina apprehensis: certior factus ab aruspice mare dimisso uxori eius foemina ipsi celerem obitum instare: salutarem coniugi potius q̄ sibi partem secutus augurii marem necari: foeminam dimittit iussit sustinuitq; in conspectu suo seipsum in interitu serpentis occidi. Itaq; Corneliā nescio utrū se foeliciorem dixerim q̄ talem uirum habuerit: an miseriore q̄ amiserit. De Admeto rege thesaliae

Te Thesaliae rex Admetē crudelis. & diri facie sub magno iudice dānatū: q̄ cōiugis tuae fata pro tuis permutari passus es: ea q; ne tu extingueris uoluntario obitu cōsumpta lucē itueri potuisti: & certe pri

Cicero

Plinius

Ouidius

Vilior Graccho: hic senatorius homo fuit dignitate non mediocri: ceterum Graccho longe inferior: cui nulla in re conferri posse uidetur nisi in amore coniugali: adeo misere uxorem amauit: ut audita eius morte eius diutius superesse noluerit: nam sibi quamprimum pectus gladio transfixit in patientia doloris: quem superuenientes amici & domestici grauiter castigarunt. & inceptum opus exequi non permiserunt: quia a proposito dererere & a constituta in animo suo morte reuocare non potuerunt: nam inde amoris arbitris omnibus fascias dissoluit: uulnus dirupit & constanti animo spiritum emisit. Vilior: qui non tantae dignitatis fuit.

us parentum indulgentiam temptaueras foemineo animo impar inuentus.

De C. Plautio.

Vilior Graccho iniquae fortunae uictima quis senatorii uir ordinis. C. Plautius Numida: sed inconfirmili amore par exemplum: morte enim uxoris aulita doloris impotens pectus suum gladio percussit interuentu deinde domesticorum inceptum exequi prohibitus colligatusque primum est occasio data: scissis fasciis ac uulnere diuiso constanti dextera spiritum luctus acerbitate permixtum ex ipsis praecordiis & uisceribus hausit: tam uiolenta morte restatus quantum maritalis flamma illo pectore clausum habuisset.

De M. Plautio.

Eiusdem ut nominis ita amoris quoque. M. Plautius: nam cum imperio senatus classem sociorum sexaginta nauium in Asiam reduceret: Tarentumque appulisset: atque ibi uxor eius Orestilla quae eum illuc profecuta fuerat: morbo pressa decessisset: funerata ea & in rogam imposita inter officium iungendi & osculandi stricto ferro incubuit: quem amici sicut erat togatum & calciatum corpori coniugis iunxerunt: ac deinde facibus subiectis utrumque una cremauerunt: quorum ibi factum sepulchrum est: Tarenti etiam nunc conspicitur quod uocatur nec dubito quin si quis modo extinctis sensus inest Plautius & Orestilla fate confortione gestientes uultus tenebris intulerint: saneque ubi idem & maximus & honestissimus amor est: aliquanto praestat morte iungi quam uita distrahi.

De Iulia Caesaris filia.

Consimilis affectus Iuliae Caesaris filiae annotatus est: quae cum deliciis comitiis Pompeii magni coniugis sui uestem cruore respersam e campo domum relatum uidisset: territa metu ne qua uis ei esset allata: exanimis concidit: partumque quem utero conceptum habebat subita animae consternatione & graui dolore corporis eicere coacta est: atque ita expirauit: magno quidem cum totius terrarum:

Eiusdem nominis: hoc fuit confecto iam bello macedonico in quo romani quorundam Asiae populorum armis & opera fuerant usi: debellata ergo puincia & paratis rebus omnibus cum ad socios remitterent classem ei legati praefecerunt. C. Plautium senatoria uirgo & in rep. non obscura: qui cum Tarentum peruenisset uxor eius Orestilla la qua itineris comitem secum adduxerat morbo implicita perit: cuius mortem cum equo afferre non posset inter ipsum funeris officium stricto ense incubuit: & ita quos semel fortuna coniunxerat mors non diremit: nam uterque eodem rogo cremati & eodem sepulchro conditi fuerunt: titulusque sepulchro inscriptus: *ΦΙΛΟΥΤΩΝ ΘΑΦΟΣ* amantum monumentum. Vngendi & apud maiores cadauera praeciosis quibusdam unguentis deliniebantur: & in rogis multa simul aromata cum cadaueribus cremabantur: unde legitur de Sylla tantam multitudinem aromatum fuisse in eius rogo consumptam: ut imago eius his unguentis effigiem quandam contraxerit: Virg. l. vi. de miseno: corpusque lauant frigentis & ungunt. Nec dubito: loquitur secundum epicureos qui dicebant nullum sensum remanere post mortem: sed omnia pariter eum corpore extingui. Consolatione: coniunctione

Consimilis a. Juliae Pompeii moris: Plutarchus in uita Pompeii sic tra- dit comitiis deliciis cum manus quodam conseruissent & circa Pompeii multi cecidissent: cruore caesore perfusus uestes mutauit & cum multis seruorum tumultus ad aedes eius fieret iter ferendum uestes puella pugnans uisa cruenta toga concidit: nec multo post abortiuum enixa perit. Ediliciis co. quibus creabant aediles. E. capto. s. martio ubi habebant comitia. Exanimis: mortuus: nam iter exanimem & exalatum hoc iter est: quod exanimis de mortuus Virg. Exanimemque aurum corpus uendebat Achilles. Exiatus uero metus & pteritus. idem Exiata sequens ipigeret agmina muris. Consternatione: mentis consternatione: nam consternatus mente perturbatus & subito capto pteritus

Plutarchus

a sternuto deductus: quia cū sternutamur toto corpore cōmouemur. Orbis detrimento: quā post huius mortē secuta bella ciuilia iter casarem & Pompeiū: quā totū terrarum orbē graui clade cōcussē. Cōmunis sanguinis uinculo: hac una: scilicet affinitate: quia si uixisset Iulia potuit Pompeium cū focero patre suo in perpetua concordia tenere.

Vos quoq; castissimos ignes porcia: Porcia catonis filia: uirū suū Brutū tantopere amauit: ut audita eius morte cum illi superesse nullo modo uellet: nec ferrum dare: quod se

transfigeret: nā ab ea omne telorum genus a domesticis hoc ipsum timentibus fuerat amorum nouā ipsa mortis uiam inuenerit: nam carbones ignitos audissime hausit: & nouo latigēre cōsumpta ē: hāc uti capitulo de fortitudine diximus cognito uiri, consilio qd de interficiendo casare cū castio cōperat: prius q̄ tantum facinus aggredere tur Brutus experiri uoluit nūq̄ posset fortiter mori si res marito infeliciter cessisset: & accepta nouacula simulans ungues uelle prācideremanum sibi non leuiter sauciauit. Ignēs castissimos: amores pudicissimos Virgilius. Et ceco carpis igni: id est amore. Admiratione: nō solū laude. Virū brutū cognoscere ius. M. brutus ut quidam uolunt seruire. Catois sororis filius porciam Catois defūcto priore marito duxit uxorem.

Philippos. scāpos uidelicet i rhesalia. Victam ab Antonio & Augusto. Patris exitum: quia sicut pater: scilicet Cato uticensis post reip. partes i hispania p̄ligatas: ubi uidit nullā sibi libertatis sp̄e cē relictā maluit sibi fortiter mortē inferre q̄ i tyrāni seruitutē: ita tu o porcia uirilī magis q̄ mulieres aīos gerēs: s; fortasse facinus tuū aliq̄to fortius fuit patris facinore: nā ille usitato mō moriēdi se occidit. s. gladio: tu uero iusitato gñe mortis. s. car-

S

Vnt & alie. trāsīt externa, quōq; primū ē artemisia reginā filia ligdami Ali (bonibus q; affectionis humanā fidē. Mausēolus aut fuit: ut Cice. refert rex terre Caria ut qdam hystoriāz grācāz scriptores. puincia grāciā p̄fectus quem grāci Satrapim & ceteros nō uocāt is Mausēolus ubi fato p̄fūctus est inter lamenta & manus uxoris funere magnifico sepultus ē: artemisia luctu & desiderio mariti flagrantis ossa cineremq; eius mista odoribus contusaq; in pulueris faciem aquā imbibit editq; multaq; alia uolentis amoris indicia fecisse dicitur molita quoq; est ingenti impetu operis conseruandā mariti memoriā sepulchrum illud memoratissimum dignatumq; numerari inter septem omnium terrarum spectacula. Id monumentum artemisia cū diu manibus sacris Mausēoli dicaret agona. i. certamen laudibus eius didis fecit. posuitq; p̄mia pecuniā aliarūq; regē bonaz amplissima: ad eas laudes decātandas uenisse dicuntur. Theopōpus. Theodotes. & Naucrates: & quidam uolunt isocrates: huius autem certaminis uictorē Theopōpū fuisse tradūt: fuit isocratis discipulis: Cicero tuscularū lib. iii. Et artemisia inquit illa mausēoli caria regis uxor quā nobile illud Alicarnasi fecit sepulchrum: quoaduixit semper uixit in luctu. eodemq; etiam confecta contabuit: huic erat illa opinio quotidie recens: quā tū deniq; appellebatur recens cum uetustate exaruit. Strabo libro. xiiii. cum alicarnasus inquit principum Caria regia quā prius zephira hoc in loco est mausēoli sepulchrum unum ē septem spectaculis quod illa artemisia uxor construxit. Item paulo inferius. nam Hecatonius Caria rex tres habuit filios: Mausolum. Idreū: & Pyxodarū. & filias duas e quibus Artemisia grandior Mausolo ex fratribus grādiori nupsit secūdo uero Idreo altera soror data est noīe Ada: Mausolus itaq; regnauit: quo mortuo uxor imperium habuit: quā illi sepulchrum construxit artemisia tabe consumpta p̄pter luctū quem ex uiro susceperat: hāc Strabo: qui non conuenit cū herodoto de artemisia. nam herodotus hoc hystoriāz. vii. dicit artemisiā ligdami alicarnasei non hecatonni Caria regis filiā fuisse. Ad septē miracula p̄uecti: Ply. li. xxxvi. natū. hist. hoc inter septē mūdi miracula cōnumerari dicit

orbis detrimento: cuius tranquillitas tot ciuiliū bellorum turbulentissimo furore perturbata nō esset: si Casaris & Pompeii concordia communis sanguinis uinculo cōstricta mansisset.

De Porcia Catonis filia uxore Bruti.

T

Vos quoq; castissimos ignes Porcia. M. Catois filia cuncta sæcula debita admiratione prosequuntur: quā quum apud Philippos uictum & interemptum uirum tuum Brutum cognosceres: quia ferum non dabatur. ardentes ore carbones haurire nō dubitasti: muliebri spū uirilē p̄is exitū imitata: sed nescio an hoc fortius qd ille usitato tu nouo genere mortis absupta es. Externa.

S

Vnt & alienigini amores iusti obscuritate ignorantia nō obruti: ex quibus paucos attigisse satis erit. Gentis caria Regina Arthemisia uirū suū Mausolum fato absumptum quantopere desiderauit: leue ē post cōq̄sitorū oīs generis honorū monumentiq; usq; ad septē miracula p̄uecti magnificentiā argumentari. Quid. n. aut eos colligas: aut de illo iclytotumulo loq̄re: quū ipsa Mausoli uiuū ac spirās sepulchrum fieri concupierit: eorum testimonio qui illam extincti ossa porioni aspera bibisse tradunt.

artemisia

Mausolus

Sculptūq; fuisse a quattuor oīum praeclatissimis Scopā Brya Thimotheo & Iocare: patet ab austro & septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius a frontibus: toto circuitu: pedes quadringētenos unde tim attolli in altitudine. xxv. cubitis cingi colūnis. xxxvi. ab oriente celasse scopā a septentrione: Bryā a meridie Thimotheū ab occasu leocharē: & subiūgit Artemisiā reginā tāti opis auctore ope mūdū absoluto perisse. Sculptores tñ inde non recessisse nisi prius pfecto ope: qđ suā gloriā & ipsorū arti perpetuū monumētū fore uiderēt. Cuius rei multi meminere scriptores atq; poete.

De Hipsicratea Vxore Mithridatis.

Ipsicratea quoq; regina. Mithridatem coniugē suū effusis caritatis habēnis amauit: propter quē praeipuum formae suae decorem in habitum uirilem conuertere uoluptatis loco habuit tonsis enī capillis equo se & armis assuefecit: quo facilius laboribus & periculis eius interesset: quin uictū a. G. Pō. p. efferatas gētes fugientē animo pariter & corpore in fatigabili secuta est: cuius tanta fides asperarum atq; difficilium rerum Mithridati maximum solacium & iocundissimum lenimentum fuit: cum domo enī & parētib; uagari se credidit uxore simul exulare.

De lacedaemone.

Erum quid Asiam? quid barbarie immensas solitudines? quid latebras pontici sinus scrutor? quū splēdissimū totius Graciae decus lacedaemon praeipuum uxorie fidei specimē tantum non nostris ostendet oculis plurimis & maximis patriae suae laudibus admiratione facti compa-

randum.

De Minii.

Inia quorū origo ex iclyto sociorū Iasonis numero leniorū ī isula cūcepta p aliquot seculorū uices stabilis ī sede māserat. a pelasgicis expulsi armis aliene opis īdigētes excella taygetorū mōtiū iuga suplices occupauerūt: quos sp̄tana ciuitas respectu tidaridarū: nāq; ī illo nobilis fama nauigio desīatū siderib; p ffrum fulserat de-

pellatum ab eo annis. lvi. quibus regnauit: quod & Gelius & Solinus affirmauit qui quod maius est unumquēq; sua nomine ex tot milibus appellare solitum fuisse dicunt: proinde lingua & oratione unius cuiusq; non minus scite: q̄ si gentili eius fuisset locutum fuisse. De cuius morte uaria tradunt auctores: nam alii dicunt uictū a Pompeio: cum sibi mortem inferre decreuisset. Violētissima uenena sumpsisse: deniq; se gladio transfixisse Plinius de uiris illustrib; elixit illum uenenum assūpsisse quo tarde agente percussorem gallū: a troci uultu territū reuocasset: & in eadem suam manū trepidantis ad iuuissē. Alii uero acutissimo ueneno extinctū fuisse asserunt: quorum opinionem. Lucanus secutus est libro primo cum dixit: post cilicas uago & lapsi pontica ragis praedatis uxorem fuisse: sed concubinam: cuius sententiae est Plutarchus in uita Pompeii. Tonsis capillis more uirorum. Efferatas crudeles & barbaras. Verum quid Asiae. Propter artemisiam. Quid latebras ponti. Propter hipsicrateam mithridatis uxorem. Totius graciae decus. Nam lacedaemonē aliquando grācorū principes fuere subactis atheniensibus. Specimen. Experimentum. Tantū non. Peculiare ualerii dictū ferme.

Inia quorū origo. Miniae populi thesaliae: una cū Iasoe & ceteris argonautis: ad isulā colchos nauigarūt: ad aureū Vellus rapiēdū: Vnde Ouidius. li. vii. metamorpho. lāq; frētum minye pegasea pupe secabāt: ī redditu suo: lēnū isulā tenuerūt: ī qua diu cū habitassēt: orta seditio: ne inde pulsi apēlagis taygetas montes occuparūt: quos spartani cōmiseratione cōmoti: cū nobilitate generis tū memoria tindaridag q spartani fuere & Iasonis cōmites: quasi consanguineos eos benigne susceptos ciuitate donarūt: quin etiā uirgines ex nobilissimis lacedaemonū natas matrimonio iūxere. Hi postea cū magnas opes adepti essēt ad eam isaniā uenere: ut tempu. occupare uellēt: quod

Ipsicratea quoque: De effuso amore ipsicrateae reginae uxoris mithridatis regis ponti dicit

q̄ mutato femineo cultu sprateq; matrōali decor cuius: auidā nimiū solēt ē mulieres uirile hitum sūpsit capillos ictit equos & arma tractauit ut in oī fortuna uirū seq posses: quē a Pō. supatū p solitudines & barbaras gētes fugientē mirā quadā animi & corporis fortitudine cōicata ē hac sibi disuadēti uiro dixisse fert: quos fors una cōiūxit his debet quores quocūq; cadant unū & cōepericulū una salus abobus ēē. Hic Mithridates pōti & pici-nia rex inclytus fuit: de quo Plinius lib. xxv. naturalis: sic tradit. Mithridates maximus sua aetate regū quē debellauit pōpeius oīum aē se genitorū diligētissimus uitae fuisse argumentis praterq̄ fama itelligitur uni ei excogitatū quotidie uenenu bibere praesūtis remediis: ut cōsuetudine ipsa īnoxii fieret: de cuius memoria paulo infra sic inquit: illū solū mortaliū Mithridatem. xxii. linguis locutū certū est. Nec subiectis gentibus ullum hominem perinterpretem ap-

Mithridates

Plinius

Miniae

cū spartani sensissent eos icarcerē cōieterūt: & capite dānarūt: uxores eorū mutata sorte illos a morte vindicarūt: simulātes enim se uelle pituros uiros extremū alloqui carcerē igresse uestes cū uiris mutarūt: quo habitu illi tecti incolumes aufugere. Cōcepta īsula ibi enim argonauite benigne excepti fuere ab hisiphile regina lemnos. Taygetorū mōtiū. Mōtes sūt laconiae inter lacedaemona & ma repositi: & declinatur: taygerus ti. Lucanus gelidū iculta iuuētus taygeti. Virgilius uero taygetā dixit. li. georgicorū. ii. uirginibus bacchata laceris taygeta. Sed li. iii. taygetus declinauit. Vt taygetiq; ca nes domitrixque epidaurus

equorū. Respectu tindarida rum. scastoris & pollutis: qui iouis & ledæ filii fuerūt. Leda uero tindari uxor quæ cū ioue subtrigni forma concubuit: & geminā peperit oua: ex quo rū altero nati sūt pollux & castor ex altero helena & cliete: strā: ergo tindarus hō: fuit n̄ uerius: sed putati unus pater. Destinatu syderibus: qā pol lux & dicūtur iter sydera fuisse relati. Par fratrū: qā gemini fuerūt eodē partu nati. Legibus cōmodis. Quia fuerunt ciuitate donati. Publicæ custodiæ: In carcere nam graci φιλῶν dicūt custodiam & carcerem nocturno tempore: mos erat lacedemoniorū nocturno tempore de nocētibz sumere suppliciu. Illustris sanguinis. Quia nate ex nobilissimis lacedemonum erant.

Contemplemur nunc amicitia: Nō discedit a cōsuetudine sua Valerius ut ad capitulū transiturus

ductos inde legibus commodisq; suis imiscuit: sed hoc tantū beneficium in iniuriā benemeritæ urbis regnū affectātes uertit. Igitur publicæ custodie inclusi capitali seruabātur supplicio: qd cū uetere istituto lacedaemoniorū nocturno tpe passuri eēt: cōiuges eorū illustres ibi sanguinis: uelut allocuturū perituros uiros impetrato a custodibus aditu carcerē intrauerūt cōmutataq; ueste p simulationē doloris uelatis capiubz eos abire passæ sunt. Hoc loco quid aliud adiecerim quam dignas fuisse quibus Minia nuberent?

De amicitia Capitulum. VII.

Contemplemur nūc amicitia uiculu potēs & praua lidū: neq; ulla ex pte sanguinis uiribus inferius hoc ē: certius & exploratius: qā illud nascēdi sors fortuitū opus hoc unius cuiusq; solido iudicio icohata uolūtas cōtrahit. Itaq; celerius sine reprehēsiōe propinquū auersere quam amicū: qā altera direptiōi utiq; iniquitatis: altera utiq; leuitatis crimini subiecta ē. Cū. n. deserta sit futura uita hōi nullius amicitia cōta præsidiō: tā necessariū subsidiū temere assumi non debet: semel at apprahēsū recte sperni nō cōuenit. Sincera uero fidei amici præcipuæ ī aduersis rebus cognoscūt: ī quibus

Cicero

præfationē præmittat: in qua rē de qua dicturus sit cōmendat. Hoc prohemio laudat amicitiam: quā sanguinis necessitudini præstare dicit: qd & Cicero in libro de amicitia sentit: & isocrates affirmat. Sūt autē q dubitēt ī numero uirtutū ponēda ne sit amicitia qā dicūt uirtutes de genere bonæ esse: quæ propter se expetuntur: amicitia uero non propter se sed propter aliud expeti ualēt pp utilitatē: nā oēs uolūt amicos habere diuites & potētes unde utilitatē cōsequi possint: nō igit ī numero uirtutū dicūt eē ponēdam. Sed alii q uim amicitia & proprietatē altius itūēt: & de uera amicitia sentiūt: dicūt omnino inter uirtutes esse cōnumerādā qā nō pp aliud sed se appetatur uera amicitia: fructūq; amicitie uolunt ipsam amicitia eē: qd etiā Cicero li. de amicitia & de natura deorū scit dicit enim. Carū est ipsū amoris uerbū ex quo amicitia nomen ductū ē: quā si ad fructū nostrū referamus nō ad eorū cōmoda quos diligimus: nō erit ista amicitia: sed mercatura quā dā suarum utilitatum: deinde subiūgit: prata & arua & pecudū greges isto modo diligunt: q fructus ex his capiuntur hōiū charitas & amicitia gratuita est: quāto igit magis deorū: q nulla re egētes inter se diligunt & hōibus cōsulūt. Quod uero ppingtati præstet: hoc modo: probat Cicero q ex ppingtate beniuolētia tolli potest ex amicitia nō pōt: sublata enim beniuolētia amicitia nō tollit propinquitatis remanet: ergo illud in quo necessario beniuolētia permanet antepōndū ē ei a quo beniuolētia remoueri potest atq; amicitia: eiusmodi est: ē autem amicitia ut a Cicerone diffinitur: diuitiarum humanarumq; rerum cum beniuolentia & charitate consensio. Salustius uero: idem uelle & idem nolle ueram esse dixit amicitiam. Vinculum: Coniunctiōem. Inferius: Immo ut dicimus: antepōndendum ut sit liptote. Fortuitum opus: Ita quoq; socrates sentit: qui īdiligendis amicis: ἡ ποσειδωνος ἢ τῆς ἀναστικῆς κρείττω esse censet. i. electionem necessitate meliorem. Itaq; eē leuius: Minus enim reprehensionis habet qui respuit propinquum q̄ amicū. Auersere: Pro auerseris contemnis quasi intueri nolis. Altera: scilicet propinquitas quæ non sine iniquitate pficiscitur. Cincta: Instructa & quasi munita. Sincera fidei: Pura & nō simulata. In rebus aduersis: Reuera ita ē. Nullū enī ueræ amicitia testimōiū certius & maius eē potest q in aduersis rebus: semp amicis ad eē nā ut inq; Cicero sicut hyrūdines estimo tpe psto adsūt supueniēte frigore pulsæ recedūt: ita falsi amici sereno tpe uitæ præsto sūt & iuuāt simul atq; hiemē fortunæ uiderint deuolūt oēs ac deserūt.

Quicquid praestatur: Nihil est quod a te sperare non possit cui fueris etiam in aduersis opitulatus. Accedit: Adiungitur. Praesidii ut succurrant: Solacii: Ut recreent et consulentur. Infracta fortuna: pro ual de fracta fortuna: nam iauget hoc loco. Virg. Turnus ut infractos aduerso Marte Latinos Nemo de sardanapali familiaribus: Incipit exemplo probare quod praefatione dixit. Sardanapalus res ultimus assirorum: fuit muliere corruptior: ad quem uidendum: quod nemini concedebatur: cum praefectus eius arbaetus nomine: quem medis praeposuerat: magna ambitione ut intronit

Sardanapalus

teretur egre obtinisset: inuenit eum inter scortorum greges purpuras colo filanem: & muliebri habitu cum mollitie corporis: & oculorum lasciuia omnes foeminas antecede tem pensa & inter uirgines partientem: quibus uisis indignatus: tali foeminae tantos uiros esse subiectos: tractantque: lanae ferum & arma habentes parere progressus ad socios: quid uiderit refert: negat se ei parere posse: qui se foeminam malit esse quum: fit igitur coniuratio bellum Sardanapalo inferitur: quo ille audito: non uir regnum desensurus: sed metu mortis mulieres solent. Primo latebras circumspectit mox deinde cum paucis & in compositis in bellum progreditur. Victus in regiam se recepit: ubi extructa incensaque pirae & se & diuitias suas praecipitauit in ignem: hoc solum intatus uirum: Sed antequam moreretur iussit: teste Cicero rone libro quinto tusculanarum: uerba haec bustui suo inscripsi: haec habui quae celis

Cicero

Cicero

De Graccho danato & C. Blofio

Nimicus patriae fuisse gracchus existimatus est: nec imeri to: quia potentia sua saluti eius praetulerat: q costantus tamen fidelis amicum et in hoc tam prauo proposito

quaeq; efaturata libido hausit. Alia iacent multa & praeciosa relictia. Scribitur autem simplici. L. & habet: accentum in penultima: quae sane producit. Iuuenalis in satyra omnibus in terris: & ueneret & canis & plumis Sardanapali. Strabo libro. xiiii. Est Anchialae inquit paulo supra mare sita. Sardanapali opus ut aristobolus scribit: Vbi Sardanapali monumentum est. Et lapidea statua: quae de extra manus digitos comitit & quasi complodit: quidam dicunt ibi epigramma esse assyriis litteris insculptum: huiusmodi Sardanapalus anacru daraxis filius Anchialem & tarsum una die condidit. Ede Bibe Lude: & cum te mortalem noris praesentibus exple deliciis animum: post mortem nulla uoluptas: namque ego sum pulvis qui nuper tanta tenebas: haec habeo: quae edi quaeque exaurata libido hausit. At illa manent multa & praeciosa relictia hoc sapiens uitae mortalibus est documentum. Chocrilus horum meminit. Orestes pylade. Pylades & orestes inter admodum pauca uero rum amicorum paria connumerantur: qui ut apacuio introducuntur cum in tauricam regionem uenissent deponendi furoris gratia: quo post caelam matrem uexabatur orestes: & a rege comprehensi essent quod simulachrum palladis inde auferre uoluissent. Id quae culpa orestis foret: qui cum esigopia sorore conuenerat de furto capitis eum damnauerat: tanto se inuicem amore tenebantur: ut cum rex uellet orestem interficere: nec sciret uter eorum esset. Pylades se orestem esse asseuerabat: ut pro oreste interficeretur: nec minus orestes se profirebatur ut erat: de his ergo nulla atas confiscent. Tullius in Ielio: cum ignorante rege uter esset orestes pylades se orestem esse diceret: ut pro illo necaretur orestes autem ita ut erat orestem se esse perseveraret: stantes plaudebant in re si fia. Orestes Pylade penae amico quam agamennon patre notior est: cum quo nutritus perpetuo uixit: & illum pylades in furem uersum ut inquit Virgilius & furiis agitur Orestes: diu furare non est passus: sed cum ad tauricam regionem deduxit. Vnde ouidius libro secundo de ponto. Af

Orestes Pylades

Orestes

fuit insano inuenis phocens orestis: Martialis: te fingere nephas pylade odisset orestes. Nimicus patriae fuisse gracchus existimatus est: Sepius dictum est duos gracchos Tiborium & Caium fratres ob grauissimas seditiones: quas in populo suis legibus excitabant. Hostes a senatu fuisse iudicatos & utrumque enobilitate caesos: alter a Nasicum alterum ab opimio horum uero socios & consiliorum participes pari ratione senatus dannauit: & in eos more maiorum animaduertendum censuit. Cataq; Blofius: q. T. Gracchum

Blofius

secutus fuerat die dicta cum i senatum ad Lelium cuius hospes erat: pro se deprecatum uenisset: hanc ut sibi ignosceret causam afferebant: q. tanti gracchum fecisset ut quicquid ille uellet sibi faciendum esse putaret. Cui Lelius dic inquit. Si gracchus te in capitolium faces ferre uoluisset: nunquid fecisset: tum ille nunq. id quidem uoluisset gracchus: sed si uoluisset paruisset: quæ uox licet amicitia uim maximam habere uideatur: amentis tamen potius q. amantis fuisse iudicatur: cum in ipso salu- tis discrimine tam nefari facinus profiteretur se fuisse facturum: & hercle ita fecit: atq. & plusq. di-

xit: non enim ille paruuit tybe- rii gracchi: sed præfuit: nec se comitem illius furoris sed du- cem præbuit: quo tandem ce- so Blossius ad aristonicum re- gem confugit: profligatis dei- de rebus aristonici: mortem si- bi consciiuit: unde Cicero. Ita- q. hac amentia quæstione no- ua perterritus in asiam prufu- git: & ad hostes se cõtulit: ubi poenas reipublicæ graues iu- stasq. persoluit. Blossium cu- manum: a cumis ciuitate cana- pania iuxta baias dicimus cu- manus na. num: & cumeus. a- um. Virgi. Vltima cumei. ue- nit iam carminis ætas. A como uero galliæ cisalpinæ ciuitate dicimus comensis & comense. Opere præciũ: utile pulchrũ & delectabile: sed opere præci- um dicitur utile: quia laboris præcium est ipsa utilitas.

More maiorum: quia maio- res non solum principes alicu- ius coniurationis dānarāt: sed eorum quoq. socios pari pana- puniēdos eē cēsuerunt. Faces subdere: subiicere faces ut ca- pitoliũ icēderes. Satis imo ni- miũ: Blossius hoc uno rñso sa- tis & plusq. satis amicitia testa- tus erat: cū illius mores defen- deret q. fuerāt ab uniuerso sēa- tu dānati. Cōpressus constri- ctus coactus: q. Lelius pseue- rāt i interrogatōe illum urge- bat. Annuisset: fecissem inq. si modo capite uel oculis innu- issem: nedũ uerbo sperasset.

In eadem domo eę robusta. Ma- gnũ fuit Blossii cōstantis amici- tiæ testimoniũ: qđ uero seq. lō-

ge maius & utrumq. in domo gracchorum factũ ē: nā pōpo- nius & leclorius tanta fide & cōstātia sunt. C. Gracchi amicitiam pro secuti: ut pro illius protegēda salute mortē ultro oppetere n̄ dubitauerint: nā post latas leges q̄s supra memorauimus: cū turbulē- tissimas i urbe seditiones excitasset. Tādē senatui grauē & i tollerabilē. L. Opimius cōsul: cū arma- ta māu rāq. hostē isecutus ē: hūc iḡr fugiētē pōponius & leclorius suis corporibz p̄gere conati sūt: nam alter portam trigeminam occupauit: & persequentium impetum solus tam diu sustinuit do- nec telis uel diq. petitus & uulneribus confossus expiraret. Alter pontem solicium suis armis corpo- re interclusum donec gracchus pertransiret: non prius deseruit q. multitudine obrutus conuerso i- se gladio agili saltu se dedit in tiberim. Trigemina porta aliquādiu acerrima: Dicta p. quā trige-

C. Blossium cum anum habuerit: opere præcium est cognoscere hostis iudicatus: ultimo supplicio affectus: sepulturae honore spoliatus: beniuolentia tamen eius non caruit. Nam cum sena- tus rutilio & lenati consulibus mandasset ut in eos qui cū grac- cho consenserant: more maiorum animaduertent: & ad Le- lium cuius consilio præcipue consules utebantur: pro se Blossi- us deprecatum uenisset: familiaritatisq. excusatione uteretur: atq. is dixisset. Quid si te gracchus templo iouis optimi maxi- mi faces subdere iussisset: obsecuturus ne uoluntati ipsius: pro- pter istam quam iactas familiaritatem fuisti. Nunq. istud ingt- gracchus imperasset: satis: immo etiam nimium: totius namq. senatus consensu damnatos mores defendere ausus est. Ver- rum quod sequitur multo audacius: multoque periculosius: compressus enim perseveranti interrogatione Lelii in eodem cōstantiæ gradu stetit: sequæ etiam hoc si modo gracchus an- nuisset facturum respondit. Quis illum scelus putasset fuisse si tacuisset: Quis etiam non sapientem: si pro necessita- te temporis locutus fuisset? At Blossius nec silentio honesto: nec prudenti sermone salutem suam ne qua ex parte infœli- cis amicitia memoriam defereret: tueri uoluit.

De C. Graccho & pomponio & leclorio amicis.

In eadem domo eę robusta constantis amicitia exempla oboriuntur: prostratis enim iam & per- ditis. C. gracchi consiliis rebusq. quum tota eius conspiratio lata quæretur: desertum omni auxi- lio: duo tantum amici Pomponius & leclorius ab iſectis & uni- dicue ruentibus telis oppositu corporum suorum protexerūt: quorum pomponius quo is facilius euaderet concitatum se- quentium agmen in porta trigemina aliquamdiu acerrima pu- gna inhibuit: nec uiuus pelli potuit: sed multis confectus uul- neribus transitum super cadauer suum eis credo etiam post fa- ta inuitus dedit. Leclorius autem in pōte sublicio stetit: & cum

L. Opimi-
us

Trigemi-
na porta

salute mortē ultro oppetere n̄ dubitauerint: nā post latas leges q̄s supra memorauimus: cū turbulē- tissimas i urbe seditiones excitasset. Tādē senatui grauē & i tollerabilē. L. Opimius cōsul: cū arma- ta māu rāq. hostē isecutus ē: hūc iḡr fugiētē pōponius & leclorius suis corporibz p̄gere conati sūt: nam alter portam trigeminam occupauit: & persequentium impetum solus tam diu sustinuit do- nec telis uel diq. petitus & uulneribus confossus expiraret. Alter pontem solicium suis armis corpo- re interclusum donec gracchus pertransiret: non prius deseruit q. multitudine obrutus conuerso i- se gladio agili saltu se dedit in tiberim. Trigemina porta aliquādiu acerrima: Dicta p. quā trige- mini fratres Oratii exierūt cōtra curiarios de summa iperii certaturi: ut iter iperatores cōuenerat.

donec gracchus transfret ardore spiritus sui sepsit: ac ut iam multitudinis obrutus conuerso in se gladio celeri saltu profudum tyberis petiit: quod in eo ponte caritatem toti patriae. Horatius coeles exhibuerat: unius amicitiae adiecta uoluntaria morte praestitit: quod bonos gracchi si aut patris aut materni aui secta uita ingredi uoluissent habere milites potuerant. Quo enim impetu? qua perseverantia animi Blossius & Pomponius & lestorius trophea: aut triumphos eorum adiunxerant: furiosi conatus tam strenui comites sinistris quidem auspiciis amicitiae conditionem secuti: sed quo miseriora hoc certiora fideliter culte nobilitatis exempla.

De Lucio Rhegino.

Lucius autem Rheginus si ad debitam publico ministerio sinceritate exigatur posteritatis conuicio lacerandus: si amicitiae fido pignore aestimetur in optimo laudabilis conscientiae portu relinquendus est. Tribunus enim plebis Cepionem in carcerem coniectum: quod illius culpa exercitus noster a cimbris & theutonibus uidebatur deletus: ueteris arctaeque amicitiae memor publicam custodia liberauit: nec eatenus amicum egisse contentus: etiam fugae eius comes accessit.

Eclamatio ad amicitiam.

Roh magnum & inexuperabile tuum nomen amicitia: cum ex altera parte respu. manum iniiceret ex altera tua illum dextra traheret: & illa ut sacro sanctus esse uellet exigeret. Tu exilium indiceres: adeo blando uteris imperio: quod is supplicium honori praetulit: admirabile est opus tuum. Sed quod sequitur aliquanto laudabilius. Recosce enim quousque uoluntarii constantem erga amicum suum caritatem: sine ulla reipublicae iniuria euexeris: qui ortus equestris loco: quum Marcum Lucillum familiariter coluisset: eumque M. Antonius quod bruti & cassii partes secutus fuerat interemisset: in magna fugiendi licentia exanimi amico adhesit: hucusque in lachrymas & gemitus profusus: ut nimia pietate causam sibi mortem arcesseret: nam propter praecipuam & perseverantem lamentationem ad antonium pertractus est: cuius postquam conspectu stetit. Iube me inquit imperator protinus ad Luculli corpus ductum occidi: neque enim absque illo superesse debeo quum ei incolis militiae auctor extiteri. Quid hac fidelius beniuolentia? morte amici hostis odio leuauit: uitam suam consilii crimine astrisit: quod illum miseriorem redderet se fecit inuisiorem: nec difficles antonii aures huius ductusque: quo uoluerat: Luculli dextram auide osculatus caput quod abscisum iacebat sublatum pectori suo applicauit ac deinde demissa ceruice uictoris gladio praebuit.

Horatius coeles: quod porfene regis exercitum radium solus sustinuit in ponte: donec a tergo fractus pons conclususque hostibus aditus fuit: ut in ca. de fortitudine diximus quod igitur charitate in eo potest Coeles patriae praestitit: eam lectoris scelerato amico dedit. Materni aui. Scipionis superioris

Vetus at. Cn. Marius & Qu. Seruilius Cepio pro consules aduersus gallos: cymbros Senones & Teutones missi proelio uicti & binis castris exuti sunt: militum milia lxxx. caesa secundum auctionem cepionis: cuius temeritate clades accepta fuerat donati: & corpora publica sunt. Hic autem Fabio successerat quod rebus in Hispania prospera gestis labem imminuerat pace cum Viriaco fugit uoce duce equos conditionibus scilicet quod de inde Viriacus a perditoribus huius seruili cepionis consilio interfectus est: & ab exercitu suo multum deploratus: ac nobiliter sepultus: uir duxque magnus & per tres & uiginti annos quibus cum romanis bella tractauit: frequenter superior huius igitur cepionem in uicula coniectum. L. Rheginus uero amoris impulsus custodia liberauit: & fugae illi se comitem dedit.

Roh magnus: Ad amicitiam Apostrophat tam ad coeleste numen: cuius potentia nimia esse dicitur: ut cogere possit et homines per se fideliter colenda: ea facile continere quod prius putat: opes: dignitates: honores: potentia: salutem deique ipsam. Admirabile opus tuum. O amicitia: quod a Lucio Rhegino fecim est fuit admirabile: sed quod Volunius fecit multo admirabilius: hic tam effusus charitatis henis Marcum Lucillum complexus est: ut bello civili quod iter actum & Caesaris interfectores gestum est: cum M. Lucillius quod uoluntarii consilio Bruti & Cassii secutus fuerat: ob Antonio post peritura exercitum fuisset in terrepus: & idem Volunius: qui cum illo erat e manibus hostium facile posset euadere: maluit cum amico pro libertate perire: quod sine amico desperata libertate superesse.

Horatius Coeles

Volunius

Oquar gracia. Ostendit romanorū de quibus dixit amicitias fuisse ueras. Quae autē de pirithoo theseoque traduntur a loquacibus grecis ficta fabulosaque fuisse. Cōmixtū cruorē amicorū. Probat rationibus romanorū amicitias nō fictas nec simulatas: quippe qui nō dubitarūt p̄ suo quisque amico uitam effundere. Ergo amicos: ut Blossi Pomponii. Lectorii & Volumini.

Vicius quoque petronius: hoc fuit civili bello quod a Cinna & mario post eorū exiliū factū est: nam cum Placentia urbē expugnassent: cui praepositus Elius ab Octauio cōsule fuerat: ne i po

testatem hostiū ille ueniret: Petroniū amicū suū orauit: ut sibi mortē inferret: priusq̄ in seruitutē deueniret. Ille primo Elium ab ea sententia reuocare & ad uitā hortari conatus est: quod ubi uidit efficerē nō posse amicū iterem: seq̄ illi comitē dedit: ne illi a quo multa uirtutis insignia acciperat superstes esset. Ad auxiliū dextra petronii cōfugit ut petronius eius amicus ipm interimeret: ut nō ab hostibus

occideretur. Vngendus ē Petronio.

Nō miora uera bēuolētia & charitatis idicia Terētius Brutus: q̄ petronius celiō praestitisse uidet: nā Terētius quātū i se fuit brutū a morte uenidicauit: quāq̄ id fortuna noluerit: deuietis enī bruti casusq̄ p̄tribusq̄ decius brutus secutus fuerat: missi sūt q̄ brutū tenebris ad eadem extracluri: qd ubi fessit Terētius: q̄ Brutū comitabatur a morte liberaret: se morti libēter exposuit: interfectoribz occurrēs seq̄ brutū eō affirmās: sed cognita eius uoce icolumē dimiserūt: & brutū ad necē extra-xerūt: & cuius morte dicemus i cap. de cupiditate uirae li. ix.

Nō irritō euentu: licet n̄ euenit qd ille i cepat: n̄ euentu: s; illius factū et uolūtate existimādā eē duco. Furaria morte surripe. Suffragāte: nā tenebre opitulabantur mendacio eius.

Bhoc: in hoc ultio domesticorū exēplo charitatē & amicitia Lelii cū scipione: & Agrippe cū augusto scē fideliterq̄ cultā multis laudibus extollit: dicē at n̄ eē d amicitia q̄ i tristibus rebus cognita fuerit ulterius dicēdū: sed ad iocūdiorē stilū reuocādū: ut eā quoque amicitia cōmemoremus: q̄ i felicitatis domicilio collocata: iocundos sensit amicorū effectus: qualis fuit Scipiois & Lelii agusti & agrippae: nā Lelii ita scipionē colluise & a scipione cultus ipse fert:

Scipio
Lelius
Augustus
Agrippa

De Theseo & Pirithoo.

Oquatur gracia nephadis thesea pirithoi amoribus subscribētē ditis se patris regnis cōmisisse nā uani est illud narrare: stulti credere: mixtum cruorē amicorū & uulneribus innexa uulnera morteque morti iherētē uidere. Hae sunt uera romana amicitia idicia: illa genus ad fingēdū parate monstro similia mendacia.

De Lucio petronio.

Vicius quoque petronius huiusce laudis cōsortio nē merito uēdicat: patienim iclyte amicitia ausu par gloriae portio asserenda ē: admodū humili loco natus ad equestre ordinē & splendida militaria stipēdia Publii celi beneficio puenerat: cui gratū animū: q̄ in materia lata exhibere nō cōtingerat: ea quā iniqua fortuna esse uoluit cū multa fide praestitit. erat ab octauio cōsule placetia praepositus Celiū Cinano qua exercitu capta: & senior iā & graui ualitudine affectus: ne in potestate hostiū ueniret ad auxiliū: dextra petronii cōfugit: quem is ab incepto consilio frustra conatus abstrahere in iisdē perseuerātem praecibus interemit: cadiq̄ eius suam iunxit: ne eo iacente per quem oīa dignitatis incrementa assecutus fuerat: superesset. Ita alterius fato uerecundia: alterius pietas causam praebuit.

De Seruio Terentio.

Vngendus ē petronio Seruius Terentius: q̄ si cut cupierat pro amico suo pire non cōigit. Incepto nāq̄ egregio opere non irritō euentu estimari debet: quia quantū in illo fuit & ipse extinguitus est: & D. brutus periculū euasit mortis: qui fugies a mutina: ut ad se interficiēdū ab atonio missos aq̄tes aduēisse cognouit. quodā i loco iuxta poenā debitū spiritu tenebris furari conabatur: eoq̄ iā scā irruptione. Terētius fideli mēdacio obscuritate ipsa suffragāte brutū se eē simulauit: & corpus suū trucidādū equitibus obiecit. Verū cognitus a furio cui brutiana ultionis officii mādātū fuerat nece sua amici supplicii discutere

nō potuit. Sic iuitus fortuna cogēte uixit.

De Decimo Lelio & M. Agrippa.

Bhoc horrido & tristi pertinacis amicitia ad latū & serenū uultū trāseamus. atq̄ inde eam uocatā: ubi oīa lachrymis: gemitu: cadibus fuerant referta: in eo

ut iter uerorum amicorum paria connumerari merito possint: quod idem augustinus enenisse dicit Valerius: quippe iter quos summa fuerit omnium regum & uoluntatum consensio: nam & agrippa sororem augusti in matrimonium duxit: & in administratione regni par illi fuisse propemodum creditur: unde Virgilius. Remo cum fratre quirinus iura dabunt: nam teste Seruio de augustinus & agrippa ibi intelligitur: & in bello quod contra Cleopatram & M. Antonium gestum est: augustinus dextrum: agrippa sinistrum cornu retinentes paribus auspiciis uictoriam peperit: unum Vir. Parta alia uentis & diis agrippa secundis. Pertinacis: quam iter se homines

non modo perseuerantes: sed et pertinaciter ad mortem usque seruauerint. Dignior: Digna quidem est amicitia: quae in laetis & secundis rebus potius uersetur quam in tristi commemoratione infortunii.

Umbris sanctorum: propter augustum quem inter deos retulere romani. Imperatores autem in capitolio sedes habuerunt: quia colebatur per diis. Scipio uero capitolium quotidie luce orta petebat & cum ioue colloquium habere credebatur. Vestros. non constant animos: cum intelligit inquit posteris: quae uos amicitiae iura seruaueritis: eiusdem firmissima uicula libentius sanctiusque colere non dubitant. Taciturnitate in celadis archanis. Excubatione: uigilantia: quia per ornando colendoque amico assidue uigilabant. Heret animus: non possunt inquit ualerius a romanis exemplis discedere. Si splendor & fides romana aliis beneficiis non iudicet me hortari ne exterorum charitatem & amicitiam silentio praetermittam.

d Amo & pythias: horum amicitia sic ab omnibus celebratur ut principatum iter omnia amicorum paria obtinere uideatur: nam cum alterum eorum dionysius Syracusanus interficeret uellet: suspitione uidelicet perditionis alter se mortis uadem praestare non dubitauit. Tantis dum a componendis rebus suis domum profectus reuertetur: fuit autem dionysius tyranno nihil usque fidum: de quo Cicero rufcula. Quamtope uero amicitias desiderauerit quam infidelitatem eximescebat declarauit in

Cicero

quo dignior est: felicitatis domicilio collocemus: gratia honorabundantissimisque opibus fulgere: orire igitur ab illa quae sanctorum umbris dicata esse creditur sede: hinc decimus Lelii: illinc Menenii agrippae: alterum uirorum: alterum deorum maximum amicum & certam mentem & secundis ominibus sortiti: totumque beatam turbae gregem: quae uestro ductu ueneranda sincerae fidei stipendia: laudibus & premiis onustus peregit in lucem uobiscum protrahite: uestros enim constantes animos: uestra strenua ministeria: uestra iex pugnabilem taciturnitatem: proque dignitate & salute amicorum prope tua excubatione testatorem: beniuolentiam: & rursus harum rerum uberimos fructus posteriori uetustas in excolendo fure amicitiae: quam libentius quam et religiosius erat operata. Haret animus in domesticis: sed aliena quoque benefacta referre romanae urbis cadaver hortatur.

Externa.

Damon & Pythias pythagoricae prudentiae sacris initiati: tam fideles inter se amicitiam iunxerunt: ut quam alterum ex his Dionysius Syracusanus interficere uellet: atque is tempus ab eo quo priusquam periret: domum profectus res suas ordinaret: impetrauisset: alter uadem se pro reditu eius tyranno dare non dubitauit. Solutus erat periculo mortis: quia non gladio ceruices subiectas huerat: eademque caput suum subiecerat: cui securo uiuere licebat. Igitur omnes & in primis Dionysius: noue atque ancipitis rei exitum speculabantur: appropinquante deinde defuncti die: nec illo redeunte: unusquisque stultitiam tam temerarium sponsorem dabant: ut is nihil se de amici constantia metuere praedicabat: eodem autem momento & hora a dionysio constituta quae acceperat superuenit: admiratus amborum animam tyrannus supplicium fidei remisit. Insuper quae eos rogauit ut se in societate amicitiae tertium sodalicium gradum ultima cultorum beniuolentia recipient

pythagoreis illis duobus: quorum cum alterum uadem mortis accepisset: alter ut uadem suam liberaret praesto fuisset ad horam mortis destinata: utinam inquit tertius uobis amicus ascriberetur. Idem li. de officiis. Damonem inquit & pythiam pythagoreos fecerunt hoc animo iter se fuisse: ut cum eorum alteri dionysius tyrannus diem necis destinasset: & is qui morti addictus esset paucos sibi dies comedendo suorum causa postulasset: uas sanctum est alter eius sistendi: ut si ille non reuertisset: moriendum esset ipsi: qui cum ad diem se recepisset: admiratus eorum fidei tyrannus petiuit: ut se tertium ad amicitiam ascriberetur. Initiati: dedicati. non erant preceptis pythagorae Samii. Vadem: sponsorem. Supplicium: quia tam fideles animam uitam donauit. Insuper: propter quod supplicium remisit. De his quoque lactantius firmianus li. v. diuinae institutionis est: quod ergo inquit illi familiares pythagorei laudantur a nobis quorum alter se tyranno uadem mortis per altero dedit alter ad praestitutum tempus cum iam sponsor eius duceret praesentia sui fecit: cumque iterum suo liberauit: quorum uirtus in tanta gloria non haberetur: cum alter per animam alter pro fide mori uoluerit si stulti putarent: denique ob hanc ipsam uirtutem tyrannus his laus retulit utrumque seruando: & hominis crudelissimi natura mutata est qui et deprecatus esse dicitur ut se terrium in amicitiam reciperetur: non utique tam stultos sed tam bonos & sapientes uiros: itaque non uideo quare cum pro amicitia & fide mori summa gloria computetur non est pro innocentia perire homini sit gloriosum.

Lactantius

Hæ sane vires amicitia: Laudat vires amicitia: Valerius: quas diuinitati proprie similes esse dicit: quod ab his ea proueniant: quæ a diis immortalibus consueuerunt: multa. f. miranda ut mortem committere uitam non appetere crudelitatem lenire odium in beniuolentiam conuertere beneficium per penam reconpensare. Mortis contemptum: ut Lucius petronius & alij qui pro amicis mori non dubitarunt. Crudeli ut damon & phitias: qui crudelissimum tyrannum lanierunt. Panani beneficium pensare. Ut dionysius qui mortem remisit fidei danonis & phitias. Odium in amorem conuertere: ut idem dionysius qui quos morti destinauerat paulopost ore cepit ut se tertium in eorum amicitiam admitterent. Illis. scerimoniis. His. suiribus amicitia. Publica salus quia dii omnium salutem tuetur. Priuate quia amici se inuicem auxilio sustentant. Atque ut illarum ædes. Ostendit non minus uenerandas esse vires amicitia: quæ deos ipsos. nam dii sacra templa: amicitiarum vires fida hominum pectora quasi sancto spiritu referta domilia tenent: nam in diis hominum pectoribus consistit amicitia.

Alexander

QUod ita esse darii castris. Alexander Dario acie superato castris quoque potitus est in quibus multum auri cæterarumque opum inuentum. Inter capriuos castrorum: Mater & uxor eademque soror & filia: duæ Darii fuere: ad quas uisendas & hortandas cum uenisset comitatus ephestione sibi fidissimo & gratissimo comite. Mater darii humi prostrata ad illius adiectum caput erexit & ephestionem: habitu & regia forma præstantem per alexandro more persarum uenerabunda salutat: admonita deinde a circumstantibus quod esset errore decepta quod non alexandrum sed ephestionem salutasset: timens ne grauius alexandrum offenderet: suppliciter erroris ueniam & excusationis uerba querebat. Cui alexander ne timeas inquit mulier: nam alexandrum salutasti & ita significauit alexander ephestionem se alterum esse recreata refocillata: nam humi prostrata iacebat captiuitatem suam miseramque fortunam deplorans: sed ubi cognouit tantum regem ad se uisendam uenisse aliquantulum recreata est. Adulata ad pedes prouoluta: de adulatione persarum dicemus libro. vi. capitulo. iii. uti prius gratulemur indubium trahitur inquit utri gratius fuerit: an dicenti alexandro: an ephestioni ea uerba audienti. Speciosum pulchrum est. Tam darii quam accipienti: speciosius tamen est dare quam accipere beneficium: qui dat accipientem sibi reddit obnoxium.

Instar

QUod priuatim. Suam cum sexto pompeio laudat amicitiam: quam non inferiorem esse dicit amicitia ephestionis & alexandri. Clarissimi nobilitate genere rebus gestis. Instar ad similitudinem uel ut alij uolunt ad æquationem & mensuram nunquam recipit propositionem hoc nomen instar quemadmodum alexander dixit ephestione se alterum esse pari ratione dico pompeium me alterum esse. Ego uero grauissimo uiderer inquit grauius peccasse: & oī reprobatione dignus esse: si commemoratus aliorum amicitias sancte fideliterque cultis de mea cum pompeio nullam prorsus mentionem fecero. Ultro oblata quam rogatus sed sponte beneficia conferre nec petitione nec

He sane vires amicitia: mortis conceptum in generare: uitæ dulcedinem extinguere: crudelitatem mansuere facere: odiū in amorē conuertere: poenā beneficio persare potuerunt: quibus pene tantum uenerationis: quantum deorum immortalium cerimoniis debebat. Illis publica salus his priuata continetur: atque ut illarum ædes sacra domilia. harum fida hominum pectora. quasi quodam sancto spiritu referta templa sunt.

De alexandro.

QUod ita esse Rex alexander se sit darii castris: in quibus omnes necessarii eius erant potitus. ephestione gratissimo sibi latus suum tagente ad eos alloquendos uenit. cuius aduentu mater darii recreata humi prostratum caput erexit. Ephestioneque quæ ei & statura & forma præstabat: more persarum adulata tantum alexandrum salutauit: admonita deinde erroris per summam trepidationem excusationis uerba querebat: cui alexander nihil est inquit quod hoc nomine confundaris. Nam & hic alexander est: utri prius gratulemur? quod hoc dicere uoluit. an cui audire contigit? maxime enim animi rex est totum terrarum orbem aut uictorius aut ipse complexus tantis paucis uerbis se & ipsum cum comite suo paritum est. O donum iclyte uocis darii pariter atque accipienti speciosum.

De pompeio.

QUod priuatim quoque merito ueneror clarissimi ac disertissimi uiri promptissimam erga me beniuolentiam expertus: nec meruo ne parum conueniat mihi pompeium meum instar esse alexandri: quum illi ephestio suus alter fuerit alexander. Ego uero grauissimo crimini sum obnoxius constitutus & benignæ amicitia: exemplum: sine ulla eius mentione transgressus: cuius in animo uelut in parentum amatissimorum pectora latior uitæ meæ status uiguit tristior acquieuit a quo omnium in cremata commodorum ultro oblata cepi: per quem tutior ad-

unq̄ locū relinquebat. Itaq; paui iudiā quorū dā in suos iuidos & obrectatores iuehitur quoz; malignitas tanta erat ut eius icōmodis uehemēter letarent & præsertim q; extincto pompeio; amico ue-
 rissimo eē; orbatu illis at multa mala ipræcat ut etiā ipsi icōmodis affecti alienis malis nō isultent.
 Pauī faciaui & expleui. Verū nulla tā; sētēria generalis & huic loco acōmodata; nemo tā modeste
 fœlix ē q; iuidie morsus & malignitatis aculeo subterfugere possit. Quo secessu; quo receptaculo
 quo secreto abditioue loco; maliuolos uitabis; quibus isignibus calamitatis illos mitigare poteris; ne

aliorū calamitates suas putet
 eē fœlicitates. Insulis; Insi-
 gnibus misericordiæ & trās-
 tio sūpta a sacerdotibus; q; or-
 nanī insulis quo uenerabilio-
 res fiāt. Diuites aliorū iactu-
 ris. Ut quātū alii perdiderit
 tātū ipsi lucrētur. Locupletes
 calamitatibus; cū alios i cala-
 mitatibus positos uiderit tūc
 se fortunatos eē iudicent. Im-
 mortales funeribus. Aliorum
 morte se imortales fieri. Sed
 illi quatenus. Sed fortuna in-
 quit; quæ res hūanas p sua li-
 bidine uersat & uariat; & oīs i
 solentie est iustissima ultrix;
 quousq; patiet hos tamē arro-
 gatos calamitatus expertes se
 nimium extollere & aliorum
 calamitatibus insultare. In-
 sultēt insultare; ut uult Nonius
 Marcellus ē iuriōsus; aliquid
 differentie alii dicūt insultare
 eē p derisionem iuadere.

Contra
 Inuidos

uersus casus steti: qui studia mea ducti & auspiciis suis lucidio
 ra & alacriora reddidit. Itaq; paui iudiā quorundam optimi
 amici iactura uidelicet quia fructu torserā; nō quidē meo me-
 rito gratiā meā quātacūq; fuit cum iis; qui ea uti uoluerāt par-
 titus; uerum nulla tam modesta fœlicitas est; quæ malignitatis
 dētes uitare possit; & quo secessu quosdā fugeris; aut qbus in-
 fulis misericordiæ permulseris; nō cohibebis ne ut alienis ma-
 lis perinde ac bonis suis letentur ac gestiāt: diuites sunt aliorū
 iacturis; locupletes calamitatibus; imortales funeribus; sed illi
 quatenus alienis icōmodis suorum adhuc experies insultent.
 Optima uindex isolētiæ uarietas humanæ cōditiōis uiderit.

De liberalitate. Capitulum. VIII.

Nostrum opus pio egressu ad propriam rem pro-
 uectum in suum ordinem reuocetur: liberalitatis
 quæ commemorationi uacemus. Cuius duo sunt
 maxime probabiles fontes; uerum iudicium & ho-
 nestā beniuolentia; nam quum ab his oritur; tunc demum eius
 ratio constat; dono autem ipsi gratiam & magnitudo quidē
 sua; sed efficaciorē aliquanto oportunitas conciliat.

De Fabio Maximo.

De Liberalitate.
 Capitulum. VIII.
 Ostrū opus pio
 egressu. De libe-
 ralitate dicturus
 illā more suo bre

ui pfatione cōmēdat; ē at liberalitas uirtus iter duō extrema posita. s. p̄dgalitatē & auariciā; oīs. n. uirtus mediū ē duoz; extremoz; sed liberalitas mediū ē p̄dgalitatis & auariciæ; igit uirtus ē. In li-
 beralitate duō cōsiderāda sūt; primū ut fiat honeste ne aliis noceat dū aliis p̄desse uelimus; deinde
 cū rōne fiat ne plus elargiamur quā facultates nr̄e patiāt; i qua re tria cōsiderāda isūt; datū acceptū
 & dator; de dato dicimus liberalitatē eē uirtutē quæ res externas cōsiderat; respicit at maxime diui-
 tias; nā ita diffinire possumus; liberalitatē eē i usu pecuniarū pecunia uero dicit oē quod possidet;
 usus at duabus i rebus cōtinet. s. dando & accipiendo Vnū est actionis & alterū passiois; nā accipere
 magis ē passionis q̄ actionis; hoc ē seruādū ut demus quibus oportet & accipiamus a quibus oportet;
 sed ut ad personā cui datur deueniamus; quattuor cōsiderāda sūt; quo beneficiū nostrum dignius
 præsare possumus; primo si honesti hoīes sint & cū uirtute uiuant. Secūdo si nobis amici & beniuo-
 li. Tertio si p̄pinqui & necessarii. Quarto & ultimo si de nobis benemeriti fuerit; de dāte illud ani-
 maduertēdū; q; liberalis dator duo uicia i primis uitare debet sibi maxime cōtraria auaritiā ut di-
 xi & prodigalitātē; prodigalitas dupliciter cōsiderātur uno mō simpliciter & absolute cum dando
 aliquis superflue bona sua cōsumit nec quātū erogare possit cōsiderat; nam prodigus dicit q; porro
 adigar bona sua; & a porro & adigēdo prodigus deducitur. Aliud est quod i se habet aliquid libera-
 litatis admixtū; sed cū nō cum ratione & honeste; qā nō solū in dādo sed et i accipiendo sapissime
 peccat; auarus ut a quibus accipiat nō cōsideret dū nō suis rebus cōsulat; neq; respicit bene an male
 recte an p̄p̄erā id agar modo sua accumulet bona; & eiusmodi homines; qui indistribuendis bōis su-
 is nullā cōsiderationē adhibēt sape incidūt i id uiciū ut ab aliis surripiāt quæ aliis elargiri possint;
 & ideo Valerius bene dicit liberalitatis duo eē fūdamēta; rectū iudiciū; & honestā beniuolentiā ac
 si diceret iusticiā & honestatem; quæ in omni uirtute requirūtur; nam rectum & honestum funda-
 menta sunt uirtutis. Progreffu. Euagatione & digressu ad. Propriam rem. Quia de sua ipsius pri-
 uata amicitia dixit. Suū ordinē. Ut propositū nostrū seruemus illustrium uirorum exēpla narran-
 do. Verū iudiciū; Ut in eos liberales sumus qui de nobis benemeriti fuerint. Honestā beniuo-
 lentia ut demus honestis amicis. Oportunitas cōciliat; Beneficiū & si semp gratum sit multo tñ
 gratius cum fuerit maxime necessariū doni quidē magnitudo nos homini maxie cōciliat; sed mul-
 to magis t̄pis oportunitas ut demus cū necesse fuerit & liberales sumus necessitatis tempore.

Pecunia

Quintus
Fabius
maximus

Ccedit enī precio monumētū: Inclinationē ad gratiā. Quæ Fabius maximus. Probat oc-
casione plus i liberalitate ualere q̄ doni magnitudine: dicit enim. Qu. Fabiū maximum
apud posteros fuisse magis laudabilē q̄ necessitatis tempore captiuos subuenerit q̄ pe-
cuniā multā erogauerit: hoc aut̄ fuit tempore secūdi punici belli: quo cū Hannibale di-
ctator ipse cōuenerat ut fieret captiuog: pmutatio ea cōditiōe ut q̄ plures reciperet quā

redderet: pro unoquoq; dragmas quinquaginta & ducētas reprehenderet. hac spe fretus ut senatus
populusq; Romanus rē istam
pbarēt & de publico pecuniā
erogarēt. Sed cū ducētos & q̄
draginta plures recepiſſet Fa-
bius q̄ reddidiſſet. Senatus pa-
ctā pecuniā exoluere recusa-
uit: atq; insup Fabium accusa-
uit q̄ iutiliter & icōſulto ſena-
tu hoies: q̄ hostium præde ex
ignauia facti eſſent redimere
uoluiffet. Tūc Fabius & ciuiū
iuriā æquo animo tulit: & fi-
dē hosti ſeruādā eē duxit ca-
ptiuos quoq; ciues i tāta neces-
ſitate iuuādos: itaq; filium ro-
mā miſit q̄ uēditiō fūdo quem
ſolum in pupina uilla poſſide-
bat: promiſſam hoſti pecuniā
ad ſe in caſtra reportaret: quā
ille poſtmodū Hānibali ut cō-
uenerat fideliter enumerauit
captiuosq; redemit. Si ad cal-
culos reuocet. Si pecuniā iqt
quātitatē cōſiderare uoluerit:
mus pag: qd fuiſſe uidebitur:
ſed ſi exquiſite diligēterq; Fa-
bii domus atq; illius animi ma-
gnitudinē ſpectauerimus oēs
pfecto facultates ſuperāſſe ui-
debimus. Ad calculos: Ad ex-
quiſitam ſupputationem. Ad
dictis Aſtrictis circūſcriptis:
Prærogantis præbēdis. Se enī
patrimonii. Omnia uiri pro-
bitas maluit enim ſe inopem
dici & eſſe: quam patriam per-
fidia nominari. Supra uires:
Supra facultates & poſſibilita-
tē. Viribus ex ſacili uti: Ille utiē ui-
ribus ex ſacili: q̄ pro ui-
ribus & facultate præſtat aliquid.

Liuius

Taq; eiufdē tēporis. Probat id ita eē: cū certius liberalitatis indiciū eē aliquid: licet ex
guū ſupra uires erogare: quā ex ſacili ui-
ribus uti: hoc ē magnū aliqd p facultatibus ex
hibere nā mulier paula noīe. Buſa genere clara atq; diuitiis ad decē milia romanorum
ex canēſi clade ſupſtitū mœnibus tantū teſtisq; a canuſinis accepta: frumēto: ueſte: &
uiatico inuit p qua ei munificētia poſtea bello perfecto a ſenatu honores habiti: hac
igit mulier quīs multū pſtiterit: multo tamen minusq; Fabius præſtiſſe uidetur: co-
q; fabius ſupra uires fecerit: hac ex ſacili ui-
ribus uſa fuerit. Buſa nomine Liuius dicit paulā fuiſſe
noīatam: ſed genere Buſam hoc eſt carthaginēſem. In honorē patriæ: Ne patria pſida diceretur
unicū fundū uendēs ex paupere inops factus ē: nā paup dicitur cui nihil ſupeſt: tātū habet qd ad quo-
tidianū uictū & ad neceſſaria ſatis eſt. Inops uero qui nihil prorfus habet quaſi finem terre.

N Qu. quoq; Cōſidio. Liberalitatē. Qu. cōſidii ſaneratoris nobiliſſimi hoc loco ſubiūgit hic
i turbulētiffima illa reipublice tempeſtate qua Catilina patriā p dere nefaria cōiuratione ten-
tabat plurimā romanæ urbi & afflicte reipublice præſidii attuliſſe uidetur: nā cū propter ſe-
ceſſionem cultorum: qui ſpe magne prædæ ducti ad Catilinam confugerant: agri inculti atq; deſer-
ti nullum ciuibus fructum redderent: non paſſus eſt quemq; debitor ſuorum aliqua oratione nedum
ri: & ſi centies & quinquagies ſextertii ſummam mutuo dediſſet: uidebat enim locupletes nedum
pauperes ex ſuis prouentibus debitam pecuniam nullo pacto poſſe perſoluere: teſtatur etiam ſenol
le ſanguinem a ciuibus: Sed pecuniam exigere: hac ſua leuitate publicam perturbationem ſe dare
maxime uſus eſt & propterea leuatus illi maximas gratias egit. Cōſternata: Cōmota & perturbata.

Ccedit enim præcio rei inæſtimabile momentū
occaſionis quæ fabiū maximū tot ante ſecula ob
paruam pecuniæ ſummam erogata ad hoc uſq;
tempus laudabilem fecit. Captiuos enim ab hāni-
bale interpoſita pactiōe numerorū receperat. qui quum a ſe-
nato non præſtatētur: miſſo in urdem filio fundū quē unicū
poſſidebat uendidit: cuiusq; præcium hānibali protinus nume-
rauit. Si ad calculos reuocet paruū utpote ſeptē iugeribus: &
hoc in pupinia abditis redactū: ſi animo ærogantis omni pecu-
nia maius ſe enim patrimonii quā patriā fidei iopē eē maluit:
eo quidē maiore cū cōmendatiōe q̄ prouidendi certius iudici-
um eſt ſupra uires niti quā ui-
ribus ex ſacili uti: alter enim q̄ po-
teſt præſtat: alter etiā pluſq̄ pōt.

De Buſa.

Taq; eiufdē temporis ſamina buſa noīe regiōis
aut̄ apuliæ diuiſſima: merito quidē liberalitatis te-
ſtimoniū recepit: ſed excellentes opes ſuas fabia-
nus rei familiaris anguſtiis nō cōparauerit. Nā &
ſi circa decē milia ciuiū noſtrorū cānēſis prælii reliquias beni-
gniſſimæ inter canuſina mœnia alimētis ſuſtētauit: ſaluo tamē
ſtatu fortunarū ſuarū munificā ſe populo Ro. præſtitit: fabius
i honorē patriæ paupertatem inopia mutauit.

De Quinto Conſidio.

N Quinto quoq; cōſidio ſaluberrimi exēpli nec
ſine paruo ipſius fructu liberalitas annotata ē: qui
catilinæ furore ita cōſternata repu. ut ne a locu-

De sorte. De ea sūma quā ipse praeſtiterat & i ſcenus dederat: hoc ē de capitali ut vulgo dicūt. Quā-
tū in ipſo q̄rū ipſe efficiere potuit. Publicae cōfuſiōis. Perturbationis quae ad oēs ſpectat. Nā q̄ nunc
praeſtiterat negociatiōe. Etata noſtra q̄ lucrū quaſi cruētū domū reportat: & quorū mēs oīs ē in com-
parādis per ſas neſaq; diuitiis itelligere poterūt q̄ temere exultēt niſi ſaſtidio ſenatus decretū pro
cōſidii liberalitate factum legere recuſauerint. Negociatione: Lucro faciendo. Pecuniam cruē-
tam. Ex mediis prope uisceribus hominum extractam.

plebibus quidē debitae pecuniae propter tumultū praeciis poſſeſ-
ſionū diminutis ſolui creditoribus poſſet: quū ceteris atq; quin-
quagies ſextertii ſūmā i ſcenoſe haberet: neq; de ſorte quēquā
debitorū ſuorū: neq; de uſura appellari a ſuis paſſus ē quātūq;
in ipſo fuit amaritudinē publicae cōfuſiōis priuata trāquillita-
te mitigauit: oportuna mirificeq; teſtatur: ſc. numerorū ſuorū
nō ciuilis ſāguinis eē ſaneratorē. Nā q̄ nūc praecipue negocia-
tione delectantē: quū pecuniā cruētā domū retulerint: q̄ impro-
bādo gaudio exultent recognoſcēt: ſi diligēter ſenatus cōſul-
tū quo cōſidio grariae actae ſūt legere nō ſaſtidierint.

De Populo Romano.

Quē iam dudū meū populus Ro. uidet: quod cū
ſingulorū munificētiā cōſeſſet de ſua taceā: ad
ſūmā enim eius laudē pertinet: quē aium regibus
& urbibus & gentibus praſtiterit recognoſci: q̄a
oē praclarī facti decus crebra memoria i ſe ipſo reuiſcit. Aſi-
am bello captā attalo regi muneris loco poſſidēdam tribuit eo
excellſius & ſpecioſius urbis noſtrae futurū iperū credēs: ſi di-
tiſſimā atq; amoeniſſimā partē terrarū orbis i beneficio q̄ i fru-
ctu ſuo reponere maluiſſet: ipſa uictoria donū felicius: q̄a mul-
tū occupāſſe habere inuidiā potuit tantū tribuiſſe gloria care-
re non potuit.

De T. Quintio Flaminio.

Llius uero romanae liberalitatis coeleſtē ſpiritum
nulla litterae ſatis dignis laudibus proſequuntur
Philippo enim macædoniae rege ſuperato: quum

Veri iam dudū Populi
Merito iquit po- Romani
pulus ro. cōquae Liberali-
ri poſſet q̄ alio tas
tū liberalitatē
memoriae tra-

dā ſua uero ſilentio p̄mittam
cū id potiſſimū ad ſūmā eius
laudē pertinere uideat. Aſiā
bello captā: Mortuo eumene:
Aſiā bello captā populus Ro.
occupauit cū iure belli retine-
re poſſet eā in totā attalo eu-
menis filio dono dedit pura-
uit. n. imperiū clariſſe fore at-
q; p̄ſtātius: ſi puincia locuple-
tiſſimā potiſſe alteri dono da-
ret: q̄ in ſuos uſus cōuerteret.
Juſtinus aliter ſentit dicit lib.
xxxvi. regē Attalū ab eumene
nō patre: ſed patruo ſuo florē-
tiſſimū regnū accepiſſe: & ac-
ceptū multis amicorum cedi-
bus & cognatorū ſupplicis ſe-
daſſe: nūc matrē auū: nūc Be-
ronicem ſpōſā maleficiis earū
necatas cōſingētem: aliaq; faci-
nora multa patraſſe Strabo li.
xiii. dicit eumeni nō attalo in-
eorū ānologia ex eumene igit-
natus ē eumenes de patris no-
mine. Is pgamī ſucceſſionē ha-
buit: & iam loca circumcirca
tenebat: unde apud Sardis An-
throcum Seleuci filium ſupe-
rauit cum eo ingreſſus: obſit
autem cum. xx. & ii. imperaſ-
ſet Attalus ex attalo & antio.

Attalus

thide achei filia natus ſucceſſit iperio & primo rex eſt nuncupatus hic galatas praelio maximo ſupe-
rauit: & romanorū amicus fuit: & cum eis aduerſus philippū pugnauit i claſſe rhodiorū: obiit iā ſe-
nior cū ānis. xl. & tribus regnaſſet: filios quatuor reliquit eumenē Attalū Philetrū & Atheneū: equi-
bus ueriores priuatū ſtatū: duxerūt eumenes natu grandior regnauit hic cum romanis aduerſus An-
tiochū magnū & aduerſum berſē bellū geſſit: a romanis totā eā regionē accepit quae ſub Antiocho
circa taurū erat Aſiam. ſ. minorem. Ipſa uictoria domū foelicius. Plus glorie dicit eueniſſe populo
ro. ex hac liberalitate donoq; prouincie. Quod & ex uictoria parte tantā enim prouinciā i poteſtatē
redigere glorioſum quidē fuit: ſed poſſidēti inuidiā contraxiſſet: tam ſpecioſū munus dediſſe per
emne gloriā populo ro. cōparauit. Inuidiā potuit: Solēt hoies multa poſſidētibz iuidere. Lilius ue-
ro romanae: Nemo ē q̄ ſatis dignā laudē huic tāte libertati ſuis litteris accomodare poſſit. Celeſtem
ſpiritum. Hac munificētiā potiſſe diuina q̄ humana eſt iudicanda: nam parua & mediocria largiri
humanitas at uero ingenia dii donare conſueuerunt.

Lilius uero roma philippo macædoniae. Attalus rex pgamī. Et rhodii a philippo regia
in iuriis laceſſiti romanos aduerſus regē cōcitarūt: quo facto grācia tota fiducia roma-
norū aduerſus philippū ſpe priſtinā libertatis erecta bellū iulit regi atq; ita rex cū
undiq; urget: pacē petere cogit deinde cū expoſite cōditiōes pacis a romāis eēnt: re-
petere ſua & Attalus & rhodii & Achei & atholi cepere ſed repudiata pace philippus
bellū renouat: qui tādem a Flaminio conſule bello ſuperatus: & poſt hanc uictoriam.
Qu. Flaminio cōſeſſe atq; et iubēte ſenatu: oēs grāciae urbes q̄s philippus ſubegerat iperio liber-
ate donauit. Itaq; praefente grācia ferme tota: quae ad tante uictorie ſpectaculum conuenerat iuſſit

Grata
Gracie li
bertas

Isthmos

Magna
Hieronis
liberali-
tas

Flaminius præconē magna uoce pñunciare. Senatū populūq; romauū. & Qu. Flaminiū iperatoreū uelle ac iubere oēs gracie populo eē liberos & imunes; ad quā uocē primo qdē graci quia præcone um opinionē & spē euenisset ueluti admiratione quadā attoniti obticuerūt: deinde iusso præcone iterare senatus & iperatoris edictū tantus dicitur clamor undiq; exortus prænimio gaudio ut cōstet aues per aerē uolātes tanto clamore perterritas ī terrā semianimes concidisse. tria cōstat fuisse bella macedonia cū romanis; hoc quod. Qu. Flaminius cōfecit. Alterū qd paulus æmilius; deuictio perla

Tertium qd gessit Marcellus macedonicus superato pseu- do Philippo. Ad isthmum spectaculū. Isthmos ea terræ strictura dicitur quæ iterduo maria cōclusa iter porrigit ad cheronesum; ut alio loco dixi tesse Ouidio in heroidibus. Equora bina suis oppugnant fluctibus isthmō; & tenuis tel- lus audit utrūq; mare. In hoc igit loco sūt q. dicāt ludos fie- ri cōsueuisse ī honorē maris matutæ atq; portunæ; ad quod spectaculū uniuersa gracia cō- uenire solebat; cū igit cōuenis- set; uel ad hoc spectaculū uel ad spectaculū uictoriæ. Flami- nius uerba senatus recitare iuf- sit. Imunes; Sine ulla pensi- one tributū & stipendii. Ma- gni animi. Per comparationē exageret hanc liberalitatē Va- lerius dicit enim; si quispiam tot uiros a seruitute liberasset quot urbes populus Romanus libertate donauit ingenti lau- de dignus. Sed cum populus Romanus tot graciæ populos tot urbes; tot oppida tyranni- de spoliauerit & libertate do-

ad id tam insigne spectaculū tota gracia cōuenisset. T. Qui- tus Flaminius tubæ signo silentio facto. per præconē hac uer- ba recitari iussit. S. P. Q. R. & Quintus Flaminius imperator omnes graciæ urbes quæ sub dirione. Philippi regis fuerunt; liberas atq; imunes esse iubet. Quibus auditis maximo & in- opinato gaudio homines perculsi primo ueluti non audisse se quæ audierunt; credentes obticuerunt. Iterata deinde prænun- ciatione præconis tanta cælū clamoris alacritate compleuerūt ut certe constet aues quæ superuolabant attonitas pauentesq; decidisse; magni animi fuisse a tot captiuorū capitibus serui- tutē detraxisse; quot tūc nobilissimis & opulētissimis urbibus populus ro. libertatē largitus ē; ad cuius maiestātē pñet nō so- lū qd ipse benignæ tribuit; sed ēt qd alio tribuētē sēsīt comme- morari; ut enī illi cōmemorata; ita hic reddita laudis cōmēda- tio est.

De Hierone Siracusano.

Externa.

Hiero Siracusanorum rex audita clade qua roma- ni apud trasimenum lacum afflicti erant. ccc. mi- lia modiorum tritici. cc. ordeī: auriquæ ducenta & L. pondo urbi nostræ pro munere misit: nec ignarus uerecūdiæ maiorum nostrorum ne nollēt accipere in-

theatrum; causam autem huius rei hanc esse ferunt; q. aer solum est auium; quo discusso aibus & quacūq; ratione subtracō cadant necesse est; legitur in uita pompeii q. uociferante plebe Ro. con- tra roscium digitis pompeium ostendentem non primum sed secundum ducem creandum aduer- sus piratas coruius oculis captus in medium forum cecidit. Ad cuius maiestatem; Transitus ad externa hac utitur præfatione ut dicat esse maiestatis populi Romani non solum commemorare; q. in alios ipse usus sit liberalitate; sed quam etiam ab aliis ipse quandoq; sensit.

Hiero siracusarum rex; Post cladē romanis illatam ad trasimenum lacum; legati ab hierone siciliæ regē cum muneribus & conieatu ingenti romam missi sunt; qui senatui populoq; romano significarent hieronem grauer acerbē tulisse cladē illam; com- munemq; eam calamitatem existimasse. Itaq; q. q. probe sciat magnitudinem populi ro- mani admirabiliorem prope in aduersis rebus quam in secundis esse; missa tamen a se omnia quibus a bonis amicis fidelibus sociis bella iuari soleant; quæ ne accipere ab- nuant magnopere se publicæ orare; iam omnium primum honoris gratia uictoriam auream pondo .c. xx. afferre se; acciperent eam tenerentq; & haberēt propriam & perpetuam; aduexisse etiam. ccc. milia modiorum tritici. cc. ordeī ne comeatos deessēt. & quātū postea opus eēt & quot iussisset sub- necturos milite & equite scire nisi romani latinique nominis nō uti populū Ro. leuiū armatorum au- xilia ēt externa uidisse ī castris romanis. Itaq; missi sūt mille sagittariorū ac funditorū apta manus aduersus ballears & mauros pugnacesq; alias gentes; ad ea dona consilium quoq; addebant ut præ- cor cui sicilia prouincia esset classē in aphricam traiceret; ut & hostes in terra sua bellum habe- rent minusq; laxamenti daretur his ad auxilia Hannibali mittenda; a senatu ita responsum est regi uirum bonum egregiumq; socium hieronem esse; atq; uno tenore ex quo in amicitiam populi Ro. uenerat fidem tenuisse; ac rem romanam omni tempore & loco munifice iuuisset; id peride ac debe- ret gratū populo Ro. esse aurum & a quibusdam ciuitatibus ciuitatibus allatum non accepisse popu- lum ro. gratia regis uictoriam omēq; accipere; sed em ei se dare & dicare capitolium templumq; iouis optimi maximi; in ea arce urbis ro. sacratā uolētē propitiā firmā ac stabilē fore populo ro. so- ditores sagittariosq; & frumētū traditū ē cōsulibus. Niero siracusarū. Hic postq. se romanis cōiūxit

fidem semper constantissime seruauit. Victorie: Sub imagine coronæ: dea uictoria pingebat apud antiquos: Voluntate mittendi. Duplici modo liberalis fuit & q̄ libentissimo animo misit: & quia p̄ uidit ut acciderentur munera.

Vbnectā huic agrigētinū. Huius hoīs liberalitatē Valerius sic ambitiose describit: ut alia expositiōe nō idigeat: nā p̄ oēs eius mūficētiæ gradus quodā mō icedit & diligētissime recenseret oīa eius liberalitatis officia: satis uero cōstat hūc fuisse nō magis opibus q̄ liberalitate p̄stātē. Agrigētinū: De agrigēto: ē at agrigētū ciuitas siciliæ: quæ græce dicitur agragas. Virgilius lib. iiii. Eneide. Arduus i de agragas.

SVbnectā huic agrigētinū gillia: quæ propemodū ipsius liberalitatis p̄cordia cōstat habuisse: erat enī opibus excellēs: sed multo ēt aio q̄ diuitiis locupletior: sempq; in erogāda potius q̄ in contrahenda pecunia occupatus: adeo ut domus eius quasi quædam munificētiæ officina crederetur: illinc enī publicis usibus apta munimēta extruebantur. Illinc grata populi oculis spectacula edebant: illinc epularū magnifici apparatus libētiq; aio annonæ subsidia tribuebantur: & quū hæc uniuersis: priuatim alimēta iopia laborātib; dotes uirginibus: paupertate p̄stis subsidia detrimētōrū icursu quassatis solatia erogabant hos pites quoq; tū urbanis p̄atibus: tū etiā rusticis tectis benignissime excepti uariis muneribus ornati dimittebant. Quodā uero tēpore quingētos simul gelēsū egresui tēpestatis i possessiōes suas cōpulsos aluit ac uestiuit. Quid multa? nō mortālē aliquē: sed propitiæ fortunæ benignū ēē dices sinū. Ergo qd̄ gillias possidebat oīum quasi cōe patrimoniū erat: pro cuius salute: & incrementis: tū agrigentina ciuitas: tū ēt uicinæ regiones uotis excubabāt: colloca ecōtraria parte arcas inexorabilibus claustris obseratas: nōne p̄statiōrē aliquāto existimes illam impensam q̄ hanc custodiam.

LIBER QVINTVS DE HVMANITATE. CAPITVLVM PRIMVM.

LIBERALITATI quas aptiores comites q̄ humanitatem & clementiam dederim? quoniā genus idem laudis expetūt: quarū prima inopia proxima occupatione: tertia ancipiti fortuna p̄statur: quum nescias quam maxime probes: eius tamē cōmendatio p̄currere uidet: cuius nomen ex ipso numine quæsitū ē.

Quia clemētia ē accepta iūria ai ipetū reprimere iō ancipiti fortuna: quia eius q̄ te offēderit uita i dubio ē. Eius cōmēdatio. Quia liberalitas clementiæ: & humanitati uidet antepōnenda. Ex ipso

liberalitati q̄s aptiores: Hic q̄ntus liber ē q̄ i se p̄tē diuidit capitula: i quorū primo agit de hūa

nitate & clemētia: hūanitas in Humanitate caritate uersat: clemētia in rebus missiōe accepta iūria. Sed p̄fat in hoc principio more suo Valerius & rōne ostendit cur hoc capitulū superiori cōiungat. Quare p̄ia. s. liberalitas q̄ i digētib; succurrit: uñ ait p̄stat iopia: qm̄ aduersus iopes maxie liberales esse debemus Proxīa occupatiōe. Secūda. s. hūanitas: ē. n. hūanitas: caritas ex ai teneritudine puenies. Occupatiōe. P̄uētiōe Tertia. s. Clemētia. Ancipiti fortuna.

Magna
populi
Romani
Liberali-
tas

numine. s. libero patre: a quo libertas & liberalitas dicta est. Ante omnia aut: De humanitate dicitur populi romani qua erga carthaginienses hostes acerrimos usus est primo punico bello quod ductu & auspicio marci Attilii reguli gestum fuit: in quo magnus captiuorum numerus multis partibus uictoribus multisque cladibus illatis carthaginiensibus contraxerat & roma miserat: quos omnes romani carthaginiensibus condonarunt: fuerunt autem ad duum milium septingentorum. L. trium numerum: insuper etiam legatos qui ad eos redimendos cum grandi pecunia uenerat: sprete pecunia benigne hospitio publico susceperunt: omnes acceptas iniurias carthaginiensibus remisit: quae quidem tanta fuit humanitas ut ipsi legati praedmiratione obstupuerint. O supra uota foelicem. Quia plus accepimus quam obtinere sperabamus.

Siphax
numidie
rerum

Illud quoque non parum. Siphax numidiae rex opulentissimus quem secundo punico bello Scipio deuicit & in triumphum duxit. Fuit autem in numidia tanta potentia: ut eius amicitia & societatem romani pariter & carthaginienses summo studio & contentione conquirent ut in eo bello maximum ad uictoriam momentum esse uideretur quodbus ille se adiunxisset. Itaque tunc eius maiestati duo potentissimi in terris populi tribuerunt: romanus & Carthaginiensis ut unope: & Scipio imperator ad amicitiam eius petenda relicta puincia Hispania exercituque: cum duabus quoque rebus in aphiaca traiecerit: & hasdrubal pater noster dux: non ipse modo ad eum uenerit: sed filiaque ultro illi nuptum dederit: quibus nuptiis a romana societate defecit: sic planius & diffusius dicturi sumus in capitulo de mutatione casus & fortunae hunc igitur Siphacem a scipione uictum & captiui romam missum: tyburi in custodia habundum senatus curauit: ibique mortuum publico & regio funere efferendum censuit: quod quidem humanitate & clementia ipsa quoque macedoniae regem: quem paulus aemilius uictum duxerat in triumphum usus est.

Confecto macedonico bello:

Hoc fuit bello macedonico quod contra persem gessit paulus aemilius saepe dictum est: nam Musachanes macedoniae regis filius in auxilium romanorum cum multis equitibus missus a patre: cum iam debellata puincia & finita bello ab imperatore romano remittitur: ad patrem uictoris compulsum est & graui morbo correptus: quod ubi senatus nuntiatus est eo: quaestorem continuo miserunt: qui adolescentis ualitudinem diligentissime curaret & omnia quae illi atque uniuerso comitatu suo necessaria forent abundanter subministraret: classem reficeret & liberatum cum muneribus ad patrem tuto remittendum curaret. Masinissa numidiae regis quem amicissimum populi romani fuisse constat & in amicitia usque ad ultimum sui fati diem permansisse musachanes uero eius filius mori ante quam pater. Delatus necessitate compulsum. sui tepestatis: nam iter deferri & uenire hoc interest: quod uoluntate uenimus necessitate deferimur. Illo: Ad eum locum. s. Brundisium. Quae opus essent. Dicimus opus est mihi hac res: & hac res: & huius rei: sed hoc ultimum rursus est. Quingentos sextertius. Quinquaginta sextertia. & notandum dici hoc sextertium & hic sextertius ut hac loco nam sculini generis: apud alios neutri: Marcialis: Annis abit bisquina dabit sextertia dixit. est aut sextertium

Ante omnia tamen humanissima & clementissima senatus acta referam. Qui cum carthaginiensium legati ad captiuos redimendos in urbem uenissent: protinus iis nulla pecunia accepta reddidit iuuenes numerum duum milium & septingentorum. XLIII. explentes: tantum hostium exercitum dimissum tantam pecuniam contempta: tot punice iniuriis ueniam data ipsos legatos obstupuisse arbitror: ac secum dixisse O munificentia gentis romanae deorum benignitati aequanda. O etiam nostra legatione supra uota foelicem nam beneficii quod nunquam dedissemus: accepimus.

De Senatu Romano.

Illud quoque non parum humanitatis senatus indicium est. Siphacem. n. quondam opulentissimum numidiae regem captiui in custodia Tiburi mortuum publico funere censuit efferendum ut uita dono honoris sepulturae adiceret.

De Eiusdem Senatus Clementia.

Consimilique clementia ipsa usus est: nam quam albe in qua custodiae causa relegatus erat decessisset: quaestorem misit: qui eum publico funere efferret: ne reliquas regias iacere in honoratas pateretur: hostibus hac & mileris: & fato suis officia regibus erogata: illa amicis: & felicibus & uiuis tributa sunt.

De Eodem Senatu in filium Masinissae.

Confecto macedonico bello musachanes Masinissae filius cum equitibus quos in praesidium romanorum adduxerat: ab imperatore Paulo ad patrem remissus tepestate classe dispersa brundisium uerger delatus est: quod ubi senatus agnouit: continuo illo quaestore ire iussit: cuius cura & hospitium adulescenti expediret: & omnia quae ad ualitudinem opus essent praepararet: ipsaeque liberaliter tum ipsi: tum toti comitatu praestaret: naues et ut prospiceretur: quibus ipse bene ac tuto cum suis in africa traiceretur: quibus singulas libras argenti: & quingentos sextertios dati

dipondius & semis: pondo uero libellam continet: ergo sextertium duas libras & semis habet teste uarrone: & a semis & tertius dictus est sextertius siue sextertium: nam sic quoque dicimus dipondius esse & dipondium. Quæ tam prompta: Hec tanta inquit humanitas senatus potuit esse patrem a filio interitus dolore impatienti reuocare: si forte eo tempore Musachanes obisset. Desiderium eius: id est mortem: Vnde desideratum dicimus mortuum: quo uerbo utitur frequenter Iulius Celsus ut eo die quattuor milia desiderata sunt.

Iulius
Celsus

iperauit: quæ tã prompta & tã exquisita patrũ. C. hũanitas efficere potuit: ut etiã si expirasset adolescẽs a quiore animo desiderũ eius pater toleraret.

De eodem in Prusiam.

N De senatus quũ ad gratuladũ sibi Prusiã Bithyniã: regẽ perse deuictõ uenire audisset: obuiã illi. P. Corneliũ Scipionẽ quãstorẽ Capuã misit: cen suit quã ut ei domus Roma q̃ optima cõducere & copiã non solũ ipsi: sed etiã comitibus eius publice præberetur. In eoq; excipiẽdo tota urbs unius humani amici uultum habuit. Ita qui amantissimus nostri uenerat duplicata erga nos beniuolentia in regnum suum reuersus est.

De eodem in Ptolemæum.

N Ec ægyptus quidem Romanæ humanitatis exps fuit. Rex enim Ptolemæus a minore fratre regno spoliatus: petẽdi auxilii gratia cũ paucis admodũ seruis squalore obsitus Romã uenerat: ac se i hospitium Alexandrini pictoris contulerat. Id postq; senatui relatum ē: accersito iuvene quã potuit accurata excusatiõẽ usus ē: q̃ nec quãstorem illi more maiorum obuiam misisset: nec pu

Dem senatus cũ Non minori humanitate usus fuisse uidetur senatus in Prusiam bithinie

regem: qui gratulatũ romam uenerat de uictoria quã ex p̃sa rege superato gloriosissimã cõparauerant romani: nam illi more maiorum: quãstorẽ obuiam misit: publicum romã hospitũ pro regis dignitate paratum conduxit: copiã rerum omniũ illi comitibusq; suis præbuit illum deniq; tota ciuitas cum summa læticia alacritate suscepit: ut non de uictoria gratulatum uenisset: sed a uictoria superbum redisse cognosceres.

Ec ægyptus qdẽ. Adeo imensa fuit romanorũ humanitas ut longe lateq; porrecta n̄ arctiores q̃ iper

um terminos habuisse uideatur: nō cõtẽta finibus bitiniã i ægyptũ usq; peruenit: nã ptolemæus a miore fratre regno

cõspiratione pulsus Romam auxilii petendi gratia profectus multa romanæ liberalitatis testimonio cepit: nam cũ miser & sordidus præter regiam dignitatem cũ paucis admodũ seruis clam urbẽ ingressus in priuatũ hospitũ se cõtulisset: continuo senatus: re cognita illũ ad se misit acciri: & excusatione facta q̃ non illi more maiorũ quãstorẽ obuiã misissent: ad publicũ hospitũ deduxit: ei q; quotidie munera dari per quãstorẽ iussit: sunt qui uelut hũc fuisse Ptolemæũ ultimũ osũ: cognomẽ Dionysũ: Aulera filiũ qui Põpeiũ iussit occidi: cuius opibus & auctoritate fuerat eius pater per Gabiniũ restitutus in regnũ: quod ex cæsaris cõmentariis de alexandrino bello colligi possit: ubi hæc inscripta sũt. In testamẽto Ptolemæi patris: hæredes erãt scripti ex duobus filiis maior: & ex duabus ea quæ antecedeat hæc uti fierent per omnes deos per quæ fœdera quæ romã fecisset eodem testamento Ptolemæus populum romanum obsterabatur: tabule testamenti: una per legatos eius romam erant allata: ut in erario ponerentur: quæ tum propter occupatiões publicas potui non potuissent: apud Pompeium sũt deposita: altera eodem exemplo relicte atq; obsignata. Alexandria proferebantur: ex quibus uerbis conici posse dicunt: a minore fratre per cõspirationem regno pulsus: quid ego nec affirmare: nec omnino refellere ausim: quippe qui huius historiæ certum adhuc auctorem non inuenerim: uerum illud me mouet: quomodo restitutus fuerit: & cur Pompei patrocinio non fuerit usus cum apud illud testamenti fabulæ essent deposita: aut si usus cur a Valerio cæterisq; auctoribus: ingrati tudinis non damnatus cum patronum suum iussit occidi: extat præterea apud ipsum quem auctorem referunt cæsarem: isdem cõmentariis: ad hũc ip̃m Ptolemæm Pompei legatio quam post pharsalicam profligationem in ægyptum profectus: ab hoc puero aduersus cæsarem opem suppliciter implorat & eum per erogata tantum patri beneficia rogat ut alexandria recipiatur ubi ne uerbum quidem facit ex quo intelligi aut conici possit: eum romana aliquando fuisse: quod satis admirari non possum cum res tanta foret quæ a senatu magnopere curaretur: & ad Pompeium pertinere maxime uideretur: propter tabulas testamenti depositas: omitto quod cæsar tunc eum puerum ætate fuisse ostendit: cum pompeius ad eum profugit. Valerius uero iuuenem appellat: quare cum hæc omnia obscura & incerta mihi esse uideantur aliis excusanda relinquam. Obsitus: circumdatus: squalore immunditia: est enim squalor immundities at deformitas: quæ ex nimio merore innascitur.

Põpeius

Olbia

Tque ut ab uniuerſis. Poſtq̃ de publica romanorū hūanitate dixit: nūc ad priuatā uniuerſiuiſq; dicēdā trāſgreditur: & primo de L. Cornelio cōſule: qui primo pūico bello hamonē carthagineſiū ducē: q̃ i propugnatione ciuitatis Olbiæ fortiter dimicās occubuerat: digniſſimo funere curauit efferri: tanq̃ non ille hoſtis: ſed populi romani ſocius & amicus extitiſſet: nam uictoria quāto plus humanitatis habuerit: tāto minus inuidiæ cōtraxerit. Olbiā oppidū: Inuenio tria huius nominis oppida. Vnum teſte

Strabone in maſſilienſi agro. Alterū eodē teſte i ſciſthia: qd̃ etiam beata ciuitas dicebatur. Terriū teſte Solino in capi. de hoſie i ſardinia. Dicit enim hic yphides: hioſaum creat q̃ ſardinia ingreſſus: palātes incolarū animos ad cōcordiā eblādītus Olbiā atq; alia grācia oppida extruxit.

Vid de Qu. Crispino. Hoc fuit ſecundo pūico bello: cum Capua obſideretur a romanis: nā. T.

Badii Campani iſtitudō

Qu. Crispino Badius campanus hoſpes erat perſamiliari hoſpitio coniunctus: creauerat etiā cōſuetudo q̃ ager Romanæ apud Crispinū Badius ante defectionē capānam liberalliter comiterq; curatus fuerat: tum Badius progreſſus atē ſtationes quæ pro porta ſtabant uocari Crispinū iuſſit: quod ubi eſt Crispino nunciātū ratū colloquiū amiſſum & familiare queri manente memoria etiam in diſſidio publicorum ſcōderū priuati iuris patrum a cæteris proceſſit: poſtq̃ in conſpectum uenit: prouocote inquit Badius ad pugnam: o Crispine cōſcēdamus equos & uter ſit melior decernamus ſummotis aliis: ad ea Crispinus nec ſibi nec illi ait hoſtes deeſſe in quibus uirtutem onderit: ſe etiam ſi in acie occur-

blico hoſpitio eū excepſſet: eaq; nō ſua negligentia: ſed ipſius ſubito & clā deſtino aduētū facta dixit: & illū e curia ſubito ad publicos poenates deduxit: hortatuſq; ē ut depoſitis ſordibus adeundi ipſius diē peteret: quin etiā curæ habuit uti munera ei per quaſtorem quottidie darentur: his gradibus officiōrū iacētē ad regiū faſtigiū euexit: fecitq; ut plus ſpei i auxilio populi romani q̃ metus in ſua fortuna reponeret.

De Lucio Cornelio.

Tque ut ab uniuerſis patribus Cor. ad ſingulos uēiā. L. Cornelius cōſul primo pūico bello: quū Olbiā oppidū cōepſſet: pro quo fortiffime pugnās Hamo dux Carthagineſiū occiderat: corpus eius e tabernaculo ſuo amplo funere extulit: nec dubitauit hoſtis exequias ipſe celebrare: eam demū uictoriā & apud eos & apud homines minimū inuidiæ habiturā credēs: quæ plurimum humanitatis habuiſſet.

De Quintio Crispino.

Vid de Quintio Crispino loquar: cuius humanitate potētiffimi affectus ira atq; gloria q̃ tere nō potuerūt. Badium capānū & hoſpicio benigniſſime domi ſuæ exceperat: & aduerſa ualitudine correptū attentiffima cura recreauerat: a quo poſt illā nefariā campanorum defectionem in acie ad pugnam prouocatus: cū & uiribus corporis & animi uirtutibus aliquanto eſſet ſuperior: monere ingrātū q̃ uincere maluit: nam quid agis ingratē de mens? aut quo te praua cupiditas tranſuerſū rapit: parū habes

tum campanus increpat molliciem & ignauiam & ſe digna proba in inſontem iacere hoſpitalem hoſtem appellans: ſimulantemq; parcere cum ſciat ſe non parem eſſe: ſi parum publicis ſcōderibus ruptis direpta ſimul & priuata iura eſſe putat Badium campanum. T. Quintio Crispino romano patriam omnibus & duobus exercitiis renunciare hoſpitium: nihil ſibi cum eo conſortium: nihil ſcōderatum hoſpiti cum hoſte: cuius patriā & poenates publicos oppugnatū ueniſſet: ſi uir eſſet cōgrederetur: diu cunctatē Crispinum pertulere: turmales ne impune inſultare campanum pateretur: itaq; tantum moratus dum imperatores conſuleret: permitterent ne ſibi extra ordinem in prouocatem hoſtem pugnare: permiſſa eorum arma caput equumq; conſcendit & Badium nomine compellans ad pugnam euocauit: nulla mora campano facta eſt: inſeſtis equis haſtiſq; concurrunt Crispinus ſuper ſcutum ſiniſtrum humerum Badio haſta tranſfixit: ſuperque delapſum cum uulnere ex quo deſiluit ut pedes iacentem conſiceret: Badius priuſquam opprimeretur parua parma atq; magna laude & gratulatione militum ad conſules eſt deductus: laudatus quæ ibi magnificæ etiam donis donatis. Ira atq; gloria: ira contra hoſtem a quo prouocaretur ad ſingulare certamen. Gloria deuictio glorioſo hoſte. Valitudine correptum: Morbo implicitū nā ualitudine mediū uocabulū ē: qd̃ tā in bona q̃ in mala parte accipitur: unde recipit adiectiuum & dicatur bona ualitudo & mala ualitudo. Cura: Diligēcia uel cura pcuratōe poſuit q̃ ppria medicorū ē. Tranſuerſū: a recto offiō de

clinatē. Publica impietate q̄a omnes a societate defecistis. Salutē tuā: q̄a te egrorū domi suscepī. Dui hos quoq; princeps ē Iuppiter. Virgilius Iuppiter hospitibus; nam te dare iura loquunt. Sancta: in uiolata romano sanguini. Umbonis clypei: est autem umbo media pars clypei. Obtruncatus est: nō a Crispino; nā aufugit anteq̄ opprimeretur: ut supra diximus: sed ab aliis. Ge. M. Marcelli clementia: Marcellus cōsul romanus cū diu obsedisset Syracusas tandē urbem illā cōcepit: cū assiduitate laboris, tū etiā proditiōe: cū igit̄ moenia ingressus ē superiori

publica impietate furere: nisi etiā priuata lapsus fueris: unus tibi romanorū uidelicet. Quin. placet in quo scelestā exerceas arma: cuius poenatibus & honoris uicissitudinē & salutē tuā debes: at me fœdus amicitia: diiq; hospitales: scā nrō sanguini uetris pectoribus uilia pignora hostili certāe cōgredi tecū uetāt q̄n ēt si cōcursu exercitū fortuito ubōis: mei impulsu prostratum agnouisse: applicatū iā ceruicibus tuis mucronē reuocasse: tuū ergo crimē sit: hospitē occidere uoluisse: meū nō eris hospes occisus: proinde aliā qua occidas dexterā quere: quoniā mea te seruare didicit dedit utriq; cæleste numē debitū exitum siquidem in eo prælio Badius obtruncatus est. Quintius insigni pugna clarus euasit.

De M. Marcello.

A Ge. Marci Marcelli clementia quā clarū? quanq; memorabile exēplū haberi debet: q̄ capta a se Syracusis arce earū cōstitit. ut urbis modo opulentissimæ tūc afflictæ fortunā ex alto cerneret. Cæterū catus eius lugubrē intuēs fletū cohibere non potuit: quē si quis ignarus uir aspexisset: alterius uictoriā credidisset. Itaq; Syracusana ciuitas maxima clade tua aliqd admixtū gratulationis habuisti: q̄a si tibi incolumi stare fas nō erat: leniter sub tam māfucto uictore cecidisti.

De Quinto Metello.

Q Vintus uero Metellus celtibericū i hispania gerēs bellū: quū urbē Cētoabricā obsideret: & iā admota machina prē muris: quæ sola cōuelli poterat: discitūrus uidere: humanitatē propinq; uictoria prætulit. Nā quū Rhotogenis filios q̄ ad eum trāsierat: centobricæ machinæ ictibus obiecissent: ne pueri in cōspectu patris crudelis genere mortis cōsumerētur. q̄ ipse Rhotogenes negabat esse impedimento: quo minus etiam per exitum sanguinis sui expugnationē perageret. ab obsidione discessit. Quo quidem tam clementi factō: & si non unius ciuitatis moenia: omnium tamen celtiberarum urbium animos cepit: effecitq; ut ad redigendas eas in ditionem populi romani nō multis sibi obsidionibus opus esset.

De priore Africano.

tudine & uirtute superare quam ulla crudelitate subigere: quod etiam pellecti populi & urbes hispaniæ sponte in ditionem uenerunt.

bus locis urbē ferme oīz illa tēpestatē pulcherrimā subiectā oculis uidit illa lachrimasse dicit prim gaudio tāta ppetratæ rei: prim uetusta gloria urbis atheniensis classes demersæ: & duo ingentes exercitus cū duobus clarissimis duobus: deiecti occurrerāt: tot bella cū carthaginensibus tāto cū discerie gesta: tot iā opulenti tyrāni fregi: pter cæteros hie ro: cū recentissimæ memoriæ regē: tū ante oīa q̄ uirtus ei fortunaq; sua dederit beneficiis i populū Ro. insignis: ea q̄ cū uersa occurrerēt aīo: sibi etq; cogitatio: iā illa mōmēto hore arsurā oīa & ad cineres reditura priusq; signa achradinē admoueret pmittere Syracusanos: qui itra romanū p̄sidiū aufugerant: ut alloquio leni pellicerēt hostes addendā urbē: q̄ obtinere nequit. Fletū cohibere lachrymis tēperat. Itaq; Syracusana ci. apostrophat ad urbē Syracusā: dicēs illud tibi nō paruæ cōsolatiōis eē debuit tua clade grauissima q̄ cū tua fata ferrent ut caderes sub mansuetissimo uictore cecideris.

Q Vintus uero Metellus: fuit Qu. Metelli humanitas magna & laude dignissima: q̄ cū cēt consul in ea pte hispaniæ q̄ Celtiberia dī: i eaq; bella gerēs Centobricā urbē obsideret: & pariter oppugnaret machinā moenibus admoneēt: eā maxie pte quæ eueri facile poterat: discitūrus: q̄ ubi uiderūt oppidū Rhotogenis filios: q̄ ad romāos defecerat: moenibus opposuerūt: ut ruā murog: pueri in cōspectu patris ad defensionis ultionē obruerent: q̄ ubi sensit Metellus continuo ab oppugnatione discessit sua denie & hortante: Rhotogene ut per filios mortem urbem expugnaret: iceptūq; perageret: maluit enim Metellus hostium animos & urbē mansue-

Cētoabrica

Rhotogenes

DE HUMANITATE.

tus ac auunculū cum dignissi-
mis comitibus remissus est.

Rapta: quæ poeni tribus bel-
lis rapuerant. Beneficium:
laud ut hæc humanitatē aphri-
cani Valerius.

Vic facto par: q
publice uēdeba-
tur. Errori illi
is ueniam: igno-
scendum eē ad o-
lescētiæ. Annulo: sic enī mos

erat ingenuos pueros annulo
ornari. Fibula: qua in hume-
ris militaris uestis negebatur
Tunica laticlauiā: id est tuni-
ca intexta clauis aureis latiori-
bus: sic enim fustus Pompeius
refert. Hispanoq; sagulo: sa-
gulo uestis militaris qua utun-
tur hispani uirgata & uersico-
lore: & est diminutiuum a sa-
go. Virg. Virgatis lucet sagis.

Dus: ornāmēta: ut siculis red-
didit. Regibus sanguinē: ut i-
hoc exēplo nepotis massinisse

Vci quoq; pau-
lus ē iquit. L.
Paulus i tali tur-
ritis genere sua
laude defraudā-
dus: qui eximā

humanitatem suam in peras
macedoniæ regem declarauit
quem cum captiuū ad se au-
disset adduci: ei occurrit cum
insignibus imperii tāq; hono-
ris grā illi regi nō captiuo pro-
diret obuiā: uolentēq; se ad L.
peratoris gēua psterne nō
sustinuit: & quibus potuit uer-
bis consolatus est: & ad spem
hortatus sibi: semper i taber-
naculo pximū habere uoluit

Perfes ca-
ptiuus fuit aut captus pferes a Cn. octa-
uio: eū duobus filiis: Alexan-
dro & Philippo dū fugerent i
samotraciā cū decē milibus ta-
lētū qd ad cōsulē amiliū pau-
lū deduxit octauius. Grato
fermōe: alii habent græco ser-
mone: & putāt tūc ēt apud Ro. uiguisse lras græcas & paulox hortatū fuisse pfa uerbis binis græcis:
ut dicere μελας τε βορσας ονδισ: bñ spera o rex. Proponat: ex cōpatiōe oñdit: ultra laudabilior fu-
erit. P. amiliū uictoria an eiusdē humanitas. In cōspicuo: i apto. i ppatulo ut uideri possit hīc hūani-
Tigranes rex

Tigranes
rex

h cōfugisset: eū psequēs Pōpeius celeriter i armeniā cōtēdit: a Tigrane iuniorē quia p̄decece-
rat accersitus. tigrāes uero senior audito Pō. aduētū cognitaq; eius clāmētia moribusq; suauissimis
spe maxia fretus ad Pōpeiu ut sese dedat ipse peruenit Pompeius ubi castris iā adesse regē audiuit

Phricani quoq; posterioris humanitas speciosa la-
taq; patuit. Expugnata enī carthagine circa sici-
liæ ciuitates litteras misit: ut ornāmēta tēplorum
suorū a poenis rapta per legatos recuparent. Inq;
pristinis sedibus reponenda curarēt. Beneficium diis atq; ho-
minibus pariter acceptū. De eodem.

Vic facto par eiusdem uiri humanitas a qua store
suo hastæ subiectos captiuos uendente: puer exi-
miæ formæ & liberalis habitus missus est: de quo
cū explorasset numidiam esse: orbū relictū a p̄e
educatum apud auunculū Massinissam eo ignoratē imaturā
aduersus romanos ingressum militiā: & errori illius ueniā dan-
dam & amicitia regis fidissimi populo ro. debitā uenerationē
tribuendā existimauit. Itaq; puerū annulo fibulaq; aurea & tu-
nica laticlauiā hispanoq; sagulo & ornato equo donatū: datis
qui cū prosequerent equitibus ad Massinissam remisit: eos ui-
ctoriæ maximos fructus ratus & diis templorū ornāmēta ro-
manos & regibus sanguinē suū restituere. De L. Paulo.

Vci quoq; Pauli in tali genere laudis memoria
apprehendenda est: q cū persem parui tēporis mo-
mento captiuū ex rege ad se adduci audisset: oc-
currit ei romani imperii decoratus ornāmētis co-
natumq; ad gēua procumbere dextra manu alleuauit sermo
neq; grato ad spem exhortatus est: introductum etiam in ta-
bernaculum lateri suo proximū in cōsilio sedere fecit: nec ho-
nore mēsa indignū iudicauit: proponat in cōspicuo acies qua
prostratus est perses & harū rerum quas retuli contextus. utro
magis spectaculo delectentur homines dubitabunt: nam si
egregium est hostē abiicere: non minus tamen laudabile infoe-
licis scire misereri. De Cn. Pompeio.

Aec. L. Pauli humanitas admonet me ne de Cn. pōpeii
clāmentia taccā. Regē armenia Tigranē: qui & per
se magna cū po. Ro. bella gesserat: & i festissimū urbi
nostræ Mitridatem ponto pulsum uiribus suis protexerat:

h Aec. L. Pauli: cū Mitridates a Pōp. & pulcia pulsus ad Tigranē armenia regē (tas: ide uictoria,
rat accersitus. tigrāes uero senior audito Pō. aduētū cognitaq; eius clāmētia moribusq; suauissimis
spe maxia fretus ad Pōpeiu ut sese dedat ipse peruenit Pompeius ubi castris iā adesse regē audiuit

duos lictores obuiam misit: qui regi nunciarent ut equo descenderet: pedibusq; romanū imperato-
rem adiret q; nemo ad eam diem peregrinus equo insidens romana castra itroisset: quibus non solū
facile paruit: sed ensē quoq; nudatum illis tradidit: & Pompeium inermis adiuit: cuius cū ante
ora stetisset coronam e capite demptam ante illius pedes proiecit: deinde quod turpissimum fuit
se ad Pompeii genua prosternere uoluit: ut ab eo supplex erroris ueniam peteret: nī peruenisset Pō-
peius: qui cū dextera porrecta crexit: iussitq; apud sese æqua eum sella insidere: & ut ī singulari hu-

manitate præditus erat non il-
lum sibi supplicem esse susti-
nuit: sed suis ornatum insigni-
bus in regnum de quo eiectus
fuerat restituit: huius autē bel-
li causa teste Cicerone ī pom-
peiana fuit q; Mitridatē regē
pōti a. L. luculo regno pulsū:
non solum ad se fugientē be-
nigne suscepit: sed suis etiam
opibus in regnū restituere uo-
luit: nam ingenti exercitu cō-
parato: post aliquot clades
acceptas tandem copias roma-
nas uictrice trucidauit: & gra-
uissimam romanis cladem in-
tulit. Ponto: scilicet insula
quā tenebat Mitridates. Be-
nignis: qui bono illum animo
esse iussit.

Pompeius qui Pompeii
dem hoc huma-
nitatis specimen
dedit: sed ipse po-
stea fuit desideratæ humani-
tatis exēplū: cū a. L. Septimo
& Acchilla Ptolomæi satelli-
tibus occisus est iubente rege
historia nota est in superiori-
bus: sed quamobrem inducat
exēplum Pōpeiī hac ē ratio:
quia subsequitur humanitas
Iulii cæsaris: qui cum Alexan-
driam uenisset: & ei Theodo-

in conspectu suo diutius lacere supplicem passus non est sed
benignis uerbis recreatum diadema quod abiecerat capiti re-
ponere iussit certisq; rebus imperatis in pristinū fortunæ habi-
tū restituit: æque pulchrū esse iudicans & uincere reges & face-

De Cæsaris humanitate.

Quā præclarū tributæ humanitatis specimē Cn. Pō-
peius. q; miserabile desideratæ idē euasit exēplum:
nā qui tigranīs tēpora insigni regio texerat eius ca-
put tribus coronis triūphalibus spoliatū ī suo mō-
terrārū orbe nusq; sepulturæ locum habuit: sed abscissū a cor-
pore inops rogi nefariū ægyptiæ pfidiæ portatū munus est.
etiam ipsi uictori miserabile. ut enī id Cæsar aspexit oblitus ho-
stis soceri uultū induit. ac Pōpeio tum proprias: tū etiam filia-
sue lachrymas reddidit. Caput etiā plurimis & speciosissimis
odoribus cremādū curauit: qd si nō tā mansuetus aīus diuini
principis extitisset paulo ante romani iperīi columē habitū (sic
mortaliū negotia fortūa uersat) ihūatū iacuisset. De eodē.

Catonis quoq; morte audita: & se uidere illius glo-
riæ: & illū suæ inuidisse dixit. p̄moniuq; eius libe-
tis ipsius incolume seruauit: & Hercule diuinorū
Cæsaris operū nō parua pars Catōis salus fuisset:

De Marco Antonio.

Arce etiam Antonii animus talis humanitatis:

rus Ptolomæi præceptor Pōpeiī caput regis nomine obtulisset lachrymas continere non potuit ui-
sogeni sui capite. Insigni regio: diademate. Tribus coronis: quia toties triumphauit: primo
quidē de Aphrica quam auspiciis L. Syllæ subegit: cum esset annorum uiginti quatuor: ut quidā
tradunt: missus contra Domiciū: deinde triumphauit de storio uel de piratis qui mare totum infe-
stabant quod bellum quadraginta octo diebus confecit: postremo & Mitridate. Victori miserabi-
lem: quod uictorē ad miserationem mouere posset. Soceri uultum: eo uultu quo antea cum esset:
socer aspiciere solebat. Columnen: sustentaculum nec inuenitur nisi in nominatio & accusatio.

Catonis
uticensis
mors

Catonis quoq; morte: hic fuit Cato uticensis qui se uticæ interfecit: ubi de repu. despe-
ratum esse cognouit. maluit enim in libertate mori: quam in Cæsaris uenire potestātē
Cæsar igitur audita Catonis morte dixisse fertur: ut se Catonis gloriæ inuidere: & Ca-
tonem suæ pariter inuidisse uerum hac usus est humanitate: ut Catonis bona liberis
eius intacta reddiderit. Fuit autem Cæsar præcipuum romanæ clementiæ & humani-
tatis exemplum: adeo ut inter reliquas eius uirtutes hac ueluti princeps potissimum
celebreretur: ad penitentiā usq; clementem fuisse dicit Pl. Cice. quoq; in oratiōe p. M. Marcello mi-
ris laudibus eius humanitatem extollit. Solinus in capi. de hoīe dicit. Cæsar iquit benignitate adeo
præditus: ut quos armis subegerat clementia magis uinceret. Et Hercule diuinorum Cæsaris ope-
non parua pars Catonis salus fuisset. Ratio cur Cæsar inuiderit Catonis gloriæ: quia nō mediocrem
gloriam cōsecutus esset: si Catonē seruasset incolumē: quod pfecto magnopere cōcupiuit: nā hūc
& Ciceronem duo clarissima romanæ urbis lumina semper saluos & incolumes desiderauit.

Arce et: hoc fuit bello ciuili qd gessit Antonius cōtra Brutū & Cassiū cæsaris interfectores M. Bruti
ubi pfligatis reip. ptibus Brutus ne ueniret ī prātē Antoni sibi ipi mortē conscruit Antonius exitus
igī ubi cognouit Brutū sibi mortē itulisse: paluda mētē suā exiit & libro dedit q sup defun-
cti corpō iponeret ut honoratus cremaret: qd ille cū iter cœpisset graui supplicio affectus ē ab Anto.

DE HUMANITATE.

Alexandri
humanitas

Intellectu: quia intellexit cuiusmodi esset humanitas in hoste seruanda. Philippicam: quia in ca-

pis philippicis Brutum uicit Antonius. Ommemoratione romani exempli: transit ad externa: & primo de Alexandri huma-
nitate dicit: qui fufum fugatumq; Darium cum peruastas sollicitudines persequeretur
in septentrionem: usq; peruenit nimio frigore torpentem & regionem quæ Gazaba di-
citur aditurus per cellam passus est: maiorem etiam quem credi possit ubi torpētibus

gelu multibus silua occurrit:
hinc cæsas arbores accederant
forte Grecarius miles mace-
do iam ueteranus se uix & ar-
ma sustentas obstupefactis ge-
lu & rigore membris in castra
peruenit: quo uiso Alexander
q̄q; & ipse cum maxime admo-
to igne fouebat artus ex sella
sua exiuit: torpentemq; mili-
tem & uix compotem mentis
demptis armis in sua sede con-
sistere iussit ille diu nec ubi
requiesceret: nec a quo eēt ex-
ceptus cognouit: tandem rece-
pto colore uitali ut regiam se-
dem regemq; uidit territus as-
surgit quem intuens Alexan-
der: & quid intelligis miles in-
quit: quanto meliore sorte q̄
persæ sub rege iuatis. illis. n.
in sede regia consedis se capita-
le foret tibi saluti fuit. Mace-
donia: nam res gesta est in cam-
pis philippicis qui sunt in ma-
cedonia. Lustrat: circuit: ut
fugientem Darium reprehenderet.
Manibus acsi diceret:
uicticibus. Frigore duplica-
tum: expressit frigescentis se-
nis gestum. est autem sumptū
de Hesiodo: q̄ dicit: q̄ frigus
senem i curuum facit: & ideo
dicit duplicatum. Capitale
extitisset solium: apud persas
lex est: Si quis in solio cōsede-
rit capitale est: Frontinus lib.
quarto capitulo de effectu &
moderatione. Alixander inqt
illi seni in persis natus est in re-
gia sella sedisse tibi capitale
foret i macedonia nato cōcedis

Frontinus

Alexandri
mors

Idem non hominū ulli sed
naturæ fortunæq; cedens: quia cum nullo unquam Alexander congressus est quē non uicerit: nul-
lam ciuitatem obsedit quam non expugnauerit: nullam gentem adiit quam non calcauerit: nullāq;
regionem peragrauit quam armis non subigeret. Quamquam uiolentiā morbi: cum tandem ui-
cto Dario donitisq; parthis cōsuluisset aruspices de suarum rerum euentu responderunt ut dilige-
tissime babilonem uitalet: ille cum aliquandiu ab ea se regione abstinuisset tandem rapientibus fa-
riseius urbis miro desiderio captus est: & ut est genus humanum in uera prouidentia Babilonem ire uo-
luit: quo factum est: ut paucis post diebus Cassander uenerit missus a patre antipatre ut Alexander
ueneno necaret. & cum Antipater in macedonia plurimum auctoritate & opibus ualeret eum be-
nigne suscepit: pincernamque suam instituit: uidelicet q̄ sibi pocula propinaret: hic igitur ut mul-
ti tradunt ex præcepto patris uenenatum poculum dedit Alexandro. uenenum autē fuisse dicunt:
frigidissimam aquam de Noctriade regione sumptam: quæ gutatim de petra stillat: quæ quidem
aqua nisi i ungulis deferri pōt: hanc cum hausisset alexander subito dolore profusus est: itaq; abiit
in cubiculum: & uniuersum exercitum ad se iussit acciri & singulis dextram porrexit: quod nō me-
diocre humanitatis specimen fuit: postea uero mortuus est. Fato oppressa maximi exercitus con-
plexui humanitate: iam morte correpta: quia uenenum per uenas diffusum erat.

intellectu non caruit. M. enim Bruti corpus liberto suo sepeliē-
dum tradidit: quoq; honoratius cremaretur iniici ei suum pa-
ludamentū iussit iacentem non hostem sed ciuem deposito
existimans odio. quūq; interceptum a liberto paludamentum
comparisset: ita parcius protinus in eum animaduertit: hac
ante præfatione usus. Quid tu ignorasti cuius tibi uiri sepul-
turam commiserim? fortem piamq; eius uictoriam philippicā
libenter diuiderunt: sed ne ista quidem generosissimæ indi-
gnationis uerba inuiti audierunt.

Externa de Alexandro.

Ommemoratione romani exempli in macedoniā
deductus morum Alexandri præconium facere co-
gor: cuius ut infinitam gloriā bellica uirtus: ita præ-
cipuum amorem clementia meruit: is dum omnes
gentes in taigabili cursu lustrat quodam loco nivali tempesta-
te oppressus: senio iam cōfectum militum macedonem nimio
frigore obstupefactum ipse sublimi & propinqua igni sede se-
dens animaduertit: factaq; nō fortunæ: sed ætatis utriusq; esti-
matione defendit: & illis manibus quibus opes Darii afflixerat
corpus frigore duplicatum in suam sedem imposuit id ei salu-
tare futurum ducēs: quod apud persas capitale extitisset solū
regium occupasse. Quid ergo mirum est: si sub eo duce tot an-
nis militare iucundum ducebant: cui gregarii militis incolumi-
tas proprio fastigio carior erat? Idem non hominū ulli: sed na-
turæ fortunæq; cedens: quamquam uiolentiā morbi dilabebat:
in cubitum tamen erectus. dextram omnibus qui eam contin-
gere uellent porrexit. Quis autē illā osculari nō curaret: quæ iā
fato oppressa: maximi exercitus complexui humanitate quam

Spiritu: quia spiritus perexiguus erat: humanitas uero magna.

Non tam robusti generis: adolescens quidam pifistrati filia amore correptus eam in pu-
blico osculatus est: dum sret aquatum: Plutarchus enim dicit principum filias aquatu-
re solitas: cum igitur puella domu redisset matri grauer conqueſta est: Mater ut oēs
ferme matrem superſticioſa nimis eſſe ſolent ad uirum deſert in uiris: crimen exage-
rat: im patienter conqueritur: de adoleſcente poenam expoſcit: cui pifistratus: ſi eos pu-

Pifistrati
humani-
tas

ſpiritu uiuidiore ſuffecit.

De Pifistratio humanitate.

Non tam robusti generis humanitatis: ſed & ipſa ta-
men memoria proſequenda pifistrati athenien-
ſium tyranni narrabitur. Qui cū adoleſcens qui
dam amore filia eius uirginis accenſus: in publico
obuiam ſibi factam osculatus eſſet: hortate uxore: ut ab eo ca-
pitale ſupplicium ſumeretur: reſpondit: ſi eos qui nos amāt in-
terficiemus: quid iis faciemus quibus odio ſumus: minime di-
gna uox cui adiiciatur eam ex tyranni ore de humanitate ma-
naſſe: in hunc modum filia iniuriam tulit: ſuam multo lauda-
bilis. Athraſippo enim amico inter coenam ſine fine cōuicio
laceratus: ita & animum & uocem ab ira cohibuit: ut putares ſa-
tellitem a tyranno male audire: ab eunte quoq; ueritus ne pro-
pter metum maturius ſe conuiuium ſubtraheret: inuitatione fa-
miliari coepit retinere. Thraſippus cōcitata temulentia impe-
tu euectus: os eius ſputo reſperſit: nec tamen in uindictam ſui
ualuit accendere: ille uero etiam filios ſuos uiolata patris maie-
ſtati ſubuenire cupientes retraxit. Poſtero quoq; die Thraſippo
ſupplicium a ſe uoluntaria exigere uolenti morte uenit ad eum
dataq; fide in eodem gradu amicitia manſurum ab incepto
reuocauit. Si nihil aliud dignum honore memoriae geſſiſſet.
his tamen factis abunde ſe poſteritati commendadeſſet.

De Pyrrho rege.

Aque mitis animus Pyrrhi regis audierat apud
quosdam in conuiuium Tarentinorum parum ho-
noratum de ſe ſermonem habitum: accerſitos q-
ei interſuerant percontabatur: an ea quæ ad au-
res peruenerant dixiſſent. Tum ex his unus inquit: niſi nobis
uinum deſeciſſet: iſta quæ tibi relata ſunt: præ his: quæ de te lo-
cuturi eramus: luſus ac iocus fuiſſet: ita urbana crapula excuſa
tio: tamq; ſimplex ueritatis conſeſſio iram regis cōuertit i riſu:
priſtina amicitia mutaturum ab incepto reuocauit.

Aque mitis animus Pyrrhi: hæc humanitas Pyrrhi ſimillima eſt ſuperiori: nā Pyrrhus ac-
citus a Tarentinis aduerſus roma. cū i caſtris eſt: qdā ſodales i cōuiuio p ebrietate i pecu-
lata lapſi: de illo male locuti ſunt: quos captos & ad ſe ductos cū interrogaiſſet Pyrrhus dixiſ-
ſet ne ea q ad ipſius aures pueniſſent: tū unus urbæ ſatis de riſu iſtius qd uinu de-
fuiſſet: multo grauiora de te locaturi fueras: par qd factu riſu: qd potuit regis ira i
riſum eſt cōuertere. Præ his: reſpectu eorū. Luſus: c iocus: luſus i rebus: iocus i uerbis

Tarentini
iuuenis ei
atum

Qua quidem clementia: laudat hanc regis humanitatem.

Beadem altitudine: de eiusdem Pyrrhi humanitate loquitur qui ut supra dixi: cum multis milibus hominum in auxilium Tarentinorum cum uenisset: & bellum strenue fortiterque gessisset ingentem captiuorum numerum quibus cladibus illatis coeperat: ad quos redimendos: cum romani legatos misissent: hac humanitate usus est in legatos: ut illis obuiam honoratum uirum honoris gratia miserit. ipse quoque cum equitatu: extra

portas occurreret: atque illos non ut uictor secundis rebus elatis sed ut amicus benignissime suscepit: captiuos sine pretio remisit: dicens: ut est apud

Enius

Enium: non aurum posco nec pretium dederis: nec cauponas bellum: sed belligerantes & ferro non auro uitam cernamus utrique: uos ne uelit an me regnare heras: quid uerferat fors uirtute experiamur: & hoc simul accipe dictum: quorum uirtuti belli fortuna pepercit eorum dem me libertati parcere certum est dono ducite doque uolentibus cum magnis diis. Regalis inquit Cicero & eiadaru genere digna sententia. Prouertu: foelicitate & successu. Officiu: quod debebat legatis.

Cicero

Vius tam mitis ingenii: Pyrrhus italia pulsus i siciliam traiecit exercitum: ubi nauali pugna a carthaginensibus

Antigonus

superatus: cum Antigono macedoniae rege auxilia non impetrasset: macedoniam inuasit Antigonus uicit elatus deinde uictoria

Pyrrhi caedes

statim ad graecia & asiae totius imperium adiecit animum & primum omnium spartanos inuadit: quorum urbem oppugnaret tanta multitudo foeminarum ad patriae tutelam accurrit: ut non fortius uictus quam uerecundus recederet: & in ea oppugnatione Ptolemaeum filium strenuum manuque fortem amisit: cuius cadauere ad se delato dixisse fertur: aliquanto tardius cecidisse quam timuerat: pulsus igitur a spartanis agros petiit: ibi dum Antigonus in urbe clausum expugnare conatur: inter confertissimos uolentissime dimicans saxo de muris iacto occiditur: caput eius Antigono deferitur: qui uictoria mitius usus filium helenum cum epirotis sibi deditum in regnum dimisit: eique insepulsi patris ossa in patriam referenda tradidit: hac summarim Iustinus: sunt qui aliter tradunt hanc historiam: Pyrrhum scilicet dum argos oppugnaret per prodicionem urbem ingressum ad arcem usque peruenisse: ubi cum acerrime dimicaret mulierem quadam tectis mortarium demisisse in caput Pyrrhi: quo ictu moribundus cecidit: tunc dicunt Alcyonem Antigoni filium Pyrrhi caput abscissum ad patrem cum summa laetitia detulisse Antigoni correpto filio regis caput uelamie tectum corpori quam honoratissime cremandum restituisse: filiumque helenum captiuum libere esse & regium animum gerere iussisse: ossaque Pyrrhi aurea urna inclusa in patriam ad fratrem reportanda curasse: quae magna profecto fuit regis clementia. Plutarchus i uita Pyrrhi dicit dum illud argos oppugnaret per prodicionem nocte urbem ingressum una cum galathis i fore usque peruenisse: quod scietes Argiui: clypeum & alia munita urbis loca coeperunt Antigoni in urbem acciuerunt tunc Pyrrhus ubi uidit clypeum hostilibus armis refertum: & alia esse munita urbis loca: prodigiis quibusdam

Plutarchus

territus retrocedere: & urbe egredi statuit: sed cum angustias portarum formidaret nuntium mittit ad filium helenum: quod cum magna manu extra moenia sedebat ut deiectis moenibus aditum sibi aperiret: suosque tutaret: filius non recto accepto nuntio ad opem primi ferendam urbem ingreditur: & ita fugientibus ingredienti Gregario milite argiuo hasta leuiter percussus equum adiecit: illud mense eius: quod forte desuper pugnam spectabat cognito filii periculo: regulam uelut alii dicunt mortarium a speculis i Pyrrhi caput coniecit quo ictu moribundus cecidit: tunc Zopirus quidam antigoni miles: cognitum regem apprehendens illi caput abscidit: Alcyonem uero antigoni filium: accurrens abscissum regis caput ad patrem cum summa alacritate deportat: per filium baculo percussit: & a se repulit barbare & polutum appellans regis caput & corpus magnifice cremauit: helenum quoque Pyrrhi filium benigne & humaniter exceptum cum eum complexus esset bene sperare iussit: & eum statim in priorem habitum ornatumque restituit: atque i epyro remisit: erga alios quoque pyrrhi benignus fuit. Antigonus macedoniae regis qui argiuis miserat auxilium. Corrupto: castigato. Effuso: in moderata laetitia.

Alcyonius Antigoni filius

Qua quidem clementia & moderatione affectus est: ut & sobrii sibi Tarentini gratias agerent: & ebrii bene precarentur.

De eodem Pyrrho.

Beadem altitudine humanitatis legatis romanorum ad redimendos captiuos castra sua petentibus: quo tutius uenirent luconem molossam obuiam misit quoque honoratus exciperentur ipse cum or-

nati equitum extra portam occurrere: secundatum rerum prouentu adeo non corruptus ut officii prospectum in his deponeret: qui tunc maxime armis cum eo dissidebant.

De Antigono rege.

Vius tam mitis ingenii debitum fructum ultimo fati sui tempore recepit: nam cum diuis auspiciis argiuorum inuasisset urbem: abscissumque caput eius Alcyonem Antigoni regis filium ad patrem propugnatorem laborans latus uelut aliquid foelicitissimi uictoriae opus attulisset: Antigonus correpto iuvene quod tanti uiri sibi tanta ruina in memor huiusmodi casuum effuso gaudio insultaret: humo caput sublatum:

Gaufea: uelut capitis: quod circa caput gestabant. Vrna: uasa. urna genus mensure quod quidam quartarium dicunt: quatuor sextarios capit: est etiam unde sortes ducebantur. Virg. li. vi. Stat. ductis sortibus urna. sed proprie urna est quæ pro condendis defunctorum cineribus solebat adhiberi.

Ampani aut: Liuius libro nono circa principium. cum Aulus postumius & T. Veturius consules opem luceriae ferre uellent: inter furculas caudinas inclusi sunt: locus erat siluis undique oblitus: nam saltus duo alti angusti siluosi que sunt. montibus arca perpetuis inter se iuncti in

Liuius
Caudina
clades

gaufea qua uelatum caput suum more macedonum habebat texit: corporique Pyrrhi redditum honoratissime cremandum curauit. Quin etiam filium eius Helenum captiuum ad se pertraxit & cultum & animu gerere regiu iussit: ossaque Pyrrhi ei aurea inclusa urna Epitum in patriam ad Alexandrum fratrem portanda dedit.

De Campanis.

Campani autem exercitum nostrum cum consulibus apud caudinas furcas sub iugum a samnitibus missum nec inermem tantum: sed etiam nudum uerberum suam intrantem: perinde ac uictorem & spolia hostium præ se ferentem uenerabiliter exceperunt: protinusque consulibus insignia honoris: militibus uestem: arma equos: comitum benignissime præstando: & inopiam: & deformitatem romanæ cladis mutarunt: quo animo si pro imperio nostro aduersus Hannibalem quoque uisi fuissent: truculentis securibus materiam faciendi non præbuisent.

De Hannibalis humanitate.

Acta mentione acerrimi hostis mansuetudinis eius operibus: quam romano nomini præstitit: locum qui inter manus est finiam. Hannibal enim amilii Pauli apud cannas trucidati quæ situm corpus: quantum in ipso fuit: inhumatum iacere passus non est. Hannibal Tyberiu gratichu lucanorum circumuentu insidiis cum summo honore sepultum mandauit: & ossa eius in patriam portanda militibus nostris tradidit.

quos uestimenta comitatusque militibus omnibus & uenientibus capuam cunctus senatusque populusque obuiam egressus iustis omnibus hospitalibus & publicis & priuatis fungerentur officiis: quam mentem si se cum dno punico bello aduersus romanos seruassent. Fuluius Flacchus consul secures suas campanorum sanguine non cruentasset: ut illorum perfidiam uindicaret.

Acta mentione: de cannensi clade satis supra dictum est. post tantam igitur romanorum stragem Hannibal dicitur hac humanitate usus: ut Pauli amilii consulis romani corpus diligentissime quesitum & inuentum sepulture mandauerit: ut quidam auctores tradunt: sunt uero qui dicunt: quesitum quidem fuisse: sed non inuentum quorum sententiam sequitur Valerius. Liuius uero conquisitum & inhumatum cum punicis illis qui in ea pugna ceciderant. hic Paulus ubi tantam ciuium suorum stragem factam esse uidit cum posset incolumis euadere maluit: cum suis ciuibus honeste mori quam fugiendo turpiter super esse qui Lentulo Cornelio tribuno militum equum offerenti: quo celerius euaderet emanimibus hostium sic respondisse fertur. Tu quidem Gn. Corneli mactæ uirtute esto: sed caue ne frustra miserando exiguum tempus e manibus hostium euadendi absumas abi. nuncia publice patribus urbem romanam muniant: ac priusquam uictor hostis adueniat præsidis firment: Priuatimque Fabio: amiliu pceptorem eius memorem extitisse & uixisse: & mori me adhuc in hac strage militum meorum patere: ne aut rebus interea aut consularis collega accusator existam. Locum: de humanitate. Finiam: nam hæc ultima sunt de humanitate exempla: & omnia quidem hannibalis. Hannibal: quo pacto Tyb. Gracchi hosti fuerit a Flauio lucano eius hospite in cap. de pdig. ostendimus: nam cum maiorem lucanæ pietatem Flauio defecerat uirtute sua in præte populi rom. redegisset ad reliqua capiendam inuitatus ab hospite plex fama est. alii. n. tradunt castris romanis sepultum a suis: alii ab hannibale & ea uulgatior fama est: tradunt in uestibulo puniceorum castrorum rogum instructum fuisse: armatum exercitum decurrisse cum tripudiis hispanorum

Hannibal
lis huma
nitas

Tyb. Grac
chi clades

M. Mar/
celli cæ/
de

motusq; armorū & corporis: suæ cuiq; gēti assuetus: ipsoq; hānibale: omni rerū uerborūq; honore exequias celebrante. Alii aliter tradūt: & dicūt imperatoris capitis hostes rātū modo potitos ad Hānibalem detulisse: ab eo statim cartalo missum: q ad Cn. Corneliā quæstorē romanū deferret: quæstorē deinde sūmis impatoris in castris celebrantibus cū exercitu beneuētānis fecisse. Hannibal. M. Marcellū: de M. Marcello quoq; dictū ē eodē capitulo: q cū iter bina castra punica atq; romana tumultus siluestris esset a neutris primo occupatus q; romani q̄lis eēt pars illa q ad hostes uergeret igno-

rarent: Hannibal insidiis q; castris aptiorē eū putaret: romanū in castris fremebant occupādū eū locū esse & castello firmandū: ne si occupatus ab hānibale foret uelut i seruicibus hostem haberent: mouit ea res Marcellū: & Crispinū eius collegā: itaq; cū paucis eq̄tib; exploratum pfecti in insidias præcipitarūt: quæ pauloā fuerāt ab hānibale eo loco collocatæ ubi Marcellus cū aliquot fortissimis uiris in medio cæsus: collega uulneratus: filius quoq; cōsulis grauiter sauius: alii quoq; capti fuerūt: sed paulo post Hannibal. M. corpus in uentū sepulturæ mādauit: C. in Catone maiore. M. Marcelli interitū: nec crudelissimus q; dem hostis honore sepulturæ carere passus est. Legitimo iure. i. iure humanitatis. Corona: q; sapius uictor euaserat: nā. M. ad nolā prius Hāni. uici posse docuit: & d illo sæpe uictoriā i castra sportauit. Ergo hu. laudat Vale. u. i. humanitatis: q; p efferatas quoq; gētes trāsire audet. Oculosq; & truces: si cut de Cæsare & Pōpeiū. Distinctos: nudatos. Admirabilem uocem: q; a mig; fuit tantū humanitatis in pectore barbaro inueniri posse. Oppressi: quia uictoriæ laus minuit insidiis: nō. n. uirtute sed insidiis oppresso rat. Vos quoq; fortes: apostrophat ad impatores Ro. & eos q; si hac orōne cōsolatur: q; nō in patria illis mori cōtigerit: cū gloriosius in acie p patria fortiter pugnādo ceciderint: & nō pœnitēdas exequias ab hoste sortiti fuerint. Decus in fœlicitate amissum: quā fortuna aduersa funerationem in patria prodi distis eandem apud hostes uirtute uestra inuenistis.

Humanitatis
com
médatio

Ratas uero ai signi. de gratitudine dicturuseā i cōparationē cū igratitudine adductur. esse polices: ut sua utriq; æstimationis merces: huic. f. laus: illi uero uituperatio repēdat. Cice. de gratitudine i ofone pro plāco: hæc una inqt uirtus ē: nō solū maxia: sed ē mater uirtutē oīūz reliquæ: qd ē pietas: nisi uoluntas grata i parētes: q sūt boni ciues: qui belli: q domi de p̄ria bñmerētes nisi q p̄fīa bñficia meminerūt: q sancti: q religiozum colentes nisi q meritā diis immortalibus grām iustis honoribus. & memori mente persoluūt: q pōt eē uitæ iucūditas sublati aicitis: q porro aicitia pōt eē inter igratos: q; nōstz ē liberaliter educatus: cui nō educatores: cui nō magrī sui atq; doctores: cui nō locus ille ipse mutus: ubi alitus: ubi doctus ē grata recordatione in mēte uersat: cuius opes eē tāz possunt: aut unq; fuerūt: q sine multorum amicorū officiis stare possit: eqdē nihil tā proprium hominis existimo q; beneficio modo: sed etiam beniuolentiæ significatione alligari: nihil porro tā inhumanū: tā imane: tā ferreū: q cōmittere: ut beneficio nō dicā indignus: sed uictus esse uidear. Item Cicero in officiis sic ait: beneficio puocati debemus agros fertiles imitari: qui multo plus afferūt: q acceperint: rursus alio loco cui referri gratia tāta nō potest: quanta debet: habenda tamē tanta est quāta animi nostri cape pōt: multis aliis quoq; locis Cicero hanc gratitudinis uirtutē laudibus effert. Gratas uero significatio nes. iō dixit Vale. q; ē si nō reddimus beneficiū: & animus sic uoluntarius & in pmerēdo ardētissimus sufficere dz. In cōpatiōe: ut cū huic uirtus: ide uitiū positū fuerit cognoscat illius & huius uirupatio. Cōtrario: q; uirtus & uitiū cōtraria sūt. Priorē lo. a digniori & p̄stāiori sumāus exordū.

Cicero

Hannibal Marcū Marcellum in agro Brutio dū conatus pœnorū cupidius q; consideratius speculat: interēptū legitimo iure extulit: punico quoq; sagulo & corona donatum laurea rogo imposuit. Ergo humanitatis dulcedo etiā in efferata barbarorū ingenia penetrat: orbosq; & truces hostiū mollit oculos: ac uictoriæ insolentissimos spiritus flectit: nec illi arduū ac difficile ē inter arma contraria inter districtos cōminus mucrones placidū iter reperire: uincit irā: prosternit odiū: hostilem q; sanguinē hostilibus lachrymis pmiscet: atq; ēt admirabile Hannibal uocē: pro funeribus romanorū ducū arbitria statuētis expressit: q; aliquāto ei plus gloriæ Paulus & Gracchus & Marcellus sepulti. q; oppressi attulerunt: siquidem illos punico astu decepit: romana mansuetudine honorauit: uos quoq; fortes ac piæ umbræ non pœnitendas sortiti estis exequias: nam ut oprobilius in patria ita speciosius pro patria collapsæ: supremi officii decus in fœlicitate amissum uirtute recuperastis.

De Gratitudine. Capitulum .II.

Ratas uero animi significationes & ingrata fata libuit oculis subiicere: ut uitio ac uirtuti iusta merces æstimationis ipsa comparatione accederet: sed quoniam contrario proposito sese distinxerunt: nostro quoq; stilo separentur: prioremq; locum obtineat: qui laudem q; qui reprehensionem merentur.

De Gratitudine.

Tq; ut a pñ. actis: eū annonæ charitas urbē īcessi flet: senatus frumēratū ī peregrinas regiones legatos dimisit: q; cū furmētī copīa aduexissent. Gñ. M. Coriolanus plebi scmp M. Corio-
nensus cēlebat nō prius diuidēdū inter plebē eē furmētū: q; p secessionē usurpata ī Ianus
ra restituisent pñbus: q; obrē ira plebis ī exiliū actus ad uolscos profectus paulopost
bellū intulit pñ: q; cū ab eo graui obsidione pmeret: nulla alia rōne: q; mulierē bñfi-
cio liberari potuit: ut diximus ī cap. de mira. & latius dicturi sumus ī cap. de pic. q; re se

De senatu populiq; Ro.

Tq; ut a publicis actis ordiar: martiū pñā opugna-
re conantē: ad motoq; portis urbis ingēti uolico-
rū exercitu funus ac tenebras romano iperio mi-
nantē. Veturia mater ac uolumina uxor nefariū
opus exeq; pñibus suis passæ nō sūt: in q; rū honorē senatus
mōnarū ordinē benignissimis decretis adornauit: sāxit nāq;
ut foeminis semita uiri cederet: confessus plus salutis reip. ī sto-
la q; ī armis fuisse: uetustisq; auriū ī signibus nouū uitæ disci-
men adiecit: pñisit quoq; his purpurea ueste: & aureis uti seg-
mentis: sup hoc adē & arā fortunæ muliebri: eo loco quo Co-
riolanus exoratus fuerat faciendā curauit: memorē beneficii
animū suū exquisitæ religionis cultu testando. Quē secundi
etiam belli punici tpe exhibuit: quū enī a Fuluius Capua obside
retur. ac duæ capuanæ mulieres beniuolentiā erga romanos
dimittere ex animis uoluissent: uestigia oppia materfamilias:
& Eluia facula meretrix: quarum altera quotidie pro salute no-
stri exercitus sacrificauit: alterā captis militibus romanorum
alimenta subministrare non destitit: urbe illa oppressa senatus
is & libertatem & bona restituit: & si quid amplius pñā mī pe-
tissent libenter se daturum asseuerauit: uacasse ī tanto gau-
dio. P. C. duab; humilibus foeminis referre grām ne du tam
pñā se tulisse mirandū.

De iuētute Ro.

Vid illa quoq; iuētute romana gratius: qua Qui-
tio & Minutio consulibus ultro nomina sua milita-
ri sacramento optulit: ut Tusculanis quorum fines

natus gratū aīum gerēs multis
honoribus matronas honesta-
rūt: nā ut inqt Liu. nō fuisse Liuius
laudes suas mulieribus uiri ro-
mani adco sine obrectatione
alienæ gloriæ uiuebat: tūc. n.
primū tantū fuit: ut mulieri-
bus de uia cederetur: ut ī auri-
bus aureis: ut purpurea ueste:
ut aureis segmentis: ut nouo ui-
tæ disci se uterent: monumēto
quoq; qd eēt: tēplū muliebri
fortunæ adificatū dedicatūq;
fuit. Et suoz ho. ecce po. ro.
gratiū dinē. Sāxit: firmavit. &
hinc sciri pōt: unde orta sit cō-
suetudo cedēdi de uia mulieri-
bus. In stola: sicut toga uiro-
rū: ita stola mulierē. Insigni-
bus auriū: sicut annulis ex au-
ribus pēdētib; q; & ī aures di-
cunt: nā ī aures sūt auriū or-
namēta. Segmentis or. nā seg-
mēta dicūtur redimicula mu-
lierē uersicolora: q; utunt
ad capitis ornāmētū: sūt ēt q;
dicāt legmēta eē fasciculas qui-
bus inuoluūtur infantes: unde
luue. Et segmentis dormisset
puula cunis. Segmenta uero sūt
fasciæ: q;bus circūdat caput. i.
redimicula mulierē nobilium
inde segmentatus ornatus & in-
structus Segmentū ēt dī moni-
le a colo ī pectus descendens.
Segmenta zonis q;busdā q;si per-
tulamētis ornata: nā pñculas
cuiusq; materiæ abscissas pñag-
mina uocat. Sūt etiā q; dicant
segmenta eē circulos: quos grā

Segmenta

ci arallos appellant. Exoratus: persuasus ut petita cōcederet. Quē secūdi etiā belli: cū enī a Ful-
uius Capua. cū recepta Capua sumptoq; supplicio de senatu cāpano relatū esset ī senatu: quid nā ui-
deretur: de his faciēdū qui p municipia ī custodias distributi fuerāt: nā a. Qu. Flacco romā ducti
ueniam petebāt & misericordiā implorabant: Marcus Attilius cuius ex his q; apud Capuā fuerāt nīa
xima erat auctoritas interrogatus sententiā ita respondit. ī cōsilio inquit arbitror me fuisse cū con-
sulibus Capua capta: cū queref qui cāpanoz benemeritis de repu. nostra esset duas mulieres com-
pertū est: uestiā oppiā Atellanā Capuā habitātem: & Faculā eluiā: quæ quondā q;stum corpore se-
cū esset: illā quotidie sacrificasse: pro salute & uictoria populi ro. hanc captiuis egentibus alimēta clā-
suppeditalle: ceterorū omniū cāpanorū eundē erga nos animū quē cartaginēsiū fuisse: quare se
parus censuit oppiā eluiāq; primū bona ac libertatē restitui si qua alia pñia a senatu petere uellēt:
romam eas uenire: Campanis ī singulas familias decreta facta: quæ hoc loco non opus est enume-
rare. Libertatem: quia iure belli uenerant ī seruitutem. Amplius: prāter captiuitatem & bo-

Fuluius

Vid illa quoq; Appius quidā Herdonius sabinus cū multitudine exulū & seruoz ad Appius
quatuor milia clā urbē ingressus occis custodibus capitolū occupauit: & seruos oēs Herdoni
de capitolio ad libertatem cōuocabat: romani ea re tā subita & improuisa procūllis: us
quo se non terent incerti erant: Tusculani fama ipsa cum audissent quo ī periculo fo-
ret res publica romana ultra romam parato exercitu uenerunt: & romanis ipsis ī re tā

periculosa cūctantibus: consulem ipsi armati secuti sunt in capitolium: deinde erubescens romani & ipsi sumptis armis & in capitolium facto concursu Herdonium occiderunt: post aliquod deinde tempus cū equi tusculanorum fines inuasissent romani memores accepti iam beneficii tusculanis opē ultro ferendam gratiam: reddendam esse censuerunt. Itaque consules cū exercitū scriberent: uocarentque qui hanc malitiam gerere uellent: illis uniuersa iuuentus non ultra solū: sed cum quadā etiā aīōe alacritate se obtulere: & ad tuendos de se tā benemeritos socio profecti sunt: quod magnū fuit Romanæ iuuentutis grati animi signum. De-

Minucius
magister
equitum

fenderant: expellendo seruos de capitolio. Cessasse uidetur de fuisse. Magnū grati populi specimē: Minucium magistrum equitum Fabio maximo dictatori equitū impio fuisse diximus in cap. de cōsiliis. Minucius igitur alternis cū Fabio diebus impare uolebat: uel si etiā maiora placerent iterualla partitis temporibus alternis sumū ius & imperiū esse quod nequaquam e re publica eē existimauit Fabius: ut milites sui in alterius potestate: & summa regis in hominis temerarij manibus posita foret: itaque partitis copiis castra diuiserunt: quod Hannibali duplex gaudium fuerat: & quod Minucii temeritatē liberā factā eē uidebat: & Fabii prudē-

aguli occupauerant præsidium ferrent: quia paucis ante mensibus cōstantissimæ & fortissime iperū Ro. populi defederāt. Ergo quod auditu nouū ē: ne patriæ grata uoluntas cessasse uideret: exercitus se ipse cōscripsit. Magnū grati populi Ro. specimen in Quinto Fabio maximo enituit. Nā cū quinque cōsultatibus salubriter reipublice administratis decessisset certatim as cōtulit: quo maior ac speciosior eius funeris pōpa duceret: eleuet aliquis præmia uirtutis: quā aiaduertat fortes uiros foelicius sepe liū quā uiuere ignauos. De Minucio magistro equitum.

Abio autē et icolumi summa cū gloria grā relata ē. dictatori. n. magistro equitum Minucius: scito plebis: quod nūquā antea factū fuerat equitus pūto exercitu separatum in samnio cum Hannibale conflixerat: ubi temere inito certamine pestiferum habiturus exitum subsidio

Fabii Ma-
ximi fu-
nus

tiam uiribus diminutam misit igitur milites quosdam ad tumultum capiendum qui medius erat inter utraq; castra magis laessenda pugna quā tumuli capiendi gratia nam locauerat alios in insidiis & conserto praelio cum utrinque totis uiribus certaretur ex in diis orti milites cum ingenti clamore tantum terrorem intulere romanis: ut nec animus ad pugnam: nec ad fugam spes cuiquā superesset tum Fabius audito pauentium clamore: non celerius inquit quā timui deprehendit fortuna temeritatem: sed obiurgandi non est tempus: sed laborantibus succurrendi. ita instructa acie de uertice montis in hostes impetum fecit: suos ab effusa fuga reuocauit: aciem restituit: hostes profligauit: & uictoriam prope partem ex eorum manibus extorsit: ciues suos & imperatorem: partim a cede: partim a captiuitate liberauit: pro cuius beneficii referenda gratia: Minucius fabium parentem semper apellauit exercitus comilitones quorum opera seruati fuerant patronos uocauerunt: Hannibalem quoque ex acie discedentem dixisse ferunt: tandē eam nubem quæ sederet i iugis montium sollicitatam procella imbrem dedisse. Specimen: experimentum. Contulit: scilicet populum romanum ad honestandum & illustrandum eius funus quod profecto magnū fuit gratitudinis signū: ut quē uiuū multis honoribus honestassent: eundem mortuum de se optime meritum sua impensa augendo funeris pompam ingenti gloria decorarent. Eleuet: iminuat: translatio sumpta a cumulo de quo quanto plus eleuaueris tanto magis diminues: Persius num: siquid turbida roma eleuet accedes: Sunt qui dicunt de duobus Fabiis intelligi: Maximo scilicet Rutiliano: quorum uterque consul quinque fuisse traditur: & alter bello punico secundo: alter bello gallico: nā Rutilianus gallico bello collega fuit eius Decii: qui patris exemplum imitatus deuouit se pro legionibus romanis: & in Rutiliani funere uoluit populum romanum æra contulisse ad honorem sepulture ego uero de uno tantum & maximo Valerium sensisse arbitror.

Minucii
gratitudo

Abio etiam incolumi: non solum inquit mortuo Fabio: sed etiam uiuo secundi punici belli tempore populus se gratum exhibuit. Cum enim dictator ille in samio cōtra Hannibalem missus more suo bellum protraheret: ne reipublicæ statum in discrimē sisteret Minucius magister equitum adulescens seruire quodā mentis prouectus: dixit: Fabium producere bellum: quo in eo magistratu diutius permaneret: quod si sibi daretur potestas dimicandi se paulo post Hannibalem debellaturum asseuerauit: & quod uirtuti Fabii attribui debuerat: ipse Minucius ambitioni assignabat. uerba illa exercitus primo excepit: dein de ad senatum delata sunt populus iam tedio affectus quod Hannibal tam diu in Italia uersaretur: magistrum equitum dictatori adæquauit: diuisis itaque exercitibus Minucius data occasione pugnam cū Hannibale iniit: & cum in eo esset ut ipse cum suis deleteretur: Fabius e monte speculatus infœlicem rei euentum Minucium cum exercitu faucibus pœnorum eripuit. Ferunt tum hæc uerba Hannibalem emisisse. Verebar equidem ne nebula illa iam diu plueret: postero die Minucius supplex ad Fabium uenit & patrem illum appellauit: militesque suos patronum salutare coegit: se etiam sicuti dignum erat dictatori summisit: quæ res populo romano gratissima fuit. Scito plebis: decreto plebis quæ facile in contraria inclinat. Pestiferum habiturus exitum subsidio: calamitosum exitum.

Deposito iugo: deposita paritate: nam ita uterq; exercitum ducebat sicuti duo boues iugum unū trahunt. Vulgi: gratitudine enim sua refellit: id quod plebs temeritate fecerat: ut dictatori magister equitum aquaretur. Significatione gratæ mentis: id est inditio gratitudinis.

Am hercle probabiliter: sicut Minucius Fabium: sic. Qu. Terentius culeo Scipionem Aphricanum superiorem patronum appellauit: eumq; triumphantem secutus est pileo capite imposito: omniq; deinde uita: ut dignum erat libertatis auctorem coluit: q; deuicta carthagine

Fabii conseruatus. & ipse cum patrem appellauit: & a legionibus suis patronū saluari uoluit: ac deposito æqualis imperii iugum: magisterium equitum sicut par erat dictaturæ subiecit. Imprudensq; uulgi errorem gratæ mētis significatione correxit.

De Terentio Culeone.

T Am hercle probabiliter q̄ Quintus Terentius Culeo: prætoris familia natus: & inter paucos senatorii splendidus ordinis optimo exemplo Aphricani superioris currum triumphantis: quia captus a carthagenensibus ab eo fuerat recuperatus: pileum capite gerēs secutus est: auctori enim libertatis suæ tamquam patrono accepti beneficii cōfessionem spectāte populo romano merito reddidit.

De Philippo rege: & de Flaminio.

T Flaminii de Philippo rege triumphantis currū non unus: sed duo milia ciuium Ro. pileata comitata sūt: q̄ punicis bellis intercepta: & i gratia seruitutis cura sua collecta in pristinum gradum restituerat: geminauerunt ea imperatori decus a quo simul & deuicti hostes. & conseruati ciues spectaculum patriæ præbuerunt. Illorū quoq; salus dupliciter omnibus accepta fuit: & quia tam multi: & quia tam grati exoptatum libertatis statum recuperauerunt.

De Metello.

M Etellus uero pius pertinaci erga patrem exulem amore: tam clarum lachrymis quam alii uictoriis cognomen assecutus: non dubitauit consul pro Quintio calidio prætore candidato supplicare populo: quod tribunus plebis legem qua pater in ciuitate restitueretur tulerat: quin etiam patronum cum domus & familiæ suæ: semper dictitauit. Nec hac re de principatu: quem proculdubio optinebat: quicquam decerpserit: quia non humili: sed grato animo: longe inferioris hominis maximo merito eximiam summittebat dignitatem.

De Mario.

in exilium proficisci quam in saturnini leges iurare: filius ergo pius ideo cognominatus: q; exilium patris lachrymis profecutus non prius desierit apud populum & tribunos suppliciter agere: ut pater reuocaretur i patriam quam a. Qu. Callidio tribuno plebis obtinuit: ut lata lege restitueretur: quo beneficio prouocatus ea gratitudine usus est: ut illum tamquam domus & familiæ suæ patronum multis bonis locupletauerit: & in petitione præturæ cum consul esset pro illo supplicare populo non erubuit. Solinus in capitulo de homine. pietas inquit documentum nobilius quidem in metallorū domo effulxit: fuerunt aut metelli uiri clarissimi quatuor macedonicus Numidicus Creticus & hic pius: qui aduersus sardonicum missus illum bello superauit.

illum captiuum redemerit in triumphū & duxerit & libertate donauerit. Liuius in fine secundi punici belli: Cartaginenses inquit naues longas elephantos perfugas fugitiuos: captiuorum quatuor milia tradiderunt iter quos. Qu. Terentius culeo senator fuit. itē paulo infra secutus Scipionē triumphantem fuit pileo capiti imposito. Qu. Terentius culeo: oīq; deinde uita: ut dignum erat libertatis auctore coluit Aphricanum. Inter quos: quia pauci erant qui ipsū dignitate adæquarent. Pileū capite gerēs: pileum gerere signū erat fuisse libertate donatum. significabat enī se uirtute Scipionis tēpestatem seruitutis euasisse.

T flaminii d Philippo. Philippus rex macedoniæ secundo punico bello cū carthagenensibus cōsensit: & bellum romanis intulit: ubi per uarios casus multa romāorū ciuiū capita cœpit. q; deinde. Qu. flaminii uirtute & fœlicitate recuperata eius triumphantis currum pileata sequi uoluerunt: qui quidem triumphus nō minus gloriosus ob superatos hostes q; liberatos ciues flaminio fuisse uidetur.

Geminum ex ea re decus: duplicem laudem & gloriam Flaminii ex hac uictoria consecutus est: alterā q; hostes superauit: alteram q; ciues seruauit.

M Etellus uero pius: hic eius Metelli filius fuit q; iugurtā primus dare terga coegit: ut diximus in capitulo de disciplina militari. Numidicus dictus est: quiq; i capitulo de constantia diximus maluit

Liuius

Philippus rex

Qu. Callidius

NAm.C. quidem Marii: de bello cimbrorum i capitulo de institutis nō nihil teregimus. & in capitulo de pudicitia latius dicturi sumus. in eo igitur bello Marius camertinogē strenua opera usus ita ut duarum cohortū uirtute uim hostium non solum sustinuerit uerum etiam prostrauerit: & ingentem uictoriam comperauerit: illos post uictoriam in tantæ uirtutis præmium ciuitate donauit: contra foederi conditiones: quod cū dein de obiceretur mario sic defendere: & expugnare solebat: ut diceret inter armorū stre-

pitus leges & iura non exaudi-
ri. Vini cimbrorum: cimbri
ut dixi populi sunt germaniæ
quos hodie flamigos dicimus.

Aduersus con. qā fœdus erat
ne camertini possent rōana ci-
uitate donari. Et sane: signifi-
cat maiorem fuisse belli terro-
rem q. legum obseruationem.

Pompe-
ius Stra.

CMarii uest. ubiq. L. Sylla Pōpeius
Strabo magni pō-
pei pī bello ciui-
li quod gestum ē
iter Mariū & Syl-
lam partes syllanas secutus: est
a quo deide Pōpeius uix deci-
mum octauū nactus annū tri-
bus legionibus acceptis tantū
ad uictoriam momenti Syllæ
fuisse dicit: ut post id tempus
semp illū Sylla fuerit uenera-
tus. C. Marii uestigia: quem
admodum Sylla cū Mario de
imperio certauit: sic & de gra-
titudinis laude contendisse ui-
detur & illū pariter adeq. esse:
nam cum occurrisset Pōpeio:
qui tres duces aduersæ partis
subegerat ab ipso & eius exer-
citu imperator salutatus ē: cū
nundū annū secundū & xx. na-
ctus esset: nec dum in senatum
admissus. Syllā: q. si sceum:
& arrogantem emphasis est.

Sit aliquis: loquitur de grati-
tudine eorum qui nō adeo no-
biles fuere: sed humili loco na-
ti: & primo de polinctogē gra-
titudine qua usi sunt i hirciū
& pansam romanos cōsules: q
bello ciuili: q. aduersus. M.
Antonium gerebatur: qui Cæ-
saris interfectores Brutum &

Bruti &
Cassii fu-
nus
Libitina

Cassium persequerentur: dū forte Mutenæ obsideretur: fortiter dimicantes ceciderant: quoq. funera
non solū gratuito sepultura mandauerunt: uerum etiam adiecto sextertio illoq. exequias honorificē
tiores procurarunt. Sordibus: scilicet hominibus. sordidum ministerium exercitibus. Libitinam
exercebant: libitina mors dicitur qui libitinam exercēt: deest funeris officii polinctores & uispilōes
appellatur: excuderunt quasi per uim elicuerunt & extorserunt. Pace cinerū suoz reges: ne ui-
deatur iniuriam facere regibus: quoq. exempla sequunt: quasi ab eis ueniam petit. dicit enim cū in
superioribus exemplum posuerim: grati animi eorum qui libitinam exercebant: fortasse indigna-
buntur reges: q. tam sordido generi hominum eos subiciam. sed cur ita faciat rationem subiungit:
aut inquit mihi prætermittendi fuerant: aut extremo domesticorum exemplorum loco ponendi:
sed prætermittendi nullo modo fuerant: ne uirtus etiam in infimis sua laude careat. ferāt igit. æquo
animo reges se polinctoribus subiungi. Pace cinerum: sic dicere solemus cum aliquem in indicēdo
offendimus. Secundum: post Seruius Sulpitius in epistola de morte Marcelli: duo uulnera acce-
pisse: unum in stomacho: alterum in capite: secundum aurem: id est post aurem q. alii dicūt iuxta
aurem: nam secundum interdum significat iuxta. Gregem: Polinctogē. Actus: recte factorum.

NAm.C. quidem Marii non solum præcipuus: sed
etiam præpotens gratæ mentis fuit impetus: duas
enim camertium cohortes mira uirtute uim cim-
brorum sustinentes: in ipsa acie aduersus condicio-
nem foederis ciuitate donauit: quod quidem factum & uere &
egregie excusauit dicendo inter armorum strepitum: uerba se
iuris ciuilis exaudire non potuisse. Et sane ad id tēpus tūc erat:
quo magis defendere q. audire leges oportebat.

De Lucio Sylla.

CMarii uestigia ubiq. L. Sylla certamine laudis sub-
sequitur. dictator enim priuato Pompeio & caput
adaperuit: & sella assurrexit: & equo descendit: cap-
se libenter facere in cōtione prædicauit: memor ab
eo duo de uiginti annis nato: partes suas exercitu paterno ad-
tutas: multa insignia Pompeio: sed nescio an hoc quicquā ad-
mirabilius contigerit: quod magnitudine beneficii sui Syllā
obliuisci coegit. Sit aliquis in summo splendore etiam sordibus
gratis locus Marco cornuto prætoris funus hircii & pansæ ius
su senatus locante: qui tunc libitinam exercebant: tum rerum
suarum uisum: tum ministerium suum gratuitum polliciti sūt:
quia hi pro republica dimicantes occiderant: perseverant: po-
stulatione excuderunt: ut exequiarum apparatus sextertio nū-
mo ipsis præbentibus adiceretur: quorum laudem adiecta le-
gi conditio auget magis q. extenuat: quando quidem quæstui
contempserunt: nulli alii rei qua quæstui uiuentes. Pace cinerū
suorum reges gentium exterarum secundum hunc tam con-
temptum gregem referri se patiētur: qui aut non attingendus
aut non nisi in ultima parte domesticorum exemplorum col-
locandus fuit. Sed honesti actus etiam ab infimis adit: ne me-

Darius priuata adhuc fortuna: Darius cum esset in priuata fortuna: uiso sylophontis uel ut alii dicunt sylofontis Samii specioso & insigni quodam indumento mira eius pulchritudine delectatus uehementer concupiuit: quod ubi sylophoni cognouit exutum puerum dono dedit Dario: qui postea regno potitus gratissima memoria recompensauit: nam sylophontem samiorum urbi & insulae pariter praefecit Strabo libro decimoquarto Sylophon non inquit priuatus relictus est: cum Dario Hystapis filio: uestem quam

Strabo

ferebat: aliquando largitus est: nam ille cum nondum rex esset: eam magnopere concupiuerat: cum uero regnaret dono Sylofonti tyranidem dedit: qui acerbè imperauit: quapropter urbs: hominibus uiduata est: unde dictum est prouerbiū: Sylophontis opera locus amplius est: hic autem frater fuit Polycratis multos annos usque ad ultimum fati sui die summa foelicitate usus est de quo suo loco dicemus. quo modo autem Darius sit regnum consecutus dicitur in capitulo duodecesimo & factis. Priuata adhuc fortuna: quia nondum rex erat. Non enim praecium: non datum: sed dantis animum compensauit.

De Dario.

Darius priuata adhuc fortuna amiculo sylophontis samii delectatus curiosa contemplatione fecit: ut ultro sibi & quidē a cupido daretur. Cuius muneris quam grata aestimatio animo eius esset allapsa: regno potitus ostendit. totam namque urbem & insulam samiorum sylophonti fruendam tradidit. Non enim praecium rei existimatum: sed occasio liberalitatis est honorata: magisque a quo donum proficisceretur quam ad quem perueniret prouisum.

De Mitridate.

Mitridates quoque rex magnifice gratus apparuit: quoniam pro Leonico acerrimo defensore salutis suae a rhodiis nauali pugna excepto omnes hostium captiuos permutauit: laudius esse existimans ab inuicem circūueniri quam benemerito gratiam non referre.

De Attalo rege.

Liberalis populus romanus magnitudine muneris: quod Attalo regi Asiam dedit dono: sed Attalus testamenti æquitate gratus: qui eandem Asiam populo romano legauit. Itaque nec huius munificentiam memor beneficii animus tot uerbis laudari potest quot amplissima ciuitates: uel amicae datae uel pie redditae sunt.

De Masinissa rege.

Acterum nescio an praecipuae Masinissae regis praestitutus grati animi cum pignoribus fuerit refertum.

Mitridates quoque rex: Mitridates rex potius amicum habuit Leonicum nomine sibi maxime fidum & in uariis casibus suae salutis defensorem acerrimum qui cum bello nauali captus esset a rhodiis: captiuos omnes quos multos habebat: Mitridates: & nobiles pro eo solo permutare non dubitauit: ut gratum illi animum ostenderet. maluit enim in regni discrimine uersari: quam ingratus aliqua ratione uideri. A rhodiis: nam tempore quo Asiam occupauit: & M. Ploccium & Gn. apuleium in uicula coniecit: omnesque romanos in Asiae partibus inuentos truci-

Leonicus

Liberalis populus romanus: uno eodemque exemplo de romanorum liberalitate: & regis Attali gratitudine loquitur: uel potius solam regis gratitudinem cum romana liberalitatis commemoratione percurrit: de qua supra in capitulo de liberalitate dictum est. non fuit profecto ingratus rex Attalus: qui accepta a populo Romano prouinciam eidem moriens titulo legauit: in cuius aula cum stragulae uestes tapetes aliaeque multa regia ornamenta fuissent inuenta: aulea fuerunt appellata: de hoc rege Oratius primo odarum libro: & alibi mentionem facit. Itaque nec huius: si quis tot uerbis laudare uoluerit. uterque uidelicet & liberalitate populi Romani & gratitudinem Attali regis quot ciuitates datae & redditae sunt dicendo uix sufficeret. Acterum nescio an praecipuae: satis constat Masinissam numidarum regem uaria fortuna regno pulsum bello punico secundi Africani superioris beneficio in regnum fuisse restitutum: & uicto Syphace Cirtha oppido & ceteris urbibus & agris qui regni fuerant syphacis: totius denique numidiae imperio fuisse donatum: consentiente atque etiam approbante senatu: deinde cum post foedus cerneret illum audidiorem esse in imperio suo dilando: legem ferri iussit: quae Masinissae ab imperio populi Romani solutam libertatem tribueret: quo beneficio prouocatus Masinissa unum in terris populum Romanum praecipua fide singularique beniuolentia perpetuo coluit & obseruauit: adeo ut hispano bello: quod imperatore Lu-

Aphrica, nus superior

Cicero

cullo gerebatur: cū ipse quoq; tā graui & periculoso carthagenensium bello premeretur: auxilia tñ romanis petentibus miserit: eoq; propensius quo aemilianus Scipio ad ea petenda legatus uenisset: nā maluit irem & salutis suae discrimine uersari: q̃ romanis & Scipioni ingratus aliqua ex parte uideri. fuerat enī cū familia Scipionum & hospitalitatis & amicitiae summo iure conuictus ut diximus: unde Cice. in Somno Scipionis: Ita loquentē scipionē inducit: cū i aphricam uenissē. A. Manilio cōsule ad quartā legionē tribunus ut scitis militū: nihil mihi potius fuit: quā ut Masinissā cōuenirē regē familiae nrae iustis de causis amicissimum: ad quem cū ueni complexus me senex col lacrimauit aliquātoq; post suscepit in coelū: & grates ago, inquit summa sol uobisq; reliquis caelites: q̃ anq̃ ex hac uita mihi gro conspicio in regno meo: & his rectis. P. Corneliū: Scipio nem cuius ego nomine ipso uereor. Itaq; nūq̃ ex animo meo discedet illius optimi atq; inuictissimi uiri memoria & cetera. Idem aetate quā ad centesimū extenderat annū: & ualitudine pariter confectus: cū uideret se non diutius supeffe posset: Scipionem qui tū sub Marco manilio in hispania militabat per litteras ab impatore ac cuit: ut i eius amplexu extremū spiritum suaq; oīa reponeret: sic enim se foeliciter moriturum dicebat: cuius fatis praecurrentibus aduentū Scipionis ut uult Valerius: nā aliter sentit Cicero in lib. de somno scipionis ut supra uidimus ei testamentū reliquit regē oīum suarū potestātē: & inter filios quos ad quinquaginta habuisse dicitur diuidendi regni arbitrium ita legauit: ut quicquid ille statuisset immobile factūq; foret: mādauit insuper liberis & uxori: ut populum romanū & scipionū familiā ppetua fide & obseruantia prosequeretur. Ceterum nescio: ac si diceret affirmo. Beneficio: quā ductu & auspiciis Scipionis in regnū restitutus. Persuasus: sic enim persuaserat senatu benemerito syphaci gratiā eē referendā. Lōga se. q̃ ad ceterū puenit annū. Ille quum graui bello Carthagi. cuius dirimēdi auctor Cato fuisse traditur: quē senatus iter utrosq; discatorem dederat. Scipioni qui sub Lucullo tum forte in hispania militabat: quo tempore pro uocatus ad pugnam hostem interemit. Nepos aphricani: scilicet superioris per adoptionem Salustii praecurrentibus: id est praueiente morte dissentit a Cicerone ut diximus. His & horum similibus exemplis beneficentia generis humani nutritur atq; augetur: laudat hoc loco gratitudinem: cuius officio dicit benignitatem beneficentiamq; in hominum pectoribus nutrirī parirē & augeri: incitariq; plurimum homines ad promerendum: contra uero ingratitudine. omnem pietatis fontem exhauriri beneficentiae & liberalitatis ardorem extingui: humanam deniq; societate facile dirimi. Quotum quoniam: quando quidem exempla cultae gratitudinis diximus nunc: neglecte dicamus: ut contrariis contraria magis illucescant.

Gratitudinis commendatio

beneficio enim scipionis & persuasu regni modo liberius auctus memoriam inclyti muneris ad ultimum uitae finem: lōga etiam a diis immortalibus senectute donatus constantissima fide perduxit: adeo ut cum non solum aphrica: sed etiam cunctae gentes scirent amiciores corneliae familiae atq; urbi romanae quam sibi met semper fuisse. Ille quum graui carthagenensium bello premeretur: ac uix tutelae suae imperii sufficeret: tamen scipioni aemiliano: quia nepos Aphricani erat bonam magnamq; partem numidici exercitus: quā Lucullo cōsuli a quo ad auxilia petenda missus fuerat: in hispaniam duceret: promptissima mēte tradidit: praesentiq; periculo respectum pristini beneficii anteposuit. Ille cum iam aetate deficiente magnas regni opes quatuor & quinquaginta filiorum numerum reliquens in lectulo laberetur: Marcum Manilium: qui proconsul aphricam optinebat litteris obsecrauit: ut ad se Scipionem aemilianum sub eo tunc militantem mitteret: foeliciores mortem suam futuram ratus: si in complexu dextrae eius supremū spiritum: ac mandata posuisset. Ille aduentum Scipionis fatis suis praecurrentibus: haec uxori liberisq; praeceperat: unum i terris populum Romanum & unam i populo Romano Scipionis domum nosse: integra omnia aemiliano reseruare: cum diuidendi regni arbitrium habere: quod is statuisset: perinde ut testamentum cautum immutabile ac sanctum optinerent. tot tantaq; uariis rebus se Masinissa infatigabili pietatis serie ad centesimū extendit annum. His & horum similibus exemplis beneficentia generis humani nutritur atq; augetur. haec sunt eius facies: hi stimuli propter quos iuuandi & emerendi cupiditate flagrat. Et sane amplissima & speciosissima diuitiae sunt foelicitate erogatis beneficiis latae posse censeri: quorum quoniam religiosum cultum instituimus: nunc neglectum sugilladi gratia quo sit gravior referemus.

De Ingratis.

Capitulum. III.

Scipioni qui sub Lucullo tum forte in hispania militabat: quo tempore pro uocatus ad pugnam hostem interemit. Nepos aphricani: scilicet superioris per adoptionem Salustii praecurrentibus: id est praueiente morte dissentit a Cicerone ut diximus. His & horum similibus exemplis beneficentia generis humani nutritur atq; augetur: laudat hoc loco gratitudinem: cuius officio dicit benignitatem beneficentiamq; in hominum pectoribus nutrirī parirē & augeri: incitariq; plurimum homines ad promerendum: contra uero ingratitudine. omnem pietatis fontem exhauriri beneficentiae & liberalitatis ardorem extingui: humanam deniq; societate facile dirimi. Quotum quoniam: quando quidem exempla cultae gratitudinis diximus nunc: neglecte dicamus: ut contrariis contraria magis illucescant.

Rbis nostræ parentum senatus; de ingratitudine dicit populi ro. qui romulū urbis suæ conditorem dilacerauit: uarie sunt de romuli morte sniā apud scriptores; alii enim dicūt illū post multas res gestas præclaraq; facinora par̃ta iā immortalitatis gloria raptum fuisse & quod incredibile distu e mediis ciuiū oculis euanuisse nonis quintilibus. Nul- lum: prorsus mortis suæ uestigiū relinquentē; alii inter quos Liusus dicūt illum a nini- bis e media e nocione raptū cū ad recenscēdū exercitū in capream paludē conuenisset

Romul-
cades

Rbis nostræ parētū Senatus i amplissimo digni- tatis gradu ab eo collocatus i curia lacerauit: nec duxit nefas ei uitam adimere q æternum romāo imperio spiritum ingenerauerat: Rude nimirū il- lud & ferox seculum: quod conditoris sui cruore fæde macula- tum: ne summa quidem posteritatis dissimulare pietas potest.

De Camillo.

Vic ingratum lapsæ mentis errorem consentanea ciuitatis nostræ penitentia sequitur. uirium roma- narum incrementum latissimum & tutela fortissi- ma: furius Camillus in urbe incolumitatē suam tu- eri non ualuit: cuius ipse salutem stabili erat: foelicitatem auxe- rat a Lucio. n. apuleio. tr. pl. tāquam peculator ueientane prædæ reus factus: duris atq; ut ita dicam ferreis sententiis i exiliū mis- sus est. Equidem eo tēpore quo optimo iuvene filio spoliatus: solatiis magis alleuandus q̃ cladibus onerandus erat: sed ime- mor patriæ tanti uiri maximorū meritorū exequiis filii dānatio- nē patris iunxit: at ingt ærario abesse. tr. pl. quærebat. xv. milia

ubi repente exorta tēpestas cū tonitribus & ingenti uentorū fragore terrā undiq; opperuif- set: sol quoq; ueluti nocte i tē- pesta penitus d̃fecisset: atq; eo spectaclo cōuersis iter se prius- rliq; multitudinē aufugisse: se data deide pcella ubi ex tam turbido die serena lux rediit: regē nūq; apuisse. famā deide nō obscurā uulgatā re illā a pa- tribus ifensis fuisse dirreptū: alii nō icrapea palude: s; i uul- cani tēplo dilaceratū tradūt: cū forte senatū coisset de rep. cōsulturus: & ex prius suam quēq; regis ptē i sinu clā abstu- lisse: ad cuius rei tā atrocis sus- pitionē ex hominū mentibus oīno tollendā curarūt p̃res: ut quidā lulius pculus alba oriū- dus: genere opibus & dignita- te primarius inter oēs: tū ē cū rege fide beniuolentia & affia- nitate coniūctus in cōcionē de- scenderet: & iureiurando affir- maret Romulū descendenti si- bi in focis occurrisse. forma lēti

ge angustiorē humana dixisseq; se in deorum numerū esse translatū: & iussisse nūciare patribus po- puloq; suo: ut rem militare diligentissime colleret: quia nullæ opes tantæ futuræ essent: quæ illoq; armis resistere possent: se uero progeniē suā propicio mune sospitaturū esse perpetuo cui uiro di- cunt miram fidē traditam esse: ob conuinctā cū rege affinitatem: tū ē eius. v. probitatē & acceptū iulurandum: & hoc modo depositam fuisse suspitionē: creditumq; romulū deū esse quē grinum appellantes p̃petuo coluerūt. Rude: excusat quodā mō Valerius populū ro. q̃ tū rudis eēt & ferox quippe pastores & agrestes oīs p̃sus hūanitatē exptes. Cōsētanei: qā cōueniēs fuit ut p̃ceneret.

Vic ingratum lapsæ mentis uig: romanorū: quot quantaq; i populū ro. beneficia Camil- lus cōtulerit in capitulo de moderatione abūde satis ostendimus: Eoz; igitur imemor populus ro. accusatū a. L. apuleio tr. pl. q̃ ueientanā prædā depeculatus eēt: ingrateni- mis ne dicam ipie dānatū in exiliū miserūt. Intercurrente p̃ eos dies adolescentis mor- te filii: hinc igitur publico hinc priuato icōmodo affectus ardeā in exiliū profectus est hic tanta in patriā pietate: fuisse dicif; ut captis ueis cū magnā: uel apud deos ex tanta foelicitate iuidiaz populus cōtraxisse uideret. louē optimū maximū cæterosq; deos p̃catus sit: ut si qua tantæ uictoriæ & foelicitatis ultio romanis deberet eā totā in se unū conuerteret: qua impræca- tione facta dicif; graui casu in terrā eē plapsus: qd̃ illi fuit certissimū futuræ dānatiōis & exilii p̃di- giū. Viriū ro. incremētū: quia capenates & phaliscos adiecit ipio populi ro. & qd̃ omniū maximū fuit uirū suaz opus ueios urbē ea tēpestare potētissimā: & iperū ro. emulā. x. annos a romanis ob- fessam eo tpe cepit quo difficilior obsidentibus q̃ obsessis erat obsidio. In urbe: q̃ obseruauerat & amplificauerat. Depeculator direptor: nā peculator d̃r publicæ rei subreptor: fur uero priuatæ sacrilegus aut sacratæ. Depeculator: Plutarchus dicit illū accusatū fuisse de spoliis tyrenorū ex- pillatione q̃ fama eēt portas q̃sdā aneas ex etruscis spoliis apud illū eē inuēturus. Exiliū: nā sua sponte ardeā p̃fectus ē: anq̃ de illo sētētia ferret. Eqd̃ eo tpe: augeat hāc ingratitudinē Vale. qd̃ eo tpe illū fuisse dānatū dicat. quo populus ro. illū potius cōsolari debuerat de morte filii: dicitur cū excederet: cōuersis ad capitolii geminas tendens ad sydera palmas deos esse p̃catus: ut quemadmo- dum innoxius inuidia tantū eieceretur: ita quoq; romani sui facti & ingratitudinis p̃cēnitentiam bre- uicaperentur: & ipsius opera in omniū mortaliū conspectu indigerent: camilli q; desiderio tenerent in hoc achillē mutatus aduersus ciues. Exequiis iniunxit: quia uix filii exequias celebrauerat cū in exiliū relegatus est. Quindecim milia æris: absens dānatus est. xv. assū milia q̃ numerus ad argēti rationē conficit mille & quingentas dragmas: nā argēteus assis ē: unde denarius dictus q̃si dena ara.

Romano-
norū igra-
titudo in
Camillū

Plutar.

Riore adhuc quærela Aphricanus superior: de ingratitudine loquitur populi rom. erga Scipionem aphricanū superiorem: quā eo grauiorem ostendit: quo plura illius merita in rempu. & maiora fuisse demonstrat: nā ideo Scipionis laudes commemorat: ut indignitatem ipsam exaggeret & ingratitudinē quodāmodo detestat: fuit autē ut diximus accusatus: quod antiochēsem prædā usurpasset: & a rege antiocho pecuniā accepisset: ut conditionibus gratiosis & molibus pax cum eo populo ro. nomine fieret. Adhuc: quasi di-

cat nondum tacente. Vibrante: translatio sumpta a telo quod cum missum fuerit uibratur: & ante quod uibrare desierit illud tellum mittitur. Carthaginis domina: quia illā populo romano tributariā fecit. Accolam: habitatorem incola dicitur qui ea loca inhabitat. i. quibus perdita patria sedē posuerit: qui si aduena & inquilinus: accola uero qui iuxta habitat: quasi propinquus & uicinus: hinc ergo linterni iuxta paludē reliquum suæ uitæ tempus consumpsit. Vici ignobilis: dissedit a Strabone Valerius non. n. vicum sed oppidum linternū dicit esse Strabo li. v. in descriptione campaniæ: prope mare inquit post simessam linternū est oppidum. Vbi: prioris cognomento scipionis aphricani sepulchrum iacet: ibi enim ex-

Sepulchrum Sci-
pionis

Plynius

terris: tanti namque poena finita est: indignam summam propter quam populus romanus. tali principe careret.

De Scipione Aphricano.

Riore adhuc quærela uibrante alia deinceps exurgit Aphricanus superior: non solum contusā & contractam belli punici armis rempu. sed penciā exanguem atque morientem carthaginis dominā reddidit: cuius clarissima opera in iniuriis pensando uici ignobilis cum: ac desertæ paludis accolam fecerūt: cuiusque uolūtariū exilii acerbiter nō tacitus ad inferos tulit: sepulchro suo inscribi iubendo. Ingrata patria ne ossa quidē mea habes: Quid ista aut necessitate indignius? aut quærela iustius? aut ultione moderatius? cineres ei suos negauit: quam i cineres collabi nō fuerat passus. Igitur hanc unā scipionis uideat ingratitū ai urbs ro. sensit. Maiorem me hercle coriolani uiolentia. Ille enim metu

tremā consumpsit ætatē ommissis propter aliquorum simultatem reipublicæ negotiis. Sepulchro suo inscribi iubendo: sic enim testamento legauerit: ut sepulturæ suæ titulus ille inscriberet: ingrata patria ne ossa mea quidē habes: de ingratitudine ista alii alia sentiunt: ego uero nec maligna relationem insectandam: nec prorsus excusandam esse duco: neque enim ciuitatem illam gratam unquam diuere ausim: quæ præstantissimi uiri simul & innocentissimi tamque de se optime meriti negligenter adeo & abiecte tulerit ignominiam: ut seruatores sui cedere ex urbe maluerit: quæ paucos furorē audaciūque reprimere: nec tā uituperare: quæ uituperandā censeret. si ad eam iniuriā inferendā tulisset manus: uerum senatus: ut oēs auctores asseuerat: Tyberio graccho scipionibus opē ferēt aduersus accusatores gratias egit: & plebs relictis tribunis accusatoribus per omnia templa urbis aphricanum secuta facile declarauit: quanta beniuolentia: quantoque honore dignum censeret scipionum nomen: quid illud: quod amplissimos illi & prope diuinos honores aliquando detulisse fertur: quos ille recipere non sustinuit cum eum perpetuum consulem: dictatoremque creare uoluerit: cum statuas illi in comitio i rostris i curia i capitolio fieri decreuerit nōne grati animi signa sunt non obscura: quod si ex talibus iudiciis ciuium animi metiendi sunt: non tam ingrata ciuitas in abiicienda beneficiorum memoria quam intolleranda iniuria lenis mollisque censenda erit: pauci enī fuere qui reliquis indignitatem: sed gloriæ: facietate captum constituisse procul a foro & ambitione quietam agere uitā: & hūc sibi locum: quasi ad id aptum delegisse: ceterum illud uerisimilius est: Scipionem ut erat magni & sapientis animi homo: inimicorum inuidiam facile contemnentem cedere ex urbe maluisse: quam intestinis discordiis ciuitatem euertere. Quid autem ista necessitate: quia inuitus de patria conuestus est. Ultione: quia hoc modo denegando patriæ suæ ossa: de illa quodammodo ultus esse uidetur. cum magna quidem modestia: qui non armis: non bello: non denique ulla ui iniuriam uindicandā eē censuit. ut coriolanus: ut alcibiades: ut multi alii: quæ prius pulsi patriæ bellū intulerūt: de se pulchro tamen & exitu Scipionis iniuria tradidere scriptores: alii romæ mortuum relatum fuisse scribunt. & ad fidem huius rei monumentum ad portam capenam ei factū: & tres statuas super loca tus fuerunt: quæ duæ. P. & L. Scipionū dicatur eē: tertia enī poeta. huic scniæ illud ciceronis naturalis garii uidetur: Carus inquit Aphricano superior fuit noster Enius & Plynius libro septimo naturalis historiae priori inquit aphricanus. Qu. Eni statuā sepulchro suo iponi iussit. clarumque illud nomen imo uero spoliū ex tertio oibus pte raptū i cinere supmo cū poeta titulo legi. Alii auctores sunt inter quos & Valerius & ea uulgatior fama est: linterni aphricanū mortuū ibique sepultū ut supradiximus: monumentū ei factū ac statuam superpositam: quam postea tempestate disiectā Liuius se uidisse testatur: pterea apud caietā in marmoreo sepulchro æneaque urna hæc inscripta reperiunt. Deuictio Hannibale & capta carthagiē & aucto ipso hos cineres marmoreo tectos hēs: Cui nō europa obstitit aphrica quodā respice res hoīū quæ breuis. Urna præ. Perit aut Scipio. iiii. & L. suæ ætatis a. n. Maiorē me-

Ratio cur maior fuerit uis dicta Talia passio: Nō miōri fuit igratitūdie i fratrē eius. L. Scipionē: quē .L. Scipio deuictō ātiocho: domita asia: & illustrato iperio depeculatus dānare: & i carcerē mittere n̄ dubitauerit. Cui iudicio tā ipio: tāq̄ iniquo Tiberius gracchus Scipiōis inimicus res i dignitate cōmotus n̄ dissimulātis itercessit. L. Scipionēq; elictorū manibus eripuit. Siq; igr̄ queret ex aphricano: q̄lis fuerit populus romāus erga frēm eius: r̄ndebit nihilominus igratū q̄ i seipsū. Credo potuerūt eē sola tio. Hironice loq̄. Talia. s. documēte igratitudinis. Peculatus accusatus fuerat q; asiaticā prādā

patriā pulsauit: hic uerecūdia: de qua te ne quāri qdē tāta uerā pictaris cōstātia nisi post fata sustinuit. Talia passio: credo quā fratti eius acciderūt solatio eē potuerūt: cui rex antiochus deuictus & alia iperio po. ro. adiecta speciosissimūq; triūphus ut peculatus reus fieret. Et in carcerē duci iuberet: cām prābuit.

De Aphricano Postiore.

Nihilō uirtute minor posterior aphricanus: sed ne exitu qdē foelicior. duabus enī urbibus numātia atq; carthagine iperio ro. iminētibus e rerū natura depulsis raptorem spiritus domi iuenit: mortis punitorem in foro non reperit.

De Scipione Nafica.

Quis ignorat tātū laudis Scipionem nasicā roga: quātū armis utrūq; aphricanū meruisse: q; pestifera Tiberii gracchi manu faucibus opprassā rē. pu. strāgulari passus nō ē: sed is quoq; propter iniquissimā uirtutū suarū apud ciues aestimationē sub titulo legationis pergamū secessit. Et quod uir super fuit: ibi sine ullo ingrata patriae desiderio peregit.

De Lentulo.

Neodem nomine uersor nec dum corneliae gentis quarelas exhausti. Namq; paulus lentulus clarissimū & amā tissimū r. ip. ciuis: cū i auētīnū Caii gracchi nefarios cōatū & acie pia ac forti pugna

usurpasset: ut i capitulo de fiducia diximus ubi frater eius aphricanus platū librū i quo totius pecuniae sūma cōtinebatur i cōspectu populi dissidit: affirmās se posse rationē reddere sed nolle ne se ipsū cōtumelia afficerat fuerat. n. ut diximus fratris legatus in asia.

Nihilō uirtute posterior: hoc exemplū i cap. de moderatiōe plixē satis nauimus dicit aphricanū i feriore & uirtute & fato patrem fuisse supiori. Iminētibus: i gruētibus. Raptore r̄ndet obiectio: posset aliq; dicere nihil ē qd igratitudis populū romanū accuses: neq; n. scipiōi fecit iniuriā: sed inocēs fuit: n̄ ita ē i q̄ nā i eo qd d̄ eius morte nullū i foro qōnē hūit: iniuriā Scipioni maximā fecit: nā passus ē i dignā & nefādā eius eadem iultā: uaria suspicati sūt hoīes de morte eius alii. C. Carbonē: alii Sēpronīā uxore: ut supra diximus auctorem mortis fuisse crediderūt.

Quis ignorat: hic iunioris aphricani patruelis fuit: qui totius populi iudicio optimis oīum iudicatus ē: quo tēpore deoq; mater pestimote romā aduecta ē cū nodū i ur-

Scipiōis
Naficae
exilium

be tēplū illi dedicatū esset & ex oraculo apollinis ab oīum optimo suscipiēda foret diu quesitū est q̄ nā i urbe tanto titulo dignus haberet. Ad hūc scipionē sūmo oīum iudiciū uētū ē: q̄ tātis p̄numē priuato susciperet hospitio: donec illi publicae tēplū cōstitueret: hic quoq; Tiberii gracchi sedicio sissimi hoīs furores repræssit: nā illū leges agrarias cōtra senatus auctoritatē ut diximus ferre molire: & rēpublicā uariis seditiōibus euertere: cū multitudine bonorū ipetu factō subselliorū fragmentis occidit: multaq; alia i rēpublicā merita cōtulit illū tñ falsa accusarū sub titulo legatiōis uoluntariū i asiā exiliū sibi diligere coegerūt strāgulari suffocari. Strāgulari: Propriā dicit gulā stringere. Passus nō ē: Quia gracchū occidit. Iniquā. Quia a tribunis agitabaf. Titulo legatiōis. Ut tu tus tret: nā cū grauis plebi foret tiberii mors: iāq; uindicta aduersus iterfectores & i primis nasicā parares. Sollicitus de salute nasicæ senatus liberā sibi i asiā legationē decreuit. Nafica quāquā maximo sacerdotio eēt alligatus tamē italiā deseruit: & i asiā pfectus: haud multo post circa pgamū iterit.

Pergamū: Ciuitatē asio: ē. n. pgamū teste strabo li. xiii. asio ciuitas iter æoli ciuitates p̄cipatū obtinēs: quā diu sub attalicis fortunata fuit: hāc præterfuit: caicus per campum qui caicus appellatur. N eodem noīe: hic. P. lētulus d̄ gēte cornelia fuit: de qua lētulus ille natus ē: q̄ cū cataliā i rēp. cōiurauerat: & a cicerōe cōsule cū aliis cōiuratis necari iussus ē: nā ea cā i cōiuratōe uenerat q̄ se principē oīum futurū sparet: eo q; oraculū trib; egēte cornelia debet resp. rōanā: & unū ex his: v; se tertiū eē existiabat: sed ē opiniōe deceptus: hic ergo lētulus d̄ quo loq̄mur: primū. G. gracchi & fuluii q; p seditionē auētīnū cū armata māu occupauerat ipetū furoresq; rēpsit: cōsule. L. opimio cui sūma ptās a sēatu data fuerat ut caueret ne qd detrimētū resp. caper: h̄ igr̄ p rep. a tāta seditiōe libera id p̄mii recepit: ut paulo post s̄b spē legatiōis i exiliū missus fuerit. In auētīnū: quo gracchū & fuluius eius collega cū ceteris cōiur-

pergamū

P. Lentulus

Nala'ma
gister eq-
tum

rasse recepat. Magnis uulnerib; cū gracchū de auētino mōte q̄ cū armata multitudine occupaue-
rat fortiter deturbasset illūq; ad pōtē usq; subliciū isēctatus ēē dōc suā temeritatis poenas dedis-
set ipse grauit̄ uulneratus ē. Inuidia & obtrectatiōe: Inuidia ē iter ipares cū minor uidet maio-
ri: obtrectatio uero iter pares. Libera legatione. Vt tuto posset ire quocūq; uellet: erat aut̄ hac hōe-
sta exiliū cōditiōe. Quinq; igitur deide: Quinq; igit̄ cōcludit hoc exemplum cum hac ingrata ci-
uitatis nota ut dicat i quinq; nobilissimos gētis corneliā uiros de se optime meritos ingratiſſimā ex-

ritisse. Hala uero: Fames ur-
bē iuaſerat uel malignitate tē-
porū q̄ āni fuissent segetibus
aduerſi uel negligētia plebis:
quā cōcionū dulcedinē capta
deserto agrorū cultu colue-
rat urbē: nā utrūq; tradit̄ spu-
rius melius eques: ro. illis tē-
poribus pradiues tē utilē pef-
ſimo exēplo peiore cōſilio est
agressus: nā frumēto priuata
pecunia cōēpto largitiōes fru-
mēti i populū fame laboran-
tē facere instituit: ut hoc mu-
nere plebs sibi obnoxia facta
honores demādaret: nec hoc
cōtētus de regno cēpit agitare
iāq; cōiuratio parabat nā tela
in eius domū cōferri cōciōes:
q̄ haberi & nō dubia de regno
cōſilia: q̄ cū ſenatui nūciatū
ēē primo cōſules iērepare: q̄
tas largitiones coetusq; in pri-
uata domo fieri pmitterēt: de
inde dictatorem dicendū cen-
ſuit creatus ē. L. Qu. cincinnatus.
qui. C. ſeruilium hallam ma-
giſtrum equitum dixit q̄ miſ-
ſus a dictatore ad meliū ut
illum ad se deduceret cū ue-
nire recuſaſſet cū ſtricto gla-
dio inſecutus obtruncat reuer-
ſus deinde a dictatore: laudat̄
q̄ rempublicam liberaſſet ue-

magnis uulnerib; exceptis fugasset praelii illius: quo leges: pa-
cē: libertatēq; i ſuo ſtatu retinuerat: hac mercedē tulit: ne in no-
ſtra qdē urbe moreret̄. Siq̄ de inuidia & obtrectatiōe cōpūſus
legatiōe a ſenatu libera ipetrata: hitaq; cōciōe: qua a diis imor-
talibus petiit: ne unq̄ ad ingrātū populū reuerteret̄ i ſiciliā profe-
ctus ē: ibiq; perſeuerāter morādo cōpotē ſe uoti fecit. Quinq;
igit̄ deide corneliū: totidē ſūt notiſſima i grata patriā exēpla:
atq; horū qdē ſeceſſus uolūtariū: hala uero quū magiſter equū
ſpurium meliū regnū affectātē cecidiſſet: cuſtoditā libertatis ci-
uiū exilio ſuo pānas pepēdit. Ceterū ut Sēatus populūq; mēſi
modū ſubitā tēpeſtatis cōcitata. Leni quārela proſequēda eſt:
Ita ſingulorū ingrata facta liberiore idignatiōe pro ſcindenda
ſunt: quia potentes cōſilii cum utrūq; ratione perpendere lice-
ret: ſcelus pietati prātulerunt.

De. C. Caſare.

Vo enim nimbo? qua procella uerborum? impiū
Sextilii caput obrui meretur. Caſarem a quo tum
ſtudioſe: tum etiam foeliciter grauiffimi criminis
reus deſenſus fuerat Cinane praeſcriptiōis tpe pro
fugū praeſidiū ſuū in fundo tarquiniēſi cladis cōditiōes iplo-
rare: beneficiū iura repetere coactum: a ſacris perfidā menſa &
altaribus nefandorum poenatum auulſum truculento uictori

Qu. Sex-
tili ingra-
tudo

Proſcīdēda: dilaceranda onerāda cōiiciis. Perpēdere: examiare. Scelus: ingrati-
tudine gratitudi-
Vo nimbo: Qu. hic Sextilius poſtularus fuerat maiestatis cōtra Syllā. C. (ni ppoſuerunt.
Caſar tūc orator eximius i ea accuſatiōe deſedit: orta deide iter Cinnā & carbonē cōſules ſe-
ditione peſtifera: pulſus ex urbe Cina: cū paulo poſt Mario cōiūctus urbē cepiſſet: de inimicis
cis grauit̄ ultus eſt: quoz alios in urbe trucidauit alios i tabella pſcriptos expoſuit iter quos fuit
& hic. C. caſar orator: q̄ tarqnos hetruriā fugiēs ad ſextiliū ueterē cliētē ſuū diuertit: apud quem
tutā ſalutē ſuā fore ſpabar cuius ipſe ſalutē aliqñ pteſiſſet: ille uero cōtra ingratiſſimus & ipſius hō
& patronū & hoſpitē pdidit. Nibo: Imperu. Qua pcella: quo turbie & ē trāſario ſūpta a tēpeſtate
Criminis: Maiestatis cōtra ſyllā: hic ē Caſar cuius meminit cicero i libro de oratore & illū itrodu-
cit d̄ arte diſputatē. Cinane pſcriptiōis: nā poſt reditū marii cina collegā ſui cōſulis. Cn. octauii ca-
put p̄cidi iuſſit: pari rōne. P. craſſi. L. caſaris nobiliſſimoz hoīum: quoz uirtū fuerat domi milicie
q; cognita. M. quoz: ātonii oīum eloqntiſſimi quos ego audierē. C. caſaris i quo mihi uſ fuiſſe ſpeci-
mē hūanitatis: ſalis ſua uirtutis laporis: hac cicero i tuſculāis cina iḡ iuſſerat inimicorū capita pſcri-
bi: q̄ ipune poterā occidi. Repetere: q̄ſi debitū. Nefādore: p̄ ipſius nefandi. Fige accuſatorē: Ex-
aggerat hoc crimen Valerius ſi accuſator iquit̄ fuiſſet non deſenſor & in ea fortuna genibus prouo-
lutus opem in tanta perturbatione ſuppliciter imploraſſet non niſi crudeliter repelli poſſe uideba-

Cinana p-
ſcriptio

tur eū uero patronus & salutis defensor tā ipse proditus fuerit quāta igratitudine quāto odio pſe-
quēdus ē. Si metu mortis uita indignus: Vititur complexione: aut inquit metu mortis prodidit pa-
tronus & hospitē suum sextilius: aut spe alicuius premii cōsequendi: si metu mortis id fecit idignus
est qui uiuat: qui turpitudini honestatem uitae cupiditate praeponere nō dubitauit: si spe prae-
mii alicuius consequendi multo magis morte dignus fuisse uidetur.

Ed ut aliū: Marcus uero popiliū lēnatē defendit paricidii: ut uult plutarchus in uita cicerōis
iugulādū tradere nō exhorruit: sūge accusatorē eius fortuna
publica i supplicis nomē cōuersum: tā luctuosā illā opē geni-
bus annixum orasse: crudeliter tamē repulsus uidere: quādo
etiā quos iniurie inuisos faciūt: gratiosos miseria reddūt. Ve-
rū Sex. ilius non accusatorē sed patronū seuissime inimici uio-
lentia suis manibus obiecit: si metu mortis: uita idignus. si prae-
mii spe: morte dignissimus.

De Marco Cicerone.

S Ed ut ad aliū cōsentaneū huic igrati animi actū
trāsgrediar. M. Cicero. Cn. popiliū lēnatā picenae
regiōis: rogatu. M. celi nō miore cura q̄ eloquen-
tia defendit: eūq; causa admodū dubia fluctuan-
tē saluū ad penates suos remisit: hic Popilius postea nec re: nec
uerbo a Cicerone lesus ultro Marcū Antoniū rogauit: ut ad
illū proscriptū persequēdū & iugulādū mitteret. Impetratis-
q; detestabilis ministerii partibus: gaudio exultās Caietā cucur-
rit & uirū: omitto quod āplissimae dignitatis: certe salubritatis
eius auctore studio praeſtātis officii priuatim sibi uenerādū iu-
gulū praeberē iussit: ac protinus caput romanæ eloquētiæ: & pa-
cis clarissimā dexterā per sūmū & securū ocium amputauit:
eaq; sarcina tanq̄ opimis spoliis alacer i urbē reuersus est: neq;
ei scelestū portanti onus succutrit: illud se caput ferre: qđ pro
capite eius quōdam perorauerat. Inualidā ad hoc mōstrū su-
gillādū littera: quoniā qui talem Ciceronis casum satis digne
deplorare possit alius Cicero non extat.

De Gn. Carbone.

Q Vo te nūc mō magnae Pōpeiū attigā nescio? Nā
& āplitudinē fortunæ tuæ: quæ quōdam omnes
terras & omnia maria fulgore suo occupaue-

gulum eius poscenti cum barbam prius dextera diuulſisset: fortis & intrepidus porrexerit. Iuuenalis
tamen dicit non caput solum sed etiam manum abscissam fuisse Ciceroni: dicit enim in satyra: om-
nibus interris. Ingenio manus est & ceruix caesa: nec unquam sanguine cauidici maduerunt rostra-
pusili. Brutus uero audita ciceronis morte. C. Antoniū. M. Antoniū fratrem quē captiuū hēbat cice-
roni filio ad uindictā cōcessit. Picene. Quæ regio marchiae ē: picenus. n. ager a pico dictus: nā cū qđā
i eā regionē aliū de uenisset & uexillū gerēs cōdēdā urbis locū peteret: i eius uexillo cōstitit picus
unde regio illa picena dicta ē. M. Celi: q̄ amātissimus Ciceronis erat. Fluctuātē dubitatē & in ma-
gno piculo uersatē: trāſlato a nani q̄ fluctibus agitaf. Sibi uenerādū: qā eū defēderat. Tāq̄ opimis
spoliis: Tāq̄ dux ducē cecidisset. Scelestū: Onus hipalage ē pro ipse scelestus.

Vo te nūc: pōpeius strabo magni pōpei pr latio bello dux exercitus: pter alia oppida cepit &
Asculū: atq; diripuit: dein post aliquot anos eo mortuo pōpeius accusatus ē: peculatus: q̄ ex ea
pda sibi aliqd uſuparſſet pater: afferebāt aliquos libellos q̄ missi fuerāt domū strabonis: i eo iudi-
cio a Cn. Carbone defēsus ē: & ipse pariter adeo perſpicax & prater ætatem pōptus uisus ē: ut in
gloriā gratiā beniuolētiāq; multā reportaret: postea uero cum Sylla rēpu. occupasset pōpeium ad-

Popilius
Lenas in-
gratus

Picenum

Pōpeius
Strabo

DE INGRATITVDINE.

Cn. carbo

uersus carbonē q̄ classe siciliā occupauerat cū exercitu misit quē supatū cū se pompeio uictori supplex subiceret: dicitur pōpeius cū ingrata nimis & crudeliter tractasse: nā illū uinctū pduxit i me-
diū: & p tribunali sedēs dānauit: dānatum deinde ad necē ptractū interfici iussit: dicit iste carbo cū
ad necē ducere: ut ensē strictū sibi imminere uidit cupiditate uitae cōmotū locū & horā p breuē orā-
se tātis p dū exoneraret uētrē: de hoc carbōe Cicero i epistolis familiaribus li. ix. epistola q̄ incipit tan-
dē ifamie: cognouimus iquit. Cn. carbonē & fratrē eius scurrā: qd̄ his iprobis: & paulo post: hoc q̄ a
pōpe. nostro interfectus ē nō i
probiore meo iudicio fuit.

Quo mō: quo pacto mordeā
& accusē te. Tā ingrato facto
nā si occidēdo carbōe tuas ui-
res auxisses tollerādū esset.

T ne nostra: Con-
ueniēter trāsīt ad
externa & rōnē
affert trāsitionis
suae ne. si irrideat
ab externis popu-

Carthagi-
nenses in-
grati

lis si soli ingrati rōani fuisse ui-
deant: primū aut exemplū de
Carthaginensibus q̄ aduersus
hānibalē ingratiſſimi qd̄ exte-
rūt: nā cū tot uictoriis priā
illustrasset: tā illū & rōanis ac-
cusarunt: tāq̄ uiolati fōederis
auctore & i exiliū ire coegerūt
Sūt & q̄ dicūt cū hānibal se in
uicū suū recepisset. Carthagi-
nenses sūptis armis eū petere uo-
luisse ad necē: qd̄ ubi intellexit
hānibal cōfugit i Asiā ad atio-
chum cui se tātope iſinuauit:
ut hospitaliter honorificēq̄
susceperit in omnibus publicis
& priuatis cōsiliis adhibere:
q̄ nō prius destitit q̄ regē ipu-
lit ut rōanis bellū iſerret. Ci-
cero i ofone. xiii. circa finē.
Quis carthaginēsiū pluris fu-
it hānibalē: cōsilio uirtute re-
bus gestis: q̄ unus cum populo
ro. tot ānos de iſperio de gloria
decertauerit: hūc sui ciues de

ciuitate eiecerūt. Insultent: Nos per contumeliā irrideant. Tot iſperatores: Vt. Qu. Flami-

lycurgus
legum la-
tor

n nium. Paulum Emiliū. M. Marcellū. T. Gracchum aliosq̄ complures.
Emine licurgo: Licurgus legū lacedaemōiōge lator fuit quo uiro nullū grācia meliorē prulit
qd̄ cū ex ipsius uita & rebus gestis: tū maxie apollinis testionio cōprobat: q̄ ei oracula petēti cōdisse
dicif & diis eē maxie earū: & nescire se deū potius illū an hoīem appelleret: rēpublicā lacedemōn.
ita cōstituit: ut nulla melior: nulla ſancior: quoad licurgi legibus obtēperauit: i tota grācia posset i
ueniri: tū i hūc uirū lacedaemoniū adeo ingrati fuerit ut illū ſape iuriis lacſſerint: atq̄ i primis lo-
cupletes: q̄ eius leges grauiter ferētes pulſatū a foro ſape perturbauerint: & illi oculū eruerūt: q̄s q̄
de iurias leui tulisse aīo dī: adeo ut et eſſore oculi ppetuo dilexit: ſibiq̄ miniſtrū fecerat: & ex i-
probo ac temerario uiro exactiſſimū & cōtinētiſſimū reddiderit. Cū igit lacedaemōiū cōquereret
q̄ leges ille durā nimīū eēt: & immites licurgibus ſimulauit eas ſe uelle mutare cōſulto prius tū
oraculo: neq̄ enī abſq̄ dei cōſilio ſe q̄q̄ facturū eſſe dicebat: cū igitur delphos ire cōſtituiſſe: ad
uocata cōcione ciues oēs iureiurando adēgit: ſeruāturos leges inuiolatas quoad rediret in patriam
profectus deinde cū accepiſſet ab oraculo pias ſanctasq̄ leges: & nullo modo permittendas. Sed ci-
uitatē illā fore clariſſimā quoad licurgi legibus uteretur. Vaticiniū ſcripſit: & ſpartā miſit: deinde ne
ſacramēto ſolueretur ciuitas in cretā proficiſcitur ibiq̄ ppetuū egit exiliū ac moriēſ iuſſit in mare
ſpergi cineres ſuos: ne ſi forte in patriā reportarent rediſſe crederetur. Et ſic iureiurādo ciuitas libera
ta foret. Inſeſtos: Inimicos Cui apollo: hoc idem dicif Leonardus aretinus in apologia ſocratis: di-
cit enim. Dum licurgus ingrederetur templum apollinis: apollo inquit ambigo an te deum an ho-
minem appellem. Sinceritas: Nam pie ſemper uixit & auunculo fidem ſummam ſeruauit. Con-
ſtantiſſimus: Perſeueratiſſimus: exiliū enim elegit ne leges quā patriā ſalubres erāt tolli poſſent.

Apollius
de ſolone
oraculū

rat intueor & ruinam eius maiorē eē: q̄ ut manu mea attenta-
ri debeat memini. Sed tamē nobis quoq̄ tacētibus. Gnei carbo-
nis a quo admodū adoleſcēs de paternis bonis i foro dimicans
profectus es: iuſſu tuo iterē p̄mors animis hominū obſeruabi-
tur nō ſine aliqua reprehēſiōe: quia tam ingrato facto plus. L.
ſylla uiribus q̄ propriā indulſiſti uerecūdiā.

De Hannibale:

T ne noſtra cōfeſſis alienigene urbes inſultet car-
thaginēſes hānibalē qui pro illorum incolumita-
te & uictoria tot iſperatores totq̄ exercitus noſtros

trucidauerat quot gregarios milites hoſtiū ſi occidiſſet ma-
gnā gloriā foret: cōſpectu ſuo ſubmouere in animum indu-
xerunt.

De Lycurgo.

Eminē lycurgo aut maiorē aut utiliōrē uirū lace-
daemon genuit: ut pote cui apollo pythius oracu-
lū petēti reſpōdiſſe fertur: nescire utrū illū homi-
nū an deorū numero aggregaret: huic tamē neq̄
uitae ſūma ſinceritas: neq̄ cōſtantiſſimus erga patriā amor: ne-
q̄ leges ſalubriter excogitata: auxilio eſſe potuerūt: quo mi-
nus inſeſtos ciues experiretur: ſape. n. lapidibus petitus: aliquā
do eiectus publico furore: etiam priuatus oculo: ad ultimū ipſa
patria pulſus eſt. Quid aliā facient urbes ubi etiā illa quā con-
ſtātie & moderationis & grauitatis ſibi laudē eximiā uendicat
tā ingrata aduersus tam bene meritum extitit?

Etrahe atheniēsisibus: Cū atheniēses p'atticā regionē diuisi uicinati hītarēt: eo Theseus ī unam urbē ad politichā moralēq; uitā cōuocauit: ut eos breui tpe coalescētēs: ad eā dignitatē pueri: ut totius ferme grāciā p'icipatū obtinerēt: unū ēt postea ī urbe uirorū nōla p'māserūt: fuit igr sic athenarū: ut romāe urbis romulus cōditor: multa dein & maxia illis bñficia cōtulit: q; Valerius sūmati pcurrit: igrata tñ ciuitas illū eiecit: & ī scyro pua admodū īsula mori coegit. Idē: Cū an drogeū athletā fortissimū regis mīoris filiū atheniēses p' iudiā eturri p'cipitassēt: q; oēs ī agōibus supasset. Minos egeo thesei pa tri tūc regnātī bellū ītulit: & atheniēses lōga obsidiōe p'ssos pacē petere coegit: quā duris cōditionibus a mino eadē ac ceperūt. Vt septena quotānis corpora natoꝝ minotauro deuorāda secū dū fabulas: re aut uera ī seruitutē mitterēt: q; ī laberito seruabāt: erat at tau rus minois īpator: q; cū ī agōi bus oēs suparet eiūs mōi pueri uictoriā p'miū dabāt: ī quos seuiſsimū fuisse cōstat: ut ide fictū sit a miotauro fuisse deuoratos: q; cū sorte deligerēt: tertio āno fors euenit theseo: q; bñficio ariadnes: q; illius pulchritudine capta docuit iter filio regeret: piculū euasit: & patriā ab eo tributo & seruitute liberauit. Ouidius iā lamēta

Thesei ge
sta

De Theseo.

Etrahe atheniēsisibus thesea nulla aut non tā clare athenarū erūt: siq; dē ille locati: disp'sos ciues suos ī suā unā urbē contraxit: separatiq; & agrestī more uiuētī populo āplissimā ciuitatis formā atq; imaginē īposuit. Idē scēua potētissimī regis minois īperia uix dū ātate pubescēte repulit. Idē effrenatā thebarū īsolētiā domuit. Idē opē libe ris herculis tulit: & q; qd ubiq; mōstri aut sceleris fuit: uirtute animi ac robore dextrā cōminuit: huius tamē sūmoti ab athe

niēsisibus cyros exule minor īsula ossa mortui ca pit.

De Solone.

Am solō q; tā p'claras: tāq; utiles atheniensibus leges tulit: ut si his ppetuo uti uoluissēt: sepiternū

bile athenē pēdere desierāt thesea laudā tributū. Idē affre. Sicut ap'd statii legimus: cū creō rex thebanorū phiberet grācorū cadauera: q; ī bello theodis & pollinici pugnādo ceciderāt: sepultura demādari: uxores & liberi mortuorū ad thesē cōfugerūt: q; legatis missis cū benigne īpetrare non potuissēt thebanis bellū ītulit: q; bus uictis corpora suis oibus sepeliēda tradidit. Idē: hercules cū tyrānos latrones: & mōstra ī terris multa subegisset: ob fortia facta maximā iudiā liberis suis reliqt nā q; fuerāt ab illo iūria affecti filios eius post mortē īseqbāt q; cū nūsq; p'sidiū tutū īuēirēt athēas ad arā misericordiā: q; Theseus cōstituerat: se cōtulerūt: & ibi salui ob oī iūria fuere: nā athēis arā misericordiā thesē cōsecrauit: quē locū asylū appellauit: eo qd nemo ide abstrahi posset: romulus deī thesē īmutatus romāe idē apuit. Sūt tñ q; dicūt Asylū athenis condidisse filios herculis cuius sniā status ē: q; ait: fama ē defessos acie post busta paterni. Nūmis hercules sedē fūdassee nepo res: sic sacrasse loco cōe aiantibus egris cōfugiū erē. Et q; qd ubiq;: Sicut ī marathone: cretēse taurū ī epidauro parisiū claua armatū: quē clauatū dicebāt: ī isthmo signidū: q; se uarias ī figuras uerte bat: haud lōge a megara schyrōnē latronē ī mōte ceo: quē ille occupauerat: & illac trāsētes oēs co gebat sibi ī p'cipiti rupe sedētis pedes osculari: quos ad osculū īclinatos eleato pede p'āstratas rupes detrudebat ī profūdā uallē: thesē cū ad hūc uenisset: simulauit se uelle pedes osculari & illū pe dibus captū deiecit. Impello poneso p'cūstē eo genere mortis affecit quo ipse hospites & uiatores af ficere solitus fuerat: nā cū fortissimū ēēt arbor res imēse magnitudis flectabat ī terrā & captos hoies illage uerticib; alligabat: dein tāq; fūda illos emittebat: iacti ī multas ptes sci debāt: hūc alii phitio cātē appellatū fuisse dñt a flectēdis arborib;. Cinis uero leticas hēbat hūana statura breuiorēs: q; bus susceptos hospites collocabat: & illos extēdi iubebat: & q; qd extra leticas emiebat totū āputa bat. Cyros: ī quā īsulā cū diuertissēt post exiliū a p'ria ī dcm: lycomedes ei; īsule p'iceps illū d'ru pe p'cipitauit: īsula ē ī mari egeo posita d' q; Strabo. li. ix. mētēm facit: & eā multis nōiatis īsulis & ur bib; oīum clarissimā ēē dicit pp Lycōedis cū achille affitātē & achillis filiū neoptolemū ibi p'crea tū & nutritū. Ouidius li. vii. methamorpho. d' Theseo. Te maxie thesē. Mirata ē marathō cretē fā

Hercules

Ouidius

Sotonis
exilium

Am solō. Solō cur exulauerit hāc ē historia. Simulauit nauigādī cām (schyrōnis inheret. Sotonis exilium ut diuersos hoīum mores uideret: sed uolūtariū fuit exiliū: q; ciues sētiebat legibus q's. tulerat uehemētē offēsos: p'isistratū ēt p'pinquū suū cū sibi tyrānidē parare ītelligeret: quātum ī se fuit prohibuit: nā euocata cōcione p'fectus ī publicū. Lorica armatus clypeo: p'isistrati īsidias & impiū conatum aperuit: neq; id solū: uerū etiā se iuuare paratū: ac p' libertate pugnaturum asse nerat: uiri inquit atheniensēs: alius quidam sapiētior: alii uero fortior sū. Sapiētior illis q; p'isistratū tū istū non animaduertunt: fortior his q; sciunt illū sed metu renicēt. Senatus uero q; p'isistrato stu

DE INGRATITVDINE.

det: illū isanire proclamat. At ille meā inq̃t isaniā ciuibz breue tps ostēdet: cū ueritas i lucē uenerit: iam uero p̃sistrato rerum potico minime obtemperans: ante curiam arma deposuit dicensq; illud o patria: tibi equidem uerbo & opera auxiliatus sum. Deinde in egyptum nauigauit: atq; inde in cyprum profectus postremo ad gressum peruenit: obiit autem in cypro. lxxx. ætatis suæ ãno: hoc suis mandas: ut salaminam eius ossa transferent: atq; in cinerem soluta: per prouinciā disseminarent. Quo circa & cratinus in deterioribus ipsum ita loquentem facit: habito hanc insulam: ut quidem

fama est hominum seminatiss per omnem aiacis urbem ip̃i-
usetiam imagini epigramma
inscriptum est: qui dudum ra-
bidas medorum perpulit iras
legiferum uel celeberrimum
est: cum de proprietate Sala-
minæ ipsius patriæ: inter athe-
nienſes: & megarenſes: ferme
usque ad interitum dimicatū
esset multisque acceptis cladi-
bus capitale esse cœpisset: siq; s
legem deuidicanda ferre au-
deret. Sollicitus Solon ne uel
tacendo parum reipu. consule-
ret: uel consulendo sibi noce-
ret: subito dementiam simu-
lat: cuius uenia quæ prohibe-
bantur nō modo dicturus sed
etiam facturus erat: de formis
ore habituque uecordium in
publicum euolat: factq; con-
cursu hominum quo magis cō-
siliū simulet: uersibus sibi i

hitori fuerit iperiu: q salaminia uelut hostilē arcē ex propquo sa-
luti corū. iminētē recuperauit: q p̃sistrati tyrānidē primus ui-
dit oriētē. Et solus armis opprimi debere: palā dictitare ausus ē
senectutē Cypri profugus exegit: neq; ei i patria de qua opte-
meruerat hūanari cōtigat.

De Milciade.

b Ene egissent atheniēſes cū milciade: si cū post trece-
ta milia persarū Marathone deuicta i exiliū prouis-
misſet: ac nō in carcere & uinculis mori coegissent
ut puto hætenus sceuire aduersus optime meritū abūde du-
xerunt. Immo ne corpus quidē eius sic expirare coacti sepul-
turæ prius mandare passi sunt: q̃ filius eius Cimon eisdē uincu-
lis se cōstrigendū traderet: hanc hereditatē paternam maximi
ducis filius: & futurus ipse ætatis suæ dux maximus solā se so-
ritū fuisse catenas & carcerem gloriari potuit.

Salamina

solitis per præconem suadere capit: quod uetabatur: omniumque animos ita incendit: ut aduersus
Megarenſes bellum ex templo decerneretur: insulaque deuictis hostibus athenienſium fieret. Sa-
lamina: Salamin & salamus & salamina declinatur: hæc insula in euboico mari posita in qua Tela-
mon aiacis & tentri pater regnauit quamuis & Salamina dicatur ciuitas in cypro condita a teucro:
postquam a patre regno pulsus q; in patriam sine fratre redisset: profugit in cyprum cuius meminit
Oratius in primo carminum. Nec desperandum teucro dūce & auspice teucro certus enim promi-
sit apollo ambiguum tellure noua salamina futuram: hæc autem insula fuit inter athenienſes & me-
garenſes quam utrique suam sibi uendicabant.

**milciadis b
gesta**

Ene egissent athenienſes: Milciades athenienſis rerum gestarum gloria insignis: pro republi-
ca athenienſi multa & præclara facinora edidit: atque illud omniū maximū quod artapher-
nem & dathim darii regis persarum præfectos: qui cum ceterum milibus peditum & decem milibus
equitum in totius græciæ ac in primis athenarum uenerant excidium: cum paruis a dmodum copius
utpote: decem milibus armatorum apud marathonem superauit: in cuius rei memoria portichus
athenis constructa & in ea tota historia depicta fuit: referta quoque aliarum rerum & scientiæ pi-
ctura: quæ stoa porticus dicta. Vnde stoici postea nominati sunt: Frontinus de milciade libro quier-
to. Milciades inquit cum ingentem persarum multitudinem apud marathona fudisset. Athenien-
ſes circa gratulationem morantes compulit & festinarent ad opem urbi ferendam quam persarum
classis petebat: cunque percurrissent: impleſſentque menia armatis: persæ rati ingentem esse nume-
rum athenienſium: & alio milite apud marathona pugnatum: alium pro muris suis opponi: circum-
actis exemplo nauibus asiam repetierunt: fuit autem hæc uictoria, teste Gelio anno ab urbe condi-
ta. cc. & lx. hic igitur milciades post tantam uictoriam accusatus quod paron insulam capere noluiſ-
set: uel ut Iustinus tradit ob crimen peculatus: quod rempubli. expilasset: primo capitali deinde

**milciadis
dānatio**

mutata sententiā pecuniaria pœna damnatus est: quam cum exsoluere non posset: erant enim qn
quaginta talenta: cum primum in patriam rediit in uincula coniecerunt ubi cum haud ita mul-
to post esset morte consumptus: eius corpus insepultum esse uoluerunt: donec filius pietate
motus se pro patre carcerem subiturum ultro promisit: qui paulopost interrogatus a populo
an id libenter fecisset quam patris pœnas adisset: cum libentissime id se fecisse respondisset: ut
pater sepulturæ mandaretur: carcere liberatus est: ut quidam dicunt: alii uero quibus magis credē-
dum est: dicunt Callean quendam non tam generosum quam pecuniosum uirum: pro eo pecuniā
exsoluiſſet: impetrato sororis eius helphinaces matrimonio. De hoc milciade in capitulo de pietate
latius dicemus. Post tricenta. Nam arthaphernem & dathim persarum regis præfectos terra ma-
rique uicit. Secuiſſet: Tenuisse nam secare est proprietatem possessionis eius qui illam alienauerit
tenere: unde sectores rerum: quæ sub hasta uenduntur emptores dicuntur: quod enim alterius fue-
rat id ipsi possident alii legunt se creuisse.

Ristides etiam: Mos erat apud athenienses: ut qui uirtute sua maximas opes in urbe consecutus esset in exilium per decem annos mitteretur: ne illa opibus elatus factiones in urbe moueret: hac lege quæ exostracissimus dicebatur duo præstantissimi duces relegati sunt. Aristides qui nimium iustus esse uidebatur: adeo ut iusti cognomen impositum ei fuerit: & Themistocles qui uirtute sua patriam ex manibus hostium saepe liberauit. Sed præcipue cum Xerxes in europa cum tota ferme asia transiit quam Themistocles consilio suo cum tricenis nauibus apud Salaminam superauit quibus fu-

sis Aristides seruanda præde a grecis præpositus continet & integritatis opinionem quæ de se maximam committauerat omnibus confirmat: nam cum argenti & aurum uis passus & uestimentorum omnium generis ac in tabernaculis innumerabiles pecunias & in nauigiis essent: quibus barbaros nauiderant: nec ipse contractas quæpiam uoluit: nec ut ab aliis attigeretur passus est: paulo post urbis principatum consecutus: cum omnis uirtutis tum maxime æquatis ac iusticiæ apud populum periculum fecit: ita ut omnium consensu iusti cognomen sit affectus: ex quo sibi non minorem gratiam & auctoritatem quam odium & inuidiam contraxit: nam Themistocles eius

De Aristide.

Aristides etiam quo totius græciæ iusticia censeretur continetia quoque eximium specimen: patria excedere est: felices athenas quæ post illius exilium inuenire aliquem aut uirum bonum aut amantem suum ciuem potuerunt: cum quo tunc ipsa sanctitas migravit.

De Themistocle.

Themistocles eorum qui ingrati patriam experti celeberrimum exemplum: quum illam incolumem: clarum: opulentam: principem græciæ reddidisset: cuiusque sensit inimicam: ut ad Xerxis quem paulo ante destruxerat: non debitam sibi misericordiam pfugere necesse haberet

amulus & grauis aduersarius sermonem iactabat in uulgo. Aristidem hac sua iudiciaria consuetudine & foris prætere: clauis sublati iudicii sine stipulatoribus: sibi regnum comparasse: quibus uerbis commota ciuitas: Aristidem non affectum regni ut per se ferebatur: sed gloriæ illius inuidia ostraco in exilium relegauit: erat autem exostracissimus non improbitatis castigatio: sed ad honestandum facinus elationis & grauioris potestatis moderatio: & poena in decem annos data: sicbat autem ostracus hoc modo. Ostraci. i. calculi & testæ uirum in consilio dabatur: & iis quisque quæ ex ciuibus urbe cedere uellet his indicabatur: quos postea in unum locum cancellis circumspectum deferrebat. Magistratus uero quibus dabatur negocium illud publicum: quod de uniuersos simul recedebant: quum sex milium numerum excessisset: nihil confectum esset. Postea uniuscuiusque calculis se positis: cum quum pluribus sceleris dānatū cognosceret: decem annos extorere fore declarabat: ea tamen conditio ut fructus suos: cape libere sibi reliqueret. In eo igitur iudicio Aristides cum multitudinis aduersus se committatur studiū admiraret: quum uideret: nam ab eo quæ in exilium mittere statuisset: mali quicquid precessit esset: cui nihil sibi mali factum neca se uirum cognitum esse: sed molestie ferre dixerunt: quod omnibus in locis hunc ipsum iustum audiret: quod cum accipisset Aristides nihil locutus illis. Sed urbe cedere & manus ad cælum reddere non sicut Achilles græcis iratus mala ipse fecerat: sed ut atheniensibus quicquid uellet sibi bene fauere feliciterque eueniret: ut Aristidis non quod sibi ueniret in mentem. Totius: cum ad conferendas in bellum pecunias totius græciæ census constitutus esset populi uniuersi Aristidem ab atheniensibus petierunt ut eo auctor & ceteros singulis ciuitatibus iustus census describeret: quod illi dicitur: quod cum in exilium eiectus fuit Themistocles inimicus eius accerrimus utpote quod facere sua Aristidem eiecerat: cum referendi malefici & sumenda ultionis occasio maxima sibi foret oblata: sic in offensa & decore: permansit: ut nec accusatoris conscius nec dānatōis princeps esse uoluerit nec re nec uerbo quicquid fecerit: unum ex afflictis inimici sui rebus uoluptatem cape uideret. Tullius lib. v. tuscul. quoniam dicit Aristidem prius pulsū: quod præter modum iustus esset. Continetia: nam constat hunc in magna paupertate uixisse adeo: ut callias eius persequens: & omnium atheniensium ferme diuissimus: accusatus fuerit: quod Aristidem pateret: facere ut callias eius laborare: quæ iudices dānasset: nisi dixisset Aristidem se longe magis inopia: quam callias maximus opibus gloriari: par esse: quia complures uideret quod diuitias quibus abundaret in usus uel turpes uel honestos collocet: quod uero paupertatem generose ferat paucissimos esse: hunc adeo pauperem fuisse dicit Frontinus ut ne tamen ubi quod pecunia illi post mortem superesset: quod sufficeret in dotem filiarum: quod publice dotauit senatus atheniensis post amplissimarum regum administrationem illo in summa paupertate defuncto.

Frontinus.

Themisto
clis gesta

Themistocles: hicut diximus: cum Xerxes terra marique bellum uniuersæ græciæ cum tantis copiis inferret: quantas nec antea nec postea quisquam habuit: non solum prius & totius græciæ salutem protexit consilio & caliditate sua: Verum et totius europæ: nam cum maxime athenienses peti dicerent: ob pugnam. scilicet marathoniā: in qua per se turpiter debellati fuerant: & ipsi delphos consultum apollinem de rebus suis misissent. Respondit apollo ut se moenibus ligneis munirent: quod cum nemo intelligeret solus Themistocles interpretatus est: & persuasit omnibus consilium esse apollinis ut in naues se suamque conferrerent: quod ita fuisse copertum est: nam sic quoque se committerent Xerxes sua uirtute Themistocles naualli peritio debellauit: & ex europa discedere tanta caliditate & artificio curauit: ut atheniensem conseruatum magis superatum se fuisse existimaret: multaque alia pericula fecit & in primis euerfa patriæ moenia iuitis lacedæmonius restituit & renouauit: quibus rebus populum atheniensem clare & græciæ principem reddidit: & tamen ab ingratis prius in exilium ad ipsum Xersem quem paulo ante uicerat ire coactus est: legem in oratione demosthenis: Themistocles Xersem decies ceteris milibus militum elatum: quattuor milium & ducenarum nauium numero terribile: exigua rate fugere coegit.

Phocioni
des

Hocion uero his. Phocion cur patria sepultura caruit? Erāt eo tēpore Athenis duae fa-
ctiones: quarū una populi causam agebat: altera optimatū: in hac erat phocion & de-
metrius phalerius: harum utraq; macedonū patrociniū nitebatur. Nā populares poly-
perconti fauebāt: optimates cū Cassandro sentiebāt. Interim a polypercōte cassandrus
Macedonia pulsus ē: quo factō populus Athen. superior factus: statim duces aduersae
factionis capitis dānatos patria pepulit: in his phocionē & demetriū phaleriū: de eaq;

re legatos ad polypercontem
misit: qui ab eo peterent ut
sua decreta confirmaret: hoc
eodem profectus est phocion
quo ut uenit causā apud phi-
lippum regem uerbo: re autē
ipsa apud polypercontem ius-
sus est dicere: namque istum
regis rebus praeerat: hic cum
ab agnonide accusatus esset:
quod pyrrheum nicanori pro-
didisset: & cōsimili sententia i
custodiā coniectus athenas de-
ductus ē: ut ibi de eo legibus
fieret iudiciū: huc ubi peruen-
tū ē: cum propter etatem pedi-
bus iā nō ualeret uehiculoque
portaretur magni concursus
facti sūt: cū alii ueteris famae
reminiscētes cōmiserarentur:
plurimi uero exacuerentur p-
pter proditiōis suspitionē: ma-
xime quia aduersus populi cō-
moda i senectute steterat: qua
de re nō perorādi quidē ei est
data facultas & dicēdi causā: i
de iudiciis legitimis dāna: us
traditus undecim uiris qbus
ad supplicii publice dānati
tradi solēt: hic cū ad mortem
duceret obuius ei fuit emphi-
cletus: quo familiariter fue-
rat usus: is cum lachrymans di-
xisset: o quā indigna perpere-
ris phocion: at non in opinata
inquit: hunc. n. exitū plerique
clari uiri athen. habuerunt: in
hunc tātum fuit odium mul-
titudinis: ut nemo sit ausus li-
ber eum sepelire. Itaq; a suis sepultus est. His dotibus: uirtutibus clementia & liberalitate. Parien-

Acris in-
gratorū
reprehē-
sioThemis-
tocles

De Phocione.

Hocion uero his dotibus quae ad pariendum ho-
norē potētissime iudicant. Clementia & liberalita-
te instructissimus nō tantū i eculeo ab atheniēsi-
bus impositus est: sed certe post obitū nullā atti-
ca regionis quae ossibus eius iniiceret glebulā inuenit. Iustus
extra fines proiici: intra quos optimus ciuis uixerat. Quid ab-
est igitur quin publica demetia sit existimanda sūmo consen-
su maximas uirtutes quasi grauissima delicta punire: benefi-
ciaq; iniuriis repēdere: quod quū ubiq; tamē praecipue athenis
intollerabile uideri debet i qua urbe aduersus i gratos actio cō-
stitutā ē: & recte: quia dandi & accipiēdi beneficii cōmercium:
sine quo uix uita hominis cōstat: tollit & perdit quisquis bene-
merito parē referre gratiā negligit. Quantam ergo reprehē-
sionē merentur: q cū equissima iura: sed iniquissima haberent
ingenia: moribus suis quā legibus uti maluerūt? Quod si qua
prouidentia deorū effici posset. Vt excellētissimi uiri quorum
modo casus retuli legem ingratorum uindicem retinentes pa-
triā suam in ius ad aliam ciuitatem pertraherent: nonne igni
osum & garrulū populū murū atq; elingūē hac postulatione
reddidissent? Discordes foci tui pacisq; diuidua tuguria gra-
cia facta sunt columē: lucet Marathon persicis trophaeis: saia-
min & arthemisium Xerxis naufragia numerantur: prauali-
dis mœnibus exhausta mœnia pulchrioribus operibus contur-
gunt: harum rerum auctores: ubi uixerunt? ubi iacēt? respōde.

dum hominem iustruendum & ornandum. Quid abest: inuehitur in eos. Qui adeo ingrati extite-
runt ut etiam in mortuos seuire non dubitauerunt: quia in re: atheniēses in primis dānandos esse
dicit: q cū ubiq; grauis & dānanda sit ingratitudo: intolerabilior tamen atheniensibus esse uide-
tur: q ciuitas illa bonarum artium mater: omnibus bene uiuendi praeceptis & institutis fundata le-
gem etiam de ingratis habuerit: ut i gratus merito dānari posset. Quod si qua prouidentia. Non
haberent inquit athenienses quod hiscerent si uiri clarissimi ingratitudine affecti reuiuiscerent: &
lege ingratitudinis agerent in ciues suos. Discordes: Si quid thesei umbra ab inferis excitaret hac
uerba diceret: tunc cum uicatim habitabas: & diuisa eras: tot inter uos dissensiones erant: quot fami-
lia: ego uos in unum collegi: & conjunctionem seruare docui. Licet marathon: Hec uerba diceret
milciades & themistocles quorum alter artaphernem & dathim darii regis perfarum praefectos in
campis marathonis alter uicit xersem apud salaminam. Marathon ciuitas in attica regione posi-
ta haud procul athenis perfarum clade nobilitata. Præualidis mœnibus Themistocles redifica-
uit urbem: qui interpretatus est oraculum quod erat ut ligneis mœnibus se defenderet: uel ut ali-
dicunt ligneis equis pugnarent: quod cum omnibus uideretur obscurius solus themistocles dei sen-
tentiam intellexit: ut relicta urbe nauibus pugnarent: quod cum fecissent barbari desertam urbem
coeperunt & eam solo adequarunt: deinde superatis barbaris uirtute temistoclis: eiusdem quoque
consilio refutata & restaurata sunt urbis mœnia: contra lacedaemoniorum uoluntatem: qui graue
principatum tenere cupientes nolebant reedificari urbem.

Nephe thesea: Victi hostis. s. xerxis quē paulo ante deuicerat. Solonem: Media correpta pferri debet. Edipodis: Qui latū patrē suū inscius occiderat. Intēdit argumentū a maiori ad minus: si parasidas & ipsos in summa ueneratione tenes: quanto magis de te bene meriti eēnt uenerandi cū autem illos eieceris: cruciaueris damnaueris quāto grauiori pōna digna uideris. Nuptiis matris: quia edipus iocastā matrē ignarus duxit uxore hic esset edipodis fabula dicēda: sed ranq̄ notissimam ptermittimus. Minerue arcē: Quia oēs arces palladi sūt cōsecratae: ut pallas quas cōdidit arces ipa colat. Diuini certaminis: Quia certamē fuit inter neptunum & palladem de nomine athenis imponendo cum ille equū hic uero oliuam e terra misit. Humani: quia areopagica illic disceptabāt de rebus ad reū pertinentibus: erat autem locus q̄ grāca dī Δικαστικόν locus iudicii. Lege itaq; legē O patria morata si de ingratis legē tuam legeris contra iustitiam te fecisse cognoueris: cum sceleratos & peregrinos receperis: ciues tuos bonos dere optime meritos eieceris. Iureiurando: Quia affirmauerant iureiurando se leges seruaturus. Lingua: Quia uerbosa est grācia. Sed omittamus ingratos: Ad pietatē transiturus non discedit a consuetudine sua ut breui: quadam p̄fatiōe capitula iūgat: post q̄ satis diximus de ingratis dicamus de pietate filiorū erga parentes. Venite igitur: Inuitat pios: qui se offerant: ut eorum laudes decantet: qui sua uirtute effecerunt: ut tales genuisse parentes non peniteat & alios incitent ad propagandū genus credentes se illis similes procreaturos. Propagate. Multiplicate & aucte: est autē pietas teste Cicerone per quā diis immortalibus sanguine coniū

Nempe thesea paruulo in scopulo sepeliri: & Milciadē in carcere mori: & Cimonem paternas inducere catenas & Themistoclē uictorē uicti hostis gēua cōplecti. Solonēq; cū Aristide & phocione pōnates suos igrata fugere coegisti: quū inter cineribus uestris fāde ac miserabiliter dispersis: edipodis ossa cāde patris nuptiis matris cōtaminata: iter ipsum ariopagum diuini atq; humani certaminis uenerabile domiciliū: & excellis p̄sidiis mineruæ arcē honore arā decoratos sacrosāctiores colis: adeo tibi aliā mala tuis bonis gratiora sunt. Lege itaq; legē: quā te iureiurādo obstrictā tenet: & q̄a bene meritis debita reddere p̄mia uoluisti: legis iusta piacula exoluere. Tacent mutæ illorum umbræ: fati necessitate cōstrictæ. At immemores beneficiorum athenæ repræhensione: lingua sermone licenti soluta nō tacent. Sed omittamus & potius de piis loquamur. Aliquāto enim satius est fauorabili q̄ inuise rei uacare. Venite igitur in manus nostras prospera parentum uota: foelicibus auspiciis propagate soboles: quā efficitis ut & gēuasse iuuat & generare libeat.

De Pietate erga parentes.

Capitulum .III.

Coriolanus maximi uir animi: & altissimi consilii: optimiq; de repu. meriti iniquissima damnatiōis ruina prostratus: ad uolscos infectos tunc romanis confugit: magno ubiq; p̄cio uirtus æstima-

etis & patriæ beniuolis officium & diligens tribuitur cultus.

Coriolanus: Hic fuit uir cōsilio & magnanimitate plenus ceterū pietatis gloria longe i signis: nā post multas atq; p̄claras res pro rep. gestas odio plebis & ira cōcitata in se multitudinis: cū maxima patrum indignatione & dolore urbe pulsus in uolscos p̄fatus ē ubi tātū breui tpe gratia & auctoritate ualuit: q̄ eius cōsilio bellū romanis indicere: ipse dux belli summo oīum cōsēsu creatus: uastatis primo romanorū agis: multis deinde captis oppidis: multis ē i dediciōe acceptis: multa p̄da locupletatus ad ipsius urbis expugnationē duxit exercitum: romani tanta belli mole territi: legatos ad eū de pace & reditu suo miserunt q̄ nihil p̄fecere: missi deinde sacerdotes cū infulis nihilo plus foelicitatis hūere: profecta demū mater inuictū eius aīum fregit & a patria bellū amouere coegit: q̄a igitur patrum auctoritas q̄a deorū reuerētia nō ualuit: sola matris pietas effecit quā tanta i hoc uiro fuisse traditur ut dicere solitus ē: nullū maius uirtutū suarū p̄miū sibi exolui posse: q̄ matris leticiā: nā cum ceteris uirtutib; finis gloria foret: huic gloriæ finis materna existeret læticia. Id nāq; igitur: tū honoris tū foelicitati: sibi esse ducebat: ut matri eius laudes & se coronis p̄ditū spectare cōtingeret: ac ipsius p̄gaudio: lachrimātis astrigere: aplexibus: q̄ idē tradit de epaminūda: q̄ se hoc uno foelicissimū putabat: q̄ suas res gestas i leuitis atq; uictoriā uterq; parēs potuisset īspectare: causā autē q̄bus exulauerit: he sūt quarū unā liuius tāgit. Sed plutarchus i eius uita cōmemorat: primo affectati reū accufatus ē: q̄a cū p̄bri neq̄sset: tria obiecerūt eius inimici: primū q̄ frumētū iter plebē distribui ueruisset: secūdū q̄ tribunatū plebis dolo ītercipere uoluisset: tertīū q̄ p̄dā ex aciati agro i erariū nō cōtulisset q̄bus oībus cōuictus exulare coactus ē. Tullius i helio: q̄s clarior i grācia: themistocles q̄s potētior: q̄ cū īperator bello p̄sico grāciā seruitute liberasset: propterq; inuidiam in exiliū

Tullius

DE PIETATE ERGA PARENTES

pulsus eēt:igrata pñæ iuriā n̄ tulit:quā ferre debuit.Fecit idē qđ.xx.ānis apud nos fecerat coriola-
nus:his adiutor cōtra patriā iūctus ē nemo:itaq; sibi mortē uterq; cōsciuit:qbus ciceronis uerbis col-
ligit. Coriolanū sibi mortē itulisse:at uariæ sūt dehuius hoīs exitu scriptorū sn̄æ:sūt enī q dicāt
statim abductis ex agro.ro.legiōibus iuidia rei opprassū pisse alii alio leto apud Fabiū lōge ātūq;
simū auctore usq; ad senectutē eū dē uixisse lectū ē:tradit ēr hāc s̄ape eū exacta ætate uocē usurpas-
se:multo miseris seni exiliū eē uerq; cōstat auctore dionysio alicarnaseo:q; eū matrone ānū ut bru-
tū romæ luxerunt. Magno

ubiq; præcio uirtus.Sn̄a gene-
ralis ubiq; uirtutem estimari:
qđ pbat p coriolanū:quē exu-
lem hostes iperatore creatorē
Fastidiosus:q fastidire solet
bene de repu.meritos. Nō de-
trahēda:qā nō sine uerecūdia
ab incepto amouebat. Ergo
pectus:quis iquit coriolanus
multa cogitaret:quæ illū i di-
uersa traherēt cogerētq; in ice-
pro permanere:pietas tamen
omnia uicit.

Aphrica
ni pietas

e Adē pietas:Hoc fuit se-
cūdo punico bello:quo
rpe hānibal ex alpihus descē-
dit:obuiā hūit Cn.Scipionem
superioris aphricani patrē:q cū
iā cōmissa pugna i magno dis-
crimine uersaret:q i pñæ acie
page caute dimicās uenisset in
uite discrimē:cū hānibale:cū
filius eius q postea aphricāus
dcūs ē:se iter pñem & hostē i-
fecit:& icū excipies e m̄ibus
hostis pñem liberauit:erat tñ
scipio admodū adolescēs:qui
pmū dedit i hoc bello suæ fu-
turæ āplitudinis iudiciū:pa-
trē medio iam ex hoste rece-
pro. Aphricanum:q postea
aphricanus dictus ē. Interces-
su suo:Interpositiōe sua:qā se
mediū iter patrē & hostē imi-
sit. Neq; illū:Hæc oīa deter-
rere poterāt adolescētē:sed ea
dicit ut rē magis exageret:&
maiorē i scipiōe uirtutē fuisse
demōstret. Gloria:quia ipa-
torē liberauerat & pñem. Co-
ronā.s.ciuicā q dabat his q ci-
ues seruassēt a morte:erat at
quærna ut supra. Auribus:
qā extra urbē gesta sūt illa ue-
ro i urbe. Ista.s.coriolāi & sci-
piōis. Ista:quæ sequuntur.

Cicero

Vcio Manilio:
Cicero officioz
libro ultio. L. in
quit Manilio au-
li filio cū dicta-
tor fuisset.M.pō-
ponis tri. ple. diē dixit:q; iis
paucos sibi dies ad dictaturā
gerēdā addidisset:criminaba-
tur ēt:q. T.Filiū q postea tor-
quatus ab hoibus appellatus ē

tur. Itaq; quo latebras quesitū uenerat:ibi breui summum ade-
ptus est imperium. Euenitq; ut quem pro se salutarem impera-
torē ciues habere noluerant:penæ pestiferum aduersus se ducē
experirent:strequenter enim fuis exercitibus nostris uictoria-
rum suarū gradibus aditum iuxta moenia urbis uolsco mili-
struxit. Qua propter fastidiosus ille i æstimādis bonis suis po-
pulus qui reo nō pepercerat:exuli coactus est supplicare:missi
ad eum depræcandum legati:nihil proficerunt:missi dein-
de sacerdotes cū infulis æque sine effectū redierūt:stupebat se-
natus:trepidabat populus uiri piter & mulieres exitū iminens
lamētabant. Tūc ueturia Coriolani mater Volūniā uxorem
eius & liberos secū trahēs:castra uolscorū petiit:quā ubi filius
aspexit prope ut amens matris cōplexū petiit. Illa ex præcibus i-
itā uersa ait. Sine ut priusq; cōplexū accipiā sciā:an ad hostem:
an ad filiū uenerim:captiua mater ne in castris tuis sim. In hoc
me longa uita & infœlix senectā traxit:ut exulē:deide te hostē
uiderē:potuisti populari hāc terrā:quæ te genuit & aluit:nisi te
peperissem roma nō oppugnaret:multaq; insuper addidit cō-
plorādo qbus & uxoris & paruulorū fletibus motus:matrē cō-
plexus Expugnasti iquit & uicisti irā meā:patriā præcibus hu-
ius ad motis cuius utero delatus sū:quis merito mihi inuisā do-
no cōtinuoq; hostilibus armis agrū romanum liberauit. Ergo
pectus acceptæ doloræ iuriæ:spē potiunda uictoriæ uerecun-
dia detrectādī ministeriū:metu mortis refertū:totū sibi pietas
uacua fecit:uniūsq; parētis aspectus bellū atrox salutari pace
mutauit.

De Superiore Aphricano.

Adem pietas uiribus suis inflammatum Aphrica-
num superiorem. Vix dum ānos pubertatis i gres-
sum ad opem patri in acie ferendam uirili robore
armauit:cōsulem enim eū apud Ticinum fluuiū
aduersis auspiciis cum hannibale pugnantem saucium graui-
ter intercessu suo seruauit:neq; illū aut ætatis ifirmitas:aut mi-
litiæ tyrocinium:aut infœlicis prælii ueterano bellatori perti-
mescendus exitus iterpellare ualuit:quo minus duplici gloria
conspicius coronam imperatore simul & patre ex ipsa morte

raptō mereretur:auribus ista tam præclara exem-
pla. Ro. ciuitas accepit:illa uidit oculis.
De Lucio Manilio torquato.
Vcio Manilio torquato diem ad populū Pom-

relegasset: & ruri habitare iussisset: quā cū audisset adolescēs filius negociū exhiberi patri: accurrisset romā & p̄ia luce Pōponii domū uenisse cui cū esset nūciatū: q̄ illū irrarū allaturū ad se aliquid cōtra patrē arbitraretur: surrexit electulo remotisq; arbitris ad se adolescētē iussit uenire: at ille ut ingressus ē confestim gladiū distrixit iurauitq; illū statim interfecturū nisi iusiurandū sibi dedisset: se patrē missū eē facturū. Iurauit hoc errore coactus pōponius rē ad populū detulit: docuit cur si bi a cā desistere necesse foret. Manilium missū fecit: statū t̄pibus illis iusiurādū ualebat: atq; hic. T.

Manilius is ē qui ad auenem T. Mani-
galli quē ab eo puocatus occi-
derat torque detraho cognos-
cens iuenit cuius tertio cōsula-
tu latini aduerseri fusi & fuga-
ti: magnus uir i primis & q̄
nup̄ indulgēs i patrē idē acer-
bus & seuerus i filiū. Quod
occasione benefaciendi belli.

Nam cū i fine magistratus sui uideret hostēs nō multos post dies debellatū iri posse: si uiz delicer i dictatura pmaneret: aliter hostes respiraturos: nō dubitauit sibi dictaturā sine populi & senatus auctoritate prorogare: cū igit̄ audisset filius patrē huius criminis accusatū: atq; ei crimini dari malā filii tractationē mēmor nō iniuriā sed pietatis diluculo ad tribunū uēit opinantē sibi aliqd noui cōsiliū afferre ad criminationē male de se meritū patris hac spe sumotis astantibus solus admissus stricto rap tim supra caput gladio tremēbūdū i re subita: & ferri aciem cantis ipetuosī adolescētis uiribus ferociq; pterritū iurare cōpulit se a p̄is accusari one destiturg. Tēpus ip̄i: qd̄ erat sex mēsiū. Iudiciū perageret idicādo p̄is crimina.

Cōmēdabilis: intendit hanc pietatis laudē: si laudatur: q̄ parētib; hūanis & indulgētib; pietatē p̄stāt: q̄to maiori laude dignus cēdēdus est Manilius q̄ patrē durū & i clemētē exptus in eū pius eē uoluit.

Anc pietatē amulatus:

Cn. carbo. M. Coctē patrē accusauit peculatus

Ca. carbo

ponius tr. pl. dixerat: quod occasione benefaciendi belli indutis optinēdi legitimū ip̄erū tempus excessisset. Quodq; filiū optime indolis iuuenem rustico opere grauatum publicis uisibus subtraheret. Idq; postq̄ Manilius adolescēs cognouit protinus urbem petiit: & se in pōponii domū prima luce direxit: q̄ existimās in hoc eū uenisse: ut patris crimia a quo plus iusto aspera tractabat deferret: excedere oēs iussit cubiculo: quo licentius remotis arbitris idiciū pageret: nactus occasionē opportuna proposito suo iuuenis: gladiū quē testū attulerat distrixit: tribunūq; minis ac terrore cōpulsū iurare coegit: a patris eius accusatiōe recessurū: eoq; effectum ē: ne torquatus causā diceret: cōmēdabilis est pietas: quā māsuetis parētib; p̄statur: sed Manilius quo horridiorē patrē habuit: hoc periculo laudabilius ei subuenit: qui ad eum diligēdum p̄ter naturalē amorem: nullo indulgētiā blandimēto inuitatus fuerat.

De Marco Cocta.

Anc pietatē amulatus Marcus Cocta eo ipso die quo togā sumpsit uirilē: protinus ut e capitolio descendit. Cn. carbonē a quo pater eius dānatus fuerat postulauit: peractūq; reū iudicio affligit: & i geniū: & adolescētū p̄claro opere auspiciatus.

De Caio Flaminio.

Pud. C. quoq; flaminii auctoritas patria eque potēs fuit. Nā quū tri. plebis legē de gallico agro iuritim diuidēdo iuito & repugnāte senatu promulgasset p̄cibus minisq; eius accerrie resistēs: ac ne exercitu qd̄ aduerso se cōscripto: si i eadē snia pseueraret absterito post q̄ pro rostris ei legē iā referēt: p̄ manū iiecit: priuato fractus i perio descendit e rostris: ne minimo qd̄ murmure destitute cō

& repetūdag: qua qd̄ accusatiōe dānatus ē. Cocta uero ubi p̄tatē potuit ultus ē patris iniuriā: nā quo die sup̄sit uirilē togā in capitolio more maiore in forū descendit carbonē accusauit q̄ triumphatū cū fuluio: & Cn. Graccho diuidēdis agris seditionē creasser: q̄ cū exercitu a cimbris i illirico fufus fuisset: q̄ puiciā ipsā expilasset: a q̄ qd̄ accusatiōe n̄ prius destitit q̄ carbonē dānari fecit. Quo tōgā: quā q̄rtodecio āno sumebat depōsita p̄texta. Auspicatus: q̄ iā optimis auspiciis adolescētū & in genu sui facinus egregium testatus est. Cn. carbonem accusando: qua causa patris est ultus iniuriā. Pud. C. quoq; flami. C. Flaminicus legē ferebat de gallico agro iuritim diuidēdo: cui rogatiōi p̄s cū n̄ aliter se resistere posse uiderēt cēsuerūt hūdū eē militū delectū: ille nihilominus teritus i rostris ascendit legē laturus cōtra sēatus auctoritatē: q̄ cū uideret eius p̄ quis priuatus eē ei tñ manus iiecit & de rostris descendere iussit cui q̄ primū cū silētio paruit: magna p̄fecto patris reuerētia a filia data ut qd̄ senatus auctoritas: qd̄ militū delectus: qd̄ mortis periculū nō potuit sola p̄is pietas efficit. Diuidēdo agro: ut colōie i agrū gallicū mitterēt: erat at gallia cisalpina: agge uero sūt quē int̄ fuisse placētū. Priuato: priuati p̄is: hoc ē sine magistratu. Minimo quidē: nec ē cūcio quā huius legis cupida uenerat ne murmur qd̄ emisit: sed hāc pietatē tacita cōprobauit.

C. Flami-
nius

Agrā sūt hāc: Apīus claudīus fallasos gēre alpīnā domuit: sed nō is de quo loq̃r Valerīus: nā alter fuit cognomēto audax caci frater q̃ cōsul ad manertios liberādos missus: quoz arcem carthaginēses & hiero siracusanus obsidēbāt priō ad explorādos hostes fretū piscatoria naue traiecit: & cū duce carthaginēsiū egit ut prāsidiū arce dedit ceres. Regiū igressus ut ī capitulo de fortitudine diximus quinq; remē hostiū copis pedestribus cepit: eā legione ī siciliā traduxit carthaginēses expulit: hieronē prālio

apud siracusas uictū ī deditio nē accepit eo plio territus romanoz amicitia petiit eisdē: q̃ postea fidelissimus fuit: cū igit apīus iste ā quo Valerīus loq̃r deuictis hostibus triumpharet cōtra tribunorū uolūtātē: q̃ sūmus uiribus iterceserāt: q̃ dicerēt uictoriā illā nō fuisse tātā ut triūphū mereret iūctis manibus e curru traherentēbātur: qd ubi cladia eius filia sensit nullo scēmio pudore deterrita se iter p̃rem & tribunū mira celeritate cōiecit: & a p̃se uolentū tribunū repulit: fecitq; ut pater cū dignitate triūpharet. Cicero in orōne p̃ cōelio: nō uirgo illa uestalis igit cladia q̃ p̃rem complexa triūphātē ab inimico tribūo plēbis de curru trahi passā ē. S; nescio: ac si diceret nō affirmo. Cladia: nā gēs cladia fuit plebi semper inuisa.

Quā cū p̃rem: Suetonius de xii. cēsariis dicit fratrē īfuisse: nō p̃rem: dicit. n. uirgo uestalis fratrē ī iussu populi triumphātē ascēso simul curru usq; ī capitolīū p̃secuta ē: ne uetāt aut itercedere phas cuiq; tribunorū eēt. Agnoscite uetustissimi foci: q̃a post exēplum uirginis uestalis nobilissime scēmine dictū est de pietate uirginis ignobilis ueniā petit

adea: cuius p̃stādā rōnē statī subiūgit: q̃a quīs sit ignobilis uirtus tñ q̃ usa ē laudē meret: hāc matrē adulteri dānatā a triūuiris ī carcerē cōiectā: ut cōsumeret iedia īpetrato a custodibus aditu quotti die sub specie salutatis adibat: prius tñ diligēter excussa: ne qd cibi īferret ad m̃em uberibus suis nā puerpera erat: ultio mater exhibitis lacte fustēbāt: qd ubi aiaduenterūt custodes admirationē cōmoti: rē ad iudices detulerūt: & illi ad cōsules: q̃ tāte pietatis exēplo: ei p̃miū cōstituerūt: p̃one remissionē & matris īcolunitatē: Plinius de naturali hist. li. vii. pietatis īquit exēpla īfinita qdē toto orbe extitere: sed romā unū cui cōparari cūcta nō possint hūilis ī plebe & iō ignobilis puerpa supplicii cā carcerē īclusā matrē cū īpetraisset aditū a ianitore sp̃ excussa ne qd īferret cibi deprehēsa ē: ubi eisdē cōsecratus ē dea. C. Quintio. M. Attilio cōsulibus tēplo pietatis extructo ī illius carceris sede: ubi nūc Marcelli theatrū ē Solinus ī capitulo de hoīe pietatis igit documētū nobilius qdē ī metelloz domo effulsit sed eminētissimū ī plebeia puerpera reperit hūilis hāc atq; iō famā obfcurioris: cū ad patrē q̃ supplicii cā claustris p̃nalibus cōtinebatur egre obtinuisset īgressū: exquīsa prius sapius a ianitoribus ne forte parenti cibū administraret: alere cū uberibus suis deprehēsa est: quā res & locū & factū cōsecrauit: nā qui morti destinabatur donatus ē filia: ī memoriā tantī praconi reseruatus: & locus dicatus suo nūmi: pietatis sacellū fuit. Exerto ubere: Nudata mamma. Virgilius Exertā cingula mamma. O ignoscite foci & aeterni ignes. Quia ut diximus urbis locū ignis seruabāt a uestalibus ī tēplo dea uestra: ut a numa fuerat īstitutū. Ad necessariū fortunae Carcerē dicit: urbi magis necessariū q̃ honestū ubi seruent nocentes. Nulla enī acerbitate fortunae Nā & si fortuna ī sordida cōditioe: multos nasci uoluerit: uirtus tñ si qua fuerit ī his: nulla debet sorditate uilescere: aut sua laude & p̃mio carere: qn ē eo maius illis debet p̃ciū: quo difficilīus emer-

cionis rephenssus.

De Claudia uirgine uestali.

Agrā sunt hāc uirilis pietatis opera sed nescio: an his omnibus ualentius: & animosus Claudia uestalis uirginis factū: quā cū patrē suū triumphātē e curru uiolēta: tri. ple. manu detrahi animaduertisset: mira celeritate utrisq; interponēdo se: amplissimā potestatem inimicitis accēsam depulit. Igit̃ alterū triumphum pater in capitolium. Alterum filia in aedem ueste duxit: nec discerni potuit utri plus laudis tribueretur: cui uictoria: an cui pietas comes aderat. Agnoscite uetustissimi foci: ueniāq; aeterni date ignes: si a uestro sacratissimo templo ad necessariū magisq; speciosum urbis locū contextus operis nostri progressus fuerit. Nulla enim acerbitate fortunae: nullis sordibus: prācium care pietatis euilescit: quin etiā eo certius quo miserius experimētū hēt. De Amore filiae erga matrem.

Anguinis īgenū mulierē: prātor apd tribunal suū capitali crie dānatā triūuiro ī carcerē necādā tradidit: quo receptā is q̃ custodia prāerat misericordia motus: nō protinus eā strāgulauit: aditū quoq; ad eā filia: sed diligēter excussa: ne qd cibi īferret dedit: existimās futurū: ut media cōsumeret. Quū āt iā dies plures itercederēt: se cū ipse q̃rēs: qd nā eēt qd tā diu sustentaret: curriusius obseruata filia aiaduertit illā exerto ubere famē matris lactis sui subsidio leniētē: q̃ tā admirabilis spectaculi noui-

Cicero

Plinius

serint. Triumvirum: Erant triumviri iudices capitales: qui de nocentibus supplicia sumebant: & in carcere more maiorum: hos uenetiis dominos nocturnos appellant. Quo non penetrat: Laudat uim pietatis: quam inuenerit noua quædam unde se ostendere & patefacere uoluerit: sicut de filia: de qua quid magis inauditum dici potest quam filiam lac matri p̄bere cū e contra fieri soleat.

Nisi diligere: Nā cū habeant esse a parētibz filii lex iubet: ut eos ament & obseruent.

Dem prædicatum: Quid dixi de hac puella: quæ matrē lacte nutriuit: nōne hoc idē prædicatur de alia: q̄ patrē suū dānatum Cymona nomine: eodem cibi genere & modo nutriuit: & ita sensim transit ad externa: hūc autem errorem hinc manasse arbitror q̄ discrepent inter se auctores ut Plynius matrem: Solinus patrem a filia nutritū fuisse dicāt: quoniam duas fuisse dicit Valerius: eodem pietatis genere usas: ut altera patrem senē: altera matrē: utrūq̄ dānatū lacte nutrierint.

Solinus

De Rue erga Cymona patrem.

Dem prædicatum de pietate Ruis existimetur: q̄ patrē suū Cymona consimili fortuna affectum parique custodi traditū iam ultimæ senectutis: uel infantem pectori suo admotum aluit. Hæret ac stupet hominū oculi: quū huius facti pictā imaginē uident: casusq̄ antiq̄ cōditionē præfētis spectaculi admirationē renouant i illis mutis mēbrorū liniamētis uiua ac spirātia corpora i ueri credētes: qd̄ necesse ē: aio quoq̄ euenire aliquāto efficaciorē pictura litterarū uetera pro recētibus admonitos recordari.

De Cymone erga patrem.

Ec te qd̄ Cymō silentio iuoluā: q̄ patri tuo sepul turā uolūtariis uinculis emere nō dubitasti. Nam & si maximo tibi postea & ciui & duci euadere cō tigit: plus tamē aliquāto laudis i carcere q̄ i curia assecutus es: ceteræ enim uirtutes admirationis tantūmodo mul tū: pietas uero etiam amoris plurimum meretur.

Cymona: Virum græcū: sed non eum: qui carcerem sponte subiuit: ut Milciades eius pater sepulturæ mandaretur: d̄ quo in sequenti exemplo dicturus est. Hærent & stupent Siquis inquit uideret picturā filia senem patrē uberibus lactantis: atq̄ illum tanq̄ alium a filia collo pendentem præ admiratione stupefceret quodammodo. Liniamētis: q̄ ex liniamētis pictura consistit. Quid necesse est: Vt conditionem antiqui casus præfētis spectaculi admiratione remouet cum litteris traditā eē uideant homines.

n Ec te qd̄ Cymō: Cymō p̄ patre uicula subiicit hic Milciadis filius: ut i cap. de igratitudine diximus: durō admodū initio usus ē ad or lesctia: nā cum pater eius li.

Cymonis
Pietas

re æstimatā populo soluere nō potuisset: ob eamq̄ cām i uinculis publicis decessisset. Cymō eadem custodia tenebat: ut p̄ sepulturæ mādaref: neq̄ legibus athen. emitti poterat nisi pecuniā q̄ pater multatus erat soluisset: quā calleas qd̄ nō tā generosus q̄ pecuniosus p̄ eo soluit: ipetrato sororis eius Helpinaces matrimonio. Milciades aut dānatus ē hac de causa: post Arthaphernē & Dathi regis præfētos Milciades auspicio: terra mariq̄ uictos: classem septuaginta nauū eidē dederūt: ut infulas quæ insulæ barbaros iuuerant bello persequerēf: quo iperio plerasq̄ ad officiū redire cogit: nonnullas ui expugnauit. Ex hiis Pharon insulam hanc tunc opibus elatā: cū oratione recōciliare non posset: copias nauibus eduxit: urbem operibus clausit: omniq̄ commeatu priuauit: deinde uineis ac testudinibus cōstitutis p̄pius muris accessit: cū iā i eo eēt ut oppido potiref: procul incōtinētis lucus qui ex insula cōspiciebatur nescio quo casu nocturno tpe icēsus est: cuius flāma ut ab oppida nis & oppugnatoribus est uisa: utriq̄ uenit i opinionē signū Aclassiariis regis datū: quo factum ē: ut pharii a deditiōe deterrerent: & Milciades timens ne classis regia aduēret incensis operibus que statuerat cum totidem nauibus atq̄ erat profectus athenas magna cū offensione ciuium suorum rediret: accusatus ē ergo proditionis q̄ cū Phariū expugnare posset: a rege corruptus infectis rebus recessisset: eo tempore eger erat uulneribus quæ in oppugnādo oppido acceperat. Itaq̄ quoniā ipse p̄ se dicere nō posset uerba fecit frater eius Sagoras: causa cognita capite absolutus: pecunia multatus ē: eaq̄ lis q̄nquaginta talentis æstimata est quātus in classe sumptus factus erat: hanc pecuniā q̄ i præfētia soluere nō posset in uincula publica cōiectus ē: ibiq̄ diē suū obiit supramū. Iustinus in dicit illū peculatus fuisse dānatū Cymō iquit Milciadē patrē ob crimē peculatus i carcerē coniectū ibiq̄ defūctū trāslatis i se uinculis ad sepulturā redemit. Ceteræ uirtutes. Reliquæ uirtutes laudē cū admirationē: pietas uero nō solum admirationē: sed amorem quoq̄ meretur.

Duorum
fratrum pietas

Os quoque fratres: Duo quidam fratres patrem habebant senem & extrema laborantem inopia: forte accidit: ut epastus tyrannus hispanie pacem quendam hispanum iniuste occiderit: filii ergo huius pacietis iniusta patris mortem egre ferentes ultionem querebant: conuenerunt igitur cum adolescentibus istis in. xii. nummum si epastum tyrannum occiderent: illi conditionem acceperunt hac lege: ut pecunia patri suo extrema inopia liberaretur: post peractum opus redderet quod etiam factum est: nam & tyrannum occiderunt: & pater inopia liberatus: & quod pecunia exhibuerunt: iniusta patris mortem iudicarunt: & hoc modo duplex pietas fuisse deprehenditur. Quorum animus nobilior: quia hispani erant humili genere nati & adeo obscuri ut eorum nomina sit omnibus ignota. Erogando spiritum: quia id fieri non poterat sine discrimine uitae. Ero gando: Exhibendo: tradendo. In claruistis: ualde claruistis: nam in augeat hoc loco. Nummum: pro nummum. Patietis: nomen proprium uiri qui a tyranno crudeliter & iniuste fuerat occisus. Epastum nomen illius tyranni in quem conuenerunt.

Otiora sunt fratrum: duo exempla coniuncte dicit per comparationem: ut ostendat superius exemplum multo maioris fuisse laudis quam hoc: nam illi se plures morituros sciebant: hi uero non eo proposito fuere: exempla autem eiusmodi sunt. Cleobis & Bydon matrem habere lunonis sacerdotem: mos autem erat ut extra urbem ad eius templum quod .xxx. stadiis: ut quidam dicunt inde distabat sacerdos non pedibus ireretur: sed curru ueheretur: sed cum absumptis graui pestilentia iumentis uehi non posset: hi filii matris pietate & religione pariter mortui: collum subiecerunt iugo: & matrem ad templum ceruice traxerunt: illa deinde pactis sacrificiis petiit a lunone ut filiis daret quod optimum esset: quod de tanta uisi essent humanitate & pietate: illi ergo postero die iuuenti sunt mortui: & creditum est mortem optimum bonum esse: reliqui uero. s. Amphionus & Anaphis cum essent in sicilia & uehementiore flammam aethna mons forte quidam effudisset: ut uicina loca corripere igne: & cum aliter euadere non possent: nisi per incendia transirent: erat quod de pariete solliciti quem comitarentur secum habebant: tandem illum habueris susceperunt & per medios ignes traiecerunt: de quibus Solinus ita refert iter catinam & syracusas certum est de illustrium fratrum memoria quorum nomina sibi diuersa pariter adoptant: si catinenses audiamus Anapius fuit & amphionus si quod malunt syracusae emanant: putabimus & critonem: catinensis cum regio causam dedit facti: in quam se cum incendia aethnae protulissent iuuenes duo sublatis parietes euexerunt inter flammam illesi ignibus horum memoria ita posteritas uenerata est: ut sepulchri locus nominaretur campus piorum. Notiora: haec duo fratrum paria: de quibus dicturus sum notiora quidem sunt: sed superiora longe laudabiliora. Necego: quis superius exemplum clarius esse dixerit: tamen non diminuo laudem grecorum: nam cleobis & bion argui fuere.

Scythae
Iustinus

Icut Scythae: Scythae populi septentrionales de quibus multa Iustinus eleganter scripsit: nam gentem illam dicit omnium atque summam nullam libidinem cupiditatem uexatam: quippe quod aurum & argentum non minus aspernat quam alii concupiscunt: non domos illis nec certas sedes esse: periculatas solitudines: cum armis & gregibus quibus se suosque alunt semper uagari plaustris: ueheret apud quos nullum scelus furto grauius: lanceum usum ignorat: ferinis tantum pellibus utentes: fortissimos uiros eos esse constat: quod alienas gentes sapientius subegerunt: ipsi uero perpetuo ab alieno imperio uel intacti uel iuncti manserunt: de quibus Herodotus multa plura: sed illud in primis memoria dignum: quod cum cabis per sagax rex illis bellum inferre cuperet id prius consilio facere uoluit: itaque legatos tam exploratores cum muneribus misit: munera uero fuerunt: arcus sagittae uasculum uini par-

De quibusdam fratribus in hispania natis.

Os quoque fratres memoria complectar: quorum animus origine fuit nobilior. Si quidem admodum humiles in hispania nati pro parentum alimentis spiritum erogando specioso exitu uitae inclaruistis duodecim enim milia nummorum quae post mortem uestram his darentur: a filiis patietis pacti: ut eorum patris interfectorem epastum gentis suae tyrannum occideritis: nec ausi solum insignis facinus estis: sed etiam strennuo ac forti exitu claruistis. Eisdem enim manibus patietis ultionem: epasti poenam: genitoribus nutrimenta: uobis gloriosa fata peperistis. Itaque tumulis & nunc uiuistis: quia parentum senectutem tueri quam uestram expectare satius esse duxistis.

De Cleobi & Bythone fratribus Amphinomo Anaphas.

Otiora sunt fratrum paria Cleobis & Byton: Amphinomus & Anaphas: illi quia ad sacra Iunonis peragenda matrem uexerunt: quod patrem & matrem huiusmodi per medios ignes aethnae portarunt: sed neutris pro spiritu parentum expirare propositum fuit. Nec ego argui de recto laudem: aut aethnae montis gloriam inuoluerim: uerum obsecro ori propter ignorantiam pietatis noticiam lumen ad moueo.

De Dario Rege.

Icut Scythae et libere pietatis testimonium reddo. Dario enim totis regni sui uiribus in eorum regionibus subinde imperium facienti paulatim cedentes ad ultimas

esse dixit: ubi uero monile ui-
dit: minas iqt mihi catenas: &
qa ferrum n̄ hnt scytæ: sed ex
auro oia fabricabāt: duxit eos
ad carcerē ubi catenæ erāt cū
colariis: q̄ ad similitudinem
moniliū sūt: qd̄ ad cibū p̄fiet:
duxit eos ad mēsa solis: erat aē
mēsa solis ubi carnes semp co-
ctæ & lac appositū erat: ut q̄
cūq; uellet ibi uitā iustētarer:
solis appellāt qa solē unicum
deū eē credunt: & die repara-
ta dicūt qd̄ nocte cōsūptū fue-
rit: quā cū legati uidissent: tū
rex melioribus inqt uestimur
cibis: q̄ ad cetū & uiginti annos
facile peruenimus: deide arcū
unū e suis: tradidit: iussit quē
ad cābisē regē deferrēt: ac suis
uerbis nūciarēt: ut cū arcū rē-
dere posset & sagittā emittere
tū demū sibi bellū iſerret. Cā-
bisēs: ubi ea audiuit q̄ legati
renūciarūt: & arcū iſedere coe-

tyragz uiribus oē iferendi belli
d diligenſſime ſeruāt: ut ſepul
n minus uenerāt q̄ ſacra deoz
s duxiſſet exercitū: illi autē ſe in
copiā facerent: illi rñderūt n̄ fa
parētū ſepulchra ueniſſente
Darius gīt eū duxit exercitum:
oſtrogia milibus hoſtū Darius
icut ſcytis libenter pietatis teſti
hātā & ſi barbari & crudeliſſi
nā iqt docet ſine ullis litterarū
nū ſceptis colere pietatē do

Plato
Cressi fi-
lius mu-
tus

Frōtinus

Sardis

DE PIETATE ERGA FRATRES

x. epistola. Quid cōcina sanios: qd croesi regia sardis. Defectū: Priuatū. Nimirū: certe & cū sup̄
ori referē hoc mō. s. qd docuit sic scytas respondere illa nimirū. Quid denegasset. Scilicet eloquiū.

Adē charitas: hoc fuit italico bello hoc ē sociali cuius originē diximus. Itaq; aduersus latinos
missi sūt Pōpeius Strabo & Sylla duces quorū legatus Marcus erat q uicit italicos cū sylone
popedio eorū duce: sed cū obsideret pina oppidū nec expugnari posset romanus īperator bi
nēse captiuū puleōis p̄cem q portis p̄sidebat ī filiū cōspectū adduci iussit: minitatusq; ē uī hostes re
seratis portis ītromitteret pa
trē occisurū: filius īcertus qd
ageret patri ne an patriā ma
gis cōsuleret: deniq; despatio
ne qdā ductus in hostes q pa
trē iunctū tenebāt īpetū fecit:
eos dissipauit: patrē liberauit
& patriā charitatē seruaui.

Distictis: nudatis.

De pietate erga frēs. Ca. .V.

Anc pietatē: Dicturus d'
h pietate erga fratres eam
multis rōnibus laudat.

Hāc pietatē. s. filiorū ī parētes
Proximus: Secūdus: nā pri
mus pietatis gradus ē filiorū
ī parētes. Secūdus fratrū iter
se. Tertius parētum ī filios de
quo paulopost dicturus est.

Bñficia: primū ē a parenti
bus hēmus deīde uictū & ue
stitū. Ita pximū: ita frēs exi
stimare debent ea simul acce
pisse. In eodē: In quō. s. & fra
ter hoc ē ī uētre matris. Ima
ginibus: quia eedem imagines
me clarum facere. Cara est
uxor: p cōparationē oñdit fra
ternā charitatē maximā esse.

Priorē. s. fraternā. Exhauri
at: euacuet prior charitas exti
gui nō debet alia supueniente

Tq; hoc teste Scipi
one: Hānibal deu
ctis carthageni
bus cū ad rupti fœ
deris pœnas depo

sceret a romanis ad Antiochū
regē cōfugit: & illū ad īferen
dū romanis bellū iduxit ut di
ximus quo tempore consules
erant. L. Scipione & C. Lelius

Asiaticū
bellum

quorum uterq; prouinciā Asiam sibi decerni uehementer exoptabat: cuius gratia: non parua inter
eos uidebatur futura contentio: sed res ad arbitrium senatus reiecta fuit quæ studia patrum erexit:
senatoresq; dubios reddidit de tantis uiris iudicia facturos: uerum tamen apud patres maior lelī
gratia maiorq; erat existimatio: & propterea senatus ad eum inclinare negotiumq; deferre plane ui
debatur: quod ubi sensit Scipio fratris pietate motus ab eo depræcatus est illam ignominiam: nam
& in senatu fratrem laudauit uirum fortem & sapientem & cum illo se iturum legatum in prouin
ciam ultro professus est: qua uoce omnem patrum dubitationem de fratre & demandandæ prouin
ciæ cunctationem excussit: nam frequenti senatu decretum est: ut. L. Scipio in graciā aduersus etho
los: deinde ī Asiā aduersus Antiochū regē cū Scipiōe fratre trāsiret: quē hānibali uictō & p̄ antiocho
ī acie dimicātī uictorē opponeret: q; sigr. P. Scipiōis pietatē nūiure miret: quā n̄ solū a prima adole
scētia cornelio patri ut sup̄a diximus: sed deīde quoq; L. fratri id ætatis hisq; rebus egregiā p̄stitit
& quāq; erat Aphricanus & maior natu: & q hānibalē uicerat: q de pœnis triumphauerat: qui omnes
sue ætatis impatores belli gloria & uirtute anteibat: impio tamē minoris natu se sp̄ore submisit: ut
is ī honore obtinēdæ puiciā gratioſo collegæ p̄ferret: ex quo bello frater ip̄ius cōsilio & opa usus
maximam gloriam in patriā reportauit. Arcta familiaritate: adeo ut inter pauca illa amicorum
paria quæ tantopere admiratur antiquitas Scipionem & lelīum Cicero dicat esse connumerandos.

ro p̄sarū ignarus uiri ī cædem eius: cōcitato īpetu ferret: uelut
oblitus qd sibi nascētī fortuna denegasset: ne Croesū regē oc
cideret proclamando pœne iam impressum mucronem iugu
lo reuocauit: ita ut qui ad id tēpus mutus sibi uixerat: saluti pa
rentis uocalis factus est.

De quodā iuuenē dicto Plurone.

Adē charitas italico bello Pinēse iuuenē cui Pla
toni erat cognomē tāto animi corpisq; robore ar
mauit: ut quū obsessæ urbis suæ claustris p̄side
ret: & romanus īperator patrē eius captiuum ī cōspectu ip̄ius
cōstitutum distictis militū gladiis circūdedisset: occisurum
se minitās: nisi irruptionis suæ iter præbisset: solus e manibus
senem rapuerit: duplici pietate memorādus: quod & patris ser
uotor: nec patriæ fuit proditor.

De Pietate erga fratres. Ca. .V.

Anc charitatē proximus fraternā beniuolentiæ
gradus excipit: nā ut merito primū amoris uicu
lū ducit pluria & maxia beneficia accepisse. Ita
proximū iudicari debet simul accepisse: q̄ copiosæ. n. suauita
tis illa recordatio ē: ī eodē dōcilio ateq; nasceret hīc aut ī illdē
cunabulis īfatiæ tpa pegi: eos dē appellauī parētes: eadē pro me
uota excubuerūt: parē ex maiorū imaginibus gloria traxi: cara
ē uxor: dulces liberi: iocūdi amici: accepti affines: sed postea co
gnitis nulla beniuolētia accedere debet: q̄ priorē exhauriat.

De Scipionis Aphricani ī fratrē pietate.

Tq; hæc teste Scipione Aphricano loquor: qui
tā & si arctissima familiaritate Lelio iunctus erat
attamen senatum supplex orauit. Ne prouinciæ

Sors: scilicet Asia prouincia contra regem antiochum. Maior natu: Aphricanus. Minori: Asia-
tico. Laudis inopi: s. fratri. Nondū asiatico: quia nondū debellauerat Asia. Alterum: s. cognomē
Aphricani ex Aphrica domita. Alterū dedit: scilicet asiatici: quia eius cōsilio & intercessione asia
deuicta est. Maior: quia maior erat minister q̄ frater cum imperio.

Arcus uero fabius. Liuius ab urbe condita cū. M. Fabius consul aduersus ethruscos qui tunc
agros ro. inuasert: duxisset exercitum. & p̄sertim cōtra uenientes & ianiculos eos ingēti p̄lio

Liuius

fors fratri suo erepta ad eū transferretur: legatūq; se. L. Scipiōi
Asiam iturū promisit: quia maior natu minori & fortissimus:
& belli gloria excellens laudis inopi: & quod super omnia est:
nondū asiatico iam Aphricanus. Itaq; clarissimorum cogno-
minum alterum sumpsit: alterum dedit: triūphiq; prætectam
huius excepit: illius tradidit ministerio aliquanto maior q̄ fra-
ter imperio.

De Marco Fabio consule erga fratrem.

MArcus uero Fabius consul inclita pugna ethru-
scis & uicentibus superatis delatum sibi summo
senatus populiq; studio triumphum ducere non
sustinuit: quia eo praelio. Q. Fabius frater eius cō-
lularis fortissime dimicans occiderat: quantam in eo pectore
pietatem fraternæ charitatis habitasse existimemus: propter q̄
tantus amplissimi honoris: fulgor extingui potuit?

De Tyberio Cæsare.

Oc exemplo uetustas. illo sæculum nostrum orna-
tū ē cui: contigit fraternum iugum Claudie pri-
us: nunc & Iulie gentis intueri decus. tantum eni
amorem princeps parensq; noster insitum animo
fratris Drusi habuit. Vt cum Ticini quo uictor hostium ad cō-
plectēdos parētes uenerat: graui illū & periculosa ualitudine i
germania fluctuare cognouisset: protinus ide metu attonitus
eruperet. Iter quoq; q̄ rapidū & preceps uelut uno spiritu cor-
ripuerit: eo patet q̄ Alpes rhenūq; trāsgressus die ac nocte
mutato subide equo ducētis milibus passuū p̄ mō deuictā bar-

extinctum fratrem inuenisset: corpus eius romam uehi curauit: & in tumulo. C. Cæsaris sepultus ē
in cuius funere laudes ab Augusto Cæsare eius uitrice amplissimæ datæ sunt. Plynio libro septimo
naturalis historiae nuper inquit Fronteio & Vipsano consul. annos nouem genitum puerum a meri-
die ad uesperum septuagintaquinq; milia passuum cucurrisse cuius rei admiratio ita demum soli-
da perueniret si quis cogitet nocte ac die longissimum inter uehiculistibus Tyberium Neronem
emenfum festinantem ad Drusum fratrem egrotantem in germania in ea fuerūt ducenta milia pas-
suū. de puero Solinus aliter tradit: confecisse tantum quadragintaquinq; milia passuum quod ui-
detur uerissimilius Suetonius in uita Tyberii: Tyberius inquit: Drusum fratrem in germania amisit
cuius corpus pedibus toto itinere prægrediēs romam usq; peruexit. Liuius libro ultimo. Drusus ex
fractura equo sup crus eius collapsus trigesimo die q̄ id acciderat mortuus est: corpus a Nerone fra-
tre qui nuncio ualitudinis euocatus raptim accurrebat romam reuectum & in. C. Iulii tumulo con-
ditum: laudatus a Cæsare Augusto uictorico: & supmis illi funeribus plures honores dedit. Clau-
dia prius: nam utrunq; genus a Claudia gente trahebant paternum a Tyberio Nerōe. maternum ab
Apio pulchro: qui ambo cæci Apii filii fuerunt teste Suetonio: ergo cum Liuiam drusulinam Nero
Iuliam adoptionē uenerūt: sed prius de gēte Claudiana ex Tyberio Nerōe Apii claudii cæci filio:
& ex Liuiam Apii pulchri filia. Vt cū ticini: flumīs q̄ p̄terlabit papiā: nascit ex laculario teste Strabo
ne in fine q̄rti lib. Graui & periculosa: q̄ sup crus eius ut diximus delapsus fuerat equus. Flu-
ctuare: i dubio eē. Ducētis milibus: i die ac nocte ut qdā uolūt tñ itineris cōfecisse uidet. ppe scie-
dibile. Mō deuictā: pauloā deuictā barbaries erat a Romanis: ergo adhuc illiserat ifensa & iuisa.

cum magna eoz strage supera-
uit: sed nō fuit ro. incruēta ui-
ctoria: nā multi ex clarissimis
uiris in ea pugna ceciderūt: in-
ter quos alter cōsul: & Qu. Fa-
bius consulis fratri: qui cū in-
ter confertissimos hostes forti-
ter dimicaret: uulneratus pu-
gna excessit: & paulopost expi-
rauit: cū igitur triūphus a se-
natu delatus eēt cōsuli ob res
magnifice gestas: ille amissi
fratris grauissimo dolore con-
fectus triūphum suscipere re-
cusauit q̄q̄ tanta dignitas ab oī-
bus sc̄per expeti cōsueuerit.

Quantam: quasi dicat mira-
bile. Fulgor extingui potuit:
scilicet triumphus.

Oc exemplo: germania Tyberis
debellata erat a Druso pietas in
Tyberi Neronis fratre q̄ Drusum

germanicus dictus est: qui pau-
lopost equo super crus eius de-
lapso trigesimo die intā cum
morte commutauit: Nero q̄
ciniū ad uisēdos parētes Iuliam
& octauium uenerat & modo li-
gurum uictor e prouincia re-
dierat a fratre grauius laborā-
te per nuncios accitus: ad eum
tanta celeritate puenit ut uix
credi posset: nā breuissimo tē-
poris spacio utpote die ac no-
cte ducenta milia passuum al-
pes rhenūq; trāsgressus uno
tantum comite locorum peri-
to: confecisse dicitur: qui cum

Drusi
mors

Duce: scilicet itineris. Periculo: quia barbarie modo uicta transit more suo Tyberio adulator Valerius cum dicat: quod nūmi pietatis: caelestesque omnes & Iuppiter omnipotēs illi semper in hoc labore affuissent: cumque incolumen cōseruassent: ut esset qui romanū imperiū pie sancteque regeret. Desertum: destitutum. Pietatis numen: cuius officio fungebatur. Proprior facto suo: propior morti suae quam fratris officio: quia tam diu superesse non potuit: quoad fratris officium suscipere: sed ante eius aduentum expirauit. Vigore spiritus: quia tunc cum hac iuberet exigua spe spiritum trahebat.

Is scio equidem: excusat se Valeriusque proximū exemplū Drusio & Tyberio non cōueniat: nam exem-

plum Drusi & Tyberii cōparari posset: & Pollucis & Castoris pietati: dicit ergo sequens pietatis exemplum cum Drusi Tyberiique pietate nulla in re cōferri posse uidetur: cum Castoris tantū & Pollucis pietate cōparari merito possit. incōgrue igitur subiungit: sed equo ferant Drusus & Tyberius necesse est: quia non sunt praetermittendi quamuis humilis conditionis homines: nam & posteris grauissimū erit: & ipsis quoque Druso & Tyberio imperatoribus clarissimis pericundū exemplum. Castoris & Pollucis: nota est fabula: quod alter immortalis mortale fratrē suae immortalitatis uoluit esse principem: unde Virgilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit: itaque reditque uia totiens: quod adeo fingit: ut iquit Sertorius: quia sunt duae stellae quarum una cadente: altera oritur.

Duorum fratrum cōcursus

His namque: quo tempore bellaci uilia gesta sunt inter Pompeiū & Sertorium forte ita accidit: ut duorum fratrum alter Pompeium: alter sequeretur Sertorium: eo forte animo ut alter alteri faueret in uictoria: & sic eorum conditio non oīno misera foret: sed aliter fortuna tulit: nam conferta pugna alter alterum ignorans occidit: quod cum inter spoliandum cognouisset se fratrem occidisse: fortuna grauer in-

L. Corn. Cinna

cusata & corpore in castra delato: rogoque super imposito seipsum transfixo pectore communibus flammis cremandum iniecit. Ad breuiatorem libro septuagesimo nono Lucius Cornelius Cinna cum perniciōsas leges pium ferret: pulsus urbe: a Cneo Octauio collega cum sex tribuni plebis imperioque abrogato corruptum Apii Claudii exercitum in potestatem suam redegit: & bellum urbi intulit: accessit ito Cajo Mario cum aliis exulibus ex Aphrica: in quo bello: duo fratres: alter ex Pompeii exercitu alter ex Cinnae ignorantes concurrerunt: & cum uictor mortuum spoliaret agnito fratre ingenti lamentatione edita rogo ei extructo ipse supra rogam se transfodit: & eodem igne cōsumptus est: aut ergo Valerius dissentit a Lio. aut duo fuerunt exempla similia: alter in exercitu Cinnae alter Sertorii: aut quod melius est quia coniuncti fuerunt Cinna & Sertorius: ut nihil intersit: utrum Cinnae multum ac diu conuicio deos ob donum impiae uictoriae infecutus: nam dicat an Sertorium. Multum ac diu conuicio deos ob donum impiae uictoriae infecutus: clauit: possumus aliquid multum facere & non diu uerbi gratia si legerē cartam unā ab ortu solis usque ad occasum diu quidem legerem: sed non multum: nam tanto spacio decem atque eo plures legi possent. Licebat ignorantiae beneficio innocenti uiuere: sed ut sua pietate quam aliena uenia uteretur excusaret quod ignorans fecerit: ut fratris pietatem exageret.

baria Anadabilio: duce solo cōite cōtētus euasit: sed eū tunc maxio labore & piculo implicitū mortaliūque frequentia defectū sanctissimum pietatis numen: & dii fautores eximiarum uirtutum & fidissimus romani imperii custos Iuppiter comitatus ē. Drusus quoque quā feto iam suo quā illius officio propior erat uigore spiritus & corporis uiribus collapsus coipso tamen uita & mors distinguitur momento: legiones cum insignibus suis fratri obuiam procedere iussit: & ut imperator saluaretur praecipit & dextera in parte praetorium ei statui & consulari & imperatorium nomen obtinere uolens eodem tempore & fraternae maiestati cessit: & uita excessit.

De quodam milite Cnei Pompeii.

Is scio equidem nullum aliud quam Castoris & Pollucis specimen consanguineae charitatis conuenienter adiici posse: sed omnis memoriae clarissimis imperatoribus profecto non erit ingratum si militis summa erga fratrem suum pietas huic uoluminis parti adhaeris namque in castris Cn. Pompeii stipendia peragens: quum Sertorianum militem actius sibi in acie instantem cominus interemisset: iacentemque spoliaret ut fratrem germanum esse cognouit: multum ac diu conuicio deos ob donum impiae uictoriae infecutus prope castra transtulit & preciosa ueste operitur rogo imposuit: ac deinde subiecta face protinus eodem gladio quo illum interemerat pectus suum transuerberauit: sequi corpus fratris prostratum cōibus flammis cremandū tradidit. Licebat ignorantiae beneficio innocenti uiuere: sed ut sua pietate quam aliena uenia uteretur comes fraternae neci non defuit.

De pietate erga patriam.

Capitulum sextum.

A Retissimis sanguinis uinculis: de pietate dicturus erga patriam laudat ea per cōparationem & probat hāc ceteris praeferendā: quia oīa in seruata patria seruantur: nā euer-
sa familia in qua patres & filii continentur: stare pōt patria. sed euer-
sa familia stare non potest. Sanguinis uinculis: filiorū in parētibz: & huic patriā pīa-
ti cedit paterna simul & fraterna pietas. Illa quā deoz numinibus equatur: paterna

pietas quā adequatur diuine
pietati patriā cogitur cadere.
Impendio: damno.

De pietate erga patriam. Capitulum VI.

A Retissimis sanguinis uinculis pietas satisfecit. Re-
stat nūc ut pīa exhibeat: cuius maiestati: et illa q̄
deorū numinibus aequat auctoritas parētū uires
suas subiecit: fraterna quoq; charitas a quo aīo ac libēter cedit:
sūma qdē cū rōne: qā euer-
sa domo interdū reipu. status mane-
re pōt. urbis ruina pānates oēs secū trahat necesse ē. uerū qd at-
tinet uerbis ista completi: quorum tanta uis est: ut aliquid salu-
tis suae impendio testati sint.

De Bruto primo consule.

Rutū cōsul primus cū Arūte Targnii superbi filio re-
gno expulsi in acie ita equo cōcurrūt: ut pariter illatis ha-
stis uterq; mortifero uulnere ictus exais prosterneret: me-
rito obiecerim populo romano libertatē suam magno stetitisse.

De Curtio romano.

Um autē i mediā pte fori uasto ac repentino hiatu
terra subsideret: respōsūq; eēt ea re illū tātū mō cō-
pleri posse: quā populus ro. plurimū ualeret. Curci-
us & aī & generis nobilissimus adolescēs iter praeatus urbē no-
strā uirtute armisq; praecipue excellere militaribus insignibus
equū cōscendit: eūq; uehementē ad motis calcaribus praecipitē
in illd profūdū egit: sup quē uniuersi ciues honoris grā certatū
fruges iniecerūt: cōtinuoq; terra pristinū habitū recupauit: ma-
gna postea decora in foro romano fulserūt. Nullū tamē hodie
pietate Curciū erga patriam clariū obseruatur exemplum: cui
principatū gloriā obtinenti cōsimile factum subnectam.

De Genutio Cippo praetore.

Um autem in .C. Genutio & .L. Emilio consul. forum mediū Ro. siue motu terrae: seu curti pie-
tas
qua in alia dicitur specu uasto in inmensam altitudinem fuisse collapsum: neq; eam uo-
raginem coniectu terrae cum pro se quisq; cogent expleri potuisse prius q̄ decem moni-
tu queri receptum quo plurimum populus romanus posset: id uates canebant si rem-
publicam romani perpetuam esse uellent: tum Marcum Curcium iuuenē bello egre-
gium castigasse ferunt dubitantes: an ullū magis romanū bonū esset q̄ arma uirtusq;
in celū: nunc in parentes terrae hiatus ad deos manes porrigentē se deuouisse: equo deide q̄ poterat
ornatissimo insidentē armatū se i spe cū imis-
cūq; Curciū nō ab antiquo illo. T. Tacii Milite curcio mentio: sed ab hoc appellatū. Illud profū-
dū: in illā uoraginē. Magna postea: extollit hāc rē: multa inq; p̄clara exempla cōmemorari possēt
in foro edita: nullū tñ cū Curciū factū cōferēdū. Multa po: multa p̄terea egregia facinora in foro
edita fuisse: nullū tñ genuciū factū cōparandum. Subsideret: inclinata esset. Admotis: appropin-
quatis & subditis calcaribus de hoc Curcio Petrarca: Vnū ego uos moneo nobis uirtute uel armis:
Nihil melius tribuisse deos: hāc sūma p̄fecto: hāc uero romana bona: & si sūma se poscunt: Arma
uirtūq; dabo: sic Curciū loqntē iducit Petrar. Li. quoq; nullū magis Romanū bonū q̄ arma uirtusq;.

Rutū cōsul: hāc histo-
ria superius per trāsitu
annoratū fuit: nā cū pro-
pter Lucretiā stuprū reges ur-
be Brutus eiecisset: illi primū
fraude in patriam redire ten-
tarunt q̄ ubi obstructum sibi
fraudis inter itellexerūt ad ap-
tam uim & hetruscōz auxilia
confugerunt: quibus freti ma-
gno cū exercitu in fines Ro. ir-
rupere: p̄fectus est igitur ob-
uiam Brutus quem cum Arū-
regis filius consularibus fulgē-
tē insignibus conspexisset acer-
rimo dolore & praēpti regni
memoria excitus & impulsus
equo calcaribus ad actū ruit in
consulem quod ille aduertens
nō minori aīo in hostem ferē-
tātōq; impetu & tā nulla ipsius
protegendū: sed sola hostis fe-
riendi cogitatione concursum
est: ut alternis cōfixi hastis am-
bo pariter cōsternerent: supq;
occisū suā māu Arūte ipse mu-
tuo uulnere Brutus expirauit
& ut flori utar uerbo quasi cō-
sul adulterū (ut ille ait) seu ue-
rius adulteri fratē regno pul-
sum: uita quāq; pellēt: & eum
ad inferos sequerēt: funus con-
suli rebus oībus praēclaz: sed
nulla re magis q̄ qd eū marro-
neo oēs ut parentē anno integro
luxerūt. Merito ob: iure inq;
dixei in: imago libertatē sibi
constitisse: qā auctore liberta-
tis amisit.

Bruti pie-
tas i patriā

Amor

Lacus cur-
tius

rumq; uenit: insolitus eius tumultus romanorū terruit equos ita uictorē equitatū ueluti simphari-
cus pauor dissipat. Decius ubi suos terga dātes uidit: primo reuocare frustra conatus: dein ubi nulla
ratione perculos sustinere posse uidit p̄rem Decium noīe cōpellās: qd ultra moror inq; familiare sa-
tū datū nro generi: ut luendis periculis publicis piacula simus iā ego mecū hostiū legiōes machane-
las telluri ac diis manibus dabo: hāc locutus a sacerdote solēni deuotionis ip̄acatione facta in con-
ferrissimos hostes subditus calcaribus equo incurrit ubi magna prius hostiū cāde fatagloriose ce-
lus tādē occubuit: cuius mors

ne simili aequae strēnua pugna cōseruāto exitu: labētes p̄ditasq;
uires urbis nr̄ae correxit. Itaq; dignosci arduū ē. Vtrū rōana ci-
uitas decios uilius habuerit duces: an amiserit: quoniā uita co-
rum ne uiceretur obstiterit: mors fecit ut uinceret.

N De Scipione Aphricano superiore.
Non ē extinctus pro rep. supior Scipio Aphricanus
sed admirabili uirtute: ne respu. extinguere pro-
uidit. si qdē cū afflicta cānēsi clade urbs nr̄a nihil
aliud q̄ prāda uictoris ēē Hānibalis uidere. Ideoq; reliq; pro-
strati exercitus deferenda italīae auctore Qu. Metello cōsiliū
agitarēt: tribunus militū ad modū iuuenis stricto gladio mor-
tē unicuiq; minitādo iurare oēs nūq; se relicturos p̄iā coegit:
pietateq; nō solū ipse plenissimā exhibuit: sed et ex pectoribus
aliorū abeuntē reuocauit.

A De Publicanis.
Ge ut a singulis ad uniuersos trās grediar q̄to &
quā aequali amore patriae tota ciuitas flagrauit:
nā cū secūdo punico bello exhaustum ararium:
ne deorum quidem cultui sufficeret: publicani

inter paucos cōsultanti nunciatur: ne quicq; illū consultare perditum spē esse desperatā cōploratāq;
repu. nobiles iuuenes quosdā quorū principē. L. cecilīū Metellū: mare ac naues spectare: ut deserta
Italia ad regnum aliquod confugiat: quod malū p̄ter q̄ quod atrox super tot clades etiā nouū: cum
stupore ac miraculo turbidos defixisset: & qui aderant cōsiliū aduocandū cēsebat: negat cōsiliū rem-
esse Scipio iuuenis fatalis dux illius belli: audendū atq; agendū: non consultandū in tanto malo ait:
trent secū ex tēplo armato qui tēpu. saluam esse uelint: pergit ire sequētib; paucis ubi res agebat: &
cum iuuenum de quibus allatū fuerat cōsiliū inuenisset: stricto super eorū capita gladio: ex mei-
animi snia inquit iuro q; ego rempu. nō deseram: nec aliū ciuem romanū deserere patiar: si scīs sal-
lo: tū me Iuppiter optimus maximus domū familiā rēq; meā ut leo pessimus afficiat: in hac uerba
iurent oēs ex postulo: qui non iurant in se hūc gladiū strictū ēē sciat: haud secus pauidi q̄ si uictorē
hānibalē cernerent iurāt oēs: custodiendosq; semetip̄os cōtra hānibalem Scipionis tradunt. Aucto-
re. Qu. Metello q̄ dicebat fieri nō posse: ut e tantis malis emergeret opprēssa patria. Abeuntē: q̄a de
repu. & patria despabant & ideo oīs eius iuandae pietas ex eorum pectoribus abierat.

A Ge ut a singulis ad uniuersos: diximus inquit de singulis dicamus de uniuersis ciuib;:
nā secūdo bello punico cum hānibal multas & grauissimas clades alias sup alias romanis
intulisset: sic breui exhaustū est arariū: ut nō scribi exercitus: sed ne fieri quidē diis im-
mortalibus sacrificia possēt: tū publicani pecuniam affatim erogatuos polliciti censes
a hierunt: hortantes non aliter oīa locarēt q̄ si reipu. pecunia superesset. Itē cum tot cladibus cōsum-
pta iuuentute cogerent deficientibus ciuib; seruos cōscribere: Sempronius gracchus magnū con-
scripsit exercitū qui uolones dicti sunt: q; uoluntaria & non coacta stipendia facerēt: quorū opā ui-
storiā ex hostibus nō mediocrem consecutus est: nā cum integro annum operam suam reipu. stren-
nue fortiterq; nauassent libertatē tacitae depolcebat q̄ si suorū labore prae miū: qd cū sensisset Grac-
chus super ea re litteras ad senatum dedit: qui sibi permisit faceret: quod e republica fore uidere
tur: hic aduocata concione & lectis litteris eos omnes se libertate donaturum pollicitus est: quicunq;
postero die signis collatis caput hostis ad se retulisset: quae res magis uictoriae impedimento fuit:
quam momento: nam ut quisq; hostem impigre occiderat primum caput egre inter turbam: &
tum ultum abscindendo terrebat tempus: deinde occupata dextera tenendo caput fortissimus
quisq; pugnatore esse desierat: quod ubi tribuni militum Graccho nunciarunt: signum dari propere
iussit capita abicerent: & hostem inuaderent: quo fuso libertatem omnibus esse daturum: quo au-
dito reintegrāda pugna tāto ardore & animis in hostes incursum est: ut uim eorū nō sustinētes p̄eni-

Ius tādē occubuit: cuius mors
nō ut aliis terrori sed audaciae
romanis fuit: q̄ restaurata pu-
gna paulo ante uictores gallos
insecuti ad. xxv. milia cecide-
runt: & .viii. milia ceperunt.

Aequae strēnua: aq̄liter for-
ti. Itaq; dignosci arduū: si qd
diligentius cogitare uoluerit:
utrū mors an uita deciorū rei
pu. magis pfuerit nō facile di-
gnosci poterit: nā uiuentes de-
cii nō passi sunt patriā superā-
ri: morientes uero speciosam
uictoriā illi pebēerūt. Vti-
lius: q̄a multas sunt consecuti
uictorias. Amiserit: q̄a p̄iā
saluarūt se p̄ illa deuouēdo.

N On est extinctus: Aphricā
post cānēse cla-
dem: cū ad qua-
tuor milia homi-
num canusū con-
fugisset: ne oīno
etrātes sine duce foret imperiū
sūmū ad. P. Scipionē admodū
adolefcentem sūmo consensu
deferunt: cui de summa rerū

Publicā
pietas
Sempre-
nius grac-
chus

DE PIETATE IN PATRIAM.

omnes ferme uel caesi uel capti fuerint: nā ex triginta milibus uix duo milia & minor pars equi cū ipso duce euaserūt. post tantā igitur uictoriā seruos oēs Sēpronius liberos esse iussit: rursus in ea temporis difficultate: nulla aetas: nullus sexus: nullus ordo: nec hominū cōditio a pietatis officio uacauit ut in littera uidere possumus. Aditos: ad quos ultro iuerūt. Impendit: stipendium: ab ipendendo dictū. Insignia: praetextā & bullā auream quae significabant eos nobiles esse atque primicios. Non ignorabant. n. dicit eos sumpsisse exemplū a maioribus suis: & pulchro utitur colore: nā cū dicit eos

Camillus

cū Camillus ueros obsideret decimā praedae si urbe potiret uouit Apollini: sed cum dirrepta urbe difficile foret a militibus praedā accipere uotū de publico soluendū fuit. ad hāc igitur congerendā pecuniā: cū exhaustū esset arariū matronae ornamenta cōtulerūt: pariratione in obsidione capitolii cū despato Camilli aliquo spe sua tardioris adutu: & auxilio cū gallis mille pondo auri per redēptiōē pepigerunt: quā cum in publico desset aurum: ex quo sūma pactae mercedis cōficeret a matronis collatum acceperunt: & ob eam causam illis honor additus est: ut eae sicut uirorū post mortē solentur laudatio foret. Itaque: ergo secūdi punici belli tēporibus naturali & inata pietate hoīes praediti & exemplis his maiorū adducti oīa erogare & patri pro salute patriae non dubitauerunt.

Codri gesta

Ge externa eiusdem ad externa transit: & Codri regis atheniensis primū proponit exemplū: cū dorientes: cum atheniensibus de finibus agrorum bella gererent: pmerenturque atheniensibus: ut hostibus resistere non possent suis iuribus diffidentes ad diuinā opem confugerunt: legatos ad consulendū Apollinē delphicum miserunt: qui responsū retulere: non aliter bellum finiri ut patriam obsidione liberari posse: quā si Codrus occideretur ab hostibus: quod oraculum ad hostes quoque peruenit: itaque: ad orientibus edictum est: ne quis Codrum regem uulneraret: ille uero ut fato suae patriae succurreret: sumpto militari sagulo: & lignorum fasce cum falce tanquam lignatum profectus castra hostium petiit: & quem primum obuiam habuit grauiter increpuit: orta deinde contentione multis illum conuiciis onerans in sui caedem prouocauit: nam iratus miles illum ignarus: quis nam esset occidit: quo facto paulopost dorientes uicti ex Attica regione: cesserunt atque ita atheniensis uirtute ducis pro salute patriae morti se offerentis bello liberantur. Diffidentia humani auxilii ad Apollinis Delphici oraculum confugit: quā & suis uiribus diffidebant: & aliorum auxilia desperabant. Attica regio debellata ferro igni uastaretur: inter achaiam & macedoniam posita est: quae maxime graeciae nomen obtinet: dicta primum ab Atti filia graeci regis successoris cetropis: a quo graeci dominati sunt. Contrariis percrebuit eoque factum est ut ediceretur ne quis Codri corpus uulneraret: scilicet dorientibus. Perambulantium: hic Valerius dissentit a Iustino.

ultro aditos censores hortati sunt: ut omnia sic locarent: itaque res publica pecunia abundaret: sequi praestituros cuncta nec ullum assem nisi bello confecto petituros polliciti sunt.

De dominis equitibus & centurionibus.

Omini quoque seruorum: quos Sempronius Gracchus ob insignem pugnam beneuenti manu miserat: praecia ab imperatore exigere superfederunt. In castris etiam non eques: non centurio stipendium sibi dare desiderauit: uiri ac foeminae quicquid auri argentique habuerunt. Item pueri insignia ingenuitatis ad sustentandū temporis difficultatem contulerunt: ac ne beneficio senatusque muneribus his functos tributū onere liberauerat: quisque uti uoluit: sed is super id omnes propitissimis animis praestiterunt. Non ignorabant enim captis uiciis cum decimarū nomine: quas Camillus uouerat aurum Apollini delphico miti oportere: neque emendi eius facultas esset matronas ornamenta sua in arariū retulisse. Similiterque audierant mille pondo auri: quae gallis pro obsidione capitolii promissa debebant earū cultu expleta. Itaque & proprio ingenio & exemplo uetustatis admoniti nulla sibi in re cessandum existimauerunt.

Externa de Codro rege Atheniensi.

Ge externa eiusdem propositi exempla attingam: Rex Atheniensis Codrus cū ingenti hostiū exercitu Attica regio debellata ferro igni uastaret diffidentia humani auxilii ad Apollinis Delphici oraculum confugit: perque legatos sciscitatus est: quo nam modo illud tam graue bellū discuti posset. Respondit deus ita illi finē fore: si ipse hostili manu occidisset. Quod quidem non solum totis atheniensibus in castris: sed et contrariis precebit. Eoque factū ē: ut ediceretur: ne quis Codri corpus uulneraret. Id postquam cognouit depositis insignibus ipse familiarē cultū induit. Ac palantium hostiū:

Globo: multitudini: est enim globus multitudo in orbem collecta. globus quoque dicitur spissitudo & acervus: unde Virgilius: flammarum globos: dicitur & lumen & rotunditas: unde globus lunaris. Ab eodem fonte: quomodo Thrasylus a triginta tyrannis patriam liberauerit supra ostendimus i capitulo de moderatione: ubi eius pietatem pariter & moderationem cognoscere potuimus. is uero non solum in uindicanda patria pietatem ostendit: uerum etiam his uerbis quae sequuntur: nam cum interrogatus esset quantum existimaret athenas sibi debere quae suo beneficio libertatem essent concessae respondit uere dii fan-

Thrasylus
li pietas

xint quantas illi debeo uidear retulisse. Teterrima: turpissima: nam tetrū dicimus: nigra: obscurum: horrendum. Virg. lauit improba teter ora cruor. Cum lauit: auxit: nā sicut dicius mēsurā cumulatā q̄ fuerit ad sūmū usq; plena: sic & grām dicimus cumulatam. Hemistocles autem: Themistocles ab ingratis pulsus: ut in ca. de ingratis. diximus: ad hostes quos paucis ante annis igenti ac prope incredibili uictoria superauerat: Xersem scilicet persarum regē cō fugere coactus est: nullo cōseruata gratia loco: excipe illū audente: quod edictum ē: si quis eū suscepisset: pari & ipse multaretur exilio. cum igitur ad Xersem uenisset: quem tanto artificio debellauerat: ut se magis a Themistocle cōseruatum q̄ superatum fuisse crederet: petiit sibi anni spacium dari: quo persicā linguā didiceret: quo facto sic perfice locutus est: ut nō athenis: sed in perside natus uideret: hic dei de regi pollicitus est totā grāciam eius adiecturum iperios: quare illi rex quicq; uel ut alii dicunt septem ciuitates dono dedit: magna insuper illi stipendia de publico dari iussit: postea uero cum soluendae fidei tempus appertisset: & rex iam promissa repeteret Themistocles nefas esse ducens prodere patriam cum uideret se non aliter: & pariter fidem & patriam posse seruare mortem ipse sibi consciuit: nam facto sacrificio taurinum sanguinem ueneno permixtum incunctanter exhausit & ita perit: ergo magna pietas fuit ut mori maluerit q̄ perdere patriam: aut illi bellum inferre. Victorem: quia apud salaminam persarum regem superauit. Imperatorem: cum patria pulsus ad regem cōfugit: & ab eo cōstitutus est imperator. Altero Themistocle opus: quia si ut regi promiserat persas duxisset in gratiam athenae alterum optassent Themistoclem: qui rursus deuinceret persas.

Hemistocles autem quem uirtus sua uictorem: iniuria patriae imperatorem persarum fecerat: ut se ab ea oppugnanda abstinere: instituto sacrificio exceptum patera tauri sanguinem hausit: & ante ipsa ara: q̄ si q̄dā pietatis clara uictima cōcidit: quo q̄dē tā memorabili eius excessu ne grauius altero Themistocle opus ē: cōfectū ē.

Sequitur eiusdem generis exemplum: cū inter Carthaginē & Cyrenas de margine agri pertinacissima contentio esset: ad ultimum placuit utriusq; eodemq; tempore iuuenes mitti: & locum i quem hi conuenissent: finem ambobus haberi populis. uerum hoc pactum duo fratres carthaginenses nomine Phileni perfidia

pergunt: cirenenses tūc diu iere: id secordia ne an casu acciderit parum cōstat: ceterum solet in illis locis tempestas non secus atq; in mari retinere homines: postq̄ cirenenses aliquanto posteriores se esse uident & ob rem correptam domi poenas metuunt: criminari carthaginenses ante tepus domo digressos conturbare rem deniq; omnia malebant: quam uicti abirent: sed cum poeni alia conditione aequā quærerent. Cirenenses optionem faciunt carthaginensibus: ut uel illi: quo fines populo suo peterent ibi uiui obruerentur: uel eandem conditionem sese quem in locū uellent propagaturos dimitteret: phileni cōditione p̄bata seq; uitāq; suā reipu. cōdonauere: ita uiui obruti sūt carthaginenses i eo loco phileni fratribus aras cōsecrauere aliosq; illis honores domi cōstituerūt: de quibus Strabo in fine ultimi libri mentionem facit.

Sequitur eiusdem: cū de finibus agrorum inter se carthaginenses & cirenenses diu bellum gessissent: & utriq; Mutius cladibus afflicti essent nouam dirimendi bellirationem inierunt: nam per inducias sponsonem faciunt: uti certo die legati domo proficisceretur: quo in loco inter se obuii fuissent is communis utriusq; populi finis haberetur. Igitur carthaginenses duo fratres missi quibus nomen Philenes erat maturauere iter pergere. cirenenses tūc diu iere: id secordia ne an casu acciderit parum cōstat: ceterum solet in illis locis tempestas non secus atq; in mari retinere homines: postq̄ cirenenses aliquanto posteriores se esse uident & ob rem correptam domi poenas metuunt: criminari carthaginenses ante tepus domo digressos conturbare rem deniq; omnia malebant: quam uicti abirent: sed cum poeni alia conditione aequā quærerent. Cirenenses optionem faciunt carthaginensibus: ut uel illi: quo fines populo suo peterent ibi uiui obruerentur: uel eandem conditionem sese quem in locū uellent propagaturos dimitteret: phileni cōditione p̄bata seq; uitāq; suā reipu. cōdonauere: ita uiui obruti sūt carthaginenses i eo loco phileni fratribus aras cōsecrauere aliosq; illis honores domi cōstituerūt: de quibus Strabo in fine ultimi libri mentionem facit.

Phileni
fratres

Strabo

Consilio non respondit: quia consilium fuit durum illis conditionem imponere. si mortis sperantes: illos non accepturos: sed res aliter euenit quod eorum consilium fuerat: nam ultra se propria deuenerunt: & obruta corpora obtulerunt. Vbi sunt superbia: nunc per comparationem exagrat hoc iuueni laudem: dicit enim quauis magna quondam & potentis fuerit Carthago & copiosius militum ceteras gentes excelleret: tamen illa omnia perierunt. hoc autem gloria stabilis & aeterna permansit. Inclyti porro gloriosi portus: quod poenitus sub latus & funditus euersus est. Classis terribilis: praesertim Siciliae & Hispaniae: tota deleta est. Tot

exercitus: Hasdrubalis Magonis Gisgonis Amilcharis & Hannibal. Vbi in: quasi dicat omnia ista euersa: & poenitus deleta sunt. Duobus Scipionibus. scilicet superiori & inferiori: nam prior tributaria fecit: posterior funditus euertit Carthaginem. At Philenox: nunc suam adaptat comparationem. Nihil est igitur: nihil est iquit quod humano ingenio & operi comparari possit aeternum & immortale nisi uirtus.

Mortali animo: quantum ad ingenium. Ac manu: quantum ad uires. Quae: pro acquiri. De his Petrarca: Tunc acres uixere uiri: quos inter amoris: Insignis patriae fratres Carthago Philenos: Nunc colit extinctos numerumque: auxisse deo: Extimarque: ac gemini uenerant munus aras: Hi patriae uita cupidi si forte negassent: Plura Cyreneo cecidissent milia capo.

Aristoteles pietas

Aristoteles uero: Aristoteles patria iam euersa a Philippo ut quidam dicunt: ut alii ab Alexandro: ut restitueret optinuit: legesque & formam reipublicae descriptis: quam postmodum ea ciuitas usa est: fuit ergo pius erga patriam: & tum esset Athenis & iam aetate confectus absens tamen diligentissimam patriae curam suscepit: qui non prius destitit quam a rege ut restitueretur prudentia sua obtinuit: quare illum ciues ob haec merita tanto in honore habuerunt: ut festos dies & ludos quotannis & eo uiuente faciendos publicae dedicauerunt. festa autem Aristotelis illi omnia cupata fuere. Quod uero nonnulli dicunt usum hoc uasframento fuisse: ut iurati Alexandro se illi omnia negaturum: quaecumque pro patria petisset postulas: ut patriam perderet: & Alexandrum coactum fuisse illam conseruare: quia saluo iurando aliter non posset: id fecit Anaximenes Lampiscenus pro salute patriae: & non Aristoteles: ut dicturus est Valerius in capitulo de uasframentis & factis. Pro salute patriae: quae Stagyro dicebatur. Ita urbs non: id est magis noscitur restituta ab Aristotele: quam ab Alexandro euersam. uel ut alii dicunt a Philippo: ergo plus laudis & gloriae meruit Aristoteles in restituta patria: quam Alexander in euerrenda. ordo igitur est: urbs prostrata & euersa non est tam notum opus Alexandri quam restituta notum est opus Aristotelis Plutarchus in uita Alexandri de hac euerfione & restitutione sic insit: Philippus accersit: cunctorum illustrissimum & clarissimum atque doctissimum philosophorum Aristotelem ad eruditionem Alexandri: pulchra quidem illi pro ipsius dignitate disciplinae praecia: constituens: euersa enim a se Aristotelis urbem Stagyram. exaedificauit: ciuesque cum dissipatos tum seruos restituit. Laertius uero in uita Aristotelis: hunc iquit tradunt in Macedonia apud Philippum uixisse: atque ab eo Alexandrum filium erudiendum accepisse: petis seque instaurari solum primum a Philippo euersum id ubi impetrasset dedisse eis leges: Plinius naturalis historiae libro septimo cum Teda raperet Aristotelis philosophi patriam condidit: tanquam rerum claritati tam benignum testimonium miscuit.

De parentum amore & indulgentia in liberos.

Capitulum septimum.

praecurrerunt citra constitutam horam maturato gressu in longius promotis terminis: quod cum intellexisset Cyrenesiu iuuenes fallacia eorum quasi: postremo acerbitate conditionis iniuriam discutere conati sunt. dixerunt namque sic cum fine ratum fore. si Phileni uiuos se ibi obrui passi essent: sed consilio euentus non respondit. Illi. nulla interposita mora corpora sua his terra operienda tradiderunt: qui quoniam patriae quam uitae suae longiore terminos esse maluerunt: bene iacent manibus & ossibus suis punico dilatato imperio: ubi sunt supbiae Carthaginis alta moenia? ubi marina gloria inclyti portus? ubi cunctis littoribus terribilis classis? ubi tot exercitus? ubi tantus equitatus? ubi immenso Africae spacio non contenti spiritus? omnia ista duobus Scipionibus fortuna partita est. At Philenorum egregii facti memoriae ne patriae quidem interitus extinxit: nihil est igitur excepta uirtute: quod mortali animo ac manu immortale quiri possit.

De Aristotele.

In uenili ardore plena haec pietas. Aristoteles uero supremam uitae reliquias senilibus: ac rugosis membris in summo litterarum ocio uix custodire: adeo ualenter pro salute patriae incubuit: ut eam ab hostibus armis solo aequandam in lectulo Atheniensium iacens egerum Macedonum manibus: quibus addicta erat eriperet. Ita urbs non tam strata atque euersa Alexandri quam restituta: Aristotelis notum est opus. patet ergo quod benigna quaeque profusa pietatis erga patriam omnium ordinum: omnis aetatis homines extiterint. Sanctissimisque naturae legibus mirificorum et exemplorum: clara mundo subscripserit uberrimas.

D Et nunc uela: postq̄ de pietate erga patriam dixit: nunc de parentum indulgentia dictu Indulgentia parēti
 rus pulchra utitur translatione a nautis sumpta. primum autem exemplū est Fabii Rutiliani: cū Fabius gurgēs cōsul aduersus santes male pugnasset; & senatus de remouēdo
 illo ab exercitu cogitaret. Fabius Rutilianus eius pater deprecatus est hāc filii ignomi- Fabius rutilianus
 niam & eo maxime senatum mouit: q̄ irurū se filio legatum pollicitus est: idq̄ prae-
 tit eius consiliis & opera filius conf. adiutus cāsis santis triumphauit. Vela: ut dixi

De parentum amore & indulgentia i liberos. Cap. VII.

D Et nunc uela pii affectus & placidi parentum erga liberos indulgentia: salubriq̄ aura prouecta gratā uauitatis secū dotem afferat. Fabius Rutilianus
 quinq; conſulatibus summa cum gloria peractis oībusq; uirtutibus & uitae meritis stipēdiis legatus ire Fabio Gurgiti filio ad bellū difficile & periculosum conficiendum grauatū non est: pene ipso per se dūtaxat animo: sine corpore militaturus utpote propter ultimam senectutem lectuli ocio qua labori praeliorum habilior. Idē triumphantis currū equo isidens: sequi quē ipse paruulum triumphis suis gestauerat i maxima uoluptate posuit: nec accessor gloriae illius pōp: sed auctor spectatus ē.

De Cefeto Romano.

N On tam Cefeti speciosa equitis romani sors patria sed par indulgentia: quia Cæsare omnium iā exterritorum & domesticorum hostiū uictore: cū abdicare filium suū iuberet: q̄ is trib. pleb. cū Marullo collega inuidiā ei tanq̄ regnum affectanti fecerat: i hūc modum respondendo sustinuit. Celerius tu mihi Cæsar omnes filios meos eripies: qua ex his ego unū nota pellā mea. Habebat autem duos præterea optimæ indolis filios: quibus Cæsar se incrementa benignæ dignitatis largiturum pollicebatur: hunc patrem tam & si summa diuini principis clementia titum præstitit: Quis tamen non humano ingenio maius ausum putet: qd̄ cui totus orbis terrarū succubuerat non cessit?

De Octauio Balbo.

S Ed nescio an Octauius Balbus cōcitationis & ardētoris erga filiū beniuolentiæ fuerit. Proscriptus a

a nautis sumpta. Gratam dotem: munus gratiosum. Auita: fauore. Quinq; consulatibus: rē magis auget: nā quo patrem honoratiorem fuisse ostendit: eo clemētiore demōstrat: q̄ se filii iperio submittere: & militiæ laboribus dederē nō dubitauerit: quo tempore quietem eius uita deposebat.

Quem ipse paruulū: diximus quod institutū fuit apud maiores ne quis inter consule & proximum lictorem incederetur præter paruulū filium.

On tam speciosa Cefetes eques Romanus tres filios habuit: quorum unius cum cēt tribunus plebis Cæ-

sarem iniuriā laceſſuerat. Nā cum ludi celebraretur. M. Antonius: psonā accepit: ut qdaz tradūt: & inter saltationem coronam capiti Cæsaris iposuit. cui rei pauci admodum qd̄ id ipsum uenerant applauserunt: reliqui mœsti cōticuere omnes: quod ubi sensit Cæsar id. s. displicuisse populo coronā abiecit: & populus lætatus est: tūc Cæsar dixisse fert: cupere se mori: q̄ tātam populū inuidiā contraxisset: peractis deinde ludis Cefetus & Manilius tribuni plebis Cæsare affectati regni postularunt: Cæsar igit iam rex potitus cefetum iussit exhæredare filium sibi admodum inuisum: reliquos se multis honoribus & bonis affecturum pollicitus: cui Cefetus se prius oēs amis-

surum q̄ unum ex his abdicaturum respondit qua indulgentia se pariter & filium seruauit: nam cæsar ut clementissimus erat affectioni paternæ facile cessit. Non tam speciosa: quia Fabius uir patricius fuit: hic equestri ordinis. Abdicare: patrimonio priuare & a bonis repellere: est enim abdicare: filium a bonis expellere dum uiuit pater exhæredare uero post mortem. Diuini principis: non sine adulatione hoc dicit quauis inquit Cæsar clemētia & benignitate præstaret: ut hūc hominem ita respōdentē facile tulerit. Cefetus tamen existimandus est rem maiorem ausum fuisse q̄ humano ingenio conueniret: cui enī totus terrarū orbis parebat ipse nō cessit: tm̄ ualuit p̄na indulgentia.

S Ed nescio an Octauius: patet historia persæ: fuit aut hoc cōfecto bello civili: quod contra Brutum & Cassium Cæsaris interfectores gestum est: cum debellatis reipublicæ patribus Octauianus Antonianus & Lepidus romanum inter se imperium sortiti suos quisq; inimicos proscripserunt. hic Balbus p̄scriptus cum inimicorum manibus per posticum esset elapsus: audita uicinarum uoce filii eius fortunam deplorantium existimans iā filium ab inimicis interceptum cogi fugientis pœnas dare parentis: rediit ante oculum ubi ante oculos filii quem præter spem offendit incolumen crudeliter trucidatus est.

Abdicare

Octauii balbi indulgentia

Postico: posteriore parte domus: unde satyrus postico falle clientem. Pluris illud momentū ac si diceret pater magis latatus in columnate filii quam si euasisset.

Seleucus
Antiochus
Nouerca
amore ca
ptus

Aeterum ut ad iucundiora: Seleucus super induxit Anthiocho filio Stratonice Nouerca uirginē formosissimā & ætatis flore itegerrimā: cuius amor filius captus: cū ipiū pectoris uulnus igneo illū deterrere pudore idicare n̄ auderet: iualecente idies magis atq; magis inflammati pectoris igne q̄ quo magis tegit tectus magis æstuat i grauissimā ualitu dinē icidit q̄ sine dubio non euasisset: sic enim indies ad ultimā tabē redigebat eius corpus ni si leptinii mathematici: uel ut Appianus dicit erasistrati medici prouidentia fuisset huius morbi causa deprehensa: Cū enim iuxta adolescentē graui ter laboratē sederet medicus: & curiosus omnes illius gestus uultus & totitus corporis diligentissime seruaret: tandē cognouit q̄ intrate Stratonice thalamū mutabat eius uultus: totusq; rubore suffundebat: spiritus uegetior fiebat: discedēte uero illa palidior languidi orq; reddebatur: ex quo facile medicus intellexit latentem morbi causā: quā cū indicasset patri: hac in filiū de cuius salute desperabat indulgentia ususest: ut cōmoda sua incolu mitati filii postponeret: uxore q; Stratonicem quā incredibiler amabat filio in matrimonio traderet. Improbis facibus: nefando amore aut ifaciabili. Impiū: quod erat ad iniuriā patris. Prostratus: ad terrā deiectus: afflictus. Magis funebris q̄ regius: q̄a regius uultus hilaris esse consueuit.

Leptinus
matema
ticus

Leptinii mathematici: mathematicus dicit q̄ disciplinaz peritus est geometriæ: arithmeticæ: musicæ: & astrologiæ: quæ oēs in demonstratōe consistūt: nā in præceptis & arte uersant reliquæ scilicet grammatica rhetorica dialectica.

Erasistratus
medicus
Plutar.

Vel ut quidā: nā Plutarchus erasistratum fuisse dicit. Anthiochum: iacentem. Ut postq̄. Increbescere: densiorem fieri. Excitatiorem: liberiorem: Modo uegetiore: quia increbrescebat. Protinus: secundum Plutarchum nec post spacium quidem trium dierum id aperuit patri: timens ne regi faceret iniuriam: ex quo dicitur hac arte usus: ut non reginæ: sed suæ ipsius fingeret uxoris amore correptum adolescentem ut indefensum regis perciperet animum: nam cum dixisset illum nouo morbo implicitū ui nimia: scilicet amoris: quo nisi expleret sanari nō posse: & eius qdē mulieris amore correptū eē: quā cōsequi haud potis eēt: admiratus Seleucus: dixisse fert nōne uniuersæ imperito asiæ: & p̄supstite filio dare oia possum: solū quæ mulier hæc esset efflagitabat: cui erasistratus: meā inq̄t uxore debebat: cui rex miris pollicitationibus rogabat ut illā in cōiugium filio daret: cui tū regnum debebat: cui respondens erasistratus: an tu inq̄t q̄ eius parens: si uxorem tuā cuperet Anthiochus illā ultro darurus eēt: tū Seleucus testās deos oēs sine cōctatiōe se daturus late r̄ndit. qd cū nō fide regē effari erasistratus cognouisset passionē filii & rē omnē p̄ri aperuit: & quēadmodū id dephēdisset declarauit. Seleucus gaudio elatus unicū opus sup̄e sibi arbitratus ē: quo pacto id filio persuadendū eēt: quo pacto & uxori: tādē exercitū cōuocato rē aperies carissimā uxore filio & iuito cōiugē dedit: qd magnificū & regale ab oībus existimātū fuit: ac magnificētius qd dā & sapiētius adolescentis amor: atq;

trium uiris cum domo postico clam esset egressus: iamq; fugæ expeditum initium haberet: postq̄ intus filium trucidari falso clamore uiciniae accepit ei se neci quā euaserat optulit: occidēdumq; militibus tradidit. Pluris nimirum illud momentū: quo illi præter spem uidere filiū incolumen contigerat: q̄ salutem suam æstimans: miseros adolescentis oculos: quibus amantissimum sui patrem ipsius opera sic expirantē intueri necesse fuit

De Seleuco rege.

Aeterum ut iucundiora cognitu ueniamus: Seleuci regis filius Antiochus nouerca Stratonices infando amore correptus: memor q̄ improbis facibus arderet: ipiū pectoris uulnus pia dissimulatōe contegebat. Itaq; diuersi affectus uis dē uisceribus ac medullis inclusi summa cupiditas: & maxima uerecundia: ad ultimā tabē corpus eius redegerūt. Iacebat ipse Antiochus in lectulo moribundo similis lamentabantur necessarii: pater merore prostratus de obitu unici filii: deq; sua miserrima orbitate cogitabat: totius domus funebris magis q̄ regius erat uultus. Sed hæc tristitiæ nubē Leptinii mathematici: uel ut quidam tradūt Erasistrati medici prouidentia discussit. iuxta enī Antiochū sedēs: ut cū ad introitum Stratonices rubore perfundi & spiritu increbescere. eaq; egrediente pallere & excitationem anhelitū subinde recuperare animaduertit curiosa obseruatione ad ipsam ueritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice: & rursus abeunte brachiū adolescentis dissimulanter apprehendendo modo uegetiore: modo languidiore: pulsu uenarū comperit: cuius morbi æger eēt. Protinusq; id Seleuco exposuit. Qui carissimā sibi cōiugē filio suo cadere non dubitauit: quod i amore icidisset:

ad amorem eius insignis moderatio. *Fortuna acceptū referens: id est fortuna attribui debere. Se-*

nex rex: qui natura Zelotipus esse consuevit.

T Seleucus quidem uxore: Plutarchus in uita Pompei: deuicto Mitridate apud Eufra- Plutarcus
tem spoliatoq; castris: prouincias cōposuit: munera distribuit cū multi ad eū principes:
& rex dñi regesq; barbari duodecim uenisset Ariobarzanes Cappadociae Nicomedes bi-
thiniae regno a Mitridate ponti rege pulsi fuerāt: hos primū Lelius Cornelius Sylla in

fortuna acceptum referens: quod dissimulare eū usq; ad mor-
tem paratus esset ipsius pudori imputans. subiiciatur animis se
nex rexq; amans: iam iam patebit q̄ multa q̄q; difficilia p̄ni af-
fectus indulgentia superauit.

De Ariobarzane rege Cappadociae.

T Seleucus q̄dem uxore. Ariobarzanes filio suo
cappadociae regno cessit in cōspectu Cn. Pōpei:
cuius cum ipse tribunal cōscendisset: inuitatusq;
ob eo in curruli sella sederet: postq̄ filium in cor-

nu scribā humiliorem fortuna sua locum obtinentem cōspe-
xit non sustinuit infra se collocatum intueri. sed protinus sella
descendit: & diadema in capite eius trāstulit: hortariq; eum
cepit: ut eo trāsiret: unde ipse surrexerat exciderūt lachrymā
iuueni: corruit corpus: delapsum diadema est: nec quo iussus
erat progredi potuit: quodq; pene fidē ueritatis excedit: latus
erat qui regnum deponebat: tristis cui dabat: nec ullum finem
tam egregium certamē habuisset: nisi patriae uoluntati aucto-
ritas Pompeii affuisset: filium enim & regem appellauit: & dia-
dema sumere iussit: & in curruli sella considere coegit: Comi-
cā lenitatis hi patres de quibus dictum ē. Tragicā asperitatis
illi de q̄bus dicendū ē. De parētū seueritate aduersus libe-
ros.

De Lucio Bruto. Capitulum. VIII.

*R*utus par gloria Romulo: quia ille urbem: hic li-
bertatem romanam condidit: filios suos tarqui-
nii dominationem a se expulsam reducentes: sum-
mum imperiū obtinens. cōprehensos pro tribu-
nali uirgis caesos: & ad palum religatos securi percuti iussit.

suum quenq; regnū reduxerat
quibus iterū ab eodem rege:
pulis Pōpeius cum Mitrida-
tem mori tantū coegisset Ario-
barzanem restitutum regem ap-
pellari iussit: qui regnū filio
cessit praesente Pompeio. In
cornu scribā: in parte ubi erat
seriba itelligimus illic exerci-
tum fuisse qui struebat in cor-
nua. Humiliorem: uiliorem
q̄ deceret filium regis. Cor-
ruit: ad terram decidit. Co-
micā: iucūde & urbane. Tra-
gicā: seuerē & rigide: & est cō-
tinuatio: color rhetoricus.

De parentū seueritate ad
uersus liberos. Cap. VIII.

Rutus gloria par Ro- Bruti se-
mulo: de seueritate ueritas in
parentum capi. viii. filios
cuius exēplū primū

est. Iunii bruti: qui filios duos
uirgis cedi: & securi percuti ius-
sit: q̄ cū illis senserant: qui tar-
quinos reges ab ipso paucis an-
diebus exactos i regnū restitu-
ere parabant: nā paulopost li-
bertatem a populo partam: id
quod minime timebatur p do-
lum & proditiōē est ppe mo-
dum amissa. aliquot enim ado-
lescētes nobili gēne nati: quoz
i regno libido solutior fuerat
assueti more regio uiuere gra-
uiter ferentes: aq̄to iure oīum
libertatem aliorum in suā uer-
tisse seruitutem: de restituē-
dis regibus consilia quārebāt
interea legati a regibus super-
ueniunt sine mentione redditus

bona tantum repetentes: cum quibus de recipiendis clam nocte regibus in urbem colloquuntur hii
adolescentes Vitelliis Aquiliisq; fratribus primo commissā res fuit: Vitelliorum soror consuli nu-
pta Bruto erat: iamq; ex eo matrimonio adolescentes erāt liberi. Titus Tyberiusq; eos in societatem
consilii auunculi assumunt litterā de re tanta legatis dātur ad reges fidei pignus: quā manifestum
facinus fecerunt: nam indicata re per Vitelliorum seruū qui exceperat eorum consilia comprehē-
sis legatis litterarum cura in primis habita est ne interciderent: proditores capti: sumptumq; suppli-
cium cōspectus: quod poenae capiundae ministerium: patri de liberis consulatus imposuit: & q̄ spe-
ctator erat amouendus: eum ipsum fortuna exactorem supplicii dedit: stabant ad palum deligati
nobilissimi iuuenes: sed a ceteris uelut ab ignotis capitibus consulis liberi omnium in se cōuerterūt
oculos: miserebatq; non poenae magis homines q̄ sceleris: quo poenam meriti essent illos eo potissi-
mum anno quo patriam liberatam patrem liberatorem: consulatum ortum ex domo Iunia: patres
plebemq; quicquid hominum deorūq; romanorum esset induxisse animum ut superbo quondam
regi tum in festo exuli proderent. Itaq; missi lictores ad sumendum supplicium: nudatos uirgis ca-
dunt: securiq; feriunt: cum inter omnes tempus pater uultusq; & os eius spectaculo esset eminente
primo animo inter publicā poenae ministerium secundum poenam nocentium: ut in utranq; partē
arcendis sceleribus exemplum nobile esset. Filios suos: Titū & Liberū. Reducentes: reducere uo-
lentes. Virgilius Quos ego sum totiens iā dedignata maritos: Non q̄ eēt mariti sed qui eē uolebāt.

DE PARENTVM SEVERITATE

Sp. Cassi
us

Exiit patrem: deposuit amorem & affectum paternum. Vt consulem ageret: quia consulatus administratio exigebat: ut supplicium de his sumeret: qui libertatem opprimere uoluerit.

Vius æmulatus: Spurius cassius in agraria largitione ambitiosus in socios fuerat: nam pro consule cum procule uirgilio lex agraria primum promulgata fuit: nunquam deinceps sine maximis motibus exagitata ager hernicus ademptus hoc auctore inter latinos plebemque diuisus adiectumque huic muneri aliquantum agri qui a patribus possidebat hac largitione suspectus: iam sena

tui populoque coepit esse: quod pernitiosas libertati opes strueret & ideo ciuibz iam uilior factus: ut alio munere sibi recōdicaret ciuium animos iubere pro siculo frumento pecuniā acceptam retribui populo. Id uero non secus quam presentē mercedem regni aspernata plebs est. hūc ergo ubi magistratu abiit damnatum necatumque constat sunt qui patrem auctore eius supplicii ferant: cum cognita domi cā uerberasse ac necasse. peculiumque filii cereri consecrasset: signum inde factum ēē & inscriptū: ex cassia familie datum inuenio apud quosdā auctores: idque propius fidei ē a quæstoribus Cesone Fabio: & L. Valerio diem dictam per duellionis: damnatum populi iudicio diruptas publice ædes quam sententiam sequit Dionysius Alicarnaseus: quia dicit quod si pater iudex fuisset & punitor: neque domus dirupta: neque bona publicata: quia romanis nihil esset possessorū proprium patribz uiuentibus: & id pecuniæ & corpora filiorū: cum de eis uolunt disponere traduntur pñibus: Addit præterea agitatū etiam fuisse de interficiendis filiis Cassii: sed crudelis nimis uisam eā sniaz. Peculium: scilicet castrense: quod alienari poterat: quia ad patrem non pertinebat.

Dionysius

Itius autē Manilius: cum macedonum legati romam conuenerint uenissent: de Tu-

T. Manilius
torquatus

lio Syllano pñore: quod acceptis pecuniis prouinciā spoliasset: & senatus de quærelis eorum uellet cognoscere Titius Manilius torquatus pñ Syllani petiit ipetrauicque ut sibi huiusmodi cognitio mādaretur: & domi cognita causa filiū damnauit abdicauitque: ac ut funeri quidem eius: cum suspendio uitam fuisset: uoluit interesse: sedensque domi potestatem consultantibus ex instituto fecit: hanc hystoriam Cicero per transitum rangit libro tertio de finibus bonorum & malorum. Rare dignitatis: dignitatis quæ rarior hominibus contigit: ut omnibus reipublicæ muneribus perfunctus esset. Amplissimi ordinis: seueritatis. Peregerat Torquatus: Exagerat hanc seueritatem Valerius satis inquit fuerat damnasse filium: & abdicatum a se coegisse laqueo uitam finire: seueritas hæc magna: sed illa maior: quod nec filii quidem uoluerit interesse: oibzque illū eo die consultatibus uacauerit. Illius ipiosi torquati: quia ut diximus in capitulo de disciplina militari filium qui contra eius præceptum cum hoste cōfixerat: & uictoriam ex illo reportauerat uirgis cædi & securi percuti iussit. Imago posita: in atris solebant ueteres maiorum suorum: qui gloria & rebus gestis clariuissent imagines collocare: iuuenalis

Exiit patrem: ut consulem ageret: orbusque uiuere: quod publicæ uindictæ deesse maluit. De Cassio.

Vius æmulatus exemplū Cassius filiū qui tri. ple. Agrariam legē primus tulerat: multisque aliis rebus populariter aios hominum amore sui deuictos tenebat Postquam illam potestatem deposuit: adhibito propinquorum & amicorū consilio affectati regni crimine domi damnauit. Verberiusque affectum necari iussit: & Peculium eius cereri consecrauit. De Manilio torquato.

Itius autē Manilius torquatus præter egregiam multa raræ dignitatis: iuris quoque ciuilibz & sacrorū pñtificationum piissimus in consimili facto: ne consilio quidē necessariorū indigere se credidit. Nā cū ad senatum Macedonia de filio eius Decio Syllano: qui eam prouinciā obtinuerat: quærelas per legatos detulisset a. P. C. petiit: ne quid ante de ea restatuerent: quod ipse macedonū filiūque sui causam inspicisset: summo deinceps: tū amplissimi ordinis: tū etiā eorum qui questū uenerant consensu: cognitione suscepta domi consedit. Solusque utrique parti per totum biduum uacauit: actertio plenissime die diligentissimeque auditis testibus ita pronuntiāuit: cū Syllanum filiū meū pecunias accepisse a sociis probatum sit mihi: & re. p. eum & domo mea indignū iudico: proterinusque e conspectu meo abire iubeo: tam tristi patris snia percussus Syllanus lucē ulterius ituri nō sustinuit: suspēdiōque se proxia nocte cōsupsit: Peregerat iā torquatus seueri & religiosi iudicis pñes. satis factū erat reipu. hēbat ultionē macedonia. potuit tam uerecūdo obitu filii pñis flecti rigor. Atque ille neque adolescētis exegis iter fuit: & cū maxie funus eius diiceret cōsule se uolētibus uacuas auris accommodauit. uidbat. n. se i illo atrio cōsedisse: i quo illius ipiosi torquati seueritate conspicua: imago

Tota licet ueteres exornent undiq; cetera. Atria nobilitas sola est atq; unica uirtus: maiorum igitur suorum imaginibus saepe ad uirtutes & rerum gerendarum gloriam incendebantur: & illorum imi-
 Arcus uero scaurus: cimbri germanoꝝ populi: qui lingua gal- (tatione clariores fieret. M. Scau-
 lica latrones dicuntur, teste Festo: nunc uero nos flamigos discimus cum in Italiam supera- rus
 ris alpihus descendere tentarent. Qu. Catulum procons. qui fauces alpium obsederat: &
 pulsus ad flumen atthesim castellum editu insederat reliquerat atq; ab alpihus fuderu:

posita erat: Prudentissimo uiro succurrebat effigies maiorum suorum cum titulis suis iccirco in prima parte adium poni so-
 lere: ut eorum uirtutes posteris non solu legerent: sed etiam immi-
 terentur.

De Marco scauro.

M Arcus uero Scaurus lumen ac decus patriæ: cum apud atthesim flumē impetu cymbroru romani equites pulsi deserto consule Catulo pauidi urbem repeterent: consternationis eorum picipi filio suo misit: qui dicerent se libentius in acie eius interfecti ossibus occisuri: q̄ ipsum tā deformis fugæ reum uisuru. Itaq; si quid modo reliquū i pectore uerecūdiæ superesset cōspectu degenerati patris uitaturu: recordatiōe enī iuuentutis suæ qualis. M. scauro aut habendus aut spernedus eēt filius admoneretur: quo nūcio accepto iuuenis coactus est fortius aduersus semetipsum gladio uti: q̄ aduersus hostes usus fuerat.

De Aulo Fului.

N Ec minus aiose Aulus fuluius Vir senatorii ordinis euntē filiū in acie retraxit: quē Scaurus e prælio fugiētē increpauit. Nā iuuenē & ingenio & literis & forma inter æquales nitentē prauo cōsilio amicitia Catilinæ secutum: inq; castra eius temerario ipetu ruētē in medio itinere abstractum supplicio mortis affecit: præfatus nō se catilinā illū aduersus patriā: sed patriæ aduersus catilinā genuisse licuisset donec ciuiliis belli rabies præteriret inclusum arcere. Verū illud cauti patris narraretur opus: hoc seueri referē. Sed ut ut hanc inciratam & asperā seueritatem maiores relatu patrum mores clementiæ suæ mixtura temperent exactæ poenæ concessa uenia iungatur.

De parentum moderatione aduersus susceptos liberos. De L. Gelio. Capi. IX.

L Vcius Gelius oibus honoribus ad censurā usq; defunctus cū crimina grauissima de filio i nouercā cōmissū stuprū & p̄ciidiū cogitatu propemodū explorata hēret: nō tamē ad uidiētā procurrit cōtinuo. sed poene uniuerso seatu adhibito i consiliū expositis suspicionibus defendendi se adolescenti prātē fecit. Inspectaq;

atq; fugarunt & explicata uirtute sua fugiētē p̄cōsulē exercitumq; p̄secuti i Italiā traiecerunt iunctis deīn Catuli & C. Marii exercitibus prælio uicti sunt ab eis: i quo p̄lio cæsa traduntur hominū centū q̄draginta milia: capta. lx. in ea igit pugna quæ apud atthesim: cū cymbris cōmissa fuit eq̄tes ro.

Cymbroz ipetu pulsi: Catulum proconsulē deseruerunt: & urbē pauidi repeterunt: inter fugientes: orat & filius. M. Scauri: qui ubi accepit fugiētē aduētare illi obuiā misit: q̄ nunciaret: se libētius occursum ossib; eius i acia cæsi: q̄ ip̄s tā turpiter fugiētē admissurū quō audito filius p̄ dolore sibi mortē cōsciuit. Cōsternatiōis p̄turbatiōis & formidis. Aut hnd. si pb; Aut spn. si uilis.

N Ec mi. anl. Salu. bello catilinario fuer iqt cōplures q̄ catilinā ab initio p̄fecti sūt: ni his erat Fuluius senatorii hois filius: quē retractū ex itinere parēs necari iussit.

Ingenio: significat illū & ai & corpis dotibus a natura fuisse donatū: q̄b; p̄ri carior eē potuerit. Licuisset: potuiss; p̄ filiū i carcere iclusu retinere dū catilinæ furor extigueret: q̄d si fecisset n̄ seueri s; cauti nomē fuisset affecutus. Sed ut hāc: page inqt seueritas dura nimis & aspa ē aliq̄ moderatiōe leniēda eoz q̄ mites fuerunt: & ita ad cap. de moderatiōe patrum hac breui p̄fatiōe trāsit. Clāmētia suæ mix. trāslatio sūpra abaq̄ quæ ualidiori infusa tūno illud Mitius reddit.

De moderatione p̄tū. Cap. ix.

L Vcius Geli. oib; honoribus. Gelius cū p̄ explorato hēret filiū: rē hūisse cū Nouerca: & cū ea de

ca de patris consilia tractasse nō ad sumēdū de filio suppliciū statim p̄citus cucurrit: s; cōsul to senatu filio dicēdā cā p̄tē fecit: qui purgatis quæ sibi obiebant & cognita diligētissimā cā inocēs absolutus est: nam hunc Cicero defendit cuius adhuc extat oratio. Ad censuram defunctus: tot honores & magistratus habuerat ut ad cēsūrā uenire potuerit. Inspectaq; cā: cōsiderata examinata cā.

Qui si impetu laudat huius patris maturitatem: uoluerit temere in filiū animaduerrere: se cau-
sam prius diligenter cognoscere: nā si nimia ira pectus filiū occidisset scelus potius cōmisset q̄ suā

Q Vinti autē hortens. de hoc diximus i capitulo de his qui a p̄ribus. (iniuriā iudicasset.
degenerarūt: cū filiū & impietatis noīe suspectū: quippe qui de patris nece cogitasse dice-
retur: & nequitia perditū haberet: ut illū merito inuisum odio psequeret. adeo ut cū
Messala sororis filius ambitus reus factus eēt: illū defendens Hortensius diceret si illū

Q d inasset iudices: n̄
hūitū p̄ter oscu-
lū nepotū i q̄bus cōq̄saceret q̄
bus uerbis innuebat se nō aliū
filiū habere p̄ter Messalā:
quē hāredē suū fore iā aīo cō-
stituerat: hac tamē in filium
moderatione usus est: ut mo-
riens ei bona reliquerit. Reū
Messalum. Tormentis: mole-
stis & solitudinibus cū nullā
filiū faceret mentionē in conso-
latione in his quā sibi molesta
erant eum reponebat. Quam
in uoluptatibus: quia nullam
de filio habiturus esset uolup-
tatem propter eius turpissimā
uitā. Naturā ordinem cōfun-
deret. Ex hāredando filiū &
substinendo nepotes hāredes.

Fulius
flaccus prius om-
niū transalpinos
ligures bello do-
muit: missus i au-
xiliū massiliensi-
bus aduersus fallanios Gallos
qui populabantur fines massiliē
suū cū diu multūq; cluderent
saltus deciates: mox ubi: eubu-
riates: incognitas tandē latebras
eorū ignibus sepsit fuluius: in
plana Bobius deduxit: postu-
mus ita exarmauit: ut uix re-
liquerit ferre: quo terra colere
tur: hic igitur Fuluius qui ligu-
res docuit. Ambrachiā deuicit
cephalonīā & iacintū subegit:
filiū habuit tātā impietatis atq;
nequitiae: ut cedē sibi machinari
non dubitauerit: qd ubi intel-
lexit Fuluius: senatus auxiliū iplorauit: senatus filiū cōprehēdi & p̄triū uiros inq̄sitioni adhiberi
iussit: quē i crīe dephensum i p̄ris p̄tātē q̄ de illo meritis penas exigeret tradi uoluit: pater ea mo-
deratione usus ē: ut non modo filiū non notauerit: sed illum etiam decedens hāredem reliquerit.

Per triumuirum: triumuii p̄erant rebus capitalibus. Tetriore: crudeliore.
M Agnorū uirore: post illustrium uirore: exēpla dicit se de patre quodā dicturū cuius no-
men p̄pter ignobilitatē ad posterōs nō peruenit: q̄ nimia & p̄pe incredibili mansuetu-
dine & moderatione in filiū usus fuisse uidet: cū enim satis exploratum haberet para-
ri sibi necis insidias a filio: nullo modo sibi p̄suadere poterat tātū sceleris impietatis in-
uerū filiū cadere posse: itaq; uxore in secretum adducit: eā suppliciter orat: ne se tan-
to tēpore celet: qd suspicabat: aperiat nūc demū: ex se filiū hūc cōceperit: an ex alio an subditium
habeat: q̄ cū iureiurādo affirmasset ex eo uere natū eē: tū filiū in desertū locū adduxit: gladiū quē
secum attulerat nudatū tradidit: iugulū p̄buit dicens: nō tibi ueneno: non latroue: non aliā ui ad-
meam necem opus est: en tibi iugulū aperi si plusq; uelles tibi supeffe uideor: quibus uerbis corre-
ptus filius uim magnā paternā pietatis p̄ctore concepit: ut qui ante ea patris mortem ac p̄careretur
eius postea uitam incredibiliter desideraret ab eoq; excogitati patricidii ueniam peteret ac p̄careretur
ne suus amor in illum uilior esse uideretur: q̄ a p̄nia ortus esset. Ignoti patris: pro ignobilis patris
cuius nomen ignoratur. Inducere animū: sibi p̄suadere. Vex sanguinē: filiū ex suo sanguinē natū.

diligētissime cā: absoluit eū: tū cōsiliū: tū ēt snia sua: qui si impe-
tu irā abstractus seuire festinasset: admisisset magis scelus q̄
uindicasset.

De. Q. Hortensio.

Q Vinti autē Hortensius: q̄ suis tēporibus ornamentū
romanae eloquentiae fuit. admirabilis i filio patie-
tia exstitit. Cū. n. eoufq; impietate eius suspecta &
neq̄tiā inuisā haberet: & Messalā suā sororis filiū
hāredem habiturus: ambitus reū defenderis iudicibus diceret:
si illū dānassent nil sibi p̄ter osculū nepotū: in q̄bus acquie-
sceret sup futurū: hac. s. sentētia: quā edita oīoni inseruit filiū
potius in tormēto aī q̄ i uoluptatibus reponēs: tamē ne naturā
ordinē cōfunderet: nō nepotes sed filiū hāredē reliquit mode-
rate usus affectibus suis: q̄a & uiuus moribus eius uerū testimo-
nium: & mortuus sanguini honorem debitum reddidit.

De Fuluius.

Fulius
de clari generis magnaq; dignitatis uir Fuluius:
sed i filio tetriore. Nā cū auxiliū senatus iplorasset
ut suspectus i parricidio & ob id latēs: p̄ triū uiro
cōgreret: ac iussu patrū. C. cōprehēsus eēt: nō so-
lū cū notauit: sed etiam decedēs dominum omnium eē uoluit:
quem genuerat hāredem instituens non quem fuerat exptus.

De quodam patre ignoto.

M Agnorū uirore: clemētibus actis ignoti p̄ris no-
uā atq; iusitata rōnis cōsiliū adiūciā: q̄ cū a filio
necē sibi insidias cōpisset: nec iducere i aīum pos-
set: ut uerū sanguinē ad hoc sceleris progressū
crederet. De qua tū uxore suspiciās suppliciter rogauit: ne se uile

Affluerant: perseveranti affirmatione. Seductam uxore: aliquo modo decepta uxore. Sub
iecisset. Si filius sibi subditiuus esset: quales multae steriles habere consueverant. Non paulatim:
sed magno impetu: Magna admiratio: quod paricidium cogitabat tam subito animo omne exuerit cru-
delitatem: exupera me Interfice me. o pater. Solitudinem sanguine meliorem: ostendit rem admoni-
tione digna: ut quod non sanguis: non poenates: non alimenta: a paricidio deterrere potuerat: solitudo
filiae & ferrum subito reuocarunt. Solitudinem: dixerim meliorem hoc est loca deserta in qua filium
deduxerat. Penatibus: dome-
sticis & diis:

De obitu filiorum.

Capitulum. XII.

Oratius puluill. Horatius
lus: Hor. puluill. puluillius
lo & Valerio pu-
blicola consulibus
dedicata erat in ca-
pitolio Iouis &

des sorti sunt: interesse con-
sule uter dedicaret. Horatio
forte euenit. Valerius ad uere-
tem bellum profectus agrius
quod dignum erat rulerunt Vale-
rii necessari dedicationem tam
inlyti templi oratio dari: Id
omnibus modis impedire co-
nati postquam alia frustra re-
tata erant: postem iam tenenti
consuli fecerunt inter: praeca-
tionem deum nuncium incu-
tiunt: mortuum eius filium esse
funestam: quod familiam dedica-
re eum templum non posse:
non crediderit factum an tan-
tum roboris animo fuerit: nec
traditur: certum: nec facilis est
interpretatio: nihil aliud ad
eum nuncium a proposito uer-
sus: quam ut cadauer efferrit
iuberet: tenes postes praecatio-
nem peragit: & dedicat tem-
plum. Inter nuncupationem
solennium uerborum: uerbis
nominatim exprimendis: nam
ab initio suae seductionis de-
mones illi & humani generis

Mortuum esse filium audisset:
quod agere ferebant sortem obtigisse dedicandi. Dedicationem interrumpere: hoc quoque seruat
nostra religio: ut si orationem intermiseris non ualet: & praecipue dum formalia dicuntur: ut uer-
bi gratia in baptismo si dixeris: ego te: extingue candelam illam: & postea baptizo nihil ualet.

Aemilius Paulus

rius celaret: siue illum adolescentem subiecisset: siue ex alio conce-
pisset: affluerant deinde eius: & iureiurando se nil tale debere
suspiciari persuasus in locum desertum filio perducto gladium:
quem secum occultum attulerat tradidit: ac iugulum ferien-
dam praebuit: nec ueneno. nec latrone ei ad peragendum parti-
cidium opus esse affirmans: quo facto non paulatim: sed ma-
gno impetu recta cogitatio pectus iuuenis occupauit. Conti-
nuoq; abiecto gladio: tu inquit pater uiue: & si tam obsequens
es: ut hoc praecari filio permittas: me quoque exupera: Sed tamen
quod non meus erga te amor eo sit uilior: quod a penitentia ori-
tur: solitudinem sanguine meliorem. pacatiorisq; penatibus
filias & alimentis blandius ferrum ac mortis oblatae quae datae ui-
tae foelicius beneficium. Commemoratis patribus qui iniurias
filiorum pacieter exceperunt. Referamus eos qui mortes a quo
animo tolerauerunt. De Horatio Puluillo. Cap. XII.

Oratius puluillus cum in capitolio Ioui optimo
maximo adem pontifex dedicaret interque nuncu-
pationem solennium uerborum postem tenens
mortuum esse filium suum audisset: neque manu a
polte remouit: ne tanti templi dedicationem interrumpere: neque
uul: um a pu. religione ad priuatum dolore flexit: ne patris ma-
gisq; pontificis partes egisse uideretur.

De Aemilio Paulo.

Larum exemplum: nec minus tamen illustre: quod sequitur:
Aemilius Paulus nunc foelicius: nunc miserrimi

prauaricatores hanc opinionem induxerant: ut se deos facerent.
hanc uocem ab amicis publicola iactatam ferunt: ut Horatium a dedicando templo auerterent:
quod agere ferebant sortem obtigisse dedicandi. Dedicationem interrumpere: hoc quoque seruat
nostra religio: ut si orationem intermiseris non ualet: & praecipue dum formalia dicuntur: ut uer-
bi gratia in baptismo si dixeris: ego te: extingue candelam illam: & postea baptizo nihil ualet.

Aemilius Paulus: Lucius aemilius Paulus eius Pauli filius: qui apud canas cecidit: primo
consulatu quem ut inquit Plinius de uiris illustribus post tres repulsas adeptus erat
de liguribus triumphauit. Iterum consul persem Philippi filium & macedoniae re-
gem apud samothracas cepit: & uictum fleuit: & sibi assidere iussit: ac demum in triu-
phum duxit: hic igitur cum filiorum prole foelix esse uideretur: quippe qui egregiae
indolis eximiaque uirtutis quattuor haberet: cum duos in alienas familias per adoptio-
nem transtulisset: alterum scilicet in corneliam: qui Scipio Aemilianus dictus est: alterum in fabiam:
reliquoque orbitate paulo post uisus est miser & infelix: nam intra paucos dies amisit utrumque:
alterum uidelicet quarto die ante triumphum macedonicum: alterum tertio post triumphum:
quorum iacturam tam aequo animo tulisse fertur: ut progressus ad populum in concione fortunae
gratias egerit: deosque praecatus fuerit: ut si quid diu reipublicae immineret sua esset calamitate de-
cisum: uelut alii tradunt: hanc praecationem fecit antequam ad bellum proficisceretur: quod si diis
populi romani foelicitas nimia esse uideretur: qua propter aduersa aliquid instaret reipublicae suae
ad totum in se suam familiam conuerteret: prior sibi publica quam priuata charitas fuit. Nunc fo-
licissimi: Turba filiorum: quos quattuor habebat. Nunc miserrimi: illos: orbitate quos intra breuissi-

Qu. Mar
tius Rex

num tempus amissit. Post tertium diem: tertio die post triumphum. Hanc adiungendo clausulam: claudendo orationem suam his uerbis. nam clausula est finis orationis. Maximo prouentu: maximo successu: nam prouinciam totam macedoniam consilio & armis subegerat: regem persam coeperat: & in triumphum duxerat. Iouem optimum: optimum Iouem dicebant autem qui: quia bonorum dator esse uolebat. Annuendo: consentiendo. In alienis ludibus: in funeribus externis.

Quintus Martius Rex: hic rex appellabatur: quia sacrificiorum rex esset: nam post exados reges: cum quaedam publica sacra ipsos reges facitata fuissent: necubi desiderium regum esset regem sacrificulum creant: ad sacerdotium pontifici subicere ne additus nominis honos aliquid libertati cuius tunc prima erat cura officeret: & ne sacra illa deferrentur: quae a regibus fieri consueuerant: & ut regis nominis quod romanis fuit semper inuisum leniretur asperitos uisq; pariter minueretur: sacrificulum hoc est regulum sacrorum appellarunt: hic ergo uix unicum filium ad sepulturam comitatus fuerat: cum rediit in senatum ad ea peragenda quae rei publicae necessaria forent.

Qui nisi fortiter moreretur: non potuisset inquit unum diem & filium: & reipublicae communicare nisi didicisset fortiter dolorem. Calamitosum patrem: prosequendo funus filii. Strennum consulem neutra: uocando senatum in curiam: possent & alia multa romanorum exempla: qui filiorum mortem fortiter sapienterq; tulerunt in medium proferri: nisi multum uideretur domesticis exemplis immorari: nam Fabius Maximus: & ceteri non fuerunt huius laudis expertes: quos Cice. libro. iiii. apistorum laudando commemorat Cornelia quoque graeco mater filiorum cedem non foemineo & impatiendi dolore: sed supra quam de foemina credi possit fortiter tulisse dicit.

Pericles

Pericles atheniensium: pericles coronatus incedebat: & Iuppiter olympus appellabatur: tantum

licentiae habuit: uir ille tantum apud populum gratiae: nec mirum. nam lacedaemonii agrope populationibus fracti. quos periclis & sophoclis ductu passi fuerant: in annos triginta pacem pepererunt: rupto deinde intra quindecim annos foedere cum contemptu decorumq; hominumq; fines atticos populantur: & ne potius pugnare expetisse uiderent: hostes ad plium puocant: sed athenienses consilio periclis ducis sapientissimi: populationes iniuriam differunt in ipsius ultionis superuacuum pugnare existimantes cum ulcisci hostem sine periculo possent: deinde iteriectis diebus naues coscedunt: & nihil sentientibus lacedaemoniis totam spartem depradant: multoque plura auferunt quam amiserant: prorsus ut in-

partis clarissima representatio: ex quatuor filiis formae insignis egregiae indolis: duos iure adoptionis in corneliam: fabiamq; gentem translatos sibi ipsa denegauit: duos ei fortuna abstulit. Quorum alter triumphum patris funere suo quartum ante diem precessit. Alter in triumphali curru prospectus: post diem tertium expirauit. Itaque qui ad donandos usque liberos abundauerat in orbitate subito destitutus est: quem casum. quo robore animi sustinuerit oratione: quam de rebus a se gestis apud populum habuit: hanc adiungendo clausulam nulli ambigui reliquit. Cum in maximo prouentu felicitatis nostrae quiritessimerem ne quid mali fortuna moliretur Iouem optimum maximum: Iunonemque reginam: & Minervam praecatus sum: ut si aduersi quid populo romano immineret: totum in meam domum conuerteretur. Qua propter bene habet se res. annuendo enim uotis meis: id egerunt. ut uos potius meum casum doleatis: quam ego uestrum ingemiscerem. uno etiam numero domestico exemplo adiecto in alienis ludibus orationi meae uagari permittam.

De Q. Martio Rege.

Quintus Martius Rex superioris catonis in consulatui collega filium summam pietatis magnae spei: & quae non parua calamitatis accessio fuit: unicum amisit: cumq; se obitu eius subruptum & euersum uideret. Ita dolorem altitudine consilii coercuit: ut a rogo iuuenis protinus curiam peteret: senatumq; quem eo die legem habere oportebat euocaret: qui nisi fortiter moreretur ferre scisset unius diei lucem inter calamitosum patrem & strennum consulem neutra in parte cessante officia patri non potuisset.

De Pericle principe atheniensium externa.

Pericles atheniensium pericles inter quadriduum duobus mirificis adolescentibus filiis spoliatus his ipsis diebus & uultu pristinum habitum retinente & oratione nulla ex parte infractiore concionatus. Ille uero caput quoque solito more coronatum gerere sustinuit: ut nihil ex uetere rursus propter domesticum uulnus de-

cōparatiōe dānorū longe plūs fuerit ultio q̄ iniuria: clara qd̄ hāc piclis expeditio hita: sed multo clarior priuatio patrimonii: q̄ cōtētus fuit: huius. n. agros i populatiōe itaqtos reliquerāt hostesspe rātes se illi acq̄tere posse aut piculū ex iuidia: aut ex pditiōis suspitiōe ifamiā: qd̄ an pspiciēs pericles & futurū populo pdixerat: & ad iuidia ipetū declinādū agros ipsos dono reipu. dederat: atq; ita unde piculū q̄sitū fuerat: ibi maximā gloriā iuenit: n̄ minerē uero ex iactura filioꝝ duogꝝ quos diebus q̄tuor amisit: quogꝝ desiderū tā fortiter tulit: ut coronatus munere solito ad populū con

stati uoce concionatus fuerit.

Olympii iouis cognomē: nā uirtutē suā meruit appellari iuppiter olympius: res. n. maximas gessit: & hūanos casus uirtute inferiores duxit.

Enophōtis at: xenophō **Xenophō**

x philosophus & dux istis fuit Grylli atheniē

sis filius: hō uerecūdus: & speciosus supra q̄ dici possit moratusq; & probus: atq; omnibꝝ

gratus socratis discipulus: & platonis æmulus: teste gelio: qui libro. xiii. capitulo tertio

dicit: q̄ xenophon & plato: socratie amenitatis lumina cer

tare emulariq; inter se existi

mati sunt: hic primus omniū philosophorum scripsit histo

riam: fuit enī ut diximus dux strenuus ex ultimis babilonia

finibus exercitum reduxit in columē asperis & difficilimis

itineribus per infestissimas gētis & barbaras: huic igitur sa

crificanti cum nunciatum eēt alterum ex filiis maiorem na

tu in acie cecidisse: nihil motus sacrificare perseverauerit

coronam tantum deposuit: q̄ cognito mortis genere: q. s. for

titer pugnando filius occubuisset: capiti statim reposuit: plus

ex uirtute filii delectationis q̄ ex morte doloris concepisse

significans. Proximus a plar

traheret: nō sine cā igit̄ tāti roboris animus ad olympi iouis cognomē ascēdit.

De Xenophonte.

Enophō aut̄ quod ad socraticā disciplinam attinet proximus a platone foelicis ac beatae faciūdiæ gradus

cū solēne sacrificiū pageret e duobus filiis maiorem nātū noie Gryllū apud mantinea i pralio cecidisse cognouit:

nec ideo institutū deorū cultū omittēdū putauit. Sed tantū mō coronā deponere cōtētus fuit. q̄ ipse pcūctatus quo nā modo

occidisset: ut audiuit fortissime pugnātē iteruisse: capiti reposuit: numina qbus sacrificabat testibus maiore se ex uirtute fi

lii uoluptatem: q̄ ex morte amaritudinē sentire. Alius remouisset hostiā: abiēcisset altaria: lachrimis resp̄sa tura deiecisset. Xe

nophōtis cor pia religiōe imobile stetit: & aius i cōsilio prudē

tia stabilis māsit: ac dolori succūbere ipsa clade quæ nunciata erat tristius duxit.

De Anaxagora.

Ec Anaxagoras quidem supprimendus est. Audita nāq; morte filii nihil inquit mihi in expecta

tum: aut nouum nuncias. Ego enim illū ex me nātū sciebam esse mortalem: has uoces utilissimis

præceptis imbuta uirtus mittit: quas si quis efficaciter auribus

preperit non ignorabit ita liberos esse procreādos ut memine

ritis a rerum natura & accipiēdi spūs & reddēdi eodē momēti

tēporis legē dici: atq; ut mori neminē solere q̄ non uiuere: ita

nec uiuere aliquē quidem posse q̄ non sit moriturus.

tone: Secundus a platone: constat enim in socrata disciplina primum laudis locum obtinuisse plato

nem: secundum uero xenophontem: plato eloquētia supior: xenophon grauitate melior: qui & ipse

multa sermōis suauitate poluit: tāta iter se emulatiōe certarūt: ut cū uterq; multa scripserit: neuter

tñ alterius mētiōē faciat i opibus suis: pceptorē tm i dialogis disputātē strodueūt. Apud mātineā

Nota ē historia quō auxiliantibus atheniēsis thebani dūce epaminūda bellū idixere lacedemo

niis: & apud leutras & mātineā ut i capitulo de fortitudine diximus foeliciter pugnātū est: attamen

uictoria apud mātineā parta n̄ oīno fuit in cruenta: multi ex uictoribus cecidere: inter quos dux ipse

epaminūdas & xenophontis filius de quo nunc dicimus.

n Eanaxagoras: hic clazomenius fuit egisibulo patre natus anaximenis auditor: philosophus

suo tempore inclitus: nam gloria: opibus: & animo clarissimus: qui patrimonium oē suis spō

te concessit: & se ad rerum naturam speculandam conferens rē omnem priuatam & publicam negle

xerat: eratq; xx. annorum a transitu xerxis: uixitq; lxxii. hic cuiādam dicenti: q̄ non patriæ sibi cura

esset: uno inquit summa mihi patriæ cura est: & digitum extendebat in cælum: ut illam ueram pa

triam esse ostenderet: item altera filii mortem nuncianti respōdit: scieba illū ex me nātū eē mor

talem: pari ratione Cicero in questionibus tusculanus hunc dicit cuiādam interroganti an uellet an

obitum in patriam reportari: respondisse id numen necesse: quod undiq; ad inferos tantundē uia

esset: hic accusatus: q̄ solem candentem lamina esse diceret: quasi falsos deos colerem athenienses

& fortitudinem cum in aliis tum in philosophis cognitam: qui optimis præceptis imbuti sapienter

omnes casus ferebant sapientius respondebant de filiorum morte quæsitū: quia intelligerent a natu

ra uitæ simul & interitus legem esse datam.

Cicero

Pudicitie
comenda
tio

Nde te: Liber sextus cuius capitulum primum est de pudicitia quam laudando facit auditores attentos: ordo autem est: o pudicitia unde in uocem &c. Firmamentū: qā pudicitia confirmat decus uirorum & fœminarū. Prisca religione: qā ab ascanio mōrē seruandi ignis æterni acceperē rōnā uestales perpetuam uirginitatē seruabāt. Tu capitolinæ: id est matrimoniū seruās incolumē: nam iuno dicebatur pēsse coniugis.

Virgil. iuniori ante oēs cui uincla iugalia curæ: rursus & pro nuba iuno. Tu palati columē hic apta nimis uti aduatiōe cū iuliā dicat fuisse pudicā q̄ ipudicissimā fuisse cōstat: adeo ut cū similes patri filios pcrearet: oēsq; admirarentur querētibus ex ea multis quid ita filios patri similes produceret: cum se multis subiiceret: rēdere solitam dicūt: nauis sū nisi plena uestorē nā admitto: de hac luuenalis: cum tot abortiuīs fecūdā iulia uul uā solueret & patruo similes effunderet ossas: fuit at iulia augusti cæsaris filia: & uxori berii. Augustos: cæsarianos.

Tuis nūmis respectu flos: reuera ita ē: nam si duo iuuenes æq̄lis formæ fuerint: quorum aliter ipudicus extiterit: pudicus ille pulchritudinis florē diutius fertabat: ipudicus uero primo quoq; tpe denigrescet: qā libido corpus eneruat & defectū reddit atq; deformē. Matronalis stola: matris

Lucretia

familias uestis: nā mōna dī p̄cipis & senatorii hoīs uxor: non autē plebeia. Stola: Vestis q̄ conuenit fœminis: sicut toga uiris. Igitur quādoquidē as adeo p̄ciōsa. Vx romanæ: Orta ī castris iter potātes adolēscētes cōrentione quādā de uxorū pudicitia: cū suā q̄sq; laudaret: collatinus qui cū his erat: nō uerbis opus ēē dixit: id breui sciri possē qualis unaqueq; foret: si sūptis eqs iuiscerēt eas: id demū spectatissimū unicuiq; fore qd ī opinato uiri aduētū occurrit probato cōsilio citatis eqs oēs aduolāt romā: inde collatiā: ubi lucretiā haud quāq; ut regi as nūns: quas in conuiuio luxuq; cū aequalibus uiderāt tps terrētes: sed deditā lāa iter lugubrētes ancillas cū medio aduū sedentem iuueniunt: muliebri certaminis laus pœnes lucretiā fuit. Inuitatis cōitis omnibus a marito: sextū tarq̄niū mala libido lucretiæ stuprādæ capit: tū forma tū spectata castitas icitat: paucis diebus interiectis postq̄ redierūt ī casta sextus tarq̄nius scio collatio cū communite uno collatiā uenit: ubi exceptus benigne ab ignaris cōsiliū: cū post canā in hospitale cubiculū ductus ēē: amore ardēs postq̄ satis tuta circa sopitiq; oēs uidebant: īstricto gladio ad dormiētē lucretiā uenit sinistraq; manu mulieris pectore oppræssio tace lucretia inq̄: sextus tarq̄nius ferrū ī manu ē: morieris si emisericis uocē: cū pauida e sono mulier ppe mortē iminētē uideret tum tarq̄nius fateri amorem: orare miscere p̄cibus minas: uersare in oēs partes: muliebri aīum: ubi obstinā uidebat & ne mortis quidē metu iclinari: addidit ad metū dedecus: cū mortua iugulatū seruū nudū positurū ait: ut in sordido adulterio necata dicat: quo terrore cū uicisset obstiatā pudicitia uelut uictrix libido: p̄fectusq; idē tarq̄nius ferox expugnato decore muliebri ēē: lucretia masta tāto malo: accitis q̄ primū patre uiroq; q̄ cum singulis amicis uenerūt: ī cubiculo sedēs la crimabūda: querēt uiro satū saluæ res essent minime inquit: qd enim salui mulieri esse pōt amissa pudicitia: uestigia uiri alieni collatine in lecto sunt tuo: ceterū corpus est tātū uiolatū: aīus īsonis: mors testis: sed date dexterās fidēq; haud īpune adultero fore. Sextus ē tarq̄nius: q̄ hostis pro hoīspite priori nocte ui armatus mihi sibiq; si uos uiris estis pestiferū hinc abstulit gaudiū: dant ordiē oēs fidē: cōsolatur: ægram aī auertendo noxā a coacta in auctorē delicti mentē peccare nō corpus: & unde cōsiliū abfuerit: culpā abesse: uos iquit uideritis: qd illi debeat: ego me & si peccato abfoluo: supplicio non libero: nec ulla deinde impudica lucretiæ exemplo uiuet cultrū quem sub ueste abditū habebat ī corde defigit: plap̄sq; inuulnus moribunda cecidit. Dionysius ī hac hystoria multū dissentit a iunio: nō enī cōtentionē de uxoribus iter potātes ī castris adolēscētes ortā: nec sextū tarq̄niū ad id ipm stuprādæ lucretiæ ḡra collatiā uenisse: ueluti furiosa qdā libidine agitatū: ut trad.

DE PVDICITIA LIBER SEXTVS. CAPITVLVM PRIMVM.

NDE TE Virorum pariter ac fœminarum p̄cipuū firmamentum pudicitia ī uocem: tu enim prisca religione consecratos focos ueste icolis: tu capitolinæ iunonis puluinari: bus icubas: tu pallatii columē: augustos panates Sāctissimūq; iuliæ geniale thorū assidua statiōe celebras. Tuo p̄sidio puerilis etatis īsignia

munita sunt. Tui numinis respectu sincerus iuuetē flos p̄manet. Te custode matronalis stola cēsetur. Ades igit & cognosce quæ fieri ipsa uoluisti. De Lucretia.

Vx romæ pudicitia Lucretia: cui uirilis aīus ma ligno errore fortunæ muliebri corpus sortitus est. A sexto tarq̄niū regis supbi filio pui stuprū pati co acta cū grauissimis uerbis iniuriā suam in concilio necessario

Liuius: sed a patre collatiā missū ad quedā illic regia negocia peragēda; hospitio deinde a lucretia benigne susceptū: quippe regis filiū: & uiri cognatū: erat at ex gēte targnia collatinus: ingressum nocte cubiculū extorsisse ab obstinata lucretia stupri necessitatē: quā ne ifamis moreret: corpus eius libidini subiecit: orta deinde luce: cū ille abiisset: lucretiā dicit sup̄to uehiculo romā ad patrē p̄perasse & ad eius genua puolutā suppliciter rogasse: ut quoscūq; posset amicos & cognatos q̄ primū euocaret: q̄bus accitis rē oēm exposuisse: sibi deinde mortē intulisse: quo facto. Valeriū ī castra missū nū-

rum deplorasset: ferro se quod ueste tectū attulerat interemit. Cām q; tā aīoso iteritū īperiū cōsulare pro regio p̄mutādi populo Ro. prābuit.

De Virginio uiro Plebeio.

A Tq; hanc illatā iniuriā nō tulit uirginus plebei generis: sed patriciū uir spiritus ne probro cōtaminaret domus sua proprio sanguini non pepercit. Nā cū Appius claudius decēuit filiā eius uirginis stuprū ptāis uribus frātus p̄tinacius expeteret deductā ī forū puellā occidit pudicā q; iterēptor q̄ corruptā pater eē maluit.

De Pontio Aufidiano.

N Ec alio robore animi prāditus fuit Pontius Aufidius eques romanus: qui postq̄ comperit filiā suā uirginitatem a pedagogo proditam faunio saturnio non contentus sceleratum seruū affecisse supplicio: etiam ipsam puellam necauit. Ita ne turpes eius nuptias celebraret acerbis exequiis duxit.

cū ad collatinū: q̄ re audita cū iunio bruto romā uenisset: & de ciciēdis regibus consiliū inisse dicit. Errore fortūa. Videt errasse fortuna quā tā uirile aīum foemineo corpore incluserit: ac si diceret si ei forte uirile corpus contigisset: multo maiora facturū fuisset: ī cōsilio necessariorū: uiri collatini: patris tricipitini: publici ualerii: & iunii bruti. Cām p̄mutādi īperium. Quia p̄pter huius stuprū exacti sūt reges: ānui magistratus & cōsulare īperū sactū: mutatusq; ē reipublice status: de lucretia beatus augustinus: si adultera cur laudat: si pudica cur occiditur.

Tq; hanc: Fuit post alius quos ānos par ī urbe ne- phasa libidinis ortū: hāc minus fēdo cūctū: q̄ q̄ stuprū cādēq; lucretiā urbē regnoq; tarquinos expulerat: cum eni

Virgini-
us

a cōsulibus ad decē uiros trāslatū ēēt īperium: & decē uiris unum apīū claudiū plebeiā uirginis stuprā libido uelut rabies quedā incessit: hāc lucii cuiusdam uirginii filiā: & licinio tribunitio uirō desponsata erat: quam apīus amore infāiens: prācio ac prāce: speq; pollicere ad ortus postq̄ oīa pudore septa inuenit: ad crudelem superbāq; uim animum conuertit. M. Claudio clienti negociū dedit: ut uirginem in seruitutem affereret: neq; cederet: secundum libertatem poscentibus uindictā. hic ergo uirginē in forum ad litterarum ludum uenienti manū iniecit suam seruam e seruā natam appellans: concursu amicorum ad clamorem nutritis quiritium fidem implorantis facto liberatur: in ius tamen rapitur: ad apīūq; tribunal perducitur: qui ex composito puellam merito claudī poscenti: & seruam afferenti suam adiudicauit. Iterea, P. numitorius puellae auus: & sponsus iūdiū interueniunt: puellam a ui magisq; a iudicio tuentur: iamq; graui seditione orta certamen instaret uidebatur: rum apīus libertatis uindictas iudiciūq; puellae insequentem diem datis sponsoribus pronuntiat. Interea pater per prope accitit e castris qui audito filiā periculo acceptoq; comatu ad urbem properat: filiā ad tempus adest: nam cum Apīus sequenti die in tribunal ascendisset puellaeq; uindictas secundum seruitutem decreuisset: tanta quidē uis amētiā uerius q̄ amoris eius mentem peruenierat: tum uirginus in apīum manus intentans. Licinio inquit apī non tibi filiā despondit: & ad nuptias: non ad explendam tui corporis libidinem educaui: placet ne pecudum serarū q̄ ritu promiscue in concubinis ruere: non passuros hoc ciues romanos spero: cūq; iā ui ageretur in puellā: iamq; decē uiri potentie resisti non posset uirginus ubi nihil usq; uidit auxilii: panitentia simulans: quāso inquit apī: primum ignosce patrio dolori: siquid sceleratius intēsum iuectus: deinde sinas hic coram uirgine nutricem perconctari quid hoc rei sit: ut si falso dictus pater sum ego rī hinc animo discedam data uenia: seducit filiam ac nutricem prope cloniam: ad tabernas: quib; tunc nouis erat nomen: atq; ibi ab lanio cultro arrepto: hoc te inquit uno quo possum filia in libertatem uendico: pectus deinde puellae transfixit: & respectans ad tribunal. Te inquit apī tuumq; caput hoc sanguine consacro: deinde se in castra proripuit: hinc orta seditione factaq; plebis secessio de patribus. Coacti sunt decem uiri se abdicare magistratu creataq; est tribunica potestas & reddita plebi: sumptum quoq; est de decem uiris supplicium per tribunos plebis hoc autem factum fuit anno. lx. post libertatem inceptam: teste Cicerōe libro de finibus bonorum & malorum. Probro: stupro atq; flagitio. De hac uirginia a patre caesa. Seneca in tragedia que dicit Octauia sic breuiter tradit. Vltiq; tuos sunt bene manes: uirgo destra caesa parentis: ne seruicium patere graue: & improba ferret prēmia uictrix dira libido.

Seneca

Ec alio robore: Faunus saturninus pōtū p̄dagogus eius filiā p̄ dolū uiciauerat: pōtius id ubi cognouit & p̄dagogū & filiā pari poena mulctauit: nā utrūq; necauit maluitq; acerbū filiā faunus p̄seq; q̄ turpes eius nuptias celebrare. Sceleratū seruū: p̄fidū p̄dagogū q̄ filiā uiciū itulerat.

Pontius
Aufidia-
nus

P. meuius

Vid. P. meuius: meuius acer pudicitiae custos: libertum quem unice diligebat: propter allatū uel errore uel malicia filiae iam nubili osculum: nulla erroris habita ratione occidit: Voluit ut in ea aetate disceret filia tam rigido exemplo castitatem esse seruandam adeo ut non solū corpus intactum sed oscula quoque illibata perferret ad uirum. Errore ductus: quod in teneris annis eam osculari fortasse solitus fuisset ea nunc consuetudine deceptus simplex osculū puellae dedisset. Illibatam: uirginitatem intactam & inuolatam uidelicet integram.

Qu. Fabius
us
Seruilius

Virtus fabius seruilius: hic oībus honoribus emeritis ī cēsurā seuerissimus: hic cū suspecta hēret filii pudicitia illū occidit: dein rubore quodā cōfusus q̄ tā flagitiosū filiū hūisset: ex urbe discedēs uolūtariū sibi exiliū idixit: ita ut post hoc semini cōspēctū fugiēs ī urbē redire noluerit. Slēdidissime: cū sūma laude & gloria. Cōsumatis: Emeritis nā oībus honoribus p̄fūctus fuerat.

Icerē censoriū: Atrilius faliscus a pueritia seruus: ab hero coactus est fieri meritorius: & facere itenera aetate ex corpore quaestū: postea uero ī libertatē asseruit: cū uxore duxisset & ex ea filiā suscepisset: ubi primū cognouit stuprū admisisse: eā occidit mirū p̄fecto: q̄ q̄ fuisset turpitudini semp̄ assuetus turpitudinē ī filia n̄ pateretur.

Quā sactā igit̄: itendit argumētū: si ministri libidinis iqt̄ tā seueri uiolata pudicitiae extiterunt quales ceteros fuisse existimamus. Institores libidinis: Viles libidinis negotiatores: q̄lis fuerat faliscus.

M. Marcellus

Eq̄ excellētis nominis. M. claudius marcellus: hic ille marcellus est qui cāso uirodo maro galloḡ duce opima spolia reportauit: q̄ primus hānibalē ap̄ nollā uici posse docuit: q̄ siraculis ī Sicilia munitissimā urbē expugnauit: q̄ multa atq; p̄clara p̄repu. gessit: cū igit̄ cōperisset.

C. Scātinus

C. Scātinū capitolinū tribunū plebis de stupro cōpellasse filiū suū adolescētulū aegregia forma: sed pudicitia atq; modestia magis ī genuū diem illi dixit ad populū: nā puer ubi resistēdo scelerato tribuno nihil p̄ficere posse uideret rē ad patrē detulit. Accusatus igit̄ tribunus bñficio magistratus se primū tueri conatus ē: cū diceret cogi n̄ posse. q̄ tribunicia prāte hēret tribunorūq; auxiliū īplorauit: quoz̄ nullo ītercedēte dānatus: ī eo iudicio nullus ē testis adhibitus prāter ipm̄ adolescētē: q̄ p̄ductus & a iudicibus īterrogatus cū īgenuo pudore deteritus nō auderet obscenissimā rē indicare: uultū ī terra defixū tacitus perseuerāter tenuit qd̄ ubi uiderūt iudices nihil ulterius īquirēdū eē existimātes statinū dānauerūt. Sacrosactā prāte: tribunicia prāte: quā sacrosacta ideo dicebatur quia lex erat: qui tribunū uiolasset eius caput sacrum foret. Vno teste: Puero ipso marcelli filio. In ultionem suam ī tribuni damnationem.

De Publio Meuius.

Vid Publius Meuius: q̄ seuerū pudicitiae custodē egit? In libertū nāq; gratū admodum sibi animaduertit: quia cū nubilis iā aetatis filiae suae osculū dedisse cognouerat: prāsertim cū non libidine sed errore lapsus uideri posset. Ceterū amaritudine p̄ceneris adhuc puellae sensibus castitatis disciplinā īgenerari magnā estimauit. Eiq; tā tristi exēplo praecepit: ut nō solū uirginitatē illibatam sed etiam oscula ad uirum sincera perferret.

De Quinto Fabio maximo Seruiliano.

Virtus uero Fabius maximus seruilianus honoribus quos splēdidissime gesserat cēsure grauitate cōsumatis: exegit penas a filio dubiae castitatis: & punito pepēdit: uolūtario secessu cōspēctū patriae uirādo.

De Publio Atrilio philisco.

Icerē Cēsoriū uirū nimis acerbū extitisse: nisi Publiū Atriliū philiscū ī pueritia corpore quaestū a domio facere coactū: tā seuerū postea patrē cernere. Filiā enī suā eo quod stupri se crimine cōiunauerat īteremit. Quā sactā igit̄ ī ciuitate nostra pudicitiam fuisse existimare debemus: ī qua ē īstitores libidinis tam seueros eius iudices euasisse animaduertimus?

De Marco Claudio Marcello.

Equit̄ excellētis noīs: ac memorabilis facti exemplū. Marcus Claudius marcellus adilis curulis. C. scātinio capitolino tri. ple. diē ad populū dixit q̄ filium suū de stupro appellasset: eoq; asseuerāte se cogi nō posse ut adesset: q̄ sacrosactā prāte hēret: & ob id tribunitiū auxiliū īplorāte: totū collegiū tribūorū negauit se ītercedere: quo minus pudicitiae quaestio perageret̄. Citatus itaq; Scātinus reus uno teste q̄ tērat̄ erat dānatus ē: cōstat iuuenē productū ī rostra: defixo: interrā uultu pseuerāter tacuisset: uerecūdoq; silētio plurimū ī ultionē suam ualuisse.

Metellus quoque Cn. Sergius numos matri familias promiserat tentans illius animū p[er] cione nota sibi morē gereret. Matrōna rem detulit ad magistratum; ille Sergium q[ui] pecuniam promississet foeminam corrupturus iudicio damnauit; non enim factū sed uolūtas punita ē: nā q[ui] semel aīo suo necatus fuerit peccauit. S[ed] p[ro]fesse libidinosē uolūtat[is]. Sed aīus; uidebāt. n. illi n[on] defuisse uolūtatē: sed facultatē regē igit[ur] fecit illū uolūtas n[on] peccatū: plusq[ue] illi nocuit uoluisse peccare: q[uam] p[er]fuit n[on] peccasse; uel n[on] potuisse.

Oncionis h[ab]et illa curie

De Metello celere.

.T. ueturius filius eius.

.T. Veturius

Cū p[ro]pter lōgū & diffi-

Metellus quoque Celer stuprosa mētis acer pūitor extitit. Cn. sergio fillo promissorū matri familiæ nūmorū gratia: diē ad populū dicēdo: cūq[ue] hoc uno crimine dānādo: nō enī factū tūc sed aīus i quæstioe deductus ē: plusq[ue] uoluisse peccare nocuit: q[uam] nō peccasse profuit.

De Tito Veturio filio ueturii.

Oncionis h[ab]et illa curiæ grauitas. Titus ueturius filius eius ueturii qui in consulatu suo samnitibus obturpiter iētū fœdus deditus fuerat: quum p[ro]pter domesticā ruinā & graue æs alienū. Celio plocio nexū se dare adoleſcētulus admodū coactus ē: seruilibus ab eo uerberibus: q[uia] stuprū pati noluerat affectus: quærelā ad consules detulit: a quibus hac de re certior factus senatus ploci um in carcerē duci iussit: in qualicunq[ue] enim statu positam romano sanguini pudicitiam tutam esse uoluit. Et quid mirum si hoc uniuersi. P. C. Censuerunt?

De Caio fescenino triumuiro.

Aius fesceninus triuuir capitolinus. C. cornelium fortissime militiæ stipendia emeritum uirtutisq[ue] nomine quater honore primipili ab imperatoribus donatum quod cum ingenuo adoleſcentulo stupri

ficile bellū s[an]ctitū sepius tributū ciuitati ēēt i[mp]eratū exhausta rādē ciuitas ære: a scenatoribus sūmere cogebat: q[ui] uero grauiori ære astricti sanus sol uere nō poterāt nexi fœneratoribus dabant: q[ui]bus tāto ipe seruirēt donec debitū oē p[er]soluisset: inter hos igit[ur] datus est ueturius nobilis adoleſcēs cōsularis uiri filius: quē C. plocius fœnerator cui nexus datus fuerat cū ui stuprare uoluisse ac ille pertinacissime recusasset: cū uerberibus molestauit sceleratus hō q[ui] eius libidini obtemperare noluisse: hic igit[ur] adoleſcēs uere nobilis in forū pripuit plociū accusauit: quē senatus dānatū in carcerē conici iussit. In hac historia ualerius dissentita liuiō: n[on] enī ueturii: sed publiū quendā nexū datū. nec C. plocio sed L. Papyrio fœneratori fuisse dicit. Idq[ue] factū ē ante deditionem caudinā. Muratū enī dicit esse ius ob unius fœneratoris libidine & crudelitātē insignē. L. Papyrius fuit: cui cū Senatus cōsulto publius ob æs alienū

.L. Papyrius

paternū nexus datus ē: quæ forma ætasq[ue] misericordiā elicere poterant a libidine & cōtumeliā animū acciderūt: ut florē etatis eius fructū aduēticiū crederet datū: primo pellicere adoleſcētem sermone incesto ē conatus: deinde postq[uam] aspernabant[ur] flagitiū aures: minis territare atq[ue] idē tūdem ad monere fortunæ suæ: postremo cū i[mp]enitentiæ magis quā p[re]sentis cōditionis memorē uideret: nudari iubet uerberaq[ue] afferri: quibus laceratus iuuenis: cū se i publicū proripuisse: libidinem crudelitatemq[ue] cōquerēs fœneratoris: i[mp]ēs uis hoīum cū ætatis miseratione atq[ue] indignitate iuriæ accensa suæ cōditionis liberūq[ue] suorū respectu in forū atq[ue] inde agmine facto ad curiā concurrat. Et cū cōsules tumultu rep[er]tino coacti senatū uocaret. Introeuntibus i curiā patribus laceratū uirgis tergū procubentes ad singulosq[ue] pedes ostēdebāt Victū eo die ob i[mp]otētē iuriā unius: i[mp]ēs uinculū fidei iussique cōsules ferre ad populū: nequis nisi q[ui] noxiā meruisset donec poenā lueret: i compedibus aut i neruo tenere pecuniā creditā bona debitoris nō corpus obnoxii ēēt. Itaq[ue] nexi soluti: cautūq[ue] i posterum ne neſcerent. Ob turpiter iētū fœdus: Nota ē historia quomō apud furculas caudinas: clausit & obfessi fuere ro. a s[an]ctibus. T. Veturio Caluino: & spurio postumio cōsulibus: & sub iugū missi i cōfœdere cū hostibus quod populus romanus n[on] probauit nec accepit. Sed auctores fœderis turpis deditionis dedendos hostibus censuit ut populus religione solueretur. Domesticā ruinā: q[uia] res familiaris perierat: pater grandī ære alieno astrictus erat: q[uod] cum soluere non posset filius & fœneratori in seruitutem dari passus est tandiu debitum seruitute persolueret.

Aius fesceninus: Fesceninus triuuir corneliū strēnuū militē q[ui] multa pro republica fortiter gesserat i uincula cōiecerat: q[ui] cū i[mp]enio adoleſcēte stuprū cōmisset: ille factum nō negabat sed facti excusationem afferebat: q[uod] ille adoleſcens publice quæstum ex corpore facere consueuisset idq[ue] datis s[po]s[or]ibus se probaturum affirmabat: & propterea non id sibi fraudi esse debere. Imploratoq[ue] frustra tribunorum axilio quia nemo intercedere uoluit in carcerem mori coactus ē. Triuuir: Triumuiro primo libris tantū sybillinis p[re]fuerūt: postea creati sunt in deducendis colonis: postremo in sumendis suppliciis: de damnatis & tamen dicebantur triumuiro rerum capitalium.

.C. Fesceninus

Comercium: consuetudine: proprie commercium dicitur conmutatio mercis: ponitur tamen: per communicationem cuiuslibet rei: ut commercium scriptum commercium lingua. L. i. de numma loquens: quo lingua commercio dicitur: & ponitur per consuetudinem ut hoc loco. Domesticas delicias: ut pro rebus bene gestis concederet domi turpiter uiuere ut supra dixit quod prodest foris esse strenuum si domi male uixeris.

Corniculiarius

Ibidinosi centurionis: hic notatur cornicularium significare eum qui in cornu militares excubias facit ut quodam uoluit: sed fallit sine dubio: nam accessus nomen erat ordinis & promotionis in milicia: ut

Asconius

nunc dicitur Princeps uel commetarius. Asconius ita refert Accensi dicebant attributi decurionibus hoc est ministri eorum: quasi ad censum aditi quos nunc commetarienses & cornicularios appellat. sed quia huius rei rationem nullam afferret: sunt qui censet commetarienses dictos qui comminiscerent hoc est fingerent: aliquid: quia tam ministri erant cornicularios aut eo quod una cum suis decurionibus in cornibus acierum statuebant. Centurionis: fescennini de quo supradiximus.

Cicero

Ocmonuit. C. marium hoc legit in uita Marii.

C. plocius

Cicero quoque in oratione per milonem: huius exempli mentionem facit. Cum clusius. C. plocium stuprare uoluisset tantae obscenitatis ira commotus plocius clusium occidit. Ductus est in iudicium plocius tum proptor erat marium: qui clusium nepotem suum iure casum pronunciauit. Plutarchus dicit Marii nepotem. C. lucium fuisse noiam: adulescentem uero Trebonium quem marium cognita causa non solum absoluit: sed admiratione uirtutis isuper coronauit: tam pulcherrimum illis temporibus facinus addidisset Cicero in miloniana pudicitia igitur cum eripet militi tribunum militaris in exercitu. C. Marii: proprius eius in patris interfectus est ab eo cui uideretur facere. nam pater adulescentis piculose quod propter turpiter maluit: atque hunc ille summum uir sceleris solum piculo liberauit.

Manipularius

Manipulario: qui sub eodem manipulo cum aliis militabat. Sed ut eos: non nullos pertransitum tangit qui ira peccati suo dolore usi sunt per legem. In adulterio cum uxore. Parum: ut arbitror melius quam prius. Stupradum: hic scelus sceleris uindicauit. Fraus: Poene a peccate quod sequitur.

Hippo graeca

Tamquam Hippo graeca mulier quibus parentibus incertum est forma precellens capta a nautis cum pudicitiam suam piculari fecisset noctu se precipitem dedit in undas: mori: pudica quam impudica uiuere maluit: cadaver eius eiecit ab undis graeci in erythreo littore haud procul ab undis sepulchro condiderunt: & ad hanc usque aetatem eius sanctitas & pudicitia aeterna memoria celebratur. Erythreo: Marii rubro namque uerbo ponitur. Eterne traditam memoriae: quia in historiis celebratur

commercium habuisset: publicis oneravit uiculis: a quo appellati tribuni: cum de stupro nihil negaret: sed spem se facere paratum diceret: quod adulescentem ille palam atque aperte corpore questum facit: intercessionem suam ponere noluerunt. Itaque cornelius in carcere mortis coactus est: non putarunt. nam tribuni plebis. nostra cum fortibus uiris pacisci oportere: ut externis piculis domesticas delicias emerent.

De Tribuno plebis siue populo Romano. Ibidinosi Centurionis supplicium Marci lectori meriti tribuni militaris aquae similis foedus exitus sequitur. Cui cominius tribunus plebis die ad populum dixit: quod cornicularium suum stupri causa appellasset. Nec sustinuit eius rei finem lectoris: sed ipse ante iudicii tempus fuga prius subtraxit: deinde et morte se puniuit. Naturae modum expleuerat: fatum tamen fuit uniuersae plebis finis crimine in pudicitiae damnatus est. Signa illius militaria sacrae aquae: & certissima romani imperii custos seueram castrorum disciplinam usque ad inferos persecuta est: quoniam cuius uirtutis magister esse debuerat: sanctitatis corruptor et

tabat existere.

De Caio Mario.

Ocmonuit. C. Marium imperatorem: tum cum clusium foris suae filium tribunum militum: a Celio plocio manipulario milite iure casum pronunciauit: quia eum de stupro compellere ausus fuerat. Sed ut eos quoque qui in iudicanda pudicitia dolore suo pro publica lege usi sunt strictim percurrat. S. pronius musca. C. gallium deprehensum in adulterio flagellis cecidit. C. menius. L. octauium similiter deprehensum pernis contudit: carbo actus nusa bibi. Itaque potius a P. triui deprehensi castrati sunt. C. et furius broccum quem deprehenderat familiae stupradum obiecit: quibus irae suae idulisse fraudi non fuit.

Externa de Hippo foemina graeca. Tamquam ut domesticis externa subiecta: graeca foemina nomine hippo: cum hostium classe esset excepta: in mare se ut pudicitiam morte tuere abiecit: cuius corpus erichtheo littori appulsu proxima undis humus sepulturae mandatum ad hoc tempus tumulo contegit: sanctitatis uero gloriam aeternae traditam memoriae gratia laudibus suis celebratur.

Tamquam ut domesticis externa subiecta: graeca foemina nomine hippo: cum hostium classe esset excepta: in mare se ut pudicitiam morte tuere abiecit: cuius corpus erichtheo littori appulsu proxima undis humus sepulturae mandatum ad hoc tempus tumulo contegit: sanctitatis uero gloriam aeternae traditam memoriae gratia laudibus suis celebratur.

Ehementius hoc: Gallograci reliquiae fuerunt: exercitus breui ducis: q̄ cū deleta gracia i ori-
entem duceret exercitum in media asia confedit: & p̄mixta lingua utraq; gallica & graca gal-
lograci appellati sunt hi autem dicebantur inter auxilia regis antiochi fuisse: & Cn. manili-
us affirmavit a se uictus esse: nam ut lingua mixti molliori sunt ita quoq; molliores facti & inde ui-
cti & fugati: sed oriagotis uxor capta & cuidā centurioni tradita i custodia: cū p̄pter eximia pulchri-
tudine: p̄ uim eā stuprasset occasione ultionis expectata uiolētiam suā fortiter ulta ē. Frōtinus Oriagotis iquit regis uxor a centu-

Oriagon
tis, uxor

brado cotidie florētiorē effecit. De Oriagotis uxore Reguli.

Ehemētius hoc illud consideratius exemplum pu-
dicitiæ. Exercitu & copiis gallogracorum a C. ma-
nilio consule in olympo monte ex parte deletis: ex
parte captis Oriagotis Reguli uxor mire pulchri-
tudinis a cēturione: cui custodienda tradita erat: stuprum pati
coasta: postq̄ uentum est in eum locum in quem consulis ius-
su centurio missio nuncio necessarios mulieris præcium quo
eam redimerent afferre iusserat: aurū expendente centurione:
& in eius pondus animo oculisq; intento gallogracis lingua
gentis suæ imperavit ut eum occiderent: interfecti deinde ca-
put abscissum manibus retinens ad coniugem uenit: abiectoq;
ate pedes eius & iniurie & ultionis suæ ordinē exposuit. Huius
foeminae quid aliud quisq; q̄ corpus in potestate hostiū uenit-
se dicat? nāq; animus neq; uinci nec pudicitia capi potuit.

De Vxoribus theutonicorum.

Theutonicorū uero coniuges Marium uictorem
orarunt ut ab eo uirginibus uestalibus dono mit-
terentur affirmantes æquæ se atq; illas uiriliter con-
cubitus expertes futuras: eaq; re non impetrata: la-
queis sibi nocte proxima spiritum eripuerunt. Dii melius: q̄
hunc animum uiris earum in acie non dederunt. Nam si mu-
lierum suarum uirtutem imitari uoluissent: i certa theutonica
uictoriae trophæa reddidissent.

gōtis iquit regis uxor a centu-
rione stuprū passa memorabi-
li custodia euasit: reuulsūq;
militis caput ad maritū suū
detulit: Plynus de uiris illu-
stribus: inter captiuos inquit
uxor regis oriagotis centuriōi
cuidā i custodia data ē a quo
ui stuprata de iuria tacuit &
post ipetrata redēptiōe mari-
to adulteræ interficiendū tradi-
dit. Vehemētius: quia mori
noluit. Cōsideratius. Quia
expectauit occasione uidictæ

In eū locū: Locus deputa-
tus fuerat: quo eius necessariū
ad tedimēdā uenirēt. Huius
foeminae qd aliud: si q̄ dilige-
ter ispexerit: q̄to aī robore ul-
ta sit pudicitia suā oriagotis fa-
cile itelliget corpus non aīum
capi: nec pudicitia uiolari po-
tuisse.

Theutonicorū uero: cym Cymbri.

bri teuthoni: senones ab
extremis galliæ p̄fugi: cū ter-
ras eorū inundasset oceanus
nouas sedes toto orbe quære-
bant: exclusi & gallia & hispa-
nia cum in italia remigrarēt
terram ad habitandū a se
natu populoq; ro. petierūt: q̄
negata qd nequerūt p̄cibus ar-
mis petere cōstituūt: sed eorū
primū ipetū syllanus sustine-
re nō potuit: nec secū dū Mani-
lius nec tertiū Cæpio: oēs fu-

gati exutiq; castris sunt: actūq; fuisset de imperio romano: nisi marius illo seculo contigisset: qui nō
ausus ingredi statim militem tenuit in castris: donec inuicta rabies: & imperus quem pro uirtute
barbari habent consenserent: quo facto illos facile superauit: nam cum tripartito agmine illi per
alpes ferrentur. Marius mitra celeritate occupatis compendiis præuenit hostem: prioresque teutos
aggressus est: cum quibus tanto ardore pugnatum est: ut ea cædes hostium magis fuerit q̄ pugna: &
uictor ro. & cruento flumine non plus aquæ biberit q̄ sanguinis sublati funditis teutōis in cymbros
conuertitur: sed non minor cum uxoribus illorum pugna q̄ cum ipsis fuit: cum obiectis undiq; pla-
ustris: atque carpentis alte desuper quasi de turribus lanceis contisq; pugnarent: perinde plus spe-
ciosa mors earum fuit quam pugna: nam cum missa ad Marium legatione libertatem ac sacerdotiū
non impetrassent: nam se ut uestales uirgines pudicitiam perpetuo seruaturas profitebantur: suffo-
catis elisilique passim infantibus suis ut autem mutius concidere uulneribus aut uinculo e criminibus
suis facto ab arboribus iugisque plaustrorum pependerunt: uirilem dixerim non muliebre hunc
animum fuisse qualem: si earum uiri de se præstitissent: nunquam Marius de illis triumphare po-
tuisset. Theutonicorum uero coniuges: Florus dicit cymbrorum fuisse uxores: & non theutoni-
corum plutarchus quoque in uita Marii itidem dicit fuisse Cymbrorum non theutonicorū: sed
aliter tradit historiam: nam mulieres inquit quæ ad currus magno amictu astabant fugientes neci-
tes sub curribus deciebant se ipsas autem gladio ingulabant: fama unam efumitate propugnaculi
suspensam ligatis laqueo pedibus utrinque pependisse.

Florus

Ibertatem autem: dicturus de liberalitate laquēdi pariter & agēdi dicit eā nō esse affectādā: sed senobis obtulerit nō esse respuēdā. Spūs: magni animi: quia libertas dicēdi a magno aīo prospiciē iter. Virtutē: si nimia fuerit. Et uiciū: si minima. Nostra fide: quia historici priuē prium ē fideliter oīum narrare. Propria aestimatione: ut sicut est ita aestimemus.

Priuernates

Priuerno capto. C. plautius subegerat totum latium & præcipue priuernates q̄ rebellauerant: sumptōq; de auctoribus supplicio: de reliq; consultabatur ī senatu: & cum ipsa res p se anceps esset: pro ut cuiusq; ingenium esset atrocius mitiusue suadē. tibus: tamen incertiora omnia fecit unus ex priuernatibus legatis: magnis cōditionis ī qua natus eēt q̄ præsēntis necessitatis memor qui interrogatus a quodam tristioris sentētiæ auctore: quam pēnā meritos priuernatos censeret: eam iquit: quam merētur q̄ se libertate dignos esse censent: cuius cum feroci responso in festiores factos uideret consul eos qui priuernatum causam impugnabant: ut ipse benigna interrogatione mitius responsū: eliceret: qd si pēnā inquit remittimus uobis: qualem nos pacē uobiscū habituros speremus: si bonā inquit dederitis & si delē & perpetuā si malā haud diuturnā: tū uero minari: nec id ambigue priuernatē qdam dicebāt & illis uocibus ad rebellādū incitari populos pacatos pars melior senatus ad meliora rīsa trahere & elicere uiri liberi uocem audītā: ac credi posse ullum populum aut hominem deniq; in ea conditōne cuius eum pēniteat diutius q̄ necesse sit māsūrū ibi pacē esse fidā ubi uolūtarij pacari pacati sunt: neq; eo loco ubi seruitutem esse uelint fidem sperandam esse in hanc sentētiā maxime consul ipse incliauit animos idētidem ad p̄cipes sententiarum cōsulares uti exaudiri posset a pluribus dicendo eos demum: qui nihil p̄terq̄ de libertate cogitāt dignos esse q̄ romani fiant. Ita q; & in senatu causam obtinuerē & ex auctoritate patrum latum ē ad populum: ut priuernatibus ciuitas daretur. Ancipiti casu: Dubia fortuna: quia alij perdendos alij seruandos esse iudicabant: & quia ro. uictores illis erant infensi. Arma sumptērunt: Hoc dicit ut maiorem ostendat illorum fuisse libertatem. Regressum: Emēdationem.

Drusiana Seditio

I Veius uero Philippus: Drusiana seditio grauis & perniciofa prope ad interitum imperij processit. Drusus enim non tribunatus modo uiribus: sed ipsius etiam senatus auctoritate: totiusq; italiæ consensu gracchanas leges asserere conatus: dum aliud captat ex alio tantum conflauit incendium: ut ne prima illius flāma posset sustineri. Seruilius Cœpio equāstrem ordinem Liuius drusus senatorium tuendum susceperant: nam tum equites tantum opibus ualebant: ut interceptis uectigalibus depecularentur suo more rempublicam senatus exilio metelli dānatiōe rutili debilitatis oē decus maiestatis amiserat: nam iudicia a senatu ad equites trāsata fuerant. Signa igit & aquile

Quæ libere dicta aut facta sunt. Ca. II.

Libertatem autem uehemētis spiritus: dictis pariter & factis testatā ut non inuitauerim: ita ultro uenientem non exclusim: quæ inter uirtutē uitiumq; posita: si salubri mō se tēperauerit laudē si quo nō debuit: profuderit repræhensionē meret: ac uulgi sic auribus gratior quā sapientissimi cuiusq; animo probabilior est: utpote frequētius aliena uenia q̄ sua prouidētia tuta: sed quæ humana uitæ partes prosequi propositū ē: nostra fide aestimatione propria referatur.

De Quodam Principe priuernatum.

Priuerno capto interfectisq; qui id oppidum ad rebellandum incitauerant senatus indignatione accensus consilium agitabat: quid nam sibi deliquis quoq; priuernatibus faciendum esset. Accipit igit calu eorū salus fluctuabat: eodē tempore & uictoribus: & iratis subiecta. Ceterū cū auxiliū unicū in præcibus restare animaduertērēt īgenui & italici sanguinis obliuisci non potuerūt. Princeps enim eorū in curia interrogatus quā pēnā mererentur. Respondit quā merentē qui cū se dignos libertate iudicārēt: arma sumptērunt: exasperatisq; P. cōscriptorum animos uerbis īflāmauerat. Sed plautius cōsul fauēs priuernatū causæ regressū animoso eius dicto obtulit: quæ fuitq; qualem cum eis pacem habituri romani essent impunitate donata: at is constanissimo uultui. Si bonā dederit inquit perpetuā: si malā: nō diuturnā: qua uoce perfectum ē: ut uictis non solum uenia: sed etiam ius & beneficium nostræ ciuitatis daretur: sic ī senatu priuernas loqui ausus est.

De Lucio Crasso.

Lucus uero philippus consul aduersus eundē ordinē libertatē exercere nō dubitauit: nā segnicie pro rostris exprobrans: alio sibi senatu opus esse

& vexilla in foro tanq̃ in castris posita & in una urbe quasi in binis castris: dissidebatur: prior Cepio in senatum impetu facto reos ambitus scaurum & philippum principes nobilitatis elegit: his ut motibus resisteret drusus plebem ad se gracchanis legibus: eisdem socios ad plebem spe ciuitatis excitat uox ipsius nihil se ad largitionem ulli reliquisse: nisi si quis aut cœnum diuidere uellet: aut cœlum: cum igitur philippus grauer inuectus esset i senatu q̃ druso perniciosas leges promulganti non resisteret: eo usq̃ progressus est ut diceret sibi opus esse alio senatu: qui reipu. melius con-

suleret: quod dictum cum. L. L. crassus

dixit: tãtũq̃ a p̃it̃tia dicti absuit: ut et Lucio Crasso summe dignitatis & eloquentiæ uiro id i curia grauer feret̃ manu inuici iuberet. Ille reiecto litto: nō es igit̃ mihi philippe cōsul q̃a nec ego tibi senator sū.

De Publio Scipione Africano.

Quid? P̃philippũ ab in cursu suo tutũ libertas reliq̃t̃ imo & similiter aggressa: & æque experta paciētia ē Cn. Carbo tri. ple. nuper sepulta gracchanā seditionis turbulētissimus uindex: idēq̃ oriētũ ciuiliū malorũ fax ardentissima. Publiũ Africanũ a numantia ruinis sumo cū gloriā fulgore ueniētē: ab ipsa pene porta irostra productũ: qd de tiberii gracchi morte: cuius sorore i matrimonio habebat: sentiret irogauit. ut auctoritate clarissimi Viri choatio iam i cedio multũ i cremēt̃ ad iiceret: quia nō dubitabat qñ propter tã arctā affinitatē: aliquid pro interfecti necessarij memoria miserabiliter cēt locuturus. At is iure cum casũ uideri respōdit: cui dicto: cū cōcio tribunitio furore instiēta uolenter succlamasset. Taceāt inquit quibus italia nouerca ē: orto deinde murmure: non efficietis ait ut solutos uerear quos alligatos adduxi. Vniuersus populus iterũ ab uno cōtumeliose correptus erat: q̃tus ē honos uirtutis & actũ tacuit: recēs uictoria ipsius numantina: & patris macedonica: deuictēq̃ carthaginis spolia habita ac duorũ regũ siphacis & persæ arē

Crassus summe dignitatis & eloquentiæ princeps grauer ferret quasi insolens atq̃ superbū oratione inuectus est in philippum qui tantum senator utuperaret: tum philippus lictorem misit i eum quē Crassus a se fortiter reiciēs dixit: mihi consul non est philippus: quando illi non sum senator: nā dixerat philippus mihi opus est alio senatu: & cum ingens exorta esset altercatio inter Crassum & philippum iussit philippus edom̃ Crassum pignora efferr̃: Crassus ait se pignoribus nō deterreri quominus diceret: qd̃ e re publica foret nec prius taciturnum q̃ spiritus deficeret: nam ut iquit Cicero in oratione: Crassus eo die orationem prope diuinam habuit in senatu contra philippum: tantaq̃ mentis agitatione concussus est ut cū se domũ recepisset: febribus & dolore laterũ laborare cœperit: & die septimo perierit.

Vid. philippum ab in cursu suo tutũ. Cn. Carbo

bo. Hic amicissimus fuerat. Cn. Gracchi qui cum legem agrariam ferret a. L. optima euerfa carthagine deleta numantia. P. Africanus uictor redibat in urbem illi obuiam processit ad portam: & in forum produxit ut eius auctoritate confirmaretur odium in patres: cresceretque seditio quam ex morte gracchi cōtrauerat: nam semproniam graccham. Cn. & Tiberii gracchorum sororem Africanus uxorem habebat: sperabat ergo propter affinitatem grauius aliquid de Gracchi morte dicturum: cum igitur proraxisset in forum quasiisset quæ ab eo quid de gracchi morte sentiret: iure casum respondit: tum populus tumultuare cœpit: quid ille sentiens taceant inquit quibus italia nouerca est: quo dicto cum multo magis tumultus excitaretur: non efficietis inquit: ut eos uerear quos uictos solui Plynius dicit quos sub corona uendidi his uerbis populi furorem non metu quidem sed patri sua partim maiorum suorum gloria & auctoritate repressit. Turbulētissimus uindex: Sediciosissimus uictor eorum qui seditionem gracchanam excitauerant. Publium Africanum a humanitā ruinis summo cum gloriā fulgore ueniētem: Qui propter hanc de Graccho sententiam proxima noſte fuit interemptus in cubiculo suo ut diximus in capitulo de moderatione. Cuius sororem in matrimonio habebat: Scilicet semproniam. Incrementi multum: Militum enim auxisset populi furorem sua auctoritate Scipio: si gracchum impie casum didisset. Italia nouerca est: Aut qui non ueri ciues itali forent: quippe captiui paulo ante in triumphum adducti: aut certe qui non aliter italiam diligerent ac si sibi nouerca foret: hoc est qui nihilo plus amant italiam quam priuilegi nouercam. Quos alligatos adduxi: Nam multos ex plebe romana qui in carthaginensium & numantinorum captiuitatem uenerant liberauerat: & libertate donauerat. Quantus est honos uirtutis & actum tacuit: Quasi dicat ingens. Et tacuit: Adducit rationem: quia dignitas fecit ut quo animo paterentur. Recens uictoria ipsius numantina: Quia paulo ante redierat deleta numantia. Patris & macedonica deuictēq̃ carthaginis spolia habita ac duorum regum: Pauli semili qui in familiam Scipionum per adoptionem transtulit. Siphacis & persæ arē triumphales curus carthagini: Quem auius eius adoprius africanus superior cœperat. Perse quem duxit i triũ

phum. Cervices: Superbiam. Fori: Populi continens pro contento posuit. Quapropter mirum: Si populus inquit uniuersus aliquando cessit libertati Scipionis clariorumque uirorum quid mirum si pompeius patienter tulit libertatem loquendi contra seipsum: quod non sine eius laude factum est: & ita multa exempla ponit eorum qui contra pompeium libere sunt locuti.

Cn. Piso

c N. piso: Piso maniliū crispum adulterii accusauerat. Crispus pompeii amicissimus erat: & pompeii gratia liberatur: quod cum uidisset piso dixit eripi sibi reum gratia pompeii: tū po-

peius: cur inquit non me quoque accusas at ille da uades inquit non concitaturum bellum civile & prius de capite tuo quā de Manilii salute ageretur. Cū Maniliū crispum. M. Varro in commētariis suis a. T. Auio Millone i adulterio crispum dephēsum fuisse scribit nec prius dimissum: q̄ grandi pecunia multatum lorisque cēstū quod Ciceronis quoque testimonio confirmatur qui dicit bis ad iudicium subsecia tractum extrema fortuna stetit: & ita discessisse ut non ipse innocēs sed iudices peierasse existimarentur. Si postulatus: Si accusatus fuerit: nam postulari criminis iudicio est quempiam accusari. Lege peregit: Secū dum legem accusando. Professione: Quia professus est se accusaturum.

Cato

q Vid ergo Cato: Cato i se natorē reum iudex pōpeiū tabellas summouit: quā illius laudes continebant. M. Scaurum sine dubio fuisse intelligimus: sicut plenissime dicitur libro nono. capitulo primū nam i eo iudicio: i quo repetundarum accusabatur: laudauerunt Scaurum confu-lares nouem: quos nominare nō pigeret: si res illud desideraret laudauerunt omnes per tabellam: inter eos Cn. Pompeius quoque: nam quia proconsul erat extra urbem morabatur: hinc illud i apistolis Cicero nis intelligi potest: recordare quibus ex ultimis interris laudationem miseris. Senatorē nocentem: intelligimus Scaturum: qui a tribuno plebis accusabatur q̄ pecuniam accepisset a iugurta cum princeps legationis esset: uel q̄ Sardos expilasset: & tunc Cato princeps iudicii erat. Pompeii: Qui proconsul erat & ideo uenire non poterat in urbem.

Cn. Lentulus

c N. enim Lentulus: Cum inter pompeium Casarem & Crassum facta conspiratio esset: ut rempublicam pro sua libidine uersarent. Cn. Lentulus: qui tum consul erat periculum libertatis metuens in concione contra pompeium acriter inuectus est: & populus uniuersus Lentuli conuastionem mirifice laudauit: atque illi assensus est: tum ille acclamante inquit dum licet: quia paulo post impune non licebit. Nimia potentia conqueretur: Quia ciuicam conditionem superabat. Assensusque illi clara uoce uniuersus: Approbasset quā dixerat Lentulus. Dum licet: Antequam regnum occupasset: quia postea non audebitis hūcēre quicq̄.

triumphales curtus catenitæ ceruices tūc totius fori præmētes ora clauferūt: nec timori datū est silētiū: sed q̄ beneficio amiliæ & corneliæ gētis multi metus urbis atq̄ italiæ finiti erant: plebs romana libertati Scipiōis libera nō fuit Quapropter mirum mirari debemus quod amplissima. Cn. Pōpeiū auctoritas toties cū libertate luctata est: nec sine magna laude: quoniam ois generis hoīum licentiæ ludibrio se esse geta fronte tulit.

De Cneo Pisone.

N. Piso cū maniliū crispum reum ageret: eumque euidenter nocentem gratia pompeii uideret eripuit: uenili impetu ac studio ad accusatiōem profectus multa & grauiā crimina prapōtēti defensori obiecit: interrogatus deinde ab eo cur se quoque nō accusaret. Da inquit uades reipute si postulatus fueris civile bellū nō excitaturum: iam de tuo priusq̄ de manilii capite in cōsiliū iudicis mita-tam: ita eodē iudicio duos sustinuit reos accusatiōe maniliū libertate pōpeiū: & eorū alterū lege peregit. Alterū professio ne qua solum poterat.

De Catone.

Vid poterat ergo libertas sine Catone? nō magis q̄ Cato sine libertate. Nā cū i senatorē nocentem & infamem reum iudex sedisset tabelleq̄ Cn. pōpeiū laudationem eius cōtinētes prolata ēent proculdubio efficaces futura: proxima submouit eas e quaestione: legem recitando: qua cautum erat ne senatoribus tali auxilio uti liceret. Huic facto persona admirationē ademit. Nā quā in alio audacia uidere: in catone fiducia cognoscitur.

De Caio Lentulo Marcellino consule.

N. enim Lentulus Marcellinus consul cum in cō-cione de magni pompeii nimia potentia cōquare-teret: assensusq̄ illi clara uoce uniuersus populus cēt acclamate inquit: acclamate grites dū licet: iā eni uobis impune facere non licebit: pulsata est tunc eximii ciuis potentia: hinc inuidiosa quarela: hinc lamētatione miserabili

Cui candida Pompeius crus fascia alligatum gestabat quia sicut apud Quintilianum uidimus n̄ Quintili
urebatur caligis: sed fascia crus alligabant: ergo cum illum prætereuntem & de ambulante fauo-
nus uidisset: nihil refert, inquit iu cruce an i capite diadema ferat: nā rex fieri uult: at ille nihil mu-
tato uultu de ābulabat: ne intentio sua cognosci posset. Fauonius: qui eationem emulari semp stu-
diuit atque illi par esse uoluit. Neutram in partem mutato uultu utrunq; cauit: Ostendit pa-
cientiam Pompeii & animi moderationem.

Cui candida fascia crus alligatū habēti fauonius non inquit
refert qua in parte corporis sit diadema exhibui panni cauilla-
tione regias eius uires exprobrans. At is neutram in partē mu-
tato uultu utrūq; cauit: ne aut hilaris frōte libenter agnoscere
potētiā, aut tristi iram profiteri uideretur: eaq; patientia inferi
oris etiam generis & fortunæ hominibus aditum aduersus se
dedit equorum turba duos retulisse habunde erit.

De Helio Mantia formiano filio libertini.

 Elius Mantia formianus libertini filius ultimæ se-
nectutis. L. libonē apud cēsores accusabat: in quo
certamine cum pōpeius magnus humilitatem ei
atatemq; exprobrans ab inferis illum ad accusan-
dum remissum dixisset: non mentiris iquit pōpeii uenio ab ise-
ris i luciu libonē accusator uenio: sed dū illic moror uidi cruen-
tū. Cn. domicium anobarbum deflētē: quod sūmo genere na-
tus itegerrimæ uitæ: amantissimus patriæ i ipso iuuetutis flore
tuo iussu esset occisus. Vidi patriæ claritate cōspicuū brutum
ferro laceratū querētem id sibi prius perfidia: deide ēt crudeli-
tate tua accidisse. Vidi. Cn. carbonē acerrimū pueritiæ tuæ bo-
norūq; patris tui defensorem in tertio consulatu catenis quas
tu ei iniici iusseras uictū obtestatē te aduersus omne fas & ne-
fas cum in summo esset iperio: a te æquitate romano trucidā-
tum. Vidi eodē habitu & quiritatu tuo prætoriu uirū perpen-
nam: seuitiam tuā execrātē: oēs q; eos una uoce idignātes: q; in
dēnati sub te adolescentulo carnifice occidissent. Obducta iā
uictis cicatricibus bellorū ciuiliū uastissima uulnera: mūi-
cipali homini seruitutē paternam redolēti: affrenatæ temerita-
tis: intolerabilis spiritus impune reuocare licuit. Itaq; eo tēpo-
re & fortissimū erat. Cn. Pompeio maledicere & tutissimum:
sed non patitur nos hoc longiore quærela prosequi psonæ ise-
quentis aliquando fors humilior.

De Deiphilo Tragædo.

spoliis & hæc qdē a patre acceperat: asculo capto. Sed amiserat direpta domo a militibus Cinanis:
quo tempore urbem irruerant: patronos habuit causæ: tum alios tum etiam carbonem. Vt hic ap-
paret: sed constantia ipsius plurimum iuuat: quæ prætor antistius qui huic iudicio præerat motus
in primis: antistia filiam ei desponsauit: hoc exemplum etiam in capitulo de ingratitudine dixi-
mus. Et qui ritatu: Ciuitate hoc dicit quia græcus fuerat. Vidi perpēnam: De hoc perpēna mul-
tis in locis supradictum est qui sertorio coniunctus & illius magna inuidia commotus coniuratio
ne facta illum de medio sustulit: nam antonius unus ex coniuratis sertorium i cōiuiio gladio trās-
fixit deinde perpēna facilius a pompeio superatus & necatus est. Indemnari: In dicta causa. Ob-
ducta: Occlusa & sanata est translatio sumpta a cicatrice. Bellorum: Marii & syllæ. Municipali
qui de formiano municipio. Sed non patitur: quia indignum uidetur.

Elius mācia: Hic ex li-
bertino patre natus li-
bonē pompeii amicissimū
pōpeii accusabat: pōpeius i
heliū grauiter iuectus ē: fordi-
tatē illi potissimū ipropans:
nā ab iseris illū ad accusandū
libonē uenisse dicebat. Cui he-
lius libere audacterq; rōdit:
ab iseris se qdē uenisse & mul-
tos illic a pōpeio occisos uidis-
se quos oēs cōmemorat. Libo-
nē at amicū fuisse pōpeii Cice-
ro oñdit: priā ad lētulū episto-
las. Libōis & hipsi cōcuratio
oiumq; pōpeii familiariū stu-
diū rē i eā opinionē adduxerit
Vt pōpeius cupe uideat: fuit
ergo pōpeii ope & auctoritate
liberatus. Hūilitatē: q; liber-
tino p̄e natus ēt. Aetatē: p-
pe decrepitā i q; hoies deliraf
solēt. Vidi cruetū. Cn. domi-
ciū: pōpeius i aphrica. Cn. do-
miciū p̄scriptū: hieritāq; re-
gē numidiæ bellū cōtra Syllā
moliētes: oppressit & paulo-
post occidit. Brutū se. brutus
q galliā cisa: pinā obtiebat cū
a Cn. pōpeio obsideret i oppi-
do mutinæ. Salutē suā & mili-
tū ipsi pōpeio cōmiserat & in
eius fidē se dediderat q; deū
dimissus cū ad castellū qdā
iuxta padū se contulisset: ius-
su pōpeii a geminio iterficif:
hic Brutus eius bruti p̄e fuit:
q; casarē iterfecit i sēatu. Vi-
di: Cn. carbonē. Plutar-
chus uita pōpeii: sic tradit. Simul
ac pōpeius strabo mortuus est
cōtinuo pōpeius p̄e repetū
darū ex pda asculana reus fit:
& cū deprehēdisz ex libertis
unū pluriā sibi ex cepisse ale-
xadrū noie iudicibz tradidit:
hic dicebat retia uenatoria &
libello quosdā h̄re: ex asculi

Helius
Mantia

Plutar-
chus

deiphilus
tragœdus d

Eiphilus tragœdus: hic tragœdiarū actor fuit: q̄ tragœdiam egit ludis theatralibus in qua uersus erat i q̄bus cōtinebātur hæc uerba: miseria nostra magnus ē. s. pōpeius. Itē uirtutē istā ueniet tēpus cū grauiter gemas: qd̄ cū deiphilus pronūciaret digitū extēdebat i pōpeium ex quo populus oīs plausū dedit. De hoc Cicero ad Atticū li. v. epistola: multa me sollicitāt. Deiphilus iquit Tragœdus i nostrū Pōpeiu petulāter inuectus ē: nostra miseria tu es magnus miles coactus est dicere: eadē uirtutē istā: ueniet tēpus cū grauiter gemas totius theatri clamore dixit. Itēq; cetera nā & eiusmodi sūt hi uersus uti ab inimicis Pōpeii in tempus scripti eē uidebant. Directis manibus i Pōpeiu. Ut de se dictū illud intelligeret.

M. Castri
cius

Arci ēr castrius: Carbone consule prætor erat placētia. M. castrius & cōsul obsides petebat a placētinis: nā partes Marii secuti fuerant tū p̄tor cū cōsuli resisteret: & sibi minaret cōsul: quā multos gladios hēret: q̄bus illū posset occidere: rēdit & se multos ānos hēret: itidē solon respōdit se ferē p̄sistrato tyrāno cū ex eo quæreret p̄sistratus: q̄ tādē spe fretus sibi tam audacter resisteret: senectute respōdit teste Cicerone libro de senectute. Et ego annos: Ac si diceret paruifacio uitam meā in tam decrepita ætate.

Am seruii galbe: Seruius galba sp̄s pōderat aliquādo p pōpeio cū deinde cæsar oīa tenēs Pōpeii bona publicasset: petiit nūq̄d sibi p̄dēdum eē e suo diuēditis bonis omnibus pōpeii: quo dicto nihil aliud inferre uoluit q̄ illā uēditionē cæsari exprobare. Quo noīe: quacā. Fisco: Fisco ærariū ubi publica pecunia seruatur.

Seruius
Galba

Ge caselius uir: hic iuris cōsultus fuit: q̄ bñficiā quædā accepit a triumuiris: a q̄bus nec gratia nec auctoritate induci potuit: ut de illis bñficiis formulā aliquā cōponeret: sūt q̄ putāt q̄ uolebāt triuiri ut diuēditis p̄scriptorū bonis eorū aliquā formulā ederet. Aselius qd̄ ut faceret nunquā ipelli potuit: q̄ uidelicet existimaret cūcta illorū beneficia lōge remota eē a legū iudicio: rursus cū libere nimis de tēporibus loq̄ret q̄ misera eēt & sub eo i perio calūnitosa: sine dubio triuuirorū crudelitātē carpebat: idq; ne faceret cū admone ret a suis rēdere solebat: duo eē q̄ dicēdi magnā p̄starēt audaciā senectutē & orbitatē: de hoc caselio Oratius ipoetria recte cōcedi cōsultus iuris & actor causarū mediocris abest uirtute deferri messala nescit q̄tū caselius aulus Triu. octauianus atonius & lepidus. Formulā: ut p̄baret i probāda. Extra: rēota eē a iudicio legū.

Eiphilus tragœdus cū apollinaribz ludis iter actū ad eū uersū uenisset: i quo hæc snia cōtinet: miseria uestra. Magnus ē: directis i pōpeiu magnum manibus pronūciauit: reuocatusq; aliquoties a populo sine ulla cūctatiōe nimia illū & itollerabilis potētia reu: gestu p̄seuerāter egit: eadē petulātia usus ē: i ea quoq; parte uirtutem istā ueniet tempus cū grauiter gemas.

De Marco Castrio.

Arci etiā castrii libertate istā matus animus: qui dū Placentia magistratū gereret. Cn. carbone cōsule iubēte decretū fieri: quo sibi obsides a placētinis darētur: nec sūmo eius i perio obtēperauit: nec maximis uiribus cessit: atq; etiā dicēti multos se gladios habere: respōdit & ego ānos obstupuerūt tot legiones tam robustas senectutis reliquias. itūētes carbonis quoq; ira: quia materiam s̄uiedi p̄ q̄ exigua habebat paruulū uitæ tēpus ablatura in seipsa collapsa ē.

De Seruio Galba.

Am Seruii Galbæ temeritatis plena postulatio quod diuum Iulium consumatis uictoris in foro ius dicentem in hunc modum interpellare sustinuit. Cn. Iulii cæsar pro. Cn. Pōpeio magno quōdam genero tuo in tertio eius consulatu pecuniam sp̄spondi quo nomine nunc appello. Quid agam? dependam? palā atq; aperte ei bonorum Pompeii uenditionem exprobando: ut a tribunali summo ueretur meruerat: sed ipsa illud mansuetudine mitius pectus: æs alienum pompeii ex fisco suo solui iussit.

De Caselio uiro sapiente.

Ge Caselius uir iuris ciuili sciētia clarus q̄ periculose cōtumax: nullius enim aut gratia: aut auctoritate cōpelli potuit: ut de aliqua carū rerum quas triuiri dederāt formulā cōponeret. Hoc animi iudicio uictoria eorum beneficia extra omnem ordinē legum ponens. Idem cum multa de temporibus cæsaris liberi us loquæretur: amiciq; ne id faceret monerēt: duas res quæ hominibus amarissimæ uidentur: magnam sibi licentiam præbere respondit: senectutem & orbitatem.

de hoc caselio Oratius ipoetria recte cōcedi cōsultus iuris & actor causarū mediocris abest uirtute deferri messala nescit q̄tū caselius aulus Triu. octauianus atonius & lepidus. Formulā: ut p̄baret i probāda. Extra: rēota eē a iudicio legū.

Nfert se tantis: Mulier quaedam cuius nomen ppter ignobilitatem non ponit: cum fuisset dānata eēt a Philippo rege: tū forte marcelino hoc esset a brio: prouocarem inquit ad Philippum regem. **Philip-**
si sobrius esset qua uoce audita: cum in seipsum redisset philippus: diligentiusq; rem consi- **pus rex**
derasset mulierem liberauit: hoc modo ex libertate loquendi: iusticia quam praecibus obtinere ne-
quiuerat consecuta est. Oscitanti: ex nimia crapula os saepius aperienti: nam oscitare ab ore ctan-
do dicit. Terētius: Nos inter oscitantes opprimi. Excussit: hac mulieris uerba excussere philippo
remulētū: ut qui crapula erat
mēte prope alienatus rescipi-
steret: scq; ipsum agnosceret.

Externa de quadam muliere.

Nferit se tantis uiris mulier alienigeni sanguinis
qua a philippo rege remulēto imerenter dānata:
prouocare ad philippum inquit: sed sobriū excus-
sit crapulā oscitanti: ac praesētis animi ebriū respi-
scere causaq; diligentius inspecta: iustiorē sniam ferre coegit. Igit
aquitatē quā iperrare nō potuerat extorsit: ac potius praesidiū
a libertate: q̄ ab innocētia mutuauit.

De quadam femina syracusana.

Am illā nō solū fortis sed ēt urbana libertas: sene-
ctutis ultimā quādā syracusis oibus Dionysii ty-
rāni exitiū propter nimiam morū acerbiterem & in-
collerabilia onera uotis expectētibz sola quotidie
matutino tpe deos ut icolumis ac sibi supstes eēt orabat. Qd
ubi is cognouit nō debitā sibi admiratus beniuolentiā accersit
eā: & quid ita hoc: aut quo suo merito faceret interrogauit. Tū
illa certa ē inquit ratio propositi mei puella enicū grauē tyran-
nū haberemus carere eo cupiebā: quo interfecto aliquāto tetti-
or arcē occupauit: eius quoq; finiti dominationē magni asti-
mabā: tertiū te ipōrtuniorē superioribus habere coepimus re-
ctore. Itaq; ne si tu fueris absūptus: deterior in locū tuū succe-
dat: caput meū pro tua salute deuoueo: itā facerā audaciā Dio-
nysius punire erubuit.

De Theodoro Gyrenco.

Nter has & Theodorum Gyrenaeum quasi animo-
si spiritus coniugium esse potuit: uirtute par foelici-
tate dissimile. Is enim Lysimacho regi mortem sibi
miniranti: enimuero inquit: magnifica res tibi cōtigit: quia Cā-
taridis uim assecutus es. Cumq; hoc dicto accensus cruci eum
affigi iussisset: terribilis hac ait sit purpuratis tuis: mea quidem
nihil interest humi an Sublimi putrescam.

De Seueritate.

Capitulum tertium.

idē refert Cicero li. i. tuscularū qōnū: dicit enī qd Cirencoū Theodorū philosophū nō ignobilē: **Cicero**
non ne miramur cui cū Lysimachus rerū potitus crucē minitaret: istis quāso igit ista horribilia mi-
nitate purpuratis tuis. Theodori qdē nihil interest humi ne an sublimi putrescat. Cōiugiū: copula
no quādā animo q̄ pares aīos habuisse uidētur: sed ipares exitus. Cātharidis: Cātharis uermis
est perexiguus similis aragnae niger atq; terrenus: qui eius dicitur esse naturā: ut in quo affectu quē
piam momorderit in eo semper persistat usq; ad mortem: ut si ridentem momorderet ille ridens **Purpura**
moriatur. Purpuratis: Famulis tuis: nam purpurati sunt primores ciuitatis qui purpurā induti
regibus assistere solent. Sublimi: in aere sublatus.

Extorsit. Quasi pūm obti-
nuit: ordo ē p̄sidiū a libertate
potius q̄ ab innocētia mutuātū.
extorsit aq̄tatē quā iperrare
non poterat.

i Am illā: Mulier Syracu- **Facetum**
na himera noie: extre- **uetule di**
ma senectutis: nec humili lo- **ctum.**
co nata deos p salute & icolu-
mitate Dionysii tyrāni seuiſſi-
mi: cuius necē ferme oēs exo-
ptabant: praecarii quottidie nō
deſcēdebat: quod cū audisset
tyrānus admiratus: q̄ppe q se
omnibus iuſſū eē existimabat
mulierē ad se iuſſit acciri: aq̄
cū huius suae deuotionis cām
diligenter quaſiſſet: illa fatiſ
facere r̄ndi cū paruula eēt: sy-
racusis ſeuum iperitaſſe tyrā-
num: cuius mortē quottidie ui-
dere cupiebat: quo tādē caſo
alterū aliquāto tettiorem rez-
gnū occupāſſe cuius iperū cū
ppe diē finiri mirū i modum
deſideraret: illi tādē ſucceſſiſ-
ſe Dionysii utroq; lōge deteri-
orē: timēs igit ut mortuo Dio-
nysio deterior alter ſuccedat:
ſe dicebat: p eius ſalute quot-
tidie caput ſuū deuouere tam
facerā audaciā Dionysius puni-
re erubuit. Syracusis: Quae
metropolis erat totius ſiciliae
cuius rex Dionysius erat.

Quo interfecto. ſ. a Dione.

Nter has: Lysimachus **Lysima-**
rex macedoniae Theo- **chus**
doro pho minitabatur
mortē. Theodorus r̄ndit regē
hſe uim cātaridis: q̄a quo aio
fuerit affectus ita facile homi-
ni mortē iſert: q̄bus uerbis ſcē
ſus rex cū illū cruci affigi iuſ-
ſiſſet tuis igit amicis ſit mors
iſta terribilis: nihil aut̄ iſteſt
i terra: an i aere putreſcā: hoc

Cicero

Purpura

DE SEVERITATE.

De Severitate. Capitulum. III.

Manili
dānatio

Rmet se duricia pectus: Hac breui præfatione ostendit more suo quibus de rebus in hoc capitulo dicturus sit de severitate hominum qui in suos pariter & alienos usi sunt: ut leges feruent statum confirmetur: est enim severitas medium inter crudelitatem & aiorum remissionem ut nec iniuste quicquam faciat: nec ulla ratione a vero deduci possit: unde & severitas dicta est quasi sequens verum: severus enim est qui nec præce: nec precio: nec gratia moveri potest a recto: est igitur severitas rigidissima norma iustitiae: quae sublata tollent & leges hoc est evteretur: est igitur diligentissime servanda. Districte Rigide. Inexorabiles: quae precibus vinciri non possint. Manilius unde: Capta urbe a gallis cum capitolium obsideret: nocte quidam galli per adversam partem capitolii ad summum prope modum evaserrant: per diti clangore anserum. M. Manilius opa erupe deiectionis sunt hic postea seditiosus factus in urbe: cum adversus praefes plebis aios variis contentionebus irritaret: dictatoris ad id ipsum creati iussu coniectus in carcerem paulo post a plebe liberatus quae magna ex parte ueste mutata barba capilloque permissis: obversata in vestibulo carceris refracturam se carcerem minitabatur in quam prius educeret Manilius quo factum non seditio finita: sed dux seditiosis intolerabilior datus: quae cum obstrictos aere alieno liberaret: nexos solueret venit in suspicionem affectati regni quare dices illi dicta est a tribunis & damnatus de saxo tarpeio deiectionis locusque: ille in uno hodie & eximiae gloriae monumentum & poenae ultimae fuit. Addicta mortuo nocte sunt: altera publica quae cum domus eius fuisset ubi nunc aedes atque officia monetae est: latum ad populum est nequis patricius in arce aut capitolio habitaret: gentilitia altera: quae gentis Maniliae decreto cautum est: ut quis M. Manilius vocaret. Plynius de viris illustribus Manilius inquit ob defensum capitolium dictus. XVI. annorum voluntarium militem se obtulit triginta septem militaribus donis a suis ducibus ornatus: viginti tres cicatrices in corpore habuit: capta urbe in capitolium fugiendi auctor fuit: quidam nocte clangore anseris excitatus uallos affectantes deiecit: patronus a ciuibus appellatus & farre donatus: domum etiam in capitolio publico accepit: quae superbia elatus cum a senatu conspiceretur gallicos thesauros argueretur & aditos propria pecunia liberaret regni affectati accusatus in carcerem coniectus populi consensu liberatus est: rursus cum in eadem culpa & gravius perseveraret reus factus: & ob conspectum capitolii ampliatus alio deinde loco damnatus de saxo tarpeio precipitatus est domus dirrita bona publicata: gentilitas eius Manilii cognomine iuravit ne quis postea capitolinus vocaretur. Plynius quoque maior li. vii. naturalis historiae per transitum huius monitionis historiae. Nota: infamia aeternae memoriae. Moneta: lunonis moneta: templum fuit in capitolio structum in area ubi Manilii domus fuerat dicta moneta: quae ubi vox numinis audita foret moneretis aduentare gallos. Ovidius fastorum libro sexto areae quaeque in summa lunoni templa moneta ex voto memorant facta Camilla tuo ante domus Manilii fuerat qui gallica quondam capitolino repulsa arma iove quam bene dii magni pugna cecidisset in illa. Defensor soli iuppiter alta tui vixit ut occideret damnatus crimina regni: hunc illi titulum longa senectus dabat.

Sa. Cassi
us

p

Ar indignatio civitatis adversus spurium cassium: De spurio cassio satis supra in capitulo de patrum severitate dictum est: qui affectati regni crimine damnatus capitis supplicio affectus est: nec senatus hac poena contentus illius caedis dirui iussit & in area telluris templum aedificari: non illi tres consulatus: non vulnera duo speciosissimi triumphii: quominus: etiam post mortem hac nota signaretur ut aedes amplissimi viri in religionis usum converterentur. Erupit: Quasi per vim egressa est. Triumphii profuerunt: Bis de sanctis triumphii phavit.

Rmet se duritia pectus necesse est: dum horrida ac tristis severitatis acta narratur: ut omnino imitatioe se posita. rebus auditu asperis uacet: ita enim districte et inexorabiles uidebuntur: & varia poenarum genera in medium procurrent. Vilia quidem legum munimenta: sed minime in placido & quieto paginarum numero reponenda. Manilius unde gallos depulerat: inde precipitatus est: quae fortiter defensionis libertatem nefarie opprimere conatus fuerat: cuius iustae ultionis nimirum haec praefatio fuit: malius eras mihi cum precipites agebas senones: postquam imitari coepisti: unus factus es ex senonibus: huius supplicio aeternae memoriae nota inserta est: propter illud enim lege sanciri placuit: ne quis patricius in arce: aut in capitolio habitaret. quae domum eo loci habuerat ubi nunc aedes monetae uidemus. De severitate Romanorum in spurium cassium.

PAr indignatio civitatis adversus spurium cassium erupit: cui plus suspicio concupitae dominationis nocuit: quam tres magnifici consulatus: ac duo speciosissimi triumphii profuerunt. Senatus enim populum quod romanus non contentus capitali cum supplicio afficere: iterum empto domum superiecit: ut poenatum quoque strage puniret: in solo atque aede telluris fecit. Itaque quod prius domicilium potentissimi viri fuerat: nunc religiosa severitatis monumentum est.

Adem autum spurium: Quomodo Spurium Melium pestifera largitione regnum affectantem: occiderit Seruilius halla diximus in capitulo de ingratitude: tunc cincinnatus dictator hac seueritate usus est ut bona Melii quaestores qui primum uendere iusserunt & in publicum redigere: & desolo adaequare: quod ut perpetuum rei monumentum esset: locum uoluit equimetium appellari: & L. Minutius boue aurata donatus est. Eadem autum spurium Melium: Plynus de uiris illustribus. L. quincius cincinnatus inquit dictator dictus Spurium Melium regnum affectata a Seruilio halla magistro equitum occidi iussit: domum eius solo adaequauit: unde locus equimetium dicitur. Cicero quoque in cato ne maiore. L. quincius cincinnatus dictatoris iussu magister equitum C. Seruilius halla spurium regnum appetentem occupatum interemit. Equemetium: id est area domus melii solo adaequata.

De eadem ciuitate in Spurium Melium.

Adem autum spurium Melium consimili exitu patria multauit: area uero domus eius quo iusticia simplicii notior ad posterum perueniret aequimetii appellatione traxit. Quatum ergo odii aduersus hostem libertatis institum animis antiqui haberent parietum ac tectorum in quibus uersati fuerant ruinis testabantur: ideoque & M. Flacci & L. saturnini sediciosissimorum ciuium corporibus trucidatis poenates ab imis fundamentis eruti sunt. Ceterum Flacciana area cum diu poenatibus uacua mansisset a Q. catulo Cymbriis spoliis adornata est.

De eadem in Tiberium & Caium Gracchis.

Igitur in nostra ciuitate Tiberii & Caii Gracchorum summa nobilitas: ac spes amplissima: sed quia statum ciuitatis conati erant couellere: insepulta cadauera iacerunt: supremusque humanae conditionis honos filiis gracchi & nepotibus aphricani defuit: quoniam etiam familiares eorum neque rei publicae inimicus amicus esse uellet de robore praecipati sunt.

saturninus adiuuante. C. mario & p. milites anno competitor tribunitus occiso tribuno p. uim creatus nominis uolenter tribunatum gessit qui petierat: nam ut inquit Plynus de uiris illustribus. L. Apuleius saturninus trib. ple. sediciosus: ut gratiam marianorum militum pararet legem tulit: ut Veteranis agrum iugera saphrica diuideretur intercederem bebiu collegam facta per populum lapidatione sumauit. Glaucia praetori quod is eo die quo ipse concionem habebat iusdicendo pro populo aduocasset sellam concidit: ut magis popularis uideretur quodam libertini ordinis subornauit: quod se Tiberii gracchi filium fingere: ut hoc testimonium semproniam inducta nec praecipibus nec minis adduci potuit ut dedecus familiariae cognosceret. Saturninus aulo nummio competitore interfecto tribuno ple. refectus sicilia Achaeiam Macedoniam nouis colonis destinauit: & aurum dolo an scelere cepionis partem ad emptionem agrorum conuertit: aqua & igni interdixit ei qui leges in suas non iurasset huic legi multi nobiles ab agrorum conuersione clamauit: iam inquit nisi quietis grandinabit. Metellus numidicus exulare qui iuraret maluit. Saturninus tertio tribu. pleb. refectus ut satellitem suum glauciam praetorem faceret Mummum competitorem eius in campo martio necandum curauit. Marius senatus consulto quo censeretur: ne quid detrimenti respublica caperet armatus saturninum & glauciam in capitolum profectus obsedit: maximoque quaestu incisis fistulis in dedicionem accepit: nec deditus fides est seruata glaucia: fracta ceruix: apuleius cum in curiam fugisset lapidibus & regulis desuper interfectus: caput eius & ubrius quidam senator per conuiuia in ludibrium circumtulit. Cicero in oratione per rabrium. A. Qu. Catulo: nam Quintus Catulus una cum mario Cymbros deuicerat: post uictoriam in area flacciana tropaeum statuit: & hostium spolia suspendit.

Igitur in nostra: De gracchis sediciosissimis uiris in capitulo de somniis diximus: quum rempublicam perniciosis legibus perturbantes uariis temporibus caesi fuerunt: alter a scipione natus: alter a scipione natus: alter a opimio consule: fuerunt autem genere & opibus nobiles filii Tiberii gracchi uiri patricii & respublicae amantissimi nati ex cornelia superioris Scipionis filia ergo ex patre Gracchorum erant ex matre de genere Cornelia: sed illis nec summi patris auctoritas: nec Scipionis gloria profuit: quo minus honore sepulturae carerent. Spes amplissima: Quia de his adhuc pueris spes maxima fuerat in urbe non degeneraturos a patre. Nepotibus aphricani defuit: Quia ut dixit Cornelia filii fuerunt quae superioris aphricani filia fuerat. De robore praecipati sunt: Robur locus erat in carcere unde malefactorum genus praecipitabatur: ideo de robore praecipitari dicebantur: quod antea robustiorum artibus includebantur: ubique per aliquot dies seruati atque inde postea deprompti praecipitabantur.

Cicero

Aequemetium

C. Gracchus

Gracchorum caedes

DE SEVERITATE.

Dem sibi licere: Spurius cassius utpote uir calidus egit cum tribunis plebis ne subrogarentur magistratus ut respublica magistratibus orbata facilius opprimeretur: sed huic tam nefariae consultationi resistit unus ex tribunis qui sumpto supplicio de cassio collegas omnes suos tam impij facinoris auctores uiuos cremari iussit: quanta esse tribunitia potestas in urbe romana: & mul-
tis in locis & auctoribus cognosci possit non minus tamen ex hoc exemplo cum uno intercedente: ca-
teri resistere non possent: quod & Plutarchus in uita gracchorum testatur: dicit enim: est autem tri-
bunorum plebis maxima in phi-

Mutius

bendo potestas: uno enim pro-
hibente nihil alij etiam si co-
plures sint efficere possunt: et
go Mutius tribunus ple. non si-
bi minus potestatis sumpsit in
dandis plebiscitis: & collegiis
quod senatus populusque romanus
in puniendis commemoratis
ciuibz. Ecce quomodo plus po-
tuit unus resistens quam ceteri uo-
lentes. Sciendum est non licu-
isse tribunis ple. prodire in te-
grum abesse roma. Non sub-
rogatis magistratibus: Quia
comicia impedire nitebantur
ne consules ceterique magistra-
tus substituerentur. Liber-
tas communis: id est respublica.
Libertatis adhuc custos.
Diximus de seueritate quae li-
bertatem ro. & defendit & ul-
ta est. Nunc dicendum est de
eaque uirorum disciplinam
in urbe continuit. Aequae gra-
uis: Non minus seuera fuit quam
in seruanda reipublicae aucto-
ritate morumque disciplina ad-
hibita est.

M. Clau-
dius

Arcum enim Claudiu: Mar-
cus claudius bellum ges-
sit in coris turpiter: sar-
dina uero & corsica insulae sunt
inter Sicilia & hispaniam gentilia
faciunt. Sardes & corsos: hoc ge-
stum fuit prius punico bello pas-
sus est claudius macino simile &
cum deditus esset nec receptus
ab hostibus post capitis supplicium unco tractus ad gemonias scalas.

Gemonie
scale

Libertate: dedendo eum ho-
stibus. Spiritum: in carcere mori cogendo. Gemoniarum scalarum: Locus est praecipuus ad quem p-
scalas descendebatur: sed qui lesisset maiestatem unco trahebatur ad eas scalas: dicte sunt autem ge-
moniae scalae: a gemonio quodam auctore de his scalis Suetonius in morte Tiberii: ubi dixit adeo la-
tatum fuisse populum eius morte & multi unco & gemonias cadaueri minarentur uel certa ut alij
dicunt: duobus modis sumebatur supplicium denotetibus: aut enim ad palum nudis corporibus
alligati uirgis ad mortem usque cadebantur plerumque securi feriebantur aut ad scalas gemonias un-
co trahebantur: hoc est in proprio gutturi unco producebantur in harenam ubi postea pendenti-
crura frangebantur: & postmodum subiecto igni ardebantur: quod genus supplicij tenet iuuenas.
lis qui stantes ardent & fixo guttura fumant. Laesa maiestate: Non satis inquit uisum est senatui. M.
claudium uno tantum afficere supplicio quauis semel tantum populi romani maiestatem lesisset
nam uariis modis de eo sumptum est supplicium. Laesa: Propter foedus turpiter ictum cum hosti-
bus. Factum eius abscindit: Quia irritum foedus esse iussit & pacem non probauit. Libertatem
Quia uinctum ad hostes remisit. Corpus ignominiae: Quia in carcere consumptus est.

Scipio hi-
spali

Neus autem Cornelius: Hic cum ineptissimus esset & flagitiosa duxisset adolescentiam: se-
natus eum in prouinciam quae sibi sorte obtrigerat ire prohibuit & tante ministrati-
onis uideretur: id est idoneus quippe qui nullum unquam de se uirtutis specimen edidisset: sed tur-
piter semper uixisset: & propterea quasi repetundarum damnatus est: de hoc diximus in capitulo
de his qui a patribz degenerarunt. Tantummodo: scilicet ferme damnatus: est enim graeca cor-
ruptio cum non ad ministrati-
onem prouinciae suscepisset.

De Publio Mutio Tribuno plebis.

Dem sibi licere tam P. Mutius tri. ple. quam senatus
& populus romanus credidit. qui oes collegas su-
osque duce Spurio cassio id egerat: ut magistra-
bus non subrogatis communis libertas in dubium uo-
cicaretur nouem uiuos incremavit. Nihil profecto hac seueritate
fidentius: unus enim tribunus eam poenam nouem collegis infer-
re ausus est: quam nouem tribuni ab uno collega exigere exhorta-
tissent. Libertatis adhuc custos & uindex seueritas: sed pro di-
gnitate etiam ac pro disciplina aequae grauis.

De Senatu in Marcum claudium.

Arcum enim claudiu senatus coris quia turpe cum
his pacem fecerat dedit: quae ab hostibus non acce-
ptum in publica custodia necari iussit. Semel laesa
maiestate iperit: quot modis ira pertinax uindex
tactu eius rescidit: libertatem ademit: spiritum extinxit: corpus co-
tumelia carceris: & de testanda gemoniarum scalarum nota soe-
dauit: atque hic quidem senatus animaduersionem meruerat.

De Cneo cornelio scipione.

Nam Cornelius Scipio: hispani filius priusquam me-
reri posset expertus est: nam cum ei hispania prouincia
sorte obuenerat ne illuc iret decreuit adiecta cau-
sa quod recte facere nesciret. Itaque Cornelius pro-
pter uitam in honestum actum sine ullo prouinciali ministerio tantum-
modo repetundarum lege damnatus est. De Caio Vetenio.

E in. C. uecieno: de italico bello sæpius dictum est: quod cum sociis latini nominis gestum
 ē. C. ergo uecienus ne cogere ad hanc militiam p̄ficisci: sinistra māus pollicē: ut arma sustine
 re poss; absceidit q̄ ubi senatus rescuit illū p̄petuis uiculis dānauit: & eius bōa publicauit.
 Dem factum: Curius cui dentato cognomen erat cum delectum haberet aduersus Pyrrhū
 quem in italia e sicilia reuersum iterum uicit & it alia pepulit: eius qui citatus non respon
 derat bona subhastauit: nā Pyrrhus ut sæpe diximus a tarētinis accitus aduersus romāes

Curius
dentatus

N E in. C. quidem uecieno qui sinistra manus digi-
 tus ne bello italico militaret absceiderat: seueritas
 senatus cessauit: publicatis enim bonis eius ipsum
 aternis uinculis puniendū censuit effecitq; ut quē
 honeste spiritum profundere in acie noluerat: turpiter in cate-
 nis consumeret.

De Marco curio consule.

I Dem factum imitatus. M. curius consul cum dele-
 ctum subito educere coactus esset: & iuniorum ne
 mo respondisset: coniectis in sortem omnibus tri-
 bus polia: q̄ proxima exierat: primū nomen urna
 extractum citari iussit: neq; eo respondente bona adolescen-
 tis hastæ subiecit. Quod ut illi nunciatum est ad consulū tri-
 bunal cucurrit: collegiumq; tribunorū appellauit: Tunc. M. cu-
 rius præfatus nō opus eē eo ciue reipu. q̄ parere nesciret: & bōa
 eius & ipsū uendidit.

De Lucio Domitio prætor.

A Eque tenax propositi. Lucius Domitius: nam cū
 siciliam prætor Romanus regeret: & ad eum exi-
 miæ magnitudinis aper allatus esset. adduci se pa-
 storem cuius manu occisus erat iussit. Interroga-
 tumq; qua ui eam bestiam confecisset: postq̄ cōperit usum ue-
 nabulo crucifixit: quia ipse ad exturbanda latrocinia: quibus
 provincia uastabatur: ne quis telum haberet edixerat: hoc ali-
 quis in fine seueritatis & scuitæ ponendum dixerit. disputa-
 tione enim utroq; flecti potest. Caterum ratio publici imperii
 prætorum nimis asperum existimari non patitur. Sic se in uiris

H puniendis seueritas exercuit: sed ne in sceminis q̄-
 dem supplicio afficiendis seignorem se egit.

De Horatio contra sororem.

O ratius post proelium trium curiatium cæterum:

id est aliquis diffiniret seueritatē eē eius qui sequitur uer; aliquis uero sceuiciā: & id est quod dixit
 sinē. Hoc aliq; factum inquit Domicii ita positū inter seueritatem atq; sceuiciā: ut in utranq; partē
 trahi possit: nā si hoc persona priuata fecisset sceuicia existimanda foret. Sed q̄a rō publicæ maiesta-
 tis Romanæ & imperii non patitur eum impuniendo uideri nimis asperum: seueritas est appellāda.

Utroq; in utranq; partē. Seignorem: tardiozem. Egit se: scilicet seueritas.

O ratius post: Tullius hostilius cū. C. Ciuiilio Albanorū rege bellū gessit: in cuius mortui locū
 mecius suffera substitutus est dictator: cū igit duce Ciuiilio acies utriq; cōstitisset isticæ pla-
 cuit: ut utrinq; delegendi in gemini fratres: quorū una ps uicisset eius altera alteri pareret: quo facto
 Horatius rō. cæsis duobus farribus suis curiarios ipse oēs interfecit: cū redisset ouās trigemina spolia
 præ se gerēs soror uirgo q̄ despōsata uni ex curiatis fuerat: illi obuiā ad portā capenā fuit: cognitoq;
 sup humeros fratris paludamēto spōsi qd̄ ipa defecerat: crines soluit & flebiliter noīe spōsum mor-
 tui appellat: mouet feroci iuueni aiū cōploratio sororis in uictoria sua tantoq; gaudio publico
 stricto itaq; gladio simul uerbis icrepās trāffigit puellā: abi hinc cū imaturo amore inqt ad spōsū
 tuū oblita fratx mortuorū uiuiq; oblita priā: sic ear q̄cūq; romanū lugebit hostē: hic deīn lege pro

Ecclū al-
banum

duellionis damnatus est. erat autem lex horrendi carminis duumviri pro duellionem indicent: si a duumviris puocari prouocatione certato si uincant caput obnubito infelici arbori recte suspensum: uerberato uel intra pomerium uel extra pomerium hac lege damnatus: cum ad populum prouocasset de prouocatione certatum est: moti homines in eo iudicio maxime patre Oratio, clamante se filiam iure casam iudicare: ni ita esset primo iura in filium animaduersurum fuisse: orabat deinde ne se quem paulo ante cum egregia stirpe conspexissent orbem liberis facerent: additis deinde iuuenis laudibus uictoriaque praesens absolutus est: magis admiratio ne uirtutis quam iura causa: sed ut cedens aliquo manifesta placulo lueretur impati patri ut filium expiaret publica pecunia is quibusdam piacularibus sacrificiis factis: quae deinde genti Oratio tradita sunt: transmissa priuata tigillo capite adoptato uelut sub iugum misit iuuenem: id hodie publice quoque semper refectum manet fororiorum tigillum uocant. Conditione pugnae: quamuis tres tantummodo uicisset: uicerat tamen omnes albanos: sanata inter se lege: patetque conditioe ut utraque uicisset: altera illius pareret imperio. Praepropero amoris: in maturo & intempestiuo: quia sponsa dumtaxat erat.

Perpensior: proclinator: fors inquit quae nimio plus quam equum erat in futurum maritum inclinasse: uidebatur quippe quae occisorum fratrum oblita solum maritum lugeret: & fratrem acerrimum hostem uindictam & patrem rigidum comprobato rem illius cedis experta est. Vindictam: id est crudelem ultorem. Rigidum assensorem: asperum comprobato rem eius cedis.

Liuius

Consimili seueritate: Li. de bello macedonico scribit quod haec bacchanalia hoc est sacrificia bacchi in urbem romanam serpsent: erat autem eiusmodi mulieres uicinis promixtae noctu per urbem uagabantur furentes & supra multa committentes & propter nonnullas marito ueneno necabant: ut libenis & sacra facerent & libidini suae satisfacerent: conspirasse supra septem milia uiro- rum foeminarumque dicebantur: senatus ergo tantam rei deformitatem atque periculum exhorrens decreuit earum inquisitionem fieri: quae turpiter his sacris interfuerant: ex quo multa punita sunt & ciuitatis obprobrium emendatum est. Intra domos: priuatim matronae sunt in suis aedibus punita: nam mulieres damnatae & cognatis aut in quorum manu essent traditae sunt: ut ipsi in priuato animaduernerent in eas si nemo erat idoneus supplicii exactor in publico animaduertebatur. Laetique patens: per totam ciuitatem.

Publicae: ostendit nonnullas fuisse proditae luxuriae foeminas quae uiros suos ueneno necabant: ut libenis: & ea sacra pro sua libidine celebrarent de quibus a propinquis sumptum est supplicium: qui noluerunt de illis ullum expectare iudicium indignum extimantes in tam euidenti scelere publicam quaestionem desiderari: quare in demnatas suis manibus strangularunt: iusta profecto animaduersio. Euidenti: manifesto scelere. Publicae quaestionis: id est inquisitionis forensis. Maturi iudices: celeres & festini.

conditione pugnae omnium albanorum uictor: cum ex illa clarissima acie domum repetens: sororem suam uirginem Curia- tii, sponsi mortem profusus quam illa aetas debebat silentem uidisset: gladio quo patriam rem bene gesserat iterum: parum pudicas ratur lachrymas quae praepropero amoris dabantur. Quae hoc nomine reum apud populum actum pater defendit. Ita paulo propensior animus puella ad memoriam futuri uiri fratrem ferocem uindictam & uindictam tam rigidum assensorem patrem habuit.

De spurio postumo albino & Quinto Marco philippo.

Consimili seueritate senatus postea usus. D. spurio postumo albino: & Quinto Marco philippo consilibus mandauit: ut de his quae sacris bacchanali- bus incestu usae fuerant inquirerent: a quibus cum multa centum damnatae: in omnes cognatas intra domos animaduertent: laetique parens obprobrii deformitas seueritate supplicii emendata est: quia quantum ruboris ciuitati nostrae mulieres turpiter se gerendo incusserant: tantum laudis grauitate punita attulerunt.

De propinquis Publicae & Liciniae foeminarum.

Publicae autem quae postumium Albinum consulem. item Liciniae quae claudium asellum uiros suos ueneno necauerunt: propinquorum decreto stragulae sunt: non enim putauerunt seuerissimi uicinia tam euidenti scelere longum publicae quaestionis tempus expectandum. Ita quarum innocentium defensores fuissent: sonitum maturi iudices extiterunt: magno scelere horum seueritas ad exigendam uindictam concitata est.

Gnati aut: Aulus gelius de noctibus a tritice dicit nō minus punitas fuisse mulieres a iudicibus q̄ uio usā essent q̄ si adulteriū cōmisiissent: unde superius i cap. de insti. Vale. dixit olim romanis foeminis usus uini fuit ignotus: nō est igit accusatus nedū dānatus Metellus qui uxore iuste necauerat q̄ eū uinū bibisse deprehēderat. Ianuā claudit: nā ubi nimio uino mēs hoīs op̄ssa fuerit nihil altū neq; magnificū suspicere pōt uinū igit imoderate sumptum ad uitia prācipitem hoīem trahit retrahitq; a uirtutibus

A. Gelius

De Egnato Metello.

Gnati aut Metelli longe minori de causa: qui uxorem q̄ uinū bibisset fuisse percussam iteremit. Idq; factum nō accusatore tantum: sed etiā reprobore caruit: unoquoq; existimante optimo illā exēplo uiolata sobrietatis poenas pependisse: & sane quācūq; foemina uini usum imoderate appetit: & uirtutibus omnibus inuam claudit: & delictis apit.

De Caio Sulpicio gallo.

Orridum Caii quoq; Sulpicii galli maritale supplicium: nā uxorem dimisit q̄ eam capite aperto foris uersatam cognouerat abscessa sententia: sed tamen aliqua ratione mora. Lex enim iquit tibi meos tantum prāfiniuit oculos: quibus formā tuā approbes: & place re desideres: his decoris instrumenta cōpara: his esto speciosa: horū te certiori crede noticiā: uelterior tui cōspectus supuacua irritatione accersitus in suspicionē & crimine hareat necesse ē.

De Quinto Antistio uetere.

Ecaliter sensit Quintus Antistius uetus repudiando uxorem: q̄ illam in publico cum quadam libertina uulgari secreto loquentem uiderat: nam ut ita dicam incunabulis culpā & nutrimentis non ipsa cōmotus culpa citiorē delicto prābuit ultionē: ut potius caueret iniuriā q̄ iudicaret.

De P. Sempronio Sopho.

Vngēdus est his publius sempronius sophus: qui coniugē repudii nota affecit: nihil aliud q̄ se ignorante ludos ausam spectare: ergo dum sic olim foeminis occurritur: mens earum a delictis aberat: ceterum & si romanae seueritatis exemplis totus orbis terrarum instrui potest: tamen externa summam cognoscere fastidio

nō sit. Externa de Archilocho poeta. Acedamoni libros Archilochie ciuitate sua exportari iusserunt: q̄ eorū parum uerecundiam: ac pudicam lectionem arbitrabant: noluerūt enim

adeo exēplis abūder: ut totū terrarū orbē spellere possit: nō tñ fastidire debemus externa subiūgere Acedamoni libros: si primū externa seueritatis exēplū ē lacedaemōnū: q̄ Archilochi poetā libros: ut Vale. refert: eiecerūt: q̄ i his scriptis ēēt huius sniā carmē: satius est amittere arma q̄ mori. Plutar. uero dixit nō solū libros: sed ipm quoq; eiectū fuisse eadē hora q̄ priamū acceperūt eū poetice scripsisse melius ēē amittere arma q̄ mori sic. n. ait: Aspida quā circumperit mihi calipon alto in luo famio possidet ille meam: At caruisse armis q̄ mortem occūbere prāstat: Aspice pro capite mox melior dabit. Et cū lacedaemones bellicosi ēēt indignati sunt q̄ ea scripsisset: quā contrarii militaris dignitatem esse uidebant: eū cū libris suis ciuitate eiecerunt.

Orridū: rigide nimis & aspa Sulpicii galli seueritas i examinanda uxoris pudicitia fuit: q̄ nullā aliā ob cām uxore uelut ipudicam repudiavit: q̄ q̄ de recto capite pcessisset i publicū q̄si aliis placitura nō sibi: cum solis uiri oculis debeat approbari.

Sulpicius gallus

Abscessa sententia: grāca dixit αὐτὸν ὁ νόμος ἄλῃ seuerā sententia uel breuis & concisa.

Lex. n. inq̄: uerba q̄bus maritus uti poterat ad uxorē.

Meos tibi prā. lex iqt fcedēs nri te tñ mihi spectādā p̄her formāq; p̄bādā. His oculis: meis uelterior q̄ uir concedat.

Ecaliter: nihilo remissioris seueritatis.

mitiorisq; iudicii fuisse ut.

Qu. Antistius

Qu. Antistius q̄ diuoritiū dixit uxori: eāq; dimisit q̄ cū ipudica libertia clā fuisset locuta: argumētū inde sumēs nō honestā pudicitia eā ēē: q̄ cū ipudica cōmeritiū haberet maluit ergo iniuriā cauere q̄ punire. Vulgaris: quā corpus suū uulgauerat. Ut ita dicā sic enim dicere solemus cum aliquid iproprie dī. Nutrimētis: q̄ sunt mala colloquia

Citeriorē: an delictū q̄re an q̄ peccaret puniuit: neq; n. ti mebat cōmisiisse culpā: sed remittendi inire tōnē.

Vngendus est his publius Sēpronius: non alterius sentētiā fuit

P. Sēpronius Sophus

publius Sēpronius sophus: q̄ leuissimā culpā gratia repudiavit uxore: q̄ se ignaro ludorū spectaculis intersuisset.

Nota ignominia & macula. Nihil aliud. s. criminis. Dū sit. s. seueritate senēdi. Ceterū: quis inq̄ ciuitas romana:

Archilochus poet

Oratius Ea: scilicet Iestione. Aut summo proximum: hoc dicit propter Homerum: quem omnium maximum fuisse constat: hunc uero seruum. Domum inuisam: nam sic apud Oratium legimus in poetria: scripsit in Lycantem socerum suum iambico carmine quo tantum ualuit: ut cum ad laqueum compulerit: unde ait archilochum proprio rabies armauit iambo. **Ouidius** in ibide post modo si perges in te mihi liber iambus. Tincta licabeo sanguine tella dabit. Domum: scilicet licambes qui filiam archilochus desponderat: at eam paulo post denegatam alteri dederat: quod iniuria laceffitus archilochus iambico carmine sic lusit in eum ut praedolore uitam laqueo finire coegerit.

Timagoras

Athenienses autem Timagoram: Athenienses timagoram legatum miserunt ad Darium persarum regem: hic cum ad regis conspectum uenisset more illius gentis regem adorauit: quod ubi senserunt athenienses illum capitali poena danarunt: quod illam adulandi humilitatem contra imperii sui maiestatem fuisse existimarent. Inter officium salutationis. dum salutandi officio fungitur. Humilibus: quia humiliter se prosternerat. Adulatum: adulator ut uult priscianus tam cum accusatio quod ei datum constructur: ut adulator te & tibi: hic cum actio posita.

Cambyses

Am cambyses: hoc exemplum Herodotus tradit. unus ex magis sic enim apud persas iudices appellantur: nos autem sapientes dicimus iudicium tulerat iniustum quod ubi rex cognouit illi pelle diripi iussit & in sella extendi ubi ceteri iudices sederent. ut eius exemplo discerent recte iudicare: noluitque filium statim patris locum substitui: ut primus ipse tam horridi iudicii sedem occuparet: hic cambyses cyri persarum regis filius cum patri successisset in regnum: ut iustinus tradit imperio patris egyptum adiecit: offensusque superstitionibus aegyptiorum apud ceterorumque deorum templa dirui iussit: a daniois quoque nobilissimum templum expugnandum exercitum misit: qui tempestatibus & harenarum mollibus oppressus interiit: mergidem deinde fratrem: quia per somnum uiderat regnaturum occidi iussit & sacrilegio parricidium adiunxit: quarum rerum paulo post poenas & ipse dedit: nam gladio quo apim uulnerauerat sua sponte euaginato scemore ictus interiit: non mirum igitur si seueritate usus fuerit in hominem: cum in deos quoque crudelissimus fuerit: de hoc cambyses & Lucanus mentionem facit libro decimo: Ve sanus in ortus cambyses longi populos peruenit ad eum: defestusque epulis & pastus cede suorum: ignoro tenile redit. Ceterum & rex: quia reges omnia sibi licere putant. Barbarus atrocis: nam barbarorum natura immanis est ergo sibi ignoscendum. romani autem minime.

Hannibal

M De grauius dictis aut factis. Agnam & bonam laudis: haec eadem exempla memoriae mandanda: quae cum grauius te aut dicta aut facta sunt: ex quibus utilitatis plurimum legentibus: auctoribus uero non minus laudis & gloriae futurum sit. Claris uiris: quia ut graeci dicunt: sermo qui ex ore proficitur eius de quo magna est opinio: & eius de quo nulla est opinio: & si idem sit non tamen idem ualeat: quia plurius extimatur sermo clari uiri ora proueniens quam ex ignobilis: ergo recte dixit in claris uiris. Aeternis: nunquam de futuris. Ex abundanti copia: quia finis ratio est multa enim multorum grauius dicta factaque: narrari possent: sed ea tamen referamus quae lectoris desiderium expleant: non autem facietatis fastidium. asserat: ois. n. copia fastidium. iopia desiderium. ignerare soli. luitate nostra: nota est hystoria cum Hannibal saepe romanos exercitus fuisset in Italia: & in

ea liberorum suorum animos imbuere plus moribus noceret: quam ingenius prodesset. Itaque maximum poeta: aut certe summo proximum: quia domum sibi inuisam obscenis maledictis lacerauerat carminum exilio mulctarunt. De Atheniensibus.

Athenienses autem timagoram iter officium salutationis Darii regem more gentis illius adulatorum capitali supplicio affecerunt. Vnius ciuis humilibus blanditiis totius urbis suae decus perficere dominationi summissum grauius ferentes. De Cambyse rege.

Am Cambyses inuisitatae seueritatis: qui mali cuiusdam iudicis ex corpore pelle detracta sellae intendit: eaque filium eius iudicaturum considerare iussit. Ceterum & rex & barbarus atrocis ac noua poena iudicis: ne quis postea corrumpi iudex posset prouidit.

De grauius dictis aut factis. Cap. III.

M Agnam & bonam laudis partem in claris uiris etiam illam uendicant: quae aut ab his grauius dicta aut facta perinax memoria uiribus aeternis comprehenditur: quorum ex abundanti copia: nec parca nimis nec rursus auida manu: quo magis desiderio satis faciat quam societati abunde hauriamus. De Manlio torquato.

Clariuitate nostra canescit clade percussa cum admodum tenui filo suspensa reipsum. salus ex sociorum fide penderet: ut eorum animi ad imperium: ro. tuendum constantiores essent maiori parti senatus principes latinorum in ordinem

Capitulum. IIII.

M Agnam & bonam laudis: haec eadem exempla memoriae mandanda: quae cum grauius te aut dicta aut facta sunt: ex quibus utilitatis plurimum legentibus: auctoribus uero non minus laudis & gloriae futurum sit. Claris uiris: quia ut graeci dicunt: sermo qui ex ore proficitur eius de quo magna est opinio: & eius de quo nulla est opinio: & si idem sit non tamen idem ualeat: quia plurius extimatur sermo clari uiri ora proueniens quam ex ignobilis: ergo recte dixit in claris uiris. Aeternis: nunquam de futuris. Ex abundanti copia: quia finis ratio est multa enim multorum grauius dicta factaque: narrari possent: sed ea tamen referamus quae lectoris desiderium expleant: non autem facietatis fastidium. asserat: ois. n. copia fastidium. iopia desiderium. ignerare soli. luitate nostra: nota est hystoria cum Hannibal saepe romanos exercitus fuisset in Italia: & in

primis. P. Scipionē: deīn ad Iacū ticiniū siue trāsīmenū. T. Flaminū: postumio ī apulia apd canas: Terētiū uaronē: & Paulū Aemiliū q̄ clades oīum grauissima sic uires romanas cōcussērat & debilitauerat: ut a nōnulis ppe de repu. despatū fuerat: eo igit tpe tā difficili tāq: calamitoso cū socio rum ai eēnt q̄cūq: rōne ī fide & officio retinēdi in qbus reipu. salus posita eē uideret. cēsebat ps maior senatus latinorū p̄cipes ī ordinē senatoriū delegi: atq: alteq: ex cā panis cōsulē creari: tū Manilius torq̄tus hoc q̄si indignū & ignominiosū tāto īperio fore existimās q̄ metu territi alienos uellēt

suum sublegi placebit. Anius aut cāpanus etiā cōsulē alterum capuē creari debere asseuerabat: sic cōtus & ager romāi imperii spiritus erat: tunc Manilius torquatus filius eius: qui latinus apud ueserī īclinata pugna fuderat q̄ poterat clara uoce de nunciāuit. Siquis sociorū inter p̄res. C. sentētiā dicere ausus eēt cōtinuo seipsū interēpturū: hāc unius minā & romanorū languentibus animis calorē pristinū reddiderūt. & Italiā ad ius ciuitatis nobiscū exaquadū cōsurgere passā nō sunt: nāq: ut patris armis: ita uerbis filii fracta cessit.

De Manilio.

P Ar illius quoq: Manilii grauitas: cui cū cōsulatus omniū cōsensu deferret: eūq: sua excusatione ad uersa ualitudinis oculorū recusaret instātibz cūctis: aliū inq: q̄rites quārite ad quē hunc honorē trāsseratis: nā si me gerere cum coegeritis: nec ego mores uōs ferre: nec uos meū īperiū ppeti poteritis: si priuati tā pōderosa uox q̄ graues fasces cōsulis extitissēt.

De Scipiōe amiliāo.

N ihilo segnior Scipiōis amiliani aut ī curia: aut in concione grauitas: qui cū haberet cōsortē cēsurae Mumii ut nobilē ita eneruis uita pro rostris dixit se ex maiestate reipu. oīa gesturū: si sibi ciues uel dedissent collegā: uel nō dedissent.

De eodē Scipiōe.

Dē cū seruius sulpitius Galba & Aurelius cōsul ī senatu cōtenderent uter aduersus Viriatū in hispaniā mitteret: ac magna iter p̄res. C. dissēsiō cēt oībz quo nā eius snia inclinaretur expectātibus: neutrū inquit mihi mitti placet: quia alter nihil habet: alteri est nihil satis: æque malā licētis imperii magistrā iudicās inopiam: atq: auaritiā: quo dicto ut neuter in prouiciā mitteret obtinuit

senatoria dignitate dōare magna uoce minatus ē se illum ex sociis eē interfecurū: q̄cūq: primus inter p̄res sentētiā dicere ausus eēt q̄ uoce dignitatem senatus ppe labētē restituit: & p̄res a sua snia reuocauit Li. se tñ in qbusdā analibz inuenisse dicit a cāpanis: cū iā defectionis cōsiliū inissent romam fuisse missos legatos: postulātes ut alter cōsul cāpanus fieret: si rē rōanā adiuuari uelint: indignatione orta submo ueri a curia iussos eē: missūq: littorē q̄ ex urbe educeret eos atq: eo diā manere extra fines romanos iuberet: q̄a nimis cōpar latinorū quōdā postulatōi erat. Filius eius: nota ē hystoria apud Li. lib. ix. Quo pacto Malius & Decius bello latino: qd apd ueserū gestū ē cōsules erāt: ubi Decius se p reipu. salute uouit & latior exercitus fuit ad īternectionē ppe casus uix ne ps q̄rta supfuit. Sigs socius: sed amplius dicit Liui. dicit. n. siue romana siue pegrinus fuerit. Cōtus: collisus.

Veserū: mōtē in cāpāia: Ply. tñ de niris illu. dicit: uesenum fluiū eē. Str. uero mōtē celeberrimū: & a menissimis habitatū agris excepto cacumine. Ar illius: nō minor uerborū grauitas fuit eius p̄ris q̄ ad populū usus ē quo tpe comicia cōsularia habebant: cū. n. tribus oēs cōsulē illū renūciarent: priō negauit se ob aduersam ualitudinē suscepturū: eē magistratū: deīn

de ubi sensit populū ī demāando p̄tinacē eē: plane dixit: nec se illoz mores: nec illos imperia sua perpeffuros eē: q̄ uoce populū de cōstātī sentētiā deiecit. Illius. f. Manilii torq̄ti q̄ armis Italiā uicit: nā p̄ armis: filius uerbis Italiā supauit. Si priuati: si priuatus inq: Manilius tā grauiter ad populum locutus est: quid illum putamus consulem fuisse facturum.

N ihilo senior: hic fuit Scipio Aemilianus q̄ cū cēsor creatus esset: & illi collega Mumius datus eēt uir molis & effoeminatus: p cōcione dixit se reipu. dignitate oīa fuisse gesturū: si populus ei collegā ddisset: uel nō ddisset. Ply. de ui. illu. Scipio iqt casor Mumio collega more senatu ait uir mihi collegā dedissetis aut nō ddissetis. In curia: ubi sniam dicebat ī cōcione ad populū. Eneruis: Molis & effoeminatā. Dedissent uel nō: nā ita dederunt: ut nō dedisse uideant. erat enim hic ffoemina tus: qui sibi potius īpedimento q̄ auxilio futurus esset. Dedisse: Idoneū. Nō ded. ut sui iuris eēt. Dem cū Seruius: hic uiriatus ut Liuius & Eutropius referūt de pastore uenator: de uenatore iatro: de latrone iusti exercitus dux factus totā lusitaniā quā magna hispaniā pars est occupauit Marcum Vetiliū prætorem fuso eius exercitu cōcepit post quem. C. plaucius prætore nihil foelicius rem gessit: tantumq: terrorem his intulit: ut aduersus eum consulari opus esset exercitu. missus est Quintus Fabius maximus proconsul: cæterum de hoc uiriaco plura dicemus libro

Liuius

Scipio a
milianus

Viriatius

DE GRAVITER DICTIS AVT FACTIS

ultimo capitulo de perfidia ubi agit de eius morte: erant autem eo tempore consules Galba & Aurelius: quorum alter avaritia: alter inopia laborabat: cum igitur dissiderent inter se de provincia hispania: quam uterque sibi dari deposcebat: res in senatu relata est: ubi cum Scipio sententiam dicere iussus esset: neutrum censuit esse mittendum quod alter nihil haberet: alteri nihil satis esse posset: duo dixit quae solent homines ad maleficium breui compendio impellere: scilicet inopia & avaritia. Alter Galba. Alteri aurelio quem avarum fuisse constat.

Cn. Pompeius

CN. uero Pompeius: Antiochus bel-
lo iueſtabat Alex-
andria regis Pro-
lenai regnum:
qui populi roma-

ni: tunc amicissimus erat Pto-
lemæus quæ relas detulit ad sena-
tum ad Antiocho rege: senatus
censuit ad illum mittendos esse
legatos: qui iuberent eum a bel-
lo desistere quod ni fecisset in-
dictum: sibi bellum esse cognosce-
ret. missus est igitur Cn. Pom-
pilius qui cum in regis conspe-
ctum uenisset non prius illi de-
xtram porrigendi attingere uo-
luit quam illum populi romani amicum
esse cognouit: quum etiam tra-
ditis ei publicis litteris expo-
sitaque legatione cum superet amicos
suos consulaturum respondisset: de-
cimum super: ille magnanimitate ple-
nus: locum illi circumscripsit atque
interdixit: ne prius inde disce-
deret quam responsum daret: senatui po-
puloque referendum: si quis Pom-
pilius loquentem audiuiſſet
non legatum: sed ipsum sena-
tum existimasset. Plinius lib.
xxxiii. naturæ hystoriæ: ali-
ter sentit: non Cn. Pompeium:
sed C. Octavius legatum fuisse
se dicitur: & in ea legatione a re-
ge occisum: Non præteribo in-
quit. C. Octavius ob unum uer-
bum quo regem Antiochum
dilaturum se responsum dicere
iurges quam tenebat for-
te circumscripsit: & priusquam egre-
deretur circulo illo responsum
dare coegit: in quo legatione in-
terfecto senatus statuam poni
iussit: quod oculatissimo loco in
rostris. Ptolemæus: Alexandria & ægypti reges. Amicissimo uultu: ut beniuolentiam ostenderet: erga po-

Pu. Rutilius

Publus autem Rutilius uerba prius an facta æstimem
nescio: nam utriusque æque admirabile inest robur.
Cum amici cuiusdam iniustæ rogationi resistere:
atque is per summam indignitatem dixisset. Quid
ergo inquit mihi opus est amicitia tua: si quæ rogo non facis?
respondit: imo quid mihi tua: si propter te aliquid inhoneste fa-
cturus sum. Huic uoci consentanea illa opera quæ magis ordi-
num dissensione quam ulla culpa sua reus factus: nec obiecta ue-
stem induit: nec insignia senatoris deposuit: nec supplices ad-
genus iudicium manus tetendit: nec dixit quicquam splendore præ-
teritorum annorum humilior: effecitque ut periculum non impedi-
mentum grauitatis eius esset: sed experimentum: atque etiam cum ei redi-
tum in patriam Syllana uictoria præstaret in exilio ne quid con-
tra leges faceret remansit: quappæ felicitatis cognomen iulius quæ
Vblus autem Rutilius uerba prius an facta æstimem
infra cap. ix. li. vi. de mutatione fortunæ: uide Asconium: hic inquit est. P. Rutilius qui. Quæ ex pu-
blicano dictus consul: postea decem legatorum sententia dicitur leges siculis conscripsisse: hæc pedianus
asconius: quæstor Rutilius Rufus dānarus est: quod cum prætor consenserat suo: ne quod ageret publicani in
provincia sua quo cognitio eques romani: nam tunc ante Syllanæ tpe indicabatur dānari eum: cum ergo post ui-
ctoriā Syllæ: aduersus Marium redire posset in patriam noluit: ne quod aduersus leges faceret. dubitat ergo.
Valerius prius ne sciam: an illius grauer de causa commemorer: cum utraq; sint commemoratione dignissima.
Quid mihi t. a. Cice. hæc lex in aicitia sancitur: ut neque rogemus res turpes: neque rogati faciamus
ordinum dissensione: quia de iudiciis senatorius & æquester ordo inter se dissidēbat. Obsoletum
squalidum & imundum mæroris indicē. Effecitque ut periculum: nam ex dānatione nihil a grauitate discessit
sed grauitatem multo magis comprobauit. Quapropter felicitatis: multo iustius inquit felix dici
potuit & debuit Rutilius uir summæ grauitatis & innocentia quam Sylla impotentissimus homo.

De Pompilio legato.

CN. uero Pompeius a senatu legatus ad Antiochum
missus: ut bello se quo Ptolemæus laceſſebat abſti-
neret: cum ad eum uenisset atque is prompto animo & amicis-
simo uultu dextram ei porrexisset: inuicem ei suam porri-
gere noluit: sed tabellas senatus consultum continentes tradidit: quæ
ut legit Antiochus dixit se cum amicis collocuturum: indigna-
tus Pompeius quod aliquam moram interposuisset: uirga solam quo in-
sistebat denotauit: & prius inquit quam hoc circulo excedas da re-
sponsum: quod senatui referam: non legatum locutum: sed ipsam curiam
ante oculos positam credes: conuincit enim rex affirmavit fore:
ne amplius de se Ptolemæus quereretur: ac tum demum Pompeius
manum eius tamquam socii apprehendit. Quam efficax est animi ser-
monisque abscessa grauitas: eodem momento syriæ regnum ter-
ruit ægypti tenuit.

De Publio Rutilio.

Publus autem Rutilii uerba prius an facta æstimem
nescio: nam utriusque æque admirabile inest robur.
Cum amici cuiusdam iniustæ rogationi resistere:
atque is per summam indignitatem dixisset. Quid
ergo inquit mihi opus est amicitia tua: si quæ rogo non facis?
respondit: imo quid mihi tua: si propter te aliquid inhoneste fa-
cturus sum. Huic uoci consentanea illa opera quæ magis ordi-
num dissensione quam ulla culpa sua reus factus: nec obiecta ue-
stem induit: nec insignia senatoris deposuit: nec supplices ad-
genus iudicium manus tetendit: nec dixit quicquam splendore præ-
teritorum annorum humilior: effecitque ut periculum non impedi-
mentum grauitatis eius esset: sed experimentum: atque etiam cum ei redi-
tum in patriam Syllana uictoria præstaret in exilio ne quid con-
tra leges faceret remansit: quappæ felicitatis cognomen iulius quæ

Arcus Brutus: & illud bruti dictum gravitate & fiducia plenum fuit: dissuadentibus enim suis ultimum praelium suscipiendum esse aut inquit hodie recte erit: aut nihil curabo: ac si diceret uel uincam uel moriar recte erit si uicero. Nihil curabo: si moriar. Cicero ad dolobellam de Bruto multa tradit maximæq; commendat in ea epistola: & si contentus eram mi dolobella.

Vius mentio: nunc transit ad eterna: ita tamen ut proximum exemplum cū superiori coniungat. dicit enim mentio. M.

moribus grauissimi uiri q̄ ipotētis armis assignauerit. Quod quidē Sylla rapuit. Rutilianus meruit. De M. Bruto.

MArcus Brutus suarum prius uirtutum q̄ patriæ parentis paricida. uno enim facto: & illas in profundum præcipitauit: & omnē sui nominis memoriam inexprabili detestatione perfudit: ultimum praelium initurus negantibus id quibusdam committi oportere: fidenter inquit in aciem descendit: hodie enim aut recte erit aut nihil curabo. præsumpserat uidelicet neq; uiuere se sine uictoria: neq; mori sine securitate posse.

Externa de populo Cininienſi.

CVius mentio mihi subiicit: quod aduersus Brutū in hispania grauitate dictum est referre: nam cum se ei tota pene lusitania deditisset: ac sola gentis huius urbs cinania pertinaciter arma retineret: tentata redemptione prope modum uno ore legatis bruti respondit: ferrum sibi a maioribus quo urbem tueretur: nō autem quo libertatem ab imperatore auaro emerent relictum. Melius si ne dubio homines nostri sanguinis hæc dixissent q̄ audissent: sed illos natura in hac grauitatis uestigia deduxit.

De Socrate philosopho.

SOcrates autem græcæ doctrinæ clarissimum columnen cum athenis causam diceret defensionem ei Lysias a se compositam: qua iudicio uteretur recitasset demissam & supplicem imminentiq; procellæ accommodatam: aufer inquit quaeso istam: nā ego si adduci possem: ut ea in ultima scythiæ solitudinem perorarem: tum me ipsum morte mulctandum concederem. Spiritum cōtempnit: ne careret grauitate. maluitq; Socrates extingui q̄ Lysias superesse.

De Alexandro rege.

Vātus hic i hispania. tātus i armis Alexandr illā uocē

recitasset cōtinebat. n. α π ο λ ο υ α ν. i. excusationē bonā. inqt Socr. ē oro: sed nō mihi cōueniēs: nam humilioribus uerbis scripta erat q̄ pho cōueniat: tū illa si ē inqt bona cur non ea uteris: tū Socrates nōne uestis pot ēē pulchra: & tū nō cuiq; cōueniens hæc hystoria ita tradit Diogenes q̄ Valerius dicit illum aliter respondisse: Quintilianus lib. ii. & Socrates inqt inhonestā credidit oronē: quam ei Lysias reo cōposuerat. Columē: sustentaculū. Imminenti pcellæ: instanti periculo. In ultima scythiæ: quæ est in septentrione ubi cōstat immanes & efferatas gentes esse. Spiritū: idest uitam suam.

Maluitq; Socrates: idest maluit mori tāq; Socrates q̄ uiuere tāq; Lysias. Vātus hic: tū bello ualuit Alexandr q̄ tū phia socrates nec sapiæ socratis Alexandri pitia cessit armos: cuius hoc graue dōū refert a Val. & cōfirmat a Qu. curcio li. iii. cū Darius duob; plūs suparet ut uidimus i ca. de cōst. tertiu reparat exercitū: nā adeo uiris & eqs abundat illa puētia: ut illi facile foret bellū renouare timēs eadē se belli fortunā hituge: admiratis pariter macedoniā uirtutē Alexandriq; magnanimitatem legatos mittit: q̄ regni partē usq; ad mōrē taug; & nuptias filia cū deciet

Bruti facit ut quod aduersus Decium brutum in hispania grauitate dictum fuit huic exemplo subnectam: nam cum Decius brutus Marci bruti patruelis reipublicæ partes defenderet aduersus Antonium in hispania profectus totā pæne lusitaniam: quæ pars ē hispaniæ subegerat: sola restabat cynania urbs munitissima quā cum obsideret legatos milites qui de redemptione tentaret ciuium animos: qui legatis ita grauitate responderunt: accepisse a maioribus suis ferrum quo se libertatemq; defenderent: non autem quo libertatem ab auarissimo imperatore redimerent: hoc dictum barbara gētis melius romanæ uirtuti cōuenisset: equiusq; fuerat romanos ea uerba pferre q̄ a barbaris audire. Subiicit: in mentem adducit: & notanda est cōstructio: subiicit referre subiicit ut referam. Tentata redemptione: nunquid se uellent autem redimere. Melius si: scilicet hoc dictū melius cōuenisset romanis hominibus: & non ut ab aliis audirent: nam romanum est & dura & fortia pati.

Socrates quoq; Socrates cum accusatus eēt q̄ alienos deos introduceret: & puerum corruptor eēt: ut ulterius dicemus lib. vii. de sapiētē dicit: Lysias eius discipulus cōmiserationē motus orationē p eo scripsit accommodatissimā: ad excusationē: quā cū socrati

Socratis dictum

Alex. magnus

centenis milibus talentis: Alexandro polliceretur: si pacē fœdusq; secum uellet inire: q's conditio-
cum Alexander recusasset: quippe qui animo suo iam totius asiæ imperiū occupauerat: permenio
eius præfectus: qui apud eū gratia pluriū & auctoritate ualebat: si Alexander inquit essem cōditio
nes acciperem: rū Alexander acciperet profecto si essem parmenio: sed quia sum Alexander nō acci-
pio: huius dicti auctor. Qu. Curtius. Iustinus uero nullam prorsus mentionem facit in gestis Alexā-
dri: tantum illud refert: q; uictus Darius cū babiloniā p̄fugisset per apistolas Alexandrū deprecatur:

ut redimendaz captiuaz tibi
potestātē faciat: inq; eā rē ma-
gnam pecuniam pollicet: sed
Alixāder in præciū captiuaz
regnū omnē nō pecuniā petiit:
interiecto tpe: alia apistolā
Darii Alexādro reddunt: qui
bus filiæ matrimoniū & regni
portio offert: sed Alexander
sua sibi dari rescripsit: iussitq;
supplicem uenire: & regni ar-
bitria uictori prouidere. Itē
paulo inferius ait. Darius se ra-
tus uere uictū cū post tot præ-
lia & bñficiis ab hoste supare-
tur scribit tertias apistolas &
gratias agit: q; nihil in suos ho-
stile fecerit: offert deinde ma-
iorem partē regni: usq; ad flu-
men Eufratē: & alterā filiam
uxorem pro reliquis captiuis.
xxx. milia talentorum. ad hoc
Alexander gratiaz actionem
ab hoste superuacaneam esse
respondit: neca se quicq; factū
in hostis adulatione: nec q; in
dubios belli exitus aut. i. leges
pacis lenocinia q̄reret: sed ani-
mi magnitudine qua didice-
rit: aduersus uiros hostiū non
aduersus calamitates cōtēderē
polliceturq; se p̄staturū ea Da-
rio: si secundus sibi nō par ha-
beri uoluit: ceterum neq; mu-
dum posse duobus solibus regi: neq; orbē summa duo regna saluo statu terraz habere. p̄inde autē
declinationē eadē die aut in posterā aciem parat. Altero prælio: secundo prælio: q; bis uictus fuit
rat. Sicut euenit: quia tertio uicit eum regno spoliavit. Hæc: quæ Alexander parmenioni r̄ndit:

Graue di-
ctum

Philip-
pus Rex

Lla uero: Philippus pater Alexandri graciā diu bello inuasit: & eam tandē oppressit:
sed cū de uictis atheniensibus bellū lacedæmoniis intulisset: lacedæmonii q; semper
armis extitissent: aliisq; in pace consueuissent non poterāt se subiicere Philippo: & cū
quidam dixisset multa mala & extrema perpeffuros: nihil mali neq; extremi uitā asp-
nantibus esse responderūt: cū rursus graua multa & indigna Philippus imparet: ni-
hil aliud rescripserunt nisi lacedæmones Philippo salutē: nō scilicet uolumus iparam
tibi parere: cū tamen grauius instaret: durioraq; illis imperaret: dixerunt se mortem subire para-
tos: si quid morte durius in pauerit. Optabilior: quia nemo optare debet: ut ad hanc conditionē
ueniat. Oneribus: nam tributarios faciebat: & tantam pecuniam sperabat quanta exoluti nō posset.
accusati enim fuerant: q; arcē thebanā induciarum tēpore occupassent. Morte grauius. i. seruutē.

Ec parum graue: lacedæmon quidā uictus a cōpetitoribus gaudebat: hic prædaretur:
fuit: qui trecentorum numeronō esset electus: qui honos in nrbe ordine præstabat: hi-
laris subridensq; abibat. reuocatus aut ab ephoris & quid ridet interrogatus: quoniā
inquit ubi gratulor: quæ me tibi centos meliores habet ciues. Imperitione magistra-
tus erat magistratus qdā qui ex trecentis uiris constabat: in quo quidē officio boni ran-
tum eligebantur. Honori adæquauit: quia non minus ex hoc dicto gloriæ compara-
uit: quam si magistratum adeptus esset.

Iusticiam
duplicem
esse

Empus ē iusticiæ: t̄sit ad cap. de iusticia. Duplex at ē iusticia gñalis: & sp̄alis. gñalis ē q; uersat
in hoīz societate: tuēda. sp̄alis diuidit i cōmutatiuā & distributiū. cōmutatiā cōsistit i emēdo uē
idēdo. locādo cōducēdo. distributiā ē q; cōi utilitate seruata ius suū unicuiq; tribuit ex digitate cu-
iusq; d q̄ nūc dicit: nā i ea p̄bitas eq̄tasq; uersat. Penneralia: loca i q; res sacra seruāt. Eq; equi

nobiliter edidit. Dario enim uno iam & altero prælio uirtutem
cuius experto: atq; ideo partem regni tauro tenus monte & filiā
in matrimonium cum decies centū milibus talentum pollicen-
te: cum parmenion dixisset se si Alexander esset usurū ea con-
ditione respondit: & ego uterer si parmenion essem: uocē dua-
bus uictoris respondētē dignāq; cui tertia sicut euenit tribue-
retur: atq; hæc quidem & animi magnifici & prosperi status.

De Lacedæmoniis.

Lla uero qua legati lacedæmoniorum apud partē
cuius miseram fortunæ suæ cōditionē testati sūt:
gloriosior q; optabilior. Intolerabilibus enim one-
ribus ciuitatem corū implicati: si quid morte gra-
uius imperare perseueraret mortem se prælaturos respōderūt.

De quodam spartano.

Ec parum graue spartani cuiusdam dictū: si qui-
dem nobilitate & sanctitate præstans: & in petiōe
magistratus uictus maxime sibi esse læticiæ præ-
dicauit: q; aliquos patria sua se meliores uiros ha-
beret: quo sermone repulsem honori adæquauit.

De iusticia: Capitulum. V.

Empus est iusticiæ quoq; sacra penneralia adire: in
quibus semp æqui ac probi facti respectus religio

sti. Probi. Boni: nā iusticia nihil est nisi bonū & æquū; & simul atq; ab æquo & bono discesserit desinit esse iusticia. Vbi studium uerecundia: quia non quod uolumus sequimur cū iusticiā colimus: uerecundia enim obstat; & hoc est ppiū cōuenientis: q abstinere qdē a uoluptate: sed cū difficultate propter uerecundiam. tēperans aut abstinere se sine difficultate: quia iā uirtutis habitū fecit. Cupiditas rationis: hoc est tempatim. qui sine labore abstinere: nā sensualitati rō dñatur. Nihilq; utile: sic. n. phi oēs sentiūt: nihil utile qd nō honestū. Cice. li. iii. officior. Peruertūt hoīes fundamēta naturæ cum utilitatem ab honestate se iungunt.

sa cum obseruatione uersatur: & ubi studium uerecundia: cupiditas rationi cedit: nihil quoq; utile quod parum honestum uideri possit ducitur: eius aut præcipuum & certissimum inter omnes gentes nostra ciuitas exemplum est.

De senatus iusticia.

A millo consule faliscos circū sedente magister ludi plurimos & nobilissimos inde pueros uelut ambulandi gratia eductos in castra romanorum perduxit: quibus interceptis non erat dubium quin falisci deposita beligerandi pertinacia: tradituri se nostro imperatori essent: ea re cognita senatus censuit: ut pueri uinctū magistrū uirgis cædentes i patriā remitterent: qua iusticia animi eorum sunt capti: quorum moenia expugnari nō poterāt. nāq; falisci beneficio magis q̄ armis uicti portas romanis aperuerunt.

De eodem senatu.

Adem ciuitas aliquoties rebellādo: sempq; aduersis cōtusa præliis: tandē se qnto luctatio cōsuli dedere coacta ē: aduersus quam sæuire cupiēs popu-

ad camillū pduxit: ibi scelestō facinorē scelestiorē sermonē addidit: faliscos se i manus tradidisse romāis: qd eos pueros quoq; parētes capita ibi regē sint i prāte dederit: q ubi camillus audiuit: nō ad similitudinem inquit tui. nec populū nec imperatōrē scelestus ipse cū scelestō munere uenisti: noli cum faliscis quæ pacto sit humano societas nō est. quā ingenerauit natura utrisq; est eritq; sunt & belli sicut & pacis iura: iusteq; ea nō minus q̄ fortiter didicimus arma habere: nō aduersus eā atate: cui ēt captis urbibus parcis: sed aduersus armatos & ipsos q̄ nec lesi nec lacessiti a nobis castra romana adueios oppugnaverunt: eos tu q̄tū i te fuit nouo scelere uicisti ego romanis artibus uirtute ope armis sicut ueios uincā: Denudatū deinde eū manibus post tergū illigatis reducēdū: faliscos: pueris tradidit: uirgaq; eis qbus p̄ditorē agerēt i urbē uerberantes dedit: ad quod spectaculū cōcursu populū priō factō deinde a magistratu de re noua uocato senatu: tāta mutatio aīe est iniecta: ut q̄ modo effecti odio iraq; ueiectū exitū pene q̄ capenaciū pacē mallēt apud eos: pacē: uniuersa ciuitas posceret atq; inde pmissū camilli romā ad senatum q̄ dederent faliscos pficiscunt: qbus in senatū introductis pax data & exercitū inde romā reductus ē: sed Valerius dissentit a Liu. nā Liu. dicit camillū nō cōsuluisse senatū: sed id eētia sua fecisse nulla interiecta mora: de hoc Fron. li. iiii. cap. iiii. camillo inq̄t faliscos obsidente: ludi magi pueroq; faliscosq; tāq̄ ambulandi cā extra mūrē eductos tradidit: dicēs repetēdis obsidibus necessario ciuitatē impata facturā: camillus nō solū spreuit pfidiam: sed etiā restrictis post terga manibus magistrū uerbis agēdū ad parētes tradidit pueris: adeptus bñficiis uictoriā q̄ fraude nō cōcupauerat: nā falisci ob hāc iusticiā spōte ei se dederūt. Plutarchus i uita M. Antonii duos cōmemorat pfidos pedagogos: alteg. Theodog. q̄ Atyllū. M. Antonii filiū post p̄ris mortē casari necādū p̄didit: alteg. Rhodonē: q̄ casarionē prioris casaris filiū cū magna ui. auri & argenti fugientē p̄ insidias deduxit ad Cæsare Octauianū. Cōsule Li. nō cōsulē: sed tribunū militū cōsulari prāte fuisse tradit: nā sapius mutata ē illius iperit rō a regibus. n. ad cōsules: a cōsulibus ad x. uiros: a x. uiris ad tribunos militū cōsulari prāte: a tribunis rursus ad cōsules: postremos ad imperatores trāslatū fuit iperitū: hoc igit tpe tribuni militū ipabāt. Senatus cēsuit: & i hoc nō sentit cū Liuius Valerius: nā hāc oīa i cōsulto senatu spōte sua fecisse camillū dicit sicut supra uidimus. Ludi: q̄a ludo quodā docēdi sūt pueri nō sæuitate. De ābulādī: laxandi cum gratia. Namq; falisci beneficio: quia non semper gladio: sed saepe beneficio uincitur hostis.

Adē ciuitas: Falisci saepe a fide & officio i romanos defecerāt bella q̄ renouauerāt: Luctacius Luctacius igit cōsul cū eos tandē rursus romano subegisset impio: sæuire i illos mixi modū cupiebat:

Amillo consule: Li. ab urbe cōditā lib. v. cū obsiderentur falisci uidebāt æq̄ diuturno futuris labor:

Liuius

ac ueiis fuisset: ni fortuna impatori romano: simul ac cognita reb; bellicis uirtutis specimē: maturā uictoriā addisset mos erat faliscis eodē magro liberor; & comite uti: simulq; plures pueri: qd hodie quoq; i gracia mæt unius curæ demādebant: principū liberi sicut fere sit q̄ sciētia uidebāt p̄cele re erudiebat is cū i pace insti: tuisset pueros an urbē lusus: exercendiq; cā pducere: nihil eo more p̄ belli tēpus itermissō dūmō breuioribus mō longioribus spaciis trahēdo eos a porta lusu: sermonibusq; uariatis lōgius solito ubi res dedit progressus iter statitōes hostiū castraq; ide rōana eos i p̄toriū

Frontinus

Luctacius

ut meritas darent rebellionis pœnas: sed ubi senatus intellexit illos se fidei cōsulis cōmisisse: pœnā eis remittēdā eē censuit: maluitq; iusticiā habere rōnē quā suā obsequi irā adbreuiator liuii: falsci cū rebellassent sexto die domiti in deditionē uenerūt: Eutropius de falscis lib. ii. Qu. inqt Lucatius & Aulus manilius cōsules creati sūt: & bellū falscis intulere: quā ciuitas italiā opulenta ē: qd ambo consules intra sex dies q̄ uenerant trāsegerūt. xv. milibus hoīum occisis cæteris parte cōcessa: agro, tñ ex medietate sublato. Papyrio: scriba cōsulis: q̄ iubēte cōsule deditionis formulā scripse-

Claudius

De cū. P. claudius: cōsul i claudius camerinos a se captos hastā subiecit: quos senatus redēit: qā id pagē liqda fide gestū ab ipatore uidebat: pagē liqda fide. i. nō pura fide: nō sincera: si qd illi se in fidē dederat ipatoris ut arbitror. Claudius: cōsul. Camerinos: de camerino oppido piceno puiciā adherēt. Auspiciis: prāte subhasta publicā tāq; mācipia uendidisset. Fines agri: qā ager ille uenit i potestātē populi ro. Pagē liqda pagē sincera fide: qā cū eos i fidē accepisset uēdiderat. Sacraria: ubi sacra cōtinent. Sacrificia: ut emerent uictimā. Prōptissimo tenore: qā una eadēq; sedulitatē iusticiā fecerunt: ut pdesset camerinis captos fuisse a po. ro. nā cū semel

uenditi essent postea redempti a populo romano uisi sunt renasci.

Imocharēs ambraciēsis: hystoria hac diuerso modo narrat. Gelius li. iii. cap. viii. dū Pyrrhus inqt rex i Italia foret & semel atq; iteq; cū romanis foeliciter pugnasset satisq; augerent roma-

ni q̄ pleraq; italia ad regē descuiisset: tū ambraciēsis q̄spia Timochares Pyrrhi regis aicus ad. C. Fabriciū cōsulem furtim uenit ac pmiū petiit: & si de pmiō cōueniret: pmissit regē uenenis necare idq; sibi facile factū eē dixit: qm̄ filiū sui pocula in cōuiuio ministrarēt: eā rē Fabricius ad senatū scripsit senatus ad regē legatos misit: mādauit ut de Timocharanihil pderēt: sed mōnerent uti rex circum spectius ageret: atq; a pximox insidiis salutē tutaret: hac ita sicut diximus i Valerii ātiatis hystoria scriptū ē. Quadrigarius autē li. iii. nō timocharē sed nitiā ad iussu cōsulē scribit: neq; legatos a senatu missos: sed a cōsulibus. Pyrrhū uero populo rō. laudes & grās scripsisse: captiuosq; oēs quos tūc habuit restituisse & reddisse romāis: cōsules tūc fuerūt. C. Fabricius atq; Aemilius lras q̄s ad regē Pyrrhū sup ea remiserunt: Claudius q̄drigarius scripsit fuisse hoc. ix. cōsules romani. S. D. Pyrrho regi nos p tuis iniuriis cōtinuo aīo strenue cōmoti inimiciter tecū bellare studemus: sed cōis exēpli & fidei grā uisū ē: ut te salū uelimus ut eēt quē armis uicere possimus: ad nos uenit Nitias familiaris tuus: q̄ sibi pciū a nobis peteret: si te clā interfecisset id nos negauimus uelle: ne ue ob eā rē qd cōmodi expectaret: & simul uisū est: ut te certiorē faceremus: ne qd eiusmodi si accidisset nō cōsilio ciuitates putarēt factū: & q̄ nobis n̄ placet p̄cio aut pmiō aut dolis pugnare tu nisi caueas iacebis: Pyrrhus rex cōsulibus & po. ro. laudes grās q; scripsit: captiuosq; oēs: quos secū hēbat cōsulibus restituit: reddiditq; Valerius i hac hystoria est imitatus Valeriū antiatē. Ci. li. officior. iii. cū inqt rex Pyrrhus po. ro. bellū ultro intulisset: cūq; de ipso certamē eēt cū rege generoso atq; potente: pfuga ab eo ueluit i castra Fabricii: ei q̄ ē pollicitus si pmiū ei pposuisset se ut clā uenisset: sic clā in Pyrrhi castra rediit: & cū uenenū necatur: hūc Fabricius reducēdū curauit ad Pyrrhū: idq; eius factum a senatu laudatū ē Seneca ad Luciliū apistola. cxxiii. Fabricius iqt Pyrrhi regis auxē repulit: maiusq; regno regias iudicauit opes posse cōtēnere idē medico Pyrrhi pmittētes uenenū se regi datūq; monuit pyrrhū cauere insidias: eiusdē aī fuit auronō uinci: auro nō uicere. Plutarchus i uita Pyrrhi hoc mō tra dit hystoriā: Cū Fabricius cōsulatū inisset ueniēs qdā ad eū i castra apistolam detulit: a medico regis pscriptā: i q̄ pollicebat se Pyrrhū uenenō necatur: si pmiū sibi traderet: absq; ullo discrimine bellū p romanis cōficiēt: At Fabricius iniuriā hoīs detestatus: & collega in eadē sententiā adducto Pyrrhū statim lras monuit: ut insidias medici cauere: Itē huiusmōi fuere. C. Fabricius: & Qu. Aemilius cōsules: Pyrrho regi salutē: neq; aicogē: neq; hostiū fortunatus estimator esse uideris. cognosces

lus romanus postq̄ a papyrio cuius manu iubēte cōsule uerba deditionis scripta erant: doctus est falscos nō prāti sed fidei se romanorū cōmisisse omnē irā placida mēte deposuit: pariterq; & uiribus odii nō sane facile uinci assueris & uictoria obsequio quā promptissime licētiā subministrat: ne iusticiā suā deesset obstitit. De eodē populo romano.

De cū cōsul. P. claudius camerinos ductu atq; auspiciis suis captos sub hasta uēdidisset: & si arariū pecunia: fines agris auctos aīaduerteat: tamē qā parum liquida fide id gestū ab ipatore uidebat: maxima cura cōquisitos redemit: hisq; habitandi gratia locū in auentino assignauit & prādia restituit: pecuniā etiā non ad curiam: sed ad sacraria ædificanda: sacrificiaq; facienda tribuit iusticiāq; promptissimo tenore effecit: ut exitio suo latari possent: quia sic renati erant Moenibus nostris & finitimis regionibus quā adhuc retuli: qd seq̄ p totū terrarū orbē manauit.

De eodē senatu & Fabricio.

Imocharēs ambraciēsis Fabricio cōsuli pollicitus est.

enim cū hāc epistolā ad nos transmissam plegeris: te bonis qdē ac iustis uiris bellū inferre. malis ue-
ro atq; iniustis cōsidere: hāc autē non tui grā nota facimus tibi: sed ne mors tua nobis calūniā affert:
quasi uirtute negremus te supare dolo cōtendisse. Accepitis itaq; pyrrhus fabricii lris medicoq; con-
uicto ac supplicio iuste affecto ad retributionē bñficii: captiuos oēs gratis Fabricio romanisq; resti-
tuit. Potionibus: qā ut diximus Timocharis filii pincernæ pyrrhi regis erant: hoc ē uini & apulaze
præguſtatores. A filio martis: Romulo. Bene mœrere: p̄stare populo ro. bñficiū dissentit: quadri-

se pyrrhū ueneno p filiū suū q potionibus præerat necaturū
ea rescū ad senatū delata esset missis legatis pyrrhū monuit:
ut aduersus huius generis insidias cautius se gereret: memor ur-
bē a filio martis conditā armis bella nō uenenis gerere debere.
Timocharis autē nomē sup̄r̄ssit: utroq; modo æquitatem am-
plexus: qā nec hostē malo exēplo tollere: nec cū qui bene mœ-
reri paratus fuerat prodere uoluit.

De quatuor tribunis plebis.

S Vmma iusticia in quatuor quoq; tribunis plebis
codē tempore cōspecta est: nam cum Lucio atraci-
nio sub quo duce aciē nostrā apud feruginē a uol-
scis inclinātā cū ceteris æquitibus correxerat: diē
ad populum. L. hortensius collega eorū dixisset: pro rostris iu-
rauerūt i squalore se eē quoad ip̄er̄ator ip̄sorū reus eēt futurus
Nō sustinuerūt. n. ægregiū iuuenes cuius armati periculū uulne-
ribus & sanguine suo defenderāt: eius rogati ultimū discriminē:
pr̄tis signia retinentes intueri: quā iusticia mora cōcio actiōe
hortensiu desistere coegit: quā se etiā ei factō quod sequit ex-
hibuit.

De Tyberio Graccho & Caio Claudio.

C Vm. T. Gracchus & C. Claudius ob nimis seuerē
gestā cēsūrā maiore partē ciuitatis exasperassent
diem his. M. Pōpilius tribunus p̄duellionis ad po-
pulū dixit pr̄ter cōmunē cōsternationē priuata
etiā ira accēsus: quia necessariū eius Rutiliū ex publico loco pa-
rietē demoliri iusserant: quo i iudicio primæ classis p̄ multā cē-
turæ claudiū aperte dānabant de gracchi absolutione uniuersæ
cōsentire uidebant: qui clara uoce iurauit si de collega suo
grauius esset iudicatū: in factis se paribus candē cū illo poenā
exiliū subiturū eaq; iusticia tota illa tempestas ab utriusq; fortu-
nis & capite depulsa est. claudiū enī populus absoluit graccho
causæ dictionem. M. Pompilius remisit.

De Collegio Tribunorum.

Agnā laudē & illud collegiū Tribunorum tulit:
qd cū unus ex eo. L. cocta fiducia sacro sactæ po-

lo uoluntarium exilium subiturum: neq; enim æquum est: ut qui in eadem causa fuit nō eodē quoq;
iure censeat: quo dicto populus utrunq; absoluit. Exasperassent: exacerbassent irritassent. Per-
duelliois: erat ut diximus lex horredi caris & dicebat p̄duellio: q; priaciter bellū retineret erat q̄si
capitale iudiciū. Demoliri: euertere. Remisit dictionē cæ: n̄ coegit: cām dicere hoc ē se dēfendere: s;
m Agnā laudē: cocta tri. ple. creditoribus suū debitū reposcentibus solue (ab ea re liberauit
re recusabat: qā tri. ple. i ius cogi posse negaret: collegiū tribunorū id p̄ter æquitatē eē ducens:
ut publica maiestas tribunatus collegæ priuatā pfidiā cōregere: coactā satis clara creditā pecu-

garius a Vale. similiter & Eu-
tropius q & ip̄e hāc narrat hy-
storiā: nā Quadrigarius & Eu-
tropius dicunt p̄ditore fuisse
nominatū. Valerius nō fuisse:
cuius sentētiæ & Antias Vale-
rius fuit.

S Vmma iusticia i
quatuor quoq;
cū Liuius atraci-
nius cū exercitū
missus eēt aduer-

sus uolscos ap̄d feruginē castra
ponit: deinde cū placuisset pu-
gnā cū hoste conferre eductis
utrinq; copiis primo gressu ro-
mani pedē retulerunt: deinde
cū domum redissent atracino
dies dicta est a. L. Hortensio
eius collega & tribūi testes ad-
ducti qui ea iusticia usi sūt ut
iurarent se tristes: & imcōre
positos esse q; i ip̄er̄atorē suū
rerū futurg uiderent. Ferugi-
nem: lacus ē i uolscis. Inclina-
tā: in fugā cōuersum uel quæ
pedē retulisset. Insignia po-
testatis: tribunitiā potestatem
gerentes.

C Vm ty. grac. Tybe-
rius gracchus. &
C. Claudius col-
legæ fuerūt i cen-
sura: q cū tetrice
nimis exercuissent: sibi popu-
li inuidiā & odiū cōtraxerant
erātq; iā infensi populo: cū. M.
Pōpilius tr. pl. q p̄ter publicū
priuato ē i cēsores odio tene-
bat: q; rutiliū necessariū sui pi-
etes quos alioq; cēsore negligē-
ti i publico p aliquot ānos ha-
buerat eueriti iusserāt: diē illis
dixit ad populum: i quo iudi-
cio: cū priæ classis cēturiæ pla-
ne dānarēt claudiū: cuius no-
men & gens plebi semp inuisa
fuit & reliq gracchū absolue-
rent: gracchus: si grauius inqt
in collegam meum quicquam
statueritis: scito te me cum il-

niam coegerunt: non illi quicquid ualuit Sacrosancta potestas aduersus iusticiæ partes. Aliquo sacrario: in aliquo templo ubi tutus lateret: unde extrahi non posset.

Vius ut ad aliū. Cn. domicius. M. Scaurū accusauit hic Domicius fuit: q quarto cōsulatu Marci pōtifex maximus populi suffragio creatus est: Scaurum aut accusauit hac de cā: cōsul cū Cassio fuit: & cū eēt tri. ple. iratus scauro: q eū i augur collegio nō cooptauerat diem ei dixit ad populum: & multā irrogauit: q eius opera sacra multa populo ro. imminuta esse diceret: et

mini dabat sacra: publica po. ro. deū penatium: quæ lauini fieret: opa eius nimis recte fieri: eo igit tēpore quo illū accusauerat: Seruus scauri ad eum uenerat: pmittentes se domini sui multa crimina indicatum quibus eū facilius posset opprimere Domicius tamē ea fuit iusticia ut nec illum audire uoluerit: Sed ultro etiā uindictam ad dñm remiserit. Ut

si fortuna: duplici causa fecit: ut uel si fortuna faueret eū cōdēnaret: si minus suas saltem opes augeter. In clementum claritatis: quod ausus esset tñ uirū accusare: augebat dignitatem & opes suas. Erat enim exagerat rē Valerius. Inimicus & Domicius: nā in eo qd dicit Domicius uim maximam inesse uoluit: nam magni spiritus fuit Domicius: ergo non unū quēq; inimicū esse uoluit quarto Marci cōsulatu: pontifex maximus cū Cassio creatus est.

L. crassus

ecaliter: hoc exemplū simile est superiori: nā L. Crassus. Cn. carbonem accusa-

uerat & ut li. iii. dictū ē ca. vii. patrē eīusdē dānauerat. Sylia legatis a senatu missis responderat se i senatus patrē futurū: si ciues qui pulsi a ciuitate a se confugerāt restituerent: quæ conditio cū senatui iusta uideret: p carbonē factionēq; eius: cui bellū utilius uidebat effectum est: ut conueniret: Item Carbo cū ab Italiæ oppidis obsides exigere uellet: ut fidē eorū cōtra Syllā obligaret cōsensu senatus phibitus est: hic igit. L. Crassus cū diē carboni dixisset ad populū eadē iusticia: q & Domicius usus ē: ut seruū q ad eū cū Scrinio uenerat i quo tabellæ cōtinebant: qbus Carbonē facile potuisset opprimere uictū cū Scrinio signato ad Carbonē remiserit. Quo pacto: p interrogationē Valerius ondit magnam uim habere iusticiam & argumentum facit a maiori adminus.

L. Sylla

Am. L. Sylla: nota ē hystoria supra sape notata: quō Sulpicius ruffus tr. pl. legē pmulgarat ad populū ut puincia potius: quæ an demandata fuerat: Syllæ: q cū cōsul erat Mario tradere: uñ orta sunt inter eos bella ciuilia. Sed de uictis marianis ptribus: cū inter ceteros: hic Sulpicius pscriptus eēt: & in ulla latere: a quodā seruo suo pditus ē. Sylla uero sanctissima iusticia usus ē: ut scriuū p edicto suo. Prio libertate donaret: deinde illū tāq; parricidā et arpeio saxo pcipitari iussit: siq; ceteris statuit exemplū: ne qd tale i dños suos audeāt: laudat ergo hāc iusticiā i Sylla Valerius cōstat enim Syllā crudelissimū fuisse: i hoc uero iustissimus fuit. Tribunitio furorē: hic etiā Sulpicius

testatis creditoribus suis soluere nollit: decreuit ut si neq; solueret pecuniam: neq; daret cum quo sponsio fieret appellanti- bus cum creditoribus auxilio futurū iniquum ratus maiestatem publicam priuata perfidia obtentui esse: Itaq; cōstat in tribunitu quasi in aliquo sacrario latentē tribunitia inde iusticia extraxit.

De Cneo Domicio Tribuno plebis.

Vius ut ad aliū æque illustrē trāsgrediar. C. Domitius tribunus plebis. M. scaurū principē ciuitatis in iudiciū populi deuocauit: ut si fortuna aspirasset tuinam: si minus: certe ipsa obtrectatiōe amplissi-

mi uiri incrementum claritatis apprehenderet: cuius opprimendi cum summo studio flagraret: seruus scauri ad eum nocte peruenit: instructurū se eius accusationē multis & uariis dominicriminibus promittēs: erat in eodē pectore inimicus: & Domitius diuersa æstimationē nefarium iudiciū perpendens: iusticiā uicit odium: continuo enim & suis auribus obseratis & indicis ore clauso ducieum ad scaurum iussit accusatorem etiā reosuo ne dicam diligendum certe laudandū: quē populus tū propter alias uirtutes: tum hoc nomine libentius & cōsulē & censorē & pontificū maximū fecit.

De Lucio Crasso.

Ec aliter se. L. Crassus in eodem iusticiæ experimēto gessit. Cn. carbonis nomen ifesto animo utpote inimicissimum sibi detulerat: sed tamen scrinium eius a seruo allatum ad se cōplura cōtines quibus facile opprimi posset: ut erat signatum cum seruo catenato ad eum remisit. Quo pacto igitur inter amicos uiguisse tunc iusticiam credimus. eum inter accusatores quoq; & reos tantum uirum obtinuisse uideamus?

De Lucio Sylla.

Am. L. Sylla nō se tam incolumē: q sulpitiū ruffū perditū uoluit tribunitio furorē eius sine ullo fine

tribunus plebis inaudita superbia & temeritatis fuit; quod tracentos secum milites haberet quasi satellites: quos ut diximus antisinditos appellabat; uidelicet contra senatum. Parto pileo: parta libertate: nam raso tantum capite pileum serui capere solebant: cum libertate donarentur.

Erum ne alienigena: quomodo Pittacus imperium adeptus fuerit diximus libro. iiii. capi. i. de moderatione. Cum igitur passus esset se tyrannum: id est regem creari a ciuibus suis: quod opera sua opus esse ciuitati uideret: nam certabant de aquiletidis agri possessione uel ut alii dicunt de sygeo promotorio athenienses & mithelenei postquam ductu & auspicio suo athenienses uicti sunt: sicut suo loco diximus tyrannidem deposuit praeterea cum ex agro bello parto: magni illi spacium traderet: possidendum utpote dimidia eius partem ille constanti animo recusauit: quod existimaret magnitudine praedae gloriam bello partam minui. Meritis tantum ciues debuerunt: ut sibi tyrannidem traderet: aut quod de republica tam bene merebatur ut tyrannide dignus uideretur. Acclamantibus: contra clamantibus: & quam reuentibus. Ultraque necessitas exigeret: nam de uictis hostibus & parta uictoria: cum opera patriae suam minime necessariam uideret imperium deposuit.

Pittacus

uexatus. Caterum cum eum proscriptum & in uilla latentem a seruo proditum comperisset manumissum paricidam ut fides edicti sui extraret: praecipitari protinus saxo tarpeio cum illo scelerato parto pileo iussit: uictor alioquin insolens hoc imperio iustissimus.

Externa de Pittaco Mitylenio.

Erum ne alienigena iusticia obliui uideamur. Pittacus Mitylenius cuius aut meritis tantum ciues debuerunt: aut moribus crediderunt: ut eius suffragiis tyrannidem deferrent: tandem illud imperium sustinuit quod diu bellum de sygeo cum atheniensibus gerendum fuit: postquam autem pax uictoria parta est continuo reclamantibus mitylenis deposuit: ne dominus ciuium ultra quam reipublicae necessitas exegerat permaneret: atque etiam eum recuperati agri dimidia pars consensu omnium offerretur: auertit animum ab eo munere: deforme iudicans uirtutis gloriam magnitudine praedae minuire.

De Aristide Atheniensi.

Alterius nunc mihi prudentia referenda est: ut alterius representari iusticia possit: cum saluberrimo consilio themistocles migrare athenienses in classem coegisset. Xerxesque & copiis eius gratia pulsas ruinas patriae in pristinum habitum reformaret: & opes clandestinis molitionibus ad principatum gratiae capessendum nutrirer in concione dixit: habere se rem deliberatione sua pro uisam: quam si fortuna ad effectum perducere passa esset: nihil maius aut potentius atheniensi populo futurum: sed eam uulgari non oportere: postulauitque ut aliquis sibi cui illam tacite exponeret: daretur: datus est aristides. Is postquam recognouit classem

Alterius mihi: de iusticia dicit Aristidis quam supra tetigimus: quod postquam Xerxes egregia pulsus est consilio: & ductu Themistoclis moenia quoque urbis athenae tandem restituta sunt: quae solo fuerant adaequata Themistocles illuc toto animo intentus erat: ut totius gratiae imperium athenienses recuperaret conuocata igitur concione dixit se habere consilium reipublicae saluberrimum: imperioque atheniensi: utilissimum: sed illud ad exitum deduci non posse: nisi occaltes: athenienses responde

Aristidis iusticia

runt ut in consilium aristides admitteret: qui si probaret exequeretur tantum apud athenienses aristidis ualebat auctoritas: qui cognito Themistoclis consilio in concionem prodit: & consilium Themistoclis utile quidem esse dixit: sed minime honestum: erat autem ut lacedaemonorum classem incenderentur: quae erat in portu dictaeo: Athenienses ubi cognouerunt: turpe Themistoclis esse consilium succlamarunt omnes non esse admittendum: tantum iusticiae & honestatis momentum fuit apud populum illum: ut quod utilissimum uideretur: tamen quia inhonestum respueretur neque enim dubium erat: quin lacedaemoniis classe priuatis totius gratiae imperium athenienses facile occupassent Cicero officiorum libro. iiii. Themistocles inquit post uictoriam eius belli: quod cum peris fuit dixit in concione se habere consilium reipublicae salutare: sed id sciri non opus esse postulauit ut aliquem populus daret qui cum concicaret. Datus est aristides: huic ille classem lacedaemoniorum: quae subducta esset ad Gytheum clam incendi posse: quo facto frangi lacedaemoniorum: opes necesse esset: quod aristides cum audiisset in concionem magna expectatione iuenit: dixitque perutile esse consilium quod Themistocles afferret: sed minime honestum. Itaque athenienses quod honestum non esset id ne utile quidem putarunt: totamque eam rem: quam ne audierant quidem auctore aristide repudiarunt. Alterius: scilicet Themistoclis qui utile consilium inuenit. Aristidis qui faciendum esse negauit. Maius: Quantum ad utilitatem. Potentius: Quantum ad imperium. Deducere: proprie est in mare deducere. Subducere: in portum trahere.

Cicero

Seleucus

ihil illis etiā. Seleucus locrensiū princeps fuit & legū lator sicut solon athen. licurgus lacedaemon. hic igitur leges cōposuit: quibus locrēses rēpu. amplā diuturnāq; habuere sed inter ceteras & illā tullit cōtra adulteros: ut qui i adulterio dephensus eēt: is utroq; priuaret oculo. forte accidit ut eius filius in hoc crimine dephenderet: nam cum quādam matrefamilias adulterium cōmiserat: & cū ciuitas filium liberare uellet honoris gratia: pater nunq; adduci potuit: ut filio poenā remitteret: tandem instantibus ciuibz

ut absolueret qñ qdem inquit ita uultis: faciā ut altero mihi altero illi eruto oculo lex i pleatur: quod ē factū ē: quā profecto magna iusticia fuit.

Eruto: euulso iter misericor dēne oīo crudelis eēt in filiū.

Carūdas Ty rus

Ed aliqñto: hic carūdas ciuitatem tyre cuius princeps erat cū assiduis seditionibus labo

raret: ut sapissimē in foro certaret usq; a dāguinē legem tulit: ne qs cum ferro in concione prodiret: qd si quis fecisset capitis dānaret forte accidit ut hic in agros p ficiēns cinctus gladio esset: & cū inde domū rediret: subito in dicta concione cum ferro descenderet in cōcionē nō studiōse sed oblitus se cū tello eē cum igitur a proximo esset ad monitus seipm iterfecit: neqd cōtra legē p se factū eē uidere tur: sed ex oī parte iusticia seruaret. Praefactor: asperior.

Abscissior: sceuerior uel breuior. Eruto: uulso p dicitur graeci abscissum dī qd repēte fit sine ullo respectu. Cōciones: quia saepe cōcōnibus irrita plebs usq; ad sanguinē certabat. De fide publica. C. VI.

Vius imagine: trāsitus ad capitulum sequens. Valerius ne hoc abrupte facere uideatur quasi praefatur: dicit. n. in iusticiā fidei de

xtrā porrigere: ut sibi succurrat & recte: nā ut inquit Tullius fides ē totius iusticiā fundamētum. Humana salutis: qā sine fide humana generis societas stare non posset.

Ptolemaeus

Vm Ptolemaeus: d fīd publica po. ro. loq; erga Ptolemaū regē aegypti: nā aegypti reges oēs ptolemaei sūt appellati: ptolemaeus moriens filiū i tutelā populi ro. reliq; qd postq ad eorē aures puenit: ne fides aliq ex pte de

illam lacedaemoniorum: quā tota apud cirtheum subdita erat uelle incendere. ut ea consumpta dominatio maris ipsis cederet: processit ad ciues & retulit themistoclem ut utile consilium ita minime iustum animo uoluere: euestigio uniuersa concio: quod æquum non uideretur: nec expedire quidem proclamauit. ac protinus Themistoclem incepto iussit desistere.

De Seleuco locrensi.

ihil illis etiā iusticiā exemplis fortius. Seleucus urbe Locrēsiū a se saluberrimis atq; utilissimis legibus munita: cum filius eius adulterii crimine damnatus secundum ius ab ipso cōstitutū utroq;

oculo carere deberet: ac tota ciuitas in honorem patris necessitatem poenā adolescentulo remitteret quandiu repugnauit: ad ultimum precibus populi cuius suū prius: deinde filii oculo eruto usum utriq; uidēdi reliquit. Ita debitum supplicii modū legi reddidit æquitatis admirabili temperamento se inter misericordem patrem & iustum legislatorem partitius.

De Charunde Tyro.

Ed aliquanto Charūda Tyrii praefactor & abscissior iusticia ad uim & cruorem usq; ad seditiosas conciones ciuium pacauerat lege cauendo: ut si quis eas cum ferro intrasset continuo interficeretur: in teriecto deinde tempore ex lōginq; rure gladio accinctus domum repetens subito in dicta concione sicut erat in eam processit: ab eoq; qui proxime constiterat soluta a se legis suā monitus. Idem ego illam inquit sanciam: ac protinus ferro quod habebat districto incubuit: cūq; liceret culpam uel dissimulare: uel errore defendere. poenam tamen repraesentare maluit ne qua fraus iusticiā fieret.

De Fide publica. Capitulum. VI.

Vius imagine ante oculos posita uenerabile fidei numen dexteram suam certissimū salutis humanae pignus ostentat qd semper in nostra ciuitate uiguisse & omnes gentes senserunt: & nos paucis exemplis recognoscamus.

De senatu Po. Ro. & Marco Aemilio lepidō. Vm ptolemaeus Rex tutorem populum romanū filio reliquisset senatus. M. Aemilium lepidū pontificem maximum bis consulem ad pueri tutelam

esser: Senatus misit Alexandria Qu. aemiliū lepidū principē ciuitatis: & eundē optimū uirū: qui tūc pontifex maximus: qui bis antea consul qui princeps senatus quinquies fuerat: qui tutor pupilli esset & maluit senatus ut respu. iāto uiro careret: q̄q̄ eo plurimū indigeret. q̄ publica fides deesset tantū ualuit apud populum sanctissima fides: ut maluerunt hoīem: i quo oīa sanctitatis exēpla conspici possent: alienā q̄ suæ reipu. curam administrationēq̄ suscipiet. Iustinus qui de hac tutela mentionē li. xxx. facit: non a rege tutorem relicū populū fuisse dicit: sed post regis mortem ab alexandrinis

gerendam alexandriam misit: amplissimiq̄ & integerrimi uiri sanctitatem reipublicæ usibus & sacris cōparatam externæ procurationi uacare uoluit: ne fides ciuitatis nostræ frustra petita existimaretur: cuius beneficio regia cunabula cōseruata pariter: ac decorata incertum prolemaum reddiderunt patris ne fortuna magis: an tutoris maiestate gloriari deberet.

De Ciuitate Ro.

Speciosa quoq̄ illa romana fides: ingenti pœnorum classe circa siciliam deducta duces eius fractis animis consilia petēdæ pacis agitabant. Quorum dux hamilcar ire se ad consules negabat: audere: ne eodem modo catenæ sibi iniicerentur: quo ab ipsis cornelio asinæ consuli fuerant iniectæ. Hanno autem certior romani animi estimator nihil tale timendum ratus maxima cum fiducia ad colloquium eorum terendū: apud quos cum de belli fine ageret: & tribunus militū ei dixisset. posse illi merito cuenire quod cornelio accidisset: uterq̄ consul tribuno tacere iussit: istote inquit metu Hanno fides ciuitatis nostræ liberat. claros illos fecerat tantum hostium ducem uinci re potuisse: sed multo clarior es fecit noluisse.

De eodem senatu.

Adversus eosdem hostes parem fidem in iure legationis tuendo. P. conscripti exhibuere. M. enī Aemilio lepidō. L. Flaminio consulibus. L. Minutū. L. Maniliū carthaginiensium legatis quia manus his attulerant per feciales dedendos curauerunt. Sed tunc senatus non eos quibus hoc præstatur aspexit.

romani pacē desideraret: nō audebat se cōsulū fidei cōmittere: nā ueritus ne q̄ scipionē arte deciperet eadē: & ipse caper. Sed Hāno alter eorū dux meliori de fide. ro. opinione ductus pcessit audacius: & cū cōsulibus d pace agere cepit: tūc unus ex tribunis militū dixit nō aliā illi fidē eē seruādā: q̄ illi cornelio seruauerāt: cui cōsules i dicto silētio: Hānonē secūq̄ eē iusserūt. Mira pfecto fidelēs & oī laude p̄dicāda. Abbreuiator Liuii: de hoc scipione sic breuiter tradit. Cn. Cornelius consul a classe punica circumuentus & p fraudē ueluti in colloquium euocatus captus ē. Cornelio asinæ: hic ē q̄ classem punica merfa clarissimū idē triūphū egit. Cornelio asinæ: quare dictus sit Cornelius asina Macrobius illi pacē petebant: hi dandā esse negabāt: quippe sedi fragis: quod ubi cognouit senatus eos legatis dandos esse censuit dariq̄ fecit. Iure legationis: ut legati tuti sint & inuolati secundū ius gentium. Manius his attulerunt: pulsauerant. Non eos: quasi dicat senatus nō respexit qd merarent carthaginiensēs: qui totiens fœdera frangerēt: sed ius gentium esse seruandum fidemq̄ publicam.

romā missos fuisse legatos. q̄ orarent po. ro. ut tutelā pupilli suscipient: regnūq̄ tuerent ægyptū: qd iā Philippū & Anthiochū facta inter se pactiōe diuississe dicebāt: Gratā legationē fuisse romanis: cām bel li querētibus aduersus Philippū q̄ insidiatus t̄pibus punit belli fuerat: missos igit fuisse legatos dicit: q̄ nunciarent anthiocho atq̄ Philippo: ut a regno ægypti abstinerent. Missū & M. aemiliū lepidū i ægyptū qui tutorio noīe regnū pupilli administraret: q̄ pfectus bello deīn qd aduersus anthiochū duce scipione gestum est: magnū ad uictoriā momentū dedisse fers. Operā rei usibus: q̄a reipu. utilitatibus inseruiebat &. Sacras: q̄a pōtifex maximus sacra publica faciebat.

Cuius bñficio: nō minorem splendore & gloriam ab hac tutela Prolemaus accepit: q̄a genere paterno.

Peciosa quoq̄: cum primo punico bello

Cornelius scipio asina præfectus classis i sicilia foret ad colloquiū a carthaginē sibus uocatus ē: qui data fide confidenter pcessit: illi uero simulato colloquio milites parato habuere: q̄ dephēsū scipionem in catenis ducerent: post aliquod t̄ps eodem bello eum i angustias deductus eēt Hamilcar penorū dux: & cum

Corn. Scipio Asina

Macrobius

Vius exemplum: hoc fuit secundo punico bello cum superior Aphricanus fatalis dux utranq; subegisset hispaniam cepit carthaginensium nauem clarissimorum hominum plenam: illi ne in captiuitatem uenirent legatos publice missos ab imperatore romanum se esse simularunt: quam fidem illis Aphricanus praestitit: ut oēs incolumes & inuiolati redirent: ad suos maluit imperator romanus suam fidem fraude petiti frustra imploratam.

Epresentemus: hoc exemplū par est superiori: nā hi romani duo q; legatos apoloniātum orta inter eos rixa pulsasset: additi sunt eis & missus est quaestor cum auxilio: ne cognati uim aliquam inferrent. Repraesentemus: in mediū proferamus. Apollonia: facit suum gentile hic & haec apoloniatis. unde adbreuiator cum legatos apoloniātus dixit ad senatū missos quidam iuuenes pulsasset dedit apoloniātibus sunt: sed qui dam dicunt q; latine facit apoloniātus apoloniātana apoloniātum.

A cognatis: si forte cognati eorum uoluissent: eos e manibus legatorum eripere. Illam curiam: si quis curiam diligentius consideret: non potius fidei templum dicet q; mortaliū refugium.

Saguntinorum fides

Ost duorū: nūc ad externa transiunt exempla: & primo de saguntinis qui in fide romana pertina-

citer constiterunt: Saguntum oppidum est opulentissimū in hispaniā sinibus positū. circa flumen hiberum: quod fuit condam terminus imperii populi romani & carthaginensium causaq; secundi punici bellum: nam cum Hannibal oppidum illud circumcedisset: saguntini romanos legatos auxilia petentes miserunt: quae cum tardius mitterentur: nec se diucius defendere possent ad eam pertinaciam uenerunt: ut in foro constructo ingenti rogo impositisq; rebus suis oibus flammis subicerent: deinde seipsos in rogam conuicerent: ne a fide deficerent. Duorum scipionum uidelicet Gn. & P. Scipionum: quoq; alter. scilicet P. Scipio eius scipionis pater fuit: q; deinde aphricanus dictus est: hi duo ut supra diximus: hispaniā in praece populi romani diu tenuerant: sed tandem per magonem quē dā celtiberi quoq; pars maior erat in exercitu romano: illecebris & pecunia corrupti defecerunt a romanis: romani uero exercitus externis auxiliis destituti se intus loca receperunt: & clutellis atq; impedimentis uallo facto a penis quibus erant longe uiribus inferiores diu obsessi tandem capti caesi sunt. L. uero Marcus trinitū collectis reliquis exercitus & nocte frequenti uocatis ad concionem militibus hortatus est ut iprouiso inuaderent hostes nihil tale per uictoria metuentes & inter concionem dum subito flamma ex eius capitis apice emicuit: quo signo motos milites ea nocte duxit ad hostium castra: quibus ex iprouiso capitis caecisq; hostibus maiorem intulit cladē q; acceperant: sed in hac historia Valerius dissentit a Liuiō enim post caesos in hispania scipiones hānibal saguntū expugnauit: Sed anteq; b. illū cū romanis susciperet: ut Liuius tradit & Cicerō in philippicis. lib. xi. Et hoc belli principum & causam fuisse dicit: quia cum iam alio ageretur hānibal italiā inuadere nullā aliam uiolandi feceris honestiorem rationem inuenit: q; si saguntinos romanis societatem coniunctos adoreretur. Vim punicam: cum in punica coerciti essent: nec iam comestus uenire possent. Comuni: quia ipsis & bonis suis communis fuit. Crediderim: quasi per deprecationē hoc dicit Valerius non dubitauerim fuisse tūc hūana facta cōsiderationē saguntiorū casū fuisse miseratā tā cōstātes sui munus cūtores in quo iudicio fortūa ad necē adeo crudelē impulerit. Mortū: cū uideret res hostū adeo fidelū maluerit.

De superiore Aphricano.

Vius exemplum superior Aphricanus secutus cū honestam multis & illustribus carthaginensium uiris nauem in suam potestatem redegit inuiolatam dimisit quia se legatos ad eum missos dicebant. tam & si manifestum erat illos uitadi praesentis periculi gratia falsum legationis nomen amplecti: ut Romani imperatoris potius decepta fides q; frustra implorata iudicaretur.

De senatu Po. Ro.

Epresentemus etiā illud senatus nullo modo praetermittendū opus legatos ab urbe appollonia romanos missos. Q. Fabius. Cn. Sēpronius aedilis oratione contentione pulsauerunt: quod ubi competit continuo eos per feciales legatis dedit: quaestoremq; cum his brundisium ire iussit: nequam in itinere a cognatis deditorum iniuriam acciperent: illam curiam mortaliū: quis concilium an templum fidei dixerit? quam ut ciuitas nostra semper benignā praestitit: ita etiam in sociorum. quoq; animis constantem recognouit.

Externa.

Ost duorum in hispania Scipionum: torideq; romani sanguinis exercituum miserabile stragem sanguntini uictoribus hānibalis armis intra moenia urbis suae compulsi. cum uim punicā ulterius nequirent arcere: collatis in forum: quae unicuique erant ca-

fari. Idem præstādo: Hoc simile est superiori: quā enī fidē sagūtini romanis præstiterūt: eādē ser-
uauerūt: & petilini: & dux carthaginēsiū utriusq; cā fuit: petilini primo quidē cū obsiderent ab hā-
nibale: auxiliū petierūt a romanis: populus ro. q. paulo ante canēse cladē accepissent præstare n̄ pos-
se rēderūt: sed illis permiserūt: ut faceret quod sibi maxime cōduceret illi a romano p̄sidi: destitu-
tioem in bellē turbā & mutilē ciuitate eiecerūt quo difficilior cēt p̄ famē obsessio: qd̄ illis cōsiliū
parū uel nihil profuit: neq; enim uis alia magisq; fames illos expugnauit absūptis enim frugū ali-

mentis carnisq; omnis generis
quadripedum postremo co-
ris herbis & radicibus cortici-
busq; teneris & his quoq; stric-
tū uescebantur: maluerunt
ergo fame consumi q̄ a roma-
na fide deficere: hannibal igitur
non petiliam sed fidū pe-
tiliæ sepulchrum expugnauit

Petilia: Vrbs calabriæ de
qua meminit Virgilius parua
philote subnixā petilia mu-
ro in qua philotes me liboe-
us regnauit teste seruiō at Sra-
bo libro sexto: dicit esse Luca-
norum metropolim. Egesta
Euacuato urbe. Traherent:
Producerent dillatarent.

Petilia

De fide uxorum erga uiros.
Capitulum. .VII.

Tque ut uxori
am quoque fidē
atingamus: nūc
transit ad capi-
tulum septimū:
in quo tractat ex

Tertiæ
Aemiliæ
fides

empla fidei quam uxoris præ-
stiterit maritis. Et primo d̄ ter-
tia aemilia: cuius tantam fidē
fuisse dicit: ut cum eius uir,
Scipio superior ancillæ suæ ca-
ptus esset amore: cum licentia
illa frui p̄miserit: ac post mor-
tem Scipionis ne id metu fecit
se existimaretur manumissus
illam liberto suo in matrimo-
nium cum magna dote dedit.

Mater Corneliæ matris:
Eam nobilem facit ut rē ma-
gis exageret quam uis uxor es-
set aphyricani & aua tantorum
uiroꝝ: tamen hoc fecit: sūt
qui dicant hanc pauli aemiliū

Impacientiæ rerū ageret:
Suauitatis comunitas uirrus est
aphricanum fēmi-
na magnum uirum: Qui duas hispanias. Sardiniam Siciliam: & Aphyricam subegerat.

De fide uxorum erga uiros.

Capitulum. .VII.

Tq; ut uxoriā quoq; fidē attingamus: Ter-
tia Aemilia aphyricani prioris uxor: mater corne-
liæ matris. Cn. & T. Gracchorum tantā fuit co-
mitatis & patientiæ ut eum sciret uiro suo ancil-
lulam ex suis gratam esse dissimulauerit: ne domitorem orbis
aphricanum fēmina magnum uirum in patientiæ rerū age-
ret: itūq; menseius a uindicta absuit ut post mortē aphyricani
manumissam ancillulam in matrimoniū Liberto suo daret.

De Turia Vxore Quinti Lucretii.

Vintum Lucretium proscriptum a triumuiris
uxor turia inter cameram & lectum cubili abditū
una conscia ancilla ab imminente exitio non si-

qui persem regem superauit fuisse filiam: & aphyricani inferioris sororem ex qua nata fuit Sēmpro-
nia Gracchorum igitur quæ & cornelia dicta est: Plutarchus tamen dicit paulum aemiliū du-
a tantum habuisse filias: & alteram tuberōni elio: alteram catoni portii catonis filio in matrimo-
nium dedisse. Dissimulauerit: Finxit se non cognoscere.

Quod amoris impatiens esset. Tantā fuit comitatis & patientiæ: Suauitatis comunitas uirrus est
inter duo extrema inter seueritatem & remissionem. Ne domitorem orbis aphyricanum fēmi-
na magnum uirum: Qui duas hispanias. Sardiniam Siciliam: & Aphyricam subegerat.

ancillulam in matrimoniū Liberto suo daret: in libertatem assertam.
Vintum Lucretium proscriptum a triumuiris uxor turia inter: Nec turia quidē præ-
termittenda est: quæ Quintum Lucretium maritum suū a triumuiris proscrip-
tum & interea ipsos poenates latentem non dubitauit cum suæ salutis discrimine
tutum & incolumen seruare: lex enim erat ut: quicumq; proscriptum occulta-
ret: eadem poena damnaretur a triumuiris scilicet Augusto Antonio: & Lepido.

Magno periculo: Quia ut dixi poena capitis afficiebatur: qui proscriptum texisset aut non indicasset. Camera: Cubile arcuatum. Proscripti: dicebantur quorum nomina in publico proscribentur & quicunque ea uidisset ius fasque eorum occidendorum habebat.

Vipitia: Lentulum truscelionem uirum suum proscriptum a triumuiris Antonio Lepido & Octauiano ubi in sicilia exulare percepit: a serui sumpta ueste: & decepta matre a qua diligenter seruabatur: conscia quanto uiri amore flagraret deceptisque custodibus cum duas tantum ancillas & paucos seruos secum duxisset: e uestigio secuta est: magnum igitur fidei documentum in uirum sulphitia dicit.

De fide seruorum ergo dominos Capitulum. VIII.

Estat seruorum erga: Octauum capitulum de fide seruorum quam erga dominos suos perseueranter praestiterunt: primum autem exemplum serui cuiusdam M. Antonii oratoris aetate sua praestantissimi: quae Cicero in libro de oratore mirum in modum laudat: cum igitur incesti accusatus esset: ut in capitulo de fiducia diximus quod cum in provinciam quaestor designatus proficisceret: itaque brundisium usque peruenisset: certior factus per litteras romam rediit & causam suam egit. Seruus eius qui criminis illius conscius erat: nam laternam illi dum uirginem pereretur noctu praetulisse constabat: nunquam cogi potuit in nullo tormento ut id fateretur a deo fidelis. Quo quod. hoc Tatonam serui solent esse fideles: si ergo in eorum aliquo fides inueniatur laudabilior erit quia non expectatur.

Antonio in quodam. i. i tormento a praecedere. i. quod sequitur nam quodones inquisitiones dicuntur: quod a iudicibus fiunt: & quod praecedunt quodones. i. interrogationes deinde sequuntur tormenta id ponunt per tormenta. Laternam lateat ignis. Hoc nomen: hac causa. i. erit autem mecalepsus cum primum ad ultimum: nomen. n. significat: causam: causa uero crimen. Eculeo: tormento: deinde. n. eculeus quasi eque diminutiuus est aut ligneus & acutissimi dorso.

Cadentibus: ignitis. Laminis. s. ferreis. Argui fortuna merito potest. iure igitur accusari fortuna posse uidetur: quod tam forte constantemque animum in seruo concluderit: merebatur enim ingenium corporis sedem.

Onsule: hic. C. Marius filius fuit eius marii: qui bello civili gessit aduersus Syllam: qui septimo consulatu suo mortuus est deinde in filium bellam migravit: qui uictus a Sylla se praeneste recepit: ubi cum obsideret tentauit per cuniculos egredi: quod cum non posset quia custodirentur a Syllanis militibus: a seruo suo se iussit occidere in potestatem: hostium ueniret: Plutarchus uero in uita marii illum dicit sibi ipse morte itulisse. Sortitus: Quia cum obsessa diu fuisset a Syllanis tam de capta fuit: crudeliterque uexata: nam in capitulo de crudelitate uidebimus: quoniam milia praenestiorum crudeliter Sylla iussit occidi. Cuniculi:

ne magno periculo suo tutum praestitit: singulari quae fide id egit: ut cum ceteri proscripti in alienis hostibus regionibus per summos animi & corporis cruciatus uix euaderent ille in cubiculo & in coniugis sinu salutem retineret.

De Sulpitia uxore Lentuli.

Sulpitia autem cum a matre iulia diligentissime custodiretur ne lentulum truscelionem uirum suum proscriptum a triumuiris in siciliam prosequeretur nihilominus familiari ueste sumpta cum duabus ancillis totidem seruis ad eum clandestina fuga peruenit: nec recusauit se ipsam proscribere ut ei fides sua in coniuge proscripto constaret.

De fide seruorum erga dominos. Capitulum. VIII.

Estat ut seruorum etiam erga dominos: quominus expectatam hoc laudabiliorem fidem referamus.

De quodam seruo Marci Antonii.

Arcus Antonius auorum nostrorum temporibus clarissimus Orator incesti reus agebatur: cuius in iudicio accusatores seruorum in quaestionem perseuerantissime postulabant: quod ab eo cum ad stuprum irretit laternam praetam contenderent: erat autem is etiam tum imberbis & stabat coram: uidebatque ad suos cruciatus pertinere nec tamen eos fugitauit. Ille uero ut domum uentum est antonium hoc nomine uehementius confusum & sollicitum ultro est hortatus: ut se iudicibus torquendum tradere: ac firmas nullum ex ore suo uerbum exiturum quo causa eius laceretur: ac promissi fide mira patientia praestitit: plurimis. n. laceratus uerbis eculeoque ipso positus cadentibus et laminis uisus oem uim accusatoris custodita rei salute subuertit. Argui fortuna merito potest: quod tam pius: & tam forte spiritum seruii nomine inclusit.

De quodam seruo Caii Marii.

Onsulem autem. C. Marium praenestinx obsidionis miserabilem exitum sortitum cuniculi late-

Marcus
Antonius
orator

Subterranei meatus a similitudine animalis quod cauernis subterraneis delectatur. Cum quo mori: Sic enim inter se conuenerant ut quando effugere non possent: simul morerentur. Perstritum: Leviter uulnaratum ne in hostium manus deuenirent. Cum magna sibi: quia occurrebat illud: quæ fides est occidere dominum: respondet quia magna præmia proposita fuerant ei quæ marium uiuum uictoribus tradidisset. Cedit: Vincitur.

Que illustre, quod: Mortuo Tiberio: ut in capitulo de somniis diximus. C. Gracchus uisa pueri fratri imagine dicebat: quæsumus uellet cunctaretur: omnino sibi pereundu in esse eodem quo ipse exicio periret: caput eadem uia grassari iussit: quia frater per leges scilicet tribunicias sediciones excitare: quare motus senatus quod id ad reipublice uersionem quo dammodo expectare uidebat: decreuit ut optimus consul uideret nequid res publica detrimere caperet: quæ summa potestas i atroci negotio dabatur magistratui more romano: ut posset exercitum parare bellicum: gerere: coercere omnibus modis socios atque ciues: domum militiæ imperium consuli ius est. Itaque optimus consul cum armata manu. C. Gracchum persequitur ille se in auentinum montem cum multitudine armata recepit: contra exercitum ducto: cesosque fuluio eius collega fuga facta est: & Gracchus se in templum diane contulit: ibique sibi manus uoluit inferre. Sed a Licinio & Pomponio fidissimis familiaribus prohibitus est hortatusque: idem quod primum ausu: gere quæ corpibus suis radiu prexerunt fugiente quo ad cessum: ille ubi uidit se inimico.

Subterranei meatus a similitudine animalis quod cauernis subterraneis delectatur. Cum quo mori: Sic enim inter se conuenerant ut quando effugere non possent: simul morerentur. Perstritum: Leviter uulnaratum ne in hostium manus deuenirent. Cum magna sibi: quia occurrebat illud: quæ fides est occidere dominum: respondet quia magna præmia proposita fuerant ei quæ marium uiuum uictoribus tradidisset. Cedit: Vincitur.

bras frustra euadere conatum: leuique uulnere a latifido cum quo mori destinauerat perstritum: seruus suus ut Syllanæ crudelitatis expertem faceret gladio traiectum interemit: cum magna præmia sibi proposita uideret: si eum uictoribus tradidisset: cuius dexteræ tam opportunum ministerium nihil eorum perierat: cedit: a quibus salus dominorum protecta est: quia co tempore Mario non uita sed mors in beneficio reposta erat.

De Philocrate seu Euporo seruo Gracchi:

AEquè illustre quod sequitur. Gracchus ne in potestatem inimicorum deueniret Philocrati seruo suo ceruices incidendas præbuit: quas cum celeriter abscidisset: gladium cruore domini mandatum per sua egit præcordia euforium alii hunc uocitatum existimant: ego de nomine nihil disputo: familiaris autem tantummodo fidei robur admiror: cuius si præstantiam animi generosus iuuenis imitatus foret: suo non serui beneficio imminetia supplicia uitasset: nunc commisit ut Philocratis Gracchi cadauer speciosius iaceret.

De Pindaro seruo Cassii.

Alia nobilitas: Alius furor: sed fidei par exemplum Pindarus. C. Cassium philipensi prælio uictum nuper ab eo manumissus iussu obtruncatum insulta-

rum manus euadere non posse: cum Philocrate seruo qui cum eo solu fugiebat in sacrum deorum nemus se proripuerunt ibique Philocrates eum occidit: & super occisum se quoque interemptum protegit aliter legitur in uita Gracchorum: nam utrumque in manus inimicorum decessisse tradit Plutarchus: & aliterum a Scipione nasica alterum a L. Optimio fuisse casos: ut in capitulo de somniis & alibi diximus. Macrobius uero de Saturnalibus hunc seruum euporum nominatum fuisse dicit: quæ alii Philocratem dictum uelint: qui dum aliqua spes salutis affulsit: fidissimus comes dominum quacunque potuit ratione tutatus est: ubi uidit iam desperatum esse & dominum occidisse: & super casum scissis proprio uulnere uisceribus animam effudisse dicitur. Euforium: Quem alii Philocratem appellant. Familiaris: Quia in eius familia nutritus fuerat: ideo hanc ei fidem præstitit. Cuius si præstantiam: Dicit hunc Gracchum laudabiliorem futurum fuisse: si mortem sibi consciuisset quæ si a seruo beneficium suscepisset. Præstantia: Alias præsentem fortitudinem robur.

Lia nobilitas alius furor: Pindarus Cassium: hoc idem Pindarus exhibuit Cassio: quæ euforus Graccho: nam cum Cassius & Brutus contra Antonium arma sumpsisent pro reipublice libertate tuenda: quæ eis aduersa fortuna contigerit cumque uaria uictoria pugnasent: tandem in capis Philippiensis copiarum utriusque copiarum extremo prælio dimicauerunt: & in dextero cornu Octavianus: in sinistro uero Antonius: item in dextero Brutus in sinistro Cassius erant: forte ita accidit ut conferta pugna Cassius in dextero: Cassius in sinistro cornu uincerentur. Sed nihil aliud Brutus & Cassii res deduxit: perniciem quæ Brutus Cassio ueluti uictori non tulit auxilium nec Cassius Brutum ueluti uictum potuit expectare: nam Brutus iam Caesaris castra per milites suos capta dirripuerat: cedereque ingentem illis fecerat ad duo enim milia lacedæmoniorum qui super auxilium Caesaris uenerat præ castrorum prædicta caesa sunt: Cassius uero cum se in colle quædam recepisset unum e cæturionibus suis noie tuneu exploratum cuncta dimittit quæ cum tardius fediret existimans Cassius fuisse illum ab hostibus interceptum hostesque ex omni parte uictores esse ignarus omni quæ a Bruto facta fuerat despatis rebus omnibus in tabernaculo sese contulit: ex libertis unum noie Pindarum secum trahens: quæ ad eos casus sibi parauerat obducta

Pindarus
seruus

ueste caput obtegens iugulumq; enudans sese illi feri: dum præbuit. Auulsum ab humeris caput re-
pertum est. Ad pindarum post cædem hanc nemo hominum uidit: ex quo plerisq; scrupulum de-
dit q; iniussus uirum interfecisset. Quis deorum grauissimi: Nihil tanta adulatione putrius nam
ad tiberii assentationem hoc dicit nescire se quis deorum cassii manus alligauerit: quæ paulo ante i-
cæsar necem exarserant: nunc in seipsum tantopere elonguerint ut sibi mortem inferre trepida-
rent: maluerit quoq; cassius serui beneficio: q; uirtute sua a parricidii poenas euadere. Tu pfecto
iulii: Pergit in assentatiõe sua.
cū dicat Cæsaris numen gra-
uiter ultum cædem iniuriæq;
suâ: qui cassium sūme auctori-
tatis uirum sordido seruo sup-
plicem fieri coegerit. Vt sibi
mortem inferret qua ipse sibi
confiscare non auderet. Exar-
serat: Incitata fuerat. Torpo-
re: langore. Animi æstu. i. flu-
etuatione. Sordibus: Quia
implorauit auxilium serui.

Plocius

a Diunxit se cladibus. C.
plocius: Hic plocius a
triumuiris proscriptis
cum in salernitano agro deli-
tesceret: & triumuirorum car-
nifices misse: qui diligenter il-
lum inuestigarent & occide-
rent: latentes seruos depræhe-
derūt: quos tormētis ad actos
cogere non potuerunt: ut do-
minum indicarent: sed illi mi-
seratione motus: q; tam crude-
liter laceraretur: pcessit i pu-
blicum & se iugulandum præ-
buit. Serui igitur quantum in
ipsis fuit dominum suum ab
inimicis fideliter tutum præ-
buerunt: dicit tamen hunc ex
deliciis fuisse detectum: nam
ga delictiore genere uitæ sē-
per fuerat ab usus: ut corpus
præciosissimis unguētis quoti-
die perfunderent: nūc perse-
cutores ueluti cæes sagaces un-
guentorum odore: qui ad na-
res peruenerat tractos ad locū
mirifice spūatē peruenisse:
& latentes seruos inuenisse. Ply-
nius li. xiii. naturalis historie
L. iquit plocium. L. plocii bis
consulis censorisue fratrem pro-
scriptum a triumuiris in saler-
ni tanta latebra: unguenti odo-

re pròditum constat: quo dedecore tota absolutam proscriptio est. Salernitana: De salerno: est ar-
salernum ciuitas lucaniæ. Et odore unguēti: Quo se perfundebat. Sagax: Solers & callida & astu-
ta: sagaces canes odoriferi dicuntur. Odorata est: Odore persensit: more canum: qui sagaces. i. boni
ferarū indagatores: nasci solent: ordo autem est sagax cura eorum qui miseros persequantur: in-
ducta istis uestigiis est odorata abditum cubile fugæ eius. Torti: Cruciat: tormento affecti. Mul-
tum: Quantum ad magnitudinem supplicii. Diu: quantum ad temporis longitudinem. Quod
certamen mutuae beniuolentiæ. Dñs inquit & serui de mutua beniuolentia inter se certasse uiden-
tur: uter utros magis diligeret: sed cum eorum fides miris laudibus efferenda sit: non facile diui-
dicari potest: feliciores ne fuerint serui: qui tā piū & misericordē dñm nacli sunt: ut eos supplicis
uitam postponere non dubitauerit: mori: maluerit: q; eos diucius torqueri: an dominus qui tā cō-
stantem seruorum fidem in sua salute fuerit expertus. Arduum: Difficile.

Macrobi-
us

q Vid Urbini panopionis: Macrobius saturualium libro primo: hoc idem refert exemplum
panopion proscriptus cū in reatinam uillā delatus forte lateret: milites ad eū occidēdū mis-
erant.

tionibus hostium subtraxit: seque e conspectu hominum
uoluntaria morte abstulit: ita ut ne corpus quidem eius ab-
sumpti inueniretur. Quis deorum grauissimi sceleris ultor il-
lam dexteram quæ in necem patriæ parentis exarserat tanto
torpore alligauit: ut se tremebunda pindari genibus submitte-
ret: ne publici parricidii quas merebatur poenas arbitrio pii ui-
ctoris exolueret: tu pfecto: tu diue Iuli cœlestibus tuis pulne-
ribus debitam exegisti uindictam: perfidum erga te caput sor-
didis auxiliis supplex fieri cogendo eo animi æstu compulsi:
ut neq; retinere uitam uellet: neq; finire manu sua auderet.

De seruis Caii plocii planci & de ipso Caio.

Diunxit se his cladibus Cn. Plocius Plancus mu-
nati planci consularis & censorii frater. qui cū
a triumuiris proscriptus in regione salernitana
lateret delictiore uitæ genere & odore unguen-
ti occultam salutis custodiam detexit: istis enim uestigiis eorū
qui miserum persequabantur sagax inducta cura abditum fu-
ge eius cubile odorata est: a quibus compræhensi serui latentes
multumq; ac diu torri negabant se scire ubi dominus eēt. Nō
sustinuit deinde Plancus tam fideles tamq; boni exempli ser-
uos ulterius cruciari: sed processit in medium iugulumq; gla-
diis militum obiecit: quod certamen mutuae beniuolentiæ ar-
duum dignosci facit. Vtrum dignior dominus fuerit qui tā
constantem seruorum fidem experiretur: an serui qui tam in-
sta domini misericordia quæstionis seruitio liberarentur.

De quodam seruo Panopionis.

Vid urbini panopionis seruus: quā admirabilis
fidei qui cum ad dominum proscriptum occi-
dēdū domesticorū idicio certiores factos milites
in reatinam uillam uenisse cognosceret. cōmuta-

si sunt cum seruus comperisset & uestem cum domina commutauit: & annulum accepit: in cubiculo ac lectum ascendit ac pro eo mortem subire non dubitauit. Postico: posticum latens hostiū in posteriori parte domus positum: Oratius postico falle clientem. Nec q̄ cito dicitur: Non ita est inquit ut q̄ facile dicitur pro alio quispiam mori uoluisse: tam facile etiam potuisse credatur nam nisi summa & æstimabili fide præditus seruus iste fuisset poterat militum impetu minisq; deterreri: ut fugientem dominum indicaret. Titulo: non in sepuichro iussit inscribi titulum hic positus seruus qui pro domino mori non dubitauit.

Posticum

ta cum eo ueste: permutato ēt annulo illum postico clam emisit: se autem i cubiculum ac lectulum recepit: & ut panopionē occidi passus est: breuis huius facti narratio: sed non parua materia laudationis: nam si quis ante oculos ponere uelit subitum militum accursum: conuulsa ianua claustra: minacem uocem: truces uultus: fulgentia arma: rem uera estimatione prosequatur: nec q̄ cito dicitur aliquem pro alio mori uoluisse tam id ex facili etiam fieri potuisse mirabitur: panopio autem quātū seruo deberet amplum ei faciendo monumentum: ac testimoniū pietatis grato titulo reddendo cōfessus est. Contentus esse huius exempli generis: nisi unum me dicere admiratio facti cogere.

De Seruo Antii Restii.

Ntius restio pro scriptus: hoc etiam superiori cōferri potest: antius iste restio pro scriptus & ipse a

Antius restio

triumuiris profugerat in uilam ibiq; latebat & cū oēs eius domestici cognita proscriptio ne: indiripienda illius domo essent intenti: unus tātūmodo seruus qui grauib; panis ab ipso domo fuerat affectus nam illum sapissime uerberibus ceciderat: uultum etiam ipsius i uultum turpibus signis notarum deformen reddiderat: se tamen illius fugæ fidelissimum comitem præbuit: & dominum ab instanti morte liberauit: nam ubi sensit persecutores adesse: inopem quēdam senem occidit: & strūcto rogo pro domino cremauit: q̄ rentibus deinde militibus ubi nam esset Antius rogum ostēdens illic esse dixit: quibus ei credentibus: dominus tam fidelis serui beneficio tūc mortem euasit: quod quidem eo uidetur admirabilius quo de illo tam pessime meritis fuerat: magnum profecto pietatis & fidei documentum hoc uno officio seruus ille præstitit Macrobius Saturnalium libro primo auctor huius hystoria: multa fidelitatis seruorū exempla commemorat. Circa rapinam: id enim sibi gratū erat: ut ad prædam intenti nō sibi impedimento forent. Inustus: Sigillatus cadenti ferro ne nota facile deleri posset.

Macrobius

Ancipiti: Ambiguo: quia i eo dem se periculo exponebat. Expectata: Probata. Quo quidem tam exquisito. Adimpleuerat inquit cumulatū pietatis officium se fugæ comitem cum salutis suæ discrimine præstando: uerum non hac re contentus maiora fecit. His enim quorum foelicior: Verē inquam pietatis cumulum expleuerat: comitando fugientem dominum: nam ceteri qui liberalius habiti fuerant a domino: meliori quippe ab illo sã diripiendas illius opes se conuerterunt hic: qui domini suppliciorum erat imago: cuius laceratus eius salutem protexit: eamq; suum esse emolumentum uoluit. Emolumentū: Vilitatem & lucrum dictum eo q̄ mentē moliat. His enim: Ceteris scilicet seruus qui liberalius habiti fuerat a dño diripiēdis illius bōis iētis. Intēras: digito demonstrā s rogū. Piaculis: pēis & notis.

Ntius restio proscriptus a triumuiris cum omnes domesticos circa rapinā & prædam occupatos uideret: q̄ maxime poterat dissimulata fuga se penatibus suis in tempesta nocte subduxit: cuius furtiuum agressum seruus ab eo uinculorum poena coercitus inexplabilisq; litterarum nota per summam oris contumeliam inustus curiosis speculatus oculis: atq; uestigia huc atq; illuc errantia beniuolo studio subsecutus lateri uoluntarius comes arrepsit. Quo quidem tam exquisito: tam ancipiti officio perfectissimum expectate pietatis cumulum expleuerat: his enī quorum foelicior in domo status fuerat lucro intentis: ipse cū nihil aliud q̄ umbra & imago suppliciorum suorum maximum: sibi esset emolumentum: eius a quo tam grauitè punitus erat salutem uendicauit: cumq; abunde foret iram remittere: adiecit etiam charitatem: nec hætenus beniuolentiæ processit: sed in eo conseruando mira quoq; arte usus est: nam ut sensit cupidos sanguinis milites superuenientes: amoto domino rogū extruxit: eiq; egentem a se comprahēsum & occisum senē su periecit. Itē rogātibus deinde militibus ubi nā eēt antius: manū rogo itē ibi illū datis sibi crudulitatis piaculis urī respōdit: q̄a uerisimilia loquebat̃ habita ē uoci fides: quo euenit ut antius statim quæredæ incolumitatis occasiōē assequeretur.

tatis officium se fugæ comitem cum salutis suæ discrimine præstando: uerum non hac re contentus maiora fecit. His enim quorum foelicior: Verē inquam pietatis cumulum expleuerat: comitando fugientem dominum: nam ceteri qui liberalius habiti fuerant a domino: meliori quippe ab illo sã diripiendas illius opes se conuerterunt hic: qui domini suppliciorum erat imago: cuius laceratus eius salutem protexit: eamq; suum esse emolumentum uoluit. Emolumentū: Vilitatem & lucrum dictum eo q̄ mentē moliat. His enim: Ceteris scilicet seruus qui liberalius habiti fuerat a dño diripiēdis illius bōis iētis. Intēras: digito demonstrā s rogū. Piaculis: pēis & notis.

DE MUTATIONE FORTVNÆ.

De mutatione morum & fortunæ. Capitulum. IX.

M Vltū animis hoīum: Valerius scripturus de mutatione morū & fortunæ id agit: ut ostēdat cognitionē morū mutatiōis atq; fortunæ nobis utilē eē: & sic beniuolētiā caprat a per sona: cū ostēdat se reutilē eē scriptū: & qā occurebat illud: qd prodest scire mutationes morū & fortunæ dicit ex hoc boni cōsequimur: ut cū aliorū fortunās uiderimus eē mu-
tatas ut qī sordida & abiecta cōditione positi ad celsiorē dignitatis gradum euaserunt: & nos quo-

q; de rebus nostris melius spe-
rare poterimus. Fiduciē adi-
cere: Cum uiderimus aliorū
fortunās esse mutatas non eē
desperandum de nobis aut fi-
liis nostris q; turpiores uite fu-
turi sint. Sollicitudinis: Vnū
sequit ex altero: nā qā fiduci-
am sumit ideo sollicitudinē
deponit. Stultū eē: Cū uide-
amus iquit multos abiecte ob-
scureq; cōditiōis hoīes muta-
ta fortuna ad claritatis fastigi-
um euasisse: stultū ē de humi-
li fortuna nostra desperare &
nos quasi ppetuē infelicitatis
dānare. Spem: Spes est bo-
norum futurorū expectatio.

Manilius
Torq̃tus

M Anilius torqua-
tus: De hoc uero
multis i locis car-
pti diximus nūc
eēt tota historia
reperēda sed breuitatis gratia
dicemus tātū q; necessaria sūt
hic a puericia ad adultā etate
obtusioris ingenii: tardiorisq;
linguæ: adeo fuisse dicī: ut a
L. parti iperioso uiro asperio-
risq; natū fuerit ex urbe quo
dāmō relegatus: & rure iussus
habitare quasi reipu. ciuis fu-
turus: semp iutilis: eius uero
mores adeo imitati sunt ut &
patri & reipu. atillissimus eua-
ferit: nam quō patri utilis fue-
rit diximus i capitulo de pie-
tate: idē mox cū gallorū exer-
citus super ripas animis castra
posuisset romanū: obuīā exis-
sent: & gallus magnitudine in
solita ponte occupato puca-
ret ad prælium: si quis esset uir fortis romanorum: hesitantibus aliis dictatorem suum adiēt & ob-
tenta pugnandi extra ordinem licentia: hostem exultantem more gentis & armis aureis gloriāte: for-
tis ipse magisq; ornatus miles & utilibus magisq; fulgentibus instructus repetito uulnere cōfixū stra-
uit: cui ex animi nihil amplius itulit ludibrii: q; ut torquē aureū unū dūtaxat illi abstulerit: hic mi-
litari suorū gaudio ac fauore ortū torquati nomē. Coronā pter hec aureā dictator illi dono dedit:
ob insigne uirtutis tātū deniq; momēti i hoc duello fuit: ut nocte p̃xima clā gallorū exercitus abscē-
deret. Vir hic magnus iprimis: ut ait Cicero: & q; p̃ indulgēs i patrē: idē acerbe seuerus in filium quē
q; contra suū edictum prouocatus cum hoste pugnasset: quis uictorem iussit interfici bello lati-
no q; tertio eius cōsulatu gestū ē: quo fusi celsiq; latini fuere: adeo ut uix pars quarta sup̃fuerit: ubi
ea cōsulis uirtus fuit: ut cōstet q; cūq; i pte dux fuisset eo idi natura fuisset uictoria. Eberis: Rudis:
negligētis & ppe uecordis. Obrusi: Tardi & stupidi. Cordis: & igeni. In hoc: Credo iquit ideo
uoluisse fortunam huius adolescētiā obscuriorē eē: ut senectus fieret illustrior. Relegatus: Qua-
si exul i agris uiuebat & raro commigrabat in urbem rustico operi semper intentus

Cicero

Scipio su-
perio

Cipio aut: De aphricano superiore uaria ferunt scriptores nā Valerius illū a primis adolescē-
tiæ annis solutionis uitæ fuisse dicit: quod Aulus gelius similiter sentire uiderur in ea quæ
itione quam de alexandri & scipionis contiaentia facit: in qua scipionem ostendit alexandro

De mutatione Morum & fortunæ. Capi. IX.

M Vltū animis hominū & fiducia adiicere & soli-
tudinis detrahere potest Morū ac fortunā in
claris uiris recognita mutatio siue nostros status
siue proximorū igenia cōtemplemur. Nā cū ali-
orū fortunās spectādo ex cōditiōe abiecta atq; cōtēpta clari-
tatē emeruisse uideamus: quid aberit qn & ipsi meliora de no-
bis semp cogitemus memores stultū eē ppetuē infelicitatis se-
dānare: spēq; quæ etiā icerta rōne fouet iterdū certā i despera-
tionē cōuertere.

De Manilio torquato filio Lucii manilii torquati:

M Anilius autē torquatus adeo hebitis atq; obrusi
cordis iter initia iuuetæ existimatus ut a patre ma-
nilio aplissimo uiro qā & domesticis: & reipubli-
cæ usibus iutilis uidebatur: rus relegatus agresti
ope tangarēt: postmodū patrē reū iudiciali piculo liberauit:
filiū uictorē q; aduersus iperū suū cū hoste manū cōseruat:
securi pcussis patriā latino tumultu fessā speciosissimo trium-
pho recreauit. In hoc credo fortunæ nubilo cōtēptū adolescē-
tiæ pfusum quo senectutis eius decus lucidus emitesceret.

De Scipione Aphricano superiore.

S Cipio at aphricanus superior: quē dii imortales na-
sci uoluerūt: ut eēt i quo uirtus se p oēs numeros
hoībus efficaciter ostēderet: solutionis uitæ pri-
mos adolescētiæ annos egisse fertur: remotos qdē a luxuria
crimine: sed tamen puniceis trophæis deuictæ carthaginiis cer-
uicibus imposito iugo teneriores.

præferendum. In fine tamen ita subiungit. Sed hanc utramq; declamantiunculam super alexandro & Scipione celebrauerunt: hii quibus abunde ingenii & oculi & uerborum enos satis habebimus: quod ex historia est id dicere. Scipionem istum uero ne an falso incertum est: fama tamen cum esset adulescens haud sincera fuisse & prope modum constitisse hosce uersus a. Cn. Neuius poeta in eum scripsit: etiam qui res magnas manu sæpe gessit: gloriosæ cuius facta uiua nunc uigent: qui apud gentes solus præstat: cum suus pater cum palio uno ab amica abduxit: his ego uersibus credo adductum

De Caio Valerio Flacco.

Quoque Valerius Flaccus secundi punici belli temporibus luxu perditam adolescentiam incohauit. Cate-
rui a. P. Licinio pontifice maximo flamen factus: quo facilius a uitis recederet: ad curam sacrorum & cerimoniarum conuerso animo usus duce frugalitatis religione quantum prius luxuriæ fuerat exemplum: tantum postea modestiæ & sanctitatis specimen euasit.

De Quinto Fabio maximo.

Nihil quoque Fabio maximo qui gallica uictoria cognomen allobrogi sibi met ac posteris pepit adolescentiæ magis infame: nihil eodem senectute ornatus: aut speciosius illo sæculo nostra ciuitas habuit.

illic se postero die ius esse dicturum. Addit præterea illum ab adolescentia noctis extremo: antequam dilucularer in capitolium uentitare solitum fuisse: & aperiri cellam iouis sibi iussisse: ibique solum diu demorari: id temporis in capitolium ingredientem cane semper in alios seuentes neque latrarent in eum: neque incurrerent: quid illud quod L. iulius Plutarchus cæterique omnes ferme scriptores tradunt: quod ab ipsa adolescentia faucium patrem e manibus hostium liberauit: quod in ipso deinde iuuentutis flore: quo maxime libidinis fruet ætas uirginem eximia speciei & pulchritudine captam sponso cui depacta fuerat in tactam inuiolatamque restituit ut in capitulo de continentia diximus: non igitur eius adolescentia uideretur aliqua libidine uexata in qua fuere uirtutes prope diuine: quod & Plutarchus affirmat. Numeros hominibus efficaciter ostenderet: Nume-
ri uirtutum sunt quattuor: quæ fundamenta dicuntur: Prudentia: Temperantia: Iusticia: fortitudo. Solutioris uitæ primos adolescentiæ annos egisse fertur: in continentioris. Teneriores: Effeminationes leuiore enerationes quam conuenirent uictoriis: de carthaginiensibus partis aut quam uictori conuenirent: quasi dicat si quis uidisset teneros adolescentiæ Scipionis annos: nunquam spectantam de ipso sumpsisset: ut illum aphricæ domitorem futurum animo præsumeret.

Quoque Valerius Flaccus secundi punici belli temporibus luxu perditam adolescentiam incohauit: Hic eo etiam dissolutior fuit: quam Scipio: quod luxuriæ atque libidini deditus fuit: qui secundi punici belli temporibus consul fuit: & hannibalem ab urbe reiecit teste Plinio de uiris illustribus: qui ait: hannibal cum ad tertium ab urbe lapidem castra posuisset: tempestantibus repulsus primum a Fabio maximo frustratus: deinde a Valerio Flacco repulsus a Graccho & Marcello fugatus: in aphricam reuocatus a Scipione superatus est: L. iulius tamen dicit non a Valerio: sed a fuluio Flacco ab urbe fuisse repulsum: sed Publius Licinius in tam corrupto adolescente egregiam idolem contemplatus: cum flaminem dialæ creature non dubitauit: ratus id futurum quod euenit: ut adiecta dignitate mores uitamque mutaret: nam cum primum ad religionem adiecit aium statim mutatus moribus adeo continens factus est: ut modestiæ & sanctitatis uni cum specimen uideretur: nec mirum: nam religio omnis est continentiæ uirtutisq; magistra. Duce frugalitatis religio: Nam religio non solum frugalitatis sed omnium uirtutum dux est atque magistra.

Nihil. Qu. Fabio maximo: de hoc uiro dictum est libro tertio in capitulo de his qui a parentibus degenerarunt: fuit autem eius adolescentia tam perditæ luxuriæ: ut quitus pompeius peritor urbanus illi bonis paternis inter dixerit: ne per luxum atque libidinem profunderet: nihil igitur eius adolescentia turpius: nihil prouectiori ætate speciosius: ornatus ut fuit suo tempore in urbe romana: mutatis. n. moribus statuq; uitæ: cum se ad reipublicæ cōtulisset: magistratibus profectus res clarissimas gessit: præsertim aduersus allobroges bituitumque auernorum regem: quos cum felici pugna superasset: inde sibi gloriosum & immortale nomen reportauit: nam post illam uictoriam: allobrogi cognomen sortitus est: præterea tam grata fuit illa uictoria populo romano. ut quo loco caesi captique fuissent hostes: senatus isigne tropheum statui iussit: turremque edificari hostium spoliis ornata ad tantæ rei memoriâ. Gallica uictoria: quia allobroges quos deuicit populi sunt galliæ.

Valerium anciam aduersus omnes scriptores: sic de Scipionis moribus sensisse: & cum puellam illam captiuam non redditam a Scipione atque in deliciis a moribusque ab eo usurpatam: alii ferme omnes: hunc in omni ætate continentissimum fuisse tradunt. Nam & idem Aulus Gellius alio loco dicit: hunc eodem quo alexander ostento natum: diuine uirtutis fuisse: idque res ab eo clarissime gestas plane testari: atque in primis illud unum: quod dum badium hispaniæ oppidum munitissimum obsideret: dixit militibus suis sibi iniure audiendo assistentibus ac poscentibus quem in diem & locum dari uadimonia iuberet: oppidi arcem ostendens:

Valerius
Flaccus

L. iulius

Qu. Fabi-
us Maxi-
mus

Qu. Catulus

q Vis ignorat: Qu. Catulus quis i adolescentia luxuriosus delicatusq; fuerit: gradior tñ factus: mutatis moribus & mala uiuēdi rōne iter clarissimos romāe urbis p̄cipes meruit sua uirtute cēseri: hic bellū ciuile a lepidō motū pene prius extirp̄ q̄ suscitātū arderet: cōsul. n. cū lepidō: cū nouarū regē cupidus p̄ solētia lepidus: sylle acta rescidere uellet: ex urbe illū catulus eiecit: tāq̄ sediciosissimū hoīem: q̄ statū ciuitatis pturbare moliret: nā ut iqt̄ florus cū iure belli dīctator sylle p̄scripsisset inimicos: q̄ superāt reuocāte lepidō: qd aliud q̄ ad bellū uocabāt. Cū dā

natoꝝ bona addicēte sylle q̄ uismale capta iure tñ repetitio eoz p̄culdubio labefactabat cōpositā ciuitatē: expediebat ergo quasi egre saucieq; reipu. req̄escere quocunq;: ne uulnera curatiōe ipsa resciderēt: ergo cū turbidis cōcioni- bus uelut classico ciuitatē teruisset: urbe pulsus p̄fectus i ethruriā armā ide & exercitū urbi admoerat: sed iā miluiū pōtē collēq; ianiculū. Luciacius: catulus. Cn. pompeius syllane dñatōis duces atq; signiferi alio exercitu īfederāt: a qbus p̄rio statim ipetu retro pulsus: hostisq; a senatu iudicatus i cruetā fuga ethruriā ī fardiniam recessit: ibi quoq; morbo & penitētia iteriit: uictores qd n̄ temere aliis i ciuilibus bellis pace cōrēti fuerūt

Ciuile: nā eiecit lepidū sibi collegā i cōsulatu: bella ciuilia suscitātē: dū enī acta sylle rescidere tētare: ut p̄scripti oēs q̄ sup eēt reuocarēt i urbē: & suā sibi hōa restituerēt: grauissimas seditiōes excitabat & q̄tū reipu. statū pturbabat: hūc iqt̄ hostē p̄riā a sēatu iudicatū d̄ medio sustulit: moriq; coegit: d̄ quo lucanus ut catulo iacuit lepidus.

L. Sylla

1 Vcius uero: Plutarchus i uita sylle dicit: illū adeo i exercēdis salibus natura studiosū fuisse: ut ab iēute aetate plura cū ignominia: sodalicia cū mimis atq; ridiculis hoībus p̄culatē hūeret. Postea uero q̄ i oīum regē dñatu cōstitutus ē: e scaua spectaculisq; ipudētissimos cogēs: inter potādū quottidianis cōcenatiōibus certabat: q̄ cū gradiori iā aetate patraret & dñantis dignitatē p̄brū & dedecus asferre uiderēt: multa negligēter omittebat: q̄ studio & industria idigebāt. Cōnatū siq̄ dē scylle nullus circa seria usus erat: cū alio tpe ipiger & eximia seueritate foret: ut cū primū solaria & cōpotatiōes abiiceret: uno ipetu rerū imitationē capesceret. Verū ita mimis & saltatorib; māfuerat ad oēm familiaritatē p̄nū se obnoxiiū subiiciebat: ut tā soluti moribus animi p̄cipitiū ad amores lenitatē: & illecebras sibi peperit: a qbus nec p̄uēctioribus qd ē am̄s sese reuocauit. Metrobiū senicū a iuuenilibus an̄is: magno amore cōplexus: lōgius p̄secutus ē: eo idies secum florecente morbo: cū ab initio publicā qd ē catēꝝ locupletē mulierē q̄ nicopoli appellabant deperiret: deīde cōsuetudie & formę grā mirifica amatus ē: ab ea: cū uita excederet heres ē relictus: nouerex quoq; hereditatē ē fortitus: hac plutarchus. At Valerius eū uita ignata libidie & uiolētia plena: histriōniā quoq; ob q̄stū exercuisse dicit: se d ea postmodū uitia i q̄stura deposuisse: quod plutarchus negat: q̄ ad p̄uēctiores an̄os ea usq; seruasse dicit utrūq; sit cōstat eū aegregia multa facinora edidisse: iugurta cōsilio & prudētia sua i captiuitatē uēit q̄uis: ductu & auspicio marii uictus fuerit. Mithridatē sapius aciā supauit: socialis belli sollicitudinē reip. ademit: tyrānidē cine: & factiōes cōpescuit Mariū patria eiecit: & p̄scriptū i aphricā trāsire coegit: q̄s crediderit tā uaria tāq; cōtraria simul exritisse: nā siqs diligēter scylle adolescētiā tot uitis ignatā: & illius maturiorē aetate: i q̄ tā p̄claragel sit cōsiderare uoluerit: duos i uno corpore syllas fuisse cōp̄iet. Ludicre artis: pp̄ histriōniā & iocularia q̄ grā q̄stus exercuit. Præruptis claustris neqtia: nā uirtus eius idignata: q̄ a flagitiis occuparet: claustra oīa neqtia p̄fregit ut uires suas exerceret. Expēdere: Examīare. Catenas iiecit. Quia cōsilio suo p̄ bochū regē p̄ditus iugurta uictus catenisq; oneratus i triūphū ductus fuit. Mithridatem cōpescuit: Quē capadocia & asia pepulit: & ad tigranē regē armenia cōfugere coegit. Socialis belli: Quia prudentia sua excitatam socialis belli flāmā extinxit: cū socii latini nominis pp̄ negatam ciuitatem a druso promissam aduersus romanos arme sumpsissent. Cinna dominationem: qui patria pulsus ab octauio cum se mario coniunxisset: qui exul iam in aphrica exercitū cōparauerat nō cōtēnēdū repetūt urbē & cā p̄ principū negligētiā capit quā opprēssā sylle a mithri

De Quinto Catulo.

Vis ignorat. Q. Catuli auctoritatē i maximo clarissimorū uiroꝝ prouētū excelsum gradū obtinuisse: cuius si superior aetas reuoluat: multi luxus: multæ delitiæ reperirentur: quæ quidē ci ipe- dimento non fuerūt: quo minus patriæ princeps existeret: no- menq; eius in capitolino fastigio fulgeret ac uirtute ciuile bel- lum ingenti motu oriens sepeliret.

De Lucio sylle.

Vcius uero sylle usq; ad quæstura suā comitia uitam libidinoſe uixit ludicræ artis amore per in- quinatā perduxit. Quapropter. C. mariū consu- lē moleſte tulisse traditur: quod sibi asperimū in aphrica bellū gerēti tā delicatus quæstor sorte obuēnisset: idē quasi perruptis & disiectis neqtia qua obsidebat claustris ca- tenas iugurtæ manibus iniecit: mithridatē compescuit socia- lis belli fluctus repræssit. Cinna dominationem fregit: eumq; in aphrica qui se quæstorem fastidierat: ipsam illam provin-

dati victoria rediens celeriusq; credi potest liberavit: casis multis cinæ maritq; exercitibus. Virū forte appellare inq; illū virū forte: nisi se foelicem appellari maluisset: nā i tabellis ad senatū se per hac præscriptioe uti solebat. Sylla foelix senatu populoq; rō. salutē. Vnde Plinius li. vii. natura- lis historia: unus iquit hoīum ad hoc aut foelicis sibi cognomē asseruauit. L. Sylla: Ciuii nēpe san- guine ac patriæ oppugnationē adopratus: & qbus dā foelicitatis iductus argumētis: q; proscribere tot milia ciuū ac trucidare potuisset: O praua interpretatio: & futuro tempore i foelix n̄ melioris fortis

tūc fuere pētes: quoz mis- rē hodie: cū syllā nemo non oderit. Agē n̄ exitus uitæ eius oīum pscriptoz ab illo: cala- mitate crudelior fuit: erodē te se ipo corpe & supplicia si- bi gignēte: qd ut dissimulaue- rit & supmo sōno eius: cui it- mortuus quodāmo ē: creda- mus ab una illo iudiā gloria uictā: hoc tñ nēpe foelicitatis suæ defuisse cōf- fusus ē qd ca- pitoliū n̄ dedicauisset: lib. xi. Si itra hoīem tincæ tricenum pedū aln̄ & pluriū lōgitudie: iā carne exat: uiuētium quoq; hoīum capillo: qd foeditate & syllā dictator. Et alcina ex cla- rissimis graciæ poetis obiere.

Tq; ut nobilitatē beneficio penitentia se ipsam admonui respicere: ita altiora modo suo spera- re ausos subtexamus.

De Sublimitate a statu humili. Capitulu. .X.

Tq; ut nobilitatē beneficio penitentia se ipsam admonui respicere: ita altiora modo suo spera- re ausos subtexamus.

De Tito Aufidio.

Itas aufidius cum asiatici puplici exigua admodū particulam habuisset: postea totā asiā pro cōsul- ri imperio obtinuit: nec indignati sunt socii eius pa- rere fascibus quem aliena tribunalia adulante ui- derant: gessit se etiā integerrime ac splendidissime: miroq; id modo demonstrauit p̄stūm questum suū fortunæ: preses uero dignitatis icremētū monbus suis iputari debere.

De Publio Rutilio.

T. P. Rutilius non publicanum in sicilia egit: sed opus publicanis dedit: idem ultimā iopiam suam auctorato sociis officio sustentauit. ab hoc post- modū cōsule leges uniuersi siculi acceperunt acer- bissimoq; predonum ac fugitiuorū bello liberati sunt: portus ipsos siquis modo mutis rebus inest sensus. tāta i eodem hoīe uarietate status admiratos arbitror. Quē enim diurnas captu- ras exigentem animaduertent: eundem iura dantem classes q; & exercitus regentem uiderunt.

Tq; ut: hic uti trāsgres- sione breuiter admonē do qbus q rebus dixerit & qbus dicturus sit. Infi- cio: qd post q eos p̄nituit suo rū flagitioz meliora secuti sūt. Mō: statu & cōditiōe: qd cū i statu hūili eēt ad altiora ue- ti sunt.

Itus aufidi. magna for- tunæ mutatio uisa ē in T. aufidio q abiectus publica- nus. i. uetaliū redēptor i asia paulo post creatus p̄cōsul pui- ciā illā administrauerit: nec erubuerūt neq; indignati sunt asiatici hoīes eius pere ipio: q pauloate uiderāt turpē qstū faciētē: & alioz magistratuū tribunalia cū assēratōe maxia abiētē. Vex pui-ciā tāta cū ite- gritate splēdore rexit: ut oēs i telligerēt culpa fortunæ sc̄m

T. Aufidi- us

eē ut turpem questū exerceret: sua uero uirtute ad dignitatē puenisse. Publici. s. uetigalis: ē enim substātiue. Adulātē: Cū actio ē cōiūxit assēratōe at illis ut i exigēdis uetigalibus adeēt eripuit. Splēdidissime liberalissime p cōsulis maiestate. Questū: turpe lucrū publicanorū qstus apud maiores turpis sēper fuit. Incremētū: āplitudinē dignitatis: q ex publicano p̄cōsul factus eēt.

T. P. rutilius. T. Aufidius publicanus i puiciā sc̄us p cōsul: eadē postmodū rexit. P. rutilius a publicanus: sed qd fordidus ē publicanorū mīster iopē uitā fordidissimo genere qstus su- stērauit: eo tñ illū mutata fortūa puxit ut p̄rio cōsul: dein legū lator ex cōsule: nā cū sicilia p̄fessit: ex legatoz inia leges dī siculis cōscripsisse: bellūq; seruile suscitātū i sicilia cōpescuisse: p- uiciā a seruilī ipetu rutā pacatāq; reddidisse si res mutæ & i aiata sētre possēt: siculi portus urbiū qmōcia tāta i hoīe uno status imitatorē: forrūaq; uarietate uehemēter admirarēt ut quē pauloan uidisset quortidianū uictū: locata opa miserabiliter: qritatē: nūc classis p̄fectū: exercitus ipatorē: & puiciā cōsulē p̄cē cōspicerēt. De hoc rutilio dcm ē i capitulo d disciplina militari rursus i capitu- lo de maiestate. Sed opas: qd mīster fuit. Auctorato: p̄stūto ex auctoritate publicanorū alii dicunt auctoratū officiū dici auctoritate sustitūtū: ut siq; offō priuatis i idē postea substitueret. Sociis: asiaticis. Sustērauit: qd ex hoc offō quortidianū sibi uictū cōparabat. Prædonū bello. s. bellū qd crassius enomās gladiatores i sicilia cōcitarūt: hic p̄fecit: & siciliā liberauit: gestū aut ē apud liparas

P. Rutili- us

Si quis mō. mutis: si res mutæ & iafata sentire posset. Capturas: utilitates diuitias nā substatē p
fitū: sicut creatura: ita captura. Exercitus regentem: contra fugitiuos ex quibus unus ad pīleum
& libertatem seruos conuocauit.

P. uentidio

h Vic tātō: de hoc uēditio gelius lib. noctiū aticag. xv. ita refert i sermonibus nup fuit seniorū
hominū & eruditore multos i uetere memoria altissimū dignitatis gradū ascēdisse ignobilis
simos prius hoies & despectissimos: nihil adeo de quoq̄ tāta admirationi fuit: quātā fuerūt quā

uēditio basso scripta fuerunt
eū picentē fuisse genere: & lo
co humili: & matrē eius a Pō
peio strabone pompeii magni
patre bello sociali: quo efu
lanos subegit captā cū ipso esse
mox triūphātē Pōpeio strabo
ne tū quoq; pueḡ iter ceteros
ante currū iperatoris sinu ma
tris uēctū eē post cū adoleuif
set uictū sibi egre quāfisse: eū
q; sordidā iuenisse cōparādīs
mulis & uehiculis magistrati
bus q; fortiti puincias forentē
præbenda publicæ cōduxit i
isto quæstu: notū esse. capisse
C. Cæsari: & cū eo pfectū eē i
gallias: tū qā i ea pulcia satis
gnauiter uersatus eēt: & dein
ceps ciuili bello mandata sibi
pleraq; ipigre strēueq; fecif
set nō mō i aicitia cæsaris: sed
ex ea in amplissimū quoq; or
dinē peruenisse: mox tribunū
quoq; plebē. ac deide p̄torem
creatū: atq; i eo tpe iudicatū eē a senatu hostē cū M. Antonio: post uero cū uictis p̄ribus: nō pristina

Casum a
fortuna
differre

tantū dignitatē recupasse: sed p̄tificatū ac deinde cōsulatū adeptū eē: cāq; rem tā intolleratē tu
lisse po. ro. q uentidiū bassum meminerat curandis mulis uicticasse: ut uulgo p̄ uitas urbis uersicu
lis p̄scribere: Cōcurrere oēs augures: Aruspices: portētū in uisitatū cōflātū eē recēs: nā mulos q; frica
bar consul factus ē. Eundē bassum. Suetonius tranquillū p̄positū eē a M. Antonio puincis orienti
libus p̄thosq; i siriā iter rūpentes tribus ab eo p̄liis fusos scribit: eūq; primū omniū de p̄this triūm
phasse: & morte obita publico funere sepultū eē: Massurius scribit eū bis in triūphū ductū fuisse.
C. hūc mulionē castrensē suffaraneū appellabat teste P̄ly. li. vii. de quo lute. Si fortuna uolet: si es
de consule rhetor: si uolet hac eandē fies de rhetore cōsul: uētidius qd. n. qd. tulius: an ne aliud: q
sydus & occulti mirāda potentia fati. Miserabiliter: nam arfacide rex parthorum crassius cor
pus feris & alitibus deuorandū iussit exponi. De Varietate casuū. De L. lētulo. Cap. XI.

Asum nūc: diximus de fortuna aduersa mutata i scdaz: nūc de cābus dicamus: differt casus
a fortuna p̄hi ita dicūt: eoz q; fiūt: quādā pp hoc qd̄ itenta sint quādā n̄ pp hoc qd̄ itēta sint
ut uerbis ḡa: agricola fodit aggr: ut sepulch̄ faciat: & thesaugz inuenit: nō pp hoc qd̄ itēta
sit: neq; n. aggr fodit ut thesaugz inueniat: sed ut sepulch̄ faciat: itē eoz quā fiūt pp hoc qd̄ itēta
sint: alia fiūt a p̄posito alia a natura: a p̄posito fiūt ab usu liberī arbitrii: a natura quācūq; a quo
dā in se ipsis p̄cipio cōtinue moto accidūt ad aliquē finē: rursus quā fiūt a natura: quādā semper
quādā nō semp sed plerūq; ut sol semp p obliquū zodiaei trās it: plerūq; ut pluuia ex napore terra
nascantur: sed hoc notādū eoz quā fiūt a p̄posito: & q̄ a natura: p̄positū ē cā p se casus & fortuna
sunt cā p accidens cām aut p accidēs dico: casū & fortunā qā accidūt cā p se ut qdā forū perit: ut
carnes emar casu lapidē offendit & corrui: hic casus est per accidēs: qā accidit ut caderet: cā per se
est ut petat forz. Sed differt casus a fortuna: quia fortuna est in habentibus p̄positū: qbus bene &
male contingere pōt: nō aut in re aiata ut ferro & ligno: neq; n. in his fortuna agit: Casus uero esse
pōt ē i nō habētibus p̄positū: ut in brutis & inanimatis: ut uerbis gratia: Equus celeriter supuenien
te nocte se domū recipit & a lupis seruat: nō se recipit: ut a lupis seruet: sed q̄ ita casus tulit: & hoc
in rebus mutis: in rebus aut inaiatis ut tripos cecidit & sedē fecit: nō iō cecidit ut sedē faceret sed ca
sus ita tulit. Casus nūc cōtemplemur uarietate. L. lētulus hic accusatus repetundaz fuit Sparta
cus: & Chrixus efractio Lentuli ludo gladiatores cū trigita aut amplius eiufdē fortunæ uiris erupe
capua: seruisq; ad uexillū uocatis iustū exercitū fecerāt: hi p̄rio ad nesciū mōrē claudiū deceper
dē Consulāris quoq; aggressi lētuli exercitū: i apēnino cecidere: hic itaq; lētulus lege a cecilio cō
tra eū lata repetundaz: dānat post dānationē cēsor creat: cū. L. cēsorino: Sed hic fortasse lētulus ē
ad quē C. primi lib. apistolas scribit: de reducēdo rege ptolemæoz: quē repetundaz ex cecilia & cy
pro accusatū itelligimus: nā cato pmulgationē tulit: ut ei puincia abrogaret: tū ē apd Ciceronē

L. Lentu
lus

De Publio Ventidio:

Vic tanto icremēto maius adiiciā A sculo captus.
Cn. pōpeii magni pater. P. Vētidii ætate pubere
in triūpho suo populi oculis subiecit. Hic ē Vēti
dius qui postea romæ ex parthis & p parthos de
crassis manibus in hostili solo miserabiliter iacentibus trium
phū duxit: itaq; qui captiuus carcerē exhorruerat uictor capi
tolū felicitate celebrauit. In eodem etiā illud existimari de
bet: quod eodem anno prætor & consul est factus.

De Varietate casuū. De lucio lētulo. Cap. XI.

Asum nūc contemplemur uarietatem. L. lētulus
consularis lege cecilia repetundarū crimine
oppressus cēsor cū. L. censorio creatus est: quem
quidem fortuna inter ornamenta & dedecora al
terna uice uersauit: consulari illius dānationem: dānationi
cēsura subiciendo: & neq; bōis eū ppetuis frui nec malis æter

ad attritu: qua promulgatione facta ueste mutauit. Lege cecilia. qua tulerat cecilius ab auctoribus enim legis plerumque denominabantur: repetundarum & de repetundis dicimus. Quem quidem cre- do inquit fortunam uoluisse hunc hominem altera uice uersare: ne secundis nimium fideret: nec aduersis omnino desperaret: sed amaris iocunda permisceret.

Idem uiribus. Scipio Nasica captus a poenis: hic collega erat diulii consulis eius qui apud liparas uicta mensa: & fugata hostium classe primum illud maritimum egit triumphum: nam multo ante hanc

Scipio Na-
sica

nis ingemiscere patiando.

De Cneo Cornelio Scipione Nasica.

Idem uiribus uti uoluit in Cn. Cornelio Scipione Nasica: qui consul a poenis apud liparas captus cum belli iure omnia perdidisset latiore subide uultu eius adiutus cuncta recuperauit consul et iterum creatus.

Quis crederet illum a. xii. securibus ad carthaginensem puenire catenas: quis rursus existimaret a puniciis uinculis ad summa imperii peruenturum fastigia: sed tamen ex consule captiuus: & ex captiuo consul factus est.

De Crasso dicto diuite.

Quid crasso: nonne pecunie magnitudo locupletis nomen dedit: sed eide postea iopia turpe decocto- ris suplatione imisit. Si quidem bona eius a creditori- bus quia solidum prestare non poterat uenierunt. Itaque amara sigillatio non caruit cum egens abularet diues ab occurre- tibus salutabat.

De Quinto Cepione.

Rassum casus acerbitate. Q. Cepio praeurrit. Is namque praetura splendore triumphii claritate. consula- tus decore: maximi pontificis sacerdotio ut senatus praeonus diceret assensus publicis uiculis spiritum deposuit: corpusque eius funesti carnificis manibus laceratum in sca- lis gemoniis iacens: magno cum horrore totius fori Romani con- spectum est.

De Caio Mario candidato.

Am Caius Marius maximus:

sa fuisse dicunt: hic antea Fabii ignominia in hispania correxerat: caeso a peditibus uiriaco. Ut ante dictum li. iiii. cap. vii. de amicitia ciceronis cepione et quistoris fuisse ostendit in rhetoricis. li. i. cap. de constitu- tione coeclurali: ubi dicit cum L. saturninus legem frumentariam de semilibris & trientibus laturus esset. Qu. Cepio qui peditibus quistor urbanus erat: docuit senatum &c. Splendore praeturae. Nam praetor Fabii erro- re correxit qui a uiriaco deceptus fuerat. Triumphii claritatis: quem de uiriaco egit: Seruilius cepio ut ait Asconius bellum in sicilia gessit: & de illa triumphauit: capta Olitho & Phaselide: de tribus magnis eius terrarum ciuitatibus: sed P. Seruilius cepione dicit non. Qu. forsitan in praenibus error est: nam aliter uidetur a seipso dissidere Valerius. In capitulo. n. de amicitia cepione dixit a. L. Regio tribuno plebis carcerem fuisse liberatum: & eius fugam comitem factum: hic uero dicit in carcere fuisse conscriptum: ergo autem hunc itelli- gimus. Qu. cepione illum uero superiore. p. seruilius cepione bis eundem in uicula fuisse coeclum: & postre- mo conscriptum: aut certe error est. Liuius tamen dicit. li. lxxvii. C. Malus & Qu. seruilius cepio praefules ui- di plio castris: ex utriusque binis sunt: octuaginta milia militum occisa: Calonum & lixagum quadraginta milia secu- dum populi romani iussione cepionis cuius temeritate clades accepta erat dantati bona publicata sunt: pri- moque post regem Targnium imperium ei abrogatum. Praeaurrit: puenit: superat. Claritate triumphii: quia triu- phauit de uiriaco fugitiuorum duce. Consularis decore. Qu. cum C. Malio consul fuerat & aduersus el- bros missus. Sacerdotio: quia pontifex maximus fuerat. Senatus praenatus: quia partes senatus tuendas susce- perat. In scalis gemoniis: De his scalis dictum est supra a gemitu uel a gemonio eaque auctore denotatus. Am. C. Marius. Hinc Marii uita tota est referenda: ut planius cognosci posset quod uarios casus: quia & discrimina rege passus fuerit: quia rursus fortunae benignitate & indulgentia usus: ut modo felix: modo miser in magna rerum uarietate ludus fortunae merito dici possit: sed quod ad rem

uictoria Cn. Cornelius Scipio alter consul ut dixi classe punica circumuentus & per fraudem uelut in colloquium uocatus & cap- tus: primum fuit perfidia puni- cae documentum post captiuitatem uero a collega per uictoria redemptus: cum omnia iure belli perdidisset tum aspirante fortuna cuncta recuperauit: consulque iteque factus cum ipso & dignitate uixit. Duodecim securibus: A consulari est enim metonymia.

Vid Crasso: hic crassus diues appellatus est ob

Crassus
diues

aristis magnitudine reda- tus postea ad iopiam decoctor dictus hoc est deuorator perditus: uel ut alii dicunt saporis uenditor. Turpe suplatione: turpe hipbole. Decoctoris: uenditoris falsametonie. Sigillatio- nem: notam & ignominiam. Solidum prestare: soluere integre. Di- ues ab occurrentibus: cum subsa- natione & derisione quod salutabat eum dicentes salue Crasse diues.

Rassum casus. Qu. Cepio

Qu. cepio

capitali iudicio affectus est quia uidelicet culpam eius amissis duobus exercitiis suis & collega Malii castra et capta fuerant a cimbris teu- roicis: aduersus quos missi fu- erant imperatores quae grauissi- ma fuit reipublicae clades: nam supra octoginta romanorum milia ca-

Asconius

Caii Ma-
rii uita

istam pertinet. Marius ex municipio arpinati cū se romā cōtulisset sic oībus primo ppter ignobili-
tatem cōreptui fuit ut arpinatibus honoribus nedū romanis idignus haberet: sapius i petitiōe ma-
gistratū: & illo qdē minorē repulsā passus: i senatū irrupisse magis q̄ uenisse credit: uix p̄turam
obtinuit: p̄ qua ē ambitus accusatus extrema fortuna stetit legatus Metello i Aphricā missus egre-
gie illa se millicia gessit: cui sacrificati: cū magna & alta sibi portēdi dixisset aruspex: animū statim
ad cōsulatū adiecit: ad quē capiendū prater uetustatē familiæ oīa abū de erāt industria p̄bitas mili-
tiæ magna sciētia: aius belli in-
gens: domi modicus: libidinis &
diuitiarū uictor tantummodo
gloriæ auidus a quo petendo
dissuasus primū a Metello de
terreri nō potuit quo tādē im-
petrato iugurtinū bellū cōfe-
cit: de iugurtā capto triūpha-
uit: gallos: cibros: senones qui
romanū nomē extingere cōsti-
tuerāt ad iternectionē usq; de-
leuit: orta deinde de puincia
pōti seditūe: urbe pulsus a syl-
la: ut supra diximus cū fugiēs
se miturnas contulisset i palu-
dibus aluit: unde extractus
& in custodiā datus cū feruus
ciber ad eū occidendū missus
maiestate deterritus occidere
nō sustinuit: inde e ductus
& in naui positus in aphricam
delatus est: ubi uaria fortuna
uisus tandē ex maurusiis egros
cōparauit: & exercitū cōfecit
nō contendēdū ex agris robu-
stissimū quēq; deligēs i pletis-
q; sexagita nauibus ex ea uiro-
rū multitudine romā uersus
nauigauit seq; Cinnae expulso
cōiunxit: q̄ primo hostiā: de-
de ianiculū postremo urbem
ipsam occuparunt: d̄ inimicis
suis grauiorē ultis p̄scriptionē
ipsi proscripti grauiorē exercuerunt: multos romanorū principes de medio tollētes: q̄ ubi syllā nū-
ciata fuerūt cōpositis rebus cū Mitridate properauit ad urbē cū exercitu: & cāsis aliquot Marii Ci-
nae: exercitibus urbē cōcepit Marius ubi uidit se arma Sylle effugere nō posse: domi celebrato cum
amicis cōiuiuiū: idicaroq; animi sui cōsilio sibi mortē cōsciuit. De quo Cicero libro de natura deorū
Cur Marius inquit tā foeliciter septies consul domi suæ mortuus est. Liuius libro octuagesimo: Ma-
rius editus in urbe multis sceleribus: idibus ianuariis decessit. Fortunæ luctatio: certamen fortu-
næ: q̄a uisus est inferendo fortunæ impetu certasse cum fortuna. Irripit: quasi dicat per uim igres-
sus assidua & importuna efflagitatione magistratū. Cōsimilē notam: ignominiam repulsæ: am-
bitus: q̄ populū p̄ce & prācio corrupisset. Iugurtā: Numidiæ regē. quæ p̄didit Bocchus: Syllæ
eloquētia ductus ut romanas partes sequeretur. Bina trophæa: quia duas colūnas erexerat in urbe ci-
brorum & teutonicorū spoliis ornatas. Proscripto: nam hostis patriæ a Sylla iudicatus est: ut supra
uidimus. Quem si inter miseros: Cicero in paradoxis: Marius mihi in rebus secundis unus ex for-
tunatis hominibus: in aduersis unus e summis uidebatur uiris pari ratione: Lucanus lib. ii. Ille fuit
Marius uitæ modus: oīa passo: quæ peior fortuna potest: atq; omnibus uso: quæ melior.

C. Caesar

Aius autē cæsar: Sylla deuictis marianis partibus. cæsari qui p̄ Iuliam eius amitā erat mario
cūma necessitudine cōiunctus mortē machinabatur: erat. n. cæsar minoris marii cōsobrinus
sed ab ea re sapius fuit Sylla phibitus a multis q̄ dicerēt: iniquū ē tāte idolis puerū inoceret
occidere: quos ille demētes appellabat: q̄ nō prauideret: q̄ puer male prācinctus mille marios ha-
beret in corpore: hæc igit cū ad cæsare plura foret: urbe clā egressus: i sabinis aliq̄dū puagatus dru-
lit: postea a Syllanis militib; q̄ p̄ ea loca latitantes disq̄ rebāt: forte q̄dā de phēsus a Cornelio eorū du-
ce duob; se talē redemit: mox ide Asiā petēs circa farinaculā isulā capis a piratis: q̄b; ab eo q̄dra-
gita talēta p̄redēptiōe poscēt. b; subrisit: & q̄nq; gita se datū sollicitus: postmodū suis ad hāc expe-
diēdā pecuniæ q̄titatē dimissis: apud cilices duo de q̄dragita uersatus dies: illis p̄ iocū sape cruce
minatus cū allatis tādē pecuniis ab eis liberatus esset: paulo post instructis nauibus e milesiōe portu
prædones agreditur: quos capto crucibus oēs affixit. Aditum i cælū: afficiat Valerius more suo.

De Caio Casare.

Aius autē cæsar cuius uirtutes aditū sibi in celum
instruxerunt: inter primæ iuuentutis initia priua-
tus Asiā petēs a maritimis prædonibus circa in-
sulā pharmacusam exceptus. L. se talēta redemit
parua igitur sūma clarissimū mūdi sidus in piratico mioparōe

Confortibus diuinitatis: quia Cæsar inter cæteros deos cõnumeratus: diuinos honores cõsecutus est: Cæsar laudes Plynii lib. vii. naturalis historiæ summam perstringit.

Pli. pditi
mores

Erditæ luxuriæ: Polemo atheniensis philostrati filius pago accensi oriûdus fuit: adolescens adeo pditæ luxuriæ: ut teste laercio pecunias circûferret: quo èt ad oēs expellédas uoluptates paratior & instructior: eas itidè in uis & angiporis occultebat: i Achademia quoq; iuxta col unā quandā pecunia dicit repta ab eo illic i usus similes recõdita: igit cū forte suis cū sodalibus

rependi fortuna uoluit. Quid est ergo q; amplius d ea re quæ ramus? sine cõfortibus quidè diuinitatis suæ parit: sed cælestenum se ab iniuria uindicauit. cõtinuo. n. captos prædões crucibus affixit: attetõ studio nra cõmemorauimus: remissiore nūc animo aliena narrentur.

coenasset corõatus: & a primo mane usq; ad sequētis diei occasu i coenado repus triuisset: postea æbrius & corõatus scholā Xenocratis irrupit: & legentē philosophū sedēs arētis auribus coepit audire: qd ubi uidit Xenocrates: omiſſa orõne quā coepat: de pudicitia: & tēperatā disereſ coepit: uel ut alii dicūt: tūc forte illi sermo erat de pudicitia: quē uiso polemōe ardētius psecutus ē: ex quo illud secutū eē dicūt: ut i pudēs adolescēs paulatī se colligeret: diligēterq; qlis eēt cõgitarer: & anteq schola egredereſ seipsum cõponeret: ex quo adeo imutatus ē ut postea studio & industria: cæteros atēiret sic quoq; cūctos suparet idies pficiēdo: ut tadē Xenocrati i regenda schola succederet.

Perditæ: eo q; pdat: qeā sequitur quasi detestandæ. Illecebris & infamia: q; sequebat ex luxuria: nā infamiā tota nocte cõplectebat. Nō post occasū significat ipsū ab oriente sole usq; ad occidētē cõtinuasse cõuiuiū. Xenocratis: stoicus fuit pſtātissimus: ut diximus in capitulo de cõtinētia: de quo apud Plutarcū cherosum legimus: cū eum forte uidit Agēſ laus disputantē i gymnasio ad modū senē dicit. interrogasse Quis nā esset. Tūc qdā respō-

Xenocra-
tes

P Externa de Polemōe Athen. phō. Erditæ luxuriæ Athenis adolescēs Polemo: neq; illecebris eius tantūmodo: sed etiam ipsa infamia gaudēs cū cõuiuiō nō post occasū solis: sed post ortū surrexisset: domūq; rediēs Xenocratis philosophi patentē ianuā uidisset uino grauis: unguētis delibutus: sertis capite redimito plucida ueste amictus: refertā turba doctorum hominū scholā eius intrauit: nec cõtētus tam deformi introitu cõſedire etiā: ut clarissimū eloquiū & prudētissima præcepta temulentiæ lasciuiei eleuaret: orta deide ut par erat oīum indignatiōe Xenocrates uultū iā eodē habitu cõtinuit: omiſſaq; re quā diserebat: de modestia ac tēperantia loqui coepit. Cuius grauitate sermonis resipiscere coactus Polemo: primo coronā capite detractam proiecit: paulopost brachiū itra palliū reduxit: procedere tēpore oris cõuiualis hilaritatē deposuit: ad ultimū totā luxuriā exuit: uniusq; orationis saluberrima medicina sanatus ex infami lenone maximus philosophus euasit: peregrinatus est huius animus: in nequitia non habitauit.

De Themistocle.

P Iget Themistoclis adolescentiā attigere siue pedit. Est unus ex his qui uirtutē quærūt. Tum ille. Quomodo enim uirtute inquit uteretur ea sinodū inuenit. Resipiscere: ad se redire. Brachiū intra palliū: fuit iam concepti signum pudoris exertū brachium intra palliū reponere. Oris conuiualis: qualis esse solet conuiuarum: q uultū exilaratū uino habere consueuerūt. Exuit: excussit: deposuit. Ganeone: cõtēnēs pro cõtento: nam ganeo locus est ubi lupæ: id est meretrices habitant: quasi dicat ex infami lenone. Peregrinatus: differentiā ostēdit inter peregrinari & habitare: peregrinatur qui in alieno loco manet: habitat q ē in patria.

Themistocles mater filii turpitudinem non intulit. Themistocles Neoclis filius: huius uirtia in eum is adolescētiæ magnis sunt emēdata uirtutibus: adeo ut ante feratur huic nemo: pauci pares putentur: sed ab initio est ordiendū: pater eius Neocles generosus fuit: is uxorem Acarnaniā duxit: ciuem ex qua natus Themistocles: qui cum minus esset probatus parentibus: q; & liberius uiuebat etiam rem familiārem negligebat: a patre exheredatus est: quare mater parca nimio dolore laqueo uitam finiuit: quæ contumelia non fregit eum: sed crexit: nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam infamiam extinguī: totum se dedit reipublicæ diligentius amicis famæq; seruiens: multum in iudiciis priuatis uersebatur: sape in concionem populū prodibat: nulla res maior sine illo gerebatur celeriter quæ opus erant reperiebat: neq; minus in rebus gerendis q; excogitadis erat q; & de instantibus ut ait Tuciddes uerissime iudicabat: & de futuris calidissime coniciebat: quo factum est: ut breui tempore illustraretur: nam pro patria res maximas & clarissimas gessit: & in primis aduersus Xersem persarum regem: qui cum terra mariq; uniuersa graciæ bellum inferret: cum tantis copiis: quantas: neq; antea neq; postea habuit quisquam: non solum salus patriæ: & totius

Themis-
toclis ge-
sta

P Iget Themistoclis: Themistocles mater filii turpitudinem non intulit. Themistocles Neoclis filius: huius uirtia in eum is adolescētiæ magnis sunt emēdata uirtutibus: adeo ut ante feratur huic nemo: pauci pares putentur: sed ab initio est ordiendū: pater eius Neocles generosus fuit: is uxorem Acarnaniā duxit: ciuem ex qua natus Themistocles: qui cum minus esset probatus parentibus: q; & liberius uiuebat etiam rem familiārem negligebat: a patre exheredatus est: quare mater parca nimio dolore laqueo uitam finiuit: quæ contumelia non fregit eum: sed crexit: nam cum iudicasset sine summa industria non posse eam infamiam extinguī: totum se dedit reipublicæ diligentius amicis famæq; seruiens: multum in iudiciis priuatis uersebatur: sape in concionem populū prodibat: nulla res maior sine illo gerebatur celeriter quæ opus erant reperiebat: neq; minus in rebus gerendis q; excogitadis erat q; & de instantibus ut ait Tuciddes uerissime iudicabat: & de futuris calidissime coniciebat: quo factum est: ut breui tempore illustraretur: nam pro patria res maximas & clarissimas gessit: & in primis aduersus Xersem persarum regem: qui cum terra mariq; uniuersa graciæ bellum inferret: cum tantis copiis: quantas: neq; antea neq; postea habuit quisquam: non solum salus patriæ: & totius

Thucidi-
des

gracia: sed etiam totius Europæ fuit. Mardonium quoque xerxis imperatorē: qui expugnato olynto in boetiam se contulerat: consilio Themistoclis constat a græcis fuisse superatum: pari ratione moenia urbis Athenarum a xerse diruta: inuitis lacedæmoniis huius prudētia fuisse restituta: Plutarchus tamen longe aliter tradit: tā de matre: quā de eius adolescētia: nam matrē eius: alios threiciam genere abrotanum nūcupatam: alios caria euterpē dictam: nōnullos etiā alicarnaseam tradidisse scribit in eius uira: adolescētiā quoque nō inter uitia: sed inter uirtutes egisse: quæ uero de repudiatiōe & exhereditiōe patris de uoluntario matris interitu dicta sunt:

cæteraque ignominiosa falsa & ficta fuisse dicit. Abdicatiōis exhereditiōis. Medium pignus: cū ex astrochizatus fuit a patria hoc est in exilium pulsus: exastrochizatio enī ut supra diximus erat quoddā exilii genus decēnale: nā in ostro: hoc est testula nomē eius scribebant: quē exilii dānassent. Themistocles ergo cum inuidia eousque laboraret ut in exilium mitteretur: supplex confugit ad hostē xersem persarū regē: & ab eo spatiū petiit unus anni anteq̃ cū eo loqueret̃: hoc autem faciebat ut persicā linguam edisceret: Transacto uero anno cōsilia cum rege cōmunicauit: quæ illuc tēdebāt: ut regi spem potiū dæ graciæ faceret. Mediū ergo pignus

trem aspiciam abdicatiōis iniungentē notā: siue matrem suspendio sui finire uitam propter filii turpitudinem coactam: cū omnium postea graui sanguinis uirorum clarissimus extiterit: mediumque Europæ & Asiæ uel spei uel desperationis pignus fuerit: hæc enim cum salutis suæ patronum habuit: illa uadem uictoria assumpsit.

De Cimone Atheniensī.

Imonis uero incunabula opiniōe stultitiæ fuerūt referta: eiusdem stultitiæ imperia salutaria athenienses senserunt: itaque coegit eos stuporis semetipsos damnare qui cum stolidum crediderant.

De Alcibiade.

Anque Alcibiadem quasi duæ fortunæ partitæ sūt Altera quæ ei nobilitatem eximiam: abundantes diuitias: formā præstantissimam: fauorem ciuiū propesum: sūma impia: præcipuas potētia uires:

uel spei: quando fortiter pro patria pugnauit. Vel desperationis: quando fugit ad hostem pugnaturus contra patriam. Patronū: nam hic uniuersam graciā ex ipsis prope manibus hostiū redemit: quo tempore ad salaminā contra xersem cum exercitū missus est: nam cum xerxes graciā cū innumerato atque incredibili exercitu inuasisset: ut qui diceretur totam feruē Asiā duxisse in Europam: qua iungeret maria: sterneret montes: flumina siccaret: Athenienses consilio Themistoclis qui Apollinis oraculū interpretatus fuerat nauibus hoc ē bello nauali pugnādū esse cū hoste: uim suā oēm in classē cōiecerunt: eique Themistocle p̃fecerūt: qui cū ad Salaminā occurrisset xersis illū bello nauali superauit: & in Asiā cum paucis admodū refugere coegit ut supius monstratū est. Vadē uictoria: cū regi spondit fore ut tota graciā subigeretur: si suū uellet cōsiliū sequi.

Cimonis
uita

Imonis uero: Cimonis incunabula opinione stultitiæ fuerunt referta: imperia uero salutaria: qui apud strimonem thracas fudit: oppidum amphipolim cōstituit eo quod decē milia Atheniē in coloniā misit: apud michalē montē cyprorum & phæniū ducenta rum nauium classē deuictā cepit: eodēque die pari fortuna in terra usus est. Schiro cōtūmāciōres dolopas expulit: tharfes opulentia sua fretos primo aduentu fregit: & cū xerxes bellū ex integro aduersus Atheniēses instituisset: uniuersa graciā hūc Cimonem ducem cōstituit iuuenē: cuius magnitudinē futurā pietatis opa prodiderūt: quippe patrē ob crimē peculatus in carcerem cōiectum: ibique defunctum translatis in se uinculis ad sepulturam redemit: ut diximus in capitulo de pietate: & capitulo de ingratitudine: uerum nec in bello iudicium deligētium fefellit: siquidem non inferior uirtutibus patris xersem terrestri naualiq̃ prælio superatum: trepidum se recipere in regnū coegit. Incunabula: ætatis principia. Opiniōe stultitiæ: quæ oēs stultum opinabantur. Imperia salutaria: quia ductu & auspiciis suis patriam non solum defendērat: sed etiam auxerat imperio. Stuporis dānare: dānabant se & stupebant: quod quem in adolescētia stultum crediderant: in maturiori ætate tanta prudentia præditum esse riderent.

Alcibiades
gesta.

Am Alcibiadem: Alcibiades Clinia filius atheniē in hoc natura: quid efficere posset: uidetur experta ut ait probus: sed fortuna non minus: nihil illo excellētius uel in uitiis uel in uirtutibus nihil mirabilius in uaria sorte rerum: bello peloponēsiaco: huius cōsilio Athenienses bellum siculis induxerunt: ad quod gerendū ipse inter cæteros dux electus: & cum iam in spe esset: bene administrāde prouinciæ: reus uiolatorū sacrorū absens efficitur: quod uidelicet eius opera herme athenis deieci essent: & domi suæ misteria fierent reuocatus ad causam dicendam: primo elidē: deinde Thebas uenit: ubi intellexit se capitis damnatum: & bona eius publicata esse: & olympiadas sacerdotes a populo coactos ut se deouerent lacedæmonem demigrauit: huius cōsilio lacedæmonii cū persa rege amicitiam fecerūt eius dē opera ioniam a societate atheniē auerterunt: quibus rebus factum est: ut lacedæmonii: uim rātam ingenii metuentes de interficiendo uiro consulērent: ille ad tisaphernē præfectū regis se contulit:

cuius in amicitiam intimā breui peruenit: cū Pisandro pratore primū per colloquia de reditu suo mentionē fecit: deinde thrasibulo faciente ab exercitu recipitur: pratorq; sit apud Samiū post sufragāte theramene plebiscito restituit: pariq; absens impio perficitur: simul cū thrasibulo & theramene q; lacedamonios pauloante uictores pacē petere coegerunt: redeūtes magnis rebus gestis a populo excipiunt ingenti lætitia: sed in alcibiadē cōuertunt: oēs cū intuentur: laudāt: admirantur bonis restitutis resecrari iubent pyllā i quibus deuotio iscripta fuerat i mare præcipitant: sed hæc Alcibiadis lætitia minus diuturna fuit: nā cū thrasibulo & admanto: quos collegas sortitus erat classe in asiā pfectus: q; apud Cimē minus esniā rē gesserat in inuidiā recidit: absenti ergo magistratus abrogatur ille pactiæ castellis tribus comunitis: thratiā introiuit: & iā pda iam amicitia regnū apud eos factus: philodæ prætori athen: pollicet se: si uellet coactus: lysandru dimicare: qui bellū cōsulto trahebat: philo

flagrantissimum ingenium assignaret: altera quæ damnationem: exiliū: uenditionē bonorum: inopiā: odiū patriæ: uiolentā mortē infligeret: nec aut hæc aut illa uniuersa: sed uaria perplexa: frero atq; æturi similia.

De Polycrate tiranno samiorum.

Dinuidiam usq; Polycratis samiorū tyranni abundantissimis bonis cōspicius uitæ fulgor excessit nec sine causa: oēs enim conatus eius placi-

des gloriæ suæ potius q; salutī patriæ cōsulēs: postulata facere uoluit. Discedēs igit Alcibiades monuit ut iuxta hostē castra nautica haberet: ne i modestia militū lysandro pugnādi occasio daretur: qd' ille negligēs paulo post exercitū amisit: uictis atheniensibus alcibiades se supra propōitidē penitus abdidit in thraciā: Thraces insidiis factis illū qdem capere nō potuerunt: ea uero quæ apportauerat abstulerūt: ille ad pharnabazū in asiā trāiit: qui ei primū dedit in frigia castrū: ex quo quagita talēta uectalis capiebat: q nō paties uictas athenas seruire: cum amicitia regis appeteret: gratiam cum illo se inituz uidebat si apparuisset Cyrrhū fratrē ei bellū parare: lacedamonis iuuentibus: qd' cū facere molliretur. Cricias cateriq; athen: tyranni lysandro miserunt: si suas res athen: cōstitutas: manere uellet. Alcibiadē tolleret: quod etiā factū est: ut diximus in capitulo de sōnis. fuit aut Alcibiades teste probo oīum ætatis suæ multo formosissimus: ad oēs res aptus: cōsiliis plenus ita ut Alcibiades teste probo oīum ætatis suæ multo formosissimus: ad oēs res aptus: cōsiliis plenus terra mariq; sumus impator: cuius tāta erat oris atq; ofonis cōmēdatio: ut nemo ei dicēdo posset resistere: diues cū tempus posceret: laboriosus: paties: liberalis: splēdidus: nō minus in uita q; in uictu affabilis: blandus tēporibus calidissime seruies idē simul atq; se remittebat: ita luxuriosus dissolutus: libidinofus: intēperās repiebat: ut oēs admirarentur in uno hoīe tātam esse dissimilitudinem atq; diuersam naturā: hic cū athenis clarissima ciuitate natus esset: oēs splendore ac dignitate uitæ supasse certū est: postq; inde pulsus thebas uenit: adeo studiis eoz inferuisse dicūt: ut nemo animo eum corporisq; uiribus posset egparare: oēs. n. Boetii magis firmitati corporis q; ingenii acumini de seruiunt eūdem apud lacedamonios quoq; moribus summa uirtus in patientia ponebatur: ut Cic. in tusculanis oñdit: sic duritiæ se dedisse ferāt: ut parsimonia uictus atq; cultus oēs lacedamōios uiceret: fuisse apud thracas hoīes uinolētos rebusq; ueneris deditos: hos quoq; cū apd illos esset i his rebus antecessisse: affirmāt: uenisse deinde ad psas apud quos sūma laus eēt fortiter uenari luxuriose uiuere: hōz sic imitatū cōsuetudinē dicūt: ut illi ipsi in his maxime admirarent: qbus effecisse: ut apud quoscunq; esset princeps haberet: quæ cū ita sint: ut splēdore & dignitate ciues suos labore & uiribus corporis thebanos: duritiæ: parsimoniaq; uictis lacedamonas: uolentia thracas: uenatu psas luxuriosa uita populū utrūq; supauit: nō facile discerni pōt: maiori ne laude dignus an rephensioe q; tū. n. admirāndus est: q; nulli bono uirtute posterior fuerit: tantū etiā detestādus: q; iprobis oibus malitia supior euaserit. Ne hæc aut illa uniuersa: nō inquit aut secundas aut aduersas res uno tpe: sed diuersis habuit: ut enim mare modo fluctibus agitatur: hoc est tēpestare mouetur: modo tranquillitate fruitur: sic Alcibiades nunc secundas: nūc aduersas res expertus est.

O inuidiā. Hic Polycrates samius tirānus fuit: de quo Ci. i lib. de finib; bonoz & maloz: Pli Polycra-
nūs etiā & diuersi scriptores meminerūt: hic adeo fortunā habuit obsequiā: ut oia optata tis fortu-
consequeret: & qcqd aggederet: efficeret fœdus forte fecerat cū xantipo: uel ut herodotus naz
tradit cū amali ægyptioz rege: q cū audisset nihil unq; sibi aduersi cōtigisse ad moderādā fortunæ
inuidiā: xatipi regis sine amasis hortatu: annulū quē charissimū habebat in maris profundum iecit:
quē paulo post iopinare recupauit: nā a piscatoribus piscis q anulū deuorauerat: paucis post diebus
captus ē: & tirāno dōatus: i cuius uētre cōpatus anulus: illi ueluti a Neptūo restitutus tradit: q sane
annulus teste Plinio li. xxxvii. naturalis histo. romā delatus dono Augusti i tēplo cōcordiæ cū aure-
is coronis cāpphēsus: sed hic Polycrates cū aduersus Dariū psarū regē exercitū duceret ab Oronte
illius pfecto acie fusus: uel ut alii dicūt p fraudē interceptus ē: nā ad fœdus amicitiaq; iūgēdā inui-
tatus: nihil doli aut insidiæ iese suspicās: nec filia sōnis deterritus q nocte uiderat illū sublatū: ro-
re: madēt: i die uero sudāt: cū ad Orontē uenisset: captus i sūmo mirelenēsis mōris uertice suspen-
di & cruci affigi iussus ē: ac relictis auib; dilacerandus: ut q ubiq; foelicissime i terra uixerat: i aere
miserime expiraret: de quo Strabo li. xiiii. Sed Polycrates & sysofon frēs eo tēpore uiguerūt: quo-
rū alter & fortuna & opibus clarus fuit: adeo ut etiā mari dñaret: maximū foelicitatis argumentum

ducit: q. annulo de industria in pellagus plecto gēma & sculptura praeioso: paulo post piscator q. dā pisce eduxit: q. eū deuorauerat: quo casu annulus iuētus ē: q. cū aegyptiorū rex intellexisset: diuinitus locutū ferūt q. q. eiusmodi p̄speritatis uteret: uitā clauderet sine nō fortunato qd' & ita ē factū: nā p̄saro satrape dolo captus: sui p̄sūs q. ē: huius aut̄ annuli gēma sardonice fuisse dicit Plinius: p̄saro libro curus gēma iactura se ab inuidia fortunae redemi posse putabat: si hoc unū doluisset Placido itinere: secūdo cursu & fortunae successu. Velle & posse i aequo: ac si diceret nō minus potaret q. uolēbat. Salebra: aspitare: nā salebrosus locus aspitator: sicut fragosus aspitare plenus. Plenis uelis: trāsario sūpta a nauigantibus. Tabido: marcescere hoc ē marcido.

Dionysius

Ionysius: hic filius fuit Dionysii tirāni qui pro ridiculo habuit d̄os contemneret & sacrilegia cōmitteret: ut in capitulo de neglig. relig. diximus: cum ergo flagitiis plenus esset: & crudelitate plus q. credi possit syracusani conspiratione facta eum a ciuitate eicere tentarunt: q. primo dubitarunt an sp̄ore cederet: tandem crescente tumultu inter ciues conuenit ut legati mitterentur qui secum agerent: ut sponte ciuitatem tirānide liberaret: quos ille statim in carcerem conici iussit: quo facto irati syracusani eum facto impetu urbe expulerunt: qui regio apparatu locros cōfugit locrensiū arcem occupat solitamq. sibi sauitiam exerceat: coniuges principum ad stuprum rapit aliaq. feda cōmittit: cum reginorum tirāni leofrōis bello premeretur locrenses uouerūt si uictores forent ut die festo ueneris uirgines suas prostituerent quo uoto itermissos cū aduersa bella cum lucanis gererent: in concioem eos Dionysius uocat: hortatur ut uxores filiasq. suas in templum Veneris q. possint ornatissimas mittere: ex quibus cētū sorte ductae uoto publico fungantur religionisq. gratia uno stent in lupinari mēse: oibus autem iuratis: ne quis ullā attaminet: quae res ne uirginibus uoto ciuitatem soluentibus fraudi esset decretū facerent: ne qua uirgo tuberetur: priusq. ille maritis traderentur: probato consilio & quo superstitionis & pudicitiae uirginum consulebatur: certatim oēs foeminae impensius exornatae in templū ueneris conueniūt: quas oēs immissis militibus Dionysius spoliat: ornataq. matronae in praedam suā uerit: quorūdam uirōs ditiores interficit quāsdā ad prodēdas uirorum pecunias torquet: cum his artibus per annos sex regnasset: conspiratione locrorum ciuitate pulsus in siciliā rediit: ibi siracusas securis omnibus post longam inter capedinem pacis per cōditionem recepit: q. cū ab ingenio suo discedere non posset: cū grauior crudeliorq. ciuitati esset indies: iterata cōspiratiōe pellit: qui demū corinthum se recepit: ibiq. teste Cicerone lib. iiii. tusculanarū questionū apto ludo pueros docuit: sicq. imperio carere non potuit: de quo Ouidius lib. iiii. de ponto: Ille siracusa modo formidatus in urbe. Vix humili durā respōdit arte famē. Cicero quoq. ad papyriū petū: Dionysius inquit tirannus cū siraculis expulsus esset corinthi dicis ludū apuisse. Iustinus tñ dicit: q. hic corinthi humilima quaeq. turissima existimans in fordidissimū uitae genus descēdit: nō cōtēsus in publico uagari. sed potare: nec conspici in popinis lupanaribusq. sed totis diebus residere cum perditissimis quoq. de minimis rebus disceptare: panosusq. & squalidus incedere: rursum libētius praeberet q. captare: in macello p̄stare: quae emere nō poterat oculis deuorare: nouissime se ludi magist̄ p̄fessus: pueros in truiuo docebat: ut autatimētibz semp i publico uideret: aut anō timētibz facilius cōtēneret. Hac q. q. in capitulo de neglecta religioe dicta sūt: tñ q. ad eius fortunae mutationē maxime p̄tinere uidebant: eadē repetere nō uisum est incōgruū: neq. superfluum. Tanta mutatione: Solon unus & septem: nō sunt diuinitas p̄mutāda uirtutes: stabiles enim sunt res autem hominum modo hic: modo ille possidet.

Cicero

do excipiebantur itinere: spes certū cupirae rei fructū apprahēdebat: uota nuncupabantur simul & soluebantur: uelle ac posse in aequo positū erat: semel dūtaxat uultum mutauit: p̄ quam brauis tristitia salebra successum tunc cū admodum gratum sibi anulum de industria in profundum ne omnis incommo. di' expers esset: abiecit quē tamen cōtinuo recuperauit capto p̄fusse: qui eum deuorauerat: sed hunc cuius foelicitas semp plenis uelis prosperum cursum tenuit Orontes. Darii regis praefectus in excelsissimo mycalensis montis uertice cruci affixit: ex qua putres eius artus & tabido cruore manantia membra: atq. illam leuam cui neptunus anulum piscatoris manu restituerat: situ marcidam famos amara seruitute aliquandiu pressa liberis ac latis oculis aspexit.

De Dionysio tiranno:

Dionysius autem cum haereditariis nomine a patre syracusanorum ac pene totius Siciliae tirānidem accepisset: maximarum opum dominus: exercitū dux: rector classium: equitatum potens: propter inopiam litteras pueros corinthi docuit: codēq. tempore tanta mutatiōe maiores natu ne quis nimis fortunae crederet: magister ludi factus ex tiranno monuit.

De Siphace rege.

Sequitur nunc Siphax: Scipio cum ageretur a Carthagine inuadere cum exercitu: intellige Syphacis fortuna
bat ad uictoria in Syphace Numidag: rege plurimum momenti esse repositum: itaq: opum
mum ratus hunc regem amicum facere populo romano. cum aliter non posset magno etiam pericu-
lo rem aggressus est. relictis n. castris ipse cum Laelio duabus quinque remibus per hostilia
loca ad regem profectus est: forte ita accidit: ut eo ipso tempore Hasdrubal a Scipione paulo an-
te pulsus hispania septem triremibus ad eundem regem suum faceret cursu: & eadem hora uterque ipa-
tor portum ingrederetur: cum ma-

Sequitur hunc Siphax rex consimilem fortunam ini-
quitatem expertus: quem amicum hinc Roma per
Scipionem: illinc Carthago per Hasdrubalem ul-
tro petitum ad paenates deos eius uenerat. Ceterum
eo claritatis euectus. ut ualidissimorum populorum non tantum
arbitrari uictoria: sed & uictor existeret parui temporis interie-
cta mora catenatus a Laelio legato ad Scipionem impatorem pertra-
ctus est: cuiusque dexteram regio insidens solio atroganti manu arti-
gerat: eius genibus supplex procubuit. Caduca nimium & fragi-
lia puerilibusque consuetanea crepidis sunt ista quae uires atque opes
humanae uocantur: affluunt subito: repente dilabuntur: nullo
in loco: nulla persona stabilibus nixa radicibus consistunt: sed
incertissimo flatu fortunae huc atque illuc acta quos sublimis ex-
tulit in prouiso recursum destitutos in profundo cladum
miserabiliter immergunt: itaque neque debent existimari neque di-
ci bona quae istiusmodi malorum amaritudine desiderio sui duplicant.

LIBER VII. De felicitate. Cap. I.

OLUBILIS fortunae complura ex-
empla retulimus: constans propicia
admodum pauca narrari possunt:
quo patet eam aduersas res cupido
animo infligere: secundas parco-
buere: eadem ubi malignitatis obli-
sci sibi ipauit: non solum plurima ac ma-
xima: sed et perpetua bona congerit.

gnos in Scipionis discrimine:
nam pax absuit: quoniam intercepe-
retur ab hostibus: sed quia pri-
us quam poeni ante portas molirentur
romani secundo uento por-
tum tenuerunt: non sunt ausi ho-
stes in regio portu tumultus:
aut pugnae quicquam ciere: ad regem
igitur omnes profecti sunt magni-
ficum id Syphaci nec erat ali-
ter uisum duorum potentissimo-
rum in terris populorum duces
uno die suam pacem amicitiamque
petentes ad se uenisse: & quo-
niam fors eos sub uno tegmine
atque ad eandem poenates uoluit
se contrahere ad colloquium
dirimendae simultatis causa
est conatus: Scipione abnuente
haud priuatum sibi cum poeno
odium esse: quod colloquendo
finiret. de re uero nihil cum
hoste in iussu senatus agere pos-
set: illud magnopere tendente
regem: ne alter hospitum excusus
mensa uideretur: ad eandem apu-
las uenire cum Hasdrubale Sci-
pio non recusauit: canatuque si-
mul apud regem esset: eodem le-
cto Scipio atque Hasdrubal: quia
ita coram regi erat accubuerunt
tunc Scipio regem eloquentia sua
traxit in amicitiam populi romani.
paulo post sollicitatus a Car-
thaginensibus per nuptiarum
occasionem formosissimae foe-
minae Hasdrubalis filiae defe-
cit a romanis & Carthaginensi-
um arma secutus: breui tem-

porea Laelio & Masinissa captus ad Scipionem catenatus ductus est: quem Scipio deuictus Cartha-
ginensibus postea duxit in triumphum: unde Lucretius satyra credo pudicitiam dicit: tolle tuum per hoc huiusmodi
uictumque Syphacem: in castris & cum tota Carthagine migra. Caducani haec Vale. disputat de inanitate regis
humanaeque fluxas & labiles dicit: nec uere nostras appellari posse: quod nobis auferri possunt: nam si fortuna
prae posita sunt: sola uero aut bona nostra sunt: quod nobis: nec eripi: nec subripi possunt: neque naufragio: nec icen-
dio amitti: nec ui tempestatum: nec tempore perturbato mutari: quibus quod perditum sunt soli sunt diuites: soli n. pos-
sident res fructuosas & sepiernas. Puerilibus consue sunt ludibria quodam quod pueris dono dari solent: tunc cum
nutritur ab alumnis: omnia n. nutrimenta & munuscula quod dantur pueris: bladiu & ludi cum dantur: quibus humanae
opes copantur: quod hominibus tantum ad ludum dari uidentur. Crepidis: crepidas dicit calceos pueriles pictos & or-
natos: nam speciosi sunt: sed paulo post euanescent. Incertissimo flatu ac si diceret: ueris similia: duplici
ratione bona nostra dici non debent: quia si bona nostra essent perpetua & stabilia essent: nec ulla ratione non eripi possent:
nam quod nunc est auferre nemo potest: propterea si bona essent nunquam nocerent. nocet autem: non igitur bona quod autem noceat mani-
festum est: nam multo minus legibus & iudiciis propter diuitias & impia crudeliter fuisse caesos. Li. vii. De foe. Ca. I.
Volubilis for. hic. vii. lib. est: cuius principio utitur transito. multa igitur exempla mutatae fortunae pro-
tulimus: nunc uero stabilis atque propicia pauca admodum dici possunt: ex quo facile apparet quod per dig-
nam sit praestanda aduersis: quod tenax & inuara in prosperis erogandis: attamen illa sua non nunquam oblita nequitate
non modo multa & magna: sed et stabilia quibusdam hominibus bona largitur: sed id facit admodum paucis. & ita duo
autum narrat exempla. unum domesticum & alterum externum. Sibi impauit: seipsum uicit & coegit

Qu. Met.
foelicitas u

Ideamus ergo quot gradibus beneficio. Qu. Metellum. Ply. libro vii. naturalis hystoria: contra Valerii sententiam non solidam: neq; perfectam fuisse huius hominis foelicitatem dicit sed omnino aliquo moerore contaminatam. Nam huius quoq; Qu. Metelli inquit: qui illa de patre dixerat filius inter rara foelicitatis humanae exempla numeratur: nā prater honores amplissimos: cognomenq; macedoniae a quatuor filiis illatus est rogo uno pratore tribus cōsularibus: duobus triumphalibus: uno censorio: quae singula quoq; paucis contigere: i ipso tñ ē flore dignitatis suae: ab Catino labeone cui co-

gnomen fuit macerioni tribu no plebis: quem e senatu censor eiecerat: reuertens e capō meridiano tempore: uacuoforo: & capitolio ad tarpeiū raptus: ut praecipitaretur conuolante quidem tam numerosa illa cohorte: quae patrem eū appellabat: sed ut necesse erat in subito tarde & tanq̄ in exequias: cū resistēdi sacroq; sanctum repellendi ius non esset uirtutis suae opera & censura petiturus: egre tribuno: qui intercederet recepto a limine ipso mortis reuocatus alieno beneficio postea uixit: bōis inde etiam consecratis a damnato suo tanq̄ parum esset: fauciu certe in tortarum expressiq; p̄ autres sāguinis p̄enam exactā esse: quae omnia profecto magna sunt i foelicitatis argumēta: Addit praeterea ad haec mala Scipionis emiliani inimici-

ciam quae nō parua illi potuit infœlicitas esse: & q; scelerata catini audacia semp fuerit inulta. falsum igit ē qd̄ dicit Valerius a primo originis die ad ultimū usq; sati tps nūq̄ cessāte idulgētia ad sumū beatā uitā: cum ulū perduxerit: fuit autem hic Metellus qui a deuicta macedonia dictus est macedonicus: cuius patrem fortunam magis indulgentem & propiciam sensisse: dicit Plinius eodem libro: nisi q; orbanū luminibus exegerit senectam: amissis incendio cum palladium raperet ex aede ueste memorabili causae: sed euentu misero: quo fit ut infœlix quidem dici non debeat: nam illi dicit decem res maximas & optimas obtigisse in quibus quærendis sapientes ætatem exigeret: fuisse primarium bellatorem: optimum oratorem: fortissimum imperatorem: eius auspicio maximas res gestas maximo honore usum: summa sapientia: summum senatorem habitum fuisse: pecuniam magnam bono modo inuenisse: multos liberos reliquisse: & clarissimum in ciuitate fuisse: ea deniq; contigisse: quae nulli alii post conditam romanū: nam & populus romanus ei tribuit quod nulli alii a condito æu ut quoricens in senatum iret: curru ueheretur ad curiam foelicior igitur filio nisi cecitas obstaret. Nasci in urbe terrarum principem: quod non est paruae foelicitatis argumētum: quod Serphius obiecit The mistocli clarum: scilicet esse propter patriam. Clarissimas dotes: quia ingenio plurimum ualebat multis & maximis uirtutibus praeditus erat. Vxorē: ceciliā. Cōsulatus decus: constat cum summa modestia & gloria gessisse consulatum. Imperatoriam potestatem: quo tempore factus imperator aduersus pseudo philippum. Tres filios: quinque filios habuisse dicit Valerius: at Plinius tātummodo quatuor: quorum tres cōsulares: alium triumphantem uidit: quem intelligimus fuisse Metellum pium: idem Cicero sentit: scilicet quatuor tantum fuisse libro de finibus bonorum & malorum: & ex tribus primis unum fuisse non solum cōsulem: sed etiam censorem. Item libro tusculanarum quaestionum. Metellus inquit ille honoratus quatuor filiis & cetera: & paulo infra Metellum inquit multi filii & filiae: & nepotes in rogū posuerūt: beatus Augustinus Valerii sequitur opinionē in libro de ciuitate dei. Tres filios: unus balearicū bellū cōfecit: alter damatiā subegit: tertius. L. Metellus cū Gn. domicio cēsor. xxxii. ro. e senatu mouit. Cælū cōtemplaret: ac si diceret: nec dii qd̄ coelestes sine aliq̄ tristitia eē potuerūt: si poetis credēdū ē: q; plerūq; dōs tristes & flētes iducūt tristior & lachrymis & c. rursus i. x. audiit Alcides iuuenē magnūq; sub imo: corde p̄mit gemitū: lachrymasq; effudit inanes. Pectoribus deo. ut lunonis i prio ancidos. possit aliquis dicere tam & si uitā cursū. foelicē habuit tñ deformi lato cōsumptus: nō ita ē inquit Valerius: quā enim habuerant in uitā fortunā indulgentiā. eadē exptus ē i morte: nā i familiarū suorum complexibus extinctus: humeris filiorū & generorū elatus: i rogū quoq; ab illis imponitur.

De Quinto Metello.

Ideamus ergo quot gradibus beneficiorū. Q. Metellū primo originis die ad ultimum usq; sati tēpus nunq̄ cessante indulgentia ad summum beatā uitā cumulum perduxerit. Nasci cum in urbe terrarum p̄cipe uoluit: parētes ei nobilissimos dedit: adiecit animi clarissimas dotes: & corporis uires: ut sufficere laboribus posset: uxorē pudicia & fecunditate conspicuam conciliauit. Consulatus decus impatoriā p̄tātē speciosissimi triūphi p̄textā largita ē: fecit ut eodē tpe tres filios cōsulares unū ē cēsorū triūphalē: & quartū p̄torū uideret: utq; tres filias nuptui daret: earūq; sobolē sinu suo exciperet: tot partus tot icunabula: tot uiriles roga: tā multae nuptiales facces horū iperiorū: omnis deniq; gratulationis summa abundacia: cum interim nullum funus: nullus gemitus: nulla causa tristitia. Caelum contemplare: uix tamen ibi talem statum reperies: quoniam quidem luctus & dolores: deorū quoq; p̄ctoribus a maximis uatibus assignari ui-

Plinius
Cicero

Lara hæc felicitas: res ista uario modo trahitur: & secundum fabulam & secundum hystoriam: nam Cicero inducit hunc pastorem fuisse libro tertio officiorum. Dicit enim hinc ille Gyges inducitur a platone: qui cum terra discessisset: magnis quibusdam imbris in illum hiatum descendit: Aeneumque equum: ut ferunt fabula: animaduertit: cuius in lateribus fores esse nuntiis: quibus apertis: hominis mortui uidit corpus magnitudine inusitata annulum aureum in digito habens: quæ ut detraxit ipse induit: erat au-

tem regius pastor: tum in concilio pastorum se recepit: ibi cum pallam eius annuli ad palmam conuerterat: a nullo uidebatur: ipse autem omnia uidebat: idem rursus uidebatur: cum in locum annulum inuerterat: itaque hac oportunitate annuli usus reginæ stuprum intulit: eaque adiutrice regem dominum iterem: sustulit: quos sibi obstare arbitrabatur: nec in his quisque eum facinoribus potuit uidere: sic repente annuli beneficio rex est ortus Lybia: hystoria uero hoc modo se habet: Candualis rex lydiæ fuit: qui uxorem habuit eximia pulchritudinis: quam omnibus prædicare solebat: non contentus uoluptatum suarum tacita conscientia: nisi etiam matrimonii reticenda publicaret: prorsus quasi silentium dandum pulchritudinis ad postremum: ut ad firmationis suæ fidem faceret: nudam illam soldali suo Gygi ostendit: quo facto: & amicum ad adulterum uxoris sollicitauit: & hostem sibi fecit: uxorem quoque ueluti alteri tradito amor a se alienauit: namque breui post tempore cedes candauli nuptiarum præmium fuit: & uxor mariti sanguine dotata: regnum uiri: & se pariter adultero tradidit. hic igitur per adulterium regno potitus: cum supbia quadam & gloria ductus ad Apollinis oraculum uenisset a deo sciscitatus est: nusquam se felicior esset: qui Aglaum sophidum archadici multo felici-

demus: hunc autem uitæ actum eius consentaneus finis excepit: nam Q. Metellum ultimæ senectutis spacio defunctum lenique genere mortis inter oscula complexusque charissimorum pignorum extintum: filii & generi humeris suis per urbem latum rogo iposuerunt.

De Gyge domino Lydiæ.

Lara hæc felicitas obscurior illa: sed diuino splendore præposita. Cum enim Gyges regno Lydiæ armis & diuitiis abundantissimo inflatus animo Apollinem pythium sciscitatum uenisset: an aliquis mortalium se esse felicior: deus ex abdito sacrarii specu uoce missa Aglaum sophidum ei prætulit. Is erat arcadum pauperrimus: sed ætate iam senior: terminos agelli sui nunquam excesserat paruuli ruris fructibus ac uoluptatibus contentus. Verum profecto beatæ uitæ finem Apollo non adumbratum oraculi sagacitate complexus est. Quo circa insolenter fulgore fortunæ suæ glorianti respondit magis se probare securitate ridens tugurium quam tristem curis & sollicitudinibus aulam: paucasque glebas pauoris expertes quam pinguißima Lydiæ arua metu referta: & unum aut alterum iugum bouum facilis tutelæ exercitus & arma & equitatum uoracibus impensis onerosum: & usus necessarii horreolum nimis nulli appetendum quam thesauros omnium insidiis & cupiditatibus expositos. Ita Gyges dum astipulatorem uanæ opinionis deum habere concupiscit: ubi nam solida & sincera esset felicitas didicit.

De sapienter dictis aut factis. Ca. II.

Vnc id genus felicitatis explicabo quod totum in habitu animi est: nec uotis petitur: sed in pectoribus sapientia prædictis natum dictis factisque pruden-

tiorem esse respondit. Solinus quod inquit ad titulum felicitatis attinet: ne dum repertus est: qui felix censeretur iure debuerit: nam Cornelius Sylla dictus potius felix quam fuit: solum certe beatum, coratina Aglaum iudicauit: qui in angustissimo archadiæ angulo pauperis soli diues nunquam paterni cespitis terminos inuenitur excessisse. Plynus duos dicit oraculo Apollinis felicissimos fuisse iudicatos. li. vii. naturalis hystoriæ: alterum phedum quendam: qui pro patria fortiter dimicans proxime occubisset: alterum aglaum hunc de quo diximus. Abdito intimo specu. Verum profecto beatæ: dicit Apollinem hoc uno responso discessisse a proposito suo: quia perplexe loqui solebat. Adumbratum: non apparentem inuolutum cecum. Tugurium: uile casam ex cespite factam. unde Virg. Paupis & tugurii cōgestum cespitem culmen. Curis & sollicitudinibus: unum est expositio alterius. i. curis que faciunt hominem esse sollicitum. Paucas glebas: exigua prædia & iugera. Pauoris expertes: securitate plenas. Thesauros: ubi thesaurus fuerit: illuc omnes animum intendunt: si forte eum consequi possent. Stipulatorem: affirmatorem: assertorem. De sapienter dictis aut factis. Ca. II.

Vnc id genus felicitatis: quod totum in habitu animi est: uirtus est habitus animi in naturæ modum consentaneus ut iusticia est habitus animi: suum unicuique tribuens per dignitate cuiusque.

Solinus

Vegetius

Cicero

Apīi clau-
dī dictū

Pium claudium: transiturus ad capitulum de sapienter dictis & factis: sapientiam dicit esse ueram hominis foelicitatem: quæ cæteris omnibus antepositur: quid enim foelicius homini esse potest q̄ sapientia: quæ cunctos humanos casus fortiter ferēdos: omnemq; fortunam docet esse contemnendam. hæc autem sapientia in homine per sapienter facta & dicta enitescit. Primum autem exemplum est illius Apīi claudī qui cecus in senatum ductus: quum de pace cum Pirro faciendā consultaretur in senatu dissua-

dit: non his esse conditionibus faciendā: quibus ille petebat hic igit̄ dictare solitus erat: negociū populo romano magis conuenire q̄ ocium: cuius rei Valerius rationem subiungit: neq; enim ignorabat pace & ocium hominibus esse iucundum: sed summis iperis ocium eam perniciosum cum indeficiam luxumq; sensim labunt homines: qui gloria carent: q̄ in armis negociū fortibus uiris præstare consuevit: ex ocio nāq; opes: ex opibus luxus: ex luxu auaritia uoluptatis libidines & reliqua turpia proueniunt: id ita esse te ipsa cōpertum est: nam ocium uires populi romani contudit: cuius mores in beneuiūdi disciplinā negociū continuerat. Præpotentia: ualde potentia & magna. Et sane negocium: & re ipsa probatum est: q̄ negociū urbi nostræ plurimum contulerit. In suo statu: quia semper disciplina beneuiūdi stabilis fuit: dum se negociis dederet romani. Plurimis uitiis nam euerſa Carthagine: deleta Numantia: domita Asia: de bellatis deniq; gentibus: quæ romanos in armis & negotio continebant: urbs rota ī luxū & lasciuia resoluta ē quod testat̄ Iuuenalis his uersibus: Nunc patimur lōge pacis malā: sceuior armis: Luxuria incubuit: uictumq; ulciscitur orbem. Nullum crimen abest: facinusq; libidinis: ex quo paupertas romana periit: rursus in sexta satyra: Præbebat castas humilis fortuna latinas.

Sapiens
Scipionis
dictum

De Scipione Aphricano.
Cipio uero Aphricanus: sapiens dictum: quod crebro usurpare solebat superior Scipio turpe esse imperatori dicere non putaram: sicut & Vegetius de re militari dicit: prælium delicta emendationem non recipiunt: cum poena statim sequatur errorem. Ex cussio consilio quæ ferro aguntur: diffinito: itaq; Scipio innuebat his uerbis nihil in re militari agi oportere: quod non prius certo consilio & diffinito excogitatum sit. Inemendabilis: pro sententia Vegetii qui dicit cum primum imperator: statim errorem sequitur poena: & nullus datur emendandi locus. Idem negabat aliter: hoc quoq; Scipio dicere solebat non esse cum hoste conferendas manus nisi urgente necessitate: aut se offerente occasione: quod idem Vegetius affir-

Vegetius
Oratius

Qu. Met.

mat qui dicit: Occasio plus ualet in prælio q̄ uirtus: & in re militari plus habet potestatis fortuna q̄ uirtus. Oratius in æpistolis: Tu quancunque deus tibi fortunauerit horas. Grata sume manu: nec dulcia differ in annum. optime ergo præcipiebat Scipio: nam qui occasionem gerendæ rei non expectauerit: demens eē cōprobat: arma ē hostibus tradere necessitate cogēte solet aliquē pestifera eē. Carthaginē dicere solitus erat nescire se plus ne boni an mali uictoria illa reipublicæ attulisset: nā uirtus romanorū: quā suo trāsitu ī italiā: hānibal ppe dormiētē excitauerat rursus nī mia gete ad pristinū torporē redigetur. existabat. n. nihilominus mali pūcturæ po. ro. q̄ ī ocio uiueret: q̄ si ferro & flāma uastaret italia. Grauis: auctoritate. Alta: sapiā plēa. In eū dē: ī pristinū

De Apio Claudio.

Pium Claudium crebro solitum dicere accepimus populo romano melius q̄ ocium committi: non quod ignoraret q̄ iucundus tranquillitatis status esset: sed quod animaduerneret præpotentia imperia agitatione rerum ad uirtutem capescendam excitari: nimia quiete in desidiā resolui & sane negocium nomine horridum ciuitatis nostræ mores in suo statu continuit: blāda appellationis quies plurimis uitiis resperſit.

De Scipione Aphricano.

Cipio uero Aphricanus turpe esse aiebat in re militari dicere non putaram: uidelicet: quia explorato & excussio consilio quæ ferro aguntur administrari oportere arbitrabatur summa ratione: inemendabilis enim error qui uiolentiæ martis committitur. Idē negabat aliter cum hoste cōfligere debere: q̄ aut si occasio obuenisset. aut necessitas incidisset æque prudenter: nam & proſpere gerendæ rei facultatem omittere maxima dementia est & in angustias utiq; pugnandi compulsus abstinere se prælio pestiferæ ignauia affert exitum: eorumq; qui ista committunt alter beneficio fortunæ uti: alter iniuriæ nescit resistere.

De Quinto Metello.

Vinti quoq; Metelli: tum grauis: tum etiam alta ī senatu sententia: qui deuicta Carthagine nescire se illa uictoria bōi: ne plus an mali reipublicæ attu-

torporem. In æquo igitur malorum: existimat non minus detrimenti ex otio: si uirtus romana languesceret: q̄ si flamma: aut bello Italia uastaretur. In æquo: in æquitate & in pari malo.

Vid illud factum. M. Luctatius eques romanus cum aduersario sponderat: se uirum bonum esse tant aq; rei licinium fimbriam iudicem dederat. fimbria noluit unq̄ de re tanta proferre sententiam: ne aut probati uiri famam offenderet: aut falso iuraret uirum bonum esse cui aliquid deesse: cum ad hoc ut aliquis sit bonus uir tam multa requirantur: ut difficile sit

L. Fimbriae factum

hisset assuerat: quoniam ut pacem restituendo potuisset. ita Hannibalem submouendo non nihil nocuisset: eius enim trāsitu in italiam dormientem populi romani uirtutem excitatā dicebat: metuq; debere: ne acri æmulo liberata in eūdem somnum reuolueretur: i æquo igitur malorum posuit uiri testā: uastari agros: exhauriri ærarium: & prisce roboris hebetari neruos.

De Licinio fimbria consulari.

Quid illud factum. L. fimbria consularis: q̄ sapiēs? a. M. Luctatio pinthia splendido aquire romano iudex aditus de sponsione: quam is cum aduersario: quod uir bonus esset fecerat: nunq̄ id iudiciū pronuntiatione sua finire uoluit: ne aut probatū uirum si contra eum iudicasset fama spoliaret: aut iuraret eum uirū bonū esse cum ea res innumerabilibus laudibus contineatur.

De Papyrio cursore consule.

Erensibus hæc illa militaribus stipendiis prudentia exhibita est. Papyrius cursor cōsul cum aquiloniam oppugnans proelium uellet committere: pullariusq; non prosperantibus auib; optimum ei auspicium renuntiasset: de fallacia illius factus est certior: si bi quidem & exercitui bonum omen datū credidit: ac pugnatū: Ceterum mendacem ante ipsam aciem constituit: ut haberet dii cuius capite si quid iræ conceperant expirarent: dictum est autē: siue casu: siue cælestis numinis prouidentia: quod primum e contraria parte missum erat telum in ipsū pullariū pectus eumq; exanimem prostrauit: id ut cognouit consul fidente animo & inuasit aquiloniam: & cepit tam cito animaduertit quo pacto iuiuria imperatoris uindicari deberet: quem admodum uiolata religio expianda foret: qua ratioe uictoria apprehendi posset: egit uirum scuerum: consulē religiosum: imperatorem strenuum: timoris modum: poenæ genus: spei uia: uno mentis impetu rapiendo.

De senatu Romano.

Nunc ad senatus acta trāsgrediar cū aduersus hānibalem senatus claudium Neronem & Liuium Salinatorem consules mitteret: eosque ut uirtutibus pares ita inimicitias acerrime inter se dissiden-

bonum uirum inuenire. Cicerō de hoc fimbria libro. in. de officiis: Fimbriam inquit consulare audiebā de patre nostro puer iudicem. M. Luctatio fuisse equiti romano sane honesto cum sponsonem fecisset: ne uir bonus esset: itaq; ei dixisse fimbriam se illā rē nunq̄ iudicaturum: ne aut spoliaret fama probatum hominem: si contra iudicasset: aut statuisse uideretur uirum bonum aliquem esse: cum ea res innumerabilibus officiis contineatur & laudibus: si enim uirum bonum secundum stoicos diffiniamus esse sapientem: sapientem autem in quē nulla prorsus cadit agritudo: nusq̄ illū inueniemus. Innumerabilibus laudibus: non parum ē uirum bonum esse: necesse ē cū etis illū uirum numeris præditum esse: i quo sola uirtus defuerit uir bonus nō erit nec dici poterit: uel certe debet.

Orensibus: Papyrius bellum cōtra samnites gerebat: & cum acies instructæ

Papyrius cursor

stetissent: nulli auspicia capi: pulli respuerunt escas: pullarius ne imperatorem perturbaret: auspicium solistinu: id est optimum eē respōdit: cui Papyrius credens prælium committi iussit: interea quidā monuit imperatorem: uideret qd ageret: quoniam solistinu nūciatum a pullario falsum fuerit: tum Papyrius pro bono inquit habeo: & pullarium i prima acie constituit: ubi casus mendati poenas dedit: nā qd prudens & sciens meritis fuerat: casus est: uel casu uel diuinaprouidentia: & sic imperator potitus est uictoria. Tam cito aduertit: laudat huius hois prouidentia atq; iudicium.

Nunc ad senatus: Hoc exemplū positū ē supra in cap. de censura: & i

cap. de recunsiliatis: ubi graues inter Salinatorem & Neronē inimicitias fuisse diximus: q̄ L. accusante Nerōe dānatus eēt a populo: quos dein senatus octauo post dānationē anno tempore secundi pu-

nici belli cum sſdem comitiſ conſul uterq; creatus eſſet in gratiam ſummo ſtudio & diligentia re-
duxit: ne illoꝝ diſſenſione reſpublica detrimenti quicq; caperet: Sapiens proſecto factum: niſi eni
depoſitis ſimultatibus cōmuni cōſilio tempu. adminiſtraſſent nūq; ſecuta fuiſſet illa uictoria pro
pe incredibilis: qua caſo hānibalis fratre cū lvi. milibus hoſtiū non modo canenſi clades: ſed etiā
maior hoſtibus reddita fuit. Conſimili imperio: optima ratio cur diſſidentes inter ſe duces rem
bene gerere nullo modo poſſent: nam qui inter ſe odio laborant magis ſtudent: alter alterius inter
pellare facta: q̄ p̄clarū quicq;
edere & ſe inuicem magis inſe
ſtantur q̄ hoſtes.

Sapiens
ſenatus
factum

Oſdem: & hoc quoq; ſe
natus factum laude di-
gnum qui eoſdem a cau-
ſa diſtione liberauit: cū a tri-
buno plebis accuſati eſſent: q;
cenſuram inter ſe rigidam ni-
mis exercuiſſent: nam ſe inui-
cem cēſoria nota ſignarāt. Ne-
ro Liviū: q; a populo fuiſſet
aliquando damnatus: Liviū
Neronem: q; non uete iſtam
ſecum rediſſet ſicut in capitu-
lo de cenſoria nota diximus:
hanc igitur accuſationē ſena-
tus diſſoluit auctoritate ſua.

Vacuum omnis iudicii me-
tu: nam ſenatus decretum fa-
ctum eſt: ne iudicio aliquo ti-
merent ſe damnari poſſe cen-
ſores: quo minus aliorum de-
liſta punirent: nam ſi damna-
ti fuiſſet ceteri quidē ſegnio-
res facti eſſent iudicium me-
tuentes: ex quo illud ſecutū
eſſet: ut maior in urbe peccan-
ti licentia naſceretur: prae-
rea iniquum eſſe uidebatur:
ut qui aliorum uitae rationē
exigerent ſua ipſi uitae ratio-
nem reddere cogerentur.

Sapiens
natus fa-
ctum

Ar illa ſapiētia: quomō-
do. T. gracchus a ſcipione
naſica adhortante ſena-
tum: ut ſi reſpublica ſaluam
eſſe uellet: ſecum irer in capi-
tolium ſubſelliorum fragmen-
tis caſus fuerit: uidimus in ca-
pitulo de ſomniis. Poſt huius
uero mortem: ut plebis dolor
leniretur: quae grauiter & per
iniquo animo. T. mortem ferebat. agrariam legem per quam caſus fuerat non impugnauit: ſed per-
miſit ut loco Tyberii alium eligerent ad agros diuidendos. electus autem. P. Craſſus gracchorū af-
finis: filiū craſſi. C. gracchus uxorem habebat: quāq; tradidit corneliū nepos nō craſſi: ſed bruti: qui
de luſitanis triumphauit filiū. C. graccho nupta fuiſſe: plures tamen ita tradūt: ut modo diximus
per hūc igitur plebi diuiſi ſūt agri quanq; Valerius p̄ triuuiros diuiſos fuiſſe dicar: ſed Plutar. iura
gracchorū ita refert. Actorem: Gracchū occidendo. Cām: ut agri diuiderentur eqliſter cenſendo.

Vam deinde ſe prudenter: negari non poteſt: hanc ſenatus prudentiam fuiſſe ſingularē:
nam ut ſupra diximus i capitulo de gratitudine. tempore ſecūdi punici belli Scipio aphri-
canus opera Maſiniſſae fuerat in eo bello maxime uſus. Cum igitur ſenatus æquum eſſe iu-
dicaret: ut tam benemerito regi beneficium aliquod præſtaret ſine incommodo nō ſolum ſocium
Maſiniſſam retinuit: ſed etiam maiorem ab eo gratiam inuiuit. Cum enim ſenatus intelligeret cupi-
dum illum eſſe: imperii dilatandi decretum fecit: ut qui neq; ulli bellū inferre: nec cum ullo ſoe-
dus inire poterat in iuſſu ſenatus: is ab hoc iure ſcōderis abſolueretur: liberq; poſſet cum quibus
uellet uel pacē uel bellū gerere: quo facto gratiam benemerito regi non paruam reſuſſe uidetur.
Solutam: ut eſſet in poteſtate & arbitrio Maſiniſſae: quibus cum uellet belli pacisue gerendae

tes uideret: ſummo ſtudio in gratiam. reduxit: ne propter pri-
uatas diſſenſiones reſpublicam parum utiliter adminiſtraret
quia conſimili imperio ubi concordia ineſt maior aliena ope-
ra interpellandi q̄ ſua edendi cupiditas naſcitur: ubi uero per-
tinax intercedit odium alter. alteri q̄ uterq; cōtrariis caſtris cer-
tior hoſtis proficiſcitur.

De eodem ſenatu:

Oſdem ſenatus cum obtinuiſſet aſpere actam cen-
ſuram a Cn. Bebio tribuno plebis pro roſtris age-
retur rei ſine cauſae diſtione decreto ſuo libera-
uit: uacū omnis iudicii metu cum honorem red-
dendo: qui exigere deberet rationem non reddere.

De eodem ſenatu.

Ar illa ſapiētia ſenatus Tyberium gracehū tri-
bunum plebis agrariam legem promulgare auſū
mortem ulcrauit. Idem ut ſecundum legem eius
per triuuiros ager populo uiritim diuideret egre-
gia cenſuit. Si quidem grauiffime ſeditionis eodem tempore:
& auctorem: & cauſam ſuſtulit.

De eodem ſenatu.

Vā deinde ſe prudenter i rege Maſiniſſa geſſit: nam
cū promptiſſima & fideliffima eius opa aduerſus
carthagineſes uſus eēt: cūq; indilatādo regno aui-
diorem cerneret: legem ſerri iuſſit: qua Maſiniſſa
ab imperio populi Romani ſolutam libertatem tribueret: quo
facto tū op̄ie meriti beniuolentiā retinuit: tū Mauritanae &
Numidia ceterarumq; illius tractus gentium nunq; ſida pa-
ce quieſcentem feritatem a ualuis ſuis repulit.

Tempus deficiet: si noluerit inquit cuncta senatus facta sapienter enarrare tempus non sufficiet: cum tantum imperium non uiribus solus: sed consilio & ratione peperit partum auxerit: auctum conseruauerit: satius est illius prudentiam tacita admiratione inuolui.

Ocrates: Valerius Socratem quodam quasi terrestre appellat oraculum ad illud respiciens quod cum templum Apollinis ingressus esset: sic exceptus est a sacerdote: ut diceret Salue sapientissime omniū. Solinus in capitulo de homine: perfectam sapientiam soli socrati Deiphici oraculum adiudicauit: Cui quoque

Socratis
sapientia

Tempus deficiet domestica narranti: quoniam imperium nostrum non tam robore corporum quam animorum uigore incrementum ac tutelam sui comprehendit: maiori itaque ex parte romana prudentia in admiratione tacita reponatur: alienigenisque huius generis exemplis detur aditus.

Externa de Socrate philosopho.

Socrates humanae sapientiae quasi quodam terrestre oraculum nihil ultra petendum a diis immortalibus arbitrabatur: ut bona tribuerent: quia hi demum scirent quid unicuique esset utile. nos autem plerumque id uotis expetere: quod non impetrasse melius foret: etenim deissimis tenebris inuoluta mortalium mens in quam late patet errorum cecitas praecationes tuas spargis: diuitias appetis: quae multis exitio fuerunt honores concupiscis qui complures pessundederunt: regna tecum ipsa uoluis: quorum exitus saepenumero miserrabiles cernuntur: splendidis coniugibus iniicis manibus: at haec ut aliquando illustrent: ita nonnunquam funditus demos evertunt: desine igitur stulta futuris malorum tuorum causis quasi felicissimis rebus inhiare: teque totum coelestium arbitrio pmitte: quia quae tribuere bona ex facili solent: etiam eligere apissime possunt.

De eodem Socrate.

Idem expedita & compendiarie uia eos ad gloriam peruenire dicebat qui id agerent ut quales uideri uellent tales etiam essent: quae quidem praedicatione aperte monebat: ut homines ipsam potius uirtutem haurirent: quam umbram eius consecretarentur.

De eodem:

Idem ab adolescentulo quodam consultus utrum uxorem duceret: an se omni matrimonio abstineret. Respondit: utrum horum fecisset aditum:

altissima quaeque dabant dii. Cuius est illis homo: quam sibi nos animorum. Impulsu & ceca magna cupidine ducti. Coniugium petimus partumque uxoris at illis: Notum quod pueri quilibet futura sit uxor.

Cicero

Idem expedita & compendiarie: breuiori. Cicero in officiis. Socrates inquit praclare haec uiam ad gloriam proximam & quasi compendiarie dicebat: si quis id ageret: ut qualis haberi uellet talis esset.

Idem ab adolescentulo: Socrates cum ex eo quereretur quidam adolescens nunquid uxorem duceret: ita respondit ut illum ambiguum relinqueret: sicut in littera patet: sed aliter respondisse dicitur. Diogenes usus est dialemate: id est complexione: quae ex utraque parte concludit: si inquit pulchram communem: si autem turpem duxeris poenam. Theophrastus quoque idem sensisse uidetur. pulchra inquit cito adamatur. feda facile contemnitur. difficile custoditur quod plures amant. molestum est possidere quod nemo habere dignatur: minori tamen

Diogenes

miseria deformis habetur & formosa seruat. Quia nihil tutum in quod totius populi nota suspirant. Orbitas sine filiis nullos heredes relinquit. Perpetua sollicitudo: parandi ea quae uxori & liberis necessaria sunt; & teste Theophrasto: multa sunt matronarum usibus necessaria: quae ab illis semper expetuntur: praeciosa uestes; aurum; gemmae; sumptus; ancillae; suppellex; uaria lauiticia; exedra deaurata; aliaeque sunt sollicitudines quae ab uxoribus capiuntur: quas ille commemorat ut per totum nocte garrulae conuersiones illa ornatio procedit in publicum haec honoratur ab omnibus; ego in conspectu foeminarum misella despicio: cur aspiciebas uicinam? quid cum ancilla loquebaris? de foro adueniens quid attulisti? & milla alia eiusmodi: Ite pauperem alere difficile est: diuitem ferre tormentum. unde ait Socrates contextus quarelae.

Affinium graue supercilium superba uxor: superbos daret affines: suumque nobilissime genus tibi semper exprobare solet. Iuuenalis: Tolle tuum praecor hannibalem uictumque Siphacem. In castris & cum tota carthagine migra: & matrona loquitur: quae suam marito generositatem iactare solet. Dotis exprobratio: ut illud Iuuenalis. Intolerabilius nihil est quam femina diues. Garrula socrus: rara erit inter uirum uxoremque concordia uiuente socro: quae filiam docet quomodo uirum sibi reddat obnoxium.

Iuuenalis: Desperanda tibi salua concordia socru. Subseffor alieni matrimonii: insidiator: ut Virgilius: subseffor adulter: & denique illud euenit in ducenda uxore: quod Theophrastus dicit: quod nulla scilicet est uxoris electio: sed qualiscunque euenit habenda est: si iracundia: si fatua: si deformis: si superba: si fetida: si impudica quocunque uicii est post nuptias discimus. Incertus liberorum euentus. Quia ut quidam ait: Beatus est ille qui felix fuerit in filios: incertum enim est: an filii tui probi & uirtutis amantes pariter & imitantes futuri sint. Contextu rerum: ordine rerum.

Dem cum atheniensium: diximus supra quomodo Socrates & alienos deos introduceret: & quod adolescentes corrumperet in carcerem coniectus. xi. iudicium sententiae: ut legitur in Phaedone Platonis damnatus fuerit: & cum ei poculum uenenatum: an illum athenienses honoris gratia eo mortis genere honestiori necari uoluerunt: poculum in quam esset oblatum: & coniunx eius Xantippa uociferaretur ac diceret innocens moriturus es mihi uir: tum ille fatius: ne putasti me mori nocentem. Socrates in articulo mortis philosophiae memor uxoris suae dementiam notauit: quae quasi doloris augmentum rem quae sibi consolacionem debebat afferre lamentaretur legitur in uita Socratis: non Xantippam eius uxorem: sed Apollodorum ea dixisse quae Valerius ascribit uxori. De morte Socratis haec habentur: Anythus quidam athenis saepe derisus a Socrate propter eius ineptias: contra Socratem cum multis alios: tum Aristophanem poetam conuocauit: qui grandi pecunia corruptus comcediam scripsit in Socratem in qua illum notabat: quod nebulas coleret: & atheniensium religionibus detrectaret: & quod praeterea iudicium mentes sic imbueret: ut parentibus manus inferre pie & officiose possent: quae cum ad uulgi aures peruenissent: nam in scena recitata est comcedia illa: sic omnes in Socratem ita accensi sunt: ut postero die in iudicium tractus sit: & eum accusauerunt tres: Anytus: Lycon: & Melytus: quod scilicet iura uiolaret: quae ciuitas haberet: deos esse non existimans: & quod alienos deos induceret: & contra ius & fas iuuenes corrumperet: pro quo Plato orationem habuisse dicitur ad praeceptoris sui defensionem: qui non est auditus: quare Socrates non iudicio sed furore quodam damnatus: & in carcerem coniectus paulopost publico ueneno necatus: sed post paucos dies: poenitentia ductus populus quauis sero interfectum lugent: praedicant omnes illum sanctitate piuum ac clarissimarum omnium uirtutum uenerabilem extitisse: indicitur publicus moeror: clauduntur officinae & gymnasia: fit imperus in accusatores: qui omnes supplicio affecti: & fugati fuerunt. Socrati uero ab atheniensibus aerea statua. Lysippus in celeberrimo loco sita fuit: stetit Socrates in carcere dies triginta teste Seneca epistola ad Lucillum. xi. potuit inquit Socrates abstinentia finire uitam & in edia: potiusque ueneno mori triginta tamen dies in carcere: & expectatione mortis exegit. Celebrata: impia i eum qui omnia de se pietatis documenta dederat. Immensam: scilicet dixerim. Sui id est suae sapientiae & fortitudinis.

De eodem.

Idem cum Atheniensium scelerata dementia tititem de capite eius sententiam tulisset: fortique animo & constanti uultu potionem ueneni e manu canonicis accepisset admoto iam labris poculo uxori Xantippae inter fletum & lamentationem uociferanti innocentem cum perimi. quid ergo inquit nocenti mihi mori satius esse duxisti? O immensam sapientiam: quae ne ipso quidem uitae excessu obliuisci sui potuit.

De Solone.

Socratis
mors

Plato

A Ge q̄ prudenter: Hoc in uita Solonis apud Plutarcū legitur: cum in Lydiā sardos Croesi regis rogatu Solon se recepisset. illi auge & argentū oīaq; præciosissima qbus rex ille abū dabat cū ambitioe q̄dam ostētauit: sperās eo modo apud Solonē felicitatis nomē consecuturū. Cū igitur p̄ multos dies apud Croesum moratus esset: eiusq; diuitias & præciosas quaq; instrasset ac felicitatē cognouisset: Croesus interrogauit: num̄ quēpiā se feliciorē unq̄ uidisset: cui Solō respōdit: Talē siue Telū quendā atheniensem: qui cum filiis pro patria fortiter pugnās iterierat: tū croesus ubi se opione frustratū esse cognouit q; primū felicitatis locū nō obtinēret: rursus q̄siuit ex eo q̄s post Telū se beatior ēēt: Cleobī & Bitonē Solon ēē dixit: q̄ cū graui pestilētia oīa ferme iumēta puisset: & eorū mater ad sacra faciēda curru uehēda foret: q̄a pedibus ire oīno religiōe phiberet matris pietate & pariter religiōe moti: collū subicere iugo: & matrē ad tēplū ceruicē traxerūt illa deīde pactis sacrificiis: lunonē orauit: ut filiis daret qd̄ optimum iudicasset: & ita sequēti diemortui in cubiculo iuētī sunt: ex quo iudicātū est mortē optimū ēē oīum: tū croesus idignabūsus nōnē beatū tibi uideo: q̄t: cui solō felicitē te uideo: beatū oīno negaueri: nā beatū dicimus q̄ ad extremū usq; diē in felicitatē pmāserit: id ita ēē croesus ipse documēto maximo fuit: nam paulopost hæc: bellū cū Ciro psarū rege forte gerens prima pugna uictus atq; fugatus ī sardog: ciuitatē cōfugit. Cirus p̄secutus expugnata urbe eū uiuū coepit: & ingēti rogo iposuit

A Ge q̄ prudenter solon neminē dum adhuc uiueret beatū dici debere arbitrabatur: quod ad ultimum usq; sati diem ancipiti fortunæ subiecti essemus: felicitatis ergo humana appellatiōem Rogus cōsumat qui se in cursui malorum obliuiscit.

Dem cum ex amicis quendā grauiiter mœrentem uideret in arcem perduxit: hortatusq; est ut p̄ oēs subiectorū & dificiorum partes oculo circumferret qd̄ ut factum animaduertit cogita nunc tecum inquit: q̄ multi luctus sub his tectis & olim fuerit: hodieq; uersentur: in sequētibsq; sæculis sint habituri: ac mitte mortalium incōmoda tāquam propria deflere: q̄ consolatione demonstrauit urbes esse humanarum cladum consecra miseranda.

Dem aiebat si in unum locum cuncta mala sua cōtulissent: futurum ut propria deportare domum q̄ ex omni miseriarum aceruo portionem suā ferre mallerent: quo colligebat non oportere nos quæ fortuitu patiamur præcipuē: & ut intollerabilis amaritudinis iudicare.

Dem cum ex amicis quendā grauiiter mœrentem: hoc idē in eius uita cōtinetur: Adolescēs quidā familiaris Solonis tristis admodū erat q̄ ei multa aduersa contigissent: qd̄ cum scripsisset Solon cōsolaturus adolescētē in eminētiore urbis locū eduxit: iuberq; cunctas subiectas oculis domos p̄currere: secūq; cogitare: quot malog: genera: quātiq; luctus sub illis tectis essent fuisset ac futura eēt: nec existimare uellet sibi incōmoda soli tanq̄ propria accidisse. Incōmoda tāquā propria: Ouidius neq; enim fortuna quærēda sola tua est similes aliorum respice casus: Milius ista feres. Incōmoda: humanos casus. Consecra: quasi quædam ouilia & claustra.

Dem aiebat si in unum locū: hoc cum superiori coniungit Plutarcus: qd̄ separatim narrat Plutarcus Valerius cum enī Solonis quidam familiaris admodū tristis consolationē non admitteret: cū Solon ne desperatione grauius quicq̄ consularet amicus ille: hoc cōsolationis genus attulit: sūge inquit animo: omnia omnium malla in unum cumulum esse congesta: nūquid tuā potius q̄ aquā illog: malog: partē domū deportabis: & hæc uerba cū diligētius cōsiderasset adolescēs desperationē cōsolationē amisit: significabat at̄ solō nō q̄ nobis accidūt ppria iudicare nec ea debore no sincōsolabiliter ferre. Cōtulissent: congestissent in cumulū. Fortuito: se uiente fortuna.

Ouidius

Plutarcus

Valerius

Cicero

Ias autem: Hoc exemplum & Cicero ponit primo paradoxi: ubi arguit ab auctoritate: diuitias appellari non debere nec esse bona: quod cum aliis: tum Biantis maxime testimonio probat cum dicit: nec non saepe illum laudabo sapientem Biantem ut opinor: hoc ideo dixit: quia sunt nonnulli qui dicunt non Biantem sed pitacum fuisse qui nominatur inter septem sapientes: cuius cum patriam priensem cepisset hostis: ceterique ita fugerent ut multa de suis bonis asportarent: cumque esset admonitus a quodam ut idem ipse faceret: ego uero inquit facio: nam omnia mea mecum porto. Ille haec labria fortunae suae quod est putauit: quare & nos etiam appellamus bona. Honustus: praestis: & oneratis: sed iter oneratum & honestum hoc iter est: quod oneratus dicitur qualicunque potest praestis: honestus: cui onus ipsum honoris est: & alterque quidem aspiratur uidelicet honestus: alterque scilicet oneratus sine aspiratone exarat. Omnia mea: scilicet uirtutes quae sola bona sunt & sua cuiusque uere dici possunt: quae nulla ratione possunt amittuntur saepe dictum est. Labefactarii: conuersari: corrupti subdici.

Am Platonis: breue platonis dictum: sed sapientia plenius: quod tum res humanas stabiles fore dixit: mundumque beatum si aut sapientes regerent: aut reges sapientes: quod Laetantius diuina institutionum confirmat: dicit. n. Plato: dixit beatas ciuitates fuisse futuras si aut philosophi regnarent aut reges philosopharentur. Astrecta: breuis & praecisa.

Rex etiam ille: de huius regis nomine nulla fit apud Plutarchum mentio nec apud alios quos ipse legeri. Diadema: honor & redimiculum capitis est a ligando dictum. Nobile: quia rededit homines claros. Quam felicitate: quia plus amaritudinis sentiat quam felicitatis. Humi tollendum cum labore & periculis.

Xenocratis dictum.

Vid Xenocratis: Huius philosophi & alia praeter hoc responsum dicta sapienter multa legunt: nam hoc in primis quod si simile superius dictum solebat: multa quidem audienda: pauca uero dicenda: quoniam hominibus os unum & aures duas natura dedit: rursus iniuria illata iustitiam esse inferenti non patienti. Item cum incidisset in obrectatorem & maledicentem ab eo qui primus fugiens ait: tu linguae tuae seruus es: ego uero meae aurius sum: pari ratione cum uidisset duci furem ad supplicium dixit: fures maiores trahunt supplicium: maiores ex inferis excitati ita loquentem introducit: non oportere in urbe nutrire leonem: si autem sit alius obsequi ei conuenire: hic sapienter monuit athenienses in comedia coercendos: scilicet esse nobilissimos adulescentes: ne nimia indulgentia insolentiores facti: postmodum fiat intollerabiles: quia stultum & inutile sit quas uires ipse nutrieris eas non uelle pati. Obrectare: resistere.

aristophanis sententia

Ristophanis. Hic scriptor tragoediae fuit: qui in tragoedia quadam periclem atheniensem ducem ex inferis excitatum ita loquentem introducit: non oportere in urbe nutrire leonem: si autem sit alius obsequi ei conuenire: hic sapienter monuit athenienses in comedia coercendos: scilicet esse nobilissimos adulescentes: ne nimia indulgentia insolentiores facti: postmodum fiat intollerabiles: quia stultum & inutile sit quas uires ipse nutrieris eas non uelle pati. Obrectare: resistere.

Ias autem cum patriam eius priensem hostes inuasissent omnibus quos modo saeuitia belli incolumes abiisse re passa fuerat praeficiarum rerum potestatem honestus fugientibus interrogatus: quid ita nihil ex bonis suis secum ferret: ego inquit uero bona mea mecum porto: pectore. n. illa gestabat non humeris: non oculis uisenda: sed aestimanda animo: quod domicilio mentis inclusa: nec mortalium nec deorum manibus labefactari queunt. & ut manentibus praesto sunt: ita fugientes non deserunt.

De Platone philosopho

Am Platonis uerbis abstracta sed sensu prauales sententia: qui tum demum beatum terrarum orbem futurum praedicauit: cum aut sapienter regnaret: aut reges sapere coepissent.

De quodam rege:

Rex etiam ille subtilis iudicii: quem ferunt traditum si bi diadema: prius quam capiti imponeret retentum diu considerasse ac dixisse. O nobile magis quam felicitate praedium: quem si quis poenitus cognoscat quam multis solitudinibus & periculis & miseriis sit refectus ne humi quidem iacentem tollere uellet.

De Xenocrate philosopho:

Quid Xenocratis responsum? quam laudabile? cum maledico sermoni quorundam summo silentio interesset: uno ex his quarente cur solus linguam suam cohiberet: quia dixisse me inquit aliquando poenituit: tacuisse nunquam.

De Aristophane.

Aristophanis quoque altioris est prudentiae praecipuum: qui in comedia introduxit remissum ab inferis atheniensem tyrannum Periclem uaticinantem non oportere in urbe nutrire leonem: si autem sit alius obsequi ei conuenire: monet enim ut praecipue nobilitatis & concitati ingenii iuuenes refrenentur: nimio uero fauore ac profusa indulgentia pasci: quominus potentiam obtineant ne impediatur: quod stultum & inutile sit eas obrectare uires quas ipse foueris.

De Tale philosopho

Mirifice. Thaletis sententia nō modō sapiens: sed etiā religiosa & christiana: qua hoīes rhemisto non facere: sed ne cogitare quidem turpe quicq̃ debeant: nā interrogatus an deū fallere elis confis- rēt facta mortaliū: sed nec cogitata quidē respōdit: quia deus oīa nouit & humāā mē lium tis archana: unde uersus extāt in hāc sentētiā. Cū quid turpe facis si me præsente rube- scis: Cur præsente deo nō magis ipe rubes: Pacunius idē sensisse uidetur: qui ait Iouis oculus oīa cernēs uidit & q̃ ciuitates iterius gerūt. Manus: q̃tum ad facta. Mētes: q̃tum ad cogitata.

Mirifice etiā Tales: nā interrogatus an facta ho- minū deos fallerent: nec cogitata inquit: ut non solum manus: sed etiā mētes puras habere uel- lemus: cum secretis cogitationibus nostris ecce- ste numen adesse credidissimus ac ne qd sequitur quidem mi- nus sapiens.

De Themistocle.

Nica filia pater Themistocle consulebat: utrū eam pauperi ornato: an locupletiparū probato colloca- ret: cui is malo inquit uirū pecunia: q̃ pecuniam uiro indigentem: quo dicto stultum monuit ut generum potius q̃ diuitias generi regeret.

De rege Philippo patre Alexandri.

Alexandri quorūdam macedonū beniuolentiam largiti- one ad se attrahere conatū sic increpuit: quā te fi- li ratio in hāc tam uanā spem. induxit: ut eos fide- les tibi futuros existimares: quos pecunia ad amorem tui com- pulisses a charitate istd prætatur. At uero auus Philippus ma- iore ex parte mercator grāciā q̃ uiCTOR.

De Aristotele philosopho.

Aristoteles autem Calisthenem auditorem suum ad Alexandrū mittens monuit: ut cum eo aut q̃ rarissi- me: aut q̃ iocundissime loqueretur: quo. s. apud regi- as aures: uel silentio tutior: uel sermōe esset acceptior: at ille dū Alexandrū persica macedonum salutatione gaudētem obiur- gat: & macedonicos mores inuitum reuocare beniuole perse- cūerat spiritu carere iussus seram neglecti salubris consilii pœ- nitentiam egit.

De eodem Aristotele.

rare fore: quos pecunia corrupisses: tu id agis ut macedones non te regem suum: sed ministrum: & p̃bitorem putent: qd sordidum regi melius etiā q̃ largitiōem corruptellā dixit esse: sit enim deteri- or qui accipit atq; ad idem semper expectandū paratior: & ita quāuis philippus sentiret auus tamen Alexandri: & ipse philippus non bello sed largitione magnam grāciā partem obtinuit.

Aristoteles: Hāc uerba sunt Aristotelis admonentis Calisthenē: quem ad Alexandrū mit- tebat cū illū ipse sequi non posset: disce in auribus regum aut iocunda dicere aut silentiū seruare: nā silentium te tutiorem: iocūditas gratiore faciet: q̃ tamē calisthenes non seruauit: Nam cū Alexander persas uicisset & more gētis illius macedones suā iam libertatis obliu alexandrū adorare coepissent: Calisthenes id ut faceret nūquā adduci potuit. Sed cū in cōuiuio Alexander oī- bus adorantibus poculū porrexisset: caestini quia nō adorauerat nō porrexit: qd grauitate ferens ta- citus nō tullit: sed Alexandrū ultro uehemēter reprehēdit q̃ omīssis macedonicis moribus sep- sarum deliciis lasciuiisq; dedisset: qua re indignatus alexander obiecto illi falso crimine: q̃ hermo- lai coniurationis auctor extitisset in carcerem conici iussit: ubi pediculari morbo consumptus est: alii cruci affixum fuisse tradunt: Cares uero refert septē menses in compedibus seruatum ob nimi- am aruinā cōcreto pedore ac sordibus supremū diē obiisse. Iustinus uero dicit q̃ cū trūcatis crude

Nica filia: Sapienter hoc Themistoclis di- ctū fuit: q̃ cum a uiro quodā cōsuleret nunqd filiā suā paup̃i: sed p̃bato: an diui- ti: sed inornato uiro locaret: respōdit se male uigē pecunia q̃ pecuniā uiro idigentē: uolu- it hoīs notare stultitiā qui du- bitaret uirtutē praeferre diui- tiis. Hoc idē Cicero li. ii. de of- ficiis testat: Dicit. n. si res in cō- tentionē ueniet nimis Themis- tocles auctor adhibēdus: qui cū cōsuleretur utq̃ bono uiro pauperi an minus p̃bato diui- ti filiā collocaret: ego inqt mal- lo uigē q̃ pecunia cgeat q̃ pecu- niā q̃ uiro. Colocare: nuptus daret. Legeret: pro eligeret.

Ge philippi. Hoc etiā Philippi in uita Alexandri legi p̃ceptū tur q̃ cum esset adole-

scens liberalitate quadam du- ctus ut popularem factionem acquireret muneribus ad se tra- here conabat principes mace- donum: qd ubi itellexit pater per lras admonuit filium ami- cos pecunia cōparatos nunquā fideles esse conueuisse ponit aut ipsius uerba quibus usus ē ad filiū: Sapienter quidē phi- lippus: nā si amoris cām. pecu- niā faceret deficere pecunia i- qua beniuolētiā cōstitit amor eē desisteret. Ci. offi. li. ii. p̃ae- clare inquit i apistola quadā Alexandrū filiū philippus ac- cusat: q̃ largitiōe beniuolētiā macedonū cōsectet: qd te ma- lum inqt rationis in istā spem induxit: ut eos tibi fideles pu-

Aristote- les

DE SAPIENTER DICTIS ET FACTIS.

liter manibus abscisisq; auribus ac naso labiisq; deformæ ac miserandū spectaculū oībus reddidit: insuperq; iussit eū cum cane in cauea clausum ad metū caterog; circūferri: & tūc lysimacū miserati one cōmotū uenenū ei in remediū calamitatū dedisse: ob quā rem indignatū Alexandr; iussisse ly simacū obici ferocissimo leoni deuorandū: quē Lysimacū manu manipulo inuoluta & in os eius s; missa ereptaq; lingua necasse; cuius rei admiratione motū Alexandrū cum liberasse ferūt: Sero pō nituit calisthenē saluberrima praeceptoris sui praecepta contempsisse: nā si morē gessisset Alexandro q; tā crudeles poenas dedisset.

Dem de semetipso. ne gabat Aristoteles quē quā de semetipso lau dādo aut uitu pando loq; de bere: cū alter uani alter dice ret stulti hoīs esse. Eiusdem utilissimū praeceptū: pari ra tione dicebat uoluptatum si nes diligēter considerādos: ut cū turpissimos amarissimosq; nouerimus nō eas tātopere ex pectemus: sunt. n. uoluptatum fines amaritudine poenitentia q; referti.

Anaxago
ra iudici
um

Ec parū: Interrogatus Anaxagoras q; nā bea tus esset. Sapienter res pōdit neminē ex his quos foelices esse putāt homines: sed ex his q; paruo contēti sunt: quos uulgus miseros & putat & di cit: foelicitatē mentis intellige bat nō eam quā in opibus aut dignitatibus falso putabat. Nō ambitiosa doctrinā: ut q; doctrinā studet nō ambitiois sed uirtutis cōsequendāq; sci entia gratia studet. In seces su: hoc est in pectore & sui ipsi us conscientia.

Demadis
dictum

Emadis. Hic orator fu it praestantissimus tē pos demosthenis: qui praeestit orauit: & cū athenis esset atq; in senatu promulga tum foret ut alexander in nu mero deorū: & pro filio iouis haberetur: idq; athenienses egre ferrent: & oīno recusarent in mediū processit & dixit: Videte athe nientes ne dum cōelum custoditis terrā amittatis: id est alexander iratus uos perdat: hic ut legitur i uita Demosthenis orator fuit demosthenē maior hunc aulus gelius: libro. xi. capit. dicit accepisse a rege decē talenta ut taceret: quo tempore inquit tragædus sibi gloriae ducebat talentū magnum si bi ob unam fabulā datum esse homo hic eloquētissimus suā ciuitatis demades ei respondisse dicit mirum tibi uidetur ut tacerem decē talenta a rege accipi.

Anachar
sis simili
tudo

Vam porro: Hic anacharsis ut refert aristoteles philosophus fuit ex scythar; genere: Sapiētia admirāda: ut Cicero meminit lib. ultimo tufculanrū quæstionū: immo affirmat Herodo tus lib. iiii. historiæ: neminem e scithis sapientem audisse prae ter hūc unū: quem sapientissi mum fuisse testatur: sed teste iosepho lib. ii. ad grāmaticū: cum e grātia reuertetetur ad suos & co naretur suis inducere græcorum leges: a fratre in uenatione sagitta percussus interiit: dicens se gra tia eloqui & disciplinæ in grācia seruatum: ob illam in patria perire: cum igitur hic ex eo quærefe cur non essent tibicines in Thracia: respondit: quia nec uites: hoc est uinum. Comparabat hic leges telis aranearum: quia quēadmodum aranearum telæ minuta animalia detinent a maioribus dilace rantur: ita quoq; leges homines pauperes & miseros deterrent: magnos & prae potentes non ita. In firmiora: ut fucos oestrum. Præpotens ualde potens qui ciuicam conditionem excedunt.

Thil etiam agesilai factō sapientius. Multum dissentit a plutarco Valerius: non enim cōiura tores depræhendisse agesilaum: Sed fugitiuos ex acia a capitis poena liberasse dicit plutar cus sublati tantisper ligurgi legibus dum absoluerentur: qd uidetur uerissimilis esse: lex. n. erat ut ex acie fugientes capite punirentur. Cū igitur apud leutras pugnatū esse acri certamine hinc

Dem Aristoteles de semetipso in neutram partem loqui debere prædicabat: quoniā laudare se uani: uitupa stulti esset. Eiusdē est ultimū praeceptum ut uoluptates abeuntes cōsideremus: quas quidē sic ostendendo minuit: fessas enī poenitentiaq; plenas animis nostris subiicit: quo minus cupide reperantur.

De Anaxagora philosopho.

Ec parum prudenter Anaxagoras interrogāt q; dā quis nam esset beatus: nemo inquit ex his quos tu foelices existimas: sed cum in eo numero reperi es: qui a te ex miseriis cōstare creditur: non erit ille diuitiis & honoribus abundans: sed aut exigui ruris: aut nō am bitiosa doctrinā fidelis ac pertinax cultor in secessu q; in frō te beator.

De Demade.

Emadis quoq; dictum sapiens: nolentibus. n. athe nien sibus diuinos honores alexandro decernere: uidete inquit ne dum cōelū custoditis terrā amittatis.

De Anacharsi.

Vam porro subtiliter Anacharsis leges aranearū telis cōparabat. nā ut illas infirmiora animalia reti nere: ualētiora trāsmittere: ita his humiles & pau pes cōstrigi: diuites & prae potentes non alligari.

De Agesilao.

Thil etiam agesilai factō sapientius: Siquidem cum aduersus rempublicam lacedaemoniorum conspi.

a thebanis inde a lacedæmoniis & Thebani duce Epaminunda lacedæmoniorum exercitum fudis-
sent atq; fugissent omnes qui ex acie fugerant in iudiciū protrahuntur qui lege capitis poenæ uidebā-
tur obnoxii: tunc ephori timentes ne si sumpto de his omnibus supplicio: non essent qui deinde pa-
triam armis tutarentur consumpta: scilicet ex maiori parte iuuentute: Agesilai super hac re senten-
tiam iudiciūq; expectabant: qui sapienter & legibus & saluti patriæ cōsultuit: non enim inquit lator
ero aliāq; legum: cū his nec abrogare q̄quā nec addere nec diminuere possim: sed bene res se habe-

rationem ortam noctu comperisset: leges lycurgi continuo ab-
rogauit: quæ de indēnatis supplicium sumi uetabant: compræ-
henfis autem & interfectis: fontibus easdem e uestigio restitu-
it: atq; utrunq; simul prouidit ne salutaris animaduersio uel i-
usta esset: uel iure impediretur: itaq; ut superesse possent ali-
quando non fuerunt.

De Hannone.

Sed nescio an Hannonis excellentissimæ prudē-
tiæ consilium: Magone enim cannēsis pugnae exi-
tū senatui poenorum nūciante: inq; tāti succes-
sus fidē ānulos aureos trium modiorū mensurā
expletes fundente qui interfectis nostris ciuibus detracti erāt
quæ si uel an aliquis lociorum post tantam cladem a Romanis
defecisset: atq; ut audiuit neminē ad Hānibalem transisse: su-
asit ut protinus legati Romam per quos de pace ageretur mit-
terentur: cuius si sententia ualuisse neq; secundo punico bel-
lo uicta carthago: neq; tertio deleta foret.

De Herennio Pontio.

Nec samnites quidem paruas penas cōsimilis erro-
ris pepēderūt: q̄ herēni pontiū salutare cōsiliū ne-
glexerūt: qui auctoritate & prudētia cæteros præ-
tans ab exercitu & duce eius lilio suo cōsultus

Hannibalis esse ad quæ rerum fidem maiorēq; lætitiā effundi iussisse in uestibulo curiæ ānulos
aureos: quos tātūmodo ciuium Romanorū fuisse dicebat: tantus autem erat aceruus ut modios tres
exple esse dicatur: tum interrogatus est hāno brachinæ factioni semp aduersus: num demū poenite-
ret se belli suscepti aduersus Romanos: deditq; Hānibalē iuberet: unq; se dedisse respondit: neq; de-
sit poenitere: atq; suū imperatōrē accusare donec uiderit bellū illud aliqua tolerabili conditiōe
finitū: deinde cū interrogasset ex nuncio qui apud canas ad inuersionē imperii Romani pugna-
tum esse dicebat: totāq; italiā a romanis defecisse: num quis ex latini nominis populus defecisset: &
si quis homo ex quib; & triginta tribubus ad hānibalem trāsfugisset: an Romani legatos ad Hānibalē
de pace misissent: aut ullam pacis mentionē fecissent: cū hæc omnia negasset nuncius esse facta: bel-
lum inq; tam integrum habemus q̄ habuimus qua die Hānibal italiā est ingressus qua re censeo
legatos de pace q̄primū mittēdos: cum eam habituri simus conditionibus nobis honestioribus: q̄
illis: qd̄ si fecisset nec eo bello tributaria po. ro. facta fuisset nec tertio funditus euersa. Triū modi-
orum mēsurā: Liuius lib. iiii. decados secūdo punici belli: ad fidem inquit deinde lætāq; rerum effu-
di iussit in uestibulo curiæ ānulos aureos: qui tantus aceruus fuit: ut metientibus uisum fuerit su-
pra tres modios exple esse sunt quidā auctores: fama tenuit quæ proprio ē uero: haud plus fuisse mo-
dio. Plynius naturalis historiæ libro. xxxiii. promiscui autem sexus alter: secūdo punico bello neq;
enim aliter potuissent trimodia illa ānulorū carthaginē ab Hānibale mitti: unde extat planissimū
exemplū dici: hic modius & hoc modius: cum Liuius dixerit tres modios: Plynius uero trimodia.
Suasit protinus ut legati de pace: nouerat iste romanorū ingenia qui excitabantur cladibus.

Nec samnites: bello samnitico. Titus ueturis & aulus postumius consules: cum exerci-
tū duxissent in samniū. Pontius herēnius: samnitū imperator: milites decē pastorum
habitu mittit: peccoraq; diuersos aliū alibi pascere iubet haud procul romanis præsi-
diis: & cū inciderūt in prædatores: ut idē oibus sermo constet: legiōes samnitū in apu-
lia esse lucernā oibus copiis circundere: nec procul abesse quin ui capiant: iam etiā ru-
mor iste antea de industria uulgatus uenerat ad romanos: sed fidem auxere captui co-

bit si omisissis hodie ligurgi le-
gibus: cras illas seruauerimus

Cōspirationem: Cōspiratio
malorū cōiuratio. Abrogauit
emouit subuertit. Vel iniur-
sta: si contra leges facta. Vel
iure impediretur: si lege perfi-
ci non posset.

Ed nescio. Post canen. Hānonis
sem pugnā cū Hanni-
bal nūcium carthagi-

nem misisset & rebus in italia
pspere gestis: atq; is omnia di-
ligenter & accurate exposu-
isset: in senatu Hānibalē. s. cum
sex impatoribus: quorū quat-
tuor cōsules duo dictatores ac
magistri equitum fuerit: cum
sex cōsularibus exercitibus a-
cie cōfixisse: occidisse supra
cc. milia: cœpisse supra. l. mil-
lia hostiū: ex quattuor cōsuli-
bus duos occidisse ex duobus
sauciū alterum: alterum toto
amisso exercitu cū. l. homini-
bus effugisse. Magistratū equi-
tū q̄ cōsularis potestatis sit
fufum fugatūq; dictatōrē: q̄
se in acie nunq; cōmiserit uni-
cum haberi iperatore: Bru-
tios: apulos samnitū & lucano-
rum partē defecisse ad penos.
Capuā quæ cāpania caput est

Hānonis
prudētia

Pōti he-
reuii con-
silium

maxime q. sermo inter omnes congruebat: non erat dubium quin romanus opē ferret lucerinis bo-
his & fidelibus sociis: simul ne apulia omnes ad presentem terrorem deficeret: ea modo qua irent
consultatio fuit: nam duæ erant viæ: altera præter oram maris superi longior sed tutior: altera per
caudinas furculas breuior: sed angustior & periculosior. Consules ut maturius opē ferre possent so-
ciis: per caudinas furculas iter facientes in locū periniquū lapsi sunt: unde nec progredi nec egredi
possent. Samnites igitur cum exercitū romanū: intra mōtes inclusum haberent: nesciebāt in tam læ-

romanis inclusis faciendum
esset. Itaq; uniuersi herēnium
pontii imperatoris patrem p-
litteras consulendum censue-
runt: iam is grauior annis non
militarijs solū sed ciuilibus
quoq; abscefferat muneribus:
in corpore tamen affecto uige-
bat vis animi cōsiliū. Is ubi ac-
cepit ad furculas caudinas in-
ter duos saltus clausos exerci-
tus Romanos: cōsultus ab nūn-
cio filii censuit omnes inde q-
primum inuiolatos dimitten-
dos: quæ ubi spræta sententia
est: remisso nuncio iter cōsul-
tus censuit ad unum oēs inter-
ficiendos: quæ ubi tam discor-
dia inter se ueluti ex ancipiti
oraculo data respōsa sunt: pla-
cuit senē in castra duci & in cō-
siliū admitti: qui aduectus uo-
catusq; in cōsiliū ita ferme lo-
cutus est: ut nihil de sententia
sua mutaret causas tātū ad du-
ceret: priore se cōsilio q. opti-
mū duceret: cum potētissimo
populo per ingēs beneficium
perpetuam firmare pacē ami-
ciamq; altero cōsilio i mul-
tas ætates: quibus amissis duo-
bus exercitib;: haud facile ui-
res romana res: bello differre
Tertiū nullū cōsiliū eē. Cū
filius aliq; principes percun-
ctando exquirerent: qd si me-
dia uia cōsiliū caperetur ut & dimitterentur incolumes & leges iure belli uictis imponerētur. Ista
quidē sententia inquit ea est quæ neq; amicos parat: neq; inimicos tollit. Seruate modo quos ignomi-
nia irritaueritis: ea est romana gens: quæ uicta quiescere nesciat: uiuet semp in pectoribus illoꝝ q-
quid istuc præfens necessitas iniunxerit: neq; eos ante multiplices pœnas expetitas a nobis quiescere
sinet. Furculas caudinas: a caudio oppido dictas sibi propinquo. In perniciem suam: quia ut dictū
est in capitulo de humanitate: Romani subiugum & cum singulis uestimentis abire permitti turpi
foedere isto: sic irritati sunt hac ignominia: ut deditis foederis auctoribus & ab hoste non receptis:
reparatoq; exercitu multo grauiorem q. acceperāt: hostibus cladem intulerint.

Cretēsiū
cōsuetu-
do.

Vasfrum

Liuius

Rerenses cū. Cretēses optare & impræcari solebant: his quos maxime odrāt ut mala cōsuetu-
dine delectarent: quotiēscūq; grauē ab aliquo populo, iniuriā accepissent dicebant: utinam
mala cōsuetudine delectemini: & sub hac tā dulci & leui iprecatiōe ingēs malū latebat: nam
quoluptate delectant se ipsos cōficiunt. Oderāt: capitales hostes habebāt. Inutiliter. n. mala con-
suetudo nihil aliud est nisi cū aliquid inutiliter concupiscimus: & in eo perseveranter imoramur.

De Vafre dictis aut factis. Cap. III.
Si aliud nūc. De Vafre dictis & factis dicere incipit: & dicit hoc cū supiore iungēdū
esse sed i hoc differre: q. hæc nō sine dolo fieri possūt: ē enī Vafre dictū cū aliud dici-
mus & aliud inuimus. A sapia: q. a sapia pcedit: sed sapiētiæ conuicta est fallaci. Va-
sfrum: quasi ualde affrum dicitur: nam cōstat affros calidissimos fuisse. Occulto do-
lo: uersutia. Aperta uia: simplicia uia: ac si diceret uirtute.

Eruio tullo regnante. Liuius ab urbe cōdita: Bos inquit in sabinis nata cuidam patrifamilia
dicit mirāda magnitudine ac specie: Fixa p multas ætates cornua in uestibulo templi Dianæ

quidnam fieri de regionibus romanis apud furcas caudinas i-
clusis deberet inuiolatas dimittendas respondit: postero die ca-
dem de re interrogatus delirias oportere dixit: ut aut maxi-
mo beneficio gratia hostium emeretur: aut grauissima iactura
uires confringerētur: sed improuida temeritas uictorum dum-
utranq; partem spernit utilitatis sub iugum missas in perniciē
suam accendit: multis & magnis sapientiæ exemplis paruulum
adiiciam.

De Cretensibus.

Cretenses cum acerbissima execratione aduersus
eos quos uehementer oderunt uti uolunt: ut mala
consuetudine delectentur optant: modestoq; uo-
ti genere efficacissimum ultionis euentum reperi-
unt. Inutiliter enim aliquid concupiscere & in eo perseverare
morari exitio ea uicina dulcedo est.

Vafre dicta aut facta.

Cap. III.

Et aliud factorum dictorumq; genera sapientia
proximo deflexu ad Vafre nomen progressum.
Quid nisi fallaciæ uires assumpserit fidem pro-
positi non inuenit: laudemq; occulto magis tra-
mite q. aperta uia petit.

De quodam antistite Romano.

Seruio tullo regnante cuidam patrifamilia i agro
sabino præcipuæ magnitudinis & eximiae forma
uacca nata est: quā oraculorū certissimi auctores

monumentū ei fuere miraculo: habita ut erat res prodigii loco est: & cecinere uates cuius ciuitatis eam ciues Dianæ imolassent ibi fore imperium. Id carmen perucnerat ad antistitem fani Dianæ: Sabinus ut primum apta sacrificio dies uisa est. Bouē Romam actam deducit ad fanum dianæ: & ante aram statuit: ibi antistes Romanus cū eum magnitudo uictimæ celebrata fama mouisset memor responsi: Sabinum ita alloquitur: Quid nam tu hospes paras incestum sacrificium Dianæ facere: quin tu ante uiuo perfunderis flumine: infima ualle perfluit tyberis: religione tactus hospes: q̄ omnia ut prodigio: responderet euentus cupet rite facta extemplo descendit ad tyberim: Interea romanus imolat Dianæ bouem: id miregratum regi ac ciuitati fuit. Editam: natā: auētine si dianæ. Cuius templum erat in auentino monte. Religio: nē: metum religionis ne deam offenderet: si eam illotis manibus immolaret.

Vo in genere. L. iuius li

q̄ bro. i. portentum inq̄
terribile uisum i regia

Anguis ex colūna lignea elapsus cum terrorem ac fugam fecisset in regiam ipsius regis: nō tam subito pauore percussus: quam anxius impieuit curis. Itaq; cum ad publica prodigia etrusci tantum uates adhiberentur: hoc ueluti domestico exterritus uisu. Delphos ad maxime inclytum in terris oraculum mittere statuit: neque responsa sortium ulli alii comittere ausus duos filios perignoras ea tēpestare teras ignotiora maria in gratiam militis: Titus & Arnus profecti comes his additus. L. Iunius Brutus Targia sorore regis natus iuuenis alius ingenio q̄ cuius simulationem induerat. Is cum primores ciuitatis in quibus fratrem suum ab auunculo interfectū audisset: neq; animo suo quicquam regi timendum: neque in fortuna concupiscēdū relinquere statuit contemptu que tutus esse Vbi in iure pa-

De Iunio Bruto.

QVo in genere acuminis i primis Iunius brutus referendus: nā cum a rege Tarquo auunculo suo oēm nobilitatis indolē excerpere interq; ceteros etiā fratrem suum: q̄ uegetioris ingenii erat interfectum aduenteret: obtuli se cordis esse simulauit: eaq; fallacia maximas uirtutes suas texit: profectus etiā delphos cū tarquini filiis quos idē ad appollinē pythiū muneribus sacrificiisq; honorandum miserat aurū deo noīe doni clam cauato baculo inclusum tulit: quia timebat ne sibi cæleste numen aperta liberalitate uenerari tutū nō esset: peractis deīde mandatis patris apollinem iuuenes cōsulerūt: quis nā ex ipsis Romæ regnaturus uidetur. At is penes eū summā urbis nostræ potestātē futuram respondit: qui ante oēs matri osculū dedisset. Tunc Brutus perinde atq; casu prolapsus de industria se abiecit: terrāq; cōmunē oīum matrē existimans osculatus ē: qd̄ tam uafre telluri ipræfū osculū urbi libertatē: Bruto primū in fastis locū tribuit.

De Scipione superiore.

rum præsidii esset: ergo ex industria factus ad imitationem stultitiæ: cum se suaq; præde esse regi sineret: Bruti quoq; haud abnuī cognomen: ut sub eius obtentu cognominis: liberator ille populi Romani animus latens apireretur tempore suo. Istum a Tarquinis ductus delphos: ludibrium uerius quam comes aureum baculum inclusum corneo cauato ad id baculo: tulisse donum Appollini dicitur per ambages efficiem ingenii sui: quo postquam uentum est perfectis patris mandatis: cupido incescit animos iuuenum sciscitandi ad quem eorum regnum Romanum esset uenturum: ex ifimo specu uocem redditam ferunt. Imperium summum romæ habebit: qui uestrum primus o iuuenes osculum matri tulerit: Tarquiniū ut sextus qui Romæ relictus fuerat ignarus responsi expertq; imperiū esset rem summa ope taceri iubent: ipsi interesse uter prior cum Romam redissent matri osculum daret sorti permittunt: Brutus alio ratus spectare phiticam uocem: uelut si prolapsus cecidisset terram osculo contigit: scilicet q̄ ea communis mater omnium mortalium esset. Indolentem excerpere incrementum uirtutis: hoc est omnes nobiles uirtutis specimen & incrementum præ se ferentes carpi & ex aliis deligi ad mortem: Vegetioris ingenii: magnis uiuidi & acutioris ingenii. Qui ante omnes matri osculum dedisset. Ouidius fastorum libro secundo. Consulitur Phœbus Ouidius fors est ita reddita matri: Qui dederit primus oscula uictor erit. Perinde atque casu prolapsus: tāquam casu lapsus: id est tanquam si pede offenso lapsus esset. In fastis: in libris in quibus annua gesta describebantur & omnes magistratus.

Scipionis
calliditas

Scipio uero. Scipio postq̄ in Sicilia uenit trauecturus in Africā uoluntarios milites ordinauit cēturiatq; ex his. ccc. iuuenes florētes aetate & uirū robore inermes circa se habebat: ignorātes quē ad usum neq; cēturiati neq; armati seruarent: itū ex totius Siciliae iuniorū numero principes genere & fortunis tricētos eq̄tes qui secū in africā traicerēt legigit: diēq; his qua equis armisq; instructi atq; armati adessent edixit. Grauis ea militia p̄cul domo terra mariq; multos labores magna picula allatura uidebatur: neq; ipsos nō

sed parentes cognatos eorū ea cura angebat: ubi dies quā diūta erat aduēit: arma equosq; ostenderūt: Tū scipio renūciari sibi dixit quosdā eq̄tes Siculorū tanq̄ grauē & durā horrere eā militiā. Si qui animati essent: male eos se iā tum fatēri q̄ postmodum quārētes se gnes atq; inutiles milites reip̄. esse: expromerent quid sentirent: cū bona uenia se auditurum: ubi unus ex his ausus est dicere: Se prorsus si sibi utrū uelit libere esse se nolle militare. Tum Scipio & qñ inquit adolescēs quid sentires nō dissimulasti uicarium tibi expedio: iam cui tu arma & equum ceteraq; instrumenta militiē tradas: & te cū hic exrepto domū ducas exerceas docēdum cures equo armisq; leto conditionē accipiēti: unum ex. ccc. quos inermes habebat tradit ubi hoc modo exauctoratum equitē cū gratia ip̄atoris uiderunt: se. q; excusare & uicarium accipere. Ita tricētis siculis romani equites substituti sine publica ip̄esa. Expeditionem: illā militiā ad quam expediti milites dicebātur. Ergo calliditas: laudar Scipionis calidū cōsiliū qui sine sociorū quāre la exercitu instruxit opibus illog: tanta calliditate ut illi se beneficiū recepisse existimarent: qd̄ si impatū fuisset grauiusimum existimassent.

Cicero

Quod sequitur. Hoc exēplū cicero posuit lib. i. de officiis ubi dicit. Nec noster qd̄ pbandus est si ueget est. Qu. Fabiū Labeonem seu quē aliū nihil. n. habeo p̄ter auditū: arbitz Nolanis & Neapolitanis de finibus agri a senatu datū: cū ad locū uenisset: cū utrisq; separatim locutū: ne cupidā qd̄ agerēt: nec appeterēt atq; ut regredi q̄ p̄gredi mallēt. Id cū utriq; fecisset aliq̄tū agri i medio relictū ē. Itaq; illog fines sicut ipsi dixerāt terminauit i medio relictū qd̄ erat pop. Ro. adiudicauit.

Narrādū: sed nō imitandū: quia ut inq̄ Cicero ē decipe nō iudicare: quo circa in omni re fugiēda est talis solertia. Regredi q̄ progredi: mallent citra fines se cōtinere q̄ ultra fines procedere. Præstigiorum genere: id est illusionum & deceptionum genere.

Vndem ferunt: Nec illud minori caliditate fuit: qd̄ cum Anthiocum regem bello superasset: coegisset pacem petere. Inter ceteras pacis conditiones illud adiecit: ut sibi dimidias quasque haberet nauis ex foedere daret: quod ille non recusauit sperans mediam totius classis partem integram iri sibi relictū: Fabius uero: non medium nauium numerū sed ipsa corpora secari iussit: ut eum penitus classe priuaret.

Quod sequitur narrādum ē. Q. Fabius Labeo abiter a senatu finiu constitutorū inter nolanos & Neapolitanos datus cū in rē præsente uenisset utrosq; separatim monuit: ut omissa cupiditate regredi modo cōtrouersia q̄ progredi mallēt: idq; cū utraq; pars auctoritate uiri mota fecisset aliquantū uacui in medio agri relictū est: cōstitutis deinde finibus ut ipsi terminauerant q̄quid reliq̄ soli fuit. Populo Ro. adiudicauit: Ceterū & si circūuenti Nolanis & Neapolitani quāri nihil potuerunt secundum ipsorum demonstrationē dicta sententia: improbo tamen præstigiorum genere nouum ciuitati nostrā uectigal accessit.

De. Q. Fabio Labeone.

De eodem Fabio.

Hndē ferūt cū a rege Anthioco quē bello superaret: ex foedere isto dimidiā partē nauium accipere deberet: medias oēs secuisse: ut cū tota classe priuaret

Am. M. Antonius: hic fuit. M. Antonius orator: q̄ in causis dicendis nō maiori eloquētia q̄ im-
pudētia uti consueuerat: nullā enim unq̄ e suis orationē scriptā edere uoluit: ut si qd̄ forte
dixisset in aliquo iudicio qd̄ in altera actione contradicendū eēt id sibi semper integrū sōge-
ri posset obiectibus negare illud dixisse. Periclitantium: reorum.

tur bellog: duces nō solū conferre: sed etiā præferre merito possis. Nā philippo continetio

M. Ant.
uius or
tor

Sertorius

De Marco Antonio.

Am. M. Antonius remittendū conuiuium ē: qui
iccirco se aiebat nullā orationē scripsisse: ut si qd
superiore iudicio actum ei quē postea defēsurus
esset nociturum foret: non dictum a se affirmare
posset: qui facti uix pudentis tolerabilem cām habuit: pro peri
clitantium enim capite non solum æloquentia sua uti: sed etiā
uerecundia abuti erat paratus. De Sertorio.

De Sertorio.

Sertorius uero corporis robore atq; animi cōsilio
parem naturæ indulgentiā expertus: proscriptorē
syllana dux lusitanorum fieri coactus: cū eos
oratione flectere non posset. ne cū romanis uni-
uersa acie configere uellent: uastro consilio ad suā sententiam
perduxit. duos enim in conspectu eorum cōstituit equos: alte-
rum ualidissimum: alterum infirmissimū: ac deinde ualidi cau-
dam ab imbecillo sene paulatim carpi: infirmi a iuvene eximia
rum uirium uniuersam conuelli iussit: obtemperatum impe-
rio est: sed dū adolescētis dextera irritō se labore fatigat senio:

rem in mulieres. Antigono fu-
deliorē i suos; hāmbale plac-
biliorē in hostes fuisse certis-
simi auctores tradūt; Ingenio
aut nulli eorū inferiorē: sed fo-
tuna oībus ipis qua semp infe-
sta magisq̃ hostibus usus se p-
itia Metello; audacia Pōpeio
fortuna syllā; potentia po. ro.
exul & barbaris impitās ade-
quauit; Cū alterū oculū ami-
sisset in bello dictitare sole-
bat; alios non semper uirtutis
suae testimonia secum habere
sed torqs & hastas & coronas
domi saepius relinquere; Sibi
uero bellicae laudis insignia cō-
tinuo adesse; post multa & p-
clara p repu. bello domiq; ge-
sta facinora cinanas tādē ptes
secutus ab optimo cōsule pul-
sus est cū cina; qui deinde Ma-
rius cōiūcti cū urbe capta Ma-
rius & cina oīa crudelitatis ex-
empla pderent; Sertorius ipse
nec trucidasse quēq̃ obrā nec
cōrumeliā itulisse cuiq̃ dīx-. Sz
ea continuo iprobasse q̃ illi fē-

de crudeliterq; exercebāt: qn̄ ē ad q̄tuor seruos milia i ciuitatē p̄ter modū se uientū ipe trucidauit: pulsus itē a Sylla p̄fugatis Marianis p̄tribus i hiberiā cū se recepisset: Variis casibus agitatus exrema plerūq; fortuna siccit: Ad Marulios deīn delatus: eo cōsilio: ut ad fortunatas isulas usq; p̄fēctus q̄tā ageret uitā p̄ter opinionē icidit i bellū: Cilicib; tū forte ascaliū i maruliosq; ignū reducere cōatib;: quoz hostib; cū auxilio fuisset ductū & auspitio suo pulsus cilicib; obfessiq; ascalio: & ce so pacciano: q ad liberādū ascaliū missus fuerat a Sylla multus deīn oppidis p̄ti captis p̄ti i deditio: nē acceptis magnū ap̄d oēs Sertoriū nomē & gloria fuit: adeo ut a Lultranis ultro acciret ad regnū: quo qdē accepto: paratoq; p̄ tpe & illoz opib; exercitu satis exiguo: qppe. xii. miliū militū aduersus. iiii. romanoz duces & c. ac. xxx. hoium milia bñ foeliciter q̄ pugnauit: Nā Coctā ap̄d Mallariā nauali p̄lio supauit: phidiā p̄rorē i hiberia p̄fugauit & occidit: Domiciū p̄consulē cū magna exercitus p̄te dleuit: Metellū deniq; ip̄s aratis suā uix aplissimū ad eā necessitatē redegit: ut. L. Iolius ex puicia Narbonēsi auxiliū sibi ferre coegerit: & Pom. magnus ex urbe cū sūma festinātia & exercitu mitteret: quē igēti arte sape delusū: & acie cū afranio aliquoties denictū. Sertorius demū cōtriuisset: nisi a. M. p̄pēna q̄ secū arma cōiuxerat: p̄ inuidiā cōiuratōe scā i coena fuisset iterēptus: hic igē cū lufitanos qbz ip̄itabat ofone iducere n̄ posset: ne uellēt cū Ro. uniuerfa acie decernere: cōtumaces eni ip̄atoris iussū n̄ expectabāt: s; temere ferebant i hostes: id caliditate & uastro consilio p̄fecit: nā aduocata cōciōe cū duos equos i mediū iussisset adduci alterq; macie senioq; cōfectū. Alterq; fortē & leti iussit qd cū adolescēs totis uirib; anixus frustra rētaff; senex paulatī setas euellēdo caudā nuda uit. Tū Serto. uidetis igr cōmilitōes igeniū plus posse q̄ uires: oīa nāq; uicit studiosa sedulitas: quo facto barbara gēs ferox & cōtūax ip̄atori facilis & dcō parēs scā ē. Aulus gel. hūc alio Vastro cōsilio usū fuisse dicit. li. xv. ca. xxii. qd & Plu. affirmat i uita sertorii: illā. scā didā ceruā eximīe pulchri rudis & uiuacissimae celeritatis a lusitano quodā sibi dono datā: ita māuefecisse: ut & uocatē exaudiret: & uadētē sequerēt: assuetā quoq; os auribus eius iterdū admoneret: q̄si cū eo loq̄ntē & archani aliqd anumē nūciatē: nā illā sibi a diana dono datā simulabat: a q̄ tāq; ab ip̄o noīe doceret: qd faciēdū aut n̄ faciēdū eē: quotiescūq; hostes fines igressos aut urbē aliq̄ cōepisse occulte p̄fēlerat. dcū sibi a cerua simulabat ut copias i armis hēret rursus si uictoria aliq̄ suoz ducū occulta nūciabat: ceruā corcōbat: & ab ea sibi uictoriā denūciatū fuisse dicebat: hac simulatōe barbaros feros & idonitos facile dcō parēs eē fecit: itas quoq; cōpositas p̄ ueris legebat sōnū simulabat & falsas religiones cōferebat. Robore: q̄a pares illi natura corpis & ai dōres cōcesserat: ut & corpis uirib; & ai con

Fabius
Maxim

filio plurimum ualeret. Confecta: consumpta. Ministerium executa: opus perfecit. Quor-
sum tetenderet: ad quē finē fecisset imperator. Oculis peruidit: subiecta similitudine
Abius aut maximus: hic cum aiaduertisset Nolanum quendā fortissimū militem & genere
præstantem defectionis a quibusdam accusari: non animaduersione: sed Vafro consilio sibi
fidissimum: & romanæ patris propugnatorem acerrimū reddidit: accito enim illo nūc inquit res
comalignitatis peruenit: ut duces ad gratiam ineundam potius accusent: quam pro eorum uirtute
honores impartiantur: dein
de illū accusauit: q̄ nulla ī re
officiū eius exposceret: hæc
cum dixisset acerrimo equo
aliisq̄ muneribus illum orna-
uit: effecitq̄: ut q̄ antea suspe-
ctus esset nunc fidelissimus &
populi romāi studiosissimus
efficeretur: absurdum enī eē
dicebat: equos & canes uenati-
cos cura hominū & familiari-
tate atq̄ uicta mansuescere fe-
ritatēq̄ deponere hominibus
uero imperantes non gratia &
mansuetudine rebellos aios si-
bi conciliarem: asperiora pro-
fecto uiolentioraq̄ esse: quæ
agricolæ faciunt de caprisico
ac piastro oleastroq̄: nam has
arbores ī oleas ficusq̄ ac piros
domesticas fouendo blandiē-
do conuertunt. Alterum mili-
tem genere lucanum cohortū
principes accusauerāt: q̄ ex ca-
stris se surripies sapius ex or-
dine discesserat: hos Fabius ī
terrogat: qualem hunc homi-
nem eē aiaduertissent: appro-
bantibus cunctis: & eius res ge-
stas ac uirtutes extollentibus:
Fabius diligenter sciscitatus
discessus & erroris cām ubi cō-
perit hominē scorti cuiusdā
amore correptum: statim cu-
rauit clā meretriculā illam cō-
prehendi & ad se in castra per-
duci: quo facto: iuuenē ad se
accitū benigne cōpellat: non te fugit inq̄: q̄ p̄ter leges & mores romanos ē castris noctu sæpe disces-
seris: sed antea bonū te fuisse uigē haud oblitus sum: errores igitur tui cū rebus a te bene gestis reco-
p̄sentur: post hæc uero te in aliis rebus obseruabo educta: deinde ē tentorio muliericula hæc inq̄
te in castris retinebit: nisi propter aliam improbitatē discesseris: nam te huius amore ē castris discede-
re ferebatur: eam deinde iuueni tradidit: & illū fortissimū sibi retinuit: & reipu utilē. Cuius non
dimicare uincere ē: in finitus sæpe pro re uerbi ponit ut hoc loco non dimicare est uincere nulla di-
micatio est uictoria: contra uero etiā res uerbi ponit p̄ infinito: ut cōsulito pro consulere: facto pro
facere. Disciplinā deflexit: quia p̄ter disciplinā militiæ romanæ permisit hunc in castris scortum
habere. Paratissimū excursorē: expeditissimū bellatorē: nā excursores dicunt: q̄ ī expeditionē ad
uenit saluus & incolumis. Aedilis tri. pl. hic locus corruptus ē: ut lra sit: aedilis plebeius erat. n. aediles plebei & curules
uno tēpore esse poterat: sed ita credēdū ē: ut lra sit: aedilis plebeius erat. n. aediles plebei & curules
& qd̄ inter utrosq̄ iter esset ostendit primo libro ī cap. de neglecta religiōe ubi de Varō loq̄. Assū-
pto iſiaci habitu: sūpto habitu sacerdotis iſidis: erat aut̄ habitus medicantis: nam iſiaci sacerdotes
mendicantes p̄ urbes & uicos uagabantur: pollicentes se futura prædicturos: si daretur assū & inde
quæstū faciebant: hi uulgo nunc dicunt cingani: sunt aut̄ egyptii: ergo habitu iſiaci. i. habitu pau-
perum sacerdotis. Stipem petens: pecuniolā mendicans. Quid illa necessitate: hanc fortunam
uel potius uolusii necessitatem deplorat: quā nihil feruæ tristius inueniri possit: q̄ uolusii cōgit
depositis romāi magistratus iſignibus iſiaci hoc est pauperum sacerdotis & medicantis sumere hūi.

confecta manus ministeriū executa est: tunc barbaræ cōcioni
quorsum ea tetederet cognoscere cupienti subiecit: & qui cau-
dæ consimilem esse nostrum exercitum: cuius partes aliq̄s ag-
grediens opprimere possit: uniuersum conatus prosternere ce-
lerius tradiderit uictoriā quā occupauerit: Ita gens barbara as-
pera & regi difficilis in exitium suum ruens: quam utilitatē au-
ribus respuerat oculis peruidit. De Fabio Maximo.

Abius aut maximus cuius non dimicare uincere
est: cum præcipuæ fortitudinis nolanū pedite du-
bia fide suspectum: & strenuæ operæ lucanū eq̄-
rem amore scorti deperditum in castris hēretur
utroq̄ potius bono milite uterē: q̄ in utrunq̄ aiaduertēter:
teri suspicionem suam dissimulauit: in alterum disciplinā pau-
lulum a recto tenore deflexit. nāq̄ illū plene pro tribunali lau-
dando omniq̄ genere honoris prosequendo animum suum
a pœnis ad romanos coegit reuocare: & hunc clam meretricē
redimere passus paratissimum pro nobis excussoremq̄ reddi-
dit.

De Marco uolusio Aedile.

Eniam nūc ad eos: quibus salus astutia quæsitā est.
u M. uolusius aedilis plebis proscriptus assumpto iſia-
ci habitu per itinera uiaſq̄ publicas stipē petens: q̄-
nam reuera esset occurrentes dignoscere passus non est: eoq̄
fallaciæ genere tectus in Marci Bruti castra peruenit. Quid
illa necessitate miserius? quæ magistratum Populi Romani:

M. Volu-
si astutia

Eniam nūc ad eos: de his q̄ astutia sibi salutē parauerūt. M. uolusius a-
triū uiris p̄scriptis uafro cōsilio & caliditate ingenii salutē suā p̄texit: nā sumpto iſiaci ha-
bitu mendicus factus incognitū se oībus p̄buit quacūq̄ iter fecit donec ī castra brutiana per-
uenit saluus & incolumis. Aedilis tri. pl. hic locus corruptus ē: ut lra sit: aedilis plebeius erat. n. aediles plebei & curules
uno tēpore esse poterat: sed ita credēdū ē: ut lra sit: aedilis plebeius erat. n. aediles plebei & curules
& qd̄ inter utrosq̄ iter esset ostendit primo libro ī cap. de neglecta religiōe ubi de Varō loq̄. Assū-
pto iſiaci habitu: sūpto habitu sacerdotis iſidis: erat aut̄ habitus medicantis: nam iſiaci sacerdotes
mendicantes p̄ urbes & uicos uagabantur: pollicentes se futura prædicturos: si daretur assū & inde
quæstū faciebant: hi uulgo nunc dicunt cingani: sunt aut̄ egyptii: ergo habitu iſiaci. i. habitu pau-
perum sacerdotis. Stipem petens: pecuniolā mendicans. Quid illa necessitate: hanc fortunam
uel potius uolusii necessitatem deplorat: quā nihil feruæ tristius inueniri possit: q̄ uolusii cōgit
depositis romāi magistratus iſignibus iſiaci hoc est pauperum sacerdotis & medicantis sumere hūi.

Abiecto honoris prætextu: deposito magistratus insigni. Omnesq; autem hi: damnat Valerius & eos qui uitæ nimium cupidi omnem indignitatem & turpitudinem uitandæ mortis gratia subire non dubitant: & eos qui alienæ mortis auidi homines ad eam necessitatem impellunt: ut ea sustinere cogantur. Sustinuerunt: uitæ cupidi. Perpeti cogit: alienæ mortis auidi.

Liquanto speciosius: hic Saturninus uetulo honestiori ratione longeq; a superiori diuersa sua saluti consuluit: proscriptus enim a triumuiris cum se quæri ab intersectoribus audisset.

abiecto honoris prætextu alieniginæ religionis obscuratū insignibus per urbem iussit incedere: omnes autē hi suæ uitæ ut illi alienæ mortis cupidi qui talia uel ipsi sustinuerunt: uel alios perpeti coegerunt.

De Saturnino Vetulione:

ALiquanto speciosius sententiis Saturnini uetulo nis in eodem genere casus ultimæ sortis auxiliū: qui cum a triumuiris inter proscriptos nomen suū audisset positum: continuo præturæ insignia inuasit: præcedentibusq; in modum littorū & apparitorum publicorum seruis subornatis uehicula com præhendit: hospitia occupauit: obuios summouit ac tam audaci usurpatione imperii in maxima luce densissimas hostibus oculis tenebras effudit. Idem ut puteolos uenit pinde ac publicū ministeriū agens sūma cum licentia correptis nauibus in siciliam certissimum: tunc proscriptorum perfugium penetravit: his uero adiecto leuioris notæ exemplo ad externa reuertat.

De amore cuiusdam patris in filium.

Mantissimus quidam filii cum cum inconcessis: ac periculosis facibus accensum ab insana cupiditate pater inhibere uellet salubri consilio patriam indulgentiam tēperauit: peticeni ut priusq; ad eam quam diligebat iret: uulgari ac permissa uenere uteretur: cuius præcibus obsecutus adolescens infœlicis animi impetum laetate licentis concubitus resolutum ad id quod non licebat: tardio rem pigrioremq; afferens paulatim deposuit.

De quodam asinario.

Vm Alexander macedonum rex forte monitus: ut eum qui sibi porta ægresso primus occurrisset interfici iuberet. Asinarius forte ante omnes obuiam factum ad mortem arripi imperasset: eoq; quarente quis nam se imerentē capitali supplicio innocente:

hibere: cohercere. Resolutum: quasi obtusum & refrenatum.

Vm Alexander: cum alexander ducturus esset exercitum in persas consuluit oraculum: quem suscepti belli euentum esset habiturus: fœlicem respondit apollo: si eū qui primus sibi porta egresso occurrisset occidi iussisset: forte ita accidit ut asinarius qdā occurreret quem cum ad eadem rapi imperasset. admiratus asinarius qui se innocentem sciret: & rei eam nō intelligeret q̄ siuit ex alexandro q̄ ḡra id faceret: cui alexāder: cū apollinis r̄sū & fati necessitatē apuisset: n̄ tibi prior inq̄t occurrere rex sed asinus q̄ an̄ me actus p̄cedebat: quo calido r̄sō se ab imminenti morte liberauit: nā hoc dēo d̄lectatus alexāder asinū occidi & hostē seruari iussit. Fortē ad monitus. i oraculo: nā dupliciter dabant̄ responsa: aut uerbis cum phœbas loquebas. & futura prædicebat: aut i foliis palmæ in quibus ut dicit Varro interdum notis interdum scribebant sermōnibus: unde Virgilius foliis nerantum carmina mandes: ipsa canas oro finem dedit ore loquendi.

set non mēdici habitum: sed magistratus insignia audacter suscepit: subornatisq; seruis eos tanquam apparitores & lictores præcedere iussit: ex quo factum est: ut per omnes colonias & municipia romana publice susceptus uehicula publica hospitia honorifica ubique consequeretur: puteolos quoq; delatus non aliter ex romano classe quā: tum ibi erat sibi necessarias naues delegit: quam si prætor aut alius publicus magistratus extitisset: qua audacia in siciliam tutus peruenit: quo cæteri p̄scripti confugebant. Vetulionis: ad differentiam saturnini apulei de quo supradictum est.

Perinde ut publicum ministerium: tanquam publico officio fungens. Certissimum profugium: nam ibi tuti esse poterant proscripti. Leuioris notæ: cū ignobilioris cōditōis.

Mantissimus quidam: pater quidam cuius propter ignobilitatem nomen nō ponitur: Cū senfisset filium infano matrone cuiusdam amore detineri. Vafro consilio ab eo quasi furore reuocauit: nam quotiēs ad matronā erat iturus ab eo petebat: ut prius uulgari & publico scorto uteretur: qd cum fecisset adolescens: extincta eius libido non facile matronæ blanditiis postea incendebatur: & ita filium a periculo so amore liberauit. Periculosis facibus: quia matronam amabat ad quam non sine periculo accedere poterat. In-

Alexāde

DE VAFRE DICTIS ET FACTIS.

Magorum
cades

Addiceret: astringeret destineret. Oraculi præceptum: responsum Apollinis: qui sua salutis, ea id facere iussisset. Summa in hoc: in hoc inquit exēplo caliditatis & māsuerudo apparuit: i sequenti be ro sola agasonis regis darii caliditas cognoscit. Eqsone: agasone & equosq; ministro siue stabulario. Ordida magorum: occisis magis qui persarum regnū perdolū occupauerant ut dictum ē in capitulo de fortitudine. magna quidem gloria recuperati regni principū fuit: sed multo maior in eo q; eum de regno ambigerent concordare potuerunt: erant enim uirtute & no

bilirate ita pares ut difficilez populo electionem æqualitatis faceret: ipsi igitur uiam inueniunt: qua de se iudicium religioni & fortunæ cōmitterent pactiq; iter se sunt: ut die statuta omnes equos añ regis primò mane pducerent: & cuius equus inter solis ortū hinnitū primus edisset is rex cēt: nam & solē persæ unū deū eē credūt: & equos eidem deo sacratos esse ferunt: & erat inter coniuratos Darius hisdaspi filius: cui de regno sollicito equi custos ait. si ea res uictoriā mōderet: nihil negotii superesse per noctē deide equū pridix constitutam diem ad eūdem locū ducit: ibiq; equæ admittit: uel ut dicit Valerius i eq; genitalem partē dimissā manum cū ad eū locū uertum eēt eq; naribus admouit: quo odore uel uoluptate ueneris irritatus equus hinnitum statim dedit: & segnis alius foelix auspicium domino primus emisit tanta moderatio cæteris fuit: ut audito auspicio confestim equis desiluerint & Dariū regem salutauerint. In expositio ne huius hystoriæ Iustinū solummodo sum secutus: in capitulo uero de fortitudine aliorū quoq; sniam inserui. Persida oppræssa: persarū regno occupato. Candidati: utpote competitores eiusdē magistratus & imperii. Paruo uaframento: parua calliditate.

Biantis dictum

Ias autem: quod Biantis Valerius attribuit: chiloni Plutarchus ascribit. chilon. n. ut tradit Plutarchus dicere solebat: ames ea renus q̄si aliqñ sis odio forte

Laertius

hīturus: itē hactēus oq̄ris tāq; fortasse sis amaturus: ac si diceret n̄ abemus eo usq; aicū amār: ut si qd indignū & turpe fecerit uel iusserit odisse neq̄amus: & cōtra nec tātope odisse: ut eū i aiciciā n̄sam si necesse fuerit recipere non possumus: nō mirum hoc abiante dictū: nā & Scipio teste Cicerone i. de amicicia dicere solebat: nihil difficilius esse q̄ amiciciam usq; ad extremū uitæ diē permanere: Laertius quoq; hoc biantis dictum nō chilonis fuisse affirmat. Cuius sapientia diuturna: q̄a eueruenit: quis ergo patria perierit non tamen eius sapientia potuit intercipi aut aliquo modo perire. Inimicūq; sim. q̄a q̄ simpliciter amat: amat usq; i finē. Quia fa. gau. nā uera aicicia simplicitate letat: ut nulla simulatione aut dissimulatione sit iuoluta q̄leseē solēt: q̄ aicicias & inimicitias n̄ ex res ex cōmodo suo metiunt. Altior go. si diligētius hoc dcm excogitare uoluerit q̄spiā. Per. q. u. i. ual de utile: nē. s. tū in amore progrediamur: ut si necesse fuerit gradum reuocare nequeamus.

addiceret: cūq; ad excusandum factum suū oraculi præceptū retulisset asinarius: si ita est inquit rex alium fors huic mortidestinauit. nā asellus quē ego ante me agebā prior tibi occurrir. delectatus Alexander & illius tam calido dicto. & quod ab errore ipse reuocatus erat: occasione in aliquanto uiliore animalis expiandæ religionis rapuit: summa in hoc cū caliditate māsuctudo: summa quoq; in alterius regis aquisone calliditas.

De Dario rege.

Ordida magorum dominatione perside oppressa darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis pactū cum præclari operis cōsortibus fecit: ut equis insidentes solis ortu cursum in quendam locum dirigerent: isq; regno potiretur: cuius equus in eo primus hinnisset: cæterum maxime mercedis cōpetitoribus fortunæ beneficium expectantibus solus acumine æq; sonis sui cēbaris prosperū exoptatæ rei effectū assecutus ē: qui i equæ genitalem partē manū missam cū ad eum locū uentum esset naribus equi admouit. quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit: auditoq; eo sex reliqui sūmæ potestatis cōtinuo equis delapsi candidati: ut est mos persarum humi prostratis corporibus Dariū regem salutauerunt: quātum imperium: q̄ paruo itereceptū ē uaframento?

De Bia prienēsi.

b

Ias autē cuius sapiētia diuturnior iter hoīes quā patria prienæ fuit (Si quidem hic etiā nūc spirat illius perinde atq; extinctæ uestigia tātummodo extāt) ita aiebat oportere homines i usu amiciciae uersari: ut meminissent eam ad grauissimas inimicicias posse conuerti: quod quidem præceptum prima specia nimis fortasse callidum uideat inimicumq; simplicitati: qua præcipue familiaritas gaudet: sed si altioribus a nimis cogitatio dmissa fuerit: per quam utile reperietur.

Lampsacena urbis: hoc quoque quod Valerius Anaximenes attribuit nonnulli Aristoteli tradunt: utroque enim præceptorem Alexander est usus: Anaximenes: ut inquit Valerius: uel Aristoteles ut alii uolunt: legatus Alexandro pro patria quam euertere Alexander constituerat: cum uenisset ad eum supplicaturus erat pro patria: Sed Alexander ratus id quod erat: supplicatum eum uenisse pro patria ne præcibus a proposito suo reuocari posset: iurauit illi se negaturum quicquid peteret. tunc Anaximenes siue Aristoteles pe-

Anaxime-
nes

De Anaximene præceptore Alexandri.

Lampsacena uero urbis salus unius uasamenti beneficio constitit: nam cum ad excidium eius summo studio Alexander ferretur: processumque extra moenia anaximenem præceptorem suum uidisset: quia manifestum erat futurum: ut præces suas iræ eius opponeret: non facturum se quod petisset iurauit: tunc anaximenes peto inquit ut lampsacum diruas: hæc uelocitas sagacitatis oppidum uetusta nobilitate inclutum exitio cui destinatum erat subtraxit.

De Demosthene.

Demosthenis quoque astutia mirifica cuidam ancillæ succursum est: quæ pecuniam depositi nocte a duobus hospitibus acceperat ea conditione ut illam simul utrisque redderet: quorum alter interiecto tempore tam mortuo socio: squalore oblitus deceptæ omnes nummos abstulit: superuenit deinde alter & depositum pertere cepit: hærebat misera in maxima pariter & pecuniæ & defensionis penuria. Itaque de laqueo & suspendio cogitabat: sed opportuna Demosthenes ei patronus affuit: qui ut in aduocatione uenit. mulier inquit parata est depositi se fidem soluere: sed nisi socium adduxeris id facere non potest: quoniam ut ipse uociferans hæc dicta est lex: ne pecunia: alteri sine altero numeretur.

De quodam uiro Atheniensi.

Ancillæ illud quod parum prudenter quidam athenis uniuerso populo iussu eam apud eum capitali erigendum maximum honorem subito petere cepit: non quod speraret se illum consequi posse: sed ut haberet homines ubi procursum iræ: quæ acerrimus esse solet effunderet: neque eum tam callidi consilii ratione fessellit: comitum. n. clamore infesto: & crebris totius cōtionis sibilis uexatus: nota est denegati honoris perstrictus eiusdem plebis paulopost in discriuitæ clementissima suffragia exptus est. quod si adhuc ei ultione sitiendi capitis sui periculū obiecisset nullam partem defensionis odio obserrata aures reciperent: huic uasamento consimilis illa calliditas.

capitali crimine sibi causa dicenda foret: magistrum peteret maximum: tam præmiū non poenam meruisset: hoc autem fecit non quia speraret se potiturum magistratu: sed ut populus haberet ubi concitata in se iracundiæ impetum effunderet: quod etiam factum est: nam impudentiam eius omnes admirari cōiucis & clamoribus esibilarunt exploderuntque turpiter e foro: deinde cum ad dictionem causæ descendisset: populus qui tam turpiter illum e foro eiecisset: misericordia commotus a capitali crimine liberauit. Nota perstrictus: infamia & repulsa ignominia affectus. Ultione sitientis: da mna tionem eius cupienti in ultionem acceptæ iniuriæ.

Demosthenis: hic orator insignis: iniuriæ cuiusdam mulieris cum maxima caliditate succurrit: cum enim

Demohe-
nis soller
tia

hospites duo certam pecuniæ quantitatem apud eam certa lege deposuissent: ut non alteri sine altero redderet: & cum alter simulata alterius morte redisset: omnemque pecuniā sustulisset superuenit paulopost alter pecuniam repetens: mulier incerta quid ageret: cum non haberet unde redderet eo desperationis redigitur: ut de laqueo cogitaret: Demosthenes hac eam caliditate liberauit: ut diceret parata est mulier reddere depositum ea quæ lege recepit: ut utrisque pariter reddat: nisi alter affuerit ex lege restituere non potest. Squalore oblitus: imundus: & atra ueste indutus barba capilloque promisso. Hærebat: in certa erat: & fluctuabat. Iuuenalis heres & chionem dubitas alta ducere sella. Affluxit: apparuit.

Ancillæ illa quidem: Vasa ignoti cuiusdam hominis in discriimine uitæ cogitatio: ut accusatus cum in ca-

tatio: ut accusatus cum in ca-

Plynius

Vperior Hannibal: Plynius de uiris illustribus dissentit a Valerio: & nomine tempore non enim hannibalem: sed gisgonē: nec secundo sed prio punico bello fuisse dicit: hæc sunt Plynii uerba. G. Diulius primo punico bello dux contra carthaginēses missus ubi uidit eos multum mari posse classem magis ualidam quam decoram fabrefecit: & manus ferreas in usu hostium primus instituit: qui inter pugnandum hostium naues apprehendit: qui uicti & capti sunt: himilco dux classis carthaginē fugit: & a senatu quæ

siuit: quid faciendum cēserēt omnibus ut pugnaret clamantibus feci inquit & uictus sum & sic poenā crucis effugit: nā apud poenos dux re mala gesta puniebatur. Diulio concessum est ut prælucente funali: & præcinēte tibicine a cœna publice rediret. Supior hannibal: fuerunt secundum Valeriuū superior & inferior: Superior qui primo punico bello: a iunio consule nauali prælio: superatus est: Inferior qui secundo grauissimam romanis & Italiae cladem ac poene ruinam rerum omnium intulit: sed tādē a Scipione Aphricano superiore: & Italia pulsus: & acie: & aphrica superatus.

Amisæ classis poenas: quia capitale erat apud poenos siquis iussu senatus infelicititer pugnasset. Quendam ex amicis compositum: uide quantum dissentiat a Plynio: nam Plynios non misisse quempiam: sed ipsum profugisse ducem carthaginemque petiisse: & a senatu quæsisse dicit qui sibi faciendum esset. Liberum nō reliquit: id est integrum illis damnare factum quod faciendum iudicant.

Liuius.

Dem Hannibal Fabiu

Liuius secundi punici

belli libro secundo: ac

cesserant inquit duæ res ad augendam dictatoris inuidiam: una fraude ac dolo Hannibal

is qui cū a pfugis ei mōstratus ager dictatoris eēt: omnibus circa solo æquatis: ab eo uno ferg: ignēque uim omnem hostium abstineri iussit: ut occultū alicuius pacti ea merces uideri posset. Altera ipsius factio primo forsitan dubio: quia non expectata in eo senatus auctoritas est ad extremum haud ambigua in maximā laudem uerso in permutandis captiuis: quod sicut primo punico bello factū erat conuenerat inter duces romanorum: poenūque ut quæ pars plus reciperet quod daret argenti pondo bina: & selibras in milite præstaret. cc. xlvii. cū plures romanus quod penus recepisset: Argentumque pro eis debitorum saepe iactata in senatu re: quoniam non cōsultuisset patres tardius erogaretur: in uolatu ab hōne agrum misso romā filio uendidit: fidemque publicā ipendio priuato exoluit: Frontinus uero hannibal in fabiu cui neque uirtute nec arte bellandi par erat: ut infamia distingueret agris eius abstulit ceteros populos. Contra ille ne suspecta ciuibus fides esset magnitudine animi effecit publicatis possessionibus suis: hoc idē fecisse periculum tradit iustinus. Idē hannibal. s. inferior de quo supra dictum est. Saluberrimis cunctationibus: ut enius: unus quod nobis cūctando restituit re. In munere: intactum & expertē. Infidiosa adūbratio: bene adūbratio. nō enim erat beneficium: sed umbra quæ dā beneficium: in quo latebant insidiae: ut uidelicet dictatorem populo suspectum redderet. Et fabii pietas: qua usus est in captiuos romanos in agrum suum uenderet illosque redimeret.

Tusculanog: factū

Vsculanis etiam: Tusculani saepe defecerant a romanis: hanc iniuriā cum romani ferre non possent: Camillū cū exercitum miserūt: quod agros uastaret: urbē fūdītus euerteret: sed tusculani calliditate cōsiliū uim romanā aruerūt. Intransibibus. n. eog: fines romanis: nō demigratū est: ex pro

De Hannibale.

Vperior Hannibal a Iulio consule nauali prælio uictus timensque classis amisæ poenas dare: offensa astutia mire auertit: nam ex illa infelici pugna priusquam cladis nūcius domum perueniret: quendam ex amicis compositum & subornatum carthaginem misit: quod postquam ciuitatis eius curiam intrauit: consulit inquit uos hannibal cum dux romanorum magnas secum maritimas trahens copias aduenerit: an cum eo configere debeat: acclamauit uniuersus senatus nō esse dubiū quin oporteret: tum ille confluxit inquit: & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare: quod ipsi fieri debuisset iudicauerant.

De eodem Hannibale.

Dem Hannibal Fabium Maximum inuidia armorum suorū uim saluberrimus cūctationibus pugnae ludificantem: ut aliqua suspitione trahendi belli respergeret totius italiae agros ferro atque igni uastando unius eius fundum immunem ab hoc iniurie genere reliquit: profecisset aliquid tanti beneficii infidiosa adūbratio eius: nisi romanæ urbi & Fabii pietas: & Hannibalis uasri mores fuissent notissimi.

De Tusculanis.

Vsculanis et acumine cōsiliū incolumitas parta: cum enim crebris rebellionibus meruisset: ut eorum urbem funditus romani euertere uellent: atque ad id exequedū Furius Camillus Maximus dux ualidissimo instructus exercitu ueniret: uniuersi ei rogati

pinguis itineris locis: non cultus agrorum intermissus patentibus urbis portis togati obuii; frequentes imperatoribus romanis processere: comitatus exercitui comiter in castra ex urbe & ex agris deuehitur: Tū camillus castris ante portas positus eadē ne formia pacis quæ in agris ostentaret etiam ita mœnia esset scire cupiens: ingressus urbē ubi patētes ianuas & tabernis aptis pposita oīa ī medio uidit intentosq; opifices suo quemq; operi: & ludos litterarū strepere discentiū uocibus & repletas semitas inter uulgus pueorū & mulierū: huc & illuc euntium: quæque suorum usuū causa feret: nihil usq; non pauidis modo: sed mirantibus quidem simile circūspiciebat oīa: inqrens oculis ubi nam bellum fuisset adeo nec amota rei usq; nec oblata ad tempus uestigium ullum erat sed ita omnia constanti tranquillitate: ut eo uix fama belli perlata uideri posset. Vigus patientia hostiū camillus ubi oīa uidit eē pacata & ī agris & in urbe: tusculanos ad senatū ire iubet: senatui deinde scribit que uiderat senatus tusculāos non solum amicitia & pace dignos iudicauit: sed insuper et ciuitate donauit. Tusculāis hoc oppidum a tuscis occupatum nomen accepit: unde origine habuerit catones ubi & Cicero prædia habuisse fertur: a quibus tusculanæ quæstiones dictæ sunt. Comitatus: cibaria & alimenta. Minua: officia.

obuia processerunt: comitatusq; & cætera pacis mumia præstiterunt: armatū etiā intrare moenia passi sunt: nec uultu nec habitu mutato: qua constantia tranquillitatis non solū ad amicitia nostræ ius: sed etiam ad cōmunē ciuitati usq; penetrauerunt. Sagaci Hercule usi simplicitate: quoniam apertius eē intellexerant metum officiis dissimulare: q̄ armis protegere.

De Tullo, duce Volscorum:

T Volscorum ducis tulli execrabile consilium: qui ad bellum inferendum romanis maxia cupiditate accensus cum aliquot aduersis præliis contusos animos suorum: & ob id paci proniores animaduertit: insidiosa ratione quō uolebat cōpulis: nā cum spectandorum ludorum gratia magna uolscorum multitudo romam conuenisset consulibus dixit: uehemēter se time

re nequid hostile subito molirentur: monuitq; ut esset cautiores: & protinus ipse urbe egressus est. Quā rem consules ad senatū rettulerunt: qui tam & si nulla suspitio suberat: auctoritate tamen tulli cōmotus: ut ante noctem uolsci abirent decreuit: qua contumelia irritati facile impelli potuerunt ad rebellandum: ita mendacium uersuti ducis simulatione beniuolentia inuolutum duos simul populos fefellit: romanum ut insones notaret. Volscum ut deceptis irascere

non pauidis modo: sed mirantibus quidem simile circūspiciebat oīa: inqrens oculis ubi nam bellum fuisset adeo nec amota rei usq; nec oblata ad tempus uestigium ullum erat sed ita omnia constanti tranquillitate: ut eo uix fama belli perlata uideri posset. Vigus patientia hostiū camillus ubi oīa uidit eē pacata & ī agris & in urbe: tusculanos ad senatū ire iubet: senatui deinde scribit que uiderat senatus tusculāos non solum amicitia & pace dignos iudicauit: sed insuper et ciuitate donauit. Tusculāis hoc oppidum a tuscis occupatum nomen accepit: unde origine habuerit catones ubi & Cicero prædia habuisse fertur: a quibus tusculanæ quæstiones dictæ sunt. Comitatus: cibaria & alimenta. Minua: officia.

ter temperata arma caperent: multis sæpe bellis pestilentia postremo amissa iuuentute: fractos spiritus esse arte agendum in exoleto iam uetustate odio: ut recenter aliqua ira exacerbarētur animi ludi forte ex instaurazione magni romæ pabantur: ad eos auctore actio tullo ius magna uolscorum uenit priusq; cōmitterentur. Tullus ut domi compositū eū marcio fuerat ad cōsules uenit dicit eē quæ secreto agere de republica uelit remotis arbitris inuitus inquit quod iniquus sit de meis ciuibus loquor: non tñ admissum q̄q; ab his criminatū uenio: sed cautum ne admittat: nimio plusq; uel in nostrorū ingenia sūt mobilia mutis id cladibus sensimus q̄ppe qui non nostro merito: sed uestra patientia sumus incolumes magna hic uolscorū multitudo ē: ludi sunt: Spectaculo intēta ciuitas erit memini quid per eandē occasione a fabinorū iuuentute in hac urbe cōmissum sit: horret animus: ne quid incōsulte aut temere fiat: hæc nostra ueraq; causa primum dicenda uobis consuli bus ratus sū quod ad me attrinet ex templo hinc domū abire in animo est: ne cuius facti dictiq; contagione præsens uioler: hæc locutus abiit: Consules cum ad patres rem dubiam sub auctore certo detulissent: auctor magis ut sit: q̄ res ad præcauendum uel ei superuacuo mouit: factiq; senatus consulto: ut ut be excederent uolsci: præcones dimittuntur: qui omnes proficisci ante noctem iuberent ingens pauior primo discurrentes ad suas res tollēdas in hospitia perculit: pficiscentibus deinde indignatio aborta ut consceleratos contaminatosq; ab ludis festis diebus cætu quodammodo hominum deorumq; ab actō: cum proprie continuato agmine irent progressus Tullus ad caput ferentinū: ut q̄sq; eueniret primores eorum excipiens: quærendo indignandoq; & eos ipsos sedulo audientes secundare uerba & per eos multitudinem aliam in subiectum uiæ campum deduxit: ibi in concionis modū orationem exorsus omnes ad bellum & arma concitauit: & quod ratione nunquam obtinisset arte & caliditate consecutus est. Spectandorum ludorum gratia magna uolscorum multitudo romam conuenisset. Qui instaurabantur: causa uero renouandorum ludorum dicta est in capitulo de somniis. Insones notaret: innocentes uolscos ignominia afficeret. Deceptis: scilicet rationis quia Tullo fuerant decepti.

Tulli uol
sconis con
silium

audire

audire

De Strategematis. Capitulum. IIII.

Illa uero caliditas: dicturus de astutia militari: quæ a sapientia profecta omni prorsus reprehensione uacat: dicit hoc nomē multo melius græco q̄ latino sermōe exprimi posse & Strategema appellari: quasi cōsiliū militare. Sp̄t̄ oō. n. græcæ exercitus & α γ ω du co. Ab omni reprehensione procul remota: hoc ideo dicit: quia in superiori uasamento & caliditate: non nihil fraudis inesse uideretur. Strategemata: cōsilia uel astutiæ militares.

Liuius

Omnibus copiis militari-
bus. Liuius fidenates
inquit colonia roma-
na uerentibus sociis cōsiliū af-
sumptis pacto transitionis al-
banorum ad bellum atq; ar-
ma concitantur: cū fidene ap-
re: descissent Tullus Metio ex-
ercitusq; eius ab alba: ac citō cō-
tra hostes ducit: ubi anienem
transiit ad cōfluētis collocat
castra: inter eum locum & fi-
denas uerentium exercitus ty-
berim transierat: hi & in acie
prope flumen tenere destrū
cornu: i sinistro fidenates pro-
pius montes consistunt. Tul-
lus aduersus uerentem hostē
dirigit suos: Albanos cōtra le-
gionem fidenatū collocat:
Albano non plus animi erat q̄
fidei: neq; manere neq; transi-
re apte ausus: sensim ad mon-
tes succedit. Inā ubi satis subi-
isse sese ratus est erigit totam
aciem: fluctuāq; animo ut te-
reret tempus explicat ordines
Cōsiliū erat: qua fortuna
rem daret ea inclinare uires:
miraculo primo esse romanis
qui p̄ximi steterant: ut nuda-
ri latera sua sociorū digressu
senferūt. In eques citato equo
nūciat regi abire albanos Tul-
lus in re trepida. xii. nouit Sa-
lios: fanaq; pallori ac pauori:
equitem clara increpans uoce
ut hostes exaudirent: redire i
proclium iubet nihil trepida-
tione opus esse: suo iussu cir-
cunduci albanum exercitū ut fidenatū nuda terga inuadāt. Idem imperat ut hastas equites erige-
re iubeat: id factū magnæ parti peditū romanorum cōspēctum abeuntis albanī exercitus inirep-
sit qui uiderant: id quod ab rege auditū erat rati eo acius pugnāt: terror ad hostes transiit: & audire
uerant clara uoce dictū: & magna pars fidenatū: ut qui coloni additi romanis essent latine sciebant
Itaq; ne subito ex collibus decursū albanorū intercluderentur ab oppido: terga uertunt. Instat Tul-
lus: fusoq; fidenatū cornu inuientē alieno pauore percusum ferociter redit: nec illi tulere impe-
tum: sed ab effuga flumen obiectū a tergo acerbat: quo postq̄ fuga inclinauit: alii arma sede iactan-
tes in aquā ceci ruebant: alii dū cunctant in ripis inter fugæ pugnaq; cōsiliū oppressi: non alia an-
romana pugna atrocior fuit: Tum albanus exercitus spectatōr certaminis deductus in cāpos est: de
metio: uero suffeta eius duce: crudele sumptū est supplicium ut duabus quadrigis alligatus dilacera-
retur. Torpere: pigrescere & languere: nā crebro fidenates aduersus romanos rebellantes: romana
iuuentutē ocio torpescere nō pmittebant. Metius suffetius: q̄ tunc erat dictator albanorū: de quo
sumptū fuit: ut dixi crudele supplicium cuius meminit Virg. haud p̄cul inde citæ metiū in diuersa
quadrigæ distulerāt. De tecto latere: nā albanī relictis romanorū lateribus se in colēm receperat.
Aut uictis insultaret: ut uictos romanos p̄ derisionē inuaderet. Cōcitaro. n. equo. Li. dicit eū pri-
Targnii
superbus
olunus nouisse. xii. salios: fanaq; pallori & pauori. Oēs glo. oēm multitudinē & ordinē pugnatū.
Tūc cōtinuo: Targnii superbus cū Gabius urbē p̄p̄quā & ualidā sapius aggressus uirtute ex
pugnare nō posset ad fraudes & dolos cōuersus ē. nā cū uelut deposito bello fūdāmetis repleta

De Strategematis. Cap. IIII.

Illa uero caliditas egrægia & ab omni reprehensione procul remota: cuius opera quia appellatiōe nostra uix apte exprimi possunt: græca pronūciatione Strategemata dicantur.

De Tullo Hostilio.

Mnibus militaribus copiis Tullus Hostilius fidenas aggressus: quæ surgentis imperii nostri incunabula crebris rebellionibus torpere passæ nō sunt: finitimisq; tropheis ac triumphis alitam uirtutem eius spes suas promouere ulterius docuerūt: metius suffetius dux albanorū dubiā & suspectā semp societatis suæ fide repente in ipsa acie detexit: detecto enim romani exercitus latere in proxio colle consedit pro adiutore speculator pugnae futurus: ut aut uictis insultaret: aut uictores fessos aggredere non erat dubium quin ea res militū nostrorum animos debilitatura esset: cū eodē tempore & hostes configere & auxilia deficere cerneret. Itaq; ne id fieret: Tullus prouidit: concitato enim equo pugnantium globos præcucurrit: prædicās suo iussu secessisse Metium cūq; cū ipse signum dedisset: & inuasurum fidenatū terga: quo imperatoris artis cōsilio metum fiducia mutauit: proq; trepidatione alacritate suorum pectora repleuit.

De sexto Tarquinio.

Tūc cōtinuo a nr̄is regib; recedamus. Sextus tarquinus Targni filius idigne ferēs: quod patris uiribus expugnari gabii nequirent: ualētiorē armis

scieritis aliisq; urbanis operibus intentum se esse simularet. Sextus Tarquinius filius eius: qui minor ex tribus erat transfugit ex composito Gabius: patris in se seuitiam intolerabilem conquerens: iam ab alienis in suos uertisse superbiam: & liberorum quoque eum frequentia redere: Vt quam in curia solitudinem fecerit domi quoque faciat: ne quā stirpem ne quē heredem reliquat: se quidē in tella & gladios patris elapsū. nihil usquā sibi tutū nisi apud hostē. L. Tarquiniū credidisse: nam ne effugerent manere iis bellū: qđ postūmū simuletur: & per occasionē eū incautos inuasit: qđ si apud eos

supplicibus locus nō sit pererraturū. omne latum: Volscos quoque se ide equos & hernicos petiit: donec ad eos perueniat qui a patrū crudelibus atq; impiis suppliciis teget liberos sciant: forsitan etiā ardoris aliquid ad bellum armaque se aduersus superbissimum regem ac ferocissimum populum inuenturum: eum si nihil mouerentur in sensus ira porro inde abiturus uideretur: benigne a Gabinis excipitur: quos paulo post ad rebellādū incitat ipse cum promptissimis iuuenum prædatum atq; expeditiones uadit dictas factisq; omnibus ad fallendū instructis uana accresceret fides. Dux ad ul-

totenile
01/71

Sex. Targ
nius

tmū belli legitur: ibi cum in sciam multitudinem quid ageret prælia parua inter Romanos gabiosq; fierent: quibus plerūq; gabina res superior esset: tum certatim summi infimiq; gabino Sex. tarquiniū dono deu sibi missum ducem credere: apđ milites uero obeūdo pericula & labores pariter prædā munifice largiendo tanta charitate esse ut non pater Tarquinius potentior Romæ qđ filius gabius esset. Itā postquam satis uirium collectum ad omnes conatus uidebat: Tum ex suis unum sciscitatum Romanū ad patrem mittit: quid nam se facere uellet: quandoquidē ut omnia unus Gabius posset ei dii dedissent: huic nuncio: quia credo dubia fidei uidebatur nihil uocerespondum est: Rex uelut deliberandus in ortū ædum transit sequentem nuncio filit: ibi inambulans tacitus summa papauerum capita dicitur baculo decussisse. Interrogādo expectando: que responsū: ita seu odio seu superbia insita ingenio nullam eum uocem emisisse. sexto ubi quid uellet pater quidue præciperet tacitus ambagibus patuit: primores ciuitatis criminando alios apđ populum alios sua ipsos inuidia oportunos interimit: patuit quibusdam uolentibus fuga: aut in exiliū acti sūt. oīa criminatio erat futura clam interfecti: patuit quibusdam uolentibus fuga: aut in exiliū acti sūt. absentiumq; bona iuxta atque interemptorum diuisa fuere: largitionis inde prædeq; dulcedine priuati commodi sensus malorum publicorum adini donec orba consilio auxilioque gabina res regi Romano sine ulla dimicatione in manu traditur. Interceptum. Fraude captum. Verberaque: quia seipsam dedita opera iusserat uerberari cuius rei nullam prorsus mentionem facit Liuius: Iu finis uero hac eadem simulatione iussum fuisse zophirum unum de inresectoribus magorum & de principibus: Darii persarum regis dicit qui ut babiloniam persarum imperio subiceret domi se uerberibus lacerari toto corpore iussit: & titulo transfugæ Babiloniam profectus hac eadē arte urbem & imperium dario prodidit. Iuuenili calliditate senilis astutia respondit: Patris senis calliditas iuuenis filii astutiam adæquauit: nam pater tacens quid sibi uellet filio calide satis indicauit. Fidei autem nuncii parum credens: Frontinus Tarquinius inquit superbus Gabiorum interficiendos arbitratus: quia hoc meminisse uolebat commissum: nihil nuncio respondit: qui ad eum a filio missus erat: tantum uirga eminentia papauerum capita cum forte in orto ambularet decussit: nuncius sine responso reuersus: renunciauit adolescētī Tarquinio: Quid agentem patrem uidisset: ille intellexit idem esse eminetibus faciendū. Cognito silentio patris: cū intellexisset quid sibi uellet pater silēdo: qđue inueret decutiēdo papauēq; capita. Causā alterius argumenti: præuidit rē illā quam pater nuncio pater fecerat: & aliud spectare: neq; id frustra eū fecisse: sed latentē in eo cām existere. Illud quoque: Cum urbe a Gallis capta obsideretur capitoliū: ante omnia obsidionis belliq; mala fames utrunq; exercitum uegebat. Gallos etiam pestilentia uexabat. Inducia deinde cum Romanis facte: & colloquia permissu imperatorum habita: in quibus cum

identidem galli famem obicerent; eaque necessitate ad deditionem uocarent dicitur auertenda eius opinionis causa multis locis panis de capitolio iactus esse in hostium stationes. Vnico perseverantiae irritamento. Vnum erat inquit quod gallos in obsidendis Romanis perseverare incitaret: quod eos fame uincere posse sperabant: nam armis aut in aliqua capi posse capitolium desperabant.

Quod locus natura munitissimus esset. Misertus est tunc iuppiter. Lactantius firmianus diuinae institutionum libro primo eodem inquit tempore: ioui pistori ara posita est: quod eos inquit ere mouisset; Et ut ex omni frumento illo quod habebant panem conficerent: & in hostium castra iactarent: eoque facto soluta est obsidio: desperantibus Gallis inopia subigi posse Romanos. Ouidius quoque fastorum libro septimo. Post fame uinci spes excidit hoste repulso. Cadi da pistori ponitur ara ioui. Praesidia inopiae scilicet panes qui praesidia erant inopiae.

Salinator
Nero

Dem iuppiter. bello punico secundo: Livio & Nerrone consulis. Cum Hannibal punicis armis magnam Italiae partem occupasset ac vires Romanas multis cladibus attriisset iamque apparet paruis auxilium posse Romanum inperitum opprimere. Hasdrubal eius frater in Italiam cum ingentibus copiis descenderat: ut se fratri coniungeret: Nero qui hannibalem erat oppositus: ubi consilium cognouit Hasdrubalis interceptis his qui ad Hannibalem literas ferebant: non id tempus esse ratus quo consilium ordinariis prouinciae suae quod

que finibus per exercitus suos: cum hoste destinato a senatu bellum gereret audendum atque novum aliquid improuisum inopinatumque: quod ceptum non minorem apud ciues quam apud hostes terrorem faceret: perpetratum in magnam laetitiam ex magno metu uerteret. Cum igitur cuperet Hasdrubalem eiusque copias antequam Hannibali fratri iungeretur excindi iccircoque festina- ret se Liuius Salinatori collegae suo cui bellum illud mandatum fuerat: parum fides uiribus quae sub ipso erant adiungere: neque tamen discessum suum ab Hannibale cui oppositus erat sentire uellet: decem milia fortissimorum militum: uel ut Liuius tradit sex milia peditum mille equite selegit: praecipitque legatis quos relinquebat: ut eodem stationes uigiliae aequae agerentur: totidem ignes arderent eadem facies castrorum seruaretur: ne quid Hannibal suspicatus auderet aduersus paucitatem relictorum: pronunciat occupare se in lucanis proximam urbem: punicumque in praesidium uelle: ut ad iter parati omnes essent: Nocte profectus flexit in picenum: deinde cum in umbriam occurreret itineribus uenisset nuncios praemisit ad collegam: qui nuntiarent eius aduentum percontarentur: que clam an palam: inter diu an noctu uenire sese uellet: iisdem an aliis considere castris: nocte clam ingredi melius uisum est. Tesseram per castra a Liuius consule data erat: ut tribunus tribunum. Centurio Centurionem: eques equitem: pedes peditem acciperet: neque enim dilatari castra opus esse: ne hostis aduentum alterius consulis sentiret: detrectaturus pugnam: si consulum iunctas vires intelligeret. Igitur insecum duplicatis aggressus copiis Claudius uero superauit: & uelocius omni nuncio rediit ad Hannibalem: Ita ex duobus calidissimis poenorum ducibus eodem consilio alterum celauit alterum oppressit. Alterum Italiae latus. Lucaniam regionem. Alterum brucios in umbria. Intolerabili onere fessas. Nam Hannibal vires Romanas multis cladibus attriuerat: rempublicam longo bello lassauerat. Compresso Hannibale: Coercito & in arctum deducto. Praesentiam suam mentitus. Nam adeo occulte e castris discessit: ut non sentiretur & ideo illum in castris hannibal semper esse credidit. Longum iter celeritate mira tetendit: Nam longum erat interuallum a Lucania in brucios. In umbria. Quae regio nunc patrimonium dicitur. Apud flumen metaurum: Metaurus fluuius est umbriae: defluens in adriaticum sinum: haud longe a phanestri colonia senogalia uersus

Vmbria

clarus & nobilitatus hac Liuii & Neronis uictoria. Quo euenit: non prius Hannibal sensit Neronē e castris discessisse ad opem collegae ferendam: quam nero caput Hasdrubalis in castra fratris coici iussit: quo uiso dixisse fertur tum demum cognoscere se deos iratos Carthaginiensibus esse.

Emorabilis etiam consilii. Qu. Metellus qui pius cognominatus est proconsul in Hispania Metelli consiliū. bellum gerebat aduersus celtiberos quorum urbem mitropolim: hoc est regionis caput Trebiam: Cum sepius oppugnatam uiribus expugnare non posset ad altiora consilia se co-

simulatione Neronem castris noctu recepit: Tribunos enim a tribunis: Centuriones a centurionibus. Equites ab equitibus. Pedites a pedibus excipi iussit: Ac sine ulla tumultuatione solo uix unum exercitum capiente alterum inseruit: quo euenit ne Asdrubal cum duobus se consulis praeliaturum prius sciret: quutriusque uirtute prosterneretur. Ita illa toto terrarum orbe infamis punica calliditas romana elusa prudentia Hannibalē neroni: Hasdrubalē Salinatori decipiendum tradidit.

De Quinto Metello Consule.

Memorabilis etiam consilii. Q. Metellus qui cum proconsul bellum in Hispania aduersus celtiberos gereret: urbemque trebiam caput eius gentis uiribus expugnare non posset: intra pedus suū multum ac diu consiliis agitarisuiam reperit: qua propositum ad exitum perduceret: itinera magno impetu ingrediebatur: de inde alias atque alias regiones petebat: modo hos obsidebat montes paulo post alios transgredebatur: cum interim tam suis omnibus quam ipsis hostibus ignota erat causa inopinata eius ac subita fluctuationis: Interrogatus quoque a quodam amicissimo sibi quid ita sparsum & incertum militiae genus sequeretur. ab ille inquit istud quærere: nam si huius consilii mei interiorē tunicam consciam esse sensero: continuo eam cremari iubebo. Quorsum igitur ea dissimulatio erupit aut quem finem habuit? Postquam uero exercitum suum ignorantia & totam celtiberiam errore implicauit cum alio cursum direxisset: subito ad Trebiam reflexit: eamque inopinatam & attonitā oppressit: ergo nisi mentem suā dolos scrutari coegisset ad ultimā ei sententiam apud moenia Trebiæ armato sedendum foret.

Externa de Agathocle Rege Syracusarū.

Agathocles autem Syracusarū rex audacter callidus

Astutiā excogitasset: in obsidione apud Trebiā consueuisset. Scrutari: inquirere. Agathocles Syracusarum rex. Hic Siciliae tyrannus: quem ex humili & sordido loco ad regiam maiestatem fortuna mira indulgentia prouexerat: cum a poenis duce Hamilcare duobus praeliis superatus intra Syracusas obsideretur uideretque se longe uiribus imparem & ad ferendam obsidionem minime paratum: statuit bellū in aphricā trāsferre: mira prorsus audacia: ut quibus in solo urbis suae par non erat: eoque urbi bellū inferret: & qui sua tueri non poterat: impugneret aliena: uictusque uictoribus insultaret: huius consilii non minus admirabile silentiū quod commentum fuit: populo hoc solum professus inuenisse se uictoriae uiam: animos illi tantum in breuiem obsidionis patientiam firmarent. conscripto deinde exercitu: cum duobus filiis adultis: nullo militum sciente quo ueheretur trajecit in Aphricam: exposito deinde in littore exercitu consilium suum omnibus aperit: eosque ad bellum & certam uictoriam hortatur. Facta in agros subita excutitione: tunc omnia prosternit: uillas castellaque incendit: cui cum Hanno dux poenorum factus esset obuius primo praelio uincitur & occiditur: nam duo de Siculis: tria milia de poenis cum ipso duce

DE STRATEGEMATE.

cecidere: hac uictoria elatus Agathocles: urbes castellaque expugnat: prædas ingentes agit: hostium multa milia trucidat: Castra deinde quinto lapide a Carthagine ponit: ut damna charissimarum rerum uastitatemque agrorum & incendia uillarum de muris ipsius urbis specularentur: denique breui effecit: Ut tota pœne prouincia a pœnis deficeret: iterato cum Carthaginensibus bello ducem Bomilchare graui prælio superauit cum magno utriusque exercitus sanguine: Post hanc uictoriam profligatis in Aphrica rebus: Nihil actum esse putans si amplius Syracusæ obsiderentur tra-

dito exercitu filio suo recurrit in Siciliam: cuius aduentu omnes siciliæ urbes auditis rebus quas in Aphrica gesserat: certatim ei se tradunt: atque ita pulsæ Sicilia pœnis totius insulæ imperium occupauit: reuersus deinde in aphricam cum mutata fortuna cuncta aduersa sibi euissent uictus & in siciliam redire coactus cum pœnis pacem æquis conditionis fecit. Ex maior parte carthaginenses occupassent: Nā præter Achradinem munitissimam urbis locum: occupauerunt urbem. Discuteret: remoueret auerteret.

Frōtinus

Vid Hannibal. Frōtinus libro secundo capitulo secundo Hannibal inquit apud Cannas cum comperisset Vulturum amnem ultra reliquorum naturam fluminum ingentes auras mane proficere: quæ arenarum pulueris uerticem agerent: sic direxit aciem ut tota uis a tergo suis Romanis ora & oculos incideret. Quibus incommodis mire hosti aduersantibus illam memorabilem adeptus est uictoriam: Lilius non hoc solum strategemate sed aliis quoque usum Hannibalem fuisse dicit in Cannensi pugna. Quibus Romanos oppræssit magis quā uincit: nam & suis quibusdam imperauit ut cum accensa pugna uideretur: simulata fuga Romanam legionem in insidias deducerent: quæ ad iternectionem usque deleta fuit: & in sinistro cornu Romano ubi sociorum equites aduersus Numidias steterant conseruitum prælium segne primo

Lilius

& a punica coeptum fraude: quingenti ferme equites Numidæ: præter consueta arma tellique gladios occultos sub loriceis habentes iussi sunt specie transfugarum ad Romanos transire. Qui cum a suis Parmas post terga habentes ad equassem repente ex equis desiliunt: parmisque & iaculis ante pedes hostium proiectis in medium aciem accepti: ductique ad ultimos considere a tergo iubentur. Ac dum prælium ab omni parte conseruitur: quieti mansere. Postquam omnium oculos animosque occupauerat certamen: tum arreptis scutis quæ passim inter acruos caesorum corporum strata erant uersam adoriuntur Romanam aciem: tergaque ferientes ac poplites cedentes: stragem ingentem derunt: ac maiorem aliquanto pauorem ac tumultum fecerunt. Compluribus astutiæ complicata laqueis. Translatio sumpta a feris: quæ laqueis implicatur: Sic & acies Romana multis dolis quasi laqueis capta & cæsa fuit. Vento multus excitari solet aduersum habere. Quia Apulia uentis abundat & præsertim yapige. Abruptam legio Roma. per uim separatam. Districtis gladiis: nudatis gladiis. Poplites: genua. partem pro toto: est autem poples flexura genuum. Cicūuēræ: deceptæ.

De Repulsis.

Capitulum V.

cum enim urbem eius maiore ex parte Carthaginenses occupassent: exercitum suum in Aphricam traiecit: ut metum metu uim ut discuteret: nec sine effectu: nam repentino eius aduentu perculsi pœni libenter incolumitatem suam salute hostium redemerunt: pactique sunt ut eodem tempore Aphrica siculis & Sicilia puniceis armis liberaretur: Agathocles Syracusarum moenia si tueri perseverasset: illa belli malisurgerentur: bona pacis fruenda securæ Carthagini reliquisset: nunc inferendo quæ patiebatur: dum alienas potius laceffit opes quā suas tueretur: quo eoque animo regnum deseruit: eo tamen recepit.

De Hannibale.

Vid Hannibal canensem populi Romani aciem speculatus: nonne prius quā ad dimicandum descenderet compluribus astutiæ complicatam laqueis ad tam miserabilem perduxit exitum? ante omnia enim prouidit: ut & solem & puluerem qui ibi ueto multus excitari solet aduersum haberet: deinde partem copiarum suarum inter ipsum prælium tempus de industria fugere iussit: quam cum a reliquo exercitu abruptam legio Romana sequeretur: trucidandam ab his quos in insidiis collocauerat curauit: postremo quadringentos equites subornauit: qui simulata transiitoe perierunt consulem a quo iussi more transfugarum depositis armis in ultimam pugnae partem secedere districtis gladiis quos inter tunicas & loricas abdiderant poplites pugnantium Romanorum ceciderunt: Hæc fuit punica fortitudo dolis & insidiis & fallacia instructa: quæ nunc certissima circumuente uirtutis nostræ excusatio est: quoniam magis decepti quā uicti sumus.

De Repulsis.

Capi. V.

Totaque potestate clarissimum lumen: Totius senatus splendor eximius: hic consul iugurta bellum induxit. Merellus deinde gessit: Marius cōfecit. Seditiōes pestíferas: nam Tiberiū gracchū seditiōissimum hoīem ut supra dictum est propria manu interemit. Igitur ciuitas nostra: fecit inquit ciuitas: ut quorū iuuenū lasciuiā repræssisset: eosdē ciues reip. utiles euaderēt magistratibus et suū auctoritatis pōdus adiecit nō sustinēdo se ridiculis peti. A scuris: a ridiculis hominibus.

Vllus error: Scipionis error potius fuit q̄ iniuria qui existimauit illa se urbanitate risū po-

n. ius se cōmōturum:

q̄ iram. Ar in Paulo

amilio nullus error

& tamen repulsam sapius pas-

sus est: quæ iniuria nō illius a-

nimū fregit utra. republica de-

sisteterat: a petitiōe magistra-

tum deterreretur: quietiam

multo magis accensus in sentē-

tia perstitit: ut constantia sua

consequeretur: qd̄ gratia obri-

nerent qui uerati: ex quo factū

est: ut bis cōsulatum & cēsura

tanq̄ ab inuitis extorserit: & se-

natus principatū obtinuerit.

Sed tamen aliquoties frustra:

Ter scilicet secundum Pliniū

de uiris illustribus qui dicit:

primo cōsulatu quē post tres

repulsas adeptus erat & Ligu-

ribus triumphauit. Campū

fatigasset. Nam adeo instans i-

petendo fuit: ut cum populū

fatigasset. ipse tamen in peten-

do peristeret. Cuius uirtu-

ris iniuriæ non fregerunt: uiri

fortis est non iniuria frāgi nec

de sentētia deici. Pertinacia

uinceret: Quē uirtutibus mo-

uere nō poterat pertinacia su-

peraret.

Vintū autem Cecili-

um Metellum pauci

& mœsti. De hoc pli-

nus: quintus Metel-

lus Cecilius adomita macedo-

nia macedonicus: prator pseu-

do philippum: qui idem An-

drisecus dictus est uicit: inui-

sus plebi ob nimiam seuerita-

tem & ideo post duas repulsas

consul egre factus Arbachos i

Hispāia domuit & cætera: hic

igitur qui & Macedoniam do-

muitt: & Achaia opprēssit: in

petitione consulatus bis repul-

sus est: quod mirum quodam

modo uidetur esse: ut cui du-

as clarissimas prouincias datu-

rus esset: ei bis consulatum de-

negaret populus: qua tamē re-

pulsæ utilior reipublicæ factus est: quem enim difficulter consulatum fuerat consecutus: eum de-

se summa diligentia administrandum esse censuit. De pseudo Philippo: de falso philippo. i. qui

se falso Philippi regis filium asseueras ex cōcubina natū totam ferme Macedoniā multo fauore oc-

cupauerat. Achaici etiā belli maxima pars: quod & Plinius testatur. dicit enim. L. Mumius delecta

illos Metellus macedonicus apud Heracleam fudisset: & duce Critolao priuasset: cum

& paucis equitibus in Metelli castra properauit. Hoc facto: hac repulsa.

Plinius

Plinius

L. Mumius

excepit: qui multas & pestíferas seditiōes auctoritatis suæ ro-
bore opprēssit: quo p̄cipe senatus paliquor annos gloriatus
est: cū ædilitatem curulē adolescēs peteret: manūq; cuidā ru-
stico opere duratā more candidatorū tenacius apprchēdisset:
ioci gratia interrogauit eum: num manibus solitus esset ambu-
lare. Quod dictū a circumstantibus ad populum manauit: cau-
samq; repulsæ Scipioni attulit: oēs namq; rusticæ tribus paup-
tatem sibi ab eo exprobratā iudicantes: iram suā aduersus con-
tumeliosam eius urbanitatem distinxerunt. Igitur ciuitas no-
stra nobilium iuuenum ingenia ab insolentia reuocando ma-
gnos & utiles ciues fecit: honoribusq; non patiēdo eos a scur-
ris peti: debitum auctoritatis pondus adiecit.

De Lucio æmilio Paulo.

N Vllus error talis in L. æmilio. P. cōspectus est: sed
tamē aliquoties frustra consularū petiit. Idēq; cū
iā campū repulsis suis fatigasset bis cōsul & cēsor
factus ē: amplissimū etiā dignitatis gradū obtinu-
it: cuius uir. utē iniuriæ nō fregerūt: sed acuerūt: quandoquidē
nota ipsa accensam cupiditatē summi honoris ardentiozem ad
comitia detulit: ut populum quia nobilitatis splendore & ani-
mi sui bonis mouere non potuerat: pertinacia uinceret.

De Quinto Cecilio Metello:

Q Vintū autē Ceciliū Metellū pauci & mœsti ami-
ci cōsulatus repulsa afflicti: tristitia ac rubore ple-
num domū reduxerunt: eundē de pseudo Philip-
po triūphantē uniuersus senatus lætū & alacrem in capitolū
prosecutus est: Achaici etiā belli cui summā manū. L. Mumi-
us adiecit: maxima pars ab hoc uiro profligata ē: ei ne ergo po-
pulus consulatum negare potuit: cui mox duas clarissimas pro-
uincias aut daturus erat: aut debitorus Achaia & macedoni-
am: & quidem hoc facto meliore eo ciue usus est. Intellexit eni-
q; industrie sibi gerendus esset consulatus: quem tanto labore
impetrari senserat.

De Lucio Sylla.

De pseudo Philippo: de falso philippo. i. qui
se falso Philippi regis filium asseueras ex cōcubina natū totam ferme Macedoniā multo fauore oc-
cupauerat. Achaici etiā belli maxima pars: quod & Plinius testatur. dicit enim. L. Mumius delecta
illos Metellus macedonicus apud Heracleam fudisset: & duce Critolao priuasset: cum
& paucis equitibus in Metelli castra properauit. Hoc facto: hac repulsa.

Vid tam excellens: ut de cæteris raceam: quis præstantior: quis potētor in urbe q̄ Sylla fu. Sylla po
it: qui rem publicā & imperium occupauit: tamen in petitione præturæ: hac nota repulsiæ tentia
aliquādo sigillatus fuit a populo. Diuitias & impia largitus. Nā occupata republica pro
scriptorū ciuiū bona donauit: magistratus & puincias atq; imperia pro sua libidine dedit.
Leges uetustas abrogauit: Sustulit antiquas leges quæ suis rationibus obfisterēt: & præsertim cum
ques a Mario proscriptos reuocauit. Sigillatus: notatus.

Quid tam excellens: quid tam opulentum q̄. L. Syl
la? diuitias: imperia largitus est: leges uetustas ab
rogauit: nouas tulit: hic quoq; i eodem campo cu
ius postea dominus extitit: repulsa præturæ sugil
latus est: omnia loco petiti honoris si quis modo deorum for
mam & imaginem futuræ eius potentia: populo Romano te
presentasset impetraturus.

De Marco Portio Catone.

Sed ut Comitiorū maximum crimē referam. M.
Portius Cato plus moribus suis præturæ decoris
adiecturus q̄ pro texto eius splēdoris ipse laturus:
cōseq illā a populo aliq̄do nō potuit: proxima d
mētia suffragia: quæ qdē satis graues poenas erroris sui pepē
derunt: quoniam quem honorē Catoni negauerant: Vatinio
dare coacti sunt. Ergo si uere æstimare uolumus: non Catoni
tunc prætura: sed prætura: Cato negatus est.

De Necessitate. Capitulum VI.

A Bomināda quoq; necessitatis amarissima leges
& truculentissima imperia: cum urbē nostram: tū
etiā exterarū gentes: multa non intellectu tantum:
sed etiam auditu grauiā perpetrari coegerunt. Nam
aliquot aduersis præliis secundo punico bello exhausta milita
ri iuuentute roma. senatus auctore: T. Graccho consule censu
it uti publicæ serui aduersus propulsandorum hostium impe
tum emerentur: eaque de re per tribunos plebis apud populū
lata rogatione tres creati sunt uiri: qui quatuor & uiginti mi
lia seruorum comparauerunt: adactosque iureiurando strenu
am se fortemque operam duros: quoad poeni essent in Italia
laturos arma in castra miserunt. Ex Apulia etiam & a fidicu
lis septuaginta atq; ducenti ad supplementum equitatus sunt

Ed ut comiciorum:

Damnat stultitiæ ro

manos: qui præturā

Catōi uere philoso

pho denegauerint: a quo plus
splēdoris ille magistratus q̄ a
magistratu Cato gloria: fue
rat rēpturus: sed stultitiæ pe
nas dedisse dicit: cū magistra
tū illū Vatinio postea dare co
acti fuerint: hoi multis flagi
tis inuoluto: quia nemo præ
ter hūc impudentissimū Ca
tonis grauitati se præferre aut
certe conferre ausus fuisset.
Plus decoris: Nā ipse dignita
te sua plus decoris addiderat
patriæ q̄ ipse a patria recepat.
Vatinio. Quem ambitus ac
cularū Cicero defendit.

De necessitate. Ca. VI.

Bomināda quo

que. Cū supio

re coniungitur:

nō solū repulsa

uiros præstātes

romanos: sed et

necessitas tum Romanos tum
ceteras gentes indigna multa
& feda tā dictū q̄ auditu per
peti coegit. Tum etiā exterarū
gētes: Ideo dixit: quia i repul
sis domestica tātum exempla
narrauit. Nam aliquot præ
liis cum assiduis cladibus apd
Trebiā: lacum trasimenum
& cannas acceptis consumpta
esset romana iuuentus ad eam
necessitatem redactus est sena
tus populūq; romāus: ut octo
milia seruorum: ex argastulis
emerēt: cum libera capita de
essent: Nam ut tradit Liuius:
post cladem cānensem. M. Lu
nius dictator delectu edicto:
iuniores ab annis decemseptē

Liuius

Liuius

Liuius

& quosdam prætextatos scribit: quatuor ex his legiones: & mille equites effecti. Item ad Socios la
tinūq; numen ad milites ex formula accipiendos mittit. Arma: tella & alia parari iubet: & hosti
um spolia uetera detrahit: tēplis portibusq; & aliā formā houi delectus inopia liberorū capitū
ac necessitas dedit octo milia ualidos iuuenū ex seruitutis: prius fuscitantes singulos uellent ne mi
litare emptā publice armauere Romani: hi omnes ut paulo infra dicit uolones sunt appellati: eo q̄
uoluntate pugnant & non coacti. Quatuor & uiginti milia: Longe discrepat a Liuiō: in numero
seruorum: nam tantum octo milia fuisse tradit Liuius cui assentitur Macrobius saturnaliū libro
primo cum ait: Ad cānas uictis Romanis octo milia seruorum emptā militauerunt. Adactos in iu
reiuando: Sacramento militiæ astrictos: more iustæ legitimæque militiæ. Strenuam se fortemq;
operam: Promptam & impigram operam. Quanta uiolentia est casus: Deplorat quodam modo ca
sum & necessitatem populū Romani: Qui antea capite censos milites habere fastidierat: Ex ergastu
lis & pastoralibus casus seruos educere coactus fuerit. Quanta uiolentia casus: conqueritur & dete

curpiter fusi fugatiq; fuerunt: ita primis repulsis: dux alter poenorum maharbal cum maiore robore
 uitorum missus: nec ipse eruptione cohortu romanorum sustinuit: postremo hannibal castris an moe
 na positus parua urbe paruq; praesidiu summa ui atq; omnibus copiis oppugnare parat: quod cum
 sibi parum pcessisset ad obsidione conuersus castra comuniuit: summissimaq; praesidia imposuit:
 ubi longa obsidio oppidanos praesidiumq; ad ultimū inopiae adduxerat: quā tamen consilio & ca
 liditate Sempronii ducis romani: qui haud procul inde aberat aliquandiu tollerant: missis p

mentorūq; facultate defectos lora necessariis uinculorum
 ulibus subducta eque scutis detractas pelles feruenti resolutas
 aqua mandere uoluistis. Quid illis si acerbitate eius intuerare
 miserius? si constantia respicias fidelius? qui ne a romanis de
 sciscerent tali uti cibi genere sustinuerunt? Cū pinguiissima ar
 ma sua: fertilissimosq; cāpos moenibus suis subiectos intuerē
 tur. Itaq; cāpana urbis quae punicam feritatem delitiis suis cu
 pida fouit: in propinquo situm cassilinum modo rara uirtute
 clatum perseuerantis amicitia pignore ipios oculos uerberauit

De Praenestinis.

N illa obsidione & fide cum triecenti praenestini
 permanerent: euenit ut ex his quidā murē captū
 ducentis potius denariis uendere: q̄ ipse leniendae
 famis gratia consumere mallet. Sed credo deorū
 prouidentia: & uenditori & emptori quem uterq; mercedem
 exitum attribuit. Auaro enim fame consumpto manubus for
 dium suarum frui non licuit. Acqui animi uir ad saluta
 rem impensam faciendam: care quidem uerum necessarie
 comparato cibo uixit.

De Ciuitate Romae.

Autem Mario. C. carbone consulibus bello civili
 cum. L. Sylla dissidentibus quo tempore non rei
 publice uictoria querebatur: sed praemium uicto
 ria res erat publica senatusconsulto aurea atq; ar
 gentea teplorum ornamenta ne militibus stipendia decissent:

tor quidem mortē oppetierit: emptorē autē incolomis euaserit. cū autē hannibal eos rapas ppe muge
 feminasse conspiceret: tantam animorum tolerantia admiratioe prosecutus est q̄ homines tā diu
 obsistere posse sperarent quoad rapae maturescerent: itaq; paucis exceptis mortales illi uictores ex
 citere omnes: nisi quos aut fames confecit: aut praelia Defecti: destituti & euacuati. Solutas aqua
 molliras atq; decoctas. Delitiis suis: constat campanorum delitiis poenorum exercitū ad id tēpus in
 uictum: sic enervatum esse ut uix militiae labores sustineret: ductus enim Capuam in hiberna sese
 omnibus uoluptatibus immergit: ut quos nulla uis mali antea uicerat: postmodum nimia bona per
 diderunt: scilicet uoluptates immodice: ut somnus: unū: apulae: scorta: linea: cōsuetudines: ociū:
 quae omnia sic enervarunt corpora & animos: ut magis deinde uictoriae: quam praesentes curarent
 uires. Modo rarum: quasi desolatum atq; desertum.

N illa obsidione: uis detestandae auaritia: q̄ mētē oēm & rōnem hominis plerunq; pervertit:
 ut pecuniā nō dignitati solū: sed ipi quoq; uitae pferre nō dubitet: q̄lis hic praenestinus: q̄ in tā
 ta rege penuria ac fame captū murē ducēis denarius uendere malluerit: quā famē lenire: uitāq; pro
 ducere: imitatus illū de quo Lucanus nō deest. plato ieiunus uēditor auro: quare factū ē ut utrunq;
 pariter amitteret uitā & pecuniā. Sordidū suae: i. auariciae: & recte qd sordes auaricia appellat: quā
 nihil hominem sordidiorē eē facit auaricia: quā malis uenenis ibuta corpus aiumq; uirilē effoeminat.
 Aio Autem Mario: hoc legitur i uita Marii: quod cum exhaustum esset ararium: nec esset
 unde stipendia darentur militibus: teplorum ornamenta e senatusconsulto fuerunt in pe
 cuniam conflata: quam rem Valerius per ironiam quodammodo detestatur cū dicat dignā
 causam fuisse: ut tepla deorū spoliarentur quo suam crudelitatem explerent: Marius atq; Sylla.

Lucanus

Conflata: in nūmisma redacta: nā as conflātū dicitur insignatā pecuniā redactū: as graue quod tantūmodo pensatur. Digna enim causa erat: ironia est sine dubio. Nō patrum cōscriptorū uolūtas: ostendit inuictū id fecisse senatū metu uictoris: qui ita iubebat: ergo excusat quodammodo se uictor: qui necessitate compulsus sit id facere.

D iui Iulii exercitus: hoc fuit bello qđ in hispania gessit Iulius cāsar aduersus Cn. & sextū Pōpi. ubi primū in ipso oceani hostio Varrus Didiusq; legati cōfluxere: cū subito exorta tēpestas

classē utraq; submersit: mox ad obsidiones utraq; discurritur: omniū postrema circūfeditur i unda: ubi anceps diu & triste praeliū: nouissime illud inusitatum cāsar oculis nefas: post. xiiii. annos probata ueteranorū manus retulit pedem: hic Cāsar nihil reliqđ inextrū i qđ turbatōe dī dē ex trēis ēt cogitasse: cū cohortes qđā: per trāuersā acie actae qđ periclitatibus castris praesidio labienus mittebat: speciem fugae praebuissent: hoc autē ipse credidit: aur dux callidus attribuit in occasionem: & quasi fugiētes inuectus: simul & suorum erexit animos & hostis protulit hoc praelio p fugi cum se mūdā recepissent: & Cāsar statim uictor obsideri impasse: ex congestis cadaueribus ager factus est: quae pilis iaculisq; confixa inter se tenebant.

Munda

Mundā: oppidum hispaniae Tragulis: telis gallicis. Pi lis: romanis telis. Sudes: pal liacuti ex utraq; parte & i sū mitate exusti. Vir. Sudibusue praestis. Nouē molitōis: qđ inusitatae munitionis.

Phraates

Tq; ut diuinam: cum aedim Phraates proge rex p. do uincias romanas bello periturus esse uideretur: tunc Bosphoranā regionem ingens

Augusti-
nus
Bospho-
ri duo
Ouidius

rege penuria & fames incescit: quae romani quoq; peruasit: quo tpe Cāsar Augustus in sterilitate magna ac difficili remedio: cū Venalicias & Lamstae familias pegrinosq; oēs: exceptis medicis & praetoribus: partemq; seruitioq; urbe expulisset: ut tandē annona cōualuit: ipetū se coepisse scribere frumentationes publicas imperpetuū abolendi q; eaeq; fiducia agroq; cultura cessaret: neq; in p seue rasse: quia certū haberet posse per ambitionē quādoq; restitui: atq; ita post hāc rē tēperauit: ut non minorē oratorum & negociantū qđ populū rationē duceret. hāc Suetonius. Diuina filii mentione non pōt Valerius ab assentatione discedere: Augustinus. h. adhuc uiuens diuinos honores obtinuit: ut diximus: unde Oratius: Pntiq; tibi diuinos largimur honores: meruit aras & flammie: ut iurandaeq; tuū pronomē ponimus aras: Fuit Augustus Iulii cāsaris adoptiuus. In Bosphorano tractu: in regione helespontiaca. sunt autē bosphori duo: unus traciū iuxta hynlā iū: hoc est cōstantinopolim alter in introitu paludis Meotidos: qui Chimericus dicit de quo Ouidius li. iiii. tristiū. Bosphorus & tanais superant: scythiaq; paludes: uixq; satis noui nomina pauca loci. Bosphorus a ferenda boue dictus: uel a transitu bouis: siue ab angustis meatibus bouum peruiis.

Retensibus: cretēses fauisse mitridati uidebant: itaq; placuit iniuriā armis iudicare: primus inuasit insulā. M. Anto. cū igenti qđ ē uictoriae spe atq; fiducia: adeo ut plures cathenas i nauibus qđ arma portaret: dedit itaq; poenas ne cordiae suae: nam plerāsq; naues iterceperūt hostes captae: quae corpora religata uelis ac funibus pepēdere: ac sic uelificātes triūphātū i modū cretes portibus suis remigrauerint. Metellus deinde totā insulā igni ferroq; populatus: intra castella & urbes redegit: eosq; longa obsidione compulit ad eā necessitatē: ut sua iumentorūq; suorū urina sitim releuare coacti fuerint & grauiora pati qđ uictor supplicia dedisset. Obsidione Metelli: qui Metelli macedonici filius ad euicta creta creticius dictus est. Torserunt: quasi cum supplicio sedant.

conflata sunt: digna enim causa erat hi nec an illi crudelitatem suā proscriptionē ciuiū faciat: ut dii imortales spoliarent: nō ergo patrū cōscriptorū uolūtas: sed teterriā necessitatis truci lēta manus illi cōsulito stilū suū ipressit. De Diuo Iulio:

D iui Iulii exercitus id est inuicti ducis: dextera inuicta cum armis mundam clausisset aggeriq; extruendo materia deficeret: congerie hostilium cadauerum quam desiderauerat altitudinē instruxit eāq; tragulis & pilis: quia roboreae fudes decrant magistra uae molitionis necessitate usus ualluit. De Diuo Augusto.

A Tq; ut diuinam filii mentionē cōlestis patris recordationi subnectā: cum effusus se i nostras prouicias parthorum rex Phraates uideretur: uicinasq; imperio eius regiones subita inducti tumultus denunciatione quaterentur: tanta i bosporano tractu com meatus penuria incescit: uti sex milibus denariis singula uasa olei frumenti q; modis totidem mancipia permutarent: sed amarissimā tēpestatē augusti cura tutelae tunc terrarū uicinas dispulit. Externa de Cretensibus.

Retensibus nihil tale praesidiū affulsit: qui obsidione metelli ad ultimam usq; penuriā compulsi sua iumentorumq; suorū urina sitim torserunt: inuictus dixerim qđ iustitauerūt: quia dum uinci timere: id passi sunt quod eos nec uictor qđem pati coegisset.

Numantini autē: Florus numantia inquit quā Carthaginis Caput Corinthi opibus inferior: ita uirtutis nomine & honore par oibus sumūq; si uiros astimes hispāa decus: quippe quā sine muro turribus modica edito in tumulo apud flumē sillata quattuor milibus celtiberorū xl. exercituū uim p annos. xlii. sola sustinuit: nec sustinuit modo: sed seuius aliquo perculit: pudendisq; foederibus affecit. Nouissime cū inuidiam esse constaret: opus quoq; eo fuit q carthaginē euerterat: nō temere si fateri licet nullius cā belli iniustior. Segidenſes so-

Florus

De Numantinis.

Numantini autem a Scipione uallo & agere circū dati: cum omnia quā famem eorum trahere poterant consumpsissent ad ultimum humanorū corporum dapibus uſi sunt: quā propter captiā urbe cōplures inuenti sunt artus & membra trucidatorum corporum sinu suo gestantes nulla est in his necessitatis excusatio: nam quibus mori licuit sic uiuere necesse nō fuit.

De Callaguritanis.

Orum trucem pertinaciam in consimili facinore callaguritanorum execrabilis impietas sup gressa est: qui quo perſeuerantius interempti ſertorii cineribus obſidionem. Cn. Pompeii frustrantes ſidem praestarent: quia nullum iam aliud i urbe eorū supererat: uxorē suā natosq; ad uſū nefarriā dapis uerterūt: quoq; diutius armata iuuentus uiscera ſua uisceribus ſuis aleret: Inſolites cadauerū reliqas ſalite nō dubitarūt. En unq; aliquis i acie hortaret: ut pro ſalute cōiugū & liberorū fortiter dimicaret?

cios & consanguineos romano rum manibus elapſos excepāt habita pro eis deſcriptio nihil ualuit: cū se ab oī bellog cōtione remouerent: i legitimi foederis p̄ciū iuſſi arma depone-re. hoc ſic a barbaris accep-tum quaſi manus abſcinderē-tur. Itaq; ſtatim Magara uictō fortissimo duce ad arma con-uerſi Pōpeiū p̄lio aggreſſi ſoe-dus tamē maluerūt cū debel-lare potuiſſent: hoſtilium de-inde manū hunc quoq; aſſi-duis cedibus ita ſubegerunt ut ne oculos quidē: aut uocē numantini uiri quiſq; ſuſtine-ret: tñ cū hōc quoq; ſoedus maluerunt contenti armorū manū cum ad interneſtio-nē ſeuire potuiſſent: ſz nō mī-nus Numantini q Caudini il-lius foederis flagrans ignomi-nia ac pudore populus Ro. de decus qdē p̄ntis ſagitii dediti-one manū expiauit. Ceterē duce ſcipiōe carthagis iēdūis

ad excidia urbū ibuto: itā dē ē in ultionē excaudit: qui redactio prius i diſciplinā milite hoſtibus cōmiſit acie: effecit quod nemo uſurū ſe unq; ſperauerat ut fugientes numantinos quiſq; uideret: dedere etiā ſe ſe uolebant: ſi toleranda uiris imperarentur: ſed cū ſcipio uerā uellet & ſine exceptio-ne uictoriā: eo neceſſitatum cōpulſi: primū ut deſtinata morte in praeliū ruerēt: cum ſe prius apu-lis quaſi inferis impleuiſſent: carnis ſemicrudā & celia ſic uocant indignā ex frumento potione m-intellecū ab imperatore conſiliū: itaq; nō eſt permiſſa pugna morituris: cū ſeſſa atq; lorica quat-tuorq; caſtris circundatos famēs praemeret ab duce orantes praeliū: ut tāq; uiros occideret. Sed ubi non impetrarunt placuit erupcio: ſic conſerta manu plurimi occiſi: & cū urgeret famēs aliquātisp-inde hoc eſt ex cadaueribus uiuere: nouiſſime conſiliū fugae ſedit: ſed hoc quoq; ruptis equorū cin-gulis uxores ademere ſumo ſcelere per amorē: itaq; exitu deplorato in ultimā rabiem furorēq; con-uerſi poſtremo mori hoc genere deſtinarunt: duces ſuos ſeq; patriāq; ferro & ueneno: ſubiecōq; un-di: igne peremerunt. Trahere: pducere: plōgare. Artus & mēbra: aut eſſegetis eſt: ut unū ſit ex-poſito alterius: aut artus intelligimus membroz cōiunctiōes: unde articuli mēbra uero corporis partes ut humeri brachia. Nulla ē: improbat hoc factū Valerius: quod dicat crudelitatem potius fuiſſe q neceſſitatē. neceſſitas aut duplex eſt: aut ſine reſpectu: aut cum reſpectu: ut qui natus eſt ne-ceſſe eſt ut moriatur: hic nullum ē medium: at uero cum reſpectu: ut hoc loco numantinis neceſſe fuit humanis carnibus ueſci: niſi uoluerint in ſcipionis uenire poteſtatem.

Orum trucē: Perpēna ſertorii cū ſe coniunxerat coniuratione facta inter apulas per inui-dia interemit: ut in eius uita diximus. Pompeius deinde facile ſupato perpēna: hispaniā to-tam armis ſubegit: in eo bello callaguritanos ſertorii fideliffimos ſocios obſidione prae-me-bat: qui ut cineri ſertorii fidem ſeruarent ad eā impietate deſcenderūt: ut conſumptis oibus ferme animalibus liberos & uxores occiderent: eorūq; carnibus ueſcerent: q̄s etiā ut ſeruare diutius poſ-ſent ſale aſperſere: quod nō ſolū impiū: ſed deteſtandū quoq; fuiſſe uidet. In conſimili facinore: ueſcendi humanis carnibus. Nefarriā dapis: deteſtandā: nefarrius dicitur is qui nec catu dignus ē cui ē ſar deſ. Salire nō dubitauit: ſale aſpergere: nā caro ne putreſcat ſalē q̄ ſi aiani datā dicit ē. Cri-ſipus diutius. n. ſeruāſ. caro ſalla. En unq; aliq; in acie hortaret: Detestat quodā mō rē iſtā Valerius cū dicat Callaguritanos genus omne ſerag atq; ſerpentum feritate ſuperaffe: qui ne in poteſtatem Pompeii deuenirent liberis & coniugibus ueſci maluerunt: pro quorū ſalute ceteri ferme om-nes populi & nationes non ſolum fortiter dimicare: ſed extrema quoq; pati non dubitant: nec ulla uehemētior ab ipſeratoribus adhortatio fieri ſolet: q; liberos & cōiuges dimicantiū oculis ſubiſcere.

Callagu-
ritanorū
feritas

Ex hoc hoste: Callaguritano. Duci. Gn. Pompeio: qui ex hoc hoste non uictoria: sed magis poena quam querere debuit: nam si hostem illum ultus fuisset plus libertatis ex ultione quam gloria ex uictoria consecutus esset: neque enim tale quicquam in obsidione facere quod ausus fuisset: si de callaguritanis supplicium sumptum fuisset. Cum omne ferarum ac serpentum genus. Vere inquam sumedum fuerat: tena superarunt: cum natos uentri mandarint: pro quibus tutandis serpentes & ferae spiritum effundere non dubitant. Comparatione: si quis ferarum & serpentum feritatem cum horum immanitate comparauerit.

Proprio spiritu cariora: quia pro filiis mori non dubitant: certo tempore. De testamentis quae rescissa sunt. Ca. VII.

Aceamus nunc negotio: agitur hoc capitulo de testamentis: quae cum rescindi possint rata manserunt & e contra: cum rata uiderentur & legitime condita rescissa fuerunt. Quid actorum est hominis: testamentis: non solum uoluntates: sed hominum quoque acta multa referuntur. Ergo actorum hominis: actuum humanorum: nam hoc negotium ad acta hominum spectat. Ultimi temporis: quia in exitu uitae ut plurimum testamenta conduntur. Quae uel: aliud testamentorum genus: cum spe magna frustrati sunt: qui se haeredes constituerunt: sepe crediderunt: nam post octo dies testamenta occlusa seruabantur. Ordine quo proposui: ut testamentorum exempla ponat eorum primo quae legitime facta rescissa fuerant.

Militatis cuiusdam pater: in littera per se satis patet historia: non enim patris neque filii

propter ignobilitatem nomen imponitur. Peractis stipendiis: finita militia: hoc est confecto bello. Errore patris: qui filium in acie cecidisse credebatur. Impudentia amicorum: qui bona usurpauerant: nec pudebat eos exclusisse filium. In aduerso corpore: scilicet hosti opposito significat illum non aufugisse. Cicatrices: obductorum uulnerum signa. Ociosa urbi onera: significat eos ignauos & inutiles: qui patriae suae oneri magis quam honori essent. Togatam militiam: disceptionem & controuersiam: ut in foro apud iudices de paternis bonis & hereditate disceptaret. Apud centumuiros: erat centumuirale iudicium: nam ex trigintaquinque tribubus quot scilicet erant in urbe romana terni deligebantur ex unaquaque iudices: & quauis plures essent centum: tamen centumuirorum nomen retinuerunt: horum unus hastam tenebat praeipuum iudiciorum signum: unde centumuiralis hasta legitur in Suetonio. Dicit enim Augustus actor & aliarum rerum fuit in quo ne acta senatus publicarentur: ne magistratus disposito honore statim in provincias mitterentur: ut pro consulibus ad mulos & tabernacula quae publicae locari solebant: certa praemia constituerentur: ut cura aeraria quaestoribus urbanis ad praetorios praetoresue transiret: ut centumuiralem hastam: quam quaestura functi solebant cogere decem uiri cogerent. Hasta enim ut ait Festus Pompeius signum praeipuum est: inde & hastae subiiciebant: quae publicae uenundabant: centumuiralia iudicia idem dicit appellata esse a centumuiris qui ex tribubus triginta & quinque ut diximus: quae & curiae sunt dictae: deligebantur ad iudicandum: qui centumuires sunt appellati.

ex hoc nimirum hoste tanto duci poena magisque uictoria petenda fuit: quia plus uindicatus liberatis quam uictus gloria afferre potuit: cum omne serpentum ac ferarum genus comparatione sui titulo feritatis superaret: namque illis dulcia uitae pignora proprio spiritu chariora sunt: ea callaguritanis prandia atque canes extiterunt.

De testamentis quae rescissa sunt.

Capitulum septimum.

Aceamus nunc negotio: quod actorum hominis & praecipuae cura & ultimi est temporis: consideremusque quae testamenta aut rescissa sunt legitime facta: aut cum merito rescindi possent: rata manserunt: quae uel ad alios quam qui expectabant honorem hereditatis transulerunt: atque ita ut ea ordine quo proposui exequar.

De quodam milite.

Militantis cuiusdam pater cum de morte filii falsum ex castris nuntium accepisset: aliis haeredibus scriptis decessit: peractis deinde stipendiis adolescens domum petiit: errore patris impudentia amicorum domum sibi clausam reperit. Quid enim illis inuerecundius? florem iuuentutis pro republica absumpserat: maximos labores & plurima pericula tolerauerat: aduerso corpore exceptas ostendebat cicatrices: & postulabat: ut non auitos eius lares ociosa ipsi urbi onera possiderent. Itaque depositis armis coactus est in foro togatam ingredi militiam. acerbis cum improbiis enim haeredibus de paternis bonis apud centumuiros contendit: obusque non solum consiliis: sed etiam sententia superior discessit.

Centumuirale iudicium

Festus Pompeius

Tem Mani annii: rescissionem huius testamenti difficiliorem faciebat auctoritas Pompeii: qui Tullianum sibi familiaritate coniunctum: & heredem testamento conscriptum: apud centum viros & gratia & opibus: atque etiam oratione defendebat. plus ergo laboris fuit legitimo filio: hereditatem petenti: cum Pompeii auctoritate certare: quam cum patris qui cum testamento praterierat uoluntate contendere: utrumque tamen sua uirtute & audacia superauit: nam L. Sextilius: & M. Pompidius coheredes conscri-

De filio Mani Carseolani equitis romani.

Tem. M. annii Carseolani splendidissimi equitis filius a Sufenate auunculo suo adoptatus testamentum naturalis patris quo prateritus erat: apud centum viros rescidit: cum in eo Tullianus Pompeii magni familiaris ipso quidem Pompeio signatore heres scriptus esset: itaque illi in iudicio plus cum excellentissimi uiri gratia quam cum parentis cineribus negotii fuit: ceterum quauis utraque haec aduersus eum nitentur: tamen paterna bona obtinuit. nam L. quidem sextilius: & P. Pompidius: quos M. annius sanguine sibi coniunctos eadem ex parte: quia Tullianum heredem fecerat sacramento cum adolescentulo contendere ausi non sunt: tamen si praecepis eo tempore magni uiribus ad defendendas tabulas testamenti inuitari poterant: & aliquantulum adiuuabat heredes: quod M. Annii in Sufenatis familiam & sacra transierat: sed arctissimum iter homines procreationis uinculum patris simul uoluntatem & principis auctoritatem separauit.

De Tertio filio Tertii.

Autem Tertium infantem a patre exheredatum C. Petronia matre: quam Tertius quoad uixit in matrimonio habuerat: natum diuus Augustus in bona paterna ire decreto suo iussit patris patrie animo usus: quoniam Tertius in proprio iure procreato filio summa cum iniquitate paternum nomen abrogauerat.

De Septicia:

Septicia quoque mater tracalorum ariminensium filiis irata in contumeliam eorum cum iam parere non posset: publico seni admodum nupsit: testamento etiam utroque praterito: a quibus aditus diuus Augustus & nuptias mulieris & suprema iudicia improbauit: nam hereditatem maternam filios habere iussit: dotemque quia non creandorum liberorum causa coniugium inter-

uixit semper matrimonio coniuncta. C. autem tertium: antiqui filios ut plurimum de nomine patrum appellabant. Patris patrie animo usus: laudat hoc decretum Valerius: animo iquit patre patrie digno usus est. Augustus: qui se tertio uerum patrem praestitit: iniqui patris testamentum rescindendo. Septicia duos genuerat filios: quibus irata duplici onerauit iniuria: altera quod iam anus publico seni admodum nupsit: illosque destituit: altera quod utrumque testamento prateriit Augustus re cognita: & nuptias improbauit & testamentum rescidit filios matris heredes esse uoluit: quod equissimum fuit. Testamento prateriit: quantum in ea fuit hereditate priuauit. Extrema iudicia. Testamentum: in quo ultimum hominis iudicium uoluntas continetur. Improbauit: damnavit: & uitupauit. Non causa: sed ira in filios

ptos coegit: ut uel iurarent uerum: uel se iuraturum falsum idque probaturum: quod sacramento cum adolescente contendere non sunt ausi. Quo prateritus: pater cum testamento praterierat: quia in aliam familiam transierat. Ipso Pompeio signatore: hoc magis mirum fuit testamentum fuisse rescissum: quod eius signator fuerat Pompeius: testamentum septem testibus praesentibus condebatur: & eorum quisque suum testamentum signum imprimebat: aperiri autem non licebat nisi octidua post mortem testatoris die.

Haec utraque patris uoluntas & Pompeii gratia. Sacramentum contendere non sunt ausi: quod iniuria exheredatus esset: sic enim assererat adolescens: petebat ergo ut uel illi iurarent uerum: uel se iuraturum falsum idque probaturum: hoc est testamentum non bene fuisse institutum. Transierat in familiam: per adoptionem. Et sacra: quia sacris eius inquam familiam transibat initiabantur.

Autem tertium: crudelis pater infantem filium legitime susceptum hereditate priuauerat: nulla intercedente exheredandi honesta causa: neque enim puer infans patrem offendere potuit. Augustus hanc patris iniquitatem non tulit: nam tertium filium (sic enim appellabatur) ex Petronia matre legitime procreatum: paternis bonis succedere iussit: quia tertius pater animum paternum penitus exuisse uidebatur erga filium quem ex ea uxore procreauerat: quod fuerat illi quoad

Si ipsa æquitas laudat hoc iudicium Valerius dicens: nec ipsam quidem iusticiam si loqui posset rectius fuisse iudicaturam. Spernis quos genuisti: uerba ponit quibus æquitas uteretur aduersus hanc mulierem si loqui posset: uel sunt augusti uerba mulierem istā damnantis. Effœta: par tu exhausta. Polluto corpori: libidine inquinato: qui alias uxores habuisset. Cœlesti fulmine: se uero augusti iudicio: qd fulmen appellauit: qd i terris ut saepe diximus p deo habitus & cultus ē.

Gregia quoq; G. Calphurnii: Calphurnius prætor impietatem filii cuiusdam: testa-

Ementi rescissione correxit. Cum. n. pater nominet rentius qui filios octo produxerat.

ex his unum in adoptione dedisset: is patri uelut iratus: qd abdicasset eū: moriens adhuc superstite patre nec ipum nec fratrum quenquam reliquit hæredem. Calphurnius prætor audita patris causa qui de impietate filii grauiter coque rebatur: irritum iussit illd gē testamentum: nam uoluit calphurnius hoc iudicio testari: quantum parentibus debeant filii q geniti quiq; educati fuerint. Egregia constitutio: nobile iudicium. Produxerat: genuerat: & educauerat. Ex hæredatum: hæreditate priuatum: quia moriens filius patrem non scripserat hæredem.

Legē agere: hoc loco se legibus tueri & hæreditatem secū dum leges adire. Patria maiestas: quia filius patri omnia debet: ne igitur paterna uiolaretur maiestas: patrem hæredem esse iussit. Donum uitæ qd a patre accepisset esse: quo nihil maius homini eē potest: nisi bene esse: quod nisi nasceretur consequi nō possit. Beneficium educationis: qd eum ad adolēcentiā usq; educasset.

Quid Mamertii: Genitius quidā cibeles sacerdos a liberto surdini cuiusdā fuerat hæres testa-

mēto filius Gn. Orestes prætor urbis testamentū illud probauerat: & Genitium hæreditatem adire iam iusserat: cū surdinus indignitatem non ferens: huius rei quærelam ad Mamercium consulem detulit: qui abrogata iurisdictione prætoris: surdinum hæredem esse uoluit: indignum & iniquum esse existimans hominē qui neq; se uirum neq; foentiam amputatis uirilibus præstitisset: cuiuspiam bonorum esse particeps: quin etiam repulit illum a tribunali ne fracta uoce: turpiq; præsentia polueretur. Magnæ matris: Cybeles quæ magna mater: hoc est deorum omnium mater dicebatur: cuius sacerdotes gal li sunt appellati: qui seipso euiabant. Ouidius fastorum lib. iiii. Cur igitur gallos qui se excidere uocamus: huic etiam ludi erant constituti quæ Megalesia uocabantur. Ouidius in eodem libro: Insteram quare primi Megalesia ludi: Vrbe forent nostra tum aca sensit enim. Gallus: sacerdos magnæ matris euiatus. Neque uirorum neque mulierum numero haberi debere: galli abscessis genitalibus nec inter uiros nec inter fœminas connumerari possunt: non igitur hominum hæredes esse possunt uel certe debent: cum inter homines censerī nō possent uideantur. Conueniens Mamercio: laudat Mamertii iudicium. Inquinata uoce: quia galli rauca uoce loquebantur: Iuuenalis: & fracta uoce loquendi:

cesserat uirum retinere uetuit: si ipsa æquitas hac de re cognoscere potuisset: iustius ne aut gratius pronunciarer? spernis quos genuisti? nobis effœta? testamenti ordinem uiolento animo confundis? neq; erubescis ei totum patrimonium addicere: cuius polluto iam corpori marcidam senectutē tuā substrauisti? ergo dum sic te egeris ad inferos usq; cœlesti fulmine aflata es. De Gaio Calphurnio Pisonē.

Egregia quoq; Gai calphurnii Pisonis præfecti urbis constitutio: cum enī ad eum Terētius ex octo filiis quos in adolēcentiam produxerat: ab uno adoptionem dato exhæredatum se querelam detulisset: bonorum adolēcentis possessionē ei dedit: hæredesq; lege agere passus non est: monuit profecto Pisonē patriam maiestas donum uitæ: beneficium educationis: sed aliud etiā ipsū flexit circumstantium liberorum numerus: quos cum patre seipsem fratres impie exhæredatos uidebat.

De Genitio quodam.

Quid? Mamertii æmilii lepidi consulis qd graue decretum? Genitius quidam matris magnæ gallusa Cn. oreste prætoris urbis impetrauerat: ut restitui se i bona neniani iuberet: quorū possessionē secū dum tabulas testamenti ab ipso acceperat: appellatus Mamercus a surdino cuius libertus genitiū hæredem fecerat: prætoriam iurisdictionem abrogauit: quod diceret genitium amputatis suis ipsius sponte genitalibus corporis partibus. neq; uirorum: neq; mulierum numero haberi debere: conueniens Mamercio: conueniens principi senatus decretū: quo prouisum ē ne obscena Genitii præsentia inquinataq; uoce tribunalia magistratuum sub specia petiti iuris polluerentur.

Gybelles

Ouidius

cū surdinus indignitatem non ferens: huius rei quærelam ad Mamercium consulem detulit: qui abrogata iurisdictione prætoris: surdinum hæredem esse uoluit: indignum & iniquum esse existimans hominē qui neq; se uirum neq; foentiam amputatis uirilibus præstitisset: cuiuspiam bonorum esse particeps: quin etiam repulit illum a tribunali ne fracta uoce: turpiq; præsentia polueretur. Magnæ matris: Cybeles quæ magna mater: hoc est deorum omnium mater dicebatur: cuius sacerdotes gal li sunt appellati: qui seipso euiabant. Ouidius fastorum lib. iiii. Cur igitur gallos qui se excidere uocamus: huic etiam ludi erant constituti quæ Megalesia uocabantur. Ouidius in eodem libro: Insteram quare primi Megalesia ludi: Vrbe forent nostra tum aca sensit enim. Gallus: sacerdos magnæ matris euiatus. Neque uirorum neque mulierum numero haberi debere: galli abscessis genitalibus nec inter uiros nec inter fœminas connumerari possunt: non igitur hominum hæredes esse possunt uel certe debent: cum inter homines censerī nō possent uideantur. Conueniens Mamercio: laudat Mamertii iudicium. Inquinata uoce: quia galli rauca uoce loquebantur: Iuuenalis: & fracta uoce loquendi:

M Vltiq; Qu. Metellus. Qu. Merellus prætor urbanus: grauiõri feueritate ufus eft in teftamentorum iudicijs q̃ Orefles: nam ille gallũ hæredem comprobauit: hic lenonem ab hæreditate deiecit: nam iuuenis quidam uentiliũ lenonẽ hæredẽ conftituerat Me- tellus longe differre forã a lupanari exiftimans: ut i foro teftamẽtũ probaref in quo leno fcriptus effet hæres: teftatoris factum improbauit: qui bona fua uoluiffet lenoni relinquere: a meretricibus deuoranda: aut per summũ luxũ atq; libidinẽ deperdenda. Itaq; noluit

Metellus testatoris voluntate
comprobare; qui tam temere
testatus eſt; nec lenoni ius red-
dere qui ſe ab omni dignitate
& honeſtate abdiçaſſet. Præ-
torem urbanū; non eſt ſuper-
ſuum quod dixit Urbanum;
quia erant etiā prætores pro-
uinciarum. Separandā foris
cum enī in foro a prætoribus
teſtamenta probarentur; non
illi dignum eſſe uidebatur ut
de Lenone hærede cōſcripto
ageretur in foro cuius nomen
in lupanaribus tantūmodo ce-
lebraret; ergo exiſtimauit lon-
ge forum a lupanari differre.

Qui fortunas suas in stabu-
lumi: quia lenonez reliquerat
hæredem qui uiuebat in lupa-
nari: quod reuera stabulū di-
ci potest: q̃a loca fetida & im-
mūda semper sunt lupanaria
Tanq̃ integro cui: non ple-
ne ciuis uidetur leno: qui cōte-
pto morali & honesto uiuēdi
genere se turpissimā obsceni-
tati: & quasi ferina uitæ sub-
iecerit. De testamentis o

Isræsciflorum :
de testamētis q̃
rata manserunt :
cū legitimas cās
haberent cur re-
scindi possent.

Quā certe; ex lege constat fu-
rioſo & inſano teſtari non lice-
re Cicero libro primo ad He-
rennium: lex eſt inquit ſi quis
potestas eſto. Tuditanus cuius
niam populo diſſeminaffer: q-
eius tamen teſtamentū quo ſi-
gnatus reſcindere tentarit ratū
cenſuerunt: q- eſſet filius hæ-
llis nūmos colligendos ſparge-
rma trahebat ab humeris de-
lege agraria contra Rullum di-
cum uos uolueritis de priuatis
riali iudicio. Quod ſcriptū

rescindi facile potuit: & tamē
eo matrimonio suscepit uir-
tutem defraudauit: cum al-
batur. illa Afronia cuius filiis
legauit: nec uoluit Afronia cū
cecerat iniuria ulla: q̄ merito illā
ege. cū sorore certare. Ebuciz:

Ita tuditi demens ebucia: aliud testamentum quod rescindi facile potuit: & tamē ratum permansit. Ebucia uxor Agrippæ duas filias ex eo matrimonio suscepit uir- tute & probitate pares: hæc moriens alteram ex his testamento defraudauit: cum al- teri cuncta ferme bona reliquisset. hæc pletonia dicebatur. illa Afronia cuius filiis nummos uiginti ex amplo patrimonio tantummodo legauit: nec uoluit Afronia cū iure posset nris testamētū rescidere: neq. n. matrē affecerat iniuria ulla: q̄ merito illā exheredare debuerit: maluit ergo m. fis. iniuriam æquo aio ferre q̄ lege. cū sorore certare. Ebucia:

Quamvis ebucia dum uixit nulla dementia damnata fuerit: eius tamen testamentum uisum est furore repletum: cum nulla interueniente causa filiarum altera suam hereditatis partem testamento negauerit. Vllis alterius iniuriis aut beneficiis: quod ab altera iniuriam ab altera beneficia receperit: quasi dicat: quod Afronia illi aduersa contumaxque fuisset. Pletonia uero: semper obsequentissima. Sacramento contendere noluit: nam potuit afronia apud centum uiros iurare: se iniuste exhaereditari a matre.

Qu. Me-
tellus

Inus mirandum errorem muliebrem: Quintus Metellus fecit. i quo uir clarus errauerit: in eo peccare mulierem non est mirum: error igitur Qu. Metelli facit errorem Ebuciae multo leuiorem: nam cum multos uiros praestantes atque clarissimos tam ex Metellorum quam claudiorum familia propinquos haberet Metellus: quos iure & merito sibi haeredes substituere debuisset: omnibus praetermissis solum carnationem sibi familiaritate coniunctum scripsit haeredem: nec quisquam cognatorum & affinium testamentum illud rescindere temptauit. Claudiorum: nam genus maternum ducebat agente claudia Metellus enim superior claudia duxit uxorem ex qua natus est hic Quintus Metellus.

Pompe-
ius rhegi-
nus

Tem Pompeius Rheginus: hic satis habuit fratris iniquitatem ostendisse iudicibus: cum enim frater infime conditionis homines se praeterito scripsisset haeredes: ipse uero fratri maximam suorum bonorum portionem contra testamento legasset in contionem produxit: fratris iniuriam expostulat: duas testamentorum suorum tabulas recitat: quibus fratrem scripsisset haeredem: centum uiralis hastae opem implorat ne tanta a fratre afficiatur iniuria: cunque iam centum uiri ad rescindendum testamentum parati esse uiderentur: contentus fratris impietatem distrinxisset: testamentum ratum esse per-

furoris: nam cum haberet duas simillimae probitatis filias: Pletoniam & Afroniam animi sui potius inclinatione prouecta: quam ullis alterius iniuriis aut officiis commota: Pletoniam tantummodo haeredem instituit: filiis etiam Afroniae ex admodum amplo partimonio uiginti nummos legauit. Afronia tamen cum sorore sacramento contendere noluit: testamentumque matris patientia honorare: quam iudicio conuelleret sanctius esse duxit: eo seipsam indigniorem iniuria ostendens: quo eam aequiore animo sustinebat.

De Quinto Metello.

Inus mirandum errorem muliebrem Quintus Metellus fecit. Is namque plurimis & celeberrimis eiusdem nominis uiris in urbe nostra uigintibus: claudiorum etiam familia quam arctissimo sanguinis uinculo contigebat florente currinatem solum haeredem reliquit: nec hoc testamentum eius quisquam attentauit.

De Pompeio Rhegino.

Tem Pompeius Rheginus uir Transalpinae regionis cum testamento fratris praeteritus esset: & ad coarguendam iniquitatem eius binas tabulas testamentorum suorum in comicio incisas habitauit: utriusque ordinis maxima frequentia recitasset: in quibus magna ex parte haeres frater erat scriptus praeegebaturque ei centies & quinquagies sextertium: multum ac diu inter assentientes indignationi suae amicos quaestus quod ab hastae iudicium attinet: cineres fratris quictos esse passus est: & erant ab eo instituti haeredes neque sanguini Rhegino pares: neque proximi pangano sed & alieni: & humiles: ut non solum flagitiosum silentium: sed etiam praelatio contumeliosa uideri posset: quae foelicis impunitatis: sed nescio an tetrioris hae delicti testamenta.

De Quinto Cecilio & Lucio Lucullo.

missit. Sextertium: teste Varrone duas libras conuenit & mediam: nam ita diffiniuit libro de lingua latina: depondius & semis antiquum est Sextertium & ueteris consuetudinis ut retro aradicerent ita ut semis quintus semis quartus semis tertius pronunciarent a semis tertius sextertius dictus: hae ille: sed dicitur sextertius & sextertium sicut dipondius & dipondium. Ab hastae iudicio: ab centum uirale iudicium sicut supra diximus: noluit fratris testamentum infringi. Neque sanguine pangano pares: iustam ostendit conuersionem fratris: quod non solum alienos: sed nec rustico quidem sanguini comparandos homines fratrum instituisse haeredes. Flagitiosum silentium: quod frater cum silentio praeterierit in testamento: non mediocre flagitium commississe uidetur: sed multo grauior fuisse contumelia: quod illi sordidos homines praetulerit. Equae foelicis impunitatis: quae rata manserunt testamenta quae sequuntur: quamuis delictum in his grauius commissum fuisse uideretur.

Vintus Cecilius. L. Luculli. Qu. Cecilius testamentum fuit relictione dignissimum quod ut
 ingratissimus duplici Lucullum affecisset iniuria & quod cum testamento praterisset: cui me
 ritum obsequio multitudine hereditate debuerat: & quod ludibrio quodammodo habuisset illum si
 bi futurum herede omnibus predicando: suos insuper annulos tamque futura hereditatis signum
 offerendo: at illum populus Romanus qua potuit poena ingratitudinis afflixit: Nam reus cadeu
 unco gutturi infixo ad gemonias scalas per ora vulgi protrahi iussit: ut qualis meruerat exequas ha

Q Vintus Cecilius. L. Luculli promptissimo studio
 maximaque liberalitate & honestum dignitatis gra
 dum: & amplissimum patrimonium consecutus:
 cum prae se semper tulisset unum illi sibi esse ha
 redem moriens etiam annulos ei suos tradidisset. Pomponium
 Atticum testamento adoptauit: omnique bonorum reliquit ha
 redem: sed fallacis & insidiosi eademerit populus Romanus cer
 uicibus recte circumdatum per uiam traxit: Itaque nefarius ho
 mo filium quidem & heredem habuit quem uoluit. funus au
 tem & exequias quales meruit.

De Tito Mario Vrin.

N Equē aliis dignus fuit. T. Marius Vrinus: qui ab
 infimo militiae loco beneficiis diui Augusti impe
 ratoris ad summos castris honores perductus:
 eorumque uberrimis quaestibus locuples factus: non
 solum ceteris uitae temporibus ei se fortunas suas relinquere a
 quo acceperat praedicauit: sed etiam pridie quae expiraret idē illud
 ipsi augusto dixit: Cum interim ne nomen quidem eius tabu
 lis testamenti adiecit.

De Lucio Valerio & Cornelio balbo.

L Vcius autem Valerius cui cognomen heptachor
 do fuit: rogatam hostem Cornelium balbum ex
 pertus: utpote opera eius & consilio compluribus pri
 uatis libus uexatus ad ultimumque subiecto accu
 satore capitali crimine accusatus: praeteritis aduocatis & patro
 nis suis solum heredem reliquit: nimirum consternatione: qua
 animum eius transuersum egit: amauit enim sordes suas: & di
 lexit pericula: & damnatione uotis expetiuit: auctorem harum
 rerum beniuolentia: propulsatorem odio insecutus.

De Tito Barrulo Lentulo.

I tus Barrulus Lentulo Spintheri cuius amatissimum
 animum liberalissimamque senserat amiciciam decedens

testamentum condidit: qui amasse inimicum odisse suos usus est. Eptacordo: quod est ha
 bens in facie septem porcos. Togatum: ac si diceret forensē. Suas sordes: infamiam: ignominiam
 & crimina sua damnationem uotis. Expetiuit: uisus est optasse damnationem: quam ope amicorum
 subterfugerat. Propulsatorem: defensorem & patronum.

I tus Barrulus Lentulus: eadem spei delusione: frustratus est letulus Spinter: qui cum
 Barrulum summa beniuolentia & praecipua liberalitate dum uixit perpetuo fuisset
 complexus merito sperauit illius futurum heredem: Cui Barrulus insuper annulos
 suos decedens perinde ac unico heredi tradiderat: & in testamento nulla eius memoria fa
 cta: eiusmodi hoies ueluti iocabundi uita excedere uidebant. Spinteri: cognomen est.

beret: nam cum opes & dignitates
 omnes Luculli opa & liberali
 tate fuisset consecutus: in
 de tanta ingratitudine u
 suscit illius oblitus alii sibi fi
 lium testamento adoptasset: quod
 non fuit poena dignissimum.
 Prae se tulisset: ostēdisse: est
 uero themasis: nam interposita
 est semper.

N Equē aliis dignus.
 Qui pari crimina
 merens dignus
 pari poene cense
 tur. T. igitur Ma
 rius uirinas: cum

non alia sit ingratitudine usus
 erga diuū Augustū quae Cecilius
 erga Lucullū: eandē exequias
 meruisse uidetur: quas Cecilius
 us habuit: locupletatus enim
 & ad militiae summos honores
 Augusti beneficio profectus:
 Augustū tanquam alteri parētem
 sibi futurum heredem praedica
 bat: morbo quoque implicitus
 pridie quae expiraret illud idē
 affirmauit Augusto: moriens
 tamen nullā Augusti mentio
 nem fecit in testamento. Vri
 nas: patrii nomen ut arpinas
 suffinas aliaque multa.

L Vcius autē Vale
 rius: hic sine du
 bio ui morbi ad
 insaniam proxi
 me accesserat: quod
 mentis consternati

one agitatus: Cornelium bal
 bum: hostē sibi perpetuum: a
 quo fuerat saepius in dignita
 te oppugnatus: in uitae disci
 men adductus moriens sibi so
 lum reliquit heredem: amicis
 cognatis patronis & aduocatis
 omnibus praetermissis: quid a
 liud de hoc homine iudican
 dum est nisi summa insania: &
 furore fuisse agitatū quo tem

Quantum illo momento. Inuehitur in hunc testatorem ingratus Valerius: cum dicat suae magnitudinis conscientia graues dedisse poenas in ipso mortis articulo: cum ante oculos fallaciam suam & ingratitude sibi positam uideat: quae nec a superis probari nec ab inferis laudari ullo modo possit: eius igitur spiritus fallax & ingratus supplicio afficiatur necesse est. Conscientia: nullum homini tormentum conscientia maius: Cicero te tuorum scelerum conscientia torquet. Item alibi in paradoxo: Quid cum cupiditas dominatus excessit: & alius est dominus exortus peccatorum: conscientia timor: & illa misera quae dura seruitus: Iuuenalis. Et taceat iudat praecordia culpa. Ite alius: Neque enim consistere mentem crimina saeva sinunt: Perfrus: Et intrus palleat in scelix: magnas vires habet conscientia. Supis diis: coelestibus quos relinquebat. Inferis: ad quos accedebat.

Arcus uero Pompeius. Non alio profecto ludibrio delusus est oppius gallus a. m. Pompilio: quod oes quos supramemnimus: nam pompilius ex omnibus qui sibi morienti assidebant hunc unum hilarium uultu semper aspexit: benignissimis uerbis appellauit: arcte complexus & osculatus annulos quasi futurae hereditatis testes ei tradidit: Et postmodum illum testamento perterruit. Opus uero ubi se factum ex heredem esse cognouit: annulos non hereditatis sed contumeliae summique ludibrii testes ueris heredibus diligentissime restituit. Nequid ex ea hereditate: iocatur Valerius: cum dicat ut omnia consequeret ex ea hereditate quam non erat habiturus. In locellum: in loculum ac si diceret in crumenam: diminutium a loco locus inde locellus.

Iuuenalis: neque enim loculis comitantibus itur ad casum tabulae posita sed luditur arca. Plenum contumeliae: lumen nihil aliud fuit illi annulos tradere: nisi cum ludificare & afficere contumelia. Exhaeres: hereditatis expers. Quid hoc loco inhonestius: Damnat more suo Valerius huius hominis ludificationem cum dicat: Pompilius qui paulo ante curiam reliquerat in supremo suae uitae die iura amicitiae scurrili obsecratione pollueret non dubitauit cum intelligeret se paulo post uitae fructibus cariturum. Inhonestius: turpius propter ingratitude quam plane moriens declarauit. Intempestiuus: magis praeter tempus nam tempus illud quo mortis iustitiae terrore perturbari debuerat lusus non appetebat. Scurrili lusu: loculario lusu: obscena ludificatione: turpi ioco a scurra dictus nam scurra dicitur quasi sequens curiam uidelicet meretricem.

suos annulos perinde atque unico heredi tradidit: quem nulla ex parte heredem relinquebat: quantum illo momento temporis conscientia si modo vires quas habere creditur possidet: a terribili homine supplicium exegit: inter ipsam enim fallaciam & ingratae culpae cogitationem spiritum posuit: quasi tortore aliquo mentem eius interius cruciante: quod animaduvertebat ex uita ad mortem transitum suum & superis diis inuisum esse & inferis detestabilem futurum.

De Marco Pompilio.

Arcus uero pompilius senatorii ordinis oppium Gallum ab incunte aetate familiarissimum sibi mores pro uetusto iure amicitiae & uultu benigne respexit: & uerbis magnum praese amore ferentibus prosecutus est: unum etiam de multis qui assidebant ultimo complexu & osculo dignum iudicauit: superque annulos quoque suos ei tradidit: uidelicet ne quid ex ea hereditate quam non erat aditurus: amitteret. Quos oppius uir diligens sed morientis amici plenum contumeliae ludibrium in locellum depositos & a praesentibus assignatos diligentissime heredibus illius exhaeres ipse reddidit. Quid hoc loco inhonestius: aut quid intempestiuus? Senator populi Romani curia egressus homo uitae fructibus continuo cariturus sanctissima iura familiaritatis morte pressis oculis: & spiritu supremos anhelitus reddens scurrili lusu sugillanda sibi desumpsit.

Incipit liber Octauus.

N Infames rei quibus de causis aut damnati: aut absoluti sunt. Capitulum Primum. Vnde quoque ut aequiore animo: Octauus liber qui multarum & uariarum rerum exempla continet memoratu digna: primum autem eorum est: qui infames uel absoluti uel donati fuerunt: & quibus ex causis id factum sit prater omnium opinionem: hoc autem ideo facit ut inuidia laborantes si damnati fuerint memores id aliis quoque corrigisse damnationem suam aequiori animo ferant. Anticipites motus: dubios euentus: nam semper incertus & dubius est euentus litis & belli. Inuidia laborantes. Qui aliis iniusti sunt & odio habentur.

INCIPIT LIBER VIII.

N Infames rei quibus de causis aut damnati: aut absoluti sunt. Cap. I. Vnde quoque ut aequiore animo anticipites iudiciorum motus toleretur: recordemur in inuidia laborantes quibus de causis: aut absoluti sunt aut donati. De M. Horatio.

M Arcus horatius interfectae sororis crimine a tullo rege damnatus ad populum prouocato iudicio absolutus est: quorum alterum atrocitas necis mouit: alterum causa flexit: quia imaturum uirginius amorem seueriore magisque impie punitum existimabat. Itaque forti punitione liberata fratris dextera tantum consanguineo quantum hostili cruore gloria haurire potuit. ac se tunc pudicitiae custodem populus Romanus postea plus iusto placidum iudicem praestitit. De Sergio Galba.

Vnde a Libone Tribuno plebis Sergius Galba pro te se filiam iure casam iudicare: atque ipso filio parem animum in omni periculo gerere absoluerunt & misericordia patris commotus: sed magis admiratione uirtuti quam iurae causae. Forti punitione: quam meruerat ex caede sororis. Tantum consanguineo: non minus gloriae ex caede sororis quam ex curatione victoria consequi potuit. Aterem se tunc pudicitiae custodem in absoluendo inquit horatio populus qui facienda esset pudicitia declarauit: sed in Galbae iudicio quod sequitur: mitis se iudicem plus aequo praebuisse uidetur. Pudicitiae custodem: quia iure casam horatiam iudicauit: quae ipudica uideri poterat eum in matris postea amore tantopere iugiter: ut frangere & patriae obliuisceretur. Plus iusto: in iudicio galbae.

C Vnde a Libone tribuno plebis Sergius Galba. Sergius Galba praetor in hispania: summa perfidia usus est in lusitanos: nam trium euitatum quas oppugnabat: conuocato populo tanquam de commodis eius adurus: octomilia in quibus flos iuuentutis consistebat: electa & armis exuta partim trucidauit partim uendidit: cum illis publicam fidem dedisset: qua freti uenerant in eius potestatem. Nam lusitani fertorianas partes secuti fuerant: aduersus quos missus fuit hic Seruius Galba: qui uiolata publica fide maximam barbarorum cladem magnitudine criminis superauit: & eus igitur factus a Libone tribuno plebis die dicta uenit in iudicium: ubi cum a tribuno perfidia damnaretur: eiusque damnationem cato cum nonagenarius esset uehementi oratione iuuaret: eum se manifeste confessus est: nihil enim pro se recusans: quippe supplicio dignum se iudicans: omnia sua causa paruulos eius filios & nepotes multis cum lachrymis populo commendabat: quae res adeo commouit omnes ut prater opinionem absolueretur: qui omnium consensu periturus esse uidebatur. De hoc Galba Quintilianus de institutione oratoria libro secundo. Seruium inquit galbam miseratione sola quam non suos modo liberos paruulos in eorum cecione perducebat: sed galli etiam supplicii filium suis ipse manibus circumtulit: elapsum esse cum aliis monumentis: tum Catonis oratione testatur Cicero libro primo de oratore: idem. Quod seruium Galbam quem hominem probe meminisse se aiebat pergrauiter reprehendere solebat quod is L. Scribonio quae stionem in eum ferentem populi misericordiam concitasset: cum M. Cato galbae grauissimus atque aceruus inimicus asperae apud populum Romanum uehementer esset locutus: quam orationem in originibus suis exposuit ipse reprehendebat igitur Galbam Rutilius: quod is G. Sulpitii galbae propinquus fuit. Quod Pupillum filium ipse perie in humeros suos extulisset: qui patris clarissimi & recordatione & memoria fletum populo moueret: & duos filios suos paruulos tutelae pupilli commendasse

M Horatius: Haec historia in capitulo de seueritate dicta est constat autem horatium a duumuius lege perduellionis damnatum: & auctore Tullo rege benigno legis interprete facta prouocatione ad populum ab eo fuisse absolutum: Sed est historia tota repetenda.

Ad populum prouocato iudicio: quia lex erat horrendi carminis: duumuius perduellionem iudicent: si a duumuius prouocari prouocatione certa: si uincant caput obnubitor: infelici arbori recte suspendi: uerberato uel intra pomerium uel extra pomerium: Haec igitur lege damnatus horatius: prouocauit ad populum mori hoies in eo iudicio: maxime publicum horatio patre proclamantem.

Sergius Galba

Quintilianus

Cicero

ac se tanquā in promptum testamentum faceret sine libra atq; tabulis: populum romanum tutorem instituire dixisset illog; orbitari: itaq; cū & inuidia & odio populi tum galba praeuenerat: Hisq; cū tragediis liberatum se rebat: qd̄ item apud Catonem scriptum esse uideo: nisi pueris & lachrymis usus esset penas eum daturū fuisse: hæc Rutilius ualde uituperabat: & huic humilitati dicebat uel exilium fuisset uel morte anteponendam. Lusitanorum: lusitania pars est hispaniæ: quæ nunc uel quidam uolunt porrus galliæ dicitur. In origine rettulit: in libro qui inscribitur de originibus.

Mitigata concione: mitigato populo: nā tria significat populum: orationem: & locum.

Illam quæstionem: inquisitionem & causam rexit miseris cordia non æquitas.

Consētaneum quod sequitur. Aulus gabinius in maximo ardore ifamiæ fuit corrupto uel

delicet exercitu uel uerius uēdito Ariobarzani: quo ptolemaum reducerat in regnum ut supradictum est: sed potius pecuniarum repetundarū

hoc loco: nā de maiestate: cuius eum Lentulus Flaminis filius postulauerat absolutus ē: ut ait Cicero ad aticiū: & paulo post est omnino graui fama

hoc iudicium: ut uideatur reliquis iudiciis periturus: reliquis iudiciis dixit ualet d̄ an bitu cuius eum Publium Syl-

la reum fecit in petitione consularis: & repetundarum de quibus nundum postulatuse-

rat: hoc i prætura syriæ factū intelligimus: nam de tyriis est senatus datus frequens: ut idē Cicero ait frequentes. q. Syria

ci publicani: uehementer uexatus Gabinius: exagitati tamen a Domitio publicani: qd̄ eum essent cum equis pro-

cuti: De gabinio idem Cicero ita sensit in senatu: cū de pro-uinceis cons. diceret Syria ipse

conf. ut p̄so Macedoniam occuparet: in quam eius iter fuit huiusmodi ut rex Ariobarzenes ipsum ad eadem faciendam conduceret adueniens in Syriam equitatum admitteret: cohortes postea con-

ductæ sunt: publicanos prope in seruitutem iudeis & syris traderet: nam ius publicanis nō dixit pactiones sine iniuria factas rescidit: Custodias sustulit: Vestigales multos ac stipendiarios liberauit: quo in oppido ipse esset aut quo ueniret publicanum aut publicani seruum esse uenit Gabinius in

Syria ductus est: Semiramis illa retinenda inquit cuius iter prouinciam eiusmodi ut rex Ariobarzenes consulem nostrum ad eadem faciendam: tanquam aliquem thracem conduceret: deinde adue-

ctus in syriam primum equitatus habuit interitum: postea concisæ sunt optimæ cohortes. Igitur in Syria imperatore illo: nihil aliud uidelicet actum est: nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis: deci-

siones: dirreptiones: latrocinia: cædes: cum palam populo Romano imperator instructo exercitu de xteram tendens: non ad laudem milites hortaretur: Sed omnia sibi empta & emenda esse clamaret.

Infamiæ ardore: magna illi infamia orta est quod prouinciam syriam expilasset: Vnde Cicero: An in Syria inquit diutius est Semiramis illa retinenda. Abruptæ spei: fractæ & debilitatæ spei: ne que enim spes ulla sibi subesse uidebatur. Inualida fide: infirma fide: quia nulla fides eius defen-

rostris uehementer increparetur: q. lusitanorum magnam manum interposita fide prætor in hispania interemisset: actionisq; tribuniciæ. M. Cato ultimæ senectutis oratiōe sua: quam in originibus rettulit: subscriberet. reus pro se iam nihil recusans patulos liberos suos & galli sanguine coniunctum filium flens cōmendare cœpit: eoque facto mitigata concione qui omnium consensu periturus erat: pene nullum triste suffragium habuit: misericordia ergo illam quæstionem non æquitas rexit: quoniam quæ innocentiæ tribui nequiebat absolutio: respectui peiorum piorum data est.

De Aulo Gabino.

Consētaneum quod sequitur. A. Gabinius in maximo ifamiæ suæ ardore suffragiis populi. C. Memio accusatore subiectus abruptæ esse spei uidebatur: quoniam & accusatio partes suas plene exhibebat & defensionis præsidia inualida fide nitebantur: Et qui iudicabant ita præcipiti penam hominis cupidæ expectabant: Igitur uiator & carcer ante oculos obuersabantur: cum iterum omnia ista propiciæ fortunæ interuentu depulsa sunt: filius nā que Gabini Sisenna consternationis impulsu ad pedes Sempronii supplex prostrauit: Inde aliquod fomentum procellæ petens unde totus impetus tempestatis eruperat quem truci uultu a se uictor insolens repulsum excusso ex manu anulo humi iacere aliquamdiu passus est: Quod spectaculum fecit ut Lelius tribunus plebis approbantibus cunctis gabinium dimitti iuberet

in quam eius iter fuit huiusmodi ut rex Ariobarzenes ipsum ad eadem faciendam conduceret adueniens in Syriam equitatum admitteret: cohortes postea conductæ sunt: publicanos prope in seruitutem iudeis & syris traderet: nam ius publicanis nō dixit pactiones sine iniuria factas rescidit: Custodias sustulit: Vestigales multos ac stipendiarios liberauit: quo in oppido ipse esset aut quo ueniret publicanum aut publicani seruum esse uenit Gabinius in

Syria ductus est: Semiramis illa retinenda inquit cuius iter prouinciam eiusmodi ut rex Ariobarzenes consulem nostrum ad eadem faciendam: tanquam aliquem thracem conduceret: deinde adue-

ctus in syriam primum equitatus habuit interitum: postea concisæ sunt optimæ cohortes. Igitur in Syria imperatore illo: nihil aliud uidelicet actum est: nisi pactiones pecuniarum cum tyrannis: deci-

siones: dirreptiones: latrocinia: cædes: cum palam populo Romano imperator instructo exercitu de xteram tendens: non ad laudem milites hortaretur: Sed omnia sibi empta & emenda esse clamaret.

Infamiæ ardore: magna illi infamia orta est quod prouinciam syriam expilasset: Vnde Cicero: An in Syria inquit diutius est Semiramis illa retinenda. Abruptæ spei: fractæ & debilitatæ spei: ne que enim spes ulla sibi subesse uidebatur. Inualida fide: infirma fide: quia nulla fides eius defen-

sonis impulsu: Quia ubi uidit patrem damnatum iri sic mente consternatus est: ut amens propemodum uideretur. Aliquod fomentum procellæ: Translatio sumpta a tempestate. Vnde totus impetus: Quia ipse actionem istam susceperat: & Gabinii uitam in discrimen adduxerat. Eruperat quasi cū imperu exierat. Aa documētū: exēplū inq̄t statuit lelius ne q̄s se nimis secūdis extollat: neue aduersis deprimat: nā ut lq̄t Seneca: nemo cōfidat nimis secūdis: nemo despet meliora lapsus

Cicero

Cicero

Appius claudius. Liuius libro. i. Claudius pulcher conf. inquit: qui contra auspicia pro- Liuius
fectus iussit immergi pullos qui cibari nolebant infeliciter aduersus Carthagenfes
classe pugnaui: & reuocatus a senatu iussusque dictatorem dicere. C. Clautiam dixit
fortis ultimae hominem: qui coactus abdicare se magistratu postea ludos praetextatus
spectauit: Suetonius in uita Tyberii claudii: Claudius inquit pulcher apud Siciliam
non pascentibus non auspiciato pullis: ac per contemptum religionis mari demersis q

ac documentum daretur neque secundarum rerum prouentu
insolenter abuti: neque aduersis propere debilitari oportere. id
que proximo exemplo & que patet.

De Appio Claudio.

Appius claudius nescio religionis maior an patriae
iniuria: si quidem illius uictuissimum morem ne-
glexit: huius pulcherrimam classem amisit: infesto
populo obiectus cum effugere debitam poenam
nullo modo posse crederetur: subito coorti imbris beneficio tu-
tus fuit a damnatione: discussa enim quæstione aliam uelut di-
is interpellantibus de in integro instaurari non placuit. Itaque
cui maritima tempestas causæ dictionem contraxerat caelestis
salutem attulit.

De Tutia Virgine dea Vesta.

Eodem auxilii genere Tutia uirginis uestalis ince-
sti criminis rea castitas infamiae nube obscurata
emerfit quæ conscia certæ sinceritatis suæ spem sa-
lutis ancipiti argumento posita petere ausa est: ar-
repto enim cribro uesta inquit si sacris tuis castas semper ad-
moui manus effice ut hoc hauriam ex tyberi aquam: & in adē
tuam perferam audacter & temere iactis uotis sacerdotum rerum
ipsa natura cessit.

De Lucio Pisone.

Tem Lucio Piso. a. L. Claudio pulchro accusatus
quod graues & intolerabiles iniurias sociis intu-
lisset: haud dubiæ ruinæ metum fortuito auxilio
uitauit: namq; per ipsum tempus quo tristes de co-

Eodem auxilii ge-
nere. Tutia uesta-
lis Virgo falso
crimine inaccessi-
suspecta eodem
auxilii genere ex-

merfit quo superius Appius:

Nam cum suæ sinceritatis conscia foret nouo auxilii genere salutem suam tutata est: sumpto enim
cribro deam uestam propalam præcata est: ut sibi liceret haurire ex tyberi aquam & eandem ad sa-
cros ignes perferre: Si sibi pudicitia constaret: quod etiam factum est: Nam ut inquit Vincentinus
poeta: Tutia casta fuit: sed non est credita: Nanque leserat hanc falso crimine uulgi iners: Quod si
mul per se ipsas ad sidera tollens: Dixit se diua iam tibi casta negor: Si rea sum populo me nunc
spectante ministra: Signa quibus noscat si tibi casta fui: Dixit & arrepto tyberio i littore cribro ipsa
manu puram fluminis hausit aquam: Quam simul imotam nullouere foramine lapsam: Pertulit ad
sanctos uirginitate focos: & cætera quæ sequuntur. Temere: sine ratione: quia nulla erat ratio uel
causa cur aqua per rimas cribri non fluere. Ipsa rerum natura: aquæ natura liquida est & per tenu-
issimas rimas defluens: quod in uoto tutiæ minime factum est.

Tem Lucio pisone. Lutus piso accusatus iniuriarum contra socios: Macedoniam piso
consul occupauerat: in qua ita se gessit ut exercitum amitteret barbari infesta omnia
redderent: Achaos sibi ut genem pecuniam pendere cogeret: Vectigal ac portorium
dirrhachinorum in questum suum uerteret Bizanziorum urbem hostilem immodu
uexaret: nobilissimas etiā uirgines fama erat se in puteos abiicisse: & morte uolūtaria
necessariā turpitudinē depulisse. Dubiæ ruinæ metū: timebat. n. quorsum tenderet

populi iudicium. Nimbi: nimbus dicitur uentus cum pluuia. Totam quaestionem: id est inquisitionem: Alii legunt concionem. Huc eductum necessitatis: id est ad tantam necessitatem coactum. Abicere se tam simpliciter: ut humi prostratus iudicum pedes oscularetur.

Quintus Flavius. Quintus Flavius reus actus hunc fimbriam fuisse conicimus quem senissimum legimus quippe cinnæ satelitem: qui postea Valerio Flaccho consule: legatus in Asiam profectus per simulationem dimissus corrupto exercitu: Ducem interfecit: ceterum curauit ipse correptis fascibus provinciam ingressus Mithridatem pergamum expulit: ilion ubi tardius portæ aperiebantur incendit: iussit: & populo uisceratio a Marco Flauio data in funere matris. Erant qui per speciem honorandæ parentis mercedem interpretarentur: eum die dicta ab ædilibus crimine stupræ matris familias ab solussset. Reus: Tam nocens quam innocens dicitur: cuius res agitur. Abiecerat: Dicit quomodo absolutus est flavius accusatoris culpa. Reliquis tribus: quæ una ex uiginti stabant. Perdidit: quia tanta dicti uiolentia reliquis tribus in suum odium attraxit.

Cosconium. Lex seruilia repetundarum. Nam apud Cosconium pedianum sic legimus Quintus Seruilius Cepio cum iudicia penes equestrem ordinem essent & P. Rutilio damnato. Nemo tam innocens esset ut non illam timeret. Quintus Seruilius Cepio: Scaurum ob asiaticæ legationis inuidiam: & aduersus legem pecuniarum reum fecit repetundarum lege: quam tulit Seruilius. Neque scilicet legatus pecuniam acciperet sicut Scaurus acceperat: & hunc Cosconium accepisse intelligimus. Puerum prætextatum: puerum nobilem: nam prætexta nobiles utebantur: quam teste Macrobius primus. T. Hostilius rex Romanorum tertius de bellatis etruscis ut Romæ haberetur instituit: Sed prætextam illo seculo puerilis non usurpabat ætas. At postea Tar. demerati exulis filius priscus rex: quintus a Romulo: de Sabinis triumphans filium suum annos quatuordecim natum quod in bello hostem manu percussisset: pro concione laudauit & prætexta donauit: hinc deductus mos: ut prætexta in usum puerorum nobilium usurparetur. Est autem prætexta toga: cui purpura prætextitur. Poetico ioco: more poetarum uersibus ludenti.

Cosconium. Lex seruilia repetundarum. Nam apud Cosconium pedianum sic legimus Quintus Seruilius Cepio cum iudicia penes equestrem ordinem essent & P. Rutilio damnato. Nemo tam innocens esset ut non illam timeret. Quintus Seruilius Cepio: Scaurum ob asiaticæ legationis inuidiam: & aduersus legem pecuniarum reum fecit repetundarum lege: quam tulit Seruilius. Neque scilicet legatus pecuniam acciperet sicut Scaurus acceperat: & hunc Cosconium accepisse intelligimus. Puerum prætextatum: puerum nobilem: nam prætexta nobiles utebantur: quam teste Macrobius primus. T. Hostilius rex Romanorum tertius de bellatis etruscis ut Romæ haberetur instituit: Sed prætextam illo seculo puerilis non usurpabat ætas. At postea Tar. demerati exulis filius priscus rex: quintus a Romulo: de Sabinis triumphans filium suum annos quatuordecim natum quod in bello hostem manu percussisset: pro concione laudauit & prætexta donauit: hinc deductus mos: ut prætexta in usum puerorum nobilium usurparetur. Est autem prætexta toga: cui purpura prætextitur. Poetico ioco: more poetarum uersibus ludenti.

De se dare: quia etiam aduersarium flagitijs superabat. In sua causa: nam nunquam absolutus fuisset cosconius nisi obscenitas accusatoris iudices perturbasset.

Atrigam eos quoque: dicturus Valerius de his qui cum nocentes essent Maiorum suorum & proximorum benemeritis absoluti sunt: Ab Aulo attilio calatino sumpsit exordium qui cum fore oppido præfesset bello punico quo tempore hannibal italiam uastauit: & illius oppidi ciues ad hannibalem defecisset: Suspicio fuit id calatini consilio factum: in iudicium itaque calatinus rapitur. Nec dubium erat quin ab infesto populo damnaretur: nisi pauca Quir. Fabii Maximi uerba iudicalem illum imperum a genero pro-

sententiæ ferebantur: repentina uis nimbi incidit: cunque prostratus humi pedes iudicum oscularetur: os suum ceno repleuit: quod conspectum totam questionem a seueritate ad clementiam & mansuetudinem transtulit: quia satis eum poenas sociis dedisse arbitrati sunt: huc deductum necessitatis: ut abicere se tam suppliciter: aut attollere tam deformiter cogeretur: subnectam duos accusatorum suorum culpa absolutos.

De Quinto Flauio.

Quintus Flauius. T. Valerio ædili apud populum reus actus cum xiiii. tribuum suffragiis damnatus esset proclamauit se innocentem opprimi: cui Valerius æque clara uoce respondit: nihil sua interesse nocens ne an innoxius periret: dummodo periret: quam uolentia dicti reliquis tribus aduersario donauit: abiecerat inimicum: eundem dum pro certo pessundatum credidit crexit uictoriamque in ipsa uictoria perdidit.

De Caio Cosconio.

Cosconium. Lex seruilia lege reum propter plurima & euidentissima facinora: ac sine ulla dubitatione nocentem Valerii ualentini accusatoris eius recitatum iudicio carmen: quo ipsum puerum prætextatum & ingenuam uirginem a se corruptam poetico ioco significauerat correxit: Siquidem iudices iniqui rati sunt eum auctorem dimittere: qui palmam non ex alio ferre sed de se dare merebatur. Magis ergo Valerius in Cosconii absolutione damnatus: quam Cosconius in causa sua liberatus est.

De A. Attilio Calatino.

Atrigam eos quoque quorum salus propriis obruta criminibus proximorum claritati donata est. A.

pullassent. De hoc autem Attilio superius diximus in capitulo de iure triumphandi. Dirrepturum abrupturum affinitatem: per diuortium enim filiam suam ei dempsisset. Exploratam sententiam: Quia propter euidentem crimen fuit pene certa sententia. Difficillimis reipublice temporibus: propter ingentes Romanorum clades. Bene se credidisse meminerat: optime se comisisset: hic enim Fabius est de quo antius unus qui nobis cunctando restituit rem: qui trahendo bellum & exercitum Romanum seruauit & vires Hannibalis debilitauit.

Attilium Calatinum Soranorum oppidi proditione reum admodum infamem imminētis damnationis periculo. Quammaximi soceri pauca uerba subtraxerunt: quibus affirmavit si i eo crimine fontem illum ipse competisset dirrepturum se fuisse affinitatem: continuo enim populus pene iam exploratam sententiam suam unius iudicio concessit: indignum ratus eius testimonio non credere cui difficilis reipublice temporibus bene se exercitus credidisse meminerat.

De Marco Aemilio scauro.

M Quoque Aemilius Scaurus: repetundarum reus adeo perditam & comploratam defensionem in iudicium attulit: ut cum accusator diceret lege si i centum atque xx. hominibus denunciare testimonium liceret: se non reculare quominus absolueretur: si totidem nominasset quibus in provincia nihil abstulisset: tam bona conditione uti non potuerit: tamen propter uetustissimam nobilitatem & recentem memoriam patris absolutus est: sed quem admodum splendor antiquissimorum uirorum in protegendis rebus plurimum ualuit: ita opprimendis non sane multum potuit quin etiam euidenter noxus dum eos acrius impugnavit profuit.

De Cocta.

L Scipio Aemilianus Coctam apud populum accusauit: cuius causa quamuis grauissimis criminibus erat confossa: sepius ampliata & ad ultimum octauo iudicio absoluta est: quia homines uere

Arcus quoque Aemilius Scaurus: Repetundarum reus: Marcus Scaurus: Marcus Scauri filius: qui princeps senatus fuit: Victorum habuit Syllam: quo uictore & munifico in socios uictoria: ita abstinentis fuit: ut nihil donari sibi uoluerit: neque sub hasta emerit adilitate summa magnificentia gessit. adeo ut in eius impensas opes suas absumpserit magnamque alicui contraxerit. Ex praetura provinciam Sardiniam obtinuit in qua nec satis continenter se gessisse existimatus est: & ualde arroganter quod genus morum i eo paternum uidebatur. Cum caetera industria nequequam esset par erat tamen aliquando inter patrones causarum: hic cum ad consulum ad. iii. Kalendas quatuordecimas Romam uenisset quaerentibus de eo sardis a publico Valerio triario adulescente parato ad dicendum & nota industria filio eius qui i sardinia contra M. L. carnianum tulerat: postulatus est apud M. Catonem repetundarum ut in actis scriptum est pridie nonas quatuordecimas defenderunt scaurum sex patroni: cum ad id tempus raro quisquam pluribus uteretur quam quattuor. Fuerunt autem

tem hi sex. Clodius pulcher: Marcus Marcellus: Marcus Calpurnius: Marcus Cicero: Marcus Massala niger: Quintus Hortensius ipse quoque Scaurus dixit pro se ac magnopere iudices mouit squalore & lachrymis & adilitatis effusa memoria ac fauore populari: & praecipue paternae auctoritatis recordatione. Repetundarum: dicimus enim repetundarum & de repetundis. Comploratam defensionem: translatio sumpta ab his qui mortuos lugent: qui cum actum de eis uident dicunt post complorationem conclamaturnum est. Amplissimorum uirorum: ut Fabii & Scauri superius commemorati. Non sane multum potuit: Narrat Valerius quomodo accusatorum amplitudo peccantium causis aliquando profuerit. Cum enim uideret populus Romanus multos indies accensatores insurgere potentia sua fratros. Non est passus imbeciliores a maioribus opprimi.

Scipio Coctam accusauit: Hunc Coctam graecae seditionis fautorem intelligimus cum Scipio acerrime restitit: ut apud Plutarchum in. T. & C. gracchorum uita manifestissime patet. Nam aurelius cocta aliquot post annos praetor iudicia ad equites Romanos transtulit: Hunc igitur coctam cum Lucius Scipio infamatum in iudicium pertraxisset: & multis grauissimis criminibus afflictum eo perduxisset ut damnaretur: octauo iudicio illum populus liberauit: Ne eius damnatio accusatoris amplitudini donata exitimaretur. Confossa: afflictus: conuictus: Translatio a gladiatoribus sumpta qui sibi uicem uulnera inferunt. Ampliata: inter comprehenditionem & ampliata causam hoc interest: Comprahenditatio est cum altera tantum partium petit: ut in alium diem iudicium differatur: eo quod dicat iudices causam non probe tenere. Ampliata uero causa est cum causa intellecta si iusta est reus confectus absoluitur: si mala est non statim damnatur: sed in aliud tempus deferretur & in ta-

Plutar-
chus

L Scipio Coctam accusauit: Hunc Coctam graecae seditionis fautorem intelligimus cum Scipio acerrime restitit: ut apud Plutarchum in. T. & C. gracchorum uita manifestissime patet. Nam aurelius cocta aliquot post annos praetor iudicia ad equites Romanos transtulit: Hunc igitur coctam cum Lucius Scipio infamatum in iudicium pertraxisset: & multis grauissimis criminibus afflictum eo perduxisset ut damnaretur: octauo iudicio illum populus liberauit: Ne eius damnatio accusatoris amplitudini donata exitimaretur. Confossa: afflictus: conuictus: Translatio a gladiatoribus sumpta qui sibi uicem uulnera inferunt. Ampliata: inter comprehenditionem & ampliata causam hoc interest: Comprahenditatio est cum altera tantum partium petit: ut in alium diem iudicium differatur: eo quod dicat iudices causam non probe tenere. Ampliata uero causa est cum causa intellecta si iusta est reus confectus absoluitur: si mala est non statim damnatur: sed in aliud tempus deferretur & in ta-

bulis si scriptum erat. A. Absolutionem factam esse significabatur. Si uero. D. Damnatum reum esse intelligebant. Sed si deferebatur in tabulis imprimebantur N. & L. id autem quid significat non liquet. Triumphos & trophea: triumphus plenae uictoriae diceretur utpote debellatis hostibus Tropheum uero: semiplenae ut fufis atque fugatis.

Allidius bononiensis: hic est Callidius ille qui calliditate sua grauissimum iudicium effugit. Cui. n. manifesti prope modum adulterii accusatus esset: hoc leui adminiculo aduersus ualidissima accusatoris

argumenta sustentatus iudicium subterfugit: quod affirmaret se in patientia libidinis pueri serui cuiusdam illic dormientis in mariti cubiculo esse pertractum. Mariti: quae honoris gratia non nominat. Causam adulterii: Neque etiam negare poterat utpote: quod deprehensus fuerat. Leue fragmentum: ita euasit uel emerfit quae admodum nonnunquam naufragus euadit puo nauis fragmento: hoc est tabula. Suspectus locus: mariti cubiculum. Tempus: nocturnum. Matrisfamilias: quae non satis pudica foret: Ex quo deprehendi poterat eum adulterii causa iuisse. Adolescentia: quae puerior in libidinem esse conuenit. Confessio intemperantiae: quia confessus esset propter pueri serui iussu: nam si propter ingenium iussu set damnatus esset.

Cicero

Vm paricidii causam. An hic fuerit celius ille ruffus ad quem M. Cicero ex cilia scripsit non affirmat ueri cum igitur. T. coelius coelii terracinae filius noctu in cubiculo uulneribus confossus inuentus fuisset in altero cubili eiusdem cubili cubantibus filiis. Neque quidpiam alius in suspicionem caedis ueniret illi una tantum causa absoluti fuerunt quod aperto hostio dormientes inuenti sunt. Neque. n. uerisimile fiebat si patrem necassent oculos filiorum potuisse in sonum resolveri. Quorum primum: quod ut diximus de nocte patris filii apud maiores denotabant. Terracina: oppidum est in uolsis quod olim terrachia dicebatur: postea anxur dictum quod ibi iupiter coleretur in herbis. Altero cubili proximo lecto patris. Cubiculo: nam cubiculum continet cubile. In eodem cubiculo duo erant lecti: in altero pater: in altero filii cubabant. Vno nomine: hac una causa: quia cubiculum eorum inuentum est ipsis dormientibus apertum: Non enim existimabant adolescentes in tanto discrimine potuisse securam quietem capere.

Planum factum est: alia enim ratione iuuenes caedis absolui non poterant. Sonus innoxiae: sonus inquit effecit: ut innoxii iudicarentur quod haudquaquam natura passa fuisset filios somnum capere potuisse se post uulnera patris. Percurramus: transit ad eos qui uel inuidia accusatorum uel iniquitate iudicium damnationem euitare non potuerunt: nec sua ipsorum innocentia sibi opem tulit.

Scipio asiaticus

Scipio. Is frater aphyricani fuit quod ad sipylum more legato fratre: Antiochum regem syriae uicit: & regni parte priuauit unde asiaticus dictus est: post reus pecuniae interceptae. Ne in carcerem duceretur: gracchus pater triplum auctor est plinius orator. Lutatius Scipio: quod asiaticus dictus est.

bantur ne praecipue accusatoris amplitudini damnatio eius donata existimaretur. Quos haec secum locutos crediderim: nonolumus caput alterius petentem in iudicium triumphos & trophea spoliaque ac deuictarum nauium rostra deferre: terribilisque sitis aduersus hostes: cuius uero salutem tanto fulgore gloriae subnixus ne insequatur: Tam uehementes iudices aduersus excellentissimum accusatorem quam mites longe inferioris fortunae reo.

De Callidio Bononiensi.

Allidius Bononiensis in cubiculo mariti nocte deprehensus cum ob id causam adulterii diceret: inter maximos & grauissimos infamiae fluctus emerfit: tanquam fragmentum naufragii: leue admodum genus defensionis amplexus: affirmauit enim se ob amorem pueri sui coesse perductum: Suspectus erat locus: Suspectum tempus: Suspecta matrisfamiliae persona: Suspecta etiam adolescentia ipsius. Sed crimen libidinis confessio intemperantiae liberauit: remissioris hoc: illud aliquando grauioris materiae exemplum. De Celiis fratribus & filiis Titi Celi.

Vm paricidii causam duo fratres Celi dicerent in splendido terracinae loco nati: quorum pater ritus celius in cubiculo quiescens filiis altero cubantibus lecto erat interceptus: neque aut seruus quisquam aut liber inueniretur ad quem suspitio caedis pertineret: Hoc uno nomine absoluti sunt: quia iudicibus planum factum est illos aperto hostio inuentos esse dormientes: somnus innoxiae securitatis certissimus iudex miseris opem tulit. Iudicatum est enim rerum naturam non recipere ut occiso patre supra uulnera & cruorem eius quietem capere potuerint. Percurremus nunc eos quibus in cause dictione magis quam extra questionem erant nocuerunt: quod sua innocentia opem tulit. De Lucio Scipione.

Vicius Scipio post speciosissimum triumphum de rege Antiocho ductum perinde ac si pecuniam ab eo

Et iam europe: Antiochus non contentus asia: europam quoque inuadere properabat. Ultra montem taurum: hoc idem Livius dixit cap. i. exemplo ultimo: Antiochus inquit a Lucio Scipione ultra taurum montem imperii finibus sum motus: cum asiam provinciam vicinasque gentes amisisset. Graciam agere populo romano: non dissimulanter tulit. Inclitis cognominibus: nam alter africanus alter asiaticus dictus est.

C Scipioni quidem: Scipio non commissa culpa: sed flagrante invidia damnatus. Publius uero Decianus. Nulla invidia sed errore linguae factus est noxius. P. Furium: hic tunc dubio est quem legimus furoris Catilinae socium. Nam Cicero convocato senatu de his primum qui in custodibus traditi essent. Item de L. Cassio. P. Umbreno. P. Furio. Qu. Anio. quod legati nominauerant: Retulit quid de his si deprehensi forent fieri placeret. Morte Lucii saturnini. Seditiosissimi uiri qui graecanas leges asserere non destitit fauente mario qui postmodum mutata sententia illum ex auctoritate senatus qui conspirauerat in eum tandem oppressit poenas non modo fecit ut non damnari reus quem accusauerat sed in super ipse damnatus est.

P. Decianus
P. Furius

De Publio Deciano.

A C Scipioni quidem maximus fortunae fulgor Publio autem deciano spectatae integritatis uiro uox sua exitium attulit. Nam cum publicum furium inquit trisimae uitae pro rostris accusaret: quia quadam in parte actionis de morte Lucii Saturnini queri aus fuerat nec reum damnavit: & insuper poenas additas perpendit.

De Titio Sexto.

S Extum quoque Titium similis casus prostravit: erat innocens agraria lege lata graciosus apud populum tamen: quia saturnini imaginem domi habuerat: suffragiis cum tota concio oppressit.

De Claudia.

A Diiciatur his Claudia quam in fontem crimine: quo accusabatur: uotum impium subuertit: quia cum a ludis domum rediens turba elideretur optauerat ut frater suus maritimarum uirum nostrarum praecipua iactura reuiuisceret: saepiusque consul factus isoclici ductu nimis magnam urbis frequentiam minueret.

De Titio Sexto.
Extum quoque Titio quoque saturninus exitum causam fuit. Non quod eum nominasset ut decianus sed quod eiusdem domo ymago saturnini esset inuenta.

Diiciatur his Claudia a Hannibale italiam uastante ex responso librorum sybillanorum Mater deum a pessimonte: accersita cum aduerso Tyberii uehere tur repente nauis in alto stetit & cum moueri nullis uiribus posset ex libris cognitum castissima demum foemine matrem

Suetonius

num moueri posse: Tum Claudia uirgo uastalis falso crimine incausti suspecta dea orauit ut si se pudicam sciret sequeretur: sonaque imposita nauem mouit simulacrum matris deum aduexit: Suetonius de duodecim caesaribus ait extant & foeminarum exempla diuersa: & si quidem eiusdem familiae Claudia fuit. Quae nauem cum sacris matris deum ideae abherentem Tyberino uado extraxit: praecata pro palam: ut ita demum se prosequeretur si sibi pudicitia constaret: & quae nouo more iudicium maiestatis apud populum mulier subit quod in conferta multitudine aegre procedente carperet palam optauerat: ut frater suus pulcher reuiuisceret: atque iterum classem amitteret quo minor turba romae foret. Sunt & alii auctores huius historiae Livius Matronae primores ciuitatis inter quos unius claudiae quinquae insigne nomen est deam accipere: Cui dubia ut traditur aurea fama clarior rem ad posteros iam religioso ministerio pudicitiam fecit: & Ouidius libro fastorum quarto Supplicis alma tuae genetrix facunda deorum: Accipe sub cerra conditione praeces: Castra negor: si tu damnas meruisse fatebor. Morte luna poenas idice uicta dea: sed si crimine abest nostra pignora uita. Redabis & castas casta sequere manus. Dixit & exiguo finem conamine traxit: Mira sed & scaeva restituta loquar: Mora dea est: sequiturque ducem laudatque sequendo: Iudex laetitia fertur ad astra somnis. Item paulo inferius dicit Claudia praecedat lato celeberrima uultu. Credita uix tandem te, ne pudica dea. Claudia. Virgo uestalis cuius statua in templo matris deum reposita bis incendio aede consumpta remansit integra: & inuiolata ut in capitulo de miraculis diximus. Crimine: incoacti. Elideretur optauerat ut frater suus: excuteretur: offenderetur. Isoclici ductu nimis magnam urbis: aduersa fortuna.

Ouidius

Claudia

Ossumus ad illos: non erit inquit absurdum: de his quoque dicere qui leui crimine damnati sunt: ut triumviri quos nominat qui nullam aliam ob causam damnati sunt: nisi quod tardius ad extinguendum ortum incendium uenisset: populus eorum secordiam multandam censuit. Pari ratione alter triumvir qui urbis uigilias negligentius seruasset damnatus est.

Pari ratione alter triumphuit qui urbis vigiliis negligentius seruauit et damnatus est.
Tem. P. Bilus: triumphuit nocturnus. hic magistratus hodie seruatur et ueneriis. Nā apud Ro.
triumui nocturni instituti sunt qui cohercendis incendiis praessent.

Admōdū hoc si
ne dubio iudici
um seuerum ni
mium & asperū
fuit & p̄ter om
nem opinionem

factum; & marcus amilius dā
naretur; quia uillam altam e-
truxisset in agris. Seuere no-
tæ: rigidæ damnationis. Ex-
tractæ uillæ: hic manifestissi-
me pater uillam esse domum
quæ edificatur in agris: in ur-
be uero domū appellari uel
ædes.

Nædes.
On supprime-
da; non fuit hoc
leue crimen: ut
ualerio fortasse
uidetur: nā pxi-
me ad amentiam accedit do-
mitum bouem occidet pueri
explendæ libidinis gratia: id
fortasse cuiuspiam sacrificii
gratia non fecisset: dignus pro-
fecto damnatione quæ sensit.

Omasum Rure ut omasum in coena; & ruri dicimus; & rure. Omasū pingue bouis in testinū. Bubulæ: a boue dicimus bubulus nō bouinus. Publica quæstione: publica inquisitione & iudicio. Innocens nisi tā priusculo seculo: insons iudicatus fuisset ob id factum nisi priscis temporibus natus esset: qbus parsimonie & frugalitati homines habeatur.

a Tq; ut eos; d̄ cāis quæ
possent i iurisdictionali
constitutione poni; q;
uis in neutrá partē iudicata:
sunt. n. in absumptiua quæ cō
stat. ex trāslatione criminis cū
fecisse nos n̄ negamus sed alio
rū peccatis coactos fecisse di
cemus; ut apud Pompiliū lena
ter familias quæ uig; & filium
transferendo culpam in alios i
filiā occidisti matrē; occidi; se
id facere sum coacta; pari ratio
tum uir alter occiderat. Qua
partem; nec in dānationem; ne
cuius ueneno sustulerat; quo do
lerat; occiderat. Quoꝝ alter
no necasser; sed idignā quæ. a. l.
debat; & ppter ea utrūq; in dis
Dolobellam pro consulari im

De Militio Cneo Lolio.& Lucio Sextilio.

Postumus & ad illos breui diuerticulo transgredi-
quos leues ob causas damnatiōis icursus abripuit.
M. Militius. Cn. Lolius. Lucius Sextilius triumui-
ri: quod ad incēdium in sacra uia ortum extingue-

dum tardius uenerant a tribuno plebis die dicta apud populum
damnati sunt. De Publio Bilio Triumuiro.

De Publio Bilio Triumuiro.

Tem Publius Bilus triumuir a Publico aglio tribuno plebis accusatus populi iudicio cōcidit: quia uigilias negligentius circumierat.

De Marco Aemilio Porcina.

Admōdum seuerā notā & illud populi iudiciū
cum Marcum Acmilium porcinā a Lucio Cal
sio accusatū erie nimis sublime extruēt uillā in
alsiensī agro grāui multā affecit. De Quodā.

Non supprimenda illius quoque damnatio: qui pueruli sui nimio amore corruptus rogatus ab eo iuravit omnia in coenam fieri iuberet. cum bubula carnis in propinquo emenda nulla facultas esset

domito boue occiso desiderium eius expleuit: coq; nomine pu-
blica quaestione afflictus est innocens: nisi tam prisco saeculo
natus esset. De Quadam muliere quae matrem interfecit.

De Quadam muliere quæ matrē interfecit.

A Tq; ut eos quoq; referamus qui in discrimen capi-
pitis adusti. neq; damnati neq; absoluti sunt apd
Marcum pompilium lenatem prætorem quædā
quod matrem percussam fuisse interemerat cau-

sam dixit: de qua neutram in partem latae sententiae sunt: qui
abunde constabat eandem ueneno necatorum liberorum do
lore commotam: quos aui filiae infensa sustulerat: parricidi
um ultam parricidio esse: quorum alterum ultione: alterum

fecisse nos in negamus sed alio
rū peccatis coactos fecisse di
cemus; ut apud Pompiliū lenatē: filia quæ fuisse matrem occiderat: & apud dolobellam quædā ma
ter familias quæ uirg. & filium interemerat: Nā utreq; defendi posse uidebantur qui iure fecissent
transferendo culpam in alios illa in matrem: hæc in maritum: atq; filium, quæstio enī eēt aduersus
filiā occidisti matrē: occidi: sed iure: nā illa liberos meos ueneno necauerat: orbitatis ergo dolore
id facere sum coacta: pari ratione dicendum ē de matre familias cuius filiū ex priore marito suscep
tum uir alter occiderat. Quædam q; matrē: nomen propter ignobilitatē nō ponitur. In neutram
partem: nec in dānationem: nec in absolutionem. Veneno necatorum: mater insensa filia: liberos
eius ueneno sustulerat: quo dolore percita msem iteremuit. Insensa: irata q̄si plusq; inimica. Sustu
lerat: occiderat. Quorū alterq; ultionē: pror existimauit msem fuisse morte dignā: q̄ nepotes uene
no necasset: sed idignā quæ a filia necaret: alterq; igit parricidiū ultioē dignū: alterq; absolutioē ui
debat: & ppter ea utrūq; in discussū reliquit: ut nec dānarit filiā nec absoluerit. Gelius li. xii. ad Cn.
Dolobellam pro consulari imperio prouinciam asiam obtinentē deductā mulier smyrnea est.

Adem mulier uirum & filium eo tempore nenenis clam datis frata interfecerat atq; fecisse se confitebatur; dicebatq; habuisse se faciendi causam quoniam idem maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum adolescentem optimū & innocentissimum exceptum insidiis occidissent. Idq; ita esse factum controuersia non erat. Dolabella rettulit ad consilium: Nemo quisq; ex consilio sententiam ferre in causa tā ancipiti audebat q; & confessum ueneficium & q; maritus & filius necati forent. Non

absolutione non dignum iudicatum est.

De quadam muliere quæ uirum & filium interemit.

Adē hāsitatione publici quoq; dolobellæ pro consularii imperio asiam obtinentis animus fluctuatus est: mater familias smyrnea uirum & filiū interemit: cum ab iis optima indolis iuuenem quē ex priore uiro enixa fuerat: occisum comperisset: quamobrem dolabella ad se delatam athenas ad ariopagi cognitionem relegauit: quia ipse neque liberare cædibus duabus contaminatam: neque punire eam iusto dolore impulsam sustinebat: consideranter & mansuete populi romani magistratus: sed ariopagitz quoq; non minus sapienter: qui inspecta causa & accusatorem & ream: post centum annos ad se reuerti iusserūt: eodem affectu moti quo dolabella: sed ille transferendo quæstionem hi differendo damnandi atq; absoluendi inexplicabilem cunctationem mutabant.

De Priuatis iudiciis. Cap. II.

Publicis iudiciis priuata adiiciam quorum magis equitas quæstionum delectare q̄ imoderata turba lectorem offendere poterit: Claudius centesimalus ab auguribus iussus altitudinē domus suæ quam in cælio monte habebat summittere: quia his ex arce augurium capientibus officiebat: uendidit eam calphurnio lanarion: nec indicauit quod imperatū collegio augurū erat: a quibus calphurnius demoliri domū coactus. M. portii catonē iclyti

dimittendum impunitum uidebatur: & digna tamē poena in homines sceleratos uindicatum fuisse: Dolabella eam rem athenas ad ariopagitas: & ad iudices grauiōres exercitationesq; reiecit: Ariopagitz cognita causa accusatorem mulieris & ipsam quam accusabat centesimo aīno adesse iusserūt: sic neq; absolutū mulieris ueneficium est: quod p̄ leges nō licebat neq; nocens dānata puniriq; ē: quæ digna uenia fuit.

Animus in fluctuatur: incertitudine animi detentus: ignorabat enim utrum dānanda an absoluenda eēt rea. Smyrnea a loco: nam smyrna urbs minoris asiæ quā fluuius melles circumfluit homeri patria secundum quosdam. Ad ariopagi: ariopagus uic; erat athenis a templo martis sic cognominatus: uel q; ibi habitū eēt iudiciū martis pricidio accusari. nā ibi primū iudiciū capitis actum fuisse dixit Plynus & inde ariopagitz dicebātur: quia athenis in templo martis iudicabant qd' iudiciū exquisitissimū habebat. Ille transferendo: idē affectus mouit utrosq;: Er quamuis alia ratione dolabella causam trāstulerit alia ariopagitz distitulerint tamen eundem exitū habuit controuersia.

De priuatis iudiciis.

Capitulum. II.

Publicis iudiciis adiiciam. Claudius centesimalus. Cicero libro officiorum tertio: cum in arce augures capturi essent augurium iussissentq; claudium centesimalum qui ædes in cælio monte habebat demoliri eos quarum altitudo officeret auspiciis. Claudius proscripsit eas insulam uendidit: emit Pu. Calphurnius lanarius huic ab auguribus illud idem denunciatum: Itaq; calphurnius cum demolitus eēt cognouissetq; claudiū ædes postea proscripsisset: quam esset ab auguribus demoliri iussus arbitrum illum adegit: qui quicquid sibi dare facere oporteret ex fide bona. M. Cato sententiam dixit: huius nostri Catonis pater ut enim ceteri ex patribus: sic hic qui illud lumen progeniuit ex filio est nominandus. Igitur iudex ita pronunciauit cum inueniundo rem eam scisset: & non pronunciaisset emptori damnum præstari oportere: Igitur ad fidem bonam statuit pertinere notum esse emptori uitium quod noscet uenditor. Claudius centesimalus: cognomen est ab euentu. Cælio montæ. Vnus erat ex septem colibus quos roma circumdat. Officiebat: nocebat. Augurius: augur enim cum capturus erat auspicia in saxo tarpeio sedebat: & ut supra diximus quatuor in aere spacia designabat: in oriente quod anticam appellabat: in occidente posticam: in meridie dextram: in septentrione uero sinistram. Er cum hæc designasset concipiebat animo quæ signa mitti uellet: uel uultures uel aquilas uel columbas: deinde expectabat nūquid appareret q; si apparuissent existimabat placere diis: sinimus non placet. M. catonē arbitrum. Illius stoyci catonis & declarat Vale. quāobte patrē ex filio intelligi uoluerit quēadmodū ex clavis p̄ibus dignoscunt filii: ita ex clavis filiis dignoscuntur p̄es

Smyrnea

Cicero

Ut formulā daret: formula pprie regula iuris appellat. Quicqd sibi: uidelicet ex fide bona iudicaret qdq oporteret ipsū claudiū de ea re facere atq; p̄stare ipi calphurnio: his uerbis utebant iuriscōsulti n̄ habet in libris digestorū de uerborum significatione quod facere oportere hanc significationem ut absteineat quis ab eo facto: quo contra contentionem fierent. & Iustinianus libr. iiii. Institutionum de hoc multa dicit: quae nunc praetermitto.

C. Visellius Varro

Aius Visellius Varro: historia haec ita a Valerio copiose & apte narrat ut nec mea nec cuiusq

explicatione indigeat. Octacilia: haec pellex erat uiselli.

Commertium: consuetudinem. Expensa ferri: expensum est fateri sibi ab illo expensum esse: referre uero expensum est rationes de impēsis cōficere uel exhibere: dicimus etiam refero tibi deceptum p eo quod est fateor me abste accepsse. Legari: testamenti.

Debiti nomine: sub uelamēto enim haeredes decipiebant nam uidetur trāslatio sumpta a pictore. Ex illa tempestate: tempestatem appellat grauiorem morbum. Aduersus uota: nihil erat quod minus uellet octacilia: q̄ ut uisellius eua deret icolumis. Ex amica obsequenti: nam octacilia spe oī destituta quē prius simulauerat amare odisse coeperit: & agere reū. Districā: apertā n̄ dissimulatam. Inani stipulatione: id est uana promissione neq; enim consecuta est quod optabat: nā stipulari est interrogare: stipulatio autem: teste Pomponio est uerborum concepio: quibus his qui interrogatur daturū facturūue: id quod interrogatus est respōdit: & uulpius aquilianus stipulationis meminit: nam aqilius iuriscōsultus peritissimus fuit: qui primus de dolo malo legē tulit: ut Cicero refert officiorum libro: hic igit sententiam contra hanc octaciliā tulit. Quod si eadem: commēdat Valerius. aq̄tatē aq̄lii

Stipulari

Formula: hoc est sententia atq; eodem libello: formulae aut apud antiquos quos nunc libellos appellamus. unde formularii formularum compositores dicuntur. Eiusq; Visellius enim merebatur qui mulētaretur: quippe qui dum inconse libidini indulget: & se & haeredes fraudare non dubitauit. Quaestioni: inquisitioni. unde & quae

Marii iudicium

Ut animosius: hoc loco Valerius non minori cum laude. C. Marii ducis praestantissimi q̄ aquilii iuriscōsulti peritissimi iudicium prosequitur: qui famam mulierem ob impudiciam sextertio numero. Ticinium uero ad summam totius dotis illi restituendum damnauit: de hoc autem mario diximus habundā satis in capitulo de omnibus & in capitulo de iure triumphandi: & etiam dicturi sumus in capitulo de his quae in aliis iudicant: ipsi comiserunt: Laudat insuper famam: quae cum a mario sextertio numero damnata fuisset: & ob eam damnationem ipsum postea syllani milites ex minturnensi palude extractum in domum suam: custodiendū dedissent nō solum ipsū carcere liberauit: sed ope q̄ tacūq; potuit illū adiuuit. In cōsimili genere

catonis patrē arbitrū cū clodio adduxit: ut formulam daret: quicquid sibi de ea re facere oporteret ex fide bona cato ut doctus de industria Claudium edictum sacerdotum supprasisset: continuo illum calphurnio damnauit: summa quidē cū aequitate: quia bonae fidei uenditorem: nec commodorum spē augere: nec incommodorum cognitionem obscurare oporteret: notum suis temporibus iudicium commemorauit: sed nec quod relaturus quidem sum ob litterarum est silentio.

De Caio Visellio.

Aius Visellius Varro graui morbo correptus: cecumilia nummum ob octacilia latarensi cum qua cōmercium libidinis habuerat expensa ferri sibi passus est: eo consilio ut si decessisset ab haeredibus cū summam peteret: quam legari genus esse uoluit: libidinosam liberalitatem debiti nomine coronando. euasit deinde ex illa tempestate aduersus uota octacilia: quae offensa quod spē praedae suae morte nō maturasset: ex amica obsequenti subito districam foeneratricem agere coepit nummos petēdo: quos ut fronte inuerecunda ita inani stipulatione captauerat: de qua re. C. Aquilius uir magne auctoritatis & scientia iuris ciuilis excellens iudex adductus adhibitis in consilium principibus ciuitatis prudentia & religione sua mulierem reppulit. Quod si eadem formula & Varro dānari & aduersaria absolui potuisset: eius quoq; non dubito quin turpem & in concessum errorem libenter castigaturus fuerit: nunc priuata actionis calūniam ipse compescuit: adulterii crimen publicae quaestioni iudicandū reliquit.

De Caio Mario.

Ut animosius: & ut militari spiritu dignū erat se in cōsimili genere iudicii. C. Marius gessit: nā cū. C. Ticinius miturnensis fāniā uxore q̄ ipudicā de

Ut animosius: hoc loco Valerius non minori cum laude. C. Marii ducis praestantissimi q̄ aquilii iuriscōsulti peritissimi iudicium prosequitur: qui famam mulierem ob impudiciam sextertio numero. Ticinium uero ad summam totius dotis illi restituendum damnauit: de hoc autem mario diximus habundā satis in capitulo de omnibus & in capitulo de iure triumphandi: & etiam dicturi sumus in capitulo de his quae in aliis iudicant: ipsi comiserunt: Laudat insuper famam: quae cum a mario sextertio numero damnata fuisset: & ob eam damnationem ipsum postea syllani milites ex minturnensi palude extractum in domum suam: custodiendū dedissent nō solum ipsū carcere liberauit: sed ope q̄ tacūq; potuit illū adiuuit. In cōsimili genere

Quia meretrice agebatur. Dote spoliare: per legem qua ipudicas repudiatas: dote priuabat. Hoc item a senatu iudicatum. Cogere Syllaq; armatus ut be oppfserat. Extractus. sa syllanis militibus. Vltus sermo: hoc exemplum pertinet eo ut facile ostendat quanta continentia uixerit prius temporibus ut uel minimos. Multus sermo: quia ubi auditu est quempia quem ppter ignobilitate Valerius non nominatis fuisse danatu furti quod equo sibi commodato ultra constitutura locum aliquo spacio prouectus fuisset ceterum prisci quoq; nostris consulti hoc idem

industria duxerat eo crimine repudiatu dote spoliare conaretur. Supra iter eos iudex in conspectu habita quaestione subductu. Ticiu monuit: ut incepto desisteret: ac mulieri dote redderet. Quod cu sapius frustra fecisset coactus ab eo sententiam pronunciare mulierem impudiciae sextertio nummo ticiu summa totius dotis danauit: praefatus ideo se hunc iudicandi modum secutum quod liqueret sibi ticiu patrimonio fanniae infidias struentem impudica coniugium experisse. Fania autem haec est quae postea mariu hostem a senatu iudicatu cenoc paludis qua extractus erat oblitum etiam in domu suam custodiendum miniturnis deductu ope quantacumq; potuit adiut: memor quod impudica esset iudicata suis moribus: quod dotem seruasset illius religioni acceptum ferri debere.

De Quodam Damnatu Furto.

Multus sermo eo etiam iudicio manauit. i quo quidam furti damnatus: q equo cuius usus illi usq; Aricia commodatus fuerat ulteriore eius munitipii cliuo uectus esset. Quid aliud hoc loci q ue recundia illius saeculi laudemus: in quo ta minuti a pudore excessus puniebantur? Quae Mulieres apd magistratus proferant aliis causas egerint. Cap. III.

E de his quidem foeminis tacendum e: quas conditio natura & uerecundia stola: uti foro & iudiciis taceret cohibet non ualuit: Amesia praetoris sententia rea causam suam Lucio Ticio praetore iudicu cogente populi maximo concursu egit: motuq; omnes ad neruos defensionis: non solum diligenter sed etiam fortiter executae & prima actione: & fere cunctis sententiis liberae: quae quae sub specie foeminae uirile animu gerebat androgynae appellabat. De Calphurnia uxore Lucinii Buteonis.

Aia affrania Lucinii Buteonis uxor prompta ad lites contrahendas pro se semper apud praetorem uerba fecit: non qd aduocatis deficeret: sed quod impudentia abundabat. Itaq; inusitatis foro laticibus assidue tribunalia exercendo ad muliebris calumiae notissimu exemplum euasit: adeo ut pro crimine improbis foeminaru moribus. Caffrania nomē obiciatur: prorogauit autem spiritum suu ad. C. caesare tertiu iteru scruiliu cosule. tale enim monstrum magis quo tpe exultu qua quo sit ortu memoria tradendu e.

de his sentiunt qui ultra q dictum est equis comodatis uehantur. Aricia: urbs distabat ab urbe decē milibus passuum dicta ab aricia puella. Quid aliud: laudantur prisci mores a Valerio qui a tempore suo huiusmodi excessus: non puniebantur. De mulieribus apud magistratus p se aut aliis eas egeret. Cap. III.

E de his qd foeminis conuenienter annectit his iudiciis mulieres: q apd magficus p se & p aliis eas egerit & primu de amesia loquit q adulterii cris accusata: ita cas sua apd praetore egit sine ullo praenox aut causidicorum patrocinio ut nullu praetermiserit in ea defensione actionis modu ex quo omnium ferme iudicio atq; suffragiis iolumis euasit & insuper cognome androgynis e affectura. In foro & iudiciis tacerent: sicut lauronia a iuuenale introdueta: Numquid nos agimus causas ciuilia iura: nouimus: aut ullo strepitu fora nra mouemus. Motus oēs: ut mo ad iudiciu ad misericordiam fleteret auditores. Nuncros defensionis: ad confutandu aduersariae cam & nram corroborada. Androgynae: graecae latine uirginem anhp. n. dr uir. ny uin mu.

Affrania licinii (licet. Impudentia simul & audaciam. Caffrania potius hoc loco sugyllat q facundia laudet: qd & pter sexu & pter mariti dignitate poez ue re uita assidue tribunalia iudicu exercuerit ueluti tabula quaedam impudentissima.

Lites: id est actiones causarum. Non q aduocatis: quippe quae uxor uiri senatorii foret. Caffrania nomē: quia foeminas insolentes. C. affrania nomine appellabant. Prorogauit spiritum suu: quia id potius iter modum numerari debuit q inter exempla uirtutu ait ideo se uoluisse tradere memoria quo tempore nata sit affrania: q in quibus consiliis uita finierit

Hortensia uero: hæc hortensia modestior fuit q̄ affraniam triumuiris iniquum ma-
tronis tributum imperantibus omnium ipsa patrociniū suscepit & susceptū facunde
simul & foeliciter executā est: & obtinuit ut iniunctæ pecuniæ pars longe amplior re-
liqua demeretur. Hortensia: Oratoris eximii filia. A triumuiris: Lepido Marco An-
tonio & Augusto. Nec quisq̄ uirorum. propter proscriptionem in qua triumuii pro-
fusiores erant. Aspirauit: fuit quoniam non aliter illa causa egit q̄ si p̄sens pater sibi

omnia dictasset hæreditas. q̄
filia patris eloquentiā mater hæ-
reditario consecuta uideret:

De q̄onibus. Cap. III.

Tq̄ ut omnes iu-
diciorum: satis
concine a supio-
ribus transit ad
quæstiones. Neq̄
enim a foro uel
a iudiciis digreditur: nā q̄ones
ut ait Vulpianus itelligere de
bemus tormenta & corporis do-
lores: eruendam ueritatē. Mar-
cellus uero accepit q̄onē: non
tormenta tantū sed omnē inq̄-
sitionem & defensionē mortis.

Numeros: quia q̄ pars est
iudicioꝝ. Quibus aut credi-
tū: utriusq̄ partis subiicit exē-
pla. Magrii argentarii: cum
seruus cuiusdā argentarii fal-
so esset accusatus: q̄ seruū Ra-
fānii cuiusdam occidisset: ser-
uus argentarii deditus est sup-
plicio afficiendus rafānio qd̄
habitus in tormentis a domi-
no se cedis auctore indubitan-
ter affirmasset: legem enī cau-
tum erat ut serui noxe dederē-
tur: erat aut hæc poena seruo-
rum: quos dñi malebāt ad pœ-
nam tradere q̄ præstare male-
ficiū q̄ illi admisissent. Eo-
noie: ea cā. Assueuerat: asse-
uerare est uim animi motūq̄
inter ipsas probationes admi-
scere. Ille: Seruus rafānii.

Contra Rafānii
seruus: Vide q̄
ta sit dissimili-
tudine morum
ille in patientia
doloris extra no-
xam positus confessus est deli-
ctum quod a se non erat ad-
missum. hic autem Alexāder
seruus qui uenerat in suspicionem occisum esse a seruo argentarii nullo supplicio perueniri potuit:
ut fateretur delictum quamuis obstinacia iudicis mortem non effugerit. Perinde atq̄ confessus:
tamquam. Affinem fuisse: id est uicinum.

Tem Flauio Flacco: Lælius accusauit Lucium Flaccum: Cicero defendit capita accu-
sationis hæc fuerunt primum q̄ classis nomine pecuniam ciuitatibus imperasset. Se-
cundo q̄ dragmas. cēvi. æmonenses dedissent: id qd̄ asclepiades legatus dixerat. Ter-
tio q̄ dragmas sedecim accepisset: quas Philippus & Hermolaus se dedisse dicebant.
Quarto quod ab heracliensibus pecuniam quæ apud se flacci patris sui nomine erat
absulisset. Quinto quod aurum iudeorum noie quortanis ex italia & ex oībus pro-
uinciis hierosolimam exportari solitum ipse edicto sanxisset: ne ex asia exportari liceret. Sexto q̄
falsidius talenta quinquaginta se a Flacco dedisse dicebat.

De Hortensia filia. Q. Hortensii.

Ortensia uero. Q. Hortensii filia cū ordo matro-
narum graui tributo a triumuiris esset oneratus:
nec quisq̄ uirorum patrociniū eis accōmodare
auderet: causam foeminarum apud triumuiros &
constanter & foeliciter egit: representata enim patris faciūdia
impetrauit: ut maior pars imperatæ pecuniæ his remitteretur.
Reuixit cum muliebri stirpe. Q. Hortensius uerbisq̄ filia: as-
pirauit: cuius si uirilis sexus posteri uim sequi uoluissent. Hor-
tensianæ eloquentiæ tanta hæreditas una foeminæ actione ab-
scissa nō eēt.

De quæstionibus. Cap. III.

Tq̄ ut omnes iudiciorū numeros exequamur:
quæstiones quibus aut creditum nō ē: aut teme-
re habita fides est referamus. Magrii argenta-
rii seruus Alexandrum titi fannii seruum occi-
disse insimulatus est: eoq̄ nomine tortus a domino admisisse
id facinus constantissime asseuerauit. Itaq̄ fānio deditus sup-
plitio affectus est: paruulo deinde tempore interiecto ille cuius
de nece creditum erat domum rediit.

De Alexandro Seruo Fannii.

Contra Fannii seruus Alexander cum in hanc sus-
picionem. C. Fl. equitis romani occisi uenisset sep-
ties tortus pernegauit ei se culpæ affine fuisse: sed
perinde atq̄ confessus: & a iudicibus dānatus & a
L. Calphurnio triumuiro in crucem actus est.

De Fulvio Flacco.

Tē Fulvio Flacco cām dicente Philippus sentus
eius: i quo tota quæstio nitebat oēties tortus nul-
lum oīno uerbū. quo dominus pstringeret emi-
sit: & tamē reus dānatus ē: cū certius argumētū i-
nocentiæ unus oētiōes tortus exhiberet q̄ oēto semel torti præ-

De Testibus.

Capitulum V.

Sequitur ut ad testes a questionibus recte transit ad testes subiiciens exempla eorum qui testimonium dixerunt: est autem ordo usque ad eum locum non abrogata fides & c. hoc autem exemplum pertinet ad moderationem iudicium qui absoluerunt. Qu. Pompeium repetundarum reum optimis & praestantissimis uiris aduersus illum testimonium dicentibus: idque fecerunt ne gratiam inimicorum Pompeius datus uideretur. Iisdem parentibus natis & per omnes

buissent. De Testibus De C. & Q. Scruilio. Cap. V.

Sequitur ut ad testes pertinentia exempla commorem. C. & Q. Scruilio cepionibus iisdem parentibus natis & per omnes honorum gradus ad summam amplitudinem prouectis iidem fratribus metellis. Quinto & Lucio consularibus & cesariis altero etiam triumphali in. Q. Pompeium Aufidium Repetundarum reum accerrime dicentibus testimonium non abrogata fides absoluto Pompeio: sed ne potentia inimicum oppressisse uideretur occursum est.

De Marco Aemilio Scauro.

Metellus Aemilius Scaurus princeps senatus. C. metellum repetundarum reum districto testimonio insecutus est. Item C. Flauium eadem lege accusatum testis proscidit.

De C. Horbano.

Metellus C. Horbanum maiestatis crimine publicae subiectum questionem ex professo opprimere conatus est: nec tamen aut auctoritate qua plurimum polebat: aut religioe qua nemo dubitabat quicquam affigere potuit.

De Lucio Crasso.

Lucius quoque Crassus tantus apud iudices: quantus apud patres. C. Aemilius Scaurus: namque eorum suffragia robustissimis & foelicissimis eloquentiae stipendiis regebat: eratque sic fori ut ille curia princeps: cum uehementissimum testimonium fulmen in

Metellum Marcellum reum iniecit ipse petu grauis exitu uoluntus apparuit. De Quinto Metello Pio: Lucio Marco. L. Hortensio: & Q. Marco Lepido. Ge. Q. Metellus Pius. L. Marcus Lucullus. Q.

Lucius quoque Crassus: non minoris erat. L. Crassus estimationis apud iudices quam apud senatores Aemilius Scaurus: sed eorum postulationes parum ualuerunt. M. enim Marcellum repetundarum reum ex gratia uidelicet achaia ut conicitur. L. Crassus testimonium iniecerat: & nihil tam illi nocere potuit. Nam a iudicibus dimissus est.

Ge. Qu. Metellus pius: hic homo non improbus uita habitus est: fuerat quistor. Cn. Pompeii deinde triplis. Cn. pisonis & publici. Ga. consulibus in eo magistratu ita se gessit ut iusto pertinacior uideretur. Alienatus autem a senatu multis ex causis quas nunc referre non attinet: sed inter cetera promulgauerat legem quam auctoritate senatus minuebat: neque nisi per populum legibus solueretur: quod antiquo quoque maiori erat cautum: itaque in omnibus senatus consultiis quibus aliquem solui placebat adduci erat solitum ut ea ad populum ferretur: sed paulatim ferri erat desitum: Indigne ergo eam cornelii rogationem tulerant potentissimi: itaque pub. seruius globulus tribunus plebis inuentus erat: qui L. cornelio obsisteret. Is ubi legis ferendae dies uenit & praeco subtrienti scriba uerba legis recitare populo coepit: & scribam subiicere & praconem pronunciare passus non est: Tunc Cornelius ipse codicem recitauit: quod cum improbe fieri: Lucius Piso uehementer quareretur contra tribunitiam intercessionem: graui conuicio a

nes gradus: ostendit quanta auctori tatis fuerunt testes. Ite fratribus metellis. Ply. li. vii. natura lis hyistoriae pulcherrima scribit de metellis ubi de foelicitate loquitur. Abrogata: abrogantur quae cum sui iuris sunt in alie nam praeter se tradunt ei usque: rei ipsi auctores sunt. e quoque abrogare i firmare (teste festo) absolute non quod mereret absolutio nem sed ne potentia inimicorum & testiū datus uideretur. Oc cursu est: raro ipersonale uerbu passiuue uocis repit cum ablati uo cau an se pterea maluit dicere occursum est: quod abuiatu est: nam uix apud idoneos: inuenio obuius uerbu cum alias dicat. eo obuius obuiusque: quod Laurerius ualensis asserit obuius quoque uerbum in usu esse.

Etiam Aemilius Scaurus: Metellum & Flauium repetundarum reos ex asia ut conicit diuersis temporibus postulatit Scaurus: fuit autem Scaurus ut Plinius orator tradidit nobilis pauper patritius quidem sed qui patre habuerit carbonaria exercente: postea ramen ad sumum dignitatis fastigium euasit. Districto: uic hemeti & armato: Translatio est summa a gladiatorum: qui aduersariu nudato gladio inuadit eadem lege repetundarum.

Am. C. horbanum: maiestatis reum hic missos a Sylla legatos: qui de pacis agerent consul uiolauerat: idem postea proscriptus: in urbe rhodo: cum comprehenderetur seipso occidit.

Plynus

lib. 9. iusticia.

o. 10. 10.

Qu. Met.

populo exceptus est: Et cum illum consul qui sibi intercedebat maius praeheri a lictore iussisset fracti eius fasces: cuncti lapidesque etiam & ultima concione in consulem iactis quo tumultu Cornelius perturbatus concilium dimisit hanc deinde legem tam & si tempauerit: tamen in iustis optimatibus eam tulit: Tulit etiam alias leges quas commemorare necesse non est: sequenti deinde anno Marco Lepido & Lucio Volcatio consulibus reus Cornelium duo fratres cominis lege cornelia de maiestate fecerunt: apud publicum cassium praetorem: qui cum decimo dia ui mos est: non affuisset accusatores ante tribunal poene confecti sunt: Renouata deinde actio e

201071

dicentibus in eum testimonia in foetis principibus ciuitatis: qui se uidisse dicerent cum cornelius codicem in tribunatu pro rostris recitaret: quod nec mo ante cornelium fecisse extimaretur: uolebant uideri se iudicare eam rem: Magnopere ad crimen minutae maiestatis tribuniciae pertinere: cum propter tolleretur intercessio: si id tribunis permitteret: Iudicium id exercuit. Qui Gallos praetor Cicero quatriduanus defecit ut ipse significat. Maiestatis rei: quae legem tulisset intercedente tribuno ex quo tribunicia potestas lesa uidebatur: Quae dedecora ciuitatis: quae tamen uiris creditum non sit.

Umbone iudiciali: impetu & uolentia iudicii: & est translatio sumpta a militibus: qui pugnantibus alius alium umbone propulsant: & aut umbro media pars ferri: quasi umbiculus.

P. clodii incestus

Vidit Marcus Cicero: cum in domo Caesaris eo anno pontificis maximi bonae deae sacra celebrarentur: quibus nulli uisito interesse licebat. P. clodius Apii filius Pompeiae Caesaris uxoris amore correptus sub habitu muliebri ades introiit & sacra uiolauit: qui cognitus per manus seruulae seruatus & eductus est. Cicero ad atticum lib. quarto epistolae vii. cuius principium est & mea sponte. P. inquit clodium Apii filium te credo audivisse cum ueste mulieris deprehensum domi. C. Caesaris cum sacrificium pro populo fieret: eumque per manus seruulae seruatum & eductum rem esse insigni infamia: quod te moleste

Cicero

ferre certe scio: itaque sacrilegii postulatus uno se argumento tuebatur: eo die romae non fuisse quo sacra celebrata fuerat etcetera. Cicero aduersus hunc testis adductus iurciurando affirmavit eo die clodium & romae & apud se fuisse tanti uiri testimonium facile reum opprimere poterat & debet: nisi iudices pecunia corrupti maluissent Ciceronem infamia: quam clodium sacrilegio damna re. De hoc iudicio idem Cicero ad atricum eodem lib. apistola undecima. Quare ex me: ubi plene ostendit & clodium extrema fortuna stenisse & iudices pecunia corruptos fuisse: idque multis in locis sed ibi in primis: Nam & illud nobis non obest uideri nostrum testimonium non ualuisse: missus est sanguis inuidiae sine dolore atque etiam hoc magis quod omnes illi fautores illius flagitii rem manifestam illam redemptam esse a iudicibus consentunt: aliquanto superius dixerat Cicero. Nemo erat qui illum reum ac non nullies condemnatum arbitraretur: me uero teste producto credo te exclamatione clodii aduocatus audisse. rursus paulo inferius in eadem epistola. xxv. Iudices ita sortes tui fuerunt: ut summo proposito periculo uel perire maluerint quam perdere oia. xxxi. fuerunt quos fames magisque fama commouerit: hic plane corruptos fuisse ostendit. Forensi militia: exercitatione forensi. Summos honores: praetura: consulatum: auguratum: hos enim omnes confectus est Cicero. Seruius ad ipsum Ciceronem in consolatione de obitu filiae: illam quam diu opus fuerat uixisse una cum republica fuisse te patrem suum praetorem consulem augurem uidisse. Amplissimum dignitatis locum: senatoriam dignitatem: nam in senatu auctoritate plurimum ualuit Ci. In ipsis castris eloquentiae: in translatione persistit: quia dixerat forensi militia. Sacrilegium: quia sacra bonae deae adire non dubitauit: qui bus ades nefas erat uiro. Flagitium: incestum: nam ut dixi propter pompeiam Caesaris uxorem adierat sacra: quam obrem & caesare pompeia repudiata fuit: cuius rei meminit Suetonius in uita caesaris: dicit enim in corneliae locum pompeiam duxit. Qui Pompeii filiam. L. Sylla neptem: cum qua deinde diuortium fecit: adulteratam opinatus a. P. clodio quem inter publicas ceremonias penetrasse ad eam muliebri ueste tam constans fama erat: ut senatus quaestione de polutis sacris decreuerit. Incestum: recte quia in loco sacro: uel incesti est de sororibus possumus intelligere: nam duas uiolasse suspicio erat.

Suetonius

P. Serui

huius isauri

clodii

Oteleuatis: Seruilius isauricus testimonium dixit in reum: qui sibi occurrerat augusto locot & honoris gratia equo non descenderat: quo nomine danatus est: hic. P. Seruilius isauricus missus aduersus piratas: qui proximum mare cretam inter atque cyrenas pyreum & achaiam

hortensius. M. Lapidus. Cn. Cornelii maiestatis rei qui non ont rarunt tantummodo testes salutem: sed etiam negantes illo incolumi stare rempublicam posse de populo serunt: quae decora ciuitatis pueret referre: umbone iudiciali repulsi sunt.

De Marco Cicerone.

Vidit Marcus Cicero forensi militia summos honores amplissimumque dignitatis locum adeptus non ne in ipsius eloquentia sua castris testis abiectus est dicitur.

P. clodium romae apud se fuisse iurauit: illo sacrilegium & flagitium uno argumento abscentiae tuente. siquidem iudices clodium incesti crimine qui cicerone infamia piurii libera remauerunt.

De P. Seruilio Consulari.

Oteleuatis testibus unum cuius noua ratione iudicium

finumque maleum latrocinantur non incruenta victoria superauit: nec inari submouisse contempsit: Validissimas urbes eorum & diutina præda abundantes phalesum & olympen euerit ysauro: ipsa arcem cilicia: unde conscius sibi magni laboris isaurici cognome adamauit: dictus igitur isauricus: qd isauos in Cilicia domuerit. Tot eleuatis leuibus & uanis testibus factis. Triumphalis: quia de pyratibus triumphauit. Per summam admirationem: admirabantur omnes accusatores & patroni qui uir tantus in testimoniū non uocatus testis accessisset. Quam uiam: quam rationem. Virgilius: In-

ingressa auctoritas confirmata est referam. P. Seruilius consularis censorius triumphalis qui maiorum suorum titulis isaurici cognomine adiecit cum forum præteriens testes in reum dari uidisset: loco testis constitit: ac per summam inter patronorum pariter ac accusatorum admirationem sic orsus: hūc ego iudices qui causam dicite cuius sit aut quam uitam egerit: quā quæ merito uel iniuria accusetur ignoreo: illud tantum scio cū occurrisset mihi laurentina uia iter facienti admodum angusto loco equo descendere noluisse. Quod an aliquid ad religionem uestram pertineat: ipsi existimabitis. ego id supprimendum non putaui. Iudices reum uix auditis cæteris testibus dānauerunt. Valuit enim apud eos tum amplitudo uiri: tum grauis neglectæ dignitatis eius indignatio: cuiq; qui uenerari principes nesciret: in quodlibet facinus procursum crediderunt.

Qui Quæ in aliis uindicarent ipsi commiserunt. Cap. VI.

Nillos quidem latere patiamur qui quæ in aliis uindicarent ipsi commiserunt. C. Licinius cognomine hoplomachus a prætore postulauit ut patri suo bonis tanquam ea dissipanti interdiceretur: & qui dem quod perierat impetrauit: sed ipse paruo postea tempore mortuo bene ampla ab eo relicta latifundia festinanter consumpsit. Dignus hac uicissitudine poenæ fuit: quoniam hereditatem absumere q̄ heredem maluit tollere.

De Caio Mario.

Autem Marius quum magnum & salutarem reipublicæ ciuem in L. Saturnino opprimendo egisset: a tribus pugnauerit. Bonis interdiceretur: usitata constructio: huic interdicitur aqua & igni. Hac uicissitudine: alternatione: ut quemadmodum ipse patrem sic eum pater administratione rei domesticæ priuaret. Heredem tollere: educare noluit heredem quenquam: quia bona consumendo heredes habere non potuit.

Autem Marius: Dictum est in capitulo de fortitudine: quo pacto Marius q̄ primo nobilitati uehementer in senus apuleium saturninū gracchanas leges suscitante suis opibus iuuat: mutata sententia auctore scauro illum e foro eiecit. Et in capitolium fugere coegit: quem persecutus: cum ille proposito pileo seruos ad arma spe libertatis conuocaret: capitolium inuasit & abruptis fistulis illum in dedicationem uenire coegit: qui cū poenitentia per legatos fidem fecisset: inde digressus cū ducibus factionis receptus est in curiam: ubi facta in eum irruptione populus eum fustibus saxisque cohoptum in ipsa quoque morte lacerauit: Marius igitur saturninum oppressit: quia seruos ad arma uocabat: ipse uero paup̄um post ad sui opem sublato pileo spe libertatis seruos inuitauit: cum syllam urbem irrumpentem cū exercitu sensit: ergo qd̄ in aliis correxit ipse peccauit: & alium sui quoque peccati uindicatorem inuenit: Aduertendum est q̄ Eutropius de Mario dicit Sylla Marium de Cacaprili casa extractum uinciri iussit: ductumque transiberim effossis membrisque minutim celsis frucidari: h̄ de M. Mario loquitur non de C. Mario: nā C. Marius ut Plinius & Cicero & Plutarchus: multi alij testatur uo-

ueni germana uiam gratare sorori. Angusto loco: arto loco qui duos equos non admittere: ergo hic nec de uia cessit: nec equo defiliuit: nam principibus ciuitatis qui honore digni censebantur honoris gratia ab inferioribus equo descēdebatur: caput aperiēbatur & de semita cedebatur: quod honoris genus senectuti i primis dabatur: Seneca epistola. lxx. Si consulem uideo: aut prætorē: omnia quibus honor haberi solet faciam: equo defiliā caput ad aperiā: semita cedam. Religionē: iusticiā: ē enī religio pars iusticiæ.

Qui quæ in aliis uindicarent ipsi commiserunt.

Capitulum. VI.

Nec illos. De his quoque dicēdū est qui quod in aliis dānarūt ipsi commiserūt. G. Licinius: patrē pro digum habuit petiit igit a iudicibus ut bonis interdiceretur: quo facto cum bonorū administrationem suscepisset adeo luxuriose uiuere coepit extincto præ: ut patrimonium qd̄ amplum acceperat breui consumpsit: dignus profecto cui nō bonis sed spiritui interdiceretur cum patrem heredem sustine renoluerit. Hoplomachus: interpretatur armis pugnans fuit autem a nomine longē disticiens: quia nō armis sed de-

C. Marius

Plinius.

Iuntaria morte decessit. Nam Cicero libro de natura deorum: cur inquit marius tam foeliciter seiprius consul domi suae mortuus est. Pileum: signum libertatis: & dicimus hoc pileum & hic pileus & magis in usa est in masculino: quod hic neutri inueniatur.

Vero Licinius stolo: Plinius de uiris illustribus Fabius ambustus e duabus filiabus alteram Licinio stolon: alteram. A. Sulpitio patricio coniugem dedit: quarum plebeia cum sororem saluaret: cuius uir tribunus militaris consulari potestate erat fasces li-

ctorios foribus ap-
positos indecen-
ter expauit a so-
rore irrita: marito quæsta est:
qui adiuuante socero ut primū
tribunatum plebis aggressus
est legem tulit: ut alter cōsul
ex plebe crearetur: lex resistē-
te Appio Claudio tamen lata
est: & primus Licinius stolo cō-
sul factus: Idem legem scuit:
ne cui uiro plebeio plusquam
centum iugera agri habere li-
ceret: & ipse cum iugera cen-
tum quinquaginta haberet: al-
tera emancipati filii nomine
possideret in iudicium uoca-
tus primus omnium sua lege
punitus est. Cuius beneficio
petendi cōsulatum: eo modo
quo supradictum est. Sanxis-
set: firmasset. Quingenta a-
gri iugera: aut dissentit a Plin-
io Valerius: aut mendosus ē
codex meus: Nam centum tā-
tum modo legi. Emācipauit
Per emancipationem dedit:
finxit enim a se filium manci-
passent agri iugera possideri
re possidere: nec contra quam
ipse tulerat legē fecisse uide-
retur: quod illi parum ualuit
Nam in ius a Pomponio lena-
re uocatus sua ipsius lege da-
mnatus est. Ac docuit nihil
præcipi debere: Exemplū sta-
tuit: aliis non esse præcipien-

quo immodū uexilli pileū seruituti ad arma capienda ostenta-
tum erat: L. Sylla cum exercitu in urbē irrumpēte ad auxilium
seruorū pileo sublato cōfugit: Itaq; dum facinus quod punierat:
imitatur alterum marium a quo affligeretur inuenit.

De C. Licinio stolo.

Vero Licinius stolo cuius beneficio plebi petendi
consulatum potestas facta est: cum lege sanxisset
ne quis amplius quā quingenta agri iugera posside-
ret: ipse mille comparauit simulandique criminis
gratia: dimidiam partem filio emancipauit: quam ob causam a
M. popilio lenate accusatus primus sua lege cecidit: ac docuit
nihil præcipi debere: nisi quod prius quisq; sibi imperauit.

De Quinto Varo tribuno.

Virtus autem Varus propter obscurum ius ciui-
tatis Hybrida cognominatus: tribunus plebis le-
gem aduersus intercessionem collegarum pro-
gauit: qua iubebat quæri: quorum dolo malo so-
cii ad arma ire coacti essent: magna cum clade reipublicæ: soci-
ale enim prius deinde ciuile bellum excitauit. Sed dum ante pe-
stiferum tribunum plebis quā certum ciuem agit: sua lex cum
domesticis laqueis constrictum absumpsit.

De studio & industria.

Cap. VII.

Vid cesso uires industriæ commemorare: cuius ala-
cri spiritu militiæ stipendia roborantur: forensis glo-

Qu. Va-
rus Hy-
brida

dum: quod non prius seruare intenderit qui præceperit.
Virtus autem Varus Hybrida. Hic est qui legem tulit: ut quæreretur a his quorum ope
& consilio socii contra populum Romanum arma sumpserunt. qua lege. Qu. Cæpioni gra-
tificans Marcum Scæurum concitati belli crimine apud se adesse iussit. Hybrida quasi cō-
tumelia nocatus: sua ipsius lege damnatus. Dum enim seuerius agit in eos: qui auctores fuerant con-
citandi belli. Bellum ipse non modo sociale: sed etiam ciuile suscitauit: & hoc modo dum seditionem
nem concitat lege opprimitur. Hybrida: contumeliosus siue contumeliose natus: Nam uisus
contumelia dicitur. Aduersus collegarum intercessionem prorogauit: intercesserant collegæ:
hoc est alij tribuni ne reipublicæ perniciofa lex ferretur: eam tamen tulit aduersus collegarum in-
tercessionem: & ita seditionem & bellum excitauit. Magna cum clade reipublicæ: Quia socii ruri-
sus arma sumpserunt: & inter se ciues pestifera seditione laborarunt. Sociale: bellum sociorum:
quod periculosissimum fuit: tandem pompeius Strabo sedauit. Quam certum ciuem: quia Ve-
ronensis iste fuit: ideo dicit prius se tribunum pestiferum quā certum ciuem egisse. Domesticis laqueis
constrictum: quia sua lege damnatus penas dedit quas debuit.

De studio & industria.

Capitulum. VII.

Vid cesso uires industriæ commemorare: Dicturus de studio & industria uirtutē utrā
que breui præfatione commendat: quod harum uiribus tam militiæ quā fori disciplina
confirmatur cuncta studia fouentur: & quæ per se clara sunt illustriora redduntur:
Denique uirtus ex omni parte perfecta comprobatur. Inter studium uero & industriā
hoc interest quod studio discimus: industria exercemus. Militiæ stipendia: sine industria
militaris disciplina nihil ualet. Forensis gloria: eloquētia quæ causæ aguntur in foro.

Fido sinu: animo & pectore concepta; & est translatio sumpta a matribus quæ filiolos sinu gestare consueverunt. Animo: quod discitur & cogitatur. Manu: quod operamur. Lingua: quod pronunciamus & peroramus. Duramento sui confirmatur: nam hoc ipsum industria vocatur: quia durat & seipsam sustentat: nullius adminiculo indigens.

Ato sextum. M. Porcius Cato capitali crimine accusatus: hic consul Celtiberos domuit: & ne recuellare possent litteras ad singulas ciuitates misit: ut muros diruerent: cum unaquæque

ria accenditur: fido sinu cuncta studia recepta nutriuntur: quicquid animo: quicquid manu: quicquid lingua admirabile est ad cumulum laudis perducitur: quæ cum perfectissima sit uirtus duramento sui confirmatur.

De Catone.

CAto sextum & octogesimum annum agens dum in republica tuenda iuuenili animo perstat: Ab inimicis capitali crimine accusatus causam suam egit: neque aut memoriam eius quicquam tardiorum: aut firmitatem lateris ulla ex parte quassatam: aut os hæsitatione impeditum animaduertit: quia omnia ista in statu suo æquali ac perpetua industria continebat.

De eodem Catone.

Quin etiam in ipso diuissime actæ uitæ fine discretissimi oratoris Galbæ accusationi defensionem suam pro hispanis opposuit: Idem græcis litteris eruditissime conuincit: quam sero inde existimemus: quod etiam latinas pœne iam senex didicit. Cunque eloquentia magnam gloriam partâ haberet id egit: ut iuris ciuilibis quoque esset peritissimus.

De eodem Catone.

Vius mirifica proles Cato prior nostræ ætati ita doctrix cupiditate flagrauit: ut ne in curia quidem dum senatus cogitur: temperaret sibi quominus græcos libros legeret: quæ quidem industria ostendit alius tempora deesse: alios temporibus superesse.

sibi soli imparari putaret: seceru: ipse cum laude mereret: ab inuidis capite postulatus est. Cōstat quadragies quater fuisse accusatū: & semp gloriose absolutū: hæc aut ultimā causam fuisse cōicimus: quā octogenarius dixit: cum sūma laude & q̄si admiratione q̄ in ea ætate: memoria tāta laterūq̄ firmitate & pronūciatione ualeret: ut in nulla parte deficeret cuius oratio tantā vim habuit ut nō solū se tutaret: sed accusatōre quoq̄ galbā reum cum sūmo piculo redderet: eā post modū orōne in annalibus suis inseruit. Plinius naturalis historia h. vii. de Catone Cate- ris inquit uirtutum generibus uariæ & multi fuerē pstantes: Cato primus portia gētis tres sūmas in hoīe res pstitisse existimatus est: optimus orator: optimus ipator: optimus senator: q̄ mihi oīa etiā si nō prius atq̄ clarius fuisse in Scipione æmiliano uidet: de pto pterea plurimè odio quo Cato laborauit: itaq̄ sit propriū Catonis q̄ter & q̄drages cām dixisse: nec quēquam sapius postulatū & semp absolutum. Capitali cri. q̄d populi ro. p. uinciā deiecit: q̄d erat capitale. Nec aut me. &c. in his oībus uis maxima eloquētiæ cō-

Plinius

fistit. Memoria: quæ in senibus solet eē debilior nisi fuerit lōga & assidua exercitatiōe cōfirmata: hoc ē industria corroborata. Firmitate la. ut posset clausulas q̄tūlibet lōgas uno spiritu pñūciare. Aut hos &c. ut in proferendis uerbis ulla tarditate aut titubatione uteretur.

Vin ē. Cū. L. Scribonius tri. ple. rogationē tulisset: ut Lusitani q̄ i fide populi ro. dediti a Seruilio galba i gallia uenisset i libertatē restitueretur. M. catō acerrime suasit: extat orō i analibz eius iclusa. Qu. fuluſtus nobilior & sape ab eo i senatu laceratus fuit p galbā: ipse quoq̄ galba cū se cōmēdari uideret cōplexus duos filios ptextatos & supplicii filiū cuius tutor erat ita miserabiliter locutus ē p se: ut rogatio antiq̄ret. extat tres orōnes eius: duæ aduersus libonē tri. bu. ple. rogatiōesq̄ eius habitæ de lusitanis una cōtra. L. corneliū cetegū: in q̄ lusitanos ppe se castra habēres casos faret q̄ cōptum habuit: æquo atq̄ hoīe sine ritu imolatis: p speciē pacis adoriri exercitū suū in aīo habuisse. De Catone plinius: galbā inq̄ octogenarius accusauit: accusator assiduus malog. i. q̄d ait Valerius: galbæ actioni defensionē suam pro hispania opposuit. i. defendendo hispaniā: in qua prætor galba rēpublicā male gesserat: ipsū galbā ex accusatore reum fecit. Idē: & illud catonis industriæ exemplū maximum q̄ cū pœne sex latinas litteras didicisset: græcas iā senex discere uoluerit: nec satis habuit nisi & iuris ciuilibis scientiam consecutus esset: ita ut nemini crederet: unde natum est illud uulgare prouerbiū: Tarde uenisti cito proficiam.

Plinius

Vius mirifica. Nec minor fuit Vticēsis pnepotis industria: q̄ ne momētū q̄d ē t̄pis sibi elaberef ocioſo: Xenophōtis aliorūq̄ græcog̃ libros cōtinuē gestās leſitare uel in curia si q̄n dabatur oīū dū. s. senatus cogeref semp cōſueuerat: ut ostēderet aliis tēpora deesse: alios superesse tēporibus: turpissimā arē esse iacturā q̄ fiat p negligentia. Cogitur: colligitur: cōgregat. Virgilius Titire coge pecus. Temperaret: abſtineret: Virgilius: Quis temperet a lachrymis. De hoc Catone

Cato uti- cēsis

Augusti
nus

Cicero in libro de finibus bonorum & malorum libro. iiii. circa principium.
 Erant autem Varo. Hic est Terentius uero qui multa uolumina scripsit: & in primis de
 lingua latina: quæ beatus Augustinus: rex doctor appellat: de quo Cicero ad eundem scri-
 bens. Nos iquit in nostra urbe peregrinos errantesq; tanq; hospites: tui libri tanq; domus re-
 duxerunt ut possimus aliqui qui & ubi essemus cognoscere. Tu ætatē patriæ: tu descriptiones tēporis:
 tu sacrorum iura: tu sacerdotū: tu domesticā: tu publicā disciplinā: tu regē: locos: regionū: tu oīum hu-
 manarum diuitiarūq; regē gene-
 ra: noīa: officia: & causas aperuisti. Sæculi tēpus æquauit
 quia ad cētesimum puenit an-
 num & tū eius opera uitatio-
 rem illū reddiderunt: q̄ tot p-
 acti anni: nam sæculum spatiū
 um dicit cētū annorum.

Liuius
drusus

Onsimilis perseuerantia Liuius drusus qui & æta-
 tis uiribus & acie oculorum defectus ius civile po-
 pulo benignissime interpretatus est: utilissimāq;
 discere id cupientibus monumenta composuit: nam ut senem
 illum natura: & cæcum fortuna facere potuit: ita neutra inter-
 pellare ualuit ne non animo & uideret & uigeret.
 De Publio senatore: & lupo pōtio equite romano.
 Publius uero senator & Lupus pontius eques Ro-
 manus suis tēporibus celebres causarū: actores lu-
 minibus capti eadem industria forensia stipēdia
 executi sunt. Itaq; frequētius etiā audiebantur: cō-
 currebant aliis quia ingenio eorū delectebantur: aliis quia cō-
 stantiā admirabantur: nāq; alii incōmodo percussi secessum pe-
 tunt: duplicant tenebras: fortuitis uoluntaria adlicentes.

De Publio Crasso.

Am Publius Crassus cum in Asiam ad Aristoni-
 cum regem debellandum consul uenisset: ita cu-
 ra græcæ linguæ noticiam animo cōprehēdit: ut

& L. pontius: hi duo
 causidici industria prope admiranda fuisse uidentur: ut senes & ceci nō in lecto ut drusus
 sed in foro causas frequenter agerent: & ius civile cū magna populī frequentia exercerēt.
 Multi enim quibus uis illa ingeniū grata & suauis erat: nōnulli etiā illos perseuerantia morti ad cau-
 sage actiones quas ceci & senes agebant frequētes confluebant: nec mirum: nam cum alii ceci secessus
 & latebras querere soleant: & malum addere malo: hi luminibus capti & in foro & in cōciōe ferme
 semperant. Celebres actores causarū: clari & illustres causidici. Luminibus capti: oculorū acie pri-
 uati: siue debiles oculis. Virgilius: Atq; oculis capti fodere cubilia: talpæ. Forēsa stipēdia: appellat
 actiones causarū. Alii incōmodo isto percussi: lumine priuati: quo quis maius naturæ incōmodum
 sit haud facile inuenieris. Fortuitis uoluntariis: cū tenebras & obscura loca deligāt in quibus quo-
 danimodo delitecant: augent tenebras sibi a fortuna datas.

Attalus
rex

Am publius Crassus. Hic p. Crassus (ut in capitulo de fortitudine diximus) aduersus
 Aristonicū missus cum exercitu & imperator & pontifex: quod nunq; antea factum fu-
 erat: ut dux simul exercitus & pontifex mitteretur: ex quo etiam creditum ē rem ma-
 le cessisse: attamen ea fuit industria: ut quinque græcorum linguas breui compræhēde-
 rit: quæ res sibi plurimū contulit ad conciliandos sociorum animos: nam gratissimū
 erat illis cum ius dicendum esset non aliena per interpretes: sed tua quisq; lingua suū
 ius audiret. Ad Aristonicum regem debellandum: Attalus rex pergamēnorū regis Eumenis fili-
 us socii quondam Comilitonisq; romani eiusmodi testamentum reliquit populus Romanus bono-
 rum meorum hæres esto. Adita igitur hæreditate prouinciam populus Romanus non quidē bello
 nec armis: sed quod est æquius testamenti iure retinebat: sed hac difficile dictū est: utrum facilius
 amiserit populus Romanus an recu perauerit: nam Aristonicus regis sanguinis ferox iuuenis armis

provinciam inuasit: aduersus quem primo quidem missus fuit hic publicus Crassus qui uictus & captus dum duceretur: uirgani qua equum regebat in oculum barbari unius dirrexit: qui ui doloris accessus Crassi latus sicca confodit. In quinque genera diuisa: satis constat quinque graecorum linguas esse: Ionicam: Doricam: Atticam: aolicam: & communem.

Ec Roscius. Nec Roscii quidem praetermittenda est industria: qui meditatus semper in scaenam uenire consueuerat: ut nihil spectante populo gereret: hoc est gestum nullum faceret quem non prius domi comprobasset: ex quo summa industria factum est ut cum artem scaenicam plene tenuerit: eam sit gloriam consecutus: ut qui cumque in histrionia excelleret is Roscius diceretur: teste ei

Cicero

eam in quinque diuisa genera per omnes partes ac numeros peritus cognosceret. Quae res maximum ei sociorum amorem conciliauit. qua quis eorum lingua apud tribunaleius postulauerat eadem decreta reddenti.

De Roscio.

N Ec Roscius quidem subtrahatur scaenicae industriae notissimum exemplum qui nullum unquam spectante populo gestum: nisi quem domi meditatus fuerat ponere ausus est. Quapropter non ludicra ars Roscium: sed Roscius ludicram artem commendauit nec uulgi tantum fauorem: uerum etiam principum familiaritates amplexus est: haec sunt attentus & anxius & nunquam cessantis studii praemia: propter quae tantorum uirorum laudibus non impudenter se persona histrionis inseruit. Graeca quoque industria quoniam nostra multum profuit: quem meretur fructum a latina lingua recipiat.

De Demosthene philologo.

D Emosthenes cuius commemoratio nomine maxima eloquentiae consumatio audientis animo

ubi hunc Roscium mirifice laudat: hic non solum uulgi fauorem: sed multorum quoque principum familiaritatem inuit: & quo Plinius lib. vii. naturalis historiae: excessit in hoc aeuo nostro nec modice histriones: sed libertatem suam mercaturae quippe cum iam apud maiores Roscius histrionum. M. d. Annam mercasse prodatur. Scaenicae industriae: industria minorum & histrionum qui se in scaena exercebant. Meditatus fuerat: exercuerat: ne quid inuenisset: ne quid ineptae neque in compositae ederet: hinc eius industria quanta fuerit facile conicitur quod nunquam in scaena fabulam egerit: quam non prius domi representasset. Ludicra ars plus ille arti dignitatis quam ipse

ex arte honoris sit consecutus. Haec sunt attentus: laudat industriam Valerius dicens. Non mediocrem ex ea fructum percipi si fuerit diligenter culta: idque probat ex Roscio qui sola industria meruit ut cum clarissimis uiris commemoretur quauis histrioniam exercuerit. Attentus & anxius studii: Diffinitio industriae: quid enim aliud est industria nisi attentum uehementem & assiduum in re aliqua studium. Graeca quoque industria: latina inquit lingua graecorum industriam posteritati commendat & quem ab ea meruit fructum recipiat.

D Emosthenes: Hic quanta fuerit industria: qui eius uitam legerit ubi orationes eius continentur facile cognoscat: est autem a clarissimo uiro Leonardo aretino in latinum elegantissime traducta: in qua non nihil a iuuenale dissentire uidetur cum dicat patrem in officina gladiatorum fuisse: iuuenalis uero in satyra: Omnibus in terris ita referat de Demosthene: Quem pater ardenis Masse fuligine lippus. A carbone & forpicibus gladiosque parante: in cude & luteo uulcano ad rhetora misit. Quod ultimum non plene cum his quae Leonardus scripsit concordare uidetur: cum longe post mortem patris hoc sibi assumpsisse officium referat: de hoc Demosthene a Cicero a Quintiliano a Gelio: multisque aliis multa referuntur: de natiuitate: de industria: de arte: de tota uita: Fuit enim orator omnium graecorum facile princeps: qui in pronuntiatione summum artificium reponebat: hic multa sibi a natura denegata studio & industria comparauit: primam rhetoris litteram pronuntiare non ualebat: hanc Lapillis ore saepius inferendis facillimam: expressione reddidit: exilitate uocis laborabat: breui effecit: ut auditores auribus uehementer insonaret fieretque grata omnibus atque suauis: multaque alia naturae uitia correxit tanto studio & industria ut cum ipsa natura pugnasse quodammodo uideri possit: habuisse domi speculum ingens dicitur: ad quod se ipsum uidens gestum formaret: quid quod sibi domi locum subterraneum construxisse ferunt: in quem per singulos dies ille descendens gestum ac motum corporis fingeat: uocemque exercitabat: saepe etiam duos uel tres menses: ut refert Plutarchus: continuo domi inclusus non cessabat: ab rasa parte capitis ut exeundi facultatem sibi praeriperet: sermones in super & negocia foris agitata ad studium referebat: multaque alia faciebat ex quo facile cognoscebat se non multum natura & ingenio: sed studio & exercitatione ualere. Maxima eloquentiae consumatio audientis animo obruitur: si consumatus orator quisquam dici potest hic unus apud graecos inuentus est. Vnde Plinius libro. xxxiii. Demosthenes inquit summus orator

Quanta
amosthe
nis indu
stria,

Plini

Plinius

quisquā dici potest: hic unus apud græcos inuentus est: Vnde plinius libro xxxiii. Demosthenes inquit sumus orator: græcia: annulos &c. Artis, s. rhetoricæ cuius prima littera est r quam pronuntiare sine difficultate non poterat eam sibi sua industria facillimam reddidit. Lateris infirmitatē Aliud incommodum a natura datum assiduo labore correxit: latera sic habebat infirma ut clausulas uel breues uno spiritu enunciare non ualeret: hoc sic emendauit ut montium colles ardua que loca uersus recitando sapientius ascenderet: quo studio atque labore sic latera firmauit: ut omnes clausulas periodos ac perfectæ orationis complexiones quantumlibet longas uno spiritu facile enunciaret. A labore mutatus: accepit a labore ueluti mutuo. Ac uadosis littoribus: emendauit & illud quod in pronuntiatione subito strepitu perturbabatur ut plerūque desistere cogerebatur. Fluctuum fragoribus oblectantibus: repugnantibus inuicem aquis strepitus creari solet: ubi autē angustiora sunt littora ibi concitatio solet esse fluctus. Fertur quoque incertis calculis ad linguæ correctionem: lapillis ore insertis frequenter utebatur. Itaque alterum Demosthenē quem mater ineptum produxerat natura aptissimum reddidit: ut alterum a matre alterum a natura Demosthenē natum dixeris.

Cicero

Tq; ut ad uetustiorē Pythagoræ & cetera Ionica philosophia a Thalete initium ac cepit: que uero cognominata est italica: eius princeps fuit Pythagoras innesarchi annulorum sculptoris filius: ut Hernippus ait Samius: siue ut aristoxenus ait tyrrenus: ex una insula quam eiectis tyrrenis athenienses possederunt: sunt q; Marmacum illius patrem uocatum autum hyppasum attanum eritriphonem: abauum: cleonymum qui ex philone profugerit dicant habitasse q; Marmacum Sami: atque ideo pythagoram Samiū dici: inde migrasse Lesbum: ibiq; a Zoilo patre Pherecidi Syro comendatum: tres subinde argenteos calices fabricatum eos singulis in aegypto sacerdotibus dono dedisse. Iustinus tamen in xx: suorum epithomatum Demaratum negotiatorem diuitem illius patrem uocauit: apuleius: uescarem nominauit: adeo incerta est tanti philosophi origo: uerūque genus: habuisse dicitur fratres: maiorem quidem natu Euryonem: mediam Tyrrhenum seruum Timolym: cui getæ sacrificant saturnum ut Herodotus ait: exstimantes: hic ut prædiximus principio quidem pherecydem audiuit Syrum: post eius uero obitu profectum Samium hermodanti iam seni chreapili nepoti se in disciplinam dedit: cum autem iuuenis esset ac discendi studiosissimus: patriam linquens cunctis ferme barbaris græcisque misteris iniciatus est: deniq; ægyptum petiit: quo tempore polycrates amasi di per æpistolam illum comendauit: illorumque linguam: ut antipho tradit in eo libro quem de his qui in uirtute principes fuisse scripsit: atque apud Caldeos congressus est cum magis: deinde apud cretam una cum Epimeonde descendit: in deum antrum i ægypto quoque adita ingressus: ibique de diis in archano edoctus est deinde rediit Samium: offendensque patriam a tyranno incubari polycrate: Crotonem in italiam perrexit: ibique leges italicas dedit: atque cum discipulis clarus habitus est: qui ferme tricenti reipublicam administrabant: adeo ut merito Aristocrata: optimorum scilicet dominatus nominaretur. Rofert heracleides ponticus hunc de se dicere solitum: q; fuisset aliquando æthalides: Mercuriique filius putatus esset: Mercuriūque monuisse illum peteret præter immortalitatem quid uellet petiisse igitur ut & uiuens & uita functus: omnium quæ contingerent memoriam haberet. Itaque in uita meminisse omnium eandemque memoriam post mortem reseruasse. Longoque post tempore in Euphorbum uenisse atque a Melæo fuisse q; ueneratum. Euphorbus aut dixit se aliquando oetali dē fuisse: atque a Mercurio hoc pro munere accepisse: ut anima illius nulla uia circuitione uagaretur: ut in aquas uel in arbores uel animantes commigraret: & quæque in inferno perpeffa esset anima: & cetera animæ quæ nam patiuntur meminisse. Postea uero quam Euphorbus diem obiit migrasse i Hernontinum eius animam: quod & ipse cum fidem uellet facere: Branchidas petiit: ingressusque

oboritur: cum inter initia iuuentutis artis quam affectabat primam litteram dicere non posset: oris sui uitium tanto studio expugnauit: ut ea a nullo expressus referretur: proinde propter nimiam exilitatem acerbam auditu uocem suam exercitatio continua ad maturum & gratum auribus sonum perduxit. Lateris etiam firmitate defectum quas corporis habitus uires negauerat: a labore mutuatus est: multos enim uersus uno impetu spiritus complectebatur: eosque aduersa loca celeri gradu scan dens pronuntiabat: ac uadosis littoribus insistentis declamationes fluctuum fragoribus oblectantibus edebat: ut ad fremitus concitarum concionum patientia duratis auribus in actionibus uteretur. Fertur quoque ore insertis calculis multum ac diu loqui solitus: quo uacuum promptius esset & solutius: proclatus est cum rerum natura: & quidem uictor abiit: malignitatem eius pertinacissimo animi robore superando. Itaque alterum demosthenem mater: alterum industria enixa est.

De Pythagora philosopho.

Tque ut ad uetustiorē industriæ actum transgrediar: Pythagoras perfectissimus opus sapientiæ a natura

Pythagoræ studiū

Pythagoras innesarchi annulorum sculptoris filius: ut Hernippus ait Samius: siue ut aristoxenus ait tyrrenus: ex una insula quam eiectis tyrrenis athenienses possederunt: sunt q; Marmacum illius patrem uocatum autum hyppasum attanum eritriphonem: abauum: cleonymum qui ex philone profugerit dicant habitasse q; Marmacum Sami: atque ideo pythagoram Samiū dici: inde migrasse Lesbum: ibiq; a Zoilo patre Pherecidi Syro comendatum: tres subinde argenteos calices fabricatum eos singulis in aegypto sacerdotibus dono dedisse. Iustinus tamen in xx: suorum epithomatum Demaratum negotiatorem diuitem illius patrem uocauit: apuleius: uescarem nominauit: adeo incerta est tanti philosophi origo: uerūque genus: habuisse dicitur fratres: maiorem quidem natu Euryonem: mediam Tyrrhenum seruum Timolym: cui getæ sacrificant saturnum ut Herodotus ait: exstimantes: hic ut prædiximus principio quidem pherecydem audiuit Syrum: post eius uero obitu profectum Samium hermodanti iam seni chreapili nepoti se in disciplinam dedit: cum autem iuuenis esset ac discendi studiosissimus: patriam linquens cunctis ferme barbaris græcisque misteris iniciatus est: deniq; ægyptum petiit: quo tempore polycrates amasi di per æpistolam illum comendauit: illorumque linguam: ut antipho tradit in eo libro quem de his qui in uirtute principes fuisse scripsit: atque apud Caldeos congressus est cum magis: deinde apud cretam una cum Epimeonde descendit: in deum antrum i ægypto quoque adita ingressus: ibique de diis in archano edoctus est deinde rediit Samium: offendensque patriam a tyranno incubari polycrate: Crotonem in italiam perrexit: ibique leges italicas dedit: atque cum discipulis clarus habitus est: qui ferme tricenti reipublicam administrabant: adeo ut merito Aristocrata: optimorum scilicet dominatus nominaretur. Rofert heracleides ponticus hunc de se dicere solitum: q; fuisset aliquando æthalides: Mercuriique filius putatus esset: Mercuriūque monuisse illum peteret præter immortalitatem quid uellet petiisse igitur ut & uiuens & uita functus: omnium quæ contingerent memoriam haberet. Itaque in uita meminisse omnium eandemque memoriam post mortem reseruasse. Longoque post tempore in Euphorbum uenisse atque a Melæo fuisse q; ueneratum. Euphorbus aut dixit se aliquando oetali dē fuisse: atque a Mercurio hoc pro munere accepisse: ut anima illius nulla uia circuitione uagaretur: ut in aquas uel in arbores uel animantes commigraret: & quæque in inferno perpeffa esset anima: & cetera animæ quæ nam patiuntur meminisse. Postea uero quam Euphorbus diem obiit migrasse i Hernontinum eius animam: quod & ipse cum fidem uellet facere: Branchidas petiit: ingressusque

Apollinis templum ostendit clypeum quem illic Menelaeus affixerat. At enim illum cum ex Troia remeasset Apollini consecrasset: Scutum iam putrefactum: solamque perdurare Eburneam faciem ubi autem & Hermotinus uita functus est: rursus in Pyrrhum Delium piscatorem migrasse: illumque omnia memorasse: Ut scilicet primum aetates fuerit postea Euphoribus deinde Hermotinus ac postmodum Pyrrhus effectus sit: ac deinceps post Pyrrhum: Pythagoram factum esse omniumque meminisse quae praediximus: De quo Heraclitus ut Pythagoras se in historia rerum exercuit:

uenta peritus: & omnis honestatis percipiendae cupiditatem in gressus: nihil enim quod ad ultimum sui peruenturum est finem. non & maturae & celeriter incipit: aegyptum petiit. ubi literis gentis eius assuefactus praeteriti aui sacerdotum commentarios scrutatus innumerabilium saeculorum observationes cognouit. Inde ad perfas profectus magorum exactissimae prudentiae se formandum tradidit: a quibus syderum motus cursusque stellarum & uniuscuiusque rei proprietatem & effectum benignissimae demonstratum docili animo sumpsit. Cretam deinde & Lacedaemoniam nauigauit: quarum legibus ac moribus inspectis ad olympicum certamen descendit. Cuique multiplicitis scientiae maxima inter omnes totius graeciae cum admiratione specimen exhibuisset: quo cognomine censeretur iter rogatus non se sapientem: iam enim illud septem sapientes uirorum occupauerant: sed amatorem sapientiae: id est graece philoso-

Et quum de natura adorsus esset scribere ita in principio dixit: non per aerem quem spiro: non per aquam quam bibo non dimittam huius rationis sermonem. Scripsit & alia complura Socrates in successionebus ait ipsum rogatum a Leonte. Philasiorum tyranno quisnam esset dixisse philosophus. Moritur autem Pythagoras: ut fertur octuagesimo suae aetatis anno: de cuius morte uariae sunt sententiae sicut apud Laercium uidere possumus: quod uero ad eius industriam pertinet & qua hic agitur magnam orbis partem circuiuit scientiae & cognitionis cupiditate ductus. Verustiore actum: nam multo antea fuerat Pythagoras quam Demosthenes. Ad ultimum sui finem: ad sapientiam: Nam hic erat ultimus eius finis quo sua cuncta intend-

derat. Maturae compositae: ac si diceret sapienter. Innumerabilium saeculorum observationes cognouit: recte dixit innumerabilium: quia si sequimur herodotum: a creatione saeculi ad suum tempus decem miriadas annorum confectas fuisse constat. Cicero quoque libro primo de diuinatione: Condemnemus inquit hos aut stultitiae: aut uanitatis: aut imprudentiae: qui quadringenta septuaginta milia annorum ut ipsi dicunt monumentis comprehensa contineant & mentiri iudicemus: Nec saeculorum reliquorum iudicium quod de ipsis futurum sit pertimescere: Lex uero christiana ab his longe differt: nam a principio rerum ad incarnationem sex milia annorum fluxisse constat. Syderum motus: planetarum errores intelligit. Stellarum cursus: ortus & occasus. Admiratione exhibuisset: admirabantur omnes Pythagorae ingenium ad omnia studia accommodatum: hic primus arrogantiae nomen aufugit: ut interrogatus: quo uteretur cognomine: non se sapientem ut ante ipsum septem excellentissimi uiri dici uoluerunt: sed sapientiae amatorem esse respondit: hoc est philosophum: sophos enim sapiens: philosophus amator sapientiae interpretatur. Lactantius tamen diuinarum institutionum libro tertio: capitulo tertio: hoc nomen interpretatus est sapientiae questorem non amatorem. Dicit enim: etenim uerecundiae causa studiosos sapientiae se non sapientes uocauerunt: immo uero Pythagoras qui hoc primum nomen inuenit cum paulo plus sapienter quam illi priores qui se sapientes putauerunt: intellexit nullo humano studio posse ad sapientiam perueniri: & ideo non oportere incomprehensae atque imperfectae rei non perfectum nomen imponi. Itaque quum ab eo quereretur: quem nam se profiteretur: respondit philosophum: id est questorem sapientiae: haec Lactantius. Septem excellentissimi: parentes est: fuerunt autem hi: Tales milesius Solon atheniensis: Chilon lacedaemonius: Pytacus mitylenus: Bias prianensis Clebolus lidius: Periander corinthus: ut etiam supra monstraui in capitulo de modestia. In Italia quoque partem: latus suorum epithomatum libro uigesimo: dicit hunc ex Aegypto in Babyloniam ad perdiscendos syderum motus originemque mundi spectandam profectum: summam scientiam consecutum: inde regressum Cretam & Lacedaemoniam ad cognoscendas Minois & Lycurgi indytas ea tempestate leges contendisse: quibus omnibus instructum Crotonam uenisse: populumque in luxuriam lapsum auctoritate sua ad usum frugalitatis reuocasse: Nam Pythagoras laudabat quotidie uirritatem & uirtutem ad frugalitatem multitudinis prouocauit: Ut aliquos ex his luxuriatos in optimam frugem conuersos fuisse incredibile uidetur. Matronarum quoque separatam a uiris doctrinam & puerorum a parentibus frequenter habuit. Docebat nunc has pudicitiam & obsequia in uiros. nuunc illos modestiam & litterarum studium: iter haec uelut genitricem uirtutum frugalitatem omnibus ingerebat: consecutusque assidue erat: ut matronae auratas uestes ceteraque dignitatis

Cicero

Lactantius

Septem sapientes

Aux ornamenta uelut instrumenta luxuriæ deponerent: eaq; omnia delata in iunonis eodē ipsi deæ consecrarēt: p̄ferēs uera ornamenta matronarum pudicitiam non uestes esse: In iuuentutem quoque quantum profligatum sit uicti foeminarum contumaces animi manifestant: Sed. ecc. ex iuuenibus cum sodalici iure sacramento quodam nexi separatam a ciuibz cæteris uitam exercerēt: quasi cœtum clandestinæ coniurationis haberent: ciuitatem in se conuerterunt: quæ eos cum i unam domū conuenissent cremare uoluerit: in quo tumultu sexaginta ferme homines perierit: cæteri in exilium profecti. Pythagoras autē cum

Pythagoræ
obitus

anos uiginti Crotonæ egisset: Metapontū migravit: ibiq; decessit: cuius rāta admiratio fuit: ut ex domo eius templum facerent: eumque pro deo colerēt: hæc iustinus. Quæ maior appellabatur: totus ille calabriæ tractus magna Græcia quondam dicta fuit. Cuius ardentem rogiū: q̄ morte ut diximus uaria sunt sententiæ. Alii enim dicunt: quum i domo quadā fuisset: eam ex his tūm quos admittere uolebat per inuidiam incendiisse: sunt qui Crotoniatis ipsas tyrannidis suspitione ac metu: Quia in loco Milonis Hermon confederat: hoc perpetrasse dicant: Pythagoram igitur incendiū incommodatū: ut eū egredere cōphēsū esse ac dixisse capi præstat q̄ has dare pœnas: cædīq; satius est q̄ quicquam loqui: atq; ita iugulum persecutoribus nudasse: compluresq; ex discipulis (nam secum ad. xl. erant fuisse interemptos) ex quibus Archytas tarentinis & Cysis: Dicearcus uero Pythagoram dicit in delubrum musag: quod metaponti est confugisse. ibiq; cum. xl. dies absq; cibo perstitisset decessisse. Heraclides uero in epitomate suo dicit illum postquam deli Phereidæ iussa persolueret: redisse in Italiam: & cum in domo Milonis crotoniate celebritatem offendisset: subinde Metopontum perrexisse: ibique quum uiuere ulterius nollet in Edia uita finisse. Hermippus bello inter agrigēnos & syracusanos orto Pythagoram exisse cum sociis agrigentinis opem laturus: uersus autem i fugam illum fabarum campum circūisse: ibique a Syracusanis fuisse interemptum: reliquos uero ad. xxxvi. tarenti fuisse crematos. Valerius autem Heraclidis p̄piniōem sequitur. Opidum Pythagoræ: plus claritatis Metapontus habuit a nomine Pythagoræ q̄ ab eius cineribus ac si diceret Metaponto memoria eternitatē cineres & Pythagoræ nomē dedere.

Platonis
uita

Lato autem patria. Plato Aristonē patre matre Perictionia siue: ut alii dicunt: Petonai Athenis simili die natus quo apud Delon Apollo: ut retulit Apollodorus: mater a Solone genus duxit. Aristonem uero patrem a Codro Melanti filio originem ducere tradunt: qui a Neptuno iudem sanguinem trahere Thrasylo teste memoratur: cui Speusippus successit: habuit fratres Plato Adimantem & Clauconem & sororem Petonā d̄ qua nascit Speusippus: litteras didicit Plato apd̄ Dionisiū grammaticum: exercitatus est apud Aristonē argiuū palestritē: a quo Plato p̄ egregio corporis habitu cognitus est: cū teste alexandro prius. Aristocles ex aui paterni noīe diceret: Studuit picturā: poemata edidit: primo q̄dē ditirābos deinde meles & tragœdias: & cū tragicū certamē initurus eēt an̄ Dionysiacū theatrū audito Socrate igni poemata exussit dicens: hic Vulcanē plato tua indiget ope: hic annuum uigesimali atq; tis agēs audiuit Socratē: illo mortuo audiuit crathylū & hermodenē annos. xxviii. teste hermodoro megarā se ad Euclidē contulit hinc Cyrenē profectus Theodog mathematicū: atq; idē in italiā ad pythagoreos philolaū: & eurytū: postea in ægyptū profectus: pphetas sacerdotesq; audiuit: ubi comitē habuit Euripidē tragicum: regressus athenas in Academia morabatur: idē teste Aristoxenoter militauit: primo in Tanagrā: secūdo in Corithū: tertio in delū: ubi uictoriā habuit: æt nauigauit i Siciliā: primo ut insulā uideret: tyrāno existēte Dionysio hermocratis filio: ubi Plato illi dixit: nō id p̄stare tyrānū: q̄d sibi soli esset utile nisi uirtute excelleret: cui Dionysius r̄ndit: Verba tua oculos senū sunt. Cui plato: Et tua tyrānidē sapiūt. Dionysius iratus uoluit platonē occidere: Sed a diōne & aristomene oratus se cōtinuit: illū tñ polydi lacedæmonio q̄ ad eū legatus uenerat uendendū tradidit: polydes uero illū secū ducēs i Eginā uēdidit: quo tpe Camāder eū reū mortis dicebat: q̄d i capitale eēt si q̄s atheniēsis eā insulā aduisset: sed al legatū est eū philosophū eē: quare disciplinā grā absolutus ē: hūc Anyceris cyrenaicus emit. xx. minis: remisitq; athenas ad amicos: & statim pecuniā in Calabria superatū: & in Elice summeriū fuisse: fama est dæmone teste Fauorino: illi annūciare ppter platonē talia ppeti: hæc sciēs Dionysius scripsit ad Platonē ne i se maledicta torq̄ret. Cui rescripsit plato sibi nō tātū oculi supesse ut Dionysii meminisset. Secūdo uisit i Siciliam & a minore Dionysio petiit terram & homines: qui iuxta rempublicam ab eo constitutam uiuerent: Non defuit spicio illum Diony. & Theotæ persuadere temptasse: ut insulam tyranno liberarent: quo tempore Archytas pythagoreus missa ad Dionysium ap̄pistola Platonem purgauit: creptūq; Athenas remisit

Tertio Siciliam accessit: Dionem reconciliaturus Dionysio: qua re non obtenta rediit in patriam. Cicero in Catone maiore: Platonem inquit Atheniensem Tarentū uenisse. Lucillo camillo ac publico Claudio consulis reperio. Fuit autem Plato teste Eutropio: quo tempore galli urbem coeperūt.

Ingeni quoque diuina. instructus abundantia cum omnium iam mortalium: pater commoda patriæ: quam omnium doctrinarum matrem dixeret maiores: & præceptoris quem tunc omnium sapientissimum esse Apollinis dixit oraculum: accessit & ingeni bonitas: quæ diuina magis quam humana fuisse uidetur. Mortaliū

omniū sapientissimus: sic Apollinis oraculo constat fuisse iudicatum. Geometriae multiplices numeros. uarias partes geometriae. sunt autem multæ & uariæ ut punctus linea superficies: deinde triangulus quadrangulus & cætera: circulus: & anguli partes: ut rectus angulus: obliquus angulus. considerantur etiam: latitudo: longitudo: amplitudo: & alia huiusmodi multa: nam geometria in se continet linamenta: inter ualla: magnitudines: & figuris dimensiones & numeros. Observatione celestium rationum: geometria per hanc scientiam cursus syderum: ortus & occasus stellarum: quæ tarde quæ uelociter sydera moueantur quo iter se spacio distent: longa obseruatione cognoscunt.

Nili fluminis inexplicabiles ripas: bene inexplicabiles: quasi herodoto credimus: quasi

Nili origo
Lucanus

Plynius

mortalium sapientissimus haberetur: eousque ut si ipse Iuppiter ex cælo descendisset: nec elegantiore: nec beatiore facundia usus uideretur: ægyptum peragrauit: dū a sacerdotibus eius gentis geometriae multiplices numeros celestium obseruationum rationem percepit: quoque tempore a studiosis iuuenibus certatim Athene Platonem doctorem quærentibus petebant: ipse Nili fluminis inexplicabiles ripas uastissimosque campos effusam barbariem & flexuosos fossarum ambitus ægyptiorum scilicet discipulus lustrabat. Quominus minor in Italiam transgressum ut ab archyta tarenti a Timæo & Arione & Echecrate locris pythagore præcepta & instituta acciperet. Tanta enim uis tanta copia literarum undique colligenda erat: ut inuicem per totum orbem dispergi & dilatare posset: altero etiam & octogesimo anno decedens sub capite Sophronis mimos habuisse fertur: sic ne extrema quidem eius hora agitatione studii uacua fuit.

De Democrito philosopho.

T Democritus cum diuitiis ceteri posset: quæ tanta

originem inuenire nemo potuit: quamquam id multi reges frustra temptauerint. Lucanus libr. x. Arcanum natura caput non prodidit ulli. Plynius libro. vii. Nilus inquit incertis ortus fontibus per deserti & ardentia & immenso longitudinis spacio ambulans: semperque tantum inermi quasitu cognitus: sine bellis quæ cæteras omnes terras inuenere originem: ut luba rex potuit exquirere: in monte inferioris mauritanie: non procul oceano habet: lacu protinus stagnante: quem uocant Hildem. est præterea satis ignota: Nili natura: quare scilicet singulis annis sole existente in cancro totam inundet ægyptum. Quamquam Plynius eodem loco dicat uarias eius incrementi causas esse: modo flatum ethiæ: modo æstiuos hymbres æthiopie: modo alias affert causas quas longum esset referre: sed euenire ut plurimum eius incrementum: a canis ortu per introitum solis in leonem. & ut ait Virgilius in. iiii. georgicorum. Vastissimos campos: tractus ægypti longe lateque porrigitur. Effusam barbariem: quia uastissimi sunt ægyptiorum campi: ideo per uastam regionem sparsim habitant barbari. Et flexuosos fossarum ambi: constat ægyptum fossage plenam: Nili superfluas aquarum inundationes recipientium. Iustinus: ægyptum inquit quæ tot regum tot seculorum cura impensaque munita sit: & aduersus vim decurrentium aquarum tantis instructa molibus: tot fossi concisa: ut cum his arceantur: illis recipiantur aquæ: nihilominus colim nisi excluso Nilo non potuerit. Minus minor in Italiam transgressum: quippe qui in ægyptum usque perrexit: ut multo facilius in Italiam transire poterit. Præcepta & instituta: hæc hoc modo inter se differunt: ut præcepta generaliter dicantur omnium philosophorum: instituta sua unicuique: ut archademicorum: stoicorum: peripateticorum: æpicureorum rursus præcepta sunt doctorum instituta ciuitatum. Cicero libro officiorum. Quamquam te Marce fili annuum iam audientem Cratippum: idque Athenis abundare oportet præceptis & institutis philosophiæ: propter doctoris auctoritatem & urbis. Ut inuicem per totum orbem dispergi & dilatare: ut uicissim daret omnibus quod undique acceperat. Altero & octogesimo anno decedens: ne mortis uicinitate quisque Platonem crederet litterarum oblitum: moriens Saphonis: uersus sub capite habuisse fertur: mortuus autem est teste Cicerone in Catone maiore: uero & octogesimo anno scribens. Numeros: ritus & uersus: Virgilius: Luneros memini si uerba tenerem. fuit ergo Plato ad extremam usque suæ uitæ horam studio semper intuens & industriae plenus.

T Demo. hic Abderites siue ut alii putant Milesius prius fuit Egistrati filius: uel ut alii dicunt Athenocritus: uel secundum alios Damassippi: sed quisque ille fuerit: tanta regis & diuitiarum copia fertur: ut per eius Xerses perage regem cum exercitu hospitari potuerit: a quo teste Herodoto: magi qui da & chaldei præceptores: Demo. filio relictis: theologia & astrologia illi docuerunt: cum adhuc puer esset.

Democriti
uita

Laertius

qui has disciplinas edoctus in aegyptum se contulit: ut geometriam perciperet: & in perfidem ad rubrumq; mare & chaldeos diuinarum rerum cognitione audis perrexit. sunt etiam qui dicant cum Gymnosophistis in india congressus esse: atq; in aethiopia uenisse: partitus est fratribus suis substantiam: uel ut tradit Valerius patriam donauit: exigua pro se parte retenta qua illi peregre proficiscen-
ti opuserat: adeo studiosum fuisse tradit Laertius: ut ex uicino ortulo sibi cellulam seligeret: ibiq; tam diu hoc ab illo non fuisse

Iuuenalis

cognitum quoad hunc ille sacrificii obtentu excitauit: & bo-
ui admouit: constat eum aliquan-
do athenas uenisse: & ob con-
temptum gloriae agnosci no-
luisse: ut cum cognouisset ipse
Socratem: ab eo ignoratum fuis-
se: laborauit hic plurimum in
solis rerum naturis contemplan-
dis (ut quidam ferunt) & quo-
cunq; fortunae casu mutabiliu
q; rerum audito in risum solu-
ebatur. unde Iuuenalis in sa-
tyra: Omnibus in terris. perpe-
tuo risu pulmonem agitare
solebat Democritus & caetera
hunc aliquando insanisse cre-
diderunt eius ciues: unde ad
eius curationem adhibuere ypo-
cratem: qui cognita uiri sapien-
tia ciues magisq; Democritum
insanire: a quo se multa didi-
cisse profitebatur: nam ut re-
fert Laertius in uita democri-
ti: cum ad eum uenisset ypo-
crates: maximum diligentiae suae

Laertius

& caliditatis testimonium dedit ypo-
crati: q; puellam ypo-
cratis comitem & integram & uiciatam co-
gnouit: nam primo die siccam saluauit: Salue uirgo: postridie uero salue mulier: fuerat eni puel-
la nocte ipsa uiciata. sunt etiam qui dicunt seipsam occecasse ad naturae secreta acutius rimanda:
cuius rei auctores sunt Cicero libro. v. tuscularum quaestionum: & Gellius libro. x. noctium atti-
carum: de cuius morte uariae sunt sententiae ut Laertius tradit: Perit autem centesimo & nono suae
aetatis anno: hic omnia ex atomis constare dicebat: & plures esse mundos: & corruptibiles: multa uo-
lumina reliquit: ut auctor est Laertius in eius uita. Cum diuitiis censeret: magnitudine diuitiarum
aestimationem apud homines quantamlibet sibi uendicare poterat: hic enim facile conici potest:
patris diuitias fuisse prope incredibiles q; exercitum Xerxis persarum regis epulum dare potuerit:
quem constat fuisse supra centum miriadas hoc est decies centena milia militum atq; etiam multo
plura ut quidam tradunt. Omnia temporum momenta: mira industria hominis ut ne minimum
quidem spatium praetermitteret: quin uel disceret uel doceret.

Cicero

Carnealis
uita

Arneades laboriosus & diuturnus: hic philosophus cyreneus fuit Epiconis ut quidam
ferunt: siue Alexandri ut alii dicunt filius stoicorum & Chrysippi discipulus modice
reuehatur & uerecundus: ita ut saepe diceret nisi Chrysippus esset ego non essem. Aethi-
ca se magis deuotum quam phisica: quo circa caesariem & ungues nutrebat praecipua
fuit intentione studiorum: adeo ut sensus omnes etiam a necessariis uisibus interdum
auerteret inediaque consumeretur: nisi Melissae cura: quam uxoris loco tenebat fuisse
taretur: sapiusque reficeretur: ad hunc audiendum oratoresque confluxebant. Disputaturus cum
Chrysippo qui acutioris esset ingenii suum ipse prius ingenium purgabat helleboro. mortuus e-
st nonagesimo suae aetatis anno: ut Valerius refert: ut Laertius uero octuagesimo quinto olimpi-
ade centesima sexagesima secunda. Laboriosus: quia iugiter studio incubuit quoad uixit.

Addixerat ut cum cibi capiendi causa recubisset: astrinxerat: destinauerat: nam addicere apud
iurisperitos significat per licitationem aliquid uendere hoc est in uenditione publica: unde
addicti apud ueteres dicebantur: qui praetoris iussu cum soluendo non essent creditoribus uen-
debantur: Addictus etiam morti destinatus. Cicero: & is qui morti addictus esset: paucos sibi
dies commendandorum suorum causa postulasset: uas factus est alter. Fruebatur uita corpo-
re uero: quasi alieno & superuacuo: fructum capiebat ex uita animo non corpore: nam frui fru-
ctum capere significat: Salustius: Vita qua fruimur breuis est hellebora se ante purgabat. Hellebo-
ri duae sunt species coloris insignis candidi & nigri qui non cognoscuntur nisi ex radicibus teste Plinio
libro. xxy. naturalis hystoriae: ubi multa de eius proprietate: sed in primis candidum probat q; causas

fuerunt: ut pater eius Xerxis exercitui epulum dare ex facili po-
tuerit: quo magis uacuo animo studiis litterarum esset opera-
tus parua admodum summa retenta patrimonium suum pa-
triae donauit. Athenis autem compluribus annis moratus om-
nia temporum momenta ad percipiendam & exercendam do-
ctrinam conferens ignotus illi urbi uixit: quod ipse quodam uo-
lumine testatur. Stupet mens admiratione tanta industria: &
iam transit alio. De Carneade philosopho.

Arneades laboriosus & diuturnus miles sapientiae
liquidem nonaginta expletis annis idem illi uiuen-
di ac philosophandi finis fuit. ita se mirifice do-
ctrinae operibus addixerat: ut cum cibi capiendi cau-
sa recubisset cogitationibus inhaerens manum ad mensam por-
rigere obliuisceretur: sed cum Melissa quam uxoris loco ha-
bebat temperato inter studia animo non interpellandi: sed in-
dix succurrere officio dexteram suam necessarii usus aptabat
Ergo animo tantummodo uita fruebatur. corpore uero quasi

morbo: extrahere & primo fuisse terribile: deinde adeo promiscuū: ut pleriq; studioꝝ gratia ad prouidenda acrius quæ commentabantur sapius sumptauerint: quo & usum carneadem respon-
surum Zenonis libris fuisse dicit; Aulus quoq; Gelius libro. xvii. Noctium articularum duas species hellebori esse dicit. Ad exprimendum ingenium: ad explicandam uim ingenii. Quas potiores laudis inquit cupidi exemplo carneadis helleboro se disputaturi purgabant priusq; ad certamen descendere: quod ante carneadem facere non solebant.

Aulusge-
lius

alieno & superuacuo circumdatus erat. Idem cum Chrysippo disputaturus helleboro se ante purgabat: ad exprimendū ingenium suum attentius: & illius refellendum acrius: quas potiones industria solidæ laudis cupidis appetendas effecit.

De Anaxagora philosopho.

Quali porro studio Anaxagoram flagrasse credimus: qui cum post diuinam peregrinationem patriam reperisset: possessionesq; defertas uidisset: non essem inquit ego saluus nisi iste perissem. Vocem peticæ sapientiæ compotem: nam si prædiorum potiusq; ingenii culturæ uacasset: dominus rei familiaris intra penates mansisset: non tantus Anaxagoras ad eos redisset.

De Archimede philosopho.

Archimedis quoq; fructuosam industriam fuisse dicerem: nisi eadem illi & dedisset uitam & abstulisset: capris enim Syracusis Marcellus machinationibus: ius multum ac diu uictoriam suam inhibitam senserat: eximia tamen hominis prudentia delectatus: ut capiti illius parceretur edixit: pene tantum gloriæ in Archimede seruato quantum in oppressis Syracusis hostis reponēs. Atis dum animo & oculis in terram defixis formas describit militi: qui prædandi gratia domum irruerat strictoq; super caput gladio: quis nam esset interrogabat: propter nimiam cupiditatē inuestigandi q; requirebat nomē suum indicare non

Quali porro studio Anaxagoræ: de hoc uiro dcm est in capitulo de obitu filiorum: quod ad eius in-

anaxago-
ras

dustriam pertinet: cum admodum diues esset: cōtemptis diuitiis: omne patrimoniu suis sponte concessit: uel ut alii dicunt relictis possessionibus studi gratia longam peregrinationem suscepit: & cum post multa tempora redisset in patriam: prædiaz sua uidisset inculta atq; deserta: sapienter dixit: nisi hæc perissem ego saluus n̄ essem uox philosopho digna: nam si colēdis agris uacasset tanti nominis & gloriæ philosophus non euasisset: qui oī republica atq; priuata cōtempta ad speculationem regē se cōtulit: & ut studiosissimus fuit: ita multa de motu cœli: cursu syderum: & natura rescriptit: uixitq; annis septuaginta duobus litteris semper intectus: hic euidam dicenti: q; patria sibi curæ non esset: immo curā patriæ mihi maxima est & digitum extendebat in cœlum: ondēs illā sibi uerā patriā esse: impietatis semel a Cleonem accusatus q; sole m quē Athenienses colebant candentem lamina diceret & pœnit

tus ignitā defensus a Pericle discipulo. quinq; talētis multæ exilio dāatus fuit: de cuius morte uarias dicit Laertius scētiās eē scriptor. Saluus n̄ eē: uirtutē & sapiam uerā hoīs salutē eē dicit.

Laertius

Archimedis quoq; archimedes: uel ut uult Quintilianus lib. i. de institutione oratoria: archimenes Syracusanus in oī geometria ante alios mira subtilitate laudatus: erat enī re-
ste Lilio decade secundi punici belli. Vniū spectatōr cœli syderūq; mirabilior tamen inuentor ac machinator bellorum tormentorum operumq; qui ea quæ hostes ingenti mo-

archime-
dis opera

læ agerent ipse per leui momento ludificaretur: captis deinde Syracusis per prodicionem quas contra uim Marcelli romani ducis diu defensusauerat: cum omnia uerterent hostes ipse diametros suos in puluere obsignans a præreūte milite incognitus occisus est. Lili. cū multa inquit iræ: multa inuidiæ auaritiæq; feda exēpla edarētur archimede memoria peditū est: in tāto tumultu quātum captæ urbis in discursu diripientium militū ciere poterant: intentū formis q̄s in puluere scripterat ab ignaro milite quis esset iterfectū: egre id Marcellū tulisse: sepulturæq; curā habitā & propinquis etiam inquisitis honorī præsidioq; nomē eius ac memoriā fuisse. Ply. li. vii. natu. hysto. Grā
de & alchimedi geometria & machinalis sciētiā testimonium. M. Marcelli contigit iterdictio cū Syracusæ caperentur: ne uiolaretur unus nisi sefellisset imperiū militaris imprudentia hic teste Cicerone lib. tusculanar. cōnū fuit primus inuentor speræ & fabricator: qd Laertius Anaximandro attribuit: hic de Cylindro opus eximiū scripsit. Pœne tantū gloriæ: quanti faceret Archimede q̄ ex capta potētissima urbe se consecutus speraret: mira profecto archimedis laus: qui non minoris fieret a Marcellō q̄ Syracusæ. Propter nimiam cupiditatē inuestigandi q; incredibilis hominis industria quē non capta urbis ruina: non propinquæ mortis metus: a suis cogitationibus potuit absterere.

Plynus

Pertracto puluere: secto uel scisso puluere i quo Diametros & formas suas designabat. Linia-
menta signa: sunt autem liniamenta extremitates corporum & imaginum impræssiones quæ primo
inducuntur a pictoribus: deinde coloribus implentur. Modo donaretur uita: quia quantum in
Marcello fuit donatus est uita: nam studio & industria eius delectatus edixerat ut incolumis serua-
retur Archimedes. Modo spoliaretur: quia dum incensus est formis imprimendis multis cõtempnit
imperium a quo trucidatus est: quia igitur uitam studium dederat: eandem postmodum studium abstulit.

Socratis
studium.

Ocratem etiã So-
crates fuit adeo
studiosus adeo
que scientiæ cu-
pidus: ut nec a
mulieribus qui-
dem turpe existimaret disce-
re: quod utile fore: præterea cū
iam omnium poene rerū scien-
tiam complexus esset: musicæ
quoque operam dare non erubu-
it: in pueri iam ætate: ut
ad reliquas uirtutes suas: quæ
mirabiles fuisse creduntur:
hoc etiã quantulumcumque
foret accederet: ne quod illi un-
quam defuisse uideretur ita-
que effecit industria suar: ut dū
semper aliquid sibi deesse exi-
stimaret: ad eum scientiæ cu-
mulū peruenerit: ut alios lo-
cupletissime docere posset.
Fuit teste Gelio rara temperantia
ut omne suæ uitæ tempus ua-
litudine in offensa trālegerit:
de cuius morte dictum est in
capitulo de sapienter dictis.

Fidibus tractandis: musicæ
artem ut sciret fidibus canere:
cur autē huic arti iā senex ope-
ram dare uoluerit: hanc e-
usam fuisse ferunt: quod in conuiui-
o inuitatus a quodam ut caneret se fidibus
nescire respondit: quod a nonnullis risu exceptum ad musicam perdiscendam illum incitauit:
ut sero potius quam nūquam artis illius rationem teneret: fidis corda in cythara uel lyra alioque instrumento
extensa: unde fidicula diminutiuum tormenti genus. Accessio: additio incrementum. Sed perui-
cax industria. Perseuerans & in bonam hoc loco partem accipimus: ut peruiaces dicamus perseue-
rantes: interdum contumaces obstinatos duros. ē autem peruiacax qui ad uictoriam usque perseuerat
in proposito. Vilissimum elementum: ideo dicit: quia studia quædam sunt adolescentibus con-
grua: ut grammatica dialectica rhetorica. Alia grauioris & maioris exercitationis & ingenii: ut phi-
losophia scilicet phisica methaphisica: at uero musica earum rerum est que inferioris sunt & mate-
ria leuioris: recte ergo dixit uilissimum elementum.

Isocratis i-
ndustria

Tq: ut Isocrates nobilissimū: ut omnē industriæ rationē in uno homine fuisse compræ-
hendamus Isocratis exemplum lectoribus subiiciamus. fuit autē Isocrates græcus orator
clarissimus: gorgiæ auditor multorum philosophorum præceptor eximius: ut Macrobius
attestatur: & teste Quintiliano fuit diuerso dicendi genere nitidus & cõptus. palestræ
magis quam pugnæ accommodatus: omnes dicendi ueneres sectatus: in inuentione facilis: ho-
nesti studiosus in compositione adeo diligens ut cura eius reprehendatur in ætate iam
confecta uidelicet decrepita: quartum & nonagesimum agens annum teste Cicerone in Catone ma-
iore librum composuit: qui panathanaicos inscribitur totius græciæ: & imprimis Athenarum gesta
laudesque continens: & studia urbis quem tanta scientia cõstare fuisse refertum: ut admiraren-
tur omnes in ea ætate ingenii uires tantum ualuisse ex quo facile comprehendendi potest: in homini-
bus corpora quidem scenscere animos uero nunquam si quis bene diligenterque coluerint eos. Cice-
ro de Isocrate: est etiam quiete & pure atque eleganter actæ ætatis placida ac lenis senectus: qualem ac-
cepimus Platonis: qui & octogesimo anno scribens ē mortuus: qualemque Isocratis qui eū librum qui
panathanaicos inscribitur: quarto & nonagesimo anno scripsisse dicitur: uixitque quinquennium po-
stea: Isocrates teste Macrobio: cum in conuiuium a sodalibus rogaretur: ut aliquid in medium de suæ
eloquitiæ fore præferret. respondisse fertur quod locus præteritū exigit ego non calleo: quod uero calleo: nec hunc
loco nec tibi sunt accommodata. Foelicis idu. quæ ex industria plurimum fructū cõsecutus fuerat. Panath-
anaicos: quæ omnem urbis Athenarum laudem continebat: quæ in ea urbe cuncta liberalia studia ac bonæ artes

Quintilia-
nus

Cicero

potuit: sed pertracto manibus puluere noli inquit obsecro istū
disturbare: ac perinde quasi negligens imperii uictoris obru-
catus sanguine suo artis suæ liniamenta confudit. Quo acci-
dit ut propter idem studiū modo donaretur uita: modo spo-
liaretur.

De Socrate philosopho.

Ocratem etiã constat ætate prouectū fidibus tra-
ctandis operam dare coepisse: satius iudicantem
eius artis usum sero quam nunquam percipere: &
quantula socratis accessio illa futura scientiæ erat
sed peruiacax hominis industria tatis doctrinæ suæ diuiniis etiã
musicæ rationis uilissimum elementum accedere uoluit. Ergo
dum ad discendum semper se pauperem credidit: ad docendū
fecit se locupletissimum.

De Isocrate.

Tq: ut longe & foelicis industriæ quasi in unum
aceruum exempla redigamus. Isocrates nobilis-
simum librum qui inscribitur panathanaicos quar-
tum & octogesium annum agens ita ut ipse
significat cõposuit opus ardentis spiritus plenum ex quo apparet

nigeret: omnia beneue uiuendi praecepta inde manerent: & perciperentur: qui tamen liber hominum negligentia obsoleuit. Admirationis eius: appellat librum illum admirationem quandam hominum: quia admirabantur tantum eius ingenii uires in ea aetate ualuisse: ut librum summa sapientia refertū edere potuerit: & in laus illi maxia redū dabat: q̄ sui opis fructus eē uidebat & erat.

Interioris aetatis metas Chry. hic Chrysippus Apollonii solensis filius siue trasensis philosophus acutissimus: adeo ut testentur ferme omnes: louem ipsius eū acutioribus argumen-

Chrysippi uita

tes uix resistere potuisse: finit terras descendisset: fuit ergo ingeniosus & acutus i omni genere orationis: in plerisque a Zenone dissensit & cleante: quorū tamen aduersus cleantem disserendo egisset: tanta ducebatur poenitentia: ut crebro diceret: equidem alias fortunatus sum praeterq̄ i cleantem: i hoc sū infelix: & ut dixit Cicero de natura deorum: Natus est homo Chrysippus ad mundum contemplantū atq̄ mirandum: nam teste Laertio septingenta uolumina edidit ut quicquid incidebat mandabat litteris & saepe emendabat & magna testimoniorum nube utebatur: quod adeo in consuetudine habuit: ut in quibus-

tis uix resistere potuisse: finit terras descendisset: fuit ergo ingeniosus & acutus i omni genere orationis: in plerisque a Zenone dissensit & cleante: quorū tamen aduersus cleantem disserendo egisset: tanta ducebatur poenitentia: ut crebro diceret: equidem alias fortunatus sum praeterq̄ i cleantem: i hoc sū infelix: & ut dixit Cicero de natura deorum: Natus est homo Chrysippus ad mundum contemplantū atq̄ mirandum: nam teste Laertio septingenta uolumina edidit ut quicquid incidebat mandabat litteris & saepe emendabat & magna testimoniorum nube utebatur: quod adeo in consuetudine habuit: ut in quibus-

Laertius

C Interioris aetatis metas: sed non parui tamen spaciū Chrysippi uiuacitas flexit: nam octogesimo anno coeptum ante quadragesimum logicon exactissimae subtilitatis uolumen reliquit: cuius studium in tractandis ingenii sui monumentis tantum operis laborisq̄ sustinuit: ut ad ea quae scripsit penitus cognoscenda longa uita sit opus.

De Cleante Philosopho.

E quoque Cleante tam laboriose haurientem: &

dam suis opusculis totam Euripidis Medeam infereret: petentique cuidam ab altero legente quid nam id esset quod legeret: illi Chrysippi Medea est: quare de illo ait Apollodorus Arheniensis si quis tollat de Chrysippi libris q̄ aliena sunt charta illi uacua relinqueretur: eius tamen libri clarissimi & in dialectica praecipue: in qua fuit adeo insignis ut dicerent si apud deos in usu esset dialectica non futuram aliquam quam Chrysippeam: erat praeterea teste Laertio: Imbecilli tenuisque corporis sculo: quod ex eius imagine dicit apparere in portionibus ut refert agebat quietem: cura autem sola monebat: ut ancilla eius diceret Chrysippi tantum cura est inebriari: unde teste Hermippo a discipulis ad sacrificium ductus dulce merum adeo bibit: ut fatigatus angustiis spiritus eum quinta die post reliquerit: cum esset octaginta trium annorum: sunt qui dicant eum nimio risu comprehensum interisse: ita ut cum Asinus manducasset ficus aniculae dixisset: ut uinum asino daret: nimioq̄ de hinc risu exprolasset neminem regum laudauit: sola anicula contentus fuit: hic ergo uolumen ante quadragesimum annum inchoatum exactissimae subtilitatis octogesimo anno confecit & absoluit quem λογικον logicam appellauit: ex quo facile conici potest quanta fuerit eius industria: qui unum & quadragesima annos assidue scribendo consumpsit: fuit maximae auctoritatis philosophus: de quo Iuuenalis satyra secunda: plena omnia gypso Chrysippi inuenias. Ceterioris aetatis metas: quia non ad Isocratis aetatem peruenit hoc est non tanto tempore uixit: nam Isocrates ut diximus nouem & nonaginta confecit annos. hic uero ad octogesium tantum modo peruenit annum: ergo ceterioris: id est breuioris aetatis terminos. Coeptum λογικον: librum logicorum: & philosophi considerationum: nam logica & philosophorum considerationes in eo libro continebatur. Exactissimae subtilitatis: exquisitissimi atuminis. Ad ea quae scripsit penitus cognoscenda longa uita sit opus: Quia ut diximus teste Diogene septuaginta uolumina composuit: ad quem legenda longiori uita opus esset.

E quoque Cleante: Cleantes haurienda ortulanis aqua uitam sustentauit: hic Cleantes Phantii filius a suis ut Antisthenes dicit in successionibus: primum quidem pugil fuit: it: deinde profectus Athenas cum dragmis quatuor ut quidam ferunt: congressus Zenoni studiosissime philosophatus est: neque eisdem decretis perstitit: memoriae proditum est ipsum laboriosissimum fuisse adeo ut inopia cogente se mercenarium faceret: ac noctū quidem in hortis hauriret aquam: inter diu autem operam studiis liberatibus daret: ut & phreandes: id est exhauriens puteos appellaretur. Aiunt illum cum pertractus esset in iudicium redditurus rationem: unde adeo robustus ac tam boni habitus uiueret: hortula no apud quem id muneris implebat ac muliere poenas quam farinas pensat: testibus sui uictus usu absolutum esse. Ariopagitasque admiratos decem illi minas dari censuisse. Zenonem autem accipere illum ueruisse. Aiunt autem Antigonus illi tria milia dedisse: hic auditor eius cum rogaret cuius gratia hauriret audiuit: non solum haurio nunquid non effodio ac rigo & cetera facio philosophiae causa. & Zeno quidem illum ad id exercebat: uidebatq̄ obolum sibi ex labore afferri: oactam aliquando stipem in medium familiarium intulit dicens: cleantes quidē cleantē aliū posset nutrire si uellet: qui uero inde nutriantur affatim habent ab aliis quaerunt quae sunt ad usum uitae

Cleantis uita

Laertius necessarium: & quidem remissius philosophantes. ea igitur ex causa secundus Hercules cleantes dicebatur: hunc Valerius dicit Chrysippi auditorem cum e contrario Laertius dicat. Chrysippus Apollonii filius solensis siue tharsensis ut Alexander in successione ait discipulus cleantis fuit: hic prius longa exercitatio emensa Zenonis siue cleantis ut diocres & plurimi tradunt auditor: nam cleantes uita instituto clarus obtinuit: ut Zenoni succederet: & quidem complures essent illius memorabiles discipuli. Composuit autem libros pulcherrimos: de tempore: de sensu: de arte: de appetitione: de antiquitate: de diis: de hymenaeo: de gigantibus: de arte amatoria: de politicis: de legibus: & alios quos plures tenuit illi giugia ac putruit medicorum sententia biduo se a cibo abstinuit conualescente ipso: & medicis sibi consueta permittentibus: iterum sponte sua fecit abstinentiam: qua consumptus est: & extinctus. Alii dicunt amore alterius uitae manum sibi iniectisse. audito a se Zenone annis nouem cuius annos hoc est nonagesimum aquasse dicitur.

Laboriose haurientem: cum multo sudore ad discendum: nomen ipsius dea ipsa industriae nam cunctas uirtutes & animi passiones deos esse credebant antiqui: & eas tamquam numina colebant: ut fides pietas concordia. Iuuenalis: Ut colitur pax atque fides uictoria uirtus: Quaeque salutato crepitat concordia iudo. Extrahenda aqua: haurienda ex puteis aqua. Seneca ad Luciliū epistola. xlv. Socrates patricius non fuit: Cleantes aqua traxit & rigando hortos locauit manus. Diurno Chrysippi praeceptis: dissentit a Laertio ut diximus: non enim Chrysippus sed Zenonis auditorem fuisse dicit Laertius: cui etiam propter morum uenustatem successit. Abunde ad centesimum annum: ad nonum & nonagesimum annum: dempto: scilicet uno ad centum. Duplici enim labore unius saeculi: uere te industriae numen aspexit: nam & discendo & docendo te semper ita gessisti ut in dis-

tam pertinaciter tradentem sapiētiā numē ipsius industriae suspexit: quum adolescentem quaestu extrahendae aquae nocturno tempore inopiam tuam sustentātem: diurno Chrysippi praeceptis percipiendis uacantem: eundemque abunde ad centesimum annum attenta cura erudientem: auditores tuos uideret: duplici enim labore unius saeculi spacium occupasti incertum reddendo: discipulus ne an praeceptor eēs laudabilior.

De Sophocle.

Sophocles quoque cum rerum natura gloriosum certamen habuit: tam benigne illi mirifica opera sua exhibendo: quam illa operibus eius tempora liberaliter sumministrando. prope enim centesimum annum attingit sub ipsum transitum ad mortem Oedipode coloneo scripto: qua sola fabula omnium eiusdem studii poetarum praecipere gloriam potuit: idque ignotum esse posteris filius Sophoclis noluit Sophon sepulchro patris quae rettuli in scul-

pendo.

De Simonide poeta.

Simonides uero poeta octogesimo anno & docuisse diximus in capitulo de continentia libro quarto cuius tanta fuit industria: ut cum ipsa rerum natura certasse uideatur: nam cum esset annorum ferme centum Edipodem tragicodiam composuit: de qua Cicero in Catone maiore: Sophocles inquit ad summam senectutem tragicodias fecit: qui propter studium & industriam cum rem negligere familiarē uideretur a filiis in iudicium uocatus: ut quemadmodum nostro more re magister legentibus patribus boni interdici solent: sic illum quasi desipientem a re familiari remoueret iudices: tunc senex dicitur eam fabulam quam habebat in manibus & proxime scripserat Edipum coloneum recitasse iudicibus: quos illeque num illud carmen desipientis uideretur: quo recitato sententia iudicum est liberatus. Gloriosum cum rerum natura certamen habuit: hoc habuit cum natura certamen: ut diu uiuendo laboriosus semper esset: natura longum illi uitae spacium concessit: quo posset scribendo gloriam comparare. Sophocles illud non minori studio & industria spacium confecit: gloriosum igitur certamen ut quanto maius spacium daretur tanto maiori ille studio conficeret. Sub ipsum transitum ad mortem: de qua morte dicemus libro ultimo capitulum duodecimum. Quae rettuli: fabulam scilicet Edipodis: quam supra commemoravi: hanc filius sepulchro patris curauit in sculpti uirtutis paternae monumentum perpetuum.

Sophocles

Cicero

Simonides

Simonides uero poeta: hic Lyricus poeta fuit ut diximus libro primo capitulo de sonis: item capitulo de miraculis: unde & carmina quaedam simonidia dicta sunt. prius etiam artem memoriae inuenisse dicitur teste Cicrone: tanta eius fuit industria: ut gloriaretur & se octogenarium caria docuisse: & in theatrum ad certamen cum reliquis poetis descendisse: ut inde premia quae meliori poetae darentur exciperet: superstes etiam carminibus suis fructum ex his uoluptatibus: mirificam cepit: quia uidebat quod ea omnes esset celebratura posteritas.

In eorum certamen descendisse: in theatrum descendit ut carmina sua quæ recitaret cæterorum poetarum uersibus potiora esse probaret: & ita propositum præmium caperet. Nec fuit iniquum: Lyptotes est: ac si diceret fuit æquissimum.

Am Solon: de hoc Solone diximus supra libro quinto capitulo de ingratis. Fuit autem unus Solonis studium. e septem sapientibus atheniensis ut quidam dicunt ut alii salaminus: de qua isula diximus supra libro & capitulo præscriptis: ut eūq; sit athenis uixit & urbem illam qualibet ciuita-

se carmina: & in eorum certamen descendisse ipse gloriatur: nec fuit iniquum illum uoluptatem ex ingenio suo diu percipere: cum eam omni uo fructandam traditurus esset.

De Solone.

Quam Solon quanta industria flagrauit & uersibus complexus ē: quibus significauit se quotidie aliquid addiscentem senescere: & supremo uitæ die confirmauit: quod assidentibus amicis & quadam de se sermonem inter se conferentibus fatissiam præsum caput erexit. Interrogatusq; quapropter id fecisset respondit: ut cum istud quicquid est de quo disputatis percipero moriar. Migrasset profecto ex hominibus inertia si eo animo uitam ingrederentur: quo eam Solon egressus est.

De Themistocle.

Quam porro industrius Themistocles: qui maximarum rerum cura districtus omnium tamen ciuium suorum nomina memoria comprehendit: per summam nanq; iniquitatem patria pulsus & Xersem quem paulo ante deuicerat confugere coactus priusq; in conspectu suo ueniret persico sermoni se assuefecit: ut labore parua commendatione regis auribus familiarem & assuetum sonum uocis adhiberet. Cuius utriusq; industriae laudē duo reges partiti sunt.

Flagrauerit: accensus fuerit: nota est uerborum differentia flagro & fragro: quorum altergeum a flatus siue flamma: alterum a fracta specie ueniat hoc ad odorem: illud ad odorem refertur. Versibus: supra græcæ positis. Fatis præsum: instanti & propinqua morte grauatum. Migrasset ex hominibus inertia: si homines inq; ea industria uitam ingrederentur: qua Solon egressus est: nullus inter mortales inertiae locus inueniretur: hæc autem ad id potissimum ualent ut adolēscētes horum exemplis incitati summo studio & industria uirtutes amplectant: & studia capeant horumq; similes fieri maxime laborent.

Quam porro industrius Themistocles: Themistocles atheniensium clarissimus ciuis & Themistoclis industriae imperator eximus: ut diximus in capitulo de mutatione fortunæ: Industria quanta fuerat hinc facile consili potest: q; cum multarum maximarumq; rerum cura esset in istia uolutus: & reipublicæ Atheniensis administrationis semper intentus: omnium tamen ciuium suorum nomina: teste Cicero teste Quintiliano & nunc Valerio: memoria Quintilianus mandauerit: & intra animi spacium persicam linguam optime perceperit: Cicero i Cætone maiore Themistocles inquit omnium ciuium suorum perceperat nomina. Quintilianus uero de institutione oratoria in capitulo de memoria: Cæterum inquit quantum natura studiorq; ualeat memoria: uel Themistocles testis est: quē unū intra annū optime locutū plicæ constat. Districtus: iplicitus: interdū iratus & seuerus ac potēs. Per sumā iniquitatē: inuidia ciuium uel tyrāmidis suspitōe: uel quia ut diximus mox erat Athenis: ut qui uirtute maximas opes cōparasset: ne libertati piculosus esset per decem annos exularet: ergo per sumā iniquitatem quia iniquissimū erat: patriæ liberao-rem: imperii amplificatorē & conseruatorē exilio mulctare: quem ingētib; prius afficere debuerant. Parua commendatione per laborem: persicā linguā studiosæ addiscendo: se regi gratum reddidit & commendabile. Cuius utriusq; industriae: & posse omnium suorum nomina memoria comprehendit: & alia lingua sine interprete utiq; utrumq; fecit themistocles. Duos reges: Cyrus & Mitridates.

Solinus

Plynus

Yrus omnium militum: fuit persarum rex potentissimus: de quo Iustinus multa tradit libro primo: & nos in capitulo de somniis: huc magnae memoriae fuisse: & Solinus in capitulo de homine: & Quintilianus de institutione oratoria in capitulo de memoria: & Plynus libro septimo naturalis historiae testantur: nam Solinus inquit: Cyrus memoriae bono inclaruit: qui in exercitu cui numerosissimo praefuit nominatim singulos alloquebatur. Quintilianus uero ut supra diximus: quantum natura studioque ua-

leat memoria uel Themistocles testis quem unum iter annum optime locutum per se constat uel Mitridates: cui duas & uiginti linguas quot nationibus imperauit traditur notas fuisse: uel Crassus ille diues qui cum Asia pesseret quique graeci sermonis differetias sic tenuit: ut qua quisque eum lingua postulasset: eadem ius sibi redditum ferret uel Cyrus quem omnium militum tenuisse creditum est nomina. Si ne monitore exercitum saluaret: imperatores nominum suggestores habere consueuerant: qui nomina militum eorum auribus infererent: quod blande & nominatim milites appellando eorum animos sibi maxime conciliaret hos monitores romani nomenclatores appellabant.

De Ocio. Cap. VIII.

Cum quod industrie & studio maxime contrarium uidetur: Cum nihil magis industrie & studio contrarium esse uideatur: quam ocium quasi inconueniens & absurdum esse uidebatur hoc illis subiungere ideo breui utitur praefatione: qua ostendat: non incongrue factum esse: cum post longa studia diutinosque labores defatigati animi relaxationem quandam desiderant: qua recreati uel

getiores: deinde alacriores ad studia redeant atque labores. Non quo uirtus euanesceat: duo tangit ocii genera: unum eorum qui ueluti torpore quodam & langore animi in ocio marcescunt: quod non solum fugiendum: sed prope modum detestandum uidetur: alterum eorum: qui a labore requiem & laxamentum quaerunt: quod expetendum est. Strennuis quoque: impigris & promptis & opponitur inertibus. Tempestiua: opportuna: & in tempore facta. Vegetiores: uariiores & ualidiores: deficerent assidue in tentione animi nisi interdum ocio recrearentur. Qui si nunquam cessas tedere mollis erit.

Cicero

Ar uerae amicitiae: constat Scipionem & Lelium teste Cicerone summa amicitia fuisse coniunctos: ut igitur actiuosa uita studia & labores omnes communiter susceperant sic & animorum relaxationes & ocia pariter capebant: ut in littore caietate maris: tyranni pariter deambulantes: conculas calculosque more puerorum sapissime legeret: id relaxationis genus in ociosis uiris turpe in Scipione & Lelio fuisse uidetur honestum. Par clarissimum uerae: duo par unum esse dicuntur: ut par bouum: sic par amicorum: quatuor autem uel paulo plura uerorum amicorum paria fuisse apud maiores leguntur: ut Theseus & Perithous: Pylades & Horestes Thideus & Polinices Nisus & Euryalus inter quos Scipio connumerantur & Lelius. Actiuosa uita: laboriosa & uariis actionibus debita qualis industriorum & studiorum hominum esse solet. Alter: laborem: per similitudinem. Equali gradu: in translatione ne persistit. Vagas: dispersas per littus: quidam legunt uagos id est Lelium & Scipionem errantes.

Conculas: testas piscium quibus romani postes & lecticas exornare consueuerant: sunt qui dicuntur graecae ostraca appellari. Calculos: lapillos dictos quod sua breuitate sine molestia calcantur: unde calculus minima pars ponderis ex duobus granis lēris & calculus numerus calculatio superputatio. Lectitasse: frequenter collegisse. Publius Crassus ex socero suo: orator de quo Cicero libro de oratore mentionem facit & de eloquentia disputante iducit: fuit autem Sciuola gener: ut libellus

De Cyro Rege.

Yrus omnium militum suorum nomina. Mitridates duarum & uiginti gentium quae sub regno eius erant linguas ediscendo: ille ut sine monitore exercitum saluaret: hic ut eos quibus imperabat

sine interprete alloqui posset.

De Ocio.

Cap. VIII.

Cum quod industrie & studio maxime contrarium uidetur praecipue subnecti debet: non quo euanesceat uirtus: sed quo recreatur: alterum etiam inertibus uitandum: alterum strennuis quoque interdum appetendum est. Illis ne propriam uitam eneruam exigat: his ut tempestiua laboris intermissione ad laborandum fiant uegetiores.

De Scipione & Lelio.

Ar uerae amicitiae clarissimum Scipio & Lelius tum amoris uinculo: tum etiam omnium uirtutum inter se iunctum societate: ut actiuosa uita iterum quali gradu exequerebatur: ita animi quoque remissioni communiter acquiescebant: constat namque eos caietate & laurenti uagas littoribus conculas & calculos lectitasse: idque se Publius Crassus ex socero suo. Q. Scauola qui gener Lelii fuit: audisse saepe numero praedicauit.

ostendimus capi. de uerecundia. ergo. P. Crassus Scauola: Scauola uero Lelii generi fuisse dicuntur: de quo Lelio Cicero libro qui inscribitur Lelius hoc est de amicitia. Qu. Mutius augur Scauola multa narrare de C. Lelio socero suo memoriter & iocunde solebat.

Ceuola autem quiescit. Ut testis fuerat Scauola: Scipione & Leliū ai relaxandi: gra cōeulas & calculos in litore lectitasse: ipse uero nō minus post ai labores a forensibus officiis ad pilae ludū & interdū cōferebat: nōnūquā ad aleas & tessaras ut eo laxamēti genere fatigatū aī relaxaret: hic

De Scauola.

Scauola autem quiescit remissionis eorū certissimus testis optime pila luisse tradit: quia uidelicet ad hoc diuerticulū aīum suū forensibus misteris fatigatū trāsferre solebat: aluo quoque & calculis nacasse interdū dicit: cum bene ac diu iura ciuiū & cerimoniam deorū ordinasset: ut. n. in rebus seriis scauolā: ita & in scurilibus luxibus hoīem agebat: quoniam rerū natura continui laboris patientem esse non finit.

De Socrate philosopho.

Iddū uidit cui nulla ps sapiētiā obscura fuit Socrates: iōq; nō erubuit tunc cū interposita arūdine crutibus suis cū paruulis filiis ludēs ab alcibiade risus est.

De Homero poeta.

Homerus quoque ingenii caelestis uates non aliud se sit: uehemētissimis achillis māibus canoras fides aptando: ut earum milirare robur leni pacis studio relaxaret.

Quanta uis eloquentiae est. Ca. IX.

Potentia uero eloquentiae & si plurimū ualere animaduertimustamē sub propriis exēplis quo scilicet uires eius testatores fiat recognosci cōuenit

teste Cicerone li. officiorū: prius fuit. P. Scauolae filius iurispiti: a quo Cicero iuris ciuili sciām quātacūq; foret accepisse dicit: nā li. prius officiorū inquit: quōque uero patres aut maiores aliqua gloria pstituerunt. eorum pleriq; in hoc genere laudis student excellere: ut Qu. Mutius. P. filius in iure ciuili: fuit autem hic Scauola teste eodem Cicerone in lito iurisperitus & augur: quē in libro de oratore Cicero inducit cum crasso de eloquentia disputantem. Quiescit remissionis. Ociosa relaxationis est enī adiectiuum quiescit. Optimae pila. Cum dicat optime: significat illum ab adolescentia fuisse studiosissimū eius ludis: ut assidua exercitatione minime ineptus eius peritiam consecutus fuerit non mediocrē. Ad hoc diuerticulū. Digressionem: est autē a uia toribus sūpta translatio: q̄ a uia q̄scendi grā ad loca diuertūt: ē enī diuerticulū locus ubi de uia diuertimus. Terētius: ubi ad ipsū uenio diuerticulū uel locus ē ad quē de itinere secedimus. diuersorium uero domus hospitalis ad q̄ ex diuersis uis cōuenit.

Calculis. Tessaris uel taxillis: ut calculos posuerit pro taxillis: iura ciuium. Ut pote iurisperitus.

ritus. Et cerimonias deorū. Ut q̄ augur: nā alter pōtifex fuit Cicero: quo mortuo me ad pōtificē Scauolam cōtuli. Ut enī in rebus seriis. Licet sapienti rebus seriis interdum inferere ludos & ioca: uel certe post seria ad ludos & ioca cōferre: teste Cicerone lib. officiorum primo. ludo autem & ioco uti illis quidem licet: sed sicut sōno & q̄eribus certis tunc cum grauib; seriisque rebus satifacimus ergo Scauola in rebus seriis se iurum grauem & auctoritatem plenum: in ludis uero se hominem referebat. In scurrilibus ludibus. Sine dubio deest particula quasi: quod facere frequēter solēt auctores. Virgilius. Medias inter cedes exultat amazon: uel scurrilibus iocosus non tñ turpibus q̄bus utuntur scurræ. Quem rerum natura. Natura inquit nō patitur hominem labori semper insistere nam licet uirtutis laus omnis in actione consistat: ab ea tamen necesse est saepe fiat intermissio: multi que dentur ad studia reditus nam ut inquit Ouidius Quod caret alterna requie durabile non est: Hæc reparat uires fessaque membra leuat.

Iddū uidit. Socrates terrestre quoddam oraculū. & humanæ sapiētiæ uenerabile sacrariū: nō erubuit cū filiis pueriliter ludētē ab alcibiade rideri cū ad eū salutandi grā uenisset: & arūdines crutib; iterponētē more puerorū offēdisset. sciebat enī sibi naturæ lege p̄mitti laxamētā q̄rere tāq; necessaria & non homini turpia: qui fuerit studio & labore defensus. Interposita arum. cru. qui more puerorum equitem imitaretur.

Homerus. Hoc idem sensit Homerus cū Achillem utrum fortissimum fidibus canentem sapius introduxit. Canoras fides. Resonantes cordas.

Potentia. Quanta sit eloquentiae uis atq; potētia: cū ceteri oēs q̄ de illa scripserūt tā græci q̄ latini: tñ i primis ipse p̄ eloquentiā. Cicero cōpluribus i locis & uoluminibus ondit: quōq; unū nobis hoc loco referre satis ēē duxi: ubi rex oīum dominā illā appellat. Ait. n. li. ii. de natura deorū.

DE VI ELOQVEN.

la uero dñi regē ut uos soletis dicere: uis eloquēdi: q̄ p̄clara q̄q; diuīa: q̄ primū efficit: ut ea quæ igno-
ramus discere: & ea q̄ scimus alios docere possimus. Deinde hac cohortamur: hac p̄suadēus: hac cō-
solamur: afflicto: hac deducimus a tiorē p̄territos: hac gestiētes cōprimus: hac cupiditates iracūdi-
asq; cōstringimus: hac nos iuris legū urbiū societate cōiūxit: Hac nos ab imani & fera uita segregauit
cū igr̄ ea sit uis eloquētiæ: ut q̄cqd i rerū natura totoq; mūdo laudabile sit i ea uerset cūctaq; eius
admaniculis nitāf: foneat: sustētēf: illustret: nihil p̄terea dicēdū ē nisi ut subiectis exemplis fiat il-
lustrior atq; testatior. Eius uires
testatiōes. Si inqt exēpla p̄posue-
rimus: p̄babilior fiet eloquētiæ
uirtus atq; uulgatior.

Egibus exactis, Discrepat a
liuio Valerius hoc loco nō
n. ualeriū sed agrippā meneniū
fuisse tradit liuius q̄ plebē a pa-
tribz dissidētē facta secessiōe su-
eloquētia recōciliauit: cū enī se-
cū ipa ciuitas fōrt maxie discors
ītestio īter patres plebēq; flagrā-
te odio p̄ nexos ob æs alienum
excitauit seditiōē magno natu q̄
dā q̄cū: insignibus maiorz suorz p̄-
rūpēs in forū: s̄q̄alida ueste de-
formi uultu: seditiōiq; corpis hī-
tu: pallore ac macie p̄nī tota de-
niq; specie oris efferat: factō cō-
cursu clamat: ductū se a credi-
tore n̄ inferuitū: sed i ergastulū
& carnificinā exacerbauit ita ple-
bis āmos i patres. ut nisi alter cō-
sul Seruilius mitioris ingenu cō-
cionatos animos multis pollicita-

tionibus lenisset: in graue discrimen res fuerit futura maxime ingruentibus undique bellis: nam
fintimi cognita seditiōe arma commouerant: quibus superatis cum soluendi promissa tempus ad-
uenisset: Alter cōsul apius insita supbia aio: ut uanā collegæ faceret si dē: q̄ asper rime poterat ius de-
creditū pecuntis dicere: & q̄ āte nexi fuerāt creditoribus tradere: tūc multo magis exacerbata plebis
animi p̄ dictatōre hīdem ferme pollicitationibus & edictōne q̄sciuem romanū uictū. aut clausū
teneret: neu q̄ militis romani donec icastris eēt bona possideret: aut uēderet liberos ne potest eius
moraref leniti sūt postremo cū ē dictatoris promissis defraudaret tū demū secessiō facta ē in sacz
mōtē trāsaniē: eo missus orator Menenius agrippa ad recōciliādā reuocādāq; plebē i urbē: Intro-
missus i castra prisco illo dicēdi & horido modo: nihil aliud q̄ hoc narasse fert tempe quo i hoī n̄
ut nūc omnia in unū cōsētiebat: sed singulis mēbris suū cuiq; cōsiliū suus sermo fuerat indignatus
reliquas partes sua cura suo labore ac ministerio uētri oīa quærī: uētrē in medio getū nihil aliud
q̄ datis uoluptatibus frui: cōspirasse inde ne manus ad os cibū ferret: nec hos acciperet datū: nec dē
res cōficerent: hac ira dū uētrē fame domare uellēt: ipsa una membra totūq; corpus ad extremā ta-
bē uenisse: inde apparuisse: uētris quoq; haud segne ministeriū eē. nec magis ali: q̄ alere eū reddētē
in oēs corporis ptes hūc quo uiuimus uigemusq; diuisū pariter i uenas maturz cōfecto cibo sanguinē
cōparādo hīc q̄ intestina corporis seditiō similis esset ire plebis: in patres flexisse mētes hominū ple-
bēq; patribz recōciliasse: qd si multo & horrido dicendi genere tantū ualuit unius hominis facun-
dia: quid culta & exq̄lita faciet oratio. Dissidēs. Dissentiens discrepans discordans: Fluminis anie-
nis. Tribus passuū milibus distat ab urbe: & teste prisciano. li. yi. declinat anio anienis qd ātīqui secū-
dum anologiam protulerunt anien. Ouidius: xlii. meth. quas anienis aquæ. Acapite. i. a senatu &
patribz. Cætera parte. s. plebe: & alludit ad fabulam quam supra diximus. Vrbi urbem. Ple-
bem quæ paris ciuitatis erat senatui alteri parti cōiūxit. Verbis facundis. Eloquētiæ cessit omnis
furor & impetus animi. Cicero concedat laurea linguæ.

Quæ etiam marianos, Mirius ut saepe dictū est ui patria pulsus collecto exercitu Cinnaque cōiū-
ctus ui patriā repoposcit diis hominibzq; īsestus: & statī primo impetu hostiam urbis alumnā
capit & miseranda strage diripit: mox urbē ipsā per secordiam ciuiū e ianiculo pulso presidio qua-
drato agmine ingressus ad principum cadē signo dato aliquāto sauius quā aut in pūnica aut incym-
brica urbe seuit O. Stau. cōsulis caput prorostis exponit: Antonius orator uir cōsularis ad hospitē
profugit: ubi tectus tantā urbis tēpestatē delinaret. qd illi fortuna non concessit: hospes enim quoz
lautius illum exciperet unum a caupone per seruū deposcit: Caupo latere apud hospitē Mariū
Antonium ex seruo cognoscit remq; statim ad Marcum Cinamq; defert: quo cognito delectos mi-

De Valerio.

Regibus exactis plebs discedens a patribz iū-
xta ripam fluminis anienis in colle qui saccr
appellatur: armata consedit: eratq; nō solum
deformis: sed etiam miserrimus reipublica: sta-
tus a capite eius cætera parte corporis: pestifera seditiōe di-
uisa: ac in Valerii subuenisset eloquentia: spes tanti imperiū
in ipso pene ortu suo corruisset. Is namq; populum noua &
insolita libertate temere gaudentem oratione ad meliora &
saniora consilia reuocatum senatu subiecit. i. urbē urbi iū-
xit. uerbis ergo facundis ira consternatio arma cesserunt.

De Marco Antonio.

Quæ etiam marianos cinnanoscq; mucrones ci-
uilibz profundendi sanguinis cupiditate furen-
tes inhibuerunt: missi enim a sanissimis duci-

lites cum P. Antonio uel ut plutarcus dicit P. Annio ad facundissimum oratorem ceden- dum mit-
tunt. P. Antonius ubi ad hospitem uenit cedis ministros introire & M. antonium interficere iubet
ipse foris in uestibulo remoratur: hi uero postquā introgressi & coram data copia cedis maximus
orator Antonius sic eos orōnis suauitate demulsi sic eloquentia sua a cedis cupiditate omnique im-
petu repressit: ut ad Antonium re infecta stupentes redierint: plane fatentes se oratione uictos: illū
occidere non potuisse: quos P. increpitans stricto gladio tectum irruit: & antonium obruncat: ca-

bus milites ad M. Antonium obruncandum sermōe eius
obstupescit: districtos iam & uibratos gladios cruore ua-
cuos uaginis reddiderunt: quibus digressis P. Antonius
is enim solus in ambitu expertus antoniana uocis steterat cru-
dele imperium truculento ministerio peregit: quam diser-
tum igitur eum fuisse putemus? quem ne hostium quidem
quisquam occidere sustinuit: qui modo uocem eius ad au-
res suas uoluit admittere?

De Iulio Cesare.

Diuus quoque Iulius quam celestis numinis: tam
etiam humani ingenii perfectissimum columē
uim facundiae propriae expressit: dicendo in ac-
cusatione. Cn. dolobellae quem reum egit. ex-
torqueri sibi causam optimam. L. coctae patrociniū: liqui-
dem maxima tunc eloquentia quæstā est: cuius facta men-
tione quoniam domesticum nullum maius adiecerim ex-
emplum peregrinandum est.

Externa de Pisistrato.

Pisistratus dicendo tantum ualuisse traditus
est: ut ei Athenienses regium imperium ora-
tione capiti permitterent: cum praesertim ex cō-
traria parte amantissimus patriæ Solon nitte-
retur: sed alterius salubriores erant conciones: alterius diser-
tiores quo euenit ut alioquin prudentissima ciuitas liberta-
ti seruitutem praeferebat.

sint quibus excolluere romani si in utrovis tantum se caesar exercuisset omnes facile superasset ut si
tantum eloquentiae quantum rei militaris studii & laboris imposuisset: facile dicendi palmam obri-
nuisset. Reum egit. Quia repetundarum e Sicilia ut diximus accusauit. Peregrinandum est. Ad ex-

terna exempla transeundum.
Pisistratus. Caliditate plurimum ualuit pisistratus teste macrobio: qua tyrannidē magis quā
eloquentia occupasse dicitur de uictis enim se duce megarensibus: cum gratiae plurimum &
auctoritatis apud omnes coepisset: animum ad regnum adiecit uerberibusque uoluntarius domi asse-
ctus laceratoque corpore die quadam in publicū produit: & aduocata concione uulnera populo ostē-
dit: de crudelitate principum a quibus hoc se passum simulabat queritur adduntur uocibus lachry-
mae: & inuidiosa oratione multitudo credula incenditur: amore plebis in uisum se senatui affirmat
obtinere ad custodiam corporis sui satellitum auxilium per quos tandem tyrannidem occupauit: su-
it autem ut diximus in capitulo de humanitate doctrina ingenio & eloquentia tanta ut ab athenien-
sibus imperium summa ui resistente solone: tandem obtinuerit: uiuāque orationis fecit ut Athenien-
silli se libertatemque subicerent. nec quicquam ualuit: q. solon iustissimus & gratissimus orator
aduocata concione in publicum processerit ut diximus in capitulo de ingratitude. & impium il-
lius conatum aparuit tantum igitur pisistrati ualuit eloquentia: ut nulla solonis sapientia nulla uis
nulla eloquentia resistere potuerit: Cicero de pisistrato libro. iiii. de oratore: quis doctior uisum
temporibus aut cuius eloquentia litteri instructior fuisse traditur. quam pisistrati: qui primus ho-

put ad Marium deferri: quod il-
le mensae imposuit: ut non tam
cibo quam eius spectaculo facia-
retur: Constat hunc M. antoni-
um teste cicerone libro. v. tuscu-
lanarum quaestionum: omnium
suae ætatis fuisse eloquentissi-
mum. Inhibuerunt. Repres-
serunt retinuerunt compescue-
runt. ἀνακοκῆν. Steterat in
ambitu. In porticu siue in circui-
tu remanserat. pudore credo de-
terius ne tantum uirum necessi-
tudine sibi coniunctum truci da-
ri uideret: quamquam ipse post
modum tam secundum cedis mi-
nisterium peregerit.

d. Iulius quoque Iulius. Dolobellae Iulii Ca-
lam ex sicilia cui prior praefaris elo-
fuerat: repetundarum caesar po- quentia
stulauerat. L. Coctae dolobellae

patrociniū suscepit: cuius au-
cloritati: quia ueluti parentem
illum caesar coleret & observa-
ret resistere non sustinuit: tantū
pro concione dixit extorqueri
sibi causam optimam ostendens
se illum ui eloquentiae facile fuisse
se conuicturum ubi maximam
sibi eloquentiae laudem compa-
rauit. Quam celestis numinis
persistit i tua iam tum ab initio
operis suscepta aduolatio ne uale-
rius: quae sine dubio possum om-
nibus esse fastidio. Columen
Sustentaculum: constat quidem
caesarem plurimum ingenio ua-
luisse ut teste cicerone: cum duo

Pisistrato
tyrannus

DE VIELOQ VEN.

meri libros confusos antea sic disposuisse dicitur: ut nunc habemus: nō fuit qui dem ciuibz suis uti-
lis sed ita eloquentia floruit ut litteris doctrinaque praeſtaret. Sed alterius ſcilicet ſolenis qui pro
tucnda libertate concionabatur. Alterius, ſcilicet piſiſtrati. Alioquin. In aliis rebus: ſignificat po-
pulum athenienſem hac uia in re fuiſſe imprudentiſſimum, qui oratione delinitus ſeruire quam
imparare maluerit.

Periclis
eloquentia

Cicero

Pericles autē. De pericle ſaris ſupradictum eſt in capitulo de obitu filiorum & de continen-
tia. quod uero ad eius eloquenti-
am ſpectat tantum ualuit dicen-
di ratione & eloquentia ut athe-
nienſem populum pro ſua uolū-
tate uerſaret: & eoz animos quo-
cunque uellet facile impelleret:
de quo Cicero libro de oratore.
iii. Quid pericles iquit de cuius
potestate dicendi ſic accepimus
ut cum contra uoluntatem athe-
nienſium loqueretur pro ſalute
patriæ ſeuerius: tamen id ipſum
quod ille contra homines popu-
lares diceret populare omnibus
& iucundum uideretur: Cuius
i labris ueteres comici etiam cū
illi male dicerent quod tum at-
henis fieri licebat leporem habi-
taſſe dixerunt: tantamque in eo-
um fuiſſe: ut in eorum mētibus
qui audiſſet quaſi aculeos quos-
dam relinqueret: At hunc non de-
clamator aliquis adjepleſidram
larrare docuerat: ſed ut accepit
muſ: elazomenus ille anaxago-
ras uir ſummus in maximarum
rerum ſciētia. Itaque hic doctri-
na conſilio eloquentia excellens
xl. annos præfuit athenis & urba-
nis eodem tempore & bellicis re-
bus. Egit urbem Duxit atheni-
enſes quo uoluit. Et uerſauit.
Et pro ſua uoluntate tractauit.
Perſtringere. Offendere & car-
pere cupiebat. Quaſi aculeos
quosdam. Perſiſtit i trāſlatione: cum enim diceret q. ex eius ore melle dulcior fluebat oratio: acule-
os tamen illud mel inſuſos habuiſſe dicit: quos animis hominum infixos relinquebat dulcis qui-
dem erat oratio: ſed regnum affectare uidebatur.

Errat quidam. Nunc quaſi teſtimonium inducitur eloquentiæ periclis: dicit enim Cum ut
f quidam athenienſis de crepitæ iam ætatis periclem primum concionantem audiſſet: ſibi ip-
ſi moderari non potuit quin alius exclamaret caute uobis athenienſes a periclis ſacundia:
quæ tanta in eo eſt q̄ tam in piſiſtrato fuiſſe conſpeximus: audierat enim hic in adoleſcentia piſiſtra-
piſiſtratum concionantem: admonebat itaq; ciues ſuos ut cautioreſ eſſent in au dicendo pericle quā
fuerant in piſiſtrato: ne periclis oratione capti urbis imperiū ut piſiſtrato ſic iſti quoq; deman-
rent & libertatem ſeruituti præferrent: plus tamen ualuit eloquentia: periclis quam ſenis ſalutare cō-
ſilium. Augurium. Omen & diuination. Quod ille armatus. Quia ut diximus cum ad ſui corporis
riſtutellam ſatellites obtinuſſet: hiſ adiutus impiū occupauit.

Hegesie
eloquentia

Vantum eloquentia. Hegesias cirenaicus philoſophus adeo ſubtiliter & curioſæ de humanæ
uitæ miſeriis diſputabat in ſcholis: ut ad uoluntariam ſibi ſæpe mortem nonnullos audito-
res impelleret: quare a prolemaeo rege prohibitus eſt de hiſ rebus diſputare. quoniam hiſ au-
ditis multi ſibi mortem inferrent: magna erat uis huius hominis eloquentiæ: ut cum de humanæ
uitæ conditione diſereret: ſic hominum miſerias quibus ſubiecti ſunt ante oculos referebat. Vhiſ
quaſi territi homines ultro mortem appetere uiderent: uti & tōſ hegesias dictus eſt mortis
perſuaſor: cicero li. tuſcula. primo. mors inquit a malis nos abducit non a boni: uerum ſi querimus
hoc a cyrenaico hegesia. ſic curioſæ diſputatur: ut hiſ ab rege Prolemaeo prohibitus eſſe dicatur illa
in ſcholis dicere: quo multi hiſ auditis mortem ſibi conſciſcerent. Cyrenaicum philoſophum. Cy-

De pericle:

P Ericles autem foelicissimis nature incrementis sub ana-
xagora preceptore summo studio perpolitus: instru-
ctis liberis: athenarum ceruicibus iugum ſeruitutis impoſu-
it: egit enī ille urbem: & uerſauit arbitrio ſuo. Cunque aduer-
ſus uoluntatem populi loqueretur: iocunda nihilominus &
popularis eius uox erat: Itaque ueteris comœdiæ maledica
lingua quamuis potentiam uiri perſtringere cupiebat: tamē
in labris hominis melle dulciorem leporem fatebatur habi-
tare: inq; animis eorum qui illum audierant: quaſi aculeos
quosdam relinqui prædicabat.

De Quodam Senec.

Errat qdā cū admodū ſenex primæ cōcioni
Periclis adoleſcētulus intereſſet: idēq; iuuenis
Piſiſtrarū decrepitū iā cōcionantē audiſſet: nō
tēperāſſe ſibi quo minus exclamaret cauere illū
ciue oportere: quod piſiſtrati orōni ſimillima eius foret orō
nechoiem exiſtimatio eloqui aut morum auguriū ſeſſeſſe.
Quid enim iter piſiſtrarum & periclem iter fuit: niſi quoz
ille armatus: hic ſine armis tyrannidem geſſit.

De Hegesia philosopho.

q Vantum eloquentia ualuisse Hegesiam Cyrenai-

tenaici ab aristippo descenderunt. qui primus genere cyrenaicus sinem in uoluptate ponebat. loquentiæ autem. In pronuntiatione cuncta totius eloquentiæ ornamenta esse reposita testatur omnes qui de hac arte scripserunt. tam græci quam latini: quid enim accuratæ & comode inuentiones: quid concinæ uerborum elocutiones: quid partium causæ & artificiosa dispositiones: quid denique diligens memoria sine pronuntiatione ualerent. nō pliusquā sine his pronuntiatio sola: nam hæc omnia quæ supradixi perinde sunt ut aguntur: actio autem in dicendo una

dominatur: sine qua sumus ora-
tor: in oratorum numero esse nul-
lo modo potest: mediocri uero
hac una instructus summos sa-
pe superare potest: quod multis
exemplis tam graecorum quam
latinorum ita esse Valerius pro-
bat. Conuenienti motu corpo-
ris. Pronunciatio est uocis uultus
& gestus moderatio cum ueni-
flante: cum ergo dicat in pronun-
ciatione: intentionem & remissio-
nem uocis ostendit: in motu cor-
poris: uultus gestusque modera-
tionem innuit. Tribus modis.
Eloquutione. sono uocis: & mo-
tu corporis. Alteri, aures quo ad
pronunciationem. Alteri ocu-
los, quo ad gestum corporis.

Gracchus. Ad tempera
dos pronūciationis mo
dos gracchus peritū mu
ficā artis feruū cōcionaturus
adhibuit: ut uel intentionem re
mitteret uel remissionem uocē
intenderet. Gelius de noctibus
artificis li. i. Ecce autem pro tibi
na laconica: tibiā quoque illius
concitatorīāq; in mentem uenit
quam C. graccho cum populo
agente: preisse ac prae monstra
se modulus fuerunt sed nequaquā
si est ut a uulgo dicitur canere ti
bia solitum: qui pone illum lo
quētem stare uariis modis eum
demulcere animum actionemq;

C. grachi
cura pñu
clationis

altant; ita graccho cōcionanti nu-
t; sed qui hoc comperto memoriæ
reui sensim grauiusculum som-
nuius; reseruescente namq; impul-
sū non opinor āstimanda. M. ta-
pūtat; ut somnis tum placidis.
et ferocientem seruientemque co-
d potes audire: Catule ex licino
um eburneola solitus est herere
minem qui infiarer celeriter illū
taret: Quintilianus uero. libro:
n; sed ne hæc quidem præsumē
ui suorum temporum oratoris
at; mons quibus deberet intendi
renti optimates uel iam timen-
uid est tam inhumanum quam
am; ad bonorum postem pernici-
cur monitore tibi cinæ uteretur.
not; seruaf mōm n̄ reminiscibaf.
cis moderatōe & dicēdi copia la

Cicero

A 3

borauit hortensius: ad eo ut magis ad spectaculum quam ad concionem audiendam homines uenire se putares: nam mimi ab ea multis corporis gestus dicente perceptos in scenam post modum referre bant: tantum tamen eloquentia ualuit: ut apud multos dubium fuerit eius artis palma ciceroni ne magis an hortensio deberetur. Sic uerbis oratoris. Vt enim gestibus uerba sic uerbis gestus accommodabat. Constat asopum rosciumque. Hi tpe ciceronis & hortensii mimi praestantissimi fuerunt quorum alter comcediarum: alter scilicet asopos tragiccediarum actor fuit. qui hortensio sic delecta-

Aesopus.
Roscus.

bantur: orante: ut ad eum audiendum cum oraret semper accurrerent ei que frequenter assisterent: ut gestus aliquos in foro petitos in scenam referrent: De Roscio cicerone in oratione pro archia poeta: Quis nostrum tam animo agresti ac duro fuit: ut roscii non nuper commoueretur: qui cum esset senex mortuus: tamen propter excellentem artem ac uenustatem uidebatur omnino mori non debuisse: ergo ille corporis motu tantum amorem sibi conciliarat a nobis omnibus. In corona. In coetu & multitudine uiro-

Plutar-
chus

Am marcus cicerone. Plutar-
cus in uita ciceronis: dicit non minus ciceronem in

actione elaborasse quam demosthenem: donec par roscium comcediarum & asopum tragiccediarum actores optimos & suo tempore clarissimos praebita illis diligenter opera uocem & corporis gestum emendauit: his igitur tanquam praeceptoribus usus ad moderandos corporis gestus omnium in eo pronuntiatiois genere eruditissimus euasit: & eloquentiae princeps facile iudicatus: Roscium cicerone suas delicias appellare consueuerat: quantum igitur in pronuntiatione motuque corporis repositum sit cicerone de

Plynus

clarauit in ea oratione quam habuit pro gallo: cum enim callidius se a gallo ueneno peritum fuisse diceret: idque remissiori uultu & languidiori uoce: quasi soluto orationis genere uteretur uicinia cicerone: ex habitu facile detexit falsamque accusationem indicauit: cum diceret: Tu istud. M. callidius nisi fingeres sic non ageres: nam si uerum fuisset periculum concitationi uoce: perturbatori que uultu causam egisset quanta fuerit ciceronis laus ex sola eloquentia parata. Plynus libro septimo historiae plane ostendit cum dicat: Quo te. M. Tuli piaculo raceam: quoue maxime excellentem insigni praedicem: quo potiusquam uniuersi populi & illius gentis amplissimo testimonio & tota uirtute ad consulatum tantum operibus electus: Te dicente legem agrariam hoc est alimenta sua abdicarunt tribus: Te suadente. Roscio theatri seditionis auctori leges ignouerunt. notasque sedes ignominiae discrimine a quo animo tulerunt: Te orante proscriptionum libros honores petere puduit. Tuum Catilina fugit ingenium. Tu. M. Antonium proscripsisti: Salue primus omnium parens patriae appellate: primus in toga triumphum linguaeque laus ream merite: & facundiae litterarum laudem adepte maiorem: quanto plus est ingenii romani terminos in tantum pro mouisse quam imperii. In utraque re. In sono uocis & motu corporis. Momenti. Virtutis efficaciae. Quae in inquisitionibus. Languida. debili & fracta uoce. Soluto genere. Non itensa oratione quem admodum rei atrocitas exigebat. Argumentum adiecit. quia argumentum erat non paruum nullum illi uenenum datum esse: quod pronuntiatione uteretur.

Cicero

Onsentaneum. iudicauit demosthenes orationis uim ferme omnem in pronuntiatione esse repositam: Interrogatus enim quid primum esset in oratore: respondit pronuntiationem: quid secundum pronuntiationem: quid tertium pronuntiationem. omnia igitur in pronun-

ro motu repositum credens pene plus studii in eodem elaborando quam in ipsa eloquentia affectanda impendit. Itaque nescires utrum cupidius ad audiendum eum an ad spectandum concurreretur: sic uerbis oratoris aspectus & rursus aspectui uerba seruebant. Itaque constat asopum Rosciumque ludicrae artis peritissimos illo causas agente in corona frequenter assistisse: ut foro petitos gestus in scenam referrent.

De Marco Cicerone.

Nam Marcus Cicero quantum in utraque re de qua loquimur momenti sit: oratione quam pro gallo habuit: significauit. M. callidius accusari exprobando quod praeparatum sibi a reo uenenum testibus. chirographis quaestionibus probaturum affirmans: remisso uultu & languida uoce & soluto genere orationis usus esset: pariterque & oratoris uitium detexit: & clausa periclitantis argumenta adiecit totum hunc locum. ita claudendo tu istud. M. Callidi nisi fingeres sic ageres.

Externa de Demosthene.

Consentaneum huic Demosthenis iudicium: qui cum interrogaretur quid nam esset in dicendo efficacissimum respondit Hypocrisis. Iterum deinde & tertio interpellatus dixit idem pene se

ciatione: Cicero li. iiii. de oratore: huic demosthenes primas dedisse partes dicitur. cum rogaretur: quid in dicendo esset primum: huic secundas. huic tertias. Quintilianus li. xi. de pronuntiatione: Demosthenes inquit interrogatus: quid esset in toto opere summum pronuntiationi palmam dedit. Respondit *πρὸς φωνήν*. Pronuntiationem.

Ecce itaque a schines. Cum a schines accusatiōem quam habuerat in thesiphontē rhodius legis-
set: legit & defensionem demosthenis: aqua ille superatus athenis excefferit: mirantibus er-

go rhodius: oratiōem illam mul-
to magis illos dixit fuisse mira-

turos. si orantem ipsum audivis-
sent: Cicero lib. iiii. de oratore: Cicero

mihī melius illud ab a schine di-
ctum uideri solet: qui cum pro-

pter ignominia iudici exceffisset
athenis & rhodum se contulisset

rogatus a rhodiis legisse fertur
orationem illam egregiam: quā

in thesiphontem contra demo-
sthenem dixerat: qua plecta pe-

rita ab eo est postridie ut legeret
illam etiam: quā erat cōtra a de-

mosthene pro thesiphontē edita
quam cū suauissima & maxima

uoce legisset: admirantibus om-
nibus: quanto inquit magis mira-

remini: si audisset ipsū ex quo
satis significauit quantum esset

in actione. qui orationem eandē
aliā fore putauit actore muta-

to: De hoc a schine gelius nocti-
um atticarum libro. xviii. Plini-

us naturalis historie. libro. vii. Plinius
Quintilianus institutionis ora-

toriae: capitulo de pronuntia-
tione: alique auctores multa dixe-

runt. Sunt qui dicant a schinem
mirantibus rhodiis orationem

demosthenis respondisse: quid
si audisset belluam ipsam sua

lyra resonantem. Vtriusque co-
luminis. Demosthenem & a schi-

nem eloquentiae cōlumen appel-
lat. Suspexit. Admiratus ē: quā

uis aduersarius esset: tamē cum
admiratione demosthenis lau-

dem est profecutus: & ea demū
uera laus est quā etiam ab inimi-

co proficiscitur. Parum idone-
um lectorem. Quia aduersarius

um lectorem. Quia aduersarius

illi totum debere confitendo.

De a schyneo.

REcce itaque a schynes cum propter iudicialem
ignominiam iūctis athenis Rhodum petisset
atque ibi rogatu ciuitatis suam prius in Ctesi-
phontem: deinde Demosthenis pro eodem ora-
tione clarissima & suauissima uoce recitasset: admirantibus
cunctis utriusque culminis eloquentiam: sed aliquanto ma-
gis Demosthenis: quid si inquit ipsum audissetis: tātus ora-
tor & modo tam infestus aduersarius: sic inimici uim ardo-
remque dicendi suspexit: ut se scriptorum eius parum ido-
neum lectorem esse predicaret: expertus accerrimum uigo-
rem oculorum: terribile uultus pondus: accommodatum lin-
gulis uerbis sonū uocis: efficacissimos corporis motus er-
go & si operi illius adiici nihil potest: tamen in demosthene
magna pars Demosthenis abest: quā legitur potius quam
auditur.

Quam magni effectus artium sint.

Capi. XI.

Effectus etiā artium recogniti possunt aliquid
afferre uoluptatis: protinusque & quam utili-
ter excogitatae sunt patebunt & memoratu di-
gnae res lucido in loco reponentur: & labor in
his edendis suo fructu non carebit.

De Sulpicio gallo.

Vlpicius gallus maximum in omni genere lit-
terarum recipiendo studium plurimum reipu-
profuit. Nam cum. L. Pauli bellū aduersus re-

praeterea uim illam dicendi demosthenis referre nullo modo possum legitur in uita demosthenis
philippus macedoniae rex Demosthenē ceteris atheniensium legatis i dicēdo praetulerit: in ceteris
uero rebus a schinem. Pondus. Gravitatem dicentis. Magna pars demosthenis abest. Vis scilicet
pronuntiationis quā maxima fuit in demosthene: ergo cum eius scripta leguntur: tanta nullo mo-
do percipi possunt: quanta cum ab ipso pronuntiantur: & id est quod ait Valerius: legitur potius
quam auditur. Quam magni effectus artium sint.

Effectus artium: Opere praecium esse poterit recognoscere quam magni sint artium effe-
ctus. q. ad eas capeffendas utilitate percepta siemus a latiores. Labor suo fructu. Nun-
quam labor iste grauabit: quem subsequitur fructus.

Vlpicius gallus. Hoc fuit secundo macedonico bello: quod aduersus persem gessit paulus
aemilius: cuius legatus fuit hic sulpicius gallus: qui artium liberalium homo studiosissimus

astrologiae scientiam tenuit non mediocre: qua paulo uictoriae dedit initium: cum enim se-
renanocte cuius proximo die manus erant cum hoste conferturi: luna subito defecisset. milites om-
nes ueluti prodigio uehementer sunt a futura dimicatione deterriti: qd ubi sensit gallus: qua ratio

Cicero

Cicero

Plinius

Salpiti-
gallus
Astrolo-
gus

ne id factum esset habita concione diseruit, & milites a terrore ad suscipiende pugne desiderium audaciamque reuocauit: Frontinus tamen non nichil a ualerio dissentire uidetur: Dicit in lib. i. capitulo ultimo, L. Sulpicius gallus iminentem lunæ defectum ne pro ostento exciperent milites prædixit futurum: additis rebus causisque defectionis: ut non post lunæ defectum terribiles milites horreatur: sed ne terrentur futuram eclipsim prædixisse, Quintilianus quoque lib. primo, De astrologia quam oratori necessariam esse probat: An uero cum pericles inquit atheniensis solis obscuratio terribiles milites redditus causis eius rei metu liberauit: Aut cum Sulpicius ille gallus in exercitu, L. pauli de lunæ defectione diseruit ne uelut prodigio diuinitus facto militum animi terrentur: non uidetur usus oratoris officio. In omni genere litterarum. Quia liberalibus artibus operam dederat, Luna defecisset, Passa esset eclipsim: quæ sit tempore noctis & in plenilunio: solis uero defectus semper in die: uacua existente luna, nam in nouissima & prima luna sit solis defectus teste Plinio libro. ii.

Syderum natura. Quomodo luna soli perpendiculariter opposita lumen eius excipiat defectumque pariat, sidera quoque uno plerumque momento uel puncto ita concurrunt: ut ali aliud obsteret ne lumen effundere possit.

Purina. Suetonius in uita cæsaris: spurinam inquit irridens cæsar: & ut falsum arguens: quod sine ulla noxa sua idus martiæ adessent: quaquam is uenisse: quidem eas diceret: sed non præteruisse: introiit curiam sprete religione. Quam urbs romana uoluit. Hoc ad assentationem dixit: quod romani maluisse spurinam falsum fuisse quam cæsarē eo die cadere quæ in mortalem noluisse. Fatales, Pestiferos & sibi mortales: qui scilicet fata minarentur. Ad officium, Salutandi gratia, qui forte iacebat morbo implicitus.

Idus marciæ. Constat idibus marciæ cesum fuisse cæsarem in senatu: teste Ouidio fastorum libro. iii. circa finem.

Pericles. Ed ut alienigena, Pericles ut supra diximus multis in locis: & præsertim in capitulo de eloquentia Anaxagoræ discipulus fuit: a quo in maximarum rerum scia fuerat exercitatus: Astrologiæ ergo peritus atheniensis ciues subita solis obscuratio deterritos habita concione metu reuertit: quod eius rei causas ut a præceptore didicerat sic illos edoceret. Frontinus tamen libro primo capitulo ultimo aliter sentire uidetur, dicit enim Pericles cum in castra eius fulmen decidisset: seruissetque milites ad uocata contione lapidibus in conspectum omnium collisis ignem excussit: sedauitque conturbationem cum docuisset similiter nubium attritu excuti fulmen. Ad solis & lunæ cursum, Quia ut supra diximus cum hemispermum lunæ solari sit inferius, lunaque semper tendat in obliquum forte cum ad perpendicularum soli fuerit opposita: eius excipit radius ut ad nos peruenire non possint & inde sæpe tenebræ super inducuntur. Vano metu. Qui ratione eorum animos occupauerat.

9 Vantum porro, Plurimum attribuit Alexander: qui a nullo pingi nec fingi uoluerit nisi ab

gem persem gerentis legatus esset: ac serena nocte subito luna defecisset: eoque ueluti diro quodam monstro perterritus exercitus noster manus cum hoste conferendi fiduciam amisisset: de coeli ratione & syderum natura peritissime disputando alacrem cum in aciem misit. Itaque illi in clypeo paulianæ uictoriæ liberales artes galli aditum dederunt: quia nisi ille metum nostrorum militum uicisset imperator romanus uincere nostros hostes non potuisset.

De Spurina.

Spurina quoque in conspectandis deorum monitis efficacior scientia apparuit: quam urbs romana uoluit: prædixerat. C. Cæsari ut proximos triginta dies quasi fatales caueret: quorum ultimus erat idus martiæ: eoque cum forte mane uterque in domum comitii caluini ad officium conuenisset: Cæsar spurinæ & quid? scis idus martiæ iam uenisse? & is: & quid? scis illas nondum præteruisse? abiiecerat alteri timorem tanquam exacto tempore suspecto: alter ne extremam quidem eius partem periculo uacuam esse arbitratus est: utinam aruspice potius augurium quam patriæ parentem securitas fefelleret.

Externa de Pericle.

Ed ut alienigena scrutemur: quum obscurato repente sole inusitatis perfusa tenebris athenæ sollicitudine agerentur interitum sibi celesti denunciatione portendi credentes Pericles processit in medium: quæ a præceptore suo Anaxagora pertinentia ad solis & lunæ cursum acceperat disseruit: nec ulterius trepidare ciues suos uacuo metu passus est.

his qui omnium præstantissimi suo tempore forent, apelles, atque lysippo. De quibus horatius epistolarum li. ultimo. Rex ille poema: qui tam ridiculum tam care prodigum emit edicto uetuit: ne quis se præter apellem pingeret: aut alius lysippo duceret aera: foris Alexandri uultum simulat: Cicero quoque epistola ad L. lucium. Neque enim Alexander inquit ille gracie causa ab apelle potissimum pingi & alysippo fingi uolebat: sed quod illorum artem cum ipsis tum etiã sibi gloriæ fore putabat, atque illi artifices corporis simulacra ignotis nota faciebant: fuit. n. apelles prætor exi-

De Alexandro rege.

Vantum porro dignitatis a rege alexandro tributum arti existimamus: qui se & pingi ab uno apelle & fingi a lysippo tantum uoluit.

De Vulcano.

Enet uiscentes athenas uulcanus alchimenis manibus fabricatus. præter cætera enim perfectissimæ artis in eo precurrentia inditia: etiã illud miratur quod stat dissimulatæ claudicationis sub ueste leniter uestigium representans: ut non tanquam exprobatum uitium: ita tanquam certam propriæque dei notam decore significas.

De Praxitele.

Vius coniugē praxiteles in marmore quasi spirantem in templo enidorum collocauit pro pulchritudinem operis a libidinoso cuiusdam complexu

mius patria cōus ingenio & gratia ut inquit Quintilianus præstantissimus: qui teste plinio: omnes prius gentes futurosque postea superauit: & arti suæ hoc est picturæ plura solus prope quam cæteri omnes contulit. Summe laudauit plinius uenerem ab eo pictam exeuntem e mari: quam postea romam adductam, Diuus Augustus dicauit in templo cæsaris: Cuius inferiorem partem corruptam qui reficeret non potuit reperiri. Inchoauit & aliam teste plinio: cui superaturo etiam illam suam priorem inuidit mors: peracta parte nec qui succederet operi ad perscrip-
ta linamenta inuentus non est unde Cicero libro primo epistolarum ad lentulum: Nunc ut apelles ueneris caput: & summa pectoris pollicissima arte perfecit:

Cicero

reliquam partem corporis inchoatam reliquit. Itē it li. officiorum. iii. nemo pictore repertus est: qui ueneris eam partem quam apelles inchoatam reliquisset absolueret oris enim pulchritudo reliquæ corporis imitandi spē auferebat pinxit & Alexandrum magnum fulmen tendentem in templum ephesiæ dianæ: & fulmen extra tabulam uideri scribentes meminerunt: refert item Plinius: quod pinxit ea quæ pingi non possunt: tonitrua fulgura & similia: quare nonnulli ferunt: quod Alexander magnus a nullo alio posse pingi edicto posito capitali edixit: lysippus fuit in arte scultoria artifex clarissimus de quo marialis: nobile lysippi munus opusque uidet: nam spirantes uultus atque ora simillima uiuis: & denique aiosa signa fingere uidebatur. & teste Quintiliano ad ueritatem optime accessit: & ad sex centa decem signorum opera effecisse dicitur.

Enet uiscentes. Alchimenes fictor egragius uulcanum Athenis arte tanta finxisse dicitur: ut cum illi adici nihil posse uideretur: tamen id maxime suspicientes delectabar: quod sub ueste claudicatio ferme dissimulata exprimebatur: atque ita ut non tanquam exprobatum uicium: sed dei certam notam propriamque declarat Cicero libro de natura deorum equidem laudamus esse athenis uulcanum eum quem fecit alchimenes: in quo stantē atque uestito appareat claudicatio non deformis: claudum igitur habebimus deum quoniam de uulcano sic accepimus. Tener. Remoratur: & delectat. Dissimulatæ claudicationis. Quia sic accepimus de uulcano claudicationem dissimulasse.

Alchimenes uulcanus

Cicero

Vius coniugens: Praxiteles inter statuarios gloria primus: uel certe summus: de quo multa plinius libro. xxxvi. naturalis historia: Sed inter cætera dicit: duas sculpsisse ueneris: alteram enidiam hoc est quæ Cnidi colebatur: quæ non solum ibi sed in toto terrarum orbe precipua fuit. quam ut uideatur multi Cnidum nauigarunt alteram uelata specia: quam quidam prætulērunt optime seuerum id atque pudicum arbitantes: nam quæ Cnidi fuit: ac Cnidis coepta effigies deæ fauente ipsa dea ut creditur facta: artificio tanto: ut non esset a libidinoso complexu satis tuta fuerunt enim quendam eius amore coreptum: cum noctu delitasset in templo. simulacro cohesisse: eiusque cupiditatis etiam iudicem maculam: multa huius simulacra romam deportata fuerunt: quæ omnia plinius commemorat. De hoc quoque mentionem facit Quintilianus. li. ii. de institutio-
ne oratoria dicit: Si praxiteles signum aliquod ex molari lapide coatus esset ex sculpere parum marmor mallet rude at si id artifex expolisset: plus in manibus fuisset quam in marmore. Spirantē. Vientem Virgilius: excident alii spirantia molius aera: credo equidem uiuos ducent de marmore uultus. In templo Cnidiorum. Cnidios: una ex quinque ciuitatibus doricæ gracie: ubi templum fuit ueneris. & hoc simulacrum quod praxiteles sculpsit tanta ut diximus arte ut libidinosæ complexu. Non fuerit satis tutum. adeo ueram ipsa dicta referebat. Parum tutam. quia uicium illi in-
ferre uoluit adolescens uiuum putans esse corpus.

Praxiteles Venus

Cicero

Vo excusabilior. Quantum praxiteles arte sua naturā sit imitatus; hinc facile conici potest q̄ eius simulacra uiuis adeo simillima esse uidebantur: ut fallerentur bruta fallerentur homines ea prospicientes: equus uisa equæ statua hinnitum edidit: nō fictam sed uerā arbitratu equam: canis pari oratione ad picturam latrauit: Taurus ad eneæ uaccæ simulacrum: miro delirio compulsus est: hoc in brutis euenisse minus mirum est: cum homines rationis participes fuerunt eodem errore decepti. Excusabilior est: Maiori excusatione dignus. Quid enim uacua ratio nis animantia. Digniora sunt excusatione animantia ratione carētia: si sunt a simulacris siue picturis: ueritatis errore decepta: cum hominem audiuerimus rōnis participem libidinosa impulsu commotum marmoream statuam fuisse complexum. Sacri legā cupiditatē. Quia deā ipsā & n̄ simulacrum uiolare cōcupiuit. Quādam nulla arte effici posse.

Aetere natura. Natura plerumque artem sui æmulam & imitricem esse passa est: nonnunquam uero hoc illi tanquam inuida denegauit: sed qđ natura prohibuit: casus sæpe concessit.

Cicero li. i. de natura deorū nulla inquit arsimitari naturæ solertiam potest. Emulam. Imitatricem ut ars plerumque natura possit imitari ut supra i fictoribus atque pictoribus ostendimus. Fesso labore. Cum cogitationis uires absumpse fuerint: ut inceptum opus perficere non ualeant.

Vod summi artificis. Euphranor teste quintiliano de institutione oratoria pictor fictorque fuit ætate sua laudatissimus. dicit. n. Euphranorem admirandum facit q̄ & ceteris optimis studiis inter præcipuos

pingendi fingendique idem mirus artifex fuit: patria Isthmos. uir docilis & laboriosus & in omni genere excellens: qui cum. xii. deos confectum iouis honestantes sex. i. adextreis & totidem a sinistris pingeret athenis: neptuni imaginem tanta arte complexus: ut iouis deinde angustiore ac uenustiusse & hoc modo ars suo labore irrita ea natura destituta. Euphranoris manus. Pictoris sua arte clarissimi de quo iuuenalis satyra. iii. hic aliquid præclarum euphranoris aut pollicetur. Maie-

statis coloribus. In pingendo neptuno colores adhibuit qui ad exprimendam maiestatem essent idonei. Omni impetu. Omnibus uiribus. Assurgere. Extollere se & peruenire.

Vid ille alter. Hic timantes fuit pictor eximius parrhasii emulus: quem superasse dicitur in aiace pingendo. uerum inter cetera eius ingenii monumenta. Iphigenia oratorum laudibus celebratur: quæ ante aras peritura esset: cum moestos pinxisset omnes: & maiestatem omnem imaginem consumpsisset: patris ipsius uultum intellauit. quem iam digne non poterat ostendere: de quo Quintilianus li. ii. institutionis oratoria. Quid non oratione operienda sunt quedam: quæ si ne ostendit non debent: siue exprimi pro dignitate non possunt: ut fecit Timantes in ea tabula quæ coloteum uicit: nam cum in iphigeniæ imolatione: pinxisset tristem calcantem: tristitorem uixem: addidisset menelao quem summum poterat ars efficere moerorem consumptis affectibus non reperiens: quo digne modopatris uultum posset exprimere uelauit ei caput: & suo cuique animo dedit exitum.

Equæ. Similiter ut euphranor. Imolatum iphigeniæ. Nota est fabula: cum graeci ad aulidem uenissent: agamenon diana ceruam ignarus occidit: unde irata dea flatus uentorum sustulit: quare cum nauigare non possent: & pestilentiam sustinerent consulta oracula dixerunt agamenon sanguine placadam esse dianam: ergo cum ab ulyxe per nuptiarum simulatione adducta iphigenia cum in eo esset ut imolaretur numinis miseratione sublata est & cerua supposita: & translata ad tauricam regionem regi thoanti tradita est. sacerdosq; facta diana: cui cum humano sanguine sacrificaret: & ex ueteri consuetudine nunien placaret: agnouit fratrem horestem: qui post occisam matrem: &

parum tuam.

De eodem. Vo excusabilior esset error equi qui uisa pictura equæ hinnitum edere coactus est: & canum latratus aspectu picti canis incitatus taurusque ad amorem & concubitum æneæ uaccæ fuscis nimiae similitudinis irritamento compulsus. Quid enim uacua rationis animalia arte decepta miremur cum hominis sacrilegam cupiditatem muti lapidis liniamenti excitatam uideamus.

Quādam nulla arte effici posse.

Capi. XII.

Aetere natura quemadmodum sapientum æmulam uirium suarum artem esse patitur: ita aliquādo irritam fesso labore dimittit quod summi artificis euphranoris manus senserunt.

Nam cum athenis duodecim deos pingeret neptūni imaginem quam poterat excellentissimis maiestatis coloribus complexus est: perinde ac iouis aliquanto angustiore presentaturus. Sed omni impetu cogitationis in superiori opere absumpto posteriores eius conatus assurgere quod se debant nequiverunt.

nam cum athenis duodecim deos pingeret neptūni imaginem quam poterat excellentissimis maiestatis coloribus complexus est: perinde ac iouis aliquanto angustiore presentaturus. Sed omni impetu cogitationis in superiori opere absumpto posteriores eius conatus assurgere quod se debant nequiverunt.

Cicero

Euphranor. Quintilianus

Timantes pictor

Quintilianus

egistum in ultionem patris factus exul regno pulsus: raptaque sibi hermine coniuge a pirrho furio-
sus factus accepto oraculo deponendi furoris causa cum amico pylade colchos petierat: et cum his
occiso rhoante simulacrum sustulit absconditum in falce lignorum: & cum fratre horeste aufugit.
Referens. Pictura sua representans. Calcetem tristem. Qui uates sic poscere fata praedixit ut aga-
menonio sanguine dea placaretur tristis erat cum regiam stirpem uideret imolari. Moestum ulixē
Qui per falsas achillis nuptias impetratam a matre iphigeniam ad tam crudele sacrificium duxit.

De quodam pictore.

Quid ille alter aequae nobilis pictor luctuosū im-
molare iphigeniae sacrificiū referens cum chal-
cantem tristem moestum Vlixem: clamantem
Aiace: lamentantem Menelaum circa aram
statuisset: caput Agamenonis inuoluendo? summi moero-
ris acerbiter arte exprimi non posse confessus est. Itaque
pictura eius aruspicias & fratris & amici lachrymis mader:
pattis fletum spectantis affectu existimandum reliquit: atque
ut eiusdem studii adiciam exemplum.

De quodam alio pictore.

Praecipuae artis pictor aequum ab exercitatione
uenientem modo non uiuum labore industriae
suae comprehendere. Cuius naribus spumam
aducere cupiens tantus artifex in tam paruula
materia multum ac diu frustra tenebatur indignatione de-
inde incensus spongiam omnibus imbutam coloribus for-
te iuxta se positam apprehendit & ueluti corrupturus opus
suum tabulae illi sit quam fortuna ad ipsas, qui naves directā
desiderium pictoris coegit explere. Itaque quod ars ad um-
brare non ualuit: casus imitatus est.

Suae quemque artis optimum & auctorem esse
& disputatorem.

Capi. XIII.

Sua autem artis unūquemque & auctorem & di-
sputatorem optimum esse ne dubitemus pau-
cis exemplis admoncamus.

Clamantem aiace. q. huma-
no sanguine numina placarētur

Lamentantem menelaum q.
suum uideret genus imolari. In-
uoluendo caput: Quia patris do-
lorem satis digne exprimere nō
posset: ueste eius caput obduxit:
ut animis hominum patris dolo-
rem existimandum reliqueret.

Racipue artis. Sūt qui pu-
tant hunc fuisse apellē de
quo supra satis dictū est:

Sed teste plinio li. xxxv. fuit ne-
altes. et in cane pingendo proto-
genes de quo sic ait protogenes
floruit patria phicaenus gentis
rhodiis subiectae: paulo infra
ubi loquitur de eius pictura: est in
ea canis mire factus: ut quem pa-
ter casus & ars pinxerit: non in-
dicabat se exprimere in eo spū-
mam anhelantis: cum in reliqua
omni par quod difficillimū erat
sibi ipse satisfecisset: displicebat
autem ars ipsa: nec minui pote-
rat. ut uidebat nimia ac longius
a ueritate discedere. spumaque
illa pingi non nasci. ex ore anxio
animi cruciatur: cum in pictura
uerum esse non uersimile uellet
absterferat saepius mutaueratque
pencilum nullo modo sibi ap-
probans: postremo iratus arti quā
intelligeretur: spongiam impe-
git in uisū loco tabulae ex illaq;
reposuit ablatis coloribus q̄liter
cura optauerat: fecitque in pictu-
ra fortuna naturam: hoc exem-
plo similis et nealtem successus
in spuma equi similiter spongia
pacta secutus dicitur: cum pin-
geret popizonta retinente panes:

Plynius

ergo constat in pictura plus casum ualuisse quam artem: eo quod equi artificiose depicti: cū naribus
spumas reddere non posset. casus attulerit. Modo ut ferine uiuū. Ac si diceret nihil illi deerat
praeter spūm. Spumas adicere. Quibus hanelantis et a cursu redeuntis equi signa referret. Tam
paruula materia. Vtpote spumas addere naribus: quod uidebatur esse facillimū & in eo tamen ars
est a natura decepta ut efficere non ualeuit: quod ipsa superauit. Casus attulit: Hinc illud dictum
probari potest casus ubique ualeat: semper tibi pendat hiatus. et cetera. Item plus et enim fati breui-
or ualeat hora benigni quam si me ueneri commendat epistola martis.

Vae artis. Capitulum breue: quo suae quemque artis auctorem optimum esse paucis pro-
bat exemplis: optimum autem professorem artis appellat: qui sua uerecūde: aliana uero
calide studia meretur & aestimat: qualis fuit scauola clarissimus: uires interpret: qui quā-
uis eius rei scientiam teneret egregie tamen quorrens de iure praetorio consulabatur: cōsultores qui-
bus optime consulere poterat: semper ad furium & caselium qui se in eo iure assidue exercebāt: res-
tere solitus erat: non ut suam ipse scientiam dānaret: quasi uanam: uel exiguam: sed ut modestiam
in se maximam profiteretur: qui alienam pluris quam suam faceret aestimaretque scientiam.

Virtus scauola clarissimus. De iure p̄torio; De quo agitur apud p̄torem; cuius p̄fessoris sunt cauidicti. Casellium. de quo flaccus; nescit quāā casellius aulus. Reiciebat. Remittebat. Callebāt Callidet nebant; & eius peritissimi erāt; nam callere si duplicat. l. callidum esse & astute aliquid tenere significat; ut calles dicēda si lēdaq; simul; professores artis dicūtur; q̄ se scire aliqd p̄fitef; & ab aliis quoq; p̄bāf sapiētes uero q̄ de suis uerecūde; de alēis magnifice loquūt. latonis eruditissimum pectus. Plato consultus de constituenda in arte palladis ara; qui mor-

pus que illi forma melior eē posset quāuis geometriā peritissimus esset tamē ne alterius professionē sibi usurpare uelle uideretur; ad euclidē geometriā suo tempe clarum cōsultores reiecit. Conductores. Qui publice cōstituendam arā conduxerant; hoc est certo p̄tore faciedā susceperant. Ad euclidē geometriam. Fuit euclides teste laertio geometra insignis; megarensis uel ut alii dicūt gelonus. Immo p̄fessio. Ut cor rectioe q̄a dixerat sciētiā cedēs nā eius artis sciētiā plato nō iferior erat euclidi; sed non eam solā profitebāt; ergo cessit professio; quia plato philosophiā euclides uero geometriā profitebāt.

Euclides

Loriātur athenā. Post q̄ illogē exempla posuimus q̄ suā artis auctores optimi fuerūt de his quoq; dicamus q̄ fuere disputatores. Cū philo architector suo tpe clarus athenis armamentariū magnifice fabricasset die quadam processit in theatr; interrogatus qd illud tam sumptuose edificasset; cum populo grauis tanta uideret impensa; operis sui tam eloquenter rationem in concioe diseruit; ut non minus eloquens quam peritus artifex ab omnibus fuerit iudicatus. Gloriantur athenā. Propter opis magnitudinē atq; p̄stantiam. Armamentariū. Locus ubi armamēta hoc est nauū instrumēta reponunt. Nec sine causa. Ac si diceret non in merito sed iure. Visendum. Dignum qd ab omnibus uideretur. & si

Apelles

xxxv. p̄fecta opa sua p̄ponebat in p̄gula trāseuntibus; atq; post ipsam tabulā latens uicia quā notarent; auscultabat; uulgū diligentiorē iudicē quā se p̄ferens ferūtq; a sutore repræhēsū q̄ increpidis una intus pauciores fecisset ansas; eodē postero die supbe emendationē p̄stinxit ad monitionis cauillante circa crus indignatum prospexisse denunciantē ne supra crepidā sutor iudicaret qd & id ipsum in puerbiū uenit. A sutore suo. Sutor est quē græci a lucro cerdonem; nos uero calceolariū dicere possumus qui in imagine crepidas ansulasq; culpauit; qd apelles æquo animo tulit; partemq; illam p̄cture reformauit; cum uero de crure disputare uellet; iratus apelles tace inquit o sutor; neq; enim id tuæ artis est paucis uerbis hominis ipudētā oñdit; qd alterius propriū eē de eo disputare nō erubesceret; nam teste Cicerone li. i. tusculanarum quæstionū; græcorū p̄uerbiū fuit quā quisq; nouerit artē in ea se exerceat ac disputet. Decrevida. Est calciamentū genus; qd alii græcum; alii latinū esse uolunt; ut diximus supra li. iii. capitulo de nouo cultu corporis; sed græcū magis dicendū est & nominatiuū ab actio græco deductum. Ansulas. Diminutiuum ab ansa; sunt autē ansulæ quibus calciamenta & uestimenta neuntur; sunt enī q̄ ansulis magis quā subul is delectant.

Cicero

De Quinto Scauola

Quintus Scauola clarissimus legū uates & ceruissimus quoriscunq; de iure p̄torio cōsulebatur ad Furium & Caseliū; quia huic sciētiā dediti erant; consultores reiciebat; quo quidem facto moderationem suam magis comendabat quam auctoritatem minuebat ab his negociū aptius explicari posse confitendo qui quottidiano eius usu callebāt; sapientissimi igitur artis suæ professores sunt; a quibus & propria sua dia uerecunde; & aliena tam callide æstimantur.

De Platone philosopho.

Platonis quoque eruditissimum pectus hæc cōgitatio attingit qui cōductores aræ sacre de modo & forma eius secum sermonem conferre cōnatos ad euclidem geometrem ire iussit; sciētiā eius cedens imo professioni.

De atheniensibus & de philone.

Gloriantur athenā armamentario suo nec sine cāest enim illud opus & impensa & elegātia uisendum; cuius architectum Philonem ita facunde rationem institutionis suæ in theatro reddidisse constat; ut disertissimus populus nō minorē laudē eloquentiæ eius q̄ arti tribuerit.

De quodam artifice.

Irtificæ & ille artifex qui in opere sui muneris se a sutore suo decrevida & ansulis passus de cruce etiā disputare incipientē supra plantā ascendere uctuit.

Enektus quoque. De senectute dicturus obiectio cuiusdam tacite occurrit hæc eadem ferme exempla in capitulo de industria fuisse notata; quamuis inquit aliquot clarissimos viros ad extremam usque senectutem cum summo studio & industria puenisse dixerimus hic tamen separatim de ipsa senectute suo titulo memoriae prodendum est: ut quorum ætati diu fore propici. nostra ope & laude non de fraudentur: hinc illa utilitas orietur: q̄ multi his exemplis ad spem diuturnioris uitæ excitabuntur: & erunt hæc exempla quedam quasi adminicu-

De senectute.

Ca. XIII.

Enektus quoque ad ultimum sui finem prouecta in hoc eodem opere inter exempla industriae in aliquot claris uiris conspecta est: separatim tamen & proprium titulum habet: ne cui deorum immortalium præcipua indulgentia affuit? nostra ornata mentio defuisse existimetur: & simul spe diuturnioris uitæ quasi adminicula quedam dentur: quibus insistent alacriorem se respectu uerustæ foelicitatis facere possit: tranquillitatemq; sæculi nostri qui nulla unquam beator fuit subinde fiducia cōfirmet salutaris principis incolumitatem ad longissimos humanæ cōditionis terminos prorogando.

De Marco ualerio Coruino.

Valerius Coruinus centesimum annum complcuit: cuius inter primum & sextum consulatum. xl. & sex anni intercesserunt: suffecitque integris uiribus corporis non solum speciosissimis reipubli. ministeriis: sed etiam exactissimæ agrorum suorum culturæ & ciuis & patris familias octabile exēplum.

De Metello.

Vius uitæ spaciū æquauit Metellus quartoq; anno post consularia imperia senex admodum

diutius uicturum sperabimus uel potius confidemus: ille namque uno tenore æquitatem seruabit. Prorogando. Produciendo scilicet spe.

Valeris coruinus. Cicero in catone maiore: qui dicitur a nonnullis de senectute: M. quidē Valerium coruinum inquit accepimus ad centesimum adūm uitam suam produxisse: cū esset exacta iam ætate in agris: eosq; excoleret: cuius inter primum & sextum consulatum sex & quadraginta anni interfuerunt plinius li. vii. Marcus ualerius coruinus inquit centum impleuit annos cuius inter primum & sextum cōsultum. xli. anni fuere: Idem sella curruli semel ac uices sedit quotiens nemo alius ad æquauit eius uitæ spaciū metellus pontifex: Ita quantum spaciū ætatis maiores nostri esse uolunt ad senectutis initium tantus illi cursus honorum fuit. M. ualerius coruinus. Hinc coruinus dictus est teste liuiο decade ab urbe condita: q̄ gallum a quo proxuocatus fuerat ad singulare certamen: insidente galea coruo & unguibus rostriq; infestate hostem interemit. Quadraginta septem. Plinius & cicero dicunt: sex & quadraginta: interuenisse: hoc autem dicit ualerius ut robustam eius senectutem ostendat. Suffecit. Durauit ualuit integris uiribus ad rerum tam publicarum quam priuatarum administrationem: & ad exactissimam agrorum culturam quod laudabile fuit cum in senibus uires minuuntur fiantque in dies languidiores

Vius uitæ spaciū Hic est metellus ille qui pius cognominatus: eius metelli pater: q̄ a debellata insula creta cretici nomē ē assecutus: de quo cicero in eodē catone: ego inqt. L. Metellū piū memini puer: qui cū quadriennio post alterū consulatum pontifex maximus esset factus. xxii. annos ei sacerdotio p̄fuit: ita bonis uiribus esse extremo tpe ætatis ut adolescentiā nō requireret: hic ergo in ætate iā p̄uēctiori pōtifex factus: in eo magistratu p̄ duos & xxānos ita se gessit ut nō senex sed iuuenis eē uideret: neq; n. linguā in p̄nunciando: nō manus in administrādo illi defuerūt ut lingua balbucineretur: aut manus tremere: q̄ senectutis uicium esse solet. Spacium. s. Centū

la longioris aui quibus senex respectu antiquæ foelicitatis ad uiuendum spe fient in dies alacriores: nos quoque fiduciam capiemus nostri sæculi tranquillitatem fore diuturnam principis ut tam & incolumitatem hac una spe prorogando. Prouecta. Producta. Aliquot. Vt in Catone: Socrate: Cleate multisque aliis quos supra memorauimus. Ne cui deorum. Non debemus illis nostro labore deesse: quominus eos litterarum monumentis ornemus: quorum ætati diu me fuere indulgentes: ut eos diutissime uiuere uoluerint. Spe diuturnioris uitæ. Si exemplum inquit senectutis narraueris: spē dabimus his q̄ se diutius uicturos esse diffidunt: nam quod in alijs uidemus: idem nos sperare possumus: ergo exempla nostra ætatis quædam adminicula hoc est sustentacula senectutis. Trāquillitatem. Hoc ad assentationem dictum est: aqua discedere non potest dicit enim præterquam: q̄ spes nos ad ætatem alacriores esse facit: eorum exemplo qui foelicitate uixerūt: illud esse accedet: q̄ tranquillitatem ætatis nostræ hac una spe confirmabimus si imperatorem nostri

Cicero

Metellus
pius

DE SENECTUTE.

annorum Ore hæsitante. Solent sæpissime senes perperiori lingua non plena uerba proferre. Votis nuncupatis. Quia ut supradiximus: duplex est uotum secundum quosdam conceptuum & nuncupatum. Ore hæsitante. Lingua tardante aut perpediente. Tremula manu. Quod in senibus esse solet. tremor quidam membrorum; & præsertim manuum ac pedum exhaustis iam uiribus: hic uero constanti manu dum sacra tractaret semper fuit; siue cultrū a capite uictimæ ad caudam deduceret: siue mola uictimam cultrumq; aspergeret seu uictimæ iugulum aperiet.

Vtem Fabius. Ad cente-

simum annum peruenisse fabium hoc uno probat argumento Valerius quod duobus & sexaginta annis augur fuerit: Plinius uero dicit tribus & lx. lib. vii. naturalis historiae quem honorem non nisi ætate prouectiori consequi potuerit cū eiusmodi dignitas adolescentibus nunquam nec iuuenibus dari consueuerit: ergo si tēpus quo creatus est augur; & quo auguratum gessit in unum collegerimus sæculi spacium inueniemus: quod idem sentire uidetur Lilius de cade secundi punici belli lib. ultimo: qui dicit Quin. fabius maximus moritur exactæ ætatis: si quidem uerum est: Augurē duos & lx. annos fuisse quidam auctores tradunt. uir certe fuit dignus tanto cognomine: uel si hominum ab eo inciperet: superauit paternos honores: auitos æquauit: pluribus uictoriis & maioribus preliis auus insignis Rullus: se omnia æquare unus hostis habere non potest: cautior tamen quam promptior hic habitus est. Robusta iam ætate. Vtpote in uiriliter. Sæculi. Hoc est centum annorum: sic enim uoluere maiores sæculum esse spacium centum annorum: quod hinc facile comprehendere potest.

Am de M. perpēna. Hinc arguit diu uixisse. M. perpēnam quod omnibus senatoribus: quos ipse consul die initi consularis uocauit in curiam superstes uixerit: omnibus in super illis quo censor legerat in senatum exceptis septem. Plinius li. vii. naturalis historiae. M. perpēna & nuper L. uolusius saturninus omnium quos in consulari sententiam rogauerant superstes fuisse: perpēna septem reliquit ex his quos censor legerat uixit annos nonaginta octo. fuit ergo toto ordine senior: qui suo tempore fuit diuturnior: & hinc colligere possumus senem admodum fuisse quo tempore fuit a pompeio superatus: & cæsus quamquam strabo dicat in asia morbo consumptum fuisse ut diximus in capitulo de humili loco natis. Superstes fuit. Vixit post omnes illos senatores: quos ipse consul sæpius uocauerat in curiam. Censor. In cæsura cum. L. philippo elegerat senatum & tamen longitudine uitæ superauit omnes quos elegerat præter septem quos moriens in uita reliquit.

a Priuero æuum. Tullius in catone. Ad apii claudii senectutem accedebat quod cecus esset: tamē is quæ uersibus consecutus ē ennius. Quo uobis mētes rectæ quæ stare solebat: Ante hac demētī sese flexere ruina cæteraq; grauissime inquit notū enī uobis est carmē: & tñ ipsius Apii constat oratio Atq; ille egit hæc decimo septimo anno post alit regē consulari: cum iter duos consularis anni decē iter fuissent. Censorq; ante consulari superiorē fuisset: ex quo intelligitur pyrri bello gradē sane fuisse sic a patribus accepimus. Itē paulo infra: quattuor robustos filios: quinque filias tantā domum tantas clientellas apius regebat & cecus & senex: intentum enim animū tanq̃ arcū habebat: nec lāgue scens succumbebat senectuti: tenebat enim non modo auctoritatem: sed etiā imperiū in suos: metuebant serui uerebantur liberi eaq; omnes habebant uigebat in illa domo & mos primus & disciplina ex his igitur cicerōis uerbis apium diu uixisse facile cōprehēdimus: Cuius cecitatis causā diximus primo libro capitulo de neglecta religione: quod herculis sacra ad humile seruog; ministeriū trātulisset: de pyrri bello quoq; sæpius dictū est: quod nō est historia totiens repetēda satis constat senatus uolūtātē

pōrifex maximus creatus tutelam cerimoniarum per duos & xx. annos neq; ore in uotis nuncupandis hæsitante: neq; in sacrificiis faciendis tremula manu gessit.

De Quinto Fabio Maximo.

Virtus autem Fabius Maximus duobus & sexaginta annis auguratus sacerdotium sustinuit robusta iam ætate id adeptus quæ utraq; tempora si in unum conferantur facile sæculi modum expleuerint.

De Marco Perpenna.

Am de Marco Perpenna quid loquar? quod omnibus quos in senatu uocauerat superstes fuit: septemque tantummodo quos censor collega Lucii Philippi legeret e patribus. C. reliquos uidit toto ordine amplissimo diuturnior.

De Apio.

a Pii uero æuū clade metirer: quia infinitum numerum annorum orbatus luminibus exegit nisi quattuor filios quinq; filias plurimas clientelas: tē denique publicam hoc casu grauatius fortissime texisset

Plinius

Plinius

Tullius

ad pacem cum pirrho faciendam conditionibus illi quidem gratis: senatui uero omnino non honestis fuisse inclinatum: a qua hic solus lectica in curiam delatus quia ire pedibus tum cecitate tum senio confectus non posset: oratione sua reuocauit fecitque ut pirrhus non conditionibus sed armis pelleretur ex italia cum summa populi romani gloria. Apud xuum clade metirer. Non auderem inquit dicere: apium dum fuit in cecitate: uixisse: quippe qui non in luce sed in tenebris uitam quasi in ipsa morte duxisse uideatur: nisi me hortaretur eius summa prudentia. qua filiorum turbam plurimas clientellas repulit: atque priuata fortissime rexisset: quaque senatum a turpi pace cum pirrho facienda dissuasisset: quare quidem res non hominem cecum sed perspicacissimum fuisse declarat. Clade. Cecitate oculo.

Quinetiam fessus iam uiuendo lectica se in curiam deferri iussit ut cum pirrho deformem pacem fieri prohiberet.

Hunc cecum aliquis nominet: a quo patria quod honestum erat per se parum cernens coacta est providere.

De Liuiā Rutiliā. De Terentia Ciceronis.

& Clodia filia Auli.

Mulieris etiam uitae spacium non minus longum in compluribus apparuit: quarum aliquas strictum rettulisse me satis erit: nam & Liuiā rutiliū septimum & nonagesimum & Terentia Ciceronis tertium & centesimum: & Clodia Auli filia quindecim filiis ante amissis quintumdecimum & centesimum expleuit annum.

Ingam his duos reges quorum diuturnitas reipublicae nostrae fuit utilissima. Siciliae rector Hieroad nonagesimum annum peruenit.

De Masinissa rege numidia.

Asinissa rex numidia hunc modum excessit regni

diopricipe ex nobili domo nonaginta nouē Terentia ciceronis. c. vii. clodia offelli. c. x. haec quidem enixa quid decies: alias quoque commemorat longissime aetatis feminas: quas hic referre non est opus quonia a uariatione non ponuntur. Strictim. Breuiter & summatim. Terentia. Ciceronis uxor post exilium & reuocationem in patriam per diuortium nupsit crispo salustio ciceronis inimico: deinde hortensio. Quidam filius enixis. Passiue positum est: enixis in lucem productis: alii habent amissis: quod sine dubio melius est ut significet illam quindecim filiis extinctis fuisse superstitem.

Ingam his duos reges. De externis dicturus digniora exempla praeposit: duos. scilicet regum hieronem & masinissam. hiero. rex syracusarum fuit: cuius infantia suae futurae maiestatis deum fuisse praenuntiata: quippe qui genitus a patre nobili: sed ex ancilla natus ne de honestaret paternum genus expositus fuit. Sed paruulum & humanae operis indigentem apes congesto circa faciente melle multis diebus aluerunt: ob quam rem responso haruspicum admonitus pater: quod regnum infanti portendi cauebatur: paruulum recollectit omni studio ad spem maiestatis: quae promittebatur: instituit: eidem adolescenti prima bella in eunti. aquila in clypeo: & noctua in hasta consedit. quod ostentum: & in consilio cautum & manu promptum regemque futurum significabat: denique aduersus prouocatores saepe pugnavit semperque uictoriam reportauit: A pirrho rege multis militatibus donis donatus est pulchritudo ei corporis insignis: uires quoque in homine admirabiles fuere: in alloquio blandus in negotio iustus in imperio moderatus erat: prorsus ut nihil ei deesse uideretur: praeter regnum. Itaque a syracusanis primo & amicicia per quinquaginta annos usque ad ultimum suae uitae diem in fide & officio permansit: de cuius liberalitate qua in populum romanum secundo bello punico usus fuerit diximus in capitulo de liberalitate: uixit autem teste liuiō nonaginta annos: qui li. iiii. decadis secundi punici belli dicit: Non facile erat nonagesimum iam agentem annum circumsessio dies noctesque mulieribus blanditiis liberare animum & conuertere ad publicam priuatamque curam.

Asinissa. Ut dictum est libro. v. capitulo de gratitudinis aetate sua ad centesimum extēdit annum romae tanto in ea aetate: ut adoleſcētia uires licet diminutas non desiderare uideret: De quo ci. Cicerobore tanto in ea aetate: ut adoleſcētia uires licet diminutas non desiderare uideret: De quo ci. Cicerocero icatōe maiore: Audire te arbitror scipio: hospes tuus habitus masinissa qui faciat: hodie non agita

Metirer. Terminarem eius uitam usque ad cecitatem reliquum autem tempus quo captus luminibus uixit non uitam sed mortem potius nominarem. Fessus uiuendo. senio confectus. Deformem pacem: Quae pirrho magis quam senatui honesta esse uidebatur. Hunc cecum. Nemo inquit hominem tanta prudentia praeditum uideret quae senatus non prauideratiure cecum appellauerit.

Terentia ciceronis. clodia auli filia: quarum clodia liuiā septimum & nonagesimum impleuit annum: Terentia tertium & centesimum: clodia quae has longē superauit. quintumdecimum & centesimum: De quibus plinius li. vii. mentionem facit. dicit enim ex feminis: Liuiā rutiliā nonaginta septē annos excessit Statilia claudia offelli. c. x. haec quidem enixa quid decies: alias quoque commemorat longissime aetatis feminas: quas hic referre non est opus quonia a uariatione non ponuntur. Strictim. Breuiter & summatim. Terentia. Ciceronis uxor post exilium & reuocationem in patriam per diuortium nupsit crispo salustio ciceronis inimico: deinde hortensio. Quidam filius enixis. Passiue positum est: enixis in lucem productis: alii habent amissis: quod sine dubio melius est ut significet illam quindecim filiis extinctis fuisse superstitem.

Terentia ciceronis. clodia auli filia: quarum clodia liuiā septimum & nonagesimum impleuit annum: Terentia tertium & centesimum: clodia quae has longē superauit. quintumdecimum & centesimum: De quibus plinius li. vii. mentionem facit. dicit enim ex feminis: Liuiā rutiliā nonaginta septē annos excessit Statilia claudia offelli. c. x. haec quidem enixa quid decies: alias quoque commemorat longissime aetatis feminas: quas hic referre non est opus quonia a uariatione non ponuntur. Strictim. Breuiter & summatim. Terentia. Ciceronis uxor post exilium & reuocationem in patriam per diuortium nupsit crispo salustio ciceronis inimico: deinde hortensio. Quidam filius enixis. Passiue positum est: enixis in lucem productis: alii habent amissis: quod sine dubio melius est ut significet illam quindecim filiis extinctis fuisse superstitem.

natus annos: cum ingressus iter pedibus sit: in equum non ascendere uelle: cum autem sit in equo ex equo non descendere: nullo ibre nullo frigore adduci ut capite aperto sit summam: in eo esse succitatem corporis: itaque omnia probantur exequi regis officia & munera. Diuturnitas. Longa uita quorum. Hunc modum excessit: Superauit huc uitam terminum. quippe qui centum impleuit annos. Regni spatium Regnauit annis sexaginta. Robore senectute. Quia fuit quouis sene robustior. Eundem fuerunt. Ceterum cum iuuenibus solebat: de patientia. quis nam diutius in eodem uestigio persistere posset: quia in re cunctos fatigando uincebat: quod idem legitur de Socrate ut in capitulo de patientia tetigimus.

Perstare. perseveranter stare.

Ac si quid agi. Siue stare siue sedere opus erat: id mirabiliter faciebat Masinissa: nam si ius illi dicendum erat populo suo: tota die in solio nullam in partem auerso pectore perdurabat. In solio. In regia sede: est autem solium ut uult Seruius proprie armarium uno ligno factum: in quo reges sedebant propter tute iam corporis sui dictum quasi solium: alii uero uolunt solium dictum esse per antistitem quasi sellium a sedendo: Ille etiam exercitus Non paruum in sene roboris iudicium: quia a mane usque ad uesperas equo insidens castracur currebat: stationes reuiceret: & reliqua imperatori munera obiret: nihil denique ex his laboribus uel operibus quae in adolescentia sustinuerat in senectute ommitteret.

Veneris quoque usu. Hanc quoque non paruum testimonium eius fortitudinis seniliumque uirum: quod extrema senectute uel potius aetate decrepita generare potuerit: natus enim septimum et octogimum annum filium Mechium genuerunt: si mulieri fides est habenda.

Gorgias leontinus. Longissimam & felicissimam aetatem gorgias leontinus in senectute sua nulla imbecilitatis in commodam sensit: sed ad extremum usque sui fati diem robustus permansit: De quo cicero li. de senectute. Qualem inquit isocrates qui eum librum qui panathanaicos inscribitur quarto & nonagesimo anno scripsisse dicitur: uixitque quinquennium postea: cuius magister leontinus gorgias centum & septem compluit annos neque unquam in suo studio atque opere cessauit qui cum ex eo quereretur cur tam diu uellet esse in uia. nichil habeo inquit quod accusam senectutem: praclarum responsum & doctum hominem dignum. Quintilianus uero li. iii. de institutione oratoria: Artium autem inquit scriptores antequam discipulus: is beneficio longissimam uitam: nam centum & nouem uixit annos: cum multis simul floruit ideo & illos de quibus supradixi fuit emulus & ultra socratem usque durauit. Et paulo infra ostendit illud isocratis & aliorum plurimorum philosophorum et oratorum fuisse praecceptorem: hic primus fuit quod praefertur ausus fuerit de quacunque re proposita ex tempore disputare. Centesimum et septimum. Quintilianus dicit centum et nouem uixit annos. Plinius centum & octo uult eum uixisse annos li. vii. Isto tractu hoc spacio

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

leontinus minor. Hunc eundem felicissimum uitae cursum xenophilo calcidensi pythagorico uero nonnulli

spacium. lx. annis emensus & ante omnes homines robore senectutis admirabilis constat eum quemadmodum Cicero refert libro quem de senectute scripsit: nullo unquam imbris: nullo frigore: ut caput suum ueste tegetet adduci potuisse. Eundem ferunt aliquot horis in eodem uestigio perstare solitum: non ante moto pede: quam consimili labore iuuenes fatigasset: ac si quid agi a sedente oporteret toto die saepenumero nullam in partem conuerso corpore in solio durasset: ille uero etiam exercitus equo insidens nocte die plerumque iungendo duxit: nihilque omnino ex his operibus quae adolescens sustinere assueuerat quo minus in senectute ageret omisit. Veneris quoque usu ita semper uiguit ut post sextum octogimum annum filium generaret cui Mechino nomen fuit terram quoque quam uastam & desertam acceperat perpetuo cultura studio fructiferam reliquit.

De Gorgia Leontino philosopho.

Gorgias etiam Leontinus Isocratis & quam plurimum magni ingenii uirorum praeceptor sua sententia felicissimus. Nam cum centesimum & septimum ageret annum interrogatus quapropter tam diu uellet in uita remanere: quia nihil inquit habeo quod senectutem meam accusem. Quid isto tractu aetatis aut longius aut beatius. Iam alterum saeculum ingressus: neque in hoc quarelam ullam inuenit: neque in illo reliquit.

De Xenophilo Calcidensi pythagorico.

Iennio minor Xenophilus Chalcidensis pythagoricus sed felicitate non inferior: Siquidem ut ait aristogenes musicus omnis humani incommodi ex parte in summo perfectissimae splendore

Solum

Gorgia

Quintilianus

unquam humane uitæ incommodum senerit: fuerunt profecto benignissimo sydere nati. Perfectionem doctrinæ. Nihil ei seni defuit ad perfectam philosophiæ doctrinam.

Arganthonius. Hic teste herodoto li. historiarum primo fuit tartessiorum tyrannus: Cuius cicerone li. de senectute hanc breuiter mentionem facit. Expectemus inquit tartessiorum regis ætatem: fuit enim ut scriptum uideo arganthonius quidam gadibus qui octoginta regnauit annos: centum uiginti uixit quod idem affirmat plinius li. prædicto. hic ergo cōctos supra nemo/

Hero
dorus

doctrinæ extinctus est.

De Arganthonio Gaditano.

Arganthonius autē Gaditanus tādū regnauit quā diu etiā ad satietatem uixisse abunde foret. Octoginta enim annis patriā suam rexit: cum ad imperium xl. annos natus accessisset: cuius rei certi sunt auctores.

De eodem.

Quin etiam asinius pollo nō minima pars romani stili in tertio historiarum suarum libro centum illū & xxx. annos expleuisse commemorat: & ipse numerosa uiuacitatis haud paruum exemplum: Huius regis confirmationem annorum minus admirabilem faciunt. Ethiopes quos Herodotus scribit centesimum & xxx. annum transgredi. Indi de quibus. Ethesias quidem tradit. Et epimenides gnosiū quem Teopompus dicit septem & quinquaginta & c. annos uixisse.

De quibusdam epiperorum.

Helamicus uero ait quosdam ex gente epiperorū quæ est pars etolie ducentos explere annos ei: sub scribit Damastes hoc amplius affirmans. Litorium quendam ex his maximarum uirium staturæq; quæ præcipue trigessimū annum cumulasse.

ram quæ in iuuentute cana sit nigrescat in senectute: Ultra æui nostri terminos permanentem. Confirmationem. Perfectionem de ductionem ad finem. Aethiopes. Dicti sunt ab eo & iō q. latine ē cremo: & orio: uultus: eo q. uultum nimio solis ardore habeant adustum: uel ab aethiope uulcani filio qui totam aethiopiam a se denominauit: est autem aethiopia teste Solino ingentes moribus cultu & natura dissimiles distributa. Quos herodotus. Dicit insuper herodotus scitharum regem legatis cyri regis persarum senes complures ostendisse: qui centum & uiginti annos peregerant. Theopompus. Antiquissimus historiarum scriptor. Epimenides. Hic philosophus cretensis fuit pithagoræ coetaneus teste Apuleio: De quo laertius libro de uita philosophorum fabulosa quædam narrare uidetur: nam dicit q. a patre iussus ad pascua ducere oues circa mœridiē diuertit in proximam speluncam: ubi quinquaginta & septem annis perpetuo sopore quieuit: excitus quæsiuit oues: putabat enim se parum obdormuisse: quas cum non inueniret in agrum reuersus est cum uero agrum in alterius potestatem uenisse uideret & cuncta mutata esse perpenderet: rediit in oppidum. ubi a iunioris fratris iam uetulo cognitus oēm ex illo didicit rei ueritatē: deinde philosophatus est scripsitq; multa quæ hoc loco referre nō est opus mortuus ē at anno ætatis suæ cētesimo quinquagesimo septimo teste phlegone libro de longeuis. Plinius dicit centesimo quinquagesimo tertio. ut autē cretenses tradūnt teste laertio ducentis nonaginta annis. Gnosius: Cretensis & Gnosio uico oriundus.

Aethio/
pes.

Apuleius

Helamicus: Hic populos quosdā aetholiam incolentes noīe epiporos: uel ut alii dicunt epiporos: qui olim dicti fuerunt helidenfes dūcētos annos explere dixit: cui Damastes assentiens addit & illud. Litorium quendam ex ea gente natum uasti corporis & maximarum uirium hominem tricētos annos uiuendo peregrisse: spacium uitæ satis admirabile: nobis præsertim q. uix nati uitam amittimus. Plinius hæc omnia fabulosa esse: & ex errore annorum: prouenisse quos alii

B

sex mensium: alii trium constituisent dixit. Leonardus aretinus in translatione Basilii: ego inquit siue quis Titoni senectutem siue uiuacissimi apud nostros Mathusalem qui mille annos minus triginta dicitur uixisse & cetera.

Lexander. Alexander composuit librum de longitudine maris illirici in quo preter cetera memoratu digna: illud etiam refert Dandonem quendam ad quingentorum annorum aetatem sine senectute peruenisse. quia in ea aetate senescere non uidebatur nullis animi & corporis uiribus debilitatus. De tractu illirico. quantum extenditur illiricum mare.

Nulla ex parte senescentem. Neque animi neque corporis uiribus deficientem: non sapientia non memoria carentem quae senectutis uicia esse solent.

Plures
Xenophōtes

Ed multo liberalior. Cum plures fuerint Xenophōtes dubitari posset hoc loco de quo potissimum dicat sed facile conicitur de Xenophōte atheniensi philosopho dici socratis discipulo: qui primis omnium philosophorum historiam scripsit: de quo supra satis dictum est. Et cicero in libro de senectute: Cyrus inquit apud Xenophōtem eo sermone quem moriens habuit cum admodum senex esset negauit se nunquam sensisse senectutem suam imbecilliorē factam quam fuisset in adolescentia: hic igitur in historiis suis liberalior fuit in praestanda hominibus uitae longitudine: non enim dubitauit scribere latinorum regem cuius nomen Valerius non ponit octingentos uixisse annos: eiusque patrem sexcentos περὶ γεραιώσθ hoc est de senectute.

Cicero

Cicero

Loria uero. Scripturus de cupiditate gloriae: eius diffinitionem & originem & habitum & modum praetermittere uelle dicit: quoniam id magis philosophorum sit quam scriptorum philosophi enim de rebus disputaturi earum semper diffinitione incipiunt: quia omnis quae a ratione suscipitur de aliqua re institutio debet a diffinitione perfici ut intelligatur quod sit illud de quo disputatur. scriptores uero res gestas dictis illustrare ac celebrare suis: & factis auctores & autoribus facta reddere contenti sunt: itaque gloriae diffinitione praetermissa: tantum eorum exempla subiungit. qui eius cupidi fuisse uideatur. gloria uero ut a multis diffinitur est frequens fama cum laude: quam Cicero tribus rebus consistere dicit: Si diligit multo do: si fide habet: si cum admiratione quadam honore dignos putet. Vnde oriatur. An a magnitudine animi: an ab ambitione. Cuius sit habitus. Electiuus an contemptiuus: nam si ab ambitione proficitur uicium est: & tunc habitus debet comparari. An rebus bellicis an domesticis: nam ex rerum publicarum administratione: uel ex bellis gerendis uel ex studiis literarum gloria comparatur. Socrates uero dicere solebat uiam ad gloriam proximam esse & quasi compendiarum: si quis id ageret ut qualis haberi uellet talis esset. An melius a uirtute negligatur. Sicut nonnulli philosophi praecepta de continenda gloria tradiderunt: cum ipsi tamen appetisse gloriam maxime nisi sint quia teste Cicerone: trahimur omnes studio laudis: & optimus quisque maxime gloria ducitur: Et illi ipsi philosophi libellis illis: quos de continenda gloria scribunt nomen suum inscribunt: in eo ipso in quo praedicationem nobilitatemque de spiciunt praedicari se & nominari uolunt: sed est fortis & magnanimi uiri gloria non appetere & sola suorum recte factorum conscia contentos esse: saepe uiris maior gloria spreta redit. Quae si non necessaria. quae satis sit conscientia recte factorum. In contemplandis eiusmodi rebus. Philosophi uterque uiciorum atque uirtutum & uniuscuiusque habitum diligenter inquierunt. Animaduertunt. Viderint hi qui prudenti cogitatione sunt assecuti: & illud diserte uerbis tradere possunt. Facta suum meritum extenuat Valerius: cum se neque sapientem neque profiteatur eloquentem. Factis auctores. Quotiens res gestae memoriae produntur: tunc auctores factis & auctoribus facta reddunt.

De Dandona.

Lexander uero in couolumine quod de illirico tractu composuit affirmat Dandonem quendam ad quingentesimum usque annum nulla ex parte senescente processisse. Sed multo liberalior Xenophon cuius legitur. Is enim latinorum regem octingentis rite annis donauit: ac ne pater eius parum benigne acceptus uideretur: et quoque sexcentos assignauit annos.

De Cupiditate gloriae.

Cap. XV

Loria uero aut unde oriatur. aut cuius sit habitus: aut qua ratione debeat comparari & an melius a uirtute quasi non necessaria negligatur. Viderint hi quorum in contemplandis huiusmodi rebus cura teritur: quibus quae prudenter animaduertunt facunde contigit eloqui. Ego in hoc opere factis auctores & auctoribus facta sua reddere contentus: quanta cupiditas eius esse soleat propriis exemplis demonstrare conabor.

De superiore Africano.

V superior Africanus Ennii poetae effigiem in mo-

duntur: Quia & quæ fuerint & a quibus facta dicere solent imo res gestæ sine earum auctoribus memorari ferme non possunt.

Vperior aphricanus. Quod insita sit hominibus gloriæ naturalis quædam appetitio: ex his exemplis facile cognosci potest: nam cum Scipio aphricanus superior qui Hanibalem ex italia retraxit: qui cartaginem populo romano tributariam reddidit: sciret tantam esse magnitudinem rerum suarum. ut dum romæum staret imperium earum memoria nulla uetustate posset aboleri: uoluit tamen inter cornelie

gentis monumenta locari poetam Ennium quod sua gesta fuissent illius carminibus compræhensa quasi litterarum immortalitati cōmēdata: de quo Cicero in oratione pro Archia poeta. Carus inquit fuit Aphricano superiori noster. Ennius: itaq; etiam in sepulchro Scipionum putatur is esse constitutus & marmoratis laudibus: Plinius lib. vii. Prior inquit Aphricanus. Qu. Enni statuam sepulchro imponi suo iussit clarumq; illud nomen: immo uero spolum: ex tertia orbis parte raptum in cinere supremo cum poetæ titulo legi. Monumentis: In sepulchris ut supra Cicero: uel inter statuas & titulos. nam monumenta dicuntur sepulchra: historiæ annales iterum: hoc autem fecit Scipio gloriæ nimia cupiditate flagrabat. Summum columen: Sustentaculum: capitolium enim ars fuit romæ urbis: quæ: totius orbis terrarum aliquando possedit imperium. Vir homerico Dignus inquit fuerat Scipio qui potius homeri quam Enni aut alterius septi poetæ carminibus decantaretur.

Cicero.

Plynius

numentis Cornelie gentis collocari uoluit: quod ingenio eius opera sua illustrata iudicaret: non quidem ignarus quæ diu romanum imperium floreret & Aphrica italiæ pedibus esset subiecta: totius terrarum orbis summum culmen arscapitolina possideret. eorum extingui memoriam non posset: si tantum illis litterarum lumen accessisset magni æstimās uir homerico quam rudi atq; impolito præconio dignior.

De Decio Bruto.

Similiter honoratus animus erga poetam Acium Decii Bruti suis temporibus clari ducis extitit: cuius familiari cultu & prompta laudatione delectatus eius uersibus templorum aditus quæ ex manibus consecrauerat adornauit.

De pompeio magno:

Nec pompeius quidē magnus ab hoc affectu gloriæ auersus: qui Theophanem Mitylenæum scriptorem rerum suarum in contione militum ciuitate donauit: beneficium per se amplum accurata etiam & testata oratione prosecutus: quo effectum est ut ne quis dubitaret quin referret potius gratiam quam inchoaret.

De lucio Silla.

Similiter. Pari gloriæ cupiditate Decius Brutus fuisse uidetur. q. Acium poetam simili honore uoluit decorare. nam illius uersus quibus sua facta continebantur in uestibulisteplorum quæ ex hostili præda facienda curauerat iussit impingi: ut illud opus Decii cura conditum fuisse cognosceretur. Cicero in eadem oratione. Decius inquit Brutus summus uir & imperator Acii amicissimi sui carminibus templorum ac monumentorum aditus exornauit suorum. illud etiam ad huius hominis gloriæ cupiditatem spectare uidetur: q. gladiatorum munus in honore patris sui defuncti primus edidit romæ: ut diximus in capitulo de institutis. Similiter honoratus: Quia nō alio Decius Brutus Acium quā Enniū Scipio fuerat honore prosecutus: Prompta laudatione. quia Brutum carminibus commendauerat: qua commendatione: quia prompta esse uidebatur maxime delectus est Brutus. Ex suis manubus. Manubiæ dicunt hostium spolia: sed pprie sunt pecuniæ ex uenditione præde recuperate.

Cicero

Nec Pompeius quidem magnus ab hoc affectu gloriæ. Nec pompeius inquit dissimulauit se gloriæ cupiditate affectum esse qui Theophanem Mitylenæum qui sua. res gestas memorie prodidisset non solum romana ciuitate donauit: sed illum accurata quoque oratione: in contione laudari quod & Cicero in eadem quam diximus oratione testatur. dicit enī quid noster hic magnus qui cum uir rute fortunam adæquauit: nonne tunc Theophanem Mitylenæum scriptorem rerum suarum in concione militum ciuitate donauit: & nostri illi fortes uiri: sed rustici ac milites dulcedine quadam gloriæ commoti: quasi participes eiusdem laudis magno illud clamore approbarunt. Ab hoc affectu gloriæ auersus qui Theophanem Mity. ab hac cupiditate: est enim cupiditas affectus & passio quædam animi nostri. Referret potius gratiam. Quasi illi plurimum deberet: q. res suas litterarum monumentis credidisset.

Teophanes
Cicero

Vcius autem Sylla. Et si nullum suis rebus gestis scriptorem adhibuit Sylla. quō maxime sit delectatus: animi sui tamen affectum gloriæque cupiditatem eo facile modo indicauit: q. an

DE CVPI. GLORIAE

nulo suo quo tabellas obsignare consueuerat. Iugurtam captum insculperat: quamquā non suis sed Marii consulis auspiciis captus fuisset: suo tamen consilio atq; prudentia; nota est hystoria apud Sallustium de bello iugurthino diffusus enim uiribus sui iugurtha ad Occhi getulorum regis generi sui fidem opesq; confugit: a quo uiolata fide per prodicionem romanis auctore Sylla traditus fuit. An nullo signatorio. Quo ad sigillandas tabellas utebatur. nam in eo iugurthae traditionem habebat insculptam. Quantus postea. Eius deinde quæ secuta est magnitudo: facile declarat auiditatem gloriae. nam nisi gloria fuisset accensus res tantas gerendas non suscepisset ut rerum omnium ipse, solus potiretur. Afferuit. Vendicauit: attribuit: ascripsit.

Tq; ut imperatoribus. uis gloriae tanta est. ut humilia etiam penetrare pectora possit: nemo ferme est. tam humilis qui non huius dulcedine capiatur. In Scipionis exercitu miles bello numantino opera sua reipublicæ fideliter strenueq; nauata: maluit ab imperatore argenteis armillis q̄ aureis a legato dōari. q̄ hæc utiles. illæ uero gloriosæ sibi foret: non auaritia potuit peruertere gloriam: ut cum Labienus legatus qui strenua huius militis opera fuerat usus imperator dixisset: aureis armillis militem ut donaret: idque Scipio negasset: & indignatus Labienus e suis quæ sibi ex gallica præda contigerat duas illi dedisset: ubi primum audiuit imperatorem dicentem habes diuitis hominis donum: statim illas ante legati pedes proiecerit: tristisq; discesserit: acceptis deinde argenteis ab imperatore cum summa læticia inde abiit. quæ si non armillas. sed gloriam sui laboris præmium recepisset. Donata militaria. Quibus imperatores parta uictoria milites suos. p cuiusq; meritis & uirtute donabantur: ad excitandam enim in animis hominum uirtutem: sapientissimi imperatores romani apud quos armorum & imperii gloria fuit: uariis donis suos milites qui pro reipublica fortiter pugnassent donare consueuerant: armillis hastis equis coronis militariibus aliisque muneribus: quibus ceteri ad laudis studium & gloriae cupiditatem incendebantur. Armillas aureas. Ornamenta sinistrarum: quibus sabini gallique præcipue utebantur. Castrensis honos. Qui debetur militibus honos bene de reipublica meritis est autem præmium uirtutis honos qui alii artes non solum militares: sed etiam urbanas. Non tace tulit: Tacere non potuit Scipio ubi uidit a Labieno datas armillas esse militi. Vultum demimodata: nemo est tam abiectæ conditionis: quem gloriae dulcedo non demulceat. Illa uero: Non mirum est si humilis fortunæ uiri gloriae cupiditate tanguntur cum eam clarissimi uiri in rebus et paruis & abiectis quæsiisse uideantur.

Am Fabius pictor. Rebus gestis & genere clarus: uir principis cum in æde salutis quam Iunius bubulcus ex uoto dedicasset: parietes suis manibus egregia pictura exornasset: nomen suum uoluit inscribere ut quamuis clara esset fabiorum domus multis illustribus uiris: qui consules augures prætores imperatoresque fuissent: hoc tamen ad gloriae consumationem accedere uoluit: ut sui ingenii obliterari memoria non posset. Nomen suum. Vt. G. fabius hoc opus depinxit:

LVcius autem Sylla & si ad neminem scriptorem animum direxit tamen iugurtha ab Occhio rege ad Marium perducto totam sibi laudem cupide afferuit: ut annulo quo signatorio utebatur sculptam illam traductionem haberet. & quantus potest ne nimium quidem gloriae uestigium contempsit.

De scipione & quodam equite.

Tq; ut imperatoribus gloriosum militis spiritum subnectam Scipionem dona militaria his qui strenuam operam ediderant diuidentem. T. Labienus ut forti equiti aureas armillas tribueret admonuit: eoq; se negante id factum ne castrensis bonos in eo qui paulo ante seruisset uiolaretur: ipse ex præda gallica aurum equiti largitus est. nec tacite id Scipio tulit. Nam equiti: habebis inquit donum uiri diuitis quod ubi ille accepit proiecto ante pedes Labieni auro uultum demisit. Idem ut audiuit Scipionem dicentem. Imperator te argenteis armillis donat: alacer gaudio abiit. Nulla est ergo tanta humilitas quæ dulcedine gloriae non tægatur. Illa uero a sacris uiris interdum ex humillimis rebus petita est.

De Quinto Fabio.

NAmquid sibi uoluit Caius Fabius nobilissimus ciuis: qui cum in æde salutis quam C. Iunius bubulcus dedicauerat parietes pinxisset nomen his suum inscripsit? Id enim demum ornamentum familiae consulatibus & sacerdotiis & triumphis

Sacerdotiis. Nam ex Fabiis quidam fuere pontifices augures flamines. Sordido studio. Ideo suum nomen inscripsit picturæ: ne illius artis quantulacūq; foret gloria ex hominum memoria laberetur. Sordido autem dixit: quia studium omne quod quæstus gratia suscipitur ut pictura sordidum dicitur & illiberale.

Idelicet securus. Ita domesticis externa subiungit ut transitum nullum facere videatur: ideo inquit fabius nomen suum picturæ uoluit inscribere; ut Phidias sequeretur exemplum: qui cum nomen suum in Mineræ simulacro quod finxerat Athenis inscribere non liceret imaginem suam finxit in clypeo: quæ aliter educi non poterat nisi totum opus solueretur. Cicero tuscularumque libro. i. Quid enim phidias sui similem speciem inclusit in clypeo Mineræ: cum inscribere non liceret: de hoc phidias diximus in capitulo de fiducia lib. iiii. quāquam multiplex dici possent: quæ apud plinium aliosq; auctores leguntur. ea tantum a nobis fferuntur quæ proposito nostro conueniunt. Tota colligatio solueretur. Tota opis compositio destrueretur.

celeberrimum dederat: exterum sordido studio deditum ingenium qualemcūq; illum laborem suum silentio obliterari noluit.

Idelicet Phidias securus exemplum qui clypeo Mineræ effigiem suam incussit: conuulsa tota operis colligatio solueretur.

Externa de Themistocle.

Ed melius aliquanto si imitatione aliena capiebatur Themistoclis ardorem esset æmulatus: quem ferunt stimulis uirtutum agitatū: & ob id noctes inquietas exigentem: quærentibus quid ita eo tempore in publico uersaretur respondisse: quia me trophæa milciadis de somno excitant. Marathon nimirū animum eius & Arthemisium & Salamina naualis gloriæ fertilia nomina illustranda tacitis facibus incitabant.

Idem theatrum petens cum interrogaretur cuius uox auditu illi futura esset gratissima dixit eius a quo artes meæ optime canentur: dulcedinem gloriæ pene adiecit gloriosam.

De Alexandro rege.

Am Alexandri pectus insatiabile laudis: qui Anabab in publico themistocles: q. sonum capere non posset: quæ entibusq; respōdebat milciadis trophæis se a sono suscitari: cogitabat enim quomodo Milciadis gloriam posset adæquare uel etiam superare: qui ut diximus supra in capi. de ingratia & de pietate: Artaphernem & Dathim Darii persarum regis præfectos qui cum centum milibus peditum & decem milibus equitum in gratiam uenerant aduersus athenienses: ipse cum decem milibus armatis consilio & uirtute sua superauit in campis marathoniis: quæ uictoria excitatus ad uirtutem themistocles: paulo post Arthemisium & Salaminam gloriosissima uictoria nobilitauit: ut supra diximus in capitu. de ingratia: nam cum cæteris existerent a barbaris in Marathon re male gesta bellum se in posterum sustulisse Themistocles eam rem maiorum certaminum initium ducebat esse: ad eaque obeūda pro gratia uniuersa se tanquam in palestram unxit: assidueque ciuitatem exercuit quam longissime futura prospiciens.

Æmulatus: imitatus est autē æmulatio duplex teste Cicerone tuscularumque questionum. iiii. Dicit enim emulatio autem dupliciter illa quidem dicitur ut est in laude & in uicio nomen hoc sit: nam egritudo: si eo quod concupierit alius potius ipse careat. Stimulis. Irritamentis. Marathon. Marathonia pugna quæ magna fuit Milciadis gloria. Artemisiū & Salamina. Duo gratiæ loca a Themistocle nobilitata illa gloriosa & ppe incredibili pugna nauali: q. Xersem q. totā ferme Asiā i gratia de portauerat eo consilio superauit & i patriā turpiter refugere coegit: ut nō se uictū sed a Themistocle seruatum fuisse existimaret. De Salamina diximus alio loco. Arthemisius uero ut qdā dicitur mons ē Archadiæ ab herba illic abūdate q. sic denotat dictus. Tacitis facibus. Secretis stimulis & ardoribus incitabatur. n. æmulatio milciadis ad ea loca ali mō illustrata: q. demū copiosa facta s. naualis pugna.

De n. Theatrum. Non dissimulauit hoc loco Themistocles se nimium gloriæ cupidum esse interroganti uox illi gratissima foret respondit eius a quo suæ laudes exponerentur Cicero in oratione pro Archia poeta: Themistoclem illum sūmum athenis uirū dixisse ait

Cicero:

Cicero

cum ex eo quæreretur quod ακροαμα aut cuius uocem libentissime audiret: eius a quo sua uirtus optime prædicaretur.

Amque Alexandri. Dicit non potest quanta gloriæ cupiditate flagraret Alexander: qui patris philippi gesta se præfente ut laudarentur æquo animo pati non poterat: quia nihil audire cupiebat præter id quod suas laudes contineret: & dicente Anaxarco comite suo: id quod ac-

Plures
munda

ceperat a præceptore Democrito plures esse mundos uehementer ingemuit dicens: heu me miserum qui ne uno quidem adhuc sum potitus de quo Iuuenalis in satyra. Omnibus in terris: unus pelio iuueni non sufficit orbis. i. alexandro: appellata colonia macedonia dicto nonbi recensentur equa philippo patre. Anaxarco. De Anaxarco dictum est in capitulo de patientia. Mundos innumerabiles. Democriti sententia in explosa: ut inquit ille. quod id est deductum est locum habere necesse est: quia sine loco esse non potest: quod si locum habent innumerabiles mundi aut eum locum ostendat: aut illis non credam. Angusta homini. Vere inquam: iniaciabile fuit pectus Alexandri: non enim illi sufficiebat quod omnibus diis sufficere potest.

Egis & iuuenis. Probat exemplum Aristotelis quod ab initio huius tractatus diximus & ipse paulo infra dicturus est neminem esse qui non laudis & gloriæ cupiditate tangatur: nam Aristoteles: qui princeps philosophorum creditur & eorum quod de contemnenda gloria præcepta tradiderunt: ipsam gloriam uehementer appetisse uidetur. Cum enim artis oratoriae libros edidisset: eosque Theodecti discipulo sibi gratissimo dono dedisset paulo post penituit eius laboris titulum in alterius laudem & gloriam esse conuersum. Itaque ut illum sibi alia ratione uendicaret: in alio opere ubi de arte oratoria sibi dicendum erat: nol se se dicebat ductus illis rebus innotari: eo quod in libris Theodectis de his plane satis disputasset: non potuisset apertius animi sui affectum iudicare. Et regis & iuuenis. Tollerabilior in Alexandro tanta gloriæ sitis quam in Aristotele fuisse uidetur. Alexander enim & rex & iuuenis erat quorum utrumque uix sine cupiditate esse potest. Nisi me tanta & tam lata. Nisi me inquit tanti philosophi auctoritas deterreteret dicerem constantiori philosopho Aristotelem fuisse tradendum: a quo erus moris inconstantes corrigerentur confirmarenturque: & est occupatio color rhetoricus cum id maxime dicimus quod nos præterire aut nescire aut dicere nolle possemus.

Cicero

Aeterum gloria. Hoc idem Cicero in oratione pro Archia poeta ut supra diximus & ipsi illi philosophi & illis libellis quos de contemnenda gloria scribunt: suum nomen inscribunt: ut in ipso in quo prædicatione nobilitateque despiciunt prædicari de se & nominari uolunt: rursus in tusculanis quaestione prima quid nostri philosophi nonne in libris quos scribunt de contemnenda gloria nomina sua inscribunt: ergo philosophi gloriam uerbis continent: re autem concupiscunt. Negligitur. Verbis gloriam deprimunt & inscribuntur. eius tamen studiosi sunt. Usurpatione memorie consequantur. Ideo sua nomina libris inscribunt. Quia posteriori memorie se datum uolunt & hæc usurpatione memorie sibi laudem pariat. Sed qualicūque. Ac si diceret. etiam si utuperanda sit: tolerabilior tamen est quam eorum qui pessimo facinore illam sibi usurpare uoluerunt qualis Paulanias aduersus quod philippum Macedoniarum regem occidit: qualis ille quod ephesia Diana templum incendit cuius non ponitur. hi enim etiam sceleribus innotescere uoluerunt.

xarco comiti suo ex auctoritate Democriti præceptoris innumerabiles mundos esse referenti. Heu me inquit miserum quod nec uno quidem adhuc sum potitus: angusta homini possessio gloriæ fuit: quæ deorum omnium domicilio sufficit.

De Aristotele philosopho.

Egis & iuuenis flagrantissimæ cupiditati similem Aristotelis in capeffenda laude situm subnectam. Is namque Theodecti discipulo oratoriae artis libros quos ederet donauerat: molesteque postea ferens titulum eorum sic alii cessisse proprio uolumine quibusdam rebus insistens. Planius sibi de his in Theodectis libris dictum esse adiecit. Nisi me tanta & tam lata parentis scientia uerecundia teneret: dicerem dignum philosophum: cuius stabiliendi mores altioris animi philosopho traderentur.

Aeterum gloria ne ab his quidem qui contemptum eius introducere conantur negligitur: quoniam quidem ipsis uoluminibus nomina sua diligenter adiciunt: ut quod professione eleuant usurpatione memorie consequantur. Sed qualiscunque horum dissimulatio proposito illorum longe tolerabilior est quam dum æternam memoriam assequerentur etiam sceleribus innotescere non dubitauerunt.

Vorum numero Pausanias, Valerius a Iustino & Plutarco dissentit; non enim gloria sed ut Plutarco
tionis cupiditate ad Philippi cædem pausaniam impulsam esse dicunt; adhortante ut uult Plu-
tarcus Alexandro & Olympiade multo magis incitante; quoniam per iniquo anio ferret se spre-
tam a philippo & alia sibi superinduci Attali regis filia Cleopatram. Cum igitur dies nuptiarum eæt ut
tradit Iustinus pro magnitudine duorum regum & collocantis filiam & uxorem dicentis apparatibus in-
signis nec ludorum magnificentia deesset; & ad eorum spectaculum philippus sine custodibus medi-

De Pausania.

QVorum e numero nescio an in primis Pausani-
as debeat referri: Nam cum hermoenlen percun-
ctatus esset quonam modo subito clarus pos-
set euadere, atque his respondisset si illustrem
uirum aliquem occidisset futurum ut gloria eius ad ipsum re-
dunderet: continuo Philippum interemit; & quidem quod
petierat assecutus est: tam enim se parricidio quam Philippum
uirtute notum reddidit.

De quodam qui propter gloriam incendere uoluit tem-
plum Dianæ.

Ella uero gloria cupiditas sacrilega, iuuentus e-
nim qui Dianæ ephesiæ templum incendere
uellet: ut opere pulcherrimo consumpto nomē
eius per totum terrarum orbem diffunderetur
quem quidem mentis furorem eculeo impositus detexit: ac
bene consuluerant Ephesii decreto memoriā terribili his
abolendo nisi Theopompi magne facundia ingenium in
historia eum suis comprehendisset.

doluisse. Alexandrum quoque regni æmulum fratrem ex nouerca susceptum: tenuisse eoque actum: ut in co-
uiuio antea primum cum Attalo mox cum ipso patre iurgaret: adeo ut et stricto gladio eum philippus co-
sectatus sit: egreque a filii cæde amicorum precibus exornatus: quāobrem Alexander ad auunculum se in-
epirum cum matre: inde ad reges illiriorum contulerat: uixque reuocanti mitigatus patri: precibusque co-
gnatogē egre redire compulsum. Olympias quoque fratrem suum Alexandrum epiri regem in bellum subornabat
peruicissetque in filia nuptiis pater generum occupasset: his stimulis irarum utrique pausaniam de im-
punitate stupri sui querentē ad tantum facinus impulsisse creduntur. nā legitur apud herodotum: queren-
tem pausaniam apud alexandrum: nihil aliud respondisse: nisi Medæ iambicum metrum pronūciasse: eum qui
dedit: eum qui accepit. Interfice & socerum & generum: Olympias et dicitur fugienti percussori equos
preparatos habuisse ipsa deinde audita regis nece cum titulo officii ad exequias eadem nocte cucurri-
set: in cruce pendens pausaniam capiti coronam imposuit quod nemo alius audere nisi hæc supersti-
te philippi filio potuisset: paucos deinde post dies refixum corpus intersectoris super reliquias cre-
mauit & tumulum ei eodem fecit in loco: parentarique eidem quotannis incussa populo superstitione cu-
rauit: Apparet igitur pausaniam ad regis cædem impulsam: non consequendam gloriam ut Varius tra-
dit: sed ultionis sumendæ gratia. Pausanias, Macedonicus nobilis adolescens cælestis filius & ab
Oreste inclitum genus trahens: fuit & alter pausanias lacedæmonius uir magnus: qui cum patriam ab
impetu persarum liberasset eo postmodum infania peruenit: ut ipsam patriam cum tota græcia ho-
stibus prodere uoluerit. Equidem quod petierat assecutus. Egregium & immortale nomen sibi
comparauit cæde philippi. Tam enim se parricidio. Quantum alexander sua uirtute: tantum hic
suo parricidio claritatis comparauit: nam quanto maior occisi gloria tanto fuit occidentis nomen il-
lustrius.

Ella uero gloria. Hæc uere scelerata fuit cupiditas: quæ etiam in deos grassari non dubitauerit
ut gloriosum sibi nomen sacrilego compararet: hic quicumque ille fuerit cum non aliter glo-
riam consequi posse uideret celeberrimum totius Asiæ Dianæ templum incendi: constat ea nocte
natum Alexandrum, unde Cicero Timæum quendam refert qui cum in historia dixisset: qua nocte

Cicero

natus Alexander esset. eadem ephesie Dianæ templum deflagrauisset adiunxit id minime esse mirandum: quod Diana cum in partu Olympiadis adesse uoluisset absuisset domo. Ephesii post hoc factum decreto statuerunt: ne quis sacrilegi hominis memoriam unquam referret: nec unquam nominaret: ut eius nomen obliteraretur quod ille immortale facere cupiebat: & nisi Theopompus remissam suis historiis inferuisset: eius nomen perpetuo fuisset extinctum: nec quam quæsierat gloriam comparasset: sunt qui dicant hunc Phlegiam fuisse nominatum: Strabo lib. xiii. dicit herostратum fuisse datum: nam Dianæ inquit templum primus Archiphion mire fabricatus est: postea aliud fecit matus illo: sed cum herostратus quidam id incendio consumpsisset: aliud præstantius construxerunt mulierum ornamentis & multis operibus ad id collocatis: refectisque poribus columnis & cætera nam de restituto templo multa commemorat: quæ longum nimis esset hic referre. Incendere uellet. In inuenire uidetur Valerius non incendisset: sed incedere uoluisset: constat tamen incensum fuisse & totum conflagrasse: Gelio libro. ii. capi. vi. sicuti quondam a comuni consilio Asiæ decretum est uti nomen eius qui templum Dianæ ephesii incenderat: ne quod ullo tempore nominaret: incenderat dixit non incendere uoluisset: & supra cicero testatus est. Per totum urbem terrarum. Toto orbe terrarum celebraretur. Ecu leo impositus. Eculeus genus tormenti est ut sæpe diximus: cui sacrilegus iste impositus cum interrogaretur cur templum incendisset. Respondit ut pararem mihi nomen sempiternum. Ephesii decreto. Gelius totius Asiæ decreto factum esse dixit ut supra. Eodem modo Plinius lib. xxxvi. Græcæ inquit magnificentiæ uera admiratio extat templum ephesiae & Dianæ ducentis uiginti annis factum a tota Asia. Nisi theopompi. Hic fuit Isocratis discipulus tragicus poeta & orator eximius teste Gelio: fuit alter Theopompus lacedæmoniorum rex de quo diximus in capitulo de moderatione.

A. Gelius

Plinius

Quæ cuique magnifica contigerunt. Ca. XVI.

Andidis autem animis uoluptatem praeberunt in conspicuo posita quæcunque magnifica merito quia æque præmiorum uirtutis atque bonorum contemplatio iudicanda est ipsa natura nobis alacritatem subministrante: cum honorem industriae appeti & exolui grate uidemus. Verum & si mens hoc loco protinus ad augustam domum beneficentissimum & honoratissimum templum omni impetu feratur melius cohibebitur: quoniam cui ascensus in coelum patet quauis maxima debito tamen minora sunt quæ in terris tribuuntur.

De superiore Africano.

Superiori Africano consulatus ceterior legitimo tempore datus est: quod fieri oportere exercitus senatum litteris admonuit. Ita nescias utrum

Andidis autem animis. Operæ præcium omnibus est: sua cuiusque uirtuti premia referri nam duce natura lætamur omnes & iocunditate replemur cum debitum honorem exolui uirtuti nostræ uidemus. dicendum igitur de his quæ cuique magnifica merito contigerunt. Candidis animis. Claris & uirtute præstantibus. Præmiorum uirtutis atque honorum. Cum reddita uirtuti præmia honoresque uidemus id recte factum esse iudicamus & ex ea re uoluptatem capere solemus: uirtus enim præter honorem: præmium quoque meretur. Grate. Iuste & quasi debite. Verum & si mens hoc loco. Occupatio sine dubio est cum dicat se impetu quodam trahi. Ad augustam domum. Ut ostendat quæ illi magnifica in terris contigerunt: templum flammæ tradita sunt suis meritis longe sunt inferiora: quæ se omittere uelle ostendit. Honoratissimum templum. Nihil magnificentius contigere potuisset quam ut presenti sibi templum & ara constitueretur: illique redderentur honores diuini: quod factum esse omnes testantur auctores. Horatius. Presenti tibi diuinos largimur honores. Iurandasque tuum per nomen ponimus aras. Cohibebitur. Refrenabitur: reprimetur: retrahetur.

Superior: f
Africanus

Superiori africano. Scipioni africano superiori magnifica multa contigerunt. quorum alia contempsit: alia suscepit: Natus annos quattuor & uiginti patri patruoque cæsis in hispania cum imperio successit: ut in capi. de fiducia diximus. consul deinde citra legitimum tempus declaratus est: suadente exercitu: & senatum admonente per litteras ita reipublicæ tempus exigere sic dixit fieri oportere: quia nemo esset cui tantum exercitus fidere: & in quo spes tanta uictoriæ foret manifestum quod de hoc fuit: ut non facile discerni possit: plus ne illi gloriæ senatus auctoritas: an militum consiliū attulerit: gloriosum sine dubio fuit illi ante legitimum tempus contra leges consulē factus auctoritate creari bello difficili & periculoso. ut iuuenili curæ demadata sit reipublica romana: non minus uero illi magnificum fuisse uidetur: quod ab exercitu fuerit summo omnium consensu impator exoptatus post. uero rem

publicam bene feliciterque gestam: multo plura ei magnifica & gloriosa contigerunt: quia senatus illi præmia ingentia non solum humana sed prope diuina proposuit: quæ in capitulo de moderatione diuina: ubi etiam cuncta illum respuisse monstrauimus. Ceterior legitimo tempore. Ante tempus quod per legem erat constitutum ut ante. xxx. annum creari quisque consul non posset: hanc legem senatus pro Scipione dispensat. Toga. Senatus & togati patres. Arma. Exercitus & armati milites & est metonymia: Cicero: Cædant arma togæ concedat laurea linguæ Relata sunt Dicta in capitulo de moder-

ratione: ubi ea uidimus & uidere possumus: sunt autem hæc: uoluerunt illi statuas in comicio: in rostris: in curia: in ipsa denique louis optimi maximi celam ponere: uoluerunt imaginem eius triumphali indutam ornatu: capitulis puluinibus applicare: uoluerunt illi continuum per omnes uitæ annos consulatum perpetuamque dictaturam tribuere: quorum ille nihil suscipere uoluit. Eximium. Excellens & ab aliis præcipuum.

Africani
imago

Maginem. Hoc illi præcipuum obtigit: quod eius imago in templo louis optimi maximi tamquam diuini cuiusdam hominis simulacrum reposita fuerat: quæ quoties publice aliquid a cornelia gente fieret: aut minus aliquid celebraretur inde semper petebatur: quasi uellent suis omnibus

illi plus decoris patrum conscriptorum auctoritas: an militum consilium adiecerit. toga enim Scipionem ducem aduersus poenos creauit: arma poposcerunt: cui quæ in uitæ præcipua assignata sunt: & longum est referre: quia multa & non necessarium: quia maiore ex parte iam relata sunt. Itaque quod hodie eximiam quoque capit memoriam adiciam. Imaginem in cella louis optimi maximi positam habet: quæ quotienscunque munus aliquod corneliæ gentis celebrandum est inde petitur unique illi instar atrii capitolum est.

Am Hercule quam curia: superioris Catonis effigies ad eius generis officia exprimitur: gratum ordinem qui utilissimum reipublicæ senato-

ritatibus & muneribus interesse Scipionem: ideo autem in cella louis collocatam eius imaginem fuisse arbitror: quia louis filius fuisse credebatur: quantum falso teste Liuius: qui dicit: Ad hæc iam inde ab initio præparans animos ex quo togam uirilem sumpsit nullo die prius ullam publicam priuatamque rem egit quam in capitolium iret: ingressusque ædem confederet: & plerumque tempus solus in secretum ibi teneret. hic mos per omnem uitam seruabatur: seu consulto: seu temere uulgaræ opinionis: si dem apud quosdam fecit stirpis eum diuinæ uirum esse: retulitque famam: in Alexandro magno prius uulgatam: & uanitate & fabula parem. Anguis immanis concubitu conceptus & in cubiculo matris eius per sepe uisam prodigii eius speciem: interuentusque hominum euolutam repente atque ex oculis elapsam: his miraculis nunquam ab ipso illusa fides est: quin potius aucta arte quadam nec abnuendi tale quicquam nec palam affirmandi. Gelius addit illud admiratos uehementer esse ædituros templi: quod ante diluculum in capitolium ingredientem Scipionem canes semper in alios sceuentes neque allatrarent: eum neque incurrerent: unde Liuius subiungit dicens: Multa alia eiusdem generis: alia uero alia assimulata admirationis humanæ in eo iuvene excefferant modum: quibus fixa ciuitas ætati haudquaquam maturæ tantam molem rerum: tantumque imperium permisit. Non illud prætermittendum censeo: quod Scipioni magnificum obtigisset: uidetur: cum legatus esset missus ad Antiochum ephesi cum hanibale qui se Antiocho iunxerat collocutus est: ut si fieri posset metum uitæ quem ex populo romano conceperat eximeret: inter alia cum quæreret ab hanibale: quem fuisse maximum imperatorem hanibal crederet: respondit Alexandrum macedonum regem: quod parua manu innumerabiles exercitus fudisset: quod ultimas oras quas uisere supra fidem humanam esset peragrasset. quærēti deinde quæ secundum poneret inquit Pyrrhū eo quod castrametari docuisset adhuc neminem elegantius loca cepisse præsidia disposuisse: exequenti quæ tertium diceret: semet dixit. Ridens scipio quid nā tu dices si me inquit uicisses. tū uero inquit me & ante Alexandrum & ante pyrrhū: & ante alios posuisses ex quo relinquitur scipionem omnium maximum imperatorem ab hanibale fuisse iudicatum. Munus aliquid. Officium: ut si magistratus aut aliqua dignitas corneliæ gentis celebraretur: scipionis imago ad eam celebratam deferretur. Instar atrii. Cum principum imagines in atris collocari consueuerint: Scipionis in capitolio per atrium posita fuit: capitolium igitur instar atrii fuit scipionis imagini: quod loquarentur in atris iuue. testis est: Tota licet ueteres exornent undique caræ Atria: nobilitas sola est atque unica uirtus.

Liuius

Am Hercule. Quæ admodum capitolium fuit instar atrii Scipioni: sic & curia Catoni: senatus catoni cæsarino uiro in omni uirtutis genere præstanti magnificum illud retribuit: ut eius imaginem in curia collocaret ut apud se tantæ uiri memoria iugiter seruaret: quod sua uirtute non fortuita beneficio addignitatem & aplitudinem puenisset cuius consilio capta & euerfa fuisset Carthago. Tā me hercule. Supple quod curia est artium imagini Catonis superioris. Effigies illius. Sic catonis effigie ad omnem officiorum celebratam conferretur: ut Scipio corneliæ gentis referre consueuerat. Pli. Imago huius igitur fueris gratia

Marius

duci solet. Gratum ordinem. Laudat patrum conscriptorum gratitudinē qui de patria bene meriti
tum & reipublicae quondam amatissimum senatorem: uirtutum omnium opiosissimum: cuius cō
silio & auctum & confirmatum esset imperium romanum secum semper habitare uoluerint. Cuius
prius consilio. Quia ut supra diximus duo praestantissimi senatores inter se magnopere dissente
bant de euerrenda cartagine Cato & Scipio nasica; Cato suadebat eueri eā esse carthaginem: quae
foedera saepius frangeret saepiusq; rebellaret; at Scipio contra relinquendam esse censebat ut esset ex
ercitatio quaedam iuuenti roma
nae quae bellis assueta ociosa esse
non posset: uerebatur Scipio id
futurum quod euenit: ne suba
cta cartagine debellatisque exte
ris gentibus cum hostes deessent
in seipsos arma conuerterent ta
men secundum Marci catōis sen
tentiam factum est senatuscon
sultum: ut bellum cartaginensi
bus inferretur & subacta cartago
euerteretur.

Erunt specimen. Omnium
u maximum maximaeq; glo
riosum fuisse: quod nati
ca contigit: pace aliorum dicere
ausim: qui tantum tam grauiissi
mi senatus iudicium iter tot mi
lia omnis aetatis atq; in omni uir
tutis genere praestantissimorum
hominum ipse sit in adolescen
tia consecutus: ut omnium opti
mus iudicaret: de quo Solinus:
Vir optimus inquit Scipio nati
ca iudicatus est: non priuato tan
tum testimonio: sed totius sena
tus sacramento: quippe quo iu
uentus dignior nō fuerit cui pra
cipuae religionis crederetur ministerium cum oraculum moneret accersiri a Pessimonte sacra ma
tris deum Berecynthiae. Plinius de uiris illustribus. P. Scipio nasica a senatu uir optimus iudicatus
matrem deum hospicio recepit: & alio loco de Claudia: in fine dicit: templum edificauit nasica qui
uir optimus iudicabatur: L. Iulius secundus punici belli lib. ix. causam huius aduectionis affert simul
romanos ab oraculo dicit admonitos ut ab oīum optio suscipere hospicio: deinde subiungit. Acces
sit cōsultatio de matre Idea accipienda: praeterq; q. M. Valerius ex legatis praegressus acturum in ita
liam fore nunciauerat: regis nuncius aderat: Tracone eā esse: haud paruae rei iudiciū senatū tenebat
q uir optimus i ciuitate eet: uera certe uictoria eius rei sibi quisq; mallet: q ulla imperia honore sue
suffragio patre seu plebis delatos. P. Scipionem filiū eius qui in hispania ceciderat adolecentem nū
dum quaestoriū iudicauerunt in tota ciuitate uir optimū esse. Plinius hunc unū esse dicit: qui a cō
dito xuo uir optimus sit iudicatus & dignus: qui matrem deum domi uisq; ad conditū tēplū exci
peret. Eius namque manibus. Nam cum oībus matronis hostiā ire iussus obuiā dea: deamq; ipsam
de naue accipere: & in terram elatam tradere ferendam cū matronis. Ouidius fastos Nasica excepit
tēpli nō perstitit auctor: Augustus nunc est: ante Metellus erat. Nundū quaestoris, adolecentem fuit
se ostendit: q mundū quaestor factus fuit. sic & L. Iulius dixit adolecentē nundū quaestorū. Phi
tti apollinis. Quia ut diximus Apollinē consulere romāi p legatos q rō foret transportāda romam
dea Respondit Apollo p Attalū id facere posse romanos: iussit insuper ut cum aduecta foret. eā ex
ciperet q oīum uir optimus esset. Explica totos fastos Exagerat re istā Valerius: si oīum romanorū
gesta honoresq; pcurreris: si oēs oīum impatorū triūphos i unū cōstitueris: nihil erit qd huius uni de
Scipione iudicio cōferri posse uideat. nihil enī maius esse pōt q oīum morū: omnisq; sanctitatis pri
cipatū obtinere. Explica. Euolue & pcurre. Fastos. Libros i qbus fasti dies cōtinebant: & in qbus
reges cōsules ceteriq; magistratus describebantur a fascibus dicti. Nihil mox principatu. Quod ip
se princeps morum iudicatus fuit: nā eius mores ceteri oībus praepositi sunt totius senatus iudicio.

Solinus

Plinius

Ouidius

rem tantum non semper secum habitare uoluit omnibus
numeris uirtutis diuitem magisque suo merito quam for
tunae beneficio magnus cuius prius consilio quam Scipio
nis imperio est deleta Carthago.

De Scipione nasica.

Erunt specimen honoris: a Scipione quoque na
u sica oboritur: eius namque maribus & poenati
bus nondum quaestoris senatus pythii Apoll
nis monitu pessimonte accersitam deam excipi uoluit: quia
eodem oraculo praecipuum erat ut haec ministeria matri de
um a sanctissimo uiro praestarentur. explica totos fastos cō
stitue omnes currus triumphales: nihil tamen morum prin
cipatu speciosius reperiēs.

De Scipione aemiliano

Radunt subinde nobis ornamenta sua Scipio
nes commemoranda. aemilianum enim populus
ex candidato adilitatis consulē fecit: eundēq; cū

Radunt. Scipianū familia: cuius uis generis ornamenti oīum clarissima semper i oī laudis gene
re p dicāda se offert ita ut nulla sit q cū illa possit nec audeat gloria & ornamento certare. Supio
ri aphyricā & nasicae mirifica cōtingerūt ornamēta: sed nō minora reddita sūt inferiori cū. n. cā
didatus adilitatē peteret cōsul creatus: rursus cū die comicio: i capū descēdisset ut. Qu. Fabione
poti suo suffragaret cōsul pter opinionē domū deductus ē: qd qd dūe puicā aphyrica & hispāia fue

runt illi extra ordinem de mandata: hic profecto gloria quanto minus apperebat eo maiorem asse-
quebatur. q. autem ambitiosus non fuerit & rigidissimus suae uitae cursus: & mors per insidias suis in
poenatibus illata facile declarant. Ex candidato Ex petitore aedilitatis. Suffragator. Non candida
tus descenderat ut magistratum peteret: sed ut nepoti suffragaretur: uel ut alii dicunt fratri ut fauo-
re & auctoritate sua. Qu. Fabii. Sapius dictum est Paulum
amilium ex quattuor liberis duos duabus familiis in adoptionem tradidisse: alterum genti fabia:

qui fabius maximus dictus est:
alterum Scipionum qui aphri-
canus inferior: est appellatus.

Sine sorte. Extra ordinem nul-
la collega cum quo sortiretur
habita mentione. Aphricam.
Cū deleuit cartaginē. Hispani-
am. Cū sustulit numatiā. Clā-
destinis insidiis. Occultis insidiis.
quomō mors illi fuerit p insidias
illata dixi si ca. de moderatōe.

Arcum quoque Valerium.

Cum duo praecleara orna-
menta. M. Valerio: meriti.

M. Vale-
ro contigerint: alterum adus: al-
terum ab hominibus illi tradita coruinus
fuisse dicuntur nam ditium si-
ne dubio fuit: quod uersus prouo-
catorem Gallum fortiter dimi-
canti coruus illi semper affuerit
& rostro ac unguibus hostem in-
festando plurimum inuenit: ci-
ues deinde hominis uirtute com-
moti ante legitimum tempus ei
consolatum demandarunt. Pli-
nius de uiris illustribus. Reliqui
as si non u. Camillus prosequen-
tur aduersum ingentem gallum
prouocatorem solus Valerius tri-
bunus militum omnibus terri-
tis processit: Coruus ab ortu so-
lis galeae eius insedit: & inter pu-
gnandum ora oculosque uerbe-
rauit. hoste uicto Valerius Cor-
uinus dictus est: hic cum ingens
multitudo aere alieno oppressa

quaestoriis comitiis suffragator. Q. Fabii. M. fratris filii
in campum descendisset consulem iterum reduxit. Eidem
senatus bis sine sorte prius Aphricam: deinde Hispaniam
dedit. Atque haec neque ciui cupido: neque senatori am-
bitioso quemadmodum non solum uitae eius seuerissimus
cursus: sed etiam mors clandestinis illata insidiis declarauit.

De Marco Valerio.

MArcum quoque Valerium duabus rebus insi-
nibus diu pariter atque ciues speciosum red-
diderunt: illicum quodam gallo comminus
pugnanti coruum pugnatores subiicientes:
hic tertium & uigesimum annum ingressum consulatum lar-
giti: quorum alterum decus uetustae originis optimi homi-
nis gens coruina amplexa cognomen usurpat: alterum sum-
mo subiungitur ornamento tam celeritate quam principio
consulatus gloriando.

De Quinto Scauola.

Cne Quiri quidem Scauolae quem Luitius Cras-
sus in consulatu collegam habuit gloria par illu-
stris: quin Asiam tam sanctae & tam fortiter obti-
nuit: ut senatus deinceps in eam prouinciam iturus magi-
stratibus exemplum. atque formam officii Scauolam de-
creto suo proponeret.

capuam occupare temptasset: & ducem sibi Quintium in necessitate compulsum fecisset sublato aere
alieno seditionem comprasset. Luitius dictator inquit: magistro equitum. A. Cornelio cosso dicto:
consularia comicia habuit. aemulumque decoris sui absentem. M. Valerium coruinum: id enim illi
deinde cognominis fuit summo fauore populi tres & uiginti natum annos consulem renunciauit.
Cominus pugnanti. Singulari certamine dimicanti. Propugnatores. Defensores: qui pro Vale-
rio contra gallum pugnaret. Vetustae originis. Valerorum familia uetustissima fuit in urbe roma-
na quae ab hoc Valerio coruini nomen accepit. Summo ornamento. Consulatus. Tam celeritate.
Quia longe citra legitimum tempus consul creatus: uigesimo tertio suae aetatis anno. Et principio
Quia primus e familia sua consul factus fuerit.

Cne quinti quidem Scauolae. Hoc Scauolae clarissimum contigit: q. Asia prouincia sibi sorte ob-
uenisset: in ea administranda ita se gessit ut senatus deinde oibus in ea prouinciam iturus magi-
stratibus Scauolam administrandae prouinciae normam exemplumque proponerent: ex quo facile in-
telligi potest quanta innocentia & integritate: quanta rursus prudentia & magnanimitate prouinciam il-
lam administrauerit: cum senatus decreuerit: ut eius norma exemplumque seruaretur perfecti & magistratus. ni-
hil i eo quod ad iustissimi uiri. sapientissimi hois: & iteger rimi perfecti gloria pueret defuisse uide-
tur: hic est ille Scauola quem Carbo in ea prouincia diligentissime seruauerat accusaturus si quid peccasset:
ulciscendi patris gratia q ab hoc Scauola fuerat aliquando damnatus. sed tanta fuit Scauolae integritas ut
nullum illi criminandi locum reliquerit. Quē. L. crassus. Hoc dicit ad discretionem aliorum qui multi
Scauolae dicti sunt: ut augur: ut pontifex: ut iuris peritus. ut alii. Scauolam. Voluit senatus ut pro
uincia illa administraturis omnibus Scauola foret exemplum: ut ea fide & integritate eo consilio & equi-

Marius

tate rem publicam ad ministrarent quibus Scauola gubernasset:
 i. Inherent illi uoci. Nec Marius quidem hoc ornamenti genere caruit: non enim minus illi glo-
 riosum Scipionis iudiciū fuisse uidetur q̄ septem consulatus; nam ut in eius uita legitur: cum
 in hispania sub Africano posteriore stipendia faceret & forte in cœna iuxta imperatorem dis-
 cumberet: quia plurimi faceret illum imperator: quidam ex astantibus siue serio siue ioco Scipionē
 interrogauit: si quid illi forte accidisset: quem imperatorem sibi parem respublica esset habitura:
 conuersus in marium & percussit
 socius humero Scipio: illum fu-
 turum sine ulla cunctatione res-
 pondit: qd̄ eius quæ postmodū
 euenit futurae magnitudinis ue-
 rissimum uaticiniū fuit: sed nūc
 omnes qui aderant facile cogno-
 uerunt quanti Mariū faceret.
 Scipio: nam re uera nihil ad om-
 nem dignitatem & amplitudinē
 consequendā Mario deerat prae-
 ter generis dignitatem: teste Sa-
 luitio. Inherent. Innituntur &
 infixi: quasi depēdent a uoce Sci-
 pionis septem Marii consulatus
 qui secuti sunt. Duo amplissi-
 mi triūphi. Alter de iugurta re-
 ge Numidia: alter de cymbris se-
 nonibus & teutonis. Ad roguū
 usque. Idest usque ad mortē gau-
 dio exultauit praeferquam cum
 in paludibus delituit: & adeū oc-
 cidēdum Minturnas missus est
 cymberis. Valeri: sed illud com-
 paratione foelicitatis tum adeo
 breue fuit ut merito dici possit
 ad mortem usq; exultasse: nā se-
 primo consulatu periit. Equae-
 stria: Tunc decurio fuit Marius. Vel hunc. Etiam hunc Mariū uel saltem hunc Mariū: nam uel
 utrunque significat: interdum etiam disunctiua est: hac uoce significauit Scipio Mariū futurum
 imperatorem qui sibi comparari posset. Quo augurio. Nō facile inquit iudicari potest: id ne dixe-
 rit Scipio ex certa animi sententia: quia ita sua uirtute futurum praeuidisset: an fortuito quodam uo-
 cis iactu tanquam diuinasset: futurum quod euenit. omnino tamen appellat augurium. Perpendi.
 Examinari: iudicari. Nimirum cœna militaris. Certe iquit in cœna militari praeuidit Scipio sum-
 ptuosas illas cœnas: quas populus romanus ea nocte qua nunciatum fuit cymbras ab eo fuisse dele-
 tos: in honorem Marii celebrauit. Cœna militaris: Quæ in castris facta est. Nemo fuit qui non illi
 libauerit. In omnibus sacris apulis primitias diis offerebant: in ea nocte non diis sed Mario libarunt.
 Am quæ in Cn. pompeium. Quæ ampla & magnifica pompeio contigerint: licet ex multis au-
 thoribus colligi possit: ut Plinio naturalis historiae lib. vii qui eius titulos omnes triumphos
 que summam percurrans illū non solum Alexandri magni: sed herculis & liberi patris ful-
 gorem adaequasse dicit: & Plutarco qui eius uitam describēs eum quasi de toto orbe triumphasse
 ostendit: hæc tamen omnia e Ciceronis pompeiana multo facilius ac breuis: eum igitur auctore hoc
 loco sequar: quoniam eius uerius erit testimonium. Dicit enim: non commemorabo nuper ita nobis
 patribusque uestris esse uisum ut in uno gaio mario spes imperii poneretur: ut idem cum iugurta:
 idem cum cymbris: idem cum teutonicis bellum administraret: in ipso Cn. pompeio in quo noui
 constitui nihil uult. Qu. catulus quam multa sint noua summaque catuli uoluntate constituta recor-
 damini: quid tam nouum quam adolescentulum priuatum exercitum difficilem reipublice Syllæ
 conficere: confecit: huic præesse: præfuit rem optime ductu suo gerere gessit. quid tam præter con-
 suetudinem quam homini per adolescenti cuius a senatorio gradu: ætas longe abesset: imperium atq;
 exercitū dari: Siciliam permitti atque Africam bellum in ea administrandum: fuit in his pro-
 uinciis singulari innocentia: grauitate: uirtute: bellum in africa maximū cōfecit: uictorē exercitū
 deportauit. quid uero ita inauditum: q̄ equitē romanū triūphare: at eam quoq; rem populus roma-
 nus nō mō uidit: sed etiā omniū studio uisendā putauit. quid tam inusitātū q̄ cū duo cōsules clarif-
 simi fortissimiq; eēt: eques romanus ad bellū maximū formidolosissimūq; p̄ consule mitteretur:
 missus est: quo quidē rpe cū esset non nemo in senatu qui diceret non oportere mitti hominē priua-

De Cn. Mario.

Inherent illi uoci posterioris Africani Cai Ma-
 rii consulatus: ac duo amplissimi triumphus: ad
 roguū enim usque gaudio exultauit: qui cum
 apud Numantiam sub eo duce stipendia æque
 stria mereretur & forte inter cœnam quidam Scipionem in-
 terrogasset si quid illi accidisset: quē nam respublica æque
 magnum habitura esset imperatorem respiciens se supra ip-
 sum cubantem: uel hunc dixit: quo augurio perfectissima
 uirtus maximam orientem uirtutem uiderit ne cerrius: an
 efficacius acciderit perpendi uix potest: illa nimirum cœ-
 na militaris speciosissimas tanta in urbe Marino futuras
 cœnas ominata est. Postquam cymbras ab eo deletos:
 initio noctis nuntius peruenit nemo fuit qui nō illi tanquā
 diis immortalibus apud sacra mensæ suæ libauerit.

De Cn. Pompeio.

Am quæ in Cn. Pompeium & ampla & noua ge-

Plinius

Am quæ in Cn. pompeium. Quæ ampla & magnifica pompeio contigerint: licet ex multis au-
 thoribus colligi possit: ut Plinio naturalis historiae lib. vii qui eius titulos omnes triumphos
 que summam percurrans illū non solum Alexandri magni: sed herculis & liberi patris ful-
 gorem adaequasse dicit: & Plutarco qui eius uitam describēs eum quasi de toto orbe triumphasse
 ostendit: hæc tamen omnia e Ciceronis pompeiana multo facilius ac breuis: eum igitur auctore hoc
 loco sequar: quoniam eius uerius erit testimonium. Dicit enim: non commemorabo nuper ita nobis
 patribusque uestris esse uisum ut in uno gaio mario spes imperii poneretur: ut idem cum iugurta:
 idem cum cymbris: idem cum teutonicis bellum administraret: in ipso Cn. pompeio in quo noui
 constitui nihil uult. Qu. catulus quam multa sint noua summaque catuli uoluntate constituta recor-
 damini: quid tam nouum quam adolescentulum priuatum exercitum difficilem reipublice Syllæ
 conficere: confecit: huic præesse: præfuit rem optime ductu suo gerere gessit. quid tam præter con-
 suetudinem quam homini per adolescenti cuius a senatorio gradu: ætas longe abesset: imperium atq;
 exercitū dari: Siciliam permitti atque Africam bellum in ea administrandum: fuit in his pro-
 uinciis singulari innocentia: grauitate: uirtute: bellum in africa maximū cōfecit: uictorē exercitū
 deportauit. quid uero ita inauditum: q̄ equitē romanū triūphare: at eam quoq; rem populus roma-
 nus nō mō uidit: sed etiā omniū studio uisendā putauit. quid tam inusitātū q̄ cū duo cōsules clarif-
 simi fortissimiq; eēt: eques romanus ad bellū maximū formidolosissimūq; p̄ consule mitteretur:
 missus est: quo quidē rpe cū esset non nemo in senatu qui diceret non oportere mitti hominē priua-

tum pro consulea, L. philippum dixisse dicitur non se illum sua sententia pro consule; sed pro consulibus mitti: tãta in eo reipublica bene gerẽda spes constituebatur: ut duorum cõsulum munus unus adolescentis uirtuti committeretur, quid tam singulare q̃ ut ex senatusconsulto legibus solutus consulante fieret q̃ ullum alium magistratum per leges capere licuisset, quid tam incredibile quam ut iterum eques romanus ex senatusconsulto triumpharet: hæc in omnibus omnibus noua post hominum memoriam constituta sunt, ea tam multa non sunt quam hæc quæ in hoc uno homine uide-

mus apparer. Iam quæ in Cn. pompeium. Dissensionẽ iter auctores & harũ rerũ scriptores eẽ dicit q̃ alii p̃p̃cio fauentes hæc oĩa recte facta a senatu populoq; romano fuisse dicat, alii q̃dã inuidia cõmori rephendat q̃ cõtra leges & maiorẽ cõsuetudinẽ tot tãtaq; p̃p̃cio tributa fuerint: & simul notãda eẽ cõstructio: q̃a dicit obstrepitur quæ in pompeiũ cõgesta sũt, subaudit, n. pro his nam posito relatiuo subauditur antecedẽs. Hinc ascensione fauoris. Propter eos q̃ recte eẽ dicũt.

Fremitu inuidiæ. Propter eos qui luore ducti non recte factũ esse dicunt q̃ contra leges & maiorum consuetudinem tot tan-

ta sunt hinc ascensione fauoris: illinc fremitu inuidiæ litterarum monumentis obstrepitur: eques romanus proconsul in Hispania aduersus senatorium, pari imperio cũ pio Metello principe ciuitatis missus est: nõdum ullum honorem auspiciatus bis triumphauit. Initia magistratuum a summo imperio cœpit: tertium consulatum decreto senatus solus gessit. De Mitridate & Tigrane: de multis præterea regibus & gentibus: plurimis quæ ciuitatibus & prædonibus unum duxit triumphum.

De Quinto catulo.

¶ Vintum etiã Catulum populus romanus uo-

taq; pompeius fuisse affectus. Litterarũ monumentis. Quia scriptores de his suum quoq; adhibere iudiciũ. Obstrepitur. Circũsonatur. obtrunditur: murmuratur: uociferatur. Eques romanus. Hoc idẽ affirmat Cicero in philippicis: L. uirginius libro nonagesimo primo, dicit eum fuisse quæstorẽ qũ aduersus Sortorium cum imperio cõsulari missus est: equitem uero fuisse dicit cum in Aphricã missus est aduersus Cn. Domitiũ proscriptum. Et hiericam. Vel hierbam ut alii dicunt regem numidagæ bellum molientes, quos uictos iterem: natus ante os quattuor & uiginti, de Aphricã triumphauit: quod ad eam diem nemini unquam contigerat: ut eques romanus triumpharet: sed Ciceroni magis credendum est qui hæc omnia uidit & sensit. Bis triumphauit. Semel de Aphricã deuictis ut supra Domitio & Hiera regi: rursus de Sicilia uictis cartone: qui fletus muliebriter mortem tulit: nam uictum occidit. Auspicatus. Per auspiciũ consecutus. Initia magistratuum. Non ille per gradus inferiores ad summũ ascendit: sed primus illi magistratus fuit consulatus ad quem p̃ aedilitatẽ q̃stura aliosq; magistratus reliq; ciues peruenire cõsueuerat. Tertium cõsulatũ. Hoc ex auctoritate. M. bibuli catonis necessariũ factũ est cuius sententiã catõ laudauit, ut in eius uita legitur.

Cicero

De Mitridate rege Põti. De Tigrane. Rege armenia: cuius filius cum uxore: triumphatis currũ pro secuti sunt. Zosimetis cum uxore Aristobolus rex iudeorũ. De multis regibus. De Ariobarzã: Pharnace: Aristobolo. Plurimis ciuitatibus. Ciuitates p̃pe noningentas cœpit: iter quas & hierosolymã ubi templum ad iudeorum urbem id tempus inuolutum spoliari: ex quo creditur non illi post illam spoliatiõem prospere quicq; cessisse. Et gẽtibus. Nam gentes siue nationes. xii. subegit. Prædonibus. Piratas celerius quam credi p̃t superauit. Vnum duxit triumphum. De his oĩbus semel triumphauit: & triumphantis currũ triumphauerit sic breuiter tradit. erãt quippe regiones hæ: pontus: armẽtia: cappadocia: paphlagonia: media: colchis: tiberia: albania: syria: cilicia: mesopotania: præter ea hi q̃ circaphœniciam: & palestina incolunt: iudei: arabes: piratae: etiam quorquor genera terrarum: debellata erant: iter hæc notabantur castella haud pauca q̃ mille capta, ciuitates ferme nõ ingente: piraticæ naues octingentæ: urbes præsidis romãis firmatas esse unde quadraginta: his quoque addebatũ uersa romanæ urbis tributa ante id bellũ q̃ngies decies cõtina milia fuisse: cũ his uero q̃ populo. ro. ipse q̃stuit: octuagies & q̃nges decies centena milia: in ærarium præterea: uasa aurum argentũq; signatũ ad. xx. milia talentorũ: præter q̃ milibus diuisa sũt: quoq; qui minus accepit mille & q̃ngentos aureos tulit: captiui post principes piratarum in triumpho ducti: Tigranis Armeni filius cũ uxore filiaq; ipsius regis Tigrãis Cosmæ cõiũ rex iudeorũ Aristobolus. Mitridatis foror cũ liberis q̃ng: Scytharũ quoq; q̃ multe mulieres albãorũ: & tiberorũ ac regis cõagorũ obsides ducti: Trophea q̃ 10 p̃: plura notat: roĩa pliorũ munera. æqua q̃ aut se ducet: at p̃ legatos adeptus erat: maximũ & splẽdidissimũ fuit: & q̃d romãorũ nemini hæcẽus obrigit: q̃ trinũ e tria uniuersi orbis præ triumphũ duxit: nã licet tres ex hac una præfã triumphauerit: ipse tñ primũ ex aphrica. Scãm ex europa tertium hũc ultimũ ex asia ducẽs triumphũ q̃damõ uisus eẽ ex uniuerso abitu orbis triumphasse.

Qu. catu
lus

Vintũ etiã catulũ. Nõ pag illustre fuit: q̃d euenit. Qu. catulo q̃ cũ populo romano dissuadere uellet nõ eẽ Mitridatis puinciã Põp̃cio demidãdã: q̃stuit ex populo i q̃o spẽ eẽnt habi-

Cicero

turi absumpto forte. Pompeio, in quem tunc omnia conferrent: summo omnium consensu succlamatum est in te. Cicero in pompeiana. Reliquum est ut de. Qu. catuli auctoritate & finia dicendum esse uideat qui cum ex uobis quereretur: si in uno Cn. pompeio: oia pone retis: si quid eo Pompeio factum esset: in quo spem essetis habituri, coepit magnum suae uirtutis fructum ac dignitatis cum omnes una prope uoce in eo ipso spem habituros esse dixistis: & n. talis est uir ut nulla res tanta sit ac tam difficilis quam ille non & consilio regere: & integritate tueri: & uirtute conficere possit: ex his ergo uerbis populus romae: Pompeii gloriae catulum adequauit: Ad sidera usque euexit. Hyperbole est: populus romanus maxime Catulum suis uerbis extulit. Absupto. Extincto pompeio aliquo subito fortuna impetu. Vi honorati iudici. Qui diligenter libauerit populi uocem uim maximam esse cognoscat: ut duobus uerbis facile significauerit catulum nihilo inferiorē esse pompeio. Vi admirabile. Vehementiam admiratione dignam. Duag syllabarum spacio. Videlicet in te.

Orest. M. catonis. De pfectione. M. catonis in cyprum de regia pecunia romana transuecta de cypro in puincia romana transuecta de cypro in puincia formam redacta dictum est quod uero ad eius gloriam pertinet: & quod illi magnificum contigit: ex hac expeditione reuertendi: non solum consules ceterique magistratus: sed omnes quoque senatores & populus uniuersus ob uiam honoris gratia perierunt: magnam perseuerantes laeticiam non quod auxilium aduexisset sed quod iolumis redisset. spes maxima praefata & decus senatus romanae. Appulsus. Appulsio applicatio: est enim nomen hoc loco non participium officii gratia. Praestandi honoris gratia. Praesto fuit. Obuiam progressus.

Ed nescio an. Notata est historia in capitulo de pugnis li. primo. Fuit autem hoc illi magnificum & illustre quod duobus in hispania occisis Scipionibus reliquiae totius exercitus in unum collectae summo consensu imperium ei detulerunt qui cum in propinquo bina poenorum castra paucis milibus passuum distarent cohortatus milites proxima castra in tempesta nocte adortus est: & tum hostem uictoriae fiducia incopositu aggressus: ne nuncium quod de cladis reliquiae: breuissimo tempore militi ad regem dato eadem nocte rapti famam rei gestae progressus: altera eorum castra inuasit: ita bis simili usus euectu delectis utrobique poenis amissas populo romano hispanias restituit. Quo tempore. Hoc illi tanto gloriosius fuit quo non ambitioe questum: non alia ratione expeditum fuisse dici possit: quippe in tanto discrimine ubi oim salus uideretur tiffio credenda fuerat. In ultimas angustias. In ultimam uitae discrimen ubi spes nulla salutis subesse uideretur.

Erit uirorum sulpicia. Est sexui quoque foemineo suus reddendus honor: ut si quod magnificentius illis contigerit silentio non praetermittat: ne id factum inuidia esse uideatur itaque sulpicia uirorum commemorat ut decreuisset: ut ueneris uerticordiae simulacrum consecraret ut mulieres uidelicet in pudiciam conuerterent & x. uirorum mandato: castior matrona dedicationi perficeret. iter. x. quod ex oim mulierum turba castiores electae sunt: haec sulpicia fuit: & ex his deinde selectae sunt decem praestantiores: in quibus oim iudicio & ipsa conuenerat est: postremo cum ex decem una peteret prius summo ipsarum mulierum consensu sulpicia daret. Pli. li. vii. n. al. his histo. pudicissima inquit fecit semel matronae finia iudicata est sulpicia praeculi filia uxor fuluii flacci ele-

Plynus

ce sua tantum non ad sidera usque euexit? Nam cum ab eo pro rostris interrogaretur si in uno Pompeio magno omnia reponere perseuerasset a sumpto illo subiti casus incursum in quo spem esset habiturus: summo consensu acclamauit in te uim honorati iudicii admirabilem: si quidem magno Pompeio cum omnibus ornamentis quae retuli duarum syllabarum spacio inclusum Catulum aequauit.

De Marco Catone.

P Orest & M. Catonis e Cypro cum regia pecunia reuertentis appulsus ad ripam tyberis memorabilis uideri: cui naue egredienti consules & ceteri magistratus & uniuersus senatus populusque romanus officii gratia praesto fuit: non quod magnum pondus auri & argenti: sed quod Marcum Catonem classis: illa incolumen aduexerat laetatus.

De Lucio Marco:

Ed nescio an praecipuum sit. L. Martii inusitati decoris exemplum: quem equitem romanum duo exercitus. Pu. & Cu. Scipionum interitu uictoria quae Hanibalis lacerati ducem legerunt: quo tempore salus eorum in ultimas angustias deducta nullum ambitionis locum relinquebat.

Erit commemorationi uirorum Sulpicia seruui: paterculi filia. Q. Fuluii Flacci uxor adducitur: quae cum senatus libris sibyllinis per decem uirorum inspectionis censuisset ut ueneris uerticordiae simulacrum consecraretur quo facilius uirginum mulierumque mens ali-

sta ex centum præcipuis quæ simulacrum ueneris ex Sybillinis libris dedicaret. Veticordia. Quæ
impudicarum mulierum corda a libidine ad pudicitiam uerteret; nam a uertendo corde uerticor
dia dicta est uenus. Cæterum quia sine diminutione. Quandoquidem iquit externorum uirorum
exempla sine detractatione amplitudinis romanæ commemorare possumus de his quoque dicamus.

Ytagoræ tâta ueneratio. De hac pythagoræ ueneratiõe Cicero lib. 1. de natura deorum: Nō sūt
ingr tā auctores in disputando quā rōnis momenta qrenda; qñ etiam obest plerūq; his q di-

Cicero

bidine ad pudicitiam conuertetur: & ex omnibus matronis
centum: ex centum autem decem sorte ductæ de sanctissi
ma foemina iudicium facerent: cunctis castitate prælata est.
Ceterum quia sine ulla diminutione romanæ maiestatis: ex
terna quoque insignia respici possunt adea transgrediamur.

De Pythagora.

Pythagoræ tanta ueneratio ab auditoribus tri
buita est: ut quæ ab eo acceperant in disputatio
nem deducere nefas existimarent: quin etiam
interpellati ad reddendam causam hoc solum
respondebant ipsum dixisse: Magnus honos: sed scholæ
nus illa urbium suffragiis tributa.

De eodem Pithagora.

Nixō crotoniata studio ab eo petierat: ut sena
tum ipsorum qui mille hominum numero con
stabat consiliis suis uti peteretur opulentissima
que ciuitas tam frequenter uenerati post mortē
domum eius ceteris sacrarium fecerunt. quādiu quam illa
urbs uiguit & dea in hominis memoria & homo in deæ reli
gione cultus est.

De Gorgia leontino.

Orgiæ uero Leontino studiis litterarum ata

scere uolunt auctoritas eorum
qui se docere pfitentur: de linūt
enim suum adhibere iudicium
cum id habent ratum quod ab
eo quem pbat iudicatum uidēt
nec uero pbare soleo id quod &
pythagorici accepimus quod se
runt si quid affirmaret in dispu
tando cum ex his quereret qua
re ita esset respondere solitos ipse
dixit. ipse autem erat pythagoras
tantum præiudicata opinio po
terat ut etiam sine ratione uale
ret auctoritas. In disputatio
nem deducere. Disputare de ea
re quam pythagoras asseruisset.
Interpellari. Interrogati ab aliis

Scholatenus. Magnus quidem
honos tribuebat pythagoræ sed is
dumtaxat a discipulis quantum
ad scholam eius pertinebat: ue
neratio hac erat eximia. Vteri
us uero non procedebat. & id est
quod dicit scholatus id est quo
ad pertinet ad scholam quem au
tem in disputando siue docēdo
pythagoras morem seruauerit ui
de. A. gelium libro primo capi.

A. gelius.

tulo. ix. Illa urbium suffragis.
Illa subaudi q sequit ueneratio.

Urbium. Propter crotoniatas.

Nixō croto. Discipulorū
iudicium scholam non ex
cedebat: sed quod sequi
tur i urbe celebratum est. Cum

Crotonia

enim se in calabriam pythagoras contulisset quæ tunc magna grācia dicebatur: Crotonæ ludum
aperuit. Crotoniata cognita pythagoræ sapientia & integritate censuerunt semper eius consiliis uten
dū eē in senatu: quod ab illo sūmo studio cōtenderūt: ut sibi fieri liceret: quāui. n. senatus cog. nu
merofuse ē: qppe mille hominū: tñ uni tantū pythagore tribuerūt: ut eius cōsiliis cog. senatus pluri
mū sustetari posse uiderēt: qā iter tot senatores nemo iueniret: q cū illo i sapientia & uirtute cōser
ri posse uideret: qre post eius mortem domū ceteri cōsecrarūt: ut esset i quo dea sub hoīs illius me
moriam. & homo: sub deæ religiōe coleret: hoc at fecerūt crotoniata: qā pythagoras prædicare cōsueue
rat: domū philosophant: sēē sacrariū sapiētiae: & uerissimū dei tēplū. Enixō studio. Vehemētī &
ppēso studio. Crotoniata: Croton. uel ut alii dicunt crotona: sed teste Ouidio crotondī: nā ptulit
genitiū crotois: nec i hospita tēsta crotonis. ē at ciuitas calabriæ: q possessiū siue primitiū facit
crotoniata. Ciuitas uenerati. Synthesis figura nota licet. n. ciuitas enūtiatiōe foeminini generis sit: si
gnificatiōe tamen masculinū habet inclusum. Domū eius ceteris. Voluerunt illius domum esse ce
reris tēplū: i quo dea cum pythagoræ memoria coleret: & pythagoras cum deæ religiōe ueneraret.

Orgiæ uero Leontino: Nō paruū fuit qd obrigit gorgiæ Leontino ppter sūmū eius igeniū sin
gularēq; doctrinā: nā ab uniuersa grācia illi aurea statua fuit i Apollinis tēplo reposita: cū ad
id tēpus nemini unq cōtigisset: qā oibus argēteæ nō aureæ statuerētur. Cicero de oratore lib.
iii. Ipse ille Leōtinus gorgias: quo patrono ut Plato uoluit philosopho succubuit orator: qui aut nō
ē uictus unq a Socrate: neq; sermo ille Platonis uerus est. aut si ē uictus eloquētiōr uidelicet fuit & di
fertior Socrates est ut tu appellas copiosior & melior orator: sed hic in illo platonis libro de omni re
quecumque in descriptiōem quæstionēq; reuocetur se copiosissime dicturū esse profitetur. ipse pri
ceps: ex oibus ausus est in cōuentu poscere: qua de re qsq; uellet audire cui tātus honor hītus ē ab uni

Cicero

Amphiarai
templū

uerfa grācia soli: ut ab omnibus delphis non aurata statua; sed aurea statueretur. Cunctos praeſta-
ti. Excellenti & superanti omnes doctrina. dicimus autem praesto te & praesto tibi: Terentius diuini
mortales; homini homo quid praestat. Salustius omnes homines qui se student praestare ceteris ani-
mantibus. In conuētu. In corona & cōgregatiōe hominū. Solido auro. Integro nō cauo sed pleno.
e Adem etiam gens. Non minus studiōsa fuisse uidetur grācia in decorando amphiarao quam
fuerat in gorgia leontino; nam ex uniuersae grāciae decreto templum ibi constitutum est ubi

amphiarai bello thebano subito
terrae hiatu fuerat absorptus; cū
armis & equo; & inde non aliter
q̄ ex delphici Apollinis & Iouis
amonis tēplis oracula petebant
magnificū pfecto q̄ obligit am-
phiarao; ut indandis rīsis Apol-
lini par foret & amoni. amphia-
rei nota est historia apud statiū
fuit autē uates clarissimus; & in
adolescētia ab arrogātis accitus
qui deinde bello thebano: cum
montē ascendisset uisurus quid
ex eo bellum uenturum esset ar-
giuis; iter cetera prauidit se ex
eo bello non reuersum quare ut
fata uiraret latebrans quasiuit
ubi delitescens ab Adraſto cogi
non posset; sed ab Eriphyle eius
uxore: quae capta monili Argiae
adraſti filiae & polinici uxoris:
quod olim Vulcanus Hermion
nae priuignae fabricauerat; cupi-
ditatem auri cōiugis saluti pra-
posuit; indicatus & ad bellum du-
ctus quo primū die descendit i
capum facto repēte maximo ter-
rae motu, telluris uoragie abfor-
ptus obijt. Humatus. Sepultus & a terra deuoratus.

Dodona

Formam: Quantum ad speciem & qualitatem
templi. Conditionem. Quantum ad dignitatem. Capi oracula: Instituerunt praeterea ut ex eo tē-
plo deos consulturi atq; futura cognituri oracula peterent. Cuius cineres. Cineres inquit amphia-
rei eundem honorem sunt consecuti quem Apollo: quem Dodona filia. Athenae dodoneae. Do-
dona fuit eptiri opidum habens propinquum nemus Ioui consecratum: quernum totum in quo da-
bant responsa columbae: sunt qui dicant hoc nemus fuisse etiam palladi consecratum: quorum sen-
tentiam sequitur nunc Valerius dicens athenas dodoneas propter palladem: fuit autem in co nemo
re nobilis quercus: ex qua preciosissima uasa fiebant. unde Virgilius. Dodoneosq; lebetas dixit: Amo-
nis fronti. Ioui amoni: nota est fabula quare dicatur Iuppiter amoni. i. arenarius: nam eam alio loco no-
rauius. hunc autem magnus Alexander patrem suum esse existimauit: cuius frons erat magnae ue-
nerationis: licet simulacrum arietis formam referret.

Iuppiter
Amon

Staius

Eronices. Apud graecos mulieri non licebat olympicis ludis & certaminibus interesse & recte
b quidem ubi homines nudi plerumq; certarent: a mulieribus obipudiciam non spectant
quem morem. Staius primo thebaidos per transitum tangit: cum dicit: exclusaeq; expectant
praemia matres: quod igitur nulli unq; mulieri concessum fuerat: datum est bronici mulieri ut olym-
pico certamini cum filio & fratribus posset interesse: nec immerito quippe: quae patrem: quae filium
que fratres in eo certamine saepe uictores & gloriosam inde palmam referentes haberet. Bronice:
Alia est Beronice de qua suo loco dicemus in capitulo de ultione. Gymnico spectaculo. Olympico
certamini in quo nudi homines se palestra exercebant: ubi mulieribus interesse non licebat. Eui-
clea. Filium suum: quem cum ad certamen illud adduxisset. sibi quoque aditus ad spectandum cer-
tamen patuit. Olympionice: uel ut alii dicunt olympionico patre genita. Id est quae nata cratey pa-
tre: saepe uictore olympici certaminis: non enim patris proprium est nomen: sed a uictoria certami-
nis illius ita denominatus. olympiaces enim is dicitur qui in olympico certamine uicit: nam nikh
graece latine dicitur uictoria. Fratribus eius latera cui. Circundata geminis fratribus eius certami-
nis saepe uictoribus: non mirū igitur: si ei soli concessum fuit spectare ludos cum illorū palma: suo
rum quasi haereditaria fuisse uideatur.

Olympio
nice.

De Amphiarao.

Adem gens summo consensu ad Amphiarau de
coradu incubuit: locum in quo humatus est in
forma conditioneq; tēpli redigēdo. Atq; ide ora-
cula capi instituendo: eius cineres idem honoris possident
quod pythicae cortinae: quod athenae dodoneae: quod am-
monis fronti datur.

De Beronice.

b Eronices quoq; nō uulgaris honos cui soli omni-
um foeminarū gymnico spectaculo interesse per-
missum est: cum ad olympia filium Enleae certamen ingres-
sum adduxisset olympinice patre genita fratribus eandem
palmam assecutis latera eius cingentibus.

Landum etiam malum. Nonus & ultimus liber: in cuius principio agitur de luxuria atque libidine: quæ uicia cum turpissima sint: magis uidebantur silentio prætermittenda: quæ inter clarissima uirtutum exemplâ commemoranda: ne hac una ratione quodammodo honestari crederent: quare Valerius hac breui præfatione sui consilii rationem ostendit: ut dicat se id uelle de luxuria atque libidine hoc loco procurrare: non ut commendatione sua honoris quicquid recipiant: sed ut oculis hominum eaque turpitudine subiecta: illas temperati & frugales exhorrescant luxuriosi se ipsos cognoscere: erubescant & suæ turpitudinis poenitentes ad temperantiam reuertantur. Blandum malum. Luxuria suis illecebris homines facile attrahit: & bene malum dixit: nam luxuria licet tantisper dum fruitur iocunda uideatur: amara tamen postmodum sentitur cum ad turpitudinem infamiam & egestatem homines deduxerit: luxurie namque dediti nullo recto & honesto studio delectantur: nulla rei cuiuspiam suauitate fruuntur. prius enim quam cupiant omnibus explet: prius quam esuriat comedunt: bibunt prius quam sitiant: quod ut possint utrumque facere ob somnia machinantur præcio saque uina conquirunt: & denique uescuntur: cætera terra marique omnia scrutantur: ad uenere sine modo feruntur ut maribus & foeminis promiscue abutantur: non somnum non frigus: non famem: non lassitudinem operiuntur: sed omnia luxu præueniunt: omni flagicio & intemperantia in uoluntate facile enervantur luxuriosi adolescentes in ipso ætatis flore languescunt: omne dedecus incurrunt senes: deinde facti insanunt atque delirant molestissimamque sentiunt senectutem: nam præteritis erubescunt: grauatur presentibus: quot uoluptate atque luxuria adolescentes parierunt: quot molestus & difficultas senes opprimuntur nullum igitur malum luxuria peius: nullum detestabilius inueniri posset quam tum demum sentitur cum expleta fuerit. Se ipsam recognoscens. Ut cum homines luxuriæ turpitudinem recognouerint: integri abhorreant: & detestentur: luxuriosos poeniteat: & ad temperantiam redeant. Iungantur illi libido. Luxuria in actu libido in cupiditate uersatur luxuria dicitur omnium rerum superfluitas: ex superfluitate rerum nascitur libido & intemperantia: quicquid enim placet dicitur libido: sed luxuria in rebus ueneris magis posita: libido in cupiditate & uoluptate aliarum rerum unde Cicero libidinem appellat prem iracundiæ: dicit enim eos exisse ex præte dicimus qui effrenari feruntur aut libidine aut iracundia: quæquam iracundia ipsa libidinis est pars: sic enim diffinitur: iracundia ulciscendi libido. Item alio loco cupiditatem dixit: cum libido ad id quod uidetur bonum illecta atque inflamata rapiatur. Aut reprehensione aut emendatione. Bono ordine uirtutis primo enim aliquis reprehenditur: deinde emendatur. Geminio mentis errore. Duplici uicio libidinis: ut cupiat: & luxuriæ ut expleat: mens primo capitur desiderio alicuius rei deinde expletur.

Incipit liber nonus. De Luxuria. Ca. I.

Landum etiam malum luxuria quam accusare aliquanto facilius est: quam uitare: operi nostro inseratur: non quidem ut nullum honorem recipiat: sed ut seipsam recognoscens ad poenitentiam impelli possit: iungatur illi libidinis: quoniam ex eisdem uitiis principis oritur: neque aut a reprehensione aut ab emendatione separentur gemino mentis errore conexæ.

De Caio sergio orata.

Aius sergius orata pensilia balnea primus facere instituit: quæ impensa leuibus initiis coepta ad suspensæ calidæ aquæ tantum non æquora penetrauit. Idem uidelicet ne gulam neptûni ar-

uantur luxuriosi adolescentes in ipso ætatis flore languescunt: omne dedecus incurrunt senes: deinde facti insanunt atque delirant molestissimamque sentiunt senectutem: nam præteritis erubescunt: grauatur presentibus: quot uoluptate atque luxuria adolescentes parierunt: quot molestus & difficultas senes opprimuntur nullum igitur malum luxuria peius: nullum detestabilius inueniri posset quam tum demum sentitur cum expleta fuerit. Se ipsam recognoscens. Ut cum homines luxuriæ turpitudinem recognouerint: integri abhorreant: & detestentur: luxuriosos poeniteat: & ad temperantiam redeant. Iungantur illi libido. Luxuria in actu libido in cupiditate uersatur luxuria dicitur omnium rerum superfluitas: ex superfluitate rerum nascitur libido & intemperantia: quicquid enim placet dicitur libido: sed luxuria in rebus ueneris magis posita: libido in cupiditate & uoluptate aliarum rerum unde Cicero libidinem appellat prem iracundiæ: dicit enim eos exisse ex præte dicimus qui effrenari feruntur aut libidine aut iracundia: quæquam iracundia ipsa libidinis est pars: sic enim diffinitur: iracundia ulciscendi libido. Item alio loco cupiditatem dixit: cum libido ad id quod uidetur bonum illecta atque inflamata rapiatur. Aut reprehensione aut emendatione. Bono ordine uirtutis primo enim aliquis reprehenditur: deinde emendatur. Geminio mentis errore. Duplici uicio libidinis: ut cupiat: & luxuriæ ut expleat: mens primo capitur desiderio alicuius rei deinde expletur.

Cicero

A. sergius. Hic sergius teste Macrobio conuiuiorum primo. Orata cognouitatus est quod ei pisces quæ auratæ dicuntur carissimi fuerint: cuius luxuria tanta fuit ut primus ipse balneas pensiles habuerit. primus ostrearia: hoc est ostrearum uiuaria in baiano mari locauerit ætate. L. crassus oratoris ante mariscum bellum: primus teste Plinio naturalis historiae li. ix. Optimum saporis ostreis lucrinis adiudicauerit. quando eadē aqua tilia generatur alibi meliora sicut lupi pisces in tyberi amne iter duos pontes: Rombus rauene: aurena in sicilia elopis rhodi: & alia genera similiter ne culmarum censura peragatur: primus pauonis carnes & anserum corda comedit. de iecore uero anseris alii aliter ferunt: quidam Scipionem: quidam mettellum: quidam marcum sesium pius fuisse dicunt: qui anseris iecur optimi saporis esse docuerit. Orata. Prænomen est ut diximus a piscibus: qui sic uulgo appellantur auratæ: Pensilia balnea. Suspensæ: & quasi ex aere pendentes ad maiorem uoluptatem ut dum ueheretur se lauare posset. Quæ impensa leuibus initiis. Impensam inquit pensilium balneorum: quæ a leui principio fluxisse uidetur ad claudenda usque maria penetrauit. Aequora penetrauit. Non impensæ pepercit quominus in mari ostrearum aliorumque piscium uiuaria fabricaret: ut suæ gulæ maria non mari gula pareret: aut subiecta foret: quod sequens littera indicat. Idem uidet.

Vnde orata Plinius

jicet ne gulam. Vt suæ gulæ atque libidini mare: non mari gula subiecta foret: hoc est pro arbitrio & libidine sua quibus uellet & quouis tēpore maritimis piscibus uesci posset. Peculiaria maria. Sua propria: tanquam priuata non cōia: nam uinaria sibi struxerat in mari ubi seruarentur omnis generis pisces: uel certe uariæ pisciū species Estuariis. Estuaria dicuntur p̄ q̄ mare uicissimi cōmeat: ut sūt lacunæ: quæ maris estu et undatione replentur: sed estuaria proprie de oceano dicuntur. Diuerfos greges. Varias piscium species. Separatis molibus. A reliquo mari murorum mole & aliorum edificiorum magnitudine separauit. rat estuaria & piscium uinaria. Vt nulla tam scæna tempestas. Non dubitauit ita mare in gulæ suæ potestatem redigere: ut nulla tempestas quantacunque foret impedire posset quominus eius mēsa quibus uellet piscibus abundaret: o in audita hominis luxuria omni turpitudine uel potius supplicio dignissima: culeo profecto influendus homo: qui in mare demersus piscibus quos tātopere insectabatur: meritis per solueret poenas.

Edificiis etiam spaciosis
Non satis habuit ad ex-
plendā ingluuiam: estua-
ria sibi in mari construxisse: nisi
& lucrinilacus ora maximis edi-
ficiis occupasset: hostiaque clau-
sisset: ne inde conchilia regre di-
possent: quibus recentibus pro
sua libidine uesceretur: ex quo fa-

ctum est ut a confidio publicanorū heretur in iudicium: q̄ sua sibi uetalia: quæ ex lucrino lacu cō-
duxerat eius edificiis & operibus diminuerentur. ubi. L. crassus orator illum facere satis momordit
cum dicit etiani si a lucrino lacu pelleretur non tamen cariturum: esse conchiliis: quæ si nō in lacu.
in edium suarum regulis reperiret: ac si diceret periturum potius illum quam conchiliis cariturum

Spaciosis. Latis alii habēt speciosis pulchris. Pressit. Occupauit clausit. Recētiore usu. Clauserat
hostia lucrini lacus: ne conchiliae mari rōnam delata quasi corrupta emeret. sed ut inclusa lacu lu-
crino recentiora semper haberet. Publicæ aquæ cupidius. Lucrinus lacus publicus erat: & ex ea pis-
catione sucri plurimum mercatos facere consueuerant. ob piscium multitudinem: unde etiani luci-
nus dictus: est a lucro est autem lacus campaniæ iter baiæ & cumas quem diodorus siculus dicit aut
num prius fuisse nominatū: Silius uero cocytō. uersus extat: ast hic lucrino mansisse uocabula quō-
dam cocyti memorant: Sed cum ibi piscium multitudo caperetur ex quibus lucra mercatores conse-
querentur: lucrinus dictus: Sed cum ei proximum sit mare: & sæpe in lacum æstuarer: grandis ple-
rumque damna mercatoribus: ipsis & piscatoribus inferebat: ob quod grāde uestigal quod romanis
perfoluebatur sæpius frustrabatur: unde a senatu lulio cæsari datum est. ut lucrinum amaris impe-
tu tutum redderet & immunem: qui oppositis murorum molibus & paruulo relicto mari: quod
ad lacum transcenderet rem ipsam confecit: & uoluit aquas Iulias uocari: quod uirgilius ostendit
libro georgicorum. ii. An memorem potius lucrinoque addita claustra. Atque indignatum magnis
stridoribus: æquior: Iulia qua ponto longe sonat unda refuso: Strabo tamen dicit ab agrippa hoc fa-
ctum esse: his ferme uerbis eandem melius struxit agrippa: in exteriore per te ad arcendū pelagus
ita ut postea sinus efficeretur lucrinus ostreis cupiendis uberrimus. uerum ea loca saxosa esse & ostris
is referta: ostendere uidetur Iuuenalis in satyra Crispini cum ait: Nulli maior fuit usus edendi tempe-
pestate mea circeis nata forent ne lucrinū ad saxum rucupinoue edita fundo: Ostrea Calcebat primo
deprehendere morsu. Publicam. Igitur aquam occupauerat iste sergius & lucrinum sibi fecerat eē
peculiarem: quare piscatores inde non nisi ex uoluntate illius ostreas episcari poterant: ex quo pu-
blicani uestigalium suorum iacturam patiebantur. Iudicium nactus. tractus in iudicium a confidio
publicano: hoc est uestigalium redēptore nā publicā sunt uestigalium & rerum publicarum condu-
ctores. L. Crassus. Orator qui accusationem istam peragebat.

Vic nimirum magis æsopus. Hic æsopus ut tradit gelius. li. ii. frigidus fuit poeta clarus: qui fa-
bulas scripsit & tragœdias: ac etiam festiuos & delectabiles apologos mira grauitate: quorum
quosdam romulus quidam uersu elego ad eruditionem tiberini filii. transtulit in latinum:
filium habuit tam perditæ luxuriæ: ut hæreditatem a patre relictam satis amplam: breui tempore
non luxuriose consumpsit: Sed sumose deuorauerit: quare multo satius fecisset pater: si eum fec-

Lucrinus
lacus

Virgilius

Iuuenalis

Gelius

gio orate cui simillimus esset in adoptionem dedisset: quam heredem reliquisset: de quo flaccus in sermonibus: Filius asopi direptam ex aure metellæ: scilicet ut decies solidum sorberet aceto. Diluit in signem baccham: hic ab auribus amicæ suæ metellæ diripiebat in aures: ut sumptuosius epularetur uniones aceto liquefactos potionibus suis immiscebat: ut praeiosius biberet. Apiculas: Cantu suauissimas praeio merebatur impenso: ut eas proficulis haberet in cœna: hoc autem faciebat ut fecisse existimare possumus: ut patrimonium a patre relictum festinanter deuoraret. Etopus tragæ-

dos. Ad differentiam asopi hystriionis clarissimi: qui fuit tempore ciceronis: & illi summa familiaritate coniunctus. In adoptionem. Sic enim orata filium sibi similem adoptasset: um qui ab eius luxuria & moribus non degenerasset. Filium suum. Qui teste plinio li. xi. naturalis historia: dictus est clodius: nam prior inquit id fecerat romæ in unibus magnæ taxationis Clodius asopi filius relictus ab eo iam plis opibus hæres: ne triumphatu suo nimis superbiat antonius: pœne hystriioni comparatus: & quidē nulla suspensione ad hoc productus: quo id magnis regū erat. sed ut experiretur i genera palati: quod superaret margaritæ: atque ut mire placere ne solus hoc scirent: singulos uniones conuiuiis ad sorbendum dedit.

ditæ sed etiam furiosæ luxurie iuuenem: quem constat cantu cōmendabiles auiculas in manibus emptas precii in cœna proficulis ponere: acetoque liquitos magnæ summæ uniones potionibus aspergere solitum: amplissimum patrimonium tanquam amaram aliquam sarcinam quam celerime abicere cupientem. quorum alterius senis alterius adolescentis sectam: secuti longius manum porrexerunt neque enim ullum finitur uitium ubi oritur. inde ab oceani litoribus attracti pisces inde infusæ culinis aræ censibusque edendi atque bibendi uoluptas recepta.

De Mulieribus Romanis

Rbi autem nostræ secundi belli punici finis: & philippus Rex macedonie uictus licentioris uitæ fiduciam dedit: quo tempore matronæ brutorum do-

Item li. x. maxime inquit insignis est in hac memoria clodii asopi tragædi hystriionis patina sexcentis sexercis taxata: in qua posuit aues cantu aliquo aut humano sermone uocales: hūmis sex singulis coemptas: nulla alia indutus suauitate: nisi ut in his imitationem hominis mandaret: ne quæstus quædam suos reueritus illos opimos: & uoce meritos: dignos prorsus filio a quo diximus deuoratas margaritas: & ce. Perditæ luxuriæ. Perniciose. Cantu commendabiles. Quæ suauissimos cantus edere solent & his plurimum delectari. In manibus. In mensis præciis. Proficulis Aues sunt quibus maiores quasi elegantioribus uescebatur: sunt enim obese: ut plurimum & ab edendis ficibus ditæ. Aceto liquefactos uniones. quod idem legitur cleopatram in uita marci antonii: & in plinio de naturalihistoria li. nono. in macrobio saturnaliū li. ii. q. hystriionis q. desiderat apud hos auctores inueniunt: uerū illud nō ē pte emittendū fuisse tantæ magnitudinis unione quæ cleopatra i cœna cōsumpsit: q. ex altero nā duo hūi pares & romā delato: dissectoq. duæ factæ fuerit margaritæ: & iposita ueneris simula chro monstrosæ magnitudinis. unde plinius eodem libro comitetur fama uionis eius parem facta illa tantæ quæstionis uictico regina dissectum: ut esset in utrisq. ueneris auribus romæ in parte dimidia eorum cœna: sunt autem uniones eodem testæ margaritæ ideo dicē: q. nulli duo repantur indiscreti: unde nomen unionum romanæ imposuere delicia. Tanq. amarā aliquam sarcinam tā luxuriose uiuere nihil aliud erat: nisi patrimoniu a pte relictū tā graue pōdus & molestam cinam tā luxuriose uiuere nihil aliud erat: nisi patrimoniu a pte relictū tā graue pōdus & molestam sarcinam deponere q. celerimā possum. Quorum alterius senis alterius adole. Hos duos tāq. principes & magistros luxuriæ pessimo exemplo fuisse dicit quoniam eorum exempla secuti superare illos omni genere luxurie uoluerunt: nam inuēti sunt: qui non solum in lucrino lacu & in mari baiæ: no uiuaria habuerunt ut orata: sed ex ultimis quoq. maris oceani litoribus romam usq. pisces sibi deserti in penso præcio curarunt unde illa extat macrobii grauissima in gulā obiurgatio quis neget inquit domitam ut ait cecilius & uallatam gulam apud illos fuisse: qui ex tam lōginquo mari instrumeta luxuriæ cōpararent: iuuenalis nullus erit dñō quē misit corsica uel quē taurorū mitanæ rupes: itē uirroni murena daf quæ maxima uenit gurgite desiculo: Sunt etiā q. superūt asopi filiū q. non uniones tantū liquefactos potiōibus immiscuerūt: sed artas oī auro & argento atq. ēt gemmis exhauserūt: & teste iuuenale: una comederunt patrimonia mēla. Sectā secuti. Quasi philosophi fuerint hi duo sectā dixit iuxta illud teretianū: tāq. philosophorū hnt disciplinæ ex ipis uocabula passiū oris. Nūq. uicia i primis auctoribus finitū: sed pposito exēplo tāq. doctrina sp. auctores supant. Inde. A eiusmōi exēplis: sergii & asopi filii. Attracti. Quasi p. ui. Infusæ culinis aræ. Cōsumptæ sē &

exhaustæ arce ipâdis luxuriosissimis cœnis. Cœnibusq; ex. Cōsuptōe p̄mōi repta ē gule voluptas
 u Rbi autem nostræ. Liuius de bello macedōico li. iiii. inter bellorum magistrorum ac uix dū
 finitorum aut imminentium curas; intercessit res parua dictu: sed quæ studiis in magnum cer
 tamen excesserit. M. Frandanus; & L. ualerius tri. ple. ad plebem tulerunt de oppia lege abroganda:
 tulerāt eam. M. oppius; & T. romuleus tri. ple. Qu. fa. T. Sēpronio cons. in medio ardore punici bel
 li nequa mulier plus semitiā auri hēret; neu uestimento uersicolori uteretur; neu uictō uehiculo

in urbe oppido ue: aut ppius in
 denulle passus nisi sacrorum pu
 blicorū cā ueheret. M. & Iunius
 brutus tribunus legē oppiā tue
 bant; neq; eā se abrogari passu
 rosaiebāt ad suadēdū. dissuadē
 dūq; multi nobiles p̄dibant capi
 toliū turba hoīum fauētium ad
 uersantiūq; legi complebatur:
 Matronæ nulla nec auctoritate;
 nec uerecundia; nec imperio ui
 rorum contineri limie poterant
 oēs uias urbis; aditusq; in forum
 obsidebant; uiros descendentes
 ad forum orantes; ut florente re
 publica crescēte in dies priuata
 oīum fortuna matronis quoque
 pristinū ornātū reddi paterent
 augebatur hæc frequētia mulie
 rū indies: nam ēt ex oppidis con
 ciliabulisq; cōuenerāt; iam & cō
 sules & prætores aliosq; magistra
 tus adire & rogare audebant; cæ
 terum minime exorabilē alterū
 utiq; consulem. M. porcium cato
 nem habebāt; q̄ pro lege ne abro
 garetur copiosissime facundissi
 meq; differuit; cuius sententiam tribuni plebis qui se intercessuros professi erant; multis uerbis com
 probarūt. Contra uero. L. ualerius omnis abrogandam legem esse lōgiori oratione differuit; & uul
 que Catōis & ualeri adhuc extāt orationes i liuiō; Sed cū multa & cōtra legem & pro lege dicta ēnt
 aliquanto maior frequentia mulierum postero die sese in publicum effudit; unoq; agmīe omnes Tri
 bunorum ianuas obsiderūt; q̄ collegarū oratiōi intercedebāt; nec aū obliterunt q̄ remissa intercessio
 a tribunis est nulla deinde dubitatio fuit; quā omnes tribus legem abrogarent annis. xx. post abroga
 ta ē q̄ lata. Licētoris uitæ fiducia. Libertus nigrere coeperūt romāi sub lato hostiū metu. Brutorū
 domū. q̄ tūc tribuni plebis erāt. f. M. & T. Iunius brutus & legē oppiā tuebant; nec uolebāt abrogari
 legē. Intercedere; Interuenire & ipedi mēto ēē; quo minus abrogaret lex. Ius. f. lex oppia. Abolere
 tur. Tollere & abrogare. Nō puidērūt seculi illius uiri. Nō satis cōsiderarūt inq; romāi illi q̄ le
 gē abrogarūt quē finē ēēt hītura mulierū cupiditas q̄ siniam semel nacta; sic effusa in oēm luxū effe
 tur; ut nulla modestia ternuari; nulla copia expleri posse uideat; donec i sui p̄niciē lapsa fuerit. In
 finita & ifaciabilis ē mulieris libido; q̄ sp̄ nouos cultus excogitat; nouos apparatus molit; nullū mo
 dū nullā modestiā hēt. Insoliti cœtus p̄max studiū. In uisitatū turbæ; & cōgregatiōis obstinata uo
 luntas legis abrogādæ. Quod si ai muliebris apparatus. Si potuissēt uidere q̄ nā foret muliebris cu
 piditas i apparādō corporis cultu. q̄ sp̄ noui aliqd excogitare nō desinit; legē nūq̄ abrogassēt; Sed i ip
 so p̄cipio restitisset. mirabilia sūt q̄ mulieribus placēt q̄busq; expleri nō possūt quīs nō sint uisibus
 necessaria; sed ad eaz delicias libidinēq; re p̄ca; p̄ciosæ uestes atq; multiplices. aug. gēma; uaria; lauti
 cia; ex edra deaurata; opifices uarū; q̄les sūt phrygiōnes; aurifices; uolarii; manulau; mirobotarii;
 liteones calceolarij; textores; sarcinatores; libuarij; ifectores crocotag; ifitutores gēmag; sericag; que
 stiū. deniq; illa artificū i numerabilis turba plautia; q̄ ad mulierū libidinē nata ē. In ip̄o introitu. In
 ip̄o p̄cipio; iuxta illud nālois p̄cipis obsta; sero medicina parat; cū mala p̄lōgas cōualuere mores.

Ed qd ego, Est q̄si muliebris luxurie siue cupiditatis q̄dā excusatio; q̄d natura moles & ocio
 f sa nullius grauioris rei studio intentæ nō mige sit si cogitationes suas in parados eq̄sitiōes cul
 tus fixerūt. atq; locauerint; cū negociosi hoies & illi q̄ qdē excellentes; grauioribus studiis oc
 cupati in luxum fuerint libidinemq; prolapsi. Grauiorum operum negata affectatio. Maioribus re
 bus eas occupari non sinit sexus ibecillitas. Et nominis & ai excellētes. Significat eos fuisse & genere
 & magnanitate p̄stante. ac rerū gestaz gloria claros. Diuerticulū. In hūc errorē; & de recta uia de

num ausæ sunt obsidere: qui abrogationi legis appie inter
 cedere parati erant. quam foemine tolli cupiebant: quia his
 nec ueste uarii coloris uti: nec auri plus semiuntia habere: nec
 iuncto uehiculo propius urbem mille passibus nisi sacrificiū
 gratia uehi permittebat: Equidē obtinuerunt ut ius per con
 tinuos. xx. annos seruatum aboleretur: nec enim provide
 runt seculi illius uiri ad quem cultum tenderent in soliti ce
 tus pertinax studium. aut quo se usque effusura esset: legū
 uictrix audacia. quod si animos muliebris apparatus intuci
 potuissent quibus quotidie aliquid nouitatis sumptuosius
 adiectum est in ipso introitu ruenti luxuriæ obstitissent.
 Ed quid ego de foeminis ulterius loquor? quas
 imbecillitas mentis & grauiorum operum nega
 ta affectatio omne studium ad curiosiorem sui
 cultum hortatur conuertere: cum temporum
 superiorum & nominis & animi excellētes uiros in hoc pri

clinatione: est. n. auia sumpta translatio: nā diuerticula dicūf loca ad q̄ diuertimus de uia q̄si uia
diuortia Idq; iurgio ipsorū pateat. q̄ uiri p̄stātes ad luxuriā declinauerūt ipsorū alternatōe cōprobaf.
N. domicius. L. crasso. Hi. cēsores erāt ut qdā uolūt. quo tpe de luxuria atq; libidine iter se cō
tēderūt quo i cēramie; uterq; succubuit: Cū. n. domicius crassū luxuria quodmō īstimulaf
set. q̄ eū diceret i porticu domus hēret colūnas hymetias: q̄siuit ex eo statī crassus ut bane fa
tis: quātī suas ille faceret a des cui cū sexagies sextertio īndisset: tū crassus si decē arbusculas q̄s uol
uero ex illa succidero: quātī tūc
aestimabis: & cum domicius triz
cies sextertio īndisset tum Grā
sus tu me multo luxuriosior in
quit es: qui decem arbusculas
umbrā & amenitatē quātī a des
ipsas facias: ego uero decē colū
nas centū milibus numū cōpara
ui: & me qua luxuria damnas: Plynus
has a des Plinius i principio de
cimiseptimi libri naturalis hi
storiae nō emisse crassū dicit: sed
sibi ex hereditate obuēisse: tan
ti uero a domicio fuisse estimat
tas precium promittente. Dicit
enim. Nobilissimā gentiū am
bo crassus atq; domicius censurā
post cōsulatū simulgessere anno
condite urbis sexcentesimo sexa
gesimo secūdo frequentē iurgis
propter dissimilitudinē morū
Tūc Cn. domitius ut erat uche
mens natura præterea accensus
odio qd̄ ex amulatione audiviss
mum ē grauitē increpuit tanti
censore habitare pro domo eius
milia numorū idēptidem pro
mittēs & crassus præsens ingenio
semp & faceto lepore sollers con
cedere se respondit: exceptis sex
arboribus ac ne uno quidem de
nario si adimerentur emptam
uolente domicio crassus utrum

scē continentia diuerticulum conferre ignotum prolapsos
uideam: idq; uirgio ipsorum pateat.

De Gneo Domitio Et Lucio Crasso.

Neus domitius. L. crasso collega suo alteratio
ne orta obiecit quod columnas hymetias i por
ticu domus hēret quē cū cōtinuo crassus quātī
ipse domū suā estimaret iterrogaret: atq; ut res
pōdit sexagies sextertio: quo ergo eam igt minore fœnore
estias si decē arbusculas inde succidero ipse tricies sextertio
inq; dōitius: Tūc ait crassus ut ex igitur luxuriosior ē? Ego
ne q̄ decem columnas. C. milibus numū emi? an tu qui
decem arbusculatum umbram tricies sextertii summa cō
pensas? Sermōnem oblitum pyrrhi immemorem hanniba
lis: iamq; transmarinorum stipendiorum abundantia osci
tantem. & quanto tamen insequentium seculorum aedificiis
& nemoribus angustiorē quam introduxerunt: Atque in
choaram a se lautitiam posteris relinquere quā a maioribus

a cœptam continentiam retinere maluerunt.

De Metello pio

Vid. n. sibi uoluit princeps suorū tpm Metel
lus pius tūc cū i hispāia aduētus suos ab hospiti

ne igitur ego sum inqt quæso domitii exemplo graui: & ab ipsa censura notandus qui in domitio
quæ mihi hæreditate obuēnit comiter habitem: an tu qui sex arbores astimes: Ea fuere loti patula
ramorum opacitate lasciuē: Item alibi li. xxxvi. Dicit hunc crassum: a marco bruto in iurgio fuisse
notatum: iam enim inquit: L. crassum oratorem illum qui, primus peregrini marmoris columnas
habuit in eodem atrio hymetias tamen nec plures sex aut longiores duodenum pedum: quem. M.
brutus i iurgio ob id uenerem palatī nā appellauerat. Sexagies sextertio. sexaginta sextercis. Quo
minori fœnore. Quanto minori præcio: uel lucio: alii habent foro, quod sepius ponitur pro præ
cio q̄a ibi uenalia sint: nā dicimus uili foro uēdit annona. s. uili p̄cio. Decē columnas. Plinius ut ni
dimus sex tūmō fuisse dicit. Numū. p. numorū. Sermōes oblitū pyrrhi. Sermōes igt crassi atq; do
miciū poenitus obliti eē uidebant illius ueteris parsimonia: q̄ bello punico tarētiūq; uiguit i urbe ro
mana: iāq; aium adiecerāt ad illā p̄ncipiosā luxuriā asiaticā romāi. Iāq; trāsmariorū stipēdiōrū. Vt phi
lippi antiochi mitridatis. Angustiorē ritū. Venerabili; exēplū ut pote a maiorib; traditū. Introdu
xērāt si dicerēt eos rōanæ luxurie prios auctōrs fuisse posteros uero horū exēplo multo luxuriosior
fœos: maluerit ergo luxurie p̄ncipiū itroducere q̄ maior; cōtinētā retinere: qd̄ metelli pbat exēplo. Macro
bius.

Vid. n. sibi uoluit. De luxuria metelli pii macrobi; cōuiuiorū li. i. cū salustii testimonio memit
bica maior; disciplina tātope declinauit: ut i hispāia bello sertorio quo sibi cū hoste fortissi
mo & callidissimo dimicādū erat: multa luxuria se exercitūq; corrupti pateref: nā quocūq;
diuertisset diuini sibi reddebāt honores tēcta regio struebant apparū: cōuiuiā multis uariisq; ludis
celebrabant: capiti aureæ coronæ iponebāt: Et hæc sibi fieri passus est: non in luxuriosa puincia ubi
hostes eēnt ibelles: sed in ipsa hispāia bellicosissima puincia: cū p̄serti rē haberet: cū acerrimo astu
tissimoq; hoste sertorio: q̄ tūc maximæ rimēdus fuerat Sed oblitus tūc ē disciplinæ paternæ metel
lus. Quid sibi uoluit. q. d. nihil aliud q̄ ut: a se ichœatā lauticiā posteris reliq̄ret & a maiorib; s ac
ceptā cōtinētā omitteret. Attalica auleis. q̄ primū i aula regis attali inuenta fuerūt. Immanibus

Immensis est & sumptuosus. Palmata ueste. Alia lauticia in conuiuio triumphali ueste utebatur. Palmata. Triumphali: qua imperatores uictoria potiti triumphare consueuerant. Demissasque lacunaribus. Aliud genus luxuriæ: quæ laquearibus aureæ coronæ ueluti celitus demissæ capti eius re ponebantur. Et ubi ista non in græcia. Est quasi quædam exaggeratio luxuriæ metelli: quæ non in puincia luxuriosa ut græcia ut asia: sed in hispania bellis assueta laboriosaque puincia: ubi fertorius eēt impa tor acerrimus: quæ plures romanos exercitus p̄figasset. Non in græcia neque in asia. Quæ puincia deli bus aris & thure excipi patiebatur: quomodo attalicis auleis contectos parietes læto animo intuebatur: cum immanibus epulis apparatissimos interponi ludos sinebat. Cum palmata ueste conuiuia celebrabat demissasque lacunaribus aureas coronas uelut cælesti capite recipiebat: & ubi ista? non in græcia: neque in asia quarū luxuria seueritas ipsa corrum̄pi poterat: sed in horrida & bellicosa prouintia cum præsertim ac cerimus hostis fertorius romanorum exercituum oculos lu sitanis telis præstringeret: adeo patris illi sui numidica castra exciderant: patet igit̄ quæ celerit̄ trāsitu luxuria affluerit. Nā cuius adolescētia priscos mores uidit: senectus nō uos orsa est.

De Curionibus:

Cicero

Onsimilis mutatio. Curio ad quē cicero priores secū di libri epistolas scribit tri bunus plebis: principio dissensio nis cæsaris atque pompeii patrem auumque habuit oratores egregios & continentissimos uiros cuius patrem clarissimum suis laudi bus omnium fortunam supera turum fuisse dixit cicero: si ei cō tigisset: ut hunc curionem filiū ante uideret quā a uita discede ret: ipse uero tribunus plebis fa ctus cæsaris actionibus cuius eēt inimici sinu primo resistere: coepit: deinde cum luxuriose ui uendo æris alieni plurimū contraxisset illi facile conciliatus est: & teste Apiano pudicitiam non fa tis honestam habuisse creditur. nam adolescentes eius domum frequentabant muneribus illecti: cū cæsare quoque parum pudice uixisse existimat. Forum nostrum. Ciues romani continens pro contē to. Grauiissimum supercilium: rigidissimam seueritatem. Et filii. scilicet curionis tribuni plebis inter inicia belli ciuilis quod inter cæsarem & pompeium gestum est. Contractū famosa iniuria. Vt suæ libidini satisfaceret adolescentem: muneribus & precio corrumpere quibus abuteretur: nam hone stis uerbis rem turpissimam innuit. Frugalissimum alterum. Propter patrem quem continentissi mum fuisse constat. Nequissimum. Pessimum propter filium qui turpiter uixit:

Appianus

Autem clodii. p. Clodium deæ floræ sacra uiolasse in cæsti que rerum factum esse & a corruptis iudicibus absolutum: diximus in capitulo de testibus & alio loco: quomodo uero corruptio illa facta sit nunc ostendit: non tantum pecunia quod tollerabilius fuisset sed perdita luxuria quod turpius fuit: nā matronas ingenua nobilesq; pueros ingenti p̄cio cōduxit: quos iudiciū libidini subicebat ut. n. cuiusque studiū flagrabat sic eius libidini obtēpabat: ut aliis scorta aliis pecuniā p̄beret: dūmō sibi obnoxios redderet a quibus absolueret neque sūptui neque modestiæ suæ p̄cere. Luxuria & li bidine. Luxuria in actu: libido in cupiditate. nam constat luxuriosissimum fuisse: qui eēt incastum commiserit. Noctes. Concubitus & adulteria: quæ nocte cōmittuntur. Erogata. Exhibita & data: nam iudicibus mulierum & puerorum copiam facit. Quo in flagitio tam retro. Si clodium inquit huius facioris auctorem si matronas & pueros flagitii mediatores: si iudices & aquirat̄ uiolatores in collationem adduxeris: qui nam eorū maiori sint derestatione digni non facile in ueneris. Tā retro Tā turpi & horrendo: Tanque multiplici. quia multis modis peccatur per clodiu: per matronas: p̄ue

De publico Clodio

Publius autem clodii iudiciū quāta luxuria & libidine abundauit. in quo ut euidenter icesti criminis nocēs reus adsolueret noctes matronarū & adolescē tiū nobiliū magna sūma emptæ mercedis loco

ros; & iudices. Qui istud corruptelæ genus, s. clodius q nouū corruptionis genus inuenit: quo iudices corrūper. An q pudicitia suā. Matronæ ac pueri: q tantæ obscenitati subiecti uoluerūt suā pudicitia pūni mediatrix eē: & masculino genere usus ē: qā semp pōderat. Seq̄ frē. Mediatrix pūni qā concubitus illi cā fuere ut peieratēt iudices in absolūdo clodio nocētissimo & turpissimo homine. An q religionē. Iudices: q contempto sacramēto: quo adacti iurauerāt: se iusticiā & aq̄uitatē seruāturos uolauerunt iusticiam. Religionem. Iusticiā. quæ uiolari non potest sine deorū contēptu.

Quæ flagitiosum. Nô mi
nus se gessit obsecrare; in pa
rando consulibus tribunis
que conuiuium gemellus; q̃ in cor
rumpendo iudicio clodius sic eni
detestandum; metello scipidiq;
con. ac tribuno plebis cõuiuium
sceleratissimus iste uiator para
uit summa obscenitate refertũ;
& romana ciuitati erubescendũ
sicut ille iudicium per summã
turpitudinem luxuriamq; cor
rupit. Equæ flagitiosum. Simi
liter sceleratum & omni repræ
hensione dignissimum. Tribu
nicus uiator. Minister tribuno
rum; qui ex agris senatores in cu
riam accire consueuerat; nam
uia niatores sunt appellati. In
geni sanguinis. Nam in libera
domo natus erat & ipse in genu
us; sed ad seruilem se fortunam
redegerat uiatoris officium exer
cẽdo. quod deforme semper fu
it atque seruile. Deformis of
ficii scilicet Viatoris illiberalis.

Magno cum rubore ciuitatis.
q. summi magistratus in quibus
imperii maiestas conspicitur: ta
luxuriosis epulis tantaq. obsec
nitati se tradidissent ut nobilis
simas matronas: ingenuumque
puerum ad explendam sui cor
poris libidinem iter epulas pro
stituendos habuerint: in quibus
propter dignitatem imperii que
maiestatem summa continentia
esse debuerat. Mutiam. Muti
scæuolæ filiam&pompei magni

judicibus erogatae sunt quo in flagitio tam tetro: tamque multi
plici nescias primum quae detestere: an qui istud corruptelae
genus excogitavit: an qui pudicitiam suam sequestrem pietatis
sacripassi sunt: an qui religionem stupro permutarunt.

Da Gemello Tribunio.

Da Gemello Tribunitio.
Quæ flagitiosum illud cõuiuiũ quod Gemel
lus tribunicus uiator igẽui sanguinis: sed offi
cii intra seruilẽ hitum deformis. Metello & sci
pioni cõsulibus ac tribũis plebis magno cũ ru
bore ciuitatis cõparauit lupanari enĩ domi suæ iũstituto Mu
tiam & fuluiam tum a patre tum a uiro utranq; in clytam: &
nobilem puerum saturninum in eo prostituit: prosapia cor
pora ludibrio temulentæ libidinis futura epulas consulibus
& Tribunis non celebrandas sed uindicandas.

De Catilina.

PRecipue uero catilinæ libido scelestâ nam uesâ
no amore Aureliæ orestilæ corruptus: cū unū i
pedimentum uideret quo minus nuptiis inter
se iungerentur: filium suum quem & solum. &
ætate iam puberem habuit ueneno sustulit: protinusque ex
rogo eius maritalem facem accendit: ac nouæ marita orbi/
tatem suam loco muneris erogauit: eodem deinde animo ci
uem gerēs quo patrē egerat filii pariter manibus & nefariæ
attentatæ patriæ poenas dedit.

De Hannibale.

T campana luxuria per quam utilis ciuitati nra fuit:
uxorem: cui post mitridaticam uictoriam pompeius in patriam re-
eam haberet adulterii noie suspecta. Fuluiâ. Fuluii flacci firiani
tonio nupsit. Prosapia corpora: Mulieres & puerum appellat co-
pire est procul spargere: unde prosapia antiqua familia quæ in lor-
temptui: & ludificationi. Non celebrandas. Non frequentandas.
per intollerabilem ignominiosamque libidinem.

Ræcipuæ uero Catilinæ. Salustius bello Catilinario de scelerata catilinæ luxuria: perditæque
 libidine: iam primum inquit catilina adolescens multa nefanda stupra fecerat: cum uirgine
 nobili cum sacerdote deæ uestæ: & alia huiuscemodi contra ius fasque. postremo captus amore
 aureliæ orestillæ: cuius præter formam nihil unquam laudauit bonus: quæ ea nubere illi dubitabat:
 timens priuignum aduultum ætate: creditur pro certo necato filio uacuum domum sceleris nuptiis
 fecisse. Maritalem facem. Tam prope illam post filii mortem duxit uxorem: ut ex medio rogo
 filii facem eius coniugii accendisse uideatur. Nouæ maritæ. Nouæ sp̄sæ & affectate dixit maritæ.
 Eodem deinde animo: quia non aliter in patriam impius quam fuerat in filium. quippe quæ sce-
 lerata coniuratione perdere moliebatur. ni ciceronis: tū consulis sapiētia restitisset nota ē historia.
 Campana luxuria. Post canensem eladem satis constat capuam tum luxuriantem longa sceli-
 citate ac indulgentia fortunæ: & maxime iter corrupta omnia licentia plebis sine modo liber-

Salustius

tatem exercentis: ad hannibalem cum romanorum insultatione defecisse: ad quam cum apperente hyeme hannibal exercitum in hiberna deduxisset: partemque hyemis maiorem illum in tectis habuisset: aduersus omnia mala diu saepeque durantem: bonis in expertum atque insuetum militem hac una hibernatione perdidit: nam quem nulla uis mali uicerat: nimia bona & immodice uoluptates perdidere: & eo impensius quo auidius ex insolentia in eas immergerant: Somnus enim & uinum & epulae: & scorta: lineaeque & otium consuetudine indies blandius ita eneruauerunt corpora animosque ut magis deinde uictoriae periret: eos: quam presentes tuerentur uires: maiusque id peccatum ducis apud peritos artium militarium habetur: quam quod non ex canensi acie protinus ad urbem romanam duxisset illa enim cum statio distulisse modo uictoriam uideri potuit: hic error uires ademisse ad uincendum Ita que uelut si cum alio exercitu a capua exiret: nihil usquam pristinae disciplinae tenuit: nam & redierunt plerique scortis impliciti: & ubi primum sub pellibus haberi coepit: sunt: uiaque & alius labor militaris excoepit: tyronum modo corporibus armisque deficiebant: & deinde per omne aestiuorum tempus magna pars sine comitatibus absignis dilabebantur: neque alie latebrae quam capua desertoribus erant Seneca ad lucilium epistola. L. Quomodo quisque potest de hac luxuria ac campana una hiberna inquit hannibalem soluerunt & indomitum illum niuibibus atque alpiibus uirum eneruare campaniae formeta: armis in uictus uiciis uictus est. nam paulo supra de locis illis uoluptuosis ita tradit quem admodum: inter terrores habitare nolim: sic nec inter popinas quidem uidere ebrios per litteras errantes & commestationes nauigantium & symphoniarum catibus strepentes lacus & alia quae uelut soluta legibus luxuria non tantum peccat: sed publicat. Illecebris suis complexa. Quae suis uoluptatibus quibus abundat hannibalem comprehendit: nam capua prona semper ciuitas in luxuriam fuit: non ingeniorum modo uicio: sed affluenti copia uoluptatum: & illecebris omnis amantissimarum maritimae terrestriisque: & tunc licentia tantopere lasciuebat ut nec libidini nec sumptibus modus esset: quod liuius: hannibali capuae. Qu. Curtius Alexandro babiloniae accidisse dicit. Fragrantia. Odores enim substantium. Fracta & confusa feritas: Ut facile deinde uinci potuerit quae ad id tempus fuerat inuicta & indomita: primus autem marcellus illam uinci posse docuit apud nos: ubi hannibalis exercitum fudit atque fugauit. Tum sepasia. Alii habent selapsia: e autem platea capuae: sic appellata: in qua myropolae hoc est unguentarii soliti sunt negociari: Cuius cicero meminit in oratione contra C. pisonem ubi de lege agraria disputat: & testimonio ciceronis selapsia dicta est quamuis selapsia dicatur a ualerio. sed id fortasse factum est errore uel imperitia librariorum. Albanacastra. Mollia & effoeminata: constat enim albanos fuisse molliores: & albanae magnus fuit usus unguentorum: ergo castra poenorum facta sunt albana. Quid his ergo uiciis foedius. Concludit hanc particulam: ostendens nihil inueniri posse turpius nihil perniciosius luxuria atque libidine quibus uirtutes non offuscantur modo sed poenitus tolluntur. Sopita gloria. Per haec uicia omnis rerum gestarum gloria parta extinguit in famia accendit: incommoda & mala multa subsequuntur. Adeo ut nescias. Ab hostibus capi turpae est sed a uoluptatibus & luxuria multo foedius ac et perniciosius

De Volscis.

Vae etiam uolsinensium urbem grauibibus & erubescendis cladibus implicauerunt: erat opulenta: erat moribus & legibus ordiata. hetruria ca-

Seneca

Qu. Curtius

Sepasia

Florus

q Vae etiam uolsinensium. L. Florus libro primo postremi italicorum in fide mansere: uolsini opulentissimi: hetruscorum implorantes opere aduersus seruos quondam suos: qui libertatem a dominiis datam ipsos erexerat: translataque in se republica dominabant sed huius quoque duce fabio gurte poenas dederunt: nam uolsini quoad ciuitatis leges iuraque seruauerunt: parsimoniae & frugalitatis operam dederunt: hetruriae principatum facile obtinuerunt: postquam uero luxuria atque libidini obnoxii facti sunt sensim labente disciplina: ueteris modestiae non solum imperium sed et libertatem amiserunt: & quod foedius est: in seruorum suorum potestatem superbissimamque dominationem inciderunt. a quibus ea passi sunt quae uix in ipsis seruis tolleranda forent: Sed a senatu duce fabio liberati sunt. Hetruriae caput. Triacapita hetruriae antiqui esse uoluerunt: Arretium: Perusium: & Uolsinum. Le-

ge sanxerunt. Lege confirmarunt: ut impune quis posset cum uirgine cumque nupta scripta committere. Ac ne qua uirgo. Sed hoc multo detestabilius ut omnis uirginitatis delibatores essent. Delibasset. Degustassent: ut ipsi priores cum uirgine nupta coirent: & uirginitatis florem ipsi colligerent.

Ge xerxes. Cicero tusculanarum quaestionum li. quinto siue quaestione quinta: Xerxes inquit re, Cicero
a sectus oibus praemiis donisq; fortunae: non equitatu non pedestribus copiis non nauium multitudine non infinito pondere auri contentus: premium pro posuit: qui iuuenisset nouam uoluptatem: qua ipse non fuit contentus nec enim finem unquam inueniet libido: dum igitur libidini & uoluptatibus intentus est: eas cum imperio pariter amisit. On ratione eximia. Plurimum ostendebat regias opes suas: sed tantopere luxuria laetabatur: ut luxuriosis hominibus nouum uoluptatis genus excogitantibus premia daret. Quanta ruina. Quasi dicat ingenti: quippe qui classem prope incredibilem: & exercitum in numerosum: quibus: neptio iouique catenas imponere minabatur: breui tempore cum ipso prope imperio amisit.

put habebatur: sed postquam luxuria prolapsa est in profundum iniuria & turpitudinis decidit: ut seruorum se insolentissime dominationi subiiceret: qui primum admodum pauci senatorium ordinem intrare ausi: & mox uniuersam rem publicam occupauerunt: testamenta ad arbitrium suum scribi iubebant: conuiuia carumque ingenuorum fieri uetabant filias dominorum in matrimonium ducebant: postremo lege sanxerunt: ut supra sua in uiduis pariter atque nuptis impunita essent ac ne qua uirgo ingenuo nuberet cuius castitatem non ante ex numero ipsorum aliquis delibasset.

De Xerxe.

Ge Xerxes opum Regiarum ostentatione eximia eo usque luxuria gaudens. ut edicto premium ei apponeret: qui nouum uoluptatis genus reperisset quanta dum delitiis nimis capitur amplissimi imperii ruina euasit.

De Antiocho Rege Syrie.

a Ntiochus quoque syrie rex nihilo contemptioris exempli: cuius cecam & amentem luxuriam exercitus imitatus magnae ex parte aureos clauos crepidis subiectos habuit: argenteaque uasa ad usum culinae comparauit. & tabernacula textilibus sigillis adornata statuit auaro potius hosti praeda optabilis: quam ulla ad uincendum strennuo mora.

hannibal ostendisset quae fuit ex eo nunquid ea satis essent romanis: de uiribus & numero militum dicens: tum hannibal utpote callidus imperator satis inquit erunt romanis quamuis auariissimi sint: illius aurum & ornamenta militum significans: hic ergo statim occupatis insulis graecisque littoribus bellum intulit populo romano & tanquam uictor ocia luxusque agitabat: in euboea iuxta a euripum positus castris: aureis sericisque tentoriis sub ipso freti murmure: cum inter fluentia: tibiis fidibusque concineret: collatis undique quam uis per hyemem rosis: ne cum aliquo ducum genere agere uideretur: uirginum puerorumque delectus habebat. Talem ergo regem iam luxuria debellatum populus romanus primo Atilio galabrione consule: deinde scipione asiatico cum fratre aphricano legato: ducibus facile superauit: hic rex incredibile dictu quibus auxiliis: quibus copiis confederat trecenta milia peditum: equitum falcatorumque curruum non minor numerus: elephantis ad hoc inmensae magnitudinis auro purpura argento & suo aere fulgentibus acien utriusque uallauerant. Ad usum culinariae. Si ad usum mensae habuisset tollerabilius fuisse. Tabernacula textilibus sigillis adornata. Tentoria pictis auleis exornata. Textilibus sigillis. Purpureis imaginibus intertextis: uel auleis in quibus erant imagines intextae: nam signum significat imaginem cuius diminutiuum est sigillum. Vlla ad uincendum mora. Ornamenta illa potuissent irritare auarum hostem ad pugnam at uero forti qui semper pugne paratus est nullam moram facere potuisset ad uictoriam: quia non spe praedae: sed gloriae consequendae gratia pugnat uir fortis.

Ntiochus quoque. Hannibal in africa uictus ad antiochum in asiam confugit: & pacis impatiens hostem populo romano toto orbe quarebat: qua non prius destitit: quam antiochum ad bellum aduersus romanos concitauit antiochus: suis opibus & nomine regio fretus non dubitauit bellum mouere: itaque parato exercitu: cuius pars maior aureos clauos crepidis subiectos habebat: argentea uasa profectilibus ad usum culinariae: multaque alia superflua & luxuriosa gestabat: illum eiusmodi in signibus aureis & argenteis florentem: currus quoque falcatos & elephantos cum turribus: equitatumque frenis & monilibus ac faleris praefulgentem. cum

Hannibalis fuga.

Strabo

Am Ptolemæus rex. Hic fuit ptolemæus evergetes secundus; qui teste strabone li. xvi. phis-
chon dictus fuit; nam a primo evergete qui tertia post alexandrum imperavit egypto: tur-
pissime omnes uixerunt usq; ad eum ptolemeum qui pompeium interemit: in quo genus &

Iustinus

imperium ptolemeorum qui lagidæ dicti sunt eversum poenitus & extinctum fuit; hic ergo ever-
getes secundus teste iustino. li. xxx. omnes suos crudelitate & luxuria superavit: quippe qui regno p-
paricidium obtento: ad utriusq; parentis necem; fratris quoq; cedem adiunxit & his rebus ueluti for-

liciter gestis luxuriæ sese tradi-
dit; quem omnis secuta est regio
quæ breui tempore militiæ stu-
diis depositus ocio atq; desidria
corrupti marcescebant: hic reuo-
lutus in oem luxū occisa euri-
dæ uxore: eademq; sorore sua:

Agathocleæ meretricis capitur
illecebris; atq; ita oī magnitudie
noīis ac maiestatis oblitus noctes
in stupris; dies in cōuiuiis consu-
mit. Adduntur instrumenta lu-
xuriæ tympana & tripudia: nec
iā spectat rex: sed magister neq-
tiæ neruog; oblectamēta modu-
lat: hæc priō labētis regiæ tacita
pestis & occulta mala fuere; de-
inde crescente licentia: iam nec pa-

rietibus regiæ domus contineri
meretricis audacia pōt; quāpter
uiore m: sociata cū agathocle fra-
tre ambitiosæ pulchritudinis scor-
to: quotidiana regis supra fa-
ciebāt: Accedebat & mater euan-
thæ q̄ gemine sobolis illecebris
deuinctū regē tenebat. Itaq; non
cōtētæ reges iā ēt regnū possidēt
iam in publico uisunt: iā salutā-
iam comitātur: agathocles regis
lateri iūctus ciuitatē regebat; tri-
bunatus: p̄fecturas: & ducatus mulieres ordinabāt: nec q̄sq; i regno suo minus q̄ ipse rex poterat: cū in-
terim relicto qnquēni ex eruidice sorore filio morit̄. Accessio. Aumentū. Phiton appellatus. Qua
si serpens: hoc est crudelis & imit̄is. Strabo dicit nō phithonem sed phisconem fuisse appellatum.

Onsentaneus: Ptolemæus Auletes ultimæ cleopatraz reginæ pater; propter intolleranda fla-
gitia ab alexādrinis eiectis romā confugit: & a pompeio susceptus senatuiq; commēdatus sup-
pliciter petiit ut in regnū restitueret; de qua re sæpius agitatū est in senatu: multis eam resti-
tutionem expetentibus: quia gloriosum esse uideret regem habere clientem. nam qui eum restituit
set eius patronus dicebat quare multi eam principes summa ambitione deposcebant: inter ceteros.
lentulus atq; pompeius teste cicerone li. i. epistolarum familiarium. Sed hæc restitutionis prouin-
cia a pompeio magis demandata quam a senatu decreta est Aulo gabiniō: qui cum regem reduceret
Archelaus quem sibi beronice regina huius ptolemæi filia natu maior quam alexandrini eiecti pa-
tre reginam constituerant: uirum coniunxerat: cum exercitu aduersus eum profectus est: & postis
extra mœnia castris: cum ea fossa & uallo cingi iuberet effœminatus populus: & luxuria perditus
magna uoce succlamauit ut ea præcio facienda locaret. qua uoce potuit Archelaus facile intelligere
quid cum tali exercitu sibi de uictoria sperandum esset. ex quo facile euenit: ut cum toto exercitu
cederetur: regina quoq; interempta fuit: ut ptolemeus pater in regnum restitutus: Archelaus corpus
M. Antonius: qui tunc sub gabiniō militabat diligenter cōquisitum: regio funere cremādum hone-
standumque curauit: ut legitur in uita. M. Antonii. Tam enerues Tam effœminati & molles.

Cyprus

Ed tamen effœminator. Cyprus insula inrer alias orbis terrarum insulas famosissima: diui-
tis semper abundans: & luxui plurimum dedita: ut eam ueneri sacram dicat esse florus: iter
alias delicias illud quoque seruat quod reginæ currus ascensuræ gradus sibi faciat ex mulie-
rum corporibus: quo pedes earum mollius sustentetur quid hoc delicatius quid illius prouinciæ ui-
ris turbius: qui tam delicato mulierum imperio parere non recusant: quibus honestior mors esset
quam tam luxuriosum imperium. Effœminator. Licet intollerabiles sint egyptiorum regum li-
bidines: Cypriorum tamen multo intollerabiliores. Multitudo. Bene multitudinem appellauit
non populū: quasi inconditam fœminarum turbam. Velut gradibus, Subiectis sibi ancillis suaz

De Ptolemæo Rege Egypti.

Am Ptolemæus rex accessione uiciorum suo-
rum uixit. Idemq; phiton appellatus cuius ne-
quitia quid nequius: sororem natu maiorem
communi fratri nuptram sibi nubere coegit po-
stea deinde filia eius per uim stuprata ipsam dimisit: ut ua-
cuum locum nuptiis puellæ faceret.

De Populo egypti.

Onsentaneus igitur regibus suis gētis egyptiæ
populus q̄ ductu archelai aduersus aulum ga-
binium mœnibus urbis aggressus cū castra ual-
lo atque fossa cingere iuberet uniuersus succla-
mauit ut id opus publica pecunia faciendum locaretur: qua
propter deliciis tam enerues animi spiritū exercitus nostri
sustinere non potuerunt.

De cypriis.

Ed tamen effœminator multitudo cypriorum
qui reginas suas mulierū corporibus uelut gra-
dibus cōstruētis quo mollius uestigia pedū po-

aliarum mulierum corporibus: per ea tanquam per scalarum gradus currus ascendebat: Næc socie-
tas uiciorum. Ostendit quid sit luxuria atq; libido. Lasciuu uultus: Ad lasciuia speciem attinet: est
enim lasciuu uultus genatiu casus. Oculorum inherentium. Oculorum spectantium semper no-
uas cupiditates. Animi affluentis. Abundantis molli apparatu: & per multas uoluptates discurre-
tis: ut cum una oblata fuerit altera statim excogitetur & dum semper in exquirendis illecebris mēs
inuenta est nunq̄ conquiscat.

nerent currus cōscēdere æquo aio sustinebant uiris enim si
modo uiri erant uita carere quam tam delicato imperio ob
temperare satius fuit. Hæc est societas uiriorum lasciuu uul-
tus: & noue cupiditati inherentium oculorum ac delicato
uultu affluens perq; uarios illecebrarū motus uolūtātis ani-
mi.

De crudelitate. Cap. II.

Rudelitatis uero horridus habitus: truculenta
species uiolenti spiritus uox terribilis omnia mi-
nis & cruentis imperiis refert: cui silentium do-
minare clementum est adicere: & enim quem mo-
dum sibi ipsa statuet sine sugillationis quidem frenis fuerit
reuocata: ad summam cum penes illā sit timeri: penes nos
sit odisse.

Da Lucio Sylla.

Vicius Sylla quem neq; laudare neq; uitupera-
re quisquam satis digne potest: quia dū qua-
rit uictoriam scipionem se populo romano dū
exercebat hannibalem representauit: egregia nā
que auctoritate nobilitatis defensa crudeliter totam urbem
atq; omnes italix partes ciuilibus sanguinis fluminibus in-
undauit. Quatuor legiones contraria partis fidem suam
securas in publica uilla quæ in marcio campo erat: nequic-
quam fallacis dextræ misericordiam implorantes obtun-
cari iussit quarum lamentabiles quiritatus trepidæ ciuitatis
aues receperunt: lacerata ferro corpora tiberis ipariēs rāti one-
ris cruentatis aq̄ uehere coacti ē. Quiq; milia prestiorū spe-
salutis p. P. rethegū data extra moenia municipiū euocatos

tatis. Mirus plebem: sylla senatū & nobilitatem defendebat: & hinc diuersis studiis propter mi-
tridaticam provinciam in ciuile bellum exarserunt: in quo superiore sylla nō solum urbem roma-
nam sed totam italiam crudelitate repleuit: nam præter hæc quæ infra referuntur: apud sacripor-
tum apud collinam. lxx. amplius milia sylla concedit teste. L. Floro. Quatuor legiones. Florus dicit
fuisse tantummodo quatuor hominum milia. Plinius de uiris illustribus nouem milia. In publi-
ca uilla: Omnis domus extra urbem uel oppidum aut castellum dicitur uilla hoc est in agris posita
sed in campo marcio fuit domus constructa quæ publica uilla dicebatur. Fallacis dextræ. Quia
in fidem eos acceperat: impunitatemque promiserat. Lamentabiles quiritatus. Quæ elas-
lamentabiles: quæ tantæ erant ut campo marcio exaudirentur in urbe. Lacerata ferro corpora.
Non satis habuit in uiuos ad necem usque sceuire: nisi etiam in mortuos crudelitate uteretur: quo-
rum cadauera piscibus deuoranda in tyberim deiici iussit. Quinque milia præestirorum
Alia par superiori crudelitas præestini: qui iuniorē Mariū receperant cum. A. cerēgos.
Sylle præfecto obsiderentur: sponte in deditionem: fide datam uenerunt: quos omnes extra moe-
nia euocatos: humique prostratos iussit occidi: & eorum corpora spargi per agros. Quat

Rudelitas. Quam sit
derestāda crudelitas
ex ipsius descriptione
colligit. Sed aduersa

tā: cōiunctio uero ad id pertinet ut
cū superiori cōiungat capitulum.
Horridus hitus. Aspera forma:
Truculenta spēs. Crudelis aspe-
ctus: nā crudes sp in uultu ferf
ratē quādā p̄se ferunt. Cui silen-
tiū. Tacere inq̄ de crudelitate ē
ipsam crudelitātē augere q̄ nul-
lū si euidē: sibi faciet modū: nisi
uitupatōis freno fuerit repræssa
æquū igit ē ut de illa dicamus &
dicēdo uitupemus: uitupando
reprimamus. Sigillatōis. Notatōis
& ifamix: nā nisi uitupet, cōtine-
ri aut refrenari nō poterit ipuni-
tatē sortita: cū naturaliter sit ef-
ferara & uiolenta. Penes illā sit ti-
meri. Crudes sp timeri uolūt
quos semper odisse solemus in-
xia illud tragicū: oderint domi-
metuant.

Sylla. Cicero li. de finibus Cicero
I bonorū & malorū dicit. L.
sylla: triū postiferorū uicio-
rū fuisse magis: & luxuria auari-
tie & crudelitatis: crudelitate ue-
ro cūctos supasse: nā quāta in ci-
ues: q̄ta in socios quāta in omnes
factōis aduersæ: crudelitate usus
fuerit: & hic & in eius uita cogno-
scere possumus. Nec laudare. Si
eius uirtutes & res clarissime ge-
stas laudem ingentem: si uicia &
crudelitatis exempla respexeris
uituperationem maximam me-
ruisse uidebis: nā in uictoris sci-
pioni: in crudelitate hānibali pa-
rem inuenies. Egregia nobili-

L. Flores

tuor milia & septingentos. Ne tanti facinoris memoria posset aboleri; proscriptorum nomina qui iugulari fuissent in publicas tabulas referri uoluitres certe memoranda nonis annalibus atq; recenti historia. Tam præclaræ res, Hironia est ac si diceret detestandæ. Dilueretur. Solueretur aboleretur. Nec contentus in eos. Ac si diceret tolerabilius uidebatur in hostes aut inimicos sceuire: id enim in ciscendi gratia factum uideri posset: in quietos uero atque pacificos sed diuites: id non solum crudele sed etiam auarum: & ppter ea Cicero recte dixit trium perniciosorum uiciorum fuisse magistrū

Cicero

luxuriæ: auaritiæ: & crudelitatis. Quieti animi. Qui huic bello se immiscere noluerat: & neutram partem sequi. Per nomen clatorem. Nomenclator dicitur qui nomina ciuium tenēs ea principibus per urbem incedentibus subiciebat ut unūquemq; nominatim salutarerent: his enim artibus principes ciuium gratiam inire studebant, per hos igitur nomenclatores Sylla diuitum nomina edoctus proscribebat. Aduersus mulieres quoq; Hoc quoque ad crudelitatis augmentū in scēmas usque sceuire: quod semper uiro forti turpissimum est adiudicatum. Id quoque in explicabilis feritatis alii habent inexplabilis. Crudelitas plusq; publica uoluptatem ex contemplandis cæorum capitibus mirificam capere: quæ si licuisset nō oculis tantum sed ore quoque deuorasset. scipiois norbani aliorumq; multorum ad se delata capita in eius atrio iussit affigi: unde domus eius officina crudelitatis est appellata. Quam porro crudeliter in M. marium, tātopere crudelitate delectabatur ut exquisito supplici genere. M. marium prætorem affici uoluerit: quem ad catuli nepotis sui sepulchrum pertractū oculis manibus: cruribusque defossis seruatum aliquādiu: ut per singula mēbra moreret: non occidi sed excarnificari iusserit. Pro ora uulgi. Spectate populo. Luctatiæ

M. Marius:

M. Pletorius:

gentis: Catuli nepotis sui qui agente luctatiæ originē ducebat. At ille ē. M. pletorius: Hoc quoq; testimonium crudelitatis imēse: q. M. pletorius nulla alia de cā nisi q. cū Marii corpus uideret tā crudeliter dilacerari præ misericordia ceciderit in sincopim: statim iusserit occidi: ut non solum crudelitatis sed et misericordie nouus ultor esset. Nouus punitor. Exageratio crudelitatis: ut etiam puniret qui misericordia cōmoueretur. Sed ut breuiter huius immanissimi hoīs sceuitia repetat: quis illos cōnumerare posset: quos i urbe passim qsq; uoluit occidi donec admonēte furfidio uiuere alii quos debere ut eēnt: quibus i peraret: pposita est ingēsilla tabula: & ex ipso eqstris ordis flore duomilia: uel ut alii uolūt plures electi: qui mori iuberetur: noui generis edictū piget post hæc referre: ludibrio habita fata carbonis fata forani: prætorios atq; demileios: Behiū sine ferro ritu ferarum inter manus lancinatū: Mariū ut diximus p succisa singula mēbra mori coactū: positus deniq; singulorū hoīum fere poenis: Municipia Italiæ: splēdidissima: sub basta uenierūt Spolerū. Inter annū: pnesti Florentiæ: nā sulmonē uetus oppidū sociū atq; amicū facinus indignum. nundum expugnatū: ut obsides iure belli & mō morte damnati duci iubentur: sic damnatam ciuitatem iussit sylla deleri. & alia nefanda crudelitatis exempla edidit ut in mortuorum umbras etiam grassaretur. Nā Marii cineres erutos. Spargi in profluentem iussit: quibus oībus ita pactis uoluit foelix appellari: q fera belua noiari debuerat: qui oēs tyrannos crudelitate superasse uideatur: q. Marius leuiorem hanc feritatis inuidiam sua credulitate, esse faciat: qui nihilo mitior in syllanos fuisse uideretur. Distrinxit Nudauit aperuit.

cum abiectis armis humi corpora prostrauissent interficienda protinusque per agros dispergenda curauit. Quattuor milia & cc. dire proscriptionis edicto iugulatos in tabulas publicas retulit: uidelicet ne memoria tam præclaræ rei dilueretur nec contentus in eos scuire qui armis a se disenserant etiam quieti animi ciues propter pecuniæ magnitudinem per nomen clatorem conquisitos proscriptorum numero adiecit. Aduersus mulieres quoq; gladios distrinxit quasi parum cedibus uiroꝝ satiatas: id quoq; inexplabilis feritatis indicium abscissa miserorum capita modo non uultum ac spiritum retinentia in conspectum suum afferri uoluit: ut oculis illa quia ore nefas erat manderet. Quam porro crudeliter se in M. mario prætore gessit: quem pro ora uulgi ad sepulchrum luctatiæ gentis pertractum non prius uita priuauit quam oculos in foelicis erueret. & singulas corporis partes confringeret: Vix mihi uerisimilia narare uideor. At ille etiam M. pretorium quot ad eius supplicii aspectū ex animis ceciderat continuo ibi mastrauit nouus punitor misericordie: apd quem iniquo animo scelus intueri seculus admittere fuit. sed mortuorū umbris saltē pepcit. mimenā. C. Marii cuius & si postea hostis quæstor tri aliqui fuerat erutos cineres in amenis alucū spsit. In qbus actis foelicitate

Am & ille nimia. Quanta fuerit Marii crudelitas: ut alios auctores omittam ex flor i dictis Florus
breuiter colligitur: urbe enim potius post exiliū cum Cīna garbone & sertorio statim ad pri
cipum cedem ut discurreretur signum dedit: ubi aliquāto sceuius q̄ aut in punica aut in cym
brica urbe sceuitum est. Octauii consulis caput pro rostris exponit Antonii consularis in Marii ipsi
us mensis: Cæsar & simbria in penatibus domorum suarum trucidantur: Crassi pater & filius in mu
cua alter alterius aspectu: bebiū atq; numitorium per medium forum unci traxere carnificum:

tis nomen asserendum putauit: cuius tamen crudeliratis. C.
inuidiam leuat.

De Caio Mario.

NAm & ille nimia cupiditate persequendi inimi
cos iram suam nefarie distinxit. C. cæsar's cō
sularis & censorii nobilissimum corpus ignobi
li sceuitia trucidando & quidem apud seditio
nissimi & abiectissimi hominis bustum: id enim malorum
miseria tunc reipu. deerat: ut uari Cæsar piaculo caderet. pe
ne tanti uictorie eius non fuerunt: quarum oblitus plus cri
minis domi quam laudis in militia meruit. Idem caput. M.
Antonii abscisum suis manibus inter epulas per summam
animi ac uerborum insolentiam aliquamdiu tenuit: clauissi
miq; & ciuis & oratoris sanguine contaminari mensa sacra
passus: Atq; etiam P. anium qui id attulerat in sinum suum
recentis cedis uestigiis aspersum recepit.

De Damasippo.

DAmasippus nihil laudis habuit quod corrup
peret: itaq; memoria eius licentioze accusatione
pstringitur: cuius iussu principū ciuitatis capita
hostiarū capitibus pmixta sunt. carbonis q̄ arui

Catuly se ignis haustu ludibrio
hostium exemit: Merula flamē
dialis in capitolio in ouis ipsius
oculos uenarum cruore resper
sit: Archarius ipso uidente ma
rio confossus est. quia fatalem il
lam scilicet manum non porre
xerat salutanti: hæc tot senatus
funera intra calendas & idus ia
nuarii mensis: nam Marius teste
liuioli. lxxx. editis multis scele
ribus idibus ianuariis decessit se
ptima illa marii purpura dedit
quid futurum fuit si annum cō
sularis impleffet: rursus Marius
iuuenis & carbo cōsules post ad
uentum syllæ profligatosq; exer
citus suos quasi desperata uicto
ria ne inulti perirent sanguine se
natus sibi parentabant: obsessaq;
curia de senatu tanquam de car
cere qui iugularentur educti:
quid funerum in foro in circo: i
parentibus templis: nam cū Mu
rius sceuola pōtifex uestales am
plexus aras tantum non eodem
igne sepelitur: lamponius atque
thelesinus sannitum duces atro
cius pyrrho & hannibale campa
niam hetruriamq; populantur:
& sub specie partium se uindicat
C. Cæsar. Hic est ille cæsar ora
tor qui cum catulo fratre a cice
rone in secūdo oratoris libro in

C. Cæsar
orator

ducitur in tusculanum uenisse ut diuinitus de eloquentia crassum disputantem audirent: quē ma
rius urbe potitus ad bustum uilissimi hominis uarii cuiusdam quem occiderat sylla pertractum: rā
quam uict. man. ad illius umbræ expiationem iussit occidi. Hominiis. suarii cuiusdam ueronensis
Seditio fissimi. Constat hūc uarum seditiosissimum fuisse: qui principes accusare consueuerat in
ter quos & M. Scaurum. Piaculo caderet. Ad purgationem ueluti hostia caderet. Poene tanti ui
ctorie eius non fuerunt. Ut licitum esset tantum uirum tam abiecti hominis umbris parentarii.
Plus criminis. Propter crudelitatem. Quam ludis. Propter res gestas. Idem caput. M. Ant. Hic
fuit ille orator eximius: qui cūctos eloquētia sua ætate supauit teste cicerone potuitq; orationis sua
uitate marianos milites demulcere: a cedis inferēde cupiditate reprimere nisi P. antonius: qui eius
orationi nō interfuerat post illos igressus illū occidisset: cuius caput mario iter epulas oblatū tanta cū
alacritate suscepit manibusq; pertractauit: ut plane omnibus animi insolentia ostēderet isuper ipsū
antonium interfectore arte complexus est tanq̄ ab illo maximū oīum beneficiū recepisset: M. Anto
ni. Oratoris quem cum crasso de eloquētia disputaui in oratore suo cicerone introducit.
d Amasippus. Hic nulla uirtute præditus: nulla laude clarus: merito accusari pōt: q̄ i mariana
tēpestare & ipse supra modū sceuerit: qppe q̄ nobilissimos ciues syllam. nois defensores: iter
nictimas tanquā beluas crudeliter necari: & aruinæ tribuni plebis trūcū in sublime elatum: per ora
uulgi deferri iusserit: de quo Salustius in catilinario: Nostra memoria uictor sylla cū Damasippū &
alios eiusmodi qui malo reipublicæ creuerāt iugulari iussit: quis nō factū eius laudabat hoies sce
lestos & factiosos qui seditionibus rem publicam exagitauerant merito necatos arebāt. Sed ea res ma
gnæ incitum claudis fuit: Nā uti qsq; domū aut uillā postremo uas aut uestimētū alicuius concupi
uerat: dabat operam ut is in proscriptorum numero esset: ita illi quibus Damasippi mors leti

M. Anto
ni orator

Salustius

etia fuerat paulo post ipsi trahebantur: nec frius finis iugulandi fuit: q̄ syllamnes suos diuitis expleuit. Nihil laudis habuit quod corrumperet. Ac si diceret Marius atq; syllam suarum rerum gestarū laudes & gloriam crudelitate corrumperunt: ut sine damnatione laudari non poterant: hic uero nullam habuit laudem quam potuerit crudelitate diminueret: quare liberius acculari potest. Patibulo, Cruci affixum patibulum apatendo dictum quod in eo mortem noxi patiantur. Flagitiosissimis haberet amplissimus ordo.

Prætura, s. Damalippi. qui tunc preerat urbi. Respu. maiestas. Vel senatus: uel quia tunc aruina tribunus plebis erat & sacrosacta maiestas tribunitia habebatur: cui nihil tunc profuit. Liuius d. marioli. li. lxxx. Marius igitur uir cuius si examinentur cum uirtutibus uicia haud facile sit dictu utrum bello melior an pace perniciosior fuerit a deo quam rem publicam armatus seruauit eā primo rogatus omni genere fraudis, postremo armis euerit.

Vmantius etiam flaccus. Hic est flaccus ille: qui in omni uita Catonem imitari uolebat: & quis longe a seueritate illius abesset: licentius tamen plerūque loquebatur: nam cum pompeium consules admonebant: ut diligenter uideret quorsum euaderet cæsaris opes: quæ reipublicæ periculosa uidebantur pompeius ociosos eos esse misit: quia cum primum pede terram percussisset: se totum orbem commoturum diceret: fretus. s. poteutia & auctoritate sua totū orbem complexa. Occupatis deinde galliis auctisq; cæsaris uiribus: ut iam apertum reipublicæ periculum uideretur: Tunc numatius iste pompeio dixisse fertur: nunc pede percutite terram Opompei: sed quod ad eius crudelitatem pertinet: tanta fuit ut nihil immanius nihil truculentius audiri posset sicut in littera uidere possumus. Quam probabilior. Quia non laudem sed infamiam ex ea re propter crudelitatem est consecutus.

Truculentissimo genere uesaniæ. Sceuissimo furoris genere. Ecce minas. Alia terribilissima feritas cum nonnulli ex oppidanis ad cæsarem confugissent in castra. Flaccus iste crudelissimus uxores & liberos eorum in muros adduci iussit: deinde citatis earum uiris ueluti ad colloquium: in illorum conspectu crudeliter necari: trucidatis prius in matrum amplexibus liberis infantibus. Infantes alios. Hoc uero multo crudelius: ut quosdam infantes: ante ora parentum humo desigi siue terre collidi: alios ueluti pillas iactatos telis excipi iuberet: quæ quidem auditu nedū uisu fœda & intolerabilia dici possunt. Quæ auditu. Execratur quodammodo hanc flacci crudelitatem: cum romani semper humanitatis principes extiterint: unus inuentus flaccus: qui barbaram crudelitatem superauerit. Diuinis operibus. Non discedit ab assentatione sua ualerius.

Attilius Regulus. Vesana pertinacia. Quia sperabat se diuinis operibus cæsaris posset resistere: a quo tandem superatus iustas crudelitatis poenas dedit:

Ransgredimur. De supplicio Attilii reguli & crudelitate qua usi fuerint in eū Carthaginenses diximus in capi. de seruata religione libro primo: non est igitur repetenda historia: Vt par dolor: q̄ a carthaginensibus sceuitū sit in romanos dolor. quidē ad romanos pertinet nō aut rubor quia nulla inde infamia sicut a sua ipsorum crudelitate. Machina. Vasi cuiusdam: est enim Machi-

ne truncum corpus patibulo affixum gestatū est: adeo aut flagitiosissimi hominis prætura multum: aut rei publice maiestas nihil potuit.

De Numantio Flacco Romano.

Numantius autem flaccus pompeiani nominis acrior quam probabilior defensor: cum ab imperatore cæsare in hispania inclusus moribus abingentium obsideretur efferratam crudelitatem suam truculentissimo genere uesaniæ exercuit: omnes enim eius oppidi ciues quos studiosiores cæsaris senserat iugulatos muris præcipitauit: foeminas quoque citatis nominibus uirosum qui in contrariis castris erant: ut cedentes coniugum suarum cernerent: & maternis gremiis superpositos libros trucidauit. Infantes alios in conspectu patrum humo infigi: alios superiectos pilis excipi iussit: quæ auditu etiam intolerabilia: romano iussu lusitanis manibus administrata sunt: cuius gentis præsidio flaccus uallatus diuinis operibus uicordi perseverantia resistebat.

Externa De Carthaginensibus.

Ransgrediamur nunc ad illa quibus ut par dolor: ita nullus nostræ ciuitatis rubor inest. Carthaginenses attiliū regulum palpebris resectis machi-

na etiā fabrica instrumentū compositio, unde etiam pro insidiis aliquando ponitur. Præacuti, ual
de acuti clauī. Auctoribus dignissimum. Quia constat carthaginienses crudelissimos fuisse; & hac
crudelitatis infamia semper notatos; ergo illis crudelitas conuenit. Eadem usi crudelitate; Hoc su
it eodem bello primo punico non de imperatore sed etiam de militibus captis supplicium crudele
sumpserunt; quos fundo nauī substratos necauerūt nouū mortis & supplicii genus sceuitas barbara
excogitauit; dum supra modum in romanos sceuire gessit. Polutis classibus Humano sanguine na

na in qua undique præacuti stimuli eminebant inclusum
uigilantia pariter & continuo tractu doloris necauerunt tor
menti genus indignum passo auctoribus dignissimum.

Eadem crudelitate usi in milites nostros martio certamine
in suam potestatem redactos nauibus substrauerunt ut ea
rum carinis ac pondere elisi in usitata rarione mortis barba
ram feritatem faciant: tetro facinore pollutis classibus ip
sum mare uiolaturi.

De Hanibale.

Orum dux Hanibal? cuius maiore ex parte uir
tus sceuitia constabat in flumine gello corpori
bus romanis ponte facto exercitum transduxit
ut eque terrestrium scælestum carthaginiensiu
copiarum egressum terra quaq; marinarum neptunus ex
periretur: Idem captiuos nostros oneribus & itinere fessos
iam prima pedum parte succisa relinquebat. Quosdam ue
ro ut in castra perduxerat paria fratrum & propinquorum
iungens ferro decernere cogebat: neq; ante sanguine exple
batur quā ad unum uictorem omnes redigisset: iusto ergo
illum odio: uerum tamen tardo supplicio senatus prusiæ re
gis factum supplicem ad uoluntariam mortem compulit.

uibus aspersis Mare uiola. De
ductis. In nauibus romanorū san
guine polutis: ipsum mare quo
dāmodo uiolare uidebantur cū
illud humano sanguine respar
gerent.

Orum dux hanibal. Li
uius hunc multis uirtuti
bus præditum dixit: qua
ingentia uicia ad æquabant: in
humana crudelitas p̄idia plus
q̄ punica: nihil uerū nihil sancti
nullus dei metus: nullum iusi
randum nulla religio: fuit ergo
crudelissimus imperator. In
flumine gello. Virgilius gellam
appellauit: a quo oppidum illi
oppositum cognominatum est:
Apparet camerina, p̄cul campi
q; geloi. Immanisq; gella fluuii
nomine dicta. est autem fluuius
fylia inter camerinam & agri
gentum. Exercitum traduxit.
Hoc idem fecisse spartacū fron
tinus dicit. i. Spartacus inquit
fossam qua erat a marco crasso
circūallatus cecis captiuorū pe
corumq; corporibus repleuit &
supergressus est. Vt æque terre
strum. Vt ita fluuiales & terre
stres aquas polluerent sicut pri
punico bello maritimas crudeli
tate corruerat. Idem captiuos

Liuius

Gela

Frontinus

nostros. Alia sceuitia barbara ut captiuos romanos quibus pro seruis uteretur; cum longo itinere fess
si imposita sibi grauissima impedimentorum onera ferre non possent succisis primis pedum parti
bus relinquebat inuitiles: quos uero in castra perduxerat inter se sanguine coniunctos tanq̄ gladiato
res ferro decernere coegit: quo spectaculo non prius satiatus est quam omnibus consumptis eo gene
re mortis superstes nullus esset: quid illud: q̄ inter cadauerum strues in canenti clade mensas para
se dicitur: ut non minus cesorum sanguine q̄ epularum uoluptate faceretur: discedens quoq; ex Ita
lia: cum ad ferendam opem patriæ reuocaretur: omnes italici generis. qui aphricam illum sequi ab
nuentes concesserant i lacinia iunonis delubrum inuiolatum ad eam diem in templo ipso foede cru
deliterque interemit. Paria fratrum. Tanq̄ paria gladiatorum: ut frater cū fratre p̄pinquus cū p
pinquo ferro certarent; seq; mutuis uulneribus occiderent: quo mors illis grauior esset. Iusto igit
illum. Merito illum odere romani quem ad uoluntariam deniq; mortem compulerunt: nam suba
ctis tandem carthaginiensibus cum inter pacis conditiones adrupti foederis ultionem deposceretur
hanibal: in quem omnis rupti foederis culpa transferebatur Ad Antiochum regem syrie confugit
qui cum aduersus romanos bella pararet: & hanibalis consilia sperneret uictus romanis & ad pacē
coactus hanibali signis ait illum peti a romanis: quo cognito ad prusiam bithynie regem se contu
lit: quem cum aduersus eumenem ponti regem excitasset. Eumenemq; hanibalis consilio prusia
superasset: metuens senatus ro. ne sibi nouum bellum suscitaretur ab hanibale. T. Quintum Fla
minium legatum ad regem prusiam miserunt: qui utrumque regem componeret hanibalem de
poscere: non illi similiter romanorum postulationem rex perfidus indicauit: sed eum in romano
rum manibus hoc est. T. Quinti qui ab eam causam uenerant ut hanibalem romam captiuum
duceret ita tradidit: ut uix sumendi ueneni quod in annulo regio morē gerebat tempus ei superesse
posset: qui quidem annulus ut dixit iuuenalis fuit canarū uindex ac tanti sanguinis ultor: iustinus
tū dicit hanibale audito legatorū aduentu sumpto ueneno legationem morte præuenisset. Plutar

Plutarchus

rundinibus: & teste Solino a litibus illis in accessum: est equorum diomedis humanis carnibus uen-
scentium stabulum execratum: fuisse in ea prouincia reges feritate insignes: ut tereus, ut diomedes:
ut alii complures inter quos Cyrenis regina: quæ crudelitatis ueluti: rabie quadam furibunda: me-
dios secari homines: natorum corpora parentibus epulanda apponi iubebat, aliaque huiusmodi
seuicia exempla faciebat. Crudelitatem gentis. De qua Virgilius: heu fuge crudeles terras fuge lit-
tus auarum: quare non mirum est in uentam esse sceminam rabiosa crudelitate furentem. Medios

Solinus

Virgilius

uiuos homines medios secare: nec parentes liberorum uelci
corporibus nefas fuit.

Augusti-
nus

De Ptolemaeo rege egypti & de elopatra:

Tem ptolemæus phiton emergit paulo ante li-
bidinosa amentia terribilissimum exemplum in-
ter præcipua crudelitatis indicia referendus.

Quid enim hoc fausto truculentius? filium suum
nomine menephtem quem ex cleopatra eadem sorore &
uxore sustulerat: liberalis formæ: optimæ spei puerum in cõ-
spectu suo occidi iussit: pedes eius præcisos & caput eius &
manus in cistam chlamyde opertos munere natalitio matri
misit: perinde quasi ipse cladis: quam illi inferebat expers ac
non infelicior quot in communi orbitate cleopatram mi-
serabilem? cunctis se inuisum reddiderit. Adeo ceco furore
summa quæque effertuescit crudelitas cum munimentum
ex se repperit. Nam cum animaduertisset quanto sui odio
patria teneretur: timori remedium scelere petiuit: quoque
tutius plebe trucidata regnaret frequens iuuentute gymna-
sium armis & igni circumdedit: omnesq; qui in eo erant par-
tim ferro partim flamma necauit.

De Ocho dicto Dario.

Chus autem? qui postea darius appellatus est fan-
tissimo persis iureiurando obstrictus: ne quæ
ex coniuratione quæ septem magos cum eo op-
presserat: aut ueneno. aut ferro: aut ulla ui: aut
inopia alimentorum necaret: crudeliorem mortis rationem

si diceret qui nullum patris sensum haberet. Adeo ceco furore. Tanta erat crudelitas furori permixta
ut esse ipsam uires reciperet & incrementum ad explenda scelera. Eferuescit inceditur. Munimentum
firmamentum sed potius fomentum. Frequens iuuentute gymnasium. Die ludorum iuuenes in gymnasi-
um frequenter conuenerant ut de more ludos celebraret est locus exercitii gymnasiū ut saepe diximus
Chus qui postea. Quomodo Darius fuerit rex constitutus monstratum est in capitulo de forti-
tudine & in capitulo de Vastre dictis & factis: quod uero ad crudelitatem eius pertinet: cum rex
constitutus populo iureiurando affirmasset: se nullum ex principibus septem qui coniuratio-
nis aduersus magos socii fuissent ueneno ferro aut alia ui aut inedia oppressurum: illos potestiam me-
tuens nouum mortis & crudelitatis genus excogitauit: quo se metu & religione solueret: locum parietibus
noq; repletos in eo collocauit: q; crapula sopiti in cinerosum pelagus deciderent obrutiq; sunt oēs.
existimauit rex iste periurus hac consilii calliditate: se posse & libidini pariter suæ & religioni satisfacere:
quod non ita est: fraus enim distinguit non dissoluit periurium: principum aut nomina fue-
runt: hæc oanes: itaphernes: gobrias: megabizus: aspathines: hydarnes. Inopia alimentorum. Fanie

Darii cru-
delitas

DE CRVDELITATE

& in edia. Hos iunctos. Alii habent onustos: id est sibi graues atq; difficiles quorum opes atque potentiam metuebat. Vel iunctos. Quasi simul administrantes quorum auctoritas magna foret apud regem ita iubente populo. Non praeupto uinculo religionis. Nō uiolato sacramento ut ipse putabat. Congeriem. Cinerum cumulum & congregationem uasrum regis consilium. sed a crudelitate mutuatum.

a Pertior &. Non est in Dario finita regū psag: crudelitas nā Occhus cognomine Artaxerxes Dario longe crudelior fuisse uidetur qui nō i ciues quos metueret. sed in suos supra modum seuiuit sortorem cuius filiam duxerat uxorem terrae uiuam defodit: patruum cum centum liberis atque nepotibus telis transfigi imperauit in area uacua alligatum nec id uia iniuria laceffit: sed q̄ illoz maximas opes & ingentem apud persas uirtutis opinionem eē uidebat: quare timebat: ne i illū p̄se regium transferent imperium.

Eadem socrum. Erat & socrus quia eius filiam duxerat uxore.

Cum centum & amplius filiis Barbarum erat non singulas. sed plures hēre coniuges: quotquot salere potuissent. Virgilius **V**idi hec ubi: centumq; nurus. Item quinquaginta illi thalami Salustius: alii denas: alii plures: sed reges eo amplius. Nulla iniuria laceffit. Exageratio crudelitatis Ochi: qui infantes ne cauerit sanguine sibi coniunctos.

Cicero

c On simili genere. Cicero lib. iii. officioz. Durius eē inquit athenienses qui sciuerūt ut aeginetis qui classe ualebant pollices praeciderent: hoc uisum ē utile: nimis enim imminabat ppter ppinguitatem aeginae piceo: sed nihil quod crudele utile: est enim hominū naturae quā sequi debemus maxime inimica crudelitas: ppter utilitatē igit athenienses id crudelitatis exemplum ediderunt ut aeginetium iuuentuti pollices praecidi ex decreto iusserint ne secū nauali certamine cōtendere possent: in quo plurimum illos ualere cognoscerēt. Simili genere emulationis sunt enī athenienses ochi: crudelitatem imitati: nā quē admodū ochus patrum & eius filioz atque nepotū pbitatē habuit suspectam: sic athenienses aeginetium uires timuerūt: qui metus illos fecit esse crudeles. Eginetium. Egina est insula & urbs in qua regnauit Eacus ab aegina Afropi filia denominata: sed antea dicebat Enopia teste Ouidio li. vii. metamorphoseos. Enopiam uereres appellauerunt: sed ipse eacus aeginam genitricis a nomine dixit. Pollices. In quibus manuum uis omnis praesentia consistit. Non agnosco athenas. Cum athenienses humanitatis semper fuerint praecipue apud quos philosophorum praecipua uiguerunt: a seipsis alienati fuisse uidentur ut non cognoscant athenienses: qui timori remedium a crudelitate tanq̄ barbari mutuare uoluerint. Mutuantes

Ouidius

Sicut ptolemæus de quo supra. Ceus etiam. Cum phalaris agrigētinorū tyrānus crudelitate delectaretur. Perillus atheniensis uenit ingeniosus: ut tyrāno gratificaret uenit agrigentum: & ex aere taurum artificiosum fabricauit: quo nocentes inclusi subiectis ignibus torquerent: qui mugitum & non humanam uocem emittere uideretur: ut tyrannus ulla hominis uoce ad misericordiam flecti posset: pro quo munus a crudelissimo tyranno qui nouis & exquisitis hominum tormentis delectaretur ingeniosus iste magister postulasset: in illo ipse includi iussus a tyranno ac suppositis ignibus exustus prius artificii sui uerum experimentum praebuit: dicente hoc Ouidio in libro primo de arte amandi

Perillus

Ouidius

excogitauit: quae hos iunctos sibi non perrupto uinculo religionis tolleret: septum enim altis parietibus locum cinere compleuit: suppositoque tigno prominente benigne cibo & potione exceptos in eo collocabat equo somno sopiti in illam insidiosam congeriem decidebant.

De Ocho artaxerse.

a Pertior & tetrior alterius Ochi cognomine Artaxerxis crudelitas qui ociosam sortorem atque eandem socrum uiuam capite defodit: & patruum cum centum & amplius filiis ac nepotibus uacua area destitutum iaculis confixit: nulla iniuria laceffit: sed quod i his maximam apud persas probitatis & fortitudinis laudem consistere uidebat.

De atheniensibus.

Con simili genere emulationis instigata ciuitas atheniensium digne gloriae suae decreto aeginetium iuuentuti pollices abscidit. Ut classe potens populus in certamen maritimarum uirium se cum descendere nequiret. Non agnosco athenas timore medium a crudelitate mutuantes.

De inuentore Aenei Tauri.

Scauus etiam ille Aenei tauri inuentor quo inclusi subditis ignibus longo & abdito cruciatus mugitu resonantem spiritum edere cogebant

di. Et phalaris tauro uolenti membra Perilli: Torruit; in sceleris imbuat auctor opus. Item Ouidius in eodem libro primo etiam dicit. Nec enim lex æquior ulla est quæ necis artifices arte perire sua extat etiam æpistola phalaridis ad athenienses: qui de Perilli morte apud tyrannum fuerant conque-
sti: cuius principium est: uenit ad nos faber uester perilaus & cætera; de hoc tauro Cicero in uerius lib. v. mentionem facit cum pulcherrimo Scipionis dicto ad agrigentinos: uerum phalaris in hac una re iustissimus fuisse iudicatur: qui tam fedæ crudelitatis inuentorem ipsam crudelitatem pri-

Cicero

tur: ne ululatus eorum humanæ sono uocis expressi phalaridis tyranni misericordiam implorare possent: quam quia calamitosus deesse uoluit teterrimum artis sue opus primus inclusus merito auspicatus est.

De Hetruscis.

Cne hetrusci quidem parum feroces in pena excogitanda: qui uirorum corpora cadaueribus aduersa aduersis alligata atque constricta: ita ut singula membrorum partes singulis essent accomodata: tabescere simul patiebantur amari uitæ pariter ac mortis tortores.

De Barbaris.

Sicut illi barbari quos ferunt mactatarum pecudum intestinis & uisceribus egestis homines inferere ita ut caput tantummodo emineant quoque diutius poenæ sufficiant cibo & portione in sceleris spiritum pro rogant: donec itus putrefacti laniati sint ab animalibus quæ tabidis in corporibus nasci solent. Queramus nunc cum natura rerum quod nos multis & asperis aduersa ualitudinis in conmodis obnoxios esse uoluerit: habitumque cælestis roboris humanæ conditioni denegatum moleste feramus: cum tot cruciatus sibi metipsa mortalitas impulsu crudelitatis excogitarit.

mū experiri uoluerit. Inuentor Perillus: qui & perilaus dictus ē Mugitus resonantem. Vox enim patientium per fistulas quasdam erumpens mugitum imitabatur. Abdito, Occulto: quo minus spectantes misericordia mouerent. Eiulatus, Miserabilis uox & fletus inclusorum. Quam quia calamitosus. Qui misericordiam aliis suo artificio negari cupiebat nullam ipse misericordiam e cōsecutus.

Cne hetrusci. Perillus non uum excogitauit supplicii genus. hetrusci uero non minus crudeles poenas inueniunt: ut uiua corpora mortuis alligata tabescerent: quod mortis genus crudelissimum fuit. hoc autem quod ualerius hetruscis Virgilius Merentio eorum regi attribuit dicitur eni lib. viii. Quid memorem infandas eades: quid facta tyranni. Effera dii capiti ipsius generique referuent. Mortua quin etiam iugebat corpora uiuis. Componens manibusque manus atque oribus ora. Tormenti genus & sanie taboque fluentis. Complexu in misero: longa sic morte necabar. Tabescere. Marcescere: corrumpi. Amari uitæ ac mortis tortores. Qui dum uiuos necarent nec mortuis parcebant: sic enim in sepulchris & sedibus suis conuiuere non pariebantur: sed sepulchra quo-

Virgilius

dammodo uiolabant. Sicut illi barbari. hoc tormenti genus a scithis excogitatum fuisse tradunt: quod est sine dubio immani feritate plenum: ut ex uenteratis animalibus uiri homines includerentur: ita ut sola capita eminerent: quibus alerentur: nam ut diutius uiuant laute potu ciboque excipiuntur: donec putrefactis animalibus uermes ingenerati eos postmodum dilacerent: & assiduis uermium mortibus crucientur. Sicut illi barbari quos ferunt. Cum superiori coniungitur: ita amari uitæ & mortis tortores fuerunt: hetrusci sicut barbari scilicet scithæ. Egestis intestinis. Visceribus. Viscera diutius non solum intestina: sed etiam carnes: hoc est quicquid sub corio est: unde Virgilius: Tergo diripiunt costis & uiscera nudant. Item Liuius in albano latinis uisceratio dabatur: id est caro. Propagare. Producere. Tabidis corporibus innasci solent. Corruptio unius animalis est generatio alterius: Nam ex corruptis bobus siue tauris generantur apes: ex asinis uespæ: ex mulis crabrones ex equis fuci: ex hominibus uermes. Queramus nunc cum rerum natura. Nihil est inquit quod naturam incusemus: quæ nos uariis morborum generibus noluerit esse subiectos: cum non his contenti homines alia insuper ipsi excogitauerint. Queramus nunc. Cum indignatione quadam legendum est. Obnoxios. Subiectos & obligatos. Habitum cælestis roboris: habitus cælestis roboris est impassibilitas & doloris carentia: dum enim pati non possunt: humanæ fragilitati non est concessum. Impulsu crudelitatis. Instigatione & impetu crudelitatis.

Ira
Odium

Ra quoque & odium. Has duas animi perturbationes crudelitati recte subiungit: quoniam earum effectus sceviciae sint longe per similes: quid enim iratus crudele non admittit: si datur facultas. in hoc autem differunt a crudelitate: quod haec aliis tantum non sibi noceat: haec uero sine sui tormento esse non possunt: cum enim iratus ultionem sumere non potest dolore conficitur: ac seipsum cruciat. Est autem ira subitus animi motus ex iniuria proveniens & ultionem desiderans. Odium Inueterata inimicitia de ultione semper cogitans. Magnos fluctus

Magnas perturbationes: iratis semper aestus fluctuant in pectore: uultus uariatur: oculi igne scunt: ratio confunditur. Pro cursu celerior. Pertur impetu quodam iratus ad ultionem: & est differentia quaedam iter iram & odium: quod ira celeritate quadam rapitur ad nocendum: odium per timacius residet in pectore: occasionem expectans: quo grauius nocere possit. Procursu. Impetu. Cōsternatōis: Perturbatio nis & mentis ac rationis confusio nis. Sine sui tormento. Quia nō potest iratus atque odio concitus non dolore commoueri: dum se uidet quam cupit de inimico ultionem sumere non posse: similis ergo inuidiae est iracundia: quia sicut inuidia successus hominum carpit: & carpitur una suppliciumque suum est: quae in hoc uno: ut inquit Solon: iusta est & prius inuidum punit: sic & ira sibi prius quam alteri nocet: quia dollet cum ultionem de inimico se sumere non posse uidet. Anxius. Sollicitus quod ultionem implere non possit. Certissima sunt imagines. Verissima signa & indicia. quāuis enim aliquis dissimulare uelit: tamen facere non potest quin in dictis & factis hos affectus aperiat.

Vnde
Salinator

Vnde aduersus hasdrubalem

Quod necesse sit aliquo dicto uel facto: hos in hominibus affectus aperiri. Salinatoris & aliorum exemplo comprobatur. Salinatori ob artificiosam legem de Sale uendendo latam populoque molestam: fuisse damnatum diximus in capitulo de censura & de reconciliatis: is octauo post damnationem anno: a Marcello & Valerio consulibus ex agris: quo se per summum dolorem receperat in urbem reuocatus. & cum G. Claudio Nerone consul creatus: cum imperium diu recusasset: tandem a senatu & populo recipere coactus est. provincias sortiti cum in suam uterque proficiscerentur eos populus ad portas usque profecti sunt: memoriae proditum est plenum adhuc iram in ciues. M. liuium ad bellum proficiscentem monenti. Qu. Fabio: ne prius quam genus hostium noscet temere manus consereret respondisse: ubi primum hostium agmen conspexisset pugnaturum: cum quaereretur: quae causa esset festinandi: aut ex hoste egregiam gloriam inquit: aut ex ciuibz uictis gaudium meritam certe & si non honestum capiam: non potuit quam gestabat in pectore iram dissimulare Salinator. Aduersus hasdrubalem Qui uenerat in italiam ut se hannibali fratri coniungeret: quod si factum esset actum fortasse de imperio romano fuisset. Manum conserere. Pugnam committere. Ira tunc atque uirtus. Ex his inquit uerbis & se ira adhuc laborare: & uirtute praeditum esse significauit. cum enim respondit se ex ciuibz suis uictis gaudium recepturum iracundiam aperuit: cum uero triumphum exoptaret: uirtutem indicabat. Illa. Scilicet ira iniustae damnationis. Haec. Scilicet uirtus gloriae cupida. Sed nescio an eiusdem fuerit non uidet eiusdem hominis esse tanta animi perturbatione commoueri & hostes pariter uincere. Hoc dicere. Ita respondere signum erat imbecillitatis quia ira & odio uincebat

De Ira & odio.

Cap. III.

Ra quoque & odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant: pro cursu celerior illa nocendi cupidine hoc pertinacius: utriusque con sternationis plenus affectus ac nunquam sine tormento sui uiolentus: quia dolorem cum inferre uult: patitur amara sollicitudine: ne non contingat ultio anxius: sed proprietatis eorum certissime sunt imagines: quas diu ipsi in claris personis aut dicto aliquo: aut facto uehementius re conspici uoluerunt.

De Liuiio Salinatore.

Vnde aduersus Hasdrubalem Liuius Salinator bellum gesturus urbem egredere: monente Fabio maximo ne ante descenderet in aciem quam hostium uires animumque cognosceret primam occasionem pugnandi non omittiturum se respondit. Interrogatusque ab eodem quid ita tam festinanter manu conserere uellet: ut quam celerrime inquit aut gloriam egregiam ex hostibus uictis: aut ciuibz prostratis gaudium capiam: ita tunc atque uirtus sermonem eius inter se diuiserunt haec iniustae damnationis memor: haec triumphae gloriae intentae. Sed nescio an eiusdem fuerit hoc dicere & sic uincere.

Sic vincere. Eximia uirtutis fuit: tanta stragē hostes superare: nam in ea uictoria par hostibus red-
data fuit canensis clades: quippe ubi hasdrubal cum supra. lx. milium hostium casus fuit.

Rdentis spiritus uirū huc iracundiæ stimuli egerunt. Nō mirū est: bellicosum & ingētis spūs
a hoīem ira prurbatam eē cū humanissimum & domesticis operibus intentum. G. figulū eadē
passio superauerit: ut eū prudētiæ & moderationis imemorem fecerit. Mansuētissimū. Qui
remissioris spūs erat. Pacato iuris ciuili iudicio. Iuris peritus optimus erat: qui hoibus in pace con-

fulere & de iure ciuili discepta-
re posset. Consulatus enī. Hic
figulus cū Scipione nātica consul
creatus magistratu se abdicare
coactus ē: q. i eorum comitū ta
bernaculum uicio captum fuis-
set: ut in capitulo de seruara reli-
gione diximus. hic ergo tā egrē
tulit in aliis comitiis repulsam:
ut iram dissimulare nequiuert
nam postero die multos: qui eū
de causis suis consulturi uenerāt
dimiserit inconsultos dicēs scire
qdem illos cōsulare: nō aut cōsu-
lem facere: quā uoce facile idica-
uit quāta ira parcitus eēt. Sed ali-
quāto melius nō dictū. Quāq
merito dixisset quia repulsā nō
merebat: illi tñ honestius aliq-
to fuisset nō dixisse: q. uiro gra-
ui & sapiēti irasci sp. turpe fuit.

Itaq; ne illi. Grauitē & iniquo
aio tulit pars. Romanæ nobilita-
tis Gn. flauū libertino patre na-
tum prætorem a populo roma-
no fuisse creatū: quā indignitatē
cū a quo aio ferre nō possent irā
suā oībus indicarūt: nā præ do-
lore sibi ānulos & suis eqs phale-
ras ademptas abiecerūt nec mio-
rem dolorem significarunt: q. si
funesta facta esset eorū familia.
Plinius lib. xxxiii. naturalis' hi-

Plynus

De G. Figulo.

Rdentis spiritus uirum & bellicis operibus assuetū
huc iracundiæ stimuli egerunt. G. autem figulum
mā suētissimum: pacato iuris ciuili iudicio celeberrimum
prudentiæ moderationisq; imemorem reddide-
runt. Consulatus enim repulsæ dolore accensus eo quidē
magis quod illum bis patri suo datum meminerat: cum ad
eum postero comitiorum die multi consulendi causa uenis-
sent: omnes dimisit præfatus: omnes consulere scitis: consu-
lem facere nescitis: dictum grauitē & merito: sed tamē ali-
quanto melius non dictum. Nam quis populo romano ira
sci sapienter potest. Itaque ne illi quidem probandi quam
uis factum eorum nobilitatis splendore protectum sit: qui
quod. Gn. flauius humillimæ quondam sortis præturam
adeptus erat: offensi annulos aureos sibi metipsis: & phale-
ras equis suis detractas abiecerunt: doloris impotentia tan-
tum non luctum profecto testari: talis iræ motus aut singu-
lorū aut paucorum aduersus populum uniuersum: & mul-

titudinis erga principes ac duces eiusdemodi.
De iuuenibus romæ & Manilio & Torquato.
Anilio torquato amplissimā & gloriosissimā

M

storia dicit: falli plerosq; qui putant equestrem ordinem tum ēt obieciisse annulos: quoniā in fastis
adiectū sit hoc: sed & phalera posita. ppter quæ nomē egtū adiectū sit: ānulos quoq; depositos a no-
bilitate non ab uniuerso senatu. Itaque. Refert ad superiora: quia nemo iuste irasci potest populo
romano. Illi. Nobiles romani qui candidati in campum descenderant. Nobilitatis splendore pro-
tectum. Quod iustam irascendi causam haberent: sibi infimæ conditionis hominem præposuisset
populus romanus. G. flauius. Hic primus fuit qui de libertina gente ædilis currulis factus rursus
cum magna indignatione nobilitatis: qui ut supra diximus libro. ii. capitulo primo: cum ad egrum
collegam uiscēdum uenisset neque a nobilibus quorum frequentia cubiculum erat completū sedē
di loco reciperetur sibi sellam curulem afferri iussit: in qua honoratus sederet. Humillimæ quon-
dam sortis. Quippe libertinæ conditionis cuius pater seruus aliquando fuisset. Annulos aureos.
Insignia nobilitatis. Phaleras. Equorum ornamenta: cum uiderent tam infimæ conditionis homi-
nes indignitatibus sibi præferri: nec sibi ualere quicquam nobilitatē: ipsius nobilitatis insignia abie-
cerunt quod fieri solebat in funere. Impotentia. Impatentia. Talis iræ motus. Bene exempla exē-
plis connectit: talis inquit animi perturbatio & iracundiā qualem supra diximus fuit paucorum er-
ga populum romanum: quæ uero sequi fuit populi romani erga paucos iperatores & magistratus:
Anilio Torquato amplissimam. Traditum est supra libro secūdo capitulo de disciplina mi-
litari. T. Maniliū Torquati filium: a seuerissimo patre per lictorem fuisse uirgis casum
securique percussū q. contra eius edictum extra ordinem cum hoste singuli certamine di-
micasset: nam. T. Malius Torquatus & P. Decius consules aduersus latinos cum graue & periculo/
tum bellum esse uiderent: tum deorum admonitione quam in somnis acceperant q. aut ipsorum al-
teri aut uniuerso exercitui cadendum esset: tum maxime quod aduersus latinos bellandum esset:
lingua moribus armorum genere: institutis ante omnia militaribus sibi congruentes: milites militi-
bus: centuriones centurionibus: tribuni tribunis compares: collegæque hisdem præsidis saepe: his-

dem manipulis permixti fuerant: per hæc ne quo errore milites caperetur: & ut militaris disciplina ad prius redigeretur mores edicunt consules: ne quis extra ordinem in hostem pugnaret: forte inter ceteros turmarum præfectos qui ex ploratu in oēs ptes dimissi fuerant. T. Manius consulis filius super castra hostium cum suis turmalibus euasit ut uix reli iactu ab statione proxima abesset: ubi a genutio quodam latino ad singulare certamen procatus Manius: siue q. ferocis animi iuuenis esset siue ira seu detractandi certaminis pudore: seu in exuperabili ui fati: oblitus imperii patris & consilii edicti præcepta ad id certamen agitur: uictoria spoliisq. potitus ouans rediit ad patrem dicens ut me omnes tuo sanguine natum esse intelligant: prouocatusque equestria hæc spoliacapta ex hoste caeso reporto: quem pater aduocata concione: ut exemplum ceteris statueret seruandæ militaris disciplinæ: terroremq. omnibus incuteret ne quid auderent contra imperatorum edicta moliri: statim spoliari & uirgis caedi ac securi percussu iussit: quo facto exanimati omnes præ stupore primo quieuerunt: postquam ceruice suffusus est cruor: tum de mum undique exortæ sunt uoces: ut neque lætæ neque exaceratiōibus in imperatorem parceretur: & hæc in castris. post uictoriam uero illi in urbem redeunt. cum seniores officii gratia obuiam gratulabundi processissent: ex iuuentute nemo illi occurrere uoluit. q. indigne ferrent tantæ indolis filium tam crudeliter a patre fuisse necatum. Ouantes. Læticia gestientes. Erates. Vis iracundiæ distinxit senes a iunioribus. Et affectus. Quod senes læti: iuuenes tristes & irati. Eademque tantum. Hoc fuit periculossimo tempore uentum & equorum cum res publica maxima feditione iustitina laboraret ob agrariam legem quam. P. Licinius tribunus plebis inuito senatu ferre uolebat cum diceret uenisse tempus per ultimam necessitatem huius agrariæ legis patribus inuigilanda: & ideo susceperat rem militarem impediendam: sed annitente consule ceterisque tribunis hoc inuito scriptus est militum delectus: sed Fabio consuli in hoc bello aliquanto plus negotii cum ciuibus quam cum hostibus fuit. unus ille uir ipse consul rem publicam sustinuit: quam exercitus odio consulis quantum in se fuit prodebat: nam cum consul præter ceteras imperatorias artes quas paratim gerendoque bello adidit plurimas ita instruxisset aciem ut solo equitatu emisso exercitum hostium funderet: insequi suos pedes noluit: nec illos & si non adhortatio inuisi ducis suum saltem flagitium & publicum in prælia dedecus postmodo periculum si animus hosti redisset cogere potuit: gradum accelerare: aut si aliud nihil instare instructos inuisi signa referunt: moestique crederes uictos execrantes nunc imperatorem: nunc nauatam ab equite operam redeunt in castra: nec huic tam pestilenti exemplo remedia ulla ab imperatore quaesita sunt: adeo excellentibus ingeniis citius defuerit ars qua ciuem regant quam qua hostem superent. consul romam rediit: non tam belligloria autæta quam irritato exacerbatoque in se militum odio. Et tuto & facile. Hoc ideo dicit ne uideantur periculo aut labore deterriti detractasse militiam. Immobilem retineret. Ne persequeretur hostem noluit enim ut imperator ex parta uictoria gloriam assequeretur.

De Apio Claudio consule.

Illa uero etiā Apio duci cuius pater dū profectus natus amplitudine nititur cōmoda plebis acer-

P. Licinius

Illa uero & apio. Apius claudius plebi uehementer inuisus consul aduersus uolscos profectus eadem sceuitia in milites qua in plebem uti consueuerat. Magna enim ira & indignatio ferocem militum animum exagitabat: qui: nulla ui domari poterat: tantum odium animus imbecerant. itaque segniter ociose negligenter contumaciter omnia agere: nec pudor nec metus cohercebat: si citius agi uellet agmen tardius sedulo incedere: si adhortator operis adesset: omnes sua sponte motam industriam remittere: presenti uultus dimittere: tacite prætereuntem execrari ut iunctus ille odio plebeio animus interdum moueretur: omni ne quicquam acerbitate prompta: nihil iam cum militibus agere a centurionibus corruptum exercitum dicere: nihil eorum uolsco nesciebant: instabantq. eo magis sperantes idem certamen animorum aduersus Apium habiturum exercitum romanum: quod aduersus Fabium consulem habuisset: ceterum multo Apio quam Fabio uolentior fuit: non enim uincere tantum noluit ut Fabius sed uinci uoluit: productus in aciem turpi fuga perit castra nec ante restitit: quam signa inferentem uolscum munimentis uidit: sedamque extremi ag-

minis eadem tum expressa uis ad pugnandum: ut uictor iam uallo submoueretur hostis: multi gaudere sua clade atque ignominia: denique exacerbatam animi palam postulare ut castra ex agro mouerentur: quod cum factum esset ab Apio uolsco per exploratores re cognita nouissimos aggrediuntur: a quibus perlatus ad primos tumultus signa atque ordines turbauit: ut neque imperia exaudiri neque instrui acies possent: nemo ullius nisi fugae memor esse: ita effuso agmine: per stragem corporum armorumque euasere ut prius hostis defisteret insequi quam romae fugere: hoc modo exercitus romanus ob iram imperatoris: non

time impugnauerat: insensum exercitum faciendo uoluntaria fuga terga hosti: ne triumphum imperatori quaereret dare coegit. Quotiens uictoriae uictrix congratulationem eius in torquato spernendam: in fabio pulcherrimam partem omittendam: in Apio totam fugae proponendam reddidit?

De eodem populo romano.

Ge quam uiolenter se in pectore uniuersi populi romani gessit eodem tempore quo suffragiis eius dedicatio aedis mercurii. M. praetorio primipili centurioni data est: praeteritis consulibus Apio quod obstitisset quo minus ari suo alieno succurreretur: & serulio quod suscepam causam suam languido patrocinio protexisset. Neque efficacem iram cuius hortatum miles summo imperio praelatus est. Quae quidem non proculcauit tantum impe-

manus ob iram imperatoris: non uincere sed uinci turpiter uoluit: quamquam de nonnullis sumptum fuerit supplicium. Amplius tunc dum senatus maiestatem tueri nititur. Quotiens uictoriae, saepius inquit iracundia uictorias superauit: quia tanta militum in duces iracundia fuerit ut nulla ratione efficere poterint impatores: ut exercitus cum posset uincere uellet, iracundia igitur uictorias ut supra monstratum est. Gratulationem eius torquato. Juniorum iracundia intorquatum ei uictoriae gratulationem eripuit: quia illi cum uictoria redeunti insensa iuuentus propter filium crudeliter caesum nec obuiam prodire officii gratia nec de uictoria illi gratulari uoluit. In fabio pulcherrimam partem, Fabio bonam uictoriae partem ademit: quia fauos hostes insequi noluit. Apio

totam, Apium poenitus uictoriae fecit expertem. Praeponendam reddidit. Subauditur ubique reddidit: est zeugma ab inferiori.

Ge quam uiolenter. Cum bellum uolsco instaret & ciuitas ipsa secum discors intestino malo laboraret: quod execrabili inter se plebs patresque odio flagrant maxime propter nexos ob a salienum. Fremebat plebs se foris pro libertate & imperio dimicantes: domi a ciuibus capto & oppressos esse: tutioremque in bello quam in pace inter hostes quam inter ciues libertatem plebis esse: tumultum non modo in foro: sed in tota ciuitate excitauerat unus ex nexibus a credore suo crudeliter tractatus: iamque nexi uincti soluntque se undique in publicum proripiunt. Quiritum fidem implorant: sic accenditur furor ut in patres qui tum essent in foro sceni tum foret nisi consul ad comprimendam seditionem interuenissent illis plebs catenas & uincula ostentabat & indignitatem suam exponere: nec prius destitit quam senatus cogeretur: qui de suis incommodis consuleret: Apius acer ingenio imperio consulari agendam esse censebat: arrepto uno uel altero ceteros quietos: collegae serulio mitioris ingenii uiro aliter uidebatur: interea nunciatur uolsco ad oppugnandam urbem uenire: exultabat gaudio plebs ultores superbiae patrum adesse deos alius alium hortari & confirmare ne nomina daret: Serulius in publicum processit: promisitque senatum nexorum habiturum esse rationem si arma contra hostes sumeret. statimque edixit ut uincti nexique omnes dimitterentur: neque impedirentur quominus nomina daret: magnus fuit nexorum numerus: neque aliorum magis uolsco bello uirtus atque opera nituit: consul breui uolsco superat: aruncos quoque deuincit: cum uictoria rediit in urbem: plebs promissa consulis senatusque fidem expectabat Tum Apius insita superbia animo: ut collegae uanam redderet fidem, ius de credens pecuniis dixit & qui ante nexi fuerant creditoribus redditi & alii nexi sunt. Concursum ad Serulium factus: postulant ut aut referat ad senatum: aut ciuibus consul aut militibus suis imperator auxilio esset aduersus collegam. Mouebant haec consulem. sed tergiuersari res cogebat: adeo in cotrarium non collega solum: sed omnis nobilium factio perstiterat. ita mediū se gerendo: nec plebis uitauit odium: nec apud patres gratiam inuit breuique apparuit apud plebem equasse eum Apii odium: certamen consulibus inciderat uter dedicaret mercurii aedem: senatus ab se rem ad populum reiecit: utri eorum dedicatio iussu populi data foret eum praesse Annonae: mercatorum collegium instituere solennia pro pontifice suscipere: populus dedicationem aedis dat. M. praetorio primipili centurioni quo facile appareret non tam ad honorem eius cui curatio altior fastigio suo data esset quam ad consulum ignominiam factum esse. Gessit se. Scilicet ira. Languido patrocinio. Debili defensione: quia collegae & nobilitati resistere non est ausus. Negas. Negare nemo potest iracundiae uim maxi-

Serulius

DE IRA

nam esse quæ fecit ut miles consulibus in dignitate præferretur. Quæ quidem non proculcauit tantum. Vere inquam efficax est iracundia: quæ non solum imperia conculcat ut exëplis supra monstrauimus: sed etiam facit ipsa imperia se impotenter gerere: ut se continere non possint.

Qu. Põ.
peius

Anque Metellus. Qu. Metellus consul primo: deinde procõsul citeriorem & ulteriorem hispaniæ prouintiam tam felicitibus auspiciis gesserat: ut ad gloriæ cumulum nil nisi triûphus deesset: uerum ubi. Qu. Põ. inimicum suum consulem factum & sibi successorem futurum

cognouit: tanta mentis cõsternatione & ira cõmotus est ut dum libidini suæ studet indulgere & inimici futuræ gloriæ detrahere suam ipse corruppet. triûphumque prope partum amiserit. exercitû enim diminuit: cõmeatus & horrea negligenter hostibus diripienda reliquit: arcus & sagittas confregit. elephantēs fame consumpsit nihil denique quod se aduersus hostes tueri posset Pompeio reliquit. Vtrâque hispaniam. Vteriore & citeriore. Deinde proconsul. Quia insequentem annum post consulatum illi prouincia fuerat prorogata: ut proconsul in ea bellû gereret. Dimisit. Exauctorauit & militiæ uocationem dedit. Commeatus. Liberam abunde ad tempus potestatem quâ uulgo appellamus licentiam. Cretensium. Qui auxiliares erant populi romani. Elephantis. Aut iedia consumpsit elephantēs: aut eos in acientia reddidit inutiles ne illorû opera Põpeiuti posset. Hostium quam iræ fortior uictor. Facilius inquit hostē potuit supare quam iram nam uicit hispanos: ipse uero uictus ab ira est.

Vid Sylla. A ceteris ferme omnibus auctoribus differt Valerius qui Syllam dicit nimia iracundiæ uolentia perisse. cum eum constet apud alios: ut diximus incidisse in morbum ex ulcere intestinis oborto qui phthirialis græce dicitur: quo tempore uis tanta pediculorum toto eius corpore emanauit ut nullo argumento cohiberi possent: atque hoc pacto mortem obnisse: sed Valerius aliter sentit & scilicet indignatione nimia pectus conuulserit spiritum cum sanguine effuderit: quia grauius puteolorum princeps pecuniam ad refectionem capitolii promissam tardius reddidisset: magnum fuit sine dubio iram in pectore ad mortem usque concipere. fuit autem genus illud morbi tantæ uirtutis ut ab arcana quadam naturæ ratione proueniens nullius medicinæ remedio: aliæ ratione cohiberi potuerit: abstergis enim diloti sue pruritis statim subnascebantur & saturiebant alii: donec totum corpus in eam labem conuersum sibi uitam tam terro genere mortis eripuit ne ciuium romanorum funera ab eo crudeliter lacerata iacerent iuulta: uerum teste Plinio ut diximus constat illum in hoc suam felicitatem damnassee: & capitolium dedicare non potuisset. Puteolis. Distat hoc oppidum decem passuum a Neapoli & est positum ad uerbialiter ac si diceret Venetiis: puteoli olo rum. Cunctatus. Tardius: promiserant decuriones certam pecuniæ quantitatem ad capitolii refectionem: quam cum tardius Colonia princeps exegisset impatientia doloris & iræ Sylla spiritum cum sanguine sudit. Nec senio. Occurrit tacite obiectiõ: & non ira: sed nimia senectute perierit dicit non ita esse: quia uix ad sexagesimum annum peruenerat: quæ adhuc ætas robusta esse consueuit. Sed alita miseris po. ro. impotentia. Iam multo an

Plynus

ria: sed etiam gessit impotenter.

De Metello

Anque Metellus cum utranq; Hispaniâ consul prius deinde procõsul pene iam subegisset postquam cognouit. Q. Pon. consulem inimicum suum successorem sibi mitti: omnes militum qui modo suam uoluerunt finire dimisit: commeatus petentibus: nec causis excussis: nec constituto tempore dedit: horrea custodibus remotis oportuna rapinæ præbuit. Arcus sagittasque cretensium frangi: atque in annem abici iussit: elephantis cibaria dari uetuit: quibus factis ut cupiditati suæ indulset ita magnifice gestarum rerum gloriam corruptit: meritumque honorem triumphii hostium quam iræ fortior uictor amisit.

De Lucio Sylla.

Vid Sylla? dum huic uicio obtemperat nonne multo alieno sanguine profuso ad ultimum & suum erogauit? Puteolis enim ardens indignatione quod. C. princeps eius Colonia pecuniam ad decurionibus ad refectionem capitolii promissam cunctatius daret animi concitatione nimia: atque immoderate uocis impetu conuulso pectore: spiritum cruore ac minis mixtum euomuit. Nec senio iam prolapsus utpote sexagesimum ingrediens annum. sed alita miseris populi romani impotentia furens. igitur in dubio est Sylla ne prior an iracundia Syllæ sit extincta.

rea nutrita animi impotentia in reipublice ruinis.

Eque ab ignotis. Adomesticis transiens ad externa dicit non ideo se uelle externorum hominum iram odiumque referre: quia clarissimis uiris uicia iuuet exprobrare: sed ut propositi sui fidem adimpleat: quoniam ab initio cunctarum gentium facta simul ac dicta memoratu digna complecti uelle promisit. Fides propositi. Quia ita se facturum promiserat. Voluntas. Scilicet mea quae nisi honesta complecti uellet.

Eque ab ignotis exempla petere iuuat: & maximis uiris exprobrare uicia sua uerecundiae est: ceterum cum propositi fides excellentissima quaeque completi moneat uoluntas operi cedat: dum praecleara libenter probando necessaria narrandi conscientia non desit.

De Alexandro rege.

Lexandrum iracundia sua propemodum caelo diripuit: nam quid obstitit quo minus illuc assurgeret: nisi Lysimachus Leoni obiectus: & clytus hasta traiectus: & calythes mori iussus: quia tres maximas uictorias totidem amicorum iniustis cedibus uictor edidit.

rerum gestarum magnitudine confirmasset: nihil ob stare debuit quominus deus esse crederet: sed obstitit iracundia. Lysimachus leoni obiectus. Fuit lysimachus teste Iustino illustri quidem Macedonae loco natus: sed uirtutis exprimentis omni nobilitate clarior: quae tanta in illo fuit: ut animi magnitudine philosophia ipsa uirumque gloria omnes per quos oriens domitus est uinceret: quippe cum Alexander chalistenem philosophum propter salutationis persicae interpellatum morem: insidiarum quae sibi paratae fuerant conscius fuisse ratus esset. eumque truncatis crudeliter membris abscissisque auribus ac naso labiisque deforme ac miserandum spectaculum reddidisset: is super cum cane in cauea clausum ad metum ceterorum circumferret tunc lysimachus audire calisthenem & precepta ab eo recipere uirtutis solitus: misertus tanti uiri non culpa: sed libertatis poenas pendens ueniam ei in remedium calamitatum dedit: quod adeo egre Alexander tulit: ut eum obici ferocissimoleoni iuberet: sed cum ad conspectum eius concitus leo impetum fecisset: manum manipulo inuolutam lysimachus in os leonis immergit arreptaque lingua feram exanimauit: quod cum nuntiatur regi esset admiratio in satisfactionem cessit: carioremque eum propter constantiam tantae uirtutis habuit. Et clytus hasta traiectus. Solenni quodam die Alexander amicos suos in conuiuium uocauit: ubi orta iter ebrios rerum a philippo gestarum mentione: praeferre se patri ipse rerum quam suarum magnitudinem extollere celotenus cepit. Assentante maiore conuiuiarum parte, itaque cum unus ex fenibus Clytus ductus fiducia amicitiae regie cuius palmam tenebat memoriamque Philippi tueretur. laudaretque: eius res gestas adeo regem offendit: ut telo a satellite rapto eundem in conuiuiotrucidauerit: quae caede exultans mortuo patrocinium Philippi laudemque paternae militiae obiectabat: postquam satiatus caede animus quieuit & in locum irae successit existimato: modo personam occisi: modo causam occidendi considerans pigere eum facti cepit: qui paternas laudes tam iracundae accepisse se quam nec conuicia debuisset: amicumque senem & innoxium a se occisum inter apulas & pocula dolebat. eodem igitur furore in poenitentiam quo pridem in iram uersus mori uoluit primum in fletu progressus amplecti mortuum. uulnera tractare: & quasi audienti confiteri deuentiam arreptum telum in se uertit: peregrissetque facinus si amici interuenissent mansit hac uoluntas moriendi etiam in sequentibus diebus. Cicero tusculanarum quaestione quarta ut Alexander regem uidemus qui cum interimisset clytum familiarem suum uix a se manus abstinuit tanta uis fuit poenitendi. Seneca ad Lucilium epistola octuagesima tertia: cuius principium est: Singulos tibi dies: refert inquit Alexandri macedonis exemplum qui clytum carissimum sibi ac fidelissimum iter apulas transfodit: & intellecto facinore mori uoluit. Calisthenes mori iussus. De hoc calisthene diximus supra in capitulo de sapienter dictis exemplo Aristotelis: nam ille aduersus Darium proficiscienti Alexander comitem dederat: memoratque ut regis auribus aut iocunda diceret ut silentium seruaret quod neutrum fecit calisthenes. Quia tres maximas uictorias. Bene inquam iracundia maxime obstitit quominus in deo: numerum transferretur: nam quauis ter Dariu uicerit: totiens tamen & ipse ab ira superatus est. Tres uictorias. Ter uicit Dariu pax regem primo in campis Adraastis: ubi in acie persarum

Lexandrum iracundia. Cum propter rerum gestarum magnitudinem & originis opinionem quae ex diuino semine natus esse crederet Alexander. iam propemodum in numero deorum haberetur: sola iracundia illi coelum eripuit: ut inter deos non sit connumeratus. Quid obstitit. Quasi dicat nihil nisi iracundia obstitit quo minus in caelum ascenderet cum enim diceretur ex stirpe diuina natus: quod scilicet angustis immanis concubitu fuisset conceptus: quam in cubiculo matris saepe uisam prodigii speciem interuenit: philippi euolutam repente atque ex oculis elapsam ferunt: cumque haec hominum insana animis opinionem ipse uirtutum &

Lysimachus

Clytus

Calisthenes

fuere sexcenta milia militum. deinde apud Tarsum montem in qua pugna fuere. ecc. milia perditū & centum milia equitum: postremo haud procul Babilone quo confugerat Darius.

Vam uehemens. Quanto odio romanos prosequeretur Hamilcar pēnorū dux: suis ipse uerbis dicauit: cum enim filios quattuor haberet: se quattuor leoninos catulos in perniciem populi romani nutrire praeedicabat: cum eos magis in patriae exitum aluerit. Vehmēss. Effr. cax odium. Hamilcaris odium. Cum multi fuerint hamilcares cartaginēsiū duces dubitari pos-

Iustinius

Liuius

ser de quo Valerius dicat. loquitur ergo de hamilcare hanibalis patre: qui quo pūico bello superatus a romanis Siciliam Sardiniamque amisit. Quattuor. n. Tres dūtaxat fuisse Iustius tradit hanibale Adrubalem & Saphonē. Quibus hanibal. Liuius e decade secūdi punici belli in principio. Fama etiā est inquit hanibelem annorum ferme nouē pueriliter blandientem patri hamilcare ut duceres in hispaniam: cum perfecto aphrico bello exercitum eo traiecerus sacrificaret altaribus admodum tactis sacris iuresurādo ad actum se cum primū posset hostem acerrimum fore populi romani. Maturae. Tempestiuae ut pore in puerili aetate. Instantis. Quod aduersus hispanos parabatur. Comititium. Comitatus militiae: ut patri duci comes iret in militiam.

i De significare. Rursus cū significare uellet hanibal quanto inter se odio cartaginēses romanique laboraret terram pede percussit: & puluerem excitauit: deinde tum belli finem iter eos futurum dixit cū alterutra pars in cinerem fuerit resoluta quod tandem ductu & auspiciis aphricani inferioris cartagini contigit. Infructo Incusso In puerili pectore. Hoc dicit ut sequens coniungat exemplum. De Semiramide regina Babiloniae

n Amque semiramis. Hoc magis ad mulieris uirtutem & magnanimitatem quam ad iudicium & iracundiam spectare uidetur cum in cubiculo caput exornanti: ut mulieres solent: sibi nunciatum esset Babyloniam a se defecisse: tanta ut Valerius dicit ira percita est ut alii uolunt animi magnitudine fuit: ut non prius reliquum capitis: iam enim partem exornauerat: redimere uoluit: quam urbem in suam ditionem redegerit. Multa de hac foemina praecleara leguntur apud Diodorum siculum libro tertio: tam de natiuitate quae mirabilis fuit: quam de uirtute & rebus gestis inter quae illud pulcherrimum quod cum Ninus assiriorum rex in bactrianis Bactram urbem natura loci: & magnitudine & arce ac ceteris rebus quae ad defensionem spectant munitissimam obsideret: quae expugnare non posset: haec una mulier ingenio & uirtute sua expugnanda urbis rationem inuenit. cum enim ad ducta esset in castra a Menone eius marito: nundū enim uxor Nini facta fuerat: illa ut a cumine praestabat ingenii: praespecta obsidione tum loci urbisque situ quaque adiri posset animaduertens arcem quia loco natura munito difficilique erat: & quem nullus antea temptarat accessu custodius uacua conspexit: & intentis oibus ueluti arce ab hoste tuta ut inferiori parti campestri subsidium ferret: sumptis quoque loca petrosa abruptaque ascendere soliti erant: per aditū uallis praecipitem superata loci asperitate partem arcis coepit: magnoque ad terrorem excitato tumultu signū captae arcis obsidentibus dedit: oppidā arce amissa obstupefacti de relictis moenibus fuga salutem consulerunt: capta ciuitate

Diodorus Siculus

De Hamilcare.

Vam uehemens deinde aduersus populum romanum Hamilcaris odium. Quattuor enim puerilis aetatis filios intuens: eiusdem numeri catulos leoninos: in perniciem imperii nostri alere se praeedicabat digna nutrimenta quae in exitū patriae suae ut eueniret conuerterentur.

De Hannibale.

Quibus Hanibal maturae adeo patris uestigia subsecutus est: ut eo exercitum in Hispaniam traiecerit: & ob id sacrificante octo annorum natus altaria tenens iuraret se cum primum per aetatem potuisset acerrimum hostem populo romano futurum: ut prinacissimis praecibus instantis belli commilitium exprimeret.

De Eodem Hannibale.

Dem significare uolens quanto inter se odio Carthago & Roma dissiderent: reflecto in terram pede suscitatoque puluere: tunc inter eas fore finem belli dixit: cum alterutra pars in habitum pulueris esset redacta: in puerili pectore tantum uis odii potuit. sed in muliebri quoque aequae multum ualuit.

De Semiramide regina Babiloniae. Anque Semiramis assyriorum regina cū ei circa cultū capitis occupare nuntiātū eēt Babilona

re admiratus Semiramidis uirtutem Ninus eam sibi uxore[m] ascivit. Babilona: Accusatus græcus est. Defecisse. Descuisse. Iam parte crinium, iam capitis partem exornauerat; pars altera soluta erat. Decorem, Ornatum & pulchritudinem. Tantam urbem. Quam constat omnium orientalium maximam esse. Quo circa statua eius. Ne tantæ rei memoria posset aboleri statua illi Babylonæ e[st] recta est eo quo urbem uendicauerat habitu.

P Rotrahatur. Dicturus de auaricia eam quodammodo diffinit. Salustius uero multo melius: dicit enim auaricia pecunia[m] studiū habet quam nemo sapiens unquam concupiuit; ea quasi uenenis malis imbuta corpus animūque uirilem effœminat; semperque infinita & insatiabilis est; neque copia neque inopia minuitur. Cicero illam igni cōparauit cui quāto plus materię superimponitur tanto magis incenditur; sic & auaricia quanto plus habuerit tanto magis concupiscit; nam semp[er] crescit amor nummi quantum pecunia crescit; ut Iuuenalis, unde est illud tritum apud omnes prouerbiū: cum cætera uicia senescant sola auaricia iuuenescit. Auidissima uorago. Cupidissima profūditas: q[uod] nulla copia reple[re] possit. Præde. Nemo est qui dubitet auariciam esse prædæ ministram, auarus enim propter auiditatem nullum quæstum sibi turpem e[ss]e putat; nam quotiē fraudat; decipit; poscit paciscitur; aufert; eripit; spoliatur; ex pilulat; depeculatur; testamenta supponit; omnia denique per fas & nefas accumulatur; ergo quia nunquam faciat recte uoragini cōparatur. Neque habēdi fructu fœlix. Fœlix ē qui ex rebus paratis fructum capit, hoc autē nō accidit auaro; nō igitur fœlix.

De Auaricia. Capitu. III

P Rotrahatur etiam in medium auaricia latentiū indagatrix luctorum, manifeste prædæ auidissima uorago; nec habēdi fructu fœlix & cupiditate quarendi miserima.

De Marco Crasso & Quinto Hortensio.

C Vm admodum locupletis. L. Minutius Basilio falsum testamentum quidam in gracia subiecisset eiusdemque confirmandi gratia potentissimos ciuitatis nostræ uiros, M. crassum &

Q. hortensium: q[ui]bus minutius ignotus fuerat tabulis hæredes inseruisset: quanquam euidentis fraus erat: tamen uterque pecuniæ cupidus facinoris alieni munus non repudiatur. quantam culpam quam leuiter retuli? lumina curiæ: ornamenta fori quod scelus uindicare debebant: inhonesti lucri captura inuitari a uoracibus suis texerunt.

De Quinto Cassio.

Etiam aliquanto maiores uitas in Quinto Cassio

rum. Consideremus inquit: quæ faciunt hi qui habentur boni. L. Minucii Basilii locupletis hominis falsum testamentum quidam e gracia Romam attulerunt: quod quo facilius optinere ut; scripserunt secum: M. Crassum & Q. hortensium homines ei[us]dem ciuitatis potentissimos: quicquid illud falsum esse suspicarentur: sibi autem nullius essent consci[us] culpæ alieni facinoris munusculum non repudiauerunt, quid ergo satim hoc est ne deliquisse uideantur: mihi certe non uidetur: unde igitur quid faciat auaricia uiros clarissimos qui boni habebantur romane ciuitatis principes impulit ad probationem testamenti quod sibi aliorum bonorum insidiator obtulerat. Subiecisset: Nam mortuo Minutio testamentum ille non Minucii testatoris: sed aliud a se scriptum subiecit. Quibus Minutius ignotus fuerat. Argumentum potissimum testamētum illud falsum esse: quod ab ignoto essent hæredes conscripti. Quantam culpam: Inuehitur quodammodo in hos Valerius cum dicat tantum crimen tam leui reprehensione perstringi non debere quippe cum ciuitatis lumina curiæ forique principes tanta auaritia capti sint: ut etiam falsum testamentum comprobare uoluerint. Quam breuiter retuli. Quasi dicat quæ longiori oratione & reprehensione fuit: profequenda. Captura. Lucrum: utilitas: acquisitio: a capiēdo dicta ut captura piscium. Texerunt. Defenderunt amplitudine sua: quia nemo inuentus est qui contra horum hominum auctoritatem testamentum illud rescindere auderet.

U Erū aliquanto maior. Vis magna auariciæ: Crassū & hortensiu[m] iēcisset: sed multo maior Cassiū q[uod] cū hispaniæ puinciæ p[re]fectus Syllanū & Calphurniū q[ui] cōiurauerāt in eū depræhendisset cū pugionibus: q[ui]bus eū occisuri uenerant pecunia corruptus utrumq[ue] dimisit incolumem, nam

DE AVARICIA

alter quinquagies sextertidū; alter sexagies daturum promissit. Aliquanto maiores. Scilicet vires de dit avaricia. Pugionibus. Pugio breue telum lateri ad herens; a pungendo; uel ut alii uolūt a pugno dictus. At quis dubitet. Exaggerat huius hominis avaritiam; ut dicat eum pracio uitam fuisse uē daturum si quis tantundem obrulisset quantum ab utroque illorum accepisset: iugulum ei sine du bio refecandum præbisset.

Eterum avaricia. Superiores ferme omnes Septimilius avaricia superauit; qui auri sacra fame cōpulsus: sancta amicitia iura uiolauit. Cū enī. G.

gracchi familiarissimus eēt ut i uita gracchorū, legis: post dani natum gracchum: animum for tūa mutauit: proposito enim p cōsulem præmio quicūque grac chi caput detulisset ad eum: illi tantundem auri repensaturum: nulla mora scelestissimus hō ca put amici trūcatum non solum ad consulem detulit, sed etiam euacuato craneo: infusoque plū bo quo plus auri reciperet: infu xum hastæ per ora uulgi depor tauit: tanquam cæsi hostis spoli um, Pilo infixum. Quod fuit multo fædius. Auro repensu rum. Edictum fecerat Opimius consul se tantum auri daturum quāti ponderis gracchi caput ef set: ei scilicet qui caput illud ad se detulisset. Liguato. Soluto & liquaefacto plumbo. Cauarā partem. Videlicet educto cere bro ex craneo: quod etiā in. M. crasso a milite Partho factum fuisse legimus. Fuerit ille sedi ciosus. Fac ita esse ut sedicionis causa leges ferre uoluerit grac chus & merito cæsus fuisse uidea tur: non tamen debuit Clientis tā to avariciæ ipetu ferri ut patro num bene de se meritū auri cu piditate tam crudeliter necaret: ut etiam mortuo insultaret. Fuerit ille sediciosus. Concedatur

exhibuit: qui in hispania Syllum & Calpurnium occidendi sui gratia: cum pugionibus deprehensos quinquagies sex tertium ab illo: ab hoc sexagies pactus dimisit. At quis dubi tet si alterum tātum daretur iugulum quoque suum æquo animo illis fuisse præbiturum.

De Lucio Septimilio.

Eterum avaricia ante omnes. M. Septimilii præ cordia possedit: qui cum. C. Gracchi familiaris fuisset: caput eius abscindere: & per urbem pilo fixum ferre sustinuit: quia Opimius consul au ro id se repensurum edixerat: sunt qui tradūt liquato plum bo eum cauati partem capitis quo ponderosius esset explef se: fuerit ille sediciosus: bono perierit exemplo: Clientis ta men scelesta fames in has usque iacentis iniurias esurire nō debuit.

De Ptolemæo rege Cypriorum.

Dium merita Septimilii avaricia: Ptolemæi au tem regis Cypriorū risu prosequēda: nā cū an xiis sordibus magnas opes corripuisset: propter que periturū ea se uideret: & ideo oī pecunia im

statione: quia dixerat fames ideo esurire subiunxit. Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames. Esurire. Vehēnter cupere: & permansit in trā satione: quia dixerat fames ideo esurire subiunxit.

Dium merita. Merito inquit Septimilii avaricia est odio at Ptolemæi regis est risu prosequē da diximus in capitulo de moderatione: cum senatus audisset ptolemæum regem Cypri grā dem conflare pecuniam: ueritus ne tantis opibus rex incitatus bellum reuocaret cyprium in prouinciæ formam redigere constituerunt: quod ubi regi nunciatum est opes suas peti: id quod erat existimauit: itaque ut romanos opinione & pecunia frustraretur: eam rotā nauibus imposuit eo ani mo ut his perforatis obrueretur: quod cum iam altum petisset avaricia ductus facere non sustinuit: nam consilium salubritate refertum avaricia præuertit: nam aurum & argentum quo nihil carius illi esse poterat perdere non sustinuit: itaque reuersus opes quibus periturus erat reponere maluit quam illis perditis salutem seruare: nam senatus Catonem cum classe misit: qui regiam pecuniam romā deportaret: qd ubi fessit Ptolamæus nimio dolore pcitus: uenēo sata puenit. An. sordibus. Soli citis avariciæ cupiditatibz: nā pprie avaricia sordes appellāt eo qd hōiem sordidissimū faciat. Cor. Cōgregasset. Propterque eas se pitug uideret & iō oī pecūia iposita māibus, qd senatus Cypri pui

iam esse decreuerat. Ad diuitiis possessus est. Re uera diuitiarum seruum regem hunc fuisse dicit. Tunc ut superbia. Transiit ad superbiam & impotentiam: primum autem exemplum est. M. Flauii flacci consulis: qui cum leges reipublice perniciosissimas ferre uellet, unam ut quicumque peteret ciuitas daretur. Alteram ut si senatus id non probaret prouocatio fieret ad populum: rogatus uix adduci potuit ut in curiam ueniret ubi de his legibus quas ferre uolebat accuratius consultabatur. deinde cum partim moneretur: partim rogaretur a senatu: ut ab ea sententia desisteret nulla ratione adduci potuit: ut tantæ auctoritatis ordini responsum ullum daret: magna perfectio illius pectori insita superbia: qui dum senatus amplitudinem spernit non se consulem sed tyrannum exhibuit. Superbia & impotentia. Ex superbia sequitur impotentia: deinde ex impotentia arrogantia: superbia uicium est quo quis ceteris etiam im merito uult superesse: hoc est persistere cunctis. Impotentia. Cum præira & cupiditate quis contumaciter non potest quo minus secuiat: arrogantia deinde nascitur: nam cum immoderato animi affectu rapitur quis ad contumeliam tunc omnia sibi arrogat quibus etiam indignus est. In conspectu. In aperto in manifesto.

M. fuluius flaccus

Supbia

Impotentia

posita nauibus in altum processisset: ut classe perforata suo arbitrio piret: & ut hostes præda carerent: non sustinuit mergere aurum & argentum: sed futurum suæ necis præmium domum reuexit. proculdubio hic non possedit diuitias: sed a diuitiis possessus est: titulo rex insule animo autem miserabile mancipium.

De Superbia & Impotentia.

Cap. V.

De marco Fulvio flacco.

Tunc ut superbia quoque & impotentia in conspectu ponantur. M. fuluius flaccus consul. M. plancii ipse collega: cum perniciosissimas reipublice leges introduceret de ciuitate danda: & de prouocatione ad populum eorum qui ciuitatem mutare ualuisent agra compulsus est ut in curiam ueniret: deinde partim monenti partim oranti senatui ut incepto desisteret: responsum non dedit. Tyrannici consilii spiritus haberetur si aduersus unum senatorem hoc modo se gessisset. quo flaccus in totius amplissimi ordinis contemnenda maiestate uersatus est.

De marco Druso tribuno.

Ve a. M. quoque Druso tribu. ple. per summam contumaciam uexata est: parum enim habuit. L. Philippum consulem quia se interpellare concionantem ausus fuerat: obtorta gula & quidē non per uiatorem reipub. sed per clientē suum adeo uolenter in carcerem præcipitem egisse. ut multus e naribus eius

negasset: tyrannus merito iudicari potuisset: sed cum uniuersum senatum contempserit plus quam tyrannus dici potest.

Væ amentia. Notata est historia in capitulo de libere dictis. ubi uidimus quomodo. L. Drusus tribunus plebis se ueluti senatus patronum fecerat: & plebem ad se graccis legibus: eisque socios ad plebem spe ciuitatis erexit: quibus pollicitus est si senatus partes defenderent paulo post ciues romanos futuros: cū igitur dies promulgandi leges adesset subito tanta uis hominum undique apparuit: ut hostium aduentu obfusa ciuitas uideretur. ausus tamen abrogare de legibus consul Philippus sed apprehensum faucibus uiator non ante dimisit quam sanguis in ora & oculos redundaret: hic igitur tanta superbia elapsus est: ut etiam senatui periret ut in curiam ueniret respondere non dubitauerit: ut ad se potius ille ueniret. erat autem in hostilia curia: & ita uirius insolentissimi tribuni senatus imperio parere coactus est: nescio quid insolentius dici possit. Amē. Superbia amentia similis. Interpellare. Impedire. Non quidem per uiatorem: Dissentit a florō qui hoc per uiatorem factum esse dicit. Plinius de uiris illustribus per ipsum Drusum. dicit enim consili legibus agrariis resistenti ita collum in cōuiuiū obtrahit ut multus sanguis efflueret de naribus. Non quidem per uiatorem reipublice. Si per uiatorem consulem comprehendi iussisset res minus indignitatis habuisset: sed tyrannice Clientem misit in consulem.

L. philippus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Hipseus

Neus autem Pompeius, Hipseus Pompei amicissimum, Cicero cum aliis in locis tum in apistolis familiaribus plane testatur: quem pro Pompeio in restitutione Alexandrina plurimum elaborasse dicit: ut illa puicia Pompeio decerneret. hic igitur ambitus damnatus quod in petitione consulatus largitione populum corrupisset: uenit ad Pompeium aduersus damnationem auxilium ab eo suppliciter petiturus: erat tum in balneis Pompeius more maiorum paulopost coenaturus: expectauit Hipseus donec egrederetur e balneis: prouolutus deinde antecius pedes rogat ut sibi adesse uelit: cui Pompeius superbe factis moraturus inquit uenisti conuiuium meum: non erubuit Pompeius nobilem uirum sibi amicum coniunctum uidere humi prostratum: & pedes eius complexum tam contumelioso responso praeterire. Quam insolenter. Scilicet se gessit. Proculcatum. Oppressum. pessundatum. Mora retur. Differet.

Lle uero. Tulerat. Pompeius legem de largitione & corruptela: qua multi illustres uiri damnati sunt: ubi focerum suum Scipionem hac lege damnari percepit: cum tricens & sexaginta iudicibus egit ut opitularentur focero: accusator cum iudices uideret e foro prosequi Scipionem continuo iudicium dimisit. Plutarchus in uita Pompei: Ceterum inquit cum in reos ambitus ac ex largitione corruptos praesideret leges scribens per quas iudicia ferebantur in ceteris se honestum integrumque seruauit praesidium ornatumque simul & quietem in curia suo consensu suisque armis praebens in: Scipione tantum focero: qui tum damnari uidebat crimen non effugit apud enim sese tricenis & sexaginta iudicibus domi conuocatis auxilium illi attulit quare accusator ab rei impetitione destitit cum Scipione uidisset medio foro iudicibus praecomitatum. Item paulo infra: post paucos etiam dies Hipseus uir consularis iudicium uitans: cognito Pompeium ad coenam lotum proficisci eius genibus accubuit: eumque obsecrare coepit: sed Pompeius cum fastu eum praeterit illum inquitens coenam sibi disperdere aliudque conclusit nihil. Non erubuit. Quod signum est insolentiae. Socerum suum Nam Corneliam filiam Pompeio dederat uxorem Scipio. Legibus. De largitione & corruptela. Viro- rum ruina. Quia multi his legibus damnati sunt. Muneris. Loco senescit. Maritalis lecti blandicus Vxoris illecebris ductus socerum rogauit absolui contra leges quas ipse tulerat: ac si diceret ad uxoris libidinem reipublicae statum temperauit.

Trium-
uiri

Etrum facto. De triumviro- rum proscriptione saepius dictum est. Antonii scilicet Octavianum & Lepidum: quam crudeliter nimis exercuerunt: in ea proscriptione Antonius non crudelis solum: sed dicto factoque superbissimus apparuit cum in alios tum in priuatis in cassidem ruffum quem multis cum aliis proscripserat: cuius caput cum a percussoribus inter aepulas ei fuisset: oblatum a tanta spectaculi foeditate ceteri omnes conuiuae oculos auerterunt: ipse uero non modo non auertit: sed etiam per summum insolentiam insultauit suscepto enim capite: manibusque tractato ac saepius reuoluto expectantibus conuiuis quod nam dicturus esset demum se illum nescire: uel non nouisse dixit superbe satis: nam in illius contemptum dixit. Facto. Quod iter aepulas caput ruffi tractaret. Dicto. Quod se illum ignorare diceret. Aduersantibus. Quia non posset tanta spectari foeditate. Supbia de senatore. In senatore superbo quod illum quem omnes nouerant se ignorare diceret. Importes in occisum. quod ei caput diu tractum tam ignotum abiiceret.

crucor profunderetur: Verum etiam cum senatus ad eum missus esset ut in curiam ueniret: quare non potius inquit ipse in hostiliam curiam propinquam rostris ad me uenit: piger adiacere quod sequitur tribunus senatus imperium despexit. Senatus tribuni uerbis paruuit.

N. autem Pompeius quam insolenter egit: qui balneo egressus ante pedes suos prostratum Hipseum ambitus reum est nobilem uirum: & sibi amicum iacentem reliquit: contumeliosa uoce proculcatum. Nihil enim eum aliud agere: quam ut conuiuium suum moraretur respondit: & huius dicti conscius secuto animo coenare potuit.

Lle uero in foro non erubuit. P. Scipionem focerum suum legibus noxium quas ipse tulerat in maxima quoque reorum & illustrium ruina muneris loco a iudicibus deponere maritalis lecti blanditiis statum rei publicae temperando.

De Marco Antonio

Etrum facto pariter ac dicto. M. Antonii conuiuium: Nam cum ad eum triumuirum Casertii rufi senatoris caput allatum esset: aduersantibus id caretris propius admoueri iussit: ac diu diligenter que considerauit: cunctis deinde expectantibus quid nam esset dicturus. hunc ego inquit notum non habui: Superba de senatore. impotens de occiso confessio.

Atis multa. Nimia rerum foelicitas ad eam insolentiam regem Alexandrum prouexit; ut etiā Philippum regem sibi patrem esse fastidiret; seque Iouis Amonis filium prædicaret; contempnis deinde Macædonicis moribus & cultu; persicos habitus & instituta suscipere; denique spreto humano cultu ut se deum faceret; fastigio caput exornaret. Virtus. In rebus gerendis uirtus illius maxima semper anituit. Foelicitas. Quia uno tenore prospere sibi cuncta cesserunt. Exultauit Sublata est. Fastidie philippi. Quia fastidiebat Philippum patrem; corrupto sacerdote se Amonis

filium prædicari iussit. Asciiuit. Afferuit; uendicauit. Instituta persica. Nam more persarum se adorari passus est qui apud eos salutadi modus est. Spreto mortali habitu. Non contentus fuit diademate quo utuntur reges.

Diuinum caput æmulatus est. Imitatus est diuinam maiestatem sumpto fastigio diuinæque corona qua deorum capita coronantur.

Nec fuit ei pudori. Non erubuit Alexander nimio successu elatus dissimulare hominem & deorum cultu aucupari sed dum homines deosque contemnit id illi merito contigit ut in deorum numero locum non inuenerit. Qu. cursus Alexander inquit non homines; sed etiam deos decipit qui postulat deus credi.

Am xerxes. Hoc etiā herodorus tradit cum xerxes statuisset bellum græcis inferre omnes Asiæ principes cōuocari iussit; quibus præsentibus ita fatus est: uos inquit in unum coegi ut mei cōsiliū participes facerem. cæterum scitote uobis eē parendum; quid arrogantius; nihil aliud dicere uoluit; nisi uelit noli sue bellū hoc gesturus sum. In cuius nomine: Audito nomine xerxis ipsa superbia cognoscitur; quæ tāta in eo fuit ut etiā ipsis diis minitari ausus fuerit; ut compedes neptūo; de quo quidam dixit; qui mare; qui ter

Herodo.

Externa de Alexandro rege.

Atis multa de nostris aliena nunc adiiciantur. Alexandri regis uirtus & foelicitas tribus insolentia gradibus exultauit. Fastidio enim Philippi Iouem Ammonem patrem asciiuit. tedio morum & cultus macedonici; uestem & instituta persica assumpsit. Spreto mortali habitu diuinū caput æmulatus est: nec fuit pudori filium Ammonis se hominem dissimulare.

De Xerse rege.

Am Xerxes cuius in nomine superbia & impotentia habitat: suo iure tam insolenter usus est quod græciæ idicturus bellum: adhibitis Asiæ principibus; ne uideret inquit meo tantum modo usus consilio uos contraxi. Cæterum mementote parendum magis uobis quam suadendum arroganter: etiam si uictori reperere ei regiam contigisset: tam deformiter uicti ne scias utrum insolentius dictum an impudentius.

De Hannibale.

Annibal autem Canēsis pugnae successu elatus nec admisit quenquam ciuium suorum in castris nec responsum ulli nisi per interpretem dedit. Maharbalem etiam ante tabernaculum suum clara uoce affirmantem prospexisse se quo nam modo paucis diebus Romæ in capitolio coenaret aspernatus est. Adeo foelicitatis & moderationis diuiduum contubernium est.

ras qui cœlum territat armis. Contraxi. In unum coegi. Arroganter etiam si uictori: Si uictor de græcis triumphasset eius tamen dictum arrogans uisum fuisset. Tam deformiter. uicti. Qui naua li praelio a Themistocle superatus in patriam piscatoria nauī turpiter refugere coactus est.

Annibal. De superbia qua usus fuerit hānibal post uictoriam ut suorum neminem admiserit: ut responsum per interpretem dederit: Lilius qui canensem pugnam ambitiose describit nullam prorsus mentionem facit: quinimo post uictoriam suos illi congratulatos fuisse dicit his uerbis hānibali uictori cum cæteri circumfusi gratularentur: suaderentque ut tanto profundius bello diei quod reliquum esset noctisque insequētis quietem & ipse sibi summeret & fessis daret militibus. Maharbal præfectus equitum minime cessandum ratus: immo ut quid hac pugna sit actum scias hānibal: die quarto inquit uictor in capitolio æpulaberis: sequere cum equite ut prius te uenisse quam uenturum sciant præcedant. hānibal inquit inimici: lætares est: sed uia maior quam ut eam statim capere animo possim: itaque uoluntatem se laudare Maharbalis ait: ad consilium pensandū temporis opus esse: tum Maharbal non omnia eidem dii dedere: uincere scis hānibal: uictoria uti nescis: quod idem tradit & Plutarcus in uita hānibalis: nec superbiæ ullam prorsus mentionem facit. Successu. Foelicitate & rebus prosperis. Admisit. Ad se recepit uenientem salutandi aut gratulandi grā. Per interpretē. Per iternūciū: nā si qs forte uenisset legatus: nō ipse sed interpres rīsa dabit. An tabernaculū. Quia rētorū ingredi nō licebat. Paucis diebus. Lilius dicit tertio die. Adeo foelicitatis & moderatōis. Vix foelicitas & cōsiliū cōiūgi pnt cū res secūda ut plurimū isolescere facia

Lilius

DE SVPERBIA.

ant homines. Moderationis. Temperantiae atque consilii. Diuiduum. Seperatum. Contubernium. Confortium atque societas: nam foelicitas rerumque successus sic plerumque hominum mentes nimia laticia peruertit ut nulla ratione sibi moderari possint.

Nsolentiae uero. Tanta fuit campanorum superbia ut cum cartaginensibus contendisse uideantur: nam quemadmodum hi balnea se parata habebant in quibus plebei lauari non poterant uel certe non licebat sic illi forum plebis a nobilitate distinctum in ciuitate fundarunt: cuius

rei gracchus meminit in oratione contra Plautium. Quasi aemulatio. Quasi inuidia & concertatio hoc est contentio: nam campani poenos poeni campanos in superbia aemulabantur. Diuerso foro. Quia non eodem plebeis & principibus iura reddebantur sed alteris altero foro.

Ccultum iam &. Dictum rus de perfidia eam quodammodo diffinit: ut dicat perfidia esse quam occultam fraudem insitam hominum pectoribus quae semper mentiri & fallere concupiscit.

Occultum & insidiosum malum. Diffinitio est perfidiae quae latenter insidias aliis innectit.

E latebris suis Inconspicuo ponat: ut cognosci possit & cognita uitari. Mentiri & fallere Verbis & re decipere: nam mentitur aliquis cum sciens quem piam fallere cupit fallit rebus ipsis. Fructus. Finis perfidiae est questum dolo malo quaerere: & patrato scelere fructus subsequitur. Tum certus. Et praecipue certus fructus est cum ille in quem perfidia intenditur inuolutus fallacis crudeliter tractatur: sed cum perfidiae additur crudelitas deestabilis nihil esse potest: Tum incommodi. Per comparationem uituperat eam: quod tantum iacturae humano generi perfidia quantum utilitas bona fides affert: ergo quantum haec laudandatum illa uituperanda.

Omullo regnante. Nota est historia: post raptas sine more sabinas aliasque foeminas: nouissimum a sabinis bellum est ortum: multoque id maximum fuit: nihil enim per iram & cupiditatem actum est a sabinis: sicut a crustominis: antenatis: ceninensibus qui pari iniuria fuerant affecti: non ostenderunt sabini bellum prius quam intulerunt: consilio etiam additus dolus est: spurius tarpeius romanae preerat arci. huius filiam uirginem auro corrumpit Tadius: ut armatos sabinos in arcem accipiat: nam aquatum ierat tum forte puella ad sacrificia facienda: Accepti obrutam armis necauerunt: seu ut ui capta potius arx uideretur seu prodendi exempli causa ne quid usquam fidum proditori esset. Additur fabulae quod uulgo sabini aureas armillas magni ponderis brachio leuio: gemmatosque magna specie annulos habuerunt pepigisse eam quod in sinistris manibus esset: eo scuta illi pro aureis congesta: sunt qui eam ex pacto tradendi quod in sinistris manibus esset decreto arma petisse dicant. & fraude uisam agere sua ipsam peremptam mercede: tenuere tamen arcem sabini hac perfidia usi quod proditricem fraude necarunt. Sacris. Ad sacrificia facienda quae instabant. Armis obrutam. Sic & ovidius Arcis que uia tarpeia reclusa dignam animam poena congestis exiit armis. Absit reprehensio. Non est inquit hac perfidia reprehendenda: quia scelerata puella impiam fecit proditionem patris & patriae: & grauiori etiam supplicio digna uidebatur.

De Cartaginensibus & Campanis.

Nsolentiae uero inter cartaginensem & campanum senatum quasi aemulatio fuit. Ille enim se parato a plebe balneo lauabatur: hic diuerso foro utebatur: quem morem Capuae aliquandiu retentum. C. quoque gracchi oratione in plautium scripta patet.

De Perfidia.

Capi. VI.

Occultum iam & insidiosum malum perfidia latebris suis extrahatur: cuius efficacissima uires sunt mentiri ac fallere: fructus in aliquo admisso scelere consistit: tum certus cum credulitatem nefariis uinculis circumdedit. tantum in commodi humano generi afferens quantum salutis bona fides praestat. Habet igitur non minus reprehensionis quam illa laudis consequitur.

De Tatio Sabino

Omullo regnante spurius tarpeius arci praerat cuius filiam uirginem aquam sacris petiitum extra moenia egressa. Tati ut armatos sabinos in arcem secum reciperet corrumpit: mercedis nomine pactis quae in sinistris manibus gerebant. erant autem his armille & annuli magno ex pondere auri: loco positum agmen sabinorum: puellam praemium flagitantem: armis obrutam necauit: perinde quasi promissum quod ea quoque leuis gestauerant soluit. Absit reprehensio quia impia proditio celeri poena uindicata est.

Eruius quoque galba. Hæc historia posita est in capitulo de iudiciis: uel sciamibus lib. ro. viii. Quo facinore maximam. Quamuis lusitanorum clades maxima fuerit: maior tamen galbae crimen: detestabiliorque perfidia fuit: ex quo maior & ipse supplicium merebatur quauis illud euaserit ut supra ostendimus. Neum autem domitium. Pari perfidia domitius deccepit Bituitum Aluernorum regem quem Bituitus ad colloquium inuitatum & fide data hospicio susceptum uinciri & contra hospicii iura ro-

De Seruio galba.

Eruius quoque galba summæ perfidiæ: trium enim lusitanæ ciuitatum conuocato populo: tanquam de commodis eius acturus octo milia in quibus flos iuuentutis consistebat electa & armis exuta partim trucidauit: & partim uendidit: quo facinore maximam cladem barbarorum magnitudine criminis antecessit.

De Gneo Domitio.

Neum autem Domitium summi generis & magni animi uirum nimiam gloriæ cupiditas perfidum existeret coegit. Iratus nanque Bituito regi Aluernorum quod tum suam tum etiã allobrogum gentem: se etiam tum in prouincia morantem ad Q. Fabii successoris sui dextram confugere hortatus esset per colloqui simulationem accersitum: hospitioque exceptum unxit: ac romam naue deportandum curauit. Cuius factum senatus neque probare potuit: neque rescindere uoluit: ne remissus in patriam Bituitus bellum renouaret. Igitur eum albam custodiæ causa relegauit.

De Quinto Seruilio Cepione.

Iriaci etiam cædes duplicem perfidiæ accusationem recepit in amicis: quod eorum manibus interceptus est in Quinto Seruilio cepione: cõsule is sceleris huius auctor ipunitate promissa fuit uictoriæque non meruit: sed emit.

De Cartaginensibus.

Erum ut ipsum fontem perfidiæ contemplemur Carthaginenses Xanthippum lacedæmonium cum

facta Viriacus a proditoribus consilio Seruili cepionis interemptus est: & ab exercitu eius multum deploratus: ac nobilissime tumulatus uir duxque maximus per quartumdecimum annum: quibus romanis bellum gessit: frequentius superior. Horosius lib. v. Viriacus cum per. xlii. annos romanos duces atque exercitus protinuisset insidius suorum interfestus est. in hoc solo romanis circa eum fortiter agens: ibusque percussoribus eius indignos præmiorum dicitur. sunt qui dicant quod & Valerius sen de medio tollerent quare & Cepionis auctor: qui non uirtute: sed perfidia uictoriam quaesierat: & Viriaci satellites qui corrupti dominum suum occiderat grauer sunt accusati. Duplicem accusationem. Scilicet Cepionis & satellitum quoniam utrique uis sunt perfidia.

Erum ut ipsum fontem. Satis constat Cartaginenses primo punico bello ductu & auspiciis. M. Artili reguli sæpius superatos: ad eam necessitatem demum fuisse redactos ut a lacedæmonis auxilia peterent: quia aliter vires romanas ulterius ferre non possent. lacedæmones igitur xanthippum belli peritissimum ducem cum tricenis equitibus in eorum auxilium miserunt qui Hasdrubali Car-

mam deportari quam primum imperauit: hæc ira comotus quod audisset hunc regem: & Allobroges & suos hortatum fuisse: ut in quinti fabii successoris eius fide se omnes tuto committerent ne igitur tanta in Fabium gloria transiret perfidia usus est Senatus uero & si factum domicii minime probaret: ueritus tamen ne si in priam remitteret Bituitus: iniuriæ memor bellum renouaret Albam custodiendum relegauit.

Aluernorum. Populi sunt gallicæ transalpinæ.

Iriaci etiam cædes. Perfidia quâ opere populo romano displicuerit ex hoc exemplo cognosci potest: ut non solum oderit illam i amicos: uerum etiam in hostes ut hoc loco in uiriacum. fuit autem Viriacus teste Plinio de uiris illustribus: genere lusitanus ob paupertatem primo mercenarius: dein de alacritate uenator: audacia latro: ad postremum dux bellum aduersus romanos sumpsit: eoque imperatore claudium unimanum: deinde. G. Nigridum oppressit: pacem a populo maluit iriger petere quam uictus: & cum aliam dedisset & arma retineretur bellum renouauit. Cepio cum uincere aliter non posset duos satellites pecunia corripit qui Viriacum uino depositum peremerunt: quæ uictoria: quia emptæ erat a senatu non probata. Ad breuiator. T. Liui. Qu. fabius inquit procon. rebus in hispania prosperè gestis labem imposuit: pace cum Viriaco & quibus cõditionibus

Bituitus

Plinius

raginensium duci coniunctus romanum ducem cum uirtute non posset arte & insidiis perire co-
gitauit: itaque cum ad praelium utriusque acies instructae constissent iamque pugna esset accesa, poeni simu-
lato metu in fugam consternuntur: locauerat xantipus milites in insidiis: romanus igitur effuse fugie-
rem hostem non prius insequi destitit quam ex improviso precipitatur in insidias: ubi caesi multi & Artili-
us captus est: carthagineque ductus: post tantum igitur uictoriam arte xantippi comparatam carthagi-
nenses: haec illi praemia retulerunt: quod summa perfidia usi redeuntem impatriam simulati honori

Xantip-
pus

gratia cum multis militibus com-
mitati in alto mari submerserunt:
digna praefecto: relata gratia. Ip-
sum fonte. Bene appellauit car-
thaginenses perfidia fontem: quod
etiam benemeritis perfidia pre-
mia decerneret. Xantippum. Fuit
hic xantipus teste macrobio sa-
turnalium li. primo periculis fili-
us. Reuehere. Simulabant illum
honoris gratia lacedaemona us-
que uelle comitari. Quid tanto
scelere petentes. Quid sibi peti-
erunt ex hac perfidia cartagine-
ses: ut non esset: qui eos laudi-
bus & gloria quam ex romano-
rum uictoria pepererant posset
obstare: quod tamen non sunt co-
secuti: quis enim est qui non intel-
ligat xantippi arte & ingenio su-
peratos fuisse romanos cartha-
ginensesque detestabili scelere da-
nandos.

h Annibal. Cum nucerinos
obsideret hannibal eos da-
ta fide uocauit ad colloquium:
conuenitque ut cum binis uestimen-
tis abire possent: sed cum extra
moenia uenissent oppidani eos
omnes sicco balneo perfidus poe-
nus iculit: fumoque & uapores cru-
deliter necauit: Eadem perfidia
usum in acerranos dicit quos ex-
tra moenia accitos uiolata fide in
profundum puteorum precipitari
iussit. De acerranis non sentit cum
liuius: quod eos e manibus hostium
eualisse dicit: Poenus inquit Acer-
ras primum ad uoluntariam dedi-
tionem conatus pellicere: postquam uidit inde obstinatos obsidere atque oppugnare parat. Ceterum acer-

Liuius

ranis plus animi quam uirum erat: itaque desperata tutela urbis ut circūuallari moenia uiderent priusquam
continuarentur hostium opera per intermissa munimenta neglectasque custodias silentio noctis dilapsi
per uias in uiaque: quaeque aut consilium aut terror tulit in urbes campaniae: quas satis certum erat
non mutasse fidem perfugerunt. Hannibal acerris dirreptis atque incensis exercitum ad cassilinum du-
cit. Aduersus ipsam fidem. Ac si diceret non cum romanis sed cum fide bellum gessisse uidetur. Ma-
ior. Rerum gestarum gloria. An peior Magnitudine scelerum atque perfidia.

Ed ut uiolentiae. De seditionibus tam in urbe quam in castris diuerso tempore excitationis se dictum perfi-
setur: primum autem exemplum est seditionis per equitum concitationem: quae historia notata in capitu-
lo de constantia: quod uero ad hunc locum pertinet cum L. equitius a Mario quintum consularum
gerente: qui mutata sententia senatus partes tueri coeperat: in carcerem coniectus esset: eo quod contra leges
tribunatum peteret: tantam seditionem in urbe concitauit: quod populus carcerem confregerit: illum eduxe-
rit: atque etiam humeris susceptum per urbem tamquam de senatu triumphans cum summa alacritate portauit.
Filius si-
mulabat. Impulsu & subornatione saturnini qui falso illum gracchi filium assererat. Aduersus leges.
quia lex erat ne quis inquilinus: qui non esset in censu & aliqua tribu, posset tribunus plebis creari.
Publicam custodiam. In carcerem. Est quasi diffinitio carceris publica custodia.

ius optima opera primo punico bello usi fuerant: & quo in-
uante attilium regulum ceperant: simulantes sese domum
reuehere in alto merferunt. Quid tanto facinore petentes?
an ne uictoria eorum socius superesset: extat nihilominus:
& quidem cum opprobrio quem sine ulla gloria iactura in-
uiolatum reliquissent.

De Hannibale.

Hannibal porro nucerinos hortatu suo cum bi-
nis uestimentis urbem in expugnabilibus muris
cinctam egressos: uapore & fumo balnearum
strangulando & acerranorum senatum eadem
ratione extra moenia euocatum in profundo puteorum abii-
ciendo: non ne bellum aduersus populum roma. & italiam
professus aduersus ipsam fidem acrius gessit mendaciis &
fallacii quasi preclaris artibus gaudens? Quo euenit ut alio
quin insignium nominis sui memoriam reliquurus in dubio
maior ne an peior uir haberi deberet poneret.

De Vi & Seditione & De populo.

Capi. VII.

Sed ut uiolentiae & seditionis tam togata quam
etiam armatae facta referantur. L. equitium qui
se gracchi filium simulabat: tribunatumque ad-
uersus leges cum L. saturnino petebat a Mario
quintum consularum gerente in publicam custodiam du-
ctum: populus claustris carceris conuulsis raptum humeris
per summam animorum alacritatem portauit.

Demq. Pari rōne uulgu ignobile censorem suum. Qu. Metellum numidici lapidibus in- Qu: Me
cessit: q. hunc. L. Equitium de quo diximus: Tiberii gracchi se filium falso presertentem in tellus
centum recipere nolisset: Plinius de uiris illustribus. Qu. Cecilius Metellus Numidicus q
de iugurta rege triumphauit cesorem. L. equitiū qui se Tiberii gracchi filium mentiebatur in cen-
sum non recepit: Sciebat enim Metellus gracchum tres tantūmodo filios suscepisse: & eos oēs diuer-
so loco & tpe perisse unum. s. in sardinia militantem: Alterū præneste infante: tertium romæ post

patris mortem: non poterat igitur pati sordidum hominem in
generosam familiam per simula-
tionem in serui. Centum recipere.
Detulerat equitiū tiberii gracchi
cesū tanq̃ illius filius & hæ-
res: queni metellus quia falsum
esse sciebat admittere recusauit
nec turpē hominē i nobilissimæ
familiæ cesū esse uoluit: q̃ppe q̃
antea nec in tribu nec in cesū fuis-
set ullo. Stipēdia merentē. Mi-
litantem: Virgilius. are merent
paruo. Decessisse. Mortuū esse
& a sufficiente prium enumera-
tione probabat eū gracchi filiū
esse nullomodo posse. Ignotas
sordes: Equum ignobile & sor-
didum hoīem. Cum interim
iprouida temeritas. Ita recte cen-
sebat metellus: cum interim
multus populi se cōtinere nō po-
tuit: q̃n sua petulantia & temeri-
tate: primo consulem Nariū de-
inde Censorem perturbarent.

Esana hæc. Numiū a
u saturnino tribuatus cō-
petitore p sūmum po-

puli furorem crudeliter cesum
fuisse: & L. Florus lib. iiii. Et cice-
ro in catilinam inuēctiua quar-
ta & alii auctores testantur: Fuit
autem tam uesana seditio: ut il-
lius etiā ad quas cōfugerat ædes
expugnauerint: & extractū cru-
deli cæde necauerint. Nouem
iā creatis. Hic plāe cognosci pōt:
decē creati solitos fuisse tribūos

Reditorum quoq. Cui-
c ras propter imperata tri-
buta æs grande contraxe-
rat: cui soluendo cum non satis
esset & creditores instarent Sem-
pronius prætor miseratione cō-
motus debitourū causam susce-
perat: eamq̃ fauendo tuebatur:
Feneratores quorum uis magna
erat indignati. & a L. Cassio tri-

bono plebis incitati prætorem ante ædem concordie sacrificatē adorti ab altaribus profugere co-
egerunt: & intra tabernacula latitantem occiderunt. Consternatio Subita mētis confusio & pertur-
batio. Tabernacula: Non militum tentoria: que ibi nulla erant sine dubio: sed opificum tabernas
significat: a tabulis quibus officinæ texuntur. Detestandi fori seditio. Execrabilis inquit seditio ut
bana: castrensium uero si diligenter inspicimus non minus intollerabilis.

Vm. Cn. mario. Marius post gallos cymbros teutonas senonesq̃ deuictos: cū regescere nullo
mō posset: q̃ uirtutē suā ocio & langore cōsumi uideret simulauit se uelle matri deū in capa
dicia uota p̃soluere: uera autē peregrinationis causa fuit: ut Mithridatem populo romano suspectū

C. Mari-
us

Demque metellum. Q. censorem: quod ab eo
tāquam gracchi filio cēsū recipere nolebat
lapidibus prosternere conatus est: affirmantem
tantūmodo tres filios. T. graccho fuisse equi-
bus unum in sardinia stipēdia merentem. Alterum infan-
tem præneste: tertium post patris mortem natum romæ de-
cessisse: nec oportere clarissimæ familiæ ignotas sordes inse-
ri: cū iterim iprouida cōcitate multitudinis temeritas pro i-
prudētia & audacia aduersus consulatū & censuram te-
tendit: principes que suos omni petulantia genere uexauit.

De eodem populo romano.

Esana hæc tantūmodo illa seditio & cruenta popu-
lus enim numiū competitorem saturnini: nouem
iam creatis tribunis unoque loco candidatis duo-
bus restantibus: ut prius in ædes priuatas compulsi: extractum
deinde interemit ut eadē itegerrimi ciuis facultas adipiscen-
diæ potestatis terribilissimo ciui daretur.

De Certis creditoribus & Lucio Cassio.

Reditorum quoq. consternatio: aduersum sem-
pronii a sellionis prætoris urbani caput intolerabi-
bili modo exarsit: quem quia causam debitorū
susceperat concitati a L. cassio tri. ple. pro æde
concordiæ sacrificium facientem ab ipsis altaribus fugere
extra forum coactum inter tabernacula latitantem pretext-
atum discerpserunt: detestandi fori conditio: sed si castra
respicias æque magna orietur indignatio.

De Militibus Lucii Syllæ & Morte Gracidi.

Vm. C. mario lege sulpitia prouincia asia ut aduer-
sus mithridatem bellum gereret priuato decreta
esset: missum ab eo gracidium legatum ad L. syllā

bono plebis incitati prætorem ante ædem concordie sacrificatē adorti ab altaribus profugere co-
egerunt: & intra tabernacula latitantem occiderunt. Consternatio Subita mētis confusio & pertur-
batio. Tabernacula: Non militum tentoria: que ibi nulla erant sine dubio: sed opificum tabernas
significat: a tabulis quibus officinæ texuntur. Detestandi fori seditio. Execrabilis inquit seditio ut
bana: castrensium uero si diligenter inspicimus non minus intollerabilis.

Vm. Cn. mario. Marius post gallos cymbros teutonas senonesq̃ deuictos: cū regescere nullo
mō posset: q̃ uirtutē suā ocio & langore cōsumi uideret simulauit se uelle matri deū in capa
dicia uota p̃soluere: uera autē peregrinationis causa fuit: ut Mithridatem populo romano suspectū

Mig. O ad bellum incitaret: quo cū uenisset ita mithridatem allocutum fuisse dicunt: O mithridates quæ
tibi populus ro. imperat uel tacite exequere: uel da operam ut illo superior sis: hanc uocem a
uiro priuato tam libere editam admiratus rex bellum aduersus populum ro. sibi omne suscipiendū
esse constituit: Reuersus in patriam Marius ponti prouinciam summo studio & ambitione depolice
bat: quæ syllæ qd cōsul esset cū decreta foret. Sulpitius tribu. plebis egerime tulit: & cum alias per
niciosas leges tulisset. ut. l. exules reuocarentur: ut noui ciues libertiniq; distribuerentur in tribus:

hac quoq; tulit ut marius aduer
sus mithridatem pōti. regē dux
crearetur illudq; senatus decre
tum: quo syllæ prouincia desi
gnata fuisset rescinderetur: qua
ui. re. cum seditio maxima exci
taretur: Sulpicius saturninū om
nibus præstātem predicabat: In
hoc uno tantum illum dānabat
q; timidus uideret: sed ille tunc
se magnanimum ostendit: nā tri
centos milites habebat quos cō
tra scātō. i. cōtra scātō
res appellabat: quibus uim con
sulibus. Qu. pōpeio. & L. syllæ
huius actioni resistentibus cum i
tulisset: & cæso pompeii consu
lis filio genero syllæ: & in domū
marii syllæ confugisset: & inde a
mario dimissus in castra conten
disset: prouincia tandem mario
per populum decreta fuit: qui
cum legatos in castra ad syllā mi
sisset: qui sibi iperatori designa
to traderet exercitum indignati
milites q; a cōsule ad hominem
priuatum transire essent gra
tidū legatū trucidauit. Quis

consulem accipiendarum legionum causa: milites trucida
runt: procul dubio indignati quod a summo imperio ad eū
qui nullo honore uersaretur transire cogerentur. Sed quis
ferat militem scita plebis exitio legati corrigentem? pro con
sule istud tam uiolenter exercitus: illud aduersus consules.

De Militibus. C. Pompeii & morte. Q. Pompeii.

Quintum enim Pompeium sylle collegam: sena
tus iussu ad exercitum. C. pō. quem aliquandiu
inuita ciuitate obtinebat: contemnere ausum:
ambitiosi ducis illecebris corrupti milites: sacri
ficare incipientem adorti in modum uictime maetauerunt:
tantumque scelus curia castris cedere se confessa inultum
hoc habuit.

De quodam exercitu: & morte Caii Carbonis

Ille quoq; exercitus nefarie uiolētus: qui. C. car
bonem fratrem carbonis ter consulis. propter bel
la ciuilia dissolutā disciplinā militare præfacti
us & rigidius astringere conatū priuauit uita: sa

Plebisci
tum

trucidare debuerant ut plebis scita seruarent. Scita plebis. Decreta plebis: nam plebiscitum dicitur
quod sciuerit id est statuerit plebs.

Quintum enim pompeium. C. pompeius iussu syllæ exercitum habebat in sicilia: quā provin
ciam cum diucius tenuisset quam leges patiebantur: idq; inuita ciuitate: Senatus. tādē. Qu.
pompeium Consulem successorem misit: qui cum ad exercitum accipiendū uenisset: a militibus
iam a Cn. pompeio corruptis inter sacrificandum occisus est: qd scelus nec senatus quidem uindica
uit. L. i. libro. lxxvii. Qu. pompeius inquit consul. ad capiendū a Cn. pōpeio proconsule exer
citum profectus consilio eius occisus est. Syllæ collegam. i. in consulatū: erant enim consules eo an
no. Qu. pompeius & syl. Cn. pompeii. Sunt qui dicant hūc fuisse. Cn. pompeium strabonem ma
gni pompeii patrem. In ciuitate. q; diutius teneret imperium quam leges & mores ciuitatis ferret.

Ambitiosi ducis. Cn. pompeii qui ambitione exercitum corruerat. Sacrificare incipientē. Nū
nisi prius per actis sacris captisq; auspiciis romani publice gerebant: de mōre igitur exercitum acce
pturus sacrificabat. Qu. pompeius. Tantum scelus. Latenter carpit senatum quem dicitur non au
sum fuisse de seditioso exercitu sumere supplicium: Curia. i. senatus confessus est se uincti ab arma
to exercitu.

Carbo

I. Ille quoq; exercitus. Hoc in africa fuisse conicitur: nam milites qui in bellis ciuilibus: liberi
us solutiusq; habiti fuerant indignati q; a Carbone consule arctiori seuiori: disciplina coer
cerentur: suaq; liberiore licentia inhiherentur: illū occiderunt: malueruntq; imperatore carere quā
solutos mores relinquere. Fuit autem hic Carbo eius carbonis frater: qui uictus a pompeio in sicilia
morti traditus fuit: ut diximus in capitulo de ingratitude: de cuius morte paulopost dicturus est
alii dicunt fuisse fratrem eius carbonis: qui ab eo carbone quem pompeius iussit occidi in curia cru
deliter necatus fuerat ut in capitulo de cupiditate uitæ dicemus. Ille quoq; Sicut exercitus pompeii
sic & carbonis uiolētus fuisse uidetur. Nefarie. Impie. nefarium ueteres dixerunt non farre dignū
hoc est a sacris arcendum. Dissolutam disciplinam. Corruptam: nam propter bella ciuilia milites
quibus imperatores ut sibi obsequentes redderent fuerant indulgentiores: facti erant dissoluti &
in potentes præfacti: us seuerius asperius. Maximo scelere. uidelicet nece iperatoris. Terros. Fedos
& horredos: hinc facile conicitur: quid faciat inueterata consuetudo.

Emeritis etiam subiti. De temeritate dicturus eius turpitudine subiicit oculis: ut ab ea nos detereat, est autem temeritas: cum aliquid sine consilio & cogitatione facimus bene autem subiungitur seditio, nam quemadmodum seditio subito concitat hominum mentes: sic & subiti sunt temeritatis impulsus. Subiti quia repente nulla adhibita cogitatione rapitur temerarius ad aliquid agendum. Impulsus commotiones agitationes.

Vam enim temere se africanus. Hæc historia notata est in cap. de mutatione casus & fortuna.

tusque duxit maximo scelere coinquinari. quam prauos ac tetros mores mutare.

De Temeritate. Capi. VIII.

Emeritis etiam subiti & uehementes sunt impulsus: quorum ictibus hominum mentes concussæ: nec sua pericula conspicerent nec aliena facta iusta estimatione prosequi ualent.

De Superiore Africano

Quam enim temere se africanus superior ex hispania duabus quinque remibus ad siphacem traiecit in usum numidæ isidis præcordiis: suam pariter & patrie salutem depositurus: Itaque ex quo momento maximæ rei casus fluctuatus est utrum interfectio an captura scipio siphacis fieret.

De Caio Casare.

Nam: Ca. Caesaris anceps conatus & si celestium cura protectus est: tamen uix sine horrore animi referri potest si quidem impatiens legionum tardioris a brūdusio apolloniæ traiectus per simulationem aduersæ ualitudinis conuiuio egressus maiestate sua seruilium occultata nauiculam conscendit efflu-

na. Ex hispania. Tūcerat in hispania Scipio cū iam animo ad uadēdam carthaginem adiecto: uidit plurimum momenti ad uictoriam in siphace esse repositū quem sibi & populo ro. ut amicum faceret: non dubitauit rem magno periculo aggredi: seq. ad regem barbarū dubiæ fidei hominem cū duabus quinque remibus conferre: ubi pag. absuit: qm̄ ab hostibus interciperetur: quoniam eodem tempore & hasdrubal pœnorum dux ad eūdem regem suum cursum faciens: cum quinque trirēibus: romanas naues prope circūuenit: sed quia secūdo uento priores romani portū intrarunt. hostes in regionem hostile quicquid moliri nō sunt ausi. Fluctuatus. Indiscrimine positus: uel cum dubitatione agitatus. Vtrum interfector. In discrimine fuit: utrum siphacis interfector: an captiuus futurus esset scipio: cum enim apud regē: esset eūdemque barbarum & infidū facile rex illum detinere potuisset captiuum: qd si fecisset a scipione nūq̄ uictus & in triumphū ductus fuisset.

Siphax

Am. C. Caesaris. Plutar- chus in uita cæsaris: Cæ- Plutar chus

rar inquit appolloniæ residens: ubi pag. copiarum ad capeffendam pugnam sibi esse uidit: cæterasque copias ex italia lente perficisci in ancipiti regis consultatione graue & periculosum consilium iniuit: nam cū multis hostium classibus mare teneret conscio nemine pæuam remor. duodecim scapham nigrescens brūdusium transire decreuit: nocte igitur clanculum seruili habitu ascendens ut se uilissimū quēpiam tacitus abiecit: Annio flumine nauigium ad mare usque delatum est. Solet is cum matutina spirante aura fluctum longe repellat: circa hostium tranquillū illabi. Ea uero nocte ingens ex ponto uentus pflarat: a quo extincta resederat aura: cæteræ cū aduersus pcellas & tēpestatē acius flumē irrumperet ingens attolebat sonitus & rapidi confligebat uortices: q̄obrem gubernator postq̄ nulla uis superare sperat: retrocedere statuit: Itaque nauis ut remigationem pmutaret iusserat. qd ubi p̄sensit cæsar: seipsum detexit apphensa deinde gubernatoris dextra q̄ ad eius obstupuerat aspectū: pge iquit generosa pge: nec extimescas q̄cūq̄: Cæsarē uehis: ac cæsaris fortunā nauigationis comitē. Tū obliu tēpestatis remiges imixti remis promptissime fluminis iperū supare contendūt: q̄ ut frustra conati sunt Cæsar multis obrutus fluctibus & in ipso fluminis hostio: magnis susceptis piculis gubernatori ut rediret iuitus admodū cōcessit: hæc plutarchus. alii uero dicūt: q̄ cū cæsar uideret antoniū: quē brūdusii relictū p litteras acciuerat: se tradidit appolloniæ cū reliq̄ copiarum pte conferre: timens ne intercipere a pōpetiana classe. cū tantā antonii morā ferre non posset: necesse simulato morbo se subtraxit e conuiuio: & sumpto seruili habitu clā oibus ad paupius cuiusdā amicæ gubernatoris casulā uenit eoque excitato se piculofissimæ nauigationi cū etiā tēpestas instaret temere satis exposuit. nec dissuade- ri potuit ab amicā nauta quominus periculū subire uellet. ubi p̄pmodū perit. Celestium cura protectus. Quia diuina prouidentia seruatus ex eundis fuisse uidet. Nō tñ uix sine horrore. Hoc cū assenatione dictū: Tardioris traiectus. q̄ tardius legiones traiecerent ab antonio: ē aut̄ nomē traiectus hoc loco & significat tardioris traiectionis. Aduersæ ualitudinis. Simulauit scdm̄ quosdā q̄ romaco nō ualeret: ut honeste & sine suspitione e conuiuio se subtraheret: huius aut̄ simulatæ egrit-

radinis nullā. prorsus mētionē facit plutarchus. Fauces: Angustias & hostia quibus fluvius in adriaticum mare descendit. Nauiculam: Scapham quam plutarchus. xii. remore fuisse dicit: erat aut pauperis amiclae de quo lueanus li. v. moli confurgit amiclas dum dabat algathoro: quis nam mea naufragus inquit. Tecta petit aut quem nostre fortunae cogit auxilium sperare casa &c.

A. albinus a

Ge illa quasi. Bello latino classi preerat Aulus albinus qui crimine proditoris infamis a militibus interfectus est: uenerat enim in suspicionem: q. latinis pderē uellet exercitū romanū.

quare adeo cōcitati sunt milites ut illū nulla ad hira cogitatōe: la pidibus illico obruerent: & q. in dignius fuit orāti atq. obsecrāti nullā dicēdā causae potestātē facere uoluerūt. Nobilitate. Laudat hunc Albinū ut exageret temeritatē militū: q. nulla hois dignitate nulla fuerētia: a tā scēdo facinore detereri potuerūt. Honorē oīum cōsumatōe. Qui fuit oībus magistratibus fuerat.

Quodq. accessionē indignatōis nō. Nulla maior indignatio eē potest q. negare defensionē: ideo dicit indignatio nō recepit accessio nem hoc ē augmentum: q. auge ri nō pōt quā sūma ē Causae dicēdā. Expurgationis faciēdā.

Taq. minus minor. Cū ex italia reuocatus hannibal ad opē laborārī patriae ferendā uenisset i siciliā: quāsiuit a gubernatore: qd illud eēt promōtorū sibi an oculos possum erat. n. pelorus mons ab ipso gubernatore denotatus: qd cū ille dixisset siciliā: pmōtorū eē: nō credēs hānibal q. sibi pfluadere nō poterat tam breui cursu in siciliā uenisse ratus insidias a gubernatore factas illum iterfecit: postea uero certior factus italiā breui spacio dirimi a siciliā pnia du

Salustius

ctus gubernatorē cū uita donare nō posset honore sepulturae donauit: q. eo loco sepultus montino men iposuit teste Salustio: qd ēt seruius in. ii. Virgiliū affirmare uidet eo carmine: & angustū rarefēcēt claustra pelori: q. ait promontoriū est siciliā secundū salustium a gubernatore hānibalis illic sepul to: qui fuerat occisus per ignoratiā regis cum se eius dolo crederet esse deceptum: q. q. legatur & ante pelorum dictum fuisse. Apenlia. Parua urbe calabriae a philoctere poeantis filio & herculis socio condita: teste seruius in. iii. Eneidos super eo carmine philoctere subnixā petilia muro. Fretum apul sus. Mari siculo: & proprie fretum: quia ibi semper ob angustias ferueat mare: est enim teste salustio breue illud medium quo siciliā abscissa est ab italia: quā olim coniūcta fuerat: unde uirgilius: Hae loca ui condam uasta conuulsa ruina. Tantum aui longinqua ualet mutare uerustas. Dissiluisse fuerunt: cum p. tinus utraq. tellus: Vna foret: uenit medio. ui pontus: & undis. Hesperii siculo latus abscidit: aruaq. & urbes. Littore deductas angusto interluit aestu. Ibi etiam condita est ciuitas que teste liuius ab hac scissura rhegium dicta fuit & p. h. y. n. u. o. qd est disrumpe: & frango: unde eius deriuatiuum dicimus rhegium nam a regio galiae cisalpinae oppido regiensis dicimus. Cursus rectorem Nauigationis gubernatorem. Virgilius huc cursus fuit. Inspecta ueritate. Vbi cognouit uera dixit se rectorem. Absoluit. Crimē insidiarum. Itaq. angustū & aestuosi maris. Erecta inquit pelori statua: & hānibalis sceiuitae siue temeritatis & casti inocentiae perpetuum extat omnibus illac nauigantibus indicium tantae rei monumentum. Ultra citraq. Et in italia & in sicilia.

Amathemensium. Diximus in capitulo de constantia: qd spartano bello qd decem praetores athenienses apud arginusas aduersus lacedaemonios gesserunt: cum post uictoriam ea pugna naturali a praetoribus partam subito exorta tempestas atheniensium classē disieceret: praetores suorum militum corpora qui in ea pugna ceciderant sepulturae mandare nequiuērunt: qd cum athenis nunciatum esset infelicitas. i. iacere suorum militum corpora: tam furiosa temeritate in praetores exagi

mine ac maris adriatici sceua tempestate fauces petiit. protinusque in altum dirii iussu nauigio: multum ac diu contrarius iatus fluctibus tandem necessitati cessit.

De Militibus Albiniducis.

Ge illa q. execrabilis militum temeritas: fecit enim ut aulus albinus nobilitate moribus honorum omnium consumatione ciuis eximius propter falsas & inanes suspensiones in castris ab exercitu lapidibus obrueretur quodque accessionem indignationis non recepit oranti atque obsecranti duci a militibus causae dicendae potestas negata est.

De Hannibale Carthaginensi.

Taq. minus minor apud truce & seuu hānibalis aium defensionis locū innoxio gubernatori non fuisse. qui apetilia classe aphrica reperēs fretum apul sus dū tā paruo spacio italiā siciliāq. inter se diuisas nō credit ueluti seditiosū cursus rectorem interemit. postea diligentius inspectata ueritate tunc absoluit cum eius innocentie nihil ultra sepulchri honorem dari posset. Igitur angustū atque aestuosi maris alto e tumultu spectatrix statua memoriae pelori q. punicae temeritatis ultra citraque nauigantium oculis collocatum iudiciū est.

tatus est populus ut in dicta causa illo damnaret legemque ferret de sumendo ex his supplicio: cum pri-
mum redissent: & cum sorte dimarcus eo anno socrates esset idest tribunus plebis nulla ratione ad-
duci potuit ut tam temeraria & uesania legi consentiret: & quia plebis scitum fieri non poterat in ius-
su socratis illi per vim sunt executi quod iure non poterant: & bene meritis praetoribus: quibus pri-
mum ac triumphis debebatur: cum primum redierunt sumpsere supplicium. Ad uesaniam usque
Dum temeritatem exercet infamia iudicatur uel quod eorum temeritas furiosa magis quam audax

De Atheniensibus.

Am atheniensium ciuitas ad uesaniam usque temeraria
qua uniuersos iparores suos & quidem a pulcherria
uictoria ueniētes capitali iudicio exceptos necauit: quod
militum corpora secuita maris interpellante sepultura mā-
dare non potuissent: necessitatem puniens cum honorare uir-
tutem deberet.

Quantum ualeat error.

Capi. IX.

Emeritati proximus est error quemadmodum
ad ledendum parita cui facilius quis ignouerit:
quia non sua sponte sed uanis concitatus imagin-
ibus culpa se implicat. qui quam late in pectoribus homi-
num uagetur: si complecti coner uito de quo loquor sim ob-
noxius. Paucos igitur eius lapsus referemus.

De errore populi Romani in Caium Helium

Helius cinna tribunus plebis ex funere. C. Cas-
ris domum suam petens populi manibus discer-
ptus est pro Cornelio cinna. in quem scuire se
existimabat iratus ei: quod cum affinis esset ca-
saris aduersus cum nefaria raptum impiam pro rostris ora-
tionem habuisset: eoque errore pro pulsus est ut caput he-
lii perinde atque cornelii circa rogiū casaris fixum iacu-
lo ferret officii sui & alieni erroris piaculum miserabile.

Helius cinna: Casio in senatu iulio casare populus uehementer concitatus primo per interse-
ctores habita concione aliquantisper lenitus est: postea uero aperto casaris testamento: postquam
ampla romanis legata esse uirgini comperto est ac delatum per forum corpus uulneribus de-
forme apparuit: sic exacerbati sunt animi sic aduersus interfectores irritati ut nulla ratione contine-
ri possent: instigante insuper antonio: & eos ad ultionem exhortante. Itaque congestis succensisque circa
cadauer ex foro gradibus sub selis: cæcellis trapecis cōcremarunt: exceptis ex medio rogo icibus stupiti
bus ad percussos domos ut eas incendio uastarent percurrerant: alii per omnes urbis uicos: ut captos
discerperent magna cum indignatione commeabant: ex quibus tamen in nullum inciderunt: quia in-
tuto clausi se continebant Cinna uero casaris aequalis: cum a decorando casaris funere domum se-
reciperet in furiosam multitudinem incidit: qui existimantes cornelium cinna esse qui casaris affi-
nis aduersus eum fuerat concionatus: errore decepti trucidarunt: eiusque caput hastæ infixum circa
casaris rogiū tanquam inferias detulerunt: Plutarchus in uita casaris dicit hic cinna: casarem ut
sum in somnis priori nocte qui illum ad cenam inuitaret: & cum recusaret inuitum & reluctatem
ab eo manu fuisse pertractum tum etiam dicit illum eo tempore febri laborasse. Discerptus. Di-
laceratus. Impiam orationem. quia dixerat in concionem iure casum fuisse casarem: hoc autem
fecerat: ut iratum populum sua oratione leniret: Seditionemque sedaret. Officii sui. Quod casari in
celebrando eius funere prestiterat: nam inde a pompa redibat.

fuisse uidet. A pulcherria uic-
toria. quam apud arginusas de
lacedaemonius fuerant consecuti
Exceptos. Damnatos. Necessi-
tatem quia necessitate compul-
si corpora sepelire nequiuērunt
hæc illi necessitatem punire mā-
luerunt quod honorare uirtutem: quod
triumphū decernere potius de-
buerant praetoribus suis: qui spe-
ciosam ex hoste uictoriā repora-
tassent.

Emeritati proximus est er-
ror. In hac praefatione qua
rationem affert: cur te-
meritati subiungat errorem: quod
utrumque uicium simile & par esse
uideatur quantum quidem ad
lesionem pertinet: Sed hoc inter
se differunt: quod errori ignosci po-
test: temeritati non potest: nam
quemadmodum sponte pericu-
la adit temeritas: sic error igna-
rus culpam incurrit. Par ad le-
dendum. quia non minus ledit
error quam temeritas. Variis
concitatis imaginibus. Deceptus
falsa imagine dum aliud credit
aliud incurrit ignarusque culpa
committit. Qui quod late in pecto-
ribus hominum uagetur Si inquit
dicere uelim quod multipliciter ho-
mines se erroribus implicant er-
rorem ipse committam. Pau-
cos lapsus. Paucos errores: nam cum
omnes humana cognitione com-
prehendi non possint paucos re-
tulisse sat erit.

Am. C. Cassium. Relata est historia hæc li. vi. capi. de fide seruorum exemplo pindarus: ubi ergo querenda est ne totiens repetatur. A se metipso. Quia non alieno errore cæsus: sed sua ipsius falsa opinione deceptus sibi ipsi mortem intulit: desperatione rege cum existimaret eandem collegæ fortunam esse. quæ fuerat & sua: quanquam brutus iam cæsaris castra cœpisset eademque diripisset. Quattuor exercituum. Duorum. scilicet Bruti & cassi & toridæ octauiani & antonii. Varium euentum. Bene uarium: quia ex altero cornu brutus uictor: ex altero antonius: & ecôtra Cassius & Octavius uicti. Crebros excessus. Crebra diuerticula nã cū tenebre fuissent oborte. Centurio se occurrētibus aperire nō audebat ignorans hostes nec eēt an commilitones amici: itaque sæpius diuertebat e uia: ex cœptum infidiis circumuentum & ab hostibus captum.

Plutarchus

Imei uero non oblitteranda. Laudat timei siue tici ni ut plutarchus dicit fidē & amicitiam: qui cum incastra rediisset ad cassium uictoriæ corona: redimitus ubi cœperit exploratu & amicorum sese affligentium quæstibus & uilulatus Cassi ignoratiæ errore deceptum mortem oppetisse: dolorem nimio parcius educto ense multa prius i suam tarditatem inuectus se ipsum trāssixit. Oblitteranda silentio. Prætereunda uirtus. Imprudēs. Quia nō prauidi tarditatem meam tibi rerum desperationem allaturā: & tuæ mortis causam esse futurā. Capulo tenus. Vsq̃ue ad capulum: Virgilius & capulo tenus abdidit ensem: est autem capulus ensis manubrium a capiēdo dictus: Duplex uictima. Cassius & timens: tanquam duæ uictimæ ante aras iugulatæ.

Aeterum falsa opinio. Error iste pricipiū hūit a re iocosa: sed crudelē exitū. Cum enim laertes Tolumnius ueientum rex taxillis forte luderet superuenerunt legati romā pacis condiciones afferentes: tūc rex prosperum habens iactum: per iocum in collusorem magna uoce clamauit occide: ministri astantes: errore decepti existimant imperari sibi ut legatos oc-

Liuius

ciderent & ita illi tāq̃ regis impiū exequētes legatos occiderūt. Liuius tamen dicit nō errorē fuisse: sed fraudem: & hoc a rege fictum: ut se purgaret q̃ sub ludi simulatione clamasset: occide: Falsa opinio. q̃ falso opinati fuerint satellites imperari sibi ut legatos occiderent. Penatibus. Nam uiolatum ius gentium uiolata & hospitii iura fuisse uidentur cum legatis in regia uis fuerit illata. Legati romanorum. Quos quattuor fuisse dicit Cicero philippicarum li. nono: Addit insuper quod illos rege. Lusum ad imperium. quod per lusum rex dixerat illi imperatū sibi esse crediderunt. u. Ltionis at. Vltionē dicit & si iustā nō tñ sp̃e de inimico sumēdā: q̃a graues plerūq̃ ai prurbatō nes atq̃ dolores cōciter: gloriosū at̃ eū iro forti: nolle cū possit de accepta iniuria sūere ultionē: q̃a cæsari obrigisse dicit cicero in oratiōe p. M. Marcello. Aium iqt uincere itā cohibere uictū tem-

Cicero

De Caio Cassio.

Am. C. Cassium error a se metipso penās exigere coegit: Inter illum enim pugna quattuor exercituum apud philippos uarium ipsiusque ducibus ignotum euentum missus ab eo Tineus centurio nocturno tempore ut specularetur quonā in statu res Marcii bruti essent: dum crebro excessus uia petir. quia tenebrarum obscuritas hostes nec an commilitones occurreret dignoscere non sinebat. tardius ad cassium rediit: Quem is exceptum ab hostibus omnia quæ in eorum præteritū rediisse existimans finire uitam properauit: cum & castra hostiū inuicē capta: & bruti copie magna ex pte icolūes essēt.

De Tineo Centurione.

Imei uero non oblitteranda silentio uirtus qui oculis paulisper hæsit inopinato iacentis ducis speculo attonitus deinde profusus i lachrymas & si imprudens inquit imperator causa tibi mortis fui. tamen ne id ipsum impunitum sit accipe me fati tui comitem. Superque exanime corpus eius iugulo suo gladium capulo tenus dimisit: ac permixto utriusque sanguine duplex uictima iacuit pietatis hæc erroris illa.

De Satellitibus Regis Veientium.

Aeterū falsa opinio nescio an præcipuā iniuriā laertis tolumnii ueientiū regis penatibus intulerat. nam cū in tesseraū prospero iactu per iocū collusori dixisset occide: & forte legati romanorum interuenissent: satellites eius errore uocis impulsim interficiendo legatos: lusum ad imperium transtulerunt.

De Vltione.

Capi. X.

Ltionis autem quemadmodum acres ira

perare. Aduersarium nobilitate ingenio uirtute praestantem non modo extollere iacentem sed etiam amplificare eius pristinam dignitatem: hac qui faciat non ego: cum summis uiris comparo sed deo simillimum iudico: hoc ideo dicit quia difficile sit homini acceptam iniuriam remittere: quod non semper faciendum est: ne impunitate maior crescat peccandi licentia: nam ut inquit Cicero ad ser. uandam iusticiam non satis est eum qui lacefferit iniuria suae poenitere: ut & ipse ne quid tale post hac commutat & caeteri sint ad iniuriam tardiores: cui tamen rei aduersatur christiana religio quae iniu-

Cicero

riā sp. remittēdā eē iubet. Iusti aculei sunt qui lacefferit concitantur acceptum dolore pensare cupientes quos latius complecti non attingit.

De Tribu Popilia.

R. ple. Marcus fuluius ad populum de tusculanis rettulit: quod eorum consilio uelernos priuerni- tesque rebellaturos diceret: qui cum coniugibus ac liberiss. quallore obsiti cum supplices romam uenissent: acci- dit ut reliquis tribubus salutare sententiam secutis sola po- pilia iudicaret oportere publice eos uerberatos securi percu- ti imbellem multitudinem sub corona uenire: quam ob cau- sam popilia tribus in qua plurimum postea tusculani in ciui- tatem recepti potuerunt: neminem unquam candidatum popilie tribus fecit magistratum: ne ad eam ullus honor suf- fragiis perueniret: quae illis uitam ac libertatem quantum in ipsa fuit ademerat: illam uero ultionem & senatus & consen- sus omnium approbavit.

De Vltione Romanorum In Adrianum:

Vm enim Adrianus ciues romanos qui utice consi- stebant fordido imperio uexasset iccircoque ab his uiuus esset exultus: nec quaestio ulla in urbe hac de re habita: nec quaerela uersata est.

Etena De Reginis Tomyri & Beronice.

Lara ultionis utraque regina & tomyris caput cyri abscissum in utrem humano sanguine reple- tum dimitti iussit exprobrans illi insatiabile cruo-

dibus & in mūdicia ac palore circūdari atra & lugubri ueste iduti more supplicū imbellē multitu- dinē. Senes pueros & foeminas. Sub corōa uēire. Ut coronati publica uenderē: sic. n. apud maiores Cato mācipia uēdebant: & p̄fertim hoies & eq: Caro in orōne qdā: Satiū ē inqt ut populus ro. i capitolū potius supplicatū eat q̄ coronatus ueneat. Vitā. q̄ uiros securi dānauit. Libertatē. q̄ imbellē turbā sub corona uendēdā iudicauit. Illā uero ultionē. Senatus inqt & populus romanus ultionē de qua dicturi sumus tacendo comprobauit: q̄a nullam de illa questionē hēre nec quaerelam facere uoluit.

Cato

Vm enim adrianus. Hic urbis praefectus cū ciues romāos q̄ uticā negociabant: aut alia de cā locū illū hitabant tyrānice & crudeliter nimis hēret: qppe quos seruilibus operibus adigeret ab illis uiuus concrematus est q̄a tantā seruitutē ferre non possent: romā nulla de re tāta quā- stio nulla quaerela facta est: ex quo facila cōprehēdi potuit senatū ultionē illā cōprobasse. Adria- nus. Qui ut qdā diuunt erat uticā p̄tor. Sordido impio. Quia illos seruilibus opibus adhibebat.

Lara ultionis utraque regina. Duarum reginarum exempla proponit quarum utraque gra- uissimam de inimicis sumpsit ultionem. primum exemplum est thomyris scytharum regin- na: de qua sic breuiter Iustinus li. i. Cyrus inquit subacta Asia & uniuerso oriente in potesta- tem redacto. scythis bellum intulit: erat autem eo tempore scytharum regina thomyris: quae non mu- liebriter aduētū hostiū territatū phibere eos posset: uadū a raxis fluuiis trāsire p̄misit: & sibi foelicio- rē pugnā iter regni sui terminos rata: & hostibus obiectu fluuiis fugā difficiliorē: itaq; cyrus transiectis copiis: cū aliquatisp in scythiā p̄cessit castrametatus ē deinde postea die cū simulato metu & q̄u refu-

Iustinus

gens castra deseruisset. Vinū affatim & a quæ erāt æpulis necessaria reliquit: quod cū nōn ciarum el-
set reginæ adolescentulum filium ad insequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. Cum uē-
tum ad cyri castra esset ignarus rei militaris adolescens ueluti ad æpulas non ad prælium uenisset
omissis hostibus isuetos barbaros uino onerate se patitur: priusque scythæ ebrietate quam bello ui-
cuntur: nam cognitis his cyrus reuersus per noctem faucios opprimit, omnesq; scythas cū reginæ filio
interficit: Amisso tanto exercitu & quod grauius dolendum unico filio Thomyris orbitatis dolore
non in lachrymas effundit, sed
in ultionis solatio intendit: ho-
stesque recenti uictoria exulta-
tes pari insidiarum fraude cir-
cundedit. Quippe simulata dis-
sidentia propter uulnus exee-
ptum refugiens cyrum ad usque
angustias perduxit: ubi compo-
sitis in montibus insidiis ducenta
milia persarum cum ipso rege
trucidauit: iqua uictoria etiam
illud memorabile fuit, q̄ neque
nuncius tantæ cladis quidem su-
per fuit Caput cyri amputatum
in utrem humano sanguine re-
pletum conici regina iubet cum
hac exprobatōe crudelitatis:
Sacia te sanguine inquit quem si-
tisti cuiusque insatiabilis semp
fuit. Sitim, Cupiditatem qua
faciari nō poterat Thomiris hec
regina fuit scytarū massagetarū
de qua multa tradit herodotus.

Cyri
caput

Beronice

T beronice, Beronice cui
& laodice nomen fuit mi-
thridatis superioris regis
ponticius qui cum romanis ad-
uersus aristonicū paulo ante bel-
lum gesserat: repētinaque mor-
te subtrahitus fuerat filia mithridatis uero regis secundi & hostis populi romani soror Ariarati capa-
docie regi nupsit: quæ per gordium insidiis mithridates ipsius beronices frater interfici iussit: mor-
tuo Ariarate: filii duo supstitēs fuerunt: cum igitur nicomedes bithinæ rex capadociam cæde regis
quasi uacua occupasset: mithridates regni auidus ficta pietate: ut nepotes in paternū regnū restitue-
ret: arma aduersus nicomedē sumpsit: sed ubi compit: laodicē siue beronice sororē nicomedis nup-
tisse: simulata pietas in ueram conuertitur: quare pulso ex capadocia nicomedes: Ariarati qui maior
natus erat: paternū regnū reddidit: quæ deinde haud ita multo post facti penitens occidit, cū uerom
nor alter q̄ & ipse Ariarates dictus ē: ab amicis ex asia reuocatus regnare uidere: ipse quoq; eiusdem
ut uulgo credit: mithridatis opa p̄ insidias trucidat, cuius cædis dolore pcita mater iunctus iugali
bus equis oblita sæxus arma corripuit nec prius præcipitem ceneū regis satellitē psequi destitit: quā
eū cum hasta neq̄ sset saxo prostrauit: superq; iacentis cadauer indignabundacurrū egit: & inter ho-
stilia tela: nullo fratris q̄ tunc hostis erat timore perculsa domum i qua cæsi pueri corporis seruari
putabat irrupit: eiq; maternas lachrymas: & fūeris officiū p̄stitit. Infesta agmīa. Hostilia fr̄is agmīa.

Asonem thessalum. Hic iason thessalorum rex apud omnes maximū nominis & exstimationis
fuit, adeo ut nemo dubitaret quin psarum regem fuisset subacturus: nisi antea fuisset in-
terceptus: quā persis quod instituerat bellum inferret: nam forte ita accidit: ut thessillus
gymnasiarchus quia rege in delitiis quodammodo habebatur: a lasciuia quadam inuenture pulsare-
tur: qui ubi ad regem: quæ relam detulit: rex duarum ultionum illi optionem dedit: ut uel a singu-
lis iuuenibus a quibus pulsatus fuerat: triginta dragmas exigeret: uel decem singulis plagis inflige-
ret: quod postremum ultionis genus maluit: & ita ingenuos adolescentes seruilibus plagis affecit:
quod illi grauius ferentes regem a quo pulsationis iniuriam accipisse existimabant: ultionis iram cō-
uerterunt: & nimio dolore concitata regem obtruncarunt: incertum est inquit an iusta fuerit horū
adolescentum uiudicta incrudelis: qui ex parua causa tantum regem substulerunt Gymnasiarcho.
Principi gymnasii. Animi non cordis dolore. Adolescentes inquit: non dolore quem ex plagis sen-
serant: sed pudore quodam commoti ignominiosam iniuriam ferre nō potuerint. Cæterum par-
uo irritamēto Magna inq̄ expectatione gratia tota frustrata est: q̄ hunc iasonē nō minus q̄ Alexan-
drū psarū aliqñ supaturum superabat. Maximæ rei expectatio. Vt p̄lastorūq; orientem subigeret.

ris suum: simulque penas occisi ab eo filii sui exigens. Et be-
ronice laodices insidiis interceptum sibi filium grauius fe-
rens armata currum conscendit: persecutaque satellitem re-
gium crudelis operis ministrum nomine Ceneum quoni-
am hasta ne quicquam petierat saxo iectum prostrauit: Ac
super eius corpus actis equis inter infesta contrariæ partis
agmina ad domum in qua interfecti pueri corpus occultari
arbitrabatur petrexit.

De Morte Iasonis.

Iasonem thessalum persarum regi bellum iher-
re parantem: an satis iusta ultio assumpsit an
biguæ exstimationis est: Tassillo enim gymna-
siarcho a quibusdam iuuenibus pulsatum se cō-
questo permisit ut aut trigenas ab his dragmas exigeret aut
denas plagas singulis imponeret: quo posteriore uiudicta.
uolūto qui uapulauerant iasonem interfecerunt animi non cor-
poris dolore poene modum estimantes cæterum paruo irri-
tamento ingenui pudoris maximæ rei expectatio subru-

Vnc quatenus uitæ. Professus est ab operis initio ualerius se uirorum illustrium facta simul ac dicta memoratu digna hoc opere complexurum: ut habeat homines quarum uirtutum gloriam prosequi quorū itē uiciorū obprobria fugere debeant: ut igitur qd' pollicitus ē exequatur: de ipso dictis & factis dicere aggreditur: ut is cognitis homines ab eis deterreantur.

Liuius

Nde potiusq' a tulla. Nota est historia Liuius auctor li. primo: caso per insidias tarquinio prius: & in eius locū: seruius tullo tanaquilis arte substituto; duo superant tarquini filii: quos

ta est: quoniam opinione gratia tantū in spe iasonis quam tum in effectu Alexandri reponebatur.

Dicta improba aut facta scelerata. Capitu. XI.

NVnc quatenus uitæ humanæ tum bona tum etiam mala substitutis exemplorum imaginibus prosequimur: dicta & facta scelerata referantur.

Nde potius autem quam a tulla ordiatur quia tempore uetustissimum cōscientia nefarium. uoce mōstri simile exemplum est: Cum carpento ueheretur & is qui iumenta agebat succussis frenis: constiisset repentinā morā causam requisit: & ut comperit corpus patris seruii Tulli occisi ibi iacere: supra id duci uehiculum iussit quo celerius in complexum interfectoris eius Tarquinii superueniret. Qua tam impia tamq' probrosa festinatio-

lis parere: de uiro ad fratrem: de sorore ad uirum: & se rectius uiduam: & illum cælibem fuisse futurū quam cum impari inungi: aut elanguescere aliena ignauia dicebat: & si sibi eum: quo digna esset uirum dedissent dii: domi se prope diem uisuram fuisse regnum: quod apud patrem uiderat: celeriter adolescentē suā temeritatis implet: Aruns tarquinius & tulla minor prope funeribus hac macturum: ille uxorem subtulit: cum domos uacuas nouo matrimonio fecissent iunguntur nuptiis: magis non prohibente tullo: q' approbante: tum uero indies infestior tulli senectus: infestius cepit eē regnum: iam enim a scelere aliud spectare mulier scelus: nec nocte nec interdiu uirum conquiescere patiebatur: monebat ut potius hēre q' sperare regnum uellet: meminisset se tarquinii filiū eē: cui romanum debebatur imperiū: nec prius destitit: q' illū stimulis ueluti furis: ad arripiedū patri regnum incēdit: quibus ille instinctus circuire & prensare minorē gētū patres cepit: admonēbat eos paterni beneficii ac pro eo gratiā repetebat: alliciebat donis iuuenes ingētia pollicebatur: Idēq' socerō struit insidias: & cū agendæ rei tempus uisum est: stipatus agmine armatorū in forū irrumpit: regiam sedem occupat: multa in focis grauitur inuectus: quæ populo regē inuisum reddere possent: cui concionati cum superuenisset seruius: & ab eo quæsisset qd' ita ausus esset: ille ferociter rōdit: se patris sui tenere sedē: orta deinde ab utriusq' fautoribus cōtentione factūq' populi cōcursu in curiā apparebat regnator: qui uicisset: tunc tarquinius: necessitate iā ipsa cogente ultima audere multo & atate & uiribus ualidior: mediū arripit seruiū elatum e curia in inferiorem partē per gradus deicit deinde ad cogendū senatum in curiam rediit: sit fuga regis apparitorūq' comitum: ipse prope exanguis cum semianimis regio comitatu domū se reciperet: puenissetq' ad summū cyprium uicini: ab his qui missi a tarquinio fugientē consecuti erāt interficitur: creditur q' nō abhorret a cætero scelere admonitu tullæ id esse factū: carpento: id certe qd' satis cōstat: in focis inuecta nec reuerita catū uirorū præsentiū: euocauit uirū e curia regēq' prima appellauit: a quo facessere iussa ex rāto tumultu cum domū rediret: peruenissetq' ad cypriū uicini: flectere carpētum in dexterā iussit aurigam ut in collem exquiliag' ueheretur: restitit pavidus: & frenos inhibuit is q' iumenta agebat: iacentēq' dominā seruiū trucidatū ostendit: scēdū inhumanūq' deinde traditur scelus: monumētūq' locus est: quē sceleratū uicini appellant: quo amens agitantibus sororis uirūq' cæsorū furis tulla p patris corpus carpentū egisse fertur: partēq' sanguinis accedis paternæ cruēto uehiculo contaminata ipsa resperat: tulisse ad penates suos atq' uiri: qbus iratis malū regni principū: similes deinde exitus sequeretur. Quia tempore uetustissimū: Reddit rōnē cur incipere a tulla uelit q' exēplū sit uetustissimū. Cōscientia nephariū. Quia id cogitare q' sine phas sit. Carpento. Vehiculi genus ē. Succussis frenis. Preffis & inhibitis. Quo celerius i complexū. Liuius hoc i reditu fuisse dicit. Impia: & pbo

Seuole
casus

fa. Scelerata & uituperosa quæ p patris corpus carpentū agi iusserit. Eterna infamia. Quia tā impi-
um facinus obliterari nūq̄ poterit. Ipsū uicū sceleris cognomine. Quia sceleratus uicū dictus est.
On tam atrox. Hic est fimbria qui occiso Valerio cuius legatus fuerat; exercitum sibi uendi-
cauit: hic post Mortem. C. Marii cum in syllanos atque senatum supra modum seurrerisse
rat Scauolam integerrimum & sanctissimum uirum in. C. Marii tumulo tanquam uictimam ingu-
lari: quo ad locum ducto: cum ministri alius uulnus non intulissent. ille a uulnere recreari quodā
modo uidebat: Fimbria hoc au-
dito: qd̄. f. letale uulnus non ad-
misisset illi diem dixit ad popu-
lum res profecto non solum im-
proba sed etiam ridiculosa: quæ
rentibus ergo ex eo: quid nā obii-
ceret uito integerrimo: lētius il-
lum respondit recepisse telum.
De hoc fimbria plinius i fine bre-
uiter sic tradit: fimbria a syllā p-
gami oppressus corrupto exerci-
tu desertus semet occidit. Non
tam atrox. Sunt qui uelint hoc
nomē a græco deduci τρωω q̄
comedo. τρων τρωω: i dedu-
ci trox q̄si cōestibile a uero pri-
uatiuum est: nō comestibile hoc
est crudū & acerbū ergo atrox
crudele & acerbū: sed non us-
que quaque græcis ita dāndum
est ut nihil nobis relinquatur er-
go ab atro magis atroce deriuat-
ri puto. Vti scauola. De hoc sca-
uola Lucanus lib. ii. Te quoque
neglectum uiolata scauola de-
xtre. Ante ipsum penetrare deæ
semperque calentes mactauere
focos: parum sed fessa senectus.
Sanguinis effudit iugulo flāmis
que pepercit. Egæ reipu. Tri-
stis & afflicta reipublice.
Lucanus

Salustius

Seruius
Sulpitius

Lucanus lib. ii. Te quoque neglectum uiolata scauola de-
xtre. Ante ipsum penetrare deæ semperque calentes mactauere
focos: parum sed fessa senectus. Sanguinis effudit iugulo flāmis
que pepercit. Egæ reipu. Tristis & afflicta reipublice.
Salustius
Lucanus lib. ii. Te quoque neglectum uiolata scauola de-
xtre. Ante ipsum penetrare deæ semperque calentes mactauere
focos: parum sed fessa senectus. Sanguinis effudit iugulo flāmis
que pepercit. Egæ reipu. Tristis & afflicta reipublice.
Seruius Sulpitius
epistola: & si scio non iocundissimum nuntium. Ad decimum inquit Calen. Iunius cum ab epi-
dauro pyratum nauī aduectus essem ibi Marcellum collegam nostrum conueni: eumque ibi
diem consumpsi: ut cum eo essem: postero die cum ab eo digressus essem eo consilio: ut ab athenis i
boetiam irem: reliquamque iurisdictionem absoluerem: ille uti aiebat supra maias Italiam uersus na-
uigaturus erat post ridie cum ab athenis proficisci in animo haberem circiter horam decimā noctis
postumius familiaris meus ad me uenit: & mihi nuntiavit. M. Marcellū collegam nostrum post coe-
næ tempus a pugio magio chitone familiari eius pugione percussū esse: & duo uulnera accepisse
unum in stomaco: alterum in capite: secundū autem: sperare tamē eū uiuere posse: Magnū seipsum

ne non solum se æterna infamia: sed ipsum etiam uicum co-
gnomine sceleris cōmaculauit.

DE Fimbria.

N

On tam atrox. C. fimbria est factum & dictum
sed si per se existimetur utique audacissimum:
id egerat ut scauola in funere. C. Marii iugula-
retur quem postquam ex uulnere recreatum cō-
perit: accusare apud populum instituit. Interrogatus deinde
quid de eo secus dicturus esset: cui pro sanctitate morum
satis digna laudatio reddi posset: respondit se obicūrum
illi: quod parcius corpore telum recepisset: licetiam furoris
ægræ reipubli. gemitu prosequendam.

DE Lucio Catilina.

L

Vcio Catilina in senatu. M. cicerone incendi-
um ab ipso excitatum dicente sentio inquit: &
quidem illud si aqua non potero: ruina extin-
guam: quæ quid aliud existimemus quam con-
scientiæ stimulis actum simulacrum a se inchoari patri-
ciū peregrisse.

DE Magio Chitone.

Onsternatum etiā magi chilonis amentia pectus

interfecisse: postea se a Marcello ad me missum esse: qui hac nuntiaret & Rogaret: ut medice cogere: coegi: & uestigio eo sū pfectus: prima luce cū nō lōge a pyrao abessem puer acidi ni obuiā mihi uenit: cū codicillis: in qbus erat scriptū pauloāte lucem marcellū diē suū obuisse: ita uir clarissimus ab homine deterrimō: acerbissima morte est affectus & cui inimici pp dignitatē pepercerant iuuentus est amicus q ei mortē afferret & reliqua. Datū a Casare spiritū: confecto bello ciuili qd' Casar inter Casarē atq; Pōpeiū fuscitatū erat: Casar rerum positus multos sibi aduersos: qui pōpeium secuti fuerāt in patriā restituit in grām q; recepit: iter quos & M. Marcellū p quo senatus uniuersus intercesserat: superplexq; a Casare penerat ut sibi uir tātus condonaret: cuius pōibus fatigatus casar senatū cōcessit: qd' fratri Marcelli d' negauerat: nā marcelli frater sapius ad Casaris pedes pūolutus supliciter petierat a casare ut ignosceret fratri illū q; i grām reciperet qd' nūq; a Casare ipetrare potuerat: restituito itaq; Marcello Casari multigrās egerūt: iter quos cicero qd' fonem habuit luculōrissimā: Marcellus uero & ipse in patriā redire recusabat: malebatq; exul ubiq; q in p'ia sine libertate uiuere: tādē cōsiliis & p'acibus amicorū uidus: casaris munus qd' illi amplū & honorificū offerebat ut restitutus sibi oībus bonis suis i patriā cū sūma dignitate fidere acceptit. Datū spūm: qd' qd' i Casare fuit illū uita donauit & reditū in patriā concessit. Indignatus aliquos sibi pferri Grauitē & iniquo aso ferebat Marcellū & alios multos a casarē fuisse restitutos se uero ne electū & p'atēmissum: ne tā tūmuneris compos fieret Marcellus in Atheniēsi portu illū pugione trāfixit: deinde p'entia suo despatione ductus

qui M. Marcello datum a Casare spiritum sua manu eripuit: uetus etiam Pōpeianæ militiæ comes indignatus aliquos sibi amicorū perferri urbem enim a Mytilenis quo se cōtulerat re petentem in Atheniensium portu pugione confodit: protinus que ad irritamēta uesaniæ suæ trucidanda tetēdit: amicitia hostis: diuini beneficii interceptor publicæq; religionis: q; ad salutē clarissimi ciuis recuperandā attinuit acerbā labe.

De Caio Turanio.

Anc crudelitātē cui nihil adici posse uidet. C. Turanius atrocitate picidii superauit: Nāq; triumui-
rorum partes secutus proscripti patris sui prætō-
rii & ornatu uiri: latebras ætatem notatq; corporis
quibus agnoscī posset cēturionibus edidit: qui eū psecuti sunt
Senex de filiū magis uita & incremētis: q de reliquo spiritu suo
sollicitus an incolumis esset: & an impatoribus satisfaceret: in-
terrogare eos cepit: e quibus unus ab illo inquit quē tanto pe-
diligis: demonstratus nostro ministerio: filiū indicio occideris:
protinusq; pectus eius gladio traiecit: collapsus itaque est isce-
lix auctore cædis q ipsa cæde miserior.

De filio Tullii annalis.

Vius facti acerbiter. L. tullius annalis sortitus
cū in campū ad quæstoria comitia filii descendēs
proscriptū se cognosceret ad clientē suū confu-
git: sed ne fide eius tutus esse posset: scelere nefa-
riū iuuenis effectū est: siq dem per ipsa uestigia patris militibus

aut furore cōitatus sibi ipsi quoq; mortē intulit. Amicitia hostis: exaggerat hoc facinus dicēs: cum amicitia & religiōis iura i acerbā marcelli morte uiolasse. Diuini beneficii interceptor. Hoc ad as-
serationē dictū est: beneficiū a Casare datū diuinū appellādo. Acerbā lues pub. rel. ruina & aspa-
pestis publicæ religionis: nam hac Chilonis impietas: quauis est in marcellum ad tempub. perti-
nere uidebatur: quia uniuersa ciuitas pro marcelli salute magnopere labōfasset.

Anc crudelitatem. Chilonis impietate oīum maximam existimasse nisi Turanius eā
atrocitate facti superasset: & reuera hac impietate maior nulla eē potuit: quā dēnū tru-
delius aut magis impium q a filio parēres: ut hostibus gratificaretur occidi: cū enim
illū hostibus indicari occidisse uidetur: hic igitur Turanius latētem patrē a triūui-
ris pscriptū: cū amissis intersectoribus quærerēt: nō solū indicauit: sed etus quoq; uul-
tus & oris liniamēta & ætatis ips qbus cognosci posset ministris appūit: ex quo factū ē
ut qd' amicis occultabat ab ipio filio pderet. Notas cor. signa & liniamēta corpis. Senex & c. hoc
ad exaggerandā filii impietate dicit: q ē i media cæde p' d' filii salute sollicitus eēt: & tam piū patrē fi-
lius sceleratus pderē nō dubitauerit. Incremētis: Bonorū accessiōibus & augmētis. Itaq; est infœ-
lix: maior illi inq; miseria fuit q indicatus eēt a filio q q interficeret. Auctore cæ. filio miserior
pp filiu: q cædis p'næ fuisset auctor idicio suo: neq; n. si tā acerbā mors uidebatur q filii p'ditio. p
Vius facti: Hoc simile est superiori: sed in hoc differūt q Turanius rā latēis patris idicator
hic ē paternæ cædis spectator: nō. n. sibi satis fuit cædis ministros ad latēte patrē duxisse: ni-
si ante oculos p'fem occidi uidisset: bis ergo parricida cōsilio & spectaculo. Ad qstoria te.
ut filius quæstor crearet: suaq; pntia quoad posset filio suffragaret. Sed ne fide & c. quā filio nō

potuit a Cliente fidem est consecutus: ut occultaretur quam tutam esse impietas non permisit: qui cum prodidit. Bis parricida: & cum patrem prodidit: & cum occidi spectavit.

E Vetius quidē fallassus: Crudelitate uxoris exptus ē uetius iste: quia triuivris proscriptus n. cū ad postitias uxoris aedes pfugisset: ab ea nō est admissus: q̄re uicem hēmētī indignatiōe cō-
motus: ne in psequētiū manus pueniret: sibi gladio pectus trāsfixit: posteq; crudelissime cōiugis sanguinē aspexit: uxor igitur uix nō pdidit sed suis manibus quodāmodo iugulauit: nā idē ē auctorē & actorē cedis esse.

Nec pagē amari. Liptote ē ac si diceret amarissimū. Quanto enī leuius ē: ac si diceret idem: scelus ē uidet. alicui mortis cām atq; ipsā mortē inferre.

Illud aut facinus. Sci- pio a castulōe Cartha- ginē ad uota soluenda diis: munusque gladiatorū qd' mortis cā p̄is patriq; paraue- rat edēdū rediit: gladiatorū spectaculū fuit nō ex eo gener- hoīum ex quo lanistis compa- rare mos est: seruoz q̄ uenale sanguinē hnt: uolūtaria oīs & grauita opa pugnatiū fuit nā alii missi ab regulis sūt ad spe- ciē insite gēti uirtutis ostēdā: alii ipsi p̄fessi se pugnatos i- gratiam ducis: alios aemulatiō certamenq; traxit: ut q̄s disce- ptādo cōtrouersias fuere neq; uerāt eo ut uoluerāt pacto ser- uo decernerēt: neq; obscuri ge- neris hoies erāt: sed clari illu- stresq; corbis & or sua patrue- les fratres de p̄cipatu ciuita- tis ferro se certaturos p̄fessi sunt. Corbis maior erat etate Orsua pater princeps p̄ximē fuerāt a fratre maiore post e- ius mortē accepto p̄cipatu: cū uerbis disceptat Scipio uel let ac sedat iras: negatū id am- bo dicere cōibus cognatis nec aliū deos hominūue: q̄ mar- tem se iudicē habituros cēro- bore maior: minor flore etatis ferōx: mortē in certamine q̄ ut alter alterius ip̄erio subigeret: p̄cep- tantes cū dirimī a tanta rabie nequirent: insigne spectaculū exercitu prabuere: documentūq; quātū cupiditas ip̄erii malū inter mortales esset: maior usu armoz: & astu facile stolidas uices iūmoris su- pauit. Duo regis filii: disscit a Liuiō Valerius hoc loco: nō n̄ frēs sed patrueles frēs fuisse dicit Li- uius. Gladiatorio mūsi ludis funebribus adhibebāt gladiatorē paria iter se ad sanguinē uel ad mor- tē usq; certatiū ut supra diximus: itaq; eiusmodi ludi celebriores hēbant: quo plures gladiatores oc- cubuissēt. Carthagine noua: ciuitas ē hispaniæ: q̄ noua dicta ē ad differētiā ueteris: q̄ fuit i aphrica.

Fortunæ iudicio: q̄a fortuna uoluit ut maior: i quo iusticia pietasq; illustrior erat uictor existeret. Mithridates: Mithridatis factū multo sceleratius: q̄ nō cū fratre: sed cū patre de regno cer- uo p̄cipatū cū enim regnandi libidine nimia cēt incensus: p̄amaturā & celere patris mortē cū- piebat: q̄ cū illi clam infēre nō p̄fessit: nec palā auderet: occupata regni parte bellū idixit. Sed p̄ mortē p̄cipis sceleratā filiū cupiditatē adimpleuit. In quo q̄s hoies ullos: simile inq; mōstri uel certe miraculū erit: siq; in eiusmodi bello qd' filius aduersus patre suscipit: inueniri potuerit: q̄ aut auxilia p̄stare aut deos inuocare ausus fuerit. Præ admiratione habetur: loco miraculū ducit.

Vanq; quid hoc: quasi dicat bellū qd' cū p̄e habuit Mithridates: nō tam uidet. admiratū q̄ omib; cū & Sariafter idē fecerit in Tygranē eius patre armenię regem: hic Sariafter uel tradit plu- rius in armenię iuita Pōpeiū: post pulsū ē puincia mithridatē: q̄ ad Tygranē in armenię p̄fugerat. In armenię p̄e defecit & Pōpeiū in Armenię uocauit: illiq; uiuētī occurrit ac fluxū araxē: uictis co- p̄is urbes & oppida p̄is cū Pōpeiō pariter expugnat. Sed Tygranēs audito aduētū pōpeiū: cognitq; odefectiōe filiū cōcitato cū amicis cōsilio: hisq; in regiā & arcē collocatis ad pōpeiū supplex cōfugit.

ductis occidendū eum: in cōspectu suo obiecit: bis parricida consilio prius iterū spectaculo. De uxore Vetii fallassi.

NE Vetius quidē fallassus proscriptus parū amari exitus: quē latentē uxor interficiendū (quid dicā) tradidit an ipsa iugulauit. Quāto enim leuius est scelus: cui tantummodo manus abest.

Externa de duobus fratribus filiis regis.

Illud aut facinus q̄a externū tranquilliori affectu narrabit Scipiōe aphricā p̄is & patri memorā gladiatorio munere in carthagine noua celebrāte duo regis filii nup̄ patre mortuo i arenā processerunt: polliciti q; sunt ibi de regno p̄eliaturos: quo spectaculū illud illustrius pugna sua facerent: eos cū Scipio monuisset ut bis q̄ ferro diiudicare mallēt: uter regnare deberet: ac maior na- tu cōsilio eius obtemperaret: iunior corporis uiribus fretus in amētia p̄stitit: inaitoq; certamine p̄tinacior impietas fortuna iu- dicio morte mulctata est. De Mithridate.

Mithridates aut multo sceleratius: q̄ nō cū fratre de p̄ino regno sed cū ipso p̄e bellū de dominatiōe gessit: i quo q̄s aut hoies ullos adiutores inuenit: aut deos inuocare ausus sit pro admiratiōe habet.

De Sariaftere filio Tigranis regis.

QVanq; qd hoc quasi inuolutū: alii gēibus mire- mur cū Sariafter aduersus p̄em suū Tigranem armenię regē ita cū amicis consenserit: omnes

Liuius

Plutar-
ches

fratris illius humanitatem ac suauissimis moribus; erroris veniam petiit; qua ipetrata ut diximus i ca-
de humanitate; cum illū pōpeius i dextera parte filiū in sinistra iuxta se collocasset; atq; inter illos re-
gnū pītus eēt ipius filius Sariaſter id egre tulit a pōpeio iuitatus ad cōnā; iūdit nō sibi opus eē pō-
peio; se romanorū aliū inuēru; cui carior eē posſit; qbus uerbis iratus pōpeius illū in ūcula coniecit
& ad triūphū reſeruari iuſſit; Valerius uero dicit; hūc in patrē cōſpiraſſe cū amicis deſtabili cōi-
ratione humano. ſ. ſanguine facta; cōſtat tñ illū a Pō. i triūphū fuiſſe ductū. Inuſitatū ul. g. qñ apd alias

natiōes nō idē fieri cōſuenerit

Dextris ma. & c. hauriēt ē de-
xtris ſuis ſanguine; Nā ut teſtis
herodotus; apd barbaras nati-
ōes execrationes & iuſurandi-
mos fuit; ut e dextris manibus
ſanguine hauſtū a uino pmiſtū
biberēt; cū hac execratione; ut
q cūq; a ſcederis lege & cōiura-
tione deſceſſet. execrabilis eēt
cōſpirationis igit aduerſus Ty-
granē ſ. d. filius ſe ſocium &
pīcīpē p̄buit. Inuicē ſol. con-
fuſū pmiſtūq; ſanguine ex eoz
dextris hauſtū cōbiberēt; qd
& carilina in cōiuratione ſua fe-
ciſſe d. Vix ferrēt & c. q ue-
ſtigiū aliqd humanitatis hñt;
nō ſuſtinerēt; p ſalute p̄is hñc
fieri execrationem; quā aduer-
ſus p̄em ſariaſter feciſſe d.
Tā cru. con. quæ humano ſan-
guine ſanciebatur.

dextris manibus ſanguine emitterēt. atq; cū iuicē ſoluerēt; uix
ferrēt pro ſalute parētis tā cruēta cōſpiratione ſordus faciētem.

De quodā qui interficere uoluit Octauianū Auguſtū.

Sed quid ego iſta cōſector? aut his immoror? cum
uniuſ parricidii cogitatione cuncta ſcelera ſupata
cernā? omni igitur ipetu mētis oibus indignatio-
nis uiribus ad id lacerandū pio magis quā ualido
affectu rapior. Quis enim amicicia ſide extincta genus huma-
nū crucientis in tenebris ſepelire conatū profundo execrationis
debita ſaris efficacibus uerbis adegerit? Tu uidelicet; efferata
barbaria immanitate truculentior habenas Romani iperū quas
princeps parensq; noſter ſalutari dextera continet; capere po-
tuiſti; haud te cōpote furoris in ſuo ſtatu mundus manſiſſet.
Vrbem a gallis captam & trecentorū inclytæ gētis uirorū ſtra-

Ed quid ego iſta cōſector. Hoc exēplū totū eſt i aſſertatione poſitū; & apta nimis atq; ipudēs
aſſertatio; q nō ſine lectoris ſuſtudio legi poſſit; cōiuratione. n. q aduerſus tiberiū auſus ē mo-
ſtari ſeianus; cūctis reip. calamitatibus dicit nō ſolū cōferēda ſed et eē p̄ferēda. Suetonius in
uita tiberii; Seianū inqt res nouas molierē quis iā & natalē eius publice celebrari; & imagies aureas
coli paſſim uideret uix tādē; & aſtū magis ac dolo q pīcīpali auctoritate ſubuerit; nā primo ut a ſe
p̄ſem honoris dimitteret collegā ſibi aſſūpſit i q̄to cōſulatu; que lōgo iterualo abſens ob id ipm
ſuſcepit. Deinde ſpe affinitatis ac tribunitiæ p̄tatis deceptū & inopinātem criminatus eſt; pudenda
miſerādaq; orone; cū inter alia p̄res cōſcriptos p̄careſ mitterent altere cōſulibus. q ſenem ſe & ſo-
lū in cōſpectū eoz; cū aliquo p̄ſidio p̄duceret. Sic quoq; diffidens; umultūq; metuens; Drufū nepo-
tem ſuū quem i uiculis adhuc Romæ cōtinebat ſolui ſi res poſceret duci; cōſtitui p̄ceperat. Apatis
enā nauibus ad q̄ſcunq; regiōes meditareſ fuga; ſpeculatus ex altiffima rupe identidem ſigna; q ne
nūcū morarent tolli pcul; ut q̄qd factū p̄ſentiret mādauerat; Verū & op̄ſſa cōiuratione Seiani; ni-
hil ſecurior; aut cōſtāior p. ix. p̄ximos mēſes nō egreſſus eſt uilla q uocat iouis; hñc igit cōiuratione
nē deſtaſ Valerius; q dicit p aſſertationē ad humani generis euerſionem excidiūq; p̄miſſe; exti-
cto. n. impatore Tiberio a quo genus humanū regereſ id a tanto imperatore deſertū p̄itū eſſe ui-
debaſ. Sed qd ego iſta cōſector; qñ ſeipſum rephēdit Valerius; q; dū in altenis exēplis narrandis
inētus eſt; deſtaſ aduerſus Tiberiū. Seiani cōiuratione p̄termittat; q atrocitate facti cūcta ſcele-
ra ſuſſe nideat. O i igit impe. mē. qd oqdē hoc ſupat oīa ſcelera; totis habenis ad id lacerandū
ipellor. Impetu; ipulſu & ardore mētis. Pio magis q ua. potēti; q ipares ſūt rei tātæ uires ingenii
mei nec mihi tāta eſt dicēdi copia; q parē huic facto deſtationē reddere poſſet. Quis. n. & c. nō ſa-
tis dignis uerbis hoc ſeiani ſcelus uitupari poſſe dicit q amicicia ſide uiolara genus humanū ind iſ-
crimen occidēdo impatore adducere uoluerit. Genus humanū; qñ i uno impatore totius generis
humani ſaluſ ſit reposita. In p̄ſūdo; i baratro. Tu u; efferata; apoſtrophat ad Seianū quem oibus
barbaris dicit eſſe crudeliore; q romanū impiū uoluerit interciperē; qd ſi factū fuiſſet totus terraz
orbis cōfuſus p̄turbatūſq; fuiſſet; ac p̄p̄modū euerſus. Vrbē a gallis captā; poſt q magnitudine &
atrocitate criminis inuectus eſt in ſeianum; nūc p cōparationē illius ipietatē exaggerat; dicit. n. oēs cla-
des romanorū ab hoſtibus acceptas cū hoc tāto ſcelere nō poſſe cōferri; q q̄tum in eo fuit non modo
referre; u; etiā ſupare oēs romanæ urbis calamitates uoluerit. Vrbē a gallis captā; nota eſt hiſto-
ria quō Breno duce Galli fuſo fugatoq; apud aliā exercitu romano urbē cōperū t; & totā p̄ter ca-
pitoliū flāma ferroq; vaſtarūt. Et trecentorū inclytæ gentis; trecenti & ſex fabii aduerſus uiciētes
ſuis optibus ſuiſq; ſumptibus gerēdū bellū ſuſcepunt q apud Cremerā p inſidias caſi oēs ad unum
fuerunt; quæ familia penitus extincta fuiſſet; ni unus q p̄tatem arma ferre nō poterat Rome reli-
ctus eam p̄pagaffet. de qbus Ouidius lib. ſaſtoz. ii. Hæc fuit illa dies in qua uiciētibus armis Tercen-
tum Fabii ter cecidere duo; Vna domus uires & onus ſuſcepit urbis; Sumūt gentiles arma poſſeſſa
manus; & cætera quæ ſequunt. Ex hac igit ſamilia ut diximus unus tñ ſupfuit a quo duxit originē

Suetonius;

Ouidi-
us

Ouidius Qu. ille Fabius maximus: de quo Ennius & alii: unus qui nobis cunctando restituit rem: unde & Ouidius. Nam puer impubes & adhuc non utilis armis: Vnus de fabia gēte relictus erat: Scilicet ut posses olim tu maxime nasci: Cui res cunctando restituenda foret. **Aliensis dies** Aliensem diē: qui inter nefastos dies connumeratus ē: eo q̄ bis eo die rōani clade fuissent affecti: & ab halia fluuiio dictus: ubi rōanus exercitus a Gallis fusus turpiter fuerat atq; fugatus. Opprēssos in hispania Sciptones: Cn. & P. fratres qui celtiberorū pfidia decepti: cū duobus cōsularibus exercitibus in hispania cāsi fuerunt: de quibus satis supra dictum est. Trasimēnū lacū: apud quē Hannibal Cne. flamineū cū exercitu deleuit. Et cānas: ubi Paulus æmilius cū Tērēcio uarone cū ingēti clade fuere superati: ut sapius dictū est. Sed uigilarū oculi deorū: respicit ad id qd̄ Iulius cæsar in sydu dicitur ēē translatus. Aræ puluinaria tēpla: ac si diceret cū ista numina oīsq; diuinitas: tūc p̄ imperatoris salute uigilauit.

Et in primis auctor Iuppiter recte Iouem separat a cæteris diis tanq̄ patrē regemq; hominum: sic & Virgilius de priamo: Forſitan & Priami fuerit quæ fata requiris. Ne excele. moe. q̄a regnāte Augusto pax fuit ī toto orbe terrarū: in quo statu & Tiberius accepat īp̄erū: qd̄ mortalibus Iuppiter concessisse uidetur. Itaq; stat pax: quia numinū clementia oīa placata & quæta seruatur.

Qui aut̄ hoc tērauit: dici Sejanū cū uiuersa stirpe ēē deletū: Et quas meruerat: cōspiratiōis penas dedisse.

De morte non vulgari.

Capitulum. XII.

Vmanæ autem uitæ conditionē: Dicturus de hominum morte non vulgari: p̄fat̄ quod dāmodo: & humanæ uitæ cōditionē: ex ortu & occasu hominū cognosci ut eū uere fœlicē dicamus: qui natus optimis auspitiis uitā hōestissime finierit: Sed cum uita qua fruimur breuis sit: dicit memoriā nostri faciendā ēē q̄ maxime longam uirtute & regēstaz gloriā: ne uitæ cupiditate ducti malimus in ocio & lāgore diutius uiuere: q̄ breuē tēporis spatium factis illustrare. Primus dies: quo sydere nascatur quispiā. Et ultimus: quo genere mortis extinguitur. Præcipue: quasi dicat non negauerim cæteros quoq; dies ad cōsiderationē uitæ cōferre: sed præcipue notādus est primus uitæ dies quo sit sydere natus: nā si benigno fuerit orrus plurimū ualet ad reliquū uitæ tēpus fœliciter exigēdū. Et reddere placide cōtingit: iuxta illud Solonis: qd̄ ab Ouidio sūptū ē: sed si licet ultima semp̄ expectāda dies hōi est: diciq; beatus. An obitū nemo suū p̄maq; funera debet. Medii at̄ ipis cursus: mediū inq̄ uitæ spaciū p̄ fortunæ libidine uersat̄: ut mō sit amaritudo: mō sit iocūditate resp̄sum. Prout fortuna &c. nō sine ratione gubernaculum dixit

Solonis
sententia

Lactātius

Cicero

Nam ut inquit Lactātius firmianus de falsa religiōe: fortunæ simulac̄ cū copia & gubernaculo fingebatur tanq̄ ea esset quæ opes tribueret & humanæ regē regimen obtineret: cui opinioni & Virg. re dominatur: est aut̄ fortuna aut ab eodē Lactantio diffinitur: accidentiū rerū subitus atq; inopinatus euentus: Cicero tamē libro de diuinatiōe fortunā penitus tollit cum dicat: Nihil esse tam cōtrarium rationi & cōstantiæ q̄ fortunam ut ne in deū quidē cadere posse uideatur ut sciat quid casu & fortuitu futurū sit: si enim sit: illud certe eueniet: si certe eueniet: nulla ē fortuna. Spe semper minor: quia hōies se diutius uicturos esse sperāt: sed uitæ cursus spe semper breuior esse solet: sed dupliri ratione fit breuis: & q̄ sibi longiorē uitā unusquisq; p̄sumit: & q̄ sine ratiōe transigit a multis. Nā si eo bene uti uelis: si bene uiuēdi ratiōē hōies sequerentur. uitæ cursus quantūlibet breuis

ge fœdaturum aliensem dicm: & opprēssos in Hispania Sciptones: & Trasimēnū lacum & cannas: bellorūq; ciuiliū domesticō sanguine manantes furores a mentibus propositis furoris tui repræsentare & uincere uoluisti: sed uigilarū oculi deorum: sydera suum uigorē obtinuerunt: aræ puluinaria: templā præsenti numie uallata sunt. Nihilq; pro capite Augusti ac patriæ excubare debuit: torporē sibi permisit: & in primis auctor & tutela nostræ incolumitatis Iuppiter: ne excellentissima merita sua totius orbis ruina collaberentur diuino cōsilio prouidit. Itaq; stat pax: ualent leges: sincerus priuati ac publici officii tenor seruatur. Qui autem hæc uiolatis amiciciæ fœderibus tētauit subuertere: omni cū stirpe sua populi romani uiribus obtritus etiam apud inferos: si tamen illuc receptus est: quæ mereret supplicia pendit.

De morte non vulgari.

Cap. XII.

Vmanæ autem uitæ conditionem præcipue primus: & ultimus dies continet: quia plurimum interest quibus auspiciis inchoetur: & quo fine claudatur: ideoq; cum demū fœlicē iudicamus: cui & accipere lucem prospere & reddere placide contigit: mediū tēporis cursus prout fortuna gubernaculū rexit modo aspo: modo tranquillo motu peragitur: spe semper minor dum cupide uocis extenditur: & fere sine ratione cōsumitur. Nāque si eo bene uti uelis etiam paruum amplissimum efficies numerum annorum multitudine operum superando: alioquin quid atci-

longissimus efficeretur: dāda est igitur opera: ut cū uirtute uiuatur. Inerti mo. ignaua uita lōgitudi
ne. Magis exi. & c. magis uitae lōgitudinē optes q̄ uirtute & recte factis uitam illustres.

Vllus Hostilius fulmine latus: post multa bella cōfecta; cū hoies uulgo eū statū regē qui
sub rege Numa fuerat reqrerēt unā scilicet opem agris corporibus relicta esse credentes;
si pax ueniaq; diis immortalibus esset ipetrata; regis numae cōmentarios adiuit: Hūc igitur
ea cōmētaria uoluerē tradūt cū ibi quādā occulta solēnia & sacrificia Ioui ellicio facta in

net inerti mora gaudere si magis exigis uitam quā approbas?
Sed ne longe euager eorum mentionem faciam qui non uul-
gari genere mortis absumpti sunt.

De Tullo Hostilio.

Tullus Hostilius fulmine ictus cū tota domo con-
flagrauit. Singularē fati sortē: qua accidit ut colu-
mē urbis in ipsa urbe raptū: ne suprāmo quidem
funeris honore a ciuibz decorari posset: celesti flamma in ea
dem conditione redactum: ut eosdem poenates & regiae & re-
gū sepulchrū haberet.

De duabus mulieribus.

Ix uerisimile est in eripiēdo spiritu idē gaudium
potuisse qd fulmē: & tamen idē ualuit. Nunciata
enim clade quā ad lacū Thrasimēnū insederat
mulierū duarū altera sospiti filio ad ipsam por-
tā facta obuia cōplexu eius expirauit: altera cū falso mortis fi-
lii nūcio mōesta domi sederet ad primū cōspectum redeuntis
exaiata est: genus casus iauisitarū: quas dolor nō extinxerat lā-
ricia consumpsit.

De M. Iuuetio Talua consule.

Ed minus miror q̄ mulieres. M. Iuuentius Talua
cōsul collega Tiberii gracchi cōsulis iterum: cum
in corsica quā nuper subegerat sacrificaret: rece-
ptis litteris decretas ei a senatu supplicatiōes nūci
antibus intēto illas animo legens: caligine orta ante foculum
collapsus mortuus humi iacuit: quē qd aliud q̄ nimio gaudio
euectum putemus. En cui Numātia & Carthago, excindenda
traderetur?

De Quinto Catulo.

oblato & i cōspectu eius repēte expirasse ferūt: Alterā cui mors filii falso nūciata erat mōestā sedē-
tem domi ad primū cōspectū redeuntis filii gaudio nimio exanimarā. Sospiti: saluo & icolumi fi-
lio. Exanimata: hoc loco mortua dicif: quis teste Seruio: exanimis mortuus: & exaiatus territus di-
catur. Virgilius: Exanimūq; auro corpus uēdebat Achilles. Itē: Exaiata sequēs ipigeret agmina mu-
ris. Genus casus: genus mortis. Inusitatū: prāter cōsuetudinē: nā id rarissimū est nec uidet eē na-
turale q̄ q̄s gaudio peat: philosophi dicūt: cor a sanguine deserit in nimia lātitia: q̄a relaxatis uenis
toto corpē diffundif: contra uero i metu fieri ut desertis partibus exterioribus corporis ad cor san-
guis accurrat & ei laborātī opē ferat: si cor igit in lātitia deserit a morte facile opprimitur.
Ed minus miror. Cōpat mulieribus. M. Iuuetiū cōsulē gracchi collegā: q̄ nimia & ipse lāti-
cia pisse credit: nā cū sacra diis exhiberet i corsica: quā auspiciis suis atq; ductu subegerat:
lāe a senatu reddūf q̄bus illi supplicatiōes fuisse decretas significabaf: sed cū intēstori aīo legeret
eas: nimio euectus gaudio aī ipa deoq; altaria: ueluti uictima moribū dus cecidit. Plī. li. vii. M. Iuue-
rius thalna cōsul cū sacrificaret. s. periit. In corsica: quā ligustici sinus equor alluit teste Solino. Sa-
crificaret: pp rē scēlīcter gestā diis nota psolueret. Supplicatiōes. s. fuisse decretas illi. nā mos erat
ut saepe diximus q̄ parta uictoria i oībus tēplis supplicatiōes decernerē diis illis quos uictoriae au-
ctores fuisse existimabāt: dei de triūphi spes erat ipatori: q̄ uictoriā fuisset cōsecutus: nā pcedebat
semp supplicatiōes: sequebant deinde triumphus. Caligine orta: cū obtenebrati eius eēt oculi.
En cui: ironia est: q̄ si dicat: qd si Carthaginē euertisset: si Numātiā sustulisset: qd Scipio fecit.

Aioris aliquanto spiritus: Plutarchus in uita Marii: Catulus inquit Iulianus qui Marii collega fuerat: & de cimbriis cum eo triumphauerat. Itē Plinius in principio libri decimi septimi: Aliquanto praestantior in eodē pallacio Quinti Catuli q cimbros cum Mario fudit: postq Marius p catulo rogantibus dixit: cum mori oportere inclusus domi accensis carbonibus sese suffocauit: beatus Augustinus d' ciuitate dei libro tertio: Catulus inquit: hausto ueneno sese e manibus inimicorū subtraxit: Lulius florū: Catu-

lus inquit se ignis haustu. Iudibrio hostium exemit: fuit aut hic catulus. C. Marii collega i quarto consulatu aduersus cimbros & senones i quo bello uictoriae dux & auctor fuisse creditur. Nā post caesos hostes cum Marii milites pecunias diripuerunt spolia & tubae & signa in castra catuli delata fuerunt: q apud se Catulus diligentissime seruari uoluit ut appareteret uictoriae auctorem extitisse: & cum inter milites Marii atque Catuli d' uictoria contentio esset oborta in hac parte conuenerunt ut legati parmensium: qui tū aderant d' re ista iudicaret: hi ducti p cadauera hostiū a militib; cōpexerūt iaculis militū catuli barbarorū corpora esse perforata dignoscantur ex inscriptis litteris: quā nomen Catuli in telis designabant: uerum famā & gloriam totam Mario propter primam uictoriam & nomen imperii tribuebant. Recenti calce illito: noua calce alperq & uncto: eodē ferme genere mortis Mantuae legi spolum & sponsam fuisse cōsumptū: cubiculo noua calce illito carbonis igne correpto.

Va tempestate. Cornelius merula qui pulso Cinna consul in eius locum fuerat substitutus: post reditum Marii atque Cinnae ubi uidit e manibus eorum elabi non posse in templo iouis cuius flammē erat succisis uenis sibi mortem ipse conscuit: foci etiam aras suo sanguine resperxit. Augustinus de ciuitate dei libro tertio capitulo decimo septimo Merula inquit flamen dialis praecisis uenis ioui etiam suo sanguine litauit: florus uero Merula inquit flammē dialis in capitolio iouis ipsius oculos uenarum cruore resperxit.

Qua tempestate: quo tempore: in qua significatione: Salustius frequenter ponit: Licet & pro calamitate accipi possit: Dicimus etiam tempestatem teste Seruio: Ventos auras serenitatem. Virgilius: Dii maris & terrae tempestatumque potentes: Tempestatū dixit: ut uult Serutus uentorū aurarū teporū serenitatis: Vñ & alibi. Vñ hac tā clara repente tēpestas. Ludibrio: ignominiae & illusioni.

Cer etiam animosus. Nō minus fortiter uitā finiuit Herennius q Cornelius: cum L. Opimius consul. C. Gracchum agrarias leges contra senatus auctoritatem ferre molientem sustulisset. Herennius Siculus qui ut aruspex & familiarissimus Gracchi fuerat damnatus qd' cum Graccho sensisse diceretur: cum duceretur in carcerē: sic carceris postea caput illisit: ut uitā in aditu ipso reliquerit suā: & sic morte non uulgari qd' imminabat supplicium effugit. Eo nomine in carcerem duceretur in poste ea cau-

sa q contra senatus decretum cum Graccho sensisse diceretur. Ignominiae aditu condidit in ipso carceris aditu ubi ignominiose periturus erat. A manu carnificis citior: ac si diceret parum absuit quin in carcerem trusus necaretur a lictore.

Onsimili impetu. C. Lucinius macer reperundae postulatus ex Asia cum dicturus cam uisisset Ciceronē in accusatiōe cēparatū despata causa & salute in Menianū ascendit & Ciceroni nunciari iussit oratione nō esse opus quoniam iudiciū morte praenunisset: & ita supposito sudario q p secū gestabat sibi spiritū interclusit: ne dānato illo eius quoq; bōa subhastarent. Fuit at hic Licinius q cōferebat i eloquētia: declamator eximius: ut in Senecae declamatiōibus uideri licet.

Aioris aliquanto spiritus dux. Q. Cacus cibrici triumphum cum Mario particeps a senatu datus: sed exitus uiolentioris. nāq; ab hoc eodē Mario postea propter ciuiles dissensionē mori iussus recenti calce illito multoq; igni percalefacto cubiculo se inclusit: cuius tam dira necessitas maximus Mariana gloriae rabor extitit.

De Lucio Cornelio Merula.

Va tempestate tri. pleb. L. quoq; Cornelius Merula cōsularis & flammē dialis ne ludibrio insolentissimis uictoribus cēt in Iouis sacrario uenis incisis cōtumeliose mortis denunciationem effugit: sacerdotisq; sui sanguine uetustissimi fori maduerunt.

De Herenio siculo.

Cer & animosus uitae exitus Herēii siculi: quo. C. Gracchus & aruspice & amico usus fuerat: nam cum eo nomine in carcerē duceretur: in poste eius illuso capite in ipso ignominiae aditu concidit: ac spiritum deposuit uno gradu a publico supplicio manuque carnificis citior.

De Caio Lucinio.

Onsimili impetu mortis Caius Licinius macer uir

Repetundarum reus: accusatus repetundarum ex Asia. Menianum: locum iudicii ab aedibus
 menii denominatum: nam cum aedes suas Catoni & Flacco consulibus menius uendidisset: ut locus
 esset ubi iudicia exercerentur coloniam sibi seruauit: quam etiam tabulatis circundedit: ut inde
 posset gladiatoriū munus spectare cum suis: & ab aedibus menii menianus locus est ubi iudicia fere
 bantur: erat autem tanq̃ basilica eminentior. Iudicium cogebat: iudices cōgregabat. Prætextā
 ponentem: se parantem ad agendum. Sudario uelamine: quo sudorem abstergebat. Coartatis:

Menianū

prætorius calui pater repetundarum reus: dum sententiæ dice
 rentur: in menianum confendit: Siquidem cum Marcum Ci
 ceronem qui id iudicium cogebat prætextam ponentem uidis
 set: misit ad eum qui diceret se nō damnatū sed reum periisse:
 nec sua bōa hastæ posse subiici. Ac protinus sudario quod for
 te in manu tenebat ore & faucibus suis coartatis: incluso spiri
 tu poenam morte præcurrit: quæ cognita re Cicero de eo nihil
 pronunciauit. Igitur illustris ingenii orator ab inopia rei fami
 liaris & a crimine domesticæ damnationis inusitato paterni fa
 ti genere uindicatus est: fortis huius illorum per ridicula.

De Cornelio gallo & Tito ethereo.

Cornelius igit̃ gallus prætorius & Titus ethereus
 eques romanus inter usum puerilis ueneris assum
 ptū sunt: quā quorsum attinet eorum cauillari fata:
 quos non libido sua: sed fragilitatis humanæ ratio
 abstulit: sine nāq̃ uitæ nostræ uariis & occultis causis exposi
 to interdum immerentia supremi fati titulum occupant: cum
 magis in tempus incitant q̃ ipsam mortem accersant.

Externa de Coma fratre Diogenis.

Sunt & externæ mortes dignæ annotatu: qualis in
 primis comæ: quem ferunt maximi latronum du
 cis Diogenis fratrem fuisse. Is enim ad Rutilium
 consulem æthnam quam prædones tenuerant in
 potestate nostrā redactā productus cū diuibus & conatibus

constrictis & elisis. Igitur il
 lustris ingenii orator: eloquē
 tia quauis plurimum uale
 ret: Licinius tamen inusitato
 mortis genere & ægestatē do
 mesticæ rei: & iudicii ignomi
 niam uitauit. Illustris ora
 tor: quia clarissimus fuit ora
 tor cuius meminit Cicero li
 bro de oratore. Ab inopia
 rei familiaris: quia si damna
 tus fuisset & eius bona subha
 stata ad inopiam redacta esset
 eius familia. Crimine do
 mesticæ damnationis: sic quo
 que genus familiamq̃ suam a
 turpitudine futuræ damnatio
 nis uindicauit: ut tāta infamia
 domus notari non posset. Pa
 terni fati: quia pater non hoc
 genere mortis extinctus fuerat.

Cicero

Vindicatus est: se liberauit
 Illorum: de quibus dictu
 rus sū. Ridicula: risu digna
 sed melius dixisset detestāda

Cornelius gallus
 prætorius & Titus
 ethereus: horum
 mors non solum
 obscenitatis: sed
 abominationis

plena: ut dum pueris abuterē
 tur in ipsa coitus obscenitate
 perierint quā & obscenus poe
 ta dixerit: Dii facerent omnes
 ut nos moremur in illo. Hoge
 meminit Plinius libro. vii. na

Plinius

turalis hystoriæ: & eos uenere obisse dicit. Quāq̃ quid attinet: dignus certe reprehensione Va
 lerius qui tantam turpitudinem excusare quodammodo uelle uideatur: quæ sit omni infestatione
 dignissima. dicit enim non esse omnium conuicio lacerandos cum nō libidine: sed casu potius quo
 dam periisse uideri possint: quia fragilitas humana mille sit subiecta periculis & casibus: ego uero
 id diuino iudicio potius factum esse crediderim: ne tantum scelus impunitum esset. Fine nāq̃
 uitæ: uult arguere potuisse illis subitam aliis de causis accidere mortem: cum enim incertus sit uitæ
 nostræ finis uariisq̃ casibus expositus nonnunquam ab instantibus in supremo fato titulum mors
 ipsa sortitur. illi uero cum in obscenitate forent: quo tempore uitæ casus instabat: obscenitati mors
 quidem ascribitur quanquam instantia in ipso exitus tempore incidunt magis q̃ mortis causam affe
 rant. Supremi fati titulum: quia mors denominatur ab eo quod quis fecerit: cum subito casu op
 primitur. Accersant: prouocent: ostendit sceleratos illos etiam si alteri rei tunc fuissent intenti:
 tamen mortem euadere non potuisse.

Sunt & externæ: non uulgares quoq̃ externorum mortes relatiōe dignæ sunt: qualis co
 mæ in primis fuisse traditur: qui Diogenis latronum ducis frater caprus cum ad Pu
 blium Rutilium ductus esset. Et ex eo quæreretur de genere belli: de multitudine ser
 uorum: atq̃ eorum consiliis sumpto ad respondendum spacio: sibi ipsi spiritum inter
 clusit maluitq̃ fortissimus latro: in conspectu consulis & totius exercitus sibi mortem
 inferre quam suorum consilium prodere: & iudicio publico damnari. Comæ: no
 men propriū: est autē grūs a comes: sicut Anchises anchisæ. Ad Rutiliū cōsulē: q̃ ut diximus in cap.
 de mutatiōe fortū cōsul i Siciliā missus: ut puiciā illā seruili bello occupatā reciperet: & a fugitiuo
 rum impetu tutā pacatāq̃ redderet: post cōfectū bellū ex decē legatōq̃ sententiā siculis leges iposuit

Diogenes
latronum
dux

In timi-
dos

Ad se colligendum: ad deliberandum: uel ad colligendum uires in unum. Innixusq; genibus: quia humi prouolutus erat more supplicantium. Summi imperii: consulis romani. Torqueant se miseri: inuehitur in timidos: & uita cupidos: qui necessario morituri: genus mortis inquirunt. Torqueant: crucient se de morte solliciti. Trepidus: iuxta illud: Sed timidi est optare necem. Vastas altitudines: e quibus se præcipites dent. Infirmum uinculo: bene infirmo: nam uis parua plerumq; hanc animæ & corporis coniunctionem dissoluit. Enimuero minimo studio: non est tan-
tope exoptada uita: q; sicut in coma uidim; tā facile amittit

Schyli uero poetæ: hic prius tra-
gœdiarum scrip-
tor fuit teste qui-
tiliāo: q; ait eschi-
lus tragedias pri-
mus in lucem protulit. Ora-
tius quoq; in poetria: personæ
palatq; rector honestæ. Eschi-
lus modicis instrauit pulpita
rignis. Et docuit magnumq; lo-
q; nitiq; coturno. floruit athe-
nis teste Gelio tempore Mil-
ciadis anno ducentesimo sexa-
gesimo post urbem conditam
cuius mors non profecto uul-
garis fuit: nam cū in loco apri-
co federet expositus soli: uel
ut alii dicunt soporatus esset;
aquila de super uolitans illius
delusa caluiciæ: quam lapidē
esse putarat: testudinem quā
pedibus uncis gestabat: fractu-
ra demisit in caput & clarissi-
mum poetam inaudita morte
interemit. Aprico loco: aper-
to & soli exposito: nā apricus
quasi africanus hoc ē sine frigo-
re: apricus autē locis senes de-
lectatur: ut aprici meminisse
senis. Elusa splendore capitis:
hoc est caluiciæ: quam lapidē
esse putauit: & ideo testudinē
demisit in caput: tanquam in
lapidem: ut fracto testudinis
ostraco carne uesceret. Illi-
fit: incussit. Origo & princi-
piū: quia fuit ut dixi tragœ-
diæ primus inuentor: testibus Quintiliano & Oratio.

Quintilia-
nus

Cicero

On uulgaris etiam homeri: cum inter omnes ferme scriptores magna sit de homeri pa-
tria parentibusq; dissensio: de morte tamen conuenit inter eos: q; dum in Ioniam insu-
lam nauigasset: & in piscatores qui littoribus appulsi sese pediculis expurgabant forte
quidam incidisset: quesuit ab eis nunquid haberent: uel ut alii dicunt: quid illic age-
rent: erat enim teste Cicerone tusculana quinta circa finem: cecus qui obscure satis re-
ponderunt: perdidisse quid ceperant: quod uero non cœpissent habere: uel ut alii di-
cunt: quod capimus perdimus: quod querimus habemus: significabant autem sese purgare pedicu-
lis & ita quos caperent perdere: quos non cœpissent in uestimentis habere: quod enigma cum inter-
prætari non posset: nimio dolore confectus migravit de uita honorificentissime autem a suis ciui-
bus sepultus fuit: & in illius sepulchro epigrama incisum. Conditus hoc tumulo uates diuinus Ho-
merus: Heroū cecinit: q; bñ facta ducū. De tpibus & uita tā incerta ferunt ab auctoribus: ut de his ta-
cere satius esse existimē q; tā dubia referre. Quæstione a piscatoribus posita: Sequit opinione cog-
q; dicūt nō interrogatos piscatores qd haberent: sed ultra qonē pposuisse. suenamur bis quis catu-
lis: qd capimus pdimus. qd qrimus hēmus. cōstat at ut diximus (teste Cicerōe) Homē fuisse cecū.

Gelius

Ed atrocius aliquanto de Euripide satis supra dictum est in capitulo de fiducia. quod ue-
ro ad eius mortem pertinet sic breuiter Gelius tradit lib. xy. capi. ii. cū in Macedonia apud
Archelaum regem esset: utereturque eo rex familiariter rediens nocte ab eius coena: canis

fugitiuorum interrogaretur: sumpto tempore ad se colligen-
dum caput operuit: innixusq; genibus compræssō spiritu iter
ipsas custodum manus: inq; conspectu summi imperii exopta-
ta securitate acquieuit. Torqueant se miseri: quibus extingui
q; superesse utilius est: trepido & anxio consilio: qua nam ratio
ne uita exeant querentes ferrum acuant: uenena temperent: la-
queos apprehendant: uastas altitudines circumspiciant: tam-
quam magno apparatu: aut exquisita molitiōe opus sit: ut cor-
poris atq; animi infirmo uinculo coherens societas dirimat.
Nihil horum coma: sed intra pectus inclusa anima finem sui
reperit. Enimuero minimo studio retinendam bonū: cuius ca-
duca possessio tam leui afflatu uiolentiæ cōcussa dilabi potuit

De Eschylo poeta.

Schyli uero poetæ excessus quemadmodum non
uoluntarius: sic propter nouitatem casus referen-
dus. In Sicilia mœnibus urbis in qua morabatur
egressus: aprico in loco resedit: super quem aqui-
la testudinem ferēs elusa splendore capitis. (erat enim capillis
uacuum) perinde atq; lapidi eam illisit: ut fractæ testudinis car-
ne uesceretur: eoq; ictu origo & principium fortioris tragœ-
diæ extinctum est.

De Homero poeta.

On uulgaris etiam Homeri mortis causa fertur:
qui in insula: quia quæstionem a piscatoribus po-
sitam soluere non potuisset dolore absūptus cre-
ditur.

De Euripide poeta.

Ed atrocius aliquanto Euripides finitus est. Ab

bus a quodam amico immixtis dilaceratus ē: & ex his vulneribus mors secuta est: sepulchrum autē eius: & memoriam eo dignati sunt honore: ut in gloriā quoq; loco prādicarent. Oυπότες μνημείον ὕψιπαιεος ὁλοῖτο ποῦ: quod egregius poeta morte obita sepultus in eorum terra foret: quam obrem cum legati ad eos ab atheniensibus missi petissent: ut ossa athenas in terram illius patriam permitterent transferri: maximo consensu macedones in ea re deneganda perstiterunt. Archelaus uero rex audita tā indigna morte poetæ: quā primum iussit capillos sibi & barbā refecari: in signū

Archelai enī regis cōna in Macedonia domū hospitālē repetēs: canū morsibus laniatus obiit: crudelitas fati tanto ingenio non debita fuit: sicut illi excessus illustriū poetarū moribus & operibus indignissimi.

De Sophocle.

Sophocles ultimā iā senectutis cū in certamine tragœdiā iā dimississet: ancipiti sētētiarū euentu diu sollicitus: aliquādo tamen una sentētia uictor causam mortis gaudiū habuit.

De Philomene.

Philomenē uis risus imoderati abstulit paratas ei fīcus atq; in conspectu positas asello cōsumente puerū: ut illū abigeret iclamauit: q cū iā comestis oibus supuēisset: quoniā inq; tā tardus fuisti dā nunc merū asello: ac protinus urbanitatem dicti crebro anhelus cachinnorū prosecutus senile guttur salebris spiritus angustia pragrauauit.

De Pyndaro.

Pyndarus cū in gymnasio sup gremiū pueri: quo unico delectabat capite posito genū se dedisset: nō prius decessisse cognitus ē: q gymnasiarum claudere eū iā locū uolente nequaquā excitaret. Cui quidem credideim eadē benignitate deorum & tantum poetice facundia & tam placidum uitæ finem attributum.

doloris. Archelai: qui Alexādro successerat: in partem regni. Crudelitas facti: deplo- rat quodāmodo Valerius iū- digham poetæ mortē & eorū pariter qui sequuntur.

Ophocles ultimā iā senectutis: hic ut diximus: tragoediarū scriptor clarissimus fuit: qui iam exacta senectutis cum ceteris poetis in certamen descendit: & compositam tragœdiam in medium protulit: sed cū esset cum solo reliq;us cuius uis ingenii disputationis euentum faceret incertum: diu sollicitus tandem una sententia cum superior euasisset nimio uictoria successu exultans confessi prā nimio gaudio periit. Plynio libro septimo naturalis hystoriae. Gaudio iquit perire præter chilonem d quo Sophocles & Dionysius Siciliæ tyrannus uterq; accepto tragicæ uictoriae nūcio: d hoc alio loco. Sophocle tragicū cothurni principem defunctum sepelire liber pater iussit obsidentibus mœnia lacedæmonis: Lyandro eorum rege in quiete sapius admonito: ut patere tur humari delicias suas: requisit rex qui supremū diem athēis obisset: nec difficulter ex his quæ deus significasset

intellexit pacemq; funeri dedit. Ultimā iam senectutis: utpote annorum ferme centum: ut ppter reā nulli mirum esse possit in ea ætate subito periisse. In certamine tragœdiam dimississet: cū certaret de tragœdia cum aliis sicut mos erat antiquorum: ut melioribus scriptoribus præmia darent. Ancipiti sententiarum euentu: quid scilicet iudicaturi essent iudices: nam poetæ inter se pares sententiis esse uidebantur: & ideo incerti erant: quis eorum futurus esset superior.

Hilomenē: ridicula satis mors Philomenis: qui cum uidisset asellum sibi paratas fīcus eden- tem: abigiq; inde iussisset id serius faciente puero: cum nunciaisset fīcus omnes asellum deuorasse: dā potū inq; illi optimū merum: quo ioculari dicto: nimio risu concitatus uitā ex- hallauit. Abigeret: expelleret: & ppriā dixit: nā abigunt aues & pecora. Cachinnos: cachinus imo- nus

deratus risus dī: Perseus: Rides cū tibi calue: piguis agriculæ ppelo seqspede: extet: qd faciā: s; sum petulāti splenē cachino. & lu. rides maiore cachino cōcutit. Salebris: aspitatibus uel amaritudine. T Pyndarus: hic Lyricus poeta fuit: omniū suo tempore præstantissimus uel certe: Quinti- liano teste: nouē lyricorū lōge princeps magnificētia: sentētiis: figuris: beatissima rege uerbo rūq; copia: uel uti quodā eloquētiā flumē: quē Oratius dixit: nulli qdē mirabilē esse: legis q cū Alexander magnus thebas cœpisset: urbēq; illā dirriperet ac ciues sub corōa uēderet: soli Pyn- dario eiusq; familiæ ppter ingenii nobilitatē egregiāq; doctrinā parci iussit: cuius mors minie uul- garis fuit: cū enī ludos spectaret & præ lassitu dine spectaculi somno grauatus: i gremio cuiusdā pue- ri cuius studiosissimus erat: caput deposuisset: nō prius decessisse cognitus est q pactis ludis gymna- si princeps iuberet oēs exire & frustra pīdag; excitasset: qppe q iaternā clausisset luia mortē. Cui qdē: credideri iqt Val. benignissimos dōs huic poetæ & i carmib; edēdis eloqntiā: & placidū uitæ finē adisse. Plynio. di. li. vii. na. hy. Alc. magnū cū tebas rapet: iussisse pīdari uatis familiæ pēatib; q; pci. Plynio:

Cachin-
nus
Quitilia-
nus

Oratius Icut Anacreonti: hic Teius patria Lyrici carminis poeta: cuius meminit Oratius li. iiii. odag
f nō aliter famio dicit arsisse bathyllo. Anacreonta Teiū: q p'tape caua testudie fleuit amorē
Ouidius Pari rōne. Ouidius li. tristitū. it. Quid nisi cū multo uenerē contēnere uino: Præcepit Teia
musa senis. Hic igit cū iā exactæ senectutis eēt: qppe q secūdū degeret xūū: Cū seniles uires succo
passæ uix reficeret. unius acuno q faucibus inhæres: nec demitti: nec reuocari posset guttur p'mitē
Plynius suffocatus obuit. Ply. lib. vii. natu. hysto. Anacreon inqt poeta acuno uix passæ. f. pit. Itē ut Fabius sen

nator p'tor i lactis haustu uno
pilo strangulatus. Sicut Ana
creonti: cū superiori coniungit
credideri deorū benignitate
tātū pindaro fuisse tributū: si
cut credideri anacreōti. Hu
mana uita modū super gres
sam: qā secundā iā agebat æta
tē. Aridis faucibus: sitis & na
turali humore carentibus.

Vngā illos quos: duos
i subiungit q eiusdē p
positi & exitus fuerūt

Gellius

Milone crotoniensem & Poli
damū athletā. De Milone Ge
lius noctū atticage lib. xv. cap.
xvi. Milo crotoniensis iqt ath
leta illustis: quē i croeis scri
ptū est Olympiadæ p'xima co
ronatū eē: exitū habuit uitæ
miserandū: cū iā natu grandis
artē athleticā deseruisset: iter
q faceret forte solus i locis ita
liæ siluestribus: quercū uidit
p'xime uia patulis i parte me
dia ramis hiantē: tū expiri uo
lens credo ēt tūc an illæ sibi
reliq uires ad eēt: immissis i ca
uernas arboris digitis deduce
re & rescindere quercū cona
tus ē: ac mediā qdē p'te disci
dit diuellitq: quercus autē in duas deducta p'tes: cū ille q'si p'fecto: qd erat cōnexus manus laxasset
cessante ut redit i naturā manibusq: eius retēns iclusisq: stricta denuo: & coharens dilacerādū ho
minē feris p'ruit. Solinus de memorabilibus. mūdi i ca. de hoies: Milonē quoq: inqt crotoniensem egis
se oia supra quā hō ualet: ēt hoc p'dit: q ictu nudæ manus taurū fecit uictimā: eūq: solidū q macta
uerat die absūpsit solus nō grauati: sup hoc nihil dubiū. nā factū elogiū extat uictor ille oium certa
minū obiit. Cice. i Catone maiore: Quæ. n. uox pōt esse cōreptior q Milonis crotoniate: q cū senex
esset iā athletas se in curriculo exercentes uideret aspexisse lacertos suos dī illachrymansq: dixit
se: at hi qdē mortui sūt. Hūc Milonē rātæ fortitudinis fuisse dicit Ply. li. vii. na. hy. ut cū constitisset
nemo eū uestigio educere posset: Malū tenenti nemo digrū corrigere: cucurrisse mille cētū. i. x. sta
dia ab athenis lacedamonē biduo. Strabo uero li. vi. dicit hūc pythagore discipulū fuisse. & cū for
te colūna qnq: i p'hog cōtubernio laboraret: Milonē subeūtē saluos reddidisse uniuersos: deideq:
seipm extraxisse quo mēbroz robore fretum uitæ subuersionē offendisse: eo gñe mortis quo supra
mōstratū ē. Cuneis adactis: infixis cuneis: nā cū agrestes quercū scindere uoluissent cuneos ad ege
rāt: & eos i qrcu reliqrāt: ē aut cuneus i strumētū ligneū qd definit i latitudinē acutā i superiore pre
crassū & obtusū quo scidunt arbores. Virg. Et cuneis scidebāt fissile lignū. dī ēt cuneus multitudine
in unū coacta. Atq: ordo militū i modū cunei factus. Gellius uero dicit: arbore fuisse patulis ramis
hiantē nō cuneis scissū. In suā na. re. cum rediisset i seipam: sicq: se clausisset ac si solida extitisset.

Cicero

Cōpræssit: cōstrixit ita ut eas educere nō posset. Tot gymnici palmis: tot uictoriis q's i gymnasio
certādo reportauerat: nā ut diximus athleta fortissimus fuerat q i oibus agonibus uictor euaserat.
Tē Poly. pari rōne polydamus stultæ uirium suarū fiducia pœnas nō uulgari morte pepen
dit: q cum aliis irer faciēs orta tēpestare p'xiam speluncā subire coactus: cōcussa & labefacta
ra aqz i petu spelūca cæteris fugientibz cū ruitura uideref solus remāsit fretus uiribus suis
q tātā ruinā molem hūeris sustentare posset: s opiniōe frustratus est: potentior enī humana uir
tute ruina illū tenere renitēte obruit. Demētis fa. stultæ mortis. Possunt hi præ. fortasse qreret
aliq: qd cōferat hog: exēpla hoc uiz ut hoies itelligāt nūq aut raro nimā corpis fortitudinē cū ai
sapia fuisse cōiūctā: ut qs uires huānas fortis idē & sapiēs fuerit: h. n. duo i eodē corpe iūgi natura
negauit recte igitur dixit ille: cū uiribus corpis sapiām eē iūgendā: sic uig: fortē rectā haberi posse

De Anacreonte.

Icut anacreonti quoq: quē bis tātū humanæ ui
tæ modū supgressū: dū passæ uix succo tenues
& exiles uirū reliqas foueret: unius grani p'ima
cior in aridis faucibus humor assumpsit.

De Milone Crotoniata.

Vngā illos quos & propositū & exitus pares fe
cit. Milo crotoniates cū iter faciēs quercum in
agro cuneis adactis fissam uidisset fretus uiribus
accessit ad eam: insertisq: manibus diuellere co
natus est: quas arbor excussis cuneis in suā naturā reuocata cō
præssit: cūq: cū tot gymniciis palmis lacerandū feris præbuit.

De Polydamo.

Tē Polydamus athleta tēpestare speluncā subi
re coactus: nimio & subito incurſu aquarū labefa
cta ea: ac ruente: cæteris comitibus fuga periculū
egressis: solus restitit tãq: humeris suis totius rui
næ molem sustentaturus: sed pōdere oī corpe humano potē
tore præssus: imbribus petitam latebram dementis fati sepul
chrum habuit. Possunt hi præbere: documentū nimio robore

Vigorem mentis: sapientiam quæ in ingenii uiuacitate consistit. Vtriusq; boni: sapientia & fortitudinis. Supra humanam felicitatem: qui hæc duo consecutus esset; uideretur & esset humana cōditione felicior: hoc igit hōi natura negauit. De cupiditate uitæ. Ca. XIII.

Erum quia excessus e uitæ; dānat hoc capitulo molles & effœminatos hoies: qui uitæ cupiditate ducti: cū honeste mori potuerint: maluerūt: aut turpiter supere: aut ab aliis occidi q̄ sibiipsis mortem inferre. Fortuitos: q̄ cāu quodā cōtigerūt ut tolli & formidare atq; aschili.

li. Viriles: ut catuli & comæ

Temerarios: ut crotoniata & polidami.

Arcus agilius: ariobarzenes a tygrano iussu

Mitridatis capadocia

pulsus romā uenit & eodē tpe mortuo Nicomede filius eius

Nicomedes a Mitridate pelli

tur regno q̄ cū & ipse supplex romā uenisset: decernitur i se

naturū rex uterq; restituitur in regnū: quā ad rē missi sunt.

M. agilius & Manilius legati q̄ cōparato exercitu cum aduersus Mitridatē infeliceiter pug

naissent captus agilius maluit in seruitutē regis uenire q̄ for

titer pugnando: aut sibi mortem i ferendo gloriose ierire.

Non q̄ merito dixerit: uitu perat huius hois uitæ cupidi

tatē qui dignior fuisse uidet: ut a Mitridate rege pōti sup

pliciis afficeret q̄ hunc magis strātū rege rē q̄nq̄ dē sui ipsius

dedecore senatus populiq; ro mani dignitatem poluerit.

Neus quoq; carbo: hy storia Carbonis nota

ta est in cap. de ingrati tudine: ubi cōdimus illum a

Qu. Pōpe. uictū & morti de stinātū cū ducere ad suppli

ciū uitæ cupiditate motū bre uerēpūs orasse tāq̄ dū exo

neraret uētrē de quo Cicero i

epistolis familiarib; l. ix. me

tionē facit & eū cū frē scuram appellat. Sciendū ē aut duo fu

isse carbones: alterq; marianæ

pistq; cū Mario cina & Serto

rio romā occuparunt: & mor

tuo Mario cōsul factus ē cū iuniorē Mario q̄ multa sœda i urbe facinora cōmiserāt: de hoc carbone

nūc loq̄r Vale. alterq; uirg. senatoriū syllanæ ptis quē carbo supior cū alijs qbusdā senatoribus i

riā uocatū crudelissime trucidauit de quo Orosius l. i. v. Damasippus i q̄ p̄ior icitate. C. mario cōsu

le. Qu. Seuotā. E. carbonē. L. domitiū i curiā q̄si ad cōsultādū p Antistio uocatos crudelissime occi

di: corpa i terfectoꝝ p carnifices unco tracta atq; i tyberi missa sūt: de frē huius carbōis diximus i ca.

deseditōe. Latinis an. croniceis pō. ro. nā croniceas graci dicūt: quos ānales latini uocāt: sūt āt libri in

qbus ānua gesta & magistratus describēbāt: & sape p hyistoriis ponunt. Vir. Et uacat ānales n̄ fōꝝ: audi

relaboz. Demissa: suppliciter & demisso āultu. Morā tra. adeo uitæ cupidus erat: ut cū in exone

rādō uētre diutius inmoraret̄ adeo: ut eo ipso loco i quo sordido sedēt ab iratis militibus occideret̄

Vir. uerba: hoc ingt. flagitiū nec dicēdū pp turpitudinē: nec tacēdū pp rephēsiōē esse uidebat̄.

Nec silentio amica: quia nul

res igit̄ secū luctat̄ quodāmo & certat̄: q̄ hinc tacēda inde dicēda sūt. Vid Brutus: hic ille Decius brutus ē q̄ bruti cæsaris i terfectoris ptes secutus: cū deuictis illius

partib; fugiēs i latebras se cōtulisse. Terētius eius alicus psecutorib; latebras explorātib; ultro

membrorū uigore mentis hebescere: quasi abnuente natura utriusq; boni sapientia & fortitudinis largitionem: ne supra mortale sit felicitatem eundē & ualentissimū eē & sapientissimū.

De cupiditate uitæ. Cap. XIII.

Erum quia excessus e uitæ & fortuitos & uiriles: quosdam etiā temerarios oratiōe attigimus. Subiciamus nunc existimationi encrues & effœminatos: ut in ipsa comparatione pateat quanto nō solum fortior: sed etiam sapientior mortis interdum q̄ uitæ sit cupiditas.

De Marco Aquilio.

Marcus Aquilius cū sibi gloriose mortem consciscere posset: Mitridati maluit turpiter seruire: quem quis non merito dixerit pontico supplicio q̄ romano imperio digniorē: quoniam cōmisiit: ut priuatum opprobrium publicus rubor existeret.

De Cneo Carbone.

Cneus quoq; Carbo magnæ uerecūdiæ est latinis annalibus: tertio in consulatu suo iussu Pompeii Siciliam ad supplicium raptus penit a militibus de misse & flebit̄: ut sibi pluuu leuare prius q̄ expiraret liceret: quo miserima lucis usu diutius frueret̄: eoq; moram trahens: donec caput eius sordido in loco sedentis absceinderetur. uix uerba tale flagitium narrantis secum luctant̄: nec silentio amica: quia occultari nō mœrentur: neq; relationi familiaria dictu fastidieda sūt.

De Bruto.

Vid Brutus: exiguum & infœlix momentum uitæ quanto decore emittit̄: qui a Furio quem ad eum

tuo Mario cōsul factus ē cū iuniorē Mario q̄ multa sœda i urbe facinora cōmiserāt: de hoc carbone nūc loq̄r Vale. alterq; uirg. senatoriū syllanæ ptis quē carbo supior cū alijs qbusdā senatoribus i curiā uocatū crudelissime trucidauit de quo Orosius l. i. v. Damasippus i q̄ p̄ior icitate. C. mario cōsule. Qu. Seuotā. E. carbonē. L. domitiū i curiā q̄si ad cōsultādū p Antistio uocatos crudelissime occidit: corpa i terfectoꝝ p carnifices unco tracta atq; i tyberi missa sūt: de frē huius carbōis diximus i ca. deseditōe. Latinis an. croniceis pō. ro. nā croniceas graci dicūt: quos ānales latini uocāt: sūt āt libri in qbus ānua gesta & magistratus describēbāt: & sape p hyistoriis ponunt. Vir. Et uacat ānales n̄ fōꝝ: audi relaboz. Demissa: suppliciter & demisso āultu. Morā tra. adeo uitæ cupidus erat: ut cū in exone rādō uētre diutius inmoraret̄ adeo: ut eo ipso loco i quo sordido sedēt ab iratis militibus occideret̄

Vir. uerba: hoc ingt. flagitiū nec dicēdū pp turpitudinē: nec tacēdū pp rephēsiōē esse uidebat̄. Nec silentio amica: quia nullus igit̄ secū luctat̄ quodāmo & certat̄: q̄ hinc tacēda inde dicēda sūt. Vid Brutus: hic ille Decius brutus ē q̄ bruti cæsaris i terfectoris ptes secutus: cū deuictis illius partib; fugiēs i latebras se cōtulisse. Terētius eius alicus psecutorib; latebras explorātib; ultro se obrulit brutū. p̄fessus: ut illū a morte libaret: cuius uoce cognita brutus iste eductus ē & iussu teruicē

Cicero

zuniol

zuniol

zuniol

Cicero
Seneca

extendere gladio nō solū retraxit: sed et iurauit ita uiuā: dabo fati cunctationē erūnosā: non potuit planius ostendere uitae cupiditatem: sunt qui dicant hunc esse Decium illū. Brutum ad quem Cicero librum scripsit de quaestionibus tusculanis & de paradoxis Seneca tamē epistola. lxxxii. hunc atque tribuit quae de carbone dicta sunt: dicit enim mors illa quae in Catone gloriosa est in bruto turpis & erubescenda. hic enim Brutus qui cum peritus mortis moras quaereret ad exonerandum uentre secessit & euocatus ad mortem iussusque praebere ceruicē praeco inquit ita: ut uiuā. Ita uiuā iurantis est. Dabo cunctationem fati: Tā diu mortē perorabo quoad uerba pronunciauero. nā iurauit se tā diu uiuentum quousque illa iurisiurādi uerba proferret: possumus hoc loco facere distinctionem: ut dixerit Brutus ita uiuā dabo: cunctationē uero fati erūnosam sint auctoris uerba. O iurandi stolidā fidē: est morae detestatio: uel certe Valerius inuehit in Brutū: qui in ipso mortis articulo uitae iusiurandum dederit. Stolidā fidem bene stolidā qui iurauerit se uicturū cum paulopost esset mortiturus. Sed hos tu furo. ostendit hanc demētiā hominum a nimia uitae dulcedine nasci. quae naturaliter insitus sit homini uiuenti appetitus: qui plerūque rationem expugnat: qui iubet sic uitā amari: ut mortem non timeamus.

Adē xersem regē: cum xerxes graeciae bellum illaturus innumerōsū exercitū comparasset illū in patenti capite: ut forte recenseret de superiori loco conspiciens: Iam cogitationem uenit ut diceret: intra. C. annos eorum nemine fore supstitit: & breuissime hominis uitae conditionē secū ipse cogitans dixit illachrymasse: & quousque asiaticae uictoris uicem dolere uidere: suā tamen potius deplorat. Opus magis plus opibus quam sapia ualebat xerxes: qui mortale hominum aditionē affleat: quod nō est tam insipiens quam non intelligat se tantū esse mortale. flere autem quod datum est a natura stultū est.

Quā autem consilio & prudentia. De Custodia uitae. Ca. XIII. Eferā nūc eos: hoc cum superiori recte coniungit: nā ad uitae cupiditatem primere uidet munire nos diligentiori custodia aduersus domesticos aliosque nobis suspectos: hoc autem regibus & principibus ut plurimum euenire solet: quorum uita semper sollicita est: timet. n. ne a suis uel alienis perant insidiis: & ideo semper aduersus hos diligentiori utitur sui corporis custodia: quod fecisse tradit Masinissa rex Numidae: qui quāquam latū haberet impiū aicos complures filios plusquam quinquaginta: suā tamen salutē atque canū quod hominum fida custodia munire: quippe quod plus fidei canū quam filiorum pietati: aut aicos charitati committeret. constat autem canes hominibus esse fidelissimos. & testibus Solino & Plinio lib. viii. Dñs suos aequo oēs diligere: sicut multis exemplis patet. nā in Epiro dñs percussore in ceterū agnitu latratu canis perdidit latrone litio interfecto: canis prius aspnatus cibum in aedia obiit. Lisimachi regis canis flammā se iniecit accessu uersus resistētes: Colophonii & Gastabalēsis canibus in bella ductis prias acies instruebant. Appio iunio P. Sicinio consilibus dānarū dominū. Canis cum abigi nō posset: comitatus in carcerē mox percussus uulnere prosecutus est: cumque ex miseratione populi ro. prās ei cibi fieret: ad os defuncti escā tulit: ultimo inde deiectū in tiberi cadaver annatās sustetare conatus est: multaque alia caninae fidelitatis exempla commemorat Plinius. qui consilio permittit: ne forte fastidiāt homines: sed constat quod canes soli noia sua recognoscunt: & itaque meminerunt. Inter paucos felicissimus: constat masinissā post coniunctā cum po. ro. socie tate & amicitiam omnia habuisse secū: ut inter felicissimos connumerari merito possit. Masinissa rex: legis de Euandro secū semper habuisse canes: Virg. Gressuque canes comitant herile. Tācū libe. nu. quos quāquam fuisse diximus in cap. de gratitudine. Valerius duxit: potētius exi-

Solinus

Plinius

Virgilius

occidendum Antonius miserat comprehensus nō solū ceruicē gladio subtraxit: sed etiā cōstantius eā praebere admonitus ipsius his uerbis iurauit. Ita uiuā dabo. o cūctationē fati erūnosā: o iurandi stolidā fidē: sed hos tu furores immoderata retinendi spiritus dulcedo subiicis: Sanā rōnis modū expugnando: quae uitā diligere mortē nō timere praecipit. De Xerse rege. Adem Xersem regē pro totius Asiae armata iuuentute quae intra centum annos esset obitura profunderet lachrymas coegit: qui mihi spem alienā reuera suā cōditionē deplorasse uidetur. opum magnitudine quā altiore animi sensu felicior. Quis enim et medio critter prudens mortalem se natum fleuerit?

Quā exquīsita custodia usi sint: quibus suspecti domestici fuerunt. Capi. XIII.

Eferā nunc eos quibus aliquos suspectos habentibus exquisitor sui custodia quaesita est. Nec a miserrimo: sed ab eo qui inter paucos felicissimus fuisse creditur incipiam. De Masinissa rege.

Asinissa rex parū fidei in pectoribus hominum reponēs: salutē suā custodia canū uallauit: quō tā late patens imperiū: quō tantū liberorū numerum: quō denique tā arcta beniuolentia cōstricta romana amicitia: si ad hanc tuenda nihil canino latratu ac mor su Valerius duxit. De Alexandro rege.

stimauit: & uitupat sine dubio hoc loco Masinissa: Valerius: Qui plus canibus q̄ fidei liberorū per
 h Oc rege ifœlicior Alexāder: Hic fuit alexāder pharāus cu- (storibus credere uoluerit.
 ius meminit Cicero officiorū li. ii. q̄ Alexād̄ inq̄t pharāū quo aīo uixisse arbitramur: q̄
 ut scriptū legimus cū uxore thebē admodū diligeret: tñ ad eā ex apulis ī cubiculū ueniēs
 barbaꝛo stric̄to gladio iubebat anteire: p̄mitterebatq̄ de stipatoribus suis q̄ scrutaretur arcu
 las muliebres: & ne qd̄ in uestimētis tellū occultaret diligēter exgreret: nec eū tñ sefellit opinio: ab

De rege ifœlicior Alexāder: cuius prācordia hic
 mor: hic metus torserūt: nā cū ifinito ardore cō-
 iugis thebes teneret: ad eādē ex apulis ī cubiculū
 ueniēs: barbarū cōiūctū notis thraciis stric̄to gla-
 dio iubebat anteire: nec prius se eidē lecto cōmittebat: q̄ a stipa-
 toribus diligēter esset scrutatus: suppliciū irato deorū numine
 cōpositū: nec libidini nec timori posse iperare: cuius timori ea-
 dē & cā & finis fuit: Alexād̄rū thebe pellicatus ira mota intere-
 mit.

De Dionysio rege syracusarum.

Ge Dionysius syracusanorū tyrānus huiuscā tormē-
 ti q̄ lōga fabula? q̄ duo de. xl. annorū dominationem ī
 hūc modū pegit: sūmotis amicis ī eorū locū ferocissi-
 marū gētū hoīes: & a familiis locupletum electos prāualidos
 seruos: q̄bus latera sua cōmitteret substituit: tōsorū quoq̄ me-
 tu rondere filias suas edocuit: quarū ipsarū postq̄ adultæ ætati
 appropinquabāt manibus ferrū nō ausus cōmittere instituit: ut

bar: uxor uero pellicatus suspitiōe uig. occidit: & ita finē timori dedit. Pellicatus: adulteri: est. n.
 pellex q̄ cū alieno uiro cōcūbit: & dī pellex uxoris eius quo cū rem hēta pellicēdo hoc ē biaditis
 trahēdo dīctā: Herodotus dicit: nō suspitiōe sed ira ex seipsa cōpta thebē occidisse maritū: q̄ duo-
 bus egregia idole sibi rex iste saletissimus abutere a q̄b̄ re cognita: nā fuiti regis libidini ob-
 tēpabāt p̄ sorore ad regis cedē hortatis: atq̄ ēt coactis rex sōno die qd̄ opprēssus p̄ iudicis occisus ē.

Ge Dionysius syracusanus. Cicero tuscularum lib. v. siue qōne quita. Duo inq̄t de q̄dragita
 annos tyrannus syracusanorū fuit Dionysius cū q̄q̄ & xx. natus annos dñatū occupasset: q̄
 pulchritudinē urbe: q̄bus aut opibus p̄ditā seruitutē opprēssam tenuit ciuitatē: At q̄ de hoc
 hoīe a bonis auctoribus sic scriptū accepimus: sūmā fuisse eius in uictu tēperatiā: in rebus

gerēdis uig. ac̄re & industrū: eū dē m̄ maleficū natura & iniustū ex quo oībus bene ueritatē intuēti-
 bus uideri necesse est eē miserrimū: ea enī ipsa quæ cōcupierat: ne tū qd̄ cū oīa posse censebat cōse-
 quebat: q̄ cū eēt bonis parētibus atq̄ honesto loco natus (& si id quidem aliis alio modo tradidit)
 abū daretq̄ æqualiū familiaritatibus & cōsuetudine p̄pinquoꝝ: h̄et etiā more grāciæ quosdā ado-
 lescētes amore cōiūctos: credebat eorū nemini sed his quos ex familiis locupletū seruos delegerat
 q̄bus nomē seruitutis detraxerat: ipsis & q̄busdā cōuenis sed feris barbaris corporis custodiā cōmit-
 tebat: ira p̄pter iniustā dānatū cupiditatē ī carcerē quodāmodo ipse se cluserat: q̄netiā ne tonsori
 collū cōmitteret tōdere filias suas docuit ita sordido: Ancillari quoq̄ artificio regis uirgines ut tō-
 stricula tōdebāt barba & capillū p̄ris: etenī ab his ipsis cū iā eēt adultæ ferre remouit: instituitq̄: ut
 cādēribus ī gladiū putaminibus barbā & capillū adurerēt: cūq̄ duas uxores h̄et Aristomachē ciuē
 suā: Doridē atq̄ locrēfē: sic noctū ad eas uētibat ut oīa specularēt & p̄scrutaret ante: & cū fossā latā
 cubiculari lecto circū dedisset: eiusq̄ fossā trāsitrū pōticulo ligneo cōiūxisset eū ipsū cū forem cubi-
 culi clauserat detorquebat. idēq̄ cū in cōibus suggestis cōsisterenō auderet cōcidari ex alta turri so-
 lebat: atq̄ is cū pilla ludere uellet (studio. nullo delectabāt) iuniciq̄ pōeret adolescētulo quē ama-
 bat tradidisse gladiū dī: hic cū qd̄ familiaris iocās dixisset: huīci certe uitā tuā cōmittis arrisisset
 que adolescēs utrūq̄ iussit iterfici: alterq̄ q̄ uia demonstrasset iterinēdi: alterq̄ q̄ id risu approbasset:
 hinc facile itelligi pōt q̄ miser fuerit tyrānus iste tāta suspicione plenus. Quā lōga fa. est: q̄ si oīa
 quæ de huius tyrāni metu & suspitiōe tradūtur essent hoc loco referēda lōga fabula: hoc ē narrati-
 one opus eēt. Duo de q̄dragita: id est trigita octo q̄si demptis duabus de quadragita. Fortissimo-
 rū gētū hoīes: Thraces uidelicet quos cōstat fortissimos semp fuisse. Ex familiis locupletū: dili-
 gebat ex familiis ciuū suorū locupletū seruos robustissimos quosq̄: eosq̄ librate dōatos ad sui cor-
 poris tutelā p̄ficiēbat & barbaris īfēdēq̄ feruis: magis q̄ amicis: aut p̄pinquis salutē suā cōmittebat.
 Tonsorū quoq̄ metu: de hoc idē Tullius officiorū lib. ii. qd̄ n. inq̄t cēsemus supiorē illū Dionysiu
 quo cruciatu timoris angī solitū: q̄ cultros metuēs tōsorios cādente carbōe sibi adurebat capillū.

Cicero

Tulli
us

Macrobius

Candentiū iuglandiū: iuglādes teste Nonio nuces sūt agreſtes. Macrobius cōiunior li. ii. Nux iſta iuglans inqt ſecūdū nōnullos opinionē a iuuādo & glāde dicta exiſtimat. Gabius uero baſſus in li bro d' ſignificatiōe uerbore: hoc refert: iuglans arbor dicta ē pī de ac lous glans: nā id arboris genus nuces habet quæ ſūt ſuauiore ſapore q̄ glās eſt: hūc fructū antiq̄ illi q̄ egregiū glādiq̄ ſimilē ipſa arborē deo dignā exiſtimabāt iouis glandē appellauerūt: q̄ nūc litteris interliſis iuglās noiatur: de q̄ ſpecie Plinius lib. xv. multa dicit: Ad hanc igit ſimilitudinē rex ut qdā uolūt ferreas nuces fieri iuſſerat q̄s incēdi primo: deī de barbæ admoueri faciebat: diſſentit i hoc a Cicerōe q̄ nō iuglādibus ſed cādētī carbōe ſolitū eē dixit capillos adure re. Nec ſecuriore ſe maritū: quēadmodū filiabus p̄ ſita & uxoribus uir parum fidebat. Neutrius: antiq̄a dixit: nūc uero neutra diceremus. Cu biculārē lec. p̄ cubiculū i quo lectus erat foſſa circūdedit. Forē cubiculū: nō ſatis habuit foſſa cubiculū cinxiſſe: niſi & hoſtiū firmo clauſtro occlude ret. Forē: id eſt aditum.

De ſimilitudine formæ. Capitulū. XV.

DE ſimilitudine at oris: dicturus d' ſimilitudine formæ breuiter p̄fa tur: & oſtēdit uariam eē philoſo-

phorū d' re iſta ſniam q̄ alii dicāt a legē naturæ datū eſſe: ut nōnulli diuerſis parētibus ori ſibi ſpecie uultus & oris ſi-

millimi inueniant: alii potius caſu & fortuita conceptiōis ſorte id euenire cōtēdūt & qm̄ iſta ad huc ſub iudice manet. dicit ſe quoq̄ huius rei cām p̄termiſſurū: & exēpla pauca ſubiecit. Altiorē doctrinā: p̄fūdiori ſcīa ut philoſophia cauſarū oīum indagatrix. Eorū alii ſunt inqt philoſopho rum nōnulli q̄ hoc a lege naturæ puenire dicāt: ut omne generās generatū ſibi ſimile creet: & a ſanguine ſimilitudinē naſci uolūt qdā cāteris aīalibus p̄bāt dicētes: ut i brutis uidemus catulis catulos ſimiles p̄creari: ſic & hoīes ſibi ſimiles liberos ſapiſſime generare. Contextui: cōpoſitiōi ſanguinis ut filii parētibus a qbus originē ducūt ſimiles inueniant. Rōdere: cōſērire: Virg. Et dictis reſpon-

Solinus

dēt cātera m̄ris. Hic aut philoſophorū opinionē ſeq̄ Solinus in cap. de hoīe: dicit. nā uero q̄ de flexū animū referat ad ſimilitudinē cās q̄ tum artificis naturæ ingeniū dephēdet. Interdū. nā ad ge nus ſpectāt: & p̄ ſobolē in familiā trāſitus faciūt ſicut plerūq̄ paruuli mō neruos mō cicatrices mō q̄leſcūq̄ originis ſuæ notas ferūt: ut i lepidis: quorū tres iteruſa in ſerie: ex eadē domo obducta mē brana oculos ſimiles geniti reperiūtur: uel in bizatio nobili p̄ctore q̄ cū matrem h̄et adulterio ex æthiopie cōceptā: q̄ nihil patri cōparandū reddidiſſet ipſe i æthiopē auum degenerauit. Alii ne gāt hanc eſſe naturæ legē: hanc ſimilitudinē non a lege naturæ ut originē ſanguinis reſpondeat: ſed a fortuita quadā ſorte & caſu puenire dicūt alii: quod uidet eſſe probabilius: q̄ uidemus diſſimi-

Phyſici

limos a parētibus naſci: a formoſis deformes: a ualidis ibecilles. Phyſici uero dicūt id plerūq̄ acci dere: ut in cōceptiōe mulier ad alicuius imaginē adiecerit animū: & cū in eum tota fuerit itēta: ſimi litudinē eius partū ſiue cōceptū inde cōtrahere: qd̄ probāt ex muliere quadā quæ cū pudica ſemp habita fuiſſet æthiope tamē peperit cuius rei cām cū maritus diligētius inueſtigaiſſet qui ſtupri ſam ſuſpectam uxore habere cōceperat cognouit a phyſicis: q̄ tēpore cōceptiōis uxor cū æthiopē quem in cubiculo depictū habuerat cōſpexiſſet: & in eū tota fuiſſet intēta cōceptus inde ſimilitudinē du-

Plinius

xerat. Quod idē ſentire uidetur Plinius naturalis h̄iſtorie lib. vii. cū dicat. Similitudinū quidem i mente reputatio: & in qua credantur multa fortuna polleſ: uiſus: auditus: memoriaq̄: hauſta: ima gines ſub ipſo cōceptu: cogitatio etiā utriuſq̄ ſer animo ſubito trāſuolās effingere ſimilitudinē aut miſcere exiſtimatur: ideoq̄ plures in hoīe q̄ in cāteris oībus animalibus diſſerētia: qm̄ uelocitas co girationū animiq̄ celeritas & ingeniū uarietas multiformes notas imprimūt: cū cāteris animantibus imobiles ſint animi: & ſimiles oībus ſinguliſq̄ in ſuo cuiq̄ genere. Fortuita ſors: prout caſus concipiēti mulieri imaginē aliquā obtulerit. Inter alienos: inter eos q̄ diuerſis parentibus nati ſunt: & ui detur latēre his aſſentire qui in fortuito caſu ſimilitudinē ponūt. Partus edē: parit in qua ſigui-

candentiū glandiū aut nucū putaminibus non captrā manibus barbā ſibi & capillos adurerent: nec ſecuriore ſe maritū egit q̄ patrē. Duarū. n. eodē tpe Ariſtomaches ſyracuſanæ & locreſis doridis m̄rimoniis alligatis: neutrius unq̄ niſi excuſſe cōplexū petiit. Atq̄ cubiculārē lectū p̄inde quaſi caſtra lata foſſa cixit i quē ſe ligneo pōte recipiebat: cū forē cubiculi extriſſecus a cu ſtodibus optā interiorē clauſtro ipſe diligenter obſeruiſſet.

De ſimilitudine formæ:

Cap. XV.

DE ſimilitudine aut oris & totius corporis altiorē do ctinā præditi ſubtilius diſputant: eorūq̄ alii in ea ſūt opinionē: ut exiſtimēt illā originē & cōtextui ſanguinis reſpōdere. Nec paruū argumētū ex cāteris aīalibus trahūt: quæ ſere gignētibus ſimilia naſcunt. Alii negāt certā hanc eſſe naturæ legē: ſed ſpēs mortalium prout fortuita ſors conceptionis obtulit attribui: atq̄ ideo plerūq̄ ex ſpecioſis deformis: & ex robuſtis inualidis partus editur. Ve rum quoniā iſta quaſtio in ambiguo uerſatur pauca inter alie nos cōſpectæ ſimilitudinis exempla referemur.

caſu & fortuita conceptiōis ſorte id euenire cōtēdūt & qm̄ iſta ad huc ſub iudice manet. dicit ſe quoq̄ huius rei cām p̄termiſſurū: & exēpla pauca ſubiecit. Altiorē doctrinā: p̄fūdiori ſcīa ut philoſophia cauſarū oīum indagatrix. Eorū alii ſunt inqt philoſopho rum nōnulli q̄ hoc a lege naturæ puenire dicāt: ut omne generās generatū ſibi ſimile creet: & a ſanguine ſimilitudinē naſci uolūt qdā cāteris aīalibus p̄bāt dicētes: ut i brutis uidemus catulis catulos ſimiles p̄creari: ſic & hoīes ſibi ſimiles liberos ſapiſſime generare. Contextui: cōpoſitiōi ſanguinis ut filii parētibus a qbus originē ducūt ſimiles inueniant. Rōdere: cōſērire: Virg. Et dictis reſpon-

Magno Pōpeio: Duos dicit infime cōditiōis hoīes Pōpeio adeo p̄similes: ut si eadē Pōpeii & illoꝝ fuisset fortuna merito p̄ pōpeio saluari potuissent: Solinus tñ d̄ memo-
 raliū mūdi hōꝝ alteriū tñ mētiōē facit. Dicit. n. inter Gn. Pōpeiu & G. uibiū hu-
 mili loco natū tātus error extitit de paribz liniamētis ut Romani uibiū Pōpeti no-
 men uibiū uocabulo pōpeio cognominaret: Plinius uero eodē libro utrūq; cōmemo-
 rat: dicit. n. M. pōpeio uibiū qdā e plebe & publiciū etiā seruitute liberatus i discre-

Plinius

De Iunio & Publicio libertino similibus Pōpeio magno.

Magno Pōpeio iunius ingenua stirpis & publici-
 us libertinus ita similes fuerunt: ut pmutato sta-
 tu & Pōpeius i illis & illi i pōpeio saluari possēt.
 Certe quocūq; aut Iunius aut Publicius accessse-
 rat: ora hominū in se obuertebāt. Vnoquoq; speciē amplissi-
 mi ciuis in personis mediocribz annotante.

De Monogene coco simili patri Pōpeti magni.

Quod quidē fortuitum ludibrium quasi haredi-
 tarium ad eum penetrauit. Nam pater quoq; eius
 eousq; Monogenis coci sui similis esse uisus est:
 ut uir & armis p̄potēs: & ferox animo sordidū
 eius nomen repellere a se non ualuerit.

De Cornelio Scipione cognominato Serapion.

Ximia uero nobilitatis adolescēs Cornelius Sci-
 pio cū plurimis & clarissimis familiā suā cogno-
 minibus abūderet i seruire serapiōis appellatiōē
 uulgi sermōē ipāus ē. q̄ huiuscā noīs uictima-
 rio q̄ similis erat: nec illi aut morum probitas: aut respectus tot
 imaginū quo minus hac cōtumelia aspgeret opitulata est.

De Lentulo & Metello similibus histrionibus.

Enerosissimus cōsulatus collegio Lentuli & me-
 telli fuit: q̄ ambo scenā propter similitudinē histri-
 onū propemodū spectati sunt: Sed alter ex quo-
 dam assecularum cognomen spinteris traxit: Alter
 nisi nepotis a moribus accepisset Pamphili retiarri cui similli-
 mus esse ferebatur habuisset.

isdē liniamētis corporis & oris par esset illi. Vñ Plin. eodē lib. vii. Scipio i seruo serapiōe uictimarii
 negociatoris uili mācipio non illi ualuit generis nobilitas: non morū probitas: nulla deniq; uirtus.
 Cognominibus: ut Scipionū: quorum duo aphricani unus asiaticus dicti sunt. Serapionis appel-
 latione: quia uulgus eū serapionem appellabat: eo q̄ illi simillimus esset: Erat autem serapio iste ui-
 ctimarius: hoc est sacerdotū minister: qui sacrificantibus ministrabat ut supra dixi. Respectus tot
 imaginū: q̄ plurimas maiorum suorum statuas haberet.

Enerosissimus cōsulatus. Lentulus ac Metellus cōsules p̄cipesq; Romani sic duoz istrio-
 nū spēm referebāt: ut cū in scenā p̄dissent: illoꝝ nosā nō subterfugissent: nisi alter spinte-
 ris: alter nepotis cognomina multo antea sortiti fuissent: nā Metellus q̄a retiarriō p̄philo-
 simillimus esset cuius nomē sordidū nō au fugisset: nisi a nepote: q̄ pius cognosatus ē auxiliār nomē
 accepisset Plinius: sicut sp̄iter secūdanus: Retiarriusq; p̄philus collegio Lētuli & metelli cōsulū:
 In quo p̄ quē i fortunā fortuitū hoc quoq; fuit: duoz simul cōsulū i scenā imagies cerni. Spectati
 sūt quotiēscūq; i scenā cōsules isti p̄dibāt: ut se oīum oculos cōuertebāt: qd̄ histrionibus simillimi
 forēt. Ex quodā seculari: ex quodā Mimo q̄ in ludis secularibus histrioniā exercebat: de ludis se-
 cularibus dictum ē in capitulo de institutis. Sp̄iteris: fuit nomē histrionis Lētulo similis: a quo Lē-
 tulus cognomen accepit. Alter a moribus nepotis scilicet Metellus qui pius cognominatus est a ne-
 pote optimis moribus instituto. Pamphili retiarri. i. pamphili gladiatoris.

Plinius

Solinus

T Marcus messala. de hoc Messala Solinus: Marcus inqt messala: & Menogenes e fecerunt
 a gari hoc fuerunt: uterq; qd' singuli: nec aliū Messalā putauerūt q' menogenē: nec menogenē
 aliū putauerūt q' messalā: hoc idē testat Plin. lib. vii. Curioq; hic pp gestus: & corporis sui
 motus histriōi burbuleio pares burbuleius cognominatus ē. Scānici. i. histriōis: nā mēogenes: & bur
 buleius fuerunt histriōes: Personis excellētiora: nā in psonis clarissimis hāc similitudo conspecta
 est. Non obscura notitia: quia apud oēs romanos nota fuerunt hāc exempla.

Egi Anthioco: iter re
 x gē āthiocū & artemo
 nē similitudo tāta su

isse tradit: Vt alter ab altero
 nec uultu nec uoce dēernerēt
 ex quo facile reginā laodices
 occultata fraus: ut occiso āthi
 oco Artemonē p rege simula
 ret: & in regio thoro ueluti e
 grotatē collocaret: & aduoca
 ro populo illū tanq' testaturū
 onderet: a quo & laodice & li
 beri diligētissime cōmēdarēt
 cuius uoce audita populus fa
 cile delusus ē. Solinus regē in

Solinus

qt anthiocū: Artemon qdā ex
 plebe Syriaca sic emula facie
 mētiebat: ut postmodū Lao
 dice uxor regia obiecto popu
 lari isto tādū dissimulauerit
 dūctū maritū: qd' ex arbitra
 tu eius regni successor ordina
 ref. Plin. quoq; li. vii. Anthioco
 inqt regi syriā e plebe noīcar
 temo intātū similis fuit: ut la
 odicē cōiūx regia necato iam
 anthioco manus p eū cōmēda
 riōis regniq; successionis pege
 rit. Vnus ex eq'lib. i hoc dis

Plinius

sentit a Solino & Plinio Vale
 rius: q; reginā stirpis artemonē
 fuisse dicit: ille uero ex syria
 ca plebe uirum.

h Ibronatā āt. Hic milesi
 us orator insignis & i to
 ra asia celebratus: adeo simi
 lis seruo cuidā Tapetas i scēa
 colligētis fuisse tradit: ut oēs
 eius fratrem existimarēt: qm
 nulla iter eos uultus & corporis
 erat dissimilitudo: isdē penti
 bus nati eē credebāt. Milesius: ab oppido milesiō: qd' fuit i ionia ubi optima uellera rēgebāt: teste

Solinus

Seruiō: i tertio georgicō: Vñ Vir. milesia uellera dixit. Cōcitata fa. uehementis i psuadēdo eloquē
 tria. Cinicō: phōgē q cynici dicebāt: quōq; unus fuit diogenes mordacissimus phūs: nā cynici di
 cti sūt q'li canini. Stragmēta: quos grāci tapetas appellāt: q spectātorib; substernebāt i scēa: hic ex
 go seruus pactis ludis hos tapetas & reliq' scenāc ornāmēta colligebat. Totius & c. i. oīum asiaticōg

i Lle uero: Solinus hōg similitudis memīt: sed iocosi uel ut Valerius dicit petulātis oculi.
 dicti mētionē nullā facit: dicit. n. piscator. e sicilia p cōsuli surrā pter alia ēt ritu oris cōpa
 bat: ita ut i eodē uocis ipedimēta & tardatā sōus liguā naturalib; offēdiculis cōgruerēt: q
 uero d iocoso rñso tradit Val. illd' uel certe simile: Macro. i augustū refert fuisse. dcm: diē. n. soleo i
 Augu. magis mirari quos ptulit iocos: q ipe quos ptulit: qā maior ē patiētia q faciūdiā laus rōaxie
 cū eq'iter aliq' ēt iocis mordatiora ptulerit: cuiusdā puīcialis iocus asp inotuit: itrauerat romā si
 millis cāsari & i se oīum ora cōuerterat august; p duci hoīez ad se iussit uisūq; hoc mō iterogauit
 dic mihi adolescēs fuit aliqñ mī tua rōa: negauit ille nec cōtētus adiecit: sed pī meus sēpe. Ille ue
 ro: quē piscatorē fuisse dicit solinus. loco nāq; la. ex reiectiōe iqt iocosi dicti isimulatā mīs pudī
 citiā: audacter magis q facere ultus est: cū diceret patrē suū Romā sapius accessisse. Inuicē sus. re.
 ga pari rōne reiecerat suspitionē ipudicitia mīs in pōsule: sed hāc iuriā ultus ē audacius q puī
 ciali homini cōueniret: q procōsulari impio subiectus ē. Quā uirgis & securibus subiecto: q ho
 mini q pōsuli subiectus ē: in quē uirgas expiri & secures parari: iubere potuisset procōsul.

De M. Messala simili Nemogēi & Curioe simili burbulci.

T. M. Messala cōsularis & cēsorius nemogenis:
 curioq; oībus honoribus abūdās burbulci: ille pp
 oris aspectū: hic pp parē corporis motū: uterq; scā
 nici nomē coactus ē recipe. Abūde sint hāc dome

sticis: quoniā & psonis sūt excellētia: & nō obscura notitia ce
 lebrātur.

De rege Anthioco simili Artenio.

Egi Anthioco unus ex eq'libus & ipse reginā stir
 pis noīe Artenio q' similis fuisse tradit: quē Lao
 dice uxor Anthioci interfecto uiro dissimulādī sce
 leris grā i lectulo pinde q' si ipsum regē agrū col

locauit. Admissusq; uniuersus populus & sermone eius & uul
 tu consimili fefellit: credideruntq; homines ab Antiocho mo
 riente Laodicem & natos eius sibi commendari.

De Hibronata milesio simili cuidā seruo Cimeorum.

Ibronata aut milesiū copiosā atq; cōcitata facū
 dia oratorē cymicorū seruo strigmēta gymnasi
 colligēt: tam similē ferūt: ut tanq' germanum fra
 trē totius Asiae oculi assignauerint: ita liniamētis

oris & omnium membrorum compareserant.

De quodā pratore Romano simili cuidam siculo.

Lle uero i Sicilia pratoris admodū similē fuisse con
 stat petulātis ai: pro cōsule. n. dicente mirari se qua
 pp' sui tā similis ēēt: cū pī suus i eā prouiciā nūq' ac
 cessisset: At meus iqt Romā frequēter accessit. Loco nāq; lacel
 sitā mīs suā pudicitia iuicē suspitiōe i mēm eius reiecta auda
 cius q uirgis & securibus subiecto cōueniebat ultus est.

Milesius: ab oppido milesiō: qd' fuit i ionia ubi optima uellera rēgebāt: teste
 Seruiō: i tertio georgicō: Vñ Vir. milesia uellera dixit. Cōcitata fa. uehementis i psuadēdo eloquē
 tria. Cinicō: phōgē q cynici dicebāt: quōq; unus fuit diogenes mordacissimus phūs: nā cynici di
 cti sūt q'li canini. Stragmēta: quos grāci tapetas appellāt: q spectātorib; substernebāt i scēa: hic ex
 go seruus pactis ludis hos tapetas & reliq' scenāc ornāmēta colligebat. Totius & c. i. oīum asiaticōg
 Lle uero: Solinus hōg similitudis memīt: sed iocosi uel ut Valerius dicit petulātis oculi.
 dicti mētionē nullā facit: dicit. n. piscator. e sicilia p cōsuli surrā pter alia ēt ritu oris cōpa
 bat: ita ut i eodē uocis ipedimēta & tardatā sōus liguā naturalib; offēdiculis cōgruerēt: q
 uero d iocoso rñso tradit Val. illd' uel certe simile: Macro. i augustū refert fuisse. dcm: diē. n. soleo i
 Augu. magis mirari quos ptulit iocos: q ipe quos ptulit: qā maior ē patiētia q faciūdiā laus rōaxie
 cū eq'iter aliq' ēt iocis mordatiora ptulerit: cuiusdā puīcialis iocus asp inotuit: itrauerat romā si
 millis cāsari & i se oīum ora cōuerterat august; p duci hoīez ad se iussit uisūq; hoc mō iterogauit
 dic mihi adolescēs fuit aliqñ mī tua rōa: negauit ille nec cōtētus adiecit: sed pī meus sēpe. Ille ue
 ro: quē piscatorē fuisse dicit solinus. loco nāq; la. ex reiectiōe iqt iocosi dicti isimulatā mīs pudī
 citiā: audacter magis q facere ultus est: cū diceret patrē suū Romā sapius accessisse. Inuicē sus. re.
 ga pari rōne reiecerat suspitionē ipudicitia mīs in pōsule: sed hāc iuriā ultus ē audacius q puī
 ciali homini cōueniret: q procōsulari impio subiectus ē. Quā uirgis & securibus subiecto: q ho
 mini q pōsuli subiectus ē: in quē uirgas expiri & secures parari: iubere potuisset procōsul.

De his qui in alienis familiis se inferere uoluerunt. Ca. XVI.

Sed tollerabilis hac transitum facit ad eos qui obscuro loco nati se clarissimis familiis inferere uoluerunt: & ne ex abrupto transire uideatur: Hoc utique ordine: ut dicatur superioris exempli temeritatem tollerari posse: quod ad unius duntaxat periculum pertinet: sed impudentiam: de qua dicturus est: nullo pacto ferendam: quod non solum priuatos ciues: sed etiam rempu. in discrimen propemodum adduxerit. Vni tantummodo anceps: periculosa tantum piscatori siculo: qui per consiliis surra temere satis respondisse uisus est. Nam ut aequitum: ut omittam inquit equitum qui cum C. graccho similes esset: in gracchorum familiam se tamquam tyberii filium inferere uoluit. anitente Lucio apuleio saturnio tri. ple. q. grauiissimas ex hac re in populo seditiones excitauit: ut in ca. d. seditione deinde: ut hunc inquit omittam uidendum est quantum reipublice in tulerit helophilus temeritas & impudentia quod se iunioris marii filium metuit tam apud plebem gratia: & fauoris consecutus est ob autem memoriam quod septem consulatus gesserat in urbe: ut & multae ueteranorum coloniarum municipia & collegia fere omnia sibi patronum deligeret: praeterea cum impii fundamenta nondum satis firma. C. caesar iecisset pagum affuit quin rursus excitaret bellum civile per hunc helophilum: nam cum caesar in hispania delectis. C. & sexto. Marci poppei filius rediisset in urbem: & in ortis suis forte sederet cum helophilo hoc impudentissimo: omnes quicumque ad caesarem gratulatum de uictoria uenerant: nomen helophilum quod caesarem salutarum: adeo se

De his qui in primo loco nati medatio se clarissimis familiis inferere conati sunt. Capitulum. XVI.

Sed tollerabilis hac & uni tantummodo anceps temeritas: quod sequitur impudentia genus nec ferendum nullo modo periculi: tum priuatum tum et publicum late patetis. Nam ut equum firmo piceno monstrum ueniens relatum iam in huiusce libri superiore parte praeterea: cuius in amplectendo. Ti. graccho praeterea uidetur mediacum turbulento uulgi errore amplissima tribuatus potestate uallatum est. De Helophilo Equario.

Helophilus equarius medicus. C. marium septies consulis autem sibi uedicando ira se excludit: ut & coloniae se ueteranorum complures & municipia splendida collegiaque fere omnia praenotum adopraret. Qui et cum C. Caesare. C. po. adolescens in hispania opprasso populum in ortis suis admisisset: proximo intercolunio poene pari studio frequentiae salutaris est: quod nisi diuine caesaris uires huic erubescere procella obstitisset: simile uulnus resp. excepisset: atque in agro cepit: ceterum decreto eius extra italiam relegatus postquam ille caelo receptus est: in urbem rediit & consilium interficiendi senatus capere sustinuit: quo nomine iussu patrum necatus in carcere seras proprio animi ad omne moliendum scelus poenas pependit.

De quodam qui se fecit filium Octaviae sororis Augusti.

Ecce diu quidem augusti: etiam nunc terras regentis excellen-

ti plebi helophilus iste insinauerat: quod ubi sensit caesar: metuens id quod futurum erat: ne quod seditione aut consilio fieret in populo helophilum exilio multauit: mortuo deinde caesare reuersus in urbem senatu caedens & insidias machinabatur: quae cognita conspectus in carcerem meritis poenas luit. Firmo piceno: firmum oppidum est in agro piceno: unum fuerat equitum oriundus. Morsus: in homo se diuinius monstrum ob turpissimos mores dici potest. Praeterea: omittam & occupatio color retoricus cum id maxime dicimus: quod nos omittimus. In amplectendo. C. grac. hoc est in asserendo & uendicando sibi praeterea. C. grac. Turbulento gurgure: ut diximus cum Mario quantum consulum gerente in carcerem conspectus est: eo quod contra leges tribuatus periret: tanta seditione in urbe concitauit: ut populus carcerem confregerit: illum eduxerit: atque et huiusmodi peritum purbe tam de senatu triumphas cum summa allacritate portauerit. Amplissima tribu. praeterea: Saturni. ni tri. ple. q. dum gracchanas leges suscitaret: quibus populi fauore & gratiam aucupetur. Equum in medium protulit: & gracchi filium esse asseribat: ut satis supradictum est.

Helophilus equum me. quod equos curabat. Coloniae uel. colonia dicebantur adeoque maiori ciuitate condamittere: eorumque bona qui sibi rebelles contumacesque fuissent condonare. Municipia: ciuitates quae propter beneficia fuissent romana ciuitate donatae. Collegia. s. augurum pontificum sacerdotum. Adoprare: eligere. Proximo intercolunio: intercolunium dicitur spatium inter duas uel plures colonas: proximo autem deo dixit: ut ostendat non longe a caesare tunc helophilum fuisse. Pari studio: quod non pauciores helophilum quod caesarem salutabat. Seras poenas. graues Virgilius: Destulit inseram commissam piaculam mortem. Ecce diu: iuuentus est inquit impudentissimus homo qui se Octaviae augusti sororis: & marci An. filium mentiri ausus fuerit quod ut populo persuaderet: hoc medatio usus est: ut diceret se a nutrice accepisse: quod traditus esset ei nutriendus quia ibecilli corpe uidere permutata eius sorte fuisse: ut nutrix quae robustiore haberet filium Octaviae & antonio miserit se uero per suo educauerit: quod hominis impudentia Augustus cum quo alio ferre non posset illum rem publicam tristem affixit. Et nunc terras regentis: Aut per Tyberium eius filium: aut ad illius diuinitatem rettulit: quae pro Romano excubabat imperio.

Intercolunium

Clarissima ac sanctissima; hoc non usque quaque assentatoriū ē; nam constat teste Plutarcho in uita Antonii hanc fuisse mirae uirtutis foeminam quae mixe in modū diligeretur a fratre; cui cum negle-
cta ab Antonio palā esset persuaderi non potuit; ut relicta antonii domo seorsū habitaret; turpe exi-
stimans esse ut duo romanorum imperatores ad arma ciuilia concitarentur; alter amoris gratia; al-
ter quod pelles sorori anteponeretur; atque haec; non uerbis sed re ipsa comprobauit; nam neque antonii do-
mum deseruit; neque filiorum eius curam remisit; sed diligenter excoluit non solū cōmunes; sed etiā

ex sulua ante suspectos; ami-
cos etiam antonii qui uel petē-
di magistratus uel ceterarum
rerum gratia romam uenissēt
suscipiebat fouebatque; & si quod
opus erat pro illis a caesare im-
petrabat; quin etiam ferunt;
cum antonius diuortii libellū
misissēt; ac etiā qui octauiam
domo expellerent; egressam
illam cum omnibus antonii fi-
liis pater maiore natu qui cum
erat cū patre; plorantem & ini-
que ferētem; quod & ipsa una ex cau-
sis discordiae ciuilis putaret.

Perinde atque; tāquam. Plenis ue-
lis; omni impetu; & est transla-
tio sumpta a nauigantibus; nā
nullo pudore a tanto facinore
deterrebatur. Ad summum
audaciae gradum; nihil maius
audere poterat; quā augustū si-
bi uendicare auunculum.

Repertus est etiā; pari-
ratione inquit inuen-
tus est qui se. Qu. ser-
torii filiū profiteretur
petereque; ut ab eius uxore tāquam
a matre reciperetur; a qua nō
auditus quod ne dum receptus
neque; enī uī ulla cōpelli potuit
constātis animi foemina ut ho-
minis monstrum tanquam filium
cognosceret. Qu. Sertorii; qui Nursia sabinorum urbe oriundus; non obscuro genere natus; orator

primus deinde clarissimus imperator; tempore bellorum ciuiliū fuit ut supra satis dictum est.
Quid trabellius calca; Trabellius quidā eodem quo superior es impudentiae genere uisus clodii
se filiū asseuerando in illius haereditatem admitti magnopere contendit; & aduersus institutos hae-
redes in iudicium descendit; ubi licet aura populati foueretur ingenti; plus tamen iudicium aequi-
tas ualuit quam populi consternatio. Se clodium tulit; se clodii filium dixit. Centumuirale iu-
dicium; de quo supradictum est in capitulo de iudiciis ubi & de hasta centumuirali. Adeo fauora-
bilis; cum tanto populi fauore. Consternatio; concitatio populi; qui ueluti mente carens in trabel-
lii fauorem excitatus esse uidebatur. Vix relinqueret locum; ferme concluderet sententias quae ius-
tae ferebantur; nam uix permittebat consternatus populus; ut qui recte sentirent suam possent fer-
re sententiam. Quaestio; inquisitione; ubi de bonis clodii agebatur. Religio cessit; tanta fuit cen-
tum uirorum religio; ut nullo metu nulla plebis concitatione potuerint a iusticia deterri. Mul-
to fortius; Sylla rerum potito quidam illi non ignotus assaradionis se filium falso professus uerum
assaradionis filium Syllae opibus eiecit; sequi omnium illius haereditatem bonorum constituit; quae tam-
diu possedit; donec ad augustum caesarem aequissimum imperatorem romani imperii gubernacu-
la fuere translata; qui cognita hominis iniquitate; uerum assaradionis filium in paternam haeredi-
tatem restituit; damnato pessimo homine quem in publica custodia perire coegit. Irrupit; p uim
ingressus est. Iustiore principe; scilicet caesare augusto qui longe iustior fuit Sylla. Eodem praesi-
dae reipublicae; impante augusto Rubria mediolanensis ditissima foemina incendio pierat & eius
bona iam ab haeredibus distracta fuerat; cum interea quedam altera nomine Rubria quae illam mi-
rum in modum referebat; inuenta est; quae se ueram Rubriam summa cum audacia profiteretur;
diceretque; falsum esse quod homines sibi persuaserant incendio extinctam fuisse; quare sua sibi bo-
na restitui postulabat; tum forte augustus mediolani praesidia collocabat; ad eum igitur delatum
est iudicium; qui cognita mulieris fallacia quāquam illi & falsi testes adessent; & eius cohortes fue-
rant; sui tamen nepharii propositi spem irritam fecit augustus. In consimili mendacio muliebris;

tissimū numē iteratū ab hoc iniuria genere exitit; quod clarissime
& sanctissime sororis eius octauiae utero se genitū fingere au-
deret; prope summa autem ibecillitate corporis ab eo cui datus erat pēde
atque ipsius filiū retentū subiecto in locū suū proprio filio diceret
uidelicet ut eodē tpe sanctissimi penates & ueri sanguis memo-
ria spoliarentur. & falsi sordida cogitatione ignarent. Sed cū i-
pletis ipudētia uelis ad sumū audaciae gradū ferē ipso augusti
rem o publice tritremis affixus est.

De quodā qui se dicebat filiū qnti sertorii.

Repertus ē ē; quod se diceret eē. Qu. Sertorii filiū; quē ut
agnosceret uxor eius nulla uī cōpelli potuit. Quid
trebellius calca quā asseueraret se clodii tulit; & quod
de dū de bonis eius cōtēdit in cētūuirale iudiciū adeo
fauorabilis descendit; ut uix iustis & aequis suis cōsternatio popu-
li nullū relinqueret locū; in illa tamē quōne neque calūniae petitoris
nec uiolētia plebis iudiciū religio cessit. Multo fortius illeque
cornelio sylla rep. potēte in domū. Cassaradiōis erupit filiūque
eius prius pēatibus expulit uociferādo nō illū; sed se assaradiōe
eē procreatū. Verū postquā a syllana uiolētia cesariana egras re-
duxit gubernacula rōani ipiū iustiore principe obtinēte repū. in pu-
blica custodia spiritū posuit. Eode praesidae reip. in cōsimili mē-

Huius mulieris mendaciū simile fuerat eius: qui assaradionis bona occupauerat. Repræssa: refrenata. Perinde ac falso credita: quia diceret falso hoies credere Rubriā, incēdio piisse. Infereret: immitteret. Tractus eius, similitudinis & linamentorū quæ totā Rubriam referebāt: & tunc ordo erat fauor tractus eius splēdidi testis: nā similitudo: plurimū uidelicet: sed si dixerimus splēdidi testes tūc intelligemus nobiles uiros & auctoritate plenos: qui testebant mulierē illā, Rubriam esse. In expugnabilē cæsaris cōstantiā: quæ nō præce nō p̄cio non gratia poterat iusticia deduci. Idem

dacio muliebris temeritas mediolāi r̄præssa ē. Siq̄ dē cū se pro rubria q̄dā p̄ide ac falso cr̄dita cēt iēdio piisse: nihil ad se p̄ri- nētibz bonis iſereret: nec ei aut tractus eius splēdidi testes aut cohortis augusti fauor decēt p̄p̄ expugnabilē cæsaris cōstā- tiam irrita nefarii propositi abiit. Idē barbarū quēdam ob exi- miā similitudinē cappadociæ regnū affectantē tāq̄ ariates cēt quē a M. Antonio iterēptum luce clarius erat: q̄q̄ pene totius oriētis ciuitatū & gentiū credula suffragatione suffultum ca- put imperio demēter imminēs iusto pēdere supplicio coegit:

FINIS.

ratē esse: summo fauore p̄sequēbant: & suffragari oī studio nitebant: ut in pristinū regnū restitue- rent. Fultū: munitū & sustentatū. Coegit: ordo est: idē augustus coegit barbagē quēdā &c. depen- dere iusto supplicio q̄q̄ caput dementer imminēs imperio esset fultū credula suffragatione ciuitatū & gentium totius orientis.

FINIS.

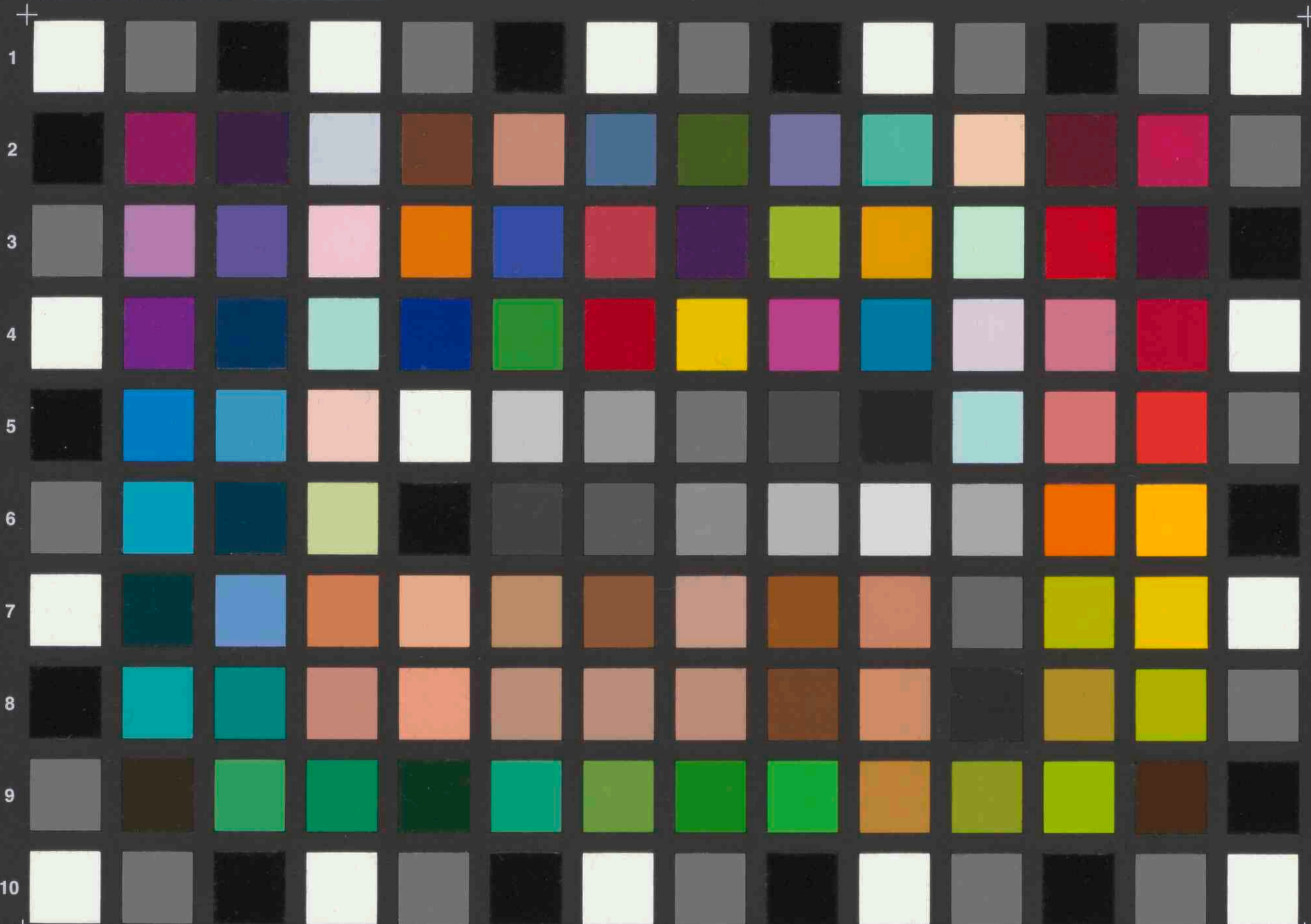
Opus Valerii Maximi cum noua ac præclara Oliuerii Arzignanensi uiri p̄stantissimi examina- ta interpretatione. Si quid forte litterarum immutatione: transpositione: inuersione: omissione: offenderis studiose lētor: id non ulli negligentia: sed correctionis difficultati ascribas: quando ni- hil uerborum prætermisum esse deprahendis: rogat Gulielmus Tridinenſis cognomento anima- mia: cuius opera hoc opusculum Venetiis fuit descriptum principe Augustino Barbadico. xii. men- sis Augusti. M.cccclxxxii.

Registrum huius uoluminis.

a	g	n	t	A
Urbis Romæ dicuntur omnes maiores acerſitam ignis his enim	Sex milia Litem do tes urbes mouit ob	uero. xxxiii. Equa tēpeſta Quam præcipuā Vilior Graccho	ſti probi enim cum tribunus plebis eſſet: Senatus	ostendimus capi lites cum renaici ab ciatione
nis alia inquit Deioraro uero car: itaq; nitare coniuncta	Et uta Plutarchus Romanam denominauit	o unquam locum De forte fidem ſemper dipondius &	u datis uictoria ad atticum Consortibus cuius in amicitia	B unq̄ humanæ duntur: quia! Sacerdotis: nam Quorū numero
c tus declarauit: eſſent uota Solitudinibus Longe idulgētius	i in deſcriptione Quid enim his ſigna ad enim pluebat	p Atq; ut a pu. Deposito iugo Darius priuata Urbis noſtræ	x Age q̄ prudenter Mirifice a thebanis monumentum	C Blandum etiam gio orate clinationem: eſt ros: &
d Facta mentione n atione. Hoc qui uoce Quæ tam	k Cui factio & inopia retur: quamquam pictas: ut	q Nempe Theſca relegaſſet: & ſerint. Triumui- nes & aureum	y ciendis alijsq; clarus & Campi quoq; Quid tam	D rundinibus di: Et Sic uincere minis cadem
e Qua propter Finem proſecto erat ſolemnis loſe forent	i Transgrediar ad Age. L. Qu. nocte oppidum rutum gradus	r Det nunc uela ad amorem Tota licet Aſſeueratione	3 Quintus Cecilius Nunc quoq; Appius Claudius pulſaſſent	E Seruius quoq; Idemq; pari temeritatis
f Tenaciſſimos Rubigine quidem que rationem Publius cornelius	m caſtodiendus puli Roma. quam deinde Ecce uotum	f & uexilla in Cui candida Inſert ſe tantis Eadem auſum	& ſinumq; maleum Fido ſinu prouinciam Apollinis	F interfeciſſe fretus illius longiſſimus
				G ſtimauit & Magno Pompeio

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181

x-rite

0 1 2 3 4 5 6 mm